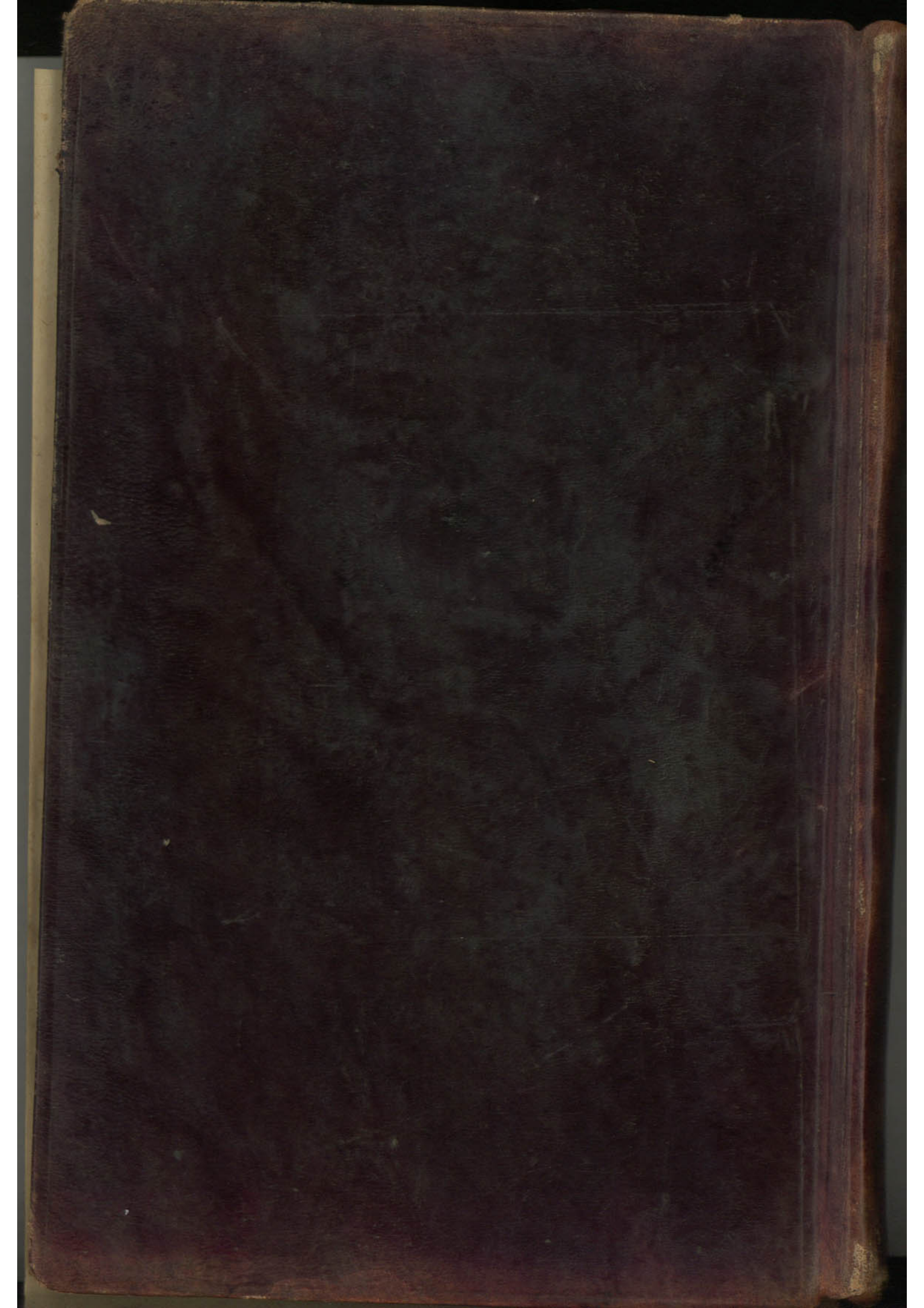
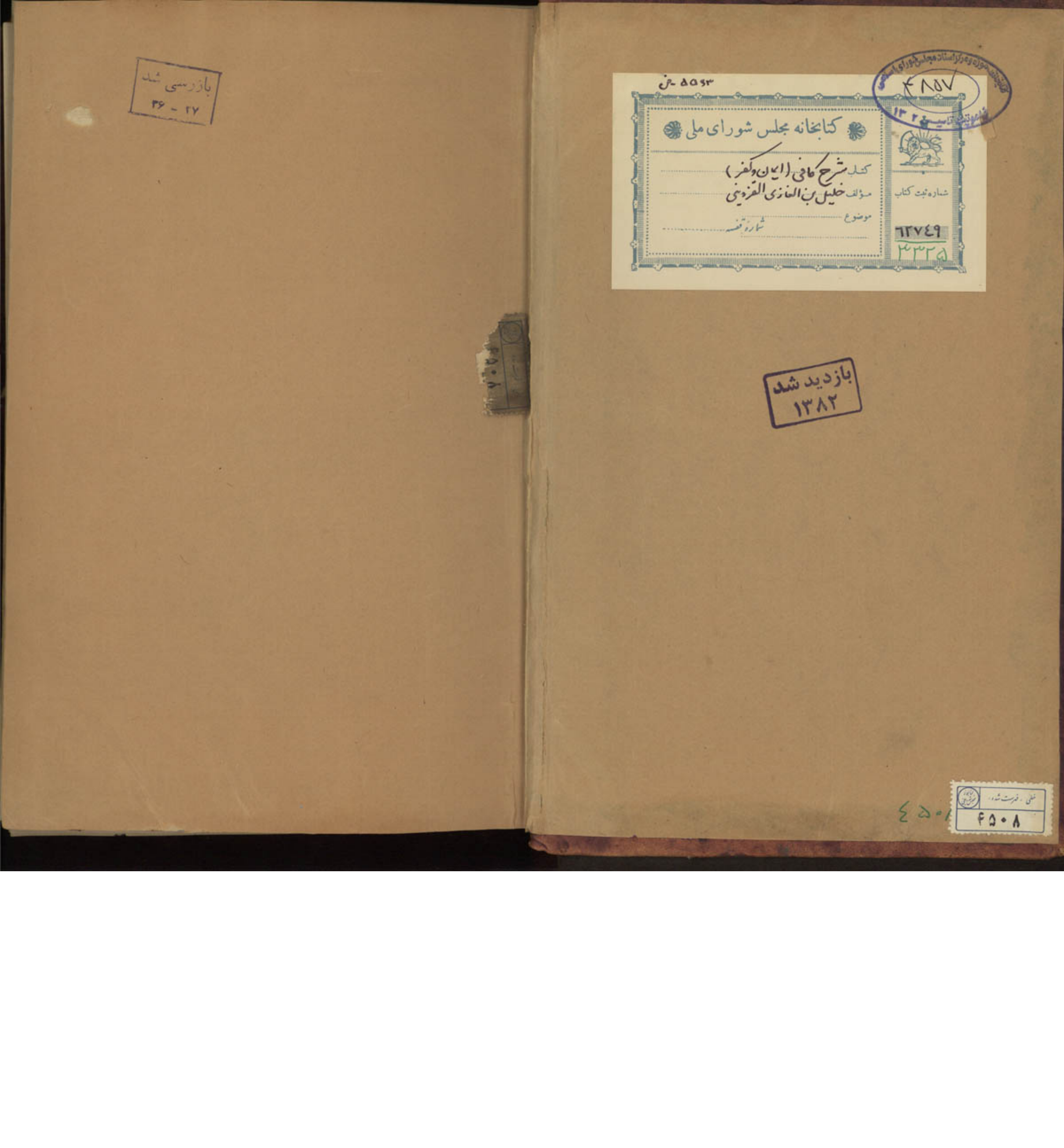
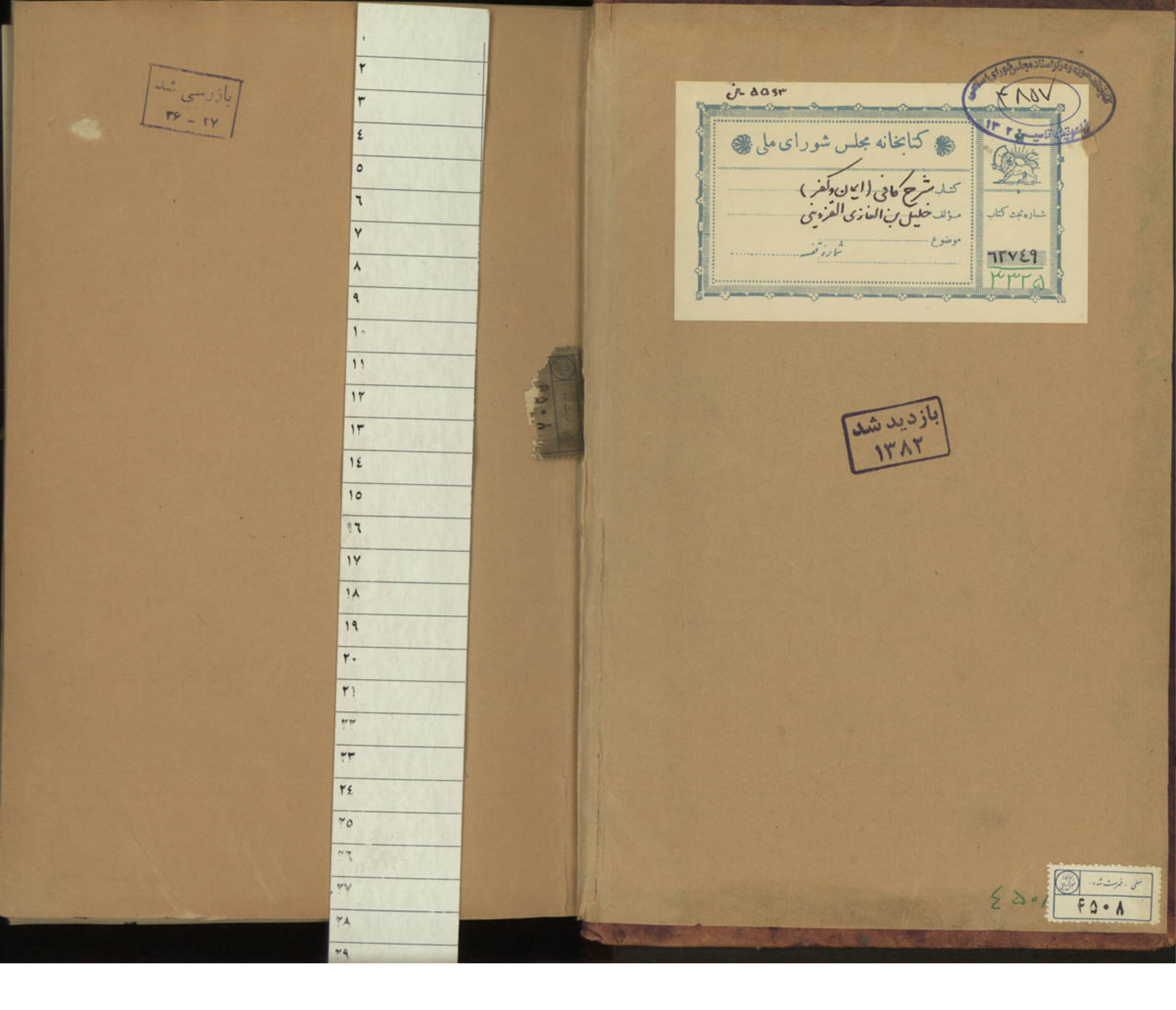
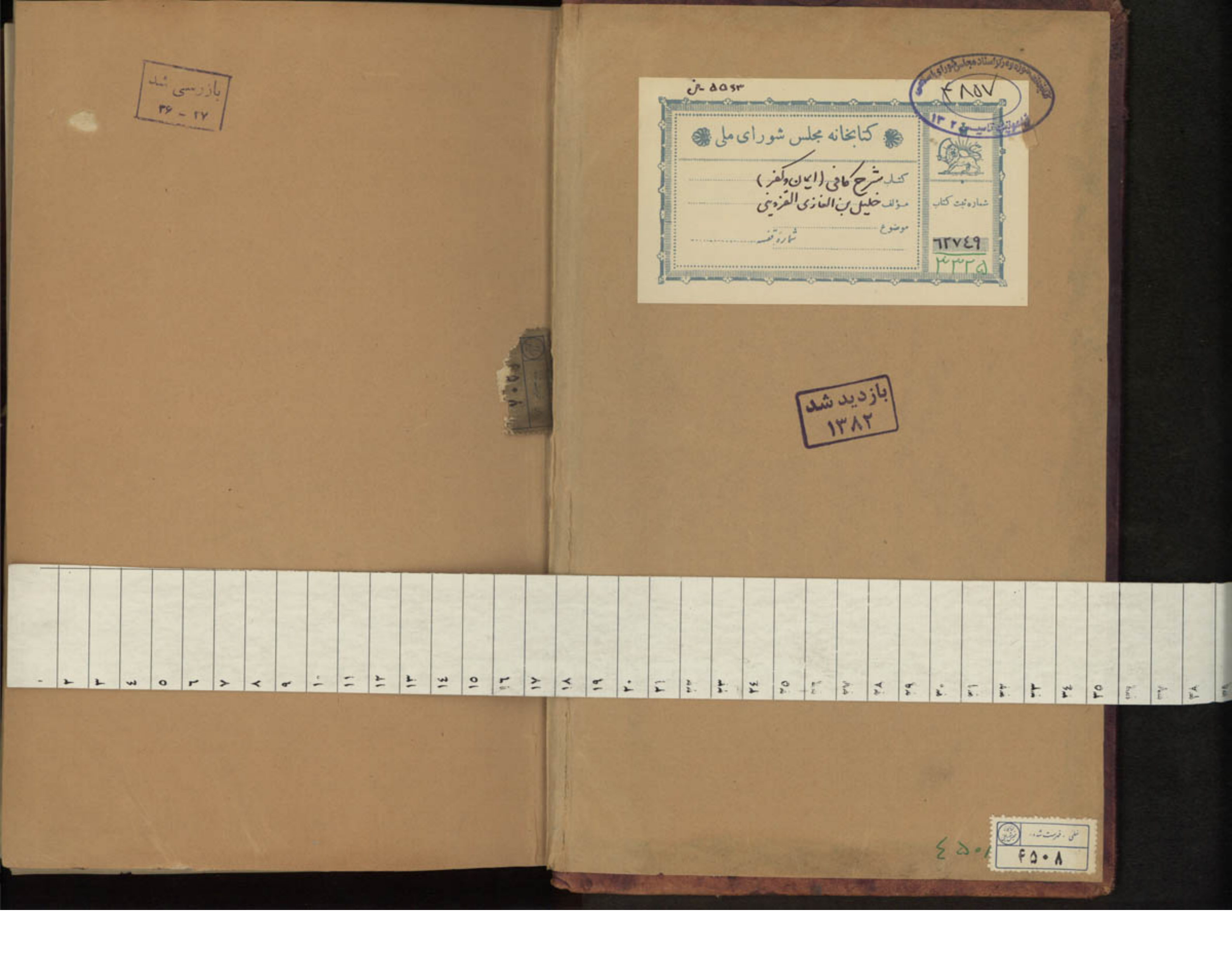
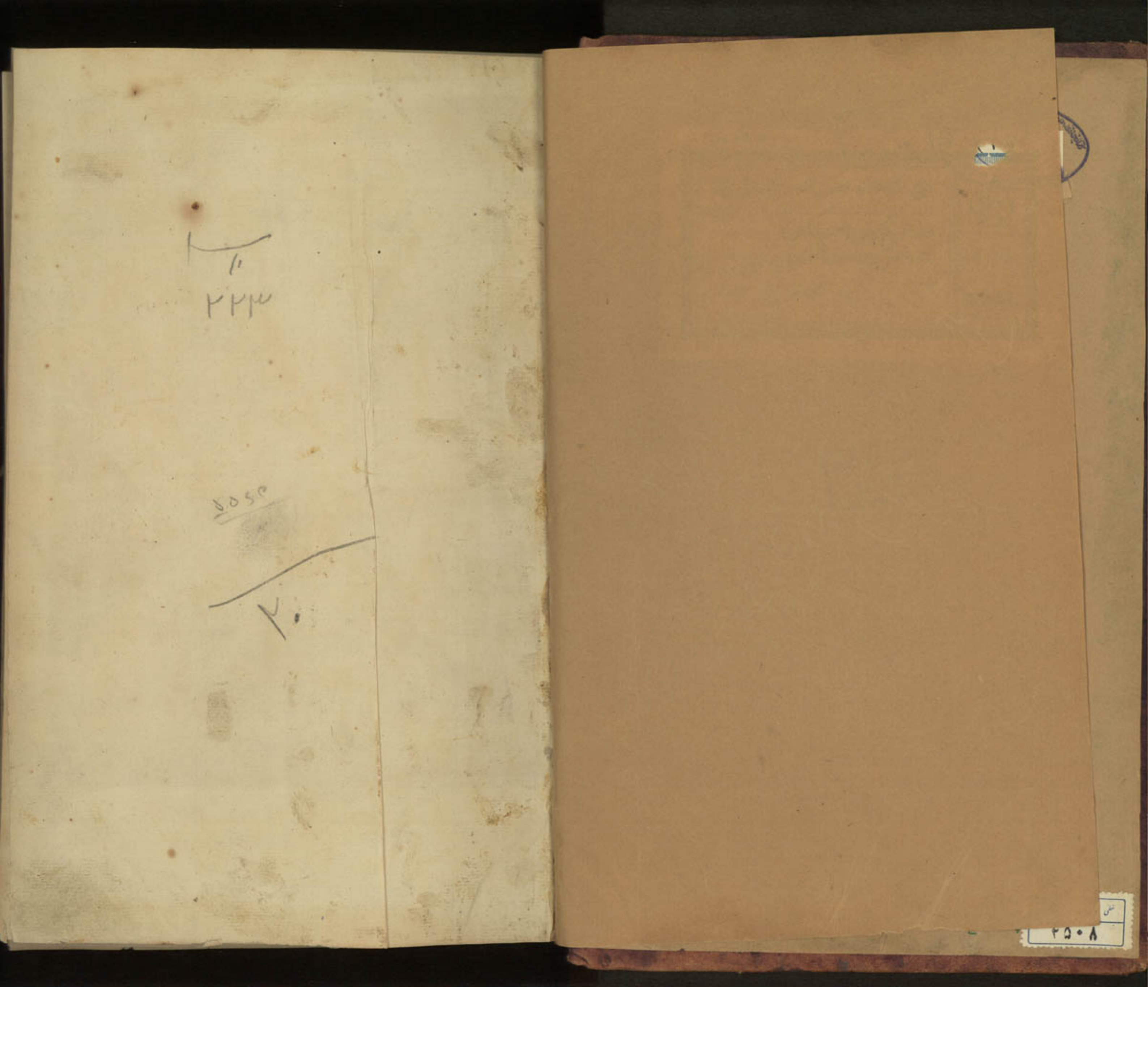

بازرسی شد
۲۷ - ۳۶
کتابخانه مجلس شورای ملی
کتاب شرح کافی (ایمان وکفر)
مؤلف خلیل بن الغازی القزوینی
موضوع
شمارهٔ قفسه
شماره ثبت کتاب
۶۲۷۴۹
۳۳۲۵
۴۸۵۷
بازدید شد
۱۳۸۲
۴۵۰۸

بازرسی شد
۳۶ - ۲۷
ج- ۵۵۹۳
کتابخانه مجلس شورای ملی
کتاب شرح کافی (ایمان و کفر)
مؤلف خلیل بن الغازی القزوینی
موضوع
شماره قفسه
شماره ثبت کتاب
۶۲۷۴۹
۳۳۲۵
۴۸۵۷
بازدید شد
۱۳۸۲
۴۵۰۸

بازرسی شد
۳۶ - ۲۷
ن- ۵۵۵۳
۴۸۵۷
کتابخانه مجلس شورای ملی
کتاب شرح کافی (ایمان وکفر)
مؤلف خلیل بن الغازی القزوینی
موضوع
شماره قفسه
شماره ثبت کتاب
۶۳۷۴۹
۳۳۲۵
بازدید شد
۱۳۸۲
۴۵۰۸

مجلس شورا
کتابخانه

محض احتمالست یا نقل از دیگریست اگرچه تصریح بآن نشود دراین کتاب دویست ونه بابست اول باب طینة المؤمن والکافر
دوم باب آخر منه وفیه زیادة وقوع التکلیف الاول سیوم باب آخر منه چهارم باب ان رسول الله صلی الله علیه وآله اول من اجاب
واقر لله عز وجل بالربوبیة پنجم باب کیف اجابوا وهم ذر ششم باب فطرة الخلق علی التوحید هفتم باب کون المؤمن
فی صلب الکافر هشتم باب اذا اراد الله ان یخلق المؤمن نهم باب ان الصبغة هی الاسلام دهم باب فی ان السکینة هی الایمان
یازدهم باب الاخلاص دوازدهم باب الشرایع سیزدهم باب دعائم الاسلام چهاردهم باب ان الاسلام یحقن به الدم وان الثواب
علی الایمان پانزدهم باب ان الایمان یشرک الاسلام والاسلام لا یشرک الایمان شانزدهم باب آخر منه وفیه ان الاسلام
قبل الایمان هفدهم باب [illegible] هجدهم باب فی ان الایمان مبثوث لجوارح البدن کلها نوزدهم باب السبق الی الایمان بیستم
باب درجات الایمان بیست ویکم باب آخر منه بیست ودوم باب نسبة الاسلام بیست وسیوم باب [illegible] بیست وچهارم باب
[illegible] بیست وپنجم باب صفة الایمان بیست وششم باب فضل الایمان علی الاسلام والیقین علی الایمان بیست وهفتم باب حقیقة الایمان
والیقین بیست وهشتم باب التفکر بیست ونهم باب المکارم سی ام باب فضل الیقین سی ویکم باب الرضا بالقضاء سی و
دوم باب التفویض الی الله عز وجل والتوکل علیه سی وسیوم باب الخوف والرجاء سی وچهارم باب حسن الظن بالله عز وجل سی وپنجم
باب الاعتراف بالتقصیر سی وششم باب الطاعة والتقوی سی وهفتم باب الورع سی وهشتم باب العفة سی ونهم باب اجتناب
المحارم چهلم باب اداء الفرایض چهل ویکم باب استواء العمل والمداومة علیه چهل ودوم باب العبادة چهل وسیوم باب
النیة چهل وچهارم باب [illegible] چهل وپنجم باب الاقتصاد فی العبادة چهل وششم باب من بلغه ثواب من الله علی عمل چهل وهفتم باب
الصبر چهل وهشتم باب الشکر چهل ونهم باب حسن الخلق پنجاهم باب حسن البشر پنجاه ویکم باب الصدق واداء الامانة
پنجاه ودوم باب الحیاء پنجاه وسیوم باب العفو پنجاه وچهارم باب کظم الغیظ پنجاه وپنجم باب الحلم پنجاه وششم باب الصمت
وحفظ اللسان پنجاه وهفتم باب المداراة پنجاه وهشتم باب الرفق پنجاه ونهم باب التواضع شصتم باب الحب
فی الله والبغض فی الله شصت ویکم باب ذم الدنیا والزهد فیها شصت ودوم باب [illegible] شصت وسیوم باب القناعة شصت وچهارم باب
الکفاف شصت وپنجم باب تعجیل فعل الخیر شصت وششم باب الانصاف والعدل شصت وهفتم باب الاستغناء عن الناس
شصت وهشتم باب صلة الرحم شصت ونهم باب البر بالوالدین هفتادم باب الاهتمام بامور المسلمین والنصیحة لهم ونفعهم
هفتاد ویکم باب اجلال الکبیر هفتاد ودوم باب اخوة المؤمنین بعضهم لبعض هفتاد وسیوم باب فیما یوجب الحق لمن انتحل الایمان
وینقضه هفتاد وچهارم باب فی ان التواخی لم یقع علی الدین وانما هو التعارف هفتاد وپنجم باب حق المؤمن علی اخیه واداء
حقه هفتاد وششم باب التراحم والتعاطف هفتاد وهفتم باب زیارة الاخوان هفتاد وهشتم باب المصافحة هفتاد ونهم باب
المعانقة هشتادم باب التقبیل هشتاد ویکم باب تذاکر الاخوان هشتاد ودوم باب ادخال السرور علی المؤمن هشتاد وسیوم
باب قضاء حاجة المؤمن هشتاد وچهارم باب السعی فی حاجة المؤمن هشتاد وپنجم باب تفریج کرب المؤمن هشتاد وششم باب اطعام المؤمن
هشتاد وهفتم باب من کسا مؤمنا هشتاد وهشتم باب فی الطاف المؤمن واکرامه هشتاد ونهم
باب فی خدمته نودم باب نصیحة المؤمن نود ویکم باب الاصلاح بین الناس نود ودوم باب فی احیاء المؤمن نود وسیوم

لجوارح فی جوارح

بسم الله الرحمن الرحیم وبه ثقتی

الحمد لله الذی حبب الینا الایمان وکره الینا الکفر والفسوق والعصیان وصلی الله علی محمد وآله الذین [illegible]
لنا الاسلام دینا وجعله خیر الادیان وبعد چون بتوفیق الهی وتوجه پادشاهی مأمور شد فقیر حقیر خلیل بن الغازی القزوینی
عفا الله عنهما بشرح کتاب کافی ابی جعفر محمد بن یعقوب بن اسحق الرازی الکلینی رضی الله تعالی عنهم بزبان فارسی و[illegible]
کتاب العقل وکتاب التوحید وکتاب الحجة را شروع نمود در شرح کتاب الایمان والکفر که کتاب چهارمست از کتب کافی [illegible]
الاولی سال هزار وشصت وهفت هجری علی الله التوکل اصل کتاب الایمان والکفر شرح الایمان گرویدن [illegible]
العالمین که علم دلست وعملی از زبان وسایر جوارح که بوسیله آن گرویدن از کسی البته صادر میشود ونزاع در اینکه آن [illegible]
لفظ ایمانست یا خارج لازمست شبیه بنزاع لفظیست الکفر ترک گرویدن بجمیع چیزهای رب العالمین وعملی که [illegible]
ترک از کسی صادر شود ومعنی رب العالمین صاحب کل اختیار هر کس و هر چیزیست ومصداق ایمان اجتناب از کبیره
واز صغیره با اباء واستکبارست خواه کبیره وعدمی باشد مثل ترک فریضه نماز وامثال آن وخواه وجودی باشد مثل قتل [illegible]
قیاس است صغیره ومصداق کفر یکی از دو چیزست کبیره با اصرار چنانچه فجار میکنند وصغیره با اباء واستکبار چنانچه [illegible]
سجده آدم کرد و[illegible] ایمان اخص از [illegible] مستعمل میشود وآن گاه که گرویدن است ومصداق آن اجتناب از کبیره واست [illegible]
اجتناب از اصرار بر صغیره خواه بحد اباء واستکبار رسد وخواه نه چه اصرار بر صغیره کبیره است زیرا که مراد [illegible]
که وعید الهی بخلود در جهنم متعلق باصرار بر آن شده باشد واصرار بر اصرار بر صغیره اباء واستکبار است وبنا بر معنی [illegible]

باب في الدعاء للأهل إلى الإيمان نود وچهارم باب في ترك دعاء الناس نود وپنجم باب أن الله إنما يعطي الدين من يحبه نود و
ششم باب سلامة الدين نود وهفتم باب التقية نود وهشتم باب الكتمان نود ونهم باب المؤمن وعلاماته وصفاته صدم
باب في قلة عدد المؤمنين صد ویکم باب الرضا بموهبة الإيمان والصبر على كل شيء بعده صد ودوم باب في سكون المؤمن إلى
المؤمن صد وسیوم باب فيما يدفع الله بالمؤمن صد وچهارم باب في أن المؤمن صنفان صد وپنجم باب ما أخذه الله على
المؤمن من الصبر على ما يلحقه فيما ابتلي به صد وششم باب شدة ابتلاء المؤمن صد وهفتم باب فضل فقراء المسلمين صد وهشتم باب
صد ونهم باب أن للقلب أذنين ينفث فيهما الملك والشيطان صد ودهم باب الروح الذي أيد به المؤمن صد ویازدهم
باب الذنوب صد ودوازدهم باب الكبائر صد وسیزدهم باب استصغار الذنب صد وچهاردهم باب الإصرار
على الذنب صد وپانزدهم باب في أصول الكفر وأركانه صد وشانزدهم باب الرياء صد وهفدهم باب طلب الرئاسة صد و
هجدهم باب اختتال الدنيا بالدين صد ونوزدهم باب من وصف عدلا وعمل بغيره صد وبیستم باب المراء والخصومة
ومعاداة الرجال صد وبیست ویکم باب الغضب صد وبیست ودوم باب الحسد صد وبیست وسیوم باب العصبية صد وبیست وچهارم باب
الكبر صد وبیست وپنجم باب العجب صد وبیست وششم باب حب الدنيا والحرص عليها صد وبیست وهفتم باب الطمع صد وبیست وهشتم
باب الخرق صد وبیست ونهم باب سوء الخلق صد وسیم باب السفه صد وسی ویکم باب البذاء صد وسی ودوم باب من يتقى
شره صد وسی وسیوم باب البغي صد وسی وچهارم باب الفخر والكبر صد وسی وپنجم باب القسوة صد وسی وششم باب الظلم صد وسی وهفتم
باب اتباع الهوى صد وسی وهشتم باب المكر والغدر والخديعة صد وسی ونهم باب الكذب صد وچهلم باب ذي اللسانين
صد وچهل ویکم باب الهجرة صد وچهل ودوم باب قطيعة الرحم صد وچهل وسیوم باب العقوق صد وچهل وچهارم باب الانتقام صد و
چهل وپنجم باب من آذى المسلمين واحتقرهم صد وچهل وششم باب من طلب عثرات المؤمنين وعوراتهم صد وچهل وهفتم باب
التعيير صد وچهل وهشتم باب الغيبة والبهت صد وچهل ونهم باب الرواية على المؤمن صد وپنجاهم باب الشماتة صد وپنجاه ویکم
باب السباب صد وپنجاه ودوم باب التهمة وسوء الظن صد وپنجاه وسیوم باب من لم يناصح أخاه المؤمن صد وپنجاه وچهارم باب خلف الوعد
صد وپنجاه وپنجم باب من حجب أخاه المؤمن صد وپنجاه وششم باب من استعان به أخوه فلم يعنه صد وپنجاه وهفتم باب من
منع مؤمنا شيئا من عنده أو من عند غيره صد وپنجاه وهشتم باب من أخاف مؤمنا صد وپنجاه ونهم باب النميمة صد وشصتم
باب الإذاعة صد وشصت ویکم باب من أطاع المخلوق في معصية الخالق صد وشصت ودوم باب في عقوبات المعاصي العاجلة صد و
شصت وسیوم باب مجالسة أهل المعاصي صد وشصت وچهارم باب أصناف الناس صد وشصت وپنجم باب الكفر صد وشصت وششم
باب وجوه الكفر صد وشصت وهفتم باب دعائم الكفر وشعبه صد وشصت وهشتم باب صفة النفاق والمنافق صد وشصت ونهم باب الشرك
صد وهفتادم باب الشك صد وهفتاد ویکم باب الضلال صد وهفتاد ودوم باب المستضعف صد وهفتاد وسیوم باب
المرجون لأمر الله صد وهفتاد وچهارم باب أصحاب الأعراف صد وهفتاد وپنجم باب في صنوف أهل الخلاف صد وهفتاد وششم
باب المؤلفة قلوبهم صد وهفتاد وهفتم باب في ذكر المنافقين والضلال وإبليس في الدعوة صد وهفتاد وهشتم باب في قوله
تعالى ومن الناس من يعبد الله على حرف صد وهفتاد ونهم باب نادر صد وهشتادم باب صد وهشتاد ویکم باب في ثبوت

المؤمنين

الثغر

الكفر في الناس

المرجئة اهل البلدان

الإيمان وهل يجوز أن ينقله الله صد وهشتاد ودوم باب المعارين صد وهشتاد وسیوم باب في علامة المعار صد وهشتاد وچهارم باب سهو القلب
صد وهشتاد وپنجم باب في ظلمة قلب المنافق وإن أعطي اللسان ونور قلب المؤمن وإن قصر به لسانه صد وهشتاد وششم باب في
تنقل أحوال القلب صد وهشتاد وهفتم باب الوسوسة وحديث النفس صد وهشتاد وهشتم باب الاعتراف بالذنوب والندم عليها
صد وهشتاد ونهم باب ستر الذنوب صد ونودم باب من هم بالحسنة أو السيئة صد ونود ویکم باب التوبة صد ونود ودوم
باب الاستغفار من الذنب صد ونود وسیوم باب فيما أعطى الله عز وجل آدم وقت التوبة صد ونود وچهارم باب اللمم صد
ونود وپنجم باب في أن الذنوب ثلاثة صد ونود وششم باب تعجيل عقوبة الذنب صد ونود وهفتم باب في تفسير الذنوب صد
ونود وهشتم باب نادر صد ونود ونهم باب نادر أيضا دویستم باب دویست ویکم باب دویست ودوم باب الاستدراج
دویست وسیوم باب دویست وچهارم باب دویست وپنجم باب دویست وششم باب دویست وهفتم
باب دویست وهشتم باب دویست ونهم باب باب اول اصل باب طينة المؤمن والكافر شرح
الطينة بكسر طاء بی نقطه وسكون یاء دو نقطه در پایین ونون اصلی که از آن چیزی مخلوق شود وآن را سرشت مینامند یعنی این
باب بیان سرشت مؤمن وسرشت کافرست در این باب هفت حدیث است اول اصل عن علي بن الحسين عليهما السلام
قال إن الله عز وجل خلق النبيين من طينة عليين قلوبهم وأبدانهم وخلق قلوب المؤمنين
من تلك الطينة وجعل خلق أبدان المؤمنين من دون ذلك وخلق الكفار من طينة سجين قلوبهم
وأبدانهم فخلط بين الطينتين فمن هذا يلد المؤمن الكافر ويلد الكافر المؤمن ومن هاهنا يصيب المؤمن
السيئة ومن هاهنا يصيب الكافر الحسنة فقلوب المؤمنين تحن إلى ما خلقوا منه وقلوب الكافرين
تحن إلى ما خلقوا منه شرح العليين بكسر عين بی نقطه وتشدید لام مکسوره وتشدید یاء دو نقطه در پایین جمع علی
از آسمان ... که بهشت آنجاست وارواح مؤمنان آنجا قرار میگیرد وصیغه فعیل بکسر فاء وتشدید عین از صیغ مبالغه است
واظهر در تصریح کرده که علیون اسم اعلی جنات است السجین بکسر سین بی نقطه وتشدید جیم زندان بسیار چال که جهنم آنجاست
وارواح کفار آنجا قرار میگیرد ... تعلیل مجازی است نظیر آنکه گویند چون وقوع فلان چیز معلوم
بود واقع شد پس جبر بر مکلف لازم نمی آید چه مخلوق بودن از طینت علیین یا از طینت سجین داخل اجزای علت تامه
ایمان وکفر نیست ومخلوط بودن داخل علت تامه سعید مؤمن وشقی کافر نیست بلکه هر دو محض مناسبت است چنانچه
منقولست که ولد الزنا البته جهنمی است با وجود آنکه او را ... در فعل ... بلکه الله تعالی چون دانست از ازل که
فلان روح باختیار خود سعید میشود وفلان روح باختیار خود شقی میشود خواه از طینت علیین و ماده حلال مخلوق شود خواه
مخلوط از طینت سجین و ماده زنا مخلوق شود بمناسبت اول را از اول ودوم را از دوم خلق کرده وحقیقت آنست
که الله تعالی بعلم ازلی دانسته که بمقتضای حکمت خود آب بسیط را که متشابه الاجزا در حقیقت وکیفیت باشد خلق میکند
وماده سایر اجسام مثل ارواح مکلفان وابدان ایشان وسایر حیوانات میکند چنانچه کفته در سوره انبیاء وجعلنا من
الماء کل شیء حی ودانسته که کدام از اجزای همه آن آب بمقتضای حکمت ماده ارواح مکلفین میشود وکدام ماده ابدان ایشان

میشود و دانسته که بر تقدیر اکتفا با دو وسعت در قدرت و الطافی که مصحح اصل تکلیف است کدام از ارواح با خبث

خود کافر میشود خواه ماده آن محل کیفیت علیین شود و خواه محل کیفیت سجین شود و کدام از ارواح مؤمن میشود چنان

روشن و دانسته که گاهی از مؤمن سیئه و از کافر حسنه باختیار صادر میشود پس بمناسبت ماده ارواح و ابدان مؤمنان را

کیفیت علیین داد و ماده ارواح و ابدان کافران را کیفیت سجین داد و آن دو قسم ماده را مخلوط هم کرد بی آنکه کیفیت بهم خلط

دخل در ایمان و کفر و حسنه و سیئه داشته باشد و سر اینکه اگر مساوی خلق میکرد بر عکس میکرد یا خلط میکرد چه مفسده داشت

معلوم ما نیست **یعنی** روایت است از امام زین العابدین علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل آفرید پیغمبران را از ماده علیین

روحهای ایشان را و بدنهای ایشان را و آفرید روحهای مؤمنان را از آن ماده و کردانید آفرینش بدنهای مؤمنان را از

پائین تر آن و آفرید کافران را از ماده سیاه چال ارواح ایشان را و بدنهای ایشان را پس آمیزش داد میان آن دو ماده

پس از اینست که میزاید مؤمن کافر را و میزاید کافر مؤمن را و از اینجاست که در می یابد مؤمن معصیت را و از اینجاست که

در می یابد کافر طاعت را یا بمعنی که مجاورت کافر باعث مجازی معصیت مؤمن است و مجاورت مؤمن باعث مجازی

طاعت کافر است پس روحهای مؤمنان میل میکنند سوی آنچه مناسب چیزیست که مخلوق شده اند از آن و روحهای

کافران میل میکنند سوی آنچه مناسب چیزیست که مخلوق شده اند از آن **دوم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ

إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنَ مِنْ طِينَةِ الْجَنَّةِ وَخَلَقَ الْكَافِرَ مِنْ طِينَةِ النَّارِ وَقَالَ إِذَا أَرَادَ

اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِعَبْدٍ خَيْراً طَيَّبَ رُوحَهُ وَجَسَدَهُ فَلَا يَسْمَعُ شَيْئاً مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا عَرَفَهُ وَلَا يَسْمَعُ

شَيْئاً مِنَ الْمُنْكَرِ إِلَّا أَنْكَرَهُ قَالَ وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ الطِّينَاتُ ثَلَاثٌ طِينَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُؤْمِنُ مِنْ تِلْكَ

الطِّينَةِ إِلَّا أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ هُمْ مِنْ صَفْوَتِهَا هُمُ الْأَصْلُ وَلَهُمْ فَضْلُهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ الْفَرْعُ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

كَذَلِكَ لَا يُفَرِّقُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ شِيعَتِهِمْ وَقَالَ طِينَةُ النَّاصِبِ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ

وَأَمَّا الْمُسْتَضْعَفُونَ فَمِنْ تُرَابٍ لَا يَتَحَوَّلُ مُؤْمِنٌ عَنْ إِيمَانِهِ وَلَا نَاصِبٌ عَنْ نَصْبِهِ وَلِلهِ الْمَشِيئَةُ

فِيهِمْ **شرح** تفریع در فلا یسمع مجازیست مانند تعلیل در حدیث سابق و تشبیه در کذلک فرینه اینست که تفریع و تعلیل

مجازیست و در بعض نسخ لذلک است **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل

آفرید مؤمن را از ماده بهشت و آفرید کافر را از ماده جهنم و امام گفت هنگامی که اراده کند الله عز و جل به بنده عاقبت بخیر را پاکیزه

میکند روح او را و بدن او را پس نمیشنود چیزی از حق اصل محکمات قرآن مگر آنکه اعتراف میکند بآن و نمیشنود چیزی از

باطل اصل بدعتهائی که ضد محکمات قرآنست مگر آنکه منکر میشود آنرا و وی گفت شنیدم از امام علیه السلام که میگفت که

ماده هائی که مردم از آنها مخلوق میشوند سه قسم است ماده انبیا و مؤمنان از آن ماده است فرق اینست که انبیا از خالص آن

ماده اند انبیا اصلند و ایشان راست فضل ایشان بر غیر ایشان و مؤمنان فرعند از ماده چسبنده مخلوق میشوند چنانکه

از ماده چسبنده مخلوق شده اند تفریق میکند الله عز و جل میان انبیا و میان مؤمنانی که پیرو ایشانند و امام در بیان قسم دوم گفت

ماده دشمن اهل حق مخلوق میشود از لای گنده چسبنده بگل باطل و در بیان قسم سوم گفت و اما جمعی که ضعیف شمرده

شده اند در ایمان و کفر پس از خاکیند که منسجم اصلا منتقل نمیشود مؤمنی از ایمان خود و نه دشمن اهل حق از دشمنی خود و الله تعالی راست

خواهش در ایشان مراد اینست که مؤمن حقیقی را آخر عمر از ایمان جدا میشود و کافر حقیقی را آخر عمر از کفر جدا نمیشود و در میان عمر

کاهی بخواهش الله تعالی مؤمن حقیقی که فریبی میباشد و بر عکس **سوم اصل** قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مِنْ

أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ طِينَةَ الْمُؤْمِنِ فَقَالَ مِنْ طِينَةِ الْأَنْبِيَاءِ فَلَمْ يَنْجَسْ أَبَداً **شرح** من در هر دو جا برای

تبعیض است **یعنی** گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را فدایت شوم از چه چیز آفرید الله عز و جل ماده مؤمن را پس گفت از جنس

ماده انبیا پس نجس نمیشود هرگز بمعنی که اگر سیئه از و صادر شود یا در اوائل عمر مشرک شود از محبوبیت الهی بدر نرود چه آن

بعاریت و بیگانه اول اوست چنانچه گذشت در کتاب التوحید در حدیث اول باب السعادة و الشقاء **چهارم اصل** سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ

عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَنَا مِنْ أَعْلَى عِلِّيِّينَ وَخَلَقَ قُلُوبَ شِيعَتِنَا مِمَّا خَلَقَنَا وَخَلَقَ

أَبْدَانَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ وَقُلُوبُهُمْ تَهْوِي إِلَيْنَا لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِمَّا خُلِقْنَا ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ كَلَّا

إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ كِتَابٌ مَرْقُومٌ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ وَخَلَقَ

عَدُوَّنَا مِنْ سِجِّينٍ وَخَلَقَ قُلُوبَ شِيعَتِهِمْ مِمَّا خَلَقَهُمْ مِنْهُ وَأَبْدَانَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَقُلُوبُهُمْ

تَهْوِي إِلَيْهِمْ لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِمَّا خُلِقُوا مِنْهُ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ كِتَابٌ مَرْقُومٌ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ **شرح** تعلیل در لانها هر دو جا تعلیل مجازیست و

از قبیل وضع علت حکم مجازی در مقام علت آن چیزیست پس چیز لازم می آید در این دو آیت چند احتمالست از انجمله که موافق است

با این حدیث اینست که کلا حرف استفتاح و تنبیه است مثل الا بفتح همزه و تخفیف لام چنانچه ابن هشام در مغنی اللبیب از کسائی

نقل کرده و شاید که فرق این باشد که در کلا تاکید و تشدید بیشتر است و کتاب ابجا بمعنی لوح دل و صحیفه خاطر است که در آن نقش های

حق و باطل میباشد فی بمعنی الی است مثل آیت سوره ابراهیم فردوا ایدیهم فی افواههم و متعارف است که دل کسی هرگاه متوجه چیزی باشد

میگویند که دل تو در فلان چیز است بقصد ظرفیت مجازی و سجین بصیغه مبالغه اسم فاعل باب نصر است بمعنی بغایت حبس کننده

و مستعمل میشود در دوزخ یا موضعی از دوزخ چنانچه بیان میشود در حدیث یازدهم باب حب الدنیا و چون مراد اینجا لوح دل پیشوایان

اهل ضلالت است که مخلوق از سجین است برای تفخیم گفته که و ما ادریک ما سجین تا آخر چنانچه برای تفخیم علیین گفته که و ما ادریک ما علیون

تا بیان کند که مراد لوح دل امامان هدایت است مرقوم ماخوذ است از رقم بمعنی ظاهر ساختن حال چیزی است بمعنی نوشتن

و بنا بر اول اشارتست بانکه بطلان طریقت پیشوایان ضلالت اظهر من الشمس است چنانچه حقیت طریقت امامان هدایت اظهر من الشمس است

موافق آنچه گذشت در کتاب الحجة در حدیث سیوم و یازدهم باب فی الغیبة که باب هشتاد و نهم است که امر ما ابین من هذه الشمس

و بنا بر دوم اشارتست بکثرت خیالات فاسده پیشوایان ضلالت مانند کثرت علوم امامان هدایت **یعنی** شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام

میگفت که بدرستی که الله عز و جل آفرید ما را از بالاتر بالاتر و آفرید دلهای شیعه ما را از آنچه ما را آفرید از آن و آفرید بدنهای شیعه

ما را از پائین تر از آن در خوبی پس دلهای ایشان میل میکند سوی ما چه آنها آفریده شده اند از آنچه بدن ما از آن آفریده شده

بعد از آن خواند این آیت را از سوره مطففین که خوب آگاه باش بدرستی که لوح دل نیکان هر آینه در علیین است و از چه دانستی

عن عبد الغفار الجازي

که چیست علیون آن لوح دلی است که بیان کرده شده است حال آن بیرون صدق آن از محکمات قرآن که صریحست در فرق میان
الذین یعلمون و الذین لا یعلمون حاضر میشوند نزد آن مقربان و آنچه پیشوایان ضلالت ما که دشمن ما اند از سجین بعد از آن خواندن
آیت ما از سوره مطففین که حوبا کاه باشد هر کسی که لوح دل فاسقان در سجین است و از چه دانستی که چیست سجین لوح
دلی است که بیان کرده شده است حال آن بیرون کذب آن از محکمات قرآن که صریح است در نفی [illegible]
وای در آن روز بران جمعی که دروغ دارند براهین ربوبیت رب العالمین را که شواهد ربوبیت و محکمات کتب الهی باشد مثل این
حدیث که گذشت در چهارم باب نود و سیوم کتاب الحجه **چهارم اصل** أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ كَيْسَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عليه السلام
قَالَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنَا مَوْلَاكَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ كَيْسَانَ فَقَالَ أَمَّا النَّسَبُ فَأَعْرِفُهُ وَأَمَّا أَنْتَ فَلَسْتُ
أَعْرِفُكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنِّي وُلِدْتُ بِالْجَبَلِ وَنَشَأْتُ فِي أَرْضِ فَارِسَ وَإِنَّنِي أُخَالِطُ النَّاسَ فِي التِّجَارَاتِ
وَغَيْرِ ذَلِكَ فَأُخَالِطُ الرَّجُلَ فَأَرَى لَهُ حُسْنَ السَّمْتِ وَحُسْنَ الْخُلُقِ وَكَثْرَةَ أَمَانَةٍ ثُمَّ أُفَتِّشُهُ فَأَتَبَيَّنُهُ
عَنْ عَدَاوَتِكُمْ وَأُخَالِطُ الرَّجُلَ فَأَرَى مِنْهُ سُوءَ الْخُلُقِ وَقِلَّةَ أَمَانَةٍ وَزَعَارَةً ثُمَّ أُفَتِّشُهُ فَأَتَبَيَّنُهُ
عَنْ وَلَايَتِكُمْ فَكَيْفَ يَكُونُ ذَلِكَ **شرح** فاتبینه هر دو جا با یک نقطه و با دو نقطه در پایین و نون [illegible] متکلم وحده از باب
تفعل است التبین شناختن چیزی [illegible] و تعدیه آن بعن برای تضمین معنی کشف است **یعنی** خبر داد مرا عبد الله بن کیسان که امام
جعفر صادق را گفتم او را قربانت شوم من غلام تو عبد الله بن کیسانم گفت اما پدرت را میشناسم او را اما تو را نمیشناسم
گفت گفتم او را بدرستی که من زاده شدم در عراق عجم و بزرگ شدم در زمین فارس و بدرستی که من اختلاط میکنم [illegible] پس میبینم
[illegible] برخوبی او و کمی امانت [illegible] بعد از آن وا میرسم او را پس پرده برداشته میشود برای من از دوستی شما که او دارد
یعنی که وجه آن چیست **اصل** قَالَ فَقَالَ لِي أَمَا عَلِمْتَ يَا ابْنَ كَيْسَانَ أَنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ أَخَذَ طِينَةً مِنَ الْجَنَّةِ وَطِينَةً مِنَ
النَّارِ فَخَلَطَهُمَا جَمِيعاً ثُمَّ نَزَعَ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ وَهَذِهِ مِنْ هَذِهِ فَمَا رَأَيْتَ مِنْ أُولَئِكَ مِنَ الْأَمَانَةِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ وَحُسْنِ
السَّمْتِ فَمِمَّا مَسَّتْهُمْ مِنْ طِينَةِ الْجَنَّةِ وَهُمْ يَعُودُونَ إِلَى مَا خُلِقُوا مِنْهُ وَمَا رَأَيْتَ مِنْ هَؤُلَاءِ مِنْ قِلَّةِ الْأَمَانَةِ
وَسُوءِ الْخُلُقِ وَالزَّعَارَةِ فَمِمَّا مَسَّتْهُمْ مِنْ طِينَةِ النَّارِ وَهُمْ يَعُودُونَ إِلَى مَا خُلِقُوا مِنْهُ **شرح** [illegible] امام ابن کیسان را [illegible] استعمال
لفظ مست [illegible] و تکرار امام آن استعمال را [illegible] در حدیث دوم باب چهارم [illegible] استعمال
زیرا که ابن کیسان در میان عجم بزرگ شده و معذور است در این استعمال [illegible] بخلاف ابن سنان [illegible]
در هر دو جا مجازیست چنانچه بیان شد در شرح حدیث اول و مقصود اینست که اگر بدخویی مؤمن و خوش خویی کافر نبود خلط نمیشد
و بدخویی مؤمن را ضرر خلود در جهنم نمیرساند و خوش خویی کافر را نفع نمیکند **یعنی** راوی گفت که پس امام گفت مرا آیا ندانستی ای پسر کیسان
که الله عز و جل گرفت ماده را از بهشت و ماده را از جهنم پس بسبب خیری که مجاور ایشان شده از ماده بهشت و ایشان برمیگردند سوی جهنم
که مخلوق شده اند از آن و آنچه دیدی از این موافقان از کمی امانت و بدخویی شدی پس سبب شری که مجاور ایشان شده از ماده جهنم و ایشان
برمیگردند سوی بهشت که مخلوق شده اند از آن **ششم اصل** قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عليه السلام الْمُؤْمِنُونَ مِنْ طِينَةِ الْأَنْبِيَاءِ قَالَ نَعَمْ **شرح** گفتم امام
جعفر صادق را که آیا مؤمنان از ماده انبیا مخلوق شده اند گفت آری **هفتم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عليه السلام قَالَ إِنَّ اللّٰهَ أَوَّلَ [illegible]

مِنْ نُورِ الْجَمْعِ فَقَبَضَ بِيَمِينِهِ قَبْضَةً بَلَغَتْ قَبْضَتُهُ مِنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَأَخَذَ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ تُرْبَةً وَقَبَضَ قَبْضَةً
أُخْرَى مِنَ الْأَرْضِ السَّابِعَةِ الْعُلْيَا إِلَى الْأَرْضِ السَّابِعَةِ الْقُصْوَى فَأَمَرَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ كَلِمَتَهُ فَأَمْسَكَ الْقَبْضَةَ الْأُولَى بِيَمِينِهِ وَالْقَبْضَةَ
الْأُخْرَى بِشِمَالِهِ فَفَلَقَ الطِّينَ فِلْقَتَيْنِ فَذَرَا مِنَ الْأَرْضِ ذَرْواً وَمِنَ السَّمَاوَاتِ ذَرْواً فَقَالَ لِلَّذِي بِيَمِينِهِ مِنْكَ الرُّسُلُ وَالْأَنْبِيَاءُ
وَالْأَوْصِيَاءُ وَالصِّدِّيقُونَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالسُّعَدَاءُ وَمَنْ أُرِيدُ كَرَامَتَهُ فَوَجَبَ لَهُمْ مَا قَالَ كَمَا قَالَ وَقَالَ لِلَّذِي بِشِمَالِهِ مِنْكَ
الْجَبَّارُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْكَافِرُونَ وَالطَّوَاغِيتُ وَمَنْ أُرِيدُ هَوَانَهُ وَشِقْوَتَهُ فَوَجَبَ لَهُمْ مَا قَالَ كَمَا قَالَ ثُمَّ إِنَّ الطِّينَتَيْنِ
خُلِطَتَا جَمِيعاً **شرح** السابعه جا بین منقطعات و در دوم [illegible] سماء سابعه [illegible] السماء الدنیا عبارت است
از سماء زحل و ما فوق آن از کواکب و استعمال سماء دنیا در آن باعتبار اینست که دنیا مؤنث ادنی است بمعنی نزدیکتر و آن چون [illegible]
و آسمانهای دیگر پس نزدیکتر است به الله تعالی که فوق کل شیء است و باین اعتبار آن اول آسمانها و اول سلسله اجسام است و این [illegible]
از مجاز است زیرا که الله تعالی مکانی نیست و از این قبیل است الیه یصعد الکلم الطیب و تعرج الملائکة والروح الیه [illegible] از قبیل مجاز مشارکت
مثل من تقرب شبرا [illegible] القصوی بضم قاف و سکون صاد بی نقطه و الف مقصوره مؤنث اقصی است که بمعنی ابعد است پس در مقابل دنیا است
بدانکه هفت طبقه بودن بعضی ارضین [illegible] آسمانهای هفتگانه مذکور است در سوره طلاق الله الذی خلق سبع سموات و من
الارض مثلهن یتنزل الامر بینهن لتعلموا ان الله علی کل شیء قدیر و ان الله قد احاط بکل شیء علما و بیان این بعنوان اظهار احتمال است
که سماء بمعنی مرتفع است و ارض بمعنی منخفض است صاحب قاموس در معانی سماء گفته که و سقف کل شیء و در معانی ارض گفته که و کل ما
سفل سبع سموات عبارت است از هفت قبه بر بالای یکدیگر که در بالای افق حقیقی کعبه است باعتبار اینکه [illegible]
و اول آنها نصف مدار زحل و ما فوق آن است و دوم نصف مدار مشتری است و سوم نصف مدار مریخ است و چهارم نصف مدار
شمس است و پنجم نصف مدار زهره است و ششم نصف مدار عطارد است و هفتم نصف مدار قمر است و من در من الارض [illegible]
و ارض عبارت است از هر چه پایین پای آدمی است تا منتهای مکان و مثلهن عبارت است از هفت عکس قبه که در مقابل هفت
آسمان است و در تحت افق حقیقی کعبه است و جزو ارض بمعنی مذکور است و اول آنها نصف مدار قمر است و بلند تر است از باقی
آنها و استعمال سابعه در آن در این حدیث باعتبار اینست که نظیر سماء سابعه است و فائده این تعبیر دفع توهم اینست که مراد طبقه
بالاتر از زمین باشد که جبال و [illegible] آنست و دوم نصف مدار عطارد است و سوم نصف مدار زهره است و چهارم نصف
مدار شمس است و پنجم نصف مدار مریخ است و ششم نصف مدار مشتری است و هفتم نصف مدار زحل است و این مبنی بر اینست
که آسمانهای هفتگانه حرکت نمیکنند اصلا و ستارگان در آنها حرکت میکنند بحرکتی که محسوس میشود و از مشرق سوی مغرب است
پس سرعت حرکت بیشتر است در کواکبی که [illegible] آنها را ثوابت مینامند و هر یک از آن ستارگان گاهی در سماء است و گاهی
در ارض است و مانند ماهی در آب و مرغ در هوا حرکت میکنند [illegible] چنانچه گفته در سوره یس که و کل فی فلک یسبحون و بیان
میشود در کتاب الصیام در شرح حدیث دوم باب هشتادم که باب الدعاء فی العشر الاواخر من شهر رمضان است و بنابر اینست
که بیت معمور در برابر کعبه است و حرکت نمیکند و ملائکه در اطراف آن اند یا در مواضع دیگر آن آسمانها بعبادت مشغول اند حرکت
نمیکنند و در معراج رسول الله صلی الله علیه و آله از همان دری از سموات که بالا رفته پایین آمده چنانکه می آید در کتاب الصلوة در [illegible]

و سایر کواکب

اول باب النوادر که باب صدم است و بنا براین حاجت نیست با فلاک جزئیه که فلاسفه دعوی کرده اند برای حرکت ستاره های سبع
چنانکه منکشف شده برایشان و محتاج بکل لاطایل شده اند بدانکه استقلال ارض را معنی صریح میشود در کتاب الایمان والکفر در
که کتاب سی و سوم است در حدیث پنجم و یازدهم باب سوم که باب المؤمن الکاذب است و بیان میشود و آنچه گفتیم منافات ندارد با اینکه
این زمین که جبال اوتاد آنست نیز هفت طبقه باشد چنانکه می آید در کتاب الزکوة در حدیث چهارم و حدیث نوزدهم باب منع الزکوة
که باب دوم است و در کتاب النکاح در حدیث ششم باب النوادر که باب صد و هشتاد و ششم است و صریح میشود در حدیث دوم
باب من امکن من نفسه که باب صد و هشتاد و هفتم است و ترک حمل آیت سوره طلاق و این حدیث بر هفت طبقه بودن این زمین
بنا براین است که سیاق آیت دلالت میکند بر اینکه هفت طبقه بودن زمین معلوم مخاطبان شده بوده پیش از نزول این آیت
و مشهور و معروف بوده و آن در این زمین جاری نیست زیرا که مشهور در کتب متکلمین و فلاسفه اینست که یک طبقه است و ظاهر
سیاق این حدیث و آیت اینست که مفاد طبقات سما و طبقات ارض مساوی یکدیگر باشد زیرا که تساوی در محض عدد مناسب
مقام بیان کمال قدرت نیست والله اعلم امر یعنی قول کن است چنانکه گفته در سوره یس انما امره اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون
و ضمیر بینهن راجع است بسبع سموات و مثلهن پس بینهن عبارت است از موضعی که آدمیان در آنجا ساکن شده ملاحظه امر او میکنند
و ایشانند مخاطبان در لتعلموا و وجه استدلال بر لتعلموا ظاهر است در شرح عنوان کتاب التوحید و اینجا میگوییم که کسی که نفوذ اراده او بعنوان
کن فیکون باشد بری میباشد از هر نقص پس قادر میباشد بر هر چیز و عالم میباشد بهر چیز زیرا که هر یک از عجز و جهل نقص است پس قدرت
بر اینکه آسمانها را هفت کند و از جمله نیز پیداست که آنها را که ستارگان در آنها اند کشیدی حاجت با فلاک جزئیه برای ضبط تقویم
و عرض ستارگان و این دلیل است بر بطلان تجرد نفوس ناطقه و عقول عشره ایضا چنانکه بیان شد در شرح عنوان باب اول کتاب
التوحید بدانکه جمهور فلاسفه افلاک را نه میشمرند با تیر روش که مدار کواکب فوق زحل را فلک ثابته می نامند و در فوق آن فلک دیگر اثبات
میکنند و آن را فلک اطلس و فلک الافلاک مینامند و شارح جدید تجرید در فصل ثانی از مبحث جواهر گفته که و جوز المصنف ان یکون
الافلاک ثمانیة بان یستند الحرکة الیومیة الی مجموعها لا الی فلک خاص و ذلک بان یتصل بها نفس تحرکها کما قال صاحب التحفة لما سمعت
هذا من المصنف فقد یجوز ان تکون سبعة بان تکون الثوابت و دوائر البروج علی محدب فلک زحل و تتعلق نفس بمجموع السبعة تحرکها الحرکة
الاولی و اخری بالسابعة تحرکها بالحرکة الاخری و لکن شرطه ان تعرض دوائر البروج تتحرک بالحرکة السریعة دون البطیئة فتنتقل الثوابت
بها من برج الی برج کما هو الواقع فاستحسن و اثنی علی و از این ظاهر میشود اینکه آنچه گفتیم از هفت طبقه بودن آسمانها و حرکت کواکب
منافات ندارد با آنچه برصد و حساب معلوم کرده اند اگر گویی که منافی این احتمال مذکور است در کتاب الروضه در حدیث زینب
العطاره گوییم که اعتماد ما بر کافی است که مصنف آن در خطبه آن گفته که بالآثار الصحیحة عن الصادقین علیهم السلام والسنن القائمة التی
علیها العمل تا آخر و کتاب الروضه جزو کافی نیست چنانکه منقول است از شهید ثانی شیخ زین الدین رحمه الله و شاید که تصنیف
ابن الجنید باشد یا تصنیف علیحده باشد از مصنف کافی که پیش از وصول او بسوی بغداد و ناحیه مقدسه واقع شده باشد و شاگردان ملحق
آن بکافی کرده باشند و بر این قیاس است حدیثی که صاحب مجمع البیان در تفسیر این آیت از عیاشی نقل کرده والله اعلم کلمه عبارت از جبرئیل
است و تسمیه او بکلمه از قبیل تسمیه حامل است باسم محمول چه او حامل کلمات الهی است بسوی انبیا و رسل و تعبیر از جبرئیل در اینجا باین اسم با وجود

آنکه در سابق این فقره نشده برای اشعار باین است که کسی که حامل وحی است مستطیع نیست بر ضبط آنچه الله تعالی تفریق آنرا خواهد فخلق
راجع بالله تعالی است خلقین بکسره مفعول مطلق برای نوعست و اگر بفتحه باشد برای عدد است و بر هر تقدیر عبارت از خلق ثانی الیمین
و خلق ثانی الشمال است فقدر فقدرا بیانیه است ضمیر قدر راجع بالله تعالی است من و من الارض و من السماء یعنی بعض مفعول
به است و اشارت است باینکه آنچه در دو دست جبرئیل بوده بعض ارض و بعض سموات است سعدا عبارت است از جمعی که در
اول خیر مؤمن میشوند و آخر مؤمن شوند قدر و مفعول مطلق برای نوع است و من اریدکرامته عبارت است از اطفال و مجانین
و امثال ایشان از مستضعفین که در دنیا مؤمن نشده اند اصلا و در تکلیف روز قیامت اطاعت میکنند طواغیت عبارت است
از مرتدانی که مانند شیطان بعد اظهار و رسیدن بحقیقت ایمان و کفر مردم را بسوی کفر دعوت میکنند و من اریدهوانه عبارت است
از مستضعفی که در تکلیف قیامت مخالفت کنند ثم برای تعجب است یا برای تراخی زمانی است ان بکسر همزه و تشدید نون است نکته از جمع
میان این حدیث و میان سایر احادیث این باب ظاهر میشود اینکه از مدار کواکب معلقه آنچه بالای افق حقیقی کعبه است بهشت و اهل
بهشت است و آنچه در پایین افق حقیقی کعبه است دوزخ و جهنم و اهل جهنم است موافق آیت سوره کهف وجدها تغرب فی عین حمئة
پس ظاهر میشود که هر که در نماز رو بکعبه کند رو بجانب بهشت و اهل بهشت کرده و پشت بجانب جهنم و اهل جهنم کرده خواه بسیار دور باشد
از کعبه و خواه نزدیک و همچنین است اگر منحرف شود از کعبه تا وقتی که انحراف بقدر نود درجه برسد و در وقت انحراف نود درجه
رو ببعض جهنم و اهل جهنم و بعض بهشت و اهل بهشت کرده و همچنین پشت ببعض آن و ما دام که از نود درجه
بیشتر انحراف کند رو بجانب جهنم و پشت بجانب بهشت میکند و اینها مبنی بر اینست که تقاطع هر دو افق حقیقی با یکدیگر بتنصیف میباشد
و نصف افق حقیقی موضعی که آدمی در آن موضع رو بکعبه مثلا میکند در جانب روی او بالای نصف افق حقیقی کعبه است و در جانب
پشت او در پایین نصف افق حقیقی کعبه است پس بعض آنچه در پایین افق حقیقی کعبه است مرتفع است در پس پشت او و بالای افق
حقیقی آن موضع است و از این ظاهر میشود نکته در وجوب توجه در نماز بسوی کعبه و حوالی آن و بطلان نمازی که ظاهر شود انحراف
از کعبه در آن بقدر نود درجه یا بیشتر چنانکه می آید در کتاب الصلوة در حدیث ششم باب ششم که باب وقت الصلوة فی یوم الغیم
تا آخر است و شاید که این نکته مستنبط شود از آیت سوره بقره وکذلک جعلناکم امة وسطا تا قول او قد نری تقلب وجهک
فی السماء فلنولینک قبلة ترضاها فول وجهک شطر المسجد الحرام وحیث ما کنتم فولوا وجوهکم شطره و بیان این شد در کتاب
الحجه در شرح حدیث دوم باب نهم که باب فی ان الائمة علیهم السلام شهداء الله عز و جل علی خلقه است یعنی روایت است از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل وقتی خواست که آفرید آدم علیه السلام را فرستاد جبرئیل علیه السلام را در اول ساعتی از روز جمعه
بموضعی که میان هفت آسمان و هفت زمین بود و پس گرفت جبرئیل بدست راست خود یک مشت که رسید یک مشت از آسمان هفتم
تا آسمان نزدیکتر و فرا گرفت از هر آسمانی خاکی یعنی چیزی که منقلب بخاک شود و گرفت یک مشت دیگر از زمین هفتم که بالاترین طبقه
دیگر است تا زمین هفتم که دورترست پس امر کرد الله عز و جل کلمه خود جبرئیل را پس محکم نگاه داشتن دو مشت خود تا قدرت الله تعالی
بر آنچه میخواهد ظاهر شود پس محکم نگاه داشت مشت اول را بدست راست خود و مشت دیگر را بدست چپ خود پس الله تعالی شکافت
گل اگر در دو دست جبرئیل بود دو نوع شکافتن یکی متعلق بدست راست و دیگری متعلق بدست چپ با نیروی شکافت که بر کند

بعض طین زمین را که در دست چپ بود پراکنده کردی و بعض طین آسمانها را که در دست راست بود پراکنده کردی یعنی نوعی از
پراکنده کردن که هنوز مخلوط بهم نشده بود پس الله تعالی گفت آنچه را که در دست راست جبرئیل بود که از تو مخلوق شوند رسولان و پیغمبران
و اوصیا و نجابت را شکوفان در دعوی ایمان و مؤمنان و اهل سعادت و هر که میخواهم گرامی بودن او را پس ثابت لازم شد
برای ایشان آنچه گفت چنانکه گفت یعنی که جمیع آن اقسام بفعل آمد هر یکی در جایی و گفت آنچه را که در دست چپ جبرئیل بود که از تو
مخلوق میشوند ائمه ضلالت که در مقابل رسل و انبیا و اوصیا اند و مشرکان که در مقابل صدیقانند و کافران که در مقابل مؤمنانند و مردان
که در مقابل سعدا اند و هر که میخواهم خواری او را و عقاب او را پس ثابت لازم شد برای ایشان آنچه گفت چنانکه گفت بود و این وجوب
بدرستی که دو طینت که پراکنده شده بود مخلوط بهم شد بمنزلهٔ ح ز کذلک قول الله عز و جل ان الله فالق الحب والنوی
فالحب طینة المؤمنین التی القی الله علیها محبته والنوی طینة الکافرین الذین نأوا عن کل خیر و انما سمی النوی
من اجل انه نأی عن کل خیر و تباعد عنه و قال الله عز و جل یخرج الحی من المیت و یخرج المیت من الحی فالحی المؤمن
الذی یخرج طینته من طینة الکافر والمیت الذی یخرج من الحی هو الکافر الذی یخرج من طینة المؤمن فالحی المؤمن
والمیت الکافر و ذلک قوله عز و جل او من کان میتا فاحییناه فکان موته اختلاط طینته مع طینة الکافر
و کان حیاته حین فرق الله عز و جل بینهما بکلمته کذلک یخرج الله عز و جل المؤمن فی المیلاد من الظلمة
بعد دخوله فیها الی النور و یخرج الکافر من النور الی الظلمة بعد دخوله الی النور و ذلک قوله عز و جل
لینذر من کان حیا و یحق القول علی الکافرین شرح اشاره بذکر مضمون فلق الحب فلعتین آن اوقات بود نعت
نوی در معنی است اول فلق الحب اولی است و دوم فلق النوی است در اخراج حی از میت جمله فعلیه مذکور است و در اخراج
میت از حی جمله اسمیه مذکور است برای اشعار بآنکه اخراج حی از میت در حسنات باخراج میت از حی چه آن ظاهر و نجابت سیارست
چنانکه قابیل از آدم حاصل شد یعنی و آنکه گفتیم مضمون قول الله عز و جل است در سوره انعام بدرستی که الله تعالی شکافنده محبوب و غیر
محبوب است برای خلط آنها بهم بیان این آنکه محبوب طینت مؤمنان است که انداخته الله تعالی بر آن محبت خود را و غیر محبوب طینت
کافران است که دور شدند از هر خوبی و جز این نیست که غیر محبوب نامیده شده نوی برای آنکه او دور شده از هر خوبی و نجابت دور
شده از آن و الله عز و جل در سوره انعام برای بیان سابق گفته که بیان این آنکه بیرون می آرد زنده را از مرده و بیرون آورنده
مرده از زنده است بیان این آنکه زنده مؤمنیست که بیرون می آید طینت او از طینت کافر و مرده که بیرون می آید از زنده آن
کافریست که بیرون می آید از طینت مؤمن پس زنده عبارت از مؤمن است و مرده عبارت از کافر است و آنکه گفتیم در تفسیر مرده
و زنده مدلول قول الله تعالی است عز و جل است در سوره انعام آیا هر که بود مرده پس زنده کردیم او را بیان این آنکه بود مردن او مخلوط شدن طینت
او بطینت کافر و بود زندگی او وقتی که جدا کرد الله عز و جل میان آن دو بکلمه امر او که جدا شو چنان بیرون میکند الله عز و جل مؤمن را در وقت
زادن از تاریکی بعد از داخل شدن در آن سوی روشنی و بیرون میکند کافر را از روشنی مجاورت مؤمن سوی تاریکی
بعد از داخل شدن در آن روشنی و آن مضمون قول الله عز و جل است در سوره یس تا از عذاب الهی بترساند کسی را که زنده بود بمجاورت
و ثابت لازم شود قول الهی که سنگ الهی باریدن تا آنکه ثابت شد بر کافران باب [illegible]

[illegible] الاول شرح این باب بکرات از تتمه باب سابق و در آن زیادتی بیان واقع شدن تکلیف است که بار اول تعلق
گرفت پیش از تعلق بدن و در این باب سه حدیث است اول عن ابی جعفر علیه السلام لو علم الناس کیف ابتداء قال م
الخلق ما اختلف اثنان ان الله عز و جل قبل ان یخلق الخلق قال کن ماء عذبا اخلق منک جنتی
و اهل طاعتی و کن ملحا اجاجا اخلق منک ناری و اهل معصیتی ثم امرهما فامتزجا فمن ذلک
صار یلد المؤمن الکافر و الکافر المؤمن ثم اخذ طینا من ادیم الارض فعرکه عرکا شدیدا فاذا هم
کالذر یدبون فقال لاصحاب الیمین الی الجنة بسلام و قال لاصحاب الشمال الی النار و لا ابالی
ثم امر نارا فاسعرت فقال لاصحاب الشمال ادخلوها فهابوها و قال لاصحاب الیمین ادخلوها فاستعرت
فدخلوها فقال کونی بردا و سلاما فکانت بردا و سلاما فقال اصحاب الشمال یا رب اقلنا فقال
قد اقلتکم فادخلوها فذهبوا فهابوها فثم ثبتت الطاعة و المعصیة فلا یستطیع هؤلاء ان یکونوا
من هؤلاء و لا هؤلاء من هؤلاء شرح الف لام الخلق برای عهد خارجیست و خلق مصدر است و مراد خلق مکلفان
است خلق بمعنی مخلوقست یعنی مکلفان مراد با ختلاف اختلاف در این است که کافر استطاعت ایمان و مؤمن استطاعت
کفر دارد یا نه و تفصیل این گذشت در باب [illegible] از کتاب التوحید و در اینجا میگوییم که اصل استطاعت بمعنی وسعت
در قدرتست و آن سه مرتبه است ادنی و اوسط و اعلی و مراد اینجا وسطی است و میتواند بود که مراد اعم از او
و اعلی باشد بیان این آنکه مرتبه اول مناط تکلیف است چنانچه الله تعالی گفته در سوره بقره لا یکلف الله نفسا الا وسعها
و گفته در سوره آل عمران و لله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا مرتبه دوم قدرتیست که تعلق گیرد بچیزی
که تعلق بخلاف آن چیز گرفته باشد مشیت کسی که نمیشود مگر آنچه او مشیت کرده باشد و مراد بمشیت اینجا آنکه اشتر مکلف است
بر آنچه معلومست که اختیار میکند از طاعت یا معصیت و مباح و مانند اینها اگر خذلانی یا توفیقی یا صارفی دیگر نباشد
با وجود قدرت بر خذلان و توفیق و صارف بحیثیتی که مکلف از قدرت بیرون نرود و این مرتبه حاصلست در مکلف نسبت
بآنچه صادر میشود از او و غیر حاصلست نسبت بآنچه صادر نمیشود از او چنانچه در سوره کهف و کانوا لا یستطیعون سمعا و گفته کفتم
در سوره کهف انک لن تستطیع معی صبرا و قدریه میگویند در هر دو حاصلست مرتبه سوم قدرت کسیست بر چیزی که در تحت مشیت
غیر کسی نباشد و این مرتبه در مکلف ممکن نیست که اعتقاد قدریه است یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت اگر بدانستند
مردم که چگونه بود ابتدای این خلق مکلفان اختلاف نمیکردند دو کس از نفی استطاعت مکلفان در آنچه از ایشان
صادر نشده بدرستی که الله عز و جل پیش از آفریدن این مکلفان بعضی آب را گفت شو آب خوشگوار تا خلق کنم از تو بهشت خود را
و اهل طاعت خود را و بعض دیگر آب را گفت شو شور تلخ تا خلق کنم از تو جهنم خود را و اهل عصیان خود بعد از آن امر کرد
آن دو آب را پس مخلوط بهم شدند پس از آنست که میزاید مؤمن کافر را و کافر مؤمن را بعد از آن فرا گرفت گلی از ظاهر زمین
یعنی که بعد از آنکه خلق آسمانها و زمینها کرد و آن آب مخلوط را در ظاهر زمین گلی کرد و آن گل خشک شد فرا گرفت آن گل
خشک شده را پس مالید آن را مالیدنی سخت تا متفرق شود بعد ارواح مکلفان پس ناگاه ایشان مانند مورچگان گو[illegible]

شد برفرستند هر یکی برای بعضی دست راست که علامت طاعت است و بعضی دست چپ که علامت معصیت است پس ازان گفت
کفت اهل دست راست را که شما بسوی بهشت بروید و میان آزار رسیدن شمارا یعنی که با وجود قدرت من بر صرف شما از اختیار
شما صرف میکنم شمارا پس طاعت شما بمشیت منست و گفت اصحاب دست چپ را شما بسوی جهنم بروید و باکی ندارم یعنی
که با وجود قدرت من بر صرف شما از اختیار شما صرف میکنم شمارا پس عصیان شما بمشیت منست بعد ازان بابی بتحقیق
مصداق مشیت طاعت مطیعان و عصیان عاصیان امر کرد آتشی را پس افروخته شد پس گفت اصحاب دست چپ را داخل
شوید آنرا پس ابا کردند ازان و گفت اصحاب دست راست را داخل شوید آنرا پس داخل شدند آنرا پس گفت آتش را
باش خنکی و سلامتی برای جمعی که داخل تو شدند پس شد خنکی و سلامتی پس چون اینرا دیدند گفتند اصحاب دست چپ ای
کل اختیار فسخ کن معامله مارا پس گفت بتحقیق فسخ کردم معامله شمارا پس این بار داخل شوید آتش را پس رفتند که داخل شوند
پس ابا کردند ازان می آید در حدیث دوم باب چهارم که سه بار این تکلیف شده و در هر سه بار اهل راست طاعت کردند و اهل چپ
عصیان کردند پس در اینجا ثابت لازم شد طاعت مطیعان بمشیت آلهی پس استطاعت ندارند این جماعت اهل عصیان که
باشند از جمله جماعت مطیعان و نه این جماعت مطیعان که باشند از جمله جماعت عاصیان **دوم اصل** عن زرارة
أن رجلا سأل أبا جعفر عليه السلم عن قوله جل وعز وإذ أخذ ربك من بني آدم من ظهورهم و
ذريتهم وأشهدهم على أنفسهم ألست بربكم قالوا بلى إلى آخر الآية فقال وأبوه عليه السلم يسمع
حدثني أبي أن الله عز وجل قبض قبضة من تراب التربة التي خلق منها آدم ع فصب عليها
الماء العذب الفرات ثم تركها أربعين صباحا ثم صب عليها الماء المالح الأجاج فتركها أربعين
صباحا فلما اختمرت الطينة أخذها فعركها عركا شديدا فخرجوا كالذر من يمينه وشماله وأمرهم
جميعا أن يقعوا في النار فدخل أصحاب اليمين فصارت عليهم بردا وسلاما وأبى أصحاب الشمال
أن يدخلوها **شرح** زراره از اصحاب علی بن الحسین علیهما السلم شمرده نشده و این منافات ندارد با اینکه علی بن الحسین را دیده
باشد اما روایتی ازاو کرده باشد و میتواند بود که بجای ان رجلا عن رجل ا بوده کاتبان سهوی کرده باشند تمام آیت در سوره
اعراف چنین است شهدنا أن تقولوا يوم القيمة إنا كنا عن هذا غافلين أو تقولوا إنما أشرك
آباؤنا من قبل وكنا ذرية من بعدهم أفتهلكنا بما فعل المبطلون بیان این آیت می آید در شرح حدیث
چهارم باب ششم ان الله عز وجل تا آخر برای بیان معنی آیت نیست بلکه نقل علیحده است که مناسب آیت است و شاید که معنی آیت
برگشته باشد و راوی نقل کرده باشد تراب خاک طلقت و مراد اینجا ماده ارواح است و تربة خاکیست که ماده حیوان است
و مراد اینجا مجموع ماده ارواح و ماده ابدانست و اضافه تراب بتربه از قبیل اضافه جزء بکل است خلق منها آدم و ذریته است
ضمیر علیها راجع بقبضه است ضمیر یمینه و شماله راجع بالله تعالی است و کنایت است از جانب خیر و جانب شر است و میتواند بود که
راجع بادم یا بتراب باشد **یعنی** روایت است از زراره که مردی پرسید امام محمد باقر علیه السلام را از قول الله عز وجل در سوره اعراف
پس امام محمد باقر علیه السلام گفت در حالی که پدرش امام زین العابدین می شنید که حکایت کرد مرا پدرم که الله عز وجل فرا گرفت مشت
علیه السلام

بیان عاصیان [illegible]

بنقد برخلق منها آدم ع

از خاک ماده که آفریده ازان ماده آدم را پس ریخت بران یک مشت خاک آب شیرین خوشگوار را بعد ازان وا گذاشت
آنرا چهل روز بعد ازان ریخت بران آب شور تلخ را پس وا گذاشت آنرا چهل روز پس چون تخمیر یافت گل رسید آن گل را فرا گرفت
آنرا پس مالید آنرا مالیدنی سخت که منفرق شود بعد ارواح مکلفان پس بیرون آمدند ارواح مانند مورچگان کوچک ازدست راست
او و چپ او و امر کرد ایشانرا همگی که داخل شوند در آتش پس داخل شدند اصحاب راست پس گردید آن آتش برایشان خنکی
و سلامتی و ابا کردند اصحاب چپ از اینکه داخل آتش شوند **سیوم اصل** عن أبي عبد الله عليه السلم قال إن الله جل
وعز لما أراد أن يخلق آدم عليه السلم أرسل الماء على الطين ثم قبض قبضة فعركها ثم فرقها فرقتين بيده
ثم ذرأهم فإذا هم يدبون ثم رفع لهم نارا فأمر أهل الشمال أن يدخلوها فذهبوا إليها فهابوها
ولم يدخلوها ثم أمر أهل اليمين أن يدخلوها فذهبوا فدخلوها فأمر الله عز وجل النار فكانت
عليهم بردا وسلاما فلما رأى ذلك أهل الشمال قالوا ربنا أقلنا فأقالهم ثم قال لهم ادخلوها فذهبوا فقاموا
عليها ولم يدخلوها فأعادهم طينا وخلق منها آدم عليه السلم وقال أبو عبد الله عليه السلم فلن
يستطيع هؤلاء أن يكونوا من هؤلاء ولا هؤلاء أن يكونوا من هؤلاء قال فيرون أن رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم أول من دخل تلك النار فلذلك قوله جل وعز قل إن كان للرحمن
ولد فأنا أول العابدين **شرح** ذراهم بذال با نقطه و راء بی نقطه و همزه بصیغه ماضی معلوم باب منع است بمعنی احیاهم فیرون
بصیغه مضارع معلوم باب افعال و ضمیر راجع بمخالفان بتقدیر استفهام انکاریست و فلذلک نیز در تحت استفهام انکاریست
و اشارتست باستدلال این آیت بر بطلان اجتهاد مخالفان با بر دستی که مراد بوله در این آیت نیز رسولیست که حکم او حکم
خود کند و بالا دست حکم او را نگذارد چنانچه پادشاه حکم فرزند عزیز خود را نگذارد و مراد فرزند حقیقی نیست چه اگر این کلام با جمعیت
که تصدیق رسالت کرده اند پس اول عابدان بودن رسول ایشان قبول میکنند و مخالفان نمیتوانند که برای او برهان عقلی اثبات آن
کنند و اگر با جمعیت که تصدیق رسالت کرده اند کلام لغوست چه ایشان فرزند حقیقی برای الله تعالی قرار نمیدهند اصلا که قابل گوارا جهان
و حوه رای می شوند **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که الله جل و عز وقتی که خواست که آفریند آدم علیه السلام
و اولاد او را فرستاد آب را بر گل بعد ازان فرا گرفت یک مشت که ماده ارواح مکلفانست پس مالید آنرا بعد ازان جدا کرد آنرا دو حصه
بدست خود و دست او عبارت از دست جبرئیلست چنانچه بیان شد در حدیث هشتم باب اول بعد ازان حیوة داد آن ارواح را پس
ناگاه ایشان حرکت میکردند یعنی که بجانب راست و چپ میرفتند بعد ازان افروخت برای ایشان آتشی را پس امر کرد اهل
جانب چپ را که داخل آن شوند پس رفتند پس داخل آن شدند پس امر کرد الله عز وجل آتش را پس شد برایشان خنکی و سلامتی
پس چون دیدند آنرا اهل جانب چپ گفتند ای صاحب کل اختیار ما فسخ کن معامله مارا پس فسخ کرد معامله ایشانرا بعد ازان گفت
ایشانرا داخل آتش شوید پس رفتند پس ایستادند بر سر آن آتش و داخل آن نشدند پس برگردانید همه ارواح را گل یعنی جیلوی
از ایشان برطرف کرد و آفرید از جمله آن ارواح روح آدم را در بدن او و گفت امام جعفر صادق علیه السلام پس هرگز استطاعت
نخواهند داشت که باشند اهل طاعت از جمله اهل معصیت و نه اینکه باشند اهل معصیت از جمله اهل طاعت یعنی این شد در زمان

حدیث اول این باب دوم امام جعفر صادق علیه السلام گفت آیا پس مخالفان که بنا بر امامت ائمه ضلالت را بر جواز اجتهاد نهاده اند می‌گویند
بر دین حقی که رسول الله صلی الله علیه و آله اول کسی است که داخل آن آتش شد پس برای آن باشد قول الله تعالی در سوره زخرف
که بگوای محمد که اگر مدبر کل عالم را فرزند خوانده در امر و نهی خلایق پیش رو دیس من اول مطیعان در روز تکلیف اول چابستان حزز
خوانده من باشم و حال آنکه من حکم از روی عقل نمیتوانم کرد رخصت نشده مرا که اتباع آنچه دعوی می‌شود بسوی من باب دیدم اصل
باب آخر منه شرح این بابی دیگرست از قسم باب اول در این زیادتی اخذ میثاق بربوبیت رب العالمین
از ارواح پیش از تعلق بابدان است در این باب سه حدیث است اول اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال ان الله تبارک
و تعالی حیث خلق الخلق خلق ماء عذبا و ماء مالحا اجاجا فامتزج الماءان فاخذ طینا من ادیم الارض
فعرکه عرکا شدیدا فقال لاصحاب الیمین و هم کالذر یدبون الی الجنة بسلام و قال لاصحاب الشمال
الی النار و لا ابالی ثم قال الست بربکم قالوا بلی شهدنا ان تقولوا یوم القیمة انا کنا عن هذا غافلین
ثم اخذ المیثاق علی النبیین فقال الست بربکم و ان هذا محمد رسولی و ان هذا علی امیر المؤمنین
[بلی فثبتت لهم النبوة و اخذ المیثاق علی اولی العزم اننی ربکم و محمد رسولی و علی امیر المؤمنین ح]
و اوصیاؤه من بعده ولاة امری و خزان علمی علیهم السلام و ان المهدی انتصر به لدینی و اظهر به
دولتی و انتقم به من اعدائی و اعبد به طوعا و کرها قالوا اقررنا یا رب و شهدنا و لم یجحد آدم و
لم یقر فثبتت العزیمة لهؤلاء الخمسة فی المهدی و لم یکن لآدم عزم علی الاقرار به و هو قوله عز و جل
و لقد عهدنا الی آدم من قبل فنسی و لم نجد له عزما قال انما هو فترک ثم امر نارا فاججت فقال
لاصحاب الشمال ادخلوها فهابوها و قال لاصحاب الیمین ادخلوها فدخلوها فکانت علیهم بردا
و سلاما فقال اصحاب الشمال یا رب اقلنا فقال قد اقلتکم اذهبوا فادخلوها فهابوها فثم ثبتت الطاعة
و الولایة و المعصیة شرح قال الست بربکم اشارتست بآنکه در سوره اعراف الست بربکم بتقدیر قال الست بربکم است و جمله
استیناف بیانی شهدنا ست و بیان آیت میشود در شرح حدیث چهارم باب ششم ان یقولوا ابجا بصیغه غایب است ثم
اخذ المیثاق علی النبیین اشارتست بتفسیر قول الله تعالی در سوره احزاب و اذ اخذنا من النبیین میثاقهم و در سوره آل
عمران و اذ اخذ الله میثاق النبیین لما آتیتکم من کتاب و حکمة ثم جاءکم رسول مصدق لما معکم لتؤمنن
به و لتنصرنه باین تاکید لتؤمنن به برای ایمان به نبوت رسول علیه السلام باشد و لتنصرنه برای یاری او در قبول امامت وصی
او باشد چنانچه علی بن ابراهیم در تفسیر این آیت روایت کرده از امام جعفر صادق علیه السلام و آن کسر سمره و تشدید نون ما اول جاست
از ضمیرست و در دوم عطف بر اول است امیر المؤمنین یعنی نقل کننده غذای علم از شهر علم برای مؤمنان است چنانچه بیان شد
در کتاب الحجه در حدیث سیوم باب صد و ششم و اخذ المیثاق علی اولی العزم اشارتست به تتمه آیت احزاب که و منک و من
نوح و ابراهیم و موسی و عیسی بن مریم و اخذنا منهم میثاقا غلیظا یعنی روایتست از امام محمد باقر علیه السلام
گفت بدرستی که الله تبارک و تعالی وقتی که آفرید مخلوقین را آفرید آبی شیرین و آبی شور تلخ پس مخلوط شد آن دو آب پس فرا گرفت
گلی را که مخلوق شده بود از آن دو آب از روی زمین پس مالید آن را مالیدنی سخت پس گفت اصحاب جانب راست را جای که مجمع

ایشان با وجود شادی مقربات طاعت و معصیت مانند موریکان کوچک حرکت میکردند بعضی بجانب راست و بعضی بجانب
چپ که سوی بهشت است راه شتابی آزاری با ایمنی که من شما را صرف از آن میکنم بعد از آن گفت آیا نیستم صاحب کل اختیار
شما گفتند بلی گواهی دادیم این اشهاد منع است از اینکه گویند در روز قیامت بدرستی که بودیم ما از این ربوبیت تو غافلان
بعد از آن گرفت پیمان بر انبیا با این روش که گفت آیا نیستم صاحب کل اختیار شما بر جای که بدرستی که این محمد رسول منست و بدرستی
که این علی نقل کننده علم از شهر علم برای مؤمنانست گفتند بلی پس بسبب این اقرار ثابت لازم شد برای ایشان نبوت و گرفت
پیمان غلیظ بر پنج رسول که محمد و نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم السلام اند که من صاحب کل اختیار شما ام و محمد رسول منست و علی نقل
علم است برای مؤمنان و اوصیای علی بعد از او والیان امارت منند و خزینه داران علم منند علیهم السلام و اینکه مهدی یاری خواست
میکنم باو برای دین اسلام خود و ظاهر میکنم باو دولت خود را و انتقام میکشم باو از دشمنان خود و معبود میشوم بسبب او
خواهی نخواهی گفتند اقرار کردیم ای صاحب کل اختیار ما و گواهی دادیم و منکر نشد آن میثاق غلیظ را آدم و اقرار نکرد پس ثابت
لازم شد صاحب جد برای این پنج کس در مهدی و نبود برای آدم جدی در اقرار بمهدی چنانچه بدرستی که گرفت شود که فرزندی از فرزندان
او بسیاری از فرزندان او را بکشد غمگین و متامل میشود و آن مضمون قول الله تعالی است در سوره طه و هر آینه بتحقیق پیمان
گرفتیم سوی آدم پیش از این پس فراموش کرد و نیافتیم برای او جدی بیان این آیت شد در کتاب الحجه در حدیث بیست و
دوم باب صد و هشتم که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة است و بیان وجهی برای تسمیه آن پنج رسول باولو العزم
می‌آید در حدیث دوم باب دوازدهم امام گفت جز این نیست که فراموش کرد یا معنی است که ترک کرد بعد از آن امر کرد
آتشی را پس افروخته شد پس گفت اصحاب جانب چپ را داخل این آتش شوید پس ابا کردند از دخول آن و گفت اصحاب
جانب راست را که داخل شوید آن آتش را پس داخل شدند پس بود بر ایشان خنکی و سلامتی پس گفتند اصحاب جانب چپ
ای صاحب کل اختیار ما فسخ کن معاهده ما را گفت بتحقیق فسخ کردم معاهده شما را بروید پس داخل شوید آن آتش را پس ابا
کردند از دخول آن آتش پس از آنجا ثابت لازم شد طاعت اهل طاعت و امامت ائمه هدی و معصیت اهل معصیت
دوم اصل سمعت ابا جعفر علیه السلام یقول ان الله عز و جل لما اخرج ذریة آدم علیه السلام من
ظهره لیاخذ علیهم المیثاق بالربوبیة له و بالنبوة لکل نبی فکان اول من اخذ له علیهم
المیثاق بنبوته محمد بن عبد الله صلی الله علیه و آله و سلم ثم قال الله عز و جل لآدم انظر
ماذا تری قال فنظر آدم علیه السلام الی ذریته و هم ذر قد ملؤوا السماء قال آدم علیه السلام یا رب
ما اکثر ذریتی و لامر ما خلقتهم فما ترید منهم باخذک المیثاق علیهم قال الله عز و جل
یعبدوننی لا یشرکون بی شیئا و یؤمنون برسلی و یتبعونهم شرح مراد به اخراج ذریت از ظهر آدم و منع کل
بهای آدم برابکه این ارواح از ارواح فرزندان تو است چه تعلق آن ارواح با بدن آن ابدان بعد از ... بدن آدم بوده فکان و ثم
قال و فنظر عطف بر اخرج است قال آدم جواب لما است پس زیادکردن قال در قال فنظر از کلام راوی است و تا خوش
بعید و نی بعید ان و اهمال الست لا یشرکون تا آخر استیناف بیانی یعبدونی است یعنی شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام

و گفت اصحاب جانب چپ که سوی جهنم است و باکی ندارم یا بی‌خوفی که من شما را صرف از آن

صحب جد و

ما اخرج تا آخر اشارتست بآیت سوره اعراف که بیان شد در شرح حدیث چهارم باب ششم م

دو در بعضی نسخ نیست م

میگفت بپرسی که الله عز و جل وقتی که بیرون کرد فرزندان آدم را از صلب او تا گیرد بر ایشان پیمان را بصاحب کل اختیار
بودن برای خود و به نبوت برای هر نبی زمانی پس بود اول کسی که گرفت برای او بر ایشان پیمان به نبوت او محمد بن عبد الله
صلی الله علیه و آله و سلم بعد از آن گفت الله عز و جل آدم را نظر کن که چه می‌بینی آدم گفت پس نظر کرد آدم علیه السلام سوی فرزندان
خود بر جایی که ارواح ایشان مانند مورچگان کوچک بودند تحقیق پر کرده بودند روی هوا را گفت آدم علیه السلام ای صاحب کل
اختیار من چه بسیارند فرزندان من و برای کاری عظیم خلق کردی ایشان را پس چه میخواهی از ایشان بگرفتن پیمان بر ایشان
گفت الله عز و جل اینکه عبادت من کنند شریک نکنند با من چیزی را در عبادت و پیروی حکم چنانچه گفته یا بنی آدم لا تعبدوا الشیطان
و گروند برسولان من و تابع شوند ایشان را یعنی که تابع حکم هر کسی که از روی ظن باشد نشوند و خودرایی نکنند متن قال آدم یا رب
فما لی اری بعض الذر اعظم من بعض و بعضهم له نور کثیر و بعضهم له نور قلیل و بعضهم لیس له نور
فقال الله جل و عز کذلک خلقتهم لابلوهم فی کل حالاتهم قال آدم یا رب فتأذن لی فی
الکلام فاتکلم قال الله عز و جل تکلم فان روحک من روحی و طبیعتک خلاف کینونتی قال
آدم یا رب فلو کنت خلقتهم علی مثال واحد و قدر واحد و طبیعة واحدة و جبلة واحدة
و الوان واحدة و اعمار واحدة و ارزاق سواء لم یبغ بعضهم علی بعض و لم یکن بینهم تحاسد
و لا تباغض و لا اختلاف فی شیء من الاشیاء شرح فتأذن بتقدیر استفهام است و مقصود طلب اذن ارکلام
کما اگر چه اعتراض حقیقی نیست اما مانند اعتراض است و گفتن آن بی اذن موافق ادب نیست بقرینه اینکه کلامی فی الجمله شبیه [illegible]
از آدم صادر شده بی حاجت طلب اذن فان روحک برای تعلیل تجویز کلام است زیرا که چون کسی مجبول باشد بر چیزی [illegible]
هنوز نشده و باشد معذور است زیرا که چون کسی از ارتکاب آن روح بعضم را بخط عبارتست از قوای [illegible]
آن از روح القدس باشند یا قوتی که آن از روح الایمان میباشند و بیان این دو روح شده در کتاب الحجه در احادیث [illegible]
بحکم که باب فیه ذکر الارواح التی فی الائمة علیهم السلام من کریمی برای تبعیض است اضافه روحی برای تشریف است [illegible]
طهر متی چنانچه گذشت در کتاب التوحید در احادیث باب الروح که باب بیست و یکم است الطبیعه بفتح طاء [illegible]
آنچه مقتضای اجزاء و کیفیات بدن بشر است از چیزهای مثل شتاب زدگی چنانچه گفته خلق الانسان من عجل و کان الانسان
عجولا و مثل انقباض از آنچه وجه حسن آن معلوم نباشد اگر چه اصل حسن معلوم باشد [illegible] و مثل حکم بغیر معلوم الکینونة [illegible]
و سکون یاء و نقطه در یا بعد و ضم نون و سکون واو و نون و یا مصدریه شدن و این [illegible] کان ناقصه است بخلاف آنچه
گذشت در کتاب التوحید در حدیث چهارم باب یازدهم که باب حدوث الاسماء است که لم یکون فیعرف کینونته [illegible]
زیرا که آن [illegible] کان تامه است و بیان شد اضافه در کینونتی مانند اضافه در روحی برای تشریف است و مراد شدن [illegible]
آداب پسندیده الله تعالی است مثل صابر شدن و قانع شدن و راضی شدن و مانند اینها از اخلاق جمیله و افعال حسنه
که تکلیف الهی تعلق به اینها میگیرد پس مقصود اینست که مقتضای جبلت انسان میل بخلاف آداب است که تکلیف الهی به اینها تعلق
میگیرد در مسائل تهذیب اخلاق و مانند اینها تکلیف خالی از معارضات و هیه باشد و مطیع مستحق ثواب عالی شود یعنی

و مقداری که شریک باشد
و تدبیری
مضمون آیت سوره ذاریات است که و ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون [illegible]

گفت آدم ای صاحب کل اختیار من پس چیست مرا که می‌بینم بعض ذریه را بزرگتر از بعضی و بعض ایشان را روشنی بسیار است
و بعض ایشان را روشنی کم است و بعض ایشان را نیست روشنی اصلا پس گفت الله جل و عز چنان آفریدم ایشان را تا آزمایم
یعنی که تکلیف کنم ایشان را در هر یک از احوال ایشان گفت آدم ای صاحب کل اختیار من پس آیا رخصت میدهی مرا در سخن
گویم گفت الله عز و جل سخن گو چه بدرستی که روح تو از جمله روح منست که برگزیده منست و طبیعت تو مخالف شده بفرمان من
گفت آدم ای صاحب کل اختیار من پس اگر می‌آفریدی ایشان را بر شکلی که مشترک باشند و کیفیتی که بر آن مخلوق شوند مشترک باشد
و رنگهایی که مشترک باشد و عمرهایی که مشترک باشد و رزقهایی که برابر باشد زیاده طلبی نمیکرد بعض ایشان بر بعضی و نبود میان
ایشان حسد بعضی بر بعضی و نه عداوت بعضی با بعضی و نه اختلاف در اعتقاد در چیزی از چیزها متن قال الله جل و عز
یا آدم بروحی نطقت و بضعف طبیعتک تکلفت ما لا علم لک به و انا الخالق العلیم بعلمی خالفت
بین خلقهم و بمشیتی یمضی فیهم امری و الی تدبیری و تقدیری صائرون و لا تبدیل لخلقی انما
خلقت الجن و الانس لیعبدون و خلقت الجنة لمن عبدنی و اطاعنی منهم و اتبع رسلی و لا ابالی
و خلقت النار لمن کفر بی و عصانی و لم یتبع رسلی و لا ابالی و خلقتک و خلقت ذریتک من غیر
فاقة بی الیک و الیهم و انما خلقتک و خلقتهم لابلوک و ابلوهم ایکم احسن عملا فی دار الدنیا
فی حیوتکم و قبل مماتکم و لذلک خلقت الدنیا و الآخرة و الحیوة و الموت و الطاعة و المعصیة
و الجنة و النار و کذلک اردت فی تقدیری شرح التکلف بر خود بستن کسی چیزی را که در او نباشد مثل دعوی علم بچیزی
که معلوم نیست و مراد اینجا حکم بغیر معلوم است زیرا که حکم بچیزی مانند دعوی علم بآن چیز است بنابر کمال قبح از روی ظن و این
مبنی بر اینست که حکم آدم باینکه اگر تفاوت در احوال بنی آدم در عمر و رزق و مانند اینها نمیبود دفع حسد و اختلاف بطرف
میشد از میان ایشان حکم بغیر معلوم و مبنی بر قیاس است و این خوب نیست انما خلقت الجن و الانس لیعبدون از تخلی
در حصر در این آیت متوهم میشود و آن اینست که بعض جن و انس عبادت میکنند اصلا بسبب کفر یا بسبب جنون یا بسبب
موت قبل از بلوغ یا مانند اینها و عدم ترتب علت غائیه بر فعل حکیم ممتنع است و جواب این بچهار وجه است اول که مقتضای
ظاهر این حدیث است اینکه مراد بجن و انس جمعیت از ایشان که قبل از ممات بحد تکلیف رسیده باشند و لام تعلیل و اجل
باعث شده و باعث چیزی اعم از علت غائیه است نظیر تعلیلی که مفهوم است از آیت سوره طه فقولا له قولا لینا لعله یتذکر او
یخشی پس میتواند بود که بعض مکلفان عبادت نکنند و این منافی حکمت الله تعالی در خلق نباشد و موافق اینست ظاهر حدیثی
که ابن بابویه در کتاب توحید خود در باب السعادة و الشقاوة روایت کرده در بیان معنی اعملوا فکل میسر لما خلق له که عن ابی الحسن موسی
بن جعفر علیهما السلام انه قال فی معناه ان الله عز و جل خلق الجن و الانس لیعبدوه و لم یخلقهم لیعصوه و ذلک قوله عز و جل و ما خلقت
الجن و الانس الا لیعبدون فیسر کلا لما خلق له فالویل لمن استحب العمی علی الهدی و ظاهر و لم یخلقهم لیعصوه اینست که حصر در این
آیت اضافی باشد و مراد مذمت غیر مطیعان باشد باینکه غرض از خلق مخالفت رسول و خلاف و خودرایی چنانچه گویا که برای آن مخلوق
شده اند پس آیت مشتمل بر نوعی از تنبیه برای جمعی که مستمع نشوند بذکری دوم اینکه بر تقدیری که مراد بجن و انس اعم از

مکلفین باشد و لام داخل علت غائیه شده باشد میگوییم که ضمیر جمع در یعبدون افاده عموم میکند زیرا که مراد عبادت بعض جن و انس است
نظیر آنچه گفته اند در آیت و نادته الملائکه که مراد بعض ملائکه است و آن جبرئیل است سیوم اینکه بر تقدیر افاده عموم بعض جمع میگوییم
که شاید که ضمیر جمع راجع بجن و انس نباشد بلکه راجع بمؤمنین باشد که در سابق مذکور شد متصل و ذکر فان الذکری تنفع المؤمنین
پس افاده این میکند که خلق غیر مؤمنان بطفیل عبادت مؤمنانست و مناسب اینست آنچه می آید در خبر این حدیث که
الی الکافر فیحمدنی علی ما هدیته فلذلک خلقتهم چهارم اینکه بر تقدیر تسلیم جمیع آنچه ممنوع شد میگوییم که امتناع عدم ترتب غایه بر فعل
حکیم در غایت بالذات است و آن اینجا تکلیف بعبادتست پس عبادت غایت بالعرض است زیرا که مطلوب بغایت بالذات
و تکلیف فی الجمله شامل جمیع افراد جن و انس است بنابر روایتی که دلالت میکند بر اینکه اطفال و مجانین و مانند ایشان در
قیامت مکلف خواهند شد چنانچه می آید در کتاب الجنائز در احادیث باب الاطفال که باب نود و چهارم است ذکر و جعل
ما کنتم اشارت است باینکه مدار نجات و عذاب مکلفان در دنیا بر آخر عمر است که متصل بموت است و این دلالت میکند بر اینکه مراد
اینجا باعلان بجمله تکلیف است در دنیا یعنی گفت امام جل و عز ای آدم برو پی که آنرا گرد بدم تخم گلی یعنی که قدرت بر بخشودن دارم
جمیع سایندی بضعف طبیعت خود دستی بر خود چیزی را آفرینش نطفی ترا آن و من آفریده کار بخاینا انام عهم خود پیکار کرده ام ایشان
آفریدن ایشان و بخواهش من روان میشود در ایشان تکلیف من و سوی عاقبت بینی من و قرار دادن بر ستگر دن و غیر
بهشت قرار داد و مرا جزاین نیست که آفریدم جن و انس را برای اینکه عبادت کنند مرا و آفریدم بهشت را برای کسی که عبادت کرد مرا
و فرمان برداری کرد مرا از جمله ایشان و تابع شد رسولان مرا در تکلیف اول ارواح با وجود شادی با اشقیا از عقوبات طاعت
و معصیت و باکی ندارم یعنی که صرف ایشان از راه بهشت بکنم با وجود قدرت بران و آفریدم جهنم را برای کسی که کافر شد بمن
من شود و مخالفت امر من کند و تابع نشود رسولان مرا در تکلیف اول ارواح با وجود شادی با سعدا از عقوبات طاعت و
معصیت و باکی ندارم یعنی که صرف ایشان از راه جهنم بکنم با وجود قدرت بران و آفریدم ترا و آفریدم فرزندان ترا
ترا و آفریدم ایشان را با تکلیف ترا و تکلیف کردم ایشان را تا کدام شما بهترید باعتبار عمل در سرای زندگی پست تر و ایام حیات
شما و پیش از مردن شما و برای تکلیف آفریدم زندگی دنیا و زندگی آخرت را و زندگی او مردن را و طاعت را و معصیت را
و بهشت او جهنم را و چنان اراده کردم در قرارداد خود و عاقبت بینی خود حاصل اینست که خلق عالم برای تکلیف بعبادت
شده و علم و حکمت من امتیاز میان سعید و شقی و میان مراتب سعدا و مراتب اشقیا شده و تغییر نمی یابد چنین
هر یکی از سعدا و اشقیا معین شده و ذهن تو احاطه بان نمیکند متن وبعلمي النافذ فيهم خالفت بين صورهم
واجسامهم والوانهم واعمارهم وارزاقهم وطاعتهم ومعصيتهم فجعلت منهم الشقي
والسعيد والبصير والاعمى والقصير والطويل والجميل والذميم والعالم والجاهل والغني
والفقير والمطيع والعاصي والصحيح والسقيم ومن به الزمانة ومن لا عاهة به فينظر
الصحيح الى الذي به العاهة فيحمدني على عافيته وينظر الذي به العاهة الى الصحيح
فيدعوني ويسألني ان اعافيه ويصبر على بلائي فاثيبه جزيل عطائي وينظر الغني الى الفقير

فیحمدنی

چنانکه گفته شد

11

فيحمدني ويشكرني وينظر الفقير الى الغني فيدعوني ويسألني وينظر المؤمن الى الكافر فيحمدني
على ما هديته فلذلك خلقتهم لابلوهم في السراء والضراء وفيما اعافيهم وفيما ابتليهم وفيما
اعطيهم وفيما امنعهم وانا الله الملك القادر ولي ان امضي جميع ما قدرت على ما دبرت
ولي ان اغير من ذلك ما شئت الى ما شئت واقدم من ذلك ما شئت الى ما شئت واؤخر
من ذلك ما اخرت واؤخر ما قدمت من ذلك وانا الله الفعال لما اريد لا اسئل عما افعل
وانا اسأل خلقي عما هم فاعلون شرح لابلوهم تا آخر بیان لذلك خلقتهم است و در فیما بر چهار جا صد بیت یعنی
و علم من که فرو رفته در ایشان یعنی که احاطه بجمیع مصالح و مفاسد در ایشان کرده یکالی امر ختم میان اشکال ایشان و
بدنهای ایشان و رنگهای ایشان و عمرهای ایشان و رزقهای ایشان و فرمان برداری ایشان و نافرمان برداری ایشان
پس گردانیدم از جمله ایشان شقی و سعید را و بینا و کور را و کوتاه و دراز را و زیبا و زشت را و دانا و نادان را و بی نیاز و نیاز
مند را و فرمان بردار و نافرمان بردار را و تندرست و بیمار را و کسی را که با او عیبی است و کسی را که با او عیبی نیست
که من میدانم این مصلحت نیز هست که نظر میکند تندرست سوی کسی که با او عیبی است پس حمد میکند مرا بر تندرستی خود و نظر میکند
کسی که با او عیبی است سوی تندرست پس دعا میکند مرا و طلب میکند از من که تندرست کنم او را و صبر میکند بر بلای من پس مراد
آورم پس جزا میدهم او را عطای بزرگ خود و نظر میکند بی نیاز سوی نیازمند پس حمد میکند مرا و شکر میکند مرا و نظر میکند
نیازمند سوی بی نیاز پس دعا میکند مرا و طلب میکند از من و نظر میکند مؤمن سوی کافر پس حمد میکند مرا برانکه راه حق نمودم
دور او را با وجود قدرت بر صارف از حق پس برای آن خلق کردم ایشان را تا امتحان کنم ایشان را در خوشحالی و بدحالی و در عافیت
و در دادن و در ندادن و من آن مستحق عبادت مشهورم که پادشاه و توانا ام و مرا توانایی هست که گذرانم جمیع آنچه را که قرار دادم
بران روش که عاقبت بینی کردم و مرا توانایی هست که تغییر دهم از جمله آن آنچه را که خواهم سوی آنچه خواهم و تقدیم کنم از جمله آن
آنچه را که تاخیر کردم و تاخیر کنم آنچه را که تقدیم کردم از جمله آن یعنی که وجوب آن ترتیب وجوب سابق نظر علت نیست تا مجبور
باشم بلکه با وجود وجوب و صدق لا تبدیل لخلق الله قدرت بر خلاف آن دارم و اینها با هم منافات ندارند و من آن مستحق عبادت
مشهورم که بجا آورم آنچه را که اراده دارم پرسیده نمیشوم از سر آنچه میکنم در خلق عالم و تکلیف و اختلاف احوال مکلفان
یعنی که آن سؤال که کردی مناسب حال تو نیست و من میپرسم مکلفان را از آنچه ایشان میکنند یعنی که با وجود این اختلاف احوال
حجت بر ایشان تمام است سیوم حدیث عن ابی جعفر علیه السلم قال ان الله عز وجل خلق الخلق فخلق من
احب مما احب وكان ما احب ان خلقه من طينة الجنة وخلق من ابغض مما ابغض وكان
ما ابغض ان خلقه من طينة النار ثم بعثهم في الظلال فقلت واي شيء الظلال قال الم تر الى
ظلك في الشمس شيئا وليس بشيء ثم بعث منهم النبيين فدعوهم الى الاقرار بالله تعالى وهو قوله
تعالى ولئن سألتهم من خلقهم ليقولن الله ثم دعوهم الى الاقرار بالنبيين فاقر بعضهم وانكر بعض
ثم دعوهم الى ولايتنا فاقر بها والله من احب وانكرها من ابغض وهو قوله تعالى فما كانوا ليؤمنوا

ظ فیهم النبیین یدعوهم
ظ دعاهم
ظ دعاهم ثم

بما کذبوا به من قبل ثم قال ابو جعفر علیه السلام کان التکذیب ثم شرح این حدیث با اندک تغییری گذشت
در حدیث دوم باب سی و ششم کتاب الحجه که باب فیه نتف من الروایه فی الولایه است و اگر آنچه آنجا بود بهتر بود و اقل اینجا بهتر است و جوامع م
بیان آنکه اینکه ظاهر است که یکجای شیلانی باشد و یکجای منهم فیهم باشد و یکجای النبیین فدعوهم البینین فدعوهم باشد و یکجای ثم
دعوهم در دو جا ثم دعاهم باشد بیان اقل اینکه یکجای من احب دارد اول احب خوب نیست و ما موافق بهتر شرح میکنیم در دو کلمه احب
و در دو کان ما ابغض مصدر است و عبارت است از مصدر احب در ما احب و ابغض در ما ابغض و مقصود بیان دو چیز است
اول اینکه محبت و بغض الهی از صفات فعل است نه از صفات ذات موافق آنچه بیان شد در باب چهاردهم کتاب التوحید دوم اینکه
محبت و بغض الهی و اهل علت ناز طاعت و معصیت بندگان نیست زیرا که مراد بما در ما احب آب شیرین خوشگوار است که مذکور شد در حدیث اول
باب دوم و مراد طینه الجنه جزو هی از آب بسیط مشابه الاجزاست که الله تعالی میداند بعلم غیب خود که آنچه از آن مخلوق شود بهشت
خواهد بود برای حکمتی یا بهشتی باختیار خود خواهد بود خواه خوشگوار شود و خواه شور تلخ و مراد بما در ما ابغض آب شور تلخ است و مراد
النار جزو هی از آب بسیط مشابه الاجزاست که الله تعالی میداند بعلم غیب خود که آنچه از آن مخلوق شود جهنم خواهد بود برای حکمتی یا
جهنمی باختیار خود خواهد بود خواه شور تلخ شود و خواه خوشگوار شود و لیس شئ مشتمل بر شاخص نیست چه مثل این عبارت متعارف است
در جایی که چیزی باشد و چیز معتد به نباشد و مراد اینجا اینست که حیوة و تکلیف آن وقت باعث ثواب و عقاب نمیشود یا نشد
اعمال ثم و باقی نمیباشد بلکه برای محض نمونه و حکایت حیوة و تکلیف ما بعد آن است و از این قبیل است که وجود ذهنی را وجود ظلی
مینامند چه منشأ آثار و مبدأ احکام نیست و هو قوله تعالی و لئن سالتهم برای بیان معنی الاقرار بالله است و مقصود بیان نوع
اقرار در دار دنیا نیست یعنی ضمیر سالتهم راجع بمنکران ولایت است از جمله مقران برسالت بدلیل اینکه بعض منکران رسالت دهریه اند
و اقرار بخالق بودن الله تعالی نمیکنند و او را فاعل موجب می شمردند و کانوا آخر نقل بالمعنی است چه در سوره اعراف چنین است
فما کانوا لیؤمنوا بما کذبوا من قبل یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل آفرید مخلوقین را تا بیرون
آید هر که را که دوست داشت و بود دوست داشتن الله تعالی آنچه را که دوست داشت اینکه آفرید آن را از طینت بهشت از آنچه دوست داشت م
و خلق کرد هر که را که دشمن داشت از آنچه دشمن داشت و بود دشمن داشتن او آنچه را که دشمن داشت اینکه خلق کرد آن را از طینت
نار جهنم بعد از آن برانگیخت ایشان را در زندگی و تکلیفی که سایه ها بود این تکلیفات پس گفتم و چه چیز است سایه ها پس گفت آیا نگاه
نمیکنی بسوی سایه خود در آفتاب که چیزیست و چیزی نیست که معتد به باشد یعنی که آن زندگی و تکلیف ارواح بی ابدان و طاعت
و معصیت ایشان حکایت این زندگی و تکلیف با ابدان و احوال ایشانست چنانچه سایه صورت چیزیست و معتد به نیست
زود برطرف میشود و بملاقات نجاست نجس نمیشود و بملاقات مطهر طاهر نمیشود بعد از آن برانگیخت در ایشان دو راه ظاهر را
چنانچه گفته در سوره لا اقسم بهذا البلد و هدیناه النجدین بر حالی که میخواند آن ایشان را بسوی اقرار به الله تعالی و آن اقرار مذکور است در قول الله
تعالی در سوره زخرف و هر آینه اگر سوال کنی منکران ولایت را از جمله منسوبان باسلام که خلق کرد ایشان را هر آینه میگویند البته که الله
بعد از آن خواند الله تعالی ایشان را به اقرار به پیغمبران پس اقرار کردند بعض ایشان و انکار کردند بعض ایشان خواه محبوب و خواه مبغوض و منکر شدند
بعضی که همه مبغوض بودند بعد از آن خواند الله تعالی ایشان را بسوی ولایت ما پس اقرار کرد بان بخدا قسم هر که الله تعالی دوست داشت او را

و منکر شد هر که الله تعالی دشمن داشت او را و آنست انکار مذکور در قول الله تعالی در سوره اعراف که و عاقبت ایشان این بود که
ایمان آورند بآنچه بدروغ داشتند آن را پیش از این تکلیف بعد از آن گفت امام محمد باقر علیه السلام بود قرار دادن تکذیب اینجا یعنی
که مراد بقبل وقت تکلیف ارواح است پیش از ابدان: باب چهارم اصل باب ان رسول الله صلی الله علیه وآله اول من اجاب
و اقر لله عز و جل بالربوبیه شرح این باب بیان اینست که رسول الله صلی الله علیه وآله اول کسی است که در تکلیف اول ارواح
قبول کرد و اقرار کرد برای الله تعالی بصاحب کل اختیار بودن و هر چه لازم آنست و در این باب سه حدیث است اول اصل
عن ابی عبد الله علیه السلام ان بعض قریش قال لرسول الله صلی الله علیه وآله بای شیء سبقت الانبیاء
و انت بعثت آخرهم و خاتمهم فقال انی کنت اول من آمن بربی و اول من اجاب حیث اخذ الله
میثاق النبیین و اشهدهم علی انفسهم الست بربکم فکنت اول نبی قال بلی فسبقتهم بالاقرار بالله عز
و جل شرح این حدیث گذشت در کتاب الحجه در حدیث ششم مولد النبی و میثاق النبیین اشارتست بآیت سوره آل عمران و سوره — و وفاته آخرهم منصوب بظرف زمانست خاتمهم مرفوع است م
اعراف که مذکور شد در حدیث اول باب سیوم پس دلالت برکم اختصار است و مراد اقرار بمیثاق ربوبیت و اقرار بمیثاق انبیا
و اقرار بمیثاق اولی العزم است که میثاق غلیظ اولو العزم است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که بعض قریش گفت
رسول الله صلی الله علیه وآله را که بچه چیز مقدم شدی در فضیلت بر جمیع انبیا و حال آنکه تو برانگیخته شدی بعد از همه آنها و باشانی آنست — در زمان م
مهر ختم ایشان پس گفت بدرستی که من بودم اول کسی که گرویدم بصاحب کل اختیار من و اول کسی که قبول کرد وقتی که گرفت الله تعالی
پیمان پیغمبران را و گواه کرد ایشان را بر خودهای ایشان که گفت آیا نیستم صاحب کل اختیار شما تا آخر آنچه پیمان گرفت پس بودم
اول نبی که گفت بلی پس مقدم بر ایشان شدم بسبب اقرار به الله عز و جل دوم اصل عن عبد الله بن سنان
قال قلت لابی عبد الله علیه السلام جعلت فداک انی لاری بعض اصحابنا یعتریه النزق و الحده
و الطیش فاغتم لذلک غما شدیدا و اری من خالفنا فاراه حسن السمت قال لا تقل حسن السمت فان
السمت سمت الطریق و لکن قل حسن السیماء فان الله عز و جل یقول سیماهم فی وجوههم قال قلت فاراه
حسن السیماء و له وقار فاغتم لذلک شرح روایت است از عبد الله بن سنان گفت گفتم امام جعفر صادق علیه السلام — یعتریه یعنی میاید او را ... بصیغه مضارع غایب معلوم باب افتعال است النزق بفتح نون و سکون و فتح زای با نقطه خفت ... نصره ضرب و علم از جا در آمدن یعنی م
فدایت شوم بدرستی که هر آینه می بینم بعض شیعه امامیه را که عارض او میشود سبکی و تندی و سفاهت پس غمناک میشوم
برای آن غمی سخت و می بینم مخالف را پس می بینم او را خوش راه گفت مگو خوش راه چه راه راه این دین و مذهب است ولیکن
بگو خوش صورت چه بدرستی که الله عز و جل میگوید در سوره فتح صورت خوبی ایشان در روهای ایشان است راوی گفت گفتم
او پس می بینم او را خوش صورت و او را آهستگی هست پس غمناک میشوم برای آن اصل لا تغتم لما رایت من نزق
اصحابک و لما رایت من حسن سیماء من خالفک ان الله تبارک و تعالی لما اراد ان یخلق آدم خلق
تلک الطینتین ثم فرقهما فرقتین فقال لاصحاب الیمین کونوا خلقا باذنی فکانوا خلقا بمنزله الذر
یسعی و قال لاهل الشمال کونوا خلقا باذنی فکانوا خلقا بمنزله الذر یدرج شرح گفت غمناک مباش
برای آنچه دیدی از سبکی یاران تو باشد و برای آنچه دیدی که خوش ظاهر مخالف تو باشد بدرستی که الله تبارک و تعالی وقتی که اراده کرد که

کند آدم را خلق کرد مجموع طینت جنت و طینت جهنم را با هم جمع کرد بعد از آن جدا کرد آنها را دو حصه پس گفت اصحاب جانب راست را
باشید ارواح باذن من پس شدند ذره و جدا شدند مورچگان کوچک که راه میرفتند و گفت اهل جانب چپ را باشید ارواح
مانند مورچگان که راه میروند اصل ثُمَّ رَفَعَ لَهُمْ نَاراً فَقَالَ ادْخُلُوهَا بِإِذْنِي فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ دَخَلَهَا مُحَمَّدٌ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ثُمَّ اتَّبَعَهُ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَأَوْصِيَاؤُهُمْ وَأَتْبَاعُهُمْ ثُمَّ قَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ
ادْخُلُوهَا بِإِذْنِي فَقَالُوا رَبَّنَا خَلَقْتَنَا لِتُحْرِقَنَا فَعَصَوْا فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ اخْرُجُوا بِإِذْنِي مِنَ النَّارِ فَخَرَجُوا
لَمْ تَكْلِمِ النَّارُ مِنْهُمْ كَلْماً وَلَمْ تُؤَثِّرْ فِيهِمْ أَثَراً فَلَمَّا رَآهُمْ أَصْحَابُ الشِّمَالِ قَالُوا رَبَّنَا نَرَى أَصْحَابَنَا قَدْ سَلِمُوا
فَأَقِلْنَا وَمُرْنَا بِالدُّخُولِ قَالَ قَدْ أَقَلْتُكُمْ فَادْخُلُوهَا فَلَمَّا دَنَوْا وَأَصَابَهُمُ الْوَهَجُ رَجَعُوا فَقَالُوا يَا رَبَّنَا لَا صَبْرَ
لَنَا عَلَى الِاحْتِرَاقِ فَعَصَوْا فَأَمَرَهُمْ بِالدُّخُولِ ثَلَاثاً كُلَّ ذَلِكَ يَعْصُونَ وَيَرْجِعُونَ وَأَمَرَ أُولَئِكَ ثَلَاثاً كُلَّ
ذَلِكَ يُطِيعُونَ وَيَخْرُجُونَ فَقَالَ لَهُمْ كُونُوا طِيناً بِإِذْنِي فَخَلَقَ مِنْهُ آدَمَ قَالَ فَمَنْ كَانَ مِنْ هَؤُلَاءِ لَا يَكُونُ
مِنْ هَؤُلَاءِ وَمَنْ كَانَ مِنْ هَؤُلَاءِ لَا يَكُونُ مِنْ هَؤُلَاءِ وَمَا رَأَيْتَ مِنْ نَزَقِ أَصْحَابِكَ وَخُلُقِهِمْ فَمِمَّا
أَصَابَهُمْ مِنْ لَطْخِ أَصْحَابِ الشِّمَالِ وَمَا رَأَيْتَ مِنْ حُسْنِ سِيمَا مَنْ خَالَفَكُمْ وَوَقَارِهِمْ فَمِمَّا أَصَابَهُمْ مِنْ
لَطْخِ أَصْحَابِ الْيَمِينِ شرح بعد از آن افروخت برای ایشان آتشی پس گفت داخل آتش شوید باذن من پس بود اول کسی که
داخل آن آتش شد محمد صلی الله علیه و آله بعد از آن تابع او شدند نوح و ابراهیم و موسی و عیسی از جمله رسولان و اوصیای ایشان و
تابعان ایشان بعد از آن گفت اصحاب جانب چپ را داخل آتش شوید باذن من یعنی که امر کردم اولی باذن من داخل
نمی‌شوید و معنی اذن بیان شده در کتاب التوحید در شرح حدیث اول باب ... پس گفتند ای صاحب کل اختیار ما آیا خلق کردی
ما را که سوزانی ما را پس عصیان کردند پس گفت اصحاب جانب راست را بیرون آیید باذن من از آتش پس بیرون آمدند در
حالی که جراحت نکرده بود آتش از ایشان جراحتی و اثر نکرده بود در ایشان اثری پس چون دیدند ایشان را اصحاب جانب چپ
گفتند ای صاحب کل اختیار ما می‌بینیم همصحبتان خود را که یافتند سلامت را پس فسخ معامله ما کن و امر کن ما را بدخول گفت بتحقیق
فسخ کردم معامله شما را پس داخل آتش شوید پس چون نزدیک شدند و دریافت ایشان را گرمی آتش برگشتند پس گفتند ای صاحب
کل اختیار ما صبر نیست ما را بر سوخته شدن پس عصیان کردند پس امر کرد ایشان را بدخول آتش سه بار در هر بار آن عصیان میکردند
و برمیگشتند و امر کرد آن جماعت جانب راست را سه بار در هر بار آن اطاعت میکردند و بیرون می‌آمدند پس الله تعالی گفت
آن ارواح را گل باشید باذن من یعنی که حیوة از ایشان برطرف شد پس آفرید از آن گل آدم را امام گفت پس هر که شد از اهل جانب
راست نمیشود از اهل جانب چپ و بعکس و آنچه دیدی از سبکی یاران خود و خوی‌های ایشان ... پس از جهت آنکه
بر خورده ایشان را آلودگی اصحاب جانب چپ و آنچه دیدی از خوبی ظاهر مخالفان شما و تمکین ایشان پس از جهت آنکه
بر خورده ایشان را آلودگی اصحاب جانب راست پایان تعلیل شد از حدیث اول باب سیوم اصل عن ابی
عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِأَيِّ شَيْءٍ سَبَقْتَ وُلْدَ آدَمَ قَالَ إِنِّي أَوَّلُ
مَنْ أَقَرَّ بِرَبِّي إِنَّ اللهَ أَخَذَ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى فَكُنْتُ

باذن من پس شدند ذر ارواح

کوچک

اتبعه از باب افعال است خلقتنا بتقدیر استفهام انکاری است لم تکلم بصیغه غایبه معلوم باب ... الوهج بفتح واو و سکون ها و جیم مصدر باب ضرب افروخته شدن و بفتح ها اسم مصدر است ... حرارت است ... خلقهم بفتح خا با نقطه و سکون لام ... اللطخ بفتح لام و سکون طاء بی نقطه و خاء با نقطه مصدر باب منع آلوده کردن یعنی

باشید

اول

أَوَّلَ مَنْ أَجَابَ شرح مضمون این موافق حدیث اول است باب پنجم اصل باب کیف اجابوا و هم ذر شرح این باب بیان آنست که
ارواح چگونه جواب دادند و حال آنکه ایشان مانند مورچه‌های کوچک بودند درین باب یک حدیث است اصل قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
كَيْفَ أَجَابُوا وَهُمْ ذَرٌّ قَالَ جَعَلَ فِيهِمْ مَا إِذَا سَأَلَهُمْ أَجَابُوهُ يَعْنِي فِي الْمِيثَاقِ شرح ما موصوله است و عبارتست از عقل تمیز
و آلات نطق و مانند آنها و عاید مقدر است بتقدیر اجابوه به یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را که چگونه جواب گفتند و حال آنکه ایشان مانند مورچگان
بودند در وقتی که ارواح بی ابدان بودند گفت که قرار داد در ایشان آنچه را که اگر سؤال کند ایشان را جواب دهند او را یعنی سؤال
مراد امام روز پیمان ... یعنی که حکایت مورچه و سلیمان که در سوره نمل مذکورست رفع استبعاد ازین میکند باب ششم اصل
باب فطرة الخلق على التوحيد شرح الفطر بفتح فا و سکون طاء بی نقطه و راء بی نقطه مصدر باب نصر و ضرب ابتدای احداث چیزی و الفطرة
بکسر فا نوعی از ابتدای احداث و حالتی که چیزی در ابتدای حدوث بر آن خلقت ... و عنوان این باب و دوم مناسب آنست
... مراد بتوحید اینجا دانستن یگانگی الله تعالی است خواه عمل بآن شود و خواه نه یعنی این باب بیان ابتدای احداث مخلوقین
بر یگانه دانستن ایشان الله تعالی را در ربوبیت است درین باب پنج حدیث است اول اصل عن هشام بن سالم عن ابي عبد الله
عليه السلام قال قلت فطرة الله التي فطر الناس عليها قال التوحيد شرح در سوره روم چنین است فأقم وجهك للدين حنيفا فطرة
الله التي فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله ... راست و اوادار روی دل خود را برای دین اسلام
بر حالی که خالص باشی بسبب حالتی ابتدائی از جانب الله تعالی که ابتدای احداث کرده مردم را بر آن در وقت میثاق تغییری نیست تقدیری را که
الله تعالی کرده در وقت میثاق بر ارواح بی ابدان یعنی که آن از قبیل لغو نیست ... ابدان نیز بر جان علم بربوبیت رب العالمین مخلوق ...
مخفی نماند که این تقریر مبنی بر آنست که فطرة منصوبست بمفعول له ... و بعضی گفته‌اند منصوبست
بفعل محذوف ... بتقدیر اتبع فطرة و حاصل هر دو یکی است یعنی روایت است از هشام بن سالم از امام جعفر صادق علیه السلام که او
گفت گفتم چه معنی دارد فطرة الله التی فطر الناس علیها گفت فطرة علم بوحدانیت الله تعالی در عالم بودنست دوم اصل عن ابی عبد الله
عليه السلام قال سألته عن قول الله عز وجل فطرة الله التي فطر الناس عليها ما تلك الفطرة قال هي الإسلام فطرهم الله
حين أخذ ميثاقهم على التوحيد قال ألست بربكم وفيهم المؤمن والكافر شرح مراد باسلام و توحید اینجا یک معنی است و آن
علم و اقرار بوحدانیت است خواه عمل بآن شود و خواه نه بقرینه وفیهم المؤمن والکافر و این اشارتست بآیت سوره تغابن هو الذی خلقکم فمنکم کافر
و منکم مؤمن و بیان شده در کتاب الحجة در شرح حدیث چهارم باب صد و هفتم که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة است اینکه در آن
وقت علامت ایمان بولایت و کفر بولایت بوده یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت پرسیدم او را از قول الله عز وجل در سوره
روم بسبب فطرة الله تعالی که ابتدای خلق کرد مردم را بر آن چیست آن فطرة گفت آن یگانه دانستن الله تعالی است در حکومت و الوهیت
خلق کرد مردم را الله تعالی وقتی که گرفت پیمان ایشان را بر یگانه دانستن گفت آیا نیستم صاحب کل اختیار شما و در ایشان در آن وقت مؤمن و کافر
بود سوم اصل سألت أبا عبد الله عليه السلام عن قول الله عز وجل فطرة الله التي فطر الناس عليها قال فطرهم جميعا على
التوحيد شرح مضمون این موافق حدیث اول است چهارم اصل عن زرارة عن ابي جعفر عليه السلام قال سألته عن قول الله عز وجل
حنفاء لله غير مشركين به قال الحنيفية من الفطرة التي فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله قال فطرهم على المعرفة به

عن عبد الله بن سنان

ابن عبد الله بن سنان

شرح در سوره حج چنین است حنفاء الله غیر مشرکین به من دین الله و ثابتان بر توحید الله است و توضیح آن می آید
در کتاب ایمان در شرح حدیث پنجم باب المحرم یصیب الصید فی الحرم که باب سی و چهار دهم است بدانکه حنیفیه اعتبار رایت که صوفیان آن فطرت است و
این مطلبی است که خاص شد برای خدا تعالی و من در من الفطرة برای بیعت است اشارت با آنچه در حدیث اول مذکور شد که فطرت در سوره روم
مفعول له است لا تبدیل برای توضیح سبب سندن است مراد معرفت علم است یعنی روایت است از زراره از امام محمد باقر علیه السلام گفت پرسیدم او را
از قول الله عز و جل در سوره حج حنفاء لله غیر مشرکین به امام گفت حنفیه کی حنیف شدند بسبب فطرتی است که ابتدای خلق کرد الله تعالی مردمان را
تغییری نیست تقدیر الله تعالی را که در وقت میثاق کرد و چنانچه در سوره روم است باز امام گفت در بیان آیت سوره روم الله تعالی ابتدای خلق
کرد در وقت میثاق مردمان را بر علم ربوبیت الله تعالی اصل قال زرارة وسألته عن قول الله عز و جل وإذ أخذ ربك
من بني آدم من ظهورهم ذريتهم وأشهدهم على أنفسهم ألست بربكم قالوا بلى الآية قال أخرج من ظهر آدم ذريته
إلى يوم القيامة فخرجوا كالذر فعرفهم وأراهم نفسه ولولا ذلك لم يعرف أحد ربه شرح الآية منصوب و مفعول فعل محذوف
بتقدیر تعرف الآیة و مستند آن تمه آیت است مهد ان تقولوا یوم القیامة انا کنا عن هذا غافلین او تقولوا انما اشرک آباؤنا من قبل و کنا ذریة
من بعدهم افتهلکنا بما فعل المبطلون قرائت عاصم و حمزه و کسائی و ابن کثیر ذریتهم بصیغه مفرد و فتح تا است و قرائت نافع و ابو عمرو و ابن عامر
ذریاتهم بصیغه جمع و کسر تا است و قرائت عاصم و حمزه و کسائی و ابن کثیر و نافع و ابن عامر تقولوا بصیغه خطاب است و قرائت ابو عمرو بصیغه غیبت است
در این آیت چند احتمال است از آنجمله که مطابق این حدیث است اینست که او مفعول اذکر مقدر است و من در اول صله اخذ است و در دوم
خلف است مثل الحمد و اسم مقام ابراهیم مصلی و ظهور مصدر است بمعنی خروج مطرزی در مغرب گفته که اصل الظهور خلاف الخفاء و قد عبر
عن الخروج والبروز لانه یرادف لک ... ظهورهم یعنی خروج بنی آدم از ظهر آدم است قول امام که اخرج من ظهر آدم تا آخر تفسیر من ظهورهم است
تقریر ظاهر می شود که مراد با خذ ذریت بنی آدم از بنی آدم پراکنده کردن ارواح ایشان است بروشی که اتصال و ربط میان ایشان بر طرف شود و علاقه
فرزندی میان ایشان آشکار نباشد و ظاهر شود که ارواح جدا جدا گردیده شد پس تمیز این نشود که شرک یکی در عالم ابدان مستلزم شرک دیگری شود و باین کنده
کردن اشارت شده در حدیث دوم باب سوم که قد هوا الستما و فایده اشهاد در آن وقت و جبر است اول تکلیف ارواح بمعنی سعد کردن ایشان برای
معرفت رب در عالم ابدان چنانچه می آید در کتاب العقیقه در تفسیر آیت سوره حج مخلقة و غیر مخلقة در حدیث اول باب بدء خلق الانسان و تقلبه فی بطن امه که باب
ششم است و باین اشارت کرد امام علیه السلام که گفت که سواء لولا ذلک لم یعرف احد ربه و اینجا فائده رد با نسیان آن در عالم ابدان ظاهر نسیان تقدیر میثاق کرده
رحم و دیده شود بعد از خروج از رحم چنانچه می آید در کتاب العقیقه در حدیث سوم باب ... و قد نسی المیثاق و دوم اتمام حجت بر مشرکان بعد از تعلق ارواح
ایشان بابدان زیرا که از آن معلوم می شود که اگر ارواح بر روی هوا و هوس نفوس و تربیه در عالم ابدان باشند که مشرک نشوند پس شرک ایشان از قبیل کار بد است و نفی
آنچه گذشت در کتاب التوحید در احادیث باب انه تعالی لا یعرف الا به که باب سی و دوم است الست بربکم بتقدیر قول الست بکم است و جواب الست بربکم قالوا بلی شهدنا بر
اشهدهم علی انفسهم است ان تقولوا بتقدیر حذر ان تقولوا است ظرف مستقل بنیع مفعول مطلق اشهاد است و ضمیر تقولوا در هر دو عبارت راجع بجمیع مکلفان است عبارت از
مشرکان از جمله ایشان است حاصل هر دو تکلیف یعنی گفت زراره پرسیدم امام محمد باقر علیه السلام را از قول الله عز و جل در سوره اعراف یاد کن وقتی که گرفت پروردگار تو صاحب کل اختیار تو
اولاد آدم ... آن اولاد آدم از ظهر آدم فرزندان ایشان را ... گواه گرفت ایشان را بر خود ... که گفت آیا نیستم صاحب کل اختیار شما گفتند بلی
گواهی دادیم این تقدیر و اشهاد از ... گویند در عالم نمونه ... رب ... در عالم ابدان

ازیشان بوده یعنی گفت زراره پرسیدم امام محمد باقر علیه السلام را از قول الله عز و جل در سوره اعراف و یاد کن وقتی که گرفت
در عالم نمونه که آنرا عالم مثال می نامند و عالم ظلال نیز می نامند صاحب کل اختیار تو از اولاد آدم که بالغ مکلف
می شوند از پشتهای آن اولاد آدم فرزندان کوچک ایشان را که در عالم وجود ابدان در کوچکی بمیرند و گواه گرفت آن
فرزندان کوچک را بر خودشان چه جای اولاد آدم که بالغ مکلف شوند با نیز روش گواه گرفت که گفت بزبان حال
آیا نیستم صاحب کل اختیار شما گفتند بزبان حال بلی گواهی دادیم این اخذ و اشهاد شاید از آنجهت که گویند در روز قیامت ای
اولاد آدم بالغ مکلف باعتبار جمعی از شما که شرک ابتدائی شده در عالم ابدان مثل قابیل پسر بواسطه آدم بود که بودیم
از این صاحب کل اختیار بودن تو غافلان یا گویید ای اولاد آدم باعتبار جمعی از شما که شرک زاده شده در عالم ابدان
که جز این نیست که شرک شدند پدران ما پیش از تولد ما و بودیم فرزندان کوچک بعد از شرک پدران و بر ایشان برابر بالغ
شدیم آیا پس هلاک میکنی ما را بآنچه کردند جمعی که باطل کردند ما را اصل احتجاج اینست که هر که در اطفال که در طفولیت بمیرند معرفت
ربوبیت داشته باشند در عالم ابدان بر طبق معرفت ایشان در عالم مثال پس شما بالغان مکلفان بطریق اولی معرفت در عالم
ابدان داشته خواهید بود بر طبق معرفت در عالم مثال پس عذر خواهی بعدم معرفت بسبب عدم مقتضی معرفت یا بسبب
مانع از معرفت باطلست و از این تقریر ظاهر می شود که اگر سکفت و اذ اخذ ربک من آدم من ظهره ذریته خوب نمیبود و چه
مفهوم نمیشد که معرفت بالغان بطریق اولی است امام علیه السلام برای بیان چیزی که در آیت صریح نشده و سیاق
آیت دلالت بر آن میکند و برای بیان تفصیل مفهوم از ان تقولوا تا آخر گفت بیرون آورد از پشت آدم فرزندان کوچک او را که
تا روز قیامت بهم میرسند با نیز روش که بیرون آمدند مانند مورچگان کوچک پس شناسانید دلیل عقلی شناسانیدن و دانا کردن
ربوبیت خود را که بی بود آن شناسانیدن و دانا کردن در عالم نمونه میشناخت هیچیک از کوچکان رب خود را در عالم ابدان
و معلومست از خارج که اگر الله تعالی برای کوچکان نصب دلیل عقلی بر ربوبیت خود میکرد معلوم هیچیک از بالغان مکلف در ابتدای
بلوغ نمیشد چه در دوم بلوغ تحصیل آن ممکن نیست پس حجت الهی بر مشرکان ربوبیت تمام نمیشد پس تفصیل مفهوم از ان تقولوا آخر
ظاهر شد فصل از کلام سید مرتضی رحمه الله تعالی در کتاب غرر و درر مفهوم می شود که از این تقریر که کردیم غافل شده و امثال این
حدیث را موضوع شمرده مضمون آن را ابطال کرده بدلیل لفظی و بدلیل عقلی و این عبارت اوست و قد ظن بعض من لا
بصیرة له ولا فطنة عنده ان تاویل هذه الآیة ان الله استخرج من ظهر آدم علیه السلام جمیع ذریته و هم فی خلق الذر فقررهم بمعرفته واشهدهم
علی انفسهم و هذا التاویل مع ان العقل یبطله و یحیله مما یشهد ظاهر القرآن بخلافه لان الله تعالی قال و اذ اخذ ربک من بنی آدم و لم
یقل من آدم و قال من ظهورهم و لم یقل من ظهره و قال ذریتهم و لم یقل ذریته ثم اخبر تعالی انه فعل ذلک لئلا یقولوا انهم کانوا عن
ذلک غافلین او یعتذروا بشرک آبائهم وانهم نشأوا علی دینهم و سنتهم و هذا یقتضی ان الآیة لم تتناول ولد آدم لصلبه وانها انما
تناولت من کان له آباء مشرکون و هذا یدل علی اختصاصها ببعض ذریة ولد آدم فهذه شهادة الظاهر ببطلان تاویلهم فاما شهادة
العقل فمن حیث لا تخلو هذه الذریة التی استخرجت من ظهر آدم فخوطبت و قررت من ان تکون کاملة العقول مستوفیة لشروط التکلیف
او لا تکون کاملة العقول ولا مستوفیة لشروط التکلیف و لا تکون کاملة العقول ولا مستوفیة لشروط التکلیف فان کانت بالصفة الاولی

وجهان بذکر هؤلاء بعد خلقهم و اثباتهم و اکمال عقولهم ما کانوا علیه فی تلک الحال ما قرروا به و استشهدوا علیه لان العاقل لا ینسی
ما یجری بها المجری وان بعد العهد وطال الزمان و لهذا لا یجوز ان یتصرف احدنا فی بلد من البلدان و هو عاقل کامل فینسی مع بعد العهد
جمیع تصرفه المتقدم و سائر احواله و لیس ایضا لتخلل الموت بین الحالین تاثیر لانه لو کان تخلل الموت یزیل الذکر لکان تخلل النوم و السکر
و الجنون و الاغماء بین احوال العقلاء یزیل ذکرهم لما مضی من احوالهم لان سائر ما عددناه مما ینفی العلوم یجری مجری الموت فی هذا الباب
و لیس لهم ان یقولوا اذا جاز فی العاقل الکامل ان ینسی ما کان علیه من احوال الطفولیة جاز ما ذکرناه و ذلک انا انما اوجبنا ذکر العقلاء
لما ادعوه اذا کملت عقولهم من حیث جری علیهم و هم کاملوا العقل و لو کانوا بصفة الاطفال فی تلک الحال لم نوجب علیهم ما اوجبناه علی
ان تجویز النسیان علیهم ینقض الغرض فی الآیة و ذلک ان الله تعالی اخبر بانه انما قررهم و اشهدهم لئلا یحتجوا یوم القیامة بالغفلة عن ذلک
و سقوط الحجة عنهم فیه فاذا جاز نسیانهم له عاد الامر الی سقوط الحجة و زوالها و ان کانوا علی الصفة التی یصح فیها
التکلیف قبح خطابهم و تقریرهم و اشهادهم و صار ذلک عبثا قبیحا تعالی الله عنه فان قیل فقد ابطلتم تاویل من تاول الآیة فما تاویلها الصحیح
عندکم قلنا فی الآیة وجهان احدهما ان یکون تعالی انما عنی بها جماعة من ذریة بنی آدم خلقهم و بلغهم و اکمل عقولهم و قررهم علی السن رسله
علیهم السلام معرفته و ما یجب من طاعته فاقروا بذلک و اشهدهم علی انفسهم به لئلا یقولوا یوم القیامة انا کنا عن هذا غافلین او یعتذروا
بشرک آبائهم و انهم اتوا من اشتبه علیهم فدل الآیة من حیث ظن ان اسم الذریة لا یقع الا علی من لم یکن کاملا عاقلا فلیس الامر کما
ظن لانا نسمی جمیع البشر بانهم ذریة آدم و ان دخل فیهم العقلاء الکاملون و قد قال الله تعالی ربنا و ادخلهم جنات عدن التی وعدتهم و من صلح
من آبائهم و ازواجهم و ذریاتهم و لفظ الصالح لا یطلق الا علی من کان کاملا عاقلا فان استبعدوا تاویلنا و حملنا الآیة علی البالغین
المکلفین فهذا جوابهم و الجواب الثانی انه تعالی لما خلقهم و رکبهم ترکیبا یدل علی معرفته و یشهد بقدرته و وجوب عبادته و اراهم العبر و الآیات
و الدلائل فی غیرهم و فی انفسهم کان بمنزلة المشهد لهم علی انفسهم و کانوا فی مشاهدة ذلک و معرفته و ظهوره فیهم علی الوجه الذی اراده
تعالی و تعذر امتناعهم منه و انفکاکهم من دلالته بمنزلة المقر المعترف و ان لم یکن هناک اشهاد و لا اعتراف علی الحقیقة و یجری ذلک مجری
قوله تعالی ثم استوی الی السماء و هی دخان فقال لها و للارض ائتیا طوعا او کرها قالتا اتینا طائعین و لم یکن منه تعالی قول علی الحقیقة
و لا منهما جواب و مثله قوله تعالی شاهدین علی انفسهم بالکفر و نحن نعلم ان الکفار لم یعترفوا بالکفر بالسنتهم و انما ذلک لما ظهر منهم ظهورا
لا یتمکنون من دفعه کانوا بمنزلة المعترفین به و مثل هذا قولهم جوارحی تشهد بنعمتک و حالی معترفة باحسانک و ما روی عن بعض الحکماء
من قوله سل الارض من شق انهارک و غرس اشجارک و جنی ثمارک فان لم تجبک حوارا اجابتک اعتبارا و هذا باب کبیر و له
نظائر کثیرة فی النظم و النثر یغنی عن ذکر جمیعها القدر الذی ذکرناه تمام شد عبارت سید و میگوییم اگر مراد الله تعالی بواسطه بیان
حال جماعتی از ذریت بنی آدم که مکلفان بالغانند باشد پس الکشف من بنی آدم من ظهورهم ذریتهم و کشفه من آدم من ظهوره ذریته نا برابر
بیان حال جماعتی از ذریت آدم باشد و شامل قابیل نیز باشد و ایضا قول سید که بعد از آن خبر داده الله تعالی که ابرار کرده ما
بودیم و ما عذر نخواهند شرک پدران و در آمدن بر طریق ایشان و این دلالت میکند بر اینکه این آیت شامل اولاد صلبی آدم نیست و شامل
جمعی است که پدران ایشان مشرک بوده و این دلالت بر اختصاص آیت به بعض ذریت آدم میکند باطلست چه ظاهر شد که شامل
جمیع باشد تا بتوسط بیان حال بالغان و ایضا قول سید که در دلیل عقلی گفته اگر اولاد آدم آن وقت کامل العقل بوده

بود

نیابت در دیده ایشان نمانده باشد و قیاس احوال طفولیت قیاس مع الفارق است چه اطفال کامل العقل نیستند بخلاف
چه گاهی میشود که آدمی خط خود را در اثر اوراق می بیند و یقین میداند که خط او است و اصلا بخاطرش نیست که کی و در کجا نوشته
قیاس بر سفرهای شهری و تصرفات در جایگاه طول را قیاس مع الفارق است و ایضا قول سید که گفته هر گاه در یاد نماند حجت
بر کسی که عذر خواهی کند بغفلت و بشرک پدر تمام نمیشود و اگر غیر کامل العقل بوده اند خطاب و اشهاد قبیح میشود باطلست چه اتمام حجت
باعتبار یاد ماندن نیست بلکه باعتبار دلالت مفهوم این آیت و منطوق آیات دیگر است مثل آیت سی ام سوره روم فطرت الله التی
فطر الناس علیها لا تبدیل لخلق الله بر اینکه هر معرفتی که در آن وقت برای استخراج الی ایمان بوده در این وقت برای استخراج
با ایمان نیز هست و ایضا اگر مراد بکامل العقل آنست که فعل او منشا ثواب و عقاب شود اختیار شق دوم میکنیم و میگوییم که خطاب
و اشهاد بر سبیل استعاره باشد و اگر مراد اعم است اختیار شق اول میکنیم و میگوییم جواب ظاهر میشود که در باب این قسم کسی
محال نیست اصل و بهذا قال رسول الله صلی الله علیه و آله کل مولود یولد علی الفطرة یعنی علی
المعرفة بان الله عز و جل خالقه کذلک قوله و لئن سالتهم من خلق السموات و الارض لیقولن الله
شرح امام محمد باقر علیه السلام گفت که گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر زاده زاده میشود بر فطرت و میخواهد این را که بر شناخت
رو برستاق بر ارواح یعنی الله عز و جل خالق او است چنانست قول الله تعالی در سوره لقمان و زمر و اگر بپرسی ایشان را که آنکه خلق
کرد آسمانها و زمین را هر آینه میگویند البته الله مخفی نماند که این مانند آیات سوره زخرف است که گذشت در حدیث سیوم باب سیوم
پس که گفت قول برای بیان نظیر است نه برای بیان شاهد و مثال رحیم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز و جل
فطرة الله التی فطر الناس علیها قال فطرهم علی التوحید شرح مضمون این موافق حدیث اول است
باب هفتم اصل باب کون المؤمن فی صلب الکافر شرح این باب بیان حکم گاهی بودن مؤمن در پشت کافر است
در این باب دو حدیث است اول اصل قال ابو عبد الله علیه السلام ان نطفة المؤمن لتکون فی صلب المشرک
فلا یصیبه من الشر شیء حتی اذا صار فی رحم المشرکة لم یصبه من الشر شیء حتی تضعه فاذا وضعته
لم یصبه من الشر شیء حتی یجری علیه القلم شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام بدرستی که نطفه مؤمن هر آینه
میباشد در پشت مشرک پس بر نمیخورد او را از شرک او چیزی تا چون گردد بدر در رحم مادر مشرکه بر نمیخورد او را از شرک او چیزی
تا بزاید او را پس چون بزاید او را بر نمیخورد او را بسبب شیر دادن چیزی از شرک تا وقتی که جاری میشود بر او قلم تقدیر الهی که
کی مؤمن میشود یا مراد جریان قلم تکلیف است دوم اصل عن علی بن یقطین عن ابی الحسن موسی علیه السلام قال
قلت له انی قد اشفقت من دعوة ابی عبد الله علیه السلام علی یقطین و ما ولد فقال یا ابا الحسن
لیس حیث تذهب انما المؤمن فی صلب الکافر بمنزلة الحصاة فی اللبنة یجیء المطر فیغسل اللبنة
و لا یضر الحصاة شیئا شرح یقطین از هواخواهان خلفای عباسیه بوده چنانچه گذشت در کتاب الحجة در حدیث ششم
و هشتاد و یکم که باب کراهیة التوقیت است و او در ما ولد حالیه است و ما نافیه است و ولد بصیغه ماضی معلوم یا بصیغه
و ضمیر مستتر راجع به یقطین است یعنی روایت است از علی بن یقطین که کنیت او ابو الحسن است باعتبار پسرش حسن بن علی بن

و در عالم شمال مانند عالم خواب تصحیح نسبت چنانچه مذکور شد
در باب پنجم خصوصا بنا بر توجیه دوم سید که خطاب

یجنبه

یقطین از امام موسی کاظم علیه السلام گفت گفتم امام مورا بدرستی که من ترسانکم از نفرین امام جعفر صادق ع بر پدرم یقطین بعالی
که زاهیده بود با بمعنی که مسوز من در پشت او بود دم پس گفت ای ابو الحسن نیست ضعیف حال آنجا که تو خیال میکنی زیرا که نیست
که مؤمن در پشت کافر مانند سنگ ریزه درشت است می آید باران و پراکنده میکند خشت را و ضرر نمیرساند سنگریزه را
اصلا باب ششم اصل باب اذا اراد الله ان یخلق المؤمن شرح این باب بیان وقتیست که اراده کند الله تعالی
که آفریند مؤمن را و در این باب یک حدیث است اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان لله فی الجنة لشجرة تسمی المزن
فاذا اراد الله ان یخلق المؤمن اقطر منها قطرة فلا تصیب بقلة و لا ثمرة اکل منها مؤمن او کافر
الا اخرج الله عز و جل من صلبه مؤمنا شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که درختیست در بهشت
درختیست که نام آن مزن بضم میم و سکون زای نقطه دار است پس چون اراده کند الله تعالی که آفریند مؤمنی را میچکاند از آن
درخت یک قطره پس میخورد گیاهی را و نه میوه را که خورد از آن مؤمنی یا کافری مگر آنکه بیرون می آورد الله عز و جل از پشت او
مؤمنی را باب هفتم اصل باب ان الصبغة هی الاسلام شرح این باب بیان آیتست که صبغه که در سوره بقره است آن
اسلام حقیقی است و این باب سه حدیث است اول اصل عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز و جل صبغة الله و من عن عبد الله بن سنان ع
احسن من الله صبغة قال الاسلام و قال فی قوله عز و جل فقد استمسک بالعروة الوثقی قال
هی الایمان بالله وحده لا شریک له شرح فی قول متعلقست به قال الاسلام الصبغة آنچه بآن رنگ کرده شود برای
اینکه نشان باشد که مملکی آنچیز باشد چنانچه کسی هر گاه خواهد که بعض گله گوسفند را عزیز دارد نماید رنگی و نشانی بر ان بعض میکند تا دانسته شود
شود که آن بعض برگزیده او است و مراد اینجا نشان ملکیت الله تعالی است که بر بعض مردم کرده است و آن قبول نهی الله تعالی
از اختلاف و بیانش گذشت که در ملکات جمیع کتب او است و صبغه الله منصوب بر قول صبغة الله است و نصب صبغة باغرا
و این جمله استیناف بیانی فسیکفیکهم الله است که در سابق این آیتست و این اشارتست بانکه کفایت یعنی غالب کردن بر همه
واقع است چنانچه مفصل شد در کتاب الحجة در شرح حدیث پنجاه و سیوم باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة حجت کردن
صادق مصمت پس الاسلام بقدیر هی الاسلامست چنانچه وارد و حدیث آینده است و مراد تفسیر لفظ صبغه نیست بلکه مراد آنست
که هر که آن صبغه را ندارد اسلام حقیقی ندارد هر اگرچه در ظاهر از اهل اسلام شمرده شود بنا بر اینکه اسلام معنی واگذاشتن حکم مسائل
برای رب العالمین است چنانچه گذشته در سوره بقره اذ قال له ربه اسلم قال اسلمت لرب العالمین ضمیر قال راجع با امام است
مراد با ایمان کرد و بدرستی ضمیر و قال راجع براوی است فی قوله متعلق است به قال هی یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام از عبد الله بن سنان ع
که در قول الله عز و جل در سوره بقره که مذکور در باب پنجم نشان ملکیت الله تعالی او گفت است از الله تعالی باعتبار نشان ملکیت
امام گفت که آن نشانست اسلام حقیقی یا بمعنی که آن نشان اسلام حقیقی نمیباشد و راوی گفت که در قول الله عز و جل در سوره
بقره و من یکفر بالطاغوت و یؤمن بالله فقد استمسک و هر که برگزیده از شیطان صفت مثل الدعوة ضلالت و سایر
فرق و کرده به الله تعالی پس تمسک کرده برشته محکم بهشت و نجات از جهنم امام گفت آن رشته است که یگانه
تعالی بتنهایی که شریکی در حکم و در معبودیت نباشد او را بمعنی که اگر مشغول کرده باین کفر بطاغوت نباشد گرویدن حقیقی نیست دوم اصل

عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز و جل صبغة الله و من احسن من الله صبغة قال الصبغة هی
الاسلام شرح این ظاهر شد از شرح حدیث اول سیوم اصل عن احدهما علیهما السلام فی قول الله عز و جل صبغة الله
و من احسن من الله صبغة قال الصبغة هی الاسلام و قال فی قوله عز و جل فمن یکفر بالطاغوت و یؤمن
بالله فقد استمسک بالعروة الوثقی قال هی الایمان شرح این نیز ظاهر شد از شرح حدیث اول باب هشتم اصل باب فی
ان السکینة هی الایمان شرح السکینة بفتح سین بی نقطه و کسر کاف مصدر باب نصر آرام گرفتن مراد با ایمان یا علم بربوبیت است خواه عمل
آن شود و خواه نه یعنی این بابست در اینکه سکینه که در سوره فتح است عبارت از ایمان است و در این باب پنج حدیث است اول اصل عن ابی حمزة عن ع
ابی جعفر علیه السلام قال سألته عن قول الله عز و جل انزل السکینة فی قلوب المؤمنین قال هو الایمان قال
و سألته عن قول الله عز و جل و ایدهم بروح منه شرح الانزال صاحب نو و ربیع کردن تخمی که زراعت شود از سوره قال هو الایمان ع
فتح چنین است هو الذی انزل السکینة فی قلوب المؤمنین لیزدادوا ایمانا مع ایمانهم الله تعالی کسی است که صاحب
نو کرد آرام را در دلهای آرام دل نزیاد شوند باعتبار آرام دلی که علیت آرام دلی که علیت در روز میثاق بوده یعنی روایتست از امام ابو حمزه از م
محمد باقر علیه السلام گفت پرسیدم او را از قول الله عز و جل در سوره فتح صاحب نو کرد آرام را در دلهای مؤمنان گفت آن آرام عبارت
از علم بربوبیت رب العالمین است اشارتست بانکه سکینه ایمانیست که مذکور است در جمع ایمانهم و انزال سکینه علت ایمانیست که
در بیفزاید و ایمان را و گفت و پرسیدم او را از قول الله عز و جل در سوره مجادله و مدد کرد آن جماعت را که دوستی با دشمنان خدا و رسول
نمیکنند بباعث زندگی از جانب توفیق خود گفت باعث زندگی عبارت از ایمانیست که انزال سکینه علت آنست دوم اصل قلت لابی
عبد الله علیه السلام اولئک کتب فی قلوبهم الایمان هل لهم فیما کتب فی قلوبهم صنع قال لا شرح کتب ع
اگر این حدیث در این باب برای توضیح حدیث اولست چه در سوره مجادله چنین است اولئک فی قلوبهم الایمان و ایدهم بروح
منه و تفسیر سکینه بایمان و تفسیر روح بایمان و فی حکمت کتابیان را دو ایمان باشد که علمی که از مقوله انفعالست و ایشان را در نوشتن مفعول باعلام
آن صنعی نیست دیگری عملی که از مقوله فعلست پس در آیت مجادله گر لازم می آید یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را از سوره مجادله آن
جماعت که دوستی با دشمن خدا و رسول نمیکنند نوشته است الله تعالی در دلهای ایشان ایمان را آیا برای ایشانست در آنچه نوشته در
دلهای ایشان عملی و هنری گفت نه اشارتست بانکه مراد بنوشتن دادن علم بربوبیت است دلهای ایشان بی ابتدای عمل سیوم
اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال السکینة الایمان شرح مضمون این ظاهرست از شرح حدیث اول چهارم اصل عن
ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز و جل هو الذی انزل السکینة فی قلوب المؤمنین قال هو الایمان
شرح این ظاهر شد از شرح حدیث اول پنجم اصل سألت ابا عبد الله علیه السلام عن قول الله عز و جل هو الذی انزل السکینة عن جمیل قال ع
فی قلوب المؤمنین قال الایمان قال قلت و ایدهم بروح منه قال هو الایمان شرح این نیز ظاهرست از شرح
حدیث اول اصل و عن قوله تعالی و الزمهم کلمة التقوی قال هو الایمان شرح و پرسیدم او را از قول الله تعالی
فتح و لازم ایشان ساخت توفیق خود در سخن پرهیز از عذاب آتش گفت آن سخن ایمانست مراد ایمانیست که سکینه عبارت از آنست
پس الزام عبارتست از توفیق عمل آنست باب نهم اصل باب الاخلاص شرح این باب بیان خالص کردن ایمان و عمل صالح است

و این باب شش حدیث است **اول اصل** عن أبي عبد الله علیه السلام في قول الله عزّ وجلّ حَنِيفاً مُسْلِماً قال خالصاً
مخلصاً ليس فيه شيء من عبادة الأوثان **شرح** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام در قول الله عزّ وجلّ در سورهٔ آل عمران
ما كان ابراهيم يهوديّاً ولا نصرانيّاً ولكن كان حنيفاً مسلماً وما كان من المشركين نبود ابراهیم جهود و نه ترسا
ولیکن بود میل کننده و نبود از اهل شرک گفت مراد اینست که خالص در ایمان بود خالص کننده عبادت بود که نباشد در چیزی
از عبادت او ضلالت و مانند ایشان **دوم اصل** قال رسول الله صلّى الله عليه وآله يا أيّها النّاس إنّما هو الله و
الشيطان والحقّ والباطل والهدى والضلالة والرشد والغيّ والعاجلة والآجلة والعاقبة و
الحسنات والسيّئات فما كان من حسنات فلله وما كان من سيّئات فللشيطان **شرح** ضمیر هو راجع بمقصود
عابدانست و ارجاع ضمیر بغیر مذکور معروف است در جایی که معلوم از مقام باشد **یعنی** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله ای مردمان نیست مقصود
عابدان الله تعالی است و شیطان بمعنی که اگر اخلاص در عبادات است الله تعالی معبود است و اگر نیست شیطان معبود است و جمع
میان عبادت الله تعالی و غیر او ممکن نیست و همچنین حق و باطل و راه یافتن و گم شدن و میل و میل دنیا و میل آخرت و عاقبت اعمال صالحه
و اعمال قبیحه پس هر چه باشد از اعمال صالحه پس از الله تعالی است و هر چه باشد از اعمال قبیحه پس از شیطانست حاصل اینست که
الله تعالی شرکت در معبودیت قبول نمیکند و آن عبادت را بالکلیه بشریک وا میگذارد پس اخلاص در عبادت شرط صحت آنست **سیوم اصل**
عن أبي الحسن الرضا علیه السلام أنّ أمير المؤمنين صلوات الله عليه وآله كان يقول طوبى لمن أخلص لله
العبادة والدعاء ولم يشغل قلبه بما ترى عيناه ولم ينس ذكر الله بما تسمع أذناه ولم يحزن صدره بما
أعطي غيره **شرح** روایت است از امام رضا علیه السلام که امیر المؤمنین صلوات الله علیه و آله میگفت خوشترها و برای کسی که خالص کرد برای
الله تعالی عبادت و دعا را یعنی که عبادت غیر الله تعالی نکرد و از غیر الله تعالی چیزی نطلبید و مشغول نکرد دل خود را بآنچه می بیند او چشم او
از زینت اهل دنیا و بساط اهل ضلالت و اتباع ایشان و فراموش نکرد یاد الله تعالی را بآنچه میشنود دو گوش او بمعنی که اعراض از
محکمات قرآن نکرد بسبب احادیث موضوعه در مدح اهل ضلالت و دشنامها و اندوهگین نکرد سینهٔ خود را بآنچه داده شده غیر او بیان
حقیقت طولانی می آید در حدیث سیوم باب نود و نهم **چهارم اصل** عن أبي عبد الله علیه السلام في قول الله عزّ وجلّ لِيَبْلُوَكُمْ
أيّكم أحسن عملاً قال ليس يعني أكثر عملاً ولكن أصوبكم عملاً وإنّما الإصابة خشية الله والنيّة الصادقة
والحسنة ثمّ قال الإبقاء على العمل حتّى يخلص أشدّ من العمل والعمل الخالص الذي لا تريد أن يحمدك
عليه أحد إلّا الله عزّ وجلّ والنيّة أفضل من العمل ألا وإنّ النيّة هي العمل ثمّ تلا قوله عزّ وجلّ قُلْ
كُلٌّ يعمل على شاكلته يعني على نيّته **شرح** والخشية مرفوع است معطوف بر مبتداست و خبر مبتدا محذوف است مقدر والنیة الصادقة
والخشیة مفرد نیستند با مضاف است بمعنی مقدر والنیة الصادقة مفرد است [illegible] الاتقا یا محافظت بر آنکه
کاری که [illegible] **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام در قول الله عزّ وجلّ در سورهٔ ملک تا تکلیف کند شما را بعبادت تا ظاهر شود که
کدام شما بهتر است باعتبار عمل گفت امام نمیخواهد بیشتر باعتبار عمل ولیکن میخواهد درست تر باعتبار عمل و جز این نیست که درستی عمل
ترس عذاب الله تعالی است در آن عمل و قصد راست و ترس [illegible] بعد از آن امام علیه السلام گفت محافظت بر عمل جوارح تا خالص شود

در آخری

کم ع

وآن برای نقل بیت از وصف باسمیت
چه مراد عمل مسکل ولست هم

برای الله تعالی دشوارتر است از آن عمل و عمل خالص آنست که نخواهی که ستایش کند ترا برای آن عمل هیچ یک مگر الله عزّ وجلّ ثواب و قصد خالص
که عمل دلست بهتر از عمل جوارح است آگاه باشید و بدرستی که بستن دل خود بر چیزی آنست عمل عمده بمعنی که عمل جوارح از قبیل شرط
عمل دلست و مطلوب بالعرض است چنانچه گفته در سورهٔ حج لن ينال الله لحومها ولا دماؤها ولكن يناله التقوى منكم بعد از آن امام علیه السلام
برای استدلال بر عمده بودن خواند قول الله عزّ وجلّ در سورهٔ بنی اسرائیل که ای محمد هر یکی از اهل سعادت و شقاوت از مردم کار
میکند بر طبق عمل شکل دل او بمعنی که عمل جوارح میکند بر نهج بستن دل خود بر چیزی خواه در عبودیت رب العالمین خواه ضد آن بمعنی
که عمل جوارح لازم آنست و اگر چه گاهی باشد در وقتی البته تخلف می آید و کمال و نقصان اطاعت مثلاً تابع قوت و ضعف آنست
و این مضمون گذشت در حدیث دوم باب سیزدهم کتاب العقل پس عمده نیت است مخفی نماند که باین جمع میشود میان روایات
حدیث افضل الاعمال احمزها و میان روایت نية المؤمن خير من عمله چنانچه می آید در باب چهل و سیوم و ایضاً جمع میشود میان
تفسیر ایمان بعقد و تصدیق و معرفت و مانند آنها و تفسیر ایمان بمجموع عقد و عمل چه عمل لازم عقدست چنانچه بیان میشود در حدیث
اول باب شانزدهم **پنجم اصل** سألته عن قول الله عزّ وجلّ إلّا من أتى الله بقلب سليم قال القلب السليم
الذي يلقى ربّه وليس فيه أحد سواه قال وكلّ قلب فيه شرك أو شكّ فهو ساقط وإنّما أرادوا
الزهد في الدنيا لتفرغ قلوبهم للآخرة **شرح** پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از قول الله عزّ وجلّ در سورهٔ شعراء يوم لا
ينفع مال ولا بنون الّا روزی که نفع نرساند مالی و نه پسرانی لیکن نفع میابد کسی که آمد نزد الله تعالی با دل بی عیب گفت
دل بی عیب دل کسی است که ملاقات کند در وقت وفات یا قیامت صاحب کل اشیا را خود را و نباشد در آن محبت غیر رضای
الله تعالی امام گفت و هر دلی که در آن شرک در عبادت باشد یا شک در تصدیق باشد شرک در عمل یا حکم آلهی پس آن دل افتاده است از اعتبار
ساقط است و جز این نیست که انبیا خواسته اند از امتان خود نفرت در دنیا را تا فارغ شود دلهای ایشان
برای آخرت **ششم اصل** عن أبي جعفر علیه السلام قال ما أخلص عبد الإيمان بالله أربعين يوماً أو قال ما أجمل
عبد ذكر الله أربعين يوماً إلّا زهّده الله في الدنيا وبصّره داءها ودواءها وأثبت الحكمة في قلبه
وأنطق بها لسانه ثمّ تلا إنّ الذين اتّخذوا العجل سينالهم غضب من ربّهم وذلّة في الحياة الدنيا
وكذلك نجزي المفترين فلا ترى صاحب بدعة إلّا ذليلاً ومفترياً على الله عزّ وجلّ وعلى رسوله
وأهل بيته صلّى الله عليه وآله إلّا ذليلاً **شرح** روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت خالص نکرد بنده ایمان
بالله تعالی را چهل روز یا جای این امام گفت خوب نکرد بنده یاد الله تعالی را چهل روز مگر آنکه صاحب نفرت کرد او را الله تعالی از دنیا
و بینا کرد او را در دنیا شل هر زه گویی دوای آن شل [illegible] در شبهات و پا بر جا کرد درستی را در دل او و گویا کرد با آن درستی
زبان او را بعد از آن امام علیه السلام برای بیان این مضمون بر ضد این خواند از سورهٔ اعراف بدرستی که جمعی که فرا گرفتند برای
عبادت گوساله را زود باشد که در یابد ایشان را غضبی از جانب صاحب کل اختیار ایشان و خواری در زندگی دنیا و همچنان جزا میدهیم ما
کار اهل افترا اند پس نمی بینی صاحب بدعتی را که خوار و نیز افترا کننده را بر الله تعالی عزّ وجلّ و بر رسول او و اهل بیت رسول او صلی الله علیه و آله
و هم حکمهای بدروی نفس که مخالف محکمات قرآن و محکمات سنت رسول و احادیث اهل بیت رسول است که خوار بسبب آن نفس

در حکم و حیرت و خجالت در مشکلات چنانچه خلفای ضلالت در جواب سؤالها عاجز و مضطرب می‌شده‌اند اگرچه با وجود این بعد تشنیع
کرده‌اند و لله العزة و لرسوله و للمؤمنین و لکن المنافقین لا یعلمون باب دوازدهم در بیان الشرایع شرع
جمع شریعه است اکثر و مراد اینجا احکام الهی است که انبیا همه خواه مشترک میان جمع انبیا مثل توحید و خواه مختص بعض مثل [illegible]
یعنی این باب بیان احکام آنست که به آن منادی شده و درین باب دو حدیث است اول حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال
ان الله تبارک و تعالی اعطی محمدا صلی الله علیه و آله شرایع نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم السلام
التوحید و الاخلاص و خلع الانداد و الفطرة الحنیفیة السمحة لا رهبانیة و لا سیاحة احل
فیها الطیبات و حرم فیها الخبائث و وضع عنهم اصرهم و الاغلال التی کانت علیهم ثم افترض
علیه فیها الصلوة و الزکوة و الصیام و الحج و الامر بالمعروف و النهی عن المنکر و الحلال و الحرام و المواریث
و الحدود و الفرائض و الجهاد فی سبیل الله شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت به درستی که الله تبارک و تعالی
داد محمد صلی الله علیه و آله را احکامی که مشترک است میان سایر اولو العزم که نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم السلام باشند و داد یکتا [illegible]
الله تعالی در صفات ربوبیت را و خالص کردن عبادت را و کندن بتانی را که مثل الله تعالی خود را حاکم [illegible]
و ملت اسلام را که ابتدای عبادات کرده مردم را بر آن و منسوبست به کلفت ناقص چنانچه بیان شد در باب ششم و آسان [illegible]
[illegible]
حلال کرده الله تعالی در آن ملت پاکیزه‌ها را و حرام کرده در آن پلیدها را و برداشت از ایشان
بر کول ایشان را و غلهایی را که بدعت بود بر ایشان بعد از آن [illegible] در آن ملت نماز را و زکوة را و روزه را و [illegible]
و امر به پیروی علم را که متعارف در هر شریعتی است و نهی از پیروی [illegible] و در هر شریعتی است و حلال را و حرام را و میراثها را
و حدها [illegible] و جهاد با مشرکان در راه الله تعالی دوم حدیث و زاد الوضوء
و فضله بفاتحة الکتاب و بخواتیم سورة البقرة و المفصل و احل له المغنم و الفیء و نصره بالرعب
و جعل له الارض مسجدا و طهورا و ارسله کافة الی الابیض و الاسود و الجن و الانس و اعطاه
الجزیة و اسر المشرکین و فداهم ثم کلف ما لم یکلف احد من الانبیاء انزل علیه سیف من
السماء فی غیر غمد و قیل له قاتل فی سبیل الله لا تکلف الا نفسک شرح الخواتیم جمع خاتمه [illegible] و مراد اینجا
چند فقره است که هر کدام جزو آیت آخر سوره بقره است که لا یکلف الله نفسا الا وسعها لها ما کسبت و علیها
ما اکتسبت ربنا لا تؤاخذنا ان نسینا او اخطأنا و لا تحمل علینا اصرا کما حملته علی الذین من قبلنا
ربنا و لا تحملنا ما لا طاقة لنا به و اعف عنا و اغفر لنا و ارحمنا انت مولانا فانصرنا علی القوم الکافرین
و بیان آن فقرات می‌آید در باب [illegible] و المفصل به صیغه اسم مکان [illegible] تفصیل [illegible]
و می‌آید در حدیث [illegible] باب اول فضل القرآن که و فضلت بالمفصل ثمان و ستون سورة و هو مهیمن علی سایر الکتب و بعضی گفته‌اند

مفصل سوره‌ها است به سبب کوچکی آن سوره‌ها فصل‌ها تنها بسیار است و در تعیین آنها اقوال بسیار است از آن جمله اینکه از سوره محمد است
تا آخر قرآن [illegible] آخر سوره [illegible] تفسیر سوره سبا [illegible]
زیرا که ظاهر این است که [illegible] صفت [illegible] محذوف باشد [illegible] باشد [illegible]
[illegible] باشد و بر هر تقدیر [illegible] کسی [illegible]
[illegible] است از رسالت [illegible] مستعمل می‌شود در عام و در مجموع [illegible]
از آیات سوره برائت فاذا انسلخ الاشهر الحرم فاقتلوا المشرکین [illegible] آیه السیف [illegible]
این آیت از محکمات است [illegible] سیف ذو الفقار [illegible] یعنی [illegible] و زیاد بر شرایع [illegible]
محمد را صلی الله علیه و آله [illegible] فاتحة الکتاب [illegible] آیت آخر سوره بقره است و [illegible]
کتب سابق است و حلال کرد برای محمد علیه السلام آنچه را که لشکر احاطه کند از مال کفار [illegible] که در زمان انبیای سابق بر ایشان
حرام بود [illegible] آتشی از آسمان می‌آمد و آن را می‌سوخت [illegible]
ترس که در دل مشرکان می‌افتاد و منهزم می‌شدند [illegible] شدند [illegible] خلفای ضلالت [illegible]
دخول [illegible] کتاب و سنت او [illegible] برای محمد زمین را محل سجده [illegible]
موضعی که برای نماز ساخته شده باشد [illegible] برای است او [illegible]
الله تعالی او را فرستاده [illegible] رسالت [illegible] سوی سفید و سیاه و جن و انس است [illegible]
از رسولان اولو العزم و بعد از آن نیز رسولان دیگر بودند اگرچه شریعت اولو العزم بود [illegible] رسالت محمد علیه السلام
و بعد از آن رسولی دیگر مبعوث نشد [illegible] مشرکان [illegible]
خلاص [illegible] از اسیر بودن بعد از آن مکلف شد [illegible] که مکلف نشد به آن هیچ یک از انبیا [illegible]
بر او شمشیری از آسمان در غیر غلاف و گفته شد او را [illegible] که جنگ کن با مشرکان در راه الله تعالی [illegible]
در روزی که جنگ کنی با مشرکان [illegible] با مشرکان [illegible] ثابت قدم باش [illegible]
[illegible] رسول علیه السلام در جنگ احد اشارت به این کرد که بعد از فرار جمیع اصحاب [illegible] علی علیه السلام و ابو دجانه [illegible]
[illegible] ابو دجانه [illegible] کتاب الروضه [illegible] حدیث الفقهاء و العلماء
دوم حدیث قلت لابی عبد الله علیه السلام قول الله عز و جل فاصبر کما صبر اولوا العزم من الرسل فقال
نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و آله و علیهم قلت کیف صاروا اولی العزم
قال لان نوحا بعث بکتاب و شریعة و کل من جاء بعد نوح اخذ بکتاب نوح و شریعته و
منهاجه حتی جاء ابراهیم علیه السلام بالصحف و بعزیمة ترک کتاب نوح لا کفرا به فکل نبی جاء بعد
ابراهیم اخذ بشریعة ابراهیم و منهاجه و بالصحف حتی جاء موسی بالتوریة و شریعته و منهاجه
و بعزیمة ترک الصحف فکل نبی جاء بعد موسی اخذ بالتوریة و شریعته و منهاجه حتی جاء المسیح

عليه السلم بالانجيل وبعزيمته ترك شريعة موسى ومنهاجه فكل نبي جاء بعد المسيح اخذ بشريعته
ومنهاجه حتى جاء محمد صلى الله عليه وآله فجاء بالقرآن وبشريعته ومنهاجه فحلاله حلال
الى يوم القيامة وحرامه حرام الى يوم القيامة فهؤلاء اولو العزم من الرسل عليهم السلم شرح العزم
والعزيمة جد و تنکیری ... ظاهر است که بجای ... بوده کل چنین باید ... شریعه و منهاج و کل واین اشارت است بقول الله تعالی
در سورهٔ مائده ولکل جعلنا منکم شرعة ومنهاجا ... در حدیث اول باب ... که والشرعة والمنهاج سبیل و سنت
وسنت راه ... گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را ...
قول الله عز وجل در سورهٔ احقاف پس صبر کن چنانچه صبر کردند صاحبان جد از جملهٔ رسولان پس گفت صاحبان جد نوح
وموسی وعیسی ومحمد صلی الله علیه وآله وعلیهم گفتم ... صاحبان جد باین معنی که چرا ایشان اصحاب جد ... اند
گفت برای اینکه نوح برانگیخته شد بکتابی و راهی و روشی که مخالف راه و روش آدم بود و اینکه در احکام آدم وعید بر ترک
نبود و در احکام او بود و هر که آمد بعد از نوح عمل کرد بکتاب نوح و راه و روش او تا آمد ابراهیم علیه السلم صحف او بسبب
ترک کرد کتاب نوح را نه بسبب انکار آن کتاب ... پس هر نبی که آمد بعد از ابراهیم عمل کرد براه ابراهیم و روش او
و صحف تا آمد موسی بتوریة خود و روش خود و او بسبب عزیمه ترک صحف را پس هر نبی که آمد بعد از موسی عمل کرد بتوریة
و براه موسی و روش او تا آمد عیسی بانجیل را و بعزیمه ترک کرد راه موسی و روش او را پس هر نبی که آمد بعد از عیسی عمل کرد براه
او و روش او تا آمد محمد صلی الله علیه وآله بشریعت که آورد قرآن و راه خود و روش خود را پس حلال محمد حلال است تا روز
قیامت و حرام او حرام است تا روز قیامت پس آن جماعت صاحبان جد اند از جملهٔ رسولان حاصل جواب اینست که آدم
وعید عذاب جهنم برای امت خود نیاورده بود ... پس ... احکام او از قبیل کلمات حکمت بود و جد ...
در آنها نبود ... رسول دیگر اگر چه در اوائل بعثت مانند آدم بودند اما در آخر صاحب جد شدند ...
عذاب جهنم برای جمیع امت ایشان که ترک فرائض یا ارتکاب معاصی کبار بعنوان اصرار کنند هر چند که مشرک نشده باشند
پس ایشان صاحب جد و تحکیری شدند و آخر تفصیل بیان این می آید در حدیث اول باب هفدهم باب سیزدهم ... الاصل
دعائم الاسلام شرح این باب بیان ستونهای اسلام است و در این باب یازده حدیث است اول الاصل عن ابی جعفر علیه السلم
قال بني الاسلام على خمس على الصلوة والزكوة والصوم والحج والولاية ولم يناد بشيء كما نودي بالولاية
شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بنا نهاده شده است اسلام بر پنج چیز بر نماز و زکوة و روزه و حج و قبول امامت
او ... علامتی ... قبول امامت ...
ششم این باب ... آیات محکمات ... اختلاف ...
عمل ... فروع ولایت است دوم الاصل قلت لابی عبد الله علیه السلم اوقفنی على حدود الايمان فقال
شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله والاقرار بما جاء من عند الله وصلوة
الخمس واداء الزكوة وصوم شهر رمضان وحج البيت وولاية ولينا وعداوة عدونا والدخول

مع الصادقين شرح گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را اطلاع کن مرا بر اطراف ارکان ایمان پس گفت گواهی بیگانگی
است خدا را و اینکه محمد رسول خدا است و اقرار بهر چه آمده از نزد خدا تعالی و گزاردن پنج نماز و دادن زکوة و روزهٔ ماه رمضان
و حج کعبه و دوستی شیعهٔ امامیهٔ ما و دشمنی دشمن ما که قبول وصایت ... و داخل شدن با اهل ...
از احکام آلهی چنانچه در سورهٔ توبه ... وکونوا مع الصادقين سيوم الاصل عن ابی جعفر علیه السلم قال بني الاسلام على
خمس على الصلوة والزكوة والحج والصوم والولاية ولم يناد بشيء كما نودي بالولاية شرح این ظاهر
از شرح حدیث اول است الاصل فاخذ الناس باربع وتركوا هذه يعني الولاية شرح پس مردم فرا گرفتند چهار صفت و ترک
کردند این را یعنی ولایت ... چهارم الاصل عن الصادق علیه السلم قال اثافي الاسلام ثلثة
الصلوة والزكوة والولاية لا تصح واحدة منهن الا بصاحبتيها شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم
گفت ستونهای عمدهٔ اسلام سه است نماز و زکوة و قبول وصایت و هیچ صحیح نیست ... یکی از آنها ...
چنانچه دیگ ... بر سه پایه می ایستد پنجم الاصل عن زرارة عن ابی جعفر علیه السلم قال بني الاسلام على خمسة
اشياء على الصلوة والزكوة والحج والصوم والولاية قال زرارة فقلت واي شيء من ذلك
افضل فقال الولاية افضل لانها مفتاحهن والوالي هو الدليل عليهن قلت ثم الذي يلي ذلك في
الفضل فقال الصلوة ان رسول الله صلى الله عليه وآله قال الصلوة عمود دينكم قال قلت ثم الذي
يليها في الفضل قال الزكوة لانه قرنها بها وبدأ بالصلوة قبلها وقال رسول الله صلى الله عليه وآله
الزكوة تذهب الذنوب قلت والذي يليها في الفضل قال الحج قال الله عز وجل ولله على الناس
حج البيت من استطاع اليه سبيلا ومن كفر فان الله غني عن العالمين وقال رسول الله صلى الله
عليه وآله لحجة مقبولة خير من عشرين صلوة نافلة ومن طاف بهذا البيت طوافا احصى فيه اسبوعه
واحسن ركعتيه غفر له وقال في يوم عرفة ويوم المزدلفة قلت ماذا يتبعه قال الصوم
شرح روایت است از زراره از امام محمد باقر علیه السلام گفت بنا نهاده شده اسلام بر پنج چیز بر نماز و زکوة و حج و روزه و قبول امامت
وصی گفت زراره پس گفتم که کدام از اینها فاضلتر است پس گفت قبول وصایت فاضلتر است چه آن کلید آنهاست و وصی
که راهنما است بر مسائل آنها گفتم بعد از آن آنچه پهلوی قبول وصایت است در فضیلت کدام است پس گفت نماز بدرستی که رسول الله
صلی الله علیه وآله گفت نماز ستون دین اسلام شما است زراره گفت گفتم بعد از آن آنچه پهلوی نماز است در فضیلت کدام است گفت
زکوة چه الله تعالی متصل کرده زکوة را با نماز و ابتدا بنماز کرده پیش از زکوة و گفت رسول الله صلی الله علیه وآله زکوة می برد گناهان
گفتم آنچه پهلوی زکوة است در فضیلت کدام است گفت حج گفت الله عز وجل در سورهٔ آل عمران و الله تعالی راست بر مردمان
حج کعبه هر که وسعت داشته باشد راهی بسوی آن و هر که انکار حکم آلهی کند پس بدرستی که الله تعالی بی نیاز است از عالمیان هر زی
یا وزن سایند ... و گفت رسول الله صلی الله علیه وآله هر آینه یک حج مقبول بهتر است از بیست نماز نافله و هر که طواف
کند بدین خانه کعبه طوافی که بشمرد در آن طواف هفت شوط خود را ... و نیکو کند دو رکعت خود را بخشیده میشود گناهان

حدیث بیست و چهارم

برای او و رسول علیه السلام گفت در حجة الوداع در روز عرفه و در روز شعر آنچه گفت از فضیلت و ثواب آن ذوالحجه و ماه مبارک
الحج از باب فضل الحج و العمرة و ثوابهما گفتم مبیّت اینکه بعد از آن گفت روزه و مخفی نماند که سؤال آخر از قول مینماید که سؤالی برای تمهید
سؤال آینده واقع شده است قُلْتُ وَ ما بالُ الصَّومِ صارَ آخِرَ ذلِكَ اَجْمَعَ قالَ قالَ رَسُولُ اللّهِ صَلَّى اللّهُ عَلَيهِ وَ آلِهِ
وَ اَلصَّومُ جُنَّةٌ مِنَ النّارِ قالَ ثُمَّ قالَ اِنَّ اَفْضَلَ الاَشْياءِ ما اِذا اَنْتَ فاتَكَ لَمْ تَكُنْ مِنْهُ تَوْبَةٌ دُونَ
اَنْ تَرْجِعَ اِلَيهِ فَتُؤَدِّيَهُ بِعَيْنِهِ اِنَّ الصَّلوةَ وَ الزَّكوةَ وَ الحَجَّ وَ الوَلايَةَ لَيْسَ يَقَعُ شَيْءٌ مَكانَها دُونَ اَدائِها
وَ اِنَّ الصَّومَ اِذا فاتَكَ اَوْ قَصَّرْتَ اَوْ سافَرْتَ فيهِ اَدَّيْتَ مَكانَهُ اَيّاماً غَيْرَها وَ جَزَيْتَ ذلِكَ الذَّنْبَ
بِصَدَقَةٍ وَ لا قَضاءَ عَلَيكَ وَ لَيْسَ مِنْ تِلْكَ الاَرْبَعَةِ شَيْءٌ يُجْزيكَ مَكانَهُ غَيْرُهُ شرح [illegible]
یعنی باعتبار اینکه در جنب معنی تعیینی است و در جزیت برای تقسیم است و اشارت است به بعض اقسام ترک صوم در ماه رمضان
که قضا ندارد مثل اینکه ترک صوم برای مرض باشد و متصل شود مرض تا ماه رمضان آینده و پس مراد به الذنب چیزی است که تعبیر
گناه باشد اگرچه گناه نباشد و نظیر اینست سر تراشیدن در احرام بسبب ضرورتی چون سبب ضرورت است و باعث
کفاره است و گناه نیست اگرچه گناه است حقیقه یعنی گفتم حال روزه که کرد بعد از آنها همه در فضیلت که گفت
رسول الله صلی الله علیه و آله روزه سپر است از آتش جهنم اشارت است باینکه حاجت بسپر در وقت کمال خوف و نزدیک
شدن دشمن و توجه سهام و رماح می باشد و عبادات سابقه اگر صحیح باشد نمیگذارد که کار باینجا رسد زراره گفت بعد از آن امام
بدرستی که فاضلتر چیزها آنست که چون از تو فوت شود نباشد از آن بازگشتی غیر اینکه برگردی بسوی آن پس بجا آوری آن را
نه بعوض بدرستی که نماز و زکوة و حج و قبول امامت امام نفع نرساند چیزی بجای آنها که عوض بجا آوردن آنها باشد و بدرستی
که روزه چون فوت شود از تو بمرض یا تقصیری کنی در شرط و ارکان آن که باعث بطلان آن شود یا سفری کنی در زمان آن
در بعض اقسام آن بجا می آوری عوض آن را چند روز غیر روزهای مقرر آن و در بعض اقسام آن کفاره میدهی آن گناه را
بتصدقی که مقرر است و قضا نیست بر تو هرچند که ضرورت برطرف شده باشد و نیست از جمله آن چهار واجب چیزی که با وجود
برطرف شدن ضرورت کفایت کند از آنجا بجای آن غیر آن در قسمی از اقسام آن مخفی نماند که این منافات ندارد با عدم وجوب
بعض آن چهار بر بعضی از مکلفین در بعضی از احوال بی ضرورت مثل نماز زن حائض پس منافات نیست میان این حدیث
و حدیث دوازدهم این باب متن قالَ ثُمَّ قالَ ذِرْوَةُ الاَمْرِ وَ سَنامُهُ وَ مِفْتاحُهُ وَ بابُ الاَشْياءِ وَ رِضا
الرَّحْمنِ الطّاعَةُ لِلاِمامِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ اِنَّ اللّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطاعَ اللّهَ
وَ مَنْ تَوَلّى فَما اَرْسَلْناكَ عَلَيهِمْ حَفيظاً اَما لَوْ اَنَّ رَجُلاً قامَ لَيْلَهُ وَ صامَ نَهارَهُ وَ تَصَدَّقَ بِجَميعِ مالِهِ
وَ حَجَّ جَميعَ دَهْرِهِ وَ لَمْ يَعْرِفْ وِلايَةَ وَلِيِّ اللّهِ فَيُواليَهُ وَ يَكُونَ جَميعُ اَعْمالِهِ بِدَلالَتِهِ اِلَيهِ ما كانَ لَهُ عَلَى اللّهِ
حَقٌّ في ثَوابِهِ وَ لا كانَ مِنْ اَهْلِ الاِيمانِ ثُمَّ قالَ اُولئِكَ المُحْسِنُ مِنْهُمْ يُدْخِلُهُ اللّهُ الجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ
شرح راوی گفت بعد از آن امام علیه السلم گفت بالای کار اسلام و بلندترجای آن و کلید آن و درهای چیزها که مقصود حاجات
و رضای پروردگار عالم فرمان برداری است برای امام بعد از اعتراف باو است و بدرستی که الله عز و جل میگوید در سوره نساء هرکه فرمان

چنانچه در آیه در کتاب الصیام و در احادیث باب من مرض [illegible] ثم صح [illegible] جمله است

و جبرت

قال سه هم

برداری کند این رسول را بقبول وصایت وصی او پس بتحقیق فرمان برداری کرده الله تعالی را و هرکه روگردان شود پس نفرستادیم
ترا بر ایشان نگاهبان ضامن تا غم ضلالت اهل ضلالت خوری یعنی که انتقام از ایشان خواهیم کشید آگاه باشید اگر اینکه مردی
برخیزد در شبهای خود و روزه دارد در روزهای خود و تصدق کند بجمیع مال خود و حج کند در جمیع عمر خود و نشناسد اولی
بودن کسی با که الله تعالی او را اولی بتصرف کرده و عمل بمقتضای اولی بتصرف بودن او نکند و باشد جمیع عملهای او براهنمائی آن
اولی بتصرف بسوی آن نخواهد بود او را بر الله تعالی حقی در ثواب او و نخواهد بود از اهل ایمان بعد از آن امام گفت آن عارفان ولایت
نیکوکار را از جماعت ایشان داخل میکند الله تعالی در بهشت بزیادتی رحمت خود و اشارتست بقول الله تعالی در سوره اعراف ان رحمة الله
قریب من المحسنین و در سوره نجم و یجزی الذین احسنوا بالحسنی الذین یجتنبون کبائر الاثم و الفواحش الا اللمم ان ربک واسع
المغفرة و بیان میشود در حدیث هشتم باب صد و دوازدهم ششم متن قُلْتُ لاَبي عَبْدِ اللّهِ عَلَيهِ السَّلامُ اَخْبِرْني بِدَعائِمِ الاِسْلامِ
الَّتي لا يَسَعُ اَحَداً التَّقْصيرُ عَنْ مَعْرِفَةِ شَيْءٍ مِنْها الَّتي مَنْ قَصَّرَ عَنْ مَعْرِفَةِ شَيْءٍ مِنْها فَسَدَ عَلَيهِ دينُهُ
وَ لَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ مَنْ عَرَفَها وَ عَمِلَ بِها صَلَحَ لَهُ دينُهُ وَ قُبِلَ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ لَمْ يَضِقْ بِهِ مِمّا هُوَ فيهِ لِجَهْلِ
شَيْءٍ مِنَ الاُمُورِ جَهِلَهُ فَقالَ شَهادَةُ اَنْ لا اِلهَ اِلاَّ اللّهُ وَ الاِيمانُ بِاَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّهِ صَلَّى اللّهُ
عَلَيهِ وَ آلِهِ وَ الاِقْرارُ بِما جاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللّهِ وَ حَقٌّ فِي الاَمْوالِ الزَّكوةُ وَ الوَلايَةُ الَّتي اَمَرَ اللّهُ عَزَّ وَ جَلَّ
بِها وِلايَةُ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيهِمُ السَّلامُ شرح لم یضق بصیغه معلوم باب ضرب است و در برای تعدیه است من در مما بمعنی بعض است
و فاعل لم یضق است جهله بصیغه ماضی معلوم باب علم و ضمیر راجع بشی است یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را خبر ده مرا
بستونهای اسلام آن ستونهائی که گنجایش ندارد هیچیک را کوتاهی شناخت چیزی از آنها آن ستونها که هرکه کوتاهی
کند در شناخت چیزی از آنها فاسد میشود بر او دین اسلام او و مقبول نمیشود از او عمل او و تنگ نمیکند او را بعض آنچه او در آن
از اعمال بسبب ندانستن چیزی از مسائل متعلقه بآن که ندانسته آن چیز را پس گفت گواهی باینکه نیست معبود بحقی بغیر از الله تعالی و گرویدن
باینکه محمد رسول الله تعالی است صلی الله علیه و آله و اعتراف بآنچه آورده آن را از نزد الله تعالی که نماز باشد و حقی در مالها که زکوة است
و اطاعت امامی که امر کرده الله عز و جل بآن که اطاعت آل محمد علیهم السلام باشد متن قالَ فَقُلْتُ لَهُ هَلْ فِي الوَلايَةِ شَيْءٌ
دُونَ شَيْءٍ فَضْلٌ يُعْرَفُ لِمَنْ اَخَذَ بِهِ قالَ نَعَمْ قالَ اللّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يا اَيُّهَا الَّذينَ آمَنُوا اَطيعُوا اللّهَ وَ اَطيعُوا
الرَّسُولَ وَ اُولِي الاَمْرِ مِنْكُمْ وَ قالَ رَسُولُ اللّهِ صَلَّى اللّهُ عَلَيهِ وَ آلِهِ مَنْ ماتَ لا يَعْرِفُ اِمامَهُ ماتَ
مَيْتَةً جاهِلِيَّةً وَ كانَ رَسُولُ اللّهِ صَلَّى اللّهُ عَلَيهِ وَ آلِهِ وَ كانَ عَلِيّاً وَ قالَ الآخَرُونَ كانَ مُعاوِيَةُ ثُمَّ كانَ
الحَسَنُ ثُمَّ كانَ الحُسَينُ وَ قالَ الآخَرُونَ يَزيدُ بْنُ مُعاوِيَةَ وَ حُسَينُ بْنُ عَلِيٍّ وَ لا سَواءَ وَ لا سَواءَ
شرح دون بمعنی قدام است و مراد بشی دون شی چیزیست که رجحان قطعی داشته باشد و معارض خود را باطل و مضمحل کند فضل بعد از نقطه
عطف بیان شی دون شی است و مصدر مستعمل در اسم فاعل شده برای مبالغه بمعنی ثابت فاصل میان حق و باطل حرف تصغیر مجهول
صفت موصوف فضل است اخذ بصیغه مجهول معلوم و ضمیر مستتر راجع بمن است ضمیر به راجع بفضل است الآخرون بجزو الف کرمی
یا نقطه گرایان پست مرتبه و بفتح خاء دیگران و بر هر تقدیر مراد جمعیت که معویه را امام دانستند و الحکم خواه در آخر زمان علی علیه السلام

عن عیسی بن السری ابی الیسع [illegible]

بعناد بالمقصود [illegible]

[illegible]

[illegible]

مثل اهل شام و خواه بعد از وفات علی علیه السلام مثل جمیع مخالفان شیعه و همان جمع بر بیان فی المجد امام دانسته خواه در آخر زمان
حسین علیه السلام و خواه بعد از وفات حسین هم و سکوت از ذکر خلفای ثلثه برای این است که ابطال لازم مستلزم ابطال ملزوم است و جمع
بنا برای تقیه و مانند آن چنانکه نام بزید بهتر و او در حسین معاویه است حسین بن ابی ثوبن مبتداست و این صفت است و خبر مبتدای
محذوف است بتقدیر حق و اشارت است بآنکه مخالفان شیعه در زمان حیوة علی اجماع کرده بر امامت معاویه اما اجماع کرده اند بر امامت
او در زمان حیوة حسین و تخصیص ذکر حسین برای اینست که حسن در زمان معاویه وفات یافت و مستوی اند بود که حسین با تنوین جبرا
باشد و این خبر باشد و لا سواء خبر مبتدای محذوف است بتقدیر و یزید لا سواء و حسین لا سواء یا بتقدیر و یزید و حسین لا سواء و حسین
و علی لا سواء یعنی راوی گفت پس گفتم او را آیا در فرمان برداری امام آل محمد علیهم السلام چیزی هست که پیش چیزی دیگر که سعادت
آخرت باشد بر آن جدا کننده میان حق و باطل باشد که معلوم و واضح باشد برای کسی که گفتگو با آن کند از اطال ابطال مستلزمات
مشهور گفت آری بیان این آنکه گفته است الله عز و جل در سوره نساء ای جمعی که مؤمن شده اند فرمان کنید الله را و فرمان برداری کنید
رسول او و صاحبان هر کاری که از شما صادر شود یعنی جمعی که اولی الامر منکم است و گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که مرد و
نشناخت امام خود را و فرمان برداری او نکند اگر چه باشد و ساکت باشد در مشکلات اگر چه نباشند مرده مردن شرک و بوده امام
رسول الله صلی الله علیه و آله و بود امام بعد از وی علی گفتند مگر آنان که بود امام یزید بن معاویه و حال آنکه حسین بن علی در حیوة بود
و نیست برابر و نیست برابر یا بمعنی که نه یزید برابر چیز نیست چه جای حسین و نه حسین برابر چیز نیست چه جای یزید یا بمعنی که نشد و
برابر هم نشد و پسر متن اصل برهان یافت که وجوب اطاعت صاحبان امر چنانچه مضمون آیت مذکوره و حدیث مذکور است
اجماعی جمیع اهل اسلام بلکه اجماعی جمیع عقلا است پس اگر سلسله امامت بر وشی باشد که مخالفان قرار داده اند لازم می آید که باطل
باشند علایق اطاعت یزید مثلا و حال آنکه بنا بر آیات محکمات بسیار که نهی از حکم بظن و اکنها است حرام میشود حکم هر یک از
اجزای سلسله ای مخالفان چه جای یزید و چه جای وجوب اطاعت دیگران آن امه را اصل قال ثم سکت ثم قال اذ ارشد
فقال له حكم الاعور كيف جعلت ذلك قال ثم كان علي بن الحسين ثم كان محمد بن علي ابا جعفر
وكانت الشيعة قبل ان يكون ابو جعفر وهم لا يعرفون مناسك حجهم وحلالهم وحرامهم حتى كان ابو جعفر
عليه السلام ففتح لهم وبين لهم مناسك حجهم وحلالهم وحرامهم حتى صار الناس يحتاجون اليهم من بعد
ما كانوا يحتاجون الى الناس وهكذا يكون الامر والارض لا تكون الا بامام ومن مات لا يعرف امامه
مات ميتة جاهلية واحوج ما تكون الى ما انت عليه اذا بلغت نفسك هذه واهوى بيده الى
حلقه وانقطعت عنك الدنيا تقول لقد كنت على امر حسن شرح کان در ثم کان از افعال ناقصه است
و اسم آن ضمیر مستتر راجع با مام است و نظایر آن نیز از افعال اگر سجاوال کانت چه آن از افعال تامه است و مشتق است از
کون بمعنی وجود یا بمعنی ظهور دوم و سوم کون ابو جعفر و کان ابو جعفر چه آنها از افعال تامه است و مشتق از کون بمعنی ظهور است
چه شروع ابو جعفر علیه السلام در تعلیم شیعه متصل بوفات علی بن الحسین نبوده بلکه بعد از هفت سال از وفات او بوده بنابر
روایتی که در کتاب اختیار کتاب کشی در ترجمه قاسم بن عوف است و افعل التفضیل است و مبتداست و مضاف بلکه

بر دار یم

کبر نفاق

مسعود بعد از علی بود امام حسن بعد از آن بود حسین و گفت مگر با تکرار بود امام

ناقصه

نقل شده

صدریت
و ما مصدریه است و کون جمیعه مخالف از افعال تامه است و نسبت حاجت بمصدر مجاز است و مقصود نسبت حاجت بفاعل
نبت
باعتبار بعض اوقات وجود او ای تعلق با حوج است ما موصوله است و عبارت از تصدیق بامامت ائمه هدی است و اذا ظرف
و خبر احوج است و واو تابیده ای حلقه کلام راوی است که در میان اجزای کلام امام علیه السلام در آمده یعنی راوی گفت بعد از آن
امام علیه السلام ساکت شد بعد از آن گفت آیا زیاد کنم سخن را برای تو پس گفت حکم اعور که در آن وقت در مجلس حاضر بود
آری قربانت شوم امام گفت بعد از آن شد امام علی بن الحسین بعد از آن شد امام محمد بن علی که ابو جعفر است و بود شیعه
پیش از آنکه ظاهر شود ابو جعفر و ایشان نمی شناختند افعال حج خود را و حلال خود را و حرام خود را تا ظاهر شد ابو جعفر علیه السلام
پس گشود برای ایشان در علم را و بیان کرد برای ایشان افعال حج ایشان را و حرام ایشان را تا آنکه گردیدند مخالفان بآن
حال که محتاج شدند بسوی مدرسان شیعه در درس خواندن بعد از آنکه شیعه بودند که محتاج میشدند بسوی مدرسان مخالفان
در درس خواندن و همچنین میباشد کار امامت یعنی که همیشه احتمال امامت منحصر خواهد بود در جاهلی مثل علی بن الحسین و ابو جعفر و جاهل
فاسقی مثل مروان بن الحکم و سایر خلفای بنی امیه و زمین نمیباشد مگر با امامی که عالم بجمیع احکام الهی باشد و هر که مرد بر حالی که نمی شناخت
امام خود را مرد و مردن شرک و کفر و نفاق و محتاج تر بودن تو بسوی شیعی که تو بر آنی در وقتی است که رسید جان تو اینجا و اشاره
کرد بدست خود بسوی حلق خود و بریده شود از تو دنیا یعنی که مأیوس از زندگی دنیا شوی میگوئی آن وقت هر آینه بتحقیق بودم
بر کاری خوب یعنی که ملائکه رحمت آن وقت باستقبال روح تو می آیند و خواهی دانست قدر تشیع را متن اصل عن
ابي جعفر عليه السلام قال بني الاسلام على خمس الولاية والصلوة والزكوة وصوم شهر رمضان
والحج شرح این مضمون موافق حدیث اول است متن اصل عن ابي جعفر عليه السلام قال بني الاسلام على خمس
الصلوة والزكوة والصوم والحج ولم يناد بشيء ما نودي بالولاية يوم الغدير شرح و ندا و اخبار
بیان حکم است با مصدریات و مفعول مطلق برای نوعیت و این مضمون موافق حدیث اول است متن اصل قلت
لابي عبد الله عليه السلام حدثني عما بنيت عليه دعائم الاسلام اذا انا اخذت بها زكا عملي ولم يضرني
جهل ما جهلت بعده فقال شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله صلى الله عليه
وآله والاقرار بما جاء به من عند الله وحق في الاموال من الزكوة والولاية التي امر الله بها
ولاية آل محمد فان رسول الله صلى الله عليه وآله قال من مات لا يعرف امامه مات
ميتة جاهلية قال الله عز وجل اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولي الامر منكم فكان
علي عليه السلام ثم صار من بعده حسن ثم من بعده حسين ثم من بعده علي بن الحسين ثم من بعده
محمد بن علي ثم هكذا يكون الامر ان الارض لا تصلح الا بامام ومن مات لا يعرف امامه مات ميتة
جاهلية واحوج ما يكون احدكم الى معرفته اذا بلغت نفسه ههنا قال واهوى بيده الى الصدر
يقول حينئذ لقد كنت على امر حسن شرح این مضمون ظاهر است از شرح حدیث ششم متن اصل عن ابي الجارود
قال قلت لابي جعفر عليه السلام يا ابن رسول الله هل تعرف مودتي لكم وانقطاعي اليكم وموالاتي اياكم

و حلال حج فراموش

قال قلت فإني أسألك مسئلة تجيبني فيها فإني مكفوف البصر قليل المشي ولا أستطيع
زيارتكم كل حين قال هات حاجتك قلت أخبرني بدينك الذي تدين الله عز وجل به أنت
وأهل بيتك لأدين الله عز وجل به قال إن كنت أقصرت الخطبة فقد أعظمت المسئلة والله
لأعطينك ديني ودين آبائي الذي ندين الله عز وجل به شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا
رسول الله صلى الله عليه وآله والإقرار بما جاء من عند الله والولاية لولينا والبراءة من
عدونا والتسليم لأمرنا وانتظار قائمنا والاجتهاد والورع شرح خطبه بکسر خاء با نقطه و سکون طاء بی نقطه
بی نقطه مصدر باب نصر و استکاری مراد اینجا سوال است یعنی روایت است از ابو الجارود گفت گفتم امام محمد باقر علیه السلام را
ای پسر رسول الله آیا می شناسی دوستی مرا برای شما و بریده شدن من از دیگران سوی شما و امام دانستن من شما را گفت
پس امام گفت آری گفت پس گفتم پس بدرستی که من می پرسم ترا مسئله که جواب دهی مرا در آن مسئله چه بدرستی که من کور چشم کم روم
و وسعت ندارم زیارت شما را در هر وقت که خواهم گفت بده حاجت خود را گفتم خبر کن مرا بدین خود که عبادت
بقصد ثواب میکنی الله عز و جل را با آن تو و اهل بیت تو تا عبادت بقصد ثواب کنم الله عز و جل را با آن امام گفت اگر کوتاه کردی سوال را
پس تحقیق بزرگ کردی آنچه را که سوال کردی بخدا قسم که هر آینه میدهم ترا دین خود را و دین پدران خود را که عبادت بقصد ثواب
میکنیم الله عز و جل را با آن آن گواهی است که مستحق عبادتی نیست کراه و اینکه محمد رسول الله است صلی الله علیه و آله و اقرار است
بآنچه آمده از نزد الله تعالی و دوستی است برای دوست ما و بیزار شدن است از دشمن ما و قبول باطن دل است برای حکم ما و انتظار
قائم ما است و صبر بر آزار و سکوت در مشکلات و جد است در عبادت و پرهیز است از محرمات یازدهم اصل عن علي بن
أبي حمزة عن أبي بصير قال سمعته يسأل أبا عبد الله عليه السلام فقال له جعلت فداك أخبرني
عن الدين الذي افترض الله عز وجل على العباد ما لا يسعهم جهله ولا يقبل منهم غيره ما هو
فقال أعده علي فأعاد عليه فقال شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله صلى الله
عليه وآله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة وحج البيت من استطاع إليه سبيلا وصوم شهر
رمضان ثم سكت قليلا ثم قال والولاية مرتين ثم قال هذا الذي فرض الله عز وجل
على العباد لا يسأل الرب العباد يوم القيمة فيقول ألا زدتني على ما افترضت عليك ولكن من زاد
زاده الله إن رسول الله صلى الله عليه وآله سن سنة حسنة جميلة ينبغي للناس الأخذ بها
شرح ما در ما لا يسعهم عطف بیان الدین است و سین ... که مبتدا باشد و هو خبر با شد ... اعاده سوال برای ...
بسبب ... بستی آواز ... یعنی روایت است از علی بن ابی حمزه
از ابو بصیر گفت شنیدم از ابو بصیر ... می پرسید امام جعفر صادق علیه السلام را پس گفت او را فدات شوم
خبر ده مرا از دینی که واجب لازم کرده الله عز و جل بر بندگان آنچه گنجایش ندارد بندگان را ندانستن آن و مقبول نمیشود
از ایشان غیر آن چیست آن پس گفت اعاده کن بر من این سوال را پس اعاده کرد بر او پس گفت گواهی بیگانگی ...

جنت کرامه و اینکه محمد رسول الله است صلی الله علیه و آله و بر پای داشتن نماز فریضه و دادن زکوة واجب و حج کعبه بر کسی که توان
داشته باشد سوی آن راهی او روزه ماه رمضان بعد از آن ساکت ماند کمی بعد از آن گفت و اقرار بامامت وصی و اقرار بامامت شده
وصی بعد از آن گفت اینکه شمردم آن چیزیست که واجب لازم کرده الله عز و جل بر بندگان سوال نمیکند صاحب کل اختیار بندگان
را در روز قیامت که گوید چرا زیاد نکردی عبادت مرا بر آنچه واجب لازم کردم بر تو ولیکن هر که زیاد کند عبادت را بر واجب
زیاد میکند ثواب او را الله تعالی بیان این آنکه بدرستی که رسول الله صلی الله علیه و آله سنت کرده سنتهای خوب زیبا سزاوار است
فرض م مردم را عمل کردن به آنها مثل نماز شب و سایر مستحبات دوازدهم اصل سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول إن الله عز وجل
على خلقه خمسا فرخص في أربع ولم يرخص في واحدة شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت بدرستی
که الله عز و جل واجب لازم ساخته بر مخلوقین خود پنج عبادت را نماز و زکوة و حج و روزه و ولایت پس رخصت داد در ترک
چهار به اعتبار اینکه جایز است مکلف را که در وقتی خالی باشد از آنها یا باعتبار اینکه زن حائض ترک نماز میکند و بی مال زکوة نمیدهد
و بی استطاعت حج نمیکند و مریض دائمی و بعضی پیر روزه نمیگیرد یا باعتبار اینکه آنها داخل فروع دین است و ترک آنها غیر مستحلا
و باب الظلم م موجب کفر نمیشود چنانچه می آید در باب الظلم و باب الاصرار علی الذنب و رخصت نداد اصلا در ترک ولایت باعتبار اینکه جایز
نیست مکلف را که یکدم خالی از آن باشد و ایضا از اصول دین است بدلیل اینکه از قبیل تصدیق دل است پس ترک آن ترک
تصدیق بعض ما جاء به الرسول است بخلاف ترک نماز و روزه و مانند آنها از افعال جوارح ظاهره اگر بعنوان ظلم شود نه بعنوان استحلال
سیزدهم اصل ... قال دخل رجل على أبي جعفر عليه السلام ومعه صحيفة فقال له أبو جعفر عليه السلام هذه
صحيفة مخاصم سأل عن الدين الذي يقبل فيه العمل فقال رحمك الله هذا الذي أريد فقال
أبو جعفر عليه السلام شهادة أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمدا عبده ورسوله وتقر
بما جاء من عند الله والولاية لنا أهل البيت والبراءة من عدونا والتسليم لأمرنا والورع و
التواضع وانتظار قائمنا فإن لنا دولة إذا شاء الله جاء بها شرح داخل شد مردی بر امام محمد باقر علیه السلام
و با او مکتوبی بود پس گفت او را امام علیه السلام این مکتوب است که مخاصم فرستاده و پرسیده از دینی که مقبول میشود در آن عمل
صاحبش پس آن مرد گفت رحمت کناد ترا الله تعالی اینست آنچه اراده کرده دارم یعنی که مخاصم مرا برای این کار فرستاده
پس گفت امام علیه السلام آن دین گواهی است که مستحق عبادتی بجز کراه تنهایی بی شریکی نباشد او را و اینکه محمد بنده او و رسول او
و اینکه اقرار کنی بآنچه آمد از نزد الله تعالی در فرائض یا سنتها و تصدیق امامت ما اهل بیت است و بیزار شدن از دشمن ما که ائمه
ضلالت و اتباع ایشان باشند و گردن نهادن برای حکم ما و اجتناب از حرامها و فروتنی نزد اهل حق و انتظار قائم آل محمد
و صبر بر آزار و سکوت در مشکلات چه بدرستی که ما را دولتی است که چون خواهد الله تعالی می آورد آن را چهاردهم اصل عن
عمرو بن حريث قال دخلت على أبي عبد الله عليه السلام وهو في منزل أخيه عبد الله بن محمد فقلت
جعلت فداك ما حولك إلى هذا المنزل فقال طلب النزهة فقلت جعلت فداك ألا أقص عليك
ديني فقال بلى قلت أدين الله بشهادة أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمدا عبده ورسوله

محمد أنّ الساعة آتية لا ريب فيها وأنّ الله يبعث من في القبور وإقام الصلوة وإيتاء الزكوة وصوم شهر رمضان وحجّ البيت والولاية لعليّ بن الحسين والولاية لمحمد بن علي ولك من جعفر صلوات الله عليهم أجمعين وانكم الائمة عليه أحيى وعليه أموت وادين الله به شرح روایت از عمرو بن حریث کفت داخل شدم بر امام جعفر صادق علیه السلام وا در منزل برادرش عبد الله بن محمد بود پس کفتم قربانت شوم چه باعث انتقال تو شد بسوی این منزل شد پس کفت بلی کفتم ریختن بعضه خواهشکم الله تعالی الخواهی ایکه نب سحق عبادتی تنهایی او کرشن کی یکتا شد واو را یکمه بنده او و رسول اوست و آنکه قیامت می آید شکی نیست دران و آنکه الله تعالی برمی انگیزد هر که را در کورهاست و بجا آوردن نماز و دادن زکوة و روزه ماه رمضان و حج کعبه قبول امامت برای علی که امیر المومنین است بعد از رسول الله صلی الله علیه وآله بی فاصله و قبول امامت برای حسن و حسین و قبول امامت برای علی بن الحسین و قبول امامت برای محمد بن علی و برای تو بعد از او صلوات علیکم اجمعین و اینکه اهل بیت رسول تا قیام قیامت امامان شیعه یعنی که سیادتم که امامت شما کی بعد از یکی بیرون خواهد رفت بران دین کو تفصیل کردم زندگی میکنم و بران میمیرم و پرستش برای خدا میکنم الله تعالی را بآن اصل فقال یا عمرو هذا والله دين الله ودين آبائي الذي أدين الله به في السرّ والعلانية فاتق الله وكفّ لسانك إلّا من خير ولا تقل إنّي هديت نفسي بل الله هداك فأدّ شكر ما أنعم الله عزّ وجلّ به عليك ولا تكن ممّن إذا أقبل طعن في عينه وإذا أدبر طعن في قفاه ولا تحمل الناس على كاهلك فإنّك أوشك إن حملت الناس على كاهلك أن يصدعوا شعب كاهلك شرح الكاهل کریا میان دو شانه الشعب بفتح شين بالقطع و فتح عین بی نقطه یک نقطه فراخی میان دو شانه یعنی پس کفت ای عمرو اینکه کفتی بخدا قسم که دین پسندیده الله تعالی است و دین پدران منست که پرستش بقصد جزا میکنم الله تعالی را بآن در پنهان و آشکار پس پرهیز کن از عذاب الهی در ترک عمل بمقتضای این دین و نگاهدار زبان خود را مگر از چیزی که معلوم تو باشد خوبی آن و با خود مگو هر کسی که من راهنمایی کردم خود را چنانچه مذهب قدریه است که میگویند بندگان قادرند استقلالا بر طاعت و عصیان و فعل ایشان در تحت توفیق و تقدیر و قضا و قدر الهی نیست بلکه الله تعالی بتوفیق خود راهنمایی کرده ترا پس بجا آور شکر آنچه را که منت کرده الله عزّ وجلّ آن بر تو و مباش از کسی که از بد خویی و تند زبانی و هرزه کویی چون رو آورد طعن کرده شود در حضور او و چون پشت کرد داد طعن کرده شود در غایبانه او و بار مکن از اذا و طعن و ملامت مردمان را بر دوش خود چه هر کسی که تو اکر بار کنی مردمان را بر دوش خود زود میشود که شکافند فراخی دوش ترا یعنی که هیچ جای دوش ترا سلامت نگذارند مثل کسی که بار کند اهل صامن مردمان میشود و بالکلیه از پا در میرود و فرسوده میشود و از کار باز می ماند شد یازدهم اصل عن أبي جعفر عليه السلام قال ألا أخبرك بالإسلام أصله وفرعه وذروته وسنامه قلت بلى جعلت فداك قال أمّا أصله فالصلوة وفرعه الزكوة وذروته وسنامه الجهاد ثمّ قال إن شئت أخبرتك بأبواب الخير قلت نعم جعلت فداك قال الصوم جنّة والصدقة تذهب بالخطيئة وقيام الرجل في جوف الليل بذكر الله ثمّ قرأ تتجافى جنوبهم عن المضاجع شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام کفت آیا خبر کنم ترا با سلام اصل آن

سلیمان بن خالد از

امیر المومنین بعد رسول الله صلی الله علیه وآله والولایة للحسن والحسین والولایة لعلیّ

طلب صف ی منزل و آب هوا یکفتم قربانت شوم با تفصیل نخواهم برتو دین خود را بکفت تو

عن سليمان بن خالد

وفرع آن و بلندی موضع بلند آن راوی کفت کفتم بلی قربانت شوم کفت اما اصل آن پس نماز است و فرع آن زکوة است و بلندی موضع بلند آن جهاد است بعد از آن کفت اکر خواهی خبر کنم ترا بدرهای نیکو کاری کفتم آری قربانت شوم کفت روزه سپریست که از ضرر آتش جهنم دور میکند و تصدق نافله سپر اخطار را بر طرف می برد و در میان شب بپا داشتن یاد الله تعالی بعد از آن خواند از سوره الم سجده در بیان فضیلت جمعی که اکر بیاد ایشان آورده شود آیات الهی کامل فرمان بردار میکنند دور میکنند پهلوهای ایشان از بستر خواب در شبها باب چهاردهم اصل باب أنّ الإسلام يحقن به الدم وأنّ الثواب على الإيمان شرح این باب بیان اینست که کرویدن بربوبیت رب العالمین و برسالت رسول جامع امل بقبول نماز و زکوة و حج و روزه محفوظ میشود بآن خون آدمی در دنیا و اینکه ثواب آخرت بر کرویدن بظاهر و باطن است بقبول وجوب امام مفترض الطاعة در هر زمان و ترک پیروی ظن مراد اینست که جمع نماز و روزه و سایر عبادات نمیشوند و در این باب شش حدیث است اول اصل سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول الإسلام يحقن به الدم وتؤدّى به الأمانة وتستحلّ به الفروج والثواب على الإيمان شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میکفت کرویدن بربوبیت و رسالت بظاهر اول محفوظ میشود بآن خون صاحبش و محفوظ میشود بآن مال صاحبش که اکر نزد کسی امانت باشد و حلال شمرده میشود بآن فرج زنانی که صاحب آنند و ثواب آخرت برای عبادات مبنی بر کرویدن بربوبیت و رسالت بظاهر و باطن است دوم اصل عن أحدهما عليهما السلام قال الإيمان إقرار وعمل والإسلام إقرار بلا عمل شرح الاقرار اعتراف بچیزی و صاحب قرار کردن کسی را یعنی ترک انکار کسی کردن و معنی دوم مناسبتر است بعنوان این باب و مراد بایمان اقرار مجازیست یعنی الایمان موجب اقرار و مراد بعمل عمل صحیح و عمل آن نیز مجازیست یعنی موجب عمل یعنی روایت است از امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام کفت کرویدن بربوبیت و رسالت بظاهر و باطن اقرار و عمل است یعنی که پرستان ترک آزار صاحب ایمان میکند و عملش صحیح است و کرویدن بظاهر اول اقرار است بی عمل صحیح یعنی صحت عمل لازم اسلام نیست نه اینکه عدم صحت عمل لازم باشد یا مراد اینست که اسلام بی ایمان اقرار بی صحت عملست مخفی نماند که سیوا نبود با قرار اعتراف باشد و عمل مجاز نباشد یعنی که ایمان مرکبست از اعتراف بربوبیت و عمل صحیح و اسلام اعترافست برب العالمین بی عمل صحیح و اکر قطع نظر از عنوان این باب کنیم میتواند بود که مراد این باشد که ایمان مرکبست از اعتراف بربوبیت رب العالمین و عمل بمقتضای آن اعتراف یعنی طلب علم بمسائل دین و ترک پیروی ظن در احکام الهی و اسلام اعترافست بی عمل بمقتضای آن سیوم اصل سألت أبا عبد الله عليه السلام عن قول الله عزّ وجلّ قالت الأعراب آمنّا قل لم تؤمنوا ولكن قولوا أسلمنا ولمّا يدخل الإيمان في قلوبكم فقال لي ألا ترى أنّ الإيمان غير الإسلام شرح تتمه آیت در سوره حجرات اینست وإن تطيعوا الله ورسوله لا يلتكم من أعمالكم شيئا إنّ الله غفور رحيم و اکر فرمان برداری کنید بعد از این الله را و رسول او را بطلب علم و در اعمال خود و ترک پیروی ظن که مصداق آن پیروی امام مفترض الطاعة است خواه رسول و خواه وصی رسول ناقص نمیکند الله تعالی از عملهای شما چیزی را مراد با عراب جمعی از بادیه نشینان عربست که اظهار تصدیق رسول کردند و طلب علم بمسائل دین نمیکردند و الله تعالی کفته در حق ایشان در سوره توبه الاعراب أشدّ

در سیاق آیت ذکر اسلام بر خلاف

أن لا يعلموا حدود ما أنزل الله على رسوله ایمان کردن بربوبیت رب العالمین بظاهر و باطن دل و صاحب
امن از بطلان اعمال و از عذاب آخرت بودن نظیر احد البعیر یعنی اینکه صاحب غده شد شتر و در آمنا و در لم تؤمنوا معنی دوم مراد است
و در قالوا بدخل الایمان معنی اول مراد است و در ان الایمان معنی دوم مراد است الاسلام کردن ببربوبیت تا الجمله و صاحب سلامتی
از قتل و مانند آن بودن در دنیا و مراد اینجا معنی دوم است الاسلام که خلاف مقتضای ظاهر آیت است بیان ظاهر سیاق
اینست که گویند قل لم تؤمنوا ولکن اسلمتم یا گویند قل لا تقولوا آمنا ولکن قولوا اسلمنا و شاید که نکته این باشد که نفی ایمان ایشان
بر سبیل حقیقت است و اسلام ایشان محض قولیست بی حقیقت یعنی که مترادف لسنه و بعبارت نزدیک بکفر عرب باشد
و سکون یا دو نقطه در پایین بمعنی سلب مستعمل شده مثل غیر المغضوب علیهم و لا الضالین و مضاف با الاسلام پس مراد است که
ایمانی که در ضمن آمناست فردی از افراد اسلامی که در ضمن اسلمناست نیست یعنی که اول متعلق بآخرتست و بس و دوم متعلق
بدنیاست و بس بخلاف ایمان و اسلام بمعنی مشهور چه اول فردی از افراد دوم است یعنی پرسیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
از قول الله عز و جل در سوره حجرات که گفته صحرانشینان عرب که طلب علم دین نمی آیند صاحب امن از بطلان اعمال و از عذاب
آخرت شدیم بگو ای محمد صاحب امن نشده اید و لیکن بگویید صاحب سلامتی از شمشیر مؤمنان شدیم و حال آنکه مسور داخل شده
کردن ببربوبیت بظاهر و باطن دل در باطن دل شما یعنی که محض ظاهر دل کرده اید بربوبیت پس امام گفت آیا نمی بینی که این آیت
ایمان غیر اسلام است یعنی که ایمان در آمنا و در لم تؤمنوا مستعمل شده در معنیی که از افراد مستعمل فیه اسلام در اسلمنا نیست
اشارتست باینکه از آیت معلومست که دلیل عدم ایمان ایشان عدم دخول ایمان در دل ایشانست و این صریحست در اینکه ایمانی
که دعوی کرده اند و ایمانی که نفی دخول آن در دل ایشان شده یکمعنی نیست چه نفی چیزی از کسی بر وجهی دلالت بر نفی آن بالکلیه از آن کس
میکند و تتمه آیت دلالت بر این میکند که ایمانی که نفی شده بمعنی صاحب امن از بطلان اعمال و از عذاب آخرت بودنست و اسلامی
که منسوب بایشان شده بمعنی صاحب سلامتی از شمشیر بودنست و این دو معنی مباین یکدیگرست چهارم اصل سماعة قال سألت
أبا عبد الله عليه السلام عن الاسلام والايمان ما الفرق بينهما فلم يجبه ثم سأله فلم يجبه ثم التقيا في الطريق
وقد أزف من الرجل الرحيل فقال له أبو عبد الله عليه السلام كأنه قد أزف منك رحيل فقال نعم
قال فالقني في البيت فلقيه فسأله عن الاسلام والايمان ما الفرق بينهما فقال الاسلام هو الظاهر
الذي عليه الناس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة
وحج البيت وصيام شهر رمضان فهذا الاسلام وقال الايمان معرفة هذا الامر مع هذا
فإن أقر بها ولم يعرف هذا الامر كان مسلما وكان ضالا شرح سؤال این مرد از فرق میان معنی اسلام و ایمان
لغة و در عرف نیست بلکه سؤال از فرق میان مصداق اسلام یعنی صاحب سلامتی از شمشیر بودن و مصداق ایمان یعنی صاحب
امن از بطلان اعمال و عذاب آخرت بودن ازف بزای نقطه دار و فاء بمعنی علوم باب علم است من در من الرجل و در منک متعلق است
بازف کانه برای ظن است و ضمیر شانست و قد برای تحقیقست و منافات باهم ندارد چه ظن متکلم است و تحقیق در ذهن
مخاطب است فان اقر بها ضلال گم شده و گم گشتن و مراد اینجا معنی اول است یعنی پرسید مردی از امام جعفر

صادق

صادق علیه السلام را از سلامتی از قتل و ایمنی از بطلان اعمال و از عذاب آخرت که چیست فرق میان آن دو یعنی که مصداق
هر کدام چیست پس جواب نداد او را تا مبادا که افشای آن کند و در مدینه بعد از آن پرسید او را این جواب نداد او را
بعد از آن باهم برخوردند در راه در حالی که نزدیک شده بود نسبت بآن مرد رحلت از مدینه پس گفت امام علیه السلام که گویا
که بتحقیق نزدیک شد نسبت بتو رحلت پس گفت آری امام گفت پس ملاقات کن مرا در خانه پس ملاقات کرد او را پس
پرسید او را از اسلام و ایمان که چیست فرق میان مصداق آن دو پس گفت مصداق اسلام آن ظاهریست که
بر آنند مردمان مخالف گواهی ظاهری اینکه مستحق عبادتی نیست مگر الله و اینکه محمد رسول الله است و بر پای داشتن ظاهر نماز و دادن
ظاهر زکوة و حج ظاهر کعبه و روزه ظاهری ماه رمضان پس اینکه شمردم مصداق سلامتست و گفت مصداق ایمان شناخت
این امارت امام مفترض الطاعت خواه رسول و خواه وصی رسول و مصداق این شناخت طلب علم باحکام و ترک پیروی ظنست
با اینکه شمردم پس اگر اقرار بآنها که شمردم کند و نشناسد این امارت را میشود صاحب سلامتی از قتل و میشود گم کرده اعمال خود در
روز قیامت یعنی که عمل او اصلا ثواب ندارد پنجم اصل عن أبي جعفر عليه السلام قال سمعته يقول قالت الاعراب
آمنا قل لم تؤمنوا ولكن قولوا أسلمنا فمن زعم أنهم آمنوا فقد كذب ومن زعم أنهم
لم يسلموا فقد كذب شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلام گفت راوی شنیدم از او که میگفت از سوره حجرات که گفتند صحرانشینان
عرب که تحصیل علم دین نمی آیند و بپیروی ظن اکتفا میکنند در عبادات خود صاحب امن از عذاب آخرت شدیم بگو صاحب
امن نشده اید و لیکن بگویید صاحب سلامتی از شمشیر مؤمنان شدیم پس هر که دعوی کند که اعراب و امثال ایشان که پیروی ظن
میکنند در احکام آلهی صاحب امن از بطلان اعمال و عذاب آخرتند پس بتحقیق تکذیب آیت کرده و یا دروغ گفته و هر که دعوی کند
که اعراب و امثال ایشان صاحب سلامتی از قتل نشده اند پس بتحقیق تکذیب آیت کرده و یا دروغ گفته چه امر بگفتن اسلمنا دلالت
بر محفوظ بودن خون ایشان فی الجمله میکند ششم اصل سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول الاسلام يحقن به
الدم وتؤدى به الامانة وتستحل به الفروج والثواب على الايمان شرح این موافق اول است

باب بیست و دوم اصل باب أن الايمان يشرك الاسلام والاسلام لا يشرك الايمان شرح

الشرک بکسر شین و سکون را و الشرکة بکسر و ضم شین مصدر باب علم و المشارکة شریک چیزی بودن یعنی این باب بیان اینست
که ایمان شریک اسلامست در جمیع احکام و اجزای اسلام و اسلام شریک ایمان نیست در جمیع احکام و اجزای ایمان اگر چه
شریک آنست در بعض و در این باب پنج حدیث است اول اصل قلت لأبي عبد الله عليه السلام أخبرني عن الاسلام
والايمان أهما مختلفان فقال إن الايمان يشارك الاسلام والاسلام لا يشارك الايمان فقلت
فصفهما لي فقال الاسلام شهادة أن لا إله إلا الله والتصديق برسول الله صلى الله عليه
وآله به حقنت الدماء وعليه جرت المناكح والمواريث وعلى ظاهره جماعة الناس والايمان
الهدى وما يثبت في القلوب من صفة الاسلام وما ظهر من العمل والايمان أرفع من
الاسلام بدرجة إن الايمان يشارك الاسلام في الظاهر والاسلام لا يشارك الايمان في الباطن

بتحقیق م
عن ابی بصیر م
از ابو بصیر م

گفتم چه

و همچنین گفت چه میگویی در کسی که نجاستی کند در مسجد حرام دانسته راوی گفت زده میشود زدنی سخت گفت رسیدی بحق پس میگویی در کسی که نجاستی کند در کعبه دانسته گفتم کشته میشود گفت رسیدی بحق آیا نمی بینی این را که کعبه فاضلتر است از مسجد و این را که کعبه شریک است با مسجد در هر فضیلتی که مسجد راست و مسجد شریک نیست با کعبه در هر فضیلت آن و همچنین ایمان شریک است با اسلام در هر فضیلتی که اسلام راست و اسلام شریک نیست با ایمان در هر فضیلت آن **پنجم اصل** عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

عن حمران بن اعین م

قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْإِيمَانُ مَا اسْتَقَرَّ فِي الْقَلْبِ وَأَفْضَى بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَصَدَّقَهُ الْعَمَلُ بِالطَّاعَةِ لِلَّهِ وَالتَّسْلِيمِ لِأَمْرِهِ وَالْإِسْلَامُ مَا ظَهَرَ مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ وَهُوَ الَّذِي عَلَيْهِ جَمَاعَةُ النَّاسِ مِنَ الْفِرَقِ كُلِّهَا وَبِهِ حُقِنَتِ الدِّمَاءُ وَعَلَيْهِ جَرَتِ الْمَوَارِيثُ وَجَازَ النِّكَاحُ وَاجْتَمَعُوا عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ فَخَرَجُوا بِذَلِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَأُضِيفُوا إِلَى الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامُ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ وَالْإِيمَانُ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ وَهُمَا فِي الْقَوْلِ وَالْفِعْلِ يَجْتَمِعَانِ كَمَا صَارَتِ الْكَعْبَةُ فِي الْمَسْجِدِ وَالْمَسْجِدُ لَيْسَ فِي الْكَعْبَةِ وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامُ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ فَقَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَصْدَقُ الْقَوْلِ **شرح** الامر بفتح همزه و سکون میم در این مقام کار عمده و مراد اینجا کاری است که اسه تعالی کرده برای شخص حلال و حرام و باقی مخلوقات بطفیل آن مخلوق شده مثل ارسال رسول و تعیین اولی الامر و می آید در حدیث پنجم باب بیست و نهم من در من قول ابتدائیه است الف لام الناس برای عهد خارجیست من در من الفرق بیانیه است الف لام الفرق برای عهد خارجیست **یعنی** روایت است از امام محمد باقر علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت ایمان اقرار به شهادتین که

حمران بن اعین از ه

قرار گرفته باشد در باطن دل و رسانیده باشد دل را سوی معرفت وحدانیت ربوبیت اسه عز و جل و راست کرده باشد آن اقرار را عمل با طاعت برای اسه تعالی بترک خود رایی و رای افعال به نزدیک عمده زیرا که آن طاعت شیطان و هوا است و با بعضا راست کرده باشد آن اقرار را کردن نهادن برای کار عمده اسه تعالی مثل امامی که اسه تعالی داده با ائمه معصومین آل محمد صلوات اسه علیهم و اسلام اقراریست بشهادتین که در ظاهر دل هر سعید از گفتن شهادتین بزبان یا کردن نماز و روزه و مانند آنها و اسلام است آنچه بر آنند جماعت این مردمی که مخالف شیعه امامیه اند که این طوائف اهل قبله همگی باشند و با اسلام محفوظ شد خونها و بر آن جاری شد میراثها و جایز شد نکاح و جمع شدند بر نماز و زکوة و روزه و حج پس بیرون رفتند بآنچه گفته شد جمیع ایشان از کفر بمعنی انکار توحید بظاهر و باطن دل و نسبت داده شدند با ایمان بمعنی که در تکلیفهای که در نخست با ایمان آمیزاند داخل شدند مثل ابلیس که در تکلیف ملائکه بسجده داخل شد با وجود اینکه از جن بود چنانچه می آید در باب صد و هفتاد و هفتم و باقی حدیث ظاهر است از شرح حدیث چهارم این باب و آیت سوره حجرات بیان شد در حدیث سیوم باب سابق پس قول اسه عز و جل راست ترست از هر قول اشارت است برد قول جمعی که گفتند اسلام افضل از ایمانست چنانچه گذشت در حدیث سابق چهارم این باب **اصل** قُلْتُ فَهَلْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي شَيْءٍ مِنَ الْفَضَائِلِ وَالْأَحْكَامِ وَالْحُدُودِ وَغَيْرِ ذَلِكَ فَقَالَ لَا هُمَا يَجْرِيَانِ فِي ذَلِكَ مَجْرًى وَاحِداً وَلَكِنْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي أَعْمَالِهِمَا وَمَا

وَإِنِ اجْتَمَعَا فِي الْقَوْلِ وَالْعَقِيدَةِ **شرح** نسبت میان ایمان و اسلام بعکس نسبت میان مسجد و کعبه است چنانچه می آید در حدیث دوم باب صد و شصت و چهارم که کفر پنج قسم میباشد و بدتر از شرک است الاسلام شهاده تا آخر برای بیان اجزای اسلام است به حقنت تا آخر برای بیان احکام اسلام است الف لام الناس برای عهد خارجیست و الایمان الهدی تا آخر برای بیان اجزای ایمانست من در من صفه ابتدائیه است صفه الاسلام عبارت از اعتقاد بشهادتین است بظاهر دل و اظهر عطف بر صفه است من در من العمل تبعیضیه است یا بیانیه است و الایمان ارفع من الاسلام درجه برای بیان احکام ایمانست و مراد به درجه قبول عمل در آخرت است ان الایمان تا آخر استیناف بیانی مجموع سابقست **یعنی** گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را خبر ده مرا از اسلام و ایمان که آیا غیر همند در اجزا و احکام پس گفت در بیان مغایرت در هر مسئی که ایمان جزء است با اسلام در اجزا و احکام و اسلام شریک نیست با ایمان در اجزا و احکام بمعنی که هر چه جزء یا حکم اسلامست جزء یا حکم ایمان است و عکس نیست پس گفتم پس بیان کن آن دو را برای من پس گفت اسلام گواهیست با یگانگی مستحق عبادت بودن خدای تعالی و گرویدنست برسالت رسول اسه صلی اسه علیه و آله و عمل بنماز و روزه و مانند آنها با اسلام محفوظ شده خونها و براسلام جاری شده نکاحها و میراثها و بر ظاهر اسلام اند جماعت این مردمی که غیر شیعه امامیه اند از اهل قبله و ایمان راه یافتن بحق امام شرعی بعنی الطاعه در هر زمانست خواه رسول و خواه وصی رسول و چیزیست که قرار میگیرد در دلها از ظاهر اسلام و از ظاهر عمل مانند نماز و روزه و مانند آنها بمعنی که سرایت میکند از ظاهر بباطن و ایمان بالاتر است از اسلام بیک مرتبه که ثواب آخرت است پس آن ایمان به همه اینکه در هر مسئی که ایمان شریک است با اسلام در ظاهر اقرار شهادتین و ظاهر عمل و ظاهر نفع دنیا و اسلام شریک نیست با ایمان در باطن اقرار بشهادتین و باطن عمل و ثواب آخرت اگرچه جمع شدند ایمان و اسلام در گفتن شهادتین بزبان و اعتقاد شهادتین در ظاهر دل **دوم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْإِيمَانُ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامُ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ **شرح** این ظاهر است از سابق **سیوم اصل** سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ وَلَا يُشَارِكُهُ الْإِسْلَامُ إِنَّ الْإِيمَانَ مَا وَقَرَ فِي الْقُلُوبِ وَالْإِسْلَامُ مَا عَلَيْهِ الْمَنَاكِحُ وَالْمَوَارِيثُ وَحَقْنُ الدِّمَاءِ وَالْإِيمَانُ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامُ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ **شرح** وقر بقاف و راء بی نقطه بعینه بمعنی معلوم باب حسن و ضرب است بمعنی مستحکم و با تمکین شده و باقی ظاهر است از سابق **چهارم اصل**

عن ابی الصباح الکنانی قال م

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ الْإِيمَانُ أَوِ الْإِسْلَامُ فَإِنَّ مَنْ قِبَلَنَا يَقُولُونَ إِنَّ الْإِسْلَامَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِيمَانِ فَقَالَ الْإِيمَانُ أَرْفَعُ مِنَ الْإِسْلَامِ قُلْتُ فَأَوْجِدْنِي ذَلِكَ قَالَ مَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحْدَثَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مُتَعَمِّداً قَالَ قُلْتُ يُضْرَبُ ضَرْباً شَدِيداً قَالَ أَصَبْتَ قَالَ فَمَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحْدَثَ فِي الْكَعْبَةِ مُتَعَمِّداً قُلْتُ يُقْتَلُ قَالَ أَصَبْتَ أَلَا تَرَى أَنَّ الْكَعْبَةَ أَفْضَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ وَأَنَّ الْكَعْبَةَ تَشْرَكُ الْمَسْجِدَ وَالْمَسْجِدَ لَا يَشْرَكُ الْكَعْبَةَ وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرَكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامُ لَا يَشْرَكُ الْإِيمَانَ **شرح** گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را کدام از این دو فاضلتر است ایمان یا اسلام چه در هر مسئی که جمعی که نزد ما میگویند در هر مسئی که اسلام فاضلتر است از ایمان پس گفت ایمان بالاتر است از اسلام گفتم پس تعلیم کن مرا آنچه گفتی بیان

روایت است از ابو الصباح کنانی که گفت که

يتقربان به الى الله عز وجل شرح گفتم پس آيا براى مؤمن زيادتى است بر مسلم در چيزى از زيادتها بمعنى اهل اسلام يا اهل
كفر در مباحث نفقه فقراى ايشان از بيت المال و در قصاصها و در حدها و غير آنچه مذكور شد پس گفت نه آن و ميرد مذكور
مذكور شد در يك راه و ليكن براى مؤمن زيادتى است بر مسلم در عبادات ان بمعنى كه عبادات مؤمن بصحت و عبادات
غير مؤمن صحيح نيست اصلا و ابصار زيادتى است در آنچه نزديكى بجويند بآن سوى الله تعالى بمعنى كه اعمالى كه مؤمن تقرب باو ميكند
مستجمع شروط است و اعمالى كه مسلم تقرب باو ميكند باطل و مستجمع شروط نيست اصل قلت أليس الله عز وجل
يقول من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها وزعمت أنهم مجتمعون على الصلاة والزكاة والصوم والحج
مع المؤمن قال أليس قد قال الله عز وجل فيضاعفه له أضعافا كثيرة فالمؤمنون هم الذين
يضاعف الله عز وجل لهم حسناتهم لكل حسنة سبعين ضعفا فهذا فضل المؤمن ويزيده الله
في حسناته على قدر صحة إيمانه أضعافا كثيرة ويفعل الله بالمؤمنين ما يشاء من الخير شرح عبث
مشتمل بر سوال ادبست چنانچه مى آيد در حديث بيستم باب الكذب كه باب صد و سى ام است گذشت در كتاب الحجة در باب صد و بيست و نهم
كه باب صلة الامام عليه السلام است كه آيت فيضاعفه له أضعافا كثيرة در سوره بقره و آيت فيضاعفه له وله اجر كريم در سوره حديد نازل
شده در صلة امام و بس فا در فالمؤمنون براى بيانست يضاعف بتقدير قد يضاعف است و الا ... سبعين ضعفا ... اضعاف
ميبايست يعنى گفتم آيا نميگويد الله عز وجل در سوره انعام هر كه آرد يك نيكى را پس براى او ده برابر آن است و دعوى كردى كه غير
مؤمنان موافقت ميكنند بر نماز و زكوة و روزه و حج با مؤمن امام براى بيان اينكه عمل غير مؤمن داخل حسنه نيست گفت آيا نيست
اينكه بتحقيق گفت الله عز وجل در سوره بقره من ذا الذي يقرض الله قرضا حسنا فيضاعفه له أضعافا كثيرة و گفت اينكه قرض دهد الله را
قرضى نيكو كه صلة امام باشد پس چند برابر كند جزاى آن را براى او چند برابر بسيار مراد اينست كه چنانچه قرض حسن و غير حسن ميباشد
و قرض حسن صلة امام حق است و باعث زيادتى بر ده ضعف است نماز و روزه و حج نيز حسنه و غير حسنه ميباشد و حسنه آنست كه
با تصديق امام حق باشد تا باعث ده ضعف شود بيان اضعاف كثيره اينكه مؤمنان ايشانند آن كسان كه گاهى چند برابر ميكند
الله عز وجل براى ايشان حسنات ايشان را براى هر حسنه هفتاد برابر پس اينست زيادتى مؤمن در اعمال و زياده ميكند او را الله
تعالى در جزاى حسنات از هفتاد نيز بقدر كمال ايمان او چند برابر بسيار و ميكند الله تعالى با مؤمنان آنچه ميخواهد از نيكى اصل
قلت أرأيت من دخل في الإسلام أليس هو داخلا في الإيمان فقال لا ولكنه قد أضيف إلى الإيمان
وخرج من الكفر وسأضرب لك مثلا تعقل به فضل الإيمان على الإسلام أرأيت لو أبصرت رجلا
في المسجد أكنت تشهد أنك رأيته في الكعبة قلت لا يجوز لي ذلك قال فلو أبصرت رجلا في
الكعبة أكنت تشهد أنه قد دخل المسجد الحرام قلت نعم قال وكيف ذلك قلت إنه لا يصل
إلى دخول الكعبة حتى يدخل المسجد الحرام فقال أصبت وأحسنت ثم قال كذلك الإيمان
والإسلام شرح اين سوال مبنى بر قياس دخول مركب از اجزاى معدوده بر دخول در مركب از اجزاى مقداريه است چه دخول
در جزء خانه را دخول در خانه ميدانند و جواب تمثيل دخول مسجد و دخول كعبه توضيح معقول است در ضمن محسوس و تعيين لطيفه آنست

بصاحب

به صاحب مركب از فضيلت مسجد و فضيلت خاص كعبه جزء مقدارى صاحب مركب از فضايل مسجد است و عكس يعنى گفتم
خبر ده مرا اگر كسى كه داخل شود در اسلام آيا نيست او داخل در ايمان پس گفت نه و ليكن بتحقيق نسبت داده شده بسوى ايمان
بيان اين شد در شرح حديث و زود باشد كه زنم براى تو مثلى كه فهمى بآن زيادتى ايمان را بر اسلام خبر ده مرا اگر ببينى مردى
در مسجد حرام آيا شهادت ميتوانى داد كه تو ديدى او را در كعبه گفتم جايز نيست مرا آن شهادت گفت پس اگر ببينى مردى در كعبه
آيا شهادت ميتوانى داد كه او بتحقيق داخل شد مسجد حرام را گفتم آرى گفت و چگونه جايز است آن شهادت گفتم نرسيده كسى بدخول
كعبه تا اگر داخل شده باشد مسجد حرام را پس گفت بحق رسيدى و خوب گفتى بعد از آن گفت و همچنانست ايمان كه مانند كعبه است و اسلام
كه مانند مسجد حرام است باب بيست و هفتم اصل باب آخر منه وفيه أن الإسلام قبل الإيمان شرح
اين بابى ديگر است از تتمه باب سابق و در آن اينست كه اسلام پيش از ايمان متحقق ميشود و در اين باب دو حديث است اول اصل
عن عبد الرحيم القصير قال
كتبت مع عبد الملك بن أعين إلى أبي عبد الله عليه السلام أسأله عن الإيمان ما هو فكتب إلي مع عبد الملك
بن أعين سألت رحمك الله عن الإيمان والإيمان هو الإقرار باللسان وعقد في القلب وعمل بالأركان
والإيمان بعضه من بعض وهو دار وكذلك الإسلام دار والكفر دار فقد يكون العبد مسلما قبل أن
يكون مؤمنا ولا يكون مؤمنا حتى يكون مسلما فالإسلام قبل الإيمان شرح العقد بفتح عين بى نقطه و سكون قاف
روايت از عبد الرحيم كوتاه گفت او
و دال بى نقطه اعتقاد و استوار بستن دل خود بر چيزى يعنى نوشتم با عبد الملك بن اعين بسوى امام جعفر صادق عليه السلام ميپرسيدم
او را از ايمان كه چيست آن پس نوشت بسوى من با عبد الملك بن اعين كه پرسيدى رحمت كناد ترا الله تعالى از ايمان و ايمان
آن اقرار بشهادتين است بزبان حال و كرده نيست در دل و عملى است بجوارح خواه وجودى باشد مثل فعل واجبات و خواه عدمى باشد
مثل ترك معاصى و ايمان چيزيست كه بعض اجزاى آن حاصل ميشود از بعضى ديگر بمعنى كه اقرار و عمل صالح ميشود از عقد چنانچه گفته
در سوره بنى اسرائيل كل يعمل على شاكلته و بيان شد در حديث چهارم باب يازدهم و در اينجا اشارتست باينكه ايمان حقيقت
عقد است و بس و تفسير ايمان بمجموع عقد و اقرار و عمل براى توضيح معنى عقد است تا كسى خيال نكند كه كسى كه ترك فرايض كند و مرتكب معاصى
سراى
شود عقد دارد چنانچه مذهب مرجئه است كه خيال كرده اند كه عقد و تفسير ايمان بمعنى علم است و ايمان خانه است و همچنان اسلام
خانه است و كفر خانه است پس گاهى ميباشد بنده مسلم پيش از آنكه مؤمن شود و هرگز نميباشد مؤمن تا آنگه باشد مسلم پس اسلام
پيش از ايمانست اصل وهو يشارك الإيمان فإذا أتى العبد كبيرة من كبائر المعاصي أو صغيرة من صغائر المعاصي
التي نهى الله عز وجل عنها كان خارجا من الإيمان ساقطا عنه اسم الإيمان وثابتا عليه اسم الإسلام فإن
تاب واستغفر عاد إلى دار الإيمان ولا يخرجه إلى الكفر إلا الجحود والاستحلال أن يقول للحلال هذا
حرام وللحرام هذا حلال ودان بذلك فعندها يكون خارجا من الإسلام والإيمان داخلا في الكفر
وكان بمنزلة من دخل الحرم ثم دخل الكعبة وأحدث في الكعبة حدثا فأخرج عن الكعبة
وعن الحرم فضربت عنقه وصار إلى النار شرح مراد بمشاركت تمام نوبت چيزى شدن است در ورود بر كبيره
و صغيره و اينجا نسبت با يكديگر است هر دو قسم داخل كبيره است بمعنى چيزى كه الله تعالى در قرآن نهى كرده از آن و عذاب قرار داده

بر آن یا بر اصرار بر آن یعنی و اسلام همنوبت ایمانست پس هرگاه که بفعل آورد بنده بزرگی از بزرگهای گناهان یا کوچکی از کوچکهای
گناهان که نهی کرده الله تعالی از آنها در قرآن شد بیرون از ایمان افتاده از او نام ایمان و باقی ماند بر او نام اسلام پس اگر
رجوع کرد و طلب مغفرت کرد برگشت سوی حظیره ایمان و بیرون نمیبرد او را از اسلام سوی کفر مگر انکار حلال بودن چیزی که حرام
در قرآن و حلال شمردن آنچه نهی شده از آن در قرآن یا بیرون شدن که گوید برای حلال که این حرامست و برای حرام که این حلال
و اعتقاد کند بآن یعنی که دل خود را بآن بند د پس تا آن انکار و استحلال میباشد بیرون از اسلام و ایمان و داخل در کفر
و شد مانند کسی که داخل شد حرم که را بعد از آن داخل شد کعبه را و نجاست کرد در کعبه نجاستی دانسته پس بیرون برده شد از کعبه و از
حرم پس زده شد گردنش و گرد به سوی آتش جهنم دوم اصل عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِيمَانِ وَ
الْإِسْلَامِ قُلْتُ لَهُ أَ فَرْقٌ بَيْنَ الْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ قَالَ أَضْرِبُ لَكَ مَثَلَهُ قَالَ قُلْتُ أَوْرِدْ ذَلِكَ قَالَ
مَثَلُ الْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ مَثَلُ الْكَعْبَةِ الْحَرَامِ مِنَ الْحَرَمِ قَدْ يَكُونُ فِي الْحَرَمِ وَ لَا يَكُونُ فِي الْكَعْبَةِ وَ لَا
يَكُونُ فِي الْكَعْبَةِ حَتَّى يَكُونَ فِي الْحَرَمِ وَ قَدْ يَكُونُ مُسْلِماً وَ لَا يَكُونُ مُؤْمِناً وَ لَا يَكُونُ مُؤْمِناً حَتَّى يَكُونَ مُسْلِماً
قَالَ قُلْتُ فَيُخْرِجُ مِنَ الْإِيمَانِ شَيْءٌ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَيُصَيِّرُهُ إِلَى مَا ذَا قَالَ إِلَى الْإِسْلَامِ أَوِ الْكُفْرِ وَ قَالَ
لَوْ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْكَعْبَةَ فَأَفْلَتَ مِنْهُ بَوْلُهُ أُخْرِجَ مِنَ الْكَعْبَةِ وَ لَمْ يُخْرَجْ مِنَ الْحَرَمِ فَغَسَلَ ثَوْبَهُ
وَ تَطَهَّرَ ثُمَّ لَمْ يُمْنَعْ أَنْ يَدْخُلَ الْكَعْبَةَ وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْكَعْبَةَ فَبَالَ فِيهَا مُعَانِداً أُخْرِجَ مِنَ
الْكَعْبَةِ وَ مِنَ الْحَرَمِ وَ ضُرِبَتْ عُنُقُهُ شرح روایتست از سماعة بن مهران که از اصحاب امام جعفر صادق و امام موسی کاظم
علیهما السلام گفت پرسیدم امام را از ایمان و اسلام گفتم او را آیا فرقی هست میان ایمان و اسلام گفت بیان میکنم برای تو
مثل آن را او ی گفت گفتم وارد ساز آن مثل را گفت مثل ایمان و اسلام مثل کعبه حرامست نسبت بحرم که گاهی میباشی
در حرم و نمیباشی در کعبه و هرگز نمیباشی در کعبه مگر اینکه باشی در حرم و گاهی میباشی مسلم و نمیباشی مؤمن یعنی تمام کردار ایمان از
باینکه سماعه واقف خواهد شد و هرگز نمیباشی مؤمن مگر اینکه میباشی مسلم راوی گفت گفتم پس بیرون میبرد از ایمان چیزی گفت آری
گفتم پس میگرداند او را سوی چه چیز گفت سوی اسلام یا کفر یعنی تمام که ظاهر این ابطال قول جمعیست که میگویند مؤمن مرتد
نمیشود و امام گفت اگر اینکه مردی داخل کعبه شود پس بی اختیار بیرون آید از و بول او بیرون برده شود از کعبه و بیرون برده
نمیشود از حرم که پس میشوید جامه خود را و پاکیزه میکند خود را بعد از آن ممنوع نمیشود از دخول کعبه و اگر اینکه مردی داخل شود
کعبه را پس بول کند در آن دانسته از روی عناد با حق بیرون برده میشود از کعبه و از حرم و زده میشود گردنش مقصود مثل
آنچه بیرون میبرد از ایمان سوی اسلام بول بی اختیار در کعبه و مثل آنچه بیرون میبرد از ایمان سوی کفر بول از روی عناد
در کعبه است باب چهل و هم اصل باب شرح این بابیست که مناسب دو باب سابقست و در این باب
بیان اشتراط اجتناب از اصرار بر فعل کبیره یا بر ترک فریضه است در ایمان که شرط نجات از جهنم است و ایضا در این باب بیان
شرف مؤمن کاملست و در این باب سه حدیث است اول اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ نَاساً تَكَلَّمُوا فِي هَذَا
الْقُرْآنِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ

محکمات

مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَ أُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ
ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَ ابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ الْآيَةَ فَالْمَنْسُوخَاتُ مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ وَ
الْمُحْكَمَاتُ مِنَ النَّاسِخَاتِ شرح مقصود از این حدیث دو چیز است اول تمهید اینکه آیات قرآن منحصرست در محکمات
و متشابهات و اینکه چون محکمات اصل قرآنست تعریف محکمات اینست که آیاتی که صریح باشد و منسوخ نشده باشد و تعریف
متشابهات اینست که آیاتی که غیر صریح باشد یا منسوخ شده باشد پس متشابه اعم مطلقست از منسوخ پس غیر منسوخ اعم مطلقست
از محکم و اینکه تاویل متشابه بتعمق فکر خود بی استاد و بر قول ما که بر امام زمان برای تحدیث در شب قدر و مانند آن طریقه اهل ضلالت
و طریقه اهل حق اینست که ساکت باشند از تاویل متشابهات چند انکه امامی از ائمه هدی که راسخان در علم و عالمان متشابهات
و امامت ایشان مدلول محکماتست که در آنها نهی صریح از اختلاف که پیروی ظن و امر صریح به پیروی علمست تعلیم ایشان
کرده باشد دوم ابطال استدلال مخالفان ببعض آیات که در مکه نازل شده و بقول الله تعالی که در مدینه نازل شده که إِنَّ اللَّهَ
لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَ يَغْفِرُ ما دُونَ ذلِكَ لِمَنْ يَشاءُ بر اینکه غیر شرک باعث خلود جهنم نمیشود و لهذا امام میگوید در این
حدیث که و کیف یکون فی المشیئة تا آخر و ایضا میگوید در آخر حدیث که و سورة النور انزلت بعد سورة النساء و حاصل ابطال
استدلال بآیت سوره نسا اینست که آن متشابهست باعتبار اینکه صریح در مدعای مخالفان نیست چه دیگری را میرسد که گوید
که ما دون ذلک شامل اصرار بر کبیره نیست چه آن کفرست و کفر اخبث و اعظم از شرکست چنانچه بیان میشود در حدیث دوم باب
صد و شصت و چهارم که باب الکفرست بلکه مراد بما دون ذلک صغیره بی اباء و استکبار و کبیره بی اصرارست چنانچه آیة مبارکه
اللمم و مراد ببینات مجتنب از کفر و شرکست خواه شرک جماد پرستی و خواه شرک پیروی اهل ضلالت در فتواهای ایشان
اشارت میشود باینکه گناه هر چند که صغیره باشد مغفور نیست از کافر و مشرک و از غیر ایشان مغفورست هر چند که کبیره باشد
الکریم قول الله تعالی در سورة نساء إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبائِرَ ما تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئاتِكُمْ دلالت میکند بمفهوم
بر اینکه کبیره بی اصرار نیز مغفور نباشد اصلا کریم این دلالت ممنوعست چه میتواند بود که مراد بکبائر ما تنهون عنه افراد کفر و شرک
باشد چنانچه ظاهر حدیث اول باب صد و دوازدهم است که باب الکبائرست یا مراد بغفران اینجا ترک عذاب آخرت باشد
و مراد بتکفیر ترک عذاب دنیا و مصائب باشد چنانچه گفته در سورة شوری وَ ما أَصابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِما كَسَبَتْ
أَيْدِيكُمْ وَ يَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ الکریم این بحث منافات دارد با آنچه گذشت در حدیث سوم باب هشتاد و نهم و حدیث
چهل و نهم و هشتاد و هشتم باب صد و هفتم که صریح اند در اینکه شیعه امامیه عقابی در آخرت نیست و فک رقبه از آتش جهنم کرده ام
کریم منافات ندارد چه آن احادیث مبنی بر اینست که شرطست در شیعه امامیه بودن اینکه چنانچه شرک کرده و کفر نکرده باشد
خواه کفر ارتکاب کبیره با اصرار و خواه کفر ارتکاب صغیره با اباء و استکبار چنانچه تحقیق میشود در حدیث دوم باب صد و شصت و چهارم
ام الکتاب اینجا بمعنی اصل در قرآنست باین معنی که مضمون خوارش معلومست و دالست بر امامی که راهنماست سوی متشابهات
پس مجموع قرآن از آن ظاهر میشود مانند اینکه طفل از مادر ظاهر میشود اگر چه بتوسط امامی است که هر طالب است چنانچه گفته در سورة
بقره وَ بَيِّناتٍ مِنَ الْهُدى وَ الْفُرْقانِ بنا بر اینکه بینات بمعنی واضحات باشد و من برای بیعت باشد و هدی عبارت از امام

در سوره فرقان

یکیه اینست که انداخت بهشت با ...
منسوخست و حاصل ابطال استدلال ...
صح

در کتاب الجرم

راهنما باشد و فرقان عبارت از محکمات باشد چنانچه می‌آید از کتاب فضل القرآن از حدیث یازدهم و باب چهاردهم که باب النوادر است
و براین قیاس است ام الکتاب در سوره رعد چه آن عبارت از کتابیست که بر قائم آل محمد نازل خواهد شد و حق علوم در آن
ظاهر خواهد شد مضمون جمیع کتبی که هر سال یکی از آنها در شب قدر بر امامی از ائمه اهل البیت علیهم السلام نازل شده بعنوان محدثیه
بعنوان وحی چنانچه در سابق بیان آن گذشت [illegible] ام الکتاب در سوره زخرف [illegible] بجای ام الکتاب محکمات
الکتاب برای اشارت باینکه هر یک از محکمات وسیله علم متشابهات نیست بلکه محکمات هم دو قسم است اول [illegible]
و خواه [illegible] صریح شده دوم ماعدای آن و آنچه وسیله علم متشابهات است قسم اول است و آنست احسن الحدیث [illegible]
زمرست چنانچه بیان شد در شرح حدیث دهم باب اول کتاب العقل و اخر [illegible] و متشابهات جمع
متشابهست و افاده حصر آیات در محکمات و متشابهات میکند و بعضی میگویند و اخر عطف بر آیاتست و متشابهات صفت آنست [illegible]
اینجاست که قابل اشتباه و غلط در تاویل آن هست و [illegible] آنجاست که غلط در تاویل آن واقع شده و ذم اتباع
آن از این جهت است ابتغاء در دوجا مفعول له است از قبیل قعدت عن الحرب جبنا و تقدیم اول بر دوم برای اینست که اول از
جمله [illegible] دوم است الا ابتغاء میل خاطر بجانب چیزی [illegible] اختلاف آرا اضافه [illegible] اول برای [illegible] و مراد
تاویل غلطیست که از پیشوایان بدعت و نفاق صادر شده و مذکور است در ضمن [illegible] و مراد اینست که آن تاویل سبب
خاطر کج طبعان است میرود چون کشتی کج در دریای کج و این از جانب خود شانست چنانچه گفته در سوره الصف فلما زاغوا
ازاغ الله قلوبهم [illegible] یعلم تأویله الا الله برای نفی حالت است [illegible] اول حال [illegible] دوم حال [illegible]
اینجا قسم دوم است پس افاده این میکند که در حال نزول متشابه علم بتاویل آن مخصوص الله عزوجل است اگرچه بعد از آن رسول هم
هم میرسد بنزول ملائکه و روح در شب قدر و مانند آن چنانچه گفته در سوره قیامه فاذا قرأناه فاتبع قرآنه ثم ان علینا بیانه
و بعد [illegible] راسخان [illegible] اوصیای [illegible] هم میرسانند لهذا در [illegible] آیت سوره آل عمران گفته که والراسخون فی
العلم یقولون آمنا به کل من عند ربنا وما یذکر الا اولوا الالباب و ثابت قدمان در علم میگویند که [illegible]
بمتشابه قرآن [illegible] هر چه میگوییم در تاویل متشابه از جانب صاحب کل اختیار است بارسال ملائکه برای تحدیث در شب قدر
و مانند آن و بخاطر خود نمیرسانند فرق میان تأویل اهل بدعت و نفاق و میان تأویل راسخان در علم را مگر صاحبان خرد یعنی
که صاحب قلوب سلیمه و افهام مستقیمه اند حکایت [illegible]
[illegible]
[illegible]
جز و قرآنست که ناسخ جمیع کتب انبیاست و در قرآن نسخی بران وارد نشده [illegible] آیاتیست که ناسخ آیت قرآن باشد و منسوخ
آیت قرآن باشد یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت هر کسی که [illegible] قرآن [illegible] علم و بیان آنست
که الله تعالی میگوید برای خبر از وقوع آن از پیشوایان بدعت و نفاق و پیروی کج طبعان آن را بعد از رسول علیه السلام در سوره
آل عمران که در مدینه نازل شده که الله تعالی آنکس است که فرو فرستاده بر تو این کتاب را که از آنست بعض قرآن آیاتی است محکم

حکایت

متشابه محکم است مضمون آنها میشود و باز روش که صریحست در معنی و معلومست که منسوخ نشده آنها و در این کتابیست و آیات دیگر
که غیر آنهاست مواضع اشتباه و غلط در تاویلست پس اما آن جمعی که در دلهای ایشان کجی هست پس پیروی میکنند آنچه را که متشابه
شد از قرآن یعنی در حکم و عمل بتاویل غلط آن میکنند بسبب میل ایشان بخلاف آرا و اجتهادات و بسبب میل ایشان
بآن تاویل متشابه [illegible] ایشان صادر شده و حال آنکه علم بتاویل متشابه در حال
نزول آن [illegible] آیات که بیان شد از حدیث دوم باب [illegible] و حدیث چهاردهم باب صد و هشتم کتاب الحجة [illegible]
بدانکه آیات قرآن منحصرست در محکمات و متشابهات و آنکه محکمات اصل کتابست ثابت شد که آیات بر طرف شده از جمله [illegible]
به آنها نمیتواند بود که داخل اصل کتاب باشد و واسطه میان محکمات و متشابهات نیست و آیات محکمات از جمله غیر منسوخات است
چه نقیض ام مطلق از چیزی اخص مطلق است از نقیض آن چیز اصل ان الله عزوجل بعث نوحا الی قومه ان اعبدوا الله
واتقوه واطیعون ثم دعاهم الی الله وحده وان یعبدوه ولا یشرکوا به شیئا ثم بعث الانبیاء علیهم السلام
علی ذلک الی ان بلغوا محمدا صلی الله علیه واله فدعاهم الی ان یعبدوا الله ولا یشرکوا به شیئا
وقال شرع لکم من الدین ما وصی به نوحا والذی اوحینا الیک وما وصینا به ابراهیم وموسی
وعیسی ان اقیموا الدین ولا تتفرقوا فیه کبر علی المشرکین ما تدعوهم الیه الله یجتبی الیه من یشاء
ویهدی الیه من ینیب فبعث الانبیاء الی قومهم بشهادة ان لا اله الا الله والاقرار بما جاء
من عند الله تبارک وتعالی فمن آمن مخلصا ومات علی ذلک ادخله الله الجنة بذلک وذلک
ان الله لیس بظلام للعبید وذلک ان الله لم یکن یعذب عبدا حتی یغلظ علیه فی القتل والمعاصی
التی اوجب الله علیه بها النار لمن عمل بها شرح بیان اینکه هر کسی که الله عزوجل [illegible] نوح را که اول
رسولیست او که عبادت کنید الله تعالی را و پرهیز کنید از عذاب او که برای مشرکان قرار داده و فرمان برداری کنید
مرا چنانچه مذکورست در سوره نوح مراد اینست که در ابتدای بعثت او فریضه که ترک آن کبیره باشد منحصر در همین بود و بعد از آن
خواند نوح امت خود را بسوی عبادت الله تعالی بتنهایی او و اینکه عبادت الله تعالی کنند و شریک بالله نکنند خبر میدهد
از منع شریعت نوح الله تعالی فرستاد پیغمبران دیگر را علیهم السلام مثل ابراهیم و موسی و عیسی بر این نهج که مذکور شد یعنی که در
ابتدای فرستادن هر یک از ایشان فریضه منحصر در آن بود تا آنکه رسید بسلسله انبیای صاحبان شریعت علیه محمد صلی الله علیه و آله
یعنی که او مبعوث شد پس خواند در ابتدای بعثت خود قوم خود را بسوی اینکه عبادت کنند الله تعالی را و شریک نکنند الله
تعالی [illegible] و گفت الله تعالی در سوره شوری که در مکه نازل شد ابتدا کرد برای شما از جمله فرمان آنچه را که سفارش کرد به آن نوح
و آنچه وحی کردیم بسوی تو و آنچه سفارش کردیم به آن ابراهیم را و موسی و عیسی را اینکه راست دارید فرمان الهی را و مختلف نشوید
بر وی [illegible] در فرمان الهی سنگین است بر جمعی که شریک میکنند دیگری را با الله تعالی در حکم آنچه میخوانی ایشان را بسوی آن [illegible]
دین و ترک تفرق در آن باشد الله تعالی برگزیند بسوی دین خود هر که را که میخواهد و راه مینماید بسوی آن هر که را که بازگشت کند
بسوی الله تعالی از شرک پس برگزیدگان انبیای اولوا العزم را بسوی امت ایشان بگواهی یگانگی عبادتی [illegible]

داخل کرد او را الله تعالی در بهشت و هر کسی که بجای آن ترک و حلال شمرد آنچه را که حرام کرده الله تعالی بر او از عملی بسیار کرده
او را الله تعالی بسبب آنکه لازم شده بود بحکم الهی داخل کرد او را الله عز و جل در آتش جهنم و آن استخفاف جایی بود که گفته
حلال شمردند صید ماهیان را با بیرون که محبوس کرده در کوهی که پیش گرفته بودند ماهیان را و خوردند آنها را در روز
~~اکثر معاش دنیا بحیله [illegible]~~
جمیع غضب کرد الله تعالی بر ایشان از آنکه شرک کرده باشند [illegible] عالم کسی را در معبودیت و نه اینکه سنگ کرده باشند
در چیزی از آنچه آورد آن را موسی علیه السلام از احکام الهی که الله عز و جل در سوره بقره در آیه تحیر [illegible]
کرد [illegible] از جمله شما بود در سبت [illegible]
و لیسان الرکوبی استحلال حرام ترک [illegible] حرام بود و قسم است [illegible] حکم از روی ظن [illegible] حکم شرعی دوم
~~حکم [illegible]~~
کند [illegible] قسم اول [illegible] قسم دوم و عمل بود و از قسم دوم است اصل ثم بعث الله عیسی علیه السلام بشهادة
ان لا اله الا الله والاقرار بما جاء من عند الله و جعل لهم شرعة و منهاجا فهدمت السبت
الذی امروا به ان یعظموه قبل ذلک وعامة ما کانوا علیه من السبیل والسنة التی جاء بها موسی
فمن لم یتبع سبیل عیسی ادخله الله النار وان کان الذی جاء به النبیون جمیعا ان لا یشرکوا بالله
شیئا شرح کان در و ان کان [illegible] ان لا یشرکوا عطف بیان [illegible] بصیغه مجهول باب افعال است یعنی بعد
برانگیخت الله تعالی عیسی علیه السلام را بگواهی اینکه مستحق عبادتی نیست مگر الله تعالی و با قرار بهر چه آمد از نزد الله تعالی و کرد از بهر
بعد از [illegible] برای امت او راه و روشی که غیر سابق باشد پس آن راه خراب کرد [illegible] مامور بود [illegible] تعظیم
کند آن را [illegible] از آن وقت و خراب کرد جمیع آنچه را که بود [illegible] و روشی که آورده بود آن را موسی پس هر که تابع نشد
راه عیسی را که او آورده بود داخل کرد او را الله تعالی در آتش جهنم هر چند که نقل آمده باشد آنچه آورده بود [illegible]
شریک کرده نشود با الله تعالی در معبودیت چیزی اصل ثم بعث الله عز و جل محمدا صلی الله علیه و آله وهو
بمکة عشر سنین فلم یمت فی تلک العشر سنین احد یشهد ان لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله
صلی الله علیه و آله الا ادخله الله الجنة باقراره وهو ایمان التصدیق فلم یعذب الله احدا ممن
مات وهو متبع لمحمد صلی الله علیه و آله علی ذلک الا من اشرک بالرحمن شرح عشر سنین مبنی
کرد [illegible] پس [illegible] در کتاب [illegible] صلی الله علیه و آله [illegible]
[illegible] عشر سنین [illegible]
[illegible]
[illegible] یعنی بعد از آن برانگیخت الله عز و جل محمد را صلی الله علیه و آله و او در مکه بود در ده سال
پس نمرد در مکه از آن ده سال هیچ کس که گواهی میداده باشد که مستحق عبادتی نیست مگر الله تعالی و اینکه محمد رسول الله تعالی است

جان کندگوم

و اقرار بآنچه آمد از نزد الله تعالی پس که گرویده باشد بآنچه مذکور شد بر حالی که منعش گشته و باشد بمعنی که [illegible]
و گوید که این اختلاف و تفرق بدین نیست نظیر آنچه بود در سبت کردند یا بمعنی که نفاق داشته باشد [illegible]
و اخلاص داخل کرد او را الله تعالی در بهشت بسبب آن ایمان و اخلاص خواه مرتکب محرمات در شرع آن اصحاب شده باشد و خواه
شده باشد و آن برای این است که الله تعالی نیست جایت سپاس کننده برای بندگان و آن برای این است که محالست که عذاب کند الله تعالی
بنده را مگر که متکبری کرده باشد برای او در شرع و گناهان دیگر که لازم کرده الله تعالی بسبب آنها آتش جهنم را برای کسی که عمل کند بآنها
که در اوایل بعثت هر نبی از انبیای اولو العزم نبی از معاصی بود و اما وعید بجهنم مخصوص مشرک بود و برای عاصیان اگر بود و ماند [illegible]
آدم علیه السلام و محالست عذاب بی وعید بر جزای اصل فلما استجاب لکل نبی من استجاب له من قومه من المؤمنین
جعل لکل نبی منهم شرعة ومنهاجا والشرعة والمنهاج سبیل وسنة وقال الله لمحمد صلی الله
علیه و آله انا اوحینا الیک کما اوحینا الی نوح والنبیین من بعده وامر کل نبی بالاخذ بالسبیل والسنة
شرح الشرعه بکسر شین مصدر برای نوعست و لهذا تفسیر آن بسبیل بعنوان کرده شده و المنهاج نوعی از روش واضح که هر کس [illegible]
و لهذا تفسیر آن بسنه بعنوان کرده شده و عطف منهاج بر شرعه از قبیل عطف [illegible] اشارتست بقول الله تعالی
در سوره مائده و لکل جعلنا منکم شرعة و منهاجا یعنی پس [illegible] قبول [illegible] برای هر نبی از انبیای اولو العزم [illegible]
برای او از جمله امت او که مومنان آن امت باشند گردانید الله تعالی برای هر نبی از ایشان [illegible] سابق [illegible]
عذاب بر مخالف و نوعی از روش واضح بی اشتباه که مخالف سابقست [illegible] عذاب بر مخالف [illegible]
منهاج روشی واضحست و گفت الله تعالی محمد را صلی الله علیه و آله در سوره نسا که در مدینه نازل شد [illegible] کردیم سوی تو [illegible]
بر همان روش که وحی کردیم در آخر بار بسوی نوح و انبیای اولو العزم بعد از او و امر کرد الله تعالی [illegible] اولو العزم [illegible]
بآن [illegible] مخصوص و طریقت واضح مخصوص که مخالف سابق باشد اصل وکان من السبیل والسنة التی امر الله عز و جل بها
موسی علیه السلام ان جعل علیهم السبت فکان من اعظم السبت ولم یستحل ان یفعل ذلک من خشیة الله
ادخله الله الجنة ومن استخف بحقه واستحل ما حرم الله علیه من العمل الذی نهاه الله عنه
فیه ادخله الله عز و جل النار وذلک حیث استحلوا الحیتان فاحتبسوها واکلوها یوم السبت
غضب الله علیهم من غیر ان یکونوا اشرکوا بالرحمن ولا شکوا فی شیء مما جاء به موسی علیه السلام قال الله
عز و جل ولقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت فقلنا لهم کونوا قردة خاسئین شرح السبت
بسین [illegible] و سکون با [illegible] و در [illegible] در باب ضرب [illegible] مراد [illegible]
اکثر معاش [illegible] صیغه مضارع معلوم از باب مفاعلت [illegible]
چیزی [illegible] که از آن غافل توان شد فی [illegible] برای سببیت است و ضمیر راجع بسبت است ~~[illegible]~~ یعنی
و بود از جمله راه و روشی که امر کرد الله عز و جل بآن موسی را که [illegible] لازم گردانید بر ایشان [illegible]
اکثر معاش دنیا بسبب ترک [illegible] عظیم شمرد ترک عمل شنبه را و حلال شمرد [illegible] آن ترک را از خوف الله تعالی

شکار ماهی از آن

علیه و اله کرا کرد و داخل کرد او را اسد تعالی ابدیت بقرار او و آن اقرار ایمانیست که محض تصدیق نیست بلکه بمعنی کم فعل واجبات و ترک محرمات
لازم آن نیست اگرچه بعث کمال آنست و عذاب کرد اسد تعالی ابدیت از جمله کسی که مرده و او تابع بود محمد را صلی اسد علیه و اله برای اقرار
کر کسی اگر با وجود آن اقرار شرک کند کسی را با رحمن در معبودیت بمعنی که منافق باشد **اصل** و تصدیق ذلک ان اللّٰه عزّ وجلّ
انزل علیه فی سورة بنی اسرائیل بمکة وقضی ربک الا تعبدوا الا ایاه وبالوالدین احسانا الی
قوله تعالی انه کان بعباده خبیرا بصیرا ادب وعظة وتعلیم ونهی خفیف لم یعد علیه ولم یتواعد علی اجتراح
شیء مما نهی عنه **شرح** و سطر است اما یبلغن عندک الکبر احدهما او کلاهما فلا تقل لهما اف ولا
تنهرهما وقل لهما قولا کریما واخفض لهما جناح الذل من الرحمة وقل رب ارحمهما کما ربیانی صغیرا
ربکم اعلم بما فی نفوسکم ان تکونوا صالحین فانه کان للاوابین غفورا وآت ذا القربی حقه والمسکین
وابن السبیل ولا تبذر تبذیرا ان المبذرین کانوا اخوان الشیاطین وکان الشیطان لربه کفورا
واما تعرضن عنهم ابتغاء رحمة من ربک ترجوها فقل لهم قولا میسورا ولا تجعل یدک مغلولة الی
عنقک ولا تبسطها کل البسط فتقعد ملوما محسورا ان ربک یبسط الرزق لمن یشاء ویقدر
و بالوالدین مقدر و حسنوا بالوالدین است و معطوف است بر وقضی پس اصل ربک و قضی بحث کلم بعد بسکون میم مشدد
و ضمیر الی شیط بسنه مضارع متصل الام و اولی باب بضرار است الحد و شدید بسر چیزی کردن بیان لفظ ادن **یعنی** و **اصل** ربعاو
میان تکلیفات کم و تکلیفات در پیشه انکار اسد عزوجل فرو د آورد بر محمد علیه السلام در سوره بنی اسرائیل در مکه و حکم قطعی کرد صاحب کل
اعتبار تو که عبادت نکنید مگر او را و احسان کنید به پدر و مادر احسان عظیم تا قول او به درستی که اسد تعالی بود به کان خود فاعث
خبردار بعایت بینا این تکلیفات که مذکور است در با لوالدین آخر ادبیست و موعظه ایست و تعلیمیست و نهی است سبک و چیزی
کرد بر ترک آن و وعید عذاب نکرده بر ارتکاب چیزی از آنچه نهی کرده از آن **اگر گوی** در وآت ذا القربی حقه که خود را وعید است **گویم**
زیاد کردن لفظ کان برای افاده اینست که در اواخر شرایع اولوالعزم سابق چنین بوده و از این لازم نمی آید که در وقت نزول این آیت
بر چنین باشد **اصل** وما انزل نهیا عن اشیاء حذر علیها ولم یغلظ فیها ولم یتواعد علیها وقال تعالی
لا تقتلوا اولادکم خشیة املاق نحن نرزقهم وایاکم ان قتلهم کان خطأ کبیرا ولا تقربوا الزنی انه
کان فاحشة وساء سبیلا ولا تقتلوا النفس التی حرم اللّٰه الا بالحق ومن قتل مظلوما فقد جعلنا
لولیه سلطانا فلا یسرف فی القتل انه کان منصورا ولا تقربوا مال الیتیم الا بالتی هی احسن حتی
یبلغ اشده واوفوا بالعهد ان العهد کان مسئولا واوفوا الکیل اذا کلتم وزنوا بالقسطاس المستقیم
ذلک خیر واحسن تأویلا ولا تقف ما لیس لک به علم ان السمع والبصر والفؤاد کل اولئک کان
عنه مسئولا ولا تمش فی الارض مرحا انک لن تخرق الارض ولن تبلغ الجبال طولا کل ذلک کان
سیئه عند ربک مکروها ذلک مما اوحی الیک ربک من الحکمة ولا تجعل مع اللّٰه الها آخر فتلقی فی
جهنم ملوما مدحورا **شرح** و او در ایاکم برای عطف است و مستوا نبود که بمعنی مع باشد زیاد کردن لفظ کان در کان خطأ

مقتضی رجحان ادای خبیه ... و بالوالدین حب
بیان ... و شرح حدیث ... ثقفت فهم
جنس ... بالوالدین است و اینجا بگوییم که از جمله اینها
بحقنا ... در مرادی الدین ... بیسر شده

کبر

کبیرا و در لفظ کان برای افاده اینست که در اواخر شرایع اولوالعزم گناه کبیره بوده و در مدینه چنین خواهد شد اگرچه در مکه منسوخ شده چنانچه می آید
در حدیث اول باب آینده ضمیر فلا یسرف و ضمیر انه راجع بولی است و مراد با اسراف در قتل اینست که قاتل خویش او را و کسی که شریک شده و او را جمع ایشان را
کشد یا که وسعت در آن اشتباه بقدری که رد فاضل دیت بر وارثان آن ده کس کند چنانچه می آید در کتاب الدیات در حدیث نهم باب
الجماعة یجتمعون علی قتل واحد که باب هفتم است پس نصرت ولی ابعاد نیست از تسلط او بر قتل یکی از آن ده کس تا وارثان فرمودن نه کس دیگر بر عشر دیت
برای وارث مقتول القصاص لا تقف بسکون قاف و ضم فا بصیغه نهی جمع الامر و اولی ب نصرات القفو بفتح قاف و سکون فا از پی رفتن چیزی
و مفعول لا تقف است با در به برای ملابست است و مراد تجاوزه است و ظرف حذر دوم است جملة ان السمع استیناف بیانی است
شیارا به اولئک سمع و بصر و فؤاد و مانند آنها است زیرا که زیاد کردن لفظ کل او لئک برای دلالت بر اینست که غیر سمع و بصر و فؤاد دیگر از
اجزای بدن آدمی حکم آنها دارد و تخصیص ذکر سمع و بصر و فؤاد در این آیت باعتبار اینست که مردمان کاه میکنند در افعال آنها مثل شنیدن سرود و بیان
این می آید در کتاب الاشربه در حدیث دوم باب سی و ششم که باب الغناء است و مثل نگاه کردن در سرای دیگری و مثل گمان بد بی فایده و گمان خیر بردن
بمومنی کان اخبار از شرایع اولوالعزم سابق است برای دلالت بر اینکه این حکم بعد از قوت اسلام مؤکد خواهد کرد و ضمیر مستتر راجع بکل است ضمیر
راجع بغیر معلوم الجواز است که مذکور است در ضمن ما لیس لک به علم مسئول بودن اجزای آدمی از افعال غیر معلومة الجواز بمعنی معذب بودن آن
اجزا بسبب آن افعال است و این نوعی از مجاز است و مراد اینست که آدمی معذب میشود بسبب افعال مجهولة الجواز متعلقه بهر یک از اجزای
او بعذابی مناسب آن جزء و نظیر این گذشت در کتاب العقل در حدیث اول باب اول که ایاک آمر و ایاک انهی و ایاک اعاقب و ایاک اثیب
و بیان شد **یعنی** و فرود آورد در سوره بنی اسرائیل متصل آنچه مذکور شد نهی از چیزی چند غیر شرک که پرهیز فرمود بر آنها و مبالغه کرد در
آنها و وعید عذاب نکرد بر آنها بیان این آنکه گفت و مکشید اولاد خود را از ترس مفلسی ما روزی میدهیم ایشان را و شما را با یمنی که بر کسب ایشان
وسعت در روزی شما میشود بدرستی که کشتن ایشان بود در شرایع اولوالعزم خطای بزرگ و نزدیک مشوید زنا را بدرستی که آن بود در شرایع
اولوالعزم رسوا و بد رسمی باعتبار نسبی و مفاسدی که قرار داده و مکشید جانی را که صاحب حرمت کرده آن را اسد تعالی مگر بسبب چیزی که روا آمدی مثل
قصاص و هر که کشته شود مظلوم پس تحقیق گردانیدیم برای وارث نزدیکتر او تسلطی را پس باید که ولی تجاوز از حد لایق ننماید در قصاص بدرستی
که ولی بود یاری کرده شده بتسلط او بر انتقام لایق حال خود و نزدیک مشوید مال یتیم را مگر بطریقی که آن بهترست تا وقتی که برسد بقوت عقل خود و وفا
بعهدی که مولی بستی که بیان بود در شرایع اولوالعزم سابق سؤال کرده شده و مرتبان حال آن پیامبر و وفا بتوکردند یا نه تا هر که نکرده باشد معذب بجهنم شود و تمام
پیمانه را چون پیمانه دهید مرده و تراجنری ها یعنی که از حساب ابنا خود را نگاه دارید مغایة نیست و بسنجید بترازوی راست آن بهترست در قبول آخر
از روی بازگشت که ثواب آخرت است و از پی مرو کاری را که نیست تر الجواز آن علمی بیان این آنکه گوش و چشم و دل هر یک از آنها بود در شرایع اولوالعزم
سابق از کار غیر معلوم الجواز پرسیده شده و معذب بر آن و مرو در زمین از روی تکبر بدرستی که تو نخواهی شکافت زمین را و نخواهی رسید بکوهها باعتبار
بلندی هر یک آنچه مذکور شد از اوامر و نواهی بود مخالفت آن در شرایع اولوالعزم سابق نزد صاحب کل اختیار تو بغایت ناخوش شمرده شده یعنی گناه
کبیره اشارت باینکه در مدینه کبیره خواهد شد آنچه مذکور شد از جمله چیزیست که وحی کرد سوی تو صاحب کل اختیار تو از ادب و مکارم اخلاق یعنی
عذابی در مخالفت آن هنوز در این شریعت مقرر نیست و مگردان با اسد تعالی معبودی دیگر را تا انداخته شوی در جهنم سرزنش کرده شده و دور کرده شده از
رحمت الهی **اصل** وانزل فی واللیل اذا یغشی فانذرتکم نارا تلظی لا یصلاها الا الاشقی الذی کذب وتولی فهذا مشرک **شرح**

غلو

وفرو فرستاده در سوره واللیل اذا یغشی در که پس ملاحظه فرمودم شما را آتشی که زبانه میکشد ملاقات میکند آنرا مگر
شقی تری که تکذیب رسول کرد و رو گردان شد بیان اینکه این اشقی مشرک است و عذاب جهنم شده درو
حاصل این است که جمیع اعدای اشقی در که متقی است و دور است از آتش جهنم اگرچه بعض ایشان متقی است
از جهتی شقی جهتی دیگر و بعض ایشان که اجتناب از ترک فرائض و فعل محرمات کند اتقی است پس اکر
مضارع در لا یصلیها برای حال است و استعمال صلی در سبب آن شده مجازا و سین در سیجنبها الاتقی
برای استقبال قریب است باعتبار تاخر از وقت تکالیف مدنیه و مراد این است که اشقی
معذب بجهنم میشود مطلقا و اتقی معذب نمیشود اصلا و کسی که تقی باشد از جهتی و شقی باشد از جهتی دیگر
معذب نمیشود اگر وفات یابد پیش از نزول تکالیف مدنیه و معذب میشود اگر وفات یابد بعد از آنها
اصل وَأَنْزَلَ فِي إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ
فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا وَيَصْلَى سَعِيرًا إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ
لَنْ يَحُورَ بَلَى فَهَذَا مُشْرِكٌ شرح وفرو فرستاده در سوره اذا السماء انشقت در که و اما کسی
که داده شد نامه اعمال او از پس پشت او پس خواهد خواند هلاکت را یا میخوانی که واویلا خواهد گفت
و ملاقات میکند آتش افروخته را بدرستی که او بود در میان ابنای جنس خود از اهل ضلالت
خوشحال بحکومت باطل دنیا بدرستی که او گمان کرد که رجوع بقیامت نخواهد کرد بلی میکند بیان اینکه این
مشرک است بانکار رسالت رسول چه در تکیه و چه پیروی ظن خود یا ظن دیگری میکند پس او معبود میسازد
الکنی بنا براینکه واقف متعدی باشد [illegible] میکند براینکه عمل بخبر واحد [illegible]
[illegible] است که [illegible] ظن بکم [illegible] است [illegible]
[illegible] است [illegible] بر عدم [illegible] است که [illegible]
[illegible] ظن بکم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] است [illegible]
[illegible]
اصل وَأَنْزَلَ فِي تَبَارَكَ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ
فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا
نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ فَهَؤُلَاءِ مُشْرِكُونَ شرح وفرو فرستاده در سوره تبارک در که هر وقت

کانداخته شود در جهنم گروهی از اهل آن میپرسند ایشان را خازنان جهنم برای سرزنش آیا نیامد شما را ترساننده از این عذاب گویند بلی
بتحقیق آمد ما را ترساننده پس تکذیب کردیم و گفتیم فرو نفرستاده الله تعالی هیچ کتابی بیان اینکه این جماعت مشرکانند بانکار
رسالت رسول علیه السلم اصل وَأَنْزَلَ فِي الْوَاقِعَةِ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ وَتَصْلِيَةُ
جَحِيمٍ فَهَؤُلَاءِ مُشْرِكُونَ شرح وفرو فرستاده در سوره واقعه در که و اما اگر کسی که وفات یابد باشد از تکذیب کنندگان
گمراه پس ابای وی است حاضری از آب گرم شده جهنم و بقعه ملاقات فرمودن جهنم در قیامت بیان اینکه این جماعت مشرکند
بانکار رسالت رسول اصل وَأَنْزَلَ فِي الْحَاقَّةِ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ
وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ إِلَى قَوْلِهِ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ
فَهَذَا مُشْرِكٌ شرح در اینجا است هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا
سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ثم در اول برای تراخی زمانی است و در دوم برای تعجب تراخی مرتبات یعنی وفرو فرستاده
اعمال سوره حاقه در که و اما کسی که داده شود نامه اعمال او بدست چپ او پس بگوید ای کاش که من داده نمیشدم نامه خود و نمیدانستم
که چیست اندازه اعمال من یعنی جزای آنها که جهنم است ای کاش که جهنم که حساب منست نبود و مرده زندگی فایده نکرد در دفع عذاب جهنم
از من مال من برطرف شد از من حکومت من گفته میشود ملائکه عذاب را بگیرید او را و دست در غل کشید او را بعد از آن داخل جهنم
ن کنید او را باوجود آنکه باشد در زنجیری که گران هفتاد گز است مراد زنجیریست که مهیا شده برای هفتاد کس از جباره قریش و اشارات
میشود در کتاب فضل القرآن در حدیث [illegible] پس قطار
کنید او را در عرصات قیامت پیش از دخول جهنم [illegible] داخل جهنم شود با یاران خود بدرستی که او ایمان نمی آورد در دنیا به
خالق بزرگ [illegible] که منافق بود بیان اینکه این مشرک است بعدم تصدیق رسالت رسول و بحکومت از روی ظن اصل
وَأَنْزَلَ فِي طسم وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ
أَوْ يَنْتَصِرُونَ فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ جُنُودُ إِبْلِيسَ ذُرِّيَّتُهُ مِنَ الشَّيَاطِينِ
وَقَوْلُهُ وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ يَعْنِي الْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ اقْتَدَوْا بِهِمْ هَؤُلَاءِ فَاتَّبَعُوهُمْ عَلَى شِرْكِهِمْ وَهُمْ قَوْمُ
مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَيْسَ فِيهِمْ مِنَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى أَحَدٌ وَتَصْدِيقُ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ
كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ لَيْسَ فِيهِمُ الْيَهُودُ الَّذِينَ قَالُوا عُزَيْرٌ
ابْنُ اللَّهِ وَلَا النَّصَارَى الَّذِينَ قَالُوا الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ سَيُدْخِلُ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى النَّارَ وَيُدْخِلُ كُلَّ
قَوْمٍ بِأَعْمَالِهِمْ شرح و در عبارت یعنی خبر مبتدا است و [illegible] محذوف [illegible] مشرکین عبارت از هفتاد کس از قریش است
که مذکور شد در آیت سابق [illegible] هؤلاء [illegible] است ضمیر هم راجع بمجموع مشرکین و هؤلاء است قوم محمد عبارت از قریش
یا عبارت از اصحاب یا عبارت از [illegible] است لیس فیهم برای بیان اینست که [illegible] که قوم محمد داخل [illegible]
نیستند [illegible] مجموع دو جزء است اول آنکه غاوون و [illegible] ایشان مشرکند دوم آنکه شرک ایشان از قبیل شرک
یهود و نصاری نیست [illegible] کذبت قبلهم قوم نوح

محمد [illegible] در کتاب الحج در حدیث اول باب فی قوله تعالی
سواء العاکف فیه والباد که باب بیست و ششم
است

بمعنی است از سوره طسم چه لفظ فکبکبوا در آنجا نیست بلکه در سوره ص و سوره مومن است جنّی و فرو فرستاده در سوره طسم که سوره شعرات

و ظاهر کرده شد جحیم برای گمراهان و گفته شد ایشان را کجاست آنچه عبادت میکردید از پیش اسعالی با همعنی که حکم ایشان [illegible]

کردید و حکم [illegible] ایا مدد میکنند شما را یا دفع عذاب از خود میکنند پس سرنگون انداخته شدند در جحیم آن معبودان [illegible]

گمراهان و لشکرهای ابلیس [illegible] لشکرهای ابلیس اولاد او یا از شیاطین و قول او در سوره طسم در تتمه آنچه مذکور شد [illegible]

در حکایت قول غاوون [illegible] گمراه کردند ما را [illegible]

[illegible]

۳۲

[illegible]

قبول نیست و توبه کنند حال خود را یعنی که کبیره دیگر نکنند و اگر کرده باشند بعد از آن پشیمان شوند از آن از جهت آنها نیز توبه کنند چه بدرستی
که الله تعالی بغایت بخشاینده رحم کننده است تا بیان مصطفی را اگر گویی اگر مراد باحصان احصان واقعی است پس شهرة الاعلام
اتیان باربعة شهداء لغو میباید و اگر مراد احصان ظاهریست خبر از فسق رامی مطلقا خوب نمینماید چه میتواند بود که صادق باشد و لکن
دانسته باشد که چهار گواه که او دیده اند گواهی نخواهند داد و گواهی نمیدهند گوییم مراد احصان ظاهریست و مراد بفسق نیز فسق ظاهریست یعنی
که ایشان محکوم علیهم بفسق اند اگرچه فاسقان واقعی نباشند معنی ماند که واو اولئک هم الفاسقون برای توضیح لا تقبلوا لهم شهادة است و جمله داخل
در جزای شرط نیست پس عطف خبر بر انشا شده پس الا الذین تابوا اگرچه استثنا از جمله اولئک هم الفاسقون است لیکن این جمله چون برای
توضیح عدم قبول شهادت است استثنا راجع بآن نیز میکند در معنی اصل فبرأه الله ما کان مقیما علی الفریة من ان یسمی
بالایمان قال الله عز وجل افمن کان مؤمنا کمن کان فاسقا لا یستوون وجعله الله منافقا قال الله عز وجل
ان المنافقین هم الفاسقون وجعله الله عز وجل من اولیاء ابلیس قال الا ابلیس کان من الجن ففسق عن امر ربه
شرح پس بنابر اینکه ایشان را بغایت فاسقان شمرده بری کرده رامی را اگرچند اگر توبه از افترا یعنی رمی بزنا نکرده باشد از اینکه نامیده شود بایمان
بیان این آنکه گفت الله عز وجل در سوره الم سجده آیا پس آنکه باشد مؤمن مانند کسی است که باشد فاسق برابر هم نیستند و ایضا گردانیده
رامی را الله تعالی منافق بیان این آنکه گفت الله عز وجل در سوره توبه بدرستی که منافقان بغایت فاسقانند اگر گویی اگر ضمیر فصل
در هم الفاسقون برای مبالغه است پس لازم نمی آید که هر که بغایت فاسق است منافق باشد چه موجبه کلیه منعکس نمیشود و اگر
برای حصر است پس لازم می آید که کافری که کفر او صریح باشد فاسق نباشد گوییم برای مبالغه است و مراد بگردانیدن رامی منافق آنست
که او را همتای منافق کرده اگرچه منافق نباشد حقیقة و ایضا گردانیده رامی را از نزدیکان و همتایان ابلیس بیان این آنکه گفت
در سوره کهف که ابلیس که بود از جن پس سرکشی کرد از فرمان صاحب کل اختیار خود بترک سجده آدم می آید در باب صلوة و شهاد[?]
و هم کرد این استثنا متصل است اصل وجعله الله ملعونا فقال ان الذین یرمون المحصنات الغافلات المؤمنات
لعنوا فی الدنیا والآخرة ولهم عذاب عظیم یوم تشهد علیهم السنتهم وایدیهم وارجلهم بما کانوا یعملون و
لیست تشهد الجوارح علی مؤمن انما تشهد علی من حقت علیه کلمة العذاب فاما المؤمن فیعطی کتابه
بیمینه قال الله عز وجل فاما من اوتی کتابه بیمینه فاولئک یقرؤن کتابهم ولا یظلمون فتیلا شرح در سوره
بنی اسرائیل فمن اوتی کتابه است و در سوره الحاقه و سوره انشقاق فاما من اوتی کتابه بیمینه است اما تتمه موافق نیست پس این نقل بمعنی
است از هر سه سوره یعنی و گردانیده الله تعالی رامی بزنا را دور کرده شده از رحمت الهی بیان این آنکه الله تعالی
گفت برای بیان انتقام خود از رامی بی واسطه دیگری و برای تسلی اهل ایمان مؤمنات که غایبانه دشنام داده شوند و برای زجر جمعی که غایبانه
دشنام دهند در سوره نور بدرستی که آنجماعت که دشنام میدهند زنانی را که مستوره باشند و بایشان نرسد آن دشنام تا مکافات علام دل[?]
و انتقام از ایشان کشیده شود و در دنیا که بشرعی آن زنان بزیور ایمان آراسته باشند دور کرده شده اند از رحمت الهی در دنیا و آخرت و ایشان راست عذابی
بزرگ در روزی که گواهی میدهند بر ایشان زبانهای ایشان و دستهای ایشان و پاهای ایشان بآنچه میکردند در دنیا امام گفت و حال است که گواهی میدهند اعضا بر مؤمن
بر این نیست که گواهی میدهند بر کسی که ثابت و لازم شده بر او حکم الهی بعذاب پس اما مؤمن پس داده میشود نامه اعمال او بدست راست او یعنی که اصلا تفتیش اعضا نمیشود بیان این آنکه گفت الله عز وجل لمو

اسرائیل غیر آن پس اما کسی که داده شد کتاب او بدست راست او پس ایشان میخوانند کتاب خود را و نقص کرده نمیشوند اصلا
حتی بمقدار چیزی که در میان دو کفه هسته میشود اصل و سورة النور انزلت بعد سورة النساء و تصدیق ذلک
انزلت و
ان الله عز وجل انزل علیه فی سورة النساء واللاتی یأتین الفاحشة من نسائکم فاستشهدوا علیهن اربعة
منکم فان شهدوا فامسکوهن فی البیوت حتی یتوفاهن الموت او یجعل الله لهن سبیلا والسبیل الذی
قال الله عز وجل سورة انزلناها وفرضناها وانزلنا فیها آیات بینات لعلکم تذکرون الزانیة والزانی
فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة ولا تأخذکم بهما رأفة فی دین الله ان کنتم تؤمنون بالله والیوم
الآخر ولیشهد عذابهما طائفة من المؤمنین شرح این جواب اعتراض مقدر جملی است که میگویند مصر بر کبیره اگرچه توبه چند
که جدا از اذن در بردن رسول علیه السلام از که باشد معذب بخلود در جهنم نمیشود و استدلال میکند بر این مدعای خود بآیت سوره نساء که در
نازل که ان الله لا یغفر ان یشرک به و یغفر ما دون ذلک لمن یشاء حاصل اعتراض اینست که آیا که شما استدلال بآنها کرده اید منسوخ
باشد بآیت سوره نساء اگرچه جمیع در مدینه نازل شده باشد و حاصل جواب اینست که استدلال باینکه آیات بعضی از غیر سوره نور در
سوره نور و این توهم در غیر سوره نور میرود و الا در آیات سوره نور این توهم میرود و باین معلوم میشود تا بیان که این توهم در غیر سوره نور
بر میرود چه سوره نور بعد از سوره نساء است و شما آیتی از سوره نور بر غیر سوره نساء ندارید برای توهم خود و همچنین از اهل اسلام قائل
نشده که آیت سوره نساء ناسخ وعید بر بعض کبائر غیر شرک باشد و ناسخ وعید بر بعضی دیگر نباشد مخفی نماند که این گفتگو مبنی بر آنست
که هر یک از آیات سوره نساء پیش از هر یک از آیات سوره نور نازل شده باشد و ظاهر سوره نازل شده اینست که جمیع سوره نور
یکدفعه نازل شده باشد و ظاهر قول الله تعالی در سوره توبه یحذر المنافقون ان تنزل علیهم سورة تنبئهم بما فی
قلوبهم و امثال این از آیات قرآن اینست که هر یک از سور قرآنیه یکدفعه نازل شده باشد و این خلاف مشهور میان مفسران
مخالفانست و شاهد تخصیص این می آید در کتاب فضل القرآن در حدیث دوم باب چهارم که باب فی قرائتست یعنی و سوره نور فرود فرستاده
شد بعد از سوره نساء و دلیل این آنکه الله عز وجل فرود آورد بر محمد علیه السلام در سوره نساء و زنانی که زنا میکنند از جمله زنان شما پس گواه
از جمله البس و
گیرید بر ایشان چهار کس اگر گواهی دادند پس نگاه دارید آن زنان را در خانهها تا باز یافت کند ایشان را مرگ یا گرداند الله تعالی
برای ایشان راهی از جمله سیاست و آن راه آنست که گفته الله تعالی در سوره نور این سوره ایست که فرود فرستادیم آنرا
و واجب لازم کردیم عمل مطابق با آن را و فرود فرستادیم در آن آیتهایی که محکمات ناشیه که شما بخاطر خود رسانید حق را هر کس که زن
زنا کننده باشد و هر کس که مرد زنا کننده باشد پس تازیانه زنید هر یک از آن دو را صد تازیانه و باید که فرا نگیرد شما را با ایشان رحمی
در فرمان الله تعالی اگر ایمان دارید به الله تعالی و روز قیامت و باید که حاضر شوند عذاب آن دو را طائفه از مؤمنان دوم
اصل عن ابی الصباح الکنانی عن ابی جعفر علیه السلام قال قیل لامیر المؤمنین علیه السلام من شهد ان لا
اله الا الله وان محمدا رسول الله صلی الله علیه وآله کان مؤمنا قال فاین فرائض الله قال وسمعته یقول
کان علی علیه السلام یقول لو کان الایمان کلاما لم ینزل فیه صوم ولا صلوة ولا حلال ولا حرام
شرح روایتست از ابو الصباح کنانی از امام محمد باقر علیه السلام گفت گفته شد امیر المؤمنین علیه السلام را که هر که گواهی دهد که نیست معبودی

ثبت کرده واینکه محمد رسول الله است صلی الله علیه وآله جشود مؤمن امیرالمؤمنین علیه السلام گفت پس کجاست چیزهایی که الله تعالی آنها را لازم ایمان
کرده مثل ایمان بواجباتی که بیان شد در باب دعائم الاسلام ومثل اجتناب از کبائر معاصی راوی گفت وشنیدم از امام محمد باقر علیه السلام
که میگفت که علی ع میگفت اگر میبود ایمانی که باعث نجات از جهنم است کلامی خواه کلام لفظی مثل الفاظ شهادتین وخواه کلام نفسی مثل تصدیق
بمضمون شهادتین وخواه مرکب از کلام نفسی ولفظی فرود نمی آمد در ایمان یعنی لازم ایمان نمیشد روزه ونماز ومانند آن
بیان حلال وحرام یعنی که چنان میبود که در مکه بود که در غیر شرک او امر ونواهی آنچه بیان حلال وحرام از قبیل محض ... کلمات ...
وفرایض مدینه که عذاب بر مخالفت آنها مقرر شده نازل نمیشد اصل قال قلت لابی جعفر علیه السلام ان عندنا قوما یقولون اذا
شهد ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله صلی الله علیه وآله فهو مؤمن قال فلم یضربون الحدود
ولم تقطع ایدیهم وما خلق الله عز وجل خلقا اکرم علی الله عز وجل من المؤمن لان الملائکة خدام
المؤمنین وان جوار الله للمؤمنین وان الجنة للمؤمنین وان الحور العین للمؤمنین ثم قال فما بال من
جحد الفرائض کان کافرا شرح ظاهر است که آن قوم مرجئه باشند ومراد ایشان بمؤمن مؤمنی باشد که کامل ... در ایمان هم رسیده باشد
گذشت در کتاب الحجة در حدیث دوم باب صد ودوم که باب ما امر النبی ص بالنصیحة لائمة المسلمین واللزوم لجماعتهم ومن هم است یعنی راوی
گفت گفتم امام محمد باقر علیه السلام را جمعی هستند که میگویند که اگر مکلف گواهی داد که مستحق عبادتی نیست مگر الله واینکه محمد رسول
الله است صلی الله علیه وآله پس او مؤمن کامل است امام علیه السلام گفت پس چرا زده میشوند جمعی که این دو گواهی میدهند حدها در زنا ومانند آن
وچرا بریده میشود دستهای ایشان در دزدی ... الله عز وجل ... خلقی گرامی تر باشد نزد الله عز وجل از مؤمنی
که کامل باشد برای اینکه فرشتگان خدمتکاران آن مؤمنان اند واینکه قرب درگاه الهی برای آن مؤمنان است واینکه بهشت بطفیل مؤمنان
مخلوق شده واینکه زنان فراخ چشم سیاه چشم بهشتی بطفیل آن مؤمنان مخلوق شده اند بعد از آن امام علیه السلام گفت برای ...
دیگر پس چیست حال کسی که ترک کند بی عذر نماز یا زکوة یا حج یا روزه را کافر است چنانچه در احادیث رسول علیه السلام منقول است یا مراد
اینکه پس چیست حال کسی که جمع فرایض را بجا نیاورد مثل دعائم اسلام واجتناب از کبائر وآن فرایض ... شمرده
بلکه چنان شمرد که او امر ونواهی که بود میشود کافر بسبب انکار محکمات قرآن سیوم اصل سألت اباعبدالله علیه السلام عن
الایمان فقال الایمان ان یطاع الله فلا یعصی شرح پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از ایمان باعث دخول بهشت گفت
ایمان آنست که اطاعت کرده شود الله تعالی در فرایض پس عصیان کرده نشود باصرار بر کبائر باب چهل وهشتم اصل باب فی ان
الایمان مبثوث لجوارح البدن کلها شرح در جوارح یعنی فی است چنانچه در بعض نسخ بجای آن فی است یعنی
چنانچه در بعض نسخ بجای آن لام است یعنی این بابیست در بیان اینکه ایمان باعث دخول بهشت مرکب است واجزای آن پراکنده
کرده شده است در اعضای بدن در این باب هشت حدیث است اول اصل حدثنا ابوعمرو الزبیری عن ابی عبدالله
علیه السلام قال قلت له ایها العالم اخبرنی ای الاعمال افضل عند الله قال ما لا یقبل الله شیئا الا به
قلت وما هو قال الایمان بالله الذی لا اله الا هو اعلی الاعمال درجة واشرفها منزلة واسناها
حظا قال قلت الا تخبرنی عن الایمان اقول هو وعمل ام قول بلا عمل فقال الایمان عمل کله والقول

بعض

بعض ذلک العمل بفرض من الله بین فی کتابه واضح نوره ثابتة حجته یشهد له به الکتاب ویدعوه الیه
شرح الایمان مبتداست اعمل خبر مبتداست مراد سائل بقول علم بربوبیت ورسالت وصدق جمیع ما جاء به الرسول است چنانچه
بعضی از آن کلام نفسی مشهور شده وباعث سوال اینست که سوال سابق از اعمال است واگر ایمان محض قول باشد بمعنی ... چنانچه مرجئه
همین گویند جواب نامربوط میشود وچه علم از مقوله انفعالست نه فعل ومرکب از عمل وغیر عمل غیر عملست وحاصل جواب اینست
که ایمان مرکب است از عمل وقولی که جزء ایمان است بمعنی علم نیست بلکه بمعنی ... پس ایمان محض عملست ...
برای سببیت است ومدخول آن سبب علم است چنانچه در هر استدلال میباشد الفرض بفتح فاء وسکون راء وضاد با نقطه مصدر باب
ضرب بمعنی ... چیزی در قرآن ... آن وحصه کردن چیزی در هر دو اینجا مناسب است ...
آن سببیت است چنانچه در هر استدلال میباشد بین مجرور است ...
بفرض است ضمیر راجع بالله تعالی است ضمیر به راجع بفرض است ضمیر مستتر در یدعو راجع بکتاب است ضمیر الیه راجع بفرض است یعنی
حکایت کرد ما را ابوعمرو که از اولاد زبیر بن العوام است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت گفتم او را ای دانا خبر ده مرا که کدام
از افعال فاضلتر است نزد الله تعالی باعتبار ثواب آخرت گفت آنچه قبول نمیکند الله تعالی چیزی از عبادات را مگر بسبب آن
گفتم وچیست آن گفت ایمان بالله که مستحق عبادتی نیست مگر او بلندتر اعمالست باعتبار مرتبه وخوبتر اعمالست باعتبار مکان
وتمامتر اعمالست باعتبار ثواب راوی گفت گفتم آیا خبر نمیدهی مرا از ایمان که آیا محض قول است آن وعملست یعنی که مرکب
از قول وعمل یا محض قول است بی آنکه عمل جزء آن باشد پس گفت ایمان عملست همگی آن ... جزء آن عملست بدلیل ایجابی که ... از جانب
الله تعالی که مدار تکلیف مردمان بایمان کرده که آن ایجاب نمایانست در قرآن او ظاهرست روشنی آن ایجاب ...
آن ایجاب گواهی میدهد برای الله تعالی بآن ایجاب قرآن تا هر که مخالفت کند ملزم شود ومیخواند قرآن مردمان را بسوی
تصدیق بآن ایجاب مراد اینست که علم چون از مقوله انفعالست نه فعل مکلف به نمیتواند بود پس علم نه ایمانست ونه جزء
ایمان چه ایمان مکلف به است واین اشارتست باینکه تکلیف مرکب اگر چه گاهی در ضمن تکلیف بجزء میباشد اما تکلیف
مرکب بر دو قسمت اول تکلیف اجمالی دوم تکلیف تفصیلی بکل واحد از اجزاء وآنچه گفتیم در قسم اول متصور نیست در قسم
دوم وما نحن فیه از قسم دوم است چنانچه در تتمه حدیث مذکور میشود اگر گوئی آنچه فرض ... شاید که مرکب از علم واقرار
باشد گوئیم این نزاع لفظیست ومقصود ما اینست که آنچه متعلق ... محض علم نیست چنانچه مرجئه خیال کرده اند وما را
مضایقه در اصطلاح نیست ... علم شرط کفر نیست وشرط کفر را جزء ایمان شمردن نه خوش است اصل قال قلت له
صفه لی جعلت فداک حتی افهمه قال الایمان حالات ودرجات وطبقات ومنازل فمنه التام
المنتهی تمامه ومنه الناقص البین نقصانه ومنه الراجح الزائد رجحانه قلت ان الایمان
لیتم وینقص ویزید قال نعم قلت کیف ذلک قال لان الله تبارک وتعالی فرض الایمان علی
جوارح ابن آدم وقسمه علیها وفرقه فیها فلیس من جوارحه جارحة الا وقد وکلت من الایمان
بغیر ما وکلت به اختها شرح مراد بحالات مرحلتهاست تمام ونقصان ورجحان ومراد بدرجات ... رجحان ...

چنانچه می‌آید در باب درجات الایمان و مراد بطبقات مراتب نقصانست یعنی نبودن جزئی از اجزای ایمان و مراد بمنازل مراتب ترقیست
اند بحدی که نقصان جزئی از اجزای ایمان بفعل آید و مراد بتمام اینست که مشتمل بر جمیع اجزا باشد خواه زیاد و بهائی که باعث کمالست آن
نباشد و خواه باشد انتهی بصیغه اسم مفعولست و میتواند بود که بصیغه اسم فاعل باشد یعنی راوی گفت گفتم امام علیه السلام را بیان
کن آن فرض را برای من فرمایند سوم تا فهم کنم آنرا گفت برای کاری که تکلیف کرده الله تعالی مردم را بان آن چند حالتست و چندین مرتبه
ترقی است و چندین مرتبه نقصانست و چندین مرتبه منزلست پس از جمله آن ایمان ایمانیست که تمام اجزای او حاصلست و تمامی
کمال آن حصر اجزای آنست بامعنی که اصلا رجحان و کمالی که بر آن ضم شده و از جمله آن ایمان ایمانیست که نقصان دارد در اجزا و ظاهر
از قرآن که آن ناقص اجزاست پس آن ایمان بعد دست چه کل منتفی میشود با نتفاء جزو و از جمله آن ایمان ایمانیست که رجحان دارد
بر قسم اول و زیادتی آن بر قسم اول باعتبار رجحانست نه باعتبار اجزای ایمان گفتم آیا در رسی که ایمان بر آینه تمام الاجزا میشود
و ناقص الاجزا میشود و زاید بر تمام الاجزا میشود گفت آری گفتم چگونه میشود آن مخفی نماند که استبعاد و سؤال حینی بر شاید بتوهم مذهب جماعتست
که ایمان علم باشد چه علم قابل شدت و ضعف نیست امام علیه السلام گفت برای اینکه الله تعالی واجب لازم کرده ایمانرا بر اعضای فرزند — تبارک و
آدم و قسمت کرده آنرا بر این اعضا و متفرق کرده آنرا در این اعضا بر روشی که نیست از اعضای فرزند آدم هیچ عضوی مگر
بر حالی که واداشته شده از جمله اجزای ایمان بغیر آنچه واداشته شده بان شریک آن عضو از جزو ایمان بودن عمل جوارح تفصیل مذکور
اینست که اگر جمیع اعضا بفرایض قیام نمود نمود اکتفا کرده ایمان تام است و اگر چیزی از فرایض عمل نیاید ایمان ناقصست و اگر جمیع
بفرایض قیام نمود نمود و بعضی اجزا یا جمیع اجزا زیاده بر قیام نمود مثل نوافل و مثل اجتناب از ظلم و صغایر کرده ایمان زاید است **اصل**
فَمِنْهَا قَلْبُهُ الَّذِي بِهِ يَعْقِلُ وَيَفْقَهُ وَيَفْهَمُ وَهُوَ أَمِيرُ بَدَنِهِ الَّذِي لَا تَرِدُ الْجَوَارِحُ وَلَا تَصْدُرُ إِلَّا عَنْ رَأْيِهِ
وَأَمْرِهِ وَمِنْهَا عَيْنَاهُ اللَّتَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا وَأُذُنَاهُ اللَّتَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا وَيَدَاهُ اللَّتَانِ يَبْطِشُ بِهِمَا وَرِجْلَاهُ
اللَّتَانِ يَمْشِي بِهِمَا وَفَرْجُهُ الَّذِي الْبَاهُ مِنْ قِبَلِهِ وَلِسَانُهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ وَرَأْسُهُ الَّذِي فِيهِ وَجْهُهُ فَلَيْسَ
مِنْ هَذِهِ جَارِحَةٌ إِلَّا وَقَدْ وُكِّلَتْ مِنَ الْإِيمَانِ بِغَيْرِ مَا وُكِّلَتْ بِهِ أُخْتُهَا بِفَرْضٍ مِنَ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ يَنْطِقُ
بِهِ الْكِتَابُ لَهَا وَيَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهَا **شرح** مراد بعقل ادراک علم بقضایای ضروریه است و مراد بفقه ادراک علم بقضایای
ضروریه و ترتیب آنهاست بروشی که نتیجه از آنها حاصل شود و مراد بفهم علم بنتیجه است که متعلق بالکتاب هم صفت فرضست
ضمیر بدو در جائی که راجع بفرض است و ضمیر لها و علیها راجع بجارحه است و لام برای منفعت و علی برای اضرار است **یعنی** بیان
این آنکه از جمله اعضا دل اوست که بان میداند قضایای ضروریه را و ترتیب میدهد آنها را و میفهمد ترتیب آنها نتیجه آنها را و آن دل
حاکم بدن اوست که شروع در کاری نمیکنند اعضا و فارغ از آن کار نمیشوند مگر از روی صلحت دید آن دل و فرمان آن و از جمله اعضا
دو چشم اوست که می بیند بآنها و دو گوش اوست که میشنود بآنها و دو دست اوست که سخت میگیرد چیزها را بآنها و دو پای
که راه میرود بآنها و آلت مردی و زنی اوست که جماع از جانب آن حاصل میشود و زبان اوست که سخن میگوید بان و سر اوست
که در آنست روی او و بیان این آنکه نیست از این اعضا عضوی مگر بر حالی که واداشته شده از جمله اجزای ایمان بغیر آنچه واداشته شده
بان شریک آن بتعیین و لازم کردنی که از جانب الله جل و عز است که میشود در دنیا و آخرت بان فرض قرآن برای آن جارحه اگر واقع

بان فرض کند گواهی میدهد در دنیا و آخرت بان فرض بر ان جارحه اگر مخالفت آن فرض کند **اصل** فَفَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ غَيْرَ
مَا فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ وَفَرَضَ عَلَى السَّمْعِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ وَفَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى
اللِّسَانِ وَفَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ وَفَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ
وَفَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ وَفَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ **شرح** بیان این که
واجب لازم کرد بر دل غیر آنچه را که واجب لازم کرد بر آلت شنیدن و لازم کرد بر آلت شنیدن غیر آنچه را که لازم کرد بر دو چشم و لازم کرد
بر دو چشم غیر آنچه را که لازم کرد بر زبان و لازم کرد بر زبان غیر آنچه را که لازم کرد بر دو دست و لازم کرد بر دو دست غیر آنچه را که لازم
کرد بر دو پا و لازم کرد بر دو پا غیر آنچه را که لازم کرد بر آلت جماع و لازم کرد بر آلت جماع غیر آنچه را که لازم کرد بر رو **اصل** فَأَمَّا مَا فَرَضَ عَلَى
الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ فَالْإِقْرَارُ وَالْمَعْرِفَةُ وَالْعَقْدُ وَالرِّضَا وَالتَّسْلِيمُ بِأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
إِلَهاً وَاحِداً لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَداً وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَالْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ
مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مِنْ نَبِيٍّ أَوْ كِتَابٍ فَذَلِكَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِقْرَارِ وَالْمَعْرِفَةِ وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ
عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْراً وَقَالَ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ
الْقُلُوبُ وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَقَالَ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ — قالوا آمنّا
بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ فَذَلِكَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِقْرَارِ
وَالْمَعْرِفَةِ وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ رَأْسُ الْإِيمَانِ **شرح** این متعلق بفرض است چه معطوفات بر ان از قبیل عطف تفسیر است اگر حمل
کنند که مراد لفظ است یا مراد علم است الصاحبه مؤنث صاحب یعنی زن یا شریک در مرتبه وجود چنانچه بود و فلاسفه میگویند که عقل
عاشر است و سماء معه شریک اوست در مرتبه وجود و پس تأنیث باعتبار اینست که ساء مؤنث است الولد فرزند متعارف یا بمعنی
چیزی که صادر شود از کسی بی اختیار چنانچه بود و فلاسفه چون قایلند بامتناع تخلف معلول از علت تامه میگویند صدور معلولات از علل
ما یجاب است در سوره نحل چنین است مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ
شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْراً فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ از جمله احتمالات این آیت اینست که من کفر مبتداست الا بمعنی غیر است و صفت
من کفر است و از کلام سیبویه ظاهر میشود که شرط نیست در موصوف الا که بمعنی غیر است جمع بودن و نکره بودن حقیقه یا در الایمان یعنی
ذاتست چون الا بمعنی غیر است و غیر متضمن معنی الاست لکن در مقابل آن مذکور شده برای استدراک فعلیهم غضب خبر من کفر است و در
سوره مائده بجای یا الذین آمنوا الذین قالوا آمنا است و گویا مراد عبارت امام علیه السلام مسیح متشابهات قرآنست چنانچه می‌آید در اول
کتاب فضل القرآن که نحن ذکر الله و موافق اینست آیت سوره زمر ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ و بیان آن
در شرح حدیث دوازدهم باب اول کتاب العقل **یعنی** پس آنچه لازم کرد بر دل از جمله اجزای ایمان پس گرویدن و شناختن
خود بر چیزی و راضی شدن و گردن نهادنست باینکه نیست معبودی بحق بجز الله بر حالی که شبهه نیست شریکی نیست او را در حکم
معبود یگانه است نگرفته برای خود همتایی و نه فرزندی و باینکه محمد بنده او و رسول اوست از پیش خود حکم — بانجبر کرد
علیه ذکر و بان هر چه آمده از نزد الله تعالی از نبی و از کتاب یعنی اینکه هیچ زمانی خالی از شریعت نبی و کتابی که از جانب الله تعالی

خود و وتو اهد بود و پس آنچه مذکور شد خبریست که لازم کرده الله تعالی بر دل که آن کرویدن و شناختن است و آن عمل است اَلّا مَن
أُكرِهَ وقلبه مطمئن بالایمان
قول الله تعالی است در سوره نحل هر که کافر شود به الله تعالی [illegible] کسی که مجبور شده باشد بسبب تقیه و دل او ساکن و برقرار باشد در
ایمان کر [illegible] معنی جزئی از ایمان که فرض است و لیکن کسی باشد که فراخ کرده باشد بکفر سینه را پس بر ایشان است غضب از
جانب الله تعالی و گفت در سوره رعد آگاه باشید و بس ساکن میشود دلها کرویدن بربوبیت رب العالمین اشارت باینست که جمعی که
پیروی مضلات خواهند کرد دلهای ایشان مطمئن کرویدن بربوبیت رب العالمین میشود و گفت در سوره مائده آن جماعت که گفتند
مؤمن شدیم بدهنهای خود و مؤمن نشده دلهای ایشان یعنی که آن جزو از ایمان را که فرض است کرده اند و گفت در سوره بقره و اگر اظهار
کنید آنرا که در دلهای شماست مثل کفر و مثل قصد معصیت یا پنهان کنید آنرا محاسبه میکند شما را الله تعالی در قیامت پس می بخشد کناه را
برای هر که میخواهد و عذاب میکند هر که را که میخواهد پس آنچه مذکور شد خبریست که فرض کرده الله عز و جل بر دل که کرویدن و شناختن باشد
و آن عمل است و آن سر ایمانست یعنی که اول فرایض الهی آن عمل است **اصل** وَفَرَضَ اللهُ عَلَى اللِّسَانِ الْقَوْلَ وَالتَّعْبِيرَ
عَنِ الْقَلْبِ بِمَا عَقَدَ عَلَيْهِ وَأَقَرَّ بِهِ قَالَ اللهُ جَلَّ وَعَزَّ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْناً وَقَالَ قُولُوا آمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ
إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ فَهَذَا مَا فَرَضَ اللهُ تعالى عَلَى اللِّسَانِ وَهُوَ عَمَلُهُ

شرح در سوره عنکبوت بجای آمنا بالله و ما انزل چنین است آمنا بالذی انزل و در سوره بقره هست اما تتمه موافق نسخ **متن** و در باب
لازم کرده الله تعالی بر زبان سخن را و ترجمان شدن را از جانب دل آنچه بست [illegible] دل او و را باور کرده و باور کرده بآن گفت الله جل و عز
در سوره بقره و گوئید مردمان را بانیکی یعنی نصیحت در مقام امر بمعروف و نهی از منکر و گفت گوئید اهل کتاب را که گرویدیم باالله تعالی و آنچه نازل
ساخت بسوی ما و آنچه نازل ساخت بسوی شما و مستحق عبادت ما و مستحق عبادت شما یکیست و ما برای او گردن نهاده کانیم پس این حرفیست
که فرض کرده الله تعالی بر زبان و آن عمل زبانست **اصل** وَفَرَضَ عَلَى السَّمْعِ أَنْ يَتَنَزَّهَ عَنِ الِاسْتِمَاعِ إِلَى مَا حَرَّمَ اللهُ وَ
أَنْ يُعْرِضَ عَمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ مِمَّا نَهَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ وَالْإِصْغَاءِ إِلَى مَا أَسْخَطَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ فِي ذَلِكَ
وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا
فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ثُمَّ اسْتَثْنَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مَوْضِعَ النِّسْيَانِ فَقَالَ وَإِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ
بَعْدَ الذِّكْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَقَالَ فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ
الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ
خَاشِعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ وَقَالَ وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا
عَنْهُ وَقَالَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَاماً فَهَذَا مَا فَرَضَ اللهُ عَلَى السَّمْعِ مِنَ الْإِيمَانِ أَنْ لَا يُصْغِيَ إِلَى مَا لَا
يَحِلُّ لَهُ وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ **شرح** الاصغاء مجرور و معطوف بر مدخول عن است [illegible] تعالی است بنصب است و باید قبل
فاشارت بتفسیر آیت سوره انعام و اذا رأیت الذین یخوضون فی آیاتنا فاعرض عنهم حتی یخوضوا فی حدیث
غیره و اما ینسینک الشیطان فلا تقعد بعد الذکری مع القوم الظالمین [illegible]
که فاعرض عن [illegible] ایشان [illegible]

بر سبیل الزام علماء جمیع عقلا [illegible]

چنانچه بیان شده در کتاب التوحید در شرح حدیث سیم باب [illegible] که باب [illegible]

حسنا

قول الله اهل کتاب [illegible] در [illegible] در باب الاهتمام بامور المسلمین [illegible] که باب [illegible] است و مفصل میشود در کتاب الجهاد در شرح حدیث [illegible] سیم باب [illegible] الجهاد است

و بیان این می آید در شرح حدیث دوازدهم باب صد و شصت و سوم که باب مجالسة اهل المعاصی است که آیاتنا عبارت از ائمه هدی و معجزه
حدیث آیاتنا است و خوض در چیزی یعنی طعن کرده است و غیر یعنی ضد است و بعد ما برای بیان حیثیت که آیت سوره نساء برای بیان حیثیت که
مراد بخوض کردن در آیات که در سوره انعام مذکور است انکار آنها و استهزا بآنهاست پس فی در فی ذلک برای سببیت است و اشاره به ذلک او هام
است و ما اسخط الله است که هر کدام عبارت از خوض در آیات الهی است و قد نزل علیکم فی الکتاب اشارت بآیت سوره انعام است که مذکور
شد و آن مفسر است و بعضی میگویند مخفف از مثقله است جمله یکفر بها حال از آیات الله است ضمیر معهم راجع باهل کفر و استهزاست که مفهوم میشود
از کلام سابق ثم استثنی عطف بر فرض علی السمع است و ثم برای تعجب است و اشارت باینکه این مانند استثنای منقطع است و برای
مبالغه در نهی و عموم آنست زیراکه در صورت نسیان تکلیف ساقط است چنانکه می آید در باب دویست و هشتم که رفع ما لا یعلمون برای بیان است
و قال در اول عطف بر فقال فی ذلک است و مقصود تفسیر قول فبشر عبادی است که والذین اجتنبوا الطاغوت ان یعبدوها و انابوا الی الله لهم البشری
فبشر یعنی مراد عبادت طاغوت استماع سخن اوست بقرینه فی تفسیر موافق آیت سوره توبه اتخذوا احبارهم و رهبانهم اربابا من دون الله
و بیان شد در کتاب العقل در حدیث اول باب نوزدهم و بیان معنی قول احسنه گذشت در کتاب العقل در شرح فقره اول حدیث اول باب دوازدهم
و در کتاب الحجه در حدیث ششم باب نود و چهارم عبادی ثبات یا موافق قرائت ابوعمرو است بروایت سوسی که در حالت وصل تلفظ یا خواند
و در حالت وقف بسکون یا خواند و باقی باسقاط یا و اکتفا بکسره میخوانند و صوره کاهی مستعمل میشود در پیروی راسخان در علم چنانکه گذشت در کتاب
الحجه در حدیث سی و هشتم باب صد و هفتم که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة است مراد بلغو سخن غیر راسخان در علم است در تفسیر متشابهات
و مانند آن مراد بزکوه اینجا معنی مصدری است و آن پاکیزه کردن است مثل نصیحت مردمان در امر به پیروی راسخان در علم و نهی از گوش دادن
بسخن غیر ایشان و مثل و ادای حصه از آل بسبیل طرزی در منوب [illegible] کرد از کوة اقرکیه فی قوله تعالی والذین هم للزکوة فاعلون ثم سمی بها فی الفقه
الذی یخرج من المال الی الفقراء و ان کیسنا مثل ها الطهارة و قیل علی الزیادة و النماء و هو الظاهر اشاره باینهمه اسم فرض علی السمع یاد کرد
و اخطا الله عز و جل است من در من الایمان برای تبعیض است ان لا یصغی عطف بیان هذا است و من الایمان برای تاکید است سابقا
بیان این حصر و بیان فرض استماع سخن حق مثل آیت سوره اعراف و اذا قرئ القرآن فاستمعوا له و آیت سوره زمر یستمعون القول مذکور
شد زیراکه مقصود حصر مجموعه و سر رشته است و اشارت باینکه ترک استماعی که منهی عنه است مستلزم فعل استماعی است که مامور به است
موافق آنچه گذشت در کتاب الحجه در حدیث سوم باب نود و پنجم که باب ان الواجب علی الناس بعد ما یقضون مناسکهم ان یأتوا الامام است **متن** و واجب لازم کرد
در سوره انعام بر آن شنیدن را زیراکه خود در انکار وارد از گوش انداختن سوی آنچه حرام کرده الله تعالی و نیز اعراض کند از آنچه حلال
نیست او را بهیچ وجه از وجوه از جمله چیزی که نهی کرده الله عز و جل از آن و اعراض کند از گوش انداختن سوی آنچه بغضب می آورد الله عز
و جل را پس گفت برای بیان آن در سوره نساء و در منزلت چیزی که با کافران دوستی میکنند برای عبارت و بیان که بتحقیق نازل ساخت الله تعالی
بر شما در کتاب خود در سوره انعام اینکه چون شنید معجزات ائمه هدی را بر حالیکه انکار کرده میشود آنها و استهزا کرده میشود بآنها پس منشینید
با ایشان تا وقتی که طعن کنند در حدیثی که ضد آن حدیث است عجب آنکه استثنا کرد الله عز و جل در سوره انعام جای فراموشی را پس فرمود
گفت و اگر اینکه فراموشکار حکم الهی کند البته ترا شیطان پس منشین بعد از یاد آوردن با جماعت ظالمان و گفت در سوره زمر پس خوشخبری ده
بندگان مرا که گوش میکنند سخن را پس پیروی میکنند بهترین را ایشانند آن جماعت که هدایت کرده ایشان را الله تعالی و ایشانند و بس صاحبان

وارد الحجة [illegible]

ستی [illegible] و دوازدهم باب اول حدیث اول

[illegible]

منزه کرد پس از این آیت مذکوره در سوره زمر و گفت عز و جل در سوره مؤمنون بحیثی مطلب رسیده مؤمنانی که ایشان در صلوة خود فروتنی کنند
و جمعی که از سخن هرزه اعراض کنند کاشند و جمعی که ایشان زکوة را بعمل آورنده کاشند و گفت در سوره قصص و چون شنیدند سخن هرزه را اعراض
کردند از آن و گفت در سوره فرقان و چون گذشتند بسخن هرزه گذشتند بزرگانه یعنی که آلوده کاشند بگوش بآن اعراض از آن پس این چیزیست که فرض کرده
الله تعالی بر آلت شنیدن از جمله اجزای ایمان اینکه گوش نشنود از سوی آنچه حلال نیست او را و آنچه مذکور شد عمل آلت شنیدن است و آن از جمله اجزای
ایمان است **اصل** وَفَرَضَ عَلَى الْبَصَرِ أَنْ لَا يَنْظُرَ إِلَى مَا حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَأَنْ يُعْرِضَ عَمَّا نَهَى اللّٰهُ عَنْهُ مِمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ وَهُوَ عَمَلُهُ
وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ فَنَهَاهُمْ عَنْ أَنْ يَنْظُرُوا
إِلَى عَوْرَاتِهِمْ وَأَنْ يَنْظُرَ الْمَرْءُ إِلَى فَرْجِ أَخِيهِ وَيَحْفَظَ فَرْجَهُ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهِ وَقَالَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ
وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ مِنْ أَنْ تَنْظُرَ إِحْدَاهُنَّ إِلَى فَرْجِ أُخْتِهَا وَتَحْفَظَ فَرْجَهَا مِنْ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهَا وَقَالَ كُلُّ شَيْءٍ فِي الْقُرْآنِ
مِنْ حِفْظِ الْفَرْجِ فَهُوَ مِنَ الزِّنَا إِلَّا هٰذِهِ الْآيَةَ فَإِنَّهَا مِنَ النَّظَرِ ثُمَّ نَظَمَ مَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ وَاللِّسَانِ وَالسَّمْعِ وَالْبَصَرِ فِي
آيَةٍ أُخْرَى فَقَالَ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ يَعْنِي بِالْجُلُودِ الْفُرُوجَ وَ
الْأَفْخَاذَ وَقَالَ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولًا فَهٰذَا مَا فَرَضَ ... ترجمه
اللّٰهُ عَلَى الْعَيْنَيْنِ مِنْ غَضِّ الْبَصَرِ عَمَّا حَرَّمَ اللّٰهُ وَهُوَ عَمَلُهُمَا وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ **شرح** مفعول قل محذوف است بتقدیر قل غضوا
یغضوا جواب امر است مقول قول نیست و مذهب فراء اینست که یغضوا مقول قول است و بتقدیر لیغضوا است و برین مذهب تغلیب حال
وقت امر بر حال وقوع مأمور به شده و الا یمکن غضوا اصل ابصارکم العوره آنچه پوشانیدنی باشد و مراد اینجا زن یگانه است اخیه بفتح همزه
و کسر خا و سکون یا و دو نقطه در زیر است و اکتفا بذکر آن برای اینست که حکم فرج آنجا و دیگران نیز معلوم میشود بطریق اولی و تحفظ بصیغه
مضارع معلوم غائب مرفوع است و امریست که بصورت خبر مستعمل شده و ینظر بصیغه غائب معلوم است و ضمیر مستتر راجع باخیه است من ان
ینظر متعلق بیحفظن است اختها بضم همزه و سکون خا و تا دو نقطه در بالا است و اکتفا بذکر آن برای اینست که حکم فرج اخ و دیگران نیز
معلوم میشود بطریق اولی و تحفظ بصیغه مضارع معلوم غائب امر بصورت خبر است تنظر بصیغه غائبه معلوم است و ضمیر مستتر راجع باختها است
ضمیر الیها که راجع بفرج است باعتبار مضاف الیه است مشار الیه بهذه الآیه هر یکی از دو آیت است فانها من النظر مقیدست بغیر موضع قوله
مثل تحمل شهادت موافق آنچه می آید در کتاب الشهادات در بعض احادیث باب سیزدهم که باب ما یجوز من شهادة النساء و ما لا یجوز است
ثم در ثم نظم برای تراخی مرتبه است چه ما قبل آن از سوره مدنیه است و ما بعد آن دو آیت از دو سوره مکیه است و اول آن دو آیت
متعلق بسرگوشی است که برای فتواهای ائمه ضلالت کرده که ترک آیات و احکام الهی متعلق بجوارح را حلال شمرده پس آن اصل جوارح
معصیت کبیره است الاستتار پرده بر خود پوشانیدن بترک گفتگوی چیزی از افعال قبیحه و در مجالس آن شهید بتقدیر من ان شهد است
متعلق بتستترون است بتضمین معنی خوف پس لفظ تستترون اشارت بخوف دل و فرض زبان است بیان آیت و الا تقف شد در شرح
حدیث اول باب سابق **یعنی** و واجب لازم کرد بر چشم اینکه نگاه نکند سوی آنچه حرام کرده الله تعالی بر او و اینکه اعراض کند از آنچه
نهی کرده الله تعالی از آن از جمله چیزهایی که حلال نیست او را و آن عمل چشم است و آن از جمله اجزای ایمان است بیان این آنکه
تبارک و تعالی در سوره نور بگو برای مؤمنان وعید مرا بجهنم تا بپوشانند بعض چشمهای خود را یعنی که ترک کنند بعض چشم زدنهای

خود را و نگاه دارند فرجهای خود را از نگاه دیگران بیان این آنکه نهی کرده ایشان را از اینکه نگاه کنند سوی زنان بیگانه ایشان و از اینکه نگاه
کند مرد سوی فرج برادرش و میباید که حفظ کند فرج خود را از اینکه نظر کند برادرش سوی آن و گفت در سوره نور بگو برای زنان مؤمنه
وعید مرا بجهنم تا بپوشانند بعض چشم زدنهای خود را و نگاه دارند فرجهای خود را از نگاه دیگران مراد پوشانیدن چشم است از اینکه نگاه کند یکی
از آن زنان سوی فرج خواهرش و میباید که نگاه دارد فرج خود را از اینکه نگاه کند خواهرش سوی آن و امام علیه السلام گفت هر آیتی که در قرآنست
از جمله امر بنگاه داشتن فرج پس آن امر بنگاه داشتن از زنا است مگر این آیت چه آن امر بنگاه داشتن از نگاه دیگران است باز جمع این
در رشته کشیده الله تعالی آنچه را که واجب لازم کرده بر دل و زبان و آلت شنیدن و چشم در آیتی دیگر بیان این آنکه گفته در سوره حم
فصلت و شنیده که ساکت زبان و ترسان باشید از اینکه گواهی دهد بر شما آلت شنیدن شما و چشمهای شما و نه پوستهای شما
مراد اینست که فتواهایی را که از روی تصدیق دل شما ائمه ضلالت بر زبان می آورید در مجالس با کمال شوق باجتهاد و بنا بر آن
تجویز میکردید حرامهایی را که متعلق بسمع و بصر و جلد است و بعمل آوردید آنها را و آن عهد در آن هنگام ترک اسلام گفت مراد بجلود فرجها و رانها
است که از مرد و زن در وقت جماع حرام با هم ملاقات کرده اند بفتوای اهل ضلالت و گفت در سوره بنی اسرائیل که و ازپی مرو
کاری را که نیست ترا بجواز آن علمی بیان این آنکه گوش و چشم و دل جمیع اینها آنها بود در شرایع او موافق سابق از کار غیر معلوم
الجواز پرسیده شده و معذب بر آن پس اینست آنچه واجب لازم کرده الله تعالی بر دو چشم که پوشانیدن چشم باشد از آنچه حرام
کرده الله تعالی و آن عمل دو چشم است و آن از جمله اجزای ایمان است **اصل** وَفَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ أَنْ لَا يَبْطِشَ بِهِمَا
إِلَى مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَأَنْ يَبْطِشَ بِهِمَا إِلَى مَا أَمَرَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَفَرَضَ عَلَيْهِمَا مِنَ الصَّدَقَةِ وَصِلَةِ الرَّحِمِ وَالْجِهَادِ فِي
سَبِيلِ اللّٰهِ وَالطَّهُورِ لِلصَّلَوَاتِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ
وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَقَالَ فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتّٰى إِذَا أَثْخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا
الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا فَهٰذَا مَا فَرَضَ اللّٰهُ عَلَى الْيَدَيْنِ لِأَنَّ الضَّرْبَ مِنْ
عِلَاجِهِمَا **شرح** یبطش بصیغه مضارع مجهول باب نصر و ضرب است البطش جنبانیدن دست با درینجا برای آلت است و علاجات
الی المرافق ظرف مستقر است و حال است از ایدیکم بتقدیر منتهیة الی المرافق پس کانی آن من المرافق نیز میتوان گفت چنانکه می آید
در کتاب الطهاره در حدیث پنجم باب سی و چهارم که باب حد الوجه الذی یغسل و الذراعین و کیف تغسل است و در شرح آن
تفصیل میکنیم که نمیتواند بود که ظرف لغو و متعلق باغسلوا باشد مجمل اینکه او خال باشد مسح و ترک آن در مغسول دلالت میکند بر آنکه
مغسول جمیع وجه و ید است و مسح بعض راس و رجل است و غسل مجموع ید مکرر نمیشود و بحسبی که منتهی شود بر فرع حال اگر الی اگر
ظرف لغو و متعلق بفعلی شود که مفعولی داشته باشد لازم است که آن فعل نسبت بآن مفعول مکرر نشود و منتهی شود به حول الی
چنانکه ابن هشام که از علمای مخالفان است در باب پنجم کتاب مغنی اللبیب نقل کرده و تصحیح آن کرده ذکر مرافق بعنوان جمع و کعبین
بعنوان تثنیه افاده این میکند که در هر دستی یک مرفق است و در هر پایی دو کعب است و چون اصل کعب در لغت عرب بمعنی برآمده
است پس مراد بکعبین دو برآمدگی است که متصل یکدیگرست یکی آنچه در ظهر قدم است و دیگری جانب انسی ساق و بیان این می
آید در کتاب الطهاره در شرح حدیث پنجم باب هفدهم که باب صفة الوضوء است و می آید در کتاب الجهاد در حدیث دوم باب

سوم که باب وجوه الجهاد است اینکه الذین کفروا در اینجا عبارت است از مشرکان عجم چیش از آنکه لشکرکشی میان ایشان و میان مسلمانان شود پس مراد به قتال ایشان گرفتار کردن بعض ایشان در جهاد مسلمانان است و این آیت در آنجا بیان میشود مفصلا یعنی و واجب لازم کرد بر دو دست اینرا که جنبانیده نشوند سوی آنچه حرام کرده الله تعالی و اینرا که جنبانیده شوند سوی آنچه امر کرده الله عز و جل و واجب لازم کرد بر آنها از جمله صدقه و بسوی خویش و جهاد در راه الله تعالی و وضو برای نمازها بیان این آنکه گفت در سوره مائده ای جمعی که مؤمن شدید چون برخیزید سوی نماز پس بشوئید همه روهای خود را و همه دستهای خود را بر جائی که آن دستها منتهی است سوی آرنجها و مسح کنید بعض سرهای خود را و بعض پاهای خود را تا دو برآمدگی و گفت در سوره محمد صلی الله علیه و آله پس چون برخورید در غیر ماه حرام که حکم جمعی را که کافر شدند از عجم پس التزام کنید زدن گردنهای ایشان را تا آنکه چون ترسانیدید امرای ایشان را که حبس و قتل میکنند بعض شما را پس محکم کنید بیمان را پس التزام کنید یا رها کردن گرفتاران ایشان را بعد از آنکه گرفتار شده باشند یا معاوضه گرفتاران ایشان را با گرفتاران شما که نزد ایشانند تا وقتی که فرو گذارد این حکم که میان شما و مشرکان حرب است افزارهای خود را پس این چیزیست که فرض کرده الله تعالی بر دو دست زدن از افعال چون است که نسبت دارد به دو دست اصل وَفَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ أَنْ لَا يَمْشِيَ بِهِمَا إِلَى شَيْءٍ مِنْ مَعَاصِي اللَّهِ وَفَرَضَ عَلَيْهِمَا الْمَشْيَ إِلَى مَا يُرْضِي اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا وَقَالَ وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ وَقَالَ فِيمَا شَهِدَتِ الْأَيْدِي وَالْأَرْجُلُ عَلَى أَنْفُسِهِمَا وَعَلَى أَرْبَابِهِمَا مِنْ تَضْيِيعِهِمَا لِمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ وَفَرَضَهُ عَلَيْهِمَا الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فَهَذَا أَيْضًا مِمَّا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْيَدَيْنِ وَعَلَى الرِّجْلَيْنِ وَهُوَ عَمَلُهُمَا وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ شرح یعنی بصیغه مجهول است و در بعضها برای آنست است و فرضا نائب فاعل است استشهاد به آیت و لا تمش مبنی و آنکه مکیه است و در که بر فرض که عملی شود و به اعتبار ما بعد آنست که کل ذلک کان سیئه عند ربک مکروها زیرا که دلالت میکند بر اینکه در شرایع اولو العزم سابق مشی مرح کبیره بوده و در مدینه عود خواهد کرد یعنی و واجب لازم کرد بر دو پا که حرکت داده نشوند سوی چیزی از معصیتهای الله تعالی و واجب لازم کرد بر آنها رفتن را سوی آنچه راضی کند الله عز و جل را و از غضب باز دارد بیان این آنکه گفت در سوره بنی اسرائیل و مرو در زمین از روی تکبر و بدمستی که تو نخواهی شکافت زمین را و نخواهی رسید بکوهها با اعتبار بلندی و گفت در سوره لقمن و میانه گزین باش در رفتار خود و بپوشان بعض آواز خود را بدرستی که ناخوشتر آوازها هر آینه آواز خران است که جهت آنکه زور شان بیرسد آواز شان بلندست و گفت در آنچه شهادت دادند در روز قیامت دستها و پاها بر خودشان و بر صاحبانشان بسبب ضایع کردن ایشان آنها آن را که امر کرده الله عز و جل بآن و فرض کرده آنرا بر آنها در سوره یس امروز مهر می نهیم بر دهنهای ایشان و سخن میگوید با ما دستهای ایشان و گواهی میدهد پاهای ایشان بآنچه میکردند تشبیه دستها بد عیان شده و تشبیه پاها بگواهان و تشبیه دستها بد عیان شده بود

برجلی

برطبق دعوای دیگر شده چنانچه کسی که نزد حاکم که فلان کس بر من چنین ظلمی کرد و دیگری که حاضر باشد گوید که این مدعی راست میگوید هر چه آنکس بر من چنین ظلمی کرده و پس این نیز که بیان احوال فاقت از جمله چیزهائیست که فرض کرده الله تعالی بر دو دست و بر دو پا بمعنی که برای بیان آن فرض است در دو پا و آن فرض عمل آن دو است و آن از جمله اجزای ایمانست اصل وَفَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ السُّجُودَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَهَذِهِ فَرِيضَةٌ جَامِعَةٌ عَلَى الْوَجْهِ وَالْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ وَقَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا شرح علی متعلق بفریضه است موضع آخر عبارتست از سوره جن و این اشارتست باینکه مراد بمساجد اعضای سجده است موافق آنچه می آید در کتاب الصلوة در حدیث هفتم باب سیم که باب افتتاح الصلوة است و این منافات ندارد با تفسیری که گذشت در حدیث شصت و نهم باب صد و هفتم کتاب الحجة که مراد بمساجد اوصیا علیهم السلام است زیرا که معانی قرآن بسیار است یعنی و واجب لازم کرد بر رو سجده را برای الله تعالی در شب و روز در اوقات نماز بیان این آنکه گفت در سوره حج ای جمعی که مؤمن شدید رکوع کنید و سجده کنید و عبادت کنید صاحب کل اختیار خود را و بجا آورید هنر را تا شاید که شما مطلب خود برسیده باشید و این واجب لازم کرده شده و این که گفته شد فرایض است بر رو و دو دست و دو پا چه سجود بر همه آنها صحیح نیست و گفت در سوره جن و اینکه آلات سجده برای الله تعالی است پس مخوانید با الله تعالی هیچکس را اصل وَقَالَ فِيمَا فَرَضَ عَلَى الْجَوَارِحِ مِنَ الطَّهُورِ وَالصَّلَاةِ بِهَا وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا صَرَفَ نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِلَى الْكَعْبَةِ عَنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ فَسَمَّى الصَّلَاةَ إِيمَانًا شرح و قال کلام راوی است و ضمیر مستتر راجع بامام علیه السلام است فیما تا آخر مقول قول است و ظرف خبر مبتدا است فرض بصیغه ماضی معلوم یا مجهول باب ضرب است من برای بیانیت است مثل فی الثمر من الشمس نور یا برای ابتدا است مثل فی الانسان من العین الرزق و بهر تقدیر ظرف خبر دوم مبتدا است طهور بضم طا شامل وضو و غسل و تیمم است و الصلوة عطف بر الطهور است بها با یک نقطه و تخفیف ها و الف و همزه منقلب از واو مرفوع و مبتدا است البها مصدر باب نصر و منع و علم و حسن ضیا حسن و مقصود اینجا آنست که صلوة عمده و اشرف و افضل فرائض جوارحست و ذکر طهور بتقریب آنست که مقدمه صلوة است و ذلک تا آخر استدلالست بر اینکه صلوة عمده فرائض جوارح است ان بفتح همزه و تخفیف نشدید نون بغیر لام است صرف بصاد بی نقطه و را بی نقطه و فا بصیغه ماضی غایب معلوم باب تفعیل برای نسبت است و مراد بصرف اتخاذ عمده و صرف است که مفهوم است از آیت سابقه که سیقول السفهاء ما ولیهم عن قبلتهم التی کانوا علیها و مراد صرف بالفعل نیست زیرا که قول و جهک شطر المسجد الحرام بعد ازین دو آیتست در سوره بقره فاء فانزل در جواب لما نیست زیرا که ان در عربیت جایز نیست پس جواب لما محذوف است مقدر بر انزل وجه الحکمة فی الصرف فانزل و این اشارتست باینکه و کذلک جعلناکم امة وسطا تا آخر برای بیان وجه حکمت صرف و بیان افضلیت قبله دوم

خبرجابر است از نمازیست موافق حق علی نماز اللیل الموافق آیت سوره حج باجیب حب الخیر و نکونی بیان میشود در کتاب الصلوة در شرح حدیث دهم باب دوازدهم که باب من نام عن الصلوة او سها عنها است

من الناس

کعبه را بوقت و فضیلت قبله بودن بیت المقدس در زمان سابق است چنانچه بیان شده در کتاب الحجه در شرح حدیث
~~هشتم باب~~ دوم باب فی ان الائمه علیهم السلام شهداء الله عز و جل علی خلقه که باب نهم است و اشارت
بآن شده در شرح حدیث هشتم باب اول این کتاب فارسی برای بیان است **یعنی** و امام گفت که دراینچه فرض
کرده الله تعالی بر جوارح از طهارت و نماز سنتها است و آن دلالت اینست که الله عز و جل وقتی که عده کرد
نبی خود را صلی الله علیه و آله بسوی کعبه از بیت المقدس نازل کرد وجه حکمت صرف را پس نازل کرد الله عز و جل
در سوره بقره که و نبود الله تعالی برای اینکه ضایع کند ایمان شما را که بسوی بیت المقدس بود بدرستی که الله تعالی
بر مؤمنان هر آینه شفیق مهربان است بیان این آنکه نامید نماز را ایمان برای اشعار با آنکه آن
اشرف فرائض جوارح است **اصل** مَنْ لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ حَافِظاً لِجَوَارِحِهِ مُوفِياً كُلَّ جَارِحَةٍ
مِنْ جَوَارِحِهِ مَا فَرَضَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهَا لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ مُسْتَكْمِلاً لِإِيمَانِهِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ
وَمَنْ خَانَ فِي شَيْءٍ مِنْهَا أَوْ تَعَدَّى مَا أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا لَقِيَ اللهَ نَاقِصَ الْإِيمَانِ **شرح**
پس هر که برخورد در وقت مرگ و قیامت الله عز و جل را بر حالی که نگاهدار باشد اعضای خود را از اصرار
بر کبائر گناهان بی توبه تمام دهنده باشد هر عضوی از اعضای خود را آنچه واجب لازم کرده الله عز و جل
بر آن عضو برخورده الله عز و جل را بر حالی که تمام کننده باشد ایمان خود را و او از اهل بهشت است و هر که
خیانت کند در چیزی از اعضا باصرار بر کبیره بی توبه یا درگذرد از آن عبادتی که امر بآن کرده الله عز و جل
در اعضا مثل نماز برخورده الله تعالی را بی بعض اجزای ایمان و کل منتفی میشود بانتفای جزء **اصل** قُلْتُ قَدْ
فَهِمْتُ نُقْصَانَ الْإِيمَانِ وَتَمَامَهُ فَمِنْ أَيْنَ جَاءَتْ زِيَادَتُهُ فَقَالَ قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ
فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَاناً فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَاناً وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ وَأَمَّا الَّذِينَ
فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْساً إِلَى رِجْسِهِمْ وَقَالَ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ
هُدًى **شرح** گفتم بتحقیق فهمیدم کمی بعض اجزای ایمان را و تمام اجزا بودن ایمان را پس از کجا آمد زیاد شدن ایمان پس گفت از قول الله عز و جل
در سوره توبه و چون نازل کرده شود سوره پس از جمله منافقان کسی که میگوید کدام شما زیاد کرد او را این سوره باعتبار ایمان پس اما
که مؤمن شدند پس زیاد کرد سوره ایشان را باعتبار ایمان و ایشان خوشحالی میکنند بنزول سوره و اما جمعی که در دل ایشان مرض نفاق است
پس زیاد کرد سوره ایشان را باعتبار نجاست نفاقی که منضم شود با نجاست نفاق ایشان و گفت در سوره کهف ما میخوانیم بر تو حکایت اصحاب
کهف را بحق بدرستی که ایشان جوانانی بودند که گرویدند بصاحب کل اختیار خود و زیاد کردیم ایشان را باعتبار ایمان **اصل**
وَلَوْ كَانَ كُلُّهُ وَاحِداً لَا زِيَادَةَ فِيهِ وَلَا نُقْصَانَ لَمْ يَكُنْ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ فَضْلٌ عَلَى الْآخَرِ وَلَاسْتَوَتِ النِّعَمُ فِيهِ
وَلَاسْتَوَى النَّاسُ وَبَطَلَ التَّفْضِيلُ وَلَكِنْ بِتَمَامِ الْإِيمَانِ دَخَلَ الْمُؤْمِنُونَ الْجَنَّةَ وَبِالزِّيَادَةِ فِي الْإِيمَانِ تَفَاضَلَ الْمُؤْمِنُونَ
بِالدَّرَجَاتِ عِنْدَ اللهِ وَبِالنُّقْصَانِ دَخَلَ الْمُفَرِّطُونَ النَّارَ **شرح** اگر بود ترجیح بعضی بر بعضی و لیکن بتمام شدن ایمان داخل شدند
مؤمنان در بهشت و بزیاد بودن در ایمان رجحان بر یکدیگر یافتند مؤمنان در مراتب عالی نزد الله تعالی و ...

ایمان داخل شد ذات تقصیر در آتش جهنم **دوم اصل** قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلَّ
أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً فَلْيُسْأَلِ السَّمْعُ عَمَّا سَمِعَ وَالْبَصَرُ عَمَّا نَظَرَ إِلَيْهِ وَالْفُؤَادُ عَمَّا عَقَدَ عَلَيْهِ **شرح** گفت
مرا امام جعفر صادق علیه السلام از سوره بنی اسرائیل بدرستی که گوش شنیدن و چشم و دل جمیع آنها بوده در شرایع اولی العزم سابق از
~~صاحب صنعت حکم قیافه بودن گرفتن علم آنچه حکم کنند سبب آن ...~~
~~...~~
~~...~~
~~...~~
فیه بیان این آیت شد مفصل در شرح اول باب پنجم **سیوم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِيمَانِ
فَقَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَالْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللهِ وَمَا اسْتَقَرَّ فِي الْقُلُوبِ مِنَ التَّصْدِيقِ
بِذَلِكَ قَالَ قُلْتُ الشَّهَادَةُ أَلَيْسَتْ عَمَلاً قَالَ بَلَى قُلْتُ الْعَمَلُ مِنَ الْإِيمَانِ قَالَ نَعَمْ الْإِيمَانُ لَا يَكُونُ
إِلَّا بِعَمَلٍ وَالْعَمَلُ مِنْهُ وَلَا يَثْبُتُ الْإِيمَانُ إِلَّا بِعَمَلٍ **شرح** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت پرسیدم
او را از ایمانی که باعث دخول بهشت است پس گفت گواهی بزبان که مستحق عبادتی نیست مگر الله و قرار دادن خاطر خود با آنچه آمده از
جانب الله تعالی با بیان بغرائض اجتناب از کبائر مثل لمم چنانچه می آید در باب الکم و آنچه مستحکم شده در دلها که گرویدن است
بآنچه مذکور شد توضیح این شد در شرح حدیث پنجم باب یازدهم راوی گفت گفتم گواهی ... فعلی از افعال جوارح گفت بلی
گفتم آیا فعل جوارح جزو ایمانست که باعث بهشت است مراد اینست که آن محض عمل دل که بسیطات نیست بلکه مرکب است از اعمال
جمیع اعضا و ثابت نمیشود ایمانی که متعلق بدلست که بعمل جوارح مراد اینست که نزاع در اینکه عمل جوارح غیر دل جزو ایمان باعث بهشت
باشد یا نه نزاع لفظیست زیرا که آنچه متعلق بدلست و باعث بهشت است علم بصدق رسول که قابل زیاده و نقصان نیست
چه آن از مقوله انفعالست و تکلیف متعلق بآن نمیشود مگر و بدان و طوع دلست که قابل زیاده و نقصانست و ثبوت آن و نجات
آن بی عمل جوارح و تفاوت آنها محالست پس بهتر اینست که هر مستعمل فیه با موضوع لفظ ایمان کنیم عمل جوارح را معنی ایمان جزو
کرد عذر و اجتناب از کبائر که مثل لمم و اجتناب از صغائر با اباء و استکبار چنانچه می آید در حدیث دوم باب الکفر تا مذهب حق شبیه شود
بمذهب مرجئه که ایمان محض علم بصدق رسول یا جاری مجرای محض علم میشمرند لفظ تصدیق و اقرار و اذعان و امثال آنها را
بر آن علم اطلاق میکنند و لهذا اشتباه شده بر فخر رازی و امثال او چنانچه گفته در محصل مسئله الایمان عندنا لا یزید و لا ینقص لانه لما کان
اسما لتصدیق الرسول فی کل ما علم بالضروره مجیئه به و هذا لا یقبل التفاوت فمسمی الایمان لا یقبل الزیاده و النقصان و عند المعتزله
لما کان اسما لاداء العبادات کان قابلا لهما و عند السلف لما کان اسما للاقرار و الاعتقاد و العمل فکذلک و الحشویه و کلام ام
من الفرق بصوص ... ان یقال الاعمال من ثمرات التصدیق فما دل علی ان الایمان لا یقبل الزیاده و النقصان کان مصروفا الی
اصل الایمان و ما دل علی کونه قابلا لهما فهو مصروف الی الایمان الکامل **چهارم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ
مَا الْإِسْلَامُ فَقَالَ دِينُ اللهِ اسْمُهُ الْإِسْلَامُ وَهُوَ دِينُ اللهِ قَبْلَ أَنْ تَكُونُوا حَيْثُ كُنْتُمْ فَمَنْ أَقَرَّ بِدِينِ اللهِ فَهُوَ

مسلم و من عمل بما امر الله عز و جل به فهو مؤمن شرح اسلام بمعنی نفی شرک است از الله تعالی بظاهر و آن بر دو مرتبه است
اول آنکه با موافقت باطن نیست و با آن خون و مال محفوظ میماند و آن مرتبه را اعراب بیرون داشته اند چنانچه گفته در سوره حجرات قل
لم تؤمنوا ولکن قولوا اسلمنا و بیان شد در باب چهاردهم و این مرتبه حاصل میشود به بی الله معنی عبادات او بصلوة و زکوة و حج
و صوم که مذکور شد در حدیث سوم باب دوازدهم دوم آنکه با موافقت باطن است و این مرتبه حاصل میشود بجمیع بیان دین
و ولایت که مذکور شد در حدیث سوم باب دوازدهم و زیاد کردن لفظ اسم برای اشارت بانست که اشتراک اسلام میان مرتبه
اول و دوم شبیه باشتراک لفظیست چه مرتبه اول باعث ثواب در عملی از اعمال صالحه نیست و دوم باعث ثوابست در عملها
در باطن موصول است و برای عموم است پس مراد جمیع خبر است که مذکور شد امر بعبودیة ما بعده معلوم باب انضرات حدیث روایت است از
امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت گفتم او را چیست اسلام پس گفت دین الله تعالی نام آن اسلام است و آن اسلام دین الله
تعالی است پیش از بودن شما آنجا که شدید بعد از بودن شما آنجا بمعنی که عبادتیست که قدر مشترک میان عبادتی که اعتقاد بوجوب
امام مفترض الطاعه در هر زمان خواه رسول خواه وصی رسول اهل آن کشند و میان عبادتی که آن اعتقاد اهل آن نشده پس
هر که اقرار کند با آن این قدر مشترک پس او مسلمست و هر که عمل کند بجمیع آنچه امر کرده الله عز و جل با آن پس او مؤمن است حدیث پنجم
کنت عند ابی جعفر علیه السلام فقال له سلام ان خیثمة بن ابی خیثمة یحدثنا عنک انه سالک عن الاسلام
فقلت ان الاسلام من استقبل قبلتنا و شهد شهادتنا و نسک نسکنا و والی ولینا و عادی عدونا
فهو مسلم فقال صدق خیثمة قلت و سالک عن الایمان فقلت الایمان بالله و التصدیق بکتاب الله
و ان لا یعصی الله فقال صدق خیثمة شرح سلام مردیست از اصحاب امام محمد باقر علیه السلام خیثمه بفتح خا با نقطه و سکون
دو نقطه در پایین و فتح ثا سه نقطه النسک بفتح و ضم و کسر نون و سکون سین بی نقطه و بضم نون و ضم سین مصدر باب نصر و ضرب
عبادت و نصب آن بر مفعول مطلق است فهو مسلم بجای فهو سماه است چه معنی فهو صاحب اسم نظیر الحاقه ما الحاقه و الایمان بالله اول
لازمست و در دوم متعدی بمفعول بواسطه است پس تعریف مشتمل بر دو رتبت حدیث بوده نزد امام محمد باقر علیه السلام پس گفت
او را سلام که هر کسی که خیثمه بن ابی خیثمه حکایت میکند ما را از تو که او پرسید ترا از معنی اسلام که باعث حفظ خون و مال است
گفتی که هر کسی که اسلام جز نیست که هر که رو کند در نماز بکعبه که قبله ماست و گواهی دهد چنانچه ما اهل قبله گواهی بکلمه میدهیم و عبادت
کند عبادت ما اهل قبله بمعنی که نماز و زکوة و روزه و حج و جهاد را بجا آورد و دوست دارد دوست ما اهل قبله را و دشمن دارد
دشمن ما اهل قبله را بمعنی که آنچه مذکور شد از روی نفاق نباشد پس او صاحب آن اسلامست پس امام گفت راست گفت
خیثمه گفتم و خیثمه پرسید ترا از معنی ایمان که باعث دخول بهشتست پس گفتی که ایمان گرویدن بربوبیت الله تعالی و گرویدن بکتاب الله تعالی
که مشتمل بر محکماتیست که در آنها نهی از پیروی ظن و ائمه ضلالت و امر با اقتدا با ائمه هدی است و اینکه عصیان کرده نشود الله تعالی در ترک
فریضه یا فعل کبیره بعنوان اصرار پس گفت راست گفت خیثمه حدیث ششم سألت ابا عبد الله علیه السلام عن الایمان فقال
شهادة ان لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله قال قلت الیس هذا عمل قال بلی قلت فالعمل
من الایمان قال لا یثبت له الایمان الا بالعمل و العمل منه شرح مضمون این موافق حدیث سیوم است عمل فرع

عبد الله بن مسکان از بعض اصحاب

سید بهم

عن جمیل بن دراج قال

انصرف

از تصرف کاتبان مینماید اگر چه ممکنست که نه ابتدا باشد و عمل خبر مبتدا باشد و اسم لیس ضمیر شأن مستتر در آن باشد یا مبنی بر نفی نهم
باشد که چون نفی از لیس منفصل شود عمل لیس را میکند را و اهمال چه اینجا نفی از لیس منفصل است باستفهام انکاری حدیث هفتم سأل
رجل العالم علیه السلام فقال ایها العالم اخبرنی ای الاعمال افضل عند الله قال ما لا یقبل عملا الا به فقال
و ما ذلک قال الایمان بالله الذی هو اعلی الاعمال درجة و اسناها حظا و اشرفها منزلة قلت اخبرنی
عن الایمان اقول و عمل ام قول بلا عمل فقال الایمان عمل کله و القول بعض ذلک العمل بفرض من الله
بینه فی کتابه واضح نوره ثابتة حجته یشهد به الکتاب و یدعو الیه قلت صف لی ذلک حتی
افهمه فقال ان للایمان حالات و درجات و طبقات و منازل فمنه التام المنتهی تمامه و منه الناقص
المنتهی نقصانه و منه الراجح الزائد رجحانه قلت و ان الایمان لیتم و یزید و ینقص قال نعم قلت و
کیف ذلک قال ان الله تبارک و تعالی فرض الایمان علی جوارح بنی آدم و قسمه علیها و فرقه علیها
فلیس من جوارحهم جارحة الا موکلة من الایمان بغیر ما وکلت به اختها فمنها قلبه الذی به یعقل
و یفقه و یفهم و هو امیر بدنه الذی لا ترد الجوارح و لا تصدر الا عن رأیه و امره و منها یداه اللتان
یبطش بهما و رجلاه اللتان یمشی بهما و فرجه الذی الباه من قبله و لسانه الذی ینطق به الکتاب و
یشهد به علیها و عیناه اللتان یبصر بهما و اذناه اللتان یسمع بهما و فرض علی القلب غیر ما فرض
علی اللسان و فرض علی اللسان غیر ما فرض علی العینین و فرض علی العینین غیر ما فرض علی السمع و فرض
علی السمع غیر ما فرض علی الیدین و فرض علی الیدین غیر ما فرض علی الرجلین و فرض علی الرجلین غیر ما فرض
علی الفرج و فرض علی الفرج غیر ما فرض علی الوجه فاما ما فرض علی القلب من الایمان فالاقرار و المعرفة
و التصدیق و التسلیم و العقد و الرضا بان لا اله الا الله وحده لا شریک له احدا صمدا لم یتخذ صاحبة
و لا ولدا و ان محمدا عبده و رسوله شرح مضمون این بعض مضمون حدیث اول این باب است و بعض فقرات این حدیث
چنانچه ظاهر میشود از رجوع بحدیث اول مثلا بجای الذی هو چنین میابد الذی لا اله الا هو و بجای و منه الناقص چنین میابد و بجای المنتهی نقصانه
چنین میابد البین نقصانه و بجای لا ترد لا ترد دیگر و بجای و لسانه الذی ینطق به الکتاب چنین میابد و لسانه الذی ینطق به
و رأسه الذی فیه وجهه فلیس من هذه جارحة الا و قد وکلت من الایمان بغیر ما وکلت به اختها بفرض من الله جل و عز ینطق به الکتاب
حدیث هشتم سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول و ساله رجل عن قول المرجئة فی الکفر و الایمان و قال
انهم یحتجون علینا و یقولون کما ان الکافر عندنا هو الکافر عند الله فکذلک نجد المؤمن اذا اقر بایمانه
انه عند الله مؤمن فقال سبحان الله و کیف یستوی هذان و الکفر اقرار من العبد فلا یکلف بعد
اقراره ببینة و الایمان دعوی لا تجوز الا ببینة و بینته عمله و نیته فاذا اتفقا فالعبد عند الله مؤمن
و الکفر موجود بکل جهة من هذه الجهات الثلاث من نیة او قول او عمل و الاحکام تجری علی القول
و العمل فما اکثر من یشهد له المؤمنون بالایمان و یجری علیه احکام المؤمنین و هو عند الله کافر

دهم

وعمله

وَقَدْ أَصَابَ مَنْ أَجْرَى عَلَيْهِ أَحْكَامَ الْمُؤْمِنِينَ بِظَاهِرِ قَوْلِهِ شرح مفعول یقول سبحان الله تا آخرست و ذکر فعال برای آنکه از سبب
طول فاصله است المرجئة بضم میم و سکون را و همزه و کسر جیم و همزه جمع مرجئ است خبر میکنند اعمال را از ایمان بمعنی که ایمان را محض علم بصدق جمیع
ما جاء به الرسول و آنچه لازم آن است میشمرند و کفر را محض جهل بصدق جمیع ما جاء به الرسول و آنچه لازم آنست میشمرند و گاهی بجای همزه
یا و تشدید یا میخوانند یعنی جمعی که امیدوار میکنند مردم را با اظهار اینکه ضرر نمیرساند با ایمان دل هیچ معصیتی چنانکه نفع
با کفر دل هیچ طاعتی و طایفه مشهوره بارجا برده و قایلند و لهذا میگویند ایمان افسق فساق با ایمان جبرئیل و میکائیل مساوی است با
شدت و ضعف چنانچه بیان شده در کتاب الحجة در حدیث دوم باب صد و دوم که باب ما امر النبی صلی الله علیه و آله بالنصیحة لائمة المسلمین است
فی الکفر متعلق بکفر است و الکفر اقرار معنی و الکفر شبیه باقرار است و الایمان دعوی معنی و الایمان شبیه بدعوی است تجری بصیغه
مضارع مجهول باب افعال است و مستوی است که بصیغه معلوم باب ضرب باشد اگر صیغه تعجب است و تجری عطف تفسیر است یعنی
شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت بر حالی که پرسیده او را مردی از قول مرجئه در کفر و ایمان که میگویند کفر و ایمان انفعال و عدم
انفعال است کفر محض جهل دلست بصدق رسول و آنچه لازم آن جهلست و ایمان محض علم دلست بصدق رسول و آنچه لازم آن علمست و
آن مرد گفت بدرستی که مرجئه استدلال میکنند برای غالب شدن بر ما که میگوییم کفر ~~و ایمان انفعال و عدم انفعال است~~ که کفر تکذیب است
رسول را و آنچه لازم این تکذیب است و ایمان تصدیق یعنی گرویدن و گردن نهادن دلست برای رسول و آنچه لازم این تصدیقست از افعالی
که متعلق بلسان و سایر جوارح است و داخل ما جاء به الرسول است و هر یک از کفر و ایمان بعلم دلست بصدق جمیع ما جاء به الرسول و جهل
میگویند استدلال که بیچاره کافر نزد ما او کافر است نزد الله تعالی نیز بمعنی که هر که اقرار کند بکفر دل او هیچ طاعتی فایده او میکند و داخل
او را مخلد در جهنم میکند پس همچنان میبایم مومن را وقتی که اقرار کند بایمانی که در دل دارد که او نزد الله تعالی نیز مومن باشد بمعنی که ضرر
نکند او را هیچ معصیتی و داخل بهشت شود مراد شان اینست که از این قیاس ظاهر میشود که هیچ ترک فریضه و فعل کبیره خواه با اصرار خواه
بی اصرار ضرر با ایمان متعلق بدل نمیرساند و از این ظاهر میشود که ایمان متعلق بدل محض علم و لازم آنست و الا ضرر میرسانید پس امام علیه السلام
گفت سبحان الله از روی تعجب از اینکه آن مرد چون عاجز شد از جواب آن شبهه که با وجود آنکه قیاس است و قیاس شنیدنی نیست
فارق ظاهر دارد یا تعجب از اینکه مرجئه چون با این شبهه ضعیف استدلال کردند و چگونه برابر میشوند این دو چیز که ایمان و کفر باشد و حال
آنکه آنچه عنوان کفر است شبیه باقرار است از بنده که معنی علیه باشد بر روش که تکلیف کرده نمیشود بعد از اقرار او گواهی مضمونی که اقرار
کرده و اگر گواهان برنقیض آن گواهی دهند آن گواهی فایده ندارد و آنچه عنوان ایمانست شبیه بدعوی است روا نیست که گواهی گواه
آن عمل جوارح اوست و تصدیق دل اوست که معلوم غیر الله تعالی نمیشود مگر بوجهی پس چون متحقق شد با اقرار زبانی عمل جوارح و تصدیق دل
پس بنده نزد الله تعالی مومن است و کفر هم میرسد بهر راهی از این سه راه که یکی عدم تصدیق دلست دیگری عدم اقرار زبانست دیگری عدم
عمل جوارح که لازم تصدیق دلست مثل اصرار بر ترک فریضه یا اصرار بر فعل کبیره مخفی نماند که از اینجا ظاهر میشود که ایمان مرکب حقیقی اگر
عبارت باشد از مجموع آنچه متعلق بدلست و آنچه متعلق بزبانست و آنچه متعلق بجوارح است چنانچه بیان شد در شرح حدیث سیوم
این باب و در حکم مرکبست اگر عبارت باشد از محض آنچه متعلق بدلست چه آنچه متعلق بزبانست و آنچه متعلق بجوارح است لازم آنست
و لازم چیزی در حکم جزو آن چیز میباشد و کفر عدم ایمانست و عدم مرکب ثابت میشود بعدم هر یک از اجزا پس بنابر این کفر بسیط است

و شاید ایمان مرکبست و انکار کرده شد مثل حد و غنیمت و نفقه از زکوة و ما شابه آنهاست جاری کرده میشود بر اقرار زبانی و عمل ظاهر چه آنها معلوم
خلق الله میشود و تصدیق دل معلوم نمیشود پس چه بسیار است آنکه گواهی میدهند برای او مومنان بایمان بمعنی که جاری کرده میشود
بر او احکام مومنان و حال آنکه او نزد الله تعالی کافر است بعدم تصدیق دل و بتحقیق درست کرده کسی که جاری ساخته بر او احکام مومنان را
بظاهر قول او و بظاهر عمل او چه علم بحال او داخل علم غیبست اگر شرط اجرای احکام میبود هیچکس نزکوة میداد و مثلا باب نوزدهم اصل
باب السبق الی الایمان شرح این باب بیان جهت کرده شد که گردش سوی ایمان که مذکور است در سوره حدید که سابقوا الی مغفرة و در
سوره واقعه که والسابقون السابقون و در سوره توبه که والسابقون الاولون جهت دو رکعت ظاهر شود بطلان خیال بعضی از
بعض مخالفان که ابو بکر را در آیت سوره توبه داخل شمرده اند و در این باب یک حدیث است اصل حدثنا ابو عمرو الزبیری
عن ابی عبد الله علیه السلام قال قلت له ان للایمان درجات و منازل یتفاضل المؤمنون فیها عند الله قال
نعم قلت صفه لی رحمک الله حتی افهمه قال ان الله سبق بین المؤمنین کما یسبق بین الخیل یوم الرهان
ثم فضلهم علی درجاتهم فی السبق الیه فجعل کل امرئ منهم علی درجة سبقه لا ینقصه فیها من
حقه و لا یتقدم مسبوق سابقا و لا مفضول فاضلا شرح ظاهر اینست که این حدیث تتمه دارد و اول باب سابق
جدا شده و عنوان تتمه در آن دلالت بر طلب تتمه که تتمه است مراد بدرجات مراتب ترقی ایمانست و مراد بمنازل مراتب تنزل ایمان
ضمیر فیها راجع بدرجات و منازل است ان اصله او توحد فیها من قدم الله ذکر سابقیت برای تفاضل و مثالهای که نیز مذکور شود بعد از آن
بفاصله سوال و جواب سبق بصیغه ماضی معلوم باب تفعیل است یسبق بصیغه مضارع مجهول باب تفعیل است التسبیق تعیین منتهایی که وقتی
در میان جمعی که در میدانند تا هر کدام که سابق شود سوی آن منتها حصه از آن گرو را بقدر مرتبه سابق شدن خود متصرف شود و مراد
بمنتهی اینجا ایمانست و مراد بگرو بهشت است و مراد بمیدان میدان جهاد و روز بر رستی الرهان بکسر را مصدر باب مفاعله که گرو بندی
دو کس باهم و جمع رهن گرو باشد و اینجا مناسبت السبق بفتح سین و سکون با یعنی گردش جمیع ایشان بر اساس منتهایی است که مذکور شد
در ضمن سبق بتشدید با و لا مفضول فاضلا اشارت بدفع دخلست که کسی گوید که اگر هر سابق از میدان جهاد مقدم بر هر مسبوق از آن
میدان باشد لازم می آید تقدیم مفضول بر فاضل چه ظاهر است که بعض مسبوقان از جهات بسیار دیگر افضل باشند از بعض سابقان
بر روشی که مجموع فضائل ایشان اقوی از مجموع فضائل بعض سابقان باشد و حاصل دفع اینست که الله تعالی دانسته که هیچ فضیلتی جدا از ایمان
و ایمان امت برابری با سبق نمیکند پس این احتمال باطلست بیت حکایت کرد ما را ابو عمرو زبیری از امام جعفر صادق علیه السلام گفت
گفتم او را بدرستی که ایمان را چندین مرتبه ترقیست و چندین مرتبه تنزلست طلب زیادتی بر هم میکنند مومنان در آن درجات و منازل نزد الله
تعالی گفت آری گفتم بیان کن آن را برای من رحمت کند ترا الله تعالی تا فهم آن کنم گفت بدرستی که الله تعالی منتهایی که ایمان باشد و گروی
که بهشت باشد گذاشته میان مومنان در میدان جهاد با مشرکان تا هر کدام که سابق سوی منتها که ایمانست شود حصه خود را از بهشت
متصرف شود چنانچه منتهی و گرو گذاشته میشود میان سواران اسپان در روز گرو بندی سواران با هم در میدان غیر جهاد بعد از آن
ترجیح داد آن مومنان را بعضی بر بعضی بر قدر مراتب ایشان در پیشی گرفتن سوی آن منتهی که ایمانست پس گردانید هر فرد را از آن
مومنان بر قدر مرتبه پیشی گرفتن او کم نمیدهد او را در آن درجه او بعض حق او و مقدم نمیشود در ثواب پس مانده در میدان جهاد یکی از

که در نعقه آیند ایشان

و تکم درجه بسیار در جزا اصل تفاضل بذلك أوائل هذه الأمة وأواخرها فلو لم يكن للسابق إلى الإيمان فضل على المسبوق إذن للحق آخر هذه الأمة أولها نعم ولتقدموهم إذا لم يكن لمن سبق إلى الإيمان الفضل على من أبطأ عنه ولكن بدرجات الإيمان قدم الله السابقين وبالإبطاء عن الإيمان أخر الله المقصرين لأنا نجد من المؤمنين من الآخرين من هو أكثر عملاً من الأولين وأكثرهم صلاة وصوماً وحجاً وزكاة وجهاداً وإنفاقاً ولو لم يكن سوابق يفضل بها المؤمنون بعضهم بعضاً عند الله لكان الآخرون بكثرة العمل مقدمين على الأولين ولكن أبى الله عز وجل أن يدرك آخر درجات الإيمان أولها ويقدم فيها من أخر الله أو يؤخر فيها من قدم الله شرح تفاضل بصیغه ماضی معلوم باب تفاعل استیناف بیانی است تفاضل بجانب غالب بودن در فضیلت سابق

دلیل سبق بسکون با است مراد با وائل امیرالمؤمنین و حمزة بن عبد المطلب و عبیدة بن الحارث بن عبد المطلب است که در غزوه بدر که اول غزوات رسول علیه السلام است اول کسی که بمیدان جهاد شتافت ایشان بودند و امیرالمؤمنین در مقابل ولید بن عتبه [illegible] در آمد و شمشیری بر دوش او زد که از زیر بغل او در آمد و حمزه در مقابل شیبة بن ربیعه در آمد در هم پیچیدند و هیچکدام غالب نشدند امیرالمؤمنین حمزه را گفت سر خود را پایین کن و چون چنان کرد شمشیری زد که نصف سر شیبه جدا شد و عبیده در مقابل عتبة بن ربیعه [illegible] بر یکدیگر [illegible] زدند و عتبه در جوق باقی بود و امیرالمؤمنین کار او را تمام رسانید و عبیده بجنت خرامید مراد و عبیده الا اصحاب سوابت که در غزوات حاضر شدند و مراد با واخر تغافل کننده کانند در آن روز که در دنبال لشکر بودند و اواخر مفعول تفاضل است و در بعض نسخ با واو است و بر این تقدیر عطف بر فاعل است و تفاعل برای محض مبالغه است بلکه بین الاثنین است نعم تاکید لحق است و لتقدموهم عطف بر لحق است و سیوا مزیدی که عطف بر لحق باشد و حاصل هر دو یکیست إذا لم يكن ظرف نعم و لتقدموهم است و اشارت است بآنکه لحوق و تقدم در صورتی لازم می آید که سابقان سوای سابق بودن فضیلتی دیگر نداشته باشند پس مراد بالفضل فضیلت غیر سابق بودن مثل کثرت صلوة و صوم و مثل اضراب بل از نعم و لتقدموهم إذا لم يكن آخر است مراد بدرجات الايمان درجاتی است که باعتبار سابق بودن است و بس چنانچه معلوم است بقول او که إذا لم يكن تا آخر لأنا نجد دلیل و کمک آخر است بابطال اینکه تقدم سابقین بحسب درجاتی باشد که با قطع نظر از سابق بودن است مراد بالاولین بعض الاولین است که عبیده باشد چه او در غزوه بدر کشته شد و بعض آخرین عمر دراز یافته و آن باعث کثرت صلوة و صوم و مانند آنها شده و میتواند بود که شامل حمزه نیز باشد چه او یکسال بعد از غزوه بدر در غزوه احد کشته شد السوابق جمع سابقه بمعنی سبقت یفضل بصیغه مضارع معلوم باب نصر است و از قبیل مغالبه است و لهذا متعدی شده چه اگر چه در اصل از باب نصر و علم بوده اما آن وقت لازم بوده چنانچه از قاموس و صحیح که از آن قصه مغالبه کنند نقل آن بباب نصر کنند چنانکه متعدی میشود هر چند که در اصل لازم باشد یعنی بیان این اگر جانب غالب در فضیلت شدند پیش جنگان این اصحاب رسول که در سوره توبه مذکورند پس همگان اصحاب را اگر میشود و برای سابق سوی ایمان در میدان جهاد زیادتی در ایمان بر پس ماندگان هنگام هر آینه در می یافت در فضیلت پس ماندگان اصحاب پیش جنگان ایشان را آن گاهی در می یافتند و هر آینه مقدم میشدند پس ماندگان بر پیش جنگان در صورتی که نباشد برای کسی که در میدان جهاد سبقت سوی ایمان گرفته فضیلتی دیگر بر کسی که کاهلی کرد از سبقت سوی ایمان و لیکن بسبب درجات ایمان که لازم سابق بودن است مقدم داشتند

فیها

در آمد

از اموال

در سوره توبه سابقان را و کاهلی از سبقت سوی ایمان مؤخر داشت الله تعالی اهل تقصیر را دلیل بر اینکه تقدیم و تاخیر بمحض درجات لازم سبقت و بعض کاهلی است این است که ما می یابیم از جمله مؤمنان از جمله پس ماندگان روز بدر کسی را که او بیشتر است باعتبار عملی دیگر غیر سبقت بجهاد از پیش جنگان و بیشتر است از ایشان باعتبار نماز و روزه و حج و زکوة و جهاد و تصدق اگر نبود سبقتهای روز بدر که غالب میشوند بآنها مؤمنان بجهاد در آن روز بعض ایشان بعض دیگر را نزد الله تعالی هر آینه میبود بعض پس ماندگان آن روز بسبب بسیاری عمل مقدم بر ثواب پیش جنگان آن روز و لیکن امتناع کرد الله تعالی در آیت سوره توبه که والسابقون الاولون تا آخر از اینکه دریابد اواخر درجات ایمان که روز بدر است اول آن را و جهاد او مقدم داشته شود در آن درجات کسی که مؤخر داشته الله تعالی در آیت سوره توبه او را یا مؤخر شود در آن درجات کسی که مقدم کرده الله تعالی او را در آیت سوره توبه اشارت است بقول الله تعالی لا یستوی القاعدون من المؤمنین غیر اولی الضرر و المجاهدون فی سبیل الله باموالهم و انفسهم تا آخر در سوره توبه که الذين آمنوا وهاجروا وجاهدوا في سبيل الله بأموالهم وأنفسهم أعظم درجة عند الله و مذکور میشود در این حدیث اصل قلت أخبرني عما ندب الله عز وجل المؤمنين إليه من الاستباق إلى الإيمان فقال قول الله عز وجل سابقوا إلى مغفرة من ربكم وجنة عرضها كعرض السماء والأرض أعدت للذين آمنوا بالله ورسله وقال السابقون السابقون أولئك المقربون وقال والسابقون الأولون من المهاجرين والأنصار والذين اتبعوهم بإحسان رضي الله عنهم ورضوا عنه فبدأ بالمهاجرين الأولين على درجة سبقهم ثم ثنى بالأنصار ثم ثلث بالتابعين لهم بإحسان فوضع كل قوم على قدر درجاتهم ومنازلهم عنده شرح از جمله محتملات اینکه سابقوا کتابت از سارعوا است

سوای آیه سوره آل عمران سارعوا إلى مغفرة من ربكم وجنة عرضها السموات والأرض أعدت للمتقين وجنة عرضها كعرض السماء والأرض عبارت است از قرآن باعتبار اینکه مثبت است خبر سماء و خبر ارض چنانچه گذشت در کتاب العقل در حدیث شم باب سیم که باب الرد الی الكتاب و السنة قرینه بر این مراد اینکه بیان مشکلات این هدی در مقام نطق نماید و ترک کرده جنها از قبیل اختصار است و تفسیر الذين آمنوا بالله ورسله مفهوم است از سابق در سوره حدید که والذين آمنوا بالله ورسله اولئك هم الصديقون والشهداء عند ربهم تا آخر و مراد بصدیقین اوصیا است و مراد بالشهداء عند ربهم گواهی دهندگان [illegible] است از مؤمنین بر طبقات اوصیا است که ظاهر در ذکر صدیقین بعبارت از جمیع که گواهی ایشان محض خبر است مقبول است نزد الله تعالی باعتبار اینکه التزام سوال اهل صدقین در هر غیر معلوم میکنند بلکه خود در یافت کنند و آن سابق ایمان بر رسل الله تعالی است زیرا که آن عبارت است از تصدیق تکلیفی و زمانی از ابتدای بلوغ تا انتهای آن بجمیع آنچه الله تعالی از شریعت رسول و صدیق که بلفظ قرآن نیز نیست بجمع رسول بوده و تعبیر او بود برای تکثیر و مانع در ادای احکام الله تعالی که شیخ او و ولاة الشهداء بر اهل تقسیم است و اعداء قرآن برای این دو طایفه مبنی است که صدیقان بود که محکم در آن وقت حاملان آن از متشابهات قرآن استفهام در آن شهداء بوسیله سوال ایشان از هر چه محتاج آن شود استفهام دیگران میکردند و هم سر کرده اند یعنی کفتم خبر ده مرا از آنچه خوانده الله عز و جل مؤمنان را سوی آنکه پیشی کرفتن بر هم سوی ایمان شد پس گفت قول الله عز و جل در سوره حدید که دو نیم است پیشی کیرید بر هم سوی آمرزشی که از جانب پروردگار شماست یعنی ایمانی که باعث آمرزش گناهان است در غیر معصوم و باعث آمرزش گناهان پیروان است در معصوم و سوی بهشتی که فراخی آن مانند فراخی آسمان و زمین است مهیا شده برای جمعی که گرویده اند بالله تعالی و پیغمبران او و گفت در سوره واقعه جمعی که سابقند سوی ایمان مثل پیش جنگان روز بدر از جمله مهاجران سابقان ایشانند مقربان در گاه و آن یعنی گفت در سوره توبه که مدنیه است و پیشی گیرندگان که پیش جنگانند سوی ایمان جمعی که پیش جنگانند در روز بدر از جمله مهاجران که امیرالمؤمنین و حمزه و عبیده باشند و جمعی که در آن روز از انصار بودند جمعی که از پی آن پیش جنگان از انصار جهاد کردند در روز بدر و بعض از خلق جهاد آوردند بیان این آنکه راضی شد الله تعالی از ایشان و راضی شدند از الله تعالی پس ابتدا کرد الله تعالی بذکر مهاجران که اول که جهاد دو گفتند بنابر درجه سابق بودن ایشان سوی ایمان بعد از آن مثنی کرد ذکر انصار بعد از آن مثلث کرد ذکر پیروان ایشان بنیکی پس گذاشت الله تعالی هر جماعتی از این جماعات سابقان را بر مرتبه و مقدار درجات ترقی ایمان ایشان و مراتب منزل ایمان ایشان نزد الله تعالی مخفی نماند این فقره مبنی بر این است که در آیت توبه السابقون مبتدا باشد والا و ثانی مبتدا

وظاهر این بیشم

والانصار مرفوع باشد و عطف بر السابقون شود چنانچه موافق بعضی قراآت است و گفت ثم ثنی بالانصار الاولین الذین عطف بر الاولون شود و بنابر قرائت
مشهور که الانصار مجرور است عطف بر المهاجرین است و غیر این احتمالات دیگر نیز در ترکیب این آیه گفته‌اند **سوم** ثم ذکر ما فضل الله به اولیاءه
بعضهم علی بعض فقال عز و جل تلک الرسل فضلنا بعضهم علی بعض منهم من کلم الله ورفع بعضهم فوق بعض درجات الی آخر الآیة وقال ولقد فضلنا بعض
النبیین علی بعض **شرح** ثم برای بیان مرتبه است چه نزول سوره بقره پیش از نزول سوره حدید و سوره توبه است پس اشارتست بآنکه این تفضیل باعتبار مسابقت در میدان جهاد
نیست لفظ فوق بعض در مصاحف نیست پس سهو ناسخ بود که از قبیل بیان معنی شده و در سوره [illegible] مذکورست تمام آیه اینست و آتینا عیسی بن مریم البینات وایدناه
بروح القدس ولو شاء الله ما اقتتل الذین من بعدهم من بعد ما جاءتهم البینات ولکن اختلفوا فمنهم من آمن ومنهم من کفر ولو شاء الله ما اقتتلوا ولکن الله یفعل ما یرید **یعنی** بعد
از آن که ذکر کرد آنچه را که ترجیح داد الله عز و جل بآن بعضی را بر بعضی در غیر میدان جهاد با مشرکان [illegible] گفت در سوره بقره و این سوالان که مذکور شد که داود را مثال
باشد ترجیح داده‌ایم بعضی انبیا را بر بعضی از جمله سوالان جمعند که سخن بواسطه گفت الله تعالی با ایشان مثل موسی و داود و محمد [illegible] و برداشت بعضی از آن جمع بالای بعضی دیگر
چندین درجه یعنی که ترجیح مخصوص [illegible] درجه [illegible] گفت در سوره بنی اسرائیل و هر آینه بتحقیق ترجیح داده‌ایم بعضی انبیا را بر بعضی **سوم** وقال انظر کیف
فضلنا بعضهم علی بعض وللآخرة اکبر درجات واکبر تفضیلا وقال هم درجات عند الله وقال ویؤت کل ذی فضل فضله وقال الذین آمنوا
وهاجروا وجاهدوا فی سبیل الله باموالهم وانفسهم اعظم درجة عند الله وقال وفضل الله المجاهدین علی القاعدین اجرا عظیما درجات منه ومغفرة
ورحمة وقال لا یستوی منکم من انفق من قبل الفتح وقاتل اولئک اعظم درجة من الذین انفقوا من بعد وقاتلوا وقال یرفع الله الذین آمنوا
منکم والذین اوتوا العلم درجات **شرح** این فقرات آخر حدیث عطف است بر ثم ذکر نه بر فقال چه اینها مخصوص انبیا نیست بلکه در حق مؤمنان است در سوره مجادله
چنان است یا ایها الذین آمنوا اذا قیل لکم تفسحوا فی المجالس فافسحوا یفسح الله لکم واذا قیل انشزوا فانشزوا یرفع الله الذین آمنوا منکم والذین اوتوا العلم درجات [illegible]
شد در کتاب العقل در شرح حدیث اول باب بیست و دوم که باب اختلاف الحدیث است و آنجا گفتیم که مراد بالذین آمنوا [illegible] در این آیت امیر المؤمنین و اولاد معصومین او
باعتبار آنکه صاحب امن و اطمینان قلب کرده از اهل اسلام [illegible]
[illegible] در ایمان یعنی امام که مذکورست [illegible] یا ایها الذین آمنوا و مراد بالذین اوتوا العلم [illegible]
[illegible] در کتاب العقل در شرح حدیث [illegible] امیر المؤمنین و اولاد معصومین [illegible]
از مجلس [illegible] امیر المؤمنین و اولاد معصومین [illegible] **یعنی** و گفت در سوره بنی اسرائیل [illegible]
[illegible]
در کتاب [illegible]
[illegible] در ایمان [illegible] و گفت در سوره توبه [illegible]
نزد الله تعالی و گفت در سوره [illegible]
[illegible]
صلی الله علیه و آله [illegible] **سوم** و قال ذلک بانهم لا یصیبهم ظمأ ولا
نصب ولا مخمصة فی سبیل الله ولا یطؤون موطئا یغیظ الکفار ولا ینالون من عدو نیلا الا کتب لهم به عمل صالح وقال وما تقدموا لانفسکم من
خیر تجدوه عند الله وقال فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره ومن یعمل مثقال ذرة شرا یره فهذا ذکر درجات الایمان ومنازله عند الله عز و جل **شرح** [illegible]

توبه

توبه آن قبح تخلف اهل مدینه و اعراب از رسول و قبح ترجیح ایشان زندگی خود را بر زندگی رسول علیه السلام سبب اینست که نمی‌رسد
ایشان را در رفاقت رسول در جهاد تشنگی و نه تعبی و نه گرسنگی در راه الله و پا نمی‌گذارند هیچ جایی قدمی را که بخشم آورد کفار را
و در نمی‌یابند مدعای خود را از دشمنی در یافتنی مثل کشتن و اسیر کردن و غارت کردن و ترسانیدن مگر آنکه نوشته می‌شود برای ایشان
در نامهٔ اعمال ایشان بسبب آن عملی که صالح باشد و گفت در سورهٔ مزمل و آنچه پیش فرستید باخرت برای خود از چیزهای نیکی می‌یابید آنرا
نزد الله تعالی آخرت و گفت در سورهٔ زلزال پس هر که کند بوزن مورچه کوچکی نیکی می‌بیند آنرا و هر که کند بوزن مورچهٔ کوچکی بدی
می‌بیند آنرا و توضیح این آیه در کتاب فضل القرآن در شرح حدیث بیست و چهارم باب سیزدهم که باب فضل القرآن است بیان
کردیم بیان ترقیهای ایمان و ترقیهای ایمان نزد الله عز و جل **باب بیستم اصل باب درجات الایمان شرح** این باب بیان اقسام
ترقیهای ایمانست این باب دو حدیث است **اول اصل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الله عز و جل وضع الایمان
علی سبعة اسهم علی البر والصدق والیقین والرضا والوفاء والعلم والحلم ثم قسم ذلک بین الناس فمن جعل
فیه السبعة الاسهم فهو کامل محتمل وقسم لبعض الناس السهم ولبعض السهمین ولبعض الثلثة حتی انتهوا
الی سبعة ثم قال لا تحملوا علی صاحب السهم سهمین ولا علی صاحب السهمین ثلثة فتبهضوهم ثم قال کذلک
حتی انتهی الی السبعة **شرح** البر بکسر [illegible] و تشدید را [illegible] نیکی [illegible] ثواب آخرت باشد مثل صدقات مستحبه و نماز نفلی
نافله [illegible] الصدق [illegible] براعات احتیاط و ترک سهل انگاری الیقین اطمینان خاطر بوعده الهی بثواب بر طاعات [illegible]
[illegible] بودن بقضای الهی [illegible] مثل آنکه اگر جمیع دنیا [illegible] شود [illegible]
باشد [illegible] الوفاء بکسر [illegible] و فتح واو و مد دادن هر کسی حق او از تعظیم [illegible] العلم دانش
[illegible] الحلم بکسر حا [illegible] و سکون لام بردباری [illegible]
المحتمل بصیغه اسم فاعل [illegible] حامل [illegible] بردارنده ایمان خود [illegible] کسی که ایمان او در [illegible]
هم اعتبار کنیم [illegible] فتبهضوهم [illegible]
بصیغهٔ مضارع [illegible] الابهاض [illegible] بغایت سنگین کردن تا حدی که عاجز شود
یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت بدرستی که الله عز و جل گذاشت ایمان را بر هفت حصه کامل [illegible]
جمیع آنها یا بعض آنها باشد ایمان [illegible] و بجا [illegible] و غالب [illegible] و گذاشت نیکی و
راستگاری و اطمینان خاطر و راضی بودن [illegible] و دانش [illegible] پس قسمت کرد آنچه را که مذکور شد میان مردمان
پس هر که گردانید [illegible] این هفت حصه را پس او کامل [illegible] بردارنده ایمان خود است و قسمت کرد [illegible]
بعضی مردم یک حصه را و برای بعضی دو حصه را و برای بعضی سه حصه را تا رسید بسوی هفت حصه بعد از آن گفت بار مکنید بر صاحب یک حصه
بار های دو حصه را و نه بر صاحب دو حصه بار های سه حصه را [illegible] بعد از آن امام علیه السلام گفت [illegible] مذکور شد [illegible]
بسوی هفت حصه **دوم اصل** عن یعقوب بن الضحاک عن رجل من اصحابنا سراج وکان خادما لابی عبد الله علیه السلام قال بعثنی ابو عبد الله علیه السلام فی حاجة وهو بالحیرة انا وجماعة من موالیه قال
فانطلقنا فیها ثم رجعنا مغتمین قال وکان فراشی فی الحائر الذی کنا فیه نزولا فجئت وانا بحال فرمیت

اگر ستونها را [illegible] اعتبار کنیم یعنی کسی که ایمان او [illegible]
رفیعست هم

بَعَثَنِي فِيهَا أَمَا كَذَلِكَ إِذْ أَنَا بِأَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَدْ أَقْبَلَ قَالَ فَقَالَ قَدْ أَتَاكَ أَوْ قَالَ حِينَ أَنْ فَاسْتَوَيْتُ
جَالِسًا وَجَلَسَ عَلَى صَدْرِ فِرَاشِي فَسَأَلَنِي عَمَّا بَعَثَنِي لَهُ فَأَخْبَرْتُهُ فَحَمِدَ اللهَ شرح جبره بکسر جا و سکون یاء و فتح را
و را مشدد شهریست نزدیک کوفه... تاکید ضمیر منصوب بعثنی است و تاکید ضمیر متصل منصوب با مجرور بضمیر منفصل مرفوع جایزست چنانچه
حاتم طائی گفته ... واو در وجاهه برای عطف بر ضمیر منصوب در بعثنی است یا بمعنی مع است الحائر بحای بی نقطه و الف و همزه
و را مشدد بستان ... آمده کان مراد نجاک کوفه است و تنوین برای تعظیم است یعنی فرستاد مرا امام جعفر صادق
برای حاجتی و او در حیره بود و مرا و جماعتی از غلامان خود را راوی گفت پس روانه شدیم برای آن حاجت بعد از آن برگشتیم کارساخته
راوی گفت پس و بود نشیمن رخت خواب من در بستانی در حیره که پیش از این حرکت بودیم در آنجا فرود آمده کان پس آمدیم بجائی که من
با کوفت ... بودم پس انداختم خود را پس بیان اینکه من چنان بودم ناگاه نظر من با امام جعفر صادق علیه السلام گفت بتحقیق آمدیم نزد تو یعنی
که چون تو ... از آمدن نزد ما و فرود آمدیم یا گفت بجای آنکه جنان که و ... است پس راست شدم نشسته و نشست بالای
سر رخت خواب من پس پرسید مرا از احوال حاجتی که فرستاده بود مرا برای آن پس خبر کردم او را که آن کار چون ساخته شد پس حمد کرد
الله تعالی را ... بود که کار ... منصور و ... بغداد ... اصل ثُمَّ جَرَى ذِكْرُ قَوْمٍ فَقُلْتُ
جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّا نَبْرَأُ مِنْهُمْ إِنَّهُمْ لَا يَقُولُونَ مَا نَقُولُ قَالَ فَقَالَ يَتَوَلَّوْنَا وَلَا يَقُولُونَ مَا تَقُولُونَ تَبَرَّؤُونَ مِنْهُمْ
قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَهُوَ ذَا عِنْدَنَا مَا لَيْسَ عِنْدَكُمْ فَيَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَبْرَأَ مِنْكُمْ قَالَ قُلْتُ لَا جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ وَهُوَ
ذَا عِنْدَ اللهِ مَا لَيْسَ عِنْدَنَا أَفَتَرَاهُ اطَّرَحَنَا قَالَ قُلْتُ لَا وَاللهِ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا نَفْعَلُ قَالَ فَتَوَلَّوْهُمْ وَلَا تَبَرَّؤُوا
مِنْهُمْ شرح ... قول بصیغه متکلم مع الغیر عبارت از تکبیرات و دعوات قنوت و تعقیب و امثال آنها از فضایل نماز و مانند آنهاست
یتولونا بتخفیف نون بقدیر استفهامست و در اصل یتولوننا بوده یک نون افتاده یعنی بعد از آن گذشت یاد جمعی از شیعه امید پس گفتم
قربانت شوم ما بیزاری میکنیم از ایشان بدرستی که ایشان نمیگویند در نماز و مانند آن آنچه را که ما میگوییم یعنی که کمتر میگویند یا نوافل
با قول واجب میکنند راوی گفت پس امام علیه السلام گفت آیا امام خود میدانند مارا و نمیگویند آنچه را که شما میگویید و دوری میکنید از ایشان
راوی گفت گفتم آری گفت پس اینک نزد ما چیزی است که نیست نزد شما یعنی که چیزی از آداب است که ما بجای می آوریم و شما بجای نمی آورید
پس آیا سزاوار است ما را که دوری کنیم از شما گفت گفتم نه قربانت شوم گفت و اینک نزد الله تعالی است از نیز علم و ... خواه
... و مانند آنها چیزی نیست که نزد ما آیا پس می بینی الله تعالی را که انداخته باشد ما را از درجه اعتبار راوی گفت
گفتم نه بخدا قسم قربانت شوم چه باید کرد ما را گفت پس دوست دارید ایشان را و دوری مکنید از ایشان اصل إِنَّ مِنَ الْمُسْلِمِينَ
مَنْ لَهُ سَهْمٌ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ سَهْمَانِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ ثَلَاثَةُ أَسْهُمٍ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ وَمِنْهُمْ
مَنْ لَهُ خَمْسَةُ أَسْهُمٍ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ سِتَّةُ أَسْهُمٍ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ سَبْعَةُ أَسْهُمٍ فَلَيْسَ يَنْبَغِي أَنْ يُحْمَلَ صَاحِبُ
السَّهْمِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّهْمَيْنِ وَلَا صَاحِبُ السَّهْمَيْنِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الثَّلَاثَةِ وَلَا صَاحِبُ الثَّلَاثَةِ
عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الْأَرْبَعَةِ وَلَا صَاحِبُ الْأَرْبَعَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الْخَمْسَةِ وَلَا صَاحِبُ الْخَمْسَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ
صَاحِبُ السِّتَّةِ وَلَا صَاحِبُ السِّتَّةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّبْعَةِ شرح یحمل بصیغه مضارع غایب مجهول ... یعنی

روایت از یعقوب بن ضحاک بفتح ضاد ... و تشدید حاء ... مردی از یاران ما که سراج بود و بوده خدمتکار برای امام جعفر صادق علیه السلم گفت کرم

افتاد ذکر آمد راوی گفت بامام علیه السلم ... بتحقیق ...

تکبیرات و دعوات ...

[illegible]

بدرستی که از مسلمانان کسی است که او را یک حصه از فضیلت ایمان هست و از ایشان کسی است که او را دو حصه هست و از ایشان کسی است
که او را سه حصه هست و از ایشان کسی است که او را چهار حصه است و از ایشان کسی است که او را پنج حصه هست و از ایشان کسی است
که او را شش حصه هست و از ایشان کسی است که او را هفت حصه هست پس سزاوار نیست که واداشته شود صاحب یک حصه بر آنچه
بر آنست صاحب دو حصه و نه صاحب دو حصه بر آنچه بر آنست صاحب سه حصه و نه صاحب سه حصه بر آنچه بر آنست صاحب چهار
حصه و نه صاحب چهار حصه بر آنچه بر آنست صاحب پنج حصه و نه صاحب پنج حصه بر آنچه بر آنست صاحب شش حصه و نه صاحب شش
حصه بر آنچه بر آنست صاحب هفت حصه اصل وَسَأَضْرِبُ لَكَ مَثَلًا إِنَّ رَجُلًا كَانَ لَهُ جَارٌ وَكَانَ نَصْرَانِيًّا فَدَعَاهُ
إِلَى الْإِسْلَامِ وَزَيَّنَهُ لَهُ فَأَجَابَهُ فَأَتَاهُ سُحَيْرًا فَقَرَعَ عَلَيْهِ الْبَابَ فَقَالَ لَهُ مَنْ هَذَا قَالَ أَنَا فُلَانٌ قَالَ
وَمَا حَاجَتُكَ فَقَالَ تَوَضَّأْ وَالْبَسْ ثَوْبَيْكَ وَمُرَّ بِنَا إِلَى الصَّلَاةِ قَالَ فَتَوَضَّأَ وَلَبِسَ ثَوْبَيْهِ
وَخَرَجَ مَعَهُ شرح سحیر بضم سین بی نقطه تصغیر سحر یعنی نصف آخر شب یا سدس آخر شب است و تصغیر افاده این میکند که اندکی
از سحر گذشته بود توضأ بحذف همزه مبنی بر آنست که توضیت لغتی است در توضأت ثوبین عبارت از قباء و عباست که عادت
عرب است و در وقت خواب کنده میشود یعنی و زود باشد که زنم برای تو مثلی بدرستی که مردی بود او را همسایه و آن همسایه بود
ترسا پس خواند همسایه را بسوی اسلام و خوش نما کرد اسلام را برای او پس قبول کرد سخن او را پس آمد نزد همسایه سحری پس کوفت در خانه او را
پس گفت او را که کیست این گفت من فلانم گفت و چه کار داری پس گفت او را وضو بساز و بپوش دو جامه خود را و بیا با ما بسوی
مسجد امام گفت پس وضو ساخت و پوشید دو جامه خود را و بیرون آمد با او اصل قَالَ فَصَلَّيَا مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ صَلَّيَا الْفَجْرَ
ثُمَّ مَكَثَا حَتَّى أَصْبَحَا فَقَامَ الَّذِي كَانَ نَصْرَانِيًّا يُرِيدُ مَنْزِلَهُ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ أَيْنَ تَذْهَبُ النَّهَارُ قَصِيرٌ وَالَّذِي بَيْنَكَ
وَبَيْنَ الظُّهْرِ قَلِيلٌ قَالَ فَجَلَسَ مَعَهُ إِلَى أَنْ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ قَالَ وَمَا بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ قَلِيلٌ فَاحْتَبَسَهُ
حَتَّى صَلَّى الْعَصْرَ قَالَ ثُمَّ قَامَ وَأَرَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَقَالَ لَهُ إِنَّ هَذَا آخِرُ النَّهَارِ وَأَقَلُّ مِنْ أَوَّلِهِ
فَاحْتَبَسَهُ حَتَّى صَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَقَالَ لَهُ إِنَّمَا بَقِيَتْ صَلَاةٌ وَاحِدَةٌ قَالَ فَمَكَثَ حَتَّى
صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ ثُمَّ تَفَرَّقَا شرح الاصباح داخل شدن در وقت طلوع آفتاب الف ... بکسر صاد بی نقطه و تخفیف ... یکی شب آن ... قسمت دو
که یکی اول و آن در وقت غروب آفتابست و دیگر تاریکی آخر و آن در وقت غروب شفق مغربست و بعضی گفته‌اند وقت غروب
بلکه مغربست یعنی امام علیه السلام گفت پس نماز کردند آن قدر که خدا خواست یعنی اینکه بسیار نماز کردند بعد از آن نماز فجر کردند بعد از آن
درنگ کردند تا بوقت طلوع آفتاب رسیدند پس برخاست آنکه بود ترسا میخواست که بخانه خود رود پس گفت او را آن مرد کجا میروی
روز کوتاه است و آنچه میان تو و میان ظهرست اندک وقتی است امام گفت پس نشست با او تا آنکه گزارد نماز ظهر را بعد از آن گفت
و آنچه میان ظهر و عصر است اندک زمانیست پس نگاه داشت او را تا گزارد نماز عصر را امام گفت بعد از آن برخاست و خواست
که برگردد بسوی خانه خود پس گفت او را بدرستی که این آخر روز است و کمتر از اول روز است که میان طلوع آفتاب و ظهر باشد پس
نگاه داشت او را تا گزارد نماز شام را بعد از آن خواست که برگردد بسوی خانه خود پس گفت او را جز این نیست که باقی مانده
یک نماز امام گفت پس درنگ کرد تا گزارد نماز تاریکی آخر را بعد از آن از هم جدا شدند اصل فَلَمَّا كَانَ سُحَيْرٌ غَدَا عَلَيْهِ فَضَرَبَ

الف ممدوده

چنانچه می آید در کتاب الصلوة در حدیث ... وقت المغرب ... الف ...

علیه الباب فقال من هذا فقال انا فلان فقال ما حاجتک فقال توضّ والبس ثوبیک واخرج بنا نصلّ فقال اطلب لهذا الدین من هو افرغ منی وانا انسان مسکین وعلیّ عیال فقال ابو عبد الله علیه السلام ادخله فی شیٔ اخرجه منه او قال ادخله فی مثل هذا واخرجه من مثل هذا **شرح** پس چون صبح شد جهان در سحرگی زود رفت بر سرا و پس زد در خانهٔ او را پس گفت کیست این گفت من فلانم گفت وچه کار داری گفت وضو بساز و بپوش دو جامهٔ خود را و بیرون بیا با ما پس نماز گزار گفت طلب کن برای این دین کسی را که او بیکارتر باشد از من و من مردم محتاجم و بر من عیال است پس گفت امام جعفر صادق علیه السلام داخل ساخت او را در عملی که بیرون کرد آن عمل او را از اسلام یا امام گفت داخل کرد او را در چنین کاری که اسم تعالی واجب کرده بر کسی که حرام کرده بر ما ستد او از عیالباران و بیرون کرد او را از چنین دینی و حاصل هر دو یکیست **باب بیست ودوم اصل باب آخر منه شرح**

این باب دیگرست از قبیل باب سابق فرق آنست که در سابق تقسیم درجات ایمان بهفت است و اینجا بیشتر کثرت و حاصل همه یکی است مثلا اگر هر یک از هفت سهم سابق را هفت جزو کنیم چهل ونه جزو میشود و هر یک از چهل ونه جزو را ده عشر کنیم چهارصد ونود عشر میشود و درین باب چهار حدیث است **اول اصل** سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول لو علم الناس کیف خلق الله تبارک وتعالی هذا الخلق لم یلم احد احدا فقلت اصلحک الله وکیف ذاک فقال ان الله تبارک وتعالی خلق اجزاء بلغ بها تسعة واربعین جزءا ثم جعل الاجزاء اعشارا فجعل الجزء عشرة اعشار ثم قسمه بین الخلق فجعل فی رجل عشر جزء وفی آخر عشری جزء حتی بلغ به جزءا تاما وفی آخر جزءا وعشر جزء وآخر جزءا وعشری جزء وآخر جزءا وثلثة اعشار جزء حتی بلغ به جزئین تامین ثم بحساب ذلک حتی بلغ بارفعهم تسعة واربعین جزءا **شرح** مراد بهذا الخلق مؤمنانست ومراد بلوم سرزنش برغیر ترک واجب وفعل کبائرست و تنها است چه برهان قاطعست بر حسن لوم عاصی و ایضا آنچه در بیان جمع لوم گفته از فضاعت نماز فرایض فاء در فجعل العشر برای بیانست یا کسی خیال کند که مراد اینست که اجزا را اعشار مرتبه بالا تر از آن اجزا کرد و باء در به برای تعدیه است و ضمیر راجع برجل مطلق است که مفهوم میشود در ضمن رجل و راجع برجل و آخر نیست بمعنی بجمل میشود **متن** شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت اگر بدانند مردم که چگونه آفریده الله تبارک وتعالی این مؤمنان را ملامت میکرد هیچیک از مؤمنان هیچیک را از مؤمنان بر ترک فضیلتی از فضائل زائده بر اصل ایمان پس گفتم نگاه دارد ترا الله تعالی و چگونه است این سخن که گفتی پس گفت بدرستی که اسم تبارک وتعالی آفرید چند جزو را که رسانید عدد آنها را بچهل ونه جزو یعنی که هر سهم را از هفت سهم که در حدیث اول باب سابق مذکور شد هفت جزو کرد بعد از آن کرد آن جزوها را عشرها یعنی روش که کرد هر جزوی از چهل ونه جزو را ده عشر که مجموع چهارصد ونود عشر شود بعد از آن قسمت کرد آن را میان مؤمنان باین روش که کرد در مؤمنی عشر جزوی و در دیگری دو عشر جزوی تا رسانید مؤمن را بجزوی تمام و کرد در دیگری جزوی و عشر جزوی و در دیگری جزوی و دو عشر جزوی و در دیگری جزوی و سه عشر جزوی تا رسانید مؤمن را بدو جزو تمام بعد از آن بحساب آنست که مذکور شد تا رسانید بلند مرتبه ترین مؤمنان را بچهل ونه جزو **اصل** فمن لم یجعل فیه الا عشر جزء لم یقدر علی ان یکون مثل صاحب العشرین وکذلک صاحب

العشرین لا یکون مثل صاحب الثلثة الاعشار وکذلک من تمّ له جزء لا یقدر علی ان یکون مثل صاحب الجزئین ولو علم الناس ان الله عز وجل خلق هذا الخلق علی هذا لم یلم احد احدا **شرح** پس هر کسی که نگرده است خالق او را مگر عشر جزوی قدرت ندارد یعنی که وسعت در قدرت ندارد بر اینکه باشد مثل صاحب دو عشر و همچنان صاحب دو عشر ممکن نباشد مثل صاحب سه عشر و همچنان کسی که تمام شده است برای او جزوی وسعت در قدرت ندارد بر اینکه باشد مثل صاحب دو جزو و اگر میدانستند مردم که الله عز وجل آفریده این مؤمنان را بر این ترتیب که گفتیم ملامت میکرد هیچ مؤمنی مؤمنی دیگر را که پایین تر از دوست **دوم اصل** عن عبد العزیز القراطیسی قال قال لی ابو جعفر علیه السلام یا عبد العزیز ان الایمان عشر درجات بمنزلة السلّم یصعد منه مرقاة بعد مرقاة فلا یقولنّ صاحب الاثنین لصاحب الواحد لست علی شیٔ حتی ینتهی الی العاشر فلا تسقط من هو دونک فیسقطک من هو فوقک واذا رایت من هو اسفل منک بدرجة فارفعه الیک برفق ولا تحملنّ علیه ما لا یطیق فتکسره فانّ من کسر مؤمنا فعلیه جبره **شرح** یصعد بصیغهٔ مجهول باب علم است منه نایب فاعلست و من بمعنی فی است و ضمیر راجع بالسلّم است مرقاة بفتح یا کسر میم اسم مکان یا اسم آلتست بمعنی پایهٔ نردبان و منصوبست بر ظرف مکان حتی الی العاشر کلام راویست که در میان کلام امام درآمده پس ظاهر آنست که اینجا درجای فی ضمیر راجع بامام باشد لا تحملن بصیغهٔ نهی باب ضربست الجبر بفتح جیم و سکون با نقیض و اسقط مصدر باب نصر شکسته بستن **متن** روایتست از عبد العزیز که غذا فروش گفت که گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلام ای عبد العزیز بدرستی که ایمان را ده مرتبه است مانند نردبان بالا رفته میشود در آن نردبان از پایه بعد از پایه دیگر پس باید که نگوید البته صاحب دو مرتبه صاحب یک مرتبه را که نیستی بر چیزی که اعتبار داشته باشد تا اگر امام صاحب سوی مرتبه دهم پس میندازد از اعتبار کسی را که او پایین تست تا میندازد ترا اگر او بالای تست و چون ببینی کسی را که او پایین ترست از تو بیک مرتبه پس بردار او را سوی خود بآهستگی مثل ایکه اگر سواد نداشته باشد او را صاحب سواد کنی و بار مکن البته بر او چیزی را که طاقت ندارد تا شکسته نشود او را چه بدرستی که هر که شکست داد ایمان مؤمنی را پس لازمست بر او تلافی شکستن او و آن یکی میسر میشود **سیوم اصل** قال ابو جعفر علیه السلام ان المؤمنین علی منازل منهم علی واحدة ومنهم علی اثنتین ومنهم علی ثلث ومنهم علی اربع ومنهم علی خمس ومنهم علی ست ومنهم علی سبع فلو ذهبت تحمل علی صاحب الواحدة ثنتین لم یقو وعلی صاحب الثنتین ثلثا لم یقو وعلی صاحب الثلث اربعا لم یقو وعلی صاحب الاربع خمسا لم یقو وعلی صاحب الخمس ستا لم یقو وعلی صاحب الست سبعا لم یقو وعلی هذه الدرجات **شرح** مراد بمنازل اینجا درجات است الدرجات جبرست و علی هذه خبر مبتداست که مقدم شده و مراد بدرجات درجات هر کدام از هفت سهم است چنانچه در حدیث اول این باب ظاهر شد که هر کدام از هفت سهم هفتاد حصه میشود یا مراد سه درجه دیگرست چنانچه در حدیث دوم مذکور شد **متن** گفت امام محمد باقر علیه السلام بدرستی که مؤمنان بر چند مرتبه ترقیند بعض ایشان بر یک مرتبه اند و بعض ایشان بر چهار مرتبه است و بعض ایشان بر پنج مرتبه است و بعض ایشان بر شش مرتبه است و بعض ایشان بر هفت

عبد الله

للواحد الاثنین الواحد

وبعض ایشان بر دو مرتبه اند وبعض ایشان بر سه مرتبه

صح

مرتبه است پس اگر روی یک بار کنی بر صاحب یک مرتبه بار دو مرتبه را تاب نمی آورد و اگر بار کنی بر صاحب دو مرتبه بار سه مرتبه را تاب نمی آورد
و اگر بار کنی بر صاحب سه مرتبه بار چهار مرتبه را تاب نمی آورد و اگر بار کنی بر صاحب چهار مرتبه بار پنج مرتبه را تاب نمی آورد و اگر بار کنی
بر صاحب پنج مرتبه بار شش مرتبه را تاب نمی آورد و اگر بار کنی بر صاحب شش مرتبه بار هفت مرتبه را تاب نمی آورد و بر این قیاس است
درجاتی که مذکور کردیم چهارم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال ما انتم و البراءة یبرأ بعضکم من بعض ان المؤمنین
بعضهم افضل من بعض و بعضهم اکثر صلوة من بعض و بعضهم انفذ بصرا من بعض و هی الدرجات شرح
ما استفهامیه و خبر مبتداست انتم مبتداست و البراءة مرفوع است بنا بر اینکه واو برای عطف است و استفهام برای افاده این که
اگر چه خود را رسیده و کمند دوری از هم را رسیده بغایت نفرت از دوری میکنید برای مقصد یا استفهام انکاری است یعنی روا نیست از
امام جعفر صادق علیه السلام گفت چه چیز است شما را و دوری کردن از هم یعنی که شما کجا و دوری از هم کجا آیا دوری میکنند بعض شما شیعه
امامیه از بعضی بدرستی که مؤمنان بعض ایشان فاضلتر است از بعضی و بعض ایشان بیشتر است به اعتبار نماز از بعضی و بعض ایشان
گذارنده تر است به اعتبار فهم از بعضی و آنها درجات ایمانست شمار رفت با یکدیگر اگر کسی جدا از درجات شروط ایمان لغزشی کند در رعایت آداب
یا ترک بعض نوافل کند یا در مسئله از مسائل غلط کرده باشد برای کمی فهم معذور پیش همه داشت و بعض آن دوری باید کرد از او
باب دوم اصل باب نسبة الاسلام شرح النسبه بکسر نون و سکون سین مصدر باب نصر و ضرب بیان لایق چیزی چنانچه سورة اخلاص را
نسبة الرب مینامند الاسلام نفی شریک در ربوبیت از الله تعالی یعنی این باب بیان لایق حقیقت اسلام است از این باب سه حدیث
اول اصل قال امیر المؤمنین علیه السلام لانسبن الاسلام نسبة لم ینسبه احد قبلی و لا ینسبه احد بعدی
الا بمثل ذلک ان الاسلام هو التسلیم و التسلیم هو الیقین و الیقین هو التصدیق و التصدیق هو الاقرار و
الاقرار هو العمل و العمل هو الاداء ان المؤمن لم یأخذ دینه عن رایه و لکن اتاه من ربه فاخذه ان
المؤمن یری یقینه فی عمله و الکافر یری انکاره فی عمله فوالذی نفسی بیده ما عرفوا امرهم فاعتبروا انکار الکافرین
و المنافقین باعمالهم الخبیثة شرح بیان لایق حقیقت اسلام به روش رسای تفسیر قول الله تعالی است در سورة آل عمران ان الدین
عند الله الاسلام و این منافات ندارد با اینکه ظاهر اسلام که باعث حفظ خون و مال است و باعث ثواب نیست شرک باشد میان
فرقها جدا و فرقه که الا استثنا از بعد و جمله است و مراد با هر یکی از اهل حق است و میتواند بود که استثنا از جمله دوم باشد و مراد
یکی از اهل حق این امت باشد و اشارت باشد به اینکه کسی غیر من این را از رسول علیه السلام نشنیده و اداء بفتح همزه و دال بی نقطه و مد الف
تأدیه است که مصدر باب تفعیل است بمعنی رسانیدن و مراد اینجا ترک پیروی ظن است عمل بقرینه استیناف بیانی ان المؤمن
یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلام هر آینه بیان لایق میکنم البته حقیقت نفی شریک از الله تعالی یعنی بیان لایق که بیان لایق کرده آن
نفی شریک را هیچ یک از اهل حق پیش از من و بیان لایق نخواهد کرد آن نفی شریک را هیچ یک از اهل حق بعد از من مگر بیانی مانند
آنچه من بیان آن میکنم بدرستی که نفی شریک حقیقی ندارد مگر با قبول قول رسول و قبول قول رسول حقیقی ندارد مگر با اطمینان خاطر
بر گفته رسول یعنی که اضطرابی باشد چنانچه گفته در سوره نساء ثم لا یجدوا فی انفسهم حرجا مما قضیت اطمینان خاطر حقیقی ندارد
مگر با راستگو شمردن خدا و رسول در وعید چنانچه راستگو شمرده میشود در وعده یعنی که وعید او در محض تهدید و از قبیل افشا نشمرند

و خود را بازی میدهند بقول شاعر که گفته و انی اذا اوعدته او وعدته لمخلف ایعادی و منجز موعدی و تنبه شوند بقول الله تعالی در سورة
زمر و بدا لهم من الله ما لم یکونوا یحتسبون و بدا لهم سیئات ما کسبوا و حاق بهم ما کانوا به یستهزئون در راستگو شمردن در وعید حقیقی ندارد
مگر با قرار دادن خاطر خود بر آن و قرار دادن خاطر بر آن حقیقی ندارد مگر با عمل بمقتضای اوامر و نواهی و عمل آن حقیقی ندارد مگر
با رسانیدن پسندیدن آن عمل بصاحب شرع باینمعنی که معرفت بکار خود داشته باشد که البته از صاحب شرع تا خود است و بظن و رای
خود نیست بیان وجوب او اینکه مؤمن فرا گرفته فرمان الهی اگر متعلق باو از ظن خود و لیکن آمده آن فرمان نزد او از جانب
صاحب کل اختیار او پس فرا گرفته آنرا بعلم یقینی بحکم واقعی یا بعلم یقینی بوجوب عمل بمقتضای خبر واحد جامع شروط و مانند آن بی استعمال
ظن و رای خود بدرستی که مؤمن دیده میشود اطمینان خاطر او بقول خدا و رسول در عملش چون از روی رای نیست و کافر دیده میشود
انکار او قول خدا و رسول را در عملش چون از روی رایست بیان این اینکه قسم بخدایی که جان من بدست قدرت اوست نشناختند
بعلم یقینی آن جماعت اصحاب که دیگری را بر اهل البیت مقدم کردند کار دین خود را یعنی که کار دین را حواله برای و اجتهاد کردند
پس عبرت گیرید یا پیدا انکار کافران که ترک فرایض و ارتکاب کبائر میکنند و انکار منافقان که آنها را میکنند اما حواله برای میکنند از
عملهای ایشان که ناپاک است به روش که مخالف محکمات کتاب الهی است که در آنها وعید بر کبائر است و نهی از اختلاف و خود رایی
و پیروی ظن است دوم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله الاسلام عریان فلباسه الحیاء و زینته
الوفاء و مروته العمل الصالح و عماده الورع و لکل شیء اساس و اساس الاسلام حبنا اهل البیت ح
المروة بضم میم و ضم را بی نقطه و سکون واو و همزه و گاهی همزه منقلب بواو میشود و تشدید میدهند یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه
و آله نفی شریک از الله تعالی مانند شخصی است برهنه پس پوشش آن شرم است و آرایش آن بجای آوردن حق هر کس است بتمام و کمال
و استقامت آن عمل صحیح است و عصای آن پرهیز از معاصی است و برای هر چیزی بنیادی است و بنیاد اسلام دوستی ما
اهل بیت است یعنی دوستی من و دوستی اوصیای من که اوصیای رسالتم سوم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله
ان الله خلق الاسلام فجعل له عرصة و جعل له نورا و جعل له حصنا و جعل له ناصرا فاما عرصته
فالقرآن و اما نوره فالحکمة و اما حصنه فالمعروف و اما انصاره فانا و اهل بیتی و شیعتنا فاحبوا اهل
بیتی و شیعتهم و انصارهم شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله بدرستی که الله تعالی آفرید نفی شریک از خود را در اذهان
پس کرد برای آن فضایی و کرد برای آن روشنی و کرد برای آن حصاری که بیگانه داخل نشود و کرد برای آن مددکاری که دشمن
بر آن غالب نشود پس اما فضای اسلام پس قرآن است و اما روشنی اسلام پس خردمندی و زیرکی است به روش
که اول از محکمات قرآن و متشابهات معلوم شود و اما حصار اسلام پس آن است که در هر شریعتی متعارف بوده که وجوب ترک
اختلاف و خودرایی و پیروی ظن باشد و اما مددکاران اسلام پس منم و اهل بیت من و ملازمان در خانه ما از جمله مؤمنان
پس دوست دارید اهل بیت مرا و ملازمان در خانه ایشان را و مددکاران ایشان را خصوصی نامند که چون در زمان رسول اکثر شیعه
اهل بیت ممتاز شده بودند از غیر ایشان امر شده بمحبت غایبانه چنانچه در این زمان چون ملازمان ائمه علیهم السلام حاضر نیستند
مؤمنان دیگر مأمورند بمحبت غایبانه سلمان و مقداد و ابوذر و شهدای کربلا و امثال ایشان از ملازمان ائمه علیهم السلام اصل

قَالَ لَمَّا اُسْرِيَ بِي اِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَنَسَبَنِي جَبْرَئِيلُ لِاَهْلِ السَّمَاءِ اِسْتَوْدَعَ اللّٰهُ حُبِّي وَحُبَّ اَهْلِ بَيْتِي وَشِيعَتِهِمْ فِي قُلُوبِ الْمَلَائِكَةِ فَهُوَ عِنْدَهُمْ وَدِيعَةٌ اِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ هَبَطَ بِي اِلَى الْاَرْضِ فَنَسَبَنِي لِاَهْلِ الْاَرْضِ فَاسْتَوْدَعَ اللّٰهُ حُبِّي وَحُبَّ اَهْلِ بَيْتِي وَشِيعَتِهِمْ فِي قُلُوبِ مُؤْمِنِي اُمَّتِي فَمُؤْمِنُوا اُمَّتِي يَحْفَظُونَ وَدِيعَتِي اِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ اَلَا فَلَوْ اَنَّ الرَّجُلَ مِنْ اُمَّتِي عَبَدَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ عُمُرَهُ اَيَّامَ الدُّنْيَا ثُمَّ لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ مُبْغِضًا لِاَهْلِ بَيْتِي وَشِيعَتِي مَا فَرَّجَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ صَدْرَهُ اِلَّا عَنْ نِفَاقٍ **شرح** الدنیا مونث ادنی پست مرتبه تر و نزدیکتر و مراد اینجا معنی اول است و ممکن بود که مراد معنی دوم باشد و بنابر اول مراد جنس سماوات است و در مقابل سماء علیا است که عرش آلهی است که محل دیوان اوست در خلایق و آن آسمان روحانی است که قرآن باشد در این امت و بنابر دوم مراد فلک قمر است که ارواح بیها در دنیا مشغول میشود در امام زمان که نزدیکترست بما چنانچه بیان میشود در کتاب الصیام از شرح حدیث سیوم باب فی لیلة القدر که باب شصت و نهم است و بر هر تقدیر مراد سماء دنیا در قول الله تعالی در سوره صافات انا زینا السماء الدنیا بزینة الکواکب وحفظا من کل شیطان مارد و در سوره الملک ولقد زینا السماء الدنیا بمصابیح وجعلناها رجوما للشیاطین [illegible] زیرا که در این هنگام ذکر الدنیا بر تقدیری که غلط نباشد لغو خواهد بود بلکه مراد یا امام زمانست باعتبار علومش یا جنس [illegible] فنسبنی لاهل الارض اشارتست باینکه نماز پنجگانه در شب معراج واجب شده و جبرئیل تعلیم مراد خود از آن کرد که از جمله آنها صلوة بر آل محمد است در تشهد و از این صریح میشود که اگر غیر ایشان کسی خلیفه بحق میبود صلوة براو ضرور تر بود یا اشارتست بعض آیات قرآن مثل آیه آل عمران و ما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم و مثل آیه سوره نحل و سوره انبیا فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون **یعنی** پیغمبر است که نشان اینست که چون در شب معراج برده شدم سوی آسمان جسمانی بیان تفصیل احوال من کرد جبرئیل برای اهل آسمان بامانت گذاشت الله تعالی دوستی مرا و دوستی اهل بیت مرا و خواص ایشان را در دلهای ملائکه پس آن دوستی نزد ملائکه امانت است تا روز قیامت بعد از آن فرود آورد مرا سوی زمین پس بیان احوال من کرد برای اهل زمین پس بامانت گذاشت الله تعالی دوستی مرا و دوستی اهل بیت مرا و خواص ایشان را در دلهای مؤمنان امت من آگاه باشید بدرستی که اگر مردی از امت من عبادت کند الله عز و جل را همه عمر خود در ایام دنیا بعد از آن ملاقات کند در وقت مرگ یا در قیامت الله عز و جل را در حالی که دشمن اهل بیت من و خواص من باشد نگشوده الله عز و جل دل او را در قبر یا در قیامت در آتش دوزخ مگر از نفاق یعنی که در دل او هیچ چیز غیر نفاق نیست **باب بیست و سیوم اصل باب شرح** این باب از تتمه باب سابق است فرق اینست که در این باب بیان نسبت ایمانست و در باب سابق بیان نسبت اسلامست و چون ایمان حقیقت اسلامست پس هر چه نسبت ایمانست نسبت اسلام نیز هست و در این باب چهار حدیث است **اول اصل** عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ اَنْ يَكُونَ فِيهِ ثَمَانِ خِصَالٍ وَقُورًا عِنْدَ الْهَزَاهِزِ صَبُورًا عِنْدَ الْبَلَاءِ شَكُورًا عِنْدَ الرَّخَاءِ قَانِعًا بِمَا رَزَقَهُ اللّٰهُ لَا يَظْلِمُ الْاَعْدَاءَ وَلَا يَتَحَامَلُ لِلْاَصْدِقَاءِ بَدَنُهُ مِنْهُ فِي تَعَبٍ وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ اِنَّ الْعِلْمَ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ وَالْحِلْمَ وَزِيرُهُ وَالْعَقْلَ اَمِيرُ جُنُودِهِ وَالرِّفْقَ اَخُوهُ وَالْبِرَّ وَالِدُهُ **شرح** روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت

سزاوارست برای مؤمن اینکه باشد در وی هشت خصلت **اول** اینکه بغایت با تمکین باشد نزد حوادث مضطرب کننده **دوم** بغایت صبر کننده باشد نزد محنت **سوم** بغایت شکر گذار باشد نزد راحت **چهارم** قناعت کننده باشد بآنچه روزی کرده او را الله تعالی **پنجم** ظلم نکند دشمنان را بجای دیگران **ششم** ستم نکند در گفتگو برای دوستان بجای دیگران **هفتم** بدن او از او در آزار باشد در عبادت و مردم از او در آسایش باشند **هشتم** مردمان مؤمن از او در آسایش باشند بدرستی که دانش امام حق و مسائل دین دوست درونی مؤمن است و بردباری وزیر اوست و خرد وسندی سرکار لشکرهای صفات حمیده اوست چنانکه بیان شد در کتاب العقل در حدیث چهاردهم و سازش و همواری با مردمان برادر اوست و نیکی با مردمان پدر اوست **دوم اصل** قَالَ اَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللّٰهِ عَلَيْهِ الْاِيمَانُ لَهُ اَرْكَانٌ اَرْبَعَةٌ التَّوَكُّلُ عَلَى اللّٰهِ وَتَفْوِيضُ الْاَمْرِ اِلَى اللّٰهِ وَالرِّضَا بِقَضَاءِ اللّٰهِ وَالتَّسْلِيمُ لِاَمْرِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ **شرح** گفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه ایمان را چهار رکن است **اول** اعتماد بر الله تعالی در دفع ضرر **دوم** واگذاشتن امارت اولی الامر و سائر احکام دین حق با الله تعالی **سوم** راضی شدن بحکم قضا و قدر الله تعالی در نفع و ضرر **چهارم** قبول کردن امارتی که الله داده باولی الامر **سیوم اصل** عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اِنَّكُمْ لَا تَكُونُونَ صَالِحِينَ حَتَّى تَعْرِفُوا وَلَا تَعْرِفُونَ حَتَّى تُصَدِّقُوا وَلَا تُصَدِّقُونَ حَتَّى تُسَلِّمُوا اَبْوَابًا اَرْبَعَةً لَا يَصْلُحُ اَوَّلُهَا اِلَّا بِآخِرِهَا ضَلَّ اَصْحَابُ الثَّلَاثَةِ وَتَاهُوا تَيْهًا بَعِيدًا اِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يَقْبَلُ اِلَّا الْعَمَلَ الصَّالِحَ وَلَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ اِلَّا بِالْوَفَاءِ بِالشُّرُوطِ وَالْعُهُودِ فَمَنْ وَفَى لِلّٰهِ بِشَرْطِهِ وَاسْتَكْمَلَ مَا وَصَفَ فِي عَهْدِهِ نَالَ مَا عِنْدَهُ وَاسْتَكْمَلَ وَعْدَهُ اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ اَخْبَرَ الْعِبَادَ بِطُرُقِ الْهُدَى وَشَرَعَ لَهُمْ فِيهَا الْمَنَارَ وَاَخْبَرَهُمْ كَيْفَ يَسْلُكُونَ فَقَالَ وَاِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى وَقَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ فَمَنِ اتَّقَى اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيمَا اَمَرَهُ لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ مُؤْمِنًا بِمَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ **شرح** این حدیث گذشت با اندک تغییری در کتاب الحجة در حدیث ششم باب هفتم و در اینجا نیز بیان میکنیم **یعنی** روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که شما نمیباشید صالحان مگر آنگه شناسید کی از اهل زمین را بامامت و نمیشناسید او را بامامت مگر آنگه راستگو شمرید او را در جمیع احکامش و راستگو نمیشمرید او را در جمیع احکامش مگر آنگه در هر مسئله ترک قول و بباشید اگر چه باشد و الا ترک کنید افتا و قضا و عمل بغیر معلوم لازم باشید چهار در را که اصلاح نمیکند کسی در اول آنها مگر با آخر آنها گمراه شد هر که باین سه در چسبید و چهارم را واگذاشت و سرگردان شد سرگردانی که دورست از راه راست و معلوم است هر جمعی که خود را از جمله شیعه امامیه میشمرند و خود درای میکنند در بعض احکام و عبادات خود و بیان این آنکه بدرستی که الله تبارک و تعالی قبول نمیکند مگر کسی را که در حقیقت عمل صالح باشد نه ظاهر باشد و قبول نمیکند الله تعالی کسی را مگر بوسیله وفا بشروط و عهد وی که قرار داد و برای صحت ایمان و هر که وفا کرد برای الله تعالی بشرطهای او و تمام بجا آورد آنچه را که بیان کرد در محکم کتاب او دریافت ثواب که نزد اوست و تمام دریافت وعده او را که بهشت است و بیان این آنکه بدرستی که الله عز و جل خبر داده بندگان را براهها سوی معرفت قرآن که آیات محکمات باشند از قرآن که در آنها نهی از پیروی ظن و جهالت بلند و نمایان کرد الله تعالی برای بندگان در آن راهها مشعل را باین معنی که بجایت ظاهر کرد نور امامت امام عالم بجمیع متشابهات قرآن را و الله تعالی خبر داد بندگان را که چگونه بپیرند تا برسند در آن راهها بیان این آنکه گفت در سوره طه که و بدرستی که من هر آینه بغایت آمرزگارم آن بیان کنار رم برای کسی که روگردان شد از پیروی هوا و هوس و گردید بقرآن و عملی کرد که عمده اعمال صالحه است آن را اینست ائمه اهل البیت علیهم السلام است چنانکه گذشت در کتاب الحجة در حدیث هشتاد و پنجم باب صد و هفتم که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة است بعد از آن تا آخر عمر بوسیله هدایت آن امام راه یافت سوی معرفت متشابهات قرآن و مسائل عباداتی که میکند

یعنی که سؤال کردی و واسطه یا بی‌واسطه و گفت در سوره مائده مراد این حدیث که قبول عبادات میکند الله تعالی از پرهیزکاران عذاب
الهی بترک پیروی ظن خود و رایی در عباداتی از عبادات خود چه آن شرک است پس هر که پرهیز کرد عذاب الله عز و جل را و آنچه امر کرد
الله تعالی او را از عبادات مثل نگاهداشتن نماز و زکوة و حج و روزه و جهاد یعنی که در مسائل متعلقه بآنها اقتدا بآن امام راستگو کرد و دشمنان
ملاقات کرد در دم مرگ و قیامت الله عز و جل را بر حالی که کرده باشد بآنچه آورده آن را محمد صلی الله علیه و آله هر چند که در آنچه نهی کرد
پرهیزکاری نکرده باشد مثل کسی که کبیره کرده باشد بی اصرار زیرا که قابل شفاعت است چنانچه می‌آید در باب اللمم **مت** هیهات
هیهات فات قوم و ماتوا قبل ان یهتدوا و ظنوا انهم آمنوا و اشرکوا من حیث لا یعلمون انه من اتی البیوت
من ابوابها اهتدی و من اخذ فی غیرها سلک طریق الردی و صل الله طاعة ولی امره بطاعة رسوله و طاعة
رسوله بطاعته فمن ترک طاعة ولاة الامر لم یطع الله و لا رسوله و هو الاقرار بما نزل من عند الله خذوا زینتکم
عند کل مسجد و التمسوا البیوت التی اذن الله ان ترفع و یذکر فیها اسمه فانه قد خبرکم انهم رجال لا
تلهیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله و اقام الصلوة و ایتاء الزکوة یخافون یوما تتقلب فیه القلوب و الابصار
ش دور است دور است خیال جمعی که خود را از شیعه امامیه میشمرند و مع هذا خود رایی میکنند در بعض عبادات خود بیان آنچه
آنکه رفتند از راه یعنی که موافقت کردند جمعی و مردند پیش از آنکه راه یابند بوسیله ائمه هدی و گمان کردند ایشان که ایمان آورده‌اند
با وجود آنکه بتحقیق مشرک شدند از جایی که نمیدانند یعنی که خود رایی در عبادت شرک است بدرستی که شأن
اینست که هر که آمد نزد خانهای نور الهی که ائمه هدی باشند از درهای آنها چنانچه گذشت در حدیث پنجم باب سیزدهم
که دیگر جمیع اعمال بدلالت ایشان [?] رسید و هر که رفت در غیر آن درها رفت در راه هلاکت و جهنم بیان این آنکه
پیوند کرده الله تعالی اطاعت متولی متشابهات قرآن خود را باطاعت رسول خود و اطاعت رسول خود را باطاعت
خود در آیت سوره نساء پس هر که ترک کرد اطاعت متولیان امر او را اطاعت نکرد الله تعالی را و نه رسول او را و اطاعت
اطاعت متولیان امر و بس اقرار است بآنچه فرود آمده از نزد الله تعالی در محکمات قرآن که در آنها نهی از اختلاف
و خود رایی و پیروی ظن هست فرا گیرید آرایش خود را بلباس تقوی نزد هر امامی که اطاعت او مصداق فروتنی خلایق
برای الله تعالی است مخفی نماند که این اقتباس از سوره اعراف است و موافق است با آنچه گفته شد در سوره جن ان
المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا و بیان شد در کتاب الحجة در حدیث شصت و پنجم باب صد و هفتم و می‌آید در
کتاب الصلوة در حدیث هشتم باب هشتادم که باب تهیة الامام للجمعة و خطبته و الانصات است که من ابی عبد الله
علیه السلم فی قول الله عز و جل خذوا زینتکم عند کل مسجد قال فی العیدین و الجمعة و بیان میشود و طلب کنید خانهای
علم الهی را که قرار داده الله تعالی که برداشته شوند بپایه بلند امامت و بیاد آورده شود بوسیله ایشان
نام او که رب العالمین است چه خبر داده الله تعالی شما را در سوره نور که آن طلبکاران مردانی اند که غافل
نمیکند ایشان را خریدی و نه فروختنی از یاد الله تعالی و راست داشتن صلوة و دادن زکوة میترسند عذاب
روزی را که از جای خود میگردد در آن روز دلها و دیدها مخفی نماند که در سوره نور چنین است فی بیوت اذن

ان

ان ترفع و یذکر فیها اسمه یسبح له فیها بالغدو و الآصال رجال لا تلهیهم تجارة و ظاهر این حدیث اینست که فی بیوت
خبر مبتدای محذوف است بتقدیر نوره فی بیوت و مراد به بیوت ائمه هدی‌ست چنانچه می‌آید در کتاب الاطعمة
در حدیث اول باب نهم که باب ما لا ینتفع به من المیتة تا آخر است و فی در فیها دو جا برای سببیت است و رجال
عبارت از شیعه امامیه است **مس** ان الله قد استخلص الرسل لامره ثم استخلصهم مصدقین لذلک فی
نذره فقال و ان من امة الا خلا فیها نذیر تاه من جهل و اهتدی من ابصر و عقل ان الله عز و جل
یقول فانها لا تعمی الابصار و لکن تعمی القلوب التی فی الصدور و کیف یهتدی من لم یبصر
و کیف یبصر من لم یتدبر اتبعوا رسول الله صلی الله علیه و آله و اقروا بما نزل من عند الله
و اتبعوا آثار الهدی فانهم علامات الامانة و التقی و اعلموا انه لو انکر رجل عیسی بن مریم
علیه السلم و اقر بمن سواه من الرسل لم یؤمن اقتصوا الطریق بالتماس المنار و التمسوا من وراء
الحجب الآثار تستکملوا امر دینکم و تؤمنوا بالله ربکم **شرح** الاستخلاص جدا شمردن نیک از جای در هم جدا
کردن چیزی از جای و نیک و مراد اینجا مناسب است اگر چه اول در اول و دوم در دوم مناسبترست امة بضم همزه و ضم
میم بمعنی طائفه است عدول شده از آن برای مناسبت نذره در کتاب الحجة ملک بود و بجای لذلک و آن بهترست
نذره عبارت از رسالات و مراد شش رسول صاحب شریعت علیحده است آدم و نوح و ابراهیم و موسی و عیسی
و محمد صلی الله علیهم و علی اوصیائهم خلو در اصل بمعنی بودن کسی در مکانی بی مجاورت دیگری است و مراد اینجا [illegible]
حقیقی است **یعنی** بدرستی که الله تعالی بتحقیق حکم کرد بخالص بودن رسولان صاحب شریعت علیحده و از
پیروی اشقیاء امت ایشان را برای تسلی [?] تعالی امیران الله تعالی و وقوع شبهه مخالفان از ایشان بعد از ان
خالص کرد امیران خود را از پیروی اشقیاء امت ایشان را بر حالی که آن امیران تصدیق کنندگان اند بخالص کردن
در صاحبان شریعت علیحده و بیان این آنکه گفت در سوره فاطر که نیست هیچ امتی از جماعت امت که اگر
خالص و خالی شد در ایشان رسولی که صاحب شریعت علیحده است یعنی که اگر امت او تکذیب او کرده در
حق اوصیاء او چنانکه در سابق و لاحق این آیت مذکور است [?] حیران شد هر که نا خود مهتدی کرد او
و اطاعت ائمه هدی کرد هر که حق را دید و خود مهتدی کرد بیان این آنکه بدرستی که الله عز و جل میگوید در سوره
حج که بیان این آنکه بدرستی که حال و قصه این است که کور نمیشود چشمهای اهل زمین و لیکن کور میشود
دلهای ایشان که در سینهای ایشان است و چگونه اطاعت ائمه هدی میکند کسی که کوردل شده و چگونه
بینا دل میشود کسی که فکر نکند در محکمات قرآن و عاقبت کار اهل خسران تابع شوید رسول الله را صلی الله
علیه و آله و اقرار کنید بآنچه فرود آمد از نزد الله تعالی و تابع باشید باقیماندگان راستی را که اوصیای
رسول باشند چه بدرستی که ایشان علامتهای ترک خیانت و علامتهای تقوی اند یعنی که اطاعت
ایشان علامت ایمان و پرهیز عذاب آخرت است و بدانید که شأن این است که اگر منکر شود مردی

عیسی ابن مریم علیه السلم را شناسد و اقرار کند بجمیع غیر او از رسولان مؤمن نشده اشارت باین است که
هرکدام از ائمه هدی را که منکر شود از ایمان بدر میرود و چه تجویز خلو یکدم از امام عالم بجمیع احکام منافی
تصدیق ربوبیت آلهی است و ارسید احوال راه دین خود را بطلب محل نور آلهی و طلب کنید در پس پرده
آن آثار هدی را تا کامل کرده باشید کار دین خود را او کرویده باشید با سه تعالی که صاحب کل اختیار
تمام است چهارم اصل رَفَعَ اِلیٰ رَسُولِ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ قَوْمٌ فِی بَعْضِ غَزَوَاتِهِ فَقَالَ
مَنِ الْقَوْمُ فَقَالُوا مُؤْمِنُونَ یَا رَسُولَ اللهِ قَالَ وَمَا بَلَغَ مِنْ اِیْمَانِکُمْ قَالُوا الصَّبْرُ عِنْدَ الْبَلَاءِ وَالشُّکْرُ
عِنْدَ الرَّخَاءِ وَالرِّضَا بِالْقَضَاءِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ حُلَمَاءُ عُلَمَاءُ کَادُوا
مِنَ الْفِقْهِ اَنْ یَکُونُوا اَنْبِیَاءَ اِنْ کُنْتُمْ کَمَا تَصِفُونَ فَلَا تَبْنُوا مَا لَا تَسْکُنُونَ وَلَا تَجْمَعُوا مَا لَا تَأْکُلُونَ
وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِی اِلَیْهِ تُرْجَعُونَ شرح رفع برآ مهمله و فا و عین مهمله بصیغه ماضی معلوم از باب
است الرفع بلند کردن آواز و مانند آن و تند راندن شتر و هر دو اینجا مناسب است و اول مناسبتر
بما است با آنچه می آید در حدیث اول باب بیست و هفتم رفع بیا و کسقط و عین با نقطه بصیغه ماضی معلوم باب
نصر است البلوغ کامل شدن من برای تبعیض است و میتواند بود که بلوغ بمعنی رسیدن باشد
بر مع بتقدیر معلم باشد و من برای بیبت باشد حلما خبر مبتدای محذوف است بتقدیر هم
حلما یعنی آواز بسلام بلند کردند یا تند راندند شتران خود را بسوی رسول الله صلی الله علیه و آله
جمعی در بعض جهادهای او پس گفت کیانند این جماعت پس گفتند مؤمنانیم ای رسول الله گفت
و چه چیز کامل شده از جمله اجزای ایمان شما گفتند صبر نزد محنت و شکر نزد راحت و راضی
بودن بقضای آلهی پس گفت رسول الله صلی الله علیه و آله ایشان عاقلانند دانایانند
نزدیکند از فهمیدگی که باشند انبیا اگر باشید چنانکه بیان کردید پس بنا مکنید خانه را که
زیاده از قدر حاجت شما باشد و جمع مکنید چیزی را که زیاده از نفقه شما و عیال شما باشد و پرهیز
کنید عذاب الله تعالی را که سوی او برگردانیده میشوید در دم مرگ و قیامت باب بیست
و چهارم اصل باب شرح این باب از تتمه دو باب سابق است چه در این باب
هر یک از نسبه ایمان اسلام و نسبه ایمان مذکور است هرجا در این باب یک حدیث است
اصل عَنْ جَابِرٍ عَنْ اَبِی جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَمُ وَبِاَسَانِیدَ مُخْتَلِفَةٍ عَنِ الْاَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ
قَالَ خَطَبَنَا اَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ عَلَیْهِ السَّلَمُ فِی دَارِهِ اَوْ قَالَ فِی الْقَصْرِ وَنَحْنُ مُجْتَمِعُونَ
ثُمَّ اَمَرَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَیْهِ فَکُتِبَ فِی کِتَابٍ وَقُرِئَ عَلَی النَّاسِ وَرَوَی غَیْرُهُ
اَنَّ ابْنَ الْکَوَّاءِ سَأَلَ اَمِیرَ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَیْهِ وَآلِهِ عَلَیْهِ السَّلَمُ عَنْ
صِفَةِ الْاِسْلَامِ وَالْاِیْمَانِ وَالْکُفْرِ وَالنِّفَاقِ فَقَالَ شرح

ادهیت

روایت است از جابر جعفی از امام محمد باقر علیه السلام و بسندهای بسیار که غیر سند از اصبغ بن نباته که اصبغ گفت خطبه خواند برما امیر المؤمنین علیه السلام
بسنده خود و یا اصبغ گفت باعتبار بعضی از سندها که در کوشک یعنی خلوت خانه و ما جماعت شیعه آنجا جمع شده بودیم بعد از خطبه
امر کرد امیر المؤمنین علیه السلام پس نوشته شد این خطبه در مکتوبی و خوانده شد بر کسانی که حاضر نبودند برای کثرت فواید این خطبه
و روایت کرد غیر اصبغ که عبد الله بن الکواء پرسید امیر المؤمنین علیه السلام را از احوال اسلام که نفی شریک در ربوبیت
از الله تعالی است و ایمان که صاحب امن از عذاب آخرت بودن است و کفر که انکار حجت و نفاق که اظهار اسلام و در دل
گرفتن شرک است پس گفت اصل اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ اللهَ تَبَارَکَ وَتَعَالَی شَرَعَ الْاِسْلَامَ وَسَهَّلَ شَرَائِعَهُ لِمَنْ وَرَدَهُ
وَاَعَزَّ اَرْکَانَهُ لِمَنْ حَارَبَهُ وَجَعَلَهُ عِزًّا لِمَنْ تَوَلَّاهُ وَسِلْمًا لِمَنْ دَخَلَهُ وَهُدًی لِمَنِ ائْتَمَّ بِهِ وَزِینَةً لِمَنْ
تَجَلَّلَهُ وَعُذْرًا لِمَنِ انْتَحَلَهُ وَعُرْوَةً لِمَنِ اعْتَصَمَ بِهِ وَحَبْلًا لِمَنِ اسْتَمْسَکَ بِهِ وَبُرْهَانًا لِمَنْ تَکَلَّمَ بِهِ وَ
نُورًا لِمَنِ اسْتَضَاءَ بِهِ وَشَاهِدًا لِمَنْ خَاصَمَ بِهِ وَفَلْجًا لِمَنْ حَاجَّ بِهِ وَعِلْمًا لِمَنْ وَعَاهُ شرح ابن فرات برای بیان
رفعت شان اسلام است یعنی اما بعد از حمد و صلوة پس بدرستی که الله تبارک و تعالی آشکار و واضح قرار داد اسلام را و آسان کرد
مواضع آبخوردن آن را برای کسی که بطلب آب آمد نزد آن یعنی که احکامی که الله تعالی در حلال و حرام و مانند آنها در اسلام قرار داد
بغایت آسان کرده راه علم بآنها و عمل بآنها را باعتبار آنکه صریح کرده در محکمات بسیار و بتأکید از پیروی خود رایان و امر را بطلب علم
اهل علم که اهل بیت رسولند و مردی که از پی متشابهات و اختلاف رفته و جمعی که پیرو منع مردم شده از سلوک آن راه و بی خاصیت
آن راه و پس یعنی در راه هست هر جهت طلب برای یافت و محکم کرد قواعد آن را که وجوب تصدیق رسول و کتاب و وصی است
برای هر که مخالفت کرد آن را یعنی که رخنه در آنها نمیتواند کرد یا مراد این است که کمیاب و مشکل کرد شرایع آن را برای کسی که مخالفت
کرد آن را چنانچه مجرب است که خود رایان بر فایق فکر خود علم مسایل آن نمیرسند و گردانید اسلام را عزتی برای کسی که دوست خود
گرفت اسلام را و صلحی که خون و مال آن محفوظ میماند برای کسی که داخل آن شد بحسب ظاهر و نشد کسی که کنار زمین رود و در میان
آن در نیاید و راه یافتن بحق برای کسی که اقتدا کرد بآن و خود رایی نکرد و آرایشی برای کسی که لباس خود کرد آن را و کری که در
پیش رود در حفظ خون و مال برای کسی که با حسکی بر خود بست آن را و دستاویز بهشت برای کسی که نگاه داشت خود را از طاغوت
بسبب آن و سررشته راه بهشت برای کسی که چسبید بآن و دلیل واضح بر حجت و بطلان برای کسی که سخن گفت در فتوی و قضا
باحکام آن یعنی که واضح میشود از همان اسلام که اگر سخن او از روی علم است حقست و اگر از روی خود رایی است باطل است و
شرکت با الله تعالی در حکم است و روشنی برای کسی که طلب روشنی کند بآن یعنی که نزد او معلوم میشود که امام کیست و چه رسید
بامی که حلال مشکلات است و گواهی یقینی برای کسی که جهاد کند با مشرکان که منکر اسلامند صریحا چه نفی شریک در ربوبیت معلوم هم
اطفال است و هر که منکر آن میشود پیش خود شرمنده است و ظفری برای مؤمنی که محبت گیرد بر پیروان ائمه ضلالت که آن چه
بر روی ظن مخالف اصل اسلام است و نهایت مرتبه ائمه ضلالت خود رایی است و دانشی برای کسی که خوب بدر ضبط خود در آن
در هیات آن چه لا علاج در مشکلات سوال اهل الذکر خواهد کرد بواسطه یا بی واسطه و وسعت در علم هم خواهد رسانید اصل وَحَدِیثًا
لِمَنْ رَوَی وَحُکْمًا لِمَنْ قَضَی وَحِلْمًا لِمَنْ جَرَّبَ وَلِبَاسًا لِمَنْ تَدَبَّرَ وَفَهْمًا لِمَنْ تَفَطَّنَ وَیَقِینًا لِمَنْ عَقَلَ وَبَصِیرَةً

لمن عزم وآیة لمن توسم وعبرة لمن اتعظ ونجاة لمن صدق وتؤدة لمن اصلح وزلفی لمن اقترب
وثقة لمن توکل وراحة لمن فوض وسبقة لمن احسن وخیر لمن سارع وجنة لمن صبر ولباسا
لمن اتقی وظهیرا لمن رشد وکهفا لمن آمن وامنة لمن اسلم وروحا لمن صدق وغنی لمن قنع فذلک
الحق سبیله الهدی ومأثرته المجد وصفته الحسنی شرح این فقرات برای بیان وسعت شرایع اسلام است که
کرده شروع باحتیاج بکتب فلاسفه ومانند آنها که از حکمت علمی یا نظری نوشته شده ونیست چیزی بکار آمدنی است داخل
شرایع اسلام وصحیحت در کتاب الهی وسنت رسول وهرچه ماخوذ از غیر آنهاست بکار نیامدنی است ولهذا تفریع کرده
در آخر که فذلک الحق واشارت کرده بقول الله تعالی در سوره رعد افمن یعلم انما انزل الیک من ربک الحق کمن
هو اعمی انما یتذکر اولوا الالباب آیا پس کسی که میداند که آنچه فرو فرستاده شده بسوی تو از جانب صاحب اختیار
تو بکار آمدنی است وبس باشد کسی است که او کور باطنست وابرامیدانند جز این نیست که تفکر این می کنند صاحبان خردمندیها
یعنی والله تعالی گردانید اسلام را نقل کتابی برای کسی که نقل حکایت کرد باین معنی که هیچ نقلی بغیر شرایع اسلام بکار نمی آید بر
این قیاس است نظایر این عبارت ودیوانی از روی حکمت برای کسی که دیوان کرد وخردمندی برای کسی که تجربه یکند به
کارهای دنیا کرده ولباس عافیتی از ضرر عاقبت برای کسی که عاقبت اندیشی کرد وفهمیه کسی برای کسی که زیرکی کرد واطمینان
خاطری برای کسی که خردمندی کرد در تحصیل اطمینان خاطر ودیده وری برای کسی که میانه روی کرد بی افراط وتفریط وعلامات
استنباطی برای کسی که استنباط از علامات کرد وعبرت گرفتنی برای کسی که نصیحت را قبول کرد ونجاتی از ضرر برای کسی که راست
گفت تا نجات یابد چنانچه در حدیث است که من صدق نجا وآهستگی برای کسی که باآهستگی خود کارهای خود را از فساد نگاه
داشت ونزدیکی بدرگاه الهی برای کسی که نزدیک شد واعتمادی بر لطف الله تعالی برای کسی که اعتماد برا وکرد وفراخی عیشی برای
کسی که برای طلب فراخی عیش کار خود را بالله تعالی واگذاشت وگروی برای کسی که گرو بیکو را برد وچیز داشتنی برای کسی که
بزودی چیزدار شد وسپری برای کسی که پا قایم کرد در برابر مبارز خود در مجلس بحث وزرهی برای کسی که نگاه داشت خود را از ضرر
مخالفان خود در مجلس درس و مانند آن ومددکاری برای کسی که در راه حق مستقیم شد وپناهی برای کسی که ایمن شد از ضرر دنیا و
آخرت ویک ایمن شدگی که ایمنی دنیاست برای کسی که داخل در ظاهر اسلام شد مثل اعراب که در حق ایشان گفته در سوره حجرات ولکن
قولوا اسلمنا وزندگی در آخرت برای کسی که تصدیق باطن اسلام کرد ودلی بی نیازی برای کسی که در طلب علم اکتفا بطلب علم شرایع
اسلام کرد پس آن اسلامست وبس بکار آمدنی چه راه آنست وبس راستی وشرف آنست وبس بزرگی دنیا وآخرت و حال
آنست وبس بهترین حالها اصل فهو ابلج المنهاج مشرق المنار ذاکی المصباح رفیع الغایة یسیر المضمار
جامع الحلبة سریع السبقة الیم النقمة کامل العدة کریم الفرسان شرح اضافه در این فقرات از قبیل
اضافه مشبه بمشبه به پس اضافه لفظی است ودر حکم انفصالست رفیع برابر بسقطه فا وضم ... فصل معنی مفعولست
یعنی شتابان کرده شده الحلبه بفتح حا بی نقطه وسکون لام وبا یک نقطه جمعی که جدا از مسابقت در میدان بر سر گرو اسبند تا کدام
رستگی کرفته باشد نصیب خود را صاحبی کند بر کدام که رسیده باشد جریمه را ادا کند ... (وما واحدت مصدر باب ... فراهم آمدن م)

[illegible]

مسکته العده ... زاد مسافر یعنی پس اسلام بغایت روشن است راه آن تابانست محل روشنی آن بغایت
افروخته است چراغ آن شتابان کرده شده است آخر آن کم است میدان آن جمع کننده خلق بسیار است اسبان گرو آن (روز فراهم آمدن م)
شتابان است گرو آن دردناکست انتقام آن تمام است زاد آن گرامیند سواران آن اصل فالایمان منهاجه
والصالحات مناره والفقه مصابیحه والدنیا مضماره والموت غایته والقیمة حلبته والجنة
سبقته والنار نقمته والتقوی عدته والمحسنون فرسانه شرح بیان این آنکه کرده بربوبیت رب العالمین
وبآنچه نازل شده بر رسول علیه السلام راه واضح آنست واعمال صالحه محل روشنی آنست وعلم بمسائل دین چراغهای آنست ودنیا
میدان آنست ومرگ آخر آنست واهل قیامت که آسته وبهشت گرو آنست وآتش جهنم انتقام آنست وپرهیز عذاب الهی (درروز قیامت روز فراهم آمدن ... م)
زاد آنست ونیکوکاران سواران میدان آنند اصل فبالایمان یستدل علی الصالحات وبالصالحات یعمر الفقه
وبالفقه یرهب الموت وبالموت تختم الدنیا وبالدنیا تحرز القیمة وبالقیمة تزلف الجنة والجنة
حسرة اهل النار والنار موعظة للمتقین والتقوی سنخ الایمان شرح بیان این آنکه بایمان استدلال
کرده میشود بر اعمال صالحه باین معنی که هر که ایمان بخدا ورسول دارد بعد از آن میتواند دانست که اعمال صالحه سوا آنهای اهل الذکر (درشکلات م)
وآنهاهیی بروایت اهل البیت است وآن اصل اعمال صالحات است چنانچه گفته در سوره طه آمن وعمل صالحا وبیان شده در
سوم باب سابق وبوسیله اعمال صالحه معمور میشود علم مسائل دین باین معنی که هر که آن اعمال صالحه را کند راه بیابد بحل هر
مشکل وعلم او بسیار میشود چنانچه گفته در سوره طه وعمل صالحا ثم اهتدی وبوسیله دانش مسائل دین ترسیده میشود از مرگ
باین معنی که زاد سفر آخرت که تقوی وترس عذاب الهی بعد از مرگ باشد حاصل میشود چنانچه گفته در سوره فاطر انما یخشی الله
من عباده العلماء وبمرگ آخر کرده میشود کار دنیا وبوسیله دنیا واعمال خلایق در آن جمع میکند قیامت خلایق را پس جمع
میشود وبقیامت نزدیک کرده میشود بهشت برای اهل تقوی چنانچه گفته در سوره شعرا وازلفت الجنة للمتقین وبهشت حسرت
اهل آتش است وآتش نصیحت است در دنیا برای اهل تقوی وتقوی اصل ایمانست باب بیست وپنجم اصل باب
صفة الایمان شرح این باب بیان حال ایمانست ودرین باب یک حدیث است اصل سئل امیر المومنین علیه السلام
عن الایمان فقال ان الله عز وجل جعل الایمان علی اربع دعائم علی الصبر والیقین والعدل
والجهاد شرح پرسیده شد امیر المومنین ع از حال ایمان پس گفت بدرستی که الله عز وجل گردانید ایمان را بر بالای چهار ستون
بربالای صبر وکمال قرار خاطر بر وعده الهی وعدالت وجهاد در راه الله تعالی اصل فالصبر من ذلک علی اربع شعب
علی الشوق والاشفاق والزهد والترقب فمن اشتاق الی الجنة سلا عن الشهوات ومن اشفق
من النار رجع عن المحرمات ومن زهد فی الدنیا هانت علیه المصیبات ومن راقب الموت سارع (... المصایب)
الی الخیرات شرح پس صبر از جمله آن چهار ستون بر چهار حصه است بر اشتیاق وترس وبی رغبتی در دنیا وانتظار
این آنکه هر که مشتاق شد بسوی بهشت خرسند وروگردان شد از خواهشهای نفس وهر که ترسید از آتش جهنم برگشت
از حرامها وهر که بی رغبت شد در دنیا سهل گذشت بر او مصیبتها وهر که انتظار کشید مرگ را شتاب کرد در عبادات بصبر

رشفهای نها اصل و الیقین علی اربع شعب تبصرة الفطنة وتأول الحکمة ومعرفة العبرة وسنة
الاولین فمن ابصر الفطنة عرف الحکمة ومن تأول الحکمة عرف العبرة ومن عرف العبرة عرف السنة
ومن عرف السنة فکانما کان مع الاولین واهتدی الی التی هی اقوم ونظر الی من نجا بما نجا ومن هلک
بما هلک وانما اهلک الله من اهلک بمعصیته وانجی من انجی بطاعته شرح التبصر بفتح تا دو نقطه در بالا و سکون
با یک نقطه و کسر صاد بی نقطه و را بی نقطه مصدر باب تفعیل و الابصار مصدر باب افعال بینا کردن التأول مصدر باب تفعل فکر در چیزی الحکم
بی نقطه و سکون کاف سخنی که برای منع از چیزی باشد که نهی از آن شده سابقا مثل حکایات امم سابقه العبرة بکسر عین [illegible]
که واقع شده باشد برای کسی و از آن دیگران حال خود را استنباط توانند کرد السنة بضم سین روش الهی در عذاب و نجات که تغییر
نمی یابد باعتبار عصیان و اطاعت در اولین و آخرین چنانکه مخصوص کی باشد طرف نکیری و ظلم میشود با در بجا و در یک برای سببیت
و ما استفهامیه است و اثبات الف آن با حرف جر شاذ است و میتواند بود که با برای مصاحبت و ما مصدریه باشد یعنی و کمال قرار
خاطر بر وعید الهی بر چهار حصه است اول بینا کردن زیرکی یعنی کار فرمودن زیرکی خود در ملاحظه معانی محکمات آیات قرآن دوم فکر
در موعظه الهی که در نقل احوال امم انبیای سابق کرده سوم شناخت عذاب و نجات که بر سر عاصی و مطیع آمده چهارم شناخت اینکه
عذاب و نجات اولین روش الهی است که در آخرین نیز مثل آن در وبال آخرت میشود بیان اینکه هرکه بینا کرد زیرکی را شناخت
موعظه الهی را و هرکه فکر کرد در موعظه شناخت عذاب و راحت سابقین را و هرکه شناخت آنرا شناخت روش الهی را و هرکه
شناخت روش الهی را پس گویا که خودش بوده با سابقان یعنی که دانسته که فرقی میان سابقین و لاحقین نیست در روش الهی
و راه یافت بملتی که مستقیم تر است که ملت اسلام باشد و گویا که نگاه کرده سوی آنکه نجات یافت که بچه چیز نجات یافت مثل قوم
یونس و نگاه کرد سوی آنکه جهنمی شد که بچه چیز جهنمی شد و جز این نیست که جهنمی کرده الله تعالی کسی را که جهنمی کرد بمخالفت او وعید
الهی را و نجات داد کسی را که نجات داد بطاعت او وعید را اصل والعدل علی اربع شعب غائص الفهم وغمر
العلم وزهرة الحکم وروضة الحلم فمن فهم فسر جمیع العلم ومن علم عرف شرایع الحکم ومن حلم لم
یفرط فی امره وعاش فی الناس حمیدا شرح علم در جمع العلم بمعنی معلوم است ماخوذ است از علم بمعنی مستحکم کردن کاری
و مراد محکم قرآن است که در تفسیر آن احتیاج بتعلیم کسی نیست یعنی و عدالت بر چهار حصه است اول فرو رفتن در دقایق از فهم
دوم بسیار از جمله علم سیوم تازگی مانند شکوفه از جمله دیوان بیان حقایق تطبیق خصوصیات قضایا بر قواعد کلیه معلومه چه
احتیاج بباریک بینیها دارد چهارم خوشنما مانند بستان از جمله آهستگی مثل ملاحظه اینکه مبادا [illegible] نفی از تعجیل حکم در شخصی باشد
مثل آهستگی در زنی که زنا کرده باشد و صبر باید کرد تا وضع حمل او شود و مثل ملاحظه اینکه مبادا ظلمی بر کسی شود در معاملات مردم
بیان اینکه هرکه فهمید کنه را رسانید تفسیر کرد جمیع محکمات قرآن را و تمیز متشابهات و هرکه دانست مشکلات را شناخت
انگورهای دیوار را یعنی که دانست که دیوان هر قضیه از کی آب میخورد و برکدام قاعده مترتب میشود و هرکه آهستگی کرد در دیوان
افراط نکرد در کار خود و زندگی کرد در مردم نیکو حالی که بستوده صفات است اصل والجهاد علی اربع شعب علی الامر
بالمعروف والنهی عن المنکر والصدق فی المواطن وشنآن الفاسقین فمن امر بالمعروف شد ظهر

کرده باشد از زنی

المؤمنین ومن نهی عن المنکر ارغم انف المنافق وامن کیده ومن صدق فی المواطن قضی الذی علیه ومن
شنأ الفاسقین غضب لله ومن غضب لله غضب الله له فذلک الایمان ودعائمه وشعبه شرح
المعروف مقبول تر و کسی المنکر مردودتر و کسی و مراد اینجا بمعروف پیروی علم و بمنکر پیروی ظن است الشنآن بفتح شین
با نقطه و فتح و سکون نون و همزه و الف مصدر باب منع و علم دشمنی یعنی و جهاد بر چهار حصه است اول برای خلایق به پیروی
علم که مقبول است در جمیع محکمات کتابهای الهی خصوصا قرآن و مقبول است در عقل جمیع عقلا دوم بر نهی خلایق از پیروی ظن که مردود است
در محکمات و در عقول خلایق چنانکه کسی امر در حکمی کند و خود ابر نقیض آن حکم کند جناب مسیح است اگرچه اهل ضلالات بکار دارند فتح باب
بکرده اهل کمال خود میشمارند سیوم بر راست گفتن در جمیع مواضع کلام که جهاد نفس است چهارم بر دشمنی سرکشان از حکم الهی یعنی امر
ایشان بفرایض و واجبات و نهی ایشان از کبایر و محرمات و آن چهار قسم دارد اول بدست دوم بزبان سوم بترش رویی چهارم
بکدورت دل پس هرکه امر کرد بمقبول جمیع کتب الهی مستحکم گردانید پشت مؤمن را و هرکه نهی کرد از مردود در محکمات کتب الهی که کلیه
چنین منافق را مراد بمنافق کسی است که خود را از اهل ایمان میشمرد و از اهل ایمان نیست مثل ائمه ضلالت و اتباع ایشان و مراد
اینست که محکماتی که در آنها نهی از پیروی ظن هست برهانی بجانب قوی است برای مؤمنان و اگر منافقان چیزی در مقابل گویند
مکابره میکنند و پیش خود شرمنده اند و ایمن میشود از مکر شبهات ایشان مثل رد و ابایی که وضع کرده اند در مدح ائمه ضلالت
و هرکه راست گفت در جمیع مواضع بجا آورد آنرا که بر او هست یعنی که البته حکم از روی ظن میکند تا مبادا که دروغ باشد و
که دشمنی کرد با فاسقان غضب کرده کسی را هست با زبان با ترش رویی یا که در دل برای رضای الله تعالی و هرکه غضب کرد
برای الله تعالی غضب کرد الله تعالی دشمنان او را برای او پس آنست که مذکور شد ایمان و ستونهای ایمان و حصههای ایمان
باب بیست و ششم اصل باب فضل الایمان علی الاسلام والیقین علی الایمان شرح این باب بیان زیادتی ایمان بر
اسلام و زیادتی کمال قرار خاطر بر ایمان و در این باب شش حدیث است اول اصل عن جابر قال قال لی ابو عبد الله
علیه السلام یا اخا جعفی ان الایمان افضل من الاسلام وان الیقین افضل من الایمان وما من شیء
اعز من الیقین شرح جعفی بضم جیم و سکون عین بی نقطه و فا بر قبیله ایست از یمن و لفظ منسوب موافق لفظ منسوب الیه است یعنی
روایت از جابر جعفی کن که گفت مرا امام جعفر صادق ای مرد که از جعفی که مرجعند بدرستی که ایمان زیادتر است از اسلام بشارت (علیه السلام)
بیکو جعفی که بعد از رسول علیه السلام مؤمن شده بمعرفت وصی افضلند از جعفی که در زمان رسول وفات یافتند پیش از معرفت وصی چنانچه
بیان شده در حدیث دوم باب هشتاد و هشتم کتاب الحجة که باب نادر فی حال الغیبة است و سر این اینست که جمعی که پیشتر وفات یافتند (در کتاب الحجة)
بعقبه و عقبه نرسیده اند هنوز چنانچه گفته در سوره بلد فلا اقتحم العقبة و بیان شده در حدیث چهل و نهم و هشتاد و هشتم باب صد و [illegible] (در کتاب الحجة)
کتاب الحجة که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة است و گفته در سوره عنکبوت الم احسب الناس ان یترکوا ان یقولوا
آمنا و هم لا یفتنون چنانچه راست است یا یکی اشتراک لفظ ایمان میان اول و دوم شبیه باشتراک لفظ [illegible] و بدرستی که کمال قرار
خاطر بر وعده و وعید بایر روشی که ترک کند مکروهات و صغایر کند تا مبادا که در کبیره داخل شود افضلست از ایمان و نیست چیز
کمیاب تر از کمال خاطر دوم اصل عن ابی الحسن علیه السلام قال سمعته یقول الایمان فوق الاسلام بدرجة (عن الوشاء)

وَالتَّقْوَى فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدَرَجَةٍ وَالْيَقِينُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ وَمَا قُسِمَ فِي النَّاسِ شَيْءٌ أَقَلُّ مِنَ الْيَقِينِ شرح
التقوی ترس عذاب الهی و آن چهار مرتبه دارد اول عدم اصرار بر ترک فریضه و فعل کبیره دوم فعل فرایض و ترک کبایر بالکلیه سوم فعل
فرایض و ترک کبایر مطلقا چهارم فعل فرایض و ترک کبایر مطلقا و ترک صغایر و مراد اینجا مرتبه دوم و سیوم است بقرینه آنچه گذشت در
حدیث اول باب هفدهم که مرتبه اول لازم ایمانست و مرتبه رابع پیش است الیقین کمال قرار خاطر در بودن وعده و وعید الهی آن دو مرتبه
دارد اول ادنی و آن آنست که مذکور شد در حدیث اول باب سابق دوم اعلی و آن مراد است اینجا یعنی روایت است از امام موسی کاظم
علیه السلام اوی گفت که شنیدم از او که میگفت ایمان بالای اسلامست یکمرتبه و ترس عذاب الهی بالای ایمانست یکمرتبه و کمال قرار
خاطر بایمان و بوعده و وعید بر ترک صغایر بالای آنست یکمرتبه و حصه کرده نشده و در مردم چیزی کمتر از کمال قرار خاطر یعنی که اقل آن صفت
باشد سیوم اصل سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَ الْإِيمَانَ عَلَى الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ كَمَا فَضَّلَ
الْكَعْبَةَ عَلَى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ شرح شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام که میگفت که بدرستیکه الله تعالی زیاد کرد شرف ایمان بر اسلام یکمرتبه چنانکه
زیاد کرد کعبه را بر مسجد حرام چهارم اصل عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ الْإِسْلَامُ دَرَجَةٌ
قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَالْإِيمَانُ عَلَى الْإِسْلَامِ دَرَجَةٌ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَالتَّقْوَى عَلَى الْإِيمَانِ دَرَجَةٌ قَالَ قُلْتُ
نَعَمْ قَالَ وَالْيَقِينُ عَلَى التَّقْوَى دَرَجَةٌ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَمَا أُوتِيَ النَّاسُ أَقَلَّ مِنَ الْيَقِينِ شرح در جواب سیوم
واقع میشود و در جواب خبر نواقع میشود و ابجاز قبیل دوم است و مضمون این موافق حدیث دوم است اصل وَإِنَّمَا تَمَسَّكْتُمْ بِأَدْنَى
الْإِسْلَامِ فَإِيَّاكُمْ أَنْ يَنْفَلِتَ مِنْ أَيْدِيكُمْ شرح استمساک بادنی الاسلام از قبیل استمساک اصل انفلات بحری که از آن
خارج شد یوسف احسن اخوته الا فلات ... و ضبط او بالمصدر باب انفعال و انفلات مصدر باب تفعل بیرون رفتن جزی
ناگاه یعنی و جزاین نیست که شما دست زده اید بمرتبه دیگر اسلام که ایمان مراد است که تقوی و یقین ندارید پس نگاه دارید خود را از اینکه آن نیز
ناگاه بیرون رود از دستهای شما اشارت باینست که کسی که تقوی و یقین ندارد ایمان او خطر دارد پنجم اصل سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ
الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ فَقَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّمَا هُوَ الْإِسْلَامُ وَالْإِيمَانُ فَوْقَهُ
بِدَرَجَةٍ وَالتَّقْوَى فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدَرَجَةٍ وَالْيَقِينُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ وَلَمْ يُقْسَمْ بَيْنَ النَّاسِ شَيْءٌ
أَقَلُّ مِنَ الْيَقِينِ شرح ضمیر انما هو اسلام مرتبه ... آنچه است چنانچه گفته در سوره آل عمران ان الدین عند الله الاسلام و بیان
شد در حدیث چهارم باب هجدهم که اسلام مکلف به در زمان رسولست یعنی که جز این نیست که واجب بر مردم در زمان رسول
اسلام بود و مضمون باقی موافق حدیث اول است اصل قَالَ قُلْتُ فَأَيُّ شَيْءٍ الْيَقِينُ قَالَ التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ وَالتَّسْلِيمُ
لِلَّهِ وَالرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَالتَّفْوِيضُ إِلَى اللَّهِ قُلْتُ فَمَا تَفْسِيرُ ذَلِكَ قَالَ هَكَذَا قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ شرح
راوی گفت گفتم پس چیست مصداق یقین گفت اعتماد بر الله تعالی در دفع ضرر و جلب نفع و قبول کردن امری که الله و رسول
و اولی الامر و راضی شدن بقضا و قدر الله تعالی در نفع و ضرر و واگذاشتن امارت اولی الامر و سایر احکام سوی الله تعالی یعنی
که کسی کمال قرار خاطر دارد که اینها را داشته باشد گفتم پس چیست تفسیر یقین یعنی که آیا این تفسیر که کردی مصداق کمال قرار خاطر
از پیش خودست یا مسموع از دیگری است گفت همچنین گفت در تفسیر یقین امام محمد باقر علیه السلام ششم اصل عَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ

ترس م

ثم جاز حم

تقلّب

عن یونس قال سم

قَالَ الْإِيمَانُ فَوْقَ الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ وَالتَّقْوَى فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدَرَجَةٍ وَالْيَقِينُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ
وَلَمْ يُقْسَمْ بَيْنَ الْعِبَادِ شَيْءٌ أَقَلُّ مِنَ الْيَقِينِ شرح مضمون این موافق حدیث دوم است باب بیست هشتم اصل
بَابُ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ وَالْيَقِينِ شرح این باب بیان ... ایمان و بیان ... کمال قرار خاطر بایمانست و این باب چهار
حدیث است اول اصل بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ إِذْ لَقِيَهُ رَكْبٌ فَقَالُوا السَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ مَا أَنْتُمْ فَقَالُوا نَحْنُ مُؤْمِنُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَمَا حَقِيقَةُ إِيمَانِكُمْ قَالُوا الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ
وَالتَّفْوِيضُ إِلَى اللَّهِ وَالتَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عُلَمَاءُ حُكَمَاءُ كَادُوا أَنْ يَكُونُوا
مِنَ الْحِكْمَةِ أَنْبِيَاءَ فَإِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَلَا تَبْنُوا مَا لَا تَسْكُنُونَ وَلَا تَجْمَعُوا مَا لَا تَأْكُلُونَ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ شرح الرکب بفتح را و سکون کاف و با کشیده سواران شتران ده تا بیشتر و گاهی بر سواران اسب نیز اطلاق میکنند
مضمون این موافق حدیث چهارم باب بیست و سیوم است دوم اصل إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ صَلَّى
بِالنَّاسِ الصُّبْحَ فَنَظَرَ إِلَى شَابٍّ فِي الْمَسْجِدِ وَهُوَ يَخْفِقُ وَيَهْوِي بِرَأْسِهِ مُصْفَرّاً لَوْنُهُ قَدْ نَحِفَ جِسْمُهُ وَ
غَارَتْ عَيْنَاهُ فِي رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا فُلَانُ قَالَ أَصْبَحْتُ
يَا رَسُولَ اللَّهِ مُوقِناً فَعَجِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ قَوْلِهِ وَقَالَ إِنَّ لِكُلِّ يَقِينٍ حَقِيقَةً
فَمَا حَقِيقَةُ يَقِينِكَ فَقَالَ إِنَّ يَقِينِي يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ الَّذِي أَحْزَنَنِي وَأَسْهَرَ لَيْلِي وَأَظْمَأَ هَوَاجِرِي فَعَزَفَتْ
نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا حَتَّى كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي وَقَدْ نُصِبَ لِلْحِسَابِ وَحُشِرَ الْخَلَائِقُ لِذَلِكَ
وَأَنَا فِيهِمْ وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ يَتَنَعَّمُونَ فِي الْجَنَّةِ وَيَتَعَارَفُونَ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِئُونَ وَكَأَنِّي أَنْظُرُ
إِلَى أَهْلِ النَّارِ وَهُمْ فِيهَا مُعَذَّبُونَ مُصْطَرِخُونَ وَكَأَنِّي الْآنَ أَسْمَعُ زَفِيرَ النَّارِ يَدُورُ فِي مَسَامِعِي شرح
بدرستیکه رسول الله صلی الله علیه و آله گزارد با مردم نماز صبح را پس نگاه کرد بسوی جوانی در مسجد و آن جوان پینکی میزد و فرود می
آورد سر خود را از بیداری شب بر حالی که زرد بود رنگ او و بتحقیق لاغر شده بود بدن او و فرو رفته بود دو چشم او در سر او پس گفت
او را رسول الله صلی الله علیه و آله چگونه حال کردی ای فلان گفت کردیدم ای رسول الله صاحب یقین پس تعجب کرد رسول الله صلی الله
علیه و آله از سخن او و گفت که هر کسی که برای هر یقینی علامتی است پس چیست علامت یقین تو پس جوان گفت بدرستی
که یقین من ای رسول الله آنست که بغم آخرت انداخته و بیدار کرده شب مرا یعنی که مرا بیدار کرده در شب و تشنه کرده ساعات
چاشت گرم روز مرا یعنی که مرا در تابستان روزه دار کرده پس نفرت کرد دل من از دنیا و آنچه در آنست تا آنکه گویا که من نگاه
میکنم بسوی تخت پادشاهی صاحب کل اختیار من که کتاب الهی باشد که میزان اعمال خلایق است بر حالی که داشته شده برای
بیان حساب که هر عملی که موافق آنست مقبول شود و الا مردود شود و بر انگیخته شده اند مخلوقان برای آن حساب و من در
ایشانم و گویا که من نگاه میکنم سوی اهل بهشت که تنعم میکنند در بهشت و با هم آشنایی میکنند بر کرسیها تکیه کنندگان چنانچه گفته
در سوره یس هم و ازواجهم فی ظلال علی الارائک متکئون و گویا که من نگاه میکنم سوی اهل جهنم و ایشان در آنجا معذب باشند و فریاد
زنندگانند و گویا که من الحال می شنوم آواز زبانه کشیدن آتش جهنم را که می پیچد در گوشهای من اصل فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ

الحقیقة بعینه ... یعنی خاطر با ... بغیر آنچه ثبوت
وجوب جزئی بان باشد خواه سبب آن جزء باشد
مثل آنچه دلیل لمی است و خواه علامت آنچه باشد
مثل آنچه در دلیل انی است و خواه غیر اینها باشد مثل انکه
ساعت حشر اموات را حاقه ... باعتبار آنکه
اگر واقع نشود خلق دنیا عبث خواهد بود زیرا که
ثمره شعور و زندگی دنیا زیاده از آن است که تحمل آن برای
همین زادن و زیستن و مردن توان کرد چنانچه گفته
در سوره مؤمنین افحسبتم انما خلقناکم عبثا وانکم
الینا لا ترجعون یعنی م

صلی الله علیه وآله لاصحابه هذا عبد نور الله قلبه بالایمان ثم قال له الزم ما انت علیه فقال
الشاب ادع الله لی یا رسول الله ان ارزق الشهادة معک فدعا له رسول الله صلی الله علیه
وآله فلم یلبث ان خرج فی بعض غزوات النبی صلی الله علیه وآله فاستشهد بعد تسعة نفر وکان هو
العاشر ترجمه پس گفت رسول الله صلی الله علیه وآله اصحاب خود را این بنده ایست که روشن کرده الله تعالی بنور ایمان دل
او را پس با جوان پس گفت او را بجا آور این حالی که داری پس گفت آن جوان دعا کن الله تعالی را برای من ای رسول الله
که روزی کرداند مرا شهادت در خدمت تو پس دعا کرد برای او رسول الله صلی الله علیه وآله پس شهید شد بعد از نه نفر و بود او دهم
سیوم اصل عن عبد الله بن مسکان عن ابی بصیر عن ابی عبد الله علیه السلام قال استقبل رسول الله
صلی الله علیه وآله حارثة بن مالک بن النعمان الانصاری فقال له کیف انت یا حارثة بن مالک
فقال یا رسول الله مؤمن حقا فقال له رسول الله صلی الله علیه وآله لکل شیء حقیقة فما حقیقة
قولک فقال یا رسول الله عزفت نفسی عن الدنیا فاسهرت لیلی واظمأت هواجری وکانی انظر
الی عرش ربی قد وضع للحساب وکانی انظر الی اهل الجنة یتزاورون فی الجنة وکانی اسمع عواء
اهل النار فی النار شرح العواء بضم عین بی نقطه و مد مصدر باب ضرب است آواز کشیدن سگ و مانند آن و کسر عین مصدر
باب مفاعله هم آواز شدن سگان بیان روایتست از عبد الله بن مسکان از ابو بصیر از امام جعفر صادق علیه السلام که روبرو شد
رسول الله صلی الله علیه وآله حارثه انصاری را پس گفت او را چگونه ای تو ای حارثه بن مالک پس گفت ای رسول الله مؤمنم چنانچه
پس گفت او را رسول الله صلی الله علیه وآله برای هر چیز علامتی هست پس چیست علامت صدق سخن تو پس گفت ای رسول الله
نفرت کرد دل من از دنیا پس بیدار کردم شب خود را و تشنه کردم اوقات شدت گرمای روز خود را و گویا که من نگاه میکنم
بکتاب صاحب کل اختیار خود که عرض کرده شده در عرصات قیامت برای حساب اعمال خلایق و گویا که نگاه میکنم سوی اهل
بهشت که با هم آشنایی میکنند در بهشت و گویا که من میشنوم زوزه اهل جهنم را در جهنم اصل فقال رسول الله صلی الله
علیه وآله عبد نور الله قلبه ابصرت فاثبت فقال یا رسول الله ادع الله لی ان یرزقنی الشهادة
معک فقال اللهم ارزق حارثة الشهادة فلم یلبث الا ایاما حتی بعث رسول الله صلی الله
علیه وآله سریة فبعثه فیها فقاتل فقتل تسعة او ثمانیة ثم قتل وفی روایة القاسم بن برید
عن ابی بصیر قال استشهد مع جعفر بن ابی طالب بعد تسعة نفر وکان هو العاشر شرح پس گفت
رسول الله صلی الله علیه وآله این بنده ایست که روشن کرده الله تعالی دل او را چنانکه دیدی پس ثابت قدم باش پس حارثه گفت
ای رسول الله دعا کن الله تعالی را برای من اینکه روزی کند مرا شهادت در خدمت تو پس گفت خداوندا روزی کن حارثه را
شهادت پس درنگ نکرد مگر چند روزی تا آنکه فرستاد رسول الله صلی الله علیه وآله برای جهاد طایفه از لشکر را پس فرستاد
حارثه را در ایشان پس جنگ کرد پس کشت نه کس یا هشت کس را پس از آن کشته شد و در روایت
چهارم اصل
قاسم بن برید از ابو بصیر جای بعث تا آخر گفت شهید شد حارثه با جعفر طیار بعد از کشته شدن نه نفر و بود او دهم

قال امیر المؤمنین صلوات الله علیه ان علی کل حق حقیقة وعلی کل صواب نورا شرح الحق بکلمه من حق
اینجا ایمانست چه بازخواست آن میشود در قیامت و مراد بصواب عمل صالحست بیان گفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه
که بدرستی که برای هر ایمانی علامتی است که عمل صالح باشد و بر هر عمل صالحی برهانی روشنست از محکمات کتاب الهی که در آنها امر بتابع اهل علم
و سؤال ایشان از مسائل مجهوله در نماز و روزه و مانند آنها و نهی از تابع اهل اختلاف و خود رایان شده این حدیث که
در باب آخر کتاب العقل و غیره آن این بود ما وافق کتاب الله فخذوه و ما خالف کتاب الله فدعوه باب بیست و سیم اصل
باب التفکر شرح این باب بیان فضیلت فکر در کار الهی و در قدرت الهیست در این باب پنج حدیث است اول اصل کان امیر
المؤمنین صلوات الله علیه وآله یقول نبه بالتفکر قلبک وجاف عن اللیل جنبک واتق الله ربک شرح امیر
المؤمنین صلوات الله علیه میگفت بیدار کن فکر در کار الله تعالی و حضرت او دل خود را و خالی کن از بستر شب پهلوی خود را
برای نماز شب و بپرهیز کن عذاب صاحب کل اختیار خود را باجتناب از محرمات دوم اصل سألت ابا عبد الله علیه السلام
عما یروی الناس تفکر ساعة خیر من قیام لیلة قلت کیف یتفکر قال یمر بالخربة او بالدار فیقول
این ساکنوک این بانوک ما لک لا تتکلمین شرح بر ما خود کرشمالی است منحصر در ان ... الخربه بفتح خا با نقطه و کسر
را بی نقطه و با یک نقطه خرابی که ویران شده باشد این سکونک ناظر است بالخربه این بانوک ناظر است بالدار پس در کلام لف و نشر
مرتب است و ما لک لا تتکلمین متعلق بهر دو است و میتواند بود که او برای شک راوی باشد پس مراد بالخربه و بالدار یکی خواهد بود
و لف و نشر نخواهد بود و نفی تکلم کنایت از نفی استماع و کرانست از قبیل ذکر لازم و اراده ملزوم چه اگر کسی گوش بسخن کسی نمی
انگند ساکت میشود و میتواند بود که استفهام انکاری باشد و افاده این کند که بزبان فصیح که زبان حالست در گفتگوی که
چه جاهلان گوش نمیکنند بیان پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از آنچه روایت میکنند مردم که فکر یک ساعت بهتر است از
برخاستن بعبادت در یک شب گفتم چگونه فکر میکند گفت میگذرد بخرابه یا بسرای آبادی که جمعی بنای آن کرده اند
و مرده اند و جمعی دیگر در آن ساکنند پس میگوید بزبان حال یا بزبان قال خرابه کجا اند جمعی که ساکن تو بودند ای خرابه کجا اند جمعی که عمارت
تو کردند ای آباد چیست ترا که سخن نمیگویی یا نمی شنوی که جهت مردم اگر سخن ترا بزبان حال نمیفهمند سیوم اصل عن ابی عبد الله
علیه السلام قال افضل العبادة ادمان التفکر فی الله وفی قدرته شرح و فی قدرته از قبیل عطف تفسیر است بیان
روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت که افضل عبادات مستمر داشتن فکر است در الله تعالی و در قدرت الله تعالی
که این دنیا را عبث نساخته و آخرتی خواهد داشت چنانچه گفته در سوره آل عمران ویتفکرون فی خلق السموات والارض ربنا ما خلقت
هذا باطلا چهارم اصل سمعت ابا الحسن الرضا علیه السلام یقول لیس العبادة کثرة الصلوة والصوم انما العبادة
التفکر فی امر الله عز وجل شرح شنیدم از امام رضا علیه السلام که میگفت نیست عبادت الهی بسیاری نماز و روزه چز این نیست
که عبادات فکر در کار الله عز وجل است مراد اینست که اگر نماز و روزه بی فکر در صحت و فساد آن بر عرض آن بر محکمات قرآن باشد
باطلست خواه بسیار و خواه کم و اگر با فکر باشد صحیحست خواه بسیار و خواه کم چنانچه بیان شده در حدیث چهارم باب سابق پنجم
اصل قال امیر المؤمنین علیه السلام التفکر یدعو الی البر والعمل به شرح گفت امیر المؤمنین علیه السلام فکر در کار الهی

میخوانند صاحبش را بسوی تقدیر نیک از بد و بسوی عمل نیک باب بیست و نهم اصل باب المکارم شرح المکارم جمع مکرمه بفتح میم و
سکون کاف و ضم راء و بنقطه صفاتی که شرف دارد و بغایت خوشنماست یعنی این باب بیان خصال حمیده است در این باب هفت
حدیث اول اصل عن ابی عبدالله علیه السلام قال المکارم عشر فان استطعت ان تکون فیک فلتکن فانها
تکون فی الرجل ولا تکون فی ولده وتکون فی الولد ولا تکون فی ابیه وتکون فی العبد ولا تکون فی الحر
قیل وما هن قال صدق الباس وصدق اللسان واداء الامانة وصلة الرحم واقراء الضیف و
اطعام السائل والمکافاة علی الصنائع والتذمم للجار والتذمم للصاحب وراسهن الحیاء شرح الباس
بفتح با بی‌نقطه و سکون همزه و سین بی‌نقطه مصدر باب حسن یعنی دلیری الاقراء مصدر باب افعال [illegible] میهمان داری کردن
و باب افعال برای تعریض میباشد مثل ابیع [illegible] المکافاة بفتح همزه برابری کردن با کسی التذمم بذال با نقطه [illegible] خواه
صنائعی لفظی مثل [illegible] و خواه معنوی مثل همسایگی و رفاقت سفر و مانند آن و اصل آن چیزی را در ذمت خود قرار دادن است لجا
همسایه و پناه آورنده یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت خصالی که خوشنماست در دنیا از مومن و کافر ده خصلت
پس اگر استطاعت داشته باشی که چنان کنی که باشد آنها در تو پس باید که باشد یعنی که آنها گاهی میباشد محض اتفاق چه آنها گاهی
میباشد در مردی و نمیباشد در پسرش و میباشد در پسری و نمیباشد در پدرش و در غلامی و نمیباشد در آزادی گفته شد و چیست آنها
گفت اول راستی دلیری در کارها یعنی که بحد تهور و لاف نرسیده باشد چه چنانچه جبن و سهل انکاری مذموم است آنها نیز مذموم
دوم راستی زبان سیوم رسانیدن امانت بصاحبش چهارم پیوند خویشاوندی پنجم تهیه سامان داری کسی که وارد شود بخانه شخصی
یا خواه وارد و خواه مطلوب باشد ششم طعام دادن طلب کار هفتم عوض کردن بر نیکیها هشتم پناه دادن همسایه و پناه (margin: وصبیانند درهم)
آورنده نهم پناه دادن رفیق در سفر و مانند آن دهم شرم که سردار آن صفات است دوم اصل عن عبدالله بن مسکان
عن ابی عبدالله علیه السلام قال ان الله عز وجل خص رسله بمکارم الاخلاق فامتحنوا انفسکم فان کانت
فیکم فاحمدوا الله واعلموا ان ذلک من خیر وان لا تکن فیکم فاسئلوا الله وارغبوا الیه فیها قال فذکرها
عشرة الیقین والقناعة والصبر والشکر والحلم وحسن الخلق والسخاء والغیرة والشجاعة و
المروة قال وروی بعضهم بعد هذه الخصال العشر وزاد فیها الصدق واداء الامانة شرح بعد منی
برضم است [illegible] مفعول [illegible] الخصال [illegible] روایت است از عبدالله بن مسکان از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی (margin: یعنی مر)
که الله عز و جل سرافراز کرد رسولان خود را به نیکوییها از جمله صفاتی که عادت میشود پس آزمایید خود را پس اگر باشد آنها
[illegible] پس ستایش کنید الله تعالی را و بدانید که آن بسبب توفیق است یا بسبب اینکه الله تعالی اراده خیر با شما دارد یا از جمله خیر است اگر
نباشد در شما پس دعا کنید الله تعالی را و متوجه شوید بسوی او برای آن صفات عبدالله گفت پس امام علیه السلام مذکور کرد ده
صفت را اول کمال قرار خاطر بر ایمان دوم قناعت بانچه باشد سیوم صبر بر سختیها چهارم شکر بر وسعت حال پنجم بردباری
ششم خوشخویی هفتم کرم هشتم غیرت بفتح غین با نقطه یعنی رشک خوردن بر ستر زن و مانند آن نهم شجاعت دهم
[illegible] عبدالله گفت و روایت کرده بعضی اهل مجلس بعد از انقضای مجلس این ده خصلت را و زیاد کرده در آنها راستی و رسانیدن

معنی مردی و

امانت را یعنی که گفت که امام علیه السلام دوازده خصلت گفت و تو ده خصلت را نشنیدی یا بخاطر نداری سیوم اصل عن ابی عبدالله
علیه السلام قال انا لنحب من کان عاقلا فهما فقیها حلیما مداریا صبورا صدوقا وفیا ان الله عز وجل
خص الانبیاء بمکارم الاخلاق فمن کانت فیه فلیحمد الله علی ذلک ومن لم تکن فیه فلیتضرع
الی الله عز وجل ولیسأله ایاها قال قلت جعلت فداک وما هن قال هن الورع والقناعة
والصبر والشکر والحلم والحیاء والسخاء والشجاعة والغیرة والبر
وصدق الحدیث واداء الامانة شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که ما اهل بیت
رسول علیه السلام هر آینه دوست میداریم کسی را که باشد خردمند صاحب فهمی که فرق کند میان محکمات و متشابهات دانای
مسایل دین بردبار مدارا کننده در معاشرت مصاحبان بغایت صبر کننده و بغایت راستگو و وفا کننده بوعده بدرستی که الله عز و جل
سرافراز کرد انبیا را بخوشنماها از جمله عادتها پس هر که باشد آنها در او پس باید که ستایش کند الله تعالی را بسبب آن و هر که نباشد
آنها در او پس باید که تضرع کند بسوی الله عز و جل و باید که طلب کند از الله تعالی آنها را راوی گفت گفتم قربانت شوم و چیست آنها یعنی
که صفت تمام آنها سوای آنچه گفتی گفت همه آنها پرهیزکاری و قناعت و صبر و شکر و بردباری و شرم و کرم و شجاعت و غیرت و خوشخویی
و راستی سخن و رسانیدن امانت است چهارم اصل عن ابی عبدالله علیه السلام قال ان الله عز وجل ارتضی لکم
الاسلام دینا فاحسنوا صحبته بالسخاء وحسن الخلق شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل
راضی شد برای شما که قبول وصایت اوصیای رسول کردید اسلام را باعث ثواب آخرت چنانچه گفته در سوره مائده ورضیت لکم
الاسلام دینا اشارت است بانکه اسلام برای دیگران باعث ثواب آخرت نیست چنانچه گذشت در باب چهاردهم پس نیکو کنید همراهی
اسلام را بکرم و خوشخویی پنجم اصل قال امیر المومنین علیه السلام الایمان اربعة ارکان الرضا بقضاء الله والتوکل
علی الله وتفویض الامر الی الله والتسلیم لامر الله شرح گفت امیر المومنین علیه السلام ایمان چهار خصلت است اول
راضی بودن بقضا و قدر الله تعالی در نفع و ضرر دوم اعتماد بر الله تعالی یعنی قرار خاطر بر اینکه هر چه الله تعالی میکند در حق مومن برای نفع
مومن چنانچه گفته در سوره توبه قل لن یصیبنا الا ما کتب الله لنا هو مولانا وعلی الله فلیتوکل المومنون و کار واگذاشتن کار عهده خود در
افعال و ترک [illegible] ترک خود رایی در احکام حلال و حرام چهارم گردن نهادن برای کاری که الله تعالی برای تشخیص حلال
و حرام کرده مثل ارسال رسول و تعیین ولی الامر ششم اصل عن عبدالله بن سنان عن رجل من بنی هاشم قال اربع
من کن فیه کمل اسلامه ولو کان من قرنه الی قدمه خطایا لم تنقصه الصدق والحیاء وحسن الخلق والشکر
شرح عبدالله بن سنان از راویان امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهما السلام است و برای شدت تقیه نام نبرده یعنی روایت
از عبدالله بن سنان از مردی از بنی هاشم گفت چهار صفت است که هر که باشد آنها در او کامل میشود اسلام او یعنی که باعث ثواب آخرت
او میشود بتوفیق توبه از گناهان [illegible] اگر باشد از فرق سرش تا قدم او گناهان ضرر نمیرسانند و آن صفات راستی و شرم
و خوشخویی و شکر است هفتم اصل عن جابر بن عبدالله قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله الا اخبرکم بخیر رجالکم
قلنا بلی یا رسول الله قال ان من خیر رجالکم التقی النقی السمح الکفین النقی الطرفین البر بوالدیه

واول م
سیوم م
وکار رسانی اوست م
رسول م

وَلَا يُلْجِئ عِيالَهُ إِلَى غَيْرِهِ **شرح** روایت است از جابر بن عبد الله گفت که گفت رسول الله صلی الله علیه و آله آیا خبر دار

نکنم شما را به بهترین مردان شما گفتیم بلی خبر دار کن ای رسول الله گفت به درستی که از جمله بهترین مردان شما پرهیزکار پاکیزه روزگار است که دو دست

دهنده دارد و پاکیزه است از خوردن حرام و بهتر و دور از جماع حرام آلت جماع او و نیکویی میکند با پدر و مادر خود و مضطر نمیکند عیال خود را

باینکه طلب نفقه کنند از غیر او **باب سیام دو فضل الیقین شرح** این باب بیان فضیلت کمال قرار دادن خاطر را ثابت

در این باب یازده حدیث است **اول حدیث** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا وَلَهُ حَدٌّ قَالَ قُلْتُ جُعِلْتُ

فِدَاكَ فَمَا حَدُّ التَّوَكُّلِ قَالَ الْيَقِينُ قُلْتُ فَمَا حَدُّ الْيَقِينِ قَالَ أَنْ لَا تَخَافَ مَعَ اللهِ شَيْئاً

شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت نیست چیزی مگر آنکه برای آن علامتی هست که به آن ممتاز میشود از غیر راوی گفت گفتم

قربانت شوم پس چیست علامت اعتماد بر الله تعالی گفت کمال قرار دادن خاطر بر آنکه هر چه الله تعالی میکند خیر مومن در آنست گفتم پس چیست

علامت کمال قرار خاطر گفت اینکه نترسی با تحصیل رضای الله تعالی از هیچ چیز مراد این است که با اطاعت اوامر و نواهی الهی مثل امر به وجوب

و دفع ضرر به شروط مقرره و نهی از القای نفس در تهلکه و مانند آنها و کمر هر چه بر سر کسی آید خیر او در آنست پس باید ترسید **دوم حدیث**

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مِنْ صِحَّةِ يَقِينِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ لَا يُرْضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللهِ وَلَا يَلُومَهُمْ

عَلَى مَا لَمْ يُؤْتِهِ اللهُ فَإِنَّ الرِّزْقَ لَا يَسُوقُهُ حِرْصُ حَرِيصٍ وَلَا يَرُدُّهُ كَرَاهِيَةُ كَارِهٍ وَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ

فَرَّ مِنْ رِزْقِهِ كَمَا يَفِرُّ مِنَ الْمَوْتِ لَأَدْرَكَهُ رِزْقُهُ كَمَا يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللهَ بِعَدْلِهِ وَقِسْطِهِ

جَعَلَ الرَّوْحَ وَالرَّاحَةَ فِي الْيَقِينِ وَالرِّضَا وَجَعَلَ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ فِي الشَّكِّ وَالسَّخَطِ

شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت از جمله بی عیب بودن کمال قرار خاطر مرد مسلم را ایمان با الله تعالی است که راضی

نکند مردم را به چیزی که باعث غضب الهی شود و صاحب تقصیر نشمرد مردم را به سبب چیزی که نداده او را الله تعالی و شکوه و ملامت از ایشان نکند چه در رستگی

رزق را نمی راند به سوی کسی حرص صاحب حرص و رد نمیکند آن را کراهت کسی که نخواهد و مراد این است که در طلب رزق اکتفا به حد شرعی باید کرد و اگر نفس

خوب نیست و اگر اینکه یکی از شما گریزد از رزق خود چنانکه میگریزد از مرگ هر آینه در می یابد او را رزق او چنانکه در می یابد او را مرگ بعد

از آن امام علیه السلام گفت به درستی که الله تعالی به کمال عدالت خود گردانید فراغت و راحت را در کمال قرار خاطر بر ایمان و در

رضا به قضا و قدر الهی و گردانید غم و اندوه را در اضطراب خاطر و ناراضی بودن از قضا و قدر **سیوم حدیث** سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ

عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ الْعَمَلَ الدَّائِمَ الْقَلِيلَ عَلَى الْيَقِينِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللهِ مِنَ الْعَمَلِ الْكَثِيرِ عَلَى غَيْرِ يَقِينٍ

شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت به درستی که عبادت بسیار کم که مبنی بر کمال قرار خاطر باشد فاضل تر است نزد الله تعالی

از عبادت بسیار که مبنی بر غیر کمال قرار خاطر باشد **چهارم حدیث** قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ عَلَى الْمِنْبَرِ

لَا يَجِدُ أَحَدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَمَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ

شرح مراد به علم قرار خاطر به معلومست چنانچه گفته در سوره روم وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ يعنی گفت امیر المومنین صلوات الله

علیه بر منبر نمی یابد هیچ کس لذت ایمان را تا آنکه داند که آنچه رسید با وی اختیار او خوب بود به اعتبار اقتضای حکمت الهی و مهربانی الهی

آنکه نرسد با او و آنچه نرسید با وی اختیار او خوب بود به اعتبار حکمت و مهربانی الهی اینکه نرسد با او **پنجم حدیث** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ

عن ابی بصیر

انا ابو بصیر

[illegible]

یکن

قَالَ إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ جَلَسَ إِلَى حَائِطٍ مَائِلٍ يَقْضِي بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ

لَا تَقْعُدْ تَحْتَ هَذَا الْحَائِطِ فَإِنَّهُ مُعْوِرٌ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ حَرَسَ امْرَأً أَجَلُهُ فَلَمَّا قَامَ سَقَطَ

الْحَائِطُ قَالَ وَكَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِمَّا يَفْعَلُ هَذَا وَأَشْبَاهَهُ وَهَذَا الْيَقِينُ

شرح المعور بعین مهمله و را مهمله به صیغه اسم مفعول از باب تفعیل در معرض ضایع شدن در آورده شده و به صیغه اسم فاعل باب افعال

یا باب افعال چیزی که امر او بعنوان مکروه در عموم مستعمل شده و این فقره جاری مجرای مثل است مانند انجز حر ما وعد یعنی آنکه وفا میکند هر

آزاد مردی به چیزی که وعده کرده **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت به درستی که امیر المومنین صلوات الله علیه نشست سوی

دیواری که میل داده بود دیوان میکرد میان مردم پس گفت بعضی حاضران منشین زیر این دیوار چه آن در معرض خرابی در آورده شده است

پس گفت امیر المومنین علیه السلام پاسبانی میکند هر مردی را اجلش پس چون برخاست افتاد دیوار امام علیه السلام گفت و بود امیر المومنین

از جمعی که میکنند این بی پروایی و مانند آن و این است کمال قرار خاطر بر ایمان مراد این است که اهل یقین مبالغه در احتیاط در کریز از مرگ

نمیکنند بلکه اکتفا به حد واجب و مستحب میکنند چه میدانند که اگر بی اختیار ایشان ضرری سبب مرگ ایشان شود علی سبیل مطلب

مع هذا پاسبان اجل موکلست چنانچه عجایب بسیار مشاهده میشود از آن پاسبانی **ششم حدیث** سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا الْجِدارُ فَكانَ لِغُلامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُما فَقَالَ أَمَا

إِنَّهُ مَا كَانَ ذَهَباً وَلَا فِضَّةً وَإِنَّمَا كَانَ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا مَنْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ لَمْ يَضْحَكْ

سِنُّهُ وَمَنْ أَيْقَنَ بِالْحِسَابِ لَمْ يَفْرَحْ قَلْبُهُ وَمَنْ أَيْقَنَ بِالْقَدَرِ لَمْ يَخْشَ إِلَّا اللهَ

شرح پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از قول الله عز و جل در حکایت کلام خضر با موسی در سوره کهف و اما دیواری که راست

کردم پس بود از دو پسر یتیم در شهر و بود در زیر دیوار گنجی از آن دو پسر امام علیه السلام گفت آگاه باشید به درستی که آن گنج

طلا و نقره و جواهر نبود و بود چهار کلمه که الله تعالی به انبیا وحی کرده و سفارش محافظت آنها کرده **اول** اینکه مستحق عبادتی

غیر من **دوم** اینکه هر که کمال قرار خاطر مرگ دارد نمیخندد از شادی دنیا دندان او بسبب خنده مندان مجاز است و احتراز است

از تبسم چه در آن دندان ظاهر نمیشود **سیوم** اینکه هر که کمال قرار خاطر حساب روز بزرگ قیامت دارد شاد نمیشود دل او

از مالی و نعمتی که متصرف او آید **چهارم** اینکه هر که کمال قرار خاطر دارد به اندازه که مقتضای حکمت الهی است در هر حادث عالم

نترسد مگر از عذاب الهی یعنی کسی که میداند که هر مصیبتی به اقتضای حکمتی و مبنی بر اراده عوضی است پس نترسد از منضر شدن

در رسیدن افعال اختیاریه خود در مخالفت اوامر و نواهی چه غیر آن هر چه واقع شود بی اختیار خیر او در آنست **هفتم حدیث** كَانَ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ يَقُولُ لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَأَنَّ مَا

أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ وَأَنَّ الضَّارَّ النَّافِعَ هُوَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ **شرح** مضمون اول این موافق حدیث چهارم است

که گذشت و اینکه ضرر رساننده و نفع رساننده به حقیقت در الله عز و جل یعنی که ضرری که مومن از آن گریزان است ضرر

الله تعالی است در آخرت عاصیان را بسبب افعال اختیاری ایشان و نفعی که مومن آن را خواهانست نفع الله تعالی است در آخرت

مطیعان را بسبب افعال اختیاریه ایشان و باقی ضرر و نفع را علیت و مع هذا اول حرص دارد و دوم حساب دارد پس از نظر

تحقیق

نمرو نبع نسبت ششم حدیث عن سعید بن قیس الهمدانی قال نظرت یوماً فی الحرب الی رجل علیه ثوبان
فحرکت فرسی فاذا هو امیر المؤمنین علیه السلم فقلت یا امیر المؤمنین فی مثل هذا الموضع فقال
نعم یا سعید بن قیس انه لیس من عبد الا وله من الله حافظ وواقیة معه ملکان یحفظانه
من ان یسقط من رأس جبل او یقع فی بئر فاذا نزل القضاء خلیا بینه وبین کل شیء

در حدیث دوم باب بیستم مراد [illegible]
شرح ثوبان عبارتست از دو جامه متعارف عربست در غیر روز جنگ چنانچه گذشت [illegible]
آنها از لباس جنگ نداشت و در معرکه جهاد با دلیران صف شکن مبارزت میکرد [illegible]
وارد نه از خصوص مرگست یعنی روایتست از سعید بن قیس همدانی [illegible]
مردی که بر او بود دو جامه پس تند کردم اسب خود را تا ملاحظه کنم که کیست پس ناگاه او امیر المؤمنین علیه السلم بود پس گفتم ای امیر المؤمنین
آیا در این قسم جایی بی لباس جنگ میباشی گفت آری ای سعید بن قیس [illegible]
الله تعالی نگاه داری از آزار و نگاه داری [illegible]
درچاهی [illegible]

آدم

مراد همانست که در شرح حدیث پنجم گذشت نهم حدیث عن علی بن اسباط قال سمعت ابا الحسن الرضا علیه السلم یقول
کان فی الکنز الذی قال الله عزوجل وکان تحته کنز لهما کان فیه بسم الله الرحمن الرحیم
عجبت لمن ایقن بالموت کیف یفرح وعجبت لمن ایقن بالقدر کیف یحزن وعجبت لمن رای
الدنیا وتقلبها باهلها کیف یرکن الیها وینبغی لمن عقل عن الله ان لا یتهم الله فی قضائه
ولا یستبطئه فی رزقه فقلت له جعلت فداک ارید ان اکتبه قال فضرب والله یده الی
الدواة لیضعها بین یدی فتناولت یده فقبلتها واخذت الدواة فکتبته

شرح کان فیه [illegible] گذشت در کتاب التوحید در حدیث اول باب شانزدهم که باب معانی الاسماء و اشتقاقها
مضمون این فقرات با مضمون آنچه مذکور شد در حدیث ششم موافقت [illegible]
پس منافات ندارد [illegible]
یعنی روایتست از علی بن اسباط گفت شنیدم از امام رضا علیه السلم که میگفت بود در گنجی که ذکر کرده الله عزوجل در سوره کهف که بود زیر
آن دیوار گنجی برای آن دو پسر بود در آن گنج اینکه ابتدا میکنم بنام الله که مهربان بر کل عالم مهربانست بمؤمنان تعجب کردم برای کسی که [illegible]
[illegible] تعجب کردم برای کسی که [illegible]
[illegible] تعجب کردم برای کسی که دید دنیا را [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

چرا این

چرا این منافات دارد با رضا بقضا مخفی نماند که مذموم بودن ترک رضا بقضا منافات ندارد با حسن دعا در طلب وسعت رزق اگر
تنگی باشد بلکه رضا بقضا شرط ضمان اجابت دعاست چنانچه می آید در حدیث [illegible]
چنانچه گذشت در حدیث دوم باب سوم پس گفتم امام علیه السلم [illegible]
متوجه ساخت [illegible] علی بن اسباط گفت [illegible]
کرفتم دوات را [illegible] دهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال کان قنبر غلام علی علیه السلم یحب علیا
علیه السلم حبا شدیدا فاذا خرج علی صلوات الله علیه خرج علی اثره بالسیف فرآه ذات لیلة
فقال یا قنبر ما لک فقال جئت لامشی خلفک یا امیر المؤمنین قال ویحک امن اهل السماء تحرسنی
ام من اهل الارض فقال لا بل من اهل الارض فقال ان اهل الارض لا یستطیعون
لی شیئا الا باذن الله من السماء فارجع فرجع

شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت که حال قنبر غلام علی علیه السلم این بود که دوست میداشت علی علیه السلم را دوستی عجیب پس چون بیرون میرفت علی
صلوات الله علیه شبها تنها برای ورسیدن [illegible] بیرون میرفت قنبر در عقب او با شمشیر پس دید او را در [illegible]
شبی پس گفت ای قنبر [illegible] که چه حاجت داری گفت آمدم تا راه روم در عقب تو برای پاسبانی ای امیر المؤمنین گفت [illegible]
[illegible] آیا از ترس ضرر اهل آسمان پاسبانی میکنی مرا یا از ترس ضرر اهل زمین پس قنبر گفت از اهل آسمان نه بلکه از اهل
زمین پس گفت بدرستی که اهل زمین [illegible] نمیتوانند رسانید مگر بخواست الهی [illegible]
پس برگرد پس برگشت مراد همانست که در شرح حدیث پنجم گذشت [illegible]
از آسمان آورده [illegible] در قرآن [illegible] یازدهم حدیث قیل
للرضا علیه السلم انک تتکلم بهذا الکلام والسیف یقطر دما فقال ان لله وادیا من ذهب
حماه باضعف خلقه النمل فلو رامه البخاتی لم تصل الیه

شرح مراد بهذا الکلام اظهار امامت [illegible] کتاب الحجة
چنانچه بیان شد در حدیث دوم مولد ابی الحسن الرضا علیه السلم در کتاب الحجة [illegible]
ومیتواند بود که یقطر از باب افعال یا تفعیل باشد [illegible] یعنی گفته شد امام رضا علیه السلم را بدرستی که تو سخن میگوئی
باین قسم سخن و حال آنکه شمشیر هارون الرشید میچکد خون [illegible] بدرستی که الله تعالی را در دره ایست از طلا نگاه داری کرده آنرا
بضعیفتر مخلوقات خود که مورچه است پس اگر قصد کنند آنرا اشتران [illegible] نمیتوانند رسید [illegible] مراد همانست که در شرح حدیث
پنجم گذشت

باب سی ویکم اهل باب الرضا بالقضا شرح این باب بیان فضیلت راضی بودن بتقدیر الهی است در نفع و ضرر در این
باب سیزده حدیث است اول حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال راس طاعة الله الصبر والرضا عن الله فیما
احب العبد او کره ولا یرضی عبد عن الله فیما احب او کره الا کان خیرا له فیما احب او کره

شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت سر فرمان برداری الله تعالی صبر بر مشقت و راضی بودنست از الله تعالی در آنچه
دوست داشته طبع بنده یا نفرت کرده و راضی نمیشود بنده از الله تعالی در آنچه دوست داشته طبع او یا کراهت کرده مگر آنکه شد

الله تعالی باستسلام قضا و قدر بهتر برای او در آنچه دوست داشت یا کراهت کرد **دوم حل** عن ابی عبد الله علیه السلم قال انّ اعلم
الناس بالله ارضاهم بقضاء الله عزّ وجلّ **شرح** روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که داناترین
مردم بالله تعالی راضی‌ترین ایشانست بقضا و قدر الله عز وجل در نفع و ضرر **سیوم حل** عن علی بن الحسین علیهما السلم قال الصبر
والرضا عن الله رأس طاعة الله ومن صبر ورضی عن الله فیما قضی علیه فیما احبّ او کره لم یقض الله
عزّ وجلّ له فیما احبّ او کره الّا ما هو خیر له **شرح** روایتست از امام زین العابدین علیه السلم گفت صبر
و راضی بودن از الله تعالی سر فرمان برداری الله تعالی است و هر که صبر کند و راضی شود از الله تعالی در آنچه قضا و قدر کرد در او در آنچه
دوست داشت یا کراهت کرد قضا و قدر نمیکند الله عز وجل برای او در محبوب او یا مکروه او مگر آنچه را که بهترست برای او
چهارم حل عن ابی جعفر علیه السلم قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله قال الله عزّ وجلّ انّ من
عبادی المؤمنین عبادا لا یصلح لهم امر دینهم الّا بالغنی والسعة والصحّة فی البدن فابلوهم
بالغنی والسعة وصحّة البدن فیصلح علیه امر دینهم وانّ من عبادی المؤمنین لعبادا لا یصلح
لهم امر دینهم الّا بالفاقة والمسکنة والسقم فی ابدانهم فابلوهم بالفاقة والمسکنة
والسقم فیصلح علیه امر دینهم وانا اعلم بما یصلح علیه امر دین عبادی المؤمنین
شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلم گفت که گفت رسول الله صلی الله علیه وآله که گفت الله عز وجل در حدیث قدسی که بدرستی
که از جمله بندگان من که مؤمنانند بندگانیند که خوب نمیشود برای ایشان کار عبادت ایشان مگر به بی نیازی و وسعت و صحت در بدن
خوب میشود بنابر آن معامله کار عبادت ایشان و بدرستی که از جمله بندگان من که مؤمنانند هر آینه بندگانیند که خوب نمیشود برای ایشان
کار عبادت ایشان مگر بحاجت و تنگی حال و بیماری در بدنهای ایشان پس معامله میکنم با ایشان بحاجت و تنگی و بیماری پس خوب میشود
بنابر آن معامله کار عبادت ایشان و من دانا ترم بآنچه خوب میشود بنابر آن کار عبادت بندگان من که مؤمنانند **حل** وانّ من
عبادی المؤمنین لمن یجتهد فی عبادتی فیقوم من رقاده ولذیذ وساده فیتهجّد لی اللیالی
فیتعب نفسه فی عبادتی فاضربه بالنعاس اللیلة واللیلتین نظرا منّی له وابقاء علیه فینام
حتّی یصبح فیقوم وهو ماقت لنفسه زارئ علیها ولو اُخلّی بینه وبین ما یرید من عبادتی لدخله
العجب من ذلک فیصیّره العجب الی الفتنة باعماله فیأتیه من ذلک ما فیه هلاکه لعجبه
باعماله ورضاه عن نفسه حتّی یظنّ انّه قد فاق العابدین وجاز فی عبادته حدّ
التقصیر فیتباعد منّی عند ذلک وهو یظنّ انّه یتقرّب الیّ
شرح و بدرستی که از جمله بندگان من که مؤمنانند هر آینه کسی است که جد و جهد میکند در عبادت من پس برمیخیزد از خواب شب خود
و خوشش آینده بستر خود پس جد و جهد میکند برای رضای من در شبها پس آزار میکند خودش را در عبادت من پس میزنم او را
به پینکی یک شب و دو شب بسبب رحمی که از جانب من برای اوست و بسبب باقی داشتن قوت او را پس میخوابد تا آنکه صبح میرسد پس
برمیخیزد در حالی که او ناخوش شمرنده است خود را سرزنش کننده است مر خود را و اگر وا میگذارم میان او و میان آنچه میخواهد از عبادت

من هر آینه داخل میشود او را خودپسندی بسبب آن پس میکرداند او را خودپسندی بسوی فریفته شدن بعملهای خود پس می‌آید بسوی او بسبب آن
کاری که در آنست هلاکت او بسبب خودپسندی او و بواسطه عملهای او و راضی شدن او از خودش تا حدی که گمان میکند که او بتحقیق
بالای جمع عبادت کنندگان شده و گذشته در عبادت خود از حد تقصیر پس دور میشود از من نزد آن خیال فاسد و او گمان
میکند که او نزدیک میشود بسوی من **حل** قال لا یتّکل العاملون علی اعمالهم التی یعملونها لثوابی فانّهم لو اجتهدوا
واتعبوا انفسهم اعمارهم فی عبادتی کانوا مقصّرین غیر بالغین فی عبادتهم کنه عبادتی
فیما یطلبون عندی من کرامتی والنعیم فی جنّاتی ورفیع درجات العلی فی جواری ولکن برحمتی
فلیثقوا وبفضلی فلیفرحوا والی حسن الظنّ بی فلیطمئنّوا فانّ رحمتی عند ذلک تدارکهم
ومنّی یبلغهم رضوانی ومغفرتی تلبسهم عفوی فانّی انا الله الرحمن الرحیم وبذلک تسمّیت
شرح پس باید که اعتماد نکنند کارکنان بر کارهای خودشان که میکنند آنها را برای طلب ثواب من چه بدرستی که ایشان اگر جد و جهد کنند
و آزار کنند خودشان را در جمع عمرهای خودشان در عبادت من میباشند اهل تقصیر نارسیده کان در عبادت ایشان بکنه عبادت
مرا در آنچه میطلبند نزد من که عزیز بودن نزد منست و نعمت بهشتهای منست و بلند مراتب نزد منست که آن مراتب بلند ترینها
مراتب شرفست در پناه من ولیکن پس برحمت من پس باید که اعتماد کنند و بفضل من پس باید که خوشحال شوند و بسوی خوش گمانی بجناب
من پس باید که قرار خاطر دهند مراد طلب محض ثقه و فرح و اطمینان نیست بلکه مراد طلب خلط اینها بضد آنهاست باعتبار چنین که توسط
حاصل شود چه بدرستی که رحمت من نزد آن در می‌یابد ایشان را و بخشش من میرساند ایشان را برضای من و می‌پوشاند من میپوشاند ایشان را
لباس بخشایش من چه بدرستی که منم که مستحق عبادت مشهورم در هر کل عالم مهربان بمؤمنانم و بآنچه مذکور شد نام نهاده ام خود را **پنجم حل**
عن ابی الحسن الاوّل علیه السلم قال ینبغی لمن عقل عن الله ان لا یستبطئه فی رزقه ولا یتّهمه
شرح مضمون این گذشت در حدیث ششم باب سابق **ششم حل** قال ابو عبد الله علیه السلم قال الله عزّ وجلّ عبدی المؤمن
لا اصرفه فی شیء الّا جعلته خیرا له فلیرض بقضائی ولیصبر علی بلائی ولیشکر نعمائی اکتبه
یا محمّد من الصدّیقین عندی **شرح** گفت امام جعفر صادق علیه السلم که گفت الله عز وجل در خطاب رسول علیه السلم
در حدیث قدسی بنده من که مؤمنست نگردانم او را در چیزی مگر آنکه گردانیده ام آن را بهتر برای او پس باید که راضی شود بقضا و قدر من و باید
که صبر کند بر آزار من و باید که شکر کند نعمت مرا تا نویسم او را ای محمد از جمله جناب رستگاران در رو هوای ایمان نزد من **هفتم حل** عن ابی
عبد الله علیه السلم قال انّ فیما اوحی الله عزّ وجلّ الی موسی بن عمران یا موسی بن عمران ما خلقت
خلقا احبّ الیّ من عبدی المؤمن وانّی انّما ابتلیه لما هو خیر له وانا اعلم بما یصلح علیه عبدی
فلیصبر علی بلائی ولیشکر نعمائی ولیرض بقضائی اکتبه فی الصدّیقین
عندی اذا عمل برضای واطاع امری **شرح** الرضا مصدر باب مفاعله راضی بودن
از کسی در حالی که آنکس نیز راضی باشد و مراد اینجا بهشت آنست و میتواند بود که مراد همان باشد و با معنی لام باشد **یعنی** روایتست از امام
جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که در آنچه وحی کرد الله عز وجل بسوی موسی بن عمران این بود که ای موسی بن عمران نیافریدم آفریده‌ای

که محبوبتر باشد بسوی من از بنده من که مؤمن است و بدرستی که من چیزی نیست که از او رسید بهم او را بسبب چیزی که آن بهتر است برای او و دور
میکنم از او مال دنیا را بسبب چیزی که آن بهتر است برای او و من داناترم بانچه خوب میشود و نیکو بان بنده من پس باید که صبر کند بر آزار من و باید
که شکر کند نعمت مرا و باید که راضی شود بقضا و قدر من تا نویسم نام او را در میان جمعی که عابد صدیقانند در دعوی ایمان نزد من چون
عمل کند باعث رضای من و او از بهم و اطاعت کند فرمان مرا هشتم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ عَجِبْتُ لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ
لَا يَقْضِي اللهُ عَلَيْهِ بِقَضَاءٍ اِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُ اِنْ قُرِّضَ بِالْمَقَارِيضِ كَانَ خَيْرًا لَهُ وَاِنْ مُلِّكَ
مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا كَانَ خَيْرًا لَهُ شرح مراد بمسلم اینجا خالص کننده عبادت خود است ملک بصیغه ماضی مجهول
باب تفعیل است معنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت تعجب کردم از مرد مخلص را که قضا و قدر نمیکند الله تعالی برا و هیچ حکم قضا
و قدری مگر آنکه باشد بهتر برای او اگر پاره پاره کرده شود بمقراضها میشود بهتر برای او و اگر داده شود پادشاهی کل روی زمین از جانبی
که آفتاب بر می آید تا جائی که فرو میرود میشود بهتر برای او نهم حدیث عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اَحَقُّ خَلْقِ اللهِ اَنْ يُسَلِّمَ
لِمَا قَضَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ عَرَفَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ رَضِيَ بِالْقَضَاءِ اَتَى عَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَعَظَّمَ اللهُ
اَجْرَهُ وَمَنْ سَخِطَ الْقَضَاءَ مَضَى عَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَاَحْبَطَ اللهُ اَجْرَهُ شرح ان یسلم بفتح همزه بتقدیر بان است فعل
یسلم بصیغه معلوم باب افعال است و تسلیم الاسلام گردن نهادن است تسلیم راضی شدن مراد بما قضی الله مصیبت است امر مرد برای فعل
اختیاری و مراد اینجا عرض است بنا بر آنکه ضمیر او راجع بقضا باشد چه قضا اختیاری بندگان نیست و میتواند بود که مراد با جر مرد
باشد و ضمیر اجره راجع من باشد و تعظیم اجر عبارت از دادن اجر عظیم باشد یا عبارت از ضم اجری با جر سابق باشد تا مجموع عظیم شود و احباط
اجر عبارت از ابطال اجر بر افعال حسنه سابقه باشد معنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام که گفت لایق تر مخلوقان الله تعالی بآنکه
گردن نهد برای مصیبتی که قضا و قدر کرده الله عز و جل کسی است که شناخت الله تعالی را که رب العالمین است پس هر چیز در تحت قضا و قدر است
پس قول قدریه که میگویند بعض حوادث در تحت قضا و قدر الهی نیست باطل است و هر که راضی شد بقضا و قدر الهی آمد بر او قضا و قدر و
بزرگ کرد الله تعالی اجر او را و هر که نخواست قضا و قدر الهی را گذشت بر او قضا و قدر خواهی نخواهی و باطل کرد الله تعالی اجر او را دهم حدیث
قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ اَلزُّهْدُ عَشَرَةُ اَجْزَاءٍ اَعْلَى دَرَجَةِ الزُّهْدِ اَدْنَى دَرَجَةِ
الْوَرَعِ وَاَعْلَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ اَدْنَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ وَاَعْلَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ اَدْنَى دَرَجَةِ الرِّضَا
شرح گفت امام زین العابدین صلوات الله علیه که بی رغبتی دنیا ده جزء دارد و بیان ده جزء می آید در شرح حدیث چهارم و دوازدهم باب
شصت و یکم بالاتر مرتبه بی رغبتی دنیا که مشتمل بر جمیع ده جزء است پائین تر مرتبه پرهیزکاری و احتیاط در احتراز از عذاب آخرت و بالا
مرتبه پرهیزکاری پائین تر مرتبه کمال قرار خاطر بایمان بربوبیت رب العالمین است و بالاتر مرتبه کمال قرار خاطر بایمان پائین تر مرتبه راضی
بودن بقضا و قدر الهی در هر مصیبت است یازدهم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَقِيَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ
عَبْدَ اللهِ بْنَ جَعْفَرٍ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللهِ كَيْفَ يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا وَهُوَ يَسْخَطُ قِسْمَهُ وَيُحَقِّرُ مَنْزِلَتَهُ
وَالْحَاكِمُ عَلَيْهِ اللهُ وَاَنَا الضَّامِنُ لِمَنْ لَمْ يَهْجِسْ فِي قَلْبِهِ اِلَّا الرِّضَا اَنْ يَدْعُوَ اللهَ فَيُسْتَجَابَ لَهُ
شرح القسم بکسر قاف و سکون سین بی نقطه نصیب و بفتح قاف مصدر باب ضرب حصه کردن و هر دو اینجا مناسب است و بنا بر اول ضمیر قسمه

مسلم بصیغه اسم فاعل باب تفعیل یا باب افعالست و بنا بر اول یعنی راضی بقضاست و بنا بر دوم ...

عزّ وجلّ م

رابع

رابع بودنست و بنا بر دوم راجع بالله تعالی است ضمیر منزلته راجع بقسم یا راجع بمؤمن یا راجع بالله تعالی است ضمیر علیه راجع بقسم یا راجع بمؤمن
لم یهجس بجیم و سین بی نقطه بصیغه معلوم باب ضرب است معنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت برخورد امام حسن بن علی
علیهما السلام عبدالله بن جعفر طیار را پس گفت ای عبدالله چگونه میباشد مؤمن کامل در ایمان و حال آنکه او نمیخواهد نصیب خود را از اهل
قسمت و مرتبه نصیب خود را یعنی که آن را لایق خود نمیشمرد و حال آنکه حکم کننده بقضا و قدر بر آن نصیب الله تعالی است و من ضامنم
برای کسی که خطور نکرد در دل او خلاف رضا بقضای الهی این را که دعا کند پس مستجاب شود برای او دوازدهم حدیث عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ بِاَيِّ شَيْءٍ يُعْلَمُ الْمُؤْمِنُ بِاَنَّهُ مُؤْمِنٌ قَالَ بِالتَّسْلِيمِ لِلهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالرِّضَا فِيمَا وَرَدَ عَلَيْهِ مِنْ سُرُورٍ اَوْ سَخَطٍ
شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت گفتم او را بچه چیز دانسته میشود مؤمن بآن صفت که او مؤمن است گفت بقبول
کردن برای الله تعالی احکام او را و اوامر و نواهی و راضی بودن در آنچه وارد میشود بر او خواه باعث خوشحالی و خواه باعث آزردگی
سیزدهم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ لِشَيْءٍ قَدْ مَضَى لَوْ
كَانَ غَيْرَهُ شرح لو برای تمنی است کان تامه است غیره بمعنی ضد است معنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت هرگز
نمیگفت رسول الله صلی الله علیه و آله برای چیزی که شده بود که کاش میبود غیر آن باب سی و دوم حدیث باب التفویض الی الله و التوکل علیه
شرح این باب بیان فضیلت و تاکید گذاشتن کار خود بسوی الله تعالی و اعتماد بر الله تعالی است بقرار دادن خاطر بر آنکه آنچه میکند در حق مؤمن نفع
مؤمن در آنست و در این باب هشت حدیث است اول حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اَوْحَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ اِلَى دَاوُدَ
مَا اعْتَصَمَ بِي عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي دُونَ اَحَدٍ مِنْ خَلْقِي عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ نِيَّتِهِ ثُمَّ تَكِيدُهُ السَّمَاوَاتُ وَالْاَرْضُ
وَمَنْ فِيهِنَّ اِلَّا جَعَلْتُ لَهُ الْمَخْرَجَ مِنْ بَيْنِهِنَّ وَمَا اعْتَصَمَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي بِاَحَدٍ مِنْ خَلْقِي عَرَفْتُ
ذَلِكَ مِنْ نِيَّتِهِ اِلَّا قَطَعْتُ اَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ مِنْ يَدَيْهِ وَاَسَخْتُ الْاَرْضَ مِنْ تَحْتِهِ وَلَمْ
اُبَالِ بِاَيِّ وَادٍ هَلَكَ شرح مراد بعبد بنده مؤمن است پس منافات ندارد با آنکه جمعی از اشقیا که عذاب ایشان مقرر
میشد از این دو فقره بیرون باشند جمله عرفت نعت عبد است تکید بیاء دو نقطه در پائین و دال بی نقطه بصیغه ماضی از تفعلت
التکید مبالغه در مکر و میتواند بود که بیاء یک نقطه باشد از التکبد بقصد مشقت کسی کردن اسخت بسین بی نقطه و خاء بی نقطه بصیغه ماضی متکلم
از نقل العین الی باب افعالست الاساخه روانه و مضطرب کردن و نجا رسانیدن از نقل العین وادی زمین گودی که در میان دو
من دو کوه است معنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت وحی کرد الله عز و جل بسوی داود که پناه نبرد
هیچ بنده از بندگان من بمن بی آنکه بیکی از مخلوقان من پناه برده باشد شناخته باشم آن پناه آوردن من را از قصد او که در دل
دارد یعنی که محض لفظ نباشد بعد از آن مبالغه در مکر او کرده باشد آسمانها و زمین و هر که در آسمانها و زمین است مگر آنکه گردانیده ام
برای او راه بدر رفتن از میان ضرر آسمانها و زمین و هر که در آنهاست و پناه نبرد بنده از بندگان مؤمن من بیکی از مخلوقان من
که شناخته باشم آن را از قصد او مگر آنکه بریده ام وسیلهای آسمانها را از دو دست او و مضطرب کرده ام زمین را در پائین او و باک ندارم
که در کدام دره هلاک شد دوم حدیث عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمَا قَالَ خَرَجْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ اِلَى هَذَا
الْحَائِطِ فَاتَّكَأْتُ عَلَيْهِ فَاِذَا رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ اَبْيَضَانِ يَنْظُرُ فِي تُجَاهِ وَجْهِي ثُمَّ قَالَ لِي يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ

عمن ذکره

ازکسی که ذکر کرد حدیث را

نهالك

مالي أراك كئيبا حزينا أعلى الدنيا فرزق الله حاضر للبر والفاجر قلت ما على هذا أحزن وإنه لكما تقول قال فعلى الآخرة فوعد صادق يحكم فيه ملك قاهر أو قال قادر قلت ما على هذا أحزن وإنه لكما تقول

شرح میتواند بود که رجل از رجال غیب باشد و برای تحدیث و تسلی فرستاده شده باشد چنانچه بیان شد در باب سجاده و چهارم کتاب الحجة و میتواند بود که خضر یا الیاس باشد ذکر حزین با کئیب برای مبالغه است پس حالات [illegible] برای آخرت حزین باید بود و اصلا قادر فرزق الله جزای شرط محذوف است و در مقام دلیل جزا [illegible] و تقدیر الکلام ان علی الدنیا فلا تحزن لان رزق الله تا آخر و برانیقیاس است قادر و محد حینی روایت است از امام زین العابدین صلوات الله علیه که گفت بیرون آمدم از خانه خود در مدینه رسول علیه السلام تا رسیدم سوی این دیوار پس تکیه کردم بیان دیوار پس ناگاه مردی که بر او دو جامه سفید بود نگاه میکرد در برابر روی من بعد از آن گفت مرا ای علی بن الحسین چرا می بینم ترا اندوهگین غمناک آیا برای دنیا است پس رزق الله تعالی حاضر است برای صالح و فاسق گفتم برای این غمگین نمیشوم و بدرستی که آن هر آینه چنانست که میگویی گفت پس آیا برای آخرت است پس ثواب آخرت وعده ایست راست که حکم میکند در آن پادشاهی غالب یا گفت توانا شک از راوی است گفتم برای این غمگین نمیشوم و بدرستی که آن هر آینه چنانست که میگویی

متن فقال مم حزنك قلت مما نتخوف من فتنة ابن الزبير وما فيه الناس قال فضحك ثم قال يا علي بن الحسين هل رأيت أحدا دعا الله فلم يجبه قلت لا قال فهل رأيت أحدا توكل على الله فلم يكفه قلت لا قال فهل رأيت أحدا سأل الله فلم يعطه قلت لا ثم غاب عني

شرح ما در مما موصوله است و حاء منصوب محذوف است تقدیر نتخوفه من بیانیه است الفتنة بکسر فاء آزار کردن مردمان را عبد الله بن زبیر دشمن امیر المؤمنین و اولاد او و شیعه ایشان بود و در مکه دعوی خلافت و شروع [illegible] آزار شیعه کرد و دلیل کمال عداوت و شقاوت او که وقتی که امام علیه السلام نفرین بر او کرد و مغلوب شد بکعبه پناه برد و الله تعالی او را پناه نداد تا مکه یکسین کرد حجاج بن یوسف تا کعبه را منجنیق خراب کرد و او را کشته بر دار کرد و یاد کرد وقتی که برد و رکعبه تنها بود و آنها از اصحاب الفیل پناه داد و سر آن اینست که امام زمان نزد الله تعالی عزیزتر از کعبه است و آنچه بر بعض ائمه علیهم السلام آمده بر رضای خود شانست چنانچه بیان شد در حدیث چهارم باب [illegible] کتاب الحجة که باب ان الائمة علیهم السلام یعلمون علم ما کان و ما یکون است ما در و ما فیه موصوله است و عطف بر ما در مما است مراد با کتاب شیعه است اهدار بر عموم است و میتواند بود که مراد خصوص اهل البیت باشد حینی پس گفت از چه غمگینی گفتم از آنکه میترسیم از آزار کردن پسر زبیر مردم را و از آن آزاری که دارند شیعه امام گفت پس آن مرد خنده کرد برای تعجب از حلم علی بن الحسین یا برای اظهار سهولت این واقعه و تسلی امام علیه السلام بعد از آن گفت ای علی بن الحسین آیا دیدی هیچیک از مردمان را از اهل بیت خود را که دعا کرد الله تعالی را برای دفع ضرری پس الله تعالی استجاب نکرد دعای او را گفتم نه گفت پس آیا دیدی هیچیک را که اعتماد کرد بر الله تعالی پس الله تعالی کفایت نکرد او را گفتم نه گفت پس آیا دیدی هیچیک را که طلب کرد از الله تعالی غنی را پس الله تعالی نداد او را گفتم نه بعد از آن آن مرد غایب شد از من حاصل اینست که امام علیه السلام برای خود غمگین نبود و غمگینی که برای شیعه بود و میخواسته که نفرین کند و آن مرد اشارت بنفرین کرده

سیوم متن عن أبي عبد الله عليه السلام قال إن الغنى والعز يجولان فإذا ظفرا بموضع التوكل أوطنا

شو

در کتاب الحجة

شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که بی نیازی و عزت سیر میکنند در میان خلایق پس چون یافتند جای اعتماد بالله تعالی را وطن خود میکنند آنجا را

دوم متن عن أبي عبد الله عليه السلام قال أيما عبد أقبل قبل ما يحب الله عز وجل أقبل الله قبل ما يحب ومن اعتصم بالله عصمه الله ومن أقبل الله قبله وعصمه لم يبال لو سقطت السماء على الأرض أو كانت نازلة نزلت على أهل الأرض فشملتهم بلية كان في حزب الله بالتقوى من كل بلية أليس الله عز وجل يقول إن المتقين في مقام أمين

شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر بنده که رو آورد بجانب آنچه دوست میدارد آن را الله عز و جل رو می آورد الله تعالی بجانب آنچه دوست میدارد او و هر که پناه برد بالله تعالی پناه داد او را الله تعالی و هر که رو آورد الله تعالی بجانب محبوب او و پناه داد او را باکی ندارد از سیع خبر یا آنکه اگر آسمان بر زمین باشد و واقعه فرود آید بر کل اهل زمین پس حال گشتند اهل زمین را بلایی میباشد آنکس در لشکر الله تعالی محفوظ میباشد بسبب تقوی از هر بلا آیا نیست اینکه الله عز و جل میگوید در سوره دخان بدرستی که متقیان در جای امن اند

عن علي بن سويد

پنجم متن عن أبي الحسن الأول عليه السلام قال سألته عن قول الله عز وجل ومن يتوكل على الله فهو حسبه فقال التوكل على الله درجات منها أن تتوكل على الله في أمورك كلها فما فعل بك كنت عنه راضيا تعلم أنه لا يألوك خيرا وفضلا وتعلم أن الحكم في ذلك له فتوكل على الله بتفويض ذلك إليه وثق به فيها وفي غيرها

علي بن سويد بن [illegible] بن ابي [illegible]

شرح روایت است از امام موسی کاظم علیهم السلام راوی گفت پرسیدم او را از قول الله عز و جل در سوره طلاق و هر که اعتماد کند بر الله تعالی پس او بس است برای او در همه ازین پس امام علیه السلام گفت اعتماد بر الله تعالی چندین مرتبه است از آنجمله اینست که اعتماد کنی بر الله تعالی در کارهای خود همگی آنها باز هر چه کرده باشد با تو باشی از او راضی بر حالی که دانی که او تقصیر نمیکند از تو بهتر را و تفضل خود را و دانی که قضا و قدر در آنچه بر تو آمده و آن جانب الله تعالی است پس اعتماد کن بر الله تعالی بو آنکه واگذاشتن آنچه بر تو آمده سوی الله تعالی یا سوی حکم الله تعالی و خاطر جمع باش به الله تعالی یا بحکم الله تعالی در کارهای خود و در هر کارهای خود و کارهای منسوبان و سایر خلایق

ششم متن عن أبي عبد الله عليه السلام قال من أعطي ثلاثا لم يمنع ثلاثا من أعطي الدعاء أعطي الإجابة ومن أعطي الشكر أعطي الزيادة ومن أعطي التوكل أعطي الكفاية ثم قال أتلوت كتاب الله عز وجل ومن يتوكل على الله فهو حسبه وقال لئن شكرتم لأزيدنكم وقال ادعوني أستجب لكم

شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که داده شد سه چیز را بازداشته نمیشود از سه چیز بیان این آنکه هر که داده شد توفیق دعا در حاجات داده شد استجابت دعا و هر که داده شد توفیق شکر نعمت الله تعالی داده شد زیاد کردن نعمت و هر که داده شد توفیق اعتماد بر الله تعالی داده شد بس بودن بعد از آن گفت آیا خوانده ای کتاب الله عز و جل را در سوره طلاق و هر که اعتماد کند بر الله تعالی پس او بس است برای او و همان که گفته در سوره ابراهیم هر آینه اگر شکر کنید هر آینه زیاد میکنم البته نعمت شما را و گفته در سوره مؤمن دعا کنید مرا استجابت کنم برای شما

هفتم متن عن الحسين بن علوان قال كنا في مجلس نطلب فيه العلم وقد نفدت نفقتي في بعض الأسفار فقال لي بعض أصحابنا من تؤمل

لما قد نزل بك فقلت فلانا فقال إذا والله لا تسعف حاجتك ولا يبلغك أملك ولا تنجح
طلبتك قلت وما علمك رحمك الله [شرح] روایت است از حسن بن علوان که از علمای مخالفانست گفت بودیم در مجلسی که
طلب علم میکردیم و بیان میشد مجلس درس و تحقیق آخر شده بود و خرجی من در بعض سفرها که برای طلب کرده بودم تا آنجا رسیده بود تمام پس علم
گفت مرا بعض یاران که شریک بود در طلب علم بود و شد که را امید میداری برای افلاسی که بتحقیق فرود آمده است بتو پس گفتم فلان مرد بزرگ را
پس گفت درین هنگام قسم بخدا که بر نمی آورد حاجت ترا و نمیرساند ترا بآرزوی تو و نمیرسد بمطلوب تو گفتم و چیست علم تو رحمت
کناد ترا الله تعالی یعنی که از کجا دانستی این را که گفتی [متن] قال إن أبا عبد الله عليه السلم حدثني أنه قرأ في بعض الكتب
أن الله تبارك وتعالى يقول وعزتي وجلالي ومجدي وارتفاعي على عرشي لأقطعن أمل كل
مؤمل غيري باليأس ولأكسونه ثوب المذلة عند الناس ولأنحينه من قربي ولأبعدنه
من فضلي أيؤمل غيري في الشدائد والشدائد بيدي ويرجو غيري ويقرع بالفكر
باب غيري وبيدي مفاتيح الأبواب وهي مغلقة وبابي مفتوح لمن دعاني
[شرح] گفت بدرستی که امام جعفر صادق علیه السلم حکایت کرد مرا که او خوانده در بعض کتابهای آسمانی که الله تبارک و تعالی میگوید قسم
بعزت خودم و بلندی خودم و بزرگی خودم و تسلط من بر دیوان حکومت خودم که هر آینه میبرم البته آرزوی آرزومندی که
آرزومند شد غیر مرا بنا امیدی و هر آینه میپوشانم البته او را جامه خواری نزد مردم و هر آینه بر کنار میکنم البته او را از نزدیکی خودم و دور
میکنم البته او را از تفضل خودم آیا آرزو میدارد غیر مرا در سختیها و حال آنکه سختیها بدست منست و امید میدارد غیر مرا و میکوبد
به اندیشه در غیر مرا و حال آنکه بدست قدرت منست کلیدهای درها در حالی که آنها بسته باشند و در رحمت من گشاده است برای کسی
که دعا کند مرا [متن] فمن ذا الذي أملني لنوائبه فقطعته دونها ومن ذا الذي رجاني لعظيمة فقطعت رجاءه
مني جعلت آمال عبادي عندي محفوظة فلم يرضوا بحفظي وملأت سماواتي ممن لا يمل من تسبيحي
وأمرتهم أن لا يغلقوا الأبواب بيني وبين عبادي فلم يثقوا بقولي ألم يعلم من طرقته نائبة من
نوائبي أنه لا يملك كشفها أحد غيري إلا من بعد إذني فما لي أراه لاهيا عني
[شرح] پس کیست آنکه آرزو کرد رحمت مرا برای مصیبتهای خود پس بریدم او را از خودم پیش از آن مصیبتها یعنی که همراهی او نکردم
برای رفع آنها و کیست آنکه امیدوار شد مرا برای بلای بزرگی پس بریدم امید او را از من بر نیاوردن حاجت او گردانیدم آرزوهای
بندگان خود را نگاه داشته شده یعنی که ایشان را در دنیا بعض آنچه خواسته اند دادم برای حکمتی که ذخیره و محفوظ باشد برای آخرت پس راضی نشدند خودم
بنگاه داشتن من یعنی که آن تاخیر را حمل بر تقصیر یا عجز من کردند و تعجیل در طلب کردند از در خانه دیگران و پر کردم آسمانهای
خود را از فرشتگانی که ملال ندارند از تسبیح من و امر کردم ایشان را که نبندند درها را میان من و میان بندگان من یعنی که
امر کردم فرشتگان را به دوستی مومنان و طلب آمرزش تقصیرهای ایشان تا آنچه ذخیره شده برای ایشان شود و چنانچه
پادشاهی از کمال مهربانی امر کند مقربان خود را بشفاعت گناهکاری تا از ملازمت و مواجب محروم نشود پس خاطر جمع نشدند
بندگان من بگفتن من که آنچه ندادم ذخیره است و آنچه باز گرفتم برای حکمت طلب دعاست و بدست منست کلیدهای درهای بسته

آیا بداند اینکه بسر او آمد مصیبتی از مصیبتهایی که بقضا و قدر منست این را که شان منست که توانایی بر طرف کردن آن دارد و هیچ کس نمی‌تواند
که بعد از رخصت من بقضا و قدر پس چرا میبینم آن بنده را که مصیبت بسر او آمده غافل از من [متن] أعطيته بجودي ما لم
يسألني ثم انتزعته عنه فلم يسألني رده وسأل غيري أفيراني أبدأ بالعطاء قبل المسألة
ثم أسأل فلا أجيب سائلي أبخيل أنا فيبخلني عبدي أوليس الجود والكرم لي أوليس
العفو والرحمة بيدي أوليس أنا محل الآمال فمن يقطعها دوني أفلا يخشى المؤملون أن يؤملوا غيري
[شرح] دادم آن بنده را که مصیبتی بسر او آمده به بخشش خود نعمتی را که نطلبیده بود مثل صحت چشم و مانند آن بعد از آن گرفتم آن را از او برای
حکمتی پس نطلبید از من برگردانیدن آن را و طلبید از غیر من آیا پس گمان میکند مرا که ابتدا میکنم به بخشش پیش از طلب بعد از آن طلب کرده
میشوم پس مستجاب نمیکنم طلب طلبکار خود را آیا بخیلم من پس نسبت بخیل دهد مرا بنده من آیا نیست اینکه بخشش و کرم از منست و در ید قدرت
من است آیا نیست اینکه بخشایش و مهربانی در دست قدرت منست قضا و قدر منست آیا نیست اینکه من جای آرزوهای خلایقم پس کیست که میبرد
آرزوها را پیش از من یعنی که کیست آرزوهایی که در در خانه دیگران میبرد و ساخته میشود که آنها را اراده و غیر من آیا پس نمیترسد
آرزومندان از اینکه آرزو کنند از غیر من یعنی که چرا اندیشه از ناامیدی اینها و عذاب آخرت نمیکنند [متن] فلو أن أهل
سماواتي وأهل أرضي أملوا جميعا ثم أعطيت كل واحد منهم مثل ما أمل الجميع ما انتقص
من ملكي مثل عضو ذرة وكيف ينقص ملك أنا قيمه فيا بؤسا للقانطين من رحمتي
ويا بؤسا لمن عصاني ولم يراقبني [شرح] نصب بؤسا برای نسبت که مفعول مطلق است و نداء ها
مجاز است یعنی اینکه آن شخص جای آن و سختی آن است [ع] بیان این آنکه اگر اینکه اهل آسمانهای من و اهل زمین من آرزو کنند همگی
یکدفعه بعد از آن هم یک از ایشان را مثل آنچه آرزو کردند جمیع ایشان کم نمیشود از پادشاهی من مانند عضو مورچه کوچکی که بعد از آن بود
که از دوست و چطور کم میشود پادشاهی که من صاحب آنم اشارت بآنست که کسی که مقدورات او غیر متناهی باشد محالست که
از مقدورات او چیزی کم شود و چیزی زیاد و نقصان از خواص متناهی است پس ای سختی برای نا امیدان از رحمت من و ای سختی برای
کسی که مخالفت من کرده و نپاید ربوبیت و اوامر و نواهی مرا [متن] عن سعيد بن عبد الرحمن قال كنت مع موسى بن
عبد الله بينبع وقد نفدت نفقتي في بعض الأسفار فقال لي بعض ولد الحسين عليه السلم
من تؤمل لما قد نزل بك فقلت موسى بن عبد الله فقال إذا لا تقضى حاجتك ثم لا تنجح طلبتك
قلت ولم ذاك قال لأني قد وجدت في بعض كتب آبائي أن الله عز وجل
يقول ثم ذكر مثله فقلت يا ابن رسول الله أمله علي فأملاه علي فقلت لا والله ما أسأله حاجة بعدها
[شرح] احوال موسی بن عبد الله مذکور شد در حدیث ... باب ... از کتاب الحجة ... و ینبع بفتح یا و سکون نون و ضم با
یک نقطه و عین بی نقطه موضعیست بسیار چشمه و زراعات و باغات میان آن و مدینه چهار منزل است بر سر راه حاج مصر لا تقضی
بصیغه غایب معلوم باب ضرب است و فاعل آن ضمیر مستتر راجع بموسی است حاجتک مفعول است ثم بضم ثا سه نقطه حرف عطف است
لا تنجح بصیغه غایب ماضیه مجهول باب افعال است طلبتک نایب فاعل است و میتواند بود که لا تقضی نایب شد و لا تنجح بصیغه معلوم و ضم

بصیغه مجهول باشد و حاجتک نایب فاعل باشد و ثم بفتح ثا ظرف لا تقضی م

راجع بموسی استیناف بیانی باشد وظلمک مفعول لاتحج باشد ثم ذکر مشابه کلام مصنف است برای اختصار ضمیر بعد با راجع بصحبت است
که از او بعضی آخر باشد و میتواند بود که راجع بمرجع ضمیر املاء باشد باعتبار اینکه موعظه است یعنی روایت است از سعید بن عبد الرحمن
گفت بودم با موسی بن عبد الله در ینبع و بحث آخر شده بود و خروج من در بعضی سفرها پس گفت مرا بعض اولاد امام حسین علیه السلم کراه
آمده و میداری برای اخلاصی که بحث فرود آمد بتو پس گفتم موسی بن عبد الله را پس گفت واین کلام برپی آورده حاجت تراتعدادان که
آورده میشود که مطلوب ست اصلا کنم و برای حکمی این سخن را گفت برای اینکه من حقیق اتم در بعضی کتابهای پدران خود که اسعد رجل
میگوید بعد از ان ذکر کرد سعید مثل انچه را که در حدیث ختم بیاید گذشت پس گفتم ای پسر رسول الله این سخن را که خوان بر من تا بنویسم
پس خواند آنرا بر من تا نوشتم پس گفتم بخدا قسم که منظلم از موسی حاجتی را بعد از ان نصیحت که کردی بمسیح سیوم حدیث اول باب
الخوف والرجاء شرح این باب بیان فضیلت ترس عذاب آلهی و امید رحمت آلهی است و در این باب سیزده حدیث است حدیث اول عن الحارث بن المغیرة

عن ابی عبد الله علیه السلم قال قلت له ما کان فی وصیة لقمان قال کان فیها الاعاجیب وکان اعجب
ما کان فیها ان قال لابنه خف الله عز وجل خیفة لو جئته ببر الثقلین لعذبک وارج
الله رجاء لو جئته بذنوب الثقلین لرحمک ثم قال ابو عبد الله علیه السلم کان ابی علیه السلم
یقول انه لیس من عبد مؤمن الا وفی قلبه نوران نور خیفة ونور رجاء لو وزن هذا لم یزد علی
هذا ولو وزن هذا لم یزد علی هذا شرح الاعاجیب جمع اعجوبه بضم همزه وسکون عین مقطعه وجیم نعایت خوش آینده
یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت گفتم او را چه بود در سفارش لقمان حکیم پسرش را گفت بود در ان سفارشها
نعایت خوش آینده و بود خوش آینده ترانچه در ان بود اینکه گفت پسرش را بترس از الله تعالی ترسی که در خاطر خود قرار دهی که اگر
آوری نزد او در روز قیامت نیکی جن و انس را هر آینه عذاب کند ترا بسبب چیزی که تو از ان غافل باشی و جمیع احوال تر را باطل کرده باشد
مشوغ وپسندی و امیدوار باش بالله تعالی امیدواری که در خاطر خود قرار دهی که اگر آوری نزد او گناهان جن و انس را هر آینه رحمت
کند ترا بسبب چیزی که از ان غافل باشی و باعث مغفرت جمیع گناهان شده باشد چنانچه می آید در حدیث ششم این باب بعد از ان
گفت امام جعفر صادق علیه السلم که پدرم علیه السلم میگفت بدرستی که نیست هیچ بنده مؤمنی مگر آنکه در دل او دو روشنی است یکی روشنی
ترس عذاب آلهی که او را دلالت بر ترک معاصی میکند و دیگری روشنی امید رحمت آلهی که او را دلالت بر رغبت در طاعات بر ترک مباحی
میکند اگر سنجیده شود اول با شاید که بر دوم زیاد آید زیاد نمی آید بر دوم و اگر سنجیده شود دوم با شاید که بر اول زیاد آید زیاد
نمی آید بر اول حدیث دوم عن اسحق بن عمار قال قال ابو عبد الله علیه السلم یا اسحق خف الله کانک تراه و
ان کنت لا تراه فانه یراک وان کنت تری انه لا یراک فقد کفرت وان کنت
تعلم انه یراک ثم برزت له بالمعصیة فقد جعلته من اهون الناظرین علیک شرح
ان در وان کنت لا تراه وصلیه است فا در فانه برای جالست و میتواند بود که ان شرطیه باشد و فا جزائیه باشد علیک متعلق باهون است
یعنی روایت است از اسحق بن عمار که گفت امام جعفر صادق علیه السلم ای اسحق بترس از الله تعالی چنانچه گویا که تو می بینی او را هر چند که نمی بینی تو
او را چه بدرستی که او می بیند ترا و اگر خیال میکرده باشی که او نمی بیند ترا پس تحقیق کافر شوی و اگر میدانسته باشی که او می بیند ترا بعد از ان

در بیابان شک او در آیی بسبب معصیت پس حقیق گردانیده ای او را از جمله سهلتر بیننده کان بر خود چه اگر کسی که از او ترسی باشی و شرمی
داشته باشی نگاه کند ترک معصیت میکنی حدیث سیوم سمعت ابا عبد الله علیه السلم یقول من خاف الله اخاف الله
منه کل شیء ومن لم یخف الله اخافه الله من کل شیء شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم که میگفت هر که
ترسید از الله تعالی ترسانید الله تعالی از او هر چیز را و هر که نترسید از الله تعالی ترسانید او را الله تعالی از هر چیز حدیث چهارم قال ابو عبد
الله علیه السلم من عرف الله خاف الله ومن خاف الله سخت نفسه عن الدنیا شرح گفت امام جعفر
صادق علیه السلم هر که شناخت الله تعالی را که رب العالمین است وخلق آسمانها و زمین و انس و جن را بی بازیچه نکرده و مکلف ساخته برای تکلیف و جزا
ترسید از الله تعالی و هر که ترسید از الله تعالی گذشت کرد دل او از تعلق دنیا حدیث پنجم عن ابی عبد الله علیه السلم قال
قلت له قوم یعملون بالمعاصی ویقولون نرجو فلا یزالون کذلک حتی یاتیهم الموت فقال هؤلاء
قوم یترجحون فی الامانی کذبوا لیسوا براجین من رجا شیئا طلبه ومن خاف من
شیء هرب منه شرح یترجحون براء بی نقطه و جیم و حاء بی نقطه بصیغه مضارع معلوم باب تفعلت الترجح حرکت بهر جانبی مثل مردن بر
جا... یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت گفتم او را جمعی میکنند انواع معصیت را یعنی که اصرار میکنند بر گناهان
و میگویند امید شفاعت ورحمت میداریم پس همیشه میباشند چنان تا آنکه می آید بنزد ایشان مرگ آیا چه حال دارند پس گفت ایشان
جمعند که میچرند در آرزوها دروغ گفتند نیستند امیدواران شفاعت ورحمت بیان این آنکه هر که امید وار شد چیزی را طلب کرد از راه اعمال
که وسیله آن باشد و هر که ترسید از چیزی گریخت از ان بترک اعمالی که باعث آنست اشارتست باینکه نه رجا دارند و نه خوف حدیث ششم
قلت لابی عبد الله علیه السلم ان قوما من موالیک یلمون بالمعاصی ویقولون نرجو فقال کذبوا
لیسوا لنا بموال اولئک قوم ترجحت بهم الامانی من رجا شیئا عمل له
ومن خاف من شیء هرب منه شرح یلمون بصیغه معلوم مضاعف باب نصر است الترجح وزاره غل
و یا کردن الترائشا کلام ترجحت بجیم و حاء بی نقطه است باو بهم برای تعدیه است یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را بدرستی که جمعی
از شیعه تو نجاوزه میکنند بارتکاب معصیتها یعنی که اصرار بر کبیره میکنند و میگویند امید شفاعت ورحمت میداریم پس گفت دروغ
گفتند نیستند برای ما شیعیان ایشان جمعند که حرکت داده است ایشان را آرزوها بیان این آنکه هر که امیدوار شد چیزی را عمل کرد برای آن و هر که ترسید
از چیزی گریخت از ان حدیث هفتم قال ابو عبد الله علیه السلم ان من العبادة شدة الخوف من الله عز وجل یقول
الله عز وجل انما یخشی الله من عباده العلماء وقال جل ثناؤه فلا تخشوا الناس واخشون
وقال تبارک وتعالی ومن یتق الله یجعل له مخرجا قال وقال ابو عبد الله علیه السلم
ان حب الشرف والذکر لا یکونان فی قلب الخائف الراهب شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم
بدرستی که از جمله ارکان عبادات الله تعالی بسیاری ترس از عذاب الله عز وجل است و بیان عبادت بودن ترس بر جمعی که میگویند عبادت
ازروی ترس خوب نیست و استدلال بر این میکنند بروایتی چند مثل انچه می آید در حدیث پنجم باب چهل و دوم و حقیقت آنها را
نفهمیده اند و آنچه از آنها فهمیده اند خلاف قرآن است بیان این که برای طلب ترس عبادت میگوید الله عز وجل در سوره فاطر

سیاق ... | عن الحارث بن المغیرة و بعضهم ... نقطه ... | گفت ام
موافق ابن مضمون گذشت در کتاب التوحید در ... باب جوامع التوحید که باب ... | عمن ذکره ام | انه | کسی که مذکور کرده حدیث را از ام | بدرستی که ام | عن صالح بن حمزة رفعه قال ام | روایت از صالح بن حمزه ... حدیث ...

جز این نیست که می‌ترسند از عذاب الهی چون که میدانند که الله تعالی رب العالمین است و خلق آسمانها و زمین و انس و جن از جمله
نکرده و بلکه برای جزای جملت و او میداند اسرار او میشنود آنچه را که میگویند و میداند آنچه را که میکنند از خیر و شر مراد و علمی است که باعث
عمل شود چنانچه گذشت در حدیث دوم باب ششم کتاب العقل و گفت جل ثناؤه در سوره مائده و بس ترسید از مرا امر الله و حکم او
راضی کردن مخلوق بسخط خالق کشید و ترسید از من و گفت تبارک و تعالی در سوره طلاق و هر که بترسد از الله تعالی میگرداند الله تعالی
برای او راه بدر روی از ضرر ها که دیگران را جعل اجتناب نیست راوی گفت و گفت امام جعفر صادق علیه السلم در دوستی که دوستی بزرگی
و نام و آوازه نباشند دل ترسان بر هر کار اشارت است باینکه بعضی از ترس کم جرأتی و کم آوازگی اختلاط با فساق میکنند و آنرا
نقب نام میکنند و این داخل ترس از مخالفت و منافی ترس الهی است اشارت باینکه دوستی عزت و نام و آوازه و بی مروتی خلاف
و فتوی در مسائل مشکله نباشد و آن منافی ترس الهی است **حدیث ششم اصل** عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ إِنَّ رَجُلاً رَكِبَ
الْبَحْرَ بِأَهْلِهِ فَكُسِرَ بِهِمْ فَلَمْ يَنْجُ مِمَّنْ كَانَ فِي السَّفِينَةِ إِلَّا امْرَأَةُ الرَّجُلِ فَإِنَّهَا نَجَتْ عَلَى
لَوْحٍ مِنْ أَلْوَاحِ السَّفِينَةِ حَتَّى أَلْجَأَتْ إِلَى جَزِيرَةٍ مِنْ جَزَائِرِ الْبَحْرِ وَكَانَ فِي تِلْكَ الْجَزِيرَةِ
رَجُلٌ يَقْطَعُ الطَّرِيقَ وَلَمْ يَدَعْ لِلَّهِ حُرْمَةً إِلَّا انْتَهَكَهَا فَلَمْ يَعْلَمْ إِلَّا وَالْمَرْأَةُ قَائِمَةٌ عَلَى رَأْسِهِ
فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا فَقَالَ إِنْسِيَّةٌ أَمْ جِنِّيَّةٌ فَقَالَتْ إِنْسِيَّةٌ فَلَمْ يُكَلِّمْهَا كَلِمَةً حَتَّى جَلَسَ
مِنْهَا مَجْلِسَ الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِهِ **شرح** الباء مفعول باب و مفعول فیه است بتقدیر رکب بسفینه
فی البحر و حاصل هر دو یکیست کسر بصیغه ماضی مجهول باب ضرب باب تفعیلت بهم از جاجلت **یعنی** روایت از امام جعفر زین العابدین
علیه السلم گفت که در دستی که مردی سوار شد دریا را با مردم خانه خود پس کشتی ایشان شکسته شد پس نجات از هلاکت نیافت از جمله که بود در
کشتی مگر زن آن مرد و بیان این آنکه مدرستی که او نجات یافت بر بالای تخته از تختهای کشتی تا آنکه ناچار انداخته شد بموجه دریا بسوی جزیره
از جزیره‌های دریا و بود در آن جزیره مردی که راهزنی میکرد و نگذاشته بود برای الله تعالی و هرمتی را مگر آنکه شکسته بود آنرا پس خبردار
نشد از این واقعه مگر بحالی که آن زن ایستاده بود بر سر او وقتی که سر در پیش افکنده بود و در فکری بود پس برداشت سر خود را بسوی
آن زن پس گفت آیا از آدمیانی یا از جنیان پس گفت از آدمیانم پس سخن نگفت با او بیک کلمه که سوال از احوال و کار او باشد تا آنکه
او را نشست در جایی از او که جای مرد است از جاهای زنش در وقت جماع **اصل** فَلَمَّا أَنْ هَمَّ بِهَا اضْطَرَبَتْ فَقَالَ
لَهَا مَا لَكِ تَضْطَرِبِينَ فَقَالَتْ أَفْرَقُ مِنْ هَذَا وَأَوْمَأَتْ بِيَدِهَا إِلَى السَّمَاءِ قَالَ فَصَنَعْتِ
مِنْ هَذَا شَيْئاً قَالَتْ لَا وَعِزَّتِهِ قَالَ فَأَنْتِ تَفْرَقِينَ هَذَا الْفَرَقَ وَلَمْ تَصْنَعِي مِنْ هَذَا
شَيْئاً وَإِنَّمَا اسْتَكْرَهْتُكِ اسْتِكْرَاهاً فَأَنَا وَاللَّهِ أَوْلَى بِهَذَا الْفَرَقِ وَالْخَوْفِ وَأَحَقُّ مِنْكِ
قَالَ فَقَامَ وَلَمْ يُحْدِثْ شَيْئاً وَرَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَلَيْسَتْ لَهُ هِمَّةٌ إِلَّا التَّوْبَةُ وَالْمُرَاجَعَةُ
شرح الفرق بفتح فا و فتح را مهمله مصدر باب علم اضطراب از روی ترس **یعنی** پس چون آن مرد قصد کرد که جماع کند با او بهانه آورد
آن زن از زمین کرفت پس گفت او را چیست ترا که میلرزی پس آن زن گفت میترسم از این و اشارت کرد بدست خود بسوی آسمان
مراد آنست که از صاحب این کارخانه میترسم آن مرد گفت پس آیا هرگز کردی باختیار خود از این عمل چیزی گفت نه قسم بعزت صاحب

کار خانه

کار خانه مرد گفت پس تو میترسی این قسم ترسی و حال آنکه نکردی باختیار خود از این عمل چیزی و جز این نیست که من جبر کردم ترا نوعی
عظیم از جبر پس من بخدا قسم که سزاوارترم باین اضطراب و ترس و لایقترم بآن از تو امام گفت پس برخاست و کاری نکرد و برگشت
بسوی وطن خود بر حالی که نبود او را در دل چیزی سوای پشیمانی و بازگشت بسوی الله تعالی **اصل** فَبَيْنَا هُوَ يَمْشِي إِذْ صَادَفَ
رَاهِباً يَمْشِي فِي الطَّرِيقِ فَحَمِيَتْ عَلَيْهِمَا الشَّمْسُ فَقَالَ الرَّاهِبُ لِلشَّابِّ ادْعُ اللَّهَ يُظِلَّنَا بِغَمَامَةٍ
فَقَدْ حَمِيَتْ عَلَيْنَا الشَّمْسُ فَقَالَ الشَّابُّ مَا أَعْلَمُ لِي عِنْدَ رَبِّي حَسَنَةً فَأَتَجَاسَرَ عَلَى أَنْ أَسْأَلَهُ
شَيْئاً قَالَ فَأَدْعُو أَنَا وَتُؤَمِّنُ أَنْتَ قَالَ نَعَمْ فَأَقْبَلَ الرَّاهِبُ يَدْعُو وَالشَّابُّ يُؤَمِّنُ فَمَا كَانَ بِأَسْرَعَ مِنْ أَنْ أَظَلَّتْهُمَا غَمَامَةٌ **شرح** حمیت بصیغه ماضی معلوم حتی اللام و اوی و یائی باب علم
الحمو و الحمی بفتح حاء مهمله و سکون میم بغایت گرم شدن چیزی اتجاسر بجیم و سین مهمله و را مهمله بصیغه مضارع متکلم وحده
از باب تفاعل منصوب بفاء و جوابیه بتقدیر استفهام است و میتواند بود که خبر بمعنی امر باشد باعتبار معطوف بآن که تؤمن باشد
و تؤمن بهمزه بصیغه مضارع باب تفعیلت اسم کان ضمیر مستتر راجع بشیء است که مذکور است یا در حکم مذکور است باعتبار اینکه در
خاطرست **یعنی** پس در میان آنکه او میرفت بسوی وطن ناگاه برخورد او را بر هر کاری که بر دین عیسی بود و در آن زمان منسوخ نشده
بود میرفت در آن راه پس بغایت گرم شد بر آن دو رفیق آفتاب پس گفت پرهیزکار آن جوان را دعا کن الله تعالی را تا سایه کند ما را با بری
چه تحقیق بغایت گرم شد بر ما آفتاب پس گفت آن جوان نمیدانم برای خود نزد صاحب کل اختیار خود عملی را که خوب باشد تا جرأت کنم
بر طلب چیزی از او پرهیزکار گفت پس دعا میکنم من و آمین میگویی تو گفت آری پس روی آورد پرهیزکار و دعا کرد و آن جوان
آمین میگفت پس نشد هیچ چیز زودتر از اینکه سایه کرد ایشان را ابری **اصل** فَمَشَيَا تَحْتَهَا مَلِيّاً مِنَ النَّهَارِ ثُمَّ تَفَرَّقَتِ
الْجَادَّةُ جَادَّتَيْنِ فَأَخَذَ الشَّابُّ فِي وَاحِدَةٍ وَأَخَذَ الرَّاهِبُ فِي وَاحِدَةٍ فَإِذَا السَّحَابَةُ مَعَ الشَّابِّ
فَقَالَ الرَّاهِبُ أَنْتَ خَيْرٌ مِنِّي لَكَ اسْتُجِيبَ وَلَمْ يُسْتَجَبْ لِي فَأَخْبِرْنِي مَا قِصَّتُكَ فَأَخْبَرَهُ بِخَبَرِ
الْمَرْأَةِ فَقَالَ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا مَضَى حَيْثُ دَخَلَكَ الْخَوْفُ فَانْظُرْ كَيْفَ تَكُونُ فِيمَا تَسْتَقْبِلُ
شرح الملی بفتح میم و کسر لام و تشدید یاء دو نقطه در پایین ساعت دراز از روز **یعنی** پس رفتند در زمانی دراز از روز پاره‌ای
بعد از آن راه دو دسته شد پس شروع کرد آن جوان در یکی و شروع کرد آن پرهیزکار در یکی دیگر پس ناگاه آن ابر با آن جوان شد پس گفت
پرهیزکار تو بهتری از من برای تو مستجاب شد دعا و مستجاب نشد برای من پس خبر کن مرا از قصه سرگذشت تو پس خبر کرد او را
بحکایت آن زن پس پرهیزکار گفت تفضل خود و بخشاید الله تعالی برای تو آنچه را که در سابق کردی از گناهان در آنجا که داخل دل
شد ترس عذاب الهی پس خبردار باش که چگونه میباشی در زمانی که رو بآن داری **حدیث هفتم اصل** سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ
إِنَّ مِمَّا حُفِظَ مِنْ خُطَبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنَّهُ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ لَكُمْ مَعَالِمَ فَانْتَهُوا إِلَى
مَعَالِمِكُمْ وَإِنَّ لَكُمْ نِهَايَةً فَانْتَهُوا إِلَى نِهَايَتِكُمْ أَلَا إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَعْمَلُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ بَيْنَ أَجَلٍ
قَدْ مَضَى لَا يَدْرِي مَا اللَّهُ صَانِعٌ فِيهِ وَبَيْنَ أَجَلٍ قَدْ بَقِيَ لَا يَدْرِي مَا اللَّهُ قَاضٍ فِيهِ فَلْيَأْخُذِ الْعَبْدُ
الْمُؤْمِنُ مِنْ نَفْسِهِ لِنَفْسِهِ وَمِنْ دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ وَفِي الشَّبِيبَةِ قَبْلَ الْكِبَرِ وَفِي الْحَيَاةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ فَوَاللَّهِ

نفس محمد بيده ما بعد الدنيا من مستعتب وما بعدها من دار الا الجنة او النار

شرح المعالم جمع معلم بفتح میم و سکون عین مهمله و فتح لام جایهای علم و مراد اینجا محکمات قرآنست که در آنها نیست از اختلاف و خود اولی و پیروی ظن نیست و از آنها معلوم میشود و امام عالم بجمیع احکام الهی و بجمیع معانی متشابهات النهایه بکسر نون ... میباشد نامبرده او کم کرده بپای آن رود و مراد اینجا امام حلال مشکلاتست ذکر معالم بصیغه جمع و نهایه بصیغه مفرد اشارتست که در یک زمان دو امام محالست و براین امت امام حق بغایت بسیارست ... جایی بیابان هولناک ... شین با نقطه و کسر یا ... مستعتب ... طلب خشنودی کسی بعذرخواهی ... خشنود شدن از کسی بعد از ناخشنودی ... شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم که میگفت که رسول الله صلی الله علیه و آله در خطبهای ... که گفت ای مردم بدرستی که شما را ... که بیرون میبرد شما را از ظلمات جهل بسوی نور علم ... که مومن کارکننده میان دو جای بسیار ترسناک ... و مغفرت معاصی ... از عمر که بتحقیق باقی مانده ... مومن از جان خود ... برای آخرت خود ... بآنکه جان محمد در قبضه قدرت اوست ... بهشت یا جهنم

دوم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم فی قول الله عز وجل ولمن خاف مقام ربه جنتان قال من علم ان الله يراه ويسمع ما يقول ويعلم ما يعمله من خير او شر فيحجزه ذلك عن القبيح من الاعمال فذلك الذي خاف مقام ربه ونهى النفس عن الهوى

شرح المقام بفتح میم مصدر میمی ایستادن و مراد اینجا رسیدن است باحوال و اعمال هرکس در دنیا ... کفته در سوره رعد افمن هو قائم علی کل نفس بما کسبت ... دنیا باشد ... رضا بقضای الهی است ... از بهشت آخرت باشد ... مثل اینکه در میان میوهای بهشت آخرت ... از نگاه ... اشارت شده در سوره بقره قالوا هذا الذی رزقنا من قبل ... خود ... در آخرت چنانچه گفته در سوره رعد لهم عذاب فی الحیوة الدنیا ولعذاب الآخرة اشق ... النفس عن الهوی اشارتست ... والنازعات که وامّا من خاف مقام ربه ونهی

عن الهوی فان الجنة هی المأوی دلالت میکند بر اینکه جزای بهشت ماوای برای خائف نیست نه در دنیا و نه در آخرت یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم در قول الله عز وجل در سوره رحمن و برای کسی که ترسید از ایستادن صاحب کل اختیار خود ... امام گفت هرکه دانست که الله تعالی ... همچنین ... معصیت از جمله اعمال ... ازین خود ... که معلوم باشد که ... سوم حدیث

سمعت ابا عبد الله عليه السلم يقول لا يكون المؤمن مؤمنا حتى يكون خائفا راجيا ولا يكون خائفا راجيا حتى يكون عاملا لما يخاف ويرجو

شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم که میگفت که نباشد مومن آراسته بصفت ایمان مگر اینکه باشد ترسان عذاب الهی و امیدوار رحمت الهی و نمیباشد ترسان امیدوار مگر اینکه باشد عمل کننده ... امید ...

دوازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال المؤمن بين مخافتين ذنب قد مضى لا يدري ما صنع الله فيه وعمر قد بقي لا يدري ما يكتسب فيه من المهالك فهو لا يصبح الا خائفا ولا يصلحه الا الخوف

شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت مومن در میان دو جای ترس است یکی گناهی که بتحقیق گذشته ... دیگری عمری که بتحقیق مانده ... مومن ... ترسان عذاب الهی ... اشارتست ...

سیزدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال کان ابی علیه السلم یقول انه لیس من عبد مؤمن الا فی قلبه نوران نور خيفة ونور رجاء لو وزن هذا لم يزد على هذا ولو وزن هذا لم يزد على هذا

شرح این گذشت در حدیث اول این باب

باب حسن الظن بالله عز وجل

شرح مراد بظن ... معنی اصطلاحی متکلمین نیست ... حدیث ... جهارم این باب ...

اول حدیث قال رسول الله صلى الله عليه وآله قال الله تبارك وتعالى لا يتكل العاملون على اعمالهم التي يعملونها لثوابي فانهم لو اجتهدوا واتعبوا انفسهم اعمارهم في عبادتي كانوا مقصرين غير بالغين في عبادتهم كنه عبادتي فيما يطلبون عندي من كرامتي والنعيم في جناتي ورفيع الدرجات العلى في جواري ولكن برحمتي فليثقوا وفضلي فليرجوا والى حسن الظن بي فليطمئنوا فان رحمتي عند ذلك تدركهم ومني يبلغهم رضواني ومغفرتي تلبسهم عفوي فاني انا الله الرحمن الرحيم وبذلك تسميت

شرح مضمون این گذشت در حدیث جهارم باب ...

دوم حل عن ابی جعفر علیه السلم قال وجدنا فی کتاب علی علیه السلم ان رسول الله صلی الله علیه واله قال وهو علی منبره والذی لا اله الا هو ما اعطی مؤمن قط خیر الدنیا والاخرة الا بحسن ظنه بالله ورجائه له وحسن خلقه والکف عن اغتیاب المؤمنین والذی لا اله الا هو لا یعذب الله مؤمنا بعد التوبة والاستغفار الا بسوء ظنه بالله وتقصیره من رجائه وسوء خلقه واغتیابه للمؤمنین

شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلم گفت یافتیم در کتاب علی علیه السلم که بخط خود در آن نوشته آنچه را که از رسول علیه السلم شنید که رسول الله صلی الله علیه واله گفت بجائی که بر بالای منبر خود در مسجد مدینه بود قسم بانکه مستحق عبادتی بغیر او که داده نشده مؤمنی هرگز خیر دنیا و آخرت که عبارت از خصال است که مذکور شده در حدیث باب سابق مگر بخوش گمانی او با الله تعالی و خوش امیدی او با الله تعالی و خوش خلقی او با مردم در حضور یا غیبت ایشان و بازداشتن خود از بدگوئی در حق مؤمنان در غیاب ایشان و قسم بانکه مستحق عبادتی بغیر او که عذاب نمیکند الله تعالی مؤمنی را بعد از پشیمانی و طلب مغفرت گناهان مگر بیکی از چهار چیز اول بدگمانی او با الله تعالی دوم کوتاهی کردن او در امید خود را گرچه الله تعالی بانک یا نشان داده سوم بدخوئی او با مردم یا کم خوئی که از جانب امید او باشد یعنی کوتاه کردن امید خود یا غیبت بیان معنی ترک ملامت در معصیت کسی است که مرتکب عمل قبیحی شده چهارم غیبت با وجود توبه از گناهان که شده مثل مجازات بیان مرادی که خود را صالح ... بمجرد ترک زنا و خمر و قمار و مانند آنها سوم حل والذی لا اله الا هو لا یحسن ظن عبد مؤمن بالله الا کان الله عند ظن عبده المؤمن لان الله کریم بیده الخیرات یستحیی ان یکون عبده المؤمن قد احسن به الظن ثم یخلف ظنه ورجاءه فاحسنوا بالله الظن وارغبوا الیه

شرح قسم بانکه نیست مستحق عبادتی بغیر او که خوب نمیشود گمان بنده مؤمن با الله تعالی در کارسازی دنیا و آخرت مگر آنکه الله تعالی موافق گمان بنده مؤمن خود چه بدرستی که الله تعالی صاحب کرمست و بدست قدرت اوست خوبیها شرم میکند که بنده مؤمن او گمانش نیکو کرده باشد با وی و بعد از آن او مخالفت کند گمان بنده مؤمن را و امید او را پس نیکو کنید با الله تعالی گمان خود را و رغبت کنید بسوی او در عوض حاجات دنیا و آخرت سوم حل عن ابی الحسن الرضا علیه السلم قال احسن الظن بالله فان الله عز وجل یقول انا عند ظن عبدی المؤمن بی ان خیرا فخیرا وان شرا فشرا

شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت نیکو کنید گمان خود را با الله تعالی در کارسازی دنیا و آخرت چه بدرستی که الله عز وجل میگوید در حدیث قدسی من موافق گمان بنده مؤمن خودم که من دارد اگر گمان دارد در حقیقی که برساند او آنرا که من خوبی او را در آن خواسته ام پس خوبی او را در آن میکنم و اگر گمان دارد که ما او را خواسته ام پس جای او را در آن میکنم و اگر گمان میدارد که من داده ام بعوض حاجت خود من پس مهسازی او میکنم و اگر گمان دارد که گذاشتن من دارد بعوض حاجت خود بدیگران پس وامیگذارم او را چهارم حل سمعت ابا عبدالله علیه السلم یقول حسن الظن بالله ان لا ترجو الا الله ولا تخاف الا ذنبک

شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم که میگفت خوش گمانی با الله تعالی اینست که امیدوار نباشی در کارسازی خود در دنیا و آخرت مگر از الله تعالی را ناقضا و قدر ... کند و نترسی از ضرری در دنیا و آخرت مگر بسبب گناه خود مثل بدگمانی با الله تعالی

باب سی و پنجم باب الاعتراف بالتقصیر شرح این باب بیان فضیلت اعتراف خاطر خود بکوتاهی در عبادات الله تعالی است و این باب چهار حدیث است اول حل عن ابی الحسن موسی علیه السلم قال لبعض ولده یا بنی علیک بالجد لا تخرجن نفسک من حد التقصیر فی عبادة الله عز وجل وطاعته فان الله لا یعبد حق عبادته شرح روایت از امام موسی کاظم علیه السلم راوی گفت که گفت ببعض فرزندان خود را ای پسرک من بر تو باد که سعی در عبادت کنی بیرون مکن البته خود را از مرتبه تقصیر در عبادت الله عز وجل و فرمان برداری او یعنی که وا دار خاطر بر بیرون رفتن، چه بدرستی که الله تعالی عبادت کرده نمیشود چنانچه باید پس اگر میسر باشد یاد کردن و نگاه داشتن نکته شکر نعمتهای او و وفا بانچه بجا آورده کمال سعادت است دوم حل عن جابر قال قال لی ابو جعفر علیه السلم یا جابر لا اخرجک الله من النقص والتقصیر شرح روایت از جابر جعفی است که گفت مرا امام محمد باقر علیه السلم ای جابر بیرون نکناد ترا الله تعالی از مرتبه اعتراف بنقصان و کوتاهی در عبادات یعنی که ترک اعتراف نشان شقاوت است سوم حل سمعت ابا الحسن علیه السلم یقول ان رجلا فی بنی اسرائیل عبد الله اربعین سنة ثم قرب قربانا فلم یقبل منه فقال لنفسه ما اتیت الا منک وما الذنب الا لک قال فاوحی الله تبارک وتعالی الیه ذمک لنفسک افضل من عبادتک اربعین سنة

شرح قرب بصیغه معلوم باب تفعیل است قربانا مفعول به است فلم یقبل بصیغه مجهول است علامت قبول قربان در بنی اسرائیل آمدن آتش از آسمان و خوردن آن قربان بوده اتیت بصیغه مجهول مخاطب یا متکلم است یعنی شنیدم از امام رضا علیه السلم یا امام موسی کاظم علیه السلم که میگفت که بدرستی که مردی در بنی اسرائیل عبادت کرد الله تعالی را چهل سال بعد از آن قربان کرد قربانی را پس مقبول نشد از او پس گفت خود را که بلا بر سر تو نیامد مگر از تو و نیست گناه مگر از تو امام گفت پس وحی کرد الله تعالی بسوی او که نکوهش تو نزد من بهتر است از عبادت چهل سال چهارم حل عن الفضل بن یونس عن ابی الحسن علیه السلم قال قال اکثر ان تقول اللهم لا تجعلنی من المعارین ولا تخرجنی من التقصیر قلت اما المعارون فقد عرفت ان الرجل یعار الدین ثم یخرج منه فما معنی لا تخرجنی من التقصیر فقال کل عمل ترید به الله عز وجل فکن فیه مقصرا عند نفسک فان الناس کلهم فی اعمالهم فیما بینهم وبین الله مقصرون الا من عصمه الله عز وجل شرح روایت از فضل بن یونس از امام موسی کاظم علیه السلم راوی گفت که گفت بسیار بجا آور این را که گوئی خداوندا مگردان مرا از جماعتی که بعاریت داده شده کار ایشان ... بیرون مکن مرا از کوتاهی در عبادت گفتم اما عاریت داده شدگان پس بتحقیق شناختم آنرا بدرستی که مرد عاریت داده میشود دین حق یعنی ایمان پس بیرون میرود پس چیست معنی اینکه بیرون مکن مرا از کوتاهی پس امام گفت هر عملی که قصد کنی بآن الله عز وجل را پس باش در آن صاحب تقصیر نزد دل خود یعنی که خود پسندی مکن چه بدرستی که مردم همگی در عبادات خود در میان ایشان و میان الله تعالی صاحبان تقصیرند مگر کسی که نگاه داشت او را الله عز وجل از تقصیر بسبب اعتراف بتقصیر مثل انبیا و اوصیا مخفی نماند که ... که این سفارش برای تمام محبت باشد چه فضل بن یونس بعد از وفات امام علیه السلم واقفی شد و فضل بعضی را قبول کرد باب سی و ششم باب الطاعة والتقوی شرح این باب بیان فضیلت ...

فرمان برداری الله تعالی و پرهیزکاری از عذاب او خوب است و این باب هشت حدیث است **اول حدیث** عن ابی عبد الله (جعفر) علیه السلام قال لا

یذهب بکم المذاهب فوالله ما شیعتنا الا من اطاع الله عز وجل **شرح** روایت است از امام محمد باقر

علیه السلام که گفت که از مذهب حق بیرون نبرد شما را مذهبهای باطل که خیالهای خام است چه قسم بالله تعالی که نیست شیعه ما مگر کسی که فرمان برداری بایدم

کرد الله عز وجل را **دوم حدیث** عن ابی جعفر علیه السلام قال خطب رسول الله صلی الله علیه وآله فی حجة الوداع

فقال یا ایها الناس والله ما من شیء یقربکم من الجنة ویباعدکم من النار الا وقد امرتکم به وما من شیء

یقربکم من النار ویباعدکم من الجنة الا وقد نهیتکم عنه الا وان الروح الامین نفث فی

روعی انه لن تموت نفس حتی تستکمل رزقها فاتقوا الله واجملوا فی الطلب ولا یحمل احدکم

استبطاء شیء من الرزق ان یطلبه بغیر حله فانه لا یدرک ما عند الله الا بطاعته

شرح النفث بنون و فاء و ثاء سه نقطه دمیدن و مراد اینجا وحی است الروع بضم راء بی نقطه و سکون واو و عین بی نقطه دل الاجمال دواع نفخ واوست

مصدر باب افعال آهستگی و اعتدال در طلب چیزی بی افراط و تفریط **یعنی** روایت است از امام محمد باقر علیه السلام که گفت خطبه گفت رسول الله

صلی الله علیه وآله در حج که آخر حجهای او بود و آخر روش گفت ای مردم قسم بالله تعالی که نیست هیچ چیزی که نزدیک سازد شما را به بهشت و دور

سازد شما را از آتش جهنم مگر به حالی که امر کرده‌ام شما را به آن و نیست هیچ چیزی که نزدیک سازد شما را به آتش و دور سازد شما را از بهشت مگر به حالی

که نهی کرده‌ام شما را از آن آگاه باشید و به درستی که جبرئیل به وحی رسانید در دل من که شان این است که اصلا نمیرد جانداری تا آنکه تمام دریابد

روزی خود را پس پرهیز کنید از عذاب الهی و توسط میان افراط و تفریط کنید در طلب روزی و باید که وا ندارد یکی از شما را دیر شدن آمدن چیزی از

روزی بر طلب آن به وسیله حرام چه شان این است که دریافته نمیشود آنچه نزد الله تعالی است از نفع آخرت و دنیا مگر به فرمان برداری او اگر کسی گوید

چه فرق میان رزق و قرآن و حال آنکه هر دو قضا و قدر الهی متعلق است تا تمام نشود ... گوییم فرق است که استحقاق رزق را اقتضا

شده و به معنی که اسباب تحصیل آن را رعایت باید نمود ... که موجب حصول آن است ... و اسباب اسبابی که

رزق و کم شدن بسیار رزق و عاقل ... و احمق ... و نظر نیست به اسباب اجل که بیان شد در حدیث ... باب

و لهذا اصحاب ... باب رزق و باب اسباب اجل مشاهده میشود ... و ترک حرص در طلب مال و ... حرکت به خلاف

حرص در طلب ... **سوم حدیث** عن جابر عن ابی جعفر علیه السلام قال قال لی یا جابر ایکتفی

من ینتحل التشیع ان یقول بحبنا اهل البیت فوالله ما شیعتنا الا من اتقی الله واطاعه

وما کانوا یعرفون یا جابر الا بالتواضع والتخشع والامانة وکثرة ذکر الله والصوم والصلوة

والبر بالوالدین والتعاهد للجیران من الفقراء واهل المسکنة والغارمین والایتام وصدق

الحدیث وتلاوة القرآن وکف الالسن عن الناس الا من خیر وکانوا امناء

عشائرهم فی الاشیاء **شرح** روایت است از جابر جعفی از امام محمد باقر علیه السلام که گفت مرا ای جابر آیا اکتفا می‌کند

کسی که به خود می‌بندد شیعه بودن را به اینکه سخن گوید به دوستی ما اهل بیت رسول علیه السلام یعنی که این کافی نیست برای کسی چه این

اگر قسم بالله تعالی که نیست شیعه ما مگر کسی که پرهیز کرد از عذاب الله تعالی به ترک معاصی و فرمان برداری کرد او را به فعل فرائض و شیعه ما

شناخته نمیشدند به صفت تقوی و اطاعت یا به صفت شیعه بودن در زمان سابق ای جابر مگر به فروتنی و به فروخوابانیدن چشم و آواز

و ترک خیانت و بسیاری یاد الله تعالی و بسیاری نماز و روزه و بسیاری نیکویی با مادر و پدر و به وارسیدن نزدیکان یا نیاز

آورندگان از جمله فقیران و مسکینان و قرضداران و یتیمان و راستی سخن و خواندن قرآن و نگاهداشتن زبانها از گفتگو در حق مردم مگر

از روی خوبی و میبودند شیعه امینان در میان خویشان خود **چهارم حدیث** قال یا جابر فقلت یا ابن رسول الله مدچنزا

ما نعرف الیوم احدا بهذه الصفة فقال یا جابر لا تذهبن بک المذاهب حسب الرجل ان یقول احب

علیا واتولاه ثم لا یکون مع ذلک فعالا فلو قال انی احب رسول الله فرسول الله صلی الله علیه وآله

خیر من علی ثم لا یتبع سیرته ولا یعمل بسنته ما نفعه حبه ایاه شیئا فاتقوا الله واعملوا

لما عند الله لیس بین الله وبین احد قرابة احب العباد الی الله عز وجل اتقاهم

واعملهم بطاعته **شرح** حسب به فتح حاء و سکون ... استفهام انکاری است و رسول الله معطوف ... بفتح حاء وسکون سین

و لست **یعنی** گفت جابر پس گفتم ای پسر رسول الله نمی‌شناسم امروز هیچ یک از شیعه را به این صفت که گفتی مراد وصف ... است پس

گفت ای جابر باید که از راه نبرد تو را خیالهای خام که مرد را کفایت است این که سخن گوید که دوست میدارم

علی را و او امام خود میدانم و از اعدا او بیزار باشم و به آن ... دعوی دوستی و تصدیق امامت ... مقتضای آن مراد است که

پس ... این آنکه اگر مخالف شما گوید که به درستی که من دوست میدارم رسول الله را برای نجات آخرت خود چه رسول

بهتر است از علی ... و عمل کند به روش او نفع نمیرساند او را دوستی او رسول الله را اصلا مراد این است که

شما ... که میگویید ... علی و مخالفان میگویند ... رسول الله پس اگر ... علی با وجود مخالفت او نفع کند ...

رسول ... نفع خواهد بود و حال آنکه مخالفان را اصلا نفع نمیرساند چه دوستی رسول ... احکام او ... است

پس پرهیز از عذاب الله تعالی کنید و عمل کنید برای ثوابی که نزد الله تعالی است نیست میان الله تعالی و میان هیچ کس خویشی تا طرف کنی

از شما را گیرد و طرف دیگر را ... محبوبترین بندگان سوی الله عز وجل کسی است که ... از ایشان ... و عمل کننده‌تر

ایشان است به مامور به اشارت است به آیت سوره حجرات ان اکرمکم عند الله اتقاکم **پنجم حدیث** یا جابر والله ما یتقرب الی الله تبارک

وتعالی الا بالطاعة وما معنا براءة من النار ولا علی الله لاحد من حجة من کان لله مطیعا فهو

لنا ولی ومن کان لله عاصیا فهو لنا عدو وما تنال ولایتنا الا بالعمل والورع

شرح ای جابر قسم بالله تعالی که نزدیکی حاصل نمیشود سوی الله تبارک و تعالی مگر به فرمان برداری و نیست با ما برای آزادی از آتش ...

بی اطاعت ... خود ... خواهیم داد و نیست بر الله تعالی برای کسی حجتی ... اهل عذاب ...

گویند ... رسول ... کرد ... عذاب ... با وجود ... ایشان با ما

... ای ... اولاد ... امت ...

شد الله تعالی را فرمان بردار پس او ما را دوست است و هر که شد الله تعالی را نافرمان بردار پس او ما را دشمن است و در یافته نمیشود

دوستی ما مگر به عمل طاعات و پرهیز از معاصی حاصل این است که هر که دوستی او ... توفیق توبه و اطاعت می یابد و هر که ...

كتاب الحجة

سا [illegible] است توفیق [illegible] باب [illegible] مذارد [illegible] گذشت در حدیث سیوم باب [illegible] و حدیث چهل و نهم [illegible] باب [illegible]
کشف [illegible] که [illegible] ظلمات سوی نور [illegible] **چهارم چهل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِذَا
كَانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ يَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ فَيَأْتُونَ بَابَ الْجَنَّةِ فَيَضْرِبُونَهُ فَيُقَالُ لَهُمْ مَنْ أَنْتُمْ
فَيَقُولُونَ نَحْنُ أَهْلُ الصَّبْرِ فَيُقَالُ لَهُمْ عَلٰى مَا صَبَرْتُمْ فَيَقُولُونَ كُنَّا نَصْبِرُ عَلٰى طَاعَةِ اللّٰهِ وَنَصْبِرُ عَنْ
مَعَاصِي اللّٰهِ فَيَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ صَدَقُوا أَدْخِلُوهُمُ الْجَنَّةَ وَهُوَ قَوْلُ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّمَا
يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ **شرح** العنق بضم عین بی‌نقطه و سکون و ضم و فتح نون جماعتی [illegible]
[illegible] **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون شود روز قیامت برخیزد جماعتی از مردم [illegible]
از قبرهای خود [illegible] بهشت [illegible] حساب [illegible] بگویند [illegible]
[illegible]
[illegible] قول الله عز و جل [illegible]
قول الله عز و جل است [illegible] **پنجم چهل** كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَا يَقِلُّ عَمَلٌ مَعَ تَقْوٰى وَكَيْفَ يَقِلُّ مَا يُتَقَبَّلُ **شرح** میگفت امیر المؤمنین علیه السلام [illegible]
[illegible]
بقول الله تعالی در سوره [illegible] إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ **ششم چهل** عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَا مَعْشَرَ الشِّيعَةِ شِيعَةِ
آلِ مُحَمَّدٍ كُونُوا النُّمْرُقَةَ الْوُسْطٰى يَرْجِعُ إِلَيْكُمُ الْغَالِي وَيَلْحَقُ بِكُمُ التَّالِي فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ
يُقَالُ لَهُ سَعْدٌ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا الْغَالِي قَالَ قَوْمٌ يَقُولُونَ فِينَا مَا لَا نَقُولُهُ فِي أَنْفُسِنَا
فَلَيْسَ أُولٰئِكَ مِنَّا وَلَسْنَا مِنْهُمْ قَالَ فَمَا التَّالِي قَالَ الْمُرْتَادُ يُرِيدُ الْخَيْرَ يُبَلِّغُهُ الْخَيْرُ يُؤْجَرُ عَلَيْهِ
شرح النمرقة بضم نون و سکون میم و ضم را [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **یعنی** روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت ای گروه شیعه شیعه آل محمد [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

سیوم

سهل

[illegible]

[illegible] حدیث سوم باب [illegible]
[illegible]
[illegible] **هفتم چهل** ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ وَاللّٰهِ مَا مَعَنَا مِنَ اللّٰهِ بَرَاءَةٌ وَلَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ اللّٰهِ قَرَابَةٌ وَلَا لَنَا
عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌ وَلَا نَتَقَرَّبُ إِلَى اللّٰهِ إِلَّا بِالطَّاعَةِ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُطِيعًا لِلّٰهِ تَنْفَعُهُ وَلَايَتُنَا وَمَنْ
كَانَ مِنْكُمْ عَاصِيًا لِلّٰهِ لَمْ تَنْفَعْهُ وَلَايَتُنَا وَيْحَكُمْ لَا تَغْتَرُّوا وَيْحَكُمْ لَا تَغْتَرُّوا
شرح [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **هشتم چهل** كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ
السَّلَامُ فَذَكَرْنَا الْأَعْمَالَ فَقُلْتُ أَنَا مَا أَضْعَفَ عَمَلِي فَقَالَ مَهْ اسْتَغْفِرِ اللّٰهَ ثُمَّ قَالَ لِي إِنَّ قَلِيلَ الْعَمَلِ مَعَ التَّقْوٰى
خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ بِلَا تَقْوٰى قُلْتُ كَيْفَ يَكُونُ كَثِيرٌ بِلَا تَقْوٰى قَالَ نَعَمْ مِثْلُ الرَّجُلِ يُطْعِمُ طَعَامَهُ وَيَرْفُقُ جِيرَانَهُ وَيُوَطِّئُ
رَحْلَهُ فَإِذَا ارْتَفَعَ لَهُ الْبَابُ مِنَ الْحَرَامِ دَخَلَ فِيهِ فَهٰذَا الْعَمَلُ بِلَا تَقْوٰى وَيَكُونُ الْآخَرُ لَيْسَ عِنْدَهُ فَإِذَا ارْتَفَعَ لَهُ الْبَابُ مِنَ
الْحَرَامِ لَمْ يَدْخُلْ فِيهِ **شرح** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **نهم چهل** سَمِعْتُ أَبَا
عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مَا نَقَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدًا مِنْ ذُلِّ الْمَعَاصِي إِلٰى عِزِّ التَّقْوٰى إِلَّا أَغْنَاهُ مِنْ غَيْرِ مَالٍ
وَأَعَزَّهُ مِنْ غَيْرِ عَشِيرَةٍ وَآنَسَهُ مِنْ غَيْرِ بَشَرٍ **شرح** شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
[illegible]
[illegible]

تعجب عجب

تقدم
[illegible]

السَّبِيلِ اِنها مباشد باب سی و هشتم باب الورع شرح این باب بیان فضیلت پرهیزکاری از معاصی است
در این باب [illegible] حدیث است اول حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ قُلْتُ لَهُ اِنِّي لَا اَلْقَاكَ اِلَّا فِي السِّنِينَ
فَاَخْبِرْنِي بِشَيْءٍ آخُذُ بِهِ فَقَالَ اُوصِيكَ بِتَقْوَى اللهِ وَالْوَرَعِ وَالِاجْتِهَادِ وَاعْلَمْ اَنَّهُ لَا يَنْفَعُ اجْتِهَادٌ لَا وَرَعَ فِيهِ
شرح وصیت از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت که من ترا نمی‌بینم مگر در هر چند سال یک بار پس خبر ده
ما بچیزی که عمل کنم بآن پس گفت وصیت میکنم ترا بترس از الله تعالی و پرهیزکاری و جهد در فعل طاعات و بدانکه فائده نمیکند جهد در طاعات
که پرهیزکاری نیست در آن دوم حدیث سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ اتَّقُوا اللهَ وَصُونُوا دِينَكُمْ بِالْوَرَعِ
شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت بترسید از عذاب الله تعالی و نگاه دارید ایمان خود را [illegible] از عذاب معاصی سوم حدیث
وَعَظَنَا اَبُو عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَاَمَرَ وَزَهَّدَ ثُمَّ قَالَ عَلَيْكُمْ بِالْوَرَعِ فَاِنَّهُ لَا يُنَالُ مَا عِنْدَ اللهِ اِلَّا بِالْوَرَعِ
شرح نصیحت کرد ما را امام جعفر صادق علیه السلام باین روش که امر کرد بطاعات و نهی کرد از رغبت دنیا بعد از آن گفت
بر شما باد بکمال پرهیزکاری از معاصی چه [illegible] نمیشود ثواب آخرت که [illegible] مگر بپرهیزکاری چهارم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام
لَا يَنْفَعُ اجْتِهَادٌ لَا وَرَعَ فِيهِ شرح این گذشت در حدیث اول پنجم حدیث قَالَ اَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام
اِنَّ اَشَدَّ الْعِبَادَةِ الْوَرَعُ شرح گفت امام محمد باقر علیه السلام بدرستی که مشکلترین عبادت پرهیزکاری از معاصی است
ششم حدیث قَالَ اَبُو الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيُّ لِاَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام مَا نَلْقَى مِنَ النَّاسِ فِيكَ فَقَالَ اَبُو عَبْدِ
اللهِ عليه السلام وَمَا الَّذِي تَلْقَى مِنَ النَّاسِ فِيَّ فَقَالَ لَا يَزَالُ يَكُونُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الرَّجُلِ الْكَلَامُ فَيَقُولُ جَعْفَرِيٌّ
خَبِيثٌ فَقَالَ يُعَيِّرُكُمُ النَّاسُ بِي فَقَالَ لَهُ اَبُو الصَّبَّاحِ نَعَمْ قَالَ فَقَالَ مَا اَقَلَّ وَاللهِ مَنْ يَتَّبِعُ
جَعْفَرًا مِنْكُمْ اِنَّمَا اَصْحَابِي مَنِ اشْتَدَّ وَرَعُهُ وَعَمِلَ لِخَالِقِهِ وَرَجَا ثَوَابَهُ هَؤُلَاءِ اَصْحَابِي
شرح گفت ابو الصباح کنانی امام جعفر صادق علیه السلام را که چه آزارها میکشیم از مردم مخالف بسبب تو پس گفت امام علیه السلام چیست آن
آزاری که میکشی از مردم بسبب من پس گفت همیشه میباشد میان ما و میان مردی از مخالفان گفتگو [illegible] پس میگوید
لعن میکند جعفری خبیث پس امام علیه السلام گفت سرزنش میکنند شما را مردم مخالف بسبب من پس گفت او را ابو الصباح آری
راوی گفت پس گفت امام علیه السلام [illegible]
[illegible] پس گفت کسی که پیروی جعفر میکند از جمله شما بسیار کم است [illegible]
جمیعه که بکمال [illegible] پرهیزکاری ایشان از معاصی و عمل کرده برای آفریدگار خود و امید دارند ثواب او را این جماعت اصحاب منند
هفتم حدیث عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ابْنَ آدَمَ اجْتَنِبْ مَا حَرَّمْتُ عَلَيْكَ
تَكُنْ مِنْ اَوْرَعِ النَّاسِ شرح افعل التفضیل در اورع باعتبار آنست که مراد بما حرمت اعم از کبائر و صغائر است یا باعتبار
که اولست کسی را که اجتناب از بعض کبائر یا اکثر کبائر کند صاحب ورع مینامند چنانچه [illegible] یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام
گفت که گفت الله عز و جل در حدیث قدسی ای فرزند آدم اجتناب کن از آنچه را که حرام کردم بر تو تا باشی از جمله پرهیزکارترین مردم یعنی که
کثرت عمل [illegible] هشتم حدیث سَاَلْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنِ الْوَرَعِ مِنَ النَّاسِ فَقَالَ الَّذِي يَتَوَرَّعُ

الصباح [illegible] و الورع [illegible] مصدر [illegible] ورث [illegible] پرهیزکاری یعنی [illegible]

فرق میان تقوی و ورع اینست که تقوی متعلق [illegible] و آن ترس عذاب الهی است و ورع متعلق [illegible] است آن اجتناب از معاصی است [illegible] لا ینفع اجتهاد لا ورع فیه با وجود آیت انما یتقبل الله من المتقین یعنی [illegible] از عمرو بن سعید بن هلال الثقفی

قال

الکلام

مقصود اینست که شما این آزار را بوسیله [illegible] باعث طعن اینست که از اکثر شما [illegible] و آنها مخالفان [illegible]

عز و جل

عَنْ مَحَارِمِ اللهِ شرح الورع بفتح واو و کسر راء [illegible] پرهیزکار یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از کسی که ثابت قدم در پرهیز
کاریست از جمله مردمان پس گفت کسی که باز ایستد [illegible] از حرامهای الله عز و جل یعنی که کثرت عمل [illegible] دخلی ندارد نهم حدیث سمعت
اَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ عَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللهِ وَالْوَرَعِ وَالِاجْتِهَادِ وَصِدْقِ الْحَدِيثِ وَاَدَاءِ الْاَمَانَةِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ
وَحُسْنِ الْجِوَارِ وَكُونُوا دُعَاةً اِلَى اَنْفُسِكُمْ بِغَيْرِ اَلْسِنَتِكُمْ وَكُونُوا زَيْنًا وَلَا تَكُونُوا شَيْنًا وَعَلَيْكُمْ بِطُولِ الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ
فَاِنَّ اَحَدَكُمْ اِذَا اَطَالَ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ هَتَفَ اِبْلِيسُ مِنْ خَلْفِهِ وَقَالَ يَا وَيْلَهُ اَطَاعَ وَعَصَيْتُ وَسَجَدَ وَاَبَيْتُ
شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت که بر شما باد بترس عذاب الله تعالی و کمال پرهیزکاری و جهد در عبادات و راستی گفتار و ترک خیانت
و خوشخویی و خوش همسایگی و باشید خوانندگان مردمان [illegible] یعنی که [illegible] شما [illegible] ظاهر است [illegible]
رغبت مردمان در دین شما است پس ترک معاصی [illegible] فرائض کنید [illegible] بر طرف شود و باشید زینت برای ائمه خود [illegible] و ترک معاصی
و مباشید ننگ ائمه خود [illegible] معاصی و ترک فرائض و بر شما باد درازی رکوع و سجود در نماز چه بدرستی که یکی از شما چون دراز کند رکوع و سجود را
میزند ابلیس در عقب او و میگوید وای ابلیس اطاعت کرد این مرد و من عصیان کردم و سجده کرد و امتناع از سجده کردم [illegible] اشارت [illegible]
سجود علامت قبول سجود است [illegible] رکوع برای ترغیب در موافقت رکوع با سجود است [illegible] اشارت باین است که ابلیس [illegible]
و سجود شد نمیرسد تا اضلال او کند [illegible] چهار احتمال دارد اول اینکه کلام ابلیس باشد و [illegible] و ضمیر غائب راجع
با ساجد باشد و مرادش [illegible] شدن او باشد دوم اینکه کلام ابلیس باشد و منادی محذوف باشد و ویل [illegible] باشد و منصوب بفعل
محذوف باشد بتقدیر [illegible] و ضمیر غائب بجای ضمیر متکلم باشد بعنوان نقل بالمعنی برای امتناع از نسبت ویل بخود بحسب ظاهر
سوم اینکه کلام امام باشد و ویل منادی باشد یعنی هلاک و ضمیر غائب راجع بابلیس باشد و جمله معترضه باشد چهارم اینکه کلام امام باشد و منادی
محذوف باشد و ضمیر راجع بابلیس باشد ظاهر اطاع تا آخر آنست که سجده ملائکه برای آدم یعنی سجده برای الله تعالی است بشکرانه وجود آدم [illegible]
جایکه آدمی در نماز رو بکعبه سجده میکند دهم حدیث كُنْتُ عِنْدَ اَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَدَخَلَ عِيسَى بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقُمِّيُّ فَرَحَّبَ بِهِ
وَقَرَّبَ مِنْ مَجْلِسِهِ ثُمَّ قَالَ يَا عِيسَى بْنَ عَبْدِ اللهِ لَيْسَ مِنَّا وَلَا كَرَامَةَ مَنْ كَانَ فِي مِصْرٍ فِيهِ مِائَةُ اَلْفٍ اَوْ يَزِيدُونَ وَ
كَانَ فِي ذَلِكَ الْمِصْرِ اَحَدٌ اَوْرَعَ مِنْهُ شرح ولا کرامة جمله معترضه است یعنی بودم نزد امام جعفر صادق علیه السلام پس داخل مجلس شد عیسی بن
عبد الله قمی پس مرحبا گفت [illegible] و نزدیک خود نشانید او را بعد از آن گفت ای عیسی بن عبد الله نیست از ما مخصوصان [illegible] و عزتی نیست او را کسی
باشد در شهری که در آن صد هزار کس از مخالفان یا بیشتر باشد و در آن شهر یکی از مخالفان پرهیزکارتر از او باشد [illegible] اشارت باینست که این
قسم کس باعث زبان درازی مخالفان میشود و ائمه خود را بی عزت در نظر مخالفان میکند پس از خواص ما نیست یازدهم حدیث قُلْتُ لِاَبِي
عَبْدِ اللهِ عليه السلام اَوْصِنِي قَالَ اُوصِيكَ بِتَقْوَى اللهِ وَالْوَرَعِ وَالِاجْتِهَادِ وَاعْلَمْ اَنَّهُ لَا يَنْفَعُ اجْتِهَادٌ لَا وَرَعَ فِيهِ
شرح مضمون این موافق حدیث اول است دوازدهم حدیث عَنْ اَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ اَعِينُونَا بِالْوَرَعِ
فَاِنَّهُ مَنْ لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْكُمْ بِالْوَرَعِ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللهِ فَرَجًا اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ مَنْ يُطِعِ اللهَ وَالرَّسُولَ فَاُولَئِكَ
مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ اُولَئِكَ رَفِيقًا فَمِنَّا النَّبِيُّ وَ
مِنَّا الصِّدِّيقُ وَالشُّهَدَاءُ وَالصَّالِحُونَ شرح اسم کان ضمیر مستتر راجع بورع است و فرجا [illegible] خبر کان است [illegible]

پنقطه میتواند بود و بر هر تقدیر تنوین برای تعظیم است و عبارتست از ثواب عظیم بی مشقت اشغال شغاف کی توضیح آیت سوره نسا
گذشت در کتاب الحجه در شرح حدیث سی و پنجم از باب التاریخ مولد النبی صلی الله علیه و آله و وفاته که باب صد و دوم است و اخفاکم همه آن
نقل بالمعنی است چه در سوره نسا و الرسول است و میتواند بود که تغییر برای این باشد که اشارتست بآیت سوره نور بشود که و من یطع
الله و رسوله و یخش الله و یتقه فاولئک هم الفائزون و اطاعت الله و رسول یعنی پیروی اولی الامر است هر چند که با معاصی کبایر باشند
بی اصرار چه آن گذشت و شما را یاد او لئک در دوم الذین است در تفاتیر از نسبت است و عبارتست از من یطع الله و الرسول که بیان
شد ضمیر متاد و جا عبارتست از بنی هاشم یا عبارتست از اهل این شریعت و بر هر تقدیر برای بیان اینست که من در من النبیین برای تبعیض
واقع و میکند که این نبی افضل انبیاست و این صدیقان افضل صدیقانند و این شهیدان افضل شهیدانند و این صالحان افضل صالحان
یعنی روایتست از ابو الصباح کنانی از امام محمد باقر علیه السلم گفت مددکنید ما را در دفع مشقت شغاف از ما بکمال پرهیزکاری
چه پرهیزکاری کو شان اینست که هر که ملاقات کرد الله عز و جل را در قیامت یا در دم مرگ از جمله شما شیعه امامیه با کمال پرهیزکاری
از معاصی شد برای او نزد الله تعالی باعث گشادگی بیان این آنکه پرهیزکاری که الله عز و جل میگوید در سوره نسا هر که اطاعت کند
الله و رسول او را بتصدیق امامت ائمه هدی پس ایشان در بهشت با جمعیند که انعام کرده الله تعالی برایشان از جمله انبیا و صدیقان
غیر انبیا و شهیدان غیر انبیا و صدیقان و صالحان غیر انبیا و صدیقان و شهیدان و خوب اند آن گزیدگان باعتبار رفاقت ایشان
بیان این آنکه از جمله ما است نبی که افضل انبیاست و از جمله ما است صدیق و شهدا و صالحان که افضل صدیقان و
شهدا و صالحانند سیزدهم اصل عن أبي عبد الله عليه السلام قال إنا لا نعد الرجل مؤمنا حتى يكون لجميع أمرنا
متبعا مريدا ألا وإن من اتباع أمرنا وإرادته الورع فتزينوا به يرحمكم الله وكيدوا أعداءنا به ينعشكم
الله شرح یرحمکم مرفوع و جمله دعائیه است یا مجزوم و جواب امر است کیدوا یا بکیغط و دال بنقطه بصیغه امر حاضر از باب تفعیل
است الکیید گمی را بشقت انداختن ینعشکم بنون و عین بی نقطه و شین با نقطه بصیغه مضارع معلوم غایب است یا
باب افعال یا باب تفعیل مرفوع یا مجزوم است النعش و الانعاش و التنعیش بلند مرتبه و خوشحال کردن یعنی روایتست از
امام جعفر صادق علیه السلم گفت پرهیزکاری که حساب نکنیم مرد مؤمن را تا آنکه باشد جمیع فرمان ما را فرمان بردار و خواهان آنکه
باش و پرهیزکاری که از جمله فرمان برداری فرمان ما و خواهش آن کمال پرهیزکاریست پس آراسته شوید بآن رحمت کند شما را
الله تعالی و سکوب کنید دشمنان ما را بآن بلند مرتبه کند شما را الله تعالی چهاردهم اصل قال أبو عبد الله عليه السلام كونوا دعاة
للناس بغير ألسنتكم ليروا منكم الورع والاجتهاد والصلوة والخير فإن ذلك داعية شرح مضمون این حدیث منی آیم الصلق
در حدیث دهم باب پنجاه و یکم و در آنجا بجای الصلوة الصدق است آن بهتر است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم باشید خوانندگان مردم را
بدین حق بغیر زبانهای شما برای آنکه باید که ببینند از شما کمال پرهیزکاری از معاصی او جهد در طاعات و نماز و زکوة را یعنی پرهیزکاری که آنچه مذکور شد خواننده است
بدین حق بی کار فرمودن زبان اشارتست باین است که برهان دین حق بغایت واضح است از محکمات قرآن یکی قبایح اعمال مخالفان است از دخول
دین حق و اکار فرمودن بی نقطه ورع و جهاد و بی نقطه مخالفان را بگیرد و بر یکسند در مذهب باطل یازدهم اصل عن أبي الحسن الأول عليه السلام قال كثيرا ما كنت أسمع أبي يقول ليس
من شيعتنا من لا تتحدث المخدرات بورعه في خدورهن وليس من أوليائنا من هو في قرية فيها عشرة آلاف رجل فيهم خلق لله أورع منه شرح

کاظم علیه السلم گفت بغایت بسیار میشنیدم از پدرم که میگفت از شیعه ما کسی که در میان مخالفان باشد و مشهور نباشد و گفتگو
نکنند زنان پرده نشین به پرهیزکاری او در پردهای خود و نیست از دوستان ما کسی که در مجمعی باشد که در آن ده هزار مرد از مخالفان
باشند که در ایشان مخلوقی باشد الله تعالی را که پرهیزکارتر از او باشد باب سی و ششم اصل باب العفة شرح
این باب بیان فضیلت خود داری از لذات قبیحه است و در این باب هشت حدیث است اول اصل عن أبي جعفر عليه السلام قال ما عبد
الله بشيء أفضل من عفة بطن و فرج شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلم گفت عبادت کرده
نشد الله تعالی بچیزی که بهتر باشد از نگاهداری شکم و فرج از حرام و ناملایم از کرده این منافی بعض احادیث است مثل آنچه گذشت
در حدیث اول باب بیست و چهارم کتاب العقل که ما عبد الله بشيء مثل البداء کریم میتواند بود که آنچه گذشت در عبادات قلبیه
مطلقا باشد و این در عبادات متعلقه بجوارح جسمانی باشد و ایضا میتواند بود که افضلیت مختلف شود با ختلاف انواع و افراد
مخاطبان و منظور در امثال این احادیث مطابقه مقتضای مقام باشد مثل اینکه اگر بر مخاطبان قرار بداء آسان تر باشد و مخالف کرده
باشند تاکید در عفت شود و اگر عفت آسان تر باشد و مخالفت کرده باشند تاکید در آن بداء شود که راجح میشود با قرار با امام مفترض
الطاعه و ترک پیروی ظن در عبادات چنانچه بیان شد در کتاب الروضه در ذیل حدیث ابی بصیر مع المرأة که قال أبو عبد الله عليه السلم العبا
بن كثير البصري الصوفي ويحك يا عباد غرك أن عف بطنك وفرجك إن الله عز وجل يقول في كتابه يا أيها الذين آمنوا اتقوا الله
وقولوا قولا سديدا يصلح لكم أعمالكم تا آخر حدیث که مضمون آن موافق حدیث سیوم باب بیست و سیوم است دوم اصل قال أبو
جعفر عليه السلام إن أفضل العبادة عفة البطن والفرج شرح مضمون این موافق اولست سیوم اصل كان أمير
المؤمنين صلوات الله عليه يقول أفضل العبادة العفاف شرح این نیز موافق اولست چهارم اصل قال رجل لأبي
جعفر عليه السلام إني ضعيف العمل قليل الصيام ولكني أرجو أن لا آكل إلا حلالا قال فقال له
أي الاجتهاد أفضل من عفة بطن و فرج شرح گفت مردی امام محمد باقر علیه السلم را
پرهیزکاری که من سست عملم کم روزه ام و لیکن من امید میدارم که نخورده باشم مگر حلال را یعنی که سعی بسیار برای آن میکنم و جهاد
از محل شبهه میکنم راوی گفت پس امام گفت او را کدام جد و جهد در عبادات بهتر است از نگاهداشتن شکم و فرج از حرام و ناملایم پنجم اصل
قال رسول الله صلى الله عليه وآله أكثر ما تلج به أمتي النار الأجوفان البطن والفرج
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله بیشتر وسیله که داخل میشوند بآن وسیله است من در آتش جهنم و میان خالیست یکی شکم و دیگری
فرج ششم اصل قال رسول الله صلى الله عليه وآله ثلاث أخافهن على أمتي من بعدي الضلالة
بعد المعرفة ومضلات الفتن وشهوة البطن والفرج شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله سه چیز است
که میترسم از ضرر آنها بر امت من بعد از من اول گمراه شدن بعد از شناختن خوب رب العالمین اشارتست بآیت سوره آل
عمران ربنا لا تزغ قلوبنا بعد إذ هديتنا و بیان شد در حدیث ده و از دهم باب اول کتاب العقل دوم گمراه کننده های امتحانها
طول ایام دراج و کان خلفای ضلالت سیوم میل شکم و فرج بجانب لذاتی که شبهه ناک یا حرامست هفتم اصل سمعت أبا جعفر
عليه السلام يقول ما من عبادة أفضل من عفة بطن و فرج شرح مضمون این موافق اولست هشتم اصل

مع کسر میم ابی خطوه و شد دال که مصدر باب تفعیل است یعنی
در کتاب التوحید
عفاف بفتح عین است عن أبي بصير قال
روایتست از ابو بصیر گفت
در کتاب العقل
یا حرام

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلم قَالَ مَا مِنْ عِبَادَةٍ أَفْضَلَ عِنْدَ اللهِ جَلَّ وَعَزَّ مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَفَرْجٍ شرح مضمون این حدیث ... است که ...
این باب بیان فضیلت دوری از حرامهاست و در این باب شش حدیث است اول حدیث
باب سی و دوم باب اجتناب المحارم شرح
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ قَالَ مَنْ عَلِمَ أَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَرَاهُ وَيَسْمَعُ مَا يَقُولُهُ وَيَفْعَلُهُ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ فَيَحْجُزُهُ ذٰلِكَ عَنِ الْقَبِيحِ مِنَ الْأَعْمَالِ فَذٰلِكَ الَّذِي خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى شرح مضمون این گذشت در حدیث دهم باب سی و سوم در آنجا بجای افعل چنین بود و تعلم ما تعمله و چنین بهتر است دوم حدیث عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلم قَالَ كُلُّ عَيْنٍ بَاكِيَةٌ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ غَيْرَ ثَلٰثٍ عَيْنٍ سَهِرَتْ فِي سَبِيلِ اللهِ وَعَيْنٍ فَاضَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَعَيْنٍ غُضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللهِ
شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلم گفت هر چشمی گریان است در روز قیامت مگر سه چشم اول چشمی که بیداری کشیده باشد در عبادت الله تعالی دوم چشمی که اشک داده باشد از ترس عذاب الله تعالی سوم چشمی که پوشیده شده باشد از حرامهای الله تعالی
سیوم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم قَالَ فِيمَا نَاجَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مُوسَى يَا مُوسَى مَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ الْمُتَقَرِّبُونَ بِمِثْلِ الْوَرَعِ عَنْ مَحَارِمِي فَإِنِّي أُبِيحُهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ لَا أُشْرِكُ مَعَهُمْ أَحَدًا
شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت در میان گفتگوهای الله عز و جل با موسی بی واسطه و سری این بود که ای موسی نزدیک سوی رحمت من نشوند طالبان نزدیکی بچیزی که مثل پرهیزکاری از حرامهای من باشد چه درستی که من مباح میکنم برای اهل پرهیز از حرامها بهشتهای اقامت و خلود را شریک نمیکنم با ایشان هیچیک را یعنی که هر یک ایشان بهشتی که مخصوص او باشد میدهم مناسب ... و ذوق الهی ... شکسته مخفی نماند که نظیر سوال و جوابی که در شرح حدیث اول باب ... مذکور شد در اینجا نیز مناسب است و مراد است که کثرت عمل بر دخول مراد است چهارم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم قَالَ مِنْ أَشَدِّ مَا فَرَضَ اللهُ عَلَى خَلْقِهِ ذِكْرُ اللهِ كَثِيرًا ثُمَّ قَالَ لَا أَعْنِي سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ وَإِنْ كَانَ مِنْهُ وَلٰكِنْ ذِكْرُ اللهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ وَحَرَّمَ فَإِنْ كَانَ طَاعَةً عَمِلَ بِهَا وَإِنْ كَانَ مَعْصِيَةً شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت از جملهٔ سختترین آنچه واجب لازم کرده الله تعالی بر مخلوقان خود یاد الله تعالی است بسیار بعد از آن گفت مراد من تسبیحات اربع نیست اگر چه آن از جمله ذکر است ولیکن اراده میکنم یاد الله تعالی را در جزو دن چیزی که حلال کرده و حرام کرده با این روش که اگر باشد طاعت عمل کند آن برای شوق ثواب الهی و اگر باشد معصیت ترک کند آنرا برای ترس عذاب الهی مراد این است که ذکر شکل نیست نه ذکر زبانی پنجم حدیث سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلم عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا قَالَ أَمَا وَاللهِ إِنْ كَانَتْ أَعْمَالُهُمْ أَشَدَّ بَيَاضًا مِنَ الْقَبَاطِيِّ وَلٰكِنْ كَانُوا إِذَا عَرَضَ لَهُمْ حَرَامٌ لَمْ يَدَعُوهُ
شرح إن بکسر همزه و سکون نون مخففه از مثقله است و لام فارقه میان آن و ان نافیه و مخففه مذکور نیست برای قیام قرینه بر آنکه ان اینجا نافیه نیست القباطی بفتح قاف و باء یکنقطه و الف و کسر طاء بی نقطه و تشدید یاء دو نقطه در پایین و فتح طاء آخر حرف جمع قبطی بضم و کسر قاف و سکون باء و کسر طاء و تشدید یاء دو نقطه جامه کتانی سفید که منسوب است به قبط بکسر قاف و سکون

ابیض

باء یعنی اهل مصر یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلم را از قول الله عز و جل در سوره فرقان و آمدیم سوی آنچه کرده بودند از جمله عبادات پس کردیم آنرا غبار پراکنده کرده شده و امام گفت آگاه باش قسم بالله تعالی که شان این است که عبادات ایشان سفیدتر بود از جامهای سفید مصری ولیکن چون پیش می آمد ایشان را حرامی ترک نمیکردند آنرا مراد این است که این آیت مخصوص بت پرستان ظاهری نیست ملکه مضمون این آیت سوره مائده و انما یتقبل الله من المتقین یکی است ششم حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ تَرَكَ مَعْصِيَةً لِلهِ مَخَافَةَ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَرْضَاهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که ترک کند مخالفت الله تعالی را برای ترس عذاب الله تبارک و تعالی راضی میسازد او را الله تعالی در روز قیامت یعنی هیچ حاجتی در دل او نمیماند باب چهلم باب اداء الفرائض شرح این باب بیان فضیلت بجا آوردن چیزی چند است که واجب لازم است خواه وجودی باشد مثل فعل نماز یومیه و خواه عدمی مثل ترک کبائر و در این باب پنج حدیث است اول حدیث قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ مَنْ عَمِلَ بِمَا افْتَرَضَ اللهُ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ
شرح گفت امام زین العابدین علیه السلم هر که عمل کند بهر چه واجب لازم کرده الله تعالی را وی مثل فعل نماز و ترک زنا پس او از جملهٔ بهترین مردمان است خواه کثرت عبادات داشته باشد و خواه نه دوم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا قَالَ اصْبِرُوا عَلَى الْفَرَائِضِ شرح این می آید در حدیث ششم باب ... سیوم حدیث عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي السَّفَاتِجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا قَالَ اصْبِرُوا عَلَى الْفَرَائِضِ وَصَابِرُوا عَلَى الْمَصَائِبِ وَرَابِطُوا عَلَى الْأَئِمَّةِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي السَّفَاتِجِ وَاتَّقُوا اللهَ رَبَّكُمْ فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ شرح صابروا برای مبالغه است زیرا که اصل باب مفاعله میان دو کس باشد چه دشمن برخلاف آن بکند یعنی روایت است از حماد بن عیسی از ابو السفاتج از امام جعفر صادق علیه السلم در قول الله عز و جل در آخر سوره آل عمران یا ایها الذین آمنوا اصبروا و صابروا و رابطوا و اتقوا الله لعلکم تفلحون ای جمعی که مؤمن شده اند صبر کنید و کار صبر کشیده و بجا آورید کنید خود را و بر رسید از عذاب الهی تا شاید که مطلب بر رسیده باشید امام گفت مراد این است که صبر کنید بر ادای فرائض خواه وجودی و خواه عدمی و در انجام مثل نماز مثل روزه صبر کنید و مصیبت مجبوس کنید خود را بر مصیبتها بر رضا بقضای الهی و مجبوس کنید خود را بر زمان بر داری ائمه هدی علیهم السلم چنانکه دشمنان محبوس میکنند خود را بر زمان بر داری ~~ائمه ضلالت علیهم~~ ~~چنانکه دشمنان محبوس میکنند خود را بر زمان برداری~~ ائمه ضلالت و در روایت حسن بن محبوب از ابو السفاتج این است و برسید از عذاب الله تعالی که صاحب کل اختیار شماست در آنچه واجب لازم کرده بر شما چهارم حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اعْمَلْ بِفَرَائِضِ اللهِ تَكُنْ أَتْقَى النَّاسِ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله عمل کن بچیزی چند که واجب لازم کرده الله تعالی خواه وجودی مثل نماز و روزه و خواه عدمی مثل ترک ظلم تا شوی پرهیزکارترین مردم یا یعنی پرهیزکار تر شوی چنانکه بیان شد در حدیث هشتم باب سی و هشتم پنجم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم قَالَ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَا تَحَبَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِأَحَبَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت که گفت الله تبارک و تعالی در حدیث قدسی طلب محبوب بودن نکرد سوی من بنده من بوسیلهٔ محبوبتر از چیزی باشد که واجب لازم کردم

بار خواه فعل باشد و خواه ترک مراد اینست که ثواب یک فعل مفروض یا یک ترک مداوم بیشتر از ثواب جمیع فعل مستحبات و ترک مکروهات

باب چهل و یکم باب استواء العمل والمداومة علیه شرح این باب بیان فضیلت برابری عبادات یعنی ترک جمیع [illegible]

و افراط و تفریط به اعتبار اختلاف زمان و فضیلت استمرار بر عبادتست و در این باب شش حدیث است اول حدیث قال ابو عبد الله

علیه السلام اذا کان الرجل علی عمل فلیدم علیه سنة ثم یتحول عنه ان شاء الی غیره وذلک ان لیلة

القدر یکون فیها فی عامه ذلک ما شاء الله ان یکون شرح مراد بلیلة القدر شب بیست و سیوم ماه رمضانست چنانکه ظاهر

میشود از جمع میان آنچه می آید در کتاب فضل القرآن در حدیث ششم باب النوادر که آخر ابوابست که و انزل القرآن فی

ثلث و عشرین من شهر رمضان و آنچه می آید در کتاب الصیام در حدیث پنجم باب فی لیلة القدر که باب شصت و نهم است که نزل

القرآن فی لیلة القدر یکون به دو جا بصیغه مونث است و ضمیر مستتر راجع بلیلة القدر است ضمیر فیها راجع بسنه است فی عامه

متعلق به یکون است یا متعلق به فیها است و مراد بعامه مجموع است اشاره الیه ذلک مصدر فلیدم است و مراد زمان دوام

ما شاء الله جمله [illegible] است و ذکر این برای آنست که اگر شروع در آن عمل در شب قدر است پس شب قدر در اول دوام

اوست و اگر در شب بعد از آنست پس شب قدر در آخر دوام اوست و [illegible] یعنی گفت امام جعفر صادق

علیه السلام چون باشد مردی بر عبادتی مثل نماز شب پس باید که مستمر باشد بر آن عبادت یکسال بعد از آن ترک میکند آنرا اگر خواهد و

غیر آن متوجه میشود خواه عبادتی دیگر و خواه کار دنیا و آن برای اینست که شب قدر میباشد در مجموع من حیث المجموع زمان دوام او

در هر وقت که خواست الله تعالی که باشد لیلة القدر در آن وقت [illegible] که سال همه [illegible] بجای مجموع

[illegible] هر سالی شب قدری که بهتر از هزار ماهست میباشد خواه در اول آن و خواه در میان آن و خواه در آخر آن و دوازده ماه

شدن سال برای شب قدر و استنباط احکام حوادث سالیانه از کتاب الهی [illegible] امام زمان [illegible]

چنانچه گفته در سوره توبه که ان عدة الشهور عند الله اثنا عشر شهرا فی کتاب الله و توضیح این میشود در کتاب الصیام در حدیث

اول باب دوم که باب فضل شهر رمضانست دوم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام قال احب الاعمال الی الله

عز وجل ما داوم علیه العبد وان قل شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلام راوی گفت که گفت محبوبتر اعمال صالحه سوی

الله عز وجل عملیست که مستمر باشد بر آن بنده تا وقت مردن هر چند که کم باشد مراد اینست که ثواب عمل کم که مستمر تا آخر عمر باشد بیشتر

از ثواب عمل بسیار که مستمر نباشد تا آخر عمر سوم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام قال ما من شیء احب الی الله

عز وجل من عمل یداوم علیه وان قل شرح یداوم بصیغه مضارع مجهول باب مفاعله است و مضمون این موافق سابقست

چهارم حدیث کان علی بن الحسین علیه السلام یقول انی لاحب ان ادوم علی العمل شرح ادوم بصیغه مضارع معلوم متکلم

باب نصر است و در بعض نسخ از باب مفاعله است مضمون این نیز موافق سابقست پنجم حدیث کان علی بن الحسین علیهما السلام

یقول انی لاحب ان اقدم علی ربی وعملی مستو شرح اقدم بصیغه مضارع معلوم متکلم باب [illegible]

امام زین العابدین علیه السلام میگفت [illegible] که من دوست میدارم که روی آورم در روز مرگ یا قیامت بر صاحب

[illegible] عبادت من از اول عمر تا آخر یکسان باشد [illegible]

وران سال ام

عن زرارة م
از زراره م

العمل وان قل م

علم است القدوم بضم قاف آمدن مسافر [illegible] اقبال است و این اشارتست بآنکه [illegible]

در سوره بقره

در سوره البقره واتوا به متشابها و داده شده در رزق بهشت مستوی بی تفاوت بحسب ایام یا بحسب اجزاء رزق در خوبی و بدی تا

بآنکه عمل ایشان در دنیا مستوی بود ششم حدیث قال ابو عبد الله علیه السلام ایاک ان تفرض علی نفسک فریضة

فتفارقها اثنی عشر هلالا شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام نگاه دار خود را از آنکه مقرر کنی در خاطر خود بر خود عبادتی

مقرر را که همیشه خواهم کرد پس جدا شوی از آن عبادت در اثنای دوازده ماه و هلال مراد صورت [illegible] لفظ و مانند آن نیست و

الا اختصاص به دوازده ماه [illegible] بلکه مراد قرار خاطر است و مکروه است مخالفت نذری که منعقد [illegible] باب چهل و دوم

باب العبادة شرح این باب بیان فضیلت بندگی [illegible] در این باب هفت حدیث است اول حدیث عن ابی عبد

الله علیه السلام قال فی التوریة مکتوب یا ابن آدم تفرغ لعبادتی املأ قلبک غنی ولا اکلک

الی طلبک وعلی ان اسد فاقتک واملأ قلبک خوفا منی وان لا تفرغ لعبادتی املأ قلبک

شغلا بالدنیا ثم لا اسد فاقتک واکلک الی طلبک شرح تفرغ [illegible]

بصیغه امر حاضر باب تفعلت التفرغ [illegible] خود را فارغ کردن از شغلی [illegible]

[illegible]

و جواب امر است [illegible] یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت در

توریه نوشته است که ای فرزند آدم [illegible] فارغ کن دل خود را از شغل دنیا در وقت عبادت من پر کنم دل ترا از بی نیازی

از مخلوقین و [illegible] وا نگذارم کار ترا در رزق [illegible] و بر کنم دل ترا از ترس

از من [illegible] و اگر [illegible] فارغ نکنی دل خود را در وقت عبادت من پر کنم دل ترا از شغل [illegible]

ترا [illegible] دوم حدیث قال ابو عبد الله علیه السلام

قال الله تبارک وتعالی یا عبادی الصدیقین تنعموا بعبادتی فی الدنیا فانکم تتنعمون بها فی الآخرة

شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام گفت الله تبارک و تعالی ای بندگان من [illegible]

استراحت کنید [illegible] که استراحت میکنید [illegible] آخرت [illegible]

چنانچه بیان شد در حدیث [illegible] سوم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله افضل الناس من

عشق العبادة فعانقها واحبها بقلبه وباشرها بجسده وتفرغ لها فهو لا یبالی علی ما

اصبح من الدنیا علی عسر ام علی یسر شرح [illegible] عشق عبادت کمال شدت خوف و کمال شدت رجاست یعنی

گفت رسول الله صلی الله علیه وآله فاضلتر مردم کسی است که [illegible] عبادت را [illegible]

[illegible]

[illegible]

واجب و مستحب [illegible] چهارم حدیث قال عیسی بن عبد الله لابی عبد الله علیه السلام جعلت فداک ما

العبادة قال حسن النیة بالطاعة من الوجوه التی یطاع الله منها اما انک یا عیسی لا تکون

بندگی م

عشق بصیغه معلوم باب علم است م

چه آن نیز عبادت است م

مؤمنا حتى تعرف الناسخ من المنسوخ قال قلت جعلت فداك وما معرفة الناسخ من المنسوخ فقال
فقال ألستَ تكون مع الإمام موطنا نفسك على حسن النية في طاعته فيمضي ذلك الإمام ويأتي إمام آخر
فتوطن نفسك على حسن النية في طاعته قال قلت نعم قال هذا معرفة الناسخ من المنسوخ
شرح الف لام الناسخ والمنسوخ براي عهد خارجيست و اشارتست بآنچه مذكورست در سوره بقره ما ننسخ من آية و اشارتست بآنكه
مراد از آيه امامست يعني گفت عيسى بن عبد الله امام جعفر صادق عليه السلم را قربانت شوم چيست عبادت صحيح يعني كه شرط صحت آن
گفت خوبي قصد بسبب فرمان برداري دل از راهها ای كه فرمان برده ميشود الله تعالى از آن راهها يعني كه خالص باشد از اقسام
شرك مثل ريا و مثل اقتدا بائمه ضلالت و مثل خود رائي خواه در مسائل خبر واحد مثلا و خواه در عمل بيكي از دو خبر متعارض چنانچه بيان
در خطبه مصنف كرد بايها اخذتم من باب التسليم وسعكم و خواه در زمان امام سابق و خواه در زمان امام لاحق الا اينكه هست كه تواني
ميسر شد باشي مؤمن تا شناسي برطرف كننده و ممتاز از برطرف كرده شده و عيسى گفت گفتم قربانت شوم و چيست شناخت برطرف
كننده و ممتاز از برطرف كرده شده و عيسى گفت پس امام گفت آيا نيست اينكه ميباشي با امام و قرار داده خاطر خود را بر خوبي قصد
در اطاعت آن امام پس ميرود آن امام و مي آيد بجاي او امامي ديگر پس قرار ميدهي خاطر خود را بر خوبي قصد در اطاعت او
عيسى گفت گفتم آري امام گفت اين شناخت برطرف كننده است ممتاز از برطرف كرده شده پنجم حديث عن أبي عبد الله عليه
السلم قال إن العباد ثلاثة قوم عبدوا الله عز وجل خوفا فتلك عبادة العبيد وقوم عبدوا
الله تبارك وتعالى طلب الثواب فتلك عبادة الأجراء وقوم عبدوا الله عز وجل
حبا له فتلك عبادة الأحرار وهي أفضل العبادة شرح العباد بضم عين بي نقطه و
تشديد با يكنقطه جمع عابد … العبيد بفتح عين بي نقطه و كسر با يكنقطه جمع عبد … طلب منصوب و مفعول له است
الأجراء بضم همزه و فتح جيم و را بي نقطه و مد جمع اجير يعني روايتست از امام جعفر صادق عليه السلم گفت بدرستي كه عبادت كنندگان
… سه قسمند اول جمعي كه عبادت كردند الله عز وجل را براي ترس عذاب خواه ترس محض باشد و خواه ترس غالب بر اميد باشد
بيان اين قسم اينكه اين عبادت از قبيل فرمان برداري غلامانست در كاري كه آقا ايشان فرمايد چه خيال ميكنند كه اگر كنند و اگر نكنند
نفقه و كسوه هست اگر چه تفاوتي در قدر آن نباشد ليكن در صورت نكردن شلاق هست و در صورت كردن نيست دوم جمعي كه
عبادت كردند الله تبارك و تعالى را براي طلب مزد آخرت خواه محض طلب مزد باشد و خواه غالب بر ترس باشد بيان اين قسم
اينكه آن عبادت از قبيل عبادت كرايه گرفتگانست سيم جمعي كه اعداي دو قسم مذكور نه ترس و اميد از ايشان برابرست پس
عبادت ايشان براي محبت الله تعالى و محبت عبادت او خواهد بود خواه محبت غالب بر هر يك از ترس و اميد باشد و خواه
مساوي و خواه مغلوب بيان حال اين قسم آنكه اين عبادت آزادمردانست و آن فاضلتر اقسام عبادتست مخفي نماند كه بنا
بر اين تقرير حصر در اقسام ثلث صحيح ميشود و منافات برطرف ميشود ميان اين حديث و ميان حديثي كه گذشت در باب خوف
و الرجا و آياتي كه … در عبادت اوليا و اوصيا براي خوف و رجا و خوفيست كه مساوي رجا باشد مثل انا نخاف
من ربنا يوما عبوسا قمطريرا و جمعي از اين تقرير غافل شده خيال كرده اند كه دلالت ميكند بر اينكه عبادت خالص نيست كه با

خوف

خوف و رجا نباشد و محض محبت باشد و جمعي مبالغه را از حد گذرانيده و حكم ببطلان عبادت با خوف و رجا كرده اند ششم حديث
قال رسول الله صلى الله عليه وآله ما أقبح الفقر بعد الغنى وأقبح الخطيئة بعد المسكنة
وأقبح من ذلك العابد لله ثم يدع عبادته شرح ما أقبح صيغه تعجبست الفقر حاجتمندي و مراد اينجا حاجتمندانه
زيستنست و اقبح بصيغه ماضي باب افعال بتقدير و ما اقبحست الخطيئة بفتح خاي بي نقطه و كسر طا بي نقطه و سكون يا دو نقطه
در اينجا بي نيازانه زيستن را اخراجات و نفقه عيال و اقبح بصيغه افعل التفضيل مرفوع … خبر العابد باشد … بود
كه مبتدا باشد و العابد خبر باشد ثم مع عطف بالعابدست چه الف لام اسم فاعل بمعني الذيست بتقدير الذي يعبد ثم
ثم يدع يعني گفت رسول الله صلى الله عليه وآله چه زشتست حاجتمندانه زيستن كسي را اخراجات و نفقه عيال بعد از آنكه سامان زندگي
داشته باشد و چه زشتست بي نيازانه زيستن كسي را اخراجات و نفقه عيال بعد از آنكه افلاس داشته باشد و زشت تر از

زيستن م

هر دو كسيست كه عبادت كند الله تعالى را بعبادتي كه با خود مقرر كرده باشد بعد از آن واگذارد عبادت خود را بي عوضي
و بي عذري مانند كسي كه پروائي از كسي نداشته باشد خواه تعظيم او كند خواه نكند هفتم حديث عن علي بن الحسين عليهما السلام
قال من عمل بما افترض الله عليه فهو من أعبد الناس شرح مضمون اين موافق حديث اول باب جملست
باب چهل و سيوم ۴۳ باب النية شرح اين باب بيان فضيلت صحت قصد و نيت و قصدست و در اين باب
پنج حديث است اول حديث عن علي بن الحسين صلوات الله عليهما قال لا عمل إلا بنية شرح روايتست از امام
زين العابدين عليه السلم گفت مقبول درگاه الهي و صحيح نميشود عملي از اعمال جوارح مگر بصحت قصد كه عمل دلست يعني خلوص آن از
اقسام شرك مثل ريا و مثل خود رائي و پيروي ظن دوم حديث قال رسول الله صلى الله عليه وآله نية المؤمن
خير من عمله ونية الكافر شر من عمله وكل عامل يعمل على نيته شرح گفت رسول الله صلى الله
عليه وآله قصد عبادتي كه مؤمن ميكند و آن از اعمال دلست بهترست از آن عبادت مؤمن كه عمل جوارحست به وجه اول آنكه
تصحيح قصد مشكل ترست از تصحيح صورت عبادتي كه مقصودست دوم اينكه هيچ عمل او باعث خلود در جنت نيست سواي نيت او
چنانچه مي آيد در حديث پنجم سيوم اينكه قصد اصل مقصودست و صحت مقصود تابع صحت قصدست و حدوث و بقاي [illegible] قصد
تا وقت مقصود مستلزم وقوع مقصودست اگر مقدور باشد و قصد عبادتي كه كافر ميكند بدترست از عمل جوارح كافر

مي آيد در حديث پنجم سيوم اينكه قصد اصل مقصود و مستلزم است چنانچه م

به وجه اول اينكه افساد عبادت افضل اقبح است از افساد عبادت غير افضل دوم اينكه هيچ عمل او باعث خلود در جهنم نيست
سواي نيت او چنانچه مذكور شده و هر عمل كننده عمل ميكند بر طبق قصد خود اين فقره اشارتست بوجه سيوم در خير و در شر و ميتواند
بود كه اشارت بوجه اول نيز باشد سيوم حديث عن أبي عبد الله عليه السلم قال إن العبد المؤمن الفقير
ليقول يا رب ارزقني حتى أفعل كذا وكذا من البر ووجوه الخير فإذا علم الله عز وجل
ذلك منه بصدق نية كتب الله له من الأجر مثل ما يكتب له لو عمله إن الله واسع كريم
شرح روايتست از امام جعفر صادق عليه السلم گفت بدرستي كه بنده مؤمن تنگدست هر آينه ميگويد اي صاحب كل اختيار من
روزي كن مرا مالي تا كنم چنين و چنين از نيكي و راههاي بهترين چون دانست الله عز وجل اين دعا را از او براستي قصدي كه …

چهارم حدیث کریمت قدرت فراخ تعالی الله که دستی ابدرآزا و مکر اوا برای سلید منو بچه مانند با ثواب از جو او ربی تعالی الله سید سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ حَدِّ الْعِبَادَةِ الَّتِي إِذَا فَعَلَهَا فَاعِلُهَا كَانَ مُؤَدِّيًا فَقَالَ حُسْنُ النِّيَّةِ بِالطَّاعَةِ

بِالطَّاعَةِ شرح پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام از مرتبه بندگی که چون کرد آن منکر را کننده آن شد بجا آورنده بندگی

حدیث پنجم قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّمَا خُلِّدَ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ لِأَنَّ نِيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَوْ خُلِّدُوا فِيهَا أَنْ يَعْصُوا اللهَ أَبَدًا وَإِنَّمَا خُلِّدَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ لِأَنَّ نِيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَوْ بَقُوا فِيهَا أَنْ يُطِيعُوا اللهَ أَبَدًا فَبِالنِّيَّاتِ خُلِّدَ هَؤُلَاءِ وَهَؤُلَاءِ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ تَعَالَى قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ قَالَ عَلَى نِيَّتِهِ

شرح ان بفتح همزه و تخفیف نون و در ان یعصو کرا ران و ان لو خلدوا است و همچنین ان در ان یطیعوا تکرار ان در ان لو بقوا است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام جز این نیست که دائمی شده اند اهل آتش جهنم در آتش برای اینکه قصدهای ایشان بود در دنیا اینکه اگر دائمی مانند در دنیا عصیان الله تعالی کنند همیشه و همچنین مرتبه شدت قصد ایشان زیاده از روشی که اگر دائمی در دنیا باشند یا برگردانیده شوند مخالفت خواهند کرد چنانچه گفته در حق اهل جهنم در سوره انعام و لو ردوا لعادوا لما نهوا عنه و جز این نیست که دائمی شده اند اهل بهشت در بهشت برای اینکه قصدهای ایشان بود در دنیا اینکه اگر باقی مانند در دنیا اطاعت کنند الله تعالی را همیشه پس بسبب قصدهای دائمی شده اند این جماعت اهل نار و جماعت اهل جنت بعد از آن برای بیان این خواند قول الله تعالی را در سوره بنی اسرائیل که هر یک از اهل سعادت و شقاوت عمل جوارح میکند بر نهج عمل شکل دل خود امام گفت مراد این است که عمل میکند بر نهج قصد او و مراد قصد قوی است که الله تعالی میداند که مقتضای آن البته بفعل می آید اگر حیوة باقی باشد و لهذا ایشان میمیرانند چنانچه گفته در تتمه آیت فربکم اعلم بمن هو اهدی سبیلا

کرم الله ... این منافات دارد با روایتی که اگر کسی قصد معصیت کند و بفعل نیاورد گناه آن معصیت برای او نوشته نمیشود ... اگر گویند این منافات ندارد چه بفعل نیاوردن کاشف است که قصد او شاکله نبوده یا بمعنی کریستاری و بخششی که الله تعالی داند که مقتضای آن در روشش بفعل می آید اگر ... اگر عمل کرده گناه داشته باشد لازم می آید که بگوئیم که اطفالی که در طفولیت میرند مثلا معذب شوند بمحض اینکه الله تعالی داند که اگر مکلف بالغ شوند معصیت میکنند گوئیم ماده نقض مستحق نیست چه این قسم اطفال مثلا مکلف بالغ میشوند در قیامت و معصیت میکنند چنانچه می آید در کتاب الجنائز در احادیث باب الاطفال که باب نود و چهارم است پس بعض علم الهی نیست و ایضا استحقاق عذاب بر فعلیت که متحقق شده و آن شاکله است و آنچه در تتمه مذکور است بیان سبب و بیان انست که هر کافری که احتمال توبه و ایمان ندارد و در کفر میمیرد چنانچه گذشت در حدیث چهارم باب یازدهم و شرح الاوان است بهی العمل تا آخر باب چهل و چهارم چهل باب شرح این باب بی عنوانست بلکه بکلیم مناسب باب سابق است و باب آینده است و در این باب دو حدیث است اول حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَلَا إِنَّ لِكُلِّ عِبَادَةٍ شِرَّةً ثُمَّ إِلَى فَتْرَةٍ فَمَنْ صَارَتْ شِرَّةُ عِبَادَتِهِ إِلَى سُنَّتِي فَقَدِ اهْتَدَى وَمَنْ خَالَفَ سُنَّتِي فَقَدْ ضَلَّ وَكَانَ عَمَلُهُ فِي تَبَابٍ أَمَا إِنِّي أُصَلِّي وَأَنَامُ وَأَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأَضْحَكُ

وَأَبْكِي فَمَنْ رَغِبَ عَنْ مِنْهَاجِي وَسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي وَقَالَ كَفَى بِالْمَوْتِ مَوْعِظَةً وَكَفَى بِالْيَقِينِ غِنًى وَكَفَى بِالْعِبَادَةِ شُغْلًا شرح الشره بکسر شین بی نقطه و تشدید را بی نقطه رغبت الفتره بفتح فا و سکون تا دو نقطه در بالا سستی عزم الی در الی سنتی بمعنی مع است فی در فی تبار برای سببیت است التبار بفتح تا دو نقطه در بالا و با یک نقطه و الف و را بی نقطه هلاک و در بعض نسخ بجای را با یک نقطه است یعنی زیانکاری و نقصان و حاصل مردگی است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله آگاه باشید بدرستی که هر عبادتی را رغبتی هست چنانچه در وقت شروع در آن میباشد بعد از آن میگردد آن رغبت سوی سستی عزم چنانچه در وقت انتهای آن هجوم خواب و مانند آن میباشد پس هر که گردید رغبت عبادت او با موافقت روش من بحیثی که افراط نکرد پس تحقیق راه یافت بثواب آخرت و هر که با فراط مخالفت کرد در روش من بحیثی که او شد رسیده بثواب آخرت و شد عمل او برای هلاک و خسران جهنم آگاه باشید بدرستی که من در شبها نماز میکنم و میخوابم پس احیای جمیع شبها بدعت است و روزه میدارم و میخورم پس صوم دهری اسلامی آنچه گذشت در کتاب التوحید در حدیث پنجم باب ۵ جا فی الاثنی عشر والنص علیهم علیهم السلام که باب صد و نود و چهار است در بهشت و خنده بروی مردم میکنم و گریه از ترس عذاب الهی میکنم پس گریه دائمی بدعت است پس هر که نفرت کند از راه من و روش من پس نیست از تابعان من و رسول علیه السلام گفت کافیست مرگ با عتبار زجر و منع از محارم سنت رسول در عبادت مراد این است که انتقام از اهل معصیت کشیده خواهد شد و کافیست کمال اطمینان خاطر بوعده الهی با عتبار بینیازی از اموال خلایق مراد این است که تجاوز از سنت در عبادت برای سالوسی و فریب خلق و طمع در اموال ایشان است و کافیست عبادت مقرر شرعی با عتبار شغل مراد تسلی موافقان سنت است که زیاد در کار نیست یا مراد این است که فتره موافقان عبادت چه از کتاب آن برای موافقت سنت است حدیث دوم قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِكُلِّ أَحَدٍ شِرَّةٌ وَلِكُلِّ شِرَّةٍ فَتْرَةٌ فَطُوبَى لِمَنْ كَانَتْ فَتْرَتُهُ إِلَى الْخَيْرِ شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام هر یک را از عابدان حرص و رغبتی در عبادت میباشد و هر رغبتی در عقب خود سستی عزمی دارد پس خوشا بحال کسی که شد سستی عزم او با و بحیثی که با قصد موافق سنت باشد چنانچه در حدیث سابق مذکور شد و بی قصد عود باشد نه با دیگری و نفرت از عبادت بیان حقیقت طوبی می آید در حدیث سیام باب نود و نهم باب چهل و نهم باب الاقتصاد فی العبادة شرح این باب بیان فضیلت میانه روی در عبادت است و در این باب شش حدیث است اول حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلُوا فِيهِ بِرِفْقٍ وَلَا تُكَرِّهُوا عِبَادَةَ اللهِ إِلَى عِبَادِ اللهِ فَتَكُونُوا كَالرَّاكِبِ الْمُنْبَتِّ الَّذِي لَا سَفَرًا قَطَعَ وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى شرح المتین بفتح میم و کسر تا دو نقطه در بالا قوی الایغال بغین بی نقطه بعد از باب افعال داخل کردن و شتاب در چیزی رسیدن و اول اینجا مناسب تر است و در حدیث ششم معنی دوم مناسب تر است لا تکرهوا بصیغه نهی حاضر از باب تفعیل است المنبت بضم میم و سکون نون و فتح با یک نقطه و تشدید تا دو نقطه در بالا بصیغه اسم فاعل یا مفعول از باب انفعال بریده شده و مراد اینجا کسی است که رعایت سیر در سفر او را از راه مانده کرده باشد پس گویا او را بریده از سیر الظهر ستور جلدو برای سواری یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله بدرستی که این دین اسلام ایستادگی و رنج است پس داخل کنید در آن بهمواری و نفرت کرده نشده در کنید عبادت الله تعالی را بر بندگان الله تعالی تا شوند مانند سواری که بسبب سیر بریده شده و

از بیم آنکه نه سفر خود را بپایان رسانیده و نه چارپای سواری خود را زنده گذاشته دوم حل عن ابي عبد الله عليه السلام
روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت نفرت کرده مشوید
قال لا تكرهوا الى انفسكم العبادة شرح
کنید نزد خود آن عبادت را بسبب افراط در آن سیوم حل سمعت ابا عبد الله عليه السلم يقول ان الله عز وجل
اذا احب عبدا فعمل عملا قليلا جزاه بالقليل الكثير ولم يتعاظمه ان يجزي
شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت بدرستی که الله عز و جل چون دوست داشت بنده را
بالقليل الكثير له شرح
بسبب قصد او و ایمان او پس عبادت کرد اندکی جزا داد او را بآن اندک ثواب بسیار و مشکل نیست الله تعالی را که جزا دهد
چهارم حل عن ابي عبد الله عليه السلم يقول ان الله عز وجل قال مر بي
بجای اندک ثواب بسیار برای آن بنده محبوب
ابي وانا بالطواف وانا حدث وقد اجتهدت في العبادة فرآني وانا انصاب عرقا فقال لي
يا جعفر يا بني ان الله اذا احب عبدا ادخله الجنة ورضي عنه باليسير شرح روایت از امام جعفر صادق
علیه السلم گفت که گذر کرد بمن پدرم بحالی که من با طواف کعبه بودم و من نوجوان بودم و بتحقیق ضعیف شده بودم در عبادت پس دید مرا
در حالی که من بغایت فرو ریخته شده بودم باعتبار عرق پس گفت مرا ای جعفر ای پسرک من بدرستی که الله تعالی چون دوست داشت بنده را
بسبب قصد و صحت ایمان داخل میکند او را در بهشت و راضی میشود از او باندک عبادتی پنجم حل عن ابي عبد الله عليه السلم
قال اجتهدت في العبادة وانا شاب فقال لي ابي يا بني دون ما اراك تصنع فان الله
عز وجل اذا احب عبدا رضي عنه باليسير شرح دون منصوب بفعل محذوف است بتقدیر اصنع دون یعنی
روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت ضعیف شدم در عبادت و من جوان بودم پس گفت مرا پدرم ای پسرک من کجا آوری
الخ میبینم ترا که بجا می آوری چه بدرستی که الله عز و جل چون دوست داشت بنده را راضی میشود از او باندک ششم حل عن ابي عبد الله
عليه السلم قال قال رسول الله صلى الله عليه واله يا علي ان هذا الدين متين فاوغل فيه برفق
ولا تبغض الى نفسك عبادة ربك ان المنبت يعني المفرط لا ظهرا ابقى ولا ارضا
قطع فاعمل عمل من يرجو ان يموت هرما واحذر حذر من يتخوف ان يموت غدا
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت که گفت رسول الله صلی الله علیه و آله ای علی بدرستی که این دین اسلام ای آثار است
پس مشغول آن بیش سواری و دل زده و ناخوش کن نزد خود عبادت صاحب کل اختیار را بیان این آنکه کسی که بریده شده باشد
در سفر امام گفت میخواهد کسی را که تعجیل و افراط در سیر کرده باشد نه پشت ستوری گذاشته و نه مسافتی که میخواهد ببرد قطع کرده
کن مانند عمل کسی که امید دارد که بمیرد از پیری و آخر شدن حرارت غریزی نه از مرضی و ضعفی و زخمی مانند آنها که باعث کوتاهی عمر
و احتراز کن از موجب استحقاق جهنم مانند احتراز کسی که میترسد که اجل او در رسد فردا مراد اینست که عبادت را بتدریج مقادیر
خود کن خیالت راحت این در آن نشود و منافات باخواهش طول عمر نداشته باشد هرچند که بغایت بسیار باشد و در تقوی مرتبه کمال
داشته باش باب چهل و ششم حل باب من بلغه ثواب من الله على عمل شرح این باب بیان حال کسی است که رسیده باو از
رسول یا یکی از اوصیا ثوابی از جانب الله تعالی بسبب عملی از اعمال خیر در این باب دو حدیث است اول حل عن ابي عبد الله عليه

السلم

السلم قال من سمع شيئا من الثواب على شيء فصنعه كان له وان لم يكن على ما بلغه
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت کسی که شنید چیزی از ثواب را بر عملی از اعمال صالحه پس کرد آن عمل را اعتقاد آن
ثواب شد آن ثواب برای او هرچند که نباشد آنچه رسیده باو بر آن نهج که رسیده باو و مخفی نماند که جمعی از این روایت استنباط
کرده اند که حدیث غیر صحیح در باب مستحبات یا در باب ثواب مستحبات اعتبار دارد و این محل اشکال است دوم حل سمعت ابا
جعفر عليه السلم يقول من بلغه ثواب من الله على عمل فعمل ذلك العمل التماس ذلك
الثواب اوتيه وان لم يكن الحديث كما بلغه شرح مضمون این موافق سابق است باب
چهل و هفتم حل باب الصبر شرح این باب بیان فضیلت شکیبایی است و در این باب هیجده حدیث است اول حل عن ابي عبد الله
عليه السلم قال الصبر رأس الايمان شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت صبر سر از سر ایمانست یعنی
بیان این حال می آید دوم حل عن ابي عبد الله عليه السلم قال الصبر من الايمان بمنزلة الرأس من الجسد
فاذا ذهب الرأس ذهب الجسد كذلك اذا ذهب الصبر ذهب الايمان شرح
روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت صبر نسبت با ایمان مانند سر است نسبت به بدن بیان این آنکه چون رفت سر مرد بدن ناچار
چون رفت صبر مرد ایمان توضیح این میشود در حدیث سیوم در شرح فصبر تا آخر سیوم حل عن حفص بن غياث قال قال
ابو عبد الله عليه السلم يا حفص ان من صبر صبر قليلا وان من جزع جزع قليلا شرح روایت از
حفص بن غیاث که گفت امام جعفر صادق علیه السلم ای حفص بدرستی که هر که صبر کرد در اندک زمانی بود صبر او و ثواب آن باقی ماند و بدرستی
که هر که بی تابی کرد در اندک زمانی بود بی تابی او و رسوایی آن باقی ماند حل ثم قال عليك بالصبر في جميع امورك فان الله
عز وجل بعث محمدا صلى الله عليه واله فامره بالصبر والرفق فقال واصبر على ما يقولون واهجرهم
هجرا جميلا وذرني والمكذبين اولي النعمة وقال تبارك وتعالى ادفع بالتي هي احسن فاذا الذي
بينك وبينه عداوة كانه ولي حميم وما يلقاها الا الذين صبروا وما يلقاها الا ذو حظ عظيم
شرح علیک اسم فعل است و باء در بالصبر زائده است برای تقویت فان تا آخر تعلیل در صبر است بطریق اولی چه اگر رسول الهی مأمور
بصبر شود و صبر کند دیگر از آنچه میرسد فقال و اصبر تا آخر ناظر بصبر است و قال تبارک و تعالی تا آخر ناظر برفق است پس الکلام
و نشر مرتب است تنوین عداوة برای تحقیر است مراد عداوتیست که مستحکم و عظیم نشده باشد بسبب عداوت مردان و حب یا
و مانند آنها و در آیت اشعار باینست که رفق بالاتر است از صبر چه صبر از جمله شروط آنست چنانچه عدم فقد جزء شرط الخبر بیان شده
صبر و الفظ ماضی است و ما قبل آن مضارع است تکرار و ما یلقاها برای اشعار باینست که حظ عظیم و صبر از یکجنس نیست ملکه صبر شرط
رفقت و حظ عظیم اثر رفقت یعنی بعد از آن گفت بغایت نگاه دار صبر را در جمیع کارهای خود چه بدرستی که الله عز و جل فرستاد
محمد را صلی الله علیه و آله پس امر کرد او را بصبر و هموار رفتاری با مردم پس گفت در سوره مزمل و صبر کن بر آنچه مشرکان میگویند و جدا شو از ایشان
جدا شدنی نیکو یا جمیعی که بعنوان تغافل باشد و واگذار مرا با جمیعی که دروغ میدارند ربوبیت رب العالمین را و رسالت رسول او را
اللهرا جمعی که صاحبان تن پروریند یا جمعی که در ریاضات پیروی احکام الهی و اهل شیوند و گفت تبارک و تعالی در سوره حم فصلت که دفع کن

صلی الله علیه وآله

از خود کفتکوی دشمنان که بکبتی کردن بهتر است باعتبار هموار بین کاه و انکه میان تو و میان او دشمنی است کویا که دوست خویش شود
و توفیق آن کلمه بهتر در وقت کفتکوی دشمن داده نمیشود مکر جمعی که صبر کرده باشند و ترک رغبت در دنیا و هوای نفس و توفیق آن کلمه
سرزا داده نمیشود مکر صاحب نصیبی بزرک از راحت دنیا و آخرت متن فَصَبَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَتَّى نَالُوهُ
بِالْعَظَائِمِ وَرَمَوْهُ بِهَا فَضَاقَ صَدْرُهُ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ
بِمَا يَقُولُونَ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ شرح
پس صبر کرد رسول الله صلی الله علیه و آله تا آنکه دشنام دادند او را بکلمهای بزرک مثل جنون و سحر و شعر و عیب کردند او را بآنها تا تنک
شد سینه او پس فرو فرستاد الله عز و جل برای او در سوره حجر و هر آینه بتحقیق میدانیم که تو تنک سینه میشوی با آنچه میکویند پس مکن اول
تنزیه الله تعالی از اینکه قضای یک سر در حق تو که خبر تو در آن نباشد دوم سپاس صاحب کل اختیار تو بر نعمت سیوم اینکه
باشی از جمله سجده کنندکان برای نعمت اشارتست باینکه دشمنی اهل باطل و طعن ایشان و انواع عیب جوییهای ایشان در حق کسی علامت
خوبی آنکس است و اکر جایی آنها صدق آنها کنند علامت بدی آنکس است پس در صورت اول تسبیح با حمد و سجده و شکر واجب متن
ثُمَّ كَذَّبُوهُ وَرَمَوْهُ فَحَزِنَ لِذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ
فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللهِ يَجْحَدُونَ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا
عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا شرح با در بآیات برای تقویت است و ظرف متعلق بجحدون است مثل جحدوا
بها و استیقنتها انفسهم و تقدیم ظرف بر عامل برای حصر است ما در ما کذبوا مصدریه است یعنی بعد از آن مردم نسبت دادند او را
بدشنام داد و دند او را پس محزون و غمکین شد بسبب آن پس فرو فرستاد الله عز و جل در سوره انعام بتحقیق میدانیم حقیقت حال تو را بر
کر شان است که هر آینه محزون میکند ترا آنچه میکویند پس درستی که ایشان دروغ نسبت نمیدهند ترا یعنی تکذیب ایشان او را متعلق
برسالت تو نیست و لیکن آن ظالمان اول و دلالت علامات ربوبیت الله تعالی را انکار میشوند و سبب آنست که تا انکار رسالت
تو شده اشارتست باینکه هر که تصدیق کند ربوبیت رب العالمین را تصدیق میکند وجود رسولی را برای هر زمانی و وجود امامی عالم بجمیع
احکام الهی را بعد از رسول در هر زمانی و الا مردم را علاج در اختلاف و خود رایی و پیروی ظن داخل میشوند و این منافی تصدیق ربوبیت
یعنی صاحب کل اختیار هر کس و هر چیز بودن الله تعالی است و از اینجا لازم می آید که اقرار اهل دین عیسی علیه السلام مثلا باینکه در میان ایشان
امامی عالم بجمیع احکام الهی نیست مستلزم اقرار بمنسوخ بودن آن دین باشد چنانکه کفته در سوره آل عمران قل یا اهل الکتاب تعالوا الی
کلمة سواء بیننا و بینکم ان لا نشرک به شیئا و هر آینه بتحقیق دروغ نسبت داده شدند رسولی چند پیش از تو پس صبر کردند بر
تکذیب و ایذای مردم تا آمد نزد ایشان یاری ما متن فَأَلْزَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ نَفْسَهُ الصَّبْرَ
فَتَعَدَّوْا فَذَكَرُوا اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَكَذَّبُوهُ فَقَالَ قَدْ صَبَرْتُ فِي نَفْسِي وَأَهْلِي وَعِرْضِي
وَلَا صَبْرَ لِي عَلَى ذِكْرِ إِلَهِي فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ شرح
در بیان سته ایام مفسران سخنها کفته اند از جمله آنچه مناسب این مقام است اینست که از ابتدای خلق مکلفین تا وقت رسول علیه السلام

ششم نزار

ششم نزار سال باشد پس یوم عبارت از هزار سالست چنانکه کفته در سوره الم سجده فی یوم کان مقداره الف سنة و نابر این
لغوب جمع لغب بفتح لام و سکون غین است یعنی خستکی یا مفرد بمعنی خستکی و بنابراین در این آیت بیان صبر
الله تعالی است چنانکه کفته در سوره فاطر ان الله یمسک السموات و الارض ان تزولا و لئن زالتا ان امسکهما من احد من بعده
انه کان حلیما غفورا و بیان میشود در کتاب التوحید در حدیث اول باب بیستم که باب العرش و الکرسی است و میتواند بود که مراد از ایام
روزهای غیبت باشد و لغوب مصدر یعنی ماندکی باشد و بنابر این در این آیت بیان کمال قدرت بر انتقام است باینکه کار
قدرت باعث عبرت تا قیامتش یعنی پس لازم خود ساخت نبی صلی الله علیه و آله صبر را پس مشرکان تجاوز از حد کردند باین رو
که بدی یاد کردند الله تبارک و تعالی را و دروغ نسبت دادند او را پس نبی علیه السلام کفت بتحقیق صبر کردم در آنچه کفتند در من و اهل
من و عرض من و صبر نیست مرا بر کفتکوی معبود من پس فرو فرستاد الله عز و جل در سوره ق و هر آینه بتحقیق آفریدیم آسمانها را
و زمین را و آنچه را که در میان آنهاست در شش روز و نرسید با خبری از کفتکوهای فاسد مردم که در آن اقدامی میکنند
که سبب آثار زشتی خدایی و باعث اختلال آن باشد بتعویق کرده ایم پس صبر کن بر آنچه میکویند متن فَصَبَرَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي
جَمِيعِ أَحْوَالِهِ ثُمَّ بُشِّرَ فِي عِتْرَتِهِ بِالْأَئِمَّةِ وَوُصِفُوا بِالصَّبْرِ فَقَالَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً
يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ فَعِنْدَ ذَلِكَ قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَآلِهِ الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ شرح من در منهم برای تبعیض است و ضمیر راجع به بنی اسرائیل است ضمیر یهدون
راجع با ائمه است ضمیر صبروا و کانوا و یوقنون راجع با ائمه است چنانکه ظاهر این فقره است و موافق تفسیر علی بن ابراهیم است
و میتواند بود که راجع به بنی اسرائیل باشد چنانکه ظاهر فقره بعد از آنست یعنی پس صبر کرد صلی الله علیه و آله در جمیع احوال خود بعد از آن مژده
داده شد در اهل بیت او با امامان و تعریف کرده شدند آن امامان بصبر باین روش که کفت جل ثناؤه در سوره الم سجده
و لقد آتینا موسی الکتاب فلا تکن فی مریة من لقائه و جعلناه هدی لبنی اسرائیل و جعلنا منهم و هر آینه بتحقیق دادیم موسی را
نیز کتاب مشتمل بر آیات محکمات که از آنها معلوم شود امامت امام حق و اکثر امت موسی الغا کردند آنها را باعراض از آنها پس
در عقب ارشاد بودن کتاب تو بعد از تو ماند چیزی که با القای کسی طاقات زمین کند اشارتست باینکه رسول علیه السلام تعجب
میکرد از اینکه با وجود اینهمه محکمات بکر روی آیات متشابهات و اینکه در آنها نهی از اختلاف و خود رایی و پیروی ظن باشد مردم آن
کتاب کنند و اختلاف کنند و پیروی ظن و پیروی ائمه ضلالت کنند و کردانیدیم کتاب مشتمل بر محکمات را راهنما برای بنی اسرائیل و
کردانیدیم از جمله بنی اسرائیل امامانی را که راه مینمودند بفرمان ما نه بظن خود وقتی که صبر کردند آن امامان و کمال اطمینان حاصل
بآیات محکمات ما میداشتند اشارتست باینکه در امت تو نیز جمعی از مسلمانان کتاب خواهند بود و از جمله ایشان امامی خواهند بود
پس نزد این کلام الهی کفت نبی صلی الله علیه و آله صبر نسبت با ایمان مانند سر است نسبت به بدن زیرا که صبر باعث امامت امام
حق شد و امام حق باعث بقای ایمان مؤمنانست چه اکر هیچ زمانی خالی از امام حق شود هیچکس بر روی زمین مؤمن نماند متن
فَشَكَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ لَهُ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ
بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ

انه بشرى وانتقام فاباح الله عزّ وجلّ له قتال المشركين فانزل اقتلوا المشركين حيث
وجدتموهم وخذوهم واحصروهم واقعدوا لهم كل مرصد واقتلوهم حيث ثقفتموهم
شرح پس قبول کرد الله عز وجل آن صبر در جمیع احوال را پس فرو فرستاد الله عز وجل در سوره براءة و بی معارض شد سخن صاحب کل اخبار
که بهترین سخنان است که زمین را خالی از امام نگذارد خواه رسول و خواه غیر رسول چه آن اصل جمیع سخنان است این همه معارض بودن سب
صبر ایشان بر آزارهای معارضان بود و ثواب کردیم آنچه را که میکردند فرعون و قوم او پس کوشکها و آنچه بالا میکردند اشارتها که او در
تکلمها با عصا پس گفت رسول صلی الله علیه و آله این کلام مرحمت و وعده انتقام از مشرکان است پس حلال کرد الله عز وجل برای او
جهاد مشرکان را با بریدن سر کم و دو دستاد در سوره توبه که فاذا انسلخ الاشهر الحرم فاقتلوا پس چون آخر شود چهار ماه که
[illegible] مشرکان بود [illegible] و آنها پس بکشید مشرکان را هر جا که بیابید آورید اشارات دیگر [illegible]
و پس که ایشان را او شنیدند برای جهاد ایشان در هر جایی که یافتی و دو دستاد در سوره بقره و بکشید مشرکان را هر جا که
یافت آورید آیات را حل فقتلهم الله على يدى رسول الله صلى الله عليه وآله واحبائه وعجّل
له ثواب صبره مع ما ادّخر له في الآخرة فمن صبر واحتسب لم يخرج من الدنيا
حتى يقرّ الله له عينه في اعدائه مع ما يدّخر له في الآخرة شرح پس کشت ایشان را الله تعالی بر دو دست رسول
صلی الله علیه و آله و دوستان او که مجاهدان میدان جهاد بودند و زود داد برای او ثواب را که ثواب صبر او باشد که
در دنیا کشته شدند دشمنانی که عاقبت دشمن بودند و در جنگ ثوابی که ذخیره کرده برای او در آخرت از ثواب صبر پس هر که صبر
کرد بر آزار اهل باطل و حساب کرد آن را برای روز قیامت بیرون نمیرود از دنیا تا روشن کند الله تعالی برای او چشم او را در حق دشمنان او با آنچه
ذخیره میکند الله تعالی برای او در آخرت حل رفعه الى على بن الحسين عليهما السلام قال
الصبر من الايمان بمنزلة الرأس من الجسد ولا ايمان لمن لا صبر له شرح مضمون این گذشت
در حدیث دوم این باب حل عن ابى عبد الله عليه السلام قال الصبر من الايمان بمنزلة الرأس من
الجسد فاذا ذهب الرأس ذهب الجسد كذلك اذا ذهب الصبر ذهب الايمان شرح این گذشت در دوم این باب
ششم حل سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول ان الحرّ حرّ على جميع احواله ان نابته نائبة صبر
لها وان تداكّت عليه المصائب لم تكسره وان اسر وقهر واستبدل باليسر عسرا كما كان
يوسف الصديق الامين صلوات الله عليه لم يضرر حريته ان استعبد وقهر واسر
ولم تضرره ظلمة الجب ووحشته وما ناله ان منّ الله عليه فجعل الجبار العاتى له عبدا بعد اذ كان
مالكا فارسله ورحم به امة وكذلك الصبر يعقب خيرا فاصبروا ووطّنوا انفسكم على الصبر تؤجروا
شرح این در این اسر و صله است و قهر عطف بر آن است و استبدال عطف بر آن است و در بعض نسخ بجای العسر الیسر است
بالیسر عسرا و بنا بر این و استبدال عطف بر اسر خواهد بود و استعبد بضم همزه و تخفیف نون و صیغه مجهول از باب استفعال فاعل لم یضرر است
ان من بفتح همزه و تخفیف نون و فتح میم و تشدید نون بتقدیر الی ان من است و ظرف متعلق به و لم یضرر است بر سبیل تنازع

مخصوص سال نزول سوره توبه که حرام است کشتن مشرکان در آنها بیقین و سیروا فی الارض اربعة اشهر و آنها بیست روز از ذی الحجه و محرم و صفر و ربیع الاول و ده روز از ربیع الآخر است چنانچه می آید در کتاب الحج در حدیث سوم باب اشهر الحج که باب چهل و نهم است

بجا بشغلی است که او را در مصر فروخت یا آنکه خود یعقوب بصیغه مضارع معلوم از باب علم فاعلیت حینی شنیدم از امام جعفر صادق
علیه السلام میگفت مرد بسی که آزاد مرد است او مرد است در جمیع احوال خود اگر برسد او را آفتی صبر میکند برای آن و اگر هجوم کند بر سر او مصیبتها
نشکند او را هر چند که اسیر شود و مقهور شود و عوض داده شود بسختی آسانی چنانچه بود یوسف صدیق امین صلوات الله علیه بیان این که
ضرر نرسانید آزادمردی او را اینکه بغلامی گرفتار شد و مقهور شد و اسیر شد و ظلمت ضرر نرسانید یوسف را تاریکی چاه و تنهایی
و آن ظلمی که دریافت یوسف را تا آنکه منت نهاد الله تعالی بر او به بزرگی که گردانید ظالم را جابر و زکننده را از حد برای او غلام
بعد از آنکه بود آن ظالم فرمان ده پس الله تعالی رسول خود کرد یوسف را و رحمت کرد به سبب او قومی را و همچنین است پادشاهی رسول
رسالت و عزت از امانت و بجهالت صبر عاقبت خود میکند خیر را پس صبر کنید و قرار دهید خاطرهای خود را بر صبر تا
که بشما رسد ثواب داده شوید هفتم حل عن ابى جعفر عليه السلام قال الجنة محفوفة بالمكاره والصبر فمن صبر
على المكاره في الدنيا دخل الجنة وجهنم محفوفة باللذات والشهوات فمن اعطى نفسه
لذتها وشهوتها دخل النار شرح مراد بجنت بهشت دنیاست و میتواند بود که اعم باشد یا مراد بهشت آخرت باشد
و بنا بر این محفوف بودن بر سبیل مجاز خواهد بود و حاصل مراد بمکاره نامرغوبهای نفس اماره و بلذات مرغوبهاست و این منافات ندارد با
اینکه مرغوب عقل باشد و لذات روحانی مونس باشد بسبب صبر حینی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بهشت دنیا احاطه کرده شده
با نامرغوبهای طبع بشری و صبر بر آنها پس هر که صبر کرد بر نامرغوبها در دنیا داخل بهشت دنیا شد و جهنم دنیا احاطه کرده شده
مرغوبها و خواهشهای نفس اماره پس هر که داد نفس اماره خود را آنچه لذت آن و خواهش آن است از مرغوبها داخل آتش جهنم دنیا
شد چنانکه گذشت در سوره توبه و عنکبوت و ان جهنم لمحيطة بالكافرين هشتم حل عن ابى عبد الله عليه السلام قال اذا دخل
المؤمن قبره كانت الصلاة عن يمينه والزكاة عن يساره والبر مطل عليه ويتنحى
الصبر ناحية فاذا دخل عليه الملكان اللذان يليان مساءلته قال الصبر للصلاة والزكاة و
البر دونكم صاحبكم فان عجزتم عنه فانا دونه شرح البر بکسر با نکوئی و تشدید را مطل نکوئی در اینجا
ایمان حقیقی است یا نکوئی با پدر و مادر است مطل بطا مشدده بصیغه اسم فاعل مضاعف از باب افعال است الاطلال مشرف
شدن بر چیزی و در بعض نسخ بظا با نقطه است و اول مناسبتر است باعتبار تعدیه آن بعلی دونکم اسم فعل است بمعنی خذوا
حینی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون داخل شود مؤمن در قبر خود میباشد نماز در جانب راست او و زکوة در
جانب چپ او و بر جای که نکوئی مشرف است بر او و کوشه گیر میشود صبر او در گوشه چنانچه مناسب اهل صبر است پس چون داخل شوند
بر او آن دو فرشته که متولی سؤال و جواب او میشوند میگوید صبر نماز و زکوة و نکوئی را فراگیرید یار خود را برای محافظت بر او اگر
کاهلی و کندی میشد که شما عاجز از محافظت او شوید پس من نزد او و محافظت میکنم او را نهم حل دخل امير المؤمنين
صلوات الله عليه المسجد فاذا هو برجل على باب المسجد كئيب حزين فقال له امير المؤمنين
صلوات الله عليه ما لك فقال يا امير المؤمنين اصبت بابى واخى واخشى ان اكون قد وجلت
فقال له امير المؤمنين عليه السلام عليك بتقوى الله والصبر تقدم عليه غدا والصبر في الامور

صلی الله علیه وآله سیاتی علی الناس زمان لا ینال الملک فیه الا بالقتل والتجبر ولا الغنی الا بالغصب والبخل ولا
المحبة الا باستخراج الدین واتباع الهوی فمن ادرک ذلک الزمان فصبر علی الفقر وهو یقدر علی الغنی وصبر علی
البغضة وهو یقدر علی المحبة وصبر علی الذل وهو یقدر علی العز آتاه الله ثواب خمسین صدیقا ممن صدق بی شرح
گفت رسول الله صلی الله علیه وآله زود باشد که آید بر سر مردمان زمانی که دریافته نشود پادشاهی در آن زمان مگر بکشتن بغیر حق و تکبر یعنی سرکشی از
فرمان الهی در احکام و حدود و قصاصات و دیات و دریافته نشود مالداری مگر بغصب حق مردمان و بخیلی و دریافته نشود دوستی کسی باو
مگر به بیرون کردن اسلام از دل خود و پیروی خواهش نفس او پس هر که دریابد آن زمان را پس صبر کند بر تنگدستی بر حالی که قدرت داشته باشد بر توانگری
بغصب و بخل و صبر کند بر دشمنی اکابر او بر حالی که قدرت داشته باشد بر دوستی ایشان باو بسبب استخراج دین و اتباع هوی و صبر کند بر خواری
ظاهر بر حالی که او قدرت داشته باشد بر عزت ظاهر نزد پادشاه و مانند آن میدهد او را الله تعالی ثواب پنجاه مومن [illegible]
از جمله صاحب [illegible] که قدرت بر آن [illegible] و صبر نکنند سیزدهم اصل قال ابو جعفر علیه السلام لما حضرت ابی علی بن الحسین
علیهما السلام الوفاة ضمنی الی صدره وقال یا بنی اوصیک بما اوصانی به ابی حین حضرته الوفاة وبما ذکر ان اباه اوصاه
به یا بنی اصبر علی الحق وان کان مرا شرح گفت امام محمد باقر علیه السلام وقتی که نزدیک شد پدرم علی بن الحسین علیه السلام را وفات فرا گرفت مرا
سوی سینه خود و گفت ای پسرک من سفارش میکنم ترا بانچه سفارش کرد مرا بآن پدرم امام حسین علیه السلام وقتی که نزدیک شد او را وفات و بانچه
امام حسین گفت که پدرش امیر المؤمنین سفارش کرده او را بآن ای پسرک من صبر کن بر کار راستی که در قرآن فرود آمده بر رسول علیه السلام هر چند که تلخ باشد
[illegible] چهاردهم اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال الصبر صبران صبر علی البلاء حسن جمیل وافضل الصبرین الورع عن المحارم
شرح مضمون این گذشت در حدیث یازدهم پانزدهم اصل قال رسول الله صلی الله علیه وآله الصبر ثلثة صبر عند المصیبة وصبر
علی الطاعة وصبر عن المعصیة فمن صبر علی المصیبة حتی یردها بحسن عزائها کتب الله له ثلثمائة درجة ما بین الدرجة
الی الدرجة کما بین السماء الی الارض ومن صبر علی الطاعة کتب الله له ستمائة درجة ما بین الدرجة الی الدرجة کما
بین تخوم الارض الی العرش ومن صبر عن المعصیة کتب الله له تسعمائة درجة ما بین الدرجة الی الدرجة کما بین تخوم الارض
الی منتهی العرش شرح مراد بطاعت اینجا فرمان برداری امام است و آن راجع میشود برابطه که بیان شد در حدیث سوم باب چهلم پس مراد
[illegible] اینجا منقسم بر قسم شده علاوه صبر بر فرائض است که مذکور شد در حدیث سوم دوم و سوم باب چهلم بل فضیلت صبر بر طاعت از صبر بر مصیبت
[illegible] با فضیلت صبر بر مصائب از صبر بر فرائض که مفهوم است از حدیث سوم باب چهلم مراد به معصیت [illegible] کتابی است که مقتضای
هوس و حب جاه و دنیا و شدت شهوت و مانند آنها باشد خواه مخالف امام باشد و خواه غیر آن [illegible]
و مراد اینجا [illegible] این زمین است که [illegible] عالم است [illegible]
است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله صبر سه قسم است اول صبر نزد مصیبت [illegible] دوم صبر
بر فرمان برداری امام [illegible] سوم صبر [illegible]
صبری که لایق آن است نوشته الله تعالی برای او سیصد مرتبه ثواب میان هر مرتبه تا مرتبه چنان است که میان آسمان تا زمین و هر که صبر کرد بر
فرمان برداری نوشته الله تعالی برای او ششصد مرتبه ثواب میان مرتبه تا مرتبه چنان است که میان طرف این زمین تا عرش و هر که صبر کرد بر

بمنزلة الرأس من الجسد فاذا فارق الرأس الجسد فسد الجسد واذا فارق الصبر الامور فسدت الامور
شرح [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] یعنی داخل مسجد شد امیر المؤمنین صلوات الله علیه ناگاه در مسجد مردی که بر در مسجد بود [illegible]
[illegible] امیر المؤمنین صلوات الله علیه [illegible] ای امیر المؤمنین مبتلا شدم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] عن ابی الحسن علیه السلام قال قال لی ما حبسک
عن الحج قال قلت جعلت فداک وقع علی دین کثیر وذهب مالی ودینی الذی قد لزمنی
هو اعظم من ذهاب مالی ولولا ان رجلا من اصحابنا اخرجنی ما قدرت ان اخرج فقال
لی ان تصبر تغتبط وان لا تصبر ینفذ الله مقادیره راضیا کنت ام کارها شرح
روایت است از امام موسی کاظم علیه السلام راوی گفت که گفت مرا چه مانع شد ترا از حج [illegible]
[illegible]
[illegible] قال امیر المؤمنین صلوات الله علیه الصبر صبران
صبر عند المصیبة حسن جمیل واحسن من ذلک الصبر عند ما حرم الله عز وجل علیک
والذکر ذکران ذکر الله عز وجل عند المصیبة وافضل من ذلک ذکر الله عند ما حرم الله علیک فیکون حاجزا
شرح صبر مبتدا است عند المصیبة صفت آنست حسن خبر مبتدا است [illegible]
[illegible]
[illegible] یعنی گفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه صبر دو قسم است [illegible]
[illegible]
[illegible] در سوره بقره قالوا انا لله وانا الیه راجعون [illegible]
یاد الله تعالی است نزد آنچه حرام کرده الله تعالی [illegible] دوازدهم اصل قال رسول الله

صح

از گناه و نوشت الله تعالی برای او نهصد مرتبه ثواب بیان مرتبه تا مرتبه چنان است که میان طرفین زمین تا آخر عرش شانزدهم اصل عن
یونس بن یعقوب قال امرنی ابو عبد الله علیه السلام ان آتی المفضل و اعزیه باسمعیل وقال اقرء المفضل السلام وقل له انا
قد اصبنا باسمعیل فصبرنا فاصبر کما صبرنا انا اردنا امرا و اراد الله عز و جل امرا فسلمنا لامر الله عز و جل شرح روایت
از یونس بن یعقوب گفت امر کرد مرا امام جعفر صادق علیه السلام که آیم نزد مفضل بن عمر که پرسش وفات کنم او را و صبر فرمایم او را بیاد آوردن وفات
اسمعیل پسر امام علیه السلام و امام گفت بگو از من مفضل را سلام و بگو او را بدرستی که ما مبتلا شدیم بفوت اسمعیل پس صبر کردیم پس صبر کن در فوت او
چنانچه صبر کردیم ما بدرستی که ما خواستیم کاری که طول زندگانی فرزند ما است و خواست الله عز و جل کاری که ضد آنست پس گردن نهادیم مر
کار الله عز و جل را مخفی نماند که مراد باراده در انا اردنا امرا تمنی است پس طلب امام بطول عمر اسمعیل منافات ندارد با علم او بعدم طول عمر
بلکه با اراده عدم طول عمر او چنانچه دیگر که مبادا در امامت اشتباه شود و نظیر اینست اراده کسی خوردن دوا را با کراهت طبع که اشتهای آن ندارد
هفدهم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام من ابتلی من المؤمنین ببلاء فصبر علیه کان له مثل اجر الف شهید شرح گفت امام جعفر
صادق علیه السلام هر که مبتلا شود از مؤمنان در زمان غلبه ظالمان ببلائی پس صبر کند بر آن بلا باشد برای او مانند ثواب هزار شهید و در زمان ظهور دولت
اهل حق مرتبه اعلای شهید افزونتر باشد چه شروع در جهاد که اختیاری است که گاهی مخفی و مستور باشد طلب شهادت و مانند آن و کشته شدن اختیاری نیست هیجدهم
اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الله عز و جل انعم علی قوم فلم یشکروا فصارت علیهم وبالا و ابتلی قوما
بالمصائب فصبروا فصارت علیهم نعمة شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل انعام کرد بر جمعی پس
شکر نعمت نکردند پس گردید آن نعمت بر ایشان وبال دنیا و آخرت و مبتلا کرد جمعی را بمصیبتها پس صبر کردند پس گردید آن مصیبتها بر ایشان نعمت
دنیا و آخرت نوزدهم اصل عن ابان بن ابی مسافر عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز و جل یا ایها الذین آمنوا اصبروا
و صابروا قال اصبروا علی المصائب وفی روایة ابن ابی یعفور عن ابی عبد الله علیه السلام قال اصبروا علی المصائب
شرح اصبروا علی المصائب تفسیر صابروا است موافق آنچه گذشت در حدیث دوم و سوم باب حلم پس منافات نیست میان روایت ابان
بن ابی مسافر و روایت ابن ابی یعفور یعنی روایتست از ابان بن ابی مسافر از امام جعفر صادق علیه السلام در قول الله عز و جل در سوره آل عمران
ای جماعتی که ایمان آورده اید صبر کنید و غلبه صبر کنید امام گفت مراد اینست که صبر کنید بر مصیبتها و در روایت عبد الله بن ابی یعفور از امام جعفر صادق
علیه السلام اینست که گفت غلبه صبر کنید بر مصیبتها بیستم اصل عن علی بن محمد بن ابی جمیلة عن جده ابی جمیلة عن بعض
اصحابه قال لولا ان الصبر خلق قبل البلاء لتفطر المؤمن کما تتفطر البیضة علی الصفا شرح ابو جمیله مفضل بن صالح راوی
امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهما السلام است و این حدیث مضمرست یا موقوف یعنی روایت از علی بن محمد بن ابی جمیله از جدش ابی
جمیله از بعض یاران گفت اگر نه این بود که صبر مخلوق شده پیش از بلا هر آینه میترکید دل مؤمن چنانچه میترکد تخم مرغ که بر بالای سنگ صلب زنند
مراد بخلق صبر پیش از خلق اسباب صبر مؤمن است مثل اعلام مصائب انبیا و اوصیا و اولیا که باعث تسلی مؤمنان است بیست و یکم اصل
عن ابی عبد الله علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله قال الله عز و جل انی جعلت الدنیا بین عبادی
قرضا فمن اقرضنی منها قرضا اعطیته بکل واحدة عشرا الی سبعمائة ضعف و ما شئت من ذلک شرح قرضا در
بفتح قاف و سکون راء بنقطه و ضاد بنقطه از انقراض است القرض مصدر باب ضرب بمعنی قطع و مراد در اول اینست که دنیا را قطعه قطعه کردم و بهر یک

نسیئی

نسیئی دادم و مراد در دوم قطع مالی از خود بدادن آن در راه الله تعالی است یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفت
رسول الله صلی الله علیه و آله که گفت الله عز و جل در حدیث قدسی بدرستی که من گردانیدم مال دنیا را میان بندگان خود قطعه قطعه پس هر که
قرض داد مرا از جمله این دنیا نوعی از قرض مثل تصدق بر مستحق و صله امام و هدیه برادر مؤمن دادم او را بسبب هر یک از آنها ده برابر تا هفتصد برابر
و زیاده تا مقصد برابر آنچه کرده و آنچه خواستم از جمله عطیه اشارت بجد و زیاده بر مقصد است چنانچه گفته الله یضاعف لمن یشاء
و کذا اشارت بکیف ثواب مذکور شد و بر هر تقدیر تفاوت ثواب بسبب تفاوت صحت قصد و اخلاص در عمل است اصل و من
لم یقرضنی منها قرضا فاخذت منه شیئا قسرا فصبر اعطیته ثلاث خصال لو اعطیت واحدة منهن ملائکتی
لرضوا بها منی قال ثم تلا ابو عبد الله علیه السلام قول الله عز و جل الذین اذا اصابتهم مصیبة قالوا انا
لله و انا الیه راجعون اولئک علیهم صلوات من ربهم فهذه واحدة من ثلاث خصال و رحمة اثنتان و اولئک
هم المهتدون ثلاث ثم قال ابو عبد الله علیه السلام هذا لمن اخذ الله منه شیئا قسرا شرح صلوة از جانب الله تعالی عبارت
از گماشتن هزار صف ملائکه موکلین بر نفس مؤمنان برای محافظت از ناملایم چنانچه بیان شد در کتاب الحجه در حدیث سی و سوم باب هفدهم یعنی
و هر که قرض نداد مرا از دنیا نوعی از قرض پس گرفتم از او چیزی برای اختیار او پس صبر کرد و جزع نکرد اعطا می کنم او را سه خصلت که اگر میدادم یکی
از آنها را به ملائکه خود هر آینه راضی میشدند به آن از من راوی گفت بعد از آن خواند امام جعفر صادق علیه السلام برای بیان سه خصلت قول الله تعالی را
در سوره بقره صابران جمعیند که چون برخورد ایشان را مصیبتی گفتند بدرستی که ما از الله تعالی ایم و بدرستی که ما سوی او بازگشت کننده ایم
تفسیر این می آید در کتاب الجنائز در حدیث چهلم آخر ابواب که باب النوادر است که انا لله قول است انا مقرا قرار کنند بالملک و انا الیه
راجعون اقرار کنند بالهلاک ایشان جمعیند که بر ایشان است درودها از جانب صاحب کل اختیار ایشان پس این درود
یک خصلت است از سه خصلت بر ایشان است از جانب صاحب کل اختیار ایشان رحمتی این دو خصلت است از جمله سه خصلت و ایشان
و بس که راه یافتگانند بکیفیت تصدیق ربوبیت رب العالمین این سه خصلت است بعد از آن گفت امام جعفر صادق علیه السلام این
برای کسی است که گرفت الله تعالی از و چیزی برای اختیار او اشارت است بآنکه اگر باختیار خود دهد مضمون این کلام را که
ثواب او بیشتر خواهد بود بیست و دوم اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال مروة الصبر فی حال الحاجة و الفاقة
و التعفف و الغناء اکثر من مروة الاعطاء شرح التعفف عطف بر الصبر است الغنا بفتح غین و الف ممدوده
بی نیاز نه زیستن یعنی روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت جوانمردی صبر در وقت بی چیزی و تنگدستی و خودداری
از خواهش و بی نیازی از مخلوقین در آن وقت بیشتر است باعتبار ثواب از جوانمردی دادن مال از مال بمستحقین بیست
و سوم اصل قلت لابی جعفر علیه السلام یرحمک الله ما الصبر الجمیل قال ذلک صبر لیس فیه شکوی الی
الناس شرح گفتم امام محمد باقر علیه السلام را رحمت کناد ترا الله تعالی چیست معنی صبر خوش که در سوره یوسف مذکور
گفت آن صبری است که نیست در آن شکایت بردن سوی مردمان بیست و چهارم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام
او ابی جعفر علیه السلام قال من لا یعد الصبر لنوائب الدهر یعجز شرح من موصول است لا یعد بجزم مرفوع است یا مجزوم
بود که من شرطیه باشد و در دو حال مجزوم باشد یعد بصیغه مضارع معلوم مضاعف از باب افعال است یعنی روایت است

ازامام جعفر صادق علیه السلم و امام محمد باقر علیه السلم گفت هر که مهیا نکند صبر را برای حوادث زمانه عاجز میشود دوم حدیث
حسن من ابی عبدالله علیه السلم قال انا صبر و شیعتنا اصبر منا قلت جعلت فداك كيف صار
شیعتکم اصبر منکم قال لانا نصبر علی ما نعلم و شیعتنا یصبرون علی ما لا یعلمون شرح بر فهم
صاد و ضم آن و تشدید با بکسر بعد معمول جمع صابر است ما نعلم اشارت است بآیت سوره حدید ما اصاب من مصیبة
فی الارض و لا فی انفسکم الا فی کتاب من قبل ان نبرأها ان ذلک علی الله یسیر لکیلا تأسوا علی ما فاتکم بر نخورد هیچ برادر
در زمین یعنی مصیبتی که در مردمان دیگر است از جواهل زمین و نه در خودتان ای اهل بیت رسول مگر آنکه نوشته شده
در آیاتی از کتاب که قرآن باشد پیش از آنکه بیافرینیم آن بر خورده را بدرستی که آنچه مذکور شد که نوشتن جمیع مصائب
تا آخر الزمان باشد خواه در مخاطبین و خواه در غیر ایشان در آیاتی بغایت کم لفظ و بغایت وضع الدلالة
نزد جمعی که طریق استنباط و استدلال را دانند چنانچه گفته در سوره نحل تبیانا لکل شیء بر الله تعالی آسان است
این نوشتن برای این است که شما عالمان بجمیع معانی قرآن آزرده نشوید بر آنچه از شما فوت شد از حکومت
دنیا و مانند آن از جمله حقوق شما نظیر اینکه الله تعالی چون عالم است بهر خبر قبل از وقوع آزردگی و خوشحالی
بسبب معصیت و طاعت بندگان در او نیست و بیان این آیت شد در کتاب الحجة در حدیث اول باب
حسن و یکم و میتواند بود که اشارت باشد بعلم تفصیلی بجزای صابران باشد یعنی روایت است از امام جعفر صادق
علیه السلم گفت بدرستی که ما صبر کننده ایم بر آنچه میدانیم پیش از وقوع آن و شیعه ما صبر میکنند بر آنچه نمیدانند
که واقع خواهد شد و ناگاه واقع میشود صبر کننده کانیم و شیعه ما صابر ترند از ما گفتم قربانت شوم چگونه شده
شیعه شما صابر تر از شما گفت زیرا که ما صبر میکنیم بر آنچه میدانیم پیش از وقوع آن و شیعه ما صبر میکنند بر
آنچه نمیدانند که واقع خواهد شد و ناگاه واقع میشود باب حدیث هشتم اصل باب الشکر شرح شکر
عبارت از اعتراف بنعمت است خواه بدل و خواه بزبان و خواه بجوارح دیگر و حمد عبارت از تعریف
بخوبی کسی است بزبان خواه آن خوبی نعمت دادن باشد و خواه غیر آن یعنی این باب بیان فضیلت
شکر نعمت است و درین باب سی حدیث است اول اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله
الطاعم الشاکر له من الاجر کاجر الصائم المحتسب و المعافی الشاکر له من الاجر
کاجر المبتلی الصابر و المعطی الشاکر له من الاجر کاجر المحروم القانع شرح گفت
رسول الله صلی الله علیه و آله که بدرستی که ما صبر کننده ایم بر آنچه میدانیم پیش از وقوع آن و شیعه ما صبر میکنند بر آنچه
نمیدانند که واقع خواهد شد و ناگاه واقع میشود اشارت است بآیت سوره نحل تبیانا لکل شیء بر الله تعالی آسان است
این نوشتن برای این است که شما عالمان بجمیع معانی قرآن آزرده نشوید بر آنچه از شما فوت شد از حکومت دنیا
و مانند آن از جمله حقوق شما نظیر اینکه الله تعالی چون عالم است بهر خبر قبل از وقوع آزردگی و خوشحالی بسبب معصیت
خورنده و شکرگزار است از ثواب مانند ثواب روزه دار طالب ثواب روز حساب و تندرست شکرگزار است از ثواب مانند ثواب

ثواب م

و ماله اوه شده و شکرگزار است از ثواب مانند ثواب محروم قناعت کننده مراد از شکر ادای حقوق واجبه نعمت است بفعل واجبات و بعض
و ترک محارم چنانچه بیان میشود در حدیث سیم و دوازدهم این باب دوم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله ما فتح الله علی عبد
باب شکر فخزن عنه باب الزیادة شرح خزن بخاء با نقطه و زای با نقطه بصیغه ماضی مجهول است بعبارت یعنی گفت رسول الله
صلی الله علیه و آله نگشود الله تعالی بر بنده در شکرگزاری را پس نگاه داشته باشد از او در زیاد کردن نعمت را سیوم اصل عن
ابی عبدالله علیه السلم قال مکتوب فی التوریة اشکر من انعم علیك و انعم علی من شکرك فانه
لا زوال للنعماء اذا شکرت و لا بقاء لها اذا کفرت الشکر زیادة فی النعم و امان
من الغیر شرح غیر بکسر غین با نقطه و فتح یا دو نقطه در پایین و را بی نقطه اسم تغییرست و ظاهر عبارت قاموس
فتح غین و سکون یاست یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت نوشته شده در توریة که شکر کن کسی را که انعام
کرد بر تو و انعام کن بر کسی که شکر نعمت تو کرده بدرستی که برطرف شدن نیست نعمت را اگر شکر کرده شود و باقی نیست که بعد از آن
نعمتی بکرست الی غیر النهایه و بقا نیست نعمت را اگر انکار کرده شود و شکر باعث زیادتی است در نعمتها و باعث ایمن بود
از تغییر چهارم حسن عن ابی عبدالله علیه السلم قال المعافی الشاکر له من الاجر ما للمبتلی الصابر و المعطی
الشاکر له من الاجر کالمحروم القانع شرح این گذشت در حدیث اول پنجم حسن سألت ابا عبدالله علیه السلم عن
قول الله عز و جل و اما بنعمة ربك فحدث قال الذی انعم علیك بما فضلك و اعطاك
و احسن الیك ثم قال فحدث بدینه و ما اعطاه الله و ما انعم به علیه شرح پرسیدم امام
جعفر صادق علیه السلم را از قول الله عز و جل در سوره والضحی و اما بنعمت صاحب کل اختیار تو پس حکایت کن مراد را آنچه امام
گفت مراد آنست که انعام کرد بر تو بتفضیل تو بر سائر انبیا و مرسلین و بخشیدن بتو و احسان سوی تو بعد از آن امام گفت پس حکایت
کرد رسول علیه السلم دین خود مثل نماز و روزه و آنچه داد او را الله تعالی و آنچه انعام کرد آن بر او ششم حسن عن ابی جعفر علیه السلم
قال کان رسول الله صلی الله علیه و آله عند عائشة لیلتها فقالت یا رسول الله لم تتعب نفسك
و قد غفر لك ما تقدم من ذنبك و ما تأخر فقال یا عائشة الا اکون عبدا شکورا
شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلم گفت بود رسول الله صلی الله علیه و آله نزد عائشه در شبی که نوبت او بود پس چون عائشه
کثرت عبادت او را دید گفت ای رسول الله چرا تعب میدهی خود را و حال آنکه بخشیده شده برای آنچه گذشت از گناه تو و آنچه
باقی ماند پس گفت ای عائشه آیا نباشم بنده بسیار شکرگزار نعمت رب خود فصل و قد غفر تا آخر اشارت است بآیت سوره فتح
انا فتحنا لك فتحا مبینا لیغفر لك الله ما تقدم من ذنبك و ما تأخر و در تفسیر این احتمالات بسیار است و الحکم
می آید در کتاب الحج در حدیث چهارم باب فضل الحج و العمرة و ثوابهما که باب بیست و ششم است که قال رسول الله صلی الله علیه و آله
الحاج ثلثة فافضلهم نصیبا رجل غفر له ذنبه ما تقدم منه و ما تأخر و وقاه الله عذاب القبر و اما الذی یلیه فرجل حفظ فی اهله و ماله
پس مراد بفتح فتح حدیبیه است که مقدمه فتح مکه است یا مراد فتح مکه است و ماضی برای تحقق وقوع است و مخاطب در این آیت
جناب رسول الله صلی الله علیه و آله است و ثانیا بطن خواص امت اوست و در تمامت لیغفر لك یعنی تنجح

غفر له ذنبه ما تقدم منه و یستأنف العمل فیما بقی
من عمره و اما الذی یلیه فرجل

بیعة الرضوان در حدیبیه ... در سال ششم هجری از راه تنعیم داخل مکه شد و در
حدیبیه کنار آب فرود آمد و صلح با قریش کرد باین شرط که هر که در مکه اظهار اسلام کند قریش مزاحمت بحال او نرسانند و در ظرف
انکه رسول و اصحاب او در سال آینده سه روز داخل مکه شوند و عامه اصحاب او با هوای عمر قبول صلح کردند و چون بسیار بر رو
رسول گشکوی بی ادبانه کردند رسول گفت اختیار اگر قبول نمیکنید صلح را بجنگ کنید با قریش پس مستعد ادوب کردند و رفتند
بجانب قریش و قریش حمله بر ایشان آوردند پس اصحاب رسول گریختند و گریختن می آمدند نزد رسول علیه السلام پس رسول علیه السلام
تبسم کرد بعد از ان گفت ای علی بردار شمشیر را و حمله کن بر قریش که از عقب گریختگان می آیند پس برداشت امیر المؤمنین علیه السلام
شمشیر را و حمله کرد بر قریش تنهائی و چون قریش نظر در او و حمله او کردند گریختند بکلی متحمل تمام و باین اعتبار واقعه حدیبیه را
داخل غزوات میشمرند پس رسول علیه السلام برگشت بسوی تنعیم و فرود آمد در تحت شجره و بیعت گرفت و در سال هفتم هجری
عمرة القضا کرد و در سال هشتم فتح مکه کرد اصل قال وکان رسول الله صلی الله علیه وآله یقوم علی اطراف
اصابع رجلیه فانزل الله سبحانه طه ما انزلنا علیک القرآن لتشقی
شرح در تفسیر طه احتمالات بسیار است از انجمله انکه یعنی یا رجل است یعنی امام علیه السلام گفت رسول الله صلی الله علیه وآله
می ایستاد در نماز بیش از مرادو بخصوص صورت قیام در نماز بر کنارهای انگشتان دو پای او برای یافت در عبادت پس فرو
فرستاد الله سبحانه که ای محمد فرو نفرستادیم بر تو قرآن که در نماز باید خواند تا آزار کشی هفدهم اصل سمعت ابا عبد الله علیه
السلام یقول ثلث لا یضر معهن شیء الدعاء عند الکرب والاستغفار عند الذنب والشکر عند النعمة
شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت که سه صفت ضرر نمیرساند با آنها چیزی اول دعا نزد اندوه تا ضرر آن دفع
شود دوم استغفار نزد گناه تا عقاب آن دفع شود سیوم شکر نزد نعمت تا خوف زوال آن دفع شود هیجدهم اصل عن ابی عبد
الله علیه السلام قال من اعطی الشکر اعطی الزیادة یقول الله عز وجل لئن شکرتم لازیدنکم
شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که داده شد توفیق شکر نعمت داده شد زیاد شدن نعمت بیان این که
میگوید الله عز وجل در سوره ابراهیم بر آنکه اگر شکر کنید نعمت را هر آینه زیاده میکنم البته نعمت شما را نوزدهم اصل عن رجل سمعاه
من ابی عبد الله علیه السلام قال ما انعم الله علی عبد من نعمة فعرفها بقلبه وحمد الله
ظاهرا بلسانه فتم کلامه حتی یؤمر له بالمزید یؤمر له بالمزید شرح روایتست از دو مرد که
شنیده اند حدیث را از امام جعفر صادق علیه السلام گفت انعام نکرد الله تعالی بر بنده هیچ نعمتی پس اعتراف کرده باشد قدر آن نعمت
بدل خود چنانچه می آید در حدیث دهم و حمد کرده باشد الله تعالی را در بیرون دل بزبان خود پس تمام شده باشد سخن او در حمد که
امر کرده شود برای او بزیاد شدن نعمت یا تمیمی که ملائکه مامور بزیاد کردن میشوند مخفی نماند که حتی برای استثنا است و بر
منصوب است و اگر استثنا متصلست زیادتی بعد از تمام حمد است و اگر منقطع است پیش از تمام حمد است بیستم اصل عن ابی
عبد الله علیه السلام قال شکر النعمة اجتناب المحارم وتمام الشکر قول الرجل الحمد لله رب العالمین
شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت اصل شکر نعمت الهی اعتراف دل بربوبیت او است که مصداق ان عرف

ابن بابویه در معانی الاخبار ... المقطعه فی اوایل السور ... علیه السلام روایت کرده ... النبی صلی الله علیه وآله ... الحق المادی البر حو

اجتناب

اجتناب از محرمات است و کمال شکر گفتن الحمد لله رب العالمین است با وجود اجتناب از محارم بیست و یکم اصل سمعت ابا عبد الله
علیه السلام یقول شکر النعمة وان عظمت ان تحمد الله عز وجل شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
میگفت شکر هر نعمت هر چند که بزرگ باشد نیست که حمد کرده شود الله عز وجل مراد بعد از اعتراف است چنانچه بیان شد در حدیث
نهم و دهم بیست و دوم اصل قلت لابی عبد الله علیه السلام هل للشکر حد اذا فعله العبد کان شاکرا قال نعم
قلت ما هو قال یحمد الله علی کل نعمة علیه فی اهل ومال وان کان فیما انعم علیه فی ماله
حق اداه ومنه قوله جل وعز سبحان الذی سخر لنا هذا وما کنا له مقرنین شرح گفتم امام جعفر صادق علیه السلام آیا
برای شکر مرتبه ایست که چون کند آنرا بنده شود شکر گزار در عرف چه عام و چه شارع مانند آنچه در عرف مخصوص کسی است که
قدر لایق در او باشد گفت آری گفتم چیست آن گفت اینکه حمد کند الله تعالی را بر هر نعمتی که بر اوست در اهل و مال و اگر باشد در
انعام کرده بر او در مال او حقی واجب شکر آنست که ادا کند آنرا و از جمله شکر است قول الله عز وجل به تعلیم شکر از وقت سوار شدن در کشتی و
شدن کشتی ... در سوره زخرف ... که قربان کرد برای این مرکوب را و ما قادر نبودیم
خود بنود دیم برای آن تاب آورنده کان اصل ومنه قوله تعالی رب انی لما انزلت الی من خیر فقیر شرح
و از جمله شکر نعمت است شکر بر شکستگی که صادر شد از موسی بعد از گریختن از فرعون و رسیدن بچاه مدین و آب دادن گوسفندان
دختران شعیب و توجه بسایه درخت که مذکور است در سوره قصص که ای صاحب کل اختیار من هر آنچه که فرو فرستادی
من از بهتر مثل ایمان و عمل صالح و علم الکلام ... در نهادن متابعت فاسقان که نعمت دنیا دارند و امثال آنها تنگدستم مراد
انست که علف صحرا خوردن و تعب بگرسنگی ... از جهت غربت با وجود شکر است و این حسن طلب ... ازدیاد ... شکر
... اصل ومنه قوله تعالی رب انزلنی منزلا مبارکا وانت خیر المنزلین
وقوله رب ادخلنی مدخل صدق واخرجنی مخرج صدق واجعل لی من لدنک سلطانا نصیرا شرح
عدم تکرار منه در میان این دو آیت برای اشعار باینست که هر دو از یک جنس شکر است و آن شکر حال اعتراف بولی النعمت بودن الله
تعالی است پس دعا و طلب حاجت از قبیل شکر است یعنی و از جمله شکر است قول الله تعالی در تعلیم نوح که وقتی که از کشتی نشیند
که در سوره مؤمنون است ای صاحب کل اختیار من فرود آور مرا فرود آوردنی مبارک و تو بهتر فرود آورندگانی مراد جمعیت که ساکن
در خانهای خود برای معانی فرود می آورند و از جمله شکر است قول الله تعالی که تعلیم کرده رسول را که دعا کند بآن در سوره بنی
اسرائیل ای صاحب کل اختیار من داخل کن مرا در هر فعلی که داخل میکنی مرا در آن داخل کردن براستی و داخل کردن براستی یعنی
داخل شدن در فعلی از روی علم نه از روی ظن که لهو و پیروی هوای نفس است و بیرون کن مرا از هر فعلی که بیرون میکنی مرا از آن بیرون کردن راستی
نه بجهل مراد توفیق ترک فعل از روی علم است نه از روی ظن و بگردان برای من از نزد خود غالب ظاهر در آنچه کنم و در آنچه ترک کنم
مراد برهانست بر حسن فعل آنچه میکنم و حسن ترک آنچه ترک میکنم خواه ترک بعد از شروع باشد مثل انتهای نماز و خواه ترک بالکلیه
مثل ترک قبایح بیست و سوم اصل سمعت ابا الحسن صلوات الله علیه یقول من حمد الله علی النعمة فقد شکره
وکان الحمد افضل من تلک النعمة شرح شنیدم از امام رضا صلوات الله علیه که میگفت که هر که حمد کرد الله تعالی را

کلینی

اللذی

موافق آنچه ... در کتاب ... حمل بر کم ... آدم ... را

از روی علم نه ظن

بنعمت بیش شکر کرده چه میان شکر و حمد عموم و خصوص من وجه است و این ماده اجتماعست و شاید توفیق حمد فاضلتر از آن نعمت که حمد بر آن
واقع شده پس از جمله شکر نعمت الهی مرتبه ای تواند آمد که با عتراف بعجز چنانچه می آید در حدیث بیست و هفتم چهاردهم حل عن ابی عبد الله
علیه السلام قال قال لی ما انعم الله علی عبد بنعمة صغرت او کبرت فقال الحمد لله الا ادی شکرها
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت که گفت هر انعام کرد الله تعالی بر بنده نعمتی خواه کوچک باشد و خواه بزرگ باشد
پس گفت الحمد لله مگر آنکه بجا آورده شکر آن نعمت را مراد گفتن بنده است چنانچه می آید در حدیث آینده پانزدهم حل عن ابی عبد الله
علیه السلام قال من انعم الله علیه بنعمة فعرفها بقلبه فقد ادی شکرها شرح روایت از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت هر که انعام کرد الله تعالی بر او نعمتی پس شناخت قدر آن نعمت را و دانست که او را [illegible] اعتراف [illegible] پس بتحقیق بجا
آورده شکر آن را شانزدهم حل قال ابو عبد الله علیه السلام ان الرجل منکم لیشرب الشربة من الماء فیوجب الله
له بها الجنة ثم قال انه لیاخذ الاناء فیضعه علی فیه فیسمی ثم یشرب فینحیه وهو یشتهیه
فیحمد الله ثم یعود فیشرب ثم ینحیه فیحمد الله ثم یعود فیشرب ثم ینحیه فیحمد الله فیوجب الله
عز وجل بها الجنة شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام بدرستی که مردی از شما هر آینه می آشامد قدر یک آشامیدن از آب پس واجب میسازد
الله تعالی برای او بسبب آن شربت بهشت را بعد از آن گفت بیان این آنکه بدرستی که هر آینه فرا میگیرد ظرف آب را پس نزدیک میسازد
آن را بدهن خود پس بسم الله میگوید بعد از آن می آشامد پس دور میکند آن را بر حالی که او میل آب دارد پس حمد میکند الله تعالی را
بعد از آن بر میگردد پس می آشامد بعد از آن دور میکند آن را پس حمد میکند الله تعالی را بعد از آن بر میگردد پس می آشامد بعد از آن
دور میکند آن را پس حمد میکند الله تعالی را پس واجب میسازد الله عز و جل بآن اعمال بهشت را هفدهم حل قلت لابی عبد الله علیه السلام
انی سألت الله عز وجل ان یرزقنی مالا فرزقنی وانی سألت الله ان یرزقنی ولدا فرزقنی وسألته
ان یرزقنی دارا فرزقنی وانی سألت الله وقد خفت ان یکون ذلك استدراجا فقال اما والله مع الحمد فلا
شرح الاستدراج مرتبه مرتبه بدام آوردن کسی را چنانچه گفته در سوره [illegible] سنستدرجهم من حیث لا یعلمون [illegible]
والله [illegible] گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را بدرستی که طلب کردم از الله عز و جل که روزی کند مرا مالی پس روزی کرد مرا
که طلب کردم از الله که روزی کند مرا خانه پس روزی کرد مرا و بتحقیق ترسیدم که باشد آن نعمت دادن [illegible]
پس امام علیه السلام گفت [illegible] با شکر ستایش منعم [illegible] استدراج نخواهد بود هیجدهم حل خرج ابو عبد الله علیه السلام من
المسجد وقد ضاعت دابته فقال لئن ردها الله علی لاشکرن الله حق شکره قال فما لبث ان
اتی بها فقال الحمد لله فقال له قائل جعلت فداك الیس قلت لاشکرن الله حق شکره فقال
ابو عبد الله علیه السلام الم تسمعنی قلت الحمد لله شرح بیرون آمد امام جعفر صادق علیه السلام از مسجد در حالی که گم شده
بود چارپای سواری او پس گفت هر آینه بر گرداند آن را الله تعالی بر من هر آینه شکر میکنم البته الله تعالی را شکری که بکار آمدنی شکر اوست
گفت [illegible] درنگ بسیار نکرد تا آنکه آورده شد آن چارپا پس امام گفت الحمد لله پس گفت گوینده او را [illegible]
آیا نگفتی هر آینه شکر میکنم البته الله تعالی بکار آمدنی شکر او پس گفت امام علیه السلام آیا نشنیدی از من که گفتم الحمد لله نوزدهم حل

عن صفوان الجمال

از صفوان شتر دار

فرزندی پس روزی کرد مرا و طلب کردم از او که روزی کند مرا [illegible]

روایت از حماد بن عثمان [illegible]

عن ابی عبد الله

عن ابی عبد الله علیه السلام قال کان رسول الله صلی الله علیه وآله اذا ورد علیه امر یسره
قال الحمد لله علی هذه النعمة واذا ورد علیه امر یغتم به قال الحمد لله علی کل حال شرح
میتواند بود که یغتم بصیغه مجهول باشد و به نائب فاعل باشد و میتواند بود که بصیغه معلوم باشد و ضمیر مستتر فاعل باشد یعنی روایت
از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون وارد میشد بر رسول الله صلی الله علیه وآله کاری که خوشحال میکرد او را میگفت سپاس
الله تعالی راست برای این نعمت و چون وارد میشد بر او کاری که باعث غم میشد یا مراد اینست که غمگین میشد بسبب آن میگفت سپاس
الله تعالی راست بر هر حال یعنی که هر چه میرسد از قضای الهی است خواه مرغوب طبع باشد و خواه نه سیزدهم حل عن ابی جعفر علیه
السلام قال تقول ثلث مرات اذا نظرت الی المبتلی من غیر ان تسمعه الحمد لله الذی عافانی مما
ابتلاك به ولو شاء فعل قال من قال ذلك لم یصبه ذلك البلاء ابدا شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام
گفت میگویی سه بار یعنی که نظر کنی سوی کسی که مبتلا باشد ببلایی خواه بلای جسمانی مثل کوری و لنگی و خواه روحانی مثل ظالمان و غافلان
بی آنکه بشنوانی او را سپاس الله تعالی راست که عافیت داد مرا از آنچه مبتلا کرده ترا بآن و اگر میخواست مرا نیز مبتلا کرد
امام گفت هر که گوید آن را نمیرسد او را آن بلا هرگز بیست و یکم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال ما من عبد یری مبتلی
فیقول الحمد لله الذی عدل عنی ما ابتلاك به وفضلنی علیك بالعافیة اللهم عافنی مما
ابتلیته به الا لم یبتل شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت نیست هیچ بنده که ببیند مبتلایی را پس
گوید سپاس الله تعالی راست که گردانید از من آنچه را که مبتلا کرد ترا بآن و ترجیح داد مرا بر تو بعافیت از آن بار خدایا عافیت ده مرا
از آنچه مبتلا کردی او را بآن مگر آنکه مبتلا نشود بآن بلا هرگز بیست و دوم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال اذا رأیت
الرجل قد ابتلی وقد انعم الله علیك فقل اللهم انی لا اسخر ولا افخر ولکن احمدك علی
عظیم نعمائك علی شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون دیدی مردی را که بتحقیق مبتلا شده و انعام کرده
الله تعالی بعافیت از آن بلا پس بگو خداوندا بدرستی که من استهزا نمیکنم و فخر نمیکنم ولیکن سپاس میگویم ترا بسبب نعمت
بزرگ تو بر من که عافیت از این بلا باشد بیست و سیوم حل قال رسول الله صلی الله علیه وآله اذا رأیتم اهل البلاء
فاحمدوا الله ولا تسمعوهم فان ذلك یحزنهم شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله چون دیدید اهل بلا را پس سپاس
گویید الله تعالی را بر عافیت از آن بلا و مشنوانید ایشان را آن سپاس را بدرستی که آن شنوانیدن اندوهگین میکند ایشان را بیست و چهارم
حل عن ابی عبد الله علیه السلام ان رسول الله صلی الله علیه وآله کان فی سفر یسیر علی ناقة له اذ نزل فسجد
خمس سجدات فلما رکب قالوا یا رسول الله انا رأیناك صنعت شیئا لم تصنعه فقال نعم
استقبلنی جبرئیل علیه السلام فبشرنی ببشارات من الله عز وجل فسجدت لله شکرا
لکل بشری سجدة شرح بشرنی از باب نصر یا باب تفعیل [illegible] والبشری بضم با [illegible] سجدة منصوب
و مفعول مطلق سجدت است [illegible] و لکل بشری [illegible] یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام که
رسول الله صلی الله علیه وآله بود در سفری میرفت سوار ناقه که او را بود ناگاه فرود آمد پس سجده کرد پنج سجده [illegible] سوار شد

ابتلاك ابتلام [illegible]

کشته ای رسول الله بدرستی که ما دیدیم ترا که کردی چیزی که نکرده بودی آنرا پس گفت آری پیش آمد مرا جبرئیل علیه السلم پس بشارت داد مرا
به نعمتی از جانب الله عز و جل پس سجده کردم الله تعالی را برای شکر پس برخیزد که هر کسی حدیث دوم چهل عن ابی عبد الله علیه
السلم قال اذا ذکر احدکم نعمة الله عز وجل فلیضع خده علی التراب شکرا لله فان کان راکبا
فلینزل ولیضع خده علی التراب وان لم یکن یقدر علی النزول للشهرة فلیضع خده علی
قربوسه فان لم یقدر فلیضع خده علی کفه ثم لیحمد الله علی ما انعم علیه شرح روایت از
امام جعفر صادق علیه السلم کفت چون یاد کند یکی از شما نعمت الله عز و جل را پس باید که گذارد پهلوی روی خود را بر خاک برای شکر الله تعالی
پس اگر باشد سوار پس باید که فرود آید و باید که گذارد پهلوی روی خود را بر خاک و اگر ممکن نباشد که قدرت بر فرود آمدن از سبب
بسبب شهرت بر نفس خود مخالفان سجده شکر را علامت رفض شمرند پس باید که گذارد پهلوی روی خود را بر قربوس زین
پس اگر بر این نیز قادر نشود پس باید که گذارد پهلوی روی خود را بر دست خود و بعد از آن باید که در جمیع صورت حمد کند الله تعالی را
بر آنچه انعام کرده بر او حدیث سیوم چهل کنت اسیر مع ابی الحسن علیه السلم فی بعض اطراف المدینة اذ ثنی
رجله عن دابته فخر ساجدا فاطال واطال ثم رفع راسه ورکب دابته فقلت جعلت
فداک قد اطلت السجود فقال انی ذکرت نعمة انعم الله بها علی فاحببت ان اشکر ربی
شرح سیر میکردم با امام موسی کاظم علیه السلم در بعض کنارهای شهر مدینه ناگاه دو تا کرد پای خود را از چهارپای خود یعنی فرود آمد پس
افتاد بسجده کنان پس دراز کرد و دراز کرد یعنی بسیار دور و دراز کرد سجده را بعد از آن بر داشت سر خود را و سوار شد بر چهارپای
خود را پس گفتم قربانت شوم بتحقیق دراز کردی سجده را پس گفت بدرستی که من یاد کردم نعمتی را که انعام کرده الله تعالی آن را بر من پس
دوست داشتم که شکر کنم صاحب کل اختیار خود را حدیث چهارم چهل عن ابی عبد الله علیه السلم قال اوحی الله عز وجل
الی موسی علیه السلم یا موسی اشکرنی حق شکری فقال یا رب فکیف اشکرک حق شکرک ولیس
من شکر اشکرک به الا وانت انعمت به علی قال یا موسی الان شکرتنی حین علمت ان ذلک منی
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم کفت وحی کرد الله عز و جل بسوی موسی علیه السلم که ای موسی شکر کن مرا چنانچه لایق است
پس موسی گفت ای صاحب کل اختیار من و چگونه میتوانم که شکر کنم ترا لایق شکر تو و حال آنکه نیست هیچ شکری که شکر کنم ترا آن
حالی که تو انعام کردی آن را بر من بتوفیق یعنی که شکر لایق تو موقوف بر تسلسل است و آن محالست گفت ای موسی الحال شکر
کردی مرا یعنی که لایق شکر را الحال کردی وقتی که دانستی که آن شکر نیز نعمتی است از جانب من مراد اعلام اعتراف بعجز
چه علم خود از معرفت ... حدیث پنجم چهل قال ابو عبد الله علیه السلم اذا اصبحت
وامسیت فقل عشر مرات اللهم ما اصبحت بی من نعمة او عافیة فی دین او دنیا فمنک وحدک
لا شریک لک لک الحمد ولک الشکر بها علی یا رب حتی ترضی وبعد الرضا فانک
اذا قلت ذلک کنت قد ادیت شکر ما انعم الله به علیک فی ذلک الیوم وفی تلک اللیلة
شرح الاصباح رسیدن بصباح الامساء رسیدن بمسا و صباح یعنی اول روز است و اول روز از طلوع آفتاب است و رسیدن

بآن

بآن نزدیک شدن آن است پس وقت این قول از طلوع فجر تا بعد از طلوع آفتاب است و بهر جزو آن که میسر شود و از آفتاب زرد
تا آنکه بعد از غروب آفتاب است و بهر جزو آن که میسر شود و ما موصوله است ... بر سبیل مثالست چه در شام باید
باید گفت و تانیث با اعتبار معنیست که ما عبارت از نعمت و عافیتست مرجع ضمیر بها نیز مرجع ضمیر به است مشار الیه
ذلک آن قول ده بار است فی ذلک الیوم ناظر است با صبحت و فی تلک اللیلة ناظر است با مسیت پس لف و نشر مرتب است
یعنی کفت امام جعفر صادق علیه السلم چون بصباح رسیدی و چون بشام رسیدی پس بگو ده بار خدایا آنچه بصباح رسید با
من خواه دنیا و آنچه کمال باشد و خواه سلامت از عیب و نقصان باشد در دین یا در دنیا پس از جانب تست خواه تو مستقل
و خواه بیواسطه در حالی که تنها باشی شریکی نباشد ترا در آن توفیق و مباشرت برای تست سپاس و برای تست شکر
بسبب آن نعمت و عافیت واجب من ای صاحب کل اختیار من تا وقتی که راضی شوی و بعد از راضی شدن نیز
که راضی میشوی بکمتر از قدر استحقاق چنانچه بیان شد در حدیث سابق چه بدرستی که تو چون گفتی آنرا بتحقیق ادا کرده خواهی بود
شکر آنچه را که انعام کرده الله تعالی آن بر تو در آن روز و در آن شب حدیث ششم چهل عن ابی عبد الله علیه السلم قال کان
نوح علیه السلم یقول ذلک اذا اصبح فسمی بذلک عبدا شکورا و قال قال رسول الله صلی الله
علیه وآله من صدق الله نجا شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم کفت که میگفت نوح نبی علیه السلم آنرا
که در حدیث سابق مذکور شد چون بصباح میرسید پس نامیده شد بسبب آن بنده بسیار شکر گذار مخفی نماند که نزدیک بمضمون
مذکور شده می آید در کتاب الدعا در آخر باب القول عند الاصباح والامساء و در آنجاست نوح میگوید سه بار در صبح
و سه بار در شام و امام گفت و گفت رسول الله صلی الله علیه وآله برای بیان سر اینکه نوح بسبب آنچه مذکور شد نام شکور
بهم رسانید و شاید که بعضی گمان برند که گویند این نام بهم رسانند هر که راست گفت الله تعالی را نجات یافت یعنی که
نوح این کلمات را از روی صدق گفت و دل او اعتراف بمضمون آن کرد و جوارح او عمل بمقتضای آن کرد بانروش که حاجت
خود را بدر خانه مخلوق نبرد و هر که مانند او کوید نجات میشود حدیث هفتم چهل سمعت علی بن الحسین علیهما السلم یقول ان
الله یحب کل قلب حزین ویحب کل عبد شکور یقول الله تبارک وتعالی لعبد من عبیده
یوم القیمة اشکرت فلانا فیقول بل شکرتک یا رب فیقول لم تشکرنی اذ لم تشکره ثم قال
اشکرکم لله اشکرکم للناس شرح شنیدم از امام زین العابدین علیه السلم که میگفت که بدرستی که الله تعالی
دوست میدارد هر دل غمگین یعنی بفکر خود افتاده را و دوست میدارد هر بنده شکر گذار را یعنی که چنانچه شکر خالق میکند شکر
مخلوق مثل پدر و استاد و صاحب نعمت و مانند ایشان نیز میکند بیان این آنکه میگوید الله تبارک و تعالی بنده از بندگان خود را در
روز قیامت که آیا شکر کردی فلان صاحب نعمت را پس آن بنده میگوید شکر کردم ترا ای صاحب کل
اختیار من پس الله تعالی میگوید شکر من نیز نکردی چون شکر نکردی او را چه شکر منعم مامور به است شرعا بعد از آن امام علیه السلم
گفت شکر گذارتر شما برای الله تعالی شکر گذارتر شماست برای مردمی که نعمتی از ایشان باو رسیده باشد باب چهل و نهم باب
حسن الخلق شرح این باب بیان فضیلت خوش خویی است و در این باب حدیث است حدیث اول چهل عن ابی جعفر

علیه السلم قال ان اکمل المؤمنین ایمانا احسنهم خلقا شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلم کفت بدرستی که
کاملترین مؤمنان باعتبار ایمان خوشخوترین ایشانست زیرا که اکر کسی حقی باشد که بذل نماید نصیحتی باشد که غافل شده باشد مردم
کفتن آن میکنند و او قبول میکند بخلاف بدخو که در جهل مرکب و باطل مستحکم است دوم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله
ما یوضع فی میزان امرء یوم القیمة افضل من حسن الخلق شرح کفت رسول الله صلی الله علیه وآله که کذاشته
نمیشود در ترازوی اعمال مردی در روز قیامت چیزی که فاضلتر از خوشخوئی باشد مراد بعد از فرائض است چنانچه می آید در حدیث
چهارم و میتواند بود که مراد اعم باشد باعتبار اینکه رفیق حسن خلق امانت چنانچه کذشت در حدیث اول سیوم حدیث عن ابی عبد
الله علیه السلم قال اربع من کن فیه کمل ایمانه وان کان من قرنه الی قدمه ذنوبا لم ینقصه
ذلک قال وهو الصدق واداء الامانة والحیاء وحسن الخلق شرح اربع مبتداست جمله من کن تا آخر
خبرست یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم کفت چهار صفت است که هر که باشد آنها در او کامل میشود ایمان او و اکر باشد
آنکس از فرق او تا قدم او کناهان ناقص نمیکند ایمان او را آن کناهان یعنی که زود توفیق توبه می یابد امام کفت آن چهار صفت
راستی است و رسانیدن امانت است و شرم است و خوشخوئی است چهارم حدیث قال لی ابو عبد الله علیه السلم ما یقدم المؤمن
علی الله عز وجل بعمل افضل الیه من ان یسع الناس بخلقه شرح یقدم بصیغه مضارع معلوم
[illegible] یعنی کفت مرا امام جعفر صادق علیه السلم که
نمی آورد مؤمن بر الله عز وجل در روز قیامت عملی بعد از فرائض که لازمست در آن که محبوب تر باشد بسوی الله تعالی از اینکه کنجایش
داشته باشد مردم را بخوی خود چنانچه کویا که مردم در خوشخوئی او جای کرفته اند پنجم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه
وآله ان صاحب الخلق الحسن له مثل اجر الصائم القائم شرح کفت رسول الله صلی الله علیه وآله بدرستی که
صاحب خوی خوب راست مانند ثواب روزه دار شب خیز ششم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله اکثر ما یلج به امتی
الجنة تقوی الله وحسن الخلق شرح کفت رسول الله صلی الله علیه وآله بیشتر باعثی که داخل میشوند بآن امت من در بهشت
خود داری از معاصی و خوشخوئی است هفتم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان الخلق الحسن یمیث الخطیئة
کما یمیث الشمس الجلید شرح یمیث بیاء دو نقطه در پایین بصیغه مضارع معلوم معتل العین یائی از باب ضرب
یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم کفت بدرستی که خوی خوب میکدازد کناه را چنانچه میکدازد آفتاب یخ را هشتم حدیث عن ابی عبد
الله علیه السلم قال البر وحسن الخلق یعمران الدیار ویزیدان فی الاعمار شرح روایت از امام جعفر صادق
علیه السلم کفت نیکوئی و خوشخوئی معمور و آباد میکنند خانه ها را و زیاد میکنند در عمرها نهم حدیث قال ابو عبد الله علیه السلم اوحی
الله تبارک وتعالی الی بعض انبیائه الخلق الحسن یمیث الخطیئة کما یمیث الشمس الجلید شرح
مضمون این کذشت در هفتم این باب دهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال هلک رجل علی عهد النبی صلی الله
علیه وآله فاتی الحفارین فاذا بهم لم یحفروا شیئا وشکوا ذلک الی رسول الله صلی الله علیه وآله فقالوا
ما یعمل حدیدنا فی الارض فکانما نضرب به فی الصفا فقال ولم ان کان صاحبکم لحسن الخلق

ابتونی

وهی

بعده
علم است القدوم بضم قاف آمدن مسافر
از سفر بغیر اصل ... آن علی تضمین
معنی اقبال است و این اشارتست باینکه
بودن آدمی در دنیا بجای سفر است

ابتونی بقدح من ماء فاتوه به فادخل یده فیه ثم رشه علی الارض رشا ثم قال احفروا قال
فحفر الحفارون فکانما کان رملا یتهایل علیهم شرح اتی بصیغه ماضی مجهول از باب تفعیل
نائب فاعل ضمیر مستتر راجع برجل است الحفارین مفعول دوم اتی است ضمیر شکوا راجع باهل میت است و فاء در فقالوا برای
تعقیب است چه ضمیر فقالوا راجع بحفارین است و میتواند بود که ضمیر شکوا نیز راجع بحفارین باشد و فاء بیانیه باشد لم بکسر لام و فتح
میم برای استفهام انکاری است و قائم مقام جزای شرط است ان بکسر همزه و سکون نون شرطیه است یحس بصیغه مضارع غائب
بتاء دو نقطه در بالا ثم
معلوم باب افعال است محلا منصوب مفعول یتهایل بصیغه مضارع غائب معتل العین یائی باب تفاعل است التهایل بغایت
فرو ریختن یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم کفت مرد مردی در زمان نبی صلی الله علیه وآله پس آورده شد نزد کورکنانی
که مقرر شده بود که قبر او را بکنند پس ناکاه وا ایشان رسید بجائی که نکنده بودند چیزی از قبر او و شکایت بردند آن کنندن را بسوی
رسول الله صلی الله علیه وآله پس کفتند کار کر نمیشود آهن ما در این زمین چه کویا که میزنیم آنرا در سنک صلب پس رسول علیه السلم کفت
و چرا چنین میشد اکر یار شما که مرده بنکو میکرد خوی خود را یعنی که اکر خوشخو میبود چنین نمیشد اشارتست باینکه کسی که بدخو
بهه کار او کره می افتد در زندکی و مردن بیارید نزد من کاسه پر از آب پس آوردند نزد او آنرا پس داخل کرد صاحب
خلق عظیم دست خود را در آن آب بعد از آن پاشید آن آب را بر آن زمین پاشیدنی که بهمه جای آن رسید بعد از آن کفت
بکنید امام کفت پس کندند کورکنان پس کویا که بود ریک بغایت فرو ریخته میشد بر ایشان یازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه
السلم قال ان الخلق منیحة یمنحها الله عز وجل خلقه فمنه سجیة ومنه نیة فقلت فایهما
افضل فقال صاحب السجیة هو مجبول لا یستطیع غیره وصاحب النیة یصبر علی
الطاعة تصبرا فهو افضلهما شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم کفت بدرستی که خوشخوئی
عطیه ایست که می بخشد آنرا الله عز وجل مخلوقین خود را پس بعضی از آن طبیعی است و بعضی آن بقصدست پس کفتم که کدام
این دو قسم فاضلترست در ثواب پس کفت صاحب خلق طبیعی او مخلوقست بر خوشخوئی استطاعت غیر آن ندارد یعنی که غیر آن اکرچه
مقدور او است اما مشکلست و صاحب آنکه بقصدست صبر میکند بر فرمان برداری الله تعالی نوعی از صبر که در کمال اشکال و کلفت است
پس او فاضلتر از آن دو قسم است دوازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان الله تبارک وتعالی لیعطی العبد
من الثواب علی حسن الخلق کما یعطی المجاهد فی سبیل الله یغدو علیه ویروح
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم کفت بدرستی که الله تبارک وتعالی هر آینه میدهد بنده را از ثواب بنابر خوشخوئی
مانند آنچه میدهد جهاد کننده در راه الله تعالی را که اول روز میرفته باشد بر سر جهاد و آخر روز نیز میرفته باشد اشارتست باینکه خوشخوئی
بقصد از قبیل جهاد با نفس است سیزدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان الله تبارک وتعالی اعار
اعدائه اخلاقا من اخلاق اولیائه لیعیش اولیاؤه مع اعدائه فی دولاتهم وفی روایة اخری
ولولا ذلک لما ترکوا ولیا لله الا قتلوه شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم کفت بدرستی که الله تبارک وتعالی عاریت داده
بهه دشمنان خود را خوئی چند از خوهای خوب دوستان خود تا زندکانی کنند دوستان او با دشمنان او در دولتهای آن دشمنان

تخفیف کاف مفتوحه و غیره

تحیس شعوره

خطاب باهل میت کرده

روایتی از امام جعفر صادق علیه السلم این است که گوید که وا گر میشود آن عادت دادن همراهی آن دشمنان و اینکه داشته دوستی با
برای الله تعالی مکر که میکشد او را چاردهم حدیث قال ابو عبد الله علیه السلم اذا خالطت الناس فان استطعت ان لا
تخالط احدا من الناس الا كانت يدك العليا عليه فافعل فان العبد يكون فيه بعض التقصير من العبادة
ويكون له خلق حسن فيبلغه الله بحسن خلقه درجة الصائم القائم
شرح العليا بضم عين و الف مقصوره مونث اعلى خبر كانت است و تعريف بالف لام افاده حصر میکند علیه متعلق بالعلیا است
یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم چون معاشرت کنی با مردمان پس اگر وسعت استقرت داشته باشی که معاشرت کنی هیچ یک از
مردمان را مگر اینکه باشد دست تو بلندتر بر او یعنی که تو با او خیری دهی و احسان کنی نه بر عکس پس بکن احسان را یا معاشرت را
بدرستی که بنده مومن گاه میباشد در او بعض کوتاهی از عبادت نافله و میباشد او را خوی خوش مثل کرم پس میرساند او را
بسبب خوشخویی او مرتبه روزه دار شب خیز در ثواب آخرت پانزدهم حدیث عن بحر السقاء قال قال لي ابو عبد الله عليه السلم
يا بحر حسن الخلق يسر ثم قال الا اخبرك بحديث ما هو في يدي احد من اهل المدينة قلت
بلى قال بينا رسول الله صلى الله عليه وآله ذات يوم جالس في المسجد اذ جاءت جارية لبعض
الانصار وهو قائم فاخذت بطرف ثوبه فقام لها النبي صلى الله عليه وآله فلم تقل شيئا
ولم يقل لها النبي صلى الله عليه وآله شيئا حتى فعلت ذلك ثلث مرات فقام لها النبي
صلى الله عليه وآله في الرابعة وهي خلفه فاخذت هدبة من ثوبه ثم رجعت
شرح بینا در اصل بین بوده و الف با شباع فتحه بهم رسیده و مضافست بجمله ذات مونث ذو است بمعنی صاحب و مراد اینجا ساعتست
گویا که روز را صاحبی گردانیده و هو قائم حالست از بعض الانصار و ذکر آن برای اشعار باینست که معلوم بود که آن کار با مر ابتلای کنیز
نبود تا مهموم باشد الهدبه بضم ها و سکون و ضم دال بی نقطه و با یک نقطه و تا و وحدت یک ریزه جامه یعنی روایتست از بحر سقا
با یک نقطه و جاء بی نقطه و را بی نقطه که گفت که امام جعفر صادق علیه السلم ای بحر خوشخویی خوشحال میکند صاحبش را بعد از آن برای
ترغیب در خوشخویی گفت آیا خبر کنم ترا بحکایتی که نیست آن نزد هیچ یک از فقهای اهل مدینه گفتم بلی خبر کن گفت میان آنکه رسول
صلی الله علیه وآله در ساعتی از روز نشسته بود در مسجد ناگاه آمد کنیزی از شخصی از اهل مدینه و آن شخص ایستاده بود پس رسید
کنار جامه رسول علیه السلم تا تفحص کند که ریزه در کجای جامه است پس خاست برای آن کنیزی صلی الله علیه وآله بقصد اینکه اگر در غرضی کار
کشیده ریزه باشد فرا گیرد پس آن کنیز نگفت هیچ چیز و نگفت او را نبی صلی الله علیه وآله هیچ چیز تا آنکه کرد این کار را سه بار
برخاست برای وی نبی صلی الله علیه وآله در بار چهارم و آن کنیز در پس پشت نبی علیه السلم بود یعنی که نبی دانست که او بچه قصد آمده از
پس پشت و برخاست برای خاطر او و کنیز دانست که نبی او را دیده و دانسته برخاسته پس فرا گرفت ریزه از جامه او و بعد از آن
برگشت متن فقال لها الناس فعل الله بك وفعل حبست رسول الله صلى الله عليه وآله ثلث مرات
لا تقولين له شيئا ولا هو يقول لك شيئا ما كانت حاجتك اليه قالت ان لنا مريضا فارسلني
اهلي لاخذ هذبة من ثوبه يستشفي بها فلما اردت اخذها رآني فقام فاستحييت ان آخذها وهو يراني

واکره

[right margin:] مالک م

وا كره ان استامره في اخذها فاخذتها شرح فعل الله بک جمله دعائیه است برای طلب خواری یا دوری و فعل را
مکرر ذکر کرده است چنانچه در فارسی میگویند چنین و چنین شد مستغنی استیناف بیانی است یا حال مقدر است از همزه و ضمیر مستتر
بر بنیه است و میتواند بود که ان ناصبه و لام جاره محذوف باشد بتقدیر لان یستشفی و هو یراني حال الفاعل آخذها است و اکره حال
از فاعل استحییت است فاخذ بصیغه مضارع متکلم وحده منصوب معطوف بر استامر است و در بها برای تقویه است و در
فاخذتها است بصیغه ماضی متکلم وحده یعنی پس گفت آن کنیز را مردمان خوار دارد الله تعالی ترا و خوار دارد و داشتی رسول الله صلی الله
علیه وآله را سه بار نمیگفتی او را چیزی و نه او میگفت ترا چیزی چه بود حاجت تو بسوی او گفت بدرستی که ما را بیماریست پس فرستاد
مرا مردم من تا فرا گیرم ریزه از جامه رسول الله صلی الله علیه وآله طلب شفا میکند بیمار بآن ریزه جامه پس چون خواستم که فرا گیرم
گرفتن ریزه را دید مرا پس برخاست پس شرم کردم که فرا گیرم ریزه را در حالی که او میدید و باشد مرا و کراهت میکردم که طلب
کنم اذن او در فرا گرفتن ریزه بخاطر جمع فرا گیرم آن را شانزدهم حدیث قال رسول الله صلى الله عليه وآله افاضلكم احسنكم
اخلاقا الموطئون اكنافا الذين يالفون ويؤلفون وتوطا رحالهم شرح الافاضل جمع افضل مبتدا است احسنکم
خبر مبتدا است و جاریست در افعل التفضیل مضاف بمفضل علیه دو وجه که جاریست مطابقه با صاحب خود و جمعیت الموطئون
بضم میم و فتح واو و تشدید طاء بی نقطه مفتوحه و همزه خبری دیگرست التوطئه هموار کردن جای پا در اینجا عبارت از آن بود الاکناف
بفتح همزه و سکون کاف و نون تمیز از نسبت در الموطئون است الذین خبری دیگرست توطا بصیغه مضارع مجهول باب افعال است
الرحال بکسر را بی نقطه و حاء بی نقطه جمع رحل منزلها یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله فاضلتران شما بهترشمااند با حسان خوی
جمعیکه هموار کرده شده اند باعتبار نواحی ایشان یعنی که مردمان در همسایگی ایشان استراحت دارند جمعیکه الفت میگیرند
با مردمان و مردمان الفت با ایشان میگیرند و بار ده میشود آمد شد و روند بمنزلهای ایشان هفدهم حدیث قال امير المؤمنين
عليه السلم المؤمن مالوف ولا خير فيمن لا يالف ولا يولف شرح گفت امیر المؤمنین علیه السلم مومن
بسبب خوشخویی الفت گرفته شده مردمانست و خوبی نیست در کسی که الفت نگیرد با کسی و کسی با او الفت نگیرد هجدهم حدیث عن ابي
عبد الله عليه السلم قال ان حسن الخلق يبلغ بصاحبه درجة الصائم القائم شرح یبلغ بصیغه مضارع
معلوم باب نصر است با در بصاحبه برای تعدیه است مضمون این گذشت در حدیث نهم و چهاردهم این باب باب نوزدهم
حدیث باب حسن البشر شرح البشر بکسر با یک نقطه و سکون شین با نقطه و را بی نقطه گشادگی رو و اما حسن آن پس
احتراز از ملول و هرزه خندی است یعنی این بابیست در فضیلت خوب بودن گشاده رویی است و در این باب شش حدیث است اول حدیث
عن احمد بن محمد عن علي بن الحكم عن الحسن بن الحسين قال سمعت ابا عبد الله عليه السلم يقول قال
رسول الله صلى الله عليه وآله يا بني عبد المطلب انكم لن تسعوا الناس باموالكم فالقوهم بطلاقة
الوجه وحسن البشر وروا عن القاسم بن يحيى عن جده الحسن بن راشد عن ابي عبد الله عليه السلم الا
انه قال يا بني هاشم شرح روایتست از احمد بن محمد از علی بن الحکم از حسن بن حسین گفت شنیدم از امام جعفر صادق
علیه السلم میگفت که گفت رسول الله صلی الله علیه وآله خویشان نزدیک خود را ای فرزندان عبد المطلب بدرستی که شما هرگز نخواهید

[left margin:] المطاوع
بالفون بهمزه و فاء بصیغه معلوم باب علم است
و یولفون بصیغه مجهول باب علم است
ابی م

وارسید مردم را بالهای خود پس بوزید بشان از کنار و کی روه و خوبی کشادکی رو بهشتی که بکه هر زه خندی و لیکن زرسید روایت
کرد این حدیث را احمد بن محمد از قاسم بن یحیی از جدش قاسم حسن بن راشد از امام جعفر صادق علیه السلام بی تفاوت مگر اینکه او گفت
در روایت دوم بجای بنی عبد المطلب که بنی هاشم و حاصل هر دو یکیست چه از هاشم اولادی غیر اولاد عبد المطلب نماند دوم اصل عن ابی
عبد الله علیه السلم قال ثلث من اتی الله بواحدة منهن اوجب الله له الجنة الانفاق من اقتار والبشر
لجميع العالم والانصاف من نفسه شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت سه خصلتست که هر که آمد نزد الله تعالی
با یکی از آنها واجب ساز الله تعالی برای او بهشت را یکی نفقه دادن واجب و مستحب در وقت تنگدستی و گشاده رویی برای جمیع
مخلوقین مراد جمیعیست که موصوف باحتمال ایمان در شان میرود خواه آشنا و خواه بیگانه بقرینه حدیث سوم از باب اکرام دیگری حق کسی را
و اگر چه از خود رسانیده انصاف پس سوم اصل اتی رسول الله صلی الله علیه و آله رجل فقال یا رسول الله اوصنی فکان
فیما اوصاه ان قال الق اخاک بوجه منبسط شرح آمد نزد رسول الله صلی الله علیه و آله مردی پس گفت ای رسول
سفارشی کن مرا پس سفارشها کرد و بود در آنچه سفارش کرد او را اینکه گفت برخور برادر مؤمن خود را برویی گشاده چهارم اصل
عن ابی عبد الله علیه السلم قال قلت له ما حد حسن الخلق قال تلین جناحک وتطیب کلامک
وتلقی اخاک ببشر حسن شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت گفتم او را چیست مرتبه خوشخویی گفت اینکه
نرم کنی جانب خود را یعنی که خویشان و همسایگان از تو در راحت باشند و هموار کنی سخن خود را و برخوری برادر مؤمن خود را
بگشاده رویی خوب پنجم اصل عن الفضیل قال صنائع المعروف وحسن البشر یکسبان المحبة ویدخلان
الجنة والبخل وعبوس الوجه یبعدان من الله ویدخلان النار شرح الصنائع جمع صنیعه بفتح صاد بی نقطه و
کسر نون و سکون یا و قصد با تنوع انواع بخشش المعروف شناخته شده و مراد اینجا شناخته شده بخوبیست یعنی اینکه قدری
لایق داشته باشد و بخشیدن آن از قبیل بخشیدن دانه کنه نمی باشد یعنی روایتست از فضیل بن یسار که از اصحاب امام محمد باقر
و امام جعفر صادق علیهما السلم و صاحب عظیم المنزله نزد ایشان بوده گفت انواع بخشیدن مرعوب و خوش گشاده رویی هم بهم
دوستی الله تعالی صاحب آنها را داخل میکند در بهشت و بخیلی و گرفتگی روی دور میکند صاحب آنها را از الله تعالی و داخل میکنند در جهنم
ششم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله حسن البشر یذهب بالسخیمة شرح السخیمه بفتح سین
بی نقطه و کسر خاء با نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین کینه یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله گشاده رویی میبرد
کینه را که مردمان با صاحبش داشته باشند باب پنجاه و پنجم اصل باب الصدق واداء الامانة شرح این باب بیان فضیلت
راستی در رسانیدن سپرده و نقصان است خواه سپرده صریح و خواه غیر صریح مثل قرض و مثل گواهی و مانند آنها در این باب
دوازده حدیثست اول اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان الله عز وجل لم یبعث نبیا الا بصدق
الحدیث واداء الامانة الی البر والفاجر شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت براستی که الله
عز وجل نفرستاد هیچ پیغمبری را مگر بار راستی سخن و رسانیدن سپرده بسوی صاحبش خواه صالح باشد و خواه فاسق یعنی که
در هر شریعتی امر باین دو صفت داخل بوده دوم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال لا تغتروا بصلاتهم

ولا

عن ابن محبوب عن بعض اصحابنا

از حسن بن محبوب از بعض یارانش

و با آن بخت ناروان ادا کرده نمی شده

ولا بصیامهم فان الرجل ربما لهج بالصلوة والصوم حتی لو ترکه استوحش ولکن اختبروهم عند صدق
الحدیث واداء الامانة شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت فریفته مشوید بنماز مردمان و نه بروزه مردم زیرا که
مرد بسا که حریص شده باشد بنماز و روزه تا حدی که اگر ترک کند آن را البته دلگیر شود و لکن امتحان کنید خوبی مردمان را نزد راستی سخن و رسانیدن
سپرده سیم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال من صدق لسانه زکا عمله شرح روایتست از امام جعفر
صادق علیه السلم گفت هر که راست باشد زبانش نمو میکند و بلند مرتبه میشود عملش چهارم اصل قال لی ابو جعفر علیه
السلم فی اول دخلة دخلت علیه تعلموا الصدق قبل الحدیث شرح گفت مرا امام محمد باقر علیه السلم در اول بار که
داخل شدم بر او یاد گیرید راست گفتن را که عیبت پیش از آنکه یاد گیرید آداب سخن گفتن را مثل قواعد عربیت پنجم اصل
قلت لابی عبد الله علیه السلم عبد الله بن ابی یعفور یقرئک السلام قال وعلیه وعلیک السلام اذا اتیت
عبد الله فاقرئه السلام وقل له ان جعفر بن محمد یقول لک انظر ما بلغ به علی علیه السلم عند رسول الله صلی
الله علیه و آله فالزمه فان علیا علیه السلم انما بلغ ما بلغ عند رسول الله صلی الله علیه و آله بصدق الحدیث واداء الامانة
شرح گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را عبد الله بن ابی یعفور میرساند ترا سلام امام گفت و بر او و بر تو باد سلام چون رفتی نزد عبد الله
پس بخوان او را سلام و بگو او را که براستی که جعفر بن محمد میگوید ترا که نظر کن با چیزی که بکمال تقرب رسید بسبب آن علی علیه السلم نزد
رسول الله صلی الله علیه و آله پس با خود نگاه دار آن را چه براستی که علی علیه السلم جز این نیست که رسید با آنچه رسید نزد رسول الله
صلی الله علیه و آله براستی سخن و رسانیدن هر حقی بصاحبش ششم اصل عن الفضیل بن یسار قال قال ابو عبد الله علیه
السلم یا فضیل ان الصادق اول من یصدقه الله عز وجل یعلم انه صادق وتصدقه
نفسه تعلم انه صادق شرح روایتست از فضیل بن یسار که گفت امام جعفر صادق علیه السلم ای فضیل براستی
که راستگو اول کسی که تصدیق او میکند الله عز وجل است میداند که او راستگوست و تصدیق میکند او را خود نفسش میداند که او راستگوست
مراد اینست که نزد الله تعالی شرمنده نیست و پیش خود نیز شرمنده نیست بخلاف دروغگو هفتم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم
قال انما سمی اسمعیل صادق الوعد لانه وعد رجلا فی مکان فانتظره سنة فسماه الله عز
وجل صادق الوعد ثم ان الرجل اتاه بعد ذلک فقال له اسمعیل ما زلت منتظرا لک
شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت جز این نیست که نامیده شد اسمعیل علیه السلم راست وعده زیرا که وعده کرد مردی را
در مکانی پس انتظار آن مرد کشید در آن مکان یک سال یعنی که در غیر اوقات ضرورت مثل نماز و قضای حاجت و امثال آنها
در آنجا بود و در وقت ضرورت نقد رسمی گذاشتی علامتی را و امید داشت که با آن معلوم شود که آمده بایستی میداد او را الله عز وجل
در سوره مریم راست وعده چنانچه گفته واذکر فی الکتاب اسمعیل انه کان صادق الوعد بعد از آن براستی که آن مرد آمد نزد او
بعد از یک سال پس گفت او را اسمعیل همیشه در این مدت منتظر تو بودم ترا هشتم اصل عن احمد بن النضر الخزاز عن جده الربیع
بن سعد قال قال لی ابو جعفر علیه السلم یا ربیع ان الرجل لیصدق حتی یکتبه الله صدیقا
شرح روایتست از احمد بن نضر خز فروش از جدش ربیع بن سعد که گفت که گفت مرا امام محمد باقر علیه السلم ای ربیع براستی که مرد
نمی توان ساسون صاد با نقطه

عن عمرو بن ابی المقدام قاله

روایتست از عمرو بن ابی المقدام که میسکن [illegible]

مرتبه

فی ذلک المکان

هر آینه راستگو میشود تا حدی که منسوب میشود او را الله تعالی بجانب راستگو در دعوی ایمان مراد اینست که بجانب راستگویی زبان است تا جانب راستگویی در دعوی ایمانست نهم اصل سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ اِنَّ الْعَبْدَ لَیَصْدُقُ حَتّٰی یُکْتَبَ عِنْدَ اللهِ مِنَ الصَّادِقِینَ وَیَکْذِبُ حَتّٰی یُکْتَبَ عِنْدَ اللهِ مِنَ الْکَاذِبِینَ فَاِذَا صَدَقَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ صَدَقَ وَبَرَّ وَاِذَا کَذَبَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ کَذَبَ وَفَجَرَ شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت درستی که بنده هر آینه راستگویی میکند تا حدی که نوشته میشود نام او نزد الله تعالی از جمله راستگویان و در جریده ایشان و دروغگویی میکند تا حدی که نوشته میشود نزد الله تعالی از جمله دروغگویان پس چون راست گفت گفت الله عز و جل ملائکه را که راست گفت و صالح شد و چون دروغ گفت گفت الله عز و جل که دروغ گفت و فاسق شد دهم اصل عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ کُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِالْخَیْرِ بِغَیْرِ اَلْسِنَتِکُمْ لِیَرَوْا مِنْکُمُ الْاِجْتِهَادَ وَالصِّدْقَ وَالْوَرَعَ شرح مضمون این گذشت در حدیث چهاردهم باب سی و هفتم یازدهم اصل قَالَ اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ زَکَا عَمَلُهُ وَمَنْ حَسُنَتْ نِیَّتُهُ زِیدَ فِی رِزْقِهِ وَمَنْ حَسُنَ بِرُّهُ بِاَهْلِ بَیْتِهِ مُدَّ لَهُ فِی عُمُرِهِ شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام هر که راست گفت زبان او بلند مرتبه شد عمل او و هر که نیکو شد قصد او یا بندگان الهی ترک کذب میکند در معاملات با الله تعالی بترک تزلزل خاطر و طلب حرام برکت داده میشود در رزق او و هر که نیکو شد احسان او با اهل خانه خود در نفقه و خوشخویی برکت داده میشود برای او در عمر او دوازدهم اصل قَالَ اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ لَا تَنْظُرُوا اِلٰی طُولِ رُکُوعِ الرَّجُلِ وَسُجُودِهِ فَاِنَّ ذٰلِکَ شَیْءٌ اعْتَادَهُ فَلَوْ تَرَکَهُ اسْتَوْحَشَ لِذٰلِکَ وَلٰکِنِ انْظُرُوا اِلٰی صِدْقِ حَدِیثِهِ وَاَدَاءِ اَمَانَتِهِ شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام نظر مکنید سوی درازی رکوع مرد و سجود او یا بمعنی که از آن بازی مخورید چه درستی که آن چیزیست که عادت خود کرده او را پس اگر ترک کند آن را او دلگیر میشود بسبب آن و لیکن نظر کنید سوی راستی گفتار او و رسانیدن سپرده او یا بمعنی که هر حقی را بصاحبش رساند باب پنجاه و دوم اصل باب الحیاء شرح الحیاء بفتح حاء شکستگی که عارض شود کسی را بسبب آنکه چیزی را نالایق شمرد چنانچه گویا که نقصانی در خود او شده که باعث ترک جرات در آن چیزیست یعنی این باب بیان فضیلت شرمگین بودنست و در این باب هفت حدیثست اول اصل عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ الْحَیَاءُ مِنَ الْاِیمَانِ وَالْاِیمَانُ فِی الْجَنَّةِ شرح من برای سبب بهشت یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت شرم از الله تعالی و رسولش بسبب ایمان بالله تعالی و رسولست و ایمان در بهشت است یا صاحبش در بهشت با موصوف میباشد دوم اصل قَالَ اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ الْحَیَاءُ وَالْعَفَافُ وَالْعِیُّ اَعْنِی عِیَّ اللِّسَانِ لَا عِیَّ الْقَلْبِ مِنَ الْاِیمَانِ شرح العی بکسر عین بی نقطه و تشدید یاء دو نقطه پایین مصدر مثل العین یایی و مثل اللام یایی باب علم کندی یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام سه چیز بسبب ایمانست اول شرم از الله تعالی و رسولش دوم خودداری از حرام و ناملایق سوم کندی یعنی کندی زبان از گفتگوهای عبث و از فتواهای بی علم نه یعنی کندی دل که کودنی باشد سیوم اصل عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ رَقَّ وَجْهُهُ رَقَّ عِلْمُهُ شرح الرقه بکسر راء بی نقطه و تشدید قاف مصدر باب ضرب تنگی و تنگی رو استعاره شده برای شرم از الله تعالی و رسولش و در تنگی علم

سه احتمالست

سه احتمالست اول آنکه استعاره باشد برای اقتصار در طلب علم را خذ علم از اهل علم و عمل کردن بمعنی ترک حرص در طلب علم و تجاوز بعلوم فلاسفه و مانند آنها چنانچه بیان شد در حدیث اول باب یازدهم کتاب العقل دوم آنکه استعاره باشد برای نتیجه دادن چنانچه جامه تنگ نتیجه نمایانست و مراد اینست که علم از محکمات قرآن نتیجه سوال اهل الذکر و ترک خود رایی میدهد سیوم آنکه نسبت رقت بعلم نسبت مجازی باشد و مراد نسبت آن بمعلوم باشد یا بمعنی که هر که حیا دارد در ترک خود رایی در مخالفت محکمات قرآن میکند پس علم او تعلق بدقایق میگیرد بسبب سوال اهل الذکر یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که هر که تنگست روی او تنگست دانش و مخفی نماند که فاضل مدقق مولانا محمد امین در معنی این حدیث گفته رقة الوجه الحیاء المفرط ای من استحیی عن السؤال لم یحصل له رقة فی العلم و بنا بر این مراد مذمت افراط در حیاست و منافات ندارد با مدح اصل حیا چنانچه ظاهر میشود در حدیث ششم چهارم اصل عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ الْحَیَاءُ وَالْاِیمَانُ مَقْرُونَانِ فِی قَرَنٍ فَاِذَا ذَهَبَ اَحَدُهُمَا تَبِعَهُ صَاحِبُهُ شرح القرن بفتح قاف و فتح راء بی نقطه ریسمانی که دو شتر یا دو اسیر را بآن بر هم بندند یعنی روایتست از امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام گفت شرم و ایمان بسته شده اند در یک ریسمان پس اگر رفت یکی از این دو میرود یارش پنجم اصل عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ لَا اِیمَانَ لِمَنْ لَا حَیَاءَ لَهُ شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت ایمان نیست کسی را که شرم نیست او را ششم اصل قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ الْحَیَاءُ حَیَاءَانِ حَیَاءُ عَقْلٍ وَحَیَاءُ حُمْقٍ فَحَیَاءُ الْعَقْلِ هُوَ الْعِلْمُ وَحَیَاءُ الْحُمْقِ هُوَ الْجَهْلُ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله شرم دو قسم است یکی شرمی که از روی خردمندیست و دیگری شرمی که از روی بیخردیست بیان این آنکه شرمی که از روی خردمندیست آنست دانش یا بمعنی که باعث دانشست چه ترک جرات در ناحق باعث علم بدقایق حق میشود و شرمی که از روی بیخردیست آنست نادانی چه ترک جرات در حق باعث جهل بدقایق حق میشود هفتم اصل قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ اَرْبَعٌ مَنْ کُنَّ فِیهِ وَکَانَ مِنْ قَرْنِهِ اِلٰی قَدَمِهِ ذُنُوبًا بَدَّلَهَا اللهُ حَسَنَاتٍ الصِّدْقُ وَالْحَیَاءُ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَالشُّکْرُ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله چهار صفت که هر که باشند در او و باشد از مکس از فرق او تا قدم او محض گناهان عوض میکند آنها را الله تعالی بتوفیق خود بحسنات یا بمعنی که توفیق توبه و رغبت در طاعات میدهد راستی و شرم و خوشخویی و شکر نعمت باب پنجاه و سیوم اصل باب العفو شرح این باب بیان فضیلت بخشایش گناهست از کسی که جایز باشد بخشایش آن و مراد ترک انتقام در دنیاست و در این باب ده حدیث اول اصل قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ فِی خُطْبَتِهِ اَلَا اُخْبِرُکُمْ بِخَیْرِ خَلَائِقِ الدُّنْیَا وَالْآخِرَةِ الْعَفْوُ عَمَّنْ ظَلَمَکَ وَتَصِلُ مَنْ قَطَعَکَ وَالْاِحْسَانُ اِلٰی مَنْ اَسَاءَ اِلَیْکَ وَاِعْطَاءُ مَنْ حَرَمَکَ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله در خطبه خود آیا خبر کنم شما را بهترین خویهایی که محبوب در دنیا و آخرت باشد یکی بخشایش و ترک انتقام دنیا از کسی که ظلم کرد ترا و دیگری پیوند کردن تو کسی را در وقت حاجت او بتو که بریده باشد ترا از خود در وقت حاجت تو با او و دیگری نیکی کردن سوی کسی که بدی کرد سوی تو و دیگری دادن کسی که در وقت تنگدستی ترا محروم

احدهما

از عطا کرده و عیبها از آن نکردست شد و دوم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله الا ادلکم علی خیر اخلاق
الدنیا والآخرة تصل من قطعک وتعطی من حرمک وتعفو عمن ظلمک شرح مضمون این مذکور شد در حدیث اول باب سیم
سیم حدیث قال ابو عبد الله علیه السلام ثلث من مکارم الدنیا والآخرة تعفو عمن ظلمک وتصل من قطعک و
تحلم اذا جهل علیک شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام سه صفت از جمله صفات پسندیده دنیا و آخرت
است اینکه بخشایش کنی از کسی که ظلم کرده ترا و پیوند کنی با کسی که ببرد ترا و بردباری کنی چون درشتی کرده شود بر تو بدشنام و دعا
عن ابی حمزة الثمالی م — آن چهارم حدیث عن علی بن الحسین علیهما السلام قال سمعته یقول اذا کان یوم القیمة جمع الله تبارک
وتعالی الاولین والآخرین فی صعید واحد ثم ینادی مناد این اهل الفضل قال
فیقوم عنق من الناس فتلقاهم الملائکة فیقولون وما کان فضلکم فیقولون کنا نصل
من قطعنا ونعطی من حرمنا ونعفو عمن ظلمنا قال فیقال لهم صدقتم ادخلوا الجنة
ابوحمزه ثمالی ... نقله بمعنی م — شرح روایت از امام زین العابدین علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت چون شود روز قیامت جمع میکند الله تبارک
وتعالی خلق اولین و آخرین را در یک سرزمین بعد از آن ندا میکند فرشته آواز کننده که کجا اند اهل فضیلت در دنیا ما و اهل بهشت
آواز دهد — شوند بحساب امام گفت پس برخیزند جماعتی از مردم که ما اهل فضیلتیم پس استقبال میکنند ایشان را فرشتگان پس میگویند چه بود
بوده ایم ر — در دنیا فضیلت شما پس میگویند بودیم میکردیم کسی را که بریده بود ما را از خود و عطا میدادیم کسی را که محروم کرده بود ما را از عطا
خود و بخشایش میکردیم از کسی که ظلم کرده بود ما را امام علیه السلام گفت پس گفته میشود ایشان را از جانب رب العالمین از جانب
آن فرشتگان که راست گفتید یعنی که آنچه گفتید در واقع فضیلت است و از شما صادر شده پس داخل شوید بهشت را پنجم حدیث
قال رسول الله صلی الله علیه وآله علیکم بالعفو فان العفو لا یزید العبد الا عزا
فتعافوا یعزکم الله شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله بر شما باد که بغایت بخشایش کنید چه بدرستی که بخشایش گناه
زیاد میکند برای بنده مگر عزت را اشارت است باینکه خیال مردم که اگر بخشایش کنیم پامال حوادث میشویم از دوستان و ... ا
بخشایش کنید گناه یکدیگر را تا عزیز کند شما را الله تعالی ششم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام قال الندامة علی العفو
افضل وایسر من الندامة علی العقوبة شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت پشیمانی خوردن بر سر بخشایش بهتر
و آسانتر میکند از پشیمانی خوردن بر سر انتقام الکوفی افعل التفضیل تقاضا میکند مشارکت مفضل و مفضل علیه را در اصل
مصدر و در اینجا مشارکت نیست چه در ندامت فضیلت و یسر نیست مثلا کریم گاهی رذیلت در مقام فضیلت و عسر در مقام
یسر گذاشته میشود در صورت اشتباه و احتمال فضیلت و رذیلت و احتمال یسر و عسر در هر کدام از دو شق که کمی از آنها
البته ضرور باشد پس اگر کسی عفو را فضیلت و یسر شمرد با وجود احتمال اینکه لازم داشته باشد پشیمانی را
نیز فضیلت و یسر شمرده خواهد بود فی الجمله و مخفی است انتقام مخفی نماند که نظیر این است که در اینکه مفوض نماید محبوب گذاشته
شده و آنچه می آید در کتاب الصیام در حدیث اول باب الیوم الذی یشک فیه من شهر رمضان هو او من شعبان که با هم است
در ترغیب در صوم یوم الشک که لان اصوم یوما من شعبان احب الی من ان افطر یوما من شهر رمضان چه آن مبنی بر تسلیم

مفوض

مفوض بودن صوم آخر شعبانست چنانچه عادت عامست که از روز شک روزه انداز نمیاند هفتم حدیث کان ابو الحسن علیه السلام فی حائط
له یصرم فنظرت الی غلام له قد اخذ کارة من تمر فرمی بها وراء الحائط فاتیته واخذته
وذهبت به الیه فقلت له جعلت فداک انی وجدت هذا وهذه الکارة فقال للغلام
فلان قال لبیک قال اتجوع قال لا یا سیدی قال فتعری قال لا یا سیدی قال
فلای شیء اخذت هذا قال اشتهیت ذلک قال اذهب فهی لک وقال خلوا عنه
شرح بود امام موسی کاظم علیه السلام در باغی که او را بود و خرما میچید پس نظر کردم سوی غلامی که از او بود دیدم که گرفت پشته از خرما و انداخت
آنرا در پس باغ تا از راه دیگر از آب وا در پس آمدم نزد آن غلام و گرفتم او را و بردم او را بسوی امام علیه السلام پس گفتم او را و با
شوم بدرستی که من یافتم این غلام را با این پشته خرما در بیرون باغ پس گفت غلام را فلانکس گفت لبیک گفت آیا گرسنگی
گفت نه ای آقای من گفت پس برهنگی گفت نه ای آقای من گفت پس برای چه کار گرفتی این خرما را گفت میل کردم
آنرا از قبیل نعم گفت برو ببر این پشته را که از تست و گفت یاران خود را واگذارید او را که هر جا که خواهد آن پشته خرما را برد هشتم حدیث
سمعت ابا الحسن علیه السلام یقول ما التقت فئتان قط الا نصر اعظمهما عفوا
شرح شنیدم از امام جعفر صادق موسی کاظم علیه السلام میگفت هرگز بهم نرسیدند دو لشکر در میدان کارزار مگر آنکه منصور و مظفر شد لشکری
که در ایشان بخشایش بزرگتر و بیشتر است چنانچه مجربست که هرگاه از دشمنان از امیکه رانند نصیحت با تغافل و مدارا و دشمنان زیاده روی
شروع در جنگ میکنند غالب بر دشمنان میشوند نهم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام قال ان رسول الله صلی الله
علیه وآله اتی بالیهودیة التی سمت الشاة للنبی صلی الله علیه وآله فقال لها ما حملک علی
ما صنعت فقالت قلت ان کان نبیا لم یضره وان کان ملکا ارحت الناس منه قال
فعفا رسول الله صلی الله علیه وآله عنها شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که آورده شد
نزد رسول الله صلی الله علیه وآله آن زن یهودیه که در حوالی فدک و خیبر زهرآلود کرده گوسفند بریان را برای نبی صلی الله علیه وآله و او ا ن
یک لقمه خورد و بعد از آن چون بوحی معلوم شد دیگر نخورد و مخفی نماند که میتواند بود که مصلحت در تاخیر وحی ارشاد خلایق باشد باینکه
افضل انبیا و رسل عالم الغیب نیست تا ظاهر تر شود بطلان دعوی کذاب عوامی که میگویند بریاضت و صفای باطن غیب معلوم ما
میشود پس گفت او را چه باعث تو شد بر آنچه کردی پس گفت با خود گفتم که اگر پیغمبرست ضرر نمیرساند او را و اگر پادشاهست
می اندازم مردم را از شر او و مخفی نماند که خیال زن مانند خیال عوامست که پیغمبر البته بصفای باطن عالم الغیب است و معلوم او میشود
که زهرآلود است پس نخواهد خورد و حاصلا امام گفت پس گذشت کرد رسول الله صلی الله علیه وآله از آن زن یعنی که او در دنیا انتقام نکشید
دهم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام قال ثلث لا یزید الله بهن المرء المسلم الا عزا الصفح
عمن ظلمه واعطاء من حرمه والصلة لمن قطعه شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت سه صفت است
که زیاد میکند الله تعالی بسبب آنها برای مرد مسلمان مگر عزت را اول گذشت کردن ترک انتقام و جزا از کسی که ظلم کرده باشد او را دوم
دادن کسی را که محروم کرده باشد آنکس او را سوم پیوند کردن کسی را که بریده باشد آنکس او را از خود باب بیست و چهارم حدیث باب

کظم الغیظ شرح الکظم بفتح کاف و سکون ظاء با نقطه بستن سر خیکی که پر از آب و مانند آنست تا چیزی بیرون نیاید و اینجا کنایه
شده برای محافظت یعنی این باب بیان فضیلت فرو خوردن خشم است در این باب سیزده حدیث است اول حل کَانَ عَلِیُّ بْنُ
الْحُسَیْنِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ مَا أُحِبُّ أَنَّ لِی بِذُلِّ نَفْسِی حُمْرَ النَّعَمِ وَ مَا تَجَرَّعْتُ جُرْعَةً أَحَبَّ إِلَیَّ
مِنْ جُرْعَةِ غَیْظٍ لَا أُکَافِی بِهَا صَاحِبَهَا شرح با در بذل برای سببیت است و مراد به بذل نفس نارست است و
میتواند بود که با برای مقابله باشد و مراد بذل تواضع باشد چنانچه گذشت از آنکه علی امیر المؤمنین الحمر بضم حاء بی‌نقطه و سکون میم و راء بی‌نقطه
جمع احمر و النعم بفتح نون و فتح عین جمع نعمه بکسر نون و سکون عین و النعماء و النعم بفتح نون و فتح و سکون عین شتر و هر دو
اینجا مناسبت الجرعه بضم جیم و سکون راء بی‌نقطه و عین بی‌نقطه مقدار یک فرو بردن بحلق از آب و مانند آن اکافی مهموز اللام
باب مفاعلات المکافاه برابری کردن و کسی با هم در آنچه گذشته باد در بها برای ملیت یا سببیت است و حاصل بر دو کیست یعنی
امام زین العابدین علیه السلام میگفت دوست نمیدارم که باشد برای من بسبب خواری خود و نفسهای اهل و نیامیدم شتر شتر سرخ
که محبوبتر باشد نزد من از شربت خشم که مکافات نکنم بعوض آن صاحبش را با بینی که آن شربت را ازو بزرگ دانم بر صاحبش
بلکه فرو داشتم ربط این دو فقره بهم اینست که شیطان در دل مردم می اندازد که خشم فرو خوردن خواریست پس امام علیه السلام در بیان
این وسوسه غلط گفت خواری اصلا محبوب من نیست و این محبوبست یا اینکه تواضع و خشم فرو خوردن هر دو محبوبست دوم
حل عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ نِعْمَ الْجُرْعَةُ الْغَیْظُ لِمَنْ صَبَرَ عَلَیْهَا فَإِنَّ عَظِیمَ الْأَجْرِ لِمَنْ
عَظِیمِ الْبَلَاءِ وَ مَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْماً إِلَّا ابْتَلَاهُمْ شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت خوب
شربتیست خشم برای کسی که صبر کند بران شربت یعنی که فرو برد آنرا با وجود کمال اشکال چه بدرستی که ثواب بزرگ همراه سبب
بلای بزرگست و دوست نداشت الله تعالی جمعی را مگر آنکه مبتلا کرد ایشان را و ایشان صبر کردند سیوم حل عَنْ أَبِی الْحَسَنِ
الْأَوَّلِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ اصْبِرْ عَلَى أَعْدَاءِ النِّعَمِ فَإِنَّکَ لَنْ تُکَافِیَ مَنْ عَصَى اللَّهَ فِیکَ
بِأَفْضَلَ مِنْ أَنْ تُطِیعَ اللَّهَ فِیهِ شرح روایتست از امام موسی کاظم علیه السلام گفت صبر کن بر آزار حسودان نعمتها که هر چند که
تو خواهی تلافی کرد با کسی که بجهت و مانند آن عصیان کرد الله تعالی در حق تو بچیزی که بهتر باشد از اینکه بصبر اطاعت کنی الله تعالی را
در حق او پس دشمن بعذاب جهنم گرفتار باشد و تو در اعلای مراتب بهشت باشی چهارم حل عَنْ أَبِی عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ
کَظْمُ الْغَیْظِ عَنِ الْعَدُوِّ فِی دَوْلَاتِهِمْ تَقِیَّةٌ حَزْمٌ لِمَنْ أَخَذَ بِهِ وَ تَحَرُّزٌ مِنَ التَّعَرُّضِ لِلْبَلَاءِ فِی
الدُّنْیَا وَ مُعَانَدَةُ الْأَعْدَاءِ فِی دَوْلَاتِهِمْ وَ مُمَاظَّتُهُمْ فِی غَیْرِ تَقِیَّةٍ تَرْکُ أَمْرِ اللَّهِ فَجَامِلُوا النَّاسَ
یَسْمَنْ ذَلِکَ لَکُمْ عِنْدَهُمْ وَ لَا تُعَادُوهُمْ فَتَحْمِلُوهُمْ عَلَى رِقَابِکُمْ فَتَذِلُّوا شرح عدو در مفرد و
جمع مستعمل میشود و اینجا مراد جمعست تقیه منصوب و مفعول له الحزم بفتح حاء بی‌نقطه و سکون زای با نقطه قائم کاری اخذ
بچیزی با نقطه و ذال با نقطه بصیغه مجهول باب نصرت ضمیر به راجع بکظم است و ذکر من اخذ به اشارتست از کسی که دور از دشمنان
دین میتواند بود بکسی که مطلع بر احوال ایشان نباشد مثل جمعی که در بلاد شیعه توطن دارند المماظه بمیم و ظاء با نقطه
کسی دشمن را خواه برای دفع ضرر و خواه برای جلب نفع المجامله بجیم سلوک عاقلانه که نه در آن افراط باشد و نه تفریط

بعید

بصیغه مجهول مضارع غایب تفعلت و مجزوم در جواب امر است و میتواند بود که مرفوع و استیناف بیانی باشد و در بعضی نسخ بجای نون
الف منقلب از واو است و بنابراین مرفوع و استیناف بیانیست و حاصل حدیث یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت
فرو خوردن خشم از دشمنان دین در زمان دولتهای ایشان برای دفع ضرر قائم کاریست برای کسی که گرفتار شده باشد بآن و دور
جستن است از واداشتن خود در ورطه بلا در دنیا و هر یک از اظهار دشمنی دشمنان دین در دولتهای ایشان و مصاحبت ایشان
در غیر صورت دفع ضرر ترک امر الله تعالی است پس سلوک عاقلانه کنید با مردم مخالف تا بر ورده شود آن سلوک برای شما نزد ایشان اسار
باینکه کسی که حمل کند قول الله تعالی را و بجهت همه اجمیلا محبوبترست نزد ایشان از کسی که روز و شب مصاحب ایشان باشد بی خبر در
تقیه و اظهار عداوت نکنید دشمنی ایشان را تا سوار کنید ایشان را بر گردنهای خود پس خوار شوید اشارتست که اگر سخن شما با ایشان
رسد حجت بر شما میگیرند و خوب جواب میتوانید گفت و خوار میشوید پس تغافل بهترست مخفی نماند که از این تقریر ظاهر میشود که حال شیعه در زمان
دولت دشمنان دین شش قسم است اول آنکه گرفتار اطلاع بر احوال ایشان نیست و گنجی دارد دوم آنکه گرفتارست و تقیه میکند سیوم
آنکه گرفتارست و ترک تقیه را صریح میکند چهارم آنکه گرفتارست و مصاحب ایشانست از روی تقیه میکند پنجم آنکه گرفتارست و
مصاحبت ایشان میکند برای تقیه ششم آنکه گرفتارست و ترک تقیه را علانیه میکند پنجم حل قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ
مَا مِنْ عَبْدٍ کَظَمَ غَیْظاً إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عِزّاً فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَةِ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْکَاظِمِینَ
الْغَیْظَ وَ الْعَافِینَ عَنِ النَّاسِ وَ اللَّهُ یُحِبُّ الْمُحْسِنِینَ وَ أَثَابَهُ اللَّهُ مَکَانَ غَیْظِهِ ذَلِکَ
شرح وقد قال برای بیان عزت آخرتست چه در آیت اشارتست باینکه او از محسنانست و ایشان محبوب الله تعالی اند و ظاهرست
که محبوب او عزیز دنیا و آخرتست و اثابه عطف بر زاده است و ظاهر اینست که ثواب اینجا بمعنی عوض باشد چه اصل خشم بی
اختیارست اگر چه فرو خوردنش اختیاریست مکان عبارت از منزل مخصوص است که برای هر یک از اهل بهشت است و اضافه
از قبیل اضافه معلول بعلت است ذلک عطف بیان غیظه است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام هیچ بنده که فرو خورده باشد
خشمی را مگر آنکه زیاد کرده او را الله عز و جل باعتبار عزت در دنیا و آخرت و تحقیق گفته الله عز و جل در سوره آل عمران و بهشت مهیا
شده برای فرو خورندگان خشم و تجاوز کنندگان از گناهان مردمان و الله تعالی دوست میدارد نیکویی کنندگان را و عوض میدهد او را در مکانی
که در مقابل آن خشم است که بی اختیار بر او آمده ششم حل حَدَّثَنِی مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ مَنْ کَظَمَ
غَیْظاً وَ لَوْ شَاءَ أَنْ یُمْضِیَهُ أَمْضَاهُ مَلَأَ اللَّهُ قَلْبَهُ یَوْمَ الْقِیَامَةِ رِضَاهُ شرح حکایت کرد مرا کسی که شنید
از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت که هر مؤمنی که فرو خورد خشمی را در حالی که اگر خواست که گذرانند آنرا که امضا کرد آنرا پر کرد الله تعالی
دل او را در روز قیامت از رضای الله تعالی یعنی که آنقدر از عطایا و قبول شفاعتها با او میکند که بالاتر از آن بخاطرش نرسد
پس غایت الغایات رامنی را الله تعالی میشود دل او هفتم حل عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ کَظَمَ غَیْظاً وَ هُوَ
یَقْدِرُ عَلَى إِمْضَائِهِ حَشَا اللَّهُ قَلْبَهُ أَمْناً وَ إِیمَاناً یَوْمَ الْقِیَامَةِ شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلام گفت
هر مؤمنی که فرو خورد خشمی را در حالی که او قادر بر گذرانیدن آن باشد پر میکند الله تعالی در روز قیامت دل او را از ایمن بودن
و تصدیق باینکه الله تعالی در دنیا و آخرت غیر خیر او چیزی نکرده با او مراد کمال رضاست چنانچه در حدیث سابق گذشت هشتم حل

عَنْ اَبِي اُسَامَةَ زَيْدِ الشَّحَّامِ عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ لِي يَا زَيْدُ اِصْبِرْ عَلَى اَعْدَاءِ النِّعَمِ فَاِنَّكَ لَنْ تُكَافِيَ مَنْ عَصَى اللهَ فِيكَ بِاَفْضَلَ مِنْ اَنْ تُطِيعَ اللهَ فِيهِ يَا زَيْدُ اِنَّ اللهَ اصْطَفَى الْاِسْلَامَ وَاخْتَارَهُ فَاَحْسِنُوا صُحْبَتَهُ بِالسَّخَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ شرح روایت از ابو اسامه زید بن شحام از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت که گفت مرا ای زید صبر کن بر فرو خوردن خشم بر دشمنان نعمتهای الهی یعنی جمعی که چون نعمتی در تو بینند عداوت با تو کنند چه هر آینه که هرگز مکافات نتوانی کرد کسی را که مخالفت حکم الهی کرده باشد در حق تو کاری که بهتر باشد از اینکه تو فرمان برداری حکم الهی کنی در حق او تا دشمن بجهنم گرفتار شود بسبب ای با تو و تو بمرتبه عالی بهشت فایز شوی بسبب ترک مکافات او ای زید بدرستی که الله تعالی برگزید اسلام را و انتخاب کرد آنرا از میان ملتها و دینها پس نیکو بجا آورید مصاحبت آنرا بسهل انگاری یعنی بدادن مال و خوش خوئی ـ نهم حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ اَحَبِّ السَّبِيلِ اِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ جُرْعَتَانِ جُرْعَةُ غَيْظٍ تَرُدُّهَا بِحِلْمٍ وَجُرْعَةُ مُصِيبَةٍ تَرُدُّهَا بِصَبْرٍ شرح فرق میان غیظ و حلم و میان مصیبت و صبر اینست که غیظ و حلم در صورتی که احتمال انتقام باشد و مصیبت و صبر در جائیست که احتمال آن نباشد یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله از جمله محبوب ترین راهی سوی الله عز و جل دو شربت است یکی شربت خشمی که برگردانی آنرا و فرو خوری برد باری و دیگری شربت مصیبتی است که برگردانی و فرو خوری آنرا بصبر ـ دهم حدیث عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ لِي اَبِي يَا بُنَيَّ مَا مِنْ شَيْءٍ اَقَرَّ لِعَيْنِ اَبِيكَ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ عَاقِبَتُهَا صَبْرٌ وَمَا يَسُرُّنِي اَنَّ لِي بِذُلِّ نَفْسِي حُمْرَ النَّعَمِ شرح ما نافیه است من زایده است برای تصریح بتعمیم شیء مجرور است لفظا و مرفوع است محلا و اسم ما است اقر افعل التفضیل و منصوب است بنزع خافض ... خنکی لام در لعین برای تعدیه است و خنک کردن چشم کسی کنایت از خوشحالی کردن اوست و مضمون این نزدیک بحدیث اول این باب است تفاوت اینست که اکثر استعمال کظم غیظ در جائیست که انتقام ممکن باشد و اکثر استعمال صبر در جائیست که انتقام ممکن نباشد و محض جزع ممکن باشد پس در لفظ عاقبتها صبر اشعار است که کظم غیظ محبوبست اگرچه او بجائی رسد که هیچکس از عهده او نیاید و لاعلاج صبر باید کرد ـ یازدهم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اصْبِرُوا عَلَى اَعْدَاءِ النِّعَمِ فَاِنَّكَ لَنْ تُكَافِيَ مَنْ عَصَى اللهَ فِيكَ بِاَفْضَلَ مِنْ اَنْ تُطِيعَ اللهَ فِيهِ شرح مضمون این گذشت در حدیث هشتم این باب ـ دوازدهم حدیث عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمَا قَالَ قَالَ مَا اُحِبُّ اَنَّ لِي بِذُلِّ نَفْسِي حُمْرَ النَّعَمِ وَمَا تَجَرَّعْتُ مِنْ جُرْعَةٍ اَحَبَّ اِلَيَّ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ لَا اُكَافِي بِهَا صَاحِبَهَا شرح مضمون این موافق حدیث اول این باب است ـ سیزدهم حدیث قَالَ اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا مِنْ جُرْعَةٍ يَتَجَرَّعُهَا الْعَبْدُ اَحَبَّ اِلَى اللهِ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ يَتَجَرَّعُهَا عِنْدَ تَرَدُّدِهَا فِي قَلْبِهِ اِمَّا بِصَبْرٍ وَاِمَّا بِحِلْمٍ شرح الحلم بکسر حاء عاقلی و برد باری و هر دو اینجا مناسبت و بنابر اول صبر بمعنی ... و حلم بمعنی ... است که عاقلانه باشد و بنابر دوم صبر بمعنی گذرانیدن بی اختیارست بنابر آنکه گاهی کظم غیظ در بی اختیاری مستعمل میشود و حلم بمعنی گذرانیدن با اختیارست یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام نیست هیچ شربتی که می آشامد آنرا بنده محبوبتر سوی الله تعالی از شربت خشمی که می آشامد آنرا در وقت آمد و رفت آن شربت در

دل او یا بصبر یا بحلم مراد برد و اینست که گاهی بخاطرش میرسد که انتقام یا جزع باید کرد و گاهی بخاطرش ضد آن میرسد باب بیست و پنجم حلم باب الحلم شرح الحلم بکسر حاء مهمله و سکون لام خردمندی و آهستگی که لازم آنست یعنی این باب بیان فضیلت خردمندی و آهستگی است و در این باب نه حدیث است اول حدیث سَمِعْتُ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لَا يَكُونُ الرَّجُلُ عَابِدًا حَتَّى يَكُونَ حَلِيمًا وَاِنَّ الرَّجُلَ كَانَ اِذَا تَعَبَّدَ فِي بَنِي اِسْرَائِيلَ لَمْ يُعَدَّ عَابِدًا حَتَّى يَصْمُتَ قَبْلَ ذَلِكَ عَشْرَ سِنِينَ شرح شنیدم از امام رضا علیه السلام که میگفت نمیباشد مرد کامل در عبادت که اهل حق و از جمله عابدان شمرده شود تا نباشد عاقل و بدرستی که مرد چون کار خود را عبادت میکرد در بنی اسرائیل شمرده نمیشد در میان عابدان مگر وقتی که ساکت بوده باشد معموم ... پیش از شمردن او از عابدان ده سال اشارت باینست که همه عاقل سکوت و همه جهل سخن در مجالس اهل دنیا و لهذا در شریعت موسی صوم صمت از جمله عبادات شمرده بوده ـ دوم حدیث عَنْ اَبِي حَمْزَةَ قَالَ الْمُؤْمِنُ خَلَطَ عَمَلَهُ بِالْحِلْمِ يَجْلِسُ لِيَعْلَمَ وَيَنْطِقُ لِيَفْهَمَ لَا يُحَدِّثُ اَمَانَتَهُ الْاَصْدِقَاءَ وَلَا يَكْتُمُ شَهَادَتَهُ الْاَعْدَاءَ وَلَا يَفْعَلُ شَيْئًا مِنَ الْحَقِّ رِيَاءً وَلَا يَتْرُكُهُ حَيَاءً اِنْ زُكِّيَ خَافَ مِمَّا يَقُولُونَ وَاسْتَغْفَرَ اللهَ مِمَّا لَا يَعْلَمُونَ لَا يَغُرُّهُ قَوْلُ مَنْ جَهِلَهُ وَيَخْشَى اِحْصَاءَ مَا قَدْ عَمِلَهُ شرح روایت از ابو حمزه ثمالی که از اصحاب امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهم السلام بود و گفت مومن آمیخته کرده عمل خود را بهمه جا عاقلی یعنی اینکه می نشیند در مجلس درس و وعظ و مانند آنها تا علم مسائل دین بهم رساند و سخن میگوید در آن مجالس تا اگر از تقریر عالم فهمیده باشد فهم حکایت میکند راز را که باو سپرده شده باو دوستان و میشوند که ... خود را از دشمنان یعنی که از ایشان و مجلسی از او طلب کنند برای نفع خود شان گواهی حق را میدهد و نمیکند چیزی از کار آنها را برای دیدن دیگران و ترک نمیکند کار آنها را از شرم از دیگران نظیر قول الله تعالی ان الله لا یستحیی ان یضرب مثلا ما بعوضة اگر ستایش کرده شود میترسد از آنچه میگویند که مبادا باعث خود پسندی شود و طلب آمرزش میکند الله تعالی را از آنچه نمیدانند از جمله عیبهای او و الا ستایش نمیکردند بیان این آنکه باز نمی نیز نداو ستایش کسی که ندانسته تفصیل احوال او را و میترسد از شمردن ملائکه در نامه اعمال و هر چه را که حصر کرده آنرا که او باد در روز حساب عقوبت شود ـ سیوم حدیث كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ اِنَّهُ لَيُعْجِبُنِي الرَّجُلُ اَنْ يُدْرِكَهُ حِلْمُهُ عِنْدَ غَضَبِهِ شرح ان میدرکه بدل اشتمال من الرجل است یعنی امام زین العابدین علیه السلام میگفت بدرستی که شان اینست که هر آینه بخوش می آمد مرا این صفت مرد که دریابد او را عقل او در وقت غضب او ـ چهارم حدیث عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الْحَيِيَّ الْحَلِيمَ شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل دوست میدارد شرمگین عاقل را ـ پنجم حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا اَعَزَّ اللهُ بِجَهْلٍ قَطُّ وَلَا اَذَلَّ بِحِلْمٍ قَطُّ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله عزیز نکرده الله تعالی کسی را بنادانی و بعقل هرگز خوار نکرده کسی را باهستگی و عاقلی هرگز ـ ششم حدیث قَالَ اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَفَى بِالْحِلْمِ نَاصِرًا وَقَالَ اِذَا لَمْ تَكُنْ حَلِيمًا فَتَحَلَّمْ شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام بس است آهستگی باعتبار یاری کننده و گفت اگر نباشی آهسته بحسب خلقت پس خود را آهسته بنما یعنی آهستگی را که هستی آهسته طبع میشود ـ هفتم حدیث بَعَثَ اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ غُلَامًا لَهُ فِي حَاجَةٍ فَاَبْطَأَ فَخَرَجَ اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى اَثَرِهِ

و بعضی میگویند که از اصحاب امام موسی کاظم علیه السلام نیز بوده

فوجده نائماً فجلس عند رأسه يروّحه حتّى انتبه فلمّا انتبه قال له ابو عبد الله عليه السلم يا فلان
والله ما ذلك لك تنام الليل والنهار لك الليل ولنا منك النهار
شرح تنام مرفوع یا منصوب بتقدیر ان تنام است و جمله فعلیه است یعنی دوستان امام جعفر صادق علیه السلم رعقب او غلامی
از خود را برای حاجتی پس غلام دیر کرد پس بیرون رفت امام جعفر صادق علیه السلم رعقب او و پس یافت او را خوابیده پس نشست نزد
سر او با دمیزد او را که مگس یا گرما آزارش نکند تا آنکه بسبب آن نود در از خواب برخیزد تا آنکه بیدار شد پس چون بیدار شد گفت او را
امام علیه السلم ای فلان نخدا قسم که نیست آن کار که کردی حلال برای تو اینکه خواب کنی شب و روز بیان آنکه برای تست خواب شب و برای
ماست از تو خواب روز یعنی که رخصت ما نیتوانی در روز خوابید مگر آنکه شب قرض داده باشی دوم اصل قال رسول الله
صلّى الله عليه وآله انّ الله يحبّ الحيي الحليم العفيف المتعفّف شرح گفت رسول الله صلی الله
علیه و آله که دوستی که الله تعالی دوست میدارد و شرمگین عاقل نگاهدارنده خود از ناحق عادت نگاهدارنده خود از ناحق را سیم اصل عن ابي عبد
الله عليه السلم قال اذا وقع بين الرجلين منازعة نزل ملكان فيقولان للسّفيه منهما قلت وقلت
وانت اهل لما قلت ستجزى بما قلت ويقولان للحليم منهما صبرت وحلمت سيغفر لك ان
اتممت ذلك قال فان ردّ الحليم عليه ارتفع الملكان شرح لک خبر فاعل است و فاعل محذوف الذنوب است
یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت چون واقع شود میان دو مرد نزاعی فرود می آیند دو فرشته پس میگویند بی
عقل از جملة آن دو کس را دشنام دادی و دشنام دادی و تو لایقی آن را که گفتی زود باشد که جزا داده شوی بآنچه دشنام دادی
و میگویند عاقل از جملة آن دو کس را صبر کردی و عاقلی کردی زود باشد که آمرزش کنا هان برای تو حاصل شود اگر بآخر رسانی
آن عاقلی را امام علیه السلم گفت پس اگر جواب دشنام را بر گرداند آن که عاقلی کرده بود بر آن بی عقل اول بالا میروند دو فرشته یعنی
که آن وقت از هر دو ناراضی میشوند و میروند باب پنجاه و ششم اصل باب الصمت وحفظ اللسان شرح این باب بیان
فضیلت ساکت بودن و نگاهداشتن زبانست از سخنی که نفس آدمی میل بگفتن آن کند بی برهان بر صدق و جواز آن در این باب
بیست و یک حدیث است اول اصل قال ابو الحسن عليه السلم من علامات الفقه الحلم والعلم والصمت
انّ الصمت باب من ابواب الحكمة انّ الصمت يكسب المحبّة انّه دليل على كلّ خير شرح الفقه بکسر فا و سکون
قاف فهمیدن که معنی علمی که بفکر و استنباط حاصل شده باشد یعنی گفت امام رضا علیه السلم از جملة علامتهای فهمیدن حقیقت ایمان
آهستگی در کارها و دانش از کلفتها و گفتن در بند است مدرستی که گفتن نادانسته درست از درهای راستی و درستی بدرستی که
نگفتن نادانسته باعث دوستی الله تعالی میشود چه آن از جملة اعمال صالحه است چنانچه می آید در حدیث بیست و یکم و میتواند بود که مراد دوستی
خلایق باشد بدرستی که نگفتن نادانسته راهنماینده و مردم رفت بر هر خوبی و صاحبش یا راهنماینده صاحبش است بر هر خوبی بسبب
چه بر گوینده فکر ولی حرفت دوم اصل سمعت ابا جعفر عليه السلم يقول انّما شيعتنا الخرس شرح الخرس
بضم خاء با نقطه و سکون را بی نقطه و سین بی نقطه جمع اخرس لال یعنی شنیدم از امام محمد باقر علیه السلم که میگفت جز این نیست
که شیعه ما لالانند اشارتست بآنکه کسی که دانست حقیقت مذهب شیعه امامیه را و پیروی آن کرد چند آنکه معلوم و مقرر او باشد سخنی را

عمل بآن شود (م)

میگویم

میگویم پس مانند لالست در اکثر مجالس در اکثر سخنها سیم اصل شهدت ابا عبد الله عليه السلم وهو يقول لمولى
له يقال له سالم ووضع يده على شفتيه وقال يا سالم احفظ لسانك تسلم ولا تحمل الناس على رقابنا
شرح واو در وضع حالیه است تقدیر قد است تا آخر حدیث معنی چنین است که از تصرف کاتبان باشد یعنی حاضر بودم نزد امام جعفر
صادق علیه السلم در حالی که او سخن میگفت غلامی که آزاد او بود و گفته میشد آن غلام را سالم بحالی که گذاشته بود دست خود را بر دو
لب خود تا اشارت بمهر لب باشد و گفت ای سالم نگاه دار زبان خود را تا سلامت یابی و سوار مکن مردم را بر گردنهای ما
یعنی باعث کشتن ما مکن ما را چهارم اصل حضرت ابا الحسن صلوات الله عليه وقال رجل اوصني فقال احفظ
لسانك تعزّ ولا تمكّن الناس من قيادك فتذلّ رقبتك شرح القیاد بکسر قاف
و یا دو نقطه در پایین و الف و دال بی نقطه ریسمانی که در گردن چارپا بسته باشند و با آن آن را کشند بهر جا که خواهند نسبت خواری
بگردن باعتبار آنست که خواری و عزت آدمی از گردن او پیداست یعنی حاضر شدم نزد امام موسی کاظم صلوات الله علیه و گفت
او را مردی سفارشی کن مرا پس گفت نگاهدار زبان خود را تا عزیز شوی و سخنهای بی اندیشه ریسمان خود را بدست مردم مده
که هر جا که خواهند ترا ببرند پس خوار شود گردن تو مراد اینست که راه سخن بدست مردم مده پنجم اصل قال رسول
الله صلّى الله عليه وآله لرجل اتاه الا ادلّك على امر يدخلك الله به الجنّة قال بلى يا رسول الله
قال انل ممّا اناك الله قال فان كنت احوج ممّن انيله قال فانصر المظلوم قال فان كنت اضعف
ممّن انصره قال فاصنع للاخرق يعني اشر عليه قال فان كنت اخرق ممّن اصنع له قال فاصمت
لسانك الّا من خير اما يسرّك ان تكون فيك خصلة من هذه الخصال تجرّك
الى الجنّة شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله مردی را که آمده بود نزد رسول علیه السلم آیا راهنمایی کنم ترا بر کاری که داخل
کند ترا الله تعالی بسبب آن کار در بهشت گفت بلی راهنمایی کن ای رسول الله گفت عطا کن سائل را از جمله آنچه عطا کرده ترا الله تعالی
آن مرد گفت پس اگر باشم محتاجتر از کسی که عطا میکنم او را چه باید کرد گفت پس یاری کن مظلومی را که طلب یاری کند گفت پس
اگر باشم ضعیفتر از کسی که یاری میکنم او را چه باید کرد گفت پس نیکی کن برای کم عقلی که فهم او بجایی نمیرسد و با تو مشورت میکند رسول
علیه السلم میخواست این را که دلالت و راه و راست کن گفت پس اگر باشم کم فهمتر از کسی که نیکی میکنم برای او چه باید کرد گفت
پس خاموش کن زبان خود را و نگاهدار آن را مگر از سخنی که معلوم تو باشد که سخن خیر است و محض خیر است پس نیست آیا خوشحال
نمیکند ترا اینکه باشد در تو صفتی خوب از این صفات حمیده که بکشاند آن صفت خوب ترا بسوی بهشت ششم اصل عن ابي
عبد الله عليه السلم قال قال لقمان لابنه يا بنيّ ان كنت زعمت انّ الكلام من فضّة فانّ السكوت
من ذهب شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت که گفت لقمان حکیم پسر خود را ای پسرک
من اگر بدانی خوبی سخن را و ظن و گمان کنی که آن سخن از نقره است با همین که در کمال بزرگی است پس ساکت باش و گمان
سخن را چه بدرستی که سکوت از آن انطلاقات مراد اینست که آن سخن از نقره خواهد بود دیگر قلب خواهد بود و سکوت از
بعایت عزیز مثل طلا خواهد بود هفتم اصل قال رسول الله صلّى الله عليه وآله امسك لسانك فانّها

حالیه است بتقدیر قد و حاصل آن قول است میر
شفیتنه راجع با امام و راجع بسالم میتواند بود (م)

لا (م)

بلی (م)

صدقةٌ تصدّقُ بها علی نفسك ثمّ قال ولا یعرف عبدٌ حقیقةَ الایمان حتّی یخزن من لسانه
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله نگاه دار زبان خود را چه بدرستی که صفت نگاه داشتن زبان خود صدقه ایست که تصدق
میکنی آن را بر خود یعنی که نفع آن در دنیا و آخرت بتو عاید میشود و بعد از آن گفت و نمی‌شناسد بنده حقیقت ایمان را تا
رب العالمین را تا هر وقتی که در قتال و بند کنند بعض زبان خود را اشارتست بنهی از سخن … و مگو مگر سخنی که صدق آن و موافقت
مصلحت وقت در آن معلوم باشد هشتم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عزّ وجلّ الم تر الی الذین قیل
لهم کفّوا ایدیکم قال یعنی کفّوا السنتکم شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام در قول الله عز وجل آیا ندیدی
ان را آیا نظر کردی بسوی جمعی که گفته شد ایشان را که باز دارید دستهای خود را از قتال با مشرکان امام گفت میخواهد این را که باز
دارید زبانهای خود را از سخنی که باعث قتال شود مخفی نماند که این اشارتست باینکه امر بکف ایدی لازم دارد امر بکف السنه را و
تفسیر ایدی بالسنه جهت … این آیت جاریست در شیعه امامیه در زمان تقیه چنانچه … در کتاب الروضه در ذیل حدیث نوح
صلی الله علیه یوم القیمه نهم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله نجاةُ المؤمن من حفظ لسانه
شرح گفت امام رسول الله صلی الله علیه وآله نجات مؤمن از آتش جهنم بسبب نگاه داشتن زبان اوست از سخن …
مراد اینست که آن اصل اعظم نجاتست دهم حدیث سمعت ابا جعفر علیه السلام یقول کان ابوذر رحمه الله
یقول یا مبتغی العلم انّ هذا اللسان مفتاح خیرٍ ومفتاح شرٍّ فاختم علی لسانك كما
تختم علی ذهبك وورقك شرح المبتغی بالغین معجمه بصیغه اسم فاعل از ابتغاء …
طلبکار چیزی … و برای اینست که اکثر طلبکاران خود را … که ما طالب علمیم و این قسم علم را که موافق عقل از رسول و …
و آن اصل جمیع عقلیات … یعنی شنیدم از امام
محمد باقر علیه السلام که میگفت که ابوذر غفاری رحمه الله میگفت ای طالب علم بدرستی که این زبان کلید بهشتست و کلید جهنم است پس مهر
کن بر زبان خود تا مبادا که غافل شوی و صرف … نشود و در جهنم … چنانچه مهر میکنی بر زر طلای خود و بر نقره
خود تا مبادا که غافل شوی و در ضروریات تو مثل نفقه عیال و زکوه صرف نشود و در باعث آزار تو صرف شود یازدهم حدیث
عن ابی عبد الله علیه السلام قال کان المسیح علیه السلام یقول لا تکثروا الکلام فی غیر ذکر الله فانّ الذین
یکثرون الکلام فی غیر ذکر الله قاسیةٌ قلوبهم ولکن لا یعلمون شرح روایتست از امام جعفر
صادق علیه السلام که گفت عیسی علیه السلام میگفت بسیار سخن مگویید در غیر یاد الله تعالی … است که …
که جماعتی که بسیار سخن میگویند در غیر یاد الله تعالی سخت است دلهای ایشان یعنی که دورست از قبول کلمه حق ولیکن نمیدانند
… که از کثرت علم مسائل حکمت و حقایق و معارف بسخن در آمده … افمن شرح الله صدره للاسلام
فهو علی نور من ربه فویل للقاسیة قلوبهم من ذکر الله دوازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال ما من یوم الّا
وکلّ عضو من اعضاء الجسد یکفّر اللسان یقول نشدتك الله ان نعذّب فیك
شرح التکفیر زاری کردن … ان نعذّب بفتح همزه و سکون نون و صیغه مضارع مجهول متکلم مع الغیر … تقدیر

من ان

من ان نعذّب است و ظرف متعلق بنشدتك است … یعنی روایتست از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت نیست هیچ روزی مگر بر حالی که هر عضوی از اعضای بدن بزبان حال زاری میکند نزد زبان میگوید قسم میدهم ترا
بالله تعالی که خود را نگاه داری از اینکه بعذاب گرفتار شویم بسبب تو مخفی نماند که این کلام بزبان حال و بر سبیل استعاره تمثیلیه است
و مراد اینست که اکثر باعث عذاب آدمی زبانست پس لازم نمی‌آید که کسی بگناه دیگری معذب شود حقیقة سیزدهم حدیث عن علی
بن الحسین صلوات الله علیهما قال انّ لسان ابن آدم یشرف علی جمیع جوارحه کلّ صباح فیقول کیف
اصبحتم فیقولون بخیر ان ترکتنا ویقولون الله الله فینا ویناشدونه ویقولون انّما
نثاب ونعاقب بك شرح الله منصوبست بتقدیر اتق الله و ثانی تکرار برای تاکیدست یعنی روایتست از امام
زین العابدین صلوات الله علیه گفت بدرستی که زبان فرزند آدم از بلندی نظر میکند و مشرف میشود بر جمیع اعضای او هر صبح پس
میگوید بزبان حال چه حال دارید در این صبح پس میگویند بزبان حال خوب حالی داریم اگر تو واگذاری ما را و میگویند بترس
عذاب الهی را بترس عذاب الهی را در حق ما و قسم میدهند او را و میگویند جز این نیست که مزد داده میشویم و عذاب کرده
میشویم بسبب تو یعنی که عمده باعث آنها تویی چهاردهم حدیث جاء رجلٌ الی النبیّ صلی الله علیه وآله فقال یا
رسول الله اوصنی قال احفظ لسانك قال یا رسول الله اوصنی قال احفظ لسانك قال
یا رسول الله اوصنی قال احفظ لسانك ویحك وهل یکبّ الناس علی مناخرهم
فی النار الّا حصائد السنتهم شرح ویح بفتح واو و سکون یاء دو نقطه در پایین و حاء بی نقطه …
~~جای تعجب و گاهی برای ترحم و گاهی برای نسبت … بصیغه مضارع~~
… مضاعف معلوم باب نصر یا باب افعال … مناخر جمع منخر بفتح میم و سکون نون و فتح خاء با نقطه و راء بی نقطه و کسر میم و
کسر خاء و ضم میم و ضم خاء و فتح میم و کسر خاء یعنی الحصائد بفتح حاء بی نقطه و صاد بی نقطه و الف و همزه و دال بی نقطه جمع حصیده
بفتح حاء و کسر صاد زراعتی و گیاهی که درو شده … تشبیه زبان … و تشبیه سخنی که در هم باشد
بدرو … شده که تمیز میان خوب و بد نمیکند یعنی آمد مردی بسوی نبی صلی الله علیه وآله پس گفت ای رسول الله سفارشی کن مرا
گفت نگاه دار زبان خود را باز آن مرد گفت ای رسول الله سفارشی کن مرا گفت نگاه دار زبان خود را … وای بر تو آیا سرنگون
می‌اندازد مردم را بر بینیهای ایشان در آتش جهنم چیزی مگر درو شده های زبانهای ایشان مراد فتواهای بی علم و مانند آنهاست
و اشارتست بقول الله تعالی در سوره شعرا فکبکبوا فیها هم والغاوون و بیان شد در شرح حدیث اول باب … پانزدهم حدیث
قال رسول الله صلی الله علیه وآله من لم یحسب کلامه من عمله کثرت خطایاه وحضر
عذابه شرح لم یحسب بصیغه مضارع معلوم غایب … یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله هر که نشمرد
سخن خود را از جمله عمل او که در نامه اعمال … بسیار میشود غلطهای او در گفتگو و حاضر و مهیا میشود عذاب جهنم او
مراد اینست که … شانزدهم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله یعذّب الله
اللسان بعذابٍ لا یعذّب به شیئاً من الجوارح فیقول ای ربّ عذّبتنی بعذابٍ لم تعذّب

یعنی تعجب است و نصب آن باضمار حرف ندا است و گاهی با حرف ندا نیز می‌باشد چنانچه گذشت در کتاب العقل در حدیث هشتم آخر باب

باز آن مرد گفت ای رسول الله سفارشی کن مرا گفت نگاه دار زبان خود را وای تعجب از حال تو

به شیئاً فیقال له خرجت منك كلمة فبلغت مشارق الارض ومغاربها فسفك بها الدم الحرام وانتهب بها المال الحرام وانتهك بها الفرج الحرام وعزتی لاعذبنك بعذاب لا اعذب به شیئاً من جوارحك

شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله عذاب میکند الله تعالی زبان اهل جهنم را بعذابی که عذاب نمیکند بآن قسم عذاب چیزی دیگر از اعضا را پس میگوید بزبان حال ای صاحب کل اختیار من عذاب کردی مرا بعذابی که عذاب نکردی بآن قسم چیزی دیگر را یکی گفته میشود او را بزبان حال بیرون آمد از تو سخنی در فتوی پس رسید باطراف زمین طرفهائی که در جانب مشرق است و طرفهائی که در جانب مغرب پس ریخته شد بآن فتوی خون ناحق و غارت کرده شد بآن فتوی مال ناحق و پرده دریده شد بآن فتوی فرج ناحق قسم بعزت خودم که هر آینه عذاب خواهم کرد ترا بنوعی از عذاب که عذاب نکنم بآن نوع هیچ چیز از اعضای صاحب ترا هفدهم اصل

قال رسول الله صلی الله علیه وآله ان كان فی شیء شؤم ففی اللسان شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله اگر باشد در چیزی زحمتی [illegible] پس در زبانست اشارتست باینکه کوشت [illegible] و خانه [illegible] هیجدهم اصل

سمعت الرضا علیه السلم یقول كان الرجل من بنی اسرائیل اذا اراد العبادة صمت قبل ذلك عشر سنین شرح مضمون این گذشت در حدیث اول باب سابق نوزدهم اصل

قال رسول الله صلی الله علیه وآله من رای موضع كلامه من عمله قل كلامه الا فیما یعنیه شرح یعنیه بعین بی نقطه و نون و یاء دو نقطه در پایین بصیغه مضارع معلوم باب ضرب و ضمیر مستتر راجع بماست و ضمیر بارز راجع بمن است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله کسی که دید مرتبه سخن خود را از جمله عمل خود باینکه دانست عمده بودن سخن را در میان اعمال کم شد سخن او مگر در چیزی که مهم شود او را و مثل این است اینکه بیان شد در حدیث یازدهم اشارتست باینکه مردم نادان [illegible] گمان میکنند بخیال اینکه سخن ایشان در نامه اعمال نوشته نمیشود و باد آنرا میبرد [illegible] که [illegible] جهت [illegible] وحال آنکه عمده و باعث ثواب و عقاب که در نامه اعمال نوشته میشود سخن است چنانچه گذشت در حدیث نوزدهم بیستم اصل

عن ابی عبد الله علیه السلم قال فی حكمة آل داود علی العاقل ان یكون عارفاً بزمانه مقبلاً علی شانه حافظاً للسانه شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت در حکمتهای آل داود [illegible] باشد در کار ضرور خود تا این عمر عزیز صرف لاطائل نشود و نگاه دارنده باشد زبان خود را که کلید بهشت و جهنم است چنانچه گذشت در حدیث اول بیست یکم اصل

عن ابی عبد الله علیه السلم قال لا یزال العبد المؤمن یكتب محسناً ما دام ساكتاً فاذا تكلم كتب محسناً او مسیئاً شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت همیشه بنده مؤمن نوشته میشود در نامه اعمال در شمار نیکوکاران چندانکه خاموش است چه خاموشی از جمله اعمال صالحه است پس چون سخن گفت نوشته میشود نیکوکار یا بدکار زیرا که مراد اینست که سخن محل خطرست و در خاموشی خطری نیست باب پنجاه و پنجم

باب المداراة شرح المداراة بدال بی نقطه و راء بی نقطه و الف منقلب از یاء و گاهی بهمزه میباشد ملایمتی کردن است با مردان بکار بردن دانش و دفع ضرر دشمن میباشد یعنی این باب بیان فضیلت ملایمت با مردم است و در این باب شش حدیث است اول اصل

قال رسول الله صلی الله علیه وآله ثلث من لم تكن فیه لم یتم له عمل ورع یحجزه عن معاصی الله وخلق یداری به الناس وحلم یرد به جهل الجاهل شرح الخلق بضم خاء با نقطه و سکون و ضم لام آدمی گری مداری بیاراست و بهره مستوانده بود فرق میان خلق و حلم آنجاست که خلق وجودی است چه آن سخن هموار است که از روی دانش باشد چنانچه گفته انک لعلی خلق عظیم و حلم عدمی است چه آن تغافل و بردباریست و هرد و برای محافظت حدود نفیست که گاهی مقتضای وقت از فرائض میشود یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله سه صفت هر که نباشد آنها در او کامل نمیشود برای او عبادات او اول پرهیزکاری که منع کند او را از معصیتهای الله تعالی اصرار بر کبیره و ترک ذنب [illegible] چنانچه گفته انما یتقبل الله من المتقین دوم هموارئی که دانش بکار برد با آن در سلوک با مردم سیوم بردباری که برگرداند بآن درشتی درشتگو را دوم اصل

سمعت جعفراً علیه السلم یقول جاء جبرئیل علیه السلم الی النبی صلی الله علیه وآله فقال یا محمد ربك یقرئك السلام ویقول لك دار خلقی شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت آمد جبرئیل علیه السلم سوی نبی صلی الله علیه وآله پس گفت ای محمد صاحب کل اختیار تو میرساند ترا سلام و میگوید ترا که ملایمت کن با مخلوقین من سیوم اصل

عن ابی جعفر علیه السلم قال فی التوریة مكتوب فیما ناجی الله عز وجل به موسی بن عمران علیه السلام یا موسی اكتم مكتوم سری فی سریرتك واظهر فی علانیتك المداراة عنی لعدوی وعدوك من خلقی ولا تستسب لی عندهم باظهار مكتوم سری فتشرك عدوك وعدوی شرح المناجات سخن نهان و مراد اینجا وحی بی واسطه ملک است اکتم بصیغه امر باب نصر است و اظهر بصیغه امر باب افعال است بتقدیر مدارا و عن برای تضمین معنی دفع یعنی بجای عنک مستعمل شده و برای اشارت باینکه دفع ضرر از دوستان الله بجای دفع ضرر از الله تعالی است لعدوی متعلق باظهرست عدو در واحد و تثنیه و جمع مستعمل میشود و اینجا مراد جمعیت چه ضمیر عندهم راجع بعدوست و لا تستسب بسین بی نقطه و تشدید باء یک نقطه مفتوحه بصیغه نهی حاضر معلوم از باب استفعالست و در بعض نسخ و لا تسب بصیغه نهی باب افعالست و مفعول آن محذوفست بتقدیر و لا تسب رؤسائهم الضلال و بنابر نسخه اول لی بجای لك است چنانچه عنی بجای عنك بود و بنابر نسخه دوم لی بجای خودست و بر هر تقدیر ظرف متعلق بمدخول لای ناهیه است و مطابق قول الله تعالی است در سوره انعام که ولا تسبوا الذین یدعون من دون الله فیسبوا الله عدواً بغیر علم و می آید در حدیث دوازدهم باب صد و هشتم و سیوم سین بی نقطه بفتح سین بی نقطه و تشدید باء یک نقطه و ضمیر متکلم است یعنی روایتست از امام محمد باقر علیه السلم گفت در توریة نوشته شده در جمله آنچه وحی بی واسطه کرد الله عز وجل آنرا بموسی بن عمران علیه السلم ای موسی پنهان کن پنهان کردنی راز مرا در دل خود و ظاهر کن در آشکارا خود که زبان و جوارح دیگرست ملایمت و دفع ضرر از من را برای دشمنان من و دشمنان تو از جمله مخلوقین من و دشنام حاصل مکن برای من یاد دشنام مرده معبودان ضلالت را برای رضای من نزد دشمنان من و دشمنان تو باظهار پنهان کردنی سر من تا شریک شوی دشمنان خود و دشمنان مرا در دشنام من مراد اینست که مثلاً اگر با ایشان گوئی خصوصیات انواع عذاب را که برای پیشوایان ایشان که معبودان ایشانند مهیا شده شروع در دشنام تو میکنند و آن دشنام تعدی بمن میکنند و لهذا چو

فرعون پرسید که فما بال القرون الاولی پس بنا بر بطلان شرک چیست حال پدران و پیشوایان که بر شرک مردهاند موسی جواب داد
که علمها عند ربی و تصریح معذب بودن ایشان نکرد تا فرعون یکبارگی شروع در طعن و دشنام او نکند چهارم حدیث قال رسول الله
صلی الله علیه و آله امرنی ربی بمداراة الناس کما امرنی باداء الفرائض شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله
امر کرد مرا صاحب کل اختیار من بمدارای مردم چنانچه امر کرد مرا بادای فرائض مثل نماز و زکوة و جهاد با مشرکان صریح پنجم حدیث
عن ابی عبد الله علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله مداراة الناس نصف الایمان و
الرفق بهم نصف العیش ثم قال ابو عبد الله علیه السلام خالطوا الابرار سرا و خالطوا الفجار
جهارا و لا تمیلوا علیهم فیظلموکم فانه سیاتی علیکم زمان لا ینجو فیه من
ذوی الدین الا من ظنوا انه ابله و صبر نفسه علی ان یقال انه ابله لا عقل له
شرح لا تمیلوا بصیغه نهی حاضر از باب افعال یا تفعیل الاماله و التمییل مایل کردن کسی را از جانبی بجانبی دیگر و تقدیر آن
علیکم برای مراعات بدو معنی است اول برگردانیدن کسی از مذهبی و فکری که در آن بجد است با اظهار غلط او در آن دوم شکایت
کسی را نزد دیگری بردن تا دادخواهی کند و معنی اول اینجا مناسبتر است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفت
رسول الله صلی الله علیه و آله تغافل با مردم یعنی مدارا با ایشان در کار نصف ایمان است یعنی که در ترک مدارا ایمان در خطر عظیم است و هموار بودن با
ایشان نصف زندگانی بفراغت است بعد از آن گفت امام جعفر صادق علیه السلام آشنایی کنید با نیکوکاران در پنهانی یعنی
که مدار آشنایی بر اتحاد دین داشته باشد و آشنایی کنید با فاسقان در آشکارا و اظهار مکنید بر ایشان خطاهای ایشان را تا ظلم کنند شما را یعنی
بحث و مانند آن چه بدرستی که شان این است که خواهد آمد بر سر شما زمانی که نجات از ظلم فاسقان نمییابد در آن زمان از صاحبان
دین هیچ کس مگر کسی که گمان کنند که او کودن است و وا دارد نفس خود را بر اینکه راضی شود که گفته شود که او کودن است عقلی که تمیز نیک
از بد کند نیست او را ششم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول ان قوما من الناس قلت مداراتهم
للناس فالقوا من قریش و ایم الله ما کان باحسابهم باس و ان قوما من غیر قریش حسنت
مداراتهم فالحقوا بالبیت الرفیع قال ثم قال من کف یده عن الناس فانما یکف عنهم یدا
واحدة و یکفون عنه ایدی کثیرة شرح ایم بفتح همزه و سکون یا [illegible] در یا من مخفف ایمن
جمع یمین و مبتدا و رفع آن با بتدات و خبر محذوف است تقدیر ایم الله قسمی الاحساب جمع حسب بفتح حا مهمله و سین مهمله و با
که یاد کرده میشود از صفات حمیده بعضی یا از شرفهای پدران او یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت بدرستی
که جمعی از مردم کم بود تغافل ایشان از بدیهای مخالفان پس انداخته شدند بامر خلفای ضلالت و بجهل قضاة و علمای ایشان
از قبیله قریش و قسم بخدا قسم است که نبود در شرف ایشان عیبی سوای ترک تغافل یا نبود در شرف پدران ایشان عیبی
و بر هر تقدیر مراد این است که از بنی هاشم بودند و بدرستی که جمعی از غیر قریش خوب بود تغافل ایشان از بدیهای مخالفان پس الحاق
کرده شدند بامر خلفای ضلالت و بجهل قضاة و علمای ایشان بخانواده بلند مرتبه که بنی هاشم از جمله قریش باشند راوی
گفت بعد از آن امام گفت کسی که تغافل از بدیهای مردم کند پس جز این نیست که باز میدارد از ایشان یک دست را

وباز

و باز میدارند بدیهای مردم از او دستهای بسیار را مراد این است که نفع مدارا با کوچک مردم میرسد و منتهی میشود که مقصود این باشد
که کسی که بزرگ تغافل باز میدارد دستیاری خود را از مردم پس جز این نیست که باز میدارد از ایشان یک دستیاری را و باز میدارند مردم
از او دستیاریهای بسیار را مراد این است که از ترک مدارای او ضرری بمردم مخالف نمیرسد و با و ضرر میرسد باب چهل و هشتم حدیث
باب الرفق شرح این باب بیان فضیلت ملایمت در سلوک است و در این باب شانزده حدیث است اول حدیث عن ابی جعفر علیه
السلام قال ان لکل شیء قفلا و قفل الایمان الرفق شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که
هر چیزی را قفلی است که با آن محفوظ از دزد میماند و قفل ایمان ملایمت است که حفظ میکند آن را از بردن شیطان مراد این است که
عنف گاهی باعث کفر میشود چنانچه میآید در حدیث دهم دوم حدیث قال ابو جعفر علیه السلام من قسم له الرفق قسم
له الایمان شرح گفت امام محمد باقر علیه السلام کسی که نصیب شده باشد از جانب توفیق الله تعالی او را ملایمت سلوک نصیب شده
او را ایمان مراد این است که زیاد و کم ایمان بقدر زیاد و کم ملایمت سلوک است سیوم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الله
رفیق یحب الرفق فمن رفقه بعباده تسلیله اضغانهم و مضادته لهواهم و قلوبهم و من رفقه
بهم انه یدعهم علی الامر یرید اذا لهم عنه رفقا بهم لکیلا یلقی علیهم عری الایمان
و مثاقلته جملة واحدة فیضعفوا فاذا اراد ذلک نسخ الامر بالاخر فصار منسوخا
شرح التسلیل بیرون آوردن چیزی جوانح ملایمت المضاده مصدر باب مفاعله برای چیزی ضد قرار دادن چنانچه گذشت در حدیث
چهارم باب بیست و دوم کتاب التوحید که ضاد النور بالظلمة و ضد هم بودن دو چیز و اینجا معنی اول مراد است اضافه در مضادته
اضافه فاعل است و لام در لهواهم برای تعلق مصدر بمفعول با است و در بعض نسخ مضادته بغیر جمع است و بنابراین معنی دوم
مراد است و لام در لهواهم برای سببیت است و حاصل هر دو یکیست المثاقله بضم میم و کسر قاف جمع مشتقل بصیغه اسم مفعول باب افعال و یا آن
بارهای گران رها کردن و در جمع برای دلالت بر مبالغه در مفرد است مانند صیارفه در جمع صیرفی و مراد مشقلی بار است که
بهر که گذارند سنگین میشود یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که الله تعالی هموار کار است و دوست میدارد
هموار را از مکلفین بیان این آنکه از جمله همواری او با بندگان خود کشیدن کینهای ایشان است از دلهای ایشان بسبب آن است
بلکه کینه کسی در دل داشتن عذاب حاضر است و از جمله همواری او با بندگان خود ضد هم کردن او است مرخواهشهای نفسهای ایشان
و دلهای ایشان را یعنی که محال است که دل آدمی جمع کند چیزی که مقتضای خواهش نفس او باشد مثل اعتقادات اهل ضلالت چنانچه
روایت شده در محاسن برقی که عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله تبارک و تعالی و اعلموا ان الله یحول بین المرء و قلبه فقال یحول
بینه و بین ان یعلم ان الباطل حق و عن ابی عبد الله علیه السلام قال ابی الله ان یعرف باطلا حقا ابی الله ان یجعل الحق فی قلب المؤمن
باطلا لا شک فیه و ابی الله ان یجعل الباطل فی القلب الکافر المخالف حقا لا شک فیه و لو لم یجعل هکذا ما عرف حق من باطل و از
جمله همواری او با بندگان این است که او وا میگذارد مکلفان را بکاری که میخواهد بر طرف کردن ایشان را از آن تا بیاد نیفکند و در بر
ایشان دستهای ایمان و بارهای گران ایمان را یکمرتبه پس ضعیف و عاجز شوند پس چون اراده کند آن بر طرف کردن را نسخ میکند
آن کار را بکار دیگری پس میگردد آن کار بر طرف کرده شده چنانچه توجه بجانب بیت المقدس منسوخ شد بتوجه بجانب کعبه چهارم حدیث

قال رسول الله صلى الله عليه وآله الرفق يمن والخرق شوم شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله
همواری در هر کار مبارکی آن کار است وتندی در هر کار شومی است ششم حل عن ابی جعفر علیه السلم قال ان الله عز وجل
رفیق یحب الرفق ویعطی علی الرفق ما لا یعطی علی العنف شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلم گفت
بدرستی که الله عز وجل هموار کار است دوست میدارد همواری هر کار را و میدهد بمطلب بنده را بسبب همواری آن مقدار که نمیدهد آن را
نوع
بسبب تندی هفتم حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله ان الرفق لم يوضع على شيء الا زانه ولا نزع من شيء الا شانه
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله بدرستی که همواری گذاشته نشد بر چیزی از مکلفان وغیر ایشان مگر آنکه زینت داد آن چیز را
وکنده نشد از چیزی که ناهموار شود مگر آنکه زشت کرد آن را هشتم حل رفعه الى النبي صلى الله عليه وآله قال ان في الرفق الزيادة
عن عمرو بن ابی المقدام
والبركة ومن يحرم الرفق يحرم الخير شرح نهایتا بلا باز رسیده حدیث را تا نبی صلی الله علیه وآله
روایت از عمرو بن ابی المقدام
گفت بدرستی که در همواری زیادتی رزق و برکت است و هر که محروم شود از همواری محروم میشود از خیر دنیا و آخرت نهم حل عن ابی
عبدالله علیه السلم قال ما زوی الرفق عن اهل بیت الا زوی عنهم الخیر شرح روایت از امام
جعفر صادق علیه السلم گفت دور کرده نشد همواری از خانواده مگر آنکه دور کرده شد از ایشان خیر دنیا و آخرت دهم حل عن ابی عبدالله
علیه السلم قال ایما اهل بیت اعطوا حظهم من الرفق فقد وسع الله علیهم فی الرزق والرفق
فی تقدیر المعیشة خیر من السعة فی المال والرفق لا یعجز عنه شیء والتبذیر لا یبقی
معه شیء ان الله عز وجل رفیق یحب الرفق شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت
هر خانواده که داده شد نصیب لایق ایشان از همواری خواه در اخراجات و خواه در سلوک با مردم پس بتحقیق فراخ کرده الله تعالی
بر ایشان در روزی و همواری در اخراجات و تدبیر معاش بهتر است از فراخی در مال و همواری در تدبیر معاش کمی نمیکند از آن
چیزی از مال که آدمی قادر بر کسب آن است و تلف و خرج بیجا نمیماند با آن چیزی از مال هر چند که بسیار باشد بدرستی که الله تعالی هموار کار است
دوست میدارد همواری را یازدهم حل عن ابی الحسن علیه السلم قال قال لی وجری بینی وبین رجل من القوم
كلام فقال لی ارفق بهم فان كفر احدهم فی غضبه ولا خیر فیمن كان كفره فی غضبه
عن هشام بن احمر الاول
از هشام بن احمر
شرح روایت است از امام موسی کاظم علیه السلم راوی گفت امام گفت سخنی در صحبت من و جاری شد و بود میان من و میان مردی
از جماعت گفتگویی که باعث رنجش باشد پس گفت مرا همواری کن با ایشان چه بدرستی که ترک دین هر یک از ایشان در غضب
اوست و خیر و خوبی نیست در کسی که باشد بی دینی او در غضب او و مراد اینست که اگر از کسی آزرده باشند افترا و انواع حیلها
که بر خلاف دین اسلام است میکنند برای آزار آن کس و از شر این قسم جماعت دوری باید کرد دوازدهم حل عن ابی الحسن موسی
علیه السلم قال الرفق نصف العیش شرح روایت است از امام موسی کاظم علیه السلم گفت همواری نصف زندگانی است در نوعی است
نصفی دیگر وسعت مال و صحت بدن است سیزدهم حل قال رسول الله صلى الله علیه وآله ان الله یحب الرفق
ویعین علیه فاذا رکبتم الدواب العجف فانزلوها منازلها فان كانت الارض مجدبة فانجوا
عنها وان كانت مخصبة فانزلوها منازلها شرح العجف بضم عین مهمله و سکون جیم جمع عجفا الاعزان انزلوها
علیها

بمرادها

بپرده و جا بصیغه امر باب مفاعلت فان كانت تفصیلیه است المجدبه بجیم و دال مهمله و باء یکنقطه بصیغه اسم فاعل باب افعال
بی گیاه فانجوا بنون و جیم بصیغه امر معتل اللام واوی باب نصر است النجاة خلاص شدن والنجاء بالف ممدوده و مقصوره تعجیل
ضمیر عنها راجع بارض است و خلاص شدن مراد است و در بعض نسخ علیها است پس ضمیر راجع به دواب است و تعجیل مراد است
المخصبه بخاء با نقطه و صاد بی نقطه و باء یکنقطه بصیغه اسم فاعل باب افعال با گیاه یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله بدرستی که
الله تعالی دوست میدارد همواری را و مدد میکند در کارسازی بنا بر همواری چنانچه مذکور شد در حدیث پنجم و میتواند بود که مراد
این باشد که اسباب آرامیدن همه کس اگر با آنها عمل نمایند پس چون در سفری سوار شوید بر ستوران لاغر پس فرود آورید آنها را
در وقت چاشت خوردن و نماز کردن و مانند آنها در جاهای لایق آنها باین روش که اگر زمین بی گیاه است پس خلاص شوید از آن زمین
با همین که در آنجا چاشت نمائید یا نماز کنید چنانچه واقع شده که در زمین شوره نماز مکروه است و اگر زمین صاحب گیاه است پس فرود
آورید ستوران را در جاهای لایق آنها باعتبار کثرت گیاه و مانند آن سیزدهم حل قال رسول الله صلى الله علیه وآله
لو كان الرفق خلقا یرى ما كان مما خلق الله شیء احسن منه شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله اگر میبود همواری
سلوک مخلوقی که دیده میشد از جمله آنچه خلق کرده الله تعالی چیزی که خوش صورت تر از آن باشد چهاردهم حل عن احدهما
ع م علیهما السلم قال ان الله رفیق یحب الرفق ومن رفقه بكم تسلیله اضغانكم ومضادة قلوبكم فانه
لیرید تحویل العبد من الامر فیتركه علیه حتى یحوله بالناسخ كراهیة تثاقل الحق علیه
شرح در مضادة قلوبکم اضافه مصدر بمفعول باب مفاعلت و ظاهر شد در شرح حدیث سوم این باب پانزدهم حل قال رسول الله صلى
الله علیه وآله ما اصطحب اثنان الا كان اعظمهما اجرا واحبهما الى الله ارفقهما بصاحبه
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله مصاحبت نکردند دو کس مگر آنکه بود بزرگتر آن دو کس باعتبار ثواب و محبوبتر ایشان سوی
الله تعالی آنکه هموار سلوک تر است با مصاحبش شانزدهم حل سمعت ابا عبدالله علیه السلم یقول من كان رفیقا فی امره
نال ما یرید من الناس شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم که میگفت هر که باشد هموار در کار خود در میان مردم
کامیاب میشود از مردم چنانچه تجربه شده که حتی حاکمان جابر در همواری سلوک بیشتر از ناهمواری منتفع میشوند در دنیا از رعیت خود باب
دهم حل باب التواضع شرح این باب بیان فضیلت فروتنی است و در این باب چهارده حدیث است اول حل عن
ابی عبدالله علیه السلم قال ارسل النجاشی الى جعفر بن ابی طالب واصحابه فدخلوا علیه وهو فی بیت له
جالس على التراب وعلیه خلقان الثیاب قال فقال جعفر فاشفقنا منه حین رأیناه على تلك الحال
فلما رأى ما بنا وتغیر وجوهنا قال الحمد لله الذی نصر محمدا واقر عینه الا ابشركم فقلت بلى ایها
الملك فقال انه جاءنی الساعة من نحو ارضكم عین من عیونی هناك فاخبرنی ان الله عز وجل قد
نصر نبیه محمدا واهلك عدوه واسر فلان وفلان وفلان التقوا بواد یقال له بدر كثیر الاراك
لكانی انظر الیه حیث كنت ارعى لسیدی هناك وهو رجل من بنی ضمرة
شرح جعفر و یارانش صاحب دو هجرتند یکی از مکه بسبب ترس آزار قریش دیگری از حبشه بمدینه نجاشی بفتح نون و تخفیف جیم و تشدید

وتخفیف یا لقب پادشاه مشهور حبشه بوده و نام او اصحمه بود و بفتح همزه و سکون صاد مهمله و فتح حاء مهمله الخلقان بضم خاء با نقطه
وسکون لام و قاف جمع خلق بفتح خاء و فتح لام کهنه فادر فاشفقنا یعنی ترسیدیم بنا بر اینکه اظهار اسلام نجاشی معلوم ایشان بود
و بر خاک نشستن عادت اهل مصیبت است در بعض بلاد و بنا بر این ترسیده اند که مبادا که خبر او وفتی اندازد رسول علیه السلم رسیده
باشد و نجاشی است از تسلیم فرستاده کان قریش کند ایشان را تا بکه بر ند یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت فرستاد
نجاشی سوی جعفر بن ابی طالب و یاران او در وقتی که در حبشه بودند و ایشان را طلب کرد پس داخل شدند بر او و در خانه از او بود
بر سر خاک و بر بدن او جامهای کهنه بود امام گفت پس جعفر گفت پس ترسیدیم از نجاشی وقتی که دیدیم او را بآن حال پس چون دید حال
ما او گردید رو های ما از رنگی برنگی گفت ستایش الله تعالی راست آنکه نصرت داد محمد را و خنک کرد چشم او را بخوشحالی آیا خوشنود نمیشوید
شما ایس گفتیم بلی خوشنود میشویم ای پادشاه پس گفت بدرستی که شان اینست که آمد نزد من این دم از جانب سمت شما جاسوسی از جانب
من که در آنجا بود و بمن خبر داد مرا که الله عز و جل بتحقیق نصرت داد پیغمبر خود محمد را و هلاک کرد دشمن او را و اسیر شد فلان کس است که
از انجمله است ابو جهل و اسیر شدند فلان و فلان مراد همان کس است که از انجمله است عباس و عقیل با هم برخورد ند
روی شکر در بدره که نام آن بدر است بسیار سواکست هر آینه گویا که من نظر من سوی هر جائی که شبانی میکردم برای آنکه مرد
آنجا و آن آنکه مردی بود از بنی ضمره بفتح ضاد با نقطه و سکون میم و در امقیطه طائفه عمرو بن امیه ضمری آنکه که نجاشی پادشاه
حبشه بود و او را یک پسر بود و نجاشی را عمی بود که ده از ده پسر داشت و اهل حبشه پدر نجاشی را کشتند و عم او را پادشاه کردند
و نجاشی مدتی در خدمت عم خود میبود تا آنکه اهل حبشه بعم او گفتند که ما خاطر جمع نیستیم از اینکه نجاشی در وقت فرصت انتقام پدر
خود کشد او را میباید کشت عم او گفت دیروز پدر او کشته شد امروز کشتن او نیز معقول نیست او را بغربت فروختند و مغنی خریدار
او را از این دیار بیرون برد چنان کردند و بعد از مدتی عم نجاشی بصاعقه وفات یافت و پسران او هیچکدام قابل پادشاهی نبودند
لا علاج اهل حبشه رفته نجاشی را برضای آقای او آوردند و بعد از آن آقای او آمد بطلب حق خود و این دیوان از نجاشی عرض کرد
داد را میشناخت نجاشی اهل حبشه را طلب نمود و گفت حق جانب اوست یا غلام را تسلیم او کنید یا قیمت را لا علاج قیمت را
تسلیم کردند متن فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ اَيُّهَا الْمَلِكُ فَمَا لِي اَرَاكَ جَالِسًا عَلَى التُّرَابِ وَعَلَيْكَ هٰذِهِ الْخُلْقَانُ فَقَالَ
يَا جَعْفَرُ اِنَّا نَجِدُ فِيمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَى عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ اَنَّ مِنْ حَقِّ اللّٰهِ عَلَى عِبَادِهِ اَنْ يُحْدِثُوا لَهُ تَوَاضُعًا عِنْدَمَا يُحْدِثُ لَهُمْ
مِنْ نِعْمَةٍ فَلَمَّا اَحْدَثَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ لِي نِعْمَةً بِمُحَمَّدٍ اَحْدَثْتُ لِلّٰهِ هٰذَا التَّوَاضُعَ شرح پس گفت او را جعفر ای پادشاه پس چیست مرا که
می بینم ترا نشسته بر سر خاک و بر بدن تو این کهنه جامهاست پس گفت ای جعفر بدرستی که ما می یابیم در کتابی که فرستاده الله
بر عیسی علیه السلم این را که از جمله حق الله تعالی بر بندگان اینست که بجا آورند برای او فروتنی از فروتنی را نزد آنکه الله تعالی بجا آورد برای ایشان
از نعمتی پس چون بجا آورد الله عز و جل برای من نعمتی بسبب فتح محمد بجا آوردم برای الله تعالی این فروتنی را محتمل نماند که ظاهر لفظ عبادت
اینست که اصل تواضع مشترک باشد میان جمیع شرایع اگر چه خصوصیت تواضع مختلف است در شریعت عیسی آن بوده که گردد در
این شریعت سجده شکر است متن فَلَمَّا بَلَغَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ لِاَصْحَابِهِ اِنَّ الصَّدَقَةَ تَزِيدُ صَاحِبَهَا كَثْرَةً
فَتَصَدَّقُوا يَرْحَمْكُمُ اللّٰهُ وَاِنَّ التَّوَاضُعَ يَزِيدُ صَاحِبَهُ رِفْعَةً فَتَوَاضَعُوا يَرْفَعْكُمُ اللّٰهُ وَاِنَّ الْعَفْوَ يَزِيدُ صَاحِبَهُ

عِزًّا فَاعْفُوا يُعِزَّكُمُ اللّٰهُ شرح پس چون رسید خبر تواضع نجاشی بنبی صلی الله علیه و آله بآن تقریب گفت اصحاب خود را بدرستی که تصدق
زیاد میکند صاحبش را باعتبار وفور مال پس تصدق کنید تا رحمت کند شما را الله تعالی و بدرستی که فروتنی زیاد میکند صاحبش را باعتبار
بلندی مرتبه پس فروتنی کنید تا بلند مرتبه کند شما را الله تعالی و بدرستی که بخشایش گناه زیردستان زیاد میکند صاحبش را باعتبار عزت
پس بخشایش کنید تا عزیز کند شما را الله تعالی دوم حدیث عَنْ مُعَوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ اِنَّ فِي السَّمَاءِ مَلَكَيْنِ مُوَكَّلَيْنِ
بِالْعِبَادِ فَمَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَاهُ وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَاهُ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت شنیدم
از او که میگفت که بدرستی که در آسمان دو فرشته اند که موکل بندگان اند پس هر که فروتنی کند برای الله تعالی بقبول احکام او و جاری ولی
رفعت میدهند او را بیشتری بد در حاجات و هر که تکبر کند پستی میدهند او را اند مت تنگ جاکری بعد ضلالت که جاکران مستمند
با کم مددی در حاجات سیوم حدیث عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اَفْطَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ عَشِيَّةَ خَمِيسٍ فِي مَسْجِدِ قُبَاءَ فَقَالَ هَلْ مِنْ شَرَابٍ فَاَتَاهُ اَوْسُ بْنُ خَوْلِيٍّ الْاَنْصَارِيُّ بِعُسٍّ مَخِيضٍ
بِعَسَلٍ فَلَمَّا وَضَعَهُ عَلَى فِيهِ نَحَّاهُ ثُمَّ قَالَ شَرَابَانِ يُكْتَفَى بِاَحَدِهِمَا مِنْ صَاحِبِهِ لَا اَشْرَبُهُ وَلَا اُحَرِّمُهُ وَلٰكِنْ اَتَوَاضَعُ
لِلّٰهِ فَاِنَّ مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللّٰهُ وَمَنْ تَكَبَّرَ خَفَضَهُ اللّٰهُ وَمَنِ اقْتَصَدَ فِي مَعِيشَتِهِ رَزَقَهُ اللّٰهُ وَمَنْ
بَذَّرَ حَرَمَهُ اللّٰهُ وَمَنْ اَكْثَرَ ذِكْرَ الْمَوْتِ اَحَبَّهُ اللّٰهُ شرح قبا بضم قاف و با بی نقطه و الف ممدوده و مقصوره
موضعی است نزدیک مدینه اوس بفتح همزه و سکون واو و سین بی نقطه است خولی بفتح خاء با نقطه و فتح و سکون واو و تشدید یا است العس
بضم عین بی نقطه و تشدید سین بی نقطه کاسه چوبین بزرگ جمع عساس دوغ و عسل شیر است برای اینکه اکتفا بعسل با آب میتوان کرد
اکتفا بدوغ میتوان کرد و جمع آن دو باعث زیادتی مزه میشود پس جمع میان شیر و عسل از این قبیل است یعنی روایت است از
عبد الرحمن بن الحجاج از امام جعفر صادق علیه السلم گفت روزه وا کرد رسول الله صلی الله علیه و آله شام پنجشنبه در مسجد قبا پس گفت
هیچ آشامیدنی هست پس آورد نزد او اوس بن خولی انصاری کاسه دوغ با عسل را پس چون گذاشت آن را بر دهن خود دور کرد
آن را بعد از آن گفت دو آشامیدنیست که اکتفا بیکی از آنها میتوان کرد که دیگری نباشد و در لذت تفاوتی نباشد بلکه اگر باشد در اکثر
ذائقها عکس است نمی آشامم آن را و حرام نمیکنم آن را و لیک فروتنی میکنم برای الله تعالی چه داری از تصحیح نعمت او چه بدرستی که هر که
فروتنی کند برای الله تعالی بلند میکند مرتبه او را الله تعالی و هر که تکبر کند پست میکند مرتبه او را الله تعالی و هر که میانه روی کند در معاش خود
روزی میدهد او را الله تعالی بقدر حاجت بی تنگی و هر که تلف خرجی کند محروم میکند او را الله تعالی بتنگی در معاش و هر که بسیار کند
یاد مرگ را دوست میدارد او را الله تعالی چه او زاهد در دنیا میشود و زاهد محبوب الله تعالی است چنانچه می آید در حدیث دوازدهم و سیزدهم
باب بیست و یکم چهارم حدیث عَنْ دَاوُدَ الْحَمَّادِ عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِثْلَهُ وَقَالَ مَنْ اَكْثَرَ ذِكْرَ اللّٰهِ اَظَلَّهُ اللّٰهُ فِي جَنَّتِهِ شرح
روایت است از داود حمار بفتح حاء بی نقطه و تشدید میم و الف و راء بی نقطه دلال الاغ بکرایه دو الاغ از امام جعفر صادق علیه السلم
مثل حدیث سیوم و این زیادتی که گفت هر که بسیار کند یاد الله تعالی را در سایه رحمت خود میکند او را الله تعالی در بهشت خود و محتمل
که میتواند بود که این فقره در این روایت بدل فقره آخر روایت اولی باشد بقرینه اینکه اعاده واو شده در من اکثر
پنجم حدیث سَمِعْتُ اَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَذْكُرُ اَنَّهُ اَتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اِنَّ اللّٰهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يُخَيِّرُكَ

عَنْ مُعَوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ م
از معاویه بن عمار م
مَلَكٌ فَقَالَ م

أن تكون عبداً رسولاً متواضعاً أو ملكاً رسولاً قال فنظر إلى جبرئيل عليه السلام وأومأ بيده أن تواضع فقال
عبداً متواضعاً رسولاً فقال الرسول مع أنه لا ينقصك مما عند ربك شيئاً قال ومعه مفاتيح خزائن الأرض
شرح نزدیک بهمین مضمون می آید در حدیث ششم از باب شصت و یکم قال تواضع جمله معترضه است و ضمیر مستتر در قال راجع برسول الله است ان
بفتح همزه و سکون نون مفسره است فقال عبداً بتقدیر فقال اخترت ان اکون عبداً است الرسول عبارت از ملک است که پیغمبر
در قال و معه راجع برسول الله است و معه یعنی و ان کان معه است و اینکه وصل مراد است و میتواند بود که ضمیر قال راجع بملک باشد
و مقول قول محذوف باشد بتقدیر قال ذلک باشد و واو حالیه باشد یعنی شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام که مذکور میکرد که ملکی
آمد نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و گفت بدرستی که الله تبارک و تعالی مخیر کرده ترا که باشی بنده و رسول فروتنی
کننده یا پادشاه و رسول پس گفت پس نظر کرد بسوی جبرئیل علیه السلام و اشارت کرد بدست خود که فروتنی کن پس رسول
گفت اختیار کردم که باشم بنده فروتنی کننده و رسول پس گفت آن ملکی که پیغام آورده بود پادشاهی با وجود اینکه ناقص
نکند از تو آنچه نزد صاحب کل اختیار است اصلا چیزی علیه السلام گفت و با وجود اینکه با آن پادشاهی کلیدهای خزینهای زمین
نیز باشد قبول نکنم پادشاهی را اشارتست بآنکه راحت و فروتنی بهتر از پادشاهی است در دنیا نیز ششم حدیث عن أبي عبد الله
عليه السلام قال من التواضع أن ترضى بالمجلس دون المجلس وأن تسلم على من تلقى وأن تترك المراء
وإن كنت محقاً ولا تحب أن تحمد على التقوى شرح علی در علی التقوی تعلیلیه است و ظرف متعلقست بتحب یا بتحمد
یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت از جمله فروتنی است که راضی شوی بجای نشستنی که پایین جای لایق
تو باشد و اینکه سلام کنی بهر که برمیخوری از مسلمانان و اینکه ترک کنی مباحثه را اگرچه صاحب حق باشی مراد تسلیم باطل نیست
بلکه مراد اینست که اظهار کنی که منتهای فکر من همین بود و ساکت شوی و اینکه دوست نداری که ستایش کرده شوی بصفت
کمالی بسبب پرهیزکاری اینکه مبادا که در تو عجبی که باعث هلاکت بهم رسد هفتم حدیث عن أبي عبد الله عليه السلام قال أوحى
الله عز وجل إلى موسى عليه السلام أن يا موسى أتدري لما اصطفيتك بكلامي دون خلقي قال يا رب
ولم ذاك قال فأوحى الله تبارك وتعالى إليه يا موسى إني قلبت عبادي ظهراً لبطن فلم أجد فيهم
أحداً أذل نفساً منك يا موسى إنك إذا صليت وضعت خدك على التراب أو قال على الأرض
شرح ظهراً منصوب است بدل عبادی تشدید لام در لبطن برای غایت تا افاده تاکید در وارسیدن بطن کند و راجع معنی
و او میشود با ضم مبالغه یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت وحی کرد الله عز و جل بسوی موسی علیه السلام که ای
موسی آیا میدانی که چرا برگزیدم ترا بسخن خود و ترا کلیم الله کردم نه دیگری از مخلوقین خود را موسی گفت ای صاحب کل اختیار
من و چرا است آن امام گفت پس وحی کرد الله تبارک و تعالی بسوی او که ای موسی بدرستی که من گردانیدم بامتحان که
وارسیدم بندگان خود را پشت و روی نیافتم در ایشان هیچیک را که متواضعتر باشد برای من باعتبار دل از
تو ای موسی بدرستی که تو چون نماز کنی میگذاری پهلوی روی خود را بر خاک منقولست که در شرع موسی سجده
نماز پهلوی رو بر زمین بوده بر سبیل استحباب یا وجوب و میتواند بود که مراد بعد از نماز و سجده شکر باشد یا امام گفت

برزمین

بر زمین شک از راوی است و حاصل هر دو یکیست هشتم حدیث مر علي بن الحسين صلوات الله عليهما على
المجذمين وهو راكب حماره وهم يتغدون فدعوه إلى الغداء فقال إني لولا أني صائم لفعلت
فلما صار إلى منزله أمر بطعام فصنع وأمر أن يتنوقوا فيه ثم دعاهم فتغدوا عنده وتغدى معهم
شرح المجذمين بصیغه اسم فاعل از باب افعال است یعنی صاحبان جذام یعنی گذشت امام زین العابدین صلوات الله علیه
بر صاحبان جذام بر حالی که او سوار الاغ خود بود و ایشان چاشت میخوردند پس طلب کردند او را بسوی چاشت خوردن
پس گفت آگاه باشید بدرستی که اگر نه این میبود که من روزه دارم هر آینه میکردم آنرا که طلب کردید پس چون رفت بمنزل
خود امر کرد طعام را ساختن طعامی پس ساخته شد و امر کرد که تکلف کنند در آن طعام بعد از آن خواند ایشان را در روز دیگر
پس چاشت خوردند نزد او و او نیز چاشت خورد با ایشان مخفی نماند که این منافات ندارد با آنچه منقولست که فرار از صاحب جذام
چنانچه از شیر میگریزی چه آن در صورتیست که نفس متاثر شود و کمال اطمینان بمقتضای [illegible] عاقبت نداشته باشد نهم حدیث
عن أبي عبد الله عليه السلام قال إن من التواضع أن يجلس الرجل دون شرفه شرح روایت است از امام
جعفر صادق علیه السلام گفت از جمله فروتنی است که بنشیند مرد در مجلس پایین مرتبه کمال خود دهم حدیث نظر أبو عبد الله عليه السلام
إلى رجل من أهل المدينة قد اشترى لعياله شيئاً وهو يحمله فلما رآه الرجل استحيى منه فقال أبو
عبد الله عليه السلام اشتريته لعيالك وحملته إليهم أما والله لولا أهل المدينة لأحببت أن أشتري
لعيالي الشيء ثم أحمله إليهم شرح نظر کرد امام جعفر صادق علیه السلام بسوی مردی از اهل مدینه بر حالی که خریده بود برای عیال خود چیزی
و او برداشته بود آنرا پس چون دید امام علیه السلام آن مرد شرم کرد از او پس گفت امام علیه السلام خریدی آنرا برای عیال خود
و برداشته نقل کردی آنرا بسوی ایشان آگاه باش بخدا قسم که اگر نبود طعن اهل مدینه هر آینه دوست میداشتم که خود خریداری
نمایم برای عیال خود چیزی را بعد از آن خود بردارم و نقل کنم بسوی ایشان یازدهم حدیث عن أبي عبد الله عليه السلام قال فيما أوحى
الله عز وجل إلى داود عليه السلام يا داود كما أن أقرب الناس إلى الله المتواضعون كذلك
أبعد الناس من الله المتكبرون شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت در آنچه وحی کرد الله عز و جل بسوی داود
علیه السلام این بود که ای داود چنانچه نزدیکترین مردمان بسوی الله تعالی اهل تواضعند همچنان دورترین مردمان از الله تعالی اهل تکبرند دوازدهم حدیث
عن أبي بصير قال دخلت على أبي الحسن موسى عليه السلام في السنة التي قبض فيها أبو عبد الله عليه السلام فقلت
جعلت فداك ما لك ذبحت كبشاً ونحر فلان بدنة فقال يا أبا محمد إن نوحاً عليه السلام كان في السفينة
وكان فيها ما شاء الله وكانت السفينة مأمورة فطافت بالبيت وهو طواف النساء وخلى سبيلها
نوح عليه السلام فأوحى الله عز وجل إلى الجبال أني واضع سفينة نوح عبدي على جبل منكن فتطاولت
وشمخت وتواضع الجودي وهو جبل عندكم فضربت السفينة بجؤجؤها الجبل قال فقال نوح عليه
السلام عند ذلك يا ماري أتقن وهو بالسريانية رب أصلح قال فظننت أن أبا الحسن عليه السلام عرّض بنفسه
شرح وحی کرد بمعنی اعلام بر سبیل حقیقتست و دادن شعور بکوه برای اعلام بر تعجبی ندارد چه نفس ناطقه انسانی نیز

وقتی که

طواف کشتی نوح مذکور میشود در کتاب حج
در حدیث اول از باب حج الانبیا علیهم السلام
که باب هشتم است

جسمی است از اجسام و مدتی بی شعور بوده و آن شعور را فقه با یاری التقن بیار دو نقطه در پایین و الف و جیم و الف و کسر را بی نقطه و با
دو نقطه در پایین و فتح همزه و سکون تا دو نقطه در بالا و کسر قاف و سکون نون است التقن بعض شد تفرع یعنی روایت است از ابو بصیر
که اهل کوفه است از عراق عرب گفت داخل شدم بر مجلس امام موسی کاظم علیه السلم در منی در سالی که گرفته شد از دنیا در آن سال امام
جعفر صادق علیه السلم مرا دید پس از وفات او پس گفتم قربانت شوم چیست مرا که قربان کردی قوچی را و قربان کرد برادر تو فلان
که عبد الله افطح باشد شتری را پس گفت برای اشارت باینکه اراده عبد الله مذهب که در زمان حیوة پدر خود دعوی امامت کند و هر چه من قربان
کنم او بالاتر از آنرا اختیار خواهد کرد پس من تو ضیع کردم ای ابو محمد بدرستی که نوح علیه السلم بود در کشتی و بود نوح در کشتی هر چه که خدا
الله تعالی مراد است که بود در کشتی از اصناف خلایق آنچه خواست الله تعالی و بود کشتی مامور بامر نوح باینمعنی که سکان آن با بیت
خود میداشت تا افعال حج را با تمام بجا آورد پس طواف کرد بکعبه طوافی که آخر افعال حج است و آن طواف نساء است باینمعنی
که افعال حج را تمام بجا آورد حتی طواف نساء را و ذکر رکعتین طواف نکرده برای اینکه آن خلف مقام ابراهیم میشود و در رکعتین
واجب بوده یا برای اینکه آن داخل ارکان نیست بلکه مثل جزء طواف است و بر اینقیاس است میتواند در منی بود جهت رجم جمرات گذشت
سکان از نوح علیه السلم تا بهر جا که خواهد برود پس وحی کرد الله عز و جل سوی کوهها که من خواهم گذاشت کشتی نوح را که بنده فرمان
بردار منست بکوهی از جمله شما پس اظهار درازی کردند کوهها و بلند کردند خود را بالا بردند و تکبر و [illegible] و فروتنی کرد کوه جودی
و آن کوهیست در عراق عرب در موصل پس زد کشتی سینه خود را بآن کوه و چنانچه مذکور است در سوره هود امام گفت پس گفت نوح علیه السلم
نزد آن زدن سکان کشتی از روی تعجب در اینکه در کوههای بلند فرود نیامده و اینجا فرود آمده یا [illegible] و آن لغت سریانیه
[illegible] ای صاحب کل اختیار من عاقبت را بخیر کن [illegible] پس گمان کردم که امام موسی
کاظم اشارت کرد بامامت خود بعد از پدر و بطلان دعوی امامت عبد الله افطح سیزدهم حدیث عن الحسن بن جهم عن ابی الحسن علیه السلم
علیه السلم قال قال التواضع ان تعطی الناس ما تحب ان تعطاه شرح روایت از حسن بن جهم از
امام موسی کاظم علیه السلم گفت که گفت فروتنی است که دهی مردم را [illegible] تعظیم ایشان چنانچه دوست میداری که داده شوی آن از
جانب مردم چهاردهم حدیث و فی حدیث آخر قال قلت ما حد التواضع الذی اذا فعله العبد کان
متواضعا فقال التواضع درجات منها ان یعرف المرء قدر نفسه فینزلها منزلتها بقلب
سلیم لا یحب ان یاتی الی احد الا مثل ما یؤتی الیه ان رای سیئة درءها بالحسنة
کاظم الغیظ عاف عن الناس والله یحب المحسنین شرح [illegible] تفسیر قلب سلیم است که در سوره شعرا
و سوره صافات است یاتی بصیغه مضارع معلوم باب [illegible] مثل [illegible] مرفوع و فاعل یاتی است یوتی بصیغه
مضارع معلوم [illegible] بتفعیل [illegible] راجع [illegible] است و [illegible] بقدر
ما [illegible] ضمیر الیه راجع [illegible] کاظم حین و در حدیث دیگر از حسن بن جهم از امام موسی کاظم ر
کاظم علیه السلم است که حسن گفت که گفتم چیست مرتبه فروتنی که چون کسی آنرا بنده باشد صاحب فروتنی در عرف باینمعنی که کمتر
از آن اعتبار باشد پس امام علیه السلم گفت فروتنی چندین مرتبه است از جمله آنها اینست که بشناسد مرد مقدار خود را

پس

پس فرود آورد آنرا در مرتبه خود بدل بی عیب یعنی دل اینکه دوست ندارد که آید از جانب قضا و قدر از حق
سوی هیچیک از مسلمانان مگر آنچه برای خود میخواهد اگر چه بد بیا از مسلمانی دفع کند آن بد را بموعظه حسنه یا بداراء حسنه یا بجهت
حسنه چنانچه گویا که از خود شس بدی سر زده و مصلاح میکند اشارت است بآیت سوره رعد و سوره قصص ویدرؤن بالحسنة السیئة فرو خورنده
خشم است تجاوز کننده است از مردمان گناه کاران و الله تعالی دوست میدارد نیکوکاران را چنانچه در سوره آل عمران مذکور است
باب شصتم حدیث باب الحب فی الله والبغض فی الله شرح فی هر دو جا برای تعلیل است یعنی این باب بیان فضیلت دوستی برای
رضای الله تعالی و دشمنی برای رضای الله تعالی است درین باب شانزده حدیث است اول حدیث عن ابی عبد الله
علیه السلم قال من احب لله و من ابغض لله و اعطی لله فهو ممن کمل ایمانه شرح کمل بصیغه ماضی معلوم باب حسن است
و ایمانه مرفوع و فاعل است یا از باب تفعیل است و ایمانه منصوب و مفعول است یعنی روایت است از امام جعفر صادق
علیه السلم گفت هر که دوست داشت کسی را که دوست داشت برای رضای الله تعالی و دشمن داشت کسی را که دشمن
داشت برای رضای الله تعالی و داد مال خود را در آنچه داد برای رضای الله تعالی پس او از جمله جمعی است که کامل است
ایمان ایشان دوم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال من اوثق عری الایمان ان تحب فی الله و
تبغض فی الله و تعطی فی الله و تمنع فی الله شرح چهار فعل بصیغه مجهول است و ظرف نایب فاعل است یعنی
روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت از جمله مستحکم تر دستهای ایمان که هر که بآن چسبید ایمان او حفظ دارد
این است که دوستی برای الله تعالی باشد و دشمنی برای الله تعالی باشد و دادن مال برای الله تعالی باشد و ندادن مال برای
الله تعالی باشد مثل ندادن مال بفاسقان که مدد فسق ایشان شود چنانچه گفته در سوره هود و لا ترکنوا الی الذین ظلموا
و مثل ندادن مال بسفها چنانچه گفته در سوره نساء و لا تؤتوا السفهاء اموالکم سوم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه
و آله ود المؤمن فی الله من اعظم شعب الایمان الا و من احب فی الله و ابغض فی الله و اعطی
فی الله و منع فی الله فهو من اصفیاء الله شرح اضافه در ود المؤمن اضافه مصدر بمفعول است شعب
بضم شین با نقطه و فتح عین بی نقطه و با یکنقطه جمع شعبه اجزائی که مستقل باشد در میان کل خود و مضمون این حدیث
سابق است چهارم حدیث من ابی بصیر عن ابی عبد الله علیه السلم قال سمعته یقول ان المتحابین
فی الله یوم القیمة علی منابر من نور قد اضاء نور وجوههم و نور اجسادهم
و نور منابرهم کل شیء حتی یعرفوا به فیقال هؤلاء المتحابون فی الله شرح روایت است
از ابو بصیر از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت شنیدم از او میگفت بدرستی که جمعی که یکدیگر را دوست دارند
برای رضای الله تعالی در روز قیامت بر منبرهایی از نور اند بر حالی که روشن کرده نور روهای ایشان و نور
بدنهای ایشان و نور منبرهای ایشان هر چیز را که در عرصات است تا شناخته شوند باین صفت و گفته شود
که این جماعت دوستداران همند برای الله تعالی پنجم حدیث سألت ابا عبد الله علیه السلم عن الحب
و البغض أمن الایمان هو فقال و هل الایمان الا الحب والبغض ثم تلا هذه الآیة حبب

اِلَیْکُمُ الْاِیْمَانَ وَزَیَّنَهُ فِی قُلُوبِکُمْ وَکَرَّهَ اِلَیْکُمُ الْکُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْیَانَ اُولٰئِکَ هُمُ الرَّاشِدُونَ

شرح استشهاد باین آیت و دو آیت دیگر مذکورست در کتاب الروضه در ذیل وصیة النبی صلی الله علیه و آله لامیر المؤمنین علیه السلام و گذشت در کتاب الحجة در حدیث هشتاد و یکم باب صد و هفتم که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة است که حبب الیکم الایمان و زینه فی قلوبکم یعنی امیر المؤمنین علیه السلام و کره الیکم الکفر و الفسوق و العصیان الاول و الثانی و الثالث و سوای این میگوییم بعنوان اظهار احتمال که تحبیب چیزی سوی مخاطبان و تزیین آن در قلوب ایشان عبارت است از ذکر بسیاری از مقتضیات حب آنچیز و آنها آیات بینات محکمات آمره بسؤال اهل الذکر از هر مشکل و پیروی ایشان است مثل آیت سوره زمر قل هل یستوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون انما یتذکر اولوا الالباب و آیت سوره یونس افمن یهدی الی الحق احق ان یتبع امن لا یهدی الا ان یهدی فما لکم کیف تحکمون و امثال اینها بسیارست و ایمان عبارت است از کسی که حب او ایمان است و کره چیزی سوی مخاطبان عبارت است از ذکر مقتضیات کراهت و بغض آنچیز و آنها آیات بینات محکمات ناهیه از پیروی ظن و از اختلاف از روی ظن است مثل آیت سوره یونس و سوره نجم ان الظن لا یغنی من الحق شیئا و مثل آیت سوره بنی اسرائیل و لا تقف ما لیس لک به علم و مثل آیت سوره آل عمران و لا تکونوا کالذین تفرقوا و اختلفوا من بعد ما جاءهم البینات و اولئک لهم عذاب عظیم و امثال اینها نیز بسیارست و کفر عبارت است از کسی که حب او سرکشی از احکام الله تعالی است و عصیان عبارت است از کسی که حب او مخالفت احکام الله تعالی است پس بغض ایشان ایمان است مشار الیه اولئک اهل طاعت تحبیب و تزیین و تکریه است

یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از دوستی کسی و دشمنی با کسی آیا از جمله اجزای ایمان مکلف به است آن مراد اینست که آیا اختیاری و مامور به است یا جبریست بی اختیار که تکلیف تعلق بآن نگیرد پس گفت آیا ایمان چیزی است غیر دوستی با خدا و رسول و وصی و دشمنی با ضد ایشان مراد اینست که عمده مکلف به فعل دل است چنانچه گذشت در تفسیر قل کل یعمل علی شاکلته در شرح حدیث چهارم باب یازدهم بعد از آن خواند این آیت را از سوره حجرات که الله تعالی محبوب کرد سوی شما کسی را که حب او ایمان است و آرایش داد او را در دلهای شما و ناخوش کرد سوی شما کسی را که حب او کفر است و کسی را که حب او فسوق است و کسی را که حب او عصیان است ایشانی که فرمانبرداری کردند تحبیب و تزیین و تکریه را ایشانند راه یافتگان

ششم

حس قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ لِاَصْحَابِهِ اَیُّ عُرَی الْاِیْمَانِ اَوْثَقُ فَقَالُوا اللهُ وَرَسُولُهُ اَعْلَمُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الصَّلٰوةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الزَّکٰوةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الصِّیَامُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الصَّلٰوةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الزَّکٰوةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الصِّیَامُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الْجِهَادُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ لِکُلٍّ مَا قُلْتُمْ فَضْلٌ وَلَیْسَ بِهِ وَلٰکِنْ اَوْثَقُ عُرَی الْاِیْمَانِ الْحُبُّ فِی اللهِ وَالْبُغْضُ فِی اللهِ وَتَوَالِی

انکار آیات بینات محکمات و سرو... از کسی که حب او

اولیاء

اَوْلِیَاءِ اللهِ وَالتَّبَرِّی مِنْ اَعْدَاءِ اللهِ شرح سوال عالم بجاهل از مسئله برای طلب فتوی نیست بلکه برای اظهار جهل تجیب کمان مهر کسی است بدون اینکه حکم مظنون باشد و الا حرام خواهد بود و جهت آن نیز حرام خواهد بود و لهذا امتیاز جواب اظهار جهل خود کرده الله اعلم و رسوله اعلم ضمیر لیس راجع بفضل مذکور و ضمیر به راجع بفضل مطلوب و میتواند بود که ضمیر لیس راجع بکل و ضمیر به راجع باوثق باشد یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله اصحاب خود را که کدام دستهای ایمان محکم‌ترست پس گفتند الله تعالی و رسول او دانا ترند و گفت بعضی ایشان شاید که نماز باشد و گفت بعضی ایشان شاید که زکوة باشد و گفت بعضی ایشان شاید که روزه باشد و گفت بعضی ایشان شاید که حج و عمره باشد و گفت بعضی ایشان شاید که جهاد باشد پس گفت رسول الله صلی الله علیه و آله برای هر کدام از آنچه گفتید فضیلتی هست و نیست فضیلت آن فضیلت که من میخواهم و لیکن محکم‌ترین دستهای ایمان دوستی است برای رضای الله تعالی و دشمنی است برای رضای الله تعالی و امام خود داشتن اماما نیست که الله تعالی ایشان را اولی بتصرف در مومنان از خود ایشان کرده و بیزاری است از دشمنان الله تعالی یعنی جمعی که ضد آن امامان اند چنانچه مذکور شد در شرح حدیث سابق

هفتم حس قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ الْمُتَحَابُّونَ فِی اللهِ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ عَلٰی اَرْضِ زَبَرْجَدَةٍ خَضْرَاءَ فِی ظِلِّ عَرْشِهِ عَنْ یَمِینِهِ وَکِلْتَا یَدَیْهِ یَمِینٌ وُجُوهُهُمْ اَشَدُّ بَیَاضًا وَاَضْوَأُ مِنَ الشَّمْسِ الطَّالِعَةِ یَغْبِطُهُمْ بِمَنْزِلَتِهِمْ کُلُّ مَلَکٍ مُقَرَّبٍ وَکُلُّ نَبِیٍّ مُرْسَلٍ یَقُولُ النَّاسُ مَنْ هٰؤُلَاءِ فَیُقَالُ هٰؤُلَاءِ الْمُتَحَابُّونَ فِی اللهِ شرح ارض مضافست تا از زبرجدة برای وحدت است ضمیر یمینه راجع باللّه تعالی است یا راجع بعرش است ضمیر کلتا یدیه راجعست بمرجع ضمیر یمینه و مراد اشعار باینست که این بر طبق آیت سوره واقعه نیست که اصحاب شمال در آنجا مذمومند چه مراد در سوره واقعه جمعی‌اند که براه دست چپ که راه جهنم است برده میشوند و مراد اینجا نشستگان در مجلس پادشاهند نزد تخت پادشاه و ذکر عرش و یمین و نظایر آنها بر سبیل استعاره تمثیلیه است برای کمال تقرب یغبطهم بفتح یا و کسر با اشهر و با ضم یا و کسر با نیز آمده بصیغه مضارع معلوم باب تفعیل است الغبطة بکسر غین و سکون با خوشحال بودن و آرزوی مثل مرتبه کسی بی اینکه از آنکس زایل شود و بنابر اول تغبیط بمعنی غابط شمردن است و بنابر دوم بمعنی مغبوط شمردن است و بر هر تقدیر مراد عمده بودن آن مرتبه است در نظر همه کس یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله که دوستان همدیگر برای رضای الله تعالی در روز قیامت بر زمین زبرجدینه که سبزست باشند یعنی که منبر نور ایشان که بیان شد در حدیث چهارم در آن زمین است در سایه تخت پادشاهی الله تعالی جانب راست او و هر دو دست او راست است یعنی که نقص اشتمال او نیست تا که مطلب از ذکر یمین کمال تقرب آل است روهای ایشان سفیدتر و روشن‌تر از آفتاب طلوع کننده است خوشحال میشمرند ایشان را بسبب مرتبه ایشان هر فرشته مقرب درگاه الهی و هر پیغمبر فرستاده شده و خلایق میگویند مردم که باشند جماعت پس گفته میشود که این جماعت دوستان همدیگر برای الله تعالی

هشتم حس عَنْ عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَلَیْهِمَا السَّلٰمُ قَالَ اِذَا جَمَعَ اللهُ الْاَوَّلِینَ وَالْاٰخِرِینَ قَامَ مُنَادٍ فَنَادَی یُسْمِعُ النَّاسَ فَیَقُولُ اَیْنَ الْمُتَحَابُّونَ فِی اللهِ قَالَ فَیَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ فَیُقَالُ لَهُمُ اذْهَبُوا اِلَی الْجَنَّةِ بِغَیْرِ حِسَابٍ قَالَ فَتَلَقَّاهُمُ الْمَلٰئِکَةُ فَیَقُولُونَ اِلٰی اَیْنَ فَیَقُولُونَ اِلَی الْجَنَّةِ بِغَیْرِ حِسَابٍ قَالَ فَیَقُولُونَ فَاَیُّ ضَرْبٍ اَنْتُمْ مِنَ النَّاسِ فَیَقُولُونَ نَحْنُ الْمُتَحَابُّونَ فِی اللهِ قَالَ فَیَقُولُونَ وَاَیَّ شَیْءٍ

که با تنها ایمان هم

جمعی هم

كانت اعمالكم قالوا كنا نحب في الله ونبغض في الله قال فيقولون نعم اجر العاملين شرح
يسمع بصيغه مضارع معلوم از باب افعال يا از تفعيل حالست از فاعل قال ای اسماع و التسميع گوش را بسكه متوجه شود يا خاموش شدن
برای شنيدن تلقاهم بصيغه مضارع معلوم غايبه باب تفعلست بحذف يكی از دو تا التلقی استقبال كردن و از باب علم است اللقا بفتح
لام و ضم ميم برخوردن كسی ... شی مضروب و جرگه آن است و ذكر آن برای استبعاد است كه محض محبت برای الله تعالى باعث
اين همه شود يعنی اين مقام مستحبات اعمال و كثرت نماز ... و بنای خيرات يعنی روايت از امام زين العابدين عليه السلم
گفت چون جمع كند الله تعالى پيشينيان و پسينيان را در روز قيامت برخيزد فرياد كننده پس فرياد كند بر حالی كه دعوت
ميكند بشنيدن سخن مردم را اين ميگويد كجا اند جماعتی كه دوستی با هم ميكردند در دنيا برای الله تعالى نه برای مصلحت دنيا امام گفت
پس برخيزد جماعتی اندك ... پس گفته ميشود ايشان را كه برويد سوی بهشت بی حساب ... امام گفت پس پيش ايشان
می آيند ملائكه در راه بهشت پس ميگويند سوی كجا قصد داريد پس ميگويند سوی بهشت بی حساب امام گفت پس ملائكه ميگويند پس كدام جماعه
شما از مردم پس ميگويند ما دوستی كنندگانيم با هم برای رضای الله تعالى امام گفت پس ملائكه ميگويند و چه چيز بود اعمال مستحبه شما
كه باعث اين مرتبه شد امام گفت پس ميگويند چيزی ديگر نبود عمده اين بود كه دوست ميداشتيم برای الله تعالى و دشمن ميداشتيم
برای الله تعالى امام گفت پس ملائكه ميگويند خوبست مزد اين عمل كنندگان چنانچه در سوره عنكبوت و آل عمران مذكور است نهم حديث عن ابي
عبدالله عليه السلم قال ثلث من علامات المؤمن علمه بالله ومن يحب ومن يبغض شرح
روايت از امام جعفر صادق عليه السلم گفت سه صفت از نشانهای علامتهای ايمان مؤمنست اول دانش او بالله تعالى معنی اعتراف و عمل او
مقتضای ربوبيت ... و وحدانيت الله تعالى در حكم كه معلوم او شده و نا حكم پيروی ظن و اهل ظن نكند در فتوی و در
عمل دوم دانش او كسی كه دوست ميدارد او را كه آيا از اهل طاعتست و از ائمه هدی يا اتباع ايشانست يا نه سوم دانش او كسی
دشمن ميدارد او را كه آيا از اهل معصيت است و از ائمه ضلالت يا اتباع ايشانست يا نه دهم حديث عن هشام بن سالم وحفص
بن البختري عن ابي عبدالله عليه السلم قال ان الرجل ليحبكم وما يعرف ما انتم عليه فيدخله الله
الجنة بحبكم وان الرجل ليبغضكم وما يعرف ما انتم عليه فيدخله الله ببغضكم النار
شرح ما انتم عليه عبارت از مذهب است ...
... روايت از هشام بن سالم و حفص بن البختری بفتح باء ...
... از امام جعفر صادق عليه السلم گفت ...
... شما ...
... شيعه اماميه بودن شما ...
تا برای آن دشمنی كند با شما پس داخل ميكند او را الله تعالى بسبب دشمنی او شما را در آتش جهنم يازدهم حديث عن ابي جعفر عليه السلم
قال اذا اردت ان تعلم ان فيك خيرا فانظر الى قلبك فان كان يحب اهل طاعة الله ويبغض
اهل معصيته ففيك خير والله يحبك واذا كان يبغض اهل طاعة الله ويحب اهل معصيته

فليس

فليس فيك خير والله يبغضك والمرء مع من احب شرح روايت از امام محمد باقر عليه السلم گفت هرگاه اراده
كنی كه دانی در تو خيری هست يا نه پس نظر كن سوی دل خود بيان اينكه اگر دل تو دوست ميدارد اهل فرمان برداری الله تعالى را كه
متقيانند خواه ضرری از ايشان بمدعای تو رسيده باشد و خواه نرسيده باشد و دشمن ميدارد اهل نافرمانی الله تعالى را خواه نفعی
از ايشان بمدعای تو رسيده باشد و خواه نرسيده باشد پس در تو خيری هست و الله تعالى دوست ميدارد ترا و اگر دل تو دشمن
ميدارد اهل طاعت الله تعالى را برای ضرر دنيا و دوست ميدارد اهل معصيت الله تعالى را برای نفع دنيا پس نيست در تو خيری و الله تعالى
دشمن ميدارد ترا و مرد محشور ميشود در قيامت با كسی كه دوست داشت او را دوازدهم حديث عن ابي جعفر عليه السلم قال لو
ان رجلا احب رجلا لله لاثابه الله على حبه اياه وان كان المحبوب في علم الله من اهل النار ولو ان رجلا
ابغض رجلا لله لاثابه الله على بغضه اياه وان كان المبغض شرح روايت از امام محمد تقی عليه السلم گفت اگر
اينكه مردی دوست دارد مردی را برای الله تعالى هر آينه مزد ميدهد او را الله تعالى بر دوستی او آن كس را اگرچه باشد آن دوست داشته
شده در علم الله تعالى از اهل آتش جهنم مثل منافقان و اگر اينكه مردی دشمن دارد مردی را برای الله تعالى هر آينه مزد ميدهد او را بر دشمنی او
آن كس را اگرچه باشد آن دشمن داشته شده در علم الله تعالى از اهل بهشت مثل جمعی كه برای تعصب اظهار ... اهل ضلالت ميكنند
چنانچه مردم ... سيزدهم حديث عن ابي عبدالله عليه السلم قال قد يكون حب في الله ورسوله وحب في الدنيا
فما كان في الله ورسوله فثوابه على الله وما كان في الدنيا فليس بشيء شرح روايت از امام جعفر صادق عليه السلم
گفت گاه گاهی ميباشد در دل مؤمن دوستی كسی برای الله تعالى و رسول او و گاهی ميباشد دوستی كسی برای دنيا پس آنچه
باشد برای الله تعالى و رسول پس مزد آن بر الله تعالى است و آنچه باشد برای دنيا پس نيست چيزی بمعنی كه مزدی ندارد و حب
منافی ايمان و با قسم اول ... باشد ضرری نيز ندارد چهاردهم حديث عن ابي عبدالله عليه السلم قال ان المسلمين يلتقيان
فافضلهما اشدهما حبا لصاحبه شرح روايت از امام جعفر صادق عليه السلم گفت هرگاه
كه دو مؤمن با هم ملاقات ميكنند پس فاضلتر ايشان نزد الله تعالى كسی است كه دوستی او با ديگری بيشتر است از دوستی آن ديگر
با او پانزدهم حديث عن ابي عبدالله عليه السلم قال ما التقى مؤمنان قط الا كان افضلهما اشدهما
حبا لاخيه شرح مضمون اين موافق سابقست شانزدهم حديث عن ابي عبدالله عليه السلم قال كل من لم
يحب على الدين ولم يبغض على الدين فلا دين له شرح روايت از امام جعفر صادق عليه السلم گفت هر كه دوست نداشت نه بر دين
و دشمن نداشت نه بر دين بمعنی كه هيچ دوستی او برای طاعت الهی و هيچ دشمنی او برای عصيان الهی نباشد پس نيست دين
صحيح آن كس را بمعنی كه از اهل ايمان نيست بيست و يكم اصل باب ذم الدنيا والزهد فيها شرح الذم بفتح ذال
با نقطه و تشديد ميم مصدر باب نصر حقير و بيفايده شمردن چيزی و ضد مدح و مراد اينجا معنی ... الزهد بضم زای بی نقطه
و سكون هاء و دال بی نقطه بی رغبتی در چيزی يعنی اين باب بيان فضيلت حقير شمردن دنيا و بی رغبت بودن در دنياست يعنی كم
اهتمام بكار آخرت و فكر آخرت بيشتر از كار دنيا و فكر دنيا باشد و در اين باب بيست و هشت حديث است اول حديث عن ابي عبدالله عليه
السلم قال من زهد في الدنيا اثبت الله الحكمة في قلبه وانطق بها لسانه وبصره عيوب الدنيا داءها

وَدَوَآءَها وَاَخرَجَهُ مِنَ الدُّنیا سالِماً اِلیٰ دارِ السَّلامِ شرح زهد بصیغه ماضی معلوم باب منع و علم و حسن است اثبت بثاء
سه نقطه است و تنوین حکمت اصبر و بصیغه معلوم باب تفعیل است العیوب جمع عیب نقصان لازم و گاهی مستعمل در اعم از لازم و غیر
لازم میشود والداء بفتح دال بی نقطه و الف و همزه معتل العین واوی مهموز اللام مرض و مراد اینجا رغبت در دنیاست و مجرورست
تا بدل الدنیا باشد بدل بعض از کل برای اشارت باینکه دنیا از بعض جهات مذمومست چه آن مزرعه آخرتست و ممکن این است
بعیرها اگر کسی بکوشش دل اشنوزد و میتواند بود که منصوب باشد بنا بر تمیز بدل عیوب باشد و بنابراین مراد بعیب اعم از نقصان لازم و غیر لازم است
الدوا بفتح دال بی نقطه و واو و الف مقصوره احمق و مراد اینجا گرفتار رغبت در دنیاست و میتواند بود که بالف ممدوده باشد
یعنی چیزی که بآن علاج مرض کنند و بنابراین مراد صعوبت دوا است یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت هر که
بی رغبت شد در دنیا برجا کرد الله تعالی مصلحت اندیشی را چنانچه در آیات قرآنست در دل او که ازان غافل نشود و گویا کرد بآن
زبانش را برای نصیحت دیگران و بینا کرد او را عیبهای دنیا عیبهای مرض رغبت دنیا و عیبهای احمق راغب بدنیا و بیرون برد او را
از دنیا بی عیب دلی مرض سودای [illegible] بی عیبی و بی مرضی است دوم حل عَنْ اَبِی عَبْدِاللهِ عَلَیْهِ السَّلامُ قالَ سَمِعْتُهُ یَقُولُ جُعِلَ
الْخَیْرُ کُلُّهُ فِی بَیْتٍ وَجُعِلَ مِفْتاحُهُ الزُّهْدَ فِی الدُّنْیا ثُمَّ قالَ قالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ لا یَجِدُ
الرَّجُلُ حَلاوَةَ الْاِیمانِ حَتّی لا یُبالِیَ مَنْ اَکَلَ الدُّنْیا ثُمَّ قالَ اَبُو عَبْدِاللهِ عَلَیْهِ السَّلامُ حَرامٌ عَلیٰ
قُلُوبِکُمْ اَنْ تَعْرِفَ حَلاوَةَ الْاِیمانِ حَتّی تَزْهَدَ فِی الدُّنْیا شرح روایتست از امام جعفر صادق
علیه السلم راوی گفت شنیدم ازو که میگفت گردانیده شده هر خوبی همگی در خانه ای و گردانیده شده کلید آن خانه بی رغبتی در دنیا بعد ازان امام
گفت که گفت رسول الله صلی الله علیه و آله نمی یابد مرد شیرینی ایمان را وقتی که باک نداشته باشد ازانکه که خورد دنیا را بجمیعی
که اگر کل دنیا لقمه در دهن سگی شود نگوید که برای آن سگ نیاد است بعد ازان گفت امام جعفر صادق علیه السلم محالست بر دلهای
شما اینکه شناسد شیرینی ایمان را مگر وقتی که بی رغبت شود در دنیا سیوم حل قالَ اَمیرُ الْمُؤْمِنینَ عَلَیْهِ السَّلامُ اِنَّ مِنْ اَعْوَنِ
الْاَخْلاقِ عَلَی الدّینِ الزُّهْدَ فِی الدُّنْیا شرح گفت امیر المؤمنین علیه السلم درستی که از جمله مددکارترین های
خوب آدمی برای تحصیل آخرت بی رغبتی در دنیاست چهارم حل اِنَّ رَجُلاً سَاَلَ عَلِیَّ بْنَ الْحُسَیْنِ عَلَیْهِمَا السَّلامُ
عَنِ الزُّهْدِ فَقالَ عَشَرَةُ اَشْیاءَ فَاَعْلیٰ دَرَجَةِ الزُّهْدِ اَدْنیٰ دَرَجَةِ الْوَرَعِ وَاَعْلیٰ دَرَجَةِ الْوَرَعِ اَدْنیٰ
دَرَجَةِ الْیَقینِ وَاَعْلیٰ دَرَجَةِ الْیَقینِ اَدْنیٰ دَرَجاتِ الرِّضا اَلا وَاِنَّ الزُّهْدَ فِی آیَةٍ مِنْ کِتابِ اللهِ
عَزَّ وَجَلَّ لِکَیْلا تَاْسَوْا عَلیٰ ما فاتَکُمْ وَلا تَفْرَحُوا بِما آتاکُمْ شرح بعض این گذشت در
حدیث دهم باب سی و یکم و نزدیک بمضمون آن گذشت در احادیث باب بیست و ششم بیان شد در شرح حدیث اول باب پنجاه و
~~یکم کتاب الحجه که خطاب در لا تأسوا مخصوص ایمه هدی است و در لا تفرحوا مخصوص ابی بکر و یاران اوست~~
~~ولا منافات [illegible] اختلاف خطاب [illegible] مانند یوسف اعرض عن هذا واستغفری لذنبک [illegible]~~
مراد بودن زهد درین آیت اینست که این آیت دلالت بر کمال بی اعتباری و حقارت دنیا در نظر الله تعالی میکند پس
و باعث زهد مؤمن [illegible] میشود یعنی درستی که مردی پرسید امام زین العابدین علیه السلم از بی رغبتی در دنیا که چه است پس

حفص بن غیاث

حفص بن غیاث

بدون زهد در این آیت [illegible] برای تعلیل [illegible] الحیوة الدنیا لعب و لهو [illegible] آخرت [illegible] و قرار داد [illegible] لفظ [illegible]

گفت

گفت آن ده چیز را در تعبد اجزای دنیا مثل مال و اولاد و لباس و طعام و زن و خانه و مرکب و انتقام از دشمن و عزت
و شهرت بخوبی و بیان ده چیز بوجهی دیگر می آید در حدیث دوازدهم پس بالاتر درجه زهد که مشتملست بر جمیع ده چیز پایین تر درجه
پرهیزکاری است و بالاتر درجه پرهیزکاری پایین درجه کمال اطمینان بایمان است و بالاتر درجه کمال اطمینان پایین تر درجات
رضا بقضای الهی است در خیر و شر است آگاه باشید درستی که [illegible] آیتی است از قرآن در سوره حدید که بهر
مصیبتی [illegible] قرآن مکتوب شده تا شما عاملان بجمیع قرآن [illegible] نشوید بر آنچه از شما فوت رفت که حکومت دنیا باشد
[illegible] ضلالت چو خوشحال نشوید بسبب آنچه [illegible] داده شما را از دنیا [illegible] بی اعتباری دنیا
آن کشته و خواهد شد پنجم حل سَمِعْتُ اَبا عَبْدِاللهِ عَلَیْهِ السَّلامُ وَهُوَ یَقُولُ کُلُّ قَلْبٍ فیهِ شَکٌّ اَوْ شِرْکٌ فَهُوَ ساقِطٌ
وَاِنَّما اَرادُوا بِالزُّهْدِ فِی الدُّنْیا لِتَفْرَغَ قُلُوبُهُمْ لِلْآخِرَةِ شرح الشک اضطراب نفس هر جا برای طلب دنیا هر
حالی که مرکبست از اطمینان و اضطراب برای طلب دنیا مثل اینکه از ظاهر دل اطمینان باشد و در باطن او اضطراب باشد
ضمیر ارادوا راجع بانبیا و اولیاست با در بالزهد زاید است در مفعول برای اشعار تحقیق مراد و الصاق اراده بان مثل ومن
یرد فیه بالحاد و لام لتفرغ برای تعلیل است یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم و او میگفت هر دلی که در او اضطراب
هر حج دنیا باشد [illegible] آلودگی اضطراب دنیا باشد بی اعتبارست و جز این نیست که انبیا و اولیا قصد کرده اند و بعمل آورده اند
بی رغبتی در دنیا را تا فارغ شود دلهای ایشان برای عمل آخرت ششم حل قالَ اَمیرُ الْمُؤْمِنینَ عَلَیْهِ السَّلامُ اِنَّ عَلامَةَ الرّاغِبِ
فی ثَوابِ الْآخِرَةِ زُهْدُهُ فی عاجِلِ زَهْرَةِ الدُّنْیا اَما اِنَّ زُهْدَ الزّاهِدِ فی هٰذِهِ الدُّنْیا لا یَنْقُصُهُ مِمّا
قَسَمَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فیها وَاِنْ زَهَدَ وَاِنَّ حِرْصَ الْحَریصِ عَلیٰ عاجِلِ زَهْرَةِ الدُّنْیا
لا یَزیدُهُ فیها وَاِنْ حَرَصَ فَالْمَغْبُونُ مَنْ حُرِمَ حَظَّهُ مِنَ الْآخِرَةِ شرح الزهره بفتح زای بی نقطه
و سکون [illegible] و فتح [illegible] بمعنی شکوفه [illegible] دنیا بشکوفه [illegible] باعتبار سرعت زوال آن [illegible]
[illegible] قسم مصدریه است بنابراینکه زهد باعث کمی رزق نمی شود و میتواند بود که موصوله باشد بنابراینکه زهد باعث
کمی رزق نشود اصلا ضمیر فیها در اول راجع بدنیاست و در دوم راجع بزهره است و میتواند بود که راجع بدنیا باشد بنابر
دوم در [illegible] ضمیر وان زهد راجع بزاهد و ضمیر وان حرص راجع بحریص است برای مبالغه مانند جد جده [illegible] المغبون برای تفریع
بر وان حرص الحریص تا آخر یا بر اما ان زهد تا آخرست حرم بصیغه مجهول [illegible] باب ضرب و علم و ضمیر مستتر راجع بمن و
نایب فاعلست که اهل [illegible] باشد [illegible] یا الله تعالی باشد بتقدیر حظه منصوب و مفعول دوم است و میتواند بود که حرم بصیغه
معلوم باشد و مفعول اول محذوف باشد بتقدیر حرم نفسه حظه یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلم درستی که نشان رغبت کننده
در ثواب آخرت بی رغبتی است در حاضر لذت و فراغت دنیا آگاه باشید درستی که بی رغبتی بی رغبت در این کم نمیکند او را
ازانکه قسمت کرده باشد الله عز و جل برای او در دنیا چیزی که او نیز رزقی میرسد [illegible] زیاد و جانشینی که هر چند بی رغبتی او نجات باشد
مراد بعد از محافظت حد و دشرعیه در طلب رزق و صرف آن و بعد از وسعت دنیا بر عامه اهلش است لیس منافات ندارد
باینکه قادر بتحصیل رزق خود را از گرسنگی هلاک کند یا در قحط کسی از گرسنگی بمیرد و درستی که مؤمن صاحب [illegible]

پاداش بغیر [illegible] دنیا
باشید این را که جز این نیست که سابقت [illegible] دنیا بازیچه و غفلت است

و خواه

ذوافت و دنیا ربا و دنیکند او را و لذت و فراغت دنیا هر چند که حرص او و عقاب باشد پس بکار در سود اکسی است که با خوی
شیطان و خذلان چون محروم شد از نصیب خود از آخرت با هیچ که ثواب خود را از آخرت داد و حرص دنیا گرفت و حرص
باعث زیادتی لذت او نشد و ثواب آخرت از دست رفت **هفتم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَا أَعْجَبَ رَسُولَ اللهِ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِيهَا جَائِعاً خَائِفاً **شرح** استثنا منقطع است و میتواند بود
که متصل باشد یعنی باینکه نزد عاقل دارا جوع و خوف که برای عبادت باعث بودن باشد تعلیم باشد ... در دنیا چیزی نیکو اندیشد
تصرف ... کلیدهای ... رسید ... آمد در حدیث آینده **یعنی** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت خوش نیامد رسول الله
صلی الله علیه وآله چیزی از لذت دنیا که رغبت و حرص کند الا آنکه در آن باشد ... گرسنه روزه دار
هراسان از عذاب آخرت و مانند آن **هشتم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَهُوَ مَحْزُونٌ فَأَتَاهُ مَلَكٌ وَمَعَهُ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ هٰذِهِ مَفَاتِيحُ
خَزَائِنِ الدُّنْيَا يَقُولُ لَكَ رَبُّكَ افْتَحْ وَخُذْ مِنْهَا مَا شِئْتَ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَنْقُصَ شَيْئاً عِنْدِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَا دَارَ لَهُ وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ فَقَالَ الْمَلَكُ وَالَّذِي
بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ سَمِعْتُ هٰذَا الْكَلَامَ مِنْ مَلَكٍ يَقُولُهُ فِي السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ حِينَ أُعْطِيتُ الْمَفَاتِيحَ
شرح جمع ... مفاتیح معلوم باب ... جمع کمال جد در قصد چیزی و ... کردن چیزی و مهیا کردن اسباب
چیزی ... روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت ...
آمد نبی صلی الله علیه وآله ... که ... استعدادی که باعث ... بعضی
نزد او فرشته و با او بود کلیدهای خزینهای زمین یعنی علم طریق و وصول ... و قدرت ... گفت ای محمد اینها کلید
خزینهای دنیاست میگوید ... که بگشا و ... از آن خزینها آنچه خواستی ... از
ثواب آخرت نزد من پس گفت رسول الله صلی الله علیه وآله که دنیا خانه ... کسی است که خانه دیگر ندارد و برای دنیا
کمال جد در قصد میکند کسی که ... دنیا ... لذت ... و خالی
در دنیا ... لذت ... پس گفت آن فرشته ... که ... فرستاد مرا ...
که هر آینه بتحقیق شنیدم این سخن را که گفتی از فرشته که میگفت آن را در آسمان چهارم وقتی که داده شدم کلیدها
نهم اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَرَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِجَدْيٍ أَسَكَّ مُلْقًى عَلَى مَزْبَلَةٍ
مَيِّتاً فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ كَمْ يُسَاوِي هٰذَا فَقَالُوا لَعَلَّهُ لَوْ كَانَ حَيّاً لَمْ يُسَاوِ دِرْهَماً
فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ هٰذَا الْجَدْيِ عَلَى أَهْلِهِ **شرح**
الأسک بفتح همزه و سکون سین ... و تشدید کاف ... و مراد اینجا ... المزبلة بفتح میم و سکون زای ...
... جای ... **یعنی** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت گذر کرد رسول الله صلی الله علیه وآله بر ...
بریده که ... شده بود ... بر جائی که مرده بود پس گفت یاران خود را چند میارزد این پس گفتند شاید که آن کار زنده

بیوه وی ارزه بیک درهم مراد اینست که ... بهیچ نمی ارزد ... هر چند که کسی را صاحب آن ... برای ... کردن
و مانند آن پس گفت نبی صلی الله علیه وآله قسم بآنکه جان من بقبضه قدرت اوست که هر آینه دنیا ... نزد الله تعالی از این ...
نزد ... اگر کسی برای سیر کردن ... طلب کند مراد اینست که ... شربت آب ...
... **دهم اصل** عن عبد الله بن القاسم عن أبي عبد الله عليه السلام قال إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ خَيْراً
زَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَفَقَّهَهُ فِي الدِّينِ وَبَصَّرَهُ عُيُوبَهَا وَمَنْ أُوتِيَهُنَّ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَقَالَ
لَمْ يَطْلُبْ أَحَدٌ الْحَقَّ بِبَابٍ أَفْضَلَ مِنَ الزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا وَهُوَ ضِدٌّ لِمَا طَلَبَ أَعْدَاءُ الْحَقِّ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ
مِمَّا ذَا قَالَ مِنَ الرَّغْبَةِ فِيهَا وَقَالَ أَلَا مِنْ صَبَّارٍ كَرِيمٍ فَإِنَّمَا هِيَ أَيَّامٌ قَلَائِلُ أَلَا إِنَّهُ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ أَنْ تَجِدُوا
طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَزْهَدُوا فِي الدُّنْيَا **شرح** ... است ... مما ... است و ... استفهام است
... استفهام و ... است ... است برای ... است و حاصل هر دو ...
... و تخفیف ... والف ... مصدر ... مضاف است ... الا ...
... است **یعنی** روایت از عبد الله ... از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که چون اراده کرد الله تعالی به بنده خیر را
صفت ... او را **اول** اینکه ... او را در دنیا **دوم** اینکه ... و را آداب دین داری **سوم** اینکه ... او را
عیبهای دنیا چنانچه مذکور شد در حدیث اول این باب و هر که داده شد این سه صفت پس بتحقیق داده شد خیر دنیا و آخرت
و امام علیه السلام گفت طلب نکرد هیچ یک حق را که در قرآن است ... در راه حق ... از زهد ... در دنیا ...
... دشمنان حق ... گفتم ... سوم ... ایشان ... رغبت در دنیا و امام
گفت آیا نیست هیچ شکیبائی صاحب ... که خود را ... در دنیا ... که ... دنیا ...
روزگار ... آگاه ... است ... ایمان ... رغبت شوید در دنیا **یازدهم اصل**
قَالَ وَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِذَا تَخَلَّى الْمُؤْمِنُ مِنَ الدُّنْيَا سَمَا وَوَجَدَ حَلَاوَةَ حُبِّ اللهِ وَكَانَ
عِنْدَ أَهْلِ الدُّنْيَا كَأَنَّهُ قَدْ خُولِطَ وَإِنَّمَا خَالَطَ الْقَوْمَ حَلَاوَةُ حُبِّ اللهِ فَلَمْ يَشْتَغِلُوا بِغَيْرِهِ قَالَ وَسَمِعْتُهُ
يَقُولُ إِنَّ الْقَلْبَ إِذَا صَفَا ضَاقَتْ بِهِ الْأَرْضُ حَتَّى يَسْمُوَ **شرح** سما ... و تخفیف میم والف ... معلوم
... لام ... خولط ... مجهول ... آمیخته شدن چیزی
با عقل کسی ... در عقل ... و آمیخته شدن مطلق ... اول مراد است در خولط و دوم مراد است در خالط **یعنی** راوی
گفت که شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت که چون خالی ساخت مؤمن خود را از رغبت در دنیا ... مرتبه شد و ... یافت
شیرینی دوستی الله تعالی را در دل خود ... در دنیا ... بتحقیق مخلوط شده و ... آمیخته شده
آن جماعت را ... شیرینی دوستی الله تعالی پس مشغول نشوند بغیر دوستی او ... گفت و شنیدم از امام
علیه السلام میگفت که ... دل چون صاف شد از رغبت در دنیا ... تنگی میکند ... و زمین و آنچه در زمین است
... که در آسمان است ... **دوازدهم اصل** سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ أَيُّ الْأَعْمَالِ

أفضل عند الله عزّ وجلّ فقال ما من عمل بعد معرفة الله جلّ وعزّ ومعرفة رسوله صلّى الله عليه وآله أفضل من بغض
الدنيا فإنّ لذلك لشعبا كثيرة وللمعاصي شعبا فأوّل ما عصي الله به الكبر وهي معصية إبليس حين أبى و
استكبر وكان من الكافرين ثمّ الحرص وهي معصية آدم وحوّاء حين قال الله عزّ وجلّ لهما فكلا من حيث
شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتكونا من الظالمين فأخذا ما لا حاجة بهما إليه فدخل ذلك على ذرّيّتهما إلى يوم
القيامة وذلك أنّ أكثر ما يطلب ابن آدم ما لا حاجة به إليه ثمّ الحسد وهي معصية ابن آدم حيث حسد أخاه
فقتله شرح استغفار معصیت برای نقل آدم و حوا بعد از سکون ایشان در جنّت چنانکه مذکورست در سوره طه و سوره اعراف و سوره بقره
بیان شد در کتاب التوحید در شرح حدیث سوم باب بیست و ششم که باب المشیة والارادة است و ظاهر اینست که مراد از بی حرمتی آدم و حوا
اینست که اصل شجره که ابلیس دلالت کرده ایشان را بسوی آن در بیرون جنّت باشد و بعض شاخهای آن داخل جنّت شده باشد و شخص آن
شجره غیر شخص شجره منهیٌّ عنه بوده باشد پس اصل او داخل مأموربه در کلام حیث شئتما باشد و همین تلبیس آن ابلیس داخل افراد مأموربه شمرده
باشد جهت ایشان و چون از جنس شجره منهیٌّ عنه بوده بحکم الاثر ... مانع شد آدم و حوا را از ... رانده شدند می آید در کتاب
الجنائز در حدیث ... باب نود و سوم که باب ... و مقدم بر باب الاطفال است که سألت أبا عبد الله علیه السلام عن جنّة آدم علیه السلام
فقال جنّة من جنان الدنیا تطلع فیها الشمس والقمر ولو کانت من جنان الآخرة ما خرج منها أبدا یعنی پرسیده شد امام زین
العابدین علیه السلام که کدام عمل از جمله عملها فاضلترست نزد الله عزّ وجلّ باعتبار ثواب پس گفت نیست هیچ عملی بعد از
شناخت الله عزّ وجلّ و شناخت رسول او صلی الله علیه وآله فاضلتر از دشمنی دنیا یعنی دوری از محبت
دنیا و بدرستی که آن دوری را اقسام بسیار است و معصیتها را نیز چندین قسم است بعد دشمنهای دوری
بیان این آنکه اول چیزی که مخالفت کرده شد الله تعالی با آن تکبّر است و آن معصیت عزازیل است وقتی که امتناع
از سجده کرد و خود را بزرگ شمرده بود از جمله پوشانندگان ربوبیت رب العالمین بترک عمل بمقتضای آن چنانکه در
آیت سوره بقره است بعد از آن حرص است و آن گناه آدم و حوا است وقتی که گفت الله عزّ وجلّ ایشان را که بخورید
از هر جای بهشت که خواسته و نزدیک مشوید این شجره را که میشوید از جمله ظالمان چنانکه در آیت سوره اعراف است
پس فرا گرفتند چیزی را که حاجتی نبود با ایشان سوی آن پس داخل شده آن گناه بر اکثر اولاد ایشان تا روز قیامت و آن
برای این است که اکثر آنچه طلب میکند آن را فرزند آدم چیزی است که نیست حاجتی با او سوی آن مثل چیزی
زیاده از حد و بنای زیاده از حد و مانند آنها بعد از آن حسودی است و آن گناه قابیل پسر آدم است
جایی که حسودی کرد برادرش هابیل را پس کشت او را چنانکه در آیت سوره مائده است واتل علیهم نبأ ابنی
~~آدم بالحق اذ قرّبا قربانا فتقبّل من احدهما ولم یتقبّل من الآخر قال لأقتلنّک قال انّما یتقبّل الله من المتّقین لئن بسطت~~
~~الیّ یدک لتقتلنی ما انا بباسط یدی الیک لأقتلک انّی اخاف الله رب العالمین انّی ارید ان تبوء باثمی واثمک فتکون~~
~~من اصحاب النار وذلک جزاء الظالمین فطوّعت له نفسه قتل اخیه فقتله فاصبح من الخاسرین فبعث الله غرابا یبحث فی الارض~~
~~لیریه کیف یواری سوأة اخیه~~ الآیة متن فتشعّب من ذلك حبّ النساء وحبّ الدنيا وحبّ

الرياسة

الرياسة وحبّ الراحة وحبّ الكلام وحبّ العلوّ والثروة فصرن سبع خصال فاجتمعن كلّهنّ
في حبّ الدنيا فقال الأنبياء والعلماء بعد معرفة ذلك حبّ الدنيا رأس كلّ خطيئة
والدنيا دنياءان دنيا بلاغ ودنيا ملعونة شرح پس حاصل شد از آن سه صفت چند صفت دیگر دنیایان
اول دوستی زنان بحرام دوم دوستی ... دنیا یعنی کراهت از مرگ بخاطر غفلت از ثواب آخرت سوم دوستی سرداری
بی اهلیت آن چهارم دوستی تن آسانی پنجم دوستی در ازنفسی و فتوی و قضا و مانند آنها از گفتگوهای ... ششم دوستی
بالانشینی در مجالس و مریدگیری و مانند آنها بی اهلیت آن هفتم دوستی کثرت غلامان و نوکران و اموال و مانند آنها از
اسباب بزرگی پس شد آن صفتها هفت صفت پس جمع شده صفت همگی آنها در دوستی دنیا پس گفتند انبیا و اوصیا بعد
از شناخت آنچه مذکور شد بوحی الهی یا بفکر خود دوستی دنیا سر همه خطاهاست و دنیا دو قسمت اول دنیایی که آدمی را به
گور رساند دوم دنیایی که مذموم است مراد اینست که دوستی دنیایی که سر همه خطاهاست دوستی دنیای بلاغ نیست بلکه
دوستی زیادتی آنست حدیث نوزدهم قال رسول الله صلّى الله عليه وآله إنّ في طلب الدنيا إضرارا بالآخرة
وفي طلب الآخرة إضرارا بالدنيا فأضرّوا بالدنيا فإنّها أحقّ بالإضرار شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله
بدرستی که در سعی برای دنیا ضرر رسانیدن بآخرتست و در سعی برای آخرت ضرر رسانیدن بدنیاست پس ضرر رسانید بتمام
سعی برای آخرت بدنیا بدرستی که دنیا سزاوارترست از آخرت بضرر رسانیدن حدیث بیستم عن أبي عبيدة الحذّاء قال
قلت لأبي جعفر عليه السلام حدّثني بما أنتفع به فقال يا أبا عبيدة أكثر ذكر الموت فإنّه
لم يكثر إنسان ذكر الموت إلّا زهد في الدنيا شرح روایت است از ابو عبیده که گفت گفتم
امام محمد باقر علیه السلام را خبر ده مرا بچیزی که سودمند شوم با آن پس گفت ای ابو عبیده بسیار بیاد آور یاد مرگ را چه بدرستی
بجا نمی آورد انسانی یاد مرگ را مگر آنکه بی رغبت میشود در دنیا حدیث بیست و یکم قال أبو جعفر عليه السلام ملك ينادي كلّ
يوم ابن آدم لد للموت واجمع للفناء وابن للخراب شرح گفت امام محمد باقر علیه السلام فرشته ای ندا میکند بزبان حال
یا بزبان قال هر روز که ای فرزند آدم بزای برای مرگ و جمع مال کن برای برطرف شدن و عمارت کن برای خراب شدن ویران
حدیث بیست و دوم قال علي بن الحسين عليهما السلام إنّ الدنيا قد ارتحلت مدبرة وإنّ الآخرة قد ارتحلت
مقبلة ولكلّ واحدة منهما بنون فكونوا من أبناء الآخرة ولا تكونوا من أبناء الدنيا
ألا وكونوا من الزاهدين في الدنيا الراغبين في الآخرة ألا إنّ الزاهدين في الدنيا
اتّخذوا الأرض بساطا والتراب فراشا والماء طيبا وقرّضوا من الدنيا تقريضا ألا ومن اشتاق
إلى الجنّة سلا عن الشهوات ومن أشفق من النار رجع عن المحرّمات ومن زهد في الدنيا هانت عليه المصائب
شرح گفت امام زین العابدین علیه السلام بدرستی که دنیا بتحقیق بحرکت در آمده در حالی که پشت گردانیده است و مدام
در کار رفتن است و بدرستی که آخرت بتحقیق بحرکت در آمده در حالی که رو آورنده است و مدام در کار نزدیک شدنست
و برای هر یک از دنیا و آخرت فرزندانند یعنی که جمعی از کار سازی دنیا اند چنانچه فرزند کار سازی پدر میکند و جمعی از کار سازی

آخرتند پس باشید شما از جمله فرزندان آخرت و مباشید از جمله فرزندان دنیا آگاه باشید و باشید از جمله بی‌رغبتان در دنیا رغبت
کننده‌گان در آخرت آگاه باشید به درستی که بی‌رغبتان در دنیا فرا گرفتند زمین را بجای قالی و نمد و امثال آنها و خاک را نرم زمین را
بجای رخت خواب و آب را بجای لذیذ از شربت دنیا مراد این نیست که اصلا بساط و فراش طلب نداشته‌اند بلکه مراد این که
مقید نبوده‌اند که البته جمیع خانه ایشان بساط داشته باشد یا اگر بساطی حاضر نباشد در زمین نشسته تا حاضر شود و در این قیاس
باقی احوال و رغبات برید ندارد خود بعض اسباب دنیا را نوعی از رغبات بریدن بایستی که ترک بالکلیه کرده‌اند از اسباب دنیا
هر چه را که گویا آن زندگی محکم بود در ترک که رغبات الغایت مبالغه در آن بود آگاه باشید و هر که مشتاق شد سوی بهشت رو گردان
از خواهشهای نفس و هر که ترسید از آتش جهنم برگشت از محرمات و هر که بی‌رغبت شد در زندگی دنیا و جمیع اسباب آن سهل
شد او مصیبتها چه جزع در مصیبت مبنی بر آن است که بقای خود در دنیا خواست ۳۲ اَلا اِنَّ لِلّٰهِ عِبادًا كَمَنْ رَاٰى اَهْلَ الْجَنَّةِ
فِى الْجَنَّةِ مُخَلَّدِينَ وَكَمَنْ رَاٰى اَهْلَ النّارِ فِى النّارِ مُعَذَّبِينَ شُرُورُهُمْ مَاْمُونَةٌ وَقُلُوبُهُمْ مَحْزُونَةٌ اَنْفُسُهُمْ
عَفِيفَةٌ وَحَوائِجُهُمْ خَفِيفَةٌ صَبَرُوا اَيّامًا قَلِيلَةً فَصارُوا بِعُقْبى راحَةٍ طَوِيلَةٍ اَمّا اللَّيْلَ فَصافُّونَ
اَقْدامَهُمْ تَجْرِى دُمُوعُهُمْ عَلى خُدُودِهِمْ وَهُمْ يَجْاَرُونَ اِلى رَبِّهِمْ يَسْعَوْنَ فِى فَكاكِ رِقابِهِمْ
وَاَمّا النَّهارَ فَحُلَماءُ عُلَماءُ بَرَرَةٌ اَتْقِياءُ كَاَنَّهُمُ الْقِداحُ قَدْ بَراهُمُ الْخَوْفُ مِنَ الْعِبادَةِ يَنْظُرُ اِلَيْهِمُ
النّاظِرُ فَيَقُولُ مَرْضى وَما بِالْقَوْمِ مِنْ مَرَضٍ اَمْ خُولِطُوا فَقَدْ خالَطَ الْقَوْمَ اَمْرٌ عَظِيمٌ
مِنْ ذِكْرِ النّارِ وَما فِيها شرح مخلدین بصیغه اسم فاعل از باب تفعیل است الاخلاد دل برجای
نهادن بکمال رضا یجأرون بسکون جیم و فتح همزه و ضم راء مهمله بصیغه مضارع معلوم از باب منع است الجوار بضم جیم بلند کردن
آواز در دعا و زاری القداح بکسر قاف جمع قدح بکسر قاف و سکون دال تیر بی پر و پیکان براهم بباء یکنقطه و راء بی‌نقطه و الف بی‌نقطه
ماضی معلوم معتل اللام یائی از باب ضرب است البری بفتح باء و سکون راء تراشیدن تیر من در من العباده برای سببیت است و ما
بالقوم من مرض کلام امام است که در میان مقول یقول در آمده ام منقطعه است بمعنی همزه استفهام و بل اضرابیه فقد خالطهم
نیز کلام امام است یعنی آگاه باشید به درستی که الله تعالی را بندگانی هست مانند کسی که دیده باشد اهل بهشت را در بهشت در حالی
که در کمال خشنودی باشند و مانند کسی که دیده باشد اهل آتش جهنم را در آتش جهنم در حالی که معذب گرفتار باشند بدیهای ایشان
خاطرجمعیت که بفعل نمی‌آید و دلهای ایشان اندوهگین است و نفسهای ایشان خواهش ناحق نمیکنند و مطلبهای دنیایی ایشان
سبک و اندک است صبر کردند بر قدر کفاف و بر آزار اهل زمان چند روزی که اندک است چه عمر دنیا هر چند عمر طبیعی باشد
کوتاه است نسبت به عمر آخرت پس گردیدند با عاقبت راحتی که دور و دراز است اما در شب پس صف کشنده‌گانند قدمهای خود
در قیام نماز شب و تلاوت قرآن در آن نماز روان میشود اشکهای ایشان بر پهلوهای روهای ایشان و ایشان زاری
میکنند در درگاه صاحب کل اختیار خود سعی میکنند در رهانیدن گردنهای خود از آتش دوزخ و اما در روز پس در سلوک با مردم
خردمندانند و دانایانند بکیفیت سلوک نیکوکارانند با مردم پرهیزکارانند از ستم بر مردم گویا که ایشان در لاغری تیرهای
بی پر و پیکانند بتحقیق تراشیده ایشان را ترس عذاب الهی بسبب عبادت نظر میکند سوی ایشان نظر کننده پس با خود

میکوید

میکوید آیا این جماعت بیمارانند آیا بلکه داخل عقل ایشان شده دردی و فسادی که از متعارف میان مردم است دل کرده اند امام
علیه السلم در جواب استفهام اول فرموده است با انکار و در جواب استفهام دوم فرموده بیان این که تحقیق داخل
عقل ایشان شده کاری بزرگ که یاد آتش دوزخ است و آنچه در آن آتش است ۳۳ عَنْ جابِرٍ قالَ دَخَلْتُ عَلى اَبِى جَعْفَرٍ
عَلَيْهِ السَّلٰمُ فَقالَ يا جابِرُ وَاللّٰهِ اِنِّى لَمَحْزُونٌ وَاِنِّى لَمَشْغُولُ الْقَلْبِ قُلْتُ جُعِلْتُ فِداكَ وَما شَغَلَكَ وَما
حَزَنَ قَلْبَكَ فَقالَ يا جابِرُ اِنَّهُ مَنْ دَخَلَ قَلْبَهُ صافِى خالِصِ دِينِ اللّٰهِ شَغَلَ قَلْبَهُ عَمّا سِواهُ يا جابِرُ مَا الدُّنْيا
وَما عَسى اَنْ تَكُونَ الدُّنْيا هَلْ هِىَ اِلّا طَعامٌ اَكَلْتَهُ اَوْ ثَوْبٌ لَبِسْتَهُ اَوِ امْرَاَةٌ اَصَبْتَها يا جابِرُ اِنَّ
الْمُؤْمِنِينَ لَمْ يَطْمَئِنُّوا اِلَى الدُّنْيا بِبَقائِهِمْ فِيها وَلَمْ يَاْمَنُوا قُدُومَهُمُ الْآخِرَةَ يا جابِرُ الْآخِرَةُ دارُ الْقَرارِ
وَالدُّنْيا دارُ فَناءٍ وَزَوالٍ وَلٰكِنْ اَهْلُ الدُّنْيا اَهْلُ غَفْلَةٍ وَكَاَنَّ الْمُؤْمِنِينَ هُمُ الْفُقَهاءُ اَهْلُ فِكْرَةٍ
وَعِبْرَةٍ لَمْ يُصِمَّهُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ جَلَّ اسْمُهُ ما سَمِعُوا بِآذانِهِمْ وَلَمْ يُعْمِهِمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ ما رَاَوْا مِنَ الزِّينَةِ بِاَعْيُنِهِمْ فَفازُوا
شرح اکلت و لبست و اصبت بصیغه مخاطب است و میتواند بود که بصیغه متکلم باشد لم یطمئنوا بصیغه مضارع مجهول از باب
علم است قدومهم منصوب و مفعول است و مصدر مضاف است الآخرة منصوب و مفعول مصدر است و عبارت است از مرده
شدن در قبر و تقدیر محل الآخرة است بمعنی قبر لکن بتخفیف نون ساکنه و تشدید نون مفتوحه میتواند بود کان بتشدید نون مفتوحه است
الفقهاء بمعنی کی دروا رسیدن بحاصل چیزی اهل خبر مبتدای محذوف است تقدیرش هم اهل و جمله استیناف بیانیست لم یصمهم استیناف بیانی
استیناف سابقست ذکر الله عبارت از محکمات قرآنست که در آنها نهی از پیروی رای و پیروی ظن و اختلاف است ما سمعوا عبارت
از احادیث موضوعه در مدح و حکایات مکذوبه در کرامات ائمه ضلالت اهل طغیانست معنی روایت است از جابر جعفی گفت داخل
شدم بر امام محمد باقر علیه السلم پس گفت ای جابر بخدا قسم که به درستی که من هر آینه غمناکم و به درستی که من هر آینه گرفتاری دل دارم
گفتم قربانت شوم و چه چیز گرفتار کرده ترا و چه چیز غمناک کرده دل ترا پس گفت ای جابر به درستی که شان این است که هر که داخل دل
او شده پاکیزه دینش این الله تعالی گرفتار میشود دلش در حالی که رو گردان از غیر آن است ای جابر چیست دنیا و چه چیز میتواند بود که
باشد دنیا یعنی که هیچ اعتدادی نمی‌باید به آن دنیا مگر خوردنی که خوردی آن را یا جامه که پوشیدی آن را یا زنی که جماع
کردی او را ای جابر به درستی که مومنان دل نبسته‌اند به دنیا به وسیله پاینده بودن ایشان در آن و ایمن نشده‌اند از رسیدن ایشان
بقبر که جای زنده شدن دوم و سوال نکیر و منکر است ای جابر آخرت جای درنگ است و دنیا جای رفتن و بر طرف شدنست و لیکن
مردم دنیا صاحب غفلتند و گویا که مومنان ایشانند و بس فهمیدگان یعنی این که اهل اندیشه در محکمات قرآن و اهل رسیدن بنتیجه آنها
اهل اندیشه‌اند مراد به نتیجه علم بوجوب امام عالم بجمیع احکام در هر زمانست با آن که کر نکرده ایشان را و ببرون رسیدن ایشان
محکم قرآن که ذکر الله جل اسمه است در خلایق آنچه شنیدند به گوشهای خود مثل احادیث موضوعه در مدح خلفای جهالت و کور
نکرده ایشان را و دور ندارد از نظر در محکم قرآن آنچه دیدند از آرایش دنیا بچشمهای خود مراد از آرایش رواج دکان خلفای ضلالت و علمای
جهالت و کثرت اتباع ایشانست پس رسیدند بمطلب بزرگ که ثواب آخرت است چنانچه در دنیا رسیدند به آن مطلب عالی که علم بمحکم قرآن
و نتیجه آن بی کری و کوری باشد ۳۴ وَاعْلَمْ يا جابِرُ اَنَّ اَهْلَ التَّقْوى اَيْسَرُ اَهْلِ الدُّنْيا مَؤُونَةً وَاَكْثَرُهُمْ لَكَ

[margin notes: مرض ح — فکر زند — دلبستگی]

معونة ان تذكرت اعانوك وان نسيت ذكروك قوالون بامر الله قوامون على امر الله قطعوا محبتهم بمحبة ربهم
ووحشوا الدنيا لطاعة مليكهم ونظروا الى الله عز وجل والى محبته بقلوبهم وعلموا ان ذلك هو المنظور اليه لعظيم شانه

شرح و بدان ای جابر که اهل تقوی آسانی کمتر اهل دنیا اند باعتبار مطلب دنیا یا بمعنی که زیاد در قدر کفاف میطلبند و بسیار اهل دنیا اند باعتبار مدد برای تو چه ایشان میطلبند طلب آخرت با دنیای خود را پس مدد میکنند ترا و اگر فراموش کنی مطلب خود را یاد تو می آورند و مدد میکنند تعاب کو بند کانند بکار الله تعالی که در محکمات قرآن مذکور شده تعاب استادگی کنند کان و محکم کنند کانند بر محکمات قرآن بریدند دوستی خود را با مردمان بدوستی که در ضمن آن دوستی صاحب کل اختیار ایشان محفوظ مانده و نفر کردند از دنیا و راغبان را برای فرمان برداری پادشاه خود و نظر کردند سوی الله عز و جل و سوی دوستی او و دانستند که دوستی الله تعالی است و بس قابل اینکه منظور نظر ایشان باشد برای قدر آن دوستی که بزرگست

متن فانزل الدنيا كمنزل نزلته ثم ارتحلت عنه او كمال وجدته في منامك فاستيقظت وليس معك منه شيء اني انما ضربت لك هذا مثلا لانها عند اهل اللب والعلم بالله كفيء الظلال يا جابر فاحفظ ما استرعاك الله عز وجل من دينه وحكمته ولا تسألن عما لك عنده الا ماله عند نفسك فان تكن الدنيا على غير ما وصفت لك فتحول الى دار المستعتب فلعمري لرب حريص على امر قد شقي به حين اتاه ولرب كاره لامر قد سعد به حين اتاه وذلك قول الله عز وجل وليمحص الله الذين آمنوا ويمحق الكافرين

شرح فانزل بصیغه امر باب افعال است الظلال بکسر ظا با نقطه جمع ظله بکسر که سایه ای است که پیش آفتاب را میگیرد و زود میرود و تعدد برای تعدد افراد اهل دنیاست در ولایات لن عما لک عنده الا ماله عند نفسک اقتصار است زیرا که تقدیر این است که ولا تسألن عما لک عنده فانه لیس لک عنده الا ماله عند نفسک مستعتب بضم میم و فتح تاء دو نقطه در بالا مصدر میمی است بمعنی عذرخواهی و میتواند بود که بکسر تا دوم اسم فاعل باشد بعد بصیغه معلوم یا مجهول باب علم است یعنی پس قرار ده دنیا را مانند منزل مسافری که فرود آمدی در آن بعد از آن روانه شدی از آن یا مانند مالی که دریافتی آن را در خواب خود پس بیدار شدی بر حالی که نیست با تو از آن مال چیزی بدرستی که من جز این نیست که زدم برای تو این مثل دوم را مثل دنیا برای اینکه دنیا نزد صاحبان خردمندی و علم بوجوب الله تعالی مانند سایه کلها ای است مراد آن که دو مثل برای این بود که مومنان متفاوتند در بی رغبتی در دنیا مثل دوم برای کاملانست و مثل سیوم مانند مثل دوم است در شدت و ضعف ای جابر پس نگاهداری کن آنچه رعایت فرموده ترا الله عز و جل از جمله احکام او که در مخالفت آن عذاب نصیب او است که ارباب رعایت داشت و در مخالفت آن عذاب نیست و مپرس که تو در نزد الله تعالی چه مرتبه داری چه نیست عرض ترا نزد او مگر قدر آنچه او در دل تو عزت و محافظت این و حکمت او سکینی مراد این است که احتیاج بسوال نیست از بسکه ظاهر است پس اگر باشد دنیا در دل تو غیر آنچه بیان کردم در مثلها پس منتقل شو بسوی مقام عذرخواهی پس بجان خودم قسم که بسا آینه بسا حریص بر چیزی که بتحقیق بدبخت افتاد با آن چیز وقتی که حاصل شد برای او و آن مضمون قول الله عز و جل است در سوره آل عمران و از جمله غالب شدن مشرکان گاهی بر مومنان است که خالص از گناهان کنند الله تعالی جمعی را که مومن شده اند و باطل کنند کافران را

مذکور میکنی نزد هم

الا ماله عنده

... از چیزی که بتحقیق بدبخت افتاد با آن چیز
وقتی که حاصل شد برای او

بالکلیه

بالکلیه در آخرت مانند کسی که حق خود را در دنیا بتمام گرفته باشد مراد این است که مضمون این آیت فردی از افراد آن است که مذکور شده زیرا که مغلوب شدن مومنان مکروه ایشان است و خیر ایشان در آن است و غالب شدن مشرکان مرغوب ایشان است و شر ایشان را

حدیث دوم عن ابي ابراهيم عليه السلام قال قال ابو ذر رحمه الله جزى الله الدنيا عني مذمة بعد رغيفين من الشعير اتغدى باحدهما واتعشى بالآخر وبعد شملتي الصوف اتزر باحدهما وارتدي بالاخرى

شرح جزی بجیم و زای با نقطه بصیغه ماضی معلوم باب ضرب است و جمله دعائیه است بصورت خبر و مراد اظهار نفرت است از زیادتی اسباب دنیا بر قدر ضروری المذمة بفتح میم و فتح ذال با نقطه شملة بفتح شین با نقطه و سکون میم پوششی که کوچکتر است از قطیفه اتزر بفتح همزه و الف و فتح تاء دو نقطه در بالا مخففه است یا بهمزه و تشدید تاء است یعنی روایت است از امام موسی کاظم علیه السلام گفت که گفت ابو ذر غفاری رحمه الله تعالی جزا دهاد الله تعالی دنیا را از جانب من سرزنش بعد از دو گرده از جو که چاشت کنم یکی از آنها و شام کنم بدیگری و بعد از دو پوشش پشم که لنگ خود کنم یکی از آنها و ردای خود کنم دیگری را

حدیث سوم عن ابي عبد الله عليه السلام قال كان ابو ذر رضي الله عنه يقول في خطبته يا مبتغي العلم كان شيئا من الدنيا لم يكن شيئا الا ما ينفع خيره ويضر شره الا من رحم الله يا مبتغي العلم لا يشغلك اهل ولا مال عن نفسك انت يوم تفارقهم كضيف بت فيهم ثم غدوت عنهم الى غيرهم والدنيا والآخرة كمنزل تحولت منه الى غيره وما بين الموت والبعث الا كنومة نمتها ثم استيقظت منها يا مبتغي العلم قدم لمقامك بين يدي الله عز وجل فانك مثاب بعملك كما تدين تدان يا مبتغي العلم

شرح کان شیئا بفتح همزه و تشدید نون است ما در ما ینفع مصدریه است و ضمیر خیره راجع است بشیئا من الدنیا و اضافه از قبیل اضافه جزء بکل است مستثنی در الا من رحم مفرغ است و مفعول بغیر است تحولت منه الی غیره و معنی کنزل این تحولت من احدهما الی الآخر است تفریع تشبیه دنیا شده و برای اشارت باینکه اهتمام بجهان حال دنیا بیشتر است ضمیر نمتها مفعول مطلق است راجع بنومه ذکر یا مبتغی العلم در آخر برای اشارت باین است که جمیع خطبه ابو ذر اینجا نقل نشده و تکمله تتمه دارد و دلیل آنچه گذشت در حدیث اول باب پنجاه و ششم و مثل آنچه گذشت در حدیث سابق یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که ابو ذر رضی الله عنه میگفت در نصیحت خود مردمان را ای طلب کننده علم گویا که هیچ چیز از دنیا نبود چیزی مگر نفع رسانیدن خیر آن و ضرر رسانیدن معصیت در آن هر کس یا مگر کسی را که رحم کرد الله تعالی او را بتوفیق تو ای طلب کننده علم باید مشغول کند ترا خویش و نه مال از پرداختن باحوال خود تو روزی که جدا میشوی از ایشان مانند مهمانی که شب خوابیدی در میان ایشان بعد از آن اول روز جدا شدی از ایشان رفتی سوی غیر ایشان و دنیا و آخرت مانند منزلیست که منتقل شدی از آن منزل سوی غیر آن و نیست میان مرگ و برخیخته شدن در قیامت مگر مانند یک خوابی که خوابیده باشی آن خواب بعد از آن بیدار شده باشی از آن خواب ای طلب کننده علم پیش فرست عمل صالح را برای استادن تو نزد الله عز و جل برای دیوان بزرگ چه بدرستی که تو مزد داده میشوی بعمل صالح خود چنانچه سلوک میکنی در دنیا با تو سلوک کرده میشود در آخرت ای طلب کننده علم

حدیث چهارم قال رسول

والمعاد معاد قاموس است که مثل این در بعضی احادیث واقع است و از تحریف راویان است

فانك

الله صلى الله عليه وآله ما لي وللدنيا انما مثلي ومثلها كمثل راكب رُفعت له شجرة في يوم صائف فقال تحتها ثم راح وتركها **شرح** گفت رسول الله صلى الله عليه وآله چيست مرا و دنيا را يعني که چه کار است مرا با دنيا خواهد اين نيست که حالت من و حالت دنيا مانند حالت سواريست مسافر که نمايان شد او را که درختي در روز تابستان پس خواب ميان روز کرد در زير آن درخت بعد از آن حرکت آغاز کرد و واگذاشت آنرا **متن** محمد بن يحيى عن احمد بن محمد بن يحيى بن عقبة الازدي عن ابي عبد الله عليه السلام قال قال ابو جعفر عليه السلام مثل الحريص على الدنيا كمثل دودة القز كلما ازدادت على نفسها لفا كان ابعد لها من الخروج حتى تموت غما **شرح**

تا در دوده براي وحدة نوعيست القز بفتح قاف و تشديد زاي با نقطه معرب كج يعني ابريشم و نوعي از ابريشم که پيله آنرا براي تخم و اگذارند در جاي که کرم آنرا سوراخ کند و بيرون آيد و مراد اينجا معني اولست و عبارتست از پيله که در آفتاب پهن ميشود و کرم آنرا سوراخ نميکند و بيرون نمي آيد از آن بلکه در ميان پيله ميميرد و على نفسها متعلق است بلفا و لفا تميز از نسبه ازداد است و لام در لها براي تعديه است غما مفعول له است و عبارتست از بي حوصلگي و از تابش آفتاب **يعني** روايتست از يحيى از امام جعفر صادق عليه السلام که گفت امام محمد باقر عليه السلام صفت حريص بر دنيا مانند صفت عجيب نوع کرم پيله ابريشم است بيان اين آنکه هر چند که زياده ميشود آن کرم باعتبار پيچيدن تار بر خود پيش و در کنده و رشتن آن زياده شدن او را از بيرون آمدن تا وقتي که ميميرد از اندوه **متن** قال وقال ابو عبد الله عليه السلام كان فيما وعظ به لقمان ابنه يا بني ان الناس قد جمعوا قبلك لاولادهم فلم يبق ما جمعوا ولم يبق من جمعوا له وانما انت عبد مستاجر قد امرت بعمل ووعدت عليه اجرا فاوف عملك واستوف اجرك ولا تكن في هذه الدنيا بمنزلة شاة وقعت في زرع اخضر فاكلت حتى سمنت فكان حتفها عند سمنها ولكن اجعل الدنيا بمنزلة قنطرة على نهر جزت عليها وتركتها ولم ترجع اليها آخر الدهر اخربها ولا تعمرها فانك لم تؤمر بعمارتها **شرح** يحيى گفت و گفت امام جعفر صادق عليه السلام که بود در جمله آنچه نصيحت کرد بآن لقمان حکيم پسرش را اينکه اي پسرک من بدرستي که مردم پيش از تو جمع اموال کردند پيش از تو براي فرزندان خود پس باقي نماند آن اموالي که جمع کرده بودند باقي نماند آن فرزنداني که جمع کردند براي ايشان و جز اين نيست که تو بنده و اجير کرده شده بيان اين آنکه تو مامور شدي از جانب الله تعالى بکاري و وعده داده شدي براي کار مزدي که بهشت باشد پس تمام بجا آور کار خود را و تمام بازيافت کن مزد خود را و مباش در اين دنيا مانند گوسفندي که افتاد در زراعتي که سبز است پس چرند تا آنکه فربه شد پس شد مرگ او نزد فربهي او تشبيه آدمي بگوسفند و چريدن در چراگاه ها بحريدن در زراعت سبز و لذت بردن از حرام بفربهي گوسفند و بجهنم رفتن بسبب حرامها بکشته شدن گوسفند بسبب فربهي شده و ليکن بگردان دنيا را مانند پلي بر نهر آبي که گذشتي بر آن پل و واگذاشتي آنرا و برنگشتي بسوي آن پل تا آخر زمانه خراب و اگذار و بنا را آباد مکن آنرا چه بدرستي که تو مامور نشدي بآباد کردن آن **متن** واعلم انك ستسال غدا اذا وقفت بين يدي الله عز وجل عن اربع شبابك فيما ابليته وعمرك فيما افنيته ومالك مما اكتسبته وفيما انفقته فتاهب لذلك واعد له جوابا ولا تاس على ما فاتك من الدنيا

فانّ

فان قليل الدنيا لا يدوم بقاؤه وكثيرها لا يؤمن بلاؤه فخذ حذرك وجد في امرك واكشف الغطاء عن وجهك وتعرض لمعروف ربك وجدد التوبة في قلبك واكمش في فراغك قبل ان يقصد قصدك ويقضى قضاؤك ويحال بينك وبين ما تريد **شرح** همزه ستسال براي محض تاکيد است ما در جاي استفهاميست و اثبات الف آن با حرف جر شاذ است الحذر بکسر حاء بي نقطه و سکون ذال با نقطه و را بي نقطه و بفتح حاء و فتح ذال احتياط در کاري الوجه راه و روش و مراد اينجا معني دوم است اکمش بکاف و ميم و شين با نقطه بصيغه امر حاضر از باب افعال است يقصد بقاف و صاد بي نقطه و دال بي نقطه بصيغه مضارع مجهول از باب ضرب است قصدک نايب فاعلست و از قبيل اضافه مصدر بمفعولست و مراد قصد ملک الموت است قبض روح کسي را و نسبت فعل مصدر براي مبالغه است يقضى بصيغه مجهولست قضاؤک نايب فاعلست و از قبيل اضافه مصدر بمفعولست چه مراد قضاي آلهي است در قبض روح کسي و نسبت فعل بمصدر اينجا نيز براي مبالغه است **يعني** و بدان که تو البته پرسيده ميشوي فرداي قيامت چون ايستادي نزد الله عز وجل براي ديوان بزرگ از چهار چيز **اول** جواني تو که در چه چيز کهنه کردي کهنگي آنرا آيا در معرفت و عبادت يا جهالت و معصيت **دوم** باقي عمر تو که در چه چيز بسر آوردي آنرا آيا در توبه و تلافي گذشته يا غفلت و اصرار بر معصيت **سيوم** مال تو که از چه راه کسب کردي آنرا آيا حلال يا حرام **چهارم** مال تو که در چه راه صرف کردي آيا در راه خدا يا راه شيطان پس براي گيري کن براي آن سوال و مهيا کن براي آن جوابي را و تاسف مخور بر آنچه در رفت تو نيامد از مال دنيا چه بدرستي که کم دنيا همشگي نباشد بقاي آن با غنيمتي که با محنت افلاس بود با خو راحت مرگ پس صبر بر آن در آنکه زمانيست و بسيار دنيا خاطر جمع کرده نميشود آفت آن از دنيا و آخرت چنانچه مجربست که و اکثر مالدار با آفات دنيا و معاصي گرفتار ميباشد پس نگاه دار احتياط خود را و سعي کن در کار خود و پرده بردار از راه خود که مبادا کور راهي که پيش گيري شتبه باشد و بجهنم روي از آن راه و خود را قابل عطاي صاحب کل اختيار خود کن و تازه کن پشيماني از گناه در دل خود هر بار که بخاطر رساني و شتاب کن در فارغ شدن تو از کارهاي ضروري پيش از آنکه قصد ملک الموت تر العمل آيد و قضاي الهي در قبض روح تو بفعل آيد و مانعي بهم رسد ميان تو و ميان آنچه خواهي **متن** عدة من اصحابنا **متن** سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول فيما ناجى الله عز وجل به موسى عليه السلام يا موسى لا تركن الى الدنيا ركون الظالمين وركون من اتخذها ابا واما يا موسى لو وكلتك الى نفسك لتنظر لها اذا لغلب عليك حب الدنيا وزهرتها **شرح** شنيدم از امام جعفر صادق عليه السلام که ميگفت که در جمله آنچه وحي بي واسطه کرد الله عز وجل بآن موسى عليه السلام اينست که اي موسى رغبت مکن بسوي دنيا مانند رغبت بجا کنندگان و مانند رغبت کسي که فرا گرفته دنيا را پدر و مادر خود اي موسى اگر وامي گذاشتم کله ترا بسوي خود تو تا کار ساز نگي براي خود بي توفيق من در اين هنگام هر آينه غالب ميشد بر تو دوستي دنيا که مانند شکوفه است در بي اعتباري و زود فاني شدن **متن** يا موسى نافس في الخير اهله واستبقهم اليه فان الخير كاسمه واترك من الدنيا ما بك الغنى عنه ولا تنظر عينك الى كل مفتون بها موكل الى نفسه واعلم ان كل فتنة بدؤها حب الدنيا ولا تغبط احدا بكثرة المال فان مع كثرة المال تكثر الذنوب لواجب الحقوق ولا تغبطن احدا برضا الناس عنه حتى تعلم ان الله

راضٍ عنه ولا تغبطنّ احداً بطاعة الناس له فانّ طاعة الناس له واتّباعهم ايّاه على غير الحقّ عاقلاً

هلاكٌ له ولمن يتّبعه شرح المنافسه بنون و فا و سين بنقطه مصدر باب مفاعله که برای مغالبه است طلب غالب شدن بر کسی در چیزی که نفیس باشد الخیر بهتر و مراد با اسم خیر مفهوم آنست و تشبیه باعتبار شهرت و اشارت بانکه خیرانچه مفهوم خیر و مفهوم شر را همه عقل تصور کرده و مشهور و معروفست بمعنی انصافنا و از خیر بخیر و مراد از شر شر معلوم بی طلبست که نظر در ... و زمین کرده باشد در ربوبیت رب العالمین دا و اسنه باشد چه میداند که عمل صالح آنست که مطابق محکمات کتاب الهی یا فتوای امام عالم بجمیع احکام متشابهات کتاب الهی و احکام الهی باشد چنانچه گفته در سوره بقره و نساء و انعام و بالوالدین احسانا و بیان میشود در شرح حدیث ششم باب شصت و نهم و میداند که اگر حکم مسئله از محکمات کتاب الهی و فتوای اهل الذکر معلوم نشده باشد در آنجا سکوت و ترک جواب از جمله چیزهاست و پیروی ظن از جمله شر است چنانچه مدلول محکمات کتاب الهی و مقتضای ربوبیت و نظیر این می آید در کتاب الزکوة در حدیث سوم باب فضل المعروف که باب شصت و ششم است که راست المعروف کا ... و بیان میشود و لا تنظر بصیغه نهی حاضر از باب فعالت ... مفعولست او خال لفظ کل ... ممکن نیست که کسی نظر در هر شخصی کند ... گرده موصول بصیغه اسم فاعل ... بالعینه مضارع غایب ... یعنی ای موسی طلب یاری کن در عمل خیر از اهل خیر و ... دنیا آنچه را که مضطر ... حواب ... مال بسیاری ... آرزو ...

لقمان و وصینا الانسان بوالدیه صدر سوره م

لمراتکم

اوراو پیروی ایشان او را ... کتاب ... باید شب و روز

حل عن ابي عبد الله عليه السلام قال انّ في كتاب عليّ صلوات الله عليه انّما مثل الدنيا كمثل

الحيّة ما الين مسّها وفي جوفها السمّ الناقع يحذرها الرجل العاقل ويهوى اليها

الصبيّ الجاهل شرح الين بصیغه تعجبست الناقع بنون و قاف و عین بنقطه رسا و رسایی زهر کشندگی آن

یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که در کتاب علی صلوات الله علیه که بخط خود نوشته و آن املای رسول علیه السلام شنیده نیست که جز این نیست که صفت عجیب دنیا مانند صفت عجیب مار است چه نرمست ظاهر آن ... و در درون آنست زهر قاتل دوری میکند از مرد عاقل و میل میکند بسوی آن طفل بی عقل مراد تشبیه زاهد بمرد عاقل و تشبیه راغب بطفل جاهلست حل كتب امير المؤمنين عليه السلام الى بعض اصحابه يعظه اوصيك

ونفسی

ونفسي بتقوى من لا تحلّ معصيته ولا يرجى غيره ولا الغنى الّا به فانّ من اتّقى الله عزّ وقوي وشبع

وروي ورفع عقله عن اهل الدنيا فبدنه مع اهل الدنيا وقلبه وعقله معاين الآخرة

شرح من اتّقى عبارت از خود شان است چه صفات مذکوره در تتمه حدیث مناسب اوست و ترک تصریح برای رعایت آدابست یعنی نوشت امیر المؤمنین علیه السلام بسوی بعض یاران خود پند میدادم او را که سفارش میکنم ترا و خود مرا بپرهیز از عذاب کسی که جاری نیست گناه او و امید گاهی نیست غیر او و بی نیازی نیست مگر با او چه بدرستی که آنکه پرهیزگار از عذاب الله تعالی جواری شده بی ضعف ... شده بی گرسنگی شده بی تشنگی شده مراد اینست که مکاره دنیا نزد او ... سهلست و او را باضطراب خاطر در نمی آورد و برداشت فکر و عقل خود را از اهل دنیا پس بدن او در ظاهر با اهل دنیاست و خاطر او و عقل او بیننده آخرتست حل فاطفأ بضوء قلبه

ما ابصرت عيناه من حبّ الدنيا فقذّر حرامها وجانب شبهاتها واضرّ والله بالحلال الصافي

الّا ما لا بدّ له منه من كسرة يشدّ بها صلبه وثوب يواري به عورته من اغلظ ما يجد واخشنه

ولم يكن له فيما لا بدّ منه ثقة ولا رجاء فوقعت ثقته ورجاؤه على خالق الاشياء

فجدّ واجتهد واتعب بدنه حتّى بدت الاضلاع وغارت العينان فابدل الله

له من ذلك قوّة في بدنه وشدّة في عقله وما ذخر له في الآخرة اكثر شرح پس فرو نشانید بروشنی دل خود آنرا که میدید دو چشم او که دوستی دنیا باشد پس چرکن شمرد حرام دنیا را و دوری کرد از شبهتهای دنیا و ترک کرد بخدا قسم حلال خالص را نیز مگر آنچه چاره نیست او را از آن و آن پاره نانیست که قائم میکند بآن استخوان پشت خود را و جامه ایست که بپوشاند بآن عورت خود را از ناملایم ترین ... و درشت ترین جامه که می یابد ... و او را از آن اعتمادی و نه امیدگاهی از مخلوقین پس فرود آمد اعتماد او و امید او بر آفریننده چیزها پس سعی کرد و ... اندازه بدن خود تا آنکه از لاغری نمایان شد استخوانهای پهلوی او و فرو رفت دو چشم او پس داد الله تعالی او را بعوض آن ... لاغری توانایی را در بدنش و سختی را در عقلش و آنچه ذخیره کرده برای او در آخرت که رضوان و مراتب عالیه در مراتب بهشت باشد بزرگترست از توانایی بدن و سختی عقل حل فارفض الدنيا فانّ حبّ الدنيا يعمي ويصمّ ويبكم ويذلّ

الرقاب فتدارك ما بقي من عمرك ولا تقل غداً وبعد غد فانّما هلك من كان قبلك باقامتهم

على الاماني والتسويف حتّى اتاهم امر الله بغتة وهم غافلون فنقلوا على اعوادهم الى قبورهم

المظلمة الضيّقة وقد اسلمهم الاولاد والاهلون فانقطع الى الله بقلب منيب

من رفض الدنيا وعزم ليس فيه انكسار ولا انخزال اعاننا الله وايّاك على

طاعته ووفّقنا الله وايّاك لمرضاته شرح پس ترک کن حرص دنیا را چه بدرستی که حرص دنیا کور میکند آدمی را از دیدن حق و کر میکند از شنیدن حق و لال میکند از گفتن حق و خوار میکند گردنها را بسبب پیروی احمقان اهل دنیا پس دریاب آنچه را که مانده از عمر خود و مگو فردا و پس فردا تو به خواهم کرد چه جز این نیست که هلاک شدند آنجماعت که بودند پیش از تو و احوال ایشان را ... اخبار تو رسانیدند بسبب ... ایشان بر آرزوها و انداختن کار را از امروز بفردا تا آنکه آمد نزد ایشان حکم الله تعالی

ناکاه بر جائی که ایشان غافلان بودند پس برده شدند بر بالای تابوتها چون ایشان سوی قبرهای ایشان که تاریک تنگ است رجالی که وا گذاشتند
ایشان فرزندان و نزدیکان پس بریده شد از حرص دنیا و توجه سوی الله تعالی با کار کشت کننده بسبب ترک دنیا و قصدی که نباشد در آن
شکستگی و سستی مدد کن ما را الله تعالی با تو بر طاعت او و توفیق دهاد ما را الله تعالی با تو برای عملی که جای بسیاری رضای اوست
حدیث پنجم متن عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَم قَالَ مَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ مَاءِ الْبَحْرِ كُلَّمَا شَرِبَ مِنْهُ الْعَطْشَانُ
اِزْدَادَ عَطَشًا حَتَّى يَقْتُلَهُ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم که گفت صفت دنیا و حرص بر آن مانند صفت آب دریای
شور است چندانکه آشامد از آن تشنه زیاده میشود تشنگی تا هلاک گرداند او را حدیث ششم متن سَمِعْتُ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَم
يَقُولُ قَالَ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ لِلْحَوَارِيِّينَ يَا بَنِي اِسْرَائِيلَ لَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ مِنَ
الدُّنْيَا كَمَا لَا يَأْسَى اَهْلُ الدُّنْيَا عَلَى مَا فَاتَهُمْ مِنْ دِينِهِمْ اِذَا اَصَابُوا دُنْيَاهُمْ شرح شنیدم از امام
رضا علیه السلم که میگفت گفت عیسی بن مریم صلوات الله علیه خاصان خود را ای پسران یعقوب آزرده مباشید بر آنچه رفت از شما
از جمله دنیا با سلامت ایمان و دین شما چنانچه آزرده نمیشوند حریصان دنیا بر آنچه رفت از ایشان از جمله دین ایشان چون دریابند دنیای
خود را اشارت است بآنکه اگر این نصیحت عمل کنند پس اهل دنیا در باطل خود بجد تر خواهند بود از شما در حق خود باب شصت و دوم متن اول
باب شرح این باب را عنوان است برای کمال مناسبت با باب سابق چنانچه گویا که از تتمه آنست و در این باب دو حدیث است
متن اول عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَم قَالَ اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَعَظَمَتِي وَعُلُوِّي وَارْتِفَاعِ
مَكَانِي لَا يُؤْثِرُ عَبْدٌ هَوَايَ عَلَى هَوَى نَفْسِهِ اِلَّا كَفَفْتُ عَلَيْهِ ضَيْعَتَهُ وَضَمَّنْتُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ رِزْقَهُ وَ
كُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَةِ كُلِّ تَاجِرٍ شرح کففت بدون یا صیغه متکلم وحده از باب تفعیل است خود را از کفاف
کاف و کفیف یعنی چیزی که واکند بعیشت کسی و او را بی نیاز کند از دیگران و تعدیه آن بعلی برای تضمین معنی مبارک کردنست الضیعة
ضاد با نقطه و سکون یا و نقطه دار با عین بی نقطه راه معاش مثل زراعت و تجارت و پیشه ضمنت بضاد با نقطه صیغه
معلوم متکلم وحده از باب تفعیل است ... برای انتفاعست من ... است ... و او پس مراد اینجا استمرار است چنانچه
میگویند فلانی در پس فلان کارست یعنی که از او جدا نمیشود ... و این فقره می آید در حدیث دوم باب صد و
دهم و نظیر این می آید در کتاب فضل القرآن در حدیث اول باب اول و حدیث سیوم باب فضل حامل القرآن که باب دوم است یعنی
روایت است از امام محمد باقر علیه السلم که گفت بدرستی که الله عز و جل میگوید در حدیث قدسی قسم بعزت من و بی همتائی من و بلندی
من و بالائی مرتبه من که ترجیح نمیدهد هیچ بنده خواهش مرا بر خواهش نفس خود مگر آنکه کفاف و مبارک گردم بر او راه معاش او را و ضامن
رزق او کردم آسمانها و زمین را و شدم برای او در پس سودا گری هر سوداگری یعنی که من برای او سودا میکنم و نفعی که برای و حاصل کنم
مثل نفع جمیع سوداگرانست بر فرضی که برای او سودا میکرده باشند دوم متن عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَم قَالَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ
وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَعَظَمَتِي وَبَهَائِي وَعُلُوِّ ارْتِفَاعِي لَا يُؤْثِرُ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ هَوَايَ عَلَى هَوَاهُ
فِي شَيْءٍ مِنْ اَمْرِ الدُّنْيَا اِلَّا جَعَلْتُ غِنَاهُ فِي نَفْسِهِ وَهِمَّتَهُ فِي آخِرَتِهِ وَضَمَّنْتُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ رِزْقَهُ وَكُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَةِ كُلِّ تَاجِرٍ شرح الباء فی بهائی و حسن چنانچه
...

کفت

کفته شد که الله احسن الخالقین فی ارزاق نفسه برای سببی است یعنی که مبارزی او را در است خورش است نه از کثرت اسباب دنیا
الهیه که برای آن شد بدینم قصدی که فتور در آن نباشد فی ارزاق آخرت نیز برای سببی است چه غایت قسمی از نسب است و مضمون حدیث
موافق ما تقدم است باب شصت و سیوم متن باب القناعة شرح القناعة بفتح قاف اکتفا بقدر ضروری یعنی این باب بیان فضیلت
ترک زیاده طلبی اسباب دنیاست و در این باب یازده حدیث است اول متن قَالَ اَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَم اِيَّاكَ اَنْ تَطْمَحَ بَصَرَكَ
اِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَكَ فَكَفَى بِمَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لِنَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ
وَلَا اَوْلَادُهُمْ وَقَالَ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا فَاِنْ دَخَلَكَ مِنْ ذٰلِكَ شَيْءٌ فَاذْكُرْ عَيْشَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَاِنَّمَا كَانَ قُوتُهُ
الشَّعِيرَ وَحَلْوَاهُ التَّمْرَ وَوَقُودُهُ السَّعَفَ اِذَا وَجَدَهُ شرح تطمح بطا بی نقطه و حا بی نقطه صیغه مضارع مخاطب
... الاطماح بجانب بالا داشتن چشم ... در فکفی برای بیان است ... ولا تعجبک اموالهم ولا اولادهم نقل بالمعنی است
از دو آیت در سوره توبه اول چنین است فلا تعجبک اموالهم ولا اولادهم انما یرید الله لیعذبهم بها فی الحیوة الدنیا و تزهق انفسهم و هم
کافرون و دوم چنین است ولا تعجبک اموالهم و اولادهم انما یرید الله ان یعذبهم بها ... زهرة منصوب بتقدیر ... الزهرة
یک شکوفه و استعاره شده برای بهجت دنیا باعتبار مشابهت آن بیک شکوفه در بی اعتباری و سرعت زوال ...
... الف ممدوده است و کاهی مقصور و نیز ...
... درخت خرما ...
... مناسبت یعنی گفت امام محمد باقر علیه السلم دور کن خود را از اینکه بالا کنی چشم خود را بسوی کسی که بالاتر است در جهت اسباب
دنیا چه کافیست در وعظ آنچه گفت الله عز و جل نبی خود را صلی الله علیه و آله در سوره توبه و باید که شگفت نیاورد ترا مالهای منافقان
و نه فرزندان ایشان مراد تا آخر آیت است که خواهش است که اراده دارد الله تعالی که عذاب کند ایشان را بآن مالها و فرزندان در
زندگی دنیا و کنده شود جانهای ایشان بر حالی که ایشان کافران باشند چنانچه مشاهده است از شقاوتهای جمعی از اهل حرص دنیا
که راضی بقضای الهی نیستند بسبب مالها و فرزندان و از اعراض ایشان از اعمال صالحه و گفت در سوره طه و دراز مکن البته دو
چشم خود را بسوی آنچه بهره دادیم بآن صنفی چند را از جمله اهل اعراض از محکمات کتاب الهی و شواهد ربوبیت تعالی ...
... شکوفه زندگی دنیاست برای این دادیم که عذاب کنیم ایشان را در دنیا و آخرت پس اگر داخل دل تو شود ...
... از شوق باسباب و خیالیس یاد آور اوقات گذران رسول الله صلی الله علیه و آله چه خوراک بود که بود جو
و نان جو و حلوای او خرما ... دوم
متن قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ سَاَلَنَا اَعْطَيْنَاهُ وَمَنِ اسْتَغْنَى اَغْنَاهُ اللهُ
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که طلب چیزی کند از ما میدهیم او را و هر که بی نیازی کند بترک طلب بی نیاز میکند او را
الله تعالی بسبب که حاجت طلب نداشته باشد سیوم متن عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَم قَالَ مَنْ رَضِيَ مِنَ اللهِ
بِالْيَسِيرِ مِنَ الْمَعَاشِ رَضِيَ اللهُ مِنْهُ بِالْيَسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم که گفت هر که راضی شود

از الله تعالی باید که او قات که داری راضی میشود الله تعالی از او باید که عبادتی باشد یعنی که اکثر عبادات مالیه مثل زکوة و حج و صله رحم کسب آن از حلال و صرف در حلال از او ساقط میشود و بعضی بالکلیه و بعضی فی الجمله **چهارم حدیث** عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرٰيةِ اِبْنَ اٰدَمَ كُنْ كَيْفَ شِئْتَ كَمَا تَدِينُ تُدَانُ مَنْ رَضِيَ مِنَ اللّٰهِ بِالْقَلِيلِ مِنَ الرِّزْقِ قَبِلَ اللّٰهُ مِنْهُ الْيَسِيرَ مِنَ الْعَمَلِ وَمَنْ رَضِيَ بِالْيَسِيرِ مِنَ الْحَلَالِ خَفَّتْ مَؤُونَتُهُ وَزَكَتْ مَكْسَبَتُهُ وَخَرَجَ مِنْ حَدِّ الْفُجُورِ **شرح** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت نوشته شده است در توریة که ای فرزند آدم باش چنانچه خواهی داشت داری بیان این که چنانچه سلوک میکنی با تو سلوک خواهد شد بیان این است که هر که راضی شود از الله تعالی باید که از جمله روزی قبول میکند الله تعالی از او اندک از جمله عبادت را و هر که راضی شود باندک از جمله رزق حلال سبک میشود بار او یعنی کم او اخراجاتی که لازم او است میشود و صاحب برکت میشود در معاش او و بیرون می آید از کنار رفتن یعنی که صاحب مال زیادت و طالب آن در کنار جهنم است و خطری عظیم دارد شیطان او را باندک سببی در اهل فسق و جهنم میتواند کرد و حکایت تکرت راضی **پنجم حدیث** عَنْ اَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ لَمْ يُقْنِعْهُ مِنَ الرِّزْقِ اِلَّا الْكَثِيرُ لَمْ يَكْفِهِ مِنَ الْعَمَلِ اِلَّا الْكَثِيرُ وَمَنْ كَفَاهُ مِنَ الرِّزْقِ الْقَلِيلُ فَاِنَّهُ يَكْفِيهِ مِنَ الْعَمَلِ الْقَلِيلُ **شرح** مضمون این موافق حدیث سیوم است **ششم حدیث** كَانَ اَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللّٰهِ عَلَيْهِ يَقُولُ اِبْنَ اٰدَمَ اِنْ كُنْتَ تُرِيدُ مِنَ الدُّنْيَا مَا يَكْفِيكَ فَاِنَّ اَيْسَرَ مَا فِيهَا يَكْفِيكَ وَاِنْ كُنْتَ اِنَّمَا تُرِيدُ مَا لَا يَكْفِيكَ فَاِنَّ كُلَّ مَا فِيهَا لَا يَكْفِيكَ **شرح** ما یکفیک عبارت از مالیست که قصد طلب کار آن این باشد که از او کافی باشد از آنکه کافی نشمرد و اکتفا بآن کند و زیاده طلب نماید و ما لا یکفیک عبارت از مالیست که قصد طلبکار آن این باشد که از او کافی نشمرد و زیاده بر آن طلب نماید فان ایسر قبیل وضع دلیل در موضع مدلول است بتقدیر فصل الی مرادک فان ایسر و همچنین فان کل از قبیل وضع دلیل در موضع مدلول است بتقدیر فلا تصل الی مرادک فان کل **یعنی** میگفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه ای فرزند آدم اگر اراده میداری از مال دنیا آنچه را که از واقع کافی باشد ترا پس بدرستی که مراد خود به درستی که کمتر مالی که در دنیا است می آید کافی است ترا و اگر اراده میداری کم مالی را که کافی نشمری آنرا برای خود **هفتم حدیث** عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اشْتَدَّتْ حَالُ رَجُلٍ مِنْ اَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ فَقَالَتْ لَهُ امْرَاَتُهُ لَوْ اَتَيْتَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ فَسَاَلْتَهُ فَجَاءَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ فَلَمَّا رَاٰهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ قَالَ مَنْ سَاَلَنَا اَعْطَيْنَاهُ وَمَنِ اسْتَغْنٰى اَغْنَاهُ اللّٰهُ فَقَالَ الرَّجُلُ مَا يَعْنِي غَيْرِي فَرَجَعَ اِلَى امْرَاَتِهِ فَاَعْلَمَهَا فَقَالَتْ اِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ بَشَرٌ فَاَعْلِمْهُ فَاَتَاهُ فَلَمَّا رَاٰهُ رَسُولُ اللّٰهِ **شرح** لو برای تمنی است **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بغایت تنگ شد حال مردی از اصحاب نبی صلی الله علیه و آله پس گفت او را زنش کاش میرفتی نزد رسول الله صلی الله علیه و آله و مطلبیدی از او پس آمد بسوی نبی صلی الله علیه و آله پس وقتی که دید او را نبی صلی الله علیه و آله گفت هر که طلب کند از ما میدهیم او را و هر که بی‌نیازی از ترک طلب کند بی‌نیاز میکند او را الله تعالی از اینکه طلب غیر بس با خود گفت آمد که منظور این نبی علیه السلام باین سخن غیر من است پس برگشت بسوی زنش پس اعلام کرد او را که حال و قصه چنین شد پس آن زن گفت بدرستی که رسول الله آدمی زاد است یا بمعنی که غیب نمیداند و اطلاعی

برمقدار

برمقدار تنگدستی ما ندارد و نمیداند که در خانه فی الجمله چیزی هست و این سخن مبنی بر این است که مستبعد شمرد که از وحی الهی خصوصیت حال ایشان مستنبط شود پس اعلام کن او را که تا چه حال داریم پس آمد آن مرد نزد نبی علیه السلام پس وقتی که دید او را رسول الله صلی الله علیه و آله گفت هر که طلب کند از ما میدهیم او را و هر که بی‌نیازی کند بی‌نیاز میکند او را الله تعالی تا آنکه کرد آن مرد آن کار را سه بار و هر بار آن سخن را شنید **حدیث** ثُمَّ ذَهَبَ الرَّجُلُ فَاسْتَعَارَ مِعْوَلًا ثُمَّ اَتَى الْجَبَلَ فَصَعِدَهُ فَقَطَعَ حَطَبًا ثُمَّ جَاءَ بِهِ فَبَاعَهُ بِنِصْفِ مُدٍّ مِنْ دَقِيقٍ فَرَجَعَ بِهِ فَاَكَلَهُ ثُمَّ ذَهَبَ مِنَ الْغَدِ فَجَاءَ بِاَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَبَاعَهُ فَلَمْ يَزَلْ يَعْمَلُ وَيَجْمَعُ حَتَّى اشْتَرٰى مِعْوَلًا ثُمَّ جَمَعَ حَتَّى اشْتَرٰى بَكْرَيْنِ وَغُلَامًا ثُمَّ اَثْرٰى حَتَّى اَيْسَرَ فَجَاءَ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ فَاَعْلَمَهُ كَيْفَ جَاءَ يَسْاَلُهُ وَكَيْفَ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ قُلْتُ لَكَ مَنْ سَاَلَنَا اَعْطَيْنَاهُ **شرح** المعول بکسر میم و سکون عین و فتح واو کلنگ و مراد اینجا تیشه است المد بضم میم و تشدید دال ~~مقیاس کیل~~ ... البکر بفتح با و سکون کاف شتر جوان الاثراء بثا سه نقطه و را و مد صاحب مال فراوان شدن الایسار بیاء دو نقطه در پایین و سین بی نقطه و را فراخ حال شدن **یعنی** بعد از آن رفت آن مرد پس بعاریت گرفت تیشه را بعد از آن آمد نزد کوهی که در بیرون مدینه بود پس بالا رفت آن کوه را پس بریده هیمه بعد از آن آورد آن هیمه را بمدینه پس فروخت آنرا بنیم مد آرد پس برگشت بخانه خود با آن آرد پس خورد آنرا با عیال خود بعد از آن رفت در فردا پس آورد بیشتر از آنکه دیروز آورده بود پس فروخت آنرا پس همیشه کار میکرد و زیاده را جمع میکرد تا آنکه خرید تیشه بعد از آن جمع کرد زیادتی را تا خرید دو شتر جوان را و غلامی را بعد از آن صاحب مال فراوان شد تا آنکه فراخ حال شد پس آمد بسوی نبی صلی الله علیه و آله پس خبر داد او را که چگونه آمد نزد او که طلب کند از او و چگونه شنید از نبی صلی الله علیه و آله پس گفت نبی صلی الله علیه و آله گفتم برای تو که هر که طلب کرد از ما میدهیم او را و هر که بی‌نیازی کند بی‌نیاز میکند او را الله تعالی یعنی که دانستم حال ترا بوحی الهی و دانسته آن سخن گفتم **هشتم حدیث** قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ مَنْ اَرَادَ اَنْ يَكُونَ اَغْنَى النَّاسِ فَلْيَكُنْ بِمَا فِي يَدِ اللّٰهِ اَوْثَقَ مِنْهُ **شرح** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که خواهد که باشد بی‌نیازترین مردم پس باید که باشد اعتماد او بر قضا و قدر الهی بیشتر از اعتماد او بر آنچه در دست دیگرانست حتی دست خود چه اشغال آن بی قضا و قدر الهی نمیشود **نهم حدیث** عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ اَوْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ مَنْ قَنِعَ بِمَا رَزَقَهُ اللّٰهُ فَهُوَ مِنْ اَغْنَى النَّاسِ **شرح** روایت است از امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام گفت هر که قناعت کند بآنچه روزی کرده او را الله تعالی باینمعنی که باکی نکند در طلب زیادتی پس او از جمله بی‌نیازترین مردمانست **دهم حدیث** شَكَا رَجُلٌ اِلَى اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَنَّهُ يَطْلُبُ فَيُصِيبُ وَلَا يَقْنَعُ وَتُنَازِعُهُ نَفْسُهُ اِلَى مَا هُوَ اَكْثَرُ مِنْهُ وَقَالَ عَلِّمْنِي شَيْئًا اَنْتَفِعُ بِهِ فَقَالَ اَبُو عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ اِنْ كَانَ مَا يَكْفِيكَ يُغْنِيكَ فَاَدْنٰى مَا فِيهَا يُغْنِيكَ وَاِنْ كَانَ مَا يَكْفِيكَ لَا يُغْنِيكَ فَكُلُّ مَا فِيهَا لَا يُغْنِيكَ **شرح** شکایت برد مردی بسوی امام جعفر صادق علیه السلام که او طلب کسب میکند پس ارمی یابد آنچه را که طلب میکند و مع هذا قناعت نمیکند و مجادله میکند با او نفس او و میل بسوی آنچه بیشتر از آنست و آن مرد گفت تعلیم کن مرا نصیحتی که سودمند شوم بآن پس گفت امام علیه السلام اگر آنچه بس است ترا بی‌نیاز میکرده باشد ترا پس نزدیکتر

وَمَنِ اسْتَغْنٰى اَغْنَاهُ اللّٰهُ

قصه‌ای که زیاده بر آن گنجید در دو دست شیخ جلیل بهاء الدین آن حکایت که مناع است قدر مناع بیان میشود در کتاب الدعا در شرح حدیث دوم باب الدعاء لعلل الامراض که باب پنجاه و ششم است

در دنیاست یعنی آسانتری که در کسب آن و صرف آن مشقتی نیست نسبت بکسب و صرف بالاتر از آن سیر میکند ترا و اگر آنچه بس است ترا چنانکه
سیر نکند و باشد ترا پس جمع آنچه در دنیاست سیر نمیکند ترا باب دوم حدیث قال امیر المؤمنین علیه السلم من رضي من الدنيا
بما يجزئه كان ايسر ما فيها يكفيه ومن لم يرض من الدنيا بما يجزئه لم يكن فيها شيء يكفيه
شرح يجزئه بضم يا و زاي بي نقطه و همزه بصيغه مضارع معلوم غائب باب افعالست يكفيه بيا و دو نقطه در پايين بصيغه مضارع معلوم غائب
باب ضربست يعني گفت امير المؤمنين عليه السلم هر كه راضي شد از اسباب دنيا بآنچه بس است او را آسانتر آنچه در دنياست بس است او را
و هر كه راضي نشد از دنيا بآنچه بس است او را نباشد در دنيا چيزي كه بس است او را باب بيست و چهارم در بيان باب الكفاف
شرح اين باب بيان فضيلت روزي كفافست بفتح كاف و تخفيف فا يعني بقدري كه باز دارد كسي را از طلب از مردمان و زياد نباشد
و در اين باب شش حديث است اول حديث قال رسول الله صلى الله عليه و آله قال الله عز و جل ان من اغبط اوليائي
عندي رجلا خفيف الحال ذا حظ من صلوة احسن عبادة ربه بالغيب وكان غامضا في الناس
جعل رزقه كفافا فصبر عليه عجلت منيته فقل تراثه وقلت بواكيه
شرح اغبط بغين با نقطه و با يك نقطه و طا بي نقطه افعل التفضيل است ماخوذ است از غبطه بكسر غين و سكون با يعني خوشحال بودن خفيف
بحا بي نقطه است الخفف بفتح و فتح فا كم مال بودن و ميتواند بود كه بخا با نقطه باشد و حاصل مراد كميست من درس صلوة و ريا بيست حاء م
و اشارتست بقول الله تعالى در سوره عنكبوت ان الصلوة تنهى عن الفحشاء والمنكر و بيان ميشود در اول كتاب فضل القرآن الغيب
بفتح غين با نقطه و سكون يا دو نقطه در پايين تقيه كه معلوم نباشد بضرورتي كه ميان جمع عقلا و نه باستنباط از ضرور
مذكوره و پنهان بودن مثل حال آدمي در خلوت يا در زمان تقيه و هر دو اينجا مناسبست جعل بصيغه ماضي مجهولست عجلت بعين بي نقطه
و جيم بصيغه ماضي معلوم باب علم يا باب تفعيلست يعني گفت رسول الله صلى الله عليه و آله كه گفت الله عز و جل در حديث قدسي بدرستي كه
از جمله خوشحالتر دوستان من نزد من مرديست كم مال سبكبار صاحب بهره از نمازي كه ميكند يا بمعني كه نمازش مخصوص بوقت
نيكو بجا آورد عبادت صاحب كل اختيار خود را بسبب حكم الهي كه داخل غيبست و خود را بي زبان كرد و بود كم نام در ميان مردم
كرده شد روزي او بقدر حاجت پس صبر كرد بر ميان تنگي بشتاب آمد بر سر او مرگ او تا از دنيا از دست ظالمان رود و خلاص
شود پس كم شد ميراث او و كم شدند زناني كه نوحه كنند براي او يعني كه چون سفر داده نشود و زنان جمع نشوند در منزل او براي
تعزيه دوم حديث قال رسول الله صلى الله عليه و آله طوبى لمن اسلم وكان عيشه كفافا شرح گفت رسول الله صلى الله
عليه و آله خوشا بحال كسي كه او از كرد يكتايي الله تعالى در ربوبيت و شد معاش او بقدري كه بس است او را و زياد نيست بيان
حقيقت طوبى مي آيد در حديث سي ام باب نود و نهم سوم حديث قال رسول الله صلى الله عليه و آله اللهم ارزق محمدا
وآل محمد ومن احب محمدا وآل محمد العفاف والكفاف وارزق من ابغض محمدا وآل محمد المال والولد
شرح العفاف بفتح عين بي نقطه خودداري از ناشايست يعني گفت رسول الله صلى الله عليه و آله خدايا روزي كن محمد و آل محمد را و هر كرا
كه دوست داشت محمد و آل محمد را پيروي احكام ايشان خودداري از ناشايست و مالي كه بقدر حاجت باشد بي زيادتي و روزي
كن كسي را كه دشمن داشت محمد و آل محمد را پيروي احكام ايشان مال بسيار و فرزند بسيار مخفي نماند كه در كلام اشعار است

كرفرزند

كر فرزند بسيار منافي عفاف است امانه مطلقا بلكه در دشمنان محمد و آل محمد چهارم حديث عن علي بن الحسين صلوات الله عليه قال مر عن ابرهيم بن محمد النوفلي
رسول الله صلى الله عليه و آله براعي ابل فبعث يستسقيه فقال اما ما في ضروعها فصبوح الحي واما ما في
آنيتنا فغبوقهم فقال رسول الله صلى الله عليه و آله اللهم اكثر ماله وولده ثم مر براعي غنم فبعث اليه
يستسقيه فحلب له ما في ضروعها واكفأ ما في انائه في اناء رسول الله صلى الله عليه و آله وبعث اليه بشاة
وقال هذا ما عندنا وان احببت ان نزيدك زدناك قال فقال رسول الله صلى الله عليه و آله اللهم ارزقه
الكفاف فقال له بعض اصحابه يا رسول الله صلى الله عليه و آله دعوت للذي ردك بدعاء عامتنا نحبه ودعوت اللهم ارزقه الكفاف
للذي اسعفك بحاجتك بدعاء كلنا نكرهه فقال رسول الله صلى الله عليه و آله ان ما قل وكفى خير مما كثر والهى
شرح الصبوح بفتح صاد بي نقطه آنچه در اول روز آشاميده شود و الغبوق بفتح غين با نقطه و ضم با يك نقطه آنچه در آخر روز آشاميده شود
يعني روايتست از امام زين العابدين صلوات الله عليه كه گفت گذشت رسول الله صلى الله عليه و آله در سفري روايتست از ابراهيم بن محمد نوفلي بفتح نون و سكون
بشتربان پس فرستاد كسي را نزد او و طلبيد از او شيري كه آشاميده شود پس آمد و گفت اما آنچه در پستانهاي شتران است واو و فتح فا با با در سند حديث سابق
چاشت خوراك طايفه ايست كه شتران بايشان نسبت دارد و اما آنچه در ظرفهاي ماست پس شام امروز آن طايفه است پس گفت رسول الله
صلى الله عليه و آله خدايا بسيار كن مالش را و فرزندش را بعد از آن گذشت بشباني پس فرستاد كسي را نزد او و طلب شير نمودند
بگرد پس آمد و دوشيد براي او هر شيري كه در پستانهاي گوسفندان بود و برگرداند آنچه را كه در ظرفش بود در ظرف رسول
صلى الله عليه و آله يعني كه تازه دوشيده و كهنه دوشيده را يكجا داد و فرستاد بسوي رسول عليه السلم گوسفندي بهديه و گفت اين
چيزيست كه باعتقاد ماست كه براي شما كفايت باشد و اگر خواستي كه زياده دهيم از اين دهيم تا رسيديم امام گفت پس گفت رسول الله صلى الله نزد ماست يعني كرم
عليه و آله خدايا روزي كن او را مال بقدر حاجت كه زياده نباشد پس گفت او را بعض ياران او اي رسول الله دعا كردي براي آنكه
رد كرد ترا بدعايي كه همه ما دوست ميداريم آن را و دعا كردي براي كسي كه رد نكرد ترا در برآوردن حاجت تو بدعايي كه همه ما نفرت ميكنيم
از آن پس گفت رسول الله صلى الله عليه و آله بدرستي كه آنچه كم باشد و بس باشد بهترست از آنچه بسيار باشد و غافل كند از ياد
الله خدايا روزي كن محمد و آل محمد را كفاف پنجم حديث عن ابي عبد الله عليه السلم قال ان الله عز و جل يقول يحزن عبدي
المؤمن ان قترت عليه وذلك اقرب له مني ويفرح عبدي المؤمن ان وسعت
عليه وذلك ابعد له مني شرح يحزن بحاي بي نقطه و زاي با نقطه بصيغه مضارع معلوم باب علم يا مجهول باب نصرست
والمؤمن مرفوعست وان بكسر همزه شرطيه است يا يحزن بصيغه معلوم باب نصرست والمؤمن منصوبست وان بفتح همزه مصدريه است و لام
علت مقدر و جاي براي تعديه است قترت بقاف و تا دو نقطه در بالا و را بي نقطه بصيغه ماضي معلوم متكلم وحده از باب تفعيلست يفرح بصيغه
معلوم باب علم يا باب تفعيلست والمؤمن مرفوع يا منصوبست وان بكسر همزه يا بفتح همزه است يعني روايتست از امام جعفر صادق
عليه السلم گفت بدرستي كه الله عز و جل ميگويد در حديث قدسي غمگين ميشود بنده من كه مؤمنست اگر تنگ كردم بر او معاش او را و حال
آنكه اين تنگ كردن نزديك كننده او است بمن و خوشحال ميشود بنده من كه مؤمنست اگر فراخ كردم بر او معاش او را
و حال آنكه اين فراخ كردن دور كننده است او را از من ششم حديث عن ابي عبد الله عليه السلام قال قال الله عز و جل
لنت م

إنّ من أغبط أوليائي عندي عبداً مؤمناً ذا حظّ من صلاح وأحسن عبادة ربّه وعبد الله في السّريرة
وكان غامضاً في النّاس فلم يشر إليه بالأصابع وكان رزقه كفافاً فصبر عليه فعجّلت به
منيّته فقلّ تراثه وقلّت بواكيه شرح مراد از صلاح رای صائبست و اشارتست بآیت سوره طه
وعمل صالحا ثم اهتدی و بیان شد در حدیث سوم باب بیست و سیوم السریره بفتح سین مشدده و کسر را و سقط اندرون چیزی که پنهانست از
مردمان و مراد اینجا جایی تنهاست مثل درون خانه و مثل دل در صورت حضور جماعت مخالفان فلم یشر بصیغه مضارع غایب مجهول
باب مفاعلت الیه نایب فاعلست باء در عجلت به برای تعدیه است و مضمون این موافق حدیث اول این بابست باب بیست و نهم
باب تعجیل فعل الخیر شرح این باب بیان فضیلت شتابست در شروع در عبادات و در این باب ده حدیث است اول حدیث سمعت
أبا عبد الله عليه السلام يقول إذا همّ أحدكم بخير فلا يؤخّره فإنّ العبد ربّما صلّى الصّلاة أو صام
الصّوم فيقال له اعمل ما شئت بعدها فقد غفر لك شرح الصلوة منصوب مفعول مطلق برای نوعست
و همچنین الصوم ضمیر بعدها راجع بصلوة است و بر سبیل تمثیل است یا راجع بعبادت است باعتبار آنکه مفهوم میشود از هر یک از صلوة
و صوم قائل اعمل مشیت الله تعالی است چنانچه می آید در حدیث ششم این باب و میتواند بود که قائل ملائکه باشند یعنی شنیدم از
امام جعفر صادق علیه السلام میگفت چون قصد کند یکی از شما عبادتی را پس باید که واپس نیندازد آنرا چه درستی که بنده بسا که نماز گذارد
از نماز یا روزه دارد نوعی از روزه پس گفته میشود او را که بکن آنچه خواهی بعد از آن چه بتحقیق بخشیده شد گناهان برای تو یا بمعنی که
توفیق این یافتی که اصرار بر کبیره نکنی بعد از آن پس اگر قبیحی از تو سرزند مغفور خواهد بود و این اغرای بقبیح نیست چه مکلف نمیداند که
الله تعالی یا ملائکه این را گفته اند با او یا بمعنی که امروز مثل اول بلوغ شدی پس اگر میخواهی بمقتضای آن عمل کن
دوم حدیث قال أبو عبد الله عليه السلام افتتحوا نهاركم بخير وأملوا على حفظتكم في أوّله خيراً وفي
آخره خيراً يغفر لكم ما بين ذلك إن شاء الله شرح املوا بفتح همزه و سکون میم و ضم لام و سکون واو
الاملاء گفتن چیزی تا دیگری نویسد اشارتست بآنکه هر چه مکلف میگوید از قبیل املا بر کاتبان اعمالست یعنی گفت امام جعفر
صادق علیه السلام ابتدا کنید روز خود را بکار خوبی و بخوانید بر حافظان اعمال خود در اول روز گفتار خوبی و در آخر روز گفتار خوبی
مثل توبه و استغفار تا آمرزیده شود برای شما آنچه در میان آن دو وقتست اگر الله تعالی خواهد یا بمعنی که بانیت خالص باشد سیوم حدیث
عن أبي عبد الله عليه السلام قال كان أبي يقول إذا هممت بخير فبادر فإنّك لا تدري ما يحدث
شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت پدرم میگفت چون قصد کنی عبادتی را پس شتاب کن در شروع در آن چه درستی
که تو نمیدانی که در دمی دیگر چه خواهد شد چهارم حدیث قال رسول الله صلّى الله عليه وآله إنّ الله يحبّ من الخير ما يعجّل
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله بدرستی که الله تعالی دوست میدارد از جمله عبادات آنرا که تعجیل کرده شود در شروع
در آن پنجم حدیث عن أبي عبد الله عليه السلام قال إذا أردت شيئاً من الخير فلا تؤخّره فإنّ العبد يصوم
اليوم الحارّ يريد ما عند الله فيعتقه الله به من النّار ولا تستقلّ ما تتقرّب به إلى الله عزّ وجلّ
ولو شقّ تمرة شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون اراده کردی چیزی از عبادات را

بس کن

پس واپس مینداز آنرا چه درستی که بنده گاهی روزه میدارد در روز گرم بر حالی که امید میدارد ثوابی را که نزد الله تعالی است
پس آزاد میکند او را الله تعالی بسبب آن از آتش دوزخ و کم مشمر چیزی را که نزدیکی جویی بآن بسوی الله عز و جل هر چند نصف
یک خرما باشد مثل کسی که طفل داشته باشد و با آن طفل یتیمی باشد و او یک خرما آورده باشد که طفل خود و آن
خرما را دو حصه کند و هر یکی نصفی از خرما هر دو طفل باشند ششم حدیث عن أبي عبد الله عليه السلام قال من همّ بخير فليعجّله
ولا يؤخّره فإنّ العبد ربّما عمل العمل فيقول الله تبارك وتعالى قد غفرت لك ولا أكتب
عليك شيئاً أبداً ومن همّ بسيّئة فلا يعملها فإنّه ربّما عمل العبد السّيّئة فيراه الله سبحانه
فيقول لا وعزّتي وجلالي لا أغفر لك بعدها أبداً شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که
قصد عبادتی کند پس باید که شتاب کند در شروع در آن و واپس نیندازد آنرا چه درستی که بنده بسا که بجا آورد عبادت را
پس میگوید الله تبارک و تعالی که بتحقیق آمرزیدم گناهان را برای تو و نمینویسم بر تو گناهی را هرگز بیان این شد در شرح حدیث اول این باب
و هر که قصد معصیتی کند پس باید که بعمل نیاورد آنرا چه درستی که بسا که بجا آورد بنده معصیت را پس می بیند او را الله سبحانه
پس میگوید نه یعنی که قبول نمیکنم التماس ترا بعزت من و جلال من که نمی آمرزم برای تو گناهان را بعد از آن هرگز یا بمعنی که
توفیق تو نمیدهم [illegible] هفتم حدیث عن أبي عبد الله عليه السلام قال إذا هممت بشيء من الخير فلا تؤخّره فإنّ الله عزّ وجلّ
ربّما اطّلع على العبد وهو على شيء من الطّاعة فيقول وعزّتي وجلالي لا أعذّبك بعدها
أبداً وإذا هممت بسيّئة فلا تعملها فإنّه ربّما اطّلع الله على العبد وهو على شيء من
المعصية فيقول وعزّتي وجلالي لا أغفر لك بعدها أبداً شرح مضمون این موافق سابقست هشتم حدیث
عن أبي عبد الله عليه السلام قال إذا همّ أحدكم بخير أو صلة فإنّ عن يمينه وشماله شيطانين فليبادر
لا يكفّاه عن ذلك شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون قصد کند یکی از شما بعمل صالحی
یا صله رحمی پس درستی که در جانب راست و چپ او دو شیطانند پس باید که تعجیل کند در شروع در آن تا مبادا که باز دارند او را
از آن نهم حدیث سمعت أبا جعفر عليه السلام يقول من همّ بشيء من الخير فليعجّله فإنّ كلّ
شيء فيه تأخير فإنّ للشّيطان فيه نظرة شرح النظرة بفتح نون و فتح ظاء با نقطه و را مهمله حکومت و فکر
و هر دو اینجا مناسبست و تا برای وحدتست یعنی شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام میگفت هر که قصد کند بچیزی از عمل
صالح پس باید که تعجیل کند در شروع در آن چه بدرستی که هر عمل صالحی که در آن تأخیر شود پس بدرستی که برای شیطان در آن
حکومتی هست یا فکری هست که او را از آن پشیمان کند دهم حدیث سمعت أبا جعفر عليه السلام يقول إنّ الله ثقّل
الخير على أهل الدّنيا كثقله في موازينهم يوم القيامة وإنّ الله عزّ وجلّ خفّف الشّرّ على
أهل الدّنيا كخفّته في موازينهم يوم القيامة شرح شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام میگفت بدرستی که الله تعالی
سنگین کرده عمل صالح را بر اهل دنیا مانند سنگینی آن عمل صالح در ترازوهای عمل ایشان در روز قیامت یا بمعنی آنکه
اهل بی رغبتی در دنیا تعجیل در فعل خیر میکنند و تأخیر علامت رغبت در دنیاست و بدرستی که الله عز و جل سبک کرده عمل

بدابر اعضای در دنیا مانند سبکی آن عمل بد در ترازوهای ایشان در روز قیامت اشارتست بقول الله تعالی در سوره قارعه فاما من
ثقلت موازینه فهو فی عیشة راضیة واما من خفت موازینه فامه هاویة باب بیست و ششم باب الانصاف والعدل شرح
الانصاف داد دادن کسی نصف چیزی را بدیگری وآن کنایتست از دادن حق کسی بالتمام است زیرا که بر این تقدیر هر یک از صاحب
نصف مجموع حق دو کس خواهد بود برابر اند یعنی این باب بیان فضیلت انصاف و عدالتست در این باب بیست حدیث
اول حدیث كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ فِي آخِرِ خُطْبَتِهِ طُوبَى لِمَنْ طَابَ خُلُقُهُ وَطَهُرَتْ سَجِيَّتُهُ
وَصَلُحَتْ سَرِيرَتُهُ وَحَسُنَتْ عَلَانِيَتُهُ وَأَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ قَوْلِهِ
وَأَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ شرح من در من نفسه برای سببیت است و مراد اینست که انصاف
بسبب انصاف حاکم و مانند آن نباشد یعنی بود رسول الله صلی الله علیه وآله که میگفت در آخر خطبه خود خوشتر باد برای کسی که
خوش باشد خوی او و پاکیزه باشد طبیعت او و بی عیب شد باطن او و خوب باشد ظاهر او و صرف کند زیادتی را از جمله
مال خود و صرف نکند زیادتی را از جمله سخن خود و ادا کند حق مردمان را بالتمام بخودی خود نه بتقاضای دیگران بیان حقیقت طوبی
می آید در حدیث سی ام باب بود و نهم دوم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ يَضْمَنُ لِي أَرْبَعَةً بِأَرْبَعَةِ
أَبْيَاتٍ فِي الْجَنَّةِ أَنْفِقْ وَلَا تَخَفْ فَقْراً وَأَفْشِ السَّلَامَ فِي الْعَالَمِ وَاتْرُكِ الْمِرَاءَ وَإِنْ كُنْتَ
مُحِقّاً وَأَنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ شرح من در من یضمن بتضمین استفهامیه است با در باربعه برای مقابلت
یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت کیست که ضامن شود برای من چهار چیز را مقابل چهار خانه در بهشت بیان
این که نفقه واجب و مستحب بده و مترس از افلاس و فاش کن سلام را در عالم یعنی که پیش سلام باش با هر مسلمانی که
ملاقات کنی و واگذار جدل در گفتگو را هر چند که صاحب حق باشی و ادا کنی حق مردمان را بالتمام بخودی خود سیوم حدیث سَمِعْتُ
أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ سَيِّدُ الْأَعْمَالِ ثَلَاثَةٌ إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ حَتَّى لَا تَرْضَى بِشَيْءٍ
إِلَّا رَضِيتَ لَهُمْ مِثْلَهُ وَمُوَاسَاتُكَ الْأَخَ فِي الْمَالِ وَذِكْرُ اللهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ لَيْسَ سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ
لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ فَقَطْ وَلَكِنْ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكَ شَيْءٌ أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ أَخَذْتَ بِهِ وَإِذَا وَرَدَ
عَلَيْكَ شَيْءٌ نَهَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ تَرَكْتَهُ شرح المواساة بضم میم و فتح همزه و گاهی همزه منقلب بواو میشود و الف و سین منقطه
و الف مصدر باب مفاعله از مهموز الفاء معتل اللام واوی داد و دادن کسی بقدر کفاف اسم لیس ضمیر مستتر راجع بذکر الله است
سبحان الله تا آخر خبر لیس است ولکن بتخفیف نون عطف بر خبر لیس است یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
میگفت سرور عملها سه عملست اول دادن تو حق مردم را بالتمام بخودی خودت تا حدی که راضی نشوی بچیزی از حق برای خود
مگر آنکه راضی شده باشی برای مردم بمثل آن راضی شدن برای خود و دوم مدد کردن تو برادر مؤمن را در مال و سیوم یاد آوردن الله
بهر حال نیست یاد الله سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله و بس لیکن عمده یاد اینست که چون وارد شود بر تو چیزی
که امر کرده باشد الله عز و جل آن را بگیری آن را و بعمل آوری برای رضای الهی و چون وارد شود بر تو چیزی که نهی کرده باشد
الله عز و جل از آن واگذاری آن را برای رضای الهی چهارم حدیث قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي كَلَامٍ لَهُ أَلَا إِنَّهُ مَنْ يُنْصِفِ

النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ يَزِدْهُ اللهُ إِلَّا عِزّاً شرح من بفتح میم شرطیه است ینصف بصیغه مضارع معلوم باب افعال مجزومست یعنی
گفت امیر المؤمنین علیه السلام در اثنای سخنی که او را بود آگاه باشید بدرستی که هر که انصاف با مردم ملکی کند بخودی خود وش زیاد نکند او را
الله تعالی مگر باعتبار عزت پنجم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ ثَلَاثَةٌ هُمْ أَقْرَبُ الْخَلْقِ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الْحِسَابِ رَجُلٌ لَمْ تَدْعُهُ قُدْرَةٌ فِي حَالِ غَضَبِهِ إِلَى أَنْ يَحِيفَ عَلَى مَنْ تَحْتَ يَدِهِ وَرَجُلٌ مَشَى بَيْنَ
اثْنَيْنِ فَلَمْ يَمِلْ مَعَ أَحَدِهِمَا عَلَى الْآخَرِ بِشَعِيرَةٍ وَرَجُلٌ قَالَ بِالْحَقِّ فِيمَا لَهُ وَعَلَيْهِ
شرح یفرغ بفاء و راء بی نقطه و غین با نقطه بصیغه معلوم باب نصر و علم است و ضمیر مستتر راجع بالله تعالی است یا بصیغه مجهولست و ظرف
نائب فاعلست یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که سه کس که ایشان نزدیکتر خلائقند بسوی الله عز و جل در روز قیامت
بمعنی که در دیوان بزرگ در موضعی عالی باشند تا حساب خلائق تمام شود اول مردی که نخوانده باشد او را توانائی در وقت غضب
او بسوی اینکه ظلم کند بر کسی که زیر دست اوست دوم مردی که واسطه باشد میان دو کس در گفتگوی بی ظلم کرده باشد
بیکی برو دیگری بقدر یکدانه جو سیوم مردی که گفته باشد حق را خواه در آنچه صرفه نفع دنیای اوست و خواه در آنچه ضرر دنیای اوست
ششم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ فِي حَدِيثٍ لَهُ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشَدِّ مَا فَرَضَ اللهُ عَلَى خَلْقِهِ
فَذَكَرَ ثَلَاثَةَ أَشْيَاءَ أَوَّلُهَا إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت در اثنای
سخنی که او را بود آیا خبر دار نکنم شما را بشکلتر آنچه واجب لازم کرده الله تعالی بر مخلوقین خود پس امام علیه السلام مذکور کرد سه چیز را
که گذشت در حدیث سیوم اول آنها تمام دادن حق مردمانست بخودی خودت هفتم حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
سَيِّدُ الْأَعْمَالِ إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ وَمُوَاسَاةُ الْأَخِ فِي اللهِ وَذِكْرُ اللهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ
شرح مضمون این گذشت در حدیث سیوم هشتم حدیث قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَشَدِّ مَا فَرَضَ اللهُ
عَلَى خَلْقِهِ قُلْتُ بَلَى قَالَ إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ وَمُوَاسَاتُكَ أَخَاكَ وَذِكْرُ اللهِ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ
أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ وَإِنْ كَانَ هٰذَا مِنْ ذَاكَ
وَلَكِنْ ذِكْرُ اللهِ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ إِذَا هَجَمْتَ عَلَى طَاعَةٍ أَوْ عَلَى مَعْصِيَةٍ شرح سبحان الله تا آخر خبر مبتدای محذوف بعد
ذکر الله فی کل موطن سبحان الله وان وصله است مشار الیه هذا سبحان الله تا آخرست مشار الیه ذاک ذکر الله است ذکر
در ولکن ذکر مرفوع و مبتداست اذا هجمت تا آخر خبر مبتداست و در اینجا اقتصارست چه تقدیر ذکر الله اذا هجمت است هجمت بجیم
بصیغه مخاطب معلوم یا مجهول از باب نصر است الهجوم رسیدن بر سر چیزی ناگاه و رسانیدن بر سر چیزی ناگاه و مضمون این نوع
حدیث سوم است نهم حدیث قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُ بِشَيْءٍ أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ خِصَالٍ ثَلَاثٍ يُحْرَمُهَا قِيلَ
وَمَا هُنَّ قَالَ الْمُوَاسَاةُ فِي ذَاتِ يَدِهِ وَالْإِنْصَافُ مِنْ نَفْسِهِ وَذِكْرُ اللهِ كَثِيراً أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ سُبْحَانَ
اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَكِنْ ذِكْرُ اللهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ لَهُ وَذِكْرُ اللهِ عِنْدَ مَا حَرَّمَ عَلَيْهِ
شرح ابتلی بصیغه ماضی مجهول از باب افتعالست الابتلاء التکلیف فی در فی ذات یده برای سببیت است و ذات مؤنث ذو بمعنی
صاحب است و تأنیث باعتبار نعمت که مراد وسعتست و بمعنی قدرتست و صاحب بودن وسعت قدرت را نوعی از مجاز است

چاکر وسعت نباشد اثری از قدرت ظاهر نمیشود و در این کلام اشارتست بانکه اگر مال کسی بقدر کفاف واجب النفقه نباشد
مواسات بآن حال خوب نیست سبحان الله تا آخر خبر مبتدای محذوفست تقدیرش ذکر الله کثیرا سبحان الله ذکر او ولکن ذکر نوع
و خبر مبتدای محذوفست تقدیره ولکن ذکر مرفوع و خبر مبتدای محذوفست تقدیره ولکن ذکر کثیرا ذکر الله مضمون این تسبیح است و اینحد
سیوم است دهم حدیث جاءَ اعرابی الی النبی صلی الله علیه وآله وهو یرید بعض غزواته فاخذ بغرز راحلته
فقال یا رسول الله علّمنی عملاً ادخل به الجنة فقال ما احببت ان یاتیه الناس الیک فأته الیهم
وما کرهت ان یاتیه الناس الیک فلا تأته الیهم خلّ سبیل الراحلة
شرح الغرز بفتح غین با نقطه و سکون را بی نقطه و زای با نقطه رکابی که از پوست که برای پالان شتر الراحله را بی نقطه و الف و حای
بی نقطه شتری که برای سواریست یعنی آمد بادیه نشینی بسوی نبی صلی الله علیه وآله در حالی که او اراده میداشت بعض جهادهای
خود را و سوار شتر شده بود پس گرفت رکاب شتر او را پس گفت ای رسول الله تعلیم کن مرا عملی که داخل شوم بآن در بهشت
پس گفت آنچه دوست داشتی که بآن سلوک نمایند مردمان با تو پس سلوک کن بآن با ایشان و هرچه کراهت داشتی که بآن سلوک نمایند
مردمان با تو پس سلوک مکن بآن با ایشان و اگذار شتر را که براه رود یازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال العدل
احلی من الماء یصیبه الظمآن ما اوسع العدل اذا عدل فیه وان قلّ شرح الحلاوه بفتح حای
بی نقطه مصدر باب علم خوش آینده بودن عدل بصیغه ماضی مجهول باب تفعیل التعدیل برابر کردن حرف با رافیه نایب فاعلست
و ذکر اذا عدل فیه برای احتراز از عدالتی است که مخصوص بعضی وقایع باشد و مستمر نباشد پس اگر حاکم را در واقعه مطلبی باشد
ترک کند عدالت را و مستوان بود که احتراز باشد از حکمی که عدالت نماید و عدالت نباشد یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم
گفت عدالت خوش آینده تر از آبیست که در یابد آنرا تشنه چه فراخست عدالت اگر مستمر باشد در همه وقایع هر چند که آن عدالت
کم باشد یا بمعنی که در واقعه سهل باشد دوازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال من انصف الناس من
نفسه رضی به حکماً لغیره شرح رضی بصیغه مجهول باب علم است به نایب فاعلست حکما بفتح حا و فتح کاف تمیز یا حالست از
ضمیر به یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت هر که انصاف داد مردمان را از پیش خود بی جبر حاکمی راضی شد غیر او که او را
داور کند در معاملات خود سیزدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال اوحی الله عز وجل الی آدم علیه السلام
انی ساجمع لک الکلام فی اربع کلمات قال یا رب وما هن قال واحدة لی وواحدة لک وواحدة
فیما بینی وبینک وواحدة فیما بینک وبین الناس قال یا رب بیّنهن لی حتی اعلمهن قال اما
التی لی فتعبدنی لا تشرک بی شیئاً واما التی لک فاجزیک بعملک احوج ما تکون الیه واما التی
بینی وبینک فعلیک الدعاء وعلیّ الاجابة واما التی بینک وبین الناس فترضی للناس ما
ترضی لنفسک وتکره لهم ما تکره لنفسک شرح احوج افعل التفضیل است و منصوبست بنیابت ظرف
زمان زیرا که ما مصدریه است و مصدر مضاف الیه احوج است و چنانکه مصدر نایب ظرف زمان میشود مثل رایته قدوم الحاج
مضاف بمصدر نیز نایب میشود و نسبت احوج بکون نسبت مجازیست کون بصیغه مخاطب از افعال ناقصه است الیه متعلق باحوج

ضمیر الیه راجع بجزاست که در ضمن اجزیک مذکورست علیک ظرف جر و ضمیر مخاطب خبر الدعاست الدعا مرفوع و مبتداست
یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت وحی کرد الله عز وجل بسوی آدم صفی علیه السلم که بدرستی که من البته جمع میکنم
برای تو سخن حق را در چهار سخن که مجمل جمیع سخنها باشد آدم گفت ای صاحب کل اختیار من چیست آن چهار سخن گفت یکی برای
منست و یکی برای تست و یکی متعلق بمعامله ایست که در میان من و میان تست و یکی متعلق بمعامله ایست که در میان تو و میان
مردمانست آدم گفت ای صاحب کل اختیار من بیان کن آن چهار سخن را تا دانم آنها را گفت اما سخنی که از منست پس آنست که
عبادت کنی مرا و شریک نکنی با من چیزی را در معبودیت این مجمل جمیع تکلیفات شرعیه است چه مشتملست بر آنکه حاکمی در مسائل نیست
مگر الله تعالی و الا او معبود و شریک الله تعالی میشود و اما سخنی که برای تست پس آنست که جزا میدهم ترا بعمل تو در وقتی که کمال حاجت تو
بآن جزا باشد و اما سخنی که میان من و تست پس آنست که لازمست بر تو طلب حاجت و لازمست بر من قبول دعا و اما سخنی
که میان تو و میان مردمانست پس آنست که راضی شوی برای مردمان آنچه را که راضی میشوی برای خود و نخواهی برای ایشان
آنچه را که نمیخواهی برای خود چهاردهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال اتقوا الله واعدلوا فانکم تعیبون
علی قوم لا یعدلون شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بپرهیزید از عذاب الله تعالی و عدالت کنید در
میان اهل خانه خود مثل زن و فرزند و غلام و کنیز چه بدرستی که شما عیب گویی و سرزنش میکنید بر جماعتی که عدالت نمیکنند در حکو
که در شهر و ولایت دارند پانزدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال العدل احلی من الشهد والین من
الزبد واطیب ریحاً من المسک شرح احلی افعل التفضیلست و اینجا از باب بمرارت بخلاف آنچه گذشت در
حدیث یازدهم و کلام مبنی بر استعاره است یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت عدالت شیرین تر از عسلست و
نرمتر از کره است و خوشبوتر از مشک است شانزدهم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله ثلث خصال
من کنّ فیه او واحدة منهن کان فی ظل عرش الله یوم لا ظل الا ظله رجل اعطی الناس من نفسه
ما هو سائلهم ورجل لم یقدم رجلاً ولم یؤخر رجلاً حتی یعلم ان ذلک لله رضا ورجل
لم یعب اخاه المسلم بعیب حتی ینفی ذلک العیب عن نفسه فانه لا ینفی منها عیباً الا بدا له
عیب وکفی بالمرء شغلاً بنفسه عن الناس شرح او در او واحده برای تخییر در کفتگوست چه این صفت
متلازم نباشند مراد بعرش کتاب الهی است رجل بتقدیر خصله رجل است تقدیم رجل عبارت از فعل خیرست و تاخیر رجل
عبارت از ترک خیرست رضا بکسر را بی نقطه و ضاد با نقطه و الف مقصوره بمعنی مرضی است الشیم مومن است حتی در اینجا
از قبیل حتی در قول الله تعالی است در سوره اعراف حتی یلج الجمل فی سم الخیاط در اینکه داخل محال شده برای افاده تاکید کلام
مشار الیه ذلک العیب عیب مذکور و اشال آنست فانه استدلال بر محال بودن مدخول حتی است که مفهوم ارسال کلام
سالبه با در یا با ملازمه است شغلا بضم شین با نقطه و ضم و سکون غین با نقطه و بفتح شین و سکون و فتح غین تمیز از
نسبت کفی بالمرء است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله سه صفت است که هر که باشد آنها یا یکی از آنها در او باشد
و اگر یکی از آنها نباشد در پناه کتاب الله تعالی در روز قیامت که پناهی برای مردمان نیست مگر پناه کتاب الهی یعنی که هر که

Right margin of page 111: ازعرب ح

Left margin of page 112: صالح ح

Left margin of page 112: زبد بضم زای با نقطه و سکون با بی نقطه و دال بی نقطه

در دنیا موافق کتاب الهی بوده از نور در بهشت والاقلا اول صفت مردی که داد مردم از مالش را بجوذی خود آنچه توقع دارد از ایشان
در باب سلوک دوم صفت مردی که صادر نشد از او فعلی و نه ترکی مگر دانست که آن فعل یا ترک موافق رضای الله تعالی است سیوم
صفت مردی که عیب کسی نکرد برادر مؤمن خود را بعیبی تا آنکه برطرف کند آن عیب و امثال آن را از خود و این برطرف کردن مانع است
چه هر کسی که برطرف نکند مؤمن از خود عیبی را مگر آنکه ظاهر میشود او را عیبی دیگر در خودش پس باعث مشغول بودن مرد
بخودش از مشغول بودن او بغیر یا بعیبی که مؤمنی که مشغول اصلاح خود باشد فرصت اصلاح مؤمنی دیگر بعیبی که در او
ندارد دهلا هفدهم حل قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ وَاسَى الْفَقِيرَ مِنْ مَالِهِ وَأَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ
فَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ حَقًّا شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که مدد کند نیازمند را از مال خود و انصاف دهد مردم را
بجوذی خود پس اوست مؤمن بکار آمدنی هجدهم حل سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مَا تَدَارَأَ اثْنَانِ فِي أَمْرٍ
قَطُّ فَأَعْطَى أَحَدُهُمَا النَّصَفَ صَاحِبَهُ فَلَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ إِلَّا أُدِيلَ مِنْهُ شرح تدارا بدال بی‌نقطه
و را بی‌نقطه و همزه بصیغه ماضی معلوم باب تفاعل است الدرء دفع کردن دو کس که یکدیگر را در خصومت النصف بفتح
نون و فتح صاد بی‌نقطه اسم انصاف است لم یقبل بصیغه مجهول است و ضمیر مستتر راجع بنصف است یا بصیغه معلوم است و ضمیر
مستتر راجع بصاحب است ضمیر منه راول راجع باحدهما است ادیل بدال بی‌نقطه و یا دو نقطه در پایین بصیغه مجهول باب افعال
و نایب فاعل ضمیر مستتر راجع باحدهما است چنانچه گفته میشود اَدالَنا الله من عدونا یعنی که دولت و غلبه داد ما را الله تعالی
بانتقام از دشمن ما و میتواند بود که نایب فاعل منه باشد و بر هر تقدیر ضمیر منه دوم راجع بصاحب است یعنی شنیدم از امام
جعفر صادق علیه السلام که میگفت که نزاع نکردند دو کس در کاری هرگز پس داد و باشد یکی از آن دو کس دیگری را که با او در نزاع است
انصاف پس مقبول نشده باشد آن انصاف از او مگر آنکه آن یکی دولت داده میشود بانتقام از آن دیگری نوزدهم حل عَنْ أَبِي
جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ لِلَّهِ جَنَّةً لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا ثَلَاثَةٌ أَحَدُهُمْ مَنْ حَكَمَ فِي نَفْسِهِ بِالْحَقِّ
شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که الله تعالی را بهشتی است که داخل نمیشود در آن مگر سه کس یکی از
ایشان کسی است که میان او و دیگری معامله است و حکم کرد در خودش بآنچه انصاف است و موافق کتاب الهی است یعنی
آنکه صاحب شود بحاکمی دیگر بیستم حل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْعَدْلُ أَحْلَى مِنَ الْمَاءِ يُصِيبُهُ الظَّمْآنُ
مَا أَوْسَعَ الْعَدْلَ إِذَا عُدِلَ فِيهِ وَإِنْ قَلَّ شرح این موافق حدیث یازدهم است باب شصت و هشتم در اصل باب
الاستغناء عن الناس شرح این باب بیان فضیلت بی‌نیازانه بودن از مردم است یعنی که ترک طمع از مردم کند و بعوض بهم
خود را الحبس کفایت خود حواله کند و بآن قناعت کند در این باب هفت حدیث است اول حل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ
شَرَفُ الْمُؤْمِنِ قِيَامُ اللَّيْلِ وَعِزُّهُ اسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام
گفت بلندی مرتبه مؤمن نزد الله تعالی شب‌خیزی است و عزت مؤمن یعنی خوش‌نفسی او و بلاکشی نقصان مرتبه نزد الله تعالی
بی‌نیازانه بودن او از مردم است محقق نماند که از اینجا ظاهر میشود که استغنا ضرورتر از قیام لیل است بجهة
جای رفع ضرر نقصان بلکه لعنت و شرف بلندی کمال آیت است و دفع ضرر اهم از جلب نفع است دوم حل قال

ابو عبد الله علیه السلام إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ لَا يَسْأَلَ رَبَّهُ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ فَلْيَيْأَسْ مِنَ النَّاسِ
كُلِّهِمْ وَلَا يَكُونُ لَهُ رَجَاءٌ إِلَّا عِنْدَ اللهِ فَإِذَا عَلِمَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ مِنْ قَلْبِهِ لَمْ يَسْأَلِ
اللهَ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ شرح فلییأس بسکون لام و همزه و یا دو نقطه در پایین و سین بی‌نقطه بصیغه امر غایب باب علم است و او
نمی‌گوید برای حال موکده است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام چون اراده کند یکی از شما این که نطلبد از صاحب کل اختیار
خود چیزی را مگر آنکه بدهد او را آن چیز پس باید که ناامید شود از مردم بتمام ایشان بر حالی که نباشد او را امیدی مگر نزد الله تعالی پس چون
داند الله عزوجل آن ناامیدی از غیر از نه دل او یعنی که داند که سانحی نیست مطلب از الله تعالی چیزی را مگر آنکه میدهد او را سوم حل
عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمَا قَالَ رَأَيْتُ الْخَيْرَ كُلَّهُ قَدِ اجْتَمَعَ فِي قَطْعِ الطَّمَعِ عَمَّا فِي
أَيْدِي النَّاسِ وَمَنْ لَمْ يَرْجُ النَّاسَ فِي شَيْءٍ وَرَدَّ أَمْرَهُ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ اسْتَجَابَ
اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ شرح روایت است از امام زین العابدین صلوات الله علیه گفت دیدم خوبی را بتمامی که بتحقیق
جمع شده در بریدن طمع خود از آنچه در دستهای مردمان است و هر که امید وار نشد از مردم در چیزی و برگردانید کار خود را بسوی الله
عزوجل در جمیع کارهای خود مستجاب کرد الله عزوجل دعای او را در هر چیز که دعا کرد چهارم حل سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
يَقُولُ طَلَبُ الْحَوَائِجِ إِلَى النَّاسِ اسْتِلَابٌ لِلْعِزِّ وَمَذْهَبَةٌ لِلْحَيَاءِ وَالْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ
عِزٌّ لِلْمُؤْمِنِ فِي دِينِهِ وَالطَّمَعُ هُوَ الْفَقْرُ الْحَاضِرُ شرح الاستلاب بسین بی‌نقطه و با یک نقطه مصدر باب
افتعال ربودن و مراد اینجا برطرف کردن است مذهبة بفتح میم و سکون ذال بانقطه و فتح ها و با یک نقطه و تا اسم مکان برای کثرت است
یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت طلب حاجتها بسوی مردمان برطرف کردن بتمامی عزت خود را و محل کثرت رفتن
حیا است و ناامیدی از آنچه در دستهای مردمان است عزیز بودن است برای مؤمن در دین او چنانچه بیان شد در شرح حدیث اول
و طمع از مردم آن است نیازمندی نقد اشارت است بآنکه طمع از مردم برای غنا میباشد و حال آنکه طمع خودش فقر است
که بفعل آمده و معقول نیست که عاقل فقر نقد را قرار دهد با خود برای طلب غنائی نسیه که آیا شود یا نشود پنجم حل قُلْتُ لِأَبِي
الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ جُعِلْتُ فِدَاكَ اكْتُبْ لِي إِلَى إِسْمَاعِيلَ بْنِ دَاوُدَ الْكَاتِبِ لَعَلِّي أُصِيبُ
مِنْهُ قَالَ أَنَا أَضَنُّ بِكَ أَنْ تَطْلُبَ مِثْلَ هَذَا وَشِبْهَهُ وَلَكِنْ عَوِّلْ عَلَى مَالِي شرح مثل بمعنی موافق در اکثر
صفات یا جمیع صفات است و مشار الیه هذا اسمعیل است و شبه بکسر شین بانقطه و سکون با یک نقطه موافق در همه صفات یا در
اکثر صفات است یعنی گفتم امام رضا علیه السلام را قربانت شوم سفارش نامه نویس برای من بسوی اسمعیل بن داود که نویسنده
دیوان مأمون است شاید که من دریابم از او نفعی گفت من دوست ندارم تو این را که طلب کنی مثل این مرد و مانند او از مخالفان
دین حق و لیکن آنچه در نفقه خود و عیال خود خواهی از مال من بگیر و خرج کن ششم حل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْيَأْسُ مِمَّا
فِي أَيْدِي النَّاسِ عِزُّ الْمُؤْمِنِ فِي دِينِهِ أَوَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ حَاتِمٍ إِذَا مَا عَزَمْتَ الْيَأْسَ أَلْفَيْتَهُ
الْغِنَى إِذَا عَرَفَتْهُ النَّفْسُ وَالطَّمَعُ الْفَقْرُ شرح بیت حاتم می‌آید در کتاب الزکوة در حدیث ششم باب بیست و
چهارم که باب کراهیة المسئلة است ما در ما عزمت زائده است عزمت بعین بی‌نقطه و زای بانقطه بصیغه ماضی معلوم مخاطب

کرده

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ

اضن بضاد بانقطه و تشدید نون بصیغه مضارع متکلم معلوم باب ضرب و علم است

روایت است از احمد بن محمد بن ابی نصر گفت

باب افعالست الا فعال با فتح جزئی عرفه تعین بنقطه و را بنقطه و فا بصیغه ماضی معلوم مخاطب باب تفعیلست و ضمیر منصوب راجع

بایأس است و مفعول اولست النفس منصوب مفعول دوم است یا عرفه بصیغه غایبه باب ضربست و النفس مرفوع و فاعل است

و الطمع مرفوع و مبتداست الفقر مرفوع و خبر است و اگر حرف روی از تتمه قصد کند و حاتم مفتوح باشد هر یک از الطمع و الفقر منصوب

و بفتحه هو معطوف بر دو مفعول الغنی کشته یعنی روایت از امام محمد باقر علیه السلم گفت نا امیدی از آنچه در دستهای مردمست عزت

مومن است در دین او و چنانچه بیان شده در شرح حدیث اول آنکه بشنیدی قول حاتم طائی اگر چون قصد بجد کردی نا امیدی از مردم را

آن نا امیدی با بی نیازی شرط اینکه شناسائی آن از امیر خود بمعنی که سائلی نباشد چنانچه بیان شد در حدیث دوم که خانه الکوام

عز و جل و نگاهداری الطمع و نهر در دوم حدیث اشارتست بانچه گذشت در حدیث چهارم که و الطمع هو الفقر الحاضر نهم حمل کان امیر المؤمنین

صلوات الله علیه یقول لیجتمع فی قلبك الافتقار الی الناس و الاستغناء عنهم فیکون افتقارك

الیهم فی لین کلامك و حسن بشرك و یکون استغناؤك عنهم فی نزاهة عرضك و بقاء عزك

شرح یکون اول دو جا مرفوع و منصوب میتواند بود و البشر بکسر با بنقطه و سکون شین با نقطه و را بی نقطه گشاده روئی النزاهه بفتح نون

و تخفیف زای با نقطه دوری از عیب العرض بکسر عین بی نقطه و سکون را بی نقطه و ضاد با نقطه نفس و چون خوب و آنچه نگاهداری آن از عیب

لازمست و آنچه آدمی بآن فخر میکند و همه اینجا مناسب است البقاء بفتح با یک نقطه و فتح نون میتواند بود یعنی بود امیر المؤمنین صلوات الله

علیه میگفت باید که جمع شود در دل تو حاجت بسوی مردم و بی نیازی بودن از ایشان از دو جهت بمعنی که البته حاجت با ایشان

داری در سلوک با ایشان و بی نیاز داری از مال ایشان پس باید حاجت تو بسوی ایشان ظاهر در نرمی سخن تو با ایشان و خوبی

گشاده روئی تو با ایشان و باید بی نیازی بودن تو از ایشان در دوری عرض تو از عیب و باقی ماندن عزت تو باب صلت و

هشتم آل باب صلة الرحم شرح الرحم بفتح را بی نقطه و کسر حا بی نقطه زهدان که موضع فرزندست در شکم مادر و خواندست از رحمت

در شکم صله معنی مهربانی و وصل آن کنایه از احسان است و شریک در زهدان است یعنی احسان با صاحب خویشی نسبی یعنی ابن

یا فضیلت پیوند کردن زهدانست یعنی رعایت خویشی نسبی بعمل مقتضای آن در این باب سی و سه حدیث است اول حمل سألت

ابا عبد الله علیه السلم عن قول الله جل ذکره و اتقوا الله الذی تساءلون به و الارحام ان الله کان علیکم

رقیبا قال فقال هی ارحام الناس ان الله عز و جل امر بصلتها و عظمها الا تری

انه جعلها منه شرح تساءلون در قرائت کوفیان بتخفیف سین است و در قرائت باقی بتشدید سین است

و بهر تقدیر در اصل تتساءلون بوده یکی محذوف شده و یا مدغم شده در سین التساؤل طلب جمعی چیزی را از هم چنانچه میگویند سالتك

بالله یا میگویند اسألك بالله یا میگویند اسألك بالرحم ان تفعل کذا و الارحام در قرائت غیر حمزه منصوب است بعطف بر اسم

یا بعطف بر محل ضمیر به یا بنا بر آنکه واو بمعنی مع باشد و در قرائت حمزه مجرور است بعطف بر ضمیر مجرور بی اعاده جار و آن جایز

نزد کوفیین منه بکسر میم و تخفیف نون و ضمیر راجع بالله تعالی است یا بضم میم و تشدید نون و تا است بمعنی قوت و باعث حصول مطلب

یا بکسر میم و تشدید نون و طا است بمعنی عطای الهی یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلم را از قول الله جل ذکره در

سوره نسا تعظیم کنید الله تعالی را بپرهیز از مخالفت حکم او که از هم حاجت میطلبید بوسیله او و بعضها و تعظیم کنید خویشیان

نسبی را بپرهیز از مخالفت حکم او که بفهم مقتضای آنها هست که الله تعالی از ابتدای وجود شما بود و بر شما پاینده و احوال شما را او می گفت پس

پس امام گفت ارحام در این آیت عبارت از ارحام مردمانست مخصوص رحم رسول علیه السلم نیست هستی که الله عز و جل امر کرد

پیوند آنها و تعظیم کرد آنها را آیا نمی بینی که گردانیده آنها را از خود یا بمعنی که قرین خود کرده و از این سبب عطف بر الله یا مراد است که

باعث حصول مطلب کرد و بامانت نهاده آنها را بر خلایق دوم حمل بلغنی عن ابی عبد الله علیه السلم ان رجلا

اتی النبی صلی الله علیه و آله فقال یا رسول الله اهل بیتی ابوا الا توثبا علی و قطیعة

لی و شتیمة فأرفضهم قال اذا یرفضکم الله جمیعا قال فکیف اصنع قال تصل من قطعك و

تعطی من حرمك و تعفو عمن ظلمك فانك اذا فعلت ذلك کان لك من الله علیهم ظهیرا

شرح التوثب بثا سه نقطه و با یک نقطه ظلم بر کسی کردن یعنی رسید بمن نقل کسی از امام جعفر صادق علیه السلم که مردی آمد نزد نبی صلی الله

علیه و آله پس گفت ای رسول الله خانواده من امتناع کردند از غیر ظلم بر من و بریدن من از ایشان و دشنام را از خود و دشنام

ایشان مرا پس آیا ترک کنم ایشان را نبی صلی الله علیه و آله گفت در این هنگام ترک میکند شما را الله تعالی یعنی کرد رحمت خود

دور میکند گفت پس چگونه کنم گفت پیوند میکنی هر کرا که بریده ترا از خود و عطا میدهی هر کرا که محروم کرده ترا و در میگذری از گناه هر که ظلم

کرده ترا چه هستی که چون بجا آوری آنرا میشود برای تو از جانب الله تعالی مددی که بر ایشان مسلط شوی سیوم حمل قال ابو

الحسن الرضا علیه السلم یکون الرجل یصل رحمه فیکون قد بقی من عمره ثلث سنین فیصیرها

الله ثلثین سنة و یفعل الله ما یشاء شرح گفت امام رضا علیه السلم گاهی میباشد اینکه مردی پیوند میکند با خویشان خود

کند پس باقی مانده باشد از عمر او سه سال بر فرض اینکه صله رحم نکند پس بنا بر صله رحم کردن او آن سه سال را الله تعالی سی سال

یعنی گردانید و هر سال زیاد شود و میکند الله تعالی آنچه را که میخواهد یعنی که از بیست و هفت سال زیادتر نیز میباشد با قضای

حکمت الله تعالی چنانچه می آید در حدیث هم و کمتر نیز میباشد چهارم حمل قال ابو جعفر علیه السلم صلة الارحام

تزکی الاعمال و تنمی الاموال و تدفع البلوی و تیسر الحساب و تنسئ فی الاجل

شرح گفت امام محمد باقر علیه السلم پیوند خویشان صالح میکند عملها را و زیاد میکند مالها را و دفع میکند بلا را و آسان میکند حساب

قیامت را و تاخیر میکند در اجل پنجم حمل قال رسول الله صلی الله علیه و آله اوصی الشاهد من امتی و الغائب

منهم و من فی اصلاب الرجال و ارحام النساء الی یوم القیمة ان یصل الرحم و ان کانت منه علی

مسیرة سنة فان ذلك من الدین شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله سفارش میکنم حاضر را از جمله امت من و غایب را

از جمله ایشان و هر کرا که در پشتهای مردانند و زهدانهای زنانند تا روز قیامت اینکه پیوند کنند خویشان را هر چند که یک کس باو

بر مسافتی که محل سیر یک سال باشد چه هستی که آن صله رحم از واجبات دین است که در قرآن نازل شده ششم حمل عن ابی عبد

الله علیه السلم قال صلة الارحام تحسن الخلق و تسمح الکف و تطیب النفس و تزید

فی الرزق و تنسئ فی الاجل شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت پیوند خویشان نیکو میکند خو را

و صاحب کرم میکند دست را و خوشحال میکند خاطر را و زیادتی میکند در رزق و تاخیر میکند در اجل هفتم حمل عن ابی عبد الله

عن ابی بصیر

فارفضهم بصیغه متکلم از باب نصر و ضرب است بتقدیر استفهام

علیه السلام قال سمعته یقول انّ الرّحم معلّقة بالعرش تقول اللّهمّ صل من وصلنی واقطع من قطعنی وهی رحم آل محمّد وهو قول الله عزّ وجلّ الّذین یصلون ما امر الله به ان یوصل ورحم کلّ ذی رحم

شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت که بدرستی که خویشی نسبی آویخته شده بتخت پادشاهی الله تعالی یعنی که امر برعایت آن در قرآن و در هر کتاب آلهی هست میگوید بزبان حال خداوندا پیوند کن با او هر که پیوند کرد با من و ببر از خود هر که ببرید مرا و آن خویشی دو قسم است شرح خویشی نسبی آل محمّد باد و آیت مضمون قول الله عزّ وجلّ که در بیان عاقلان که بخاطر خود آورده میرسد بفوق را میان عالم بقرآن و میان جاهل خود را که گفته در سوره رعد جمعی که پیوند میکنند آنچه را که امر کرده الله تعالی با آن پیوند کرده شود چنانچه گفته در سوره احزاب واولو الارحام بعضهم اولی ببعض و بیان شد در کتاب حجّه در حدیث اول و دوم باب شصت و چهارم که باب ما فرض الله عزّ وجلّ ورسوله علی الائمّة علیهم السلام وا صلوا واحدا الست دوم خویشی نسبی هر صاحب خویشی نسبی مراد نیست که هر دو قسم معقول است لهذا ذکر جداول ظاهر تر است واین آیت قرآن است یعنی که عمده مراد در این آیت آنست چنانچه گذشت در حدیث بیست و هفتم و بیست و هشتم این باب

پنجم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام اوّل ناطق من الجوارح یوم القیمة الرّحم تقول یا ربّ من وصلنی فی الدّنیا فصل الیوم ما بینک وبینه ومن قطعنی فی الدّنیا فاقطع الیوم ما بینک وبینه شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام اول گوینده از جمله اعضای آدمی در روز قیامت رحم است که جمعی از آن بهم رسیده اند و خویش که بکرشده اند زهدان میگوید که ای صاحب کل اختیار من هر که پیوند کرد مرا در دنیا یعنی که پیوند کرده و شریک خود را در من پس پیوند کن امروز آن ربطی را که میان خودت و میان اوست و هر که بُرید مرا در دنیا پس ببر امروز آن ربطی را که میان خودت و میان اوست ترک رحمت

ششم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام صل رحمک ولو بشربة من ماء وافضل ما توصل به الرّحم کفّ الاذی عنها وصلة الرّحم منساة فی الاجل محبّة فی الاهل شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام پیوند کن خویش خود را هر چند که بمقدار یک آشامیدن از آب باشد و فاضلترِ آنچه پیوند کرده میشود با آن خویش باز داشتن آزار و اذیت است از او و پیوند خویش محل کثرت عمر است و محل کثرت دوستی در خانواده است

هفتم اصل قال ابو جعفر علیه السلام انّ الرّحم معلّقة یوم القیمة بالعرش تقول اللّهمّ صل من وصلنی واقطع من قطعنی شرح گفت امام محمّد باقر علیه السلام بدرستی که زهدان یعنی رعایت حق آن آویخته شده است در روز قیامت بکتاب آلهی یعنی که بر همه کس ظاهر خواهد شد که حکم وجوب رعایت حق آن در کتاب آلهی هست میگوید بزبان حال خدایا پیوند کن هر که را که پیوند کرد مرا و ببر هر که را که ببرید مرا

هشتم اصل سمعت رسول الله صلّی الله علیه وآله یقول حافتا الصّراط یوم القیمة الرّحم والامانة فاذا مرّ الوصول للرّحم المؤدّی للامانة نفذ الی الجنّة واذا مرّ الخائن للامانة القطوع للرّحم لم ینفعه معهما عمل وتکفّا به الصّراط فی النّار شرح الی نجا حفظ و تشدید فا بهلوی نیز و مانند آن که احاطه آن کرده و ذکر این بشارت است که کسی که در راهی میرود و اگر دو پهلوی آن خالی است رود می افتد و اگر خالی نیست بخاطر جمع رود و می اقدم مراد برحم رحم رسول و بامانت امامت است چنانچه گفته در سوره احزاب انّا عرضنا الامانة و میتواند بود که اعم باشد...

از ابو بصیر

او و اوله

مقرون این ظاهر است از شرح حدیث ...

عن ابی جعفر علیه السلام قال قال ابو ذر رضی الله عنه سمعت

وصول بفتح واو و قطوع بفتح قاف است کمحابفعا و هر دو بصیغه مبالغه معلوم باب نفعل است الکفو بر نشیب شدن با در به برای طلبت یا برای تعدیه است و حاصل هر دو یکی است یعنی روایت است از امام محمّد باقر علیه السلام که گفت ابو ذر رضی الله عنه شنیدم از رسول الله صلّی الله علیه وآله میگفت دو پهلوی صراط در روز قیامت خویشی است و امانت است برای کسی که رعایت آنها کرده باشد و برای دیگران نیست پس چون گذر کند پیوند کننده رحم بجا گذارنده امانت میرسد سوی بهشت و چون گذر کند خیانت کننده امانت برنده رحم فائده نمیرساند او را با آن دو صفت قبیح عملی دیگر و بر نشیب میشود با او صراط می افتد در آتش جهنم

دوازدهم اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال صلة الارحام تحسّن الخلق وتسمح الکفّ وتطیب النّفس وتزید فی الرّزق وتنسئ فی الاجل شرح این موافق حدیث ششم است

سیزدهم اصل قال ابو جعفر علیه السلام صلة الارحام تزکّی الاعمال وتدفع البلوی وتنمی الاموال وتنسئ له فی عمره وتوسّع فی رزقه وتحبّب فی اهل بیته فلیتّق الله ولیصل رحمه شرح گفت امام محمّد باقر علیه السلام پیوند خویشان صالح میکند عملها را و دفع میکند بلاها را و زیاده میکند مالها را و تأخیر میکند برای صاحبش عمر او و وسعت میدهد در رزق او و محبوب میکند او را در اهل خانه او پس باید که پرهیز کند مکلّف از عذاب الهی و باید که پیوند کند خویش خود را

چهاردهم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام صلة الرّحم وحسن الجوار یعمران الدّیار ویزیدان فی الاعمار شرح الجوار بضم و کسر جیم و واو همسایگی و بکسر جیم کسی را در حیل خود کردن به پیمان و هر دو اینجا مناسب است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام پیوند خویشان و خوش همسایگی آباد میکنند خانه ها را و زیاده میکنند در عمرها

پانزدهم اصل قال رسول الله صلّی الله علیه وآله انّ اعجل الخیر ثوابا صلة الرّحم شرح گفت رسول الله صلّی الله علیه وآله بدرستی که زودتر عمل صالح در ثواب پیوند خویشان است یعنی که اثر آن در دنیا نیز ظاهر میشود

شانزدهم اصل قال رسول الله صلّی الله علیه وآله من سرّه النّسأ فی الاجل والزّیادة فی الرّزق فلیصل رحمه شرح گفت رسول الله صلّی الله علیه وآله هر که خوشحال میکند او را پس افتادن در اجل او و زیاده شدن در روزی او پس باید که پیوند کند خویشان خود را

هفدهم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام ما نعلم شیئا یزید فی العمر الّا صلة الرّحم حتّی انّ الرّجل یکون اجله ثلاث سنین فیکون وصولا للرّحم فیزید الله فی عمره ثلاثین سنة فیجعلها ثلاثا وثلاثین سنة ویکون اجله ثلاثا وثلاثین سنة فیکون قاطعا للرّحم فینقصه الله ثلاثین سنة ویجعل اجله الی ثلاث سنین شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام نمیدانیم چیزی را که زیادتی کند در عمر مگر پیوند خویشان یعنی که صحیح در مرتبه آن نیست پس منافات ندارد با آنچه گذشت در حدیث چهاردهم تا اگر مرد گاهی میباشد اجل او سه سال از زمین ترک صله رحم پس میباشد پیوند کننده مر خویش را پس زیاده میکند الله تعالی در عمر او سی سال پس میگرداند برای او سی و سه سال و گاهی میباشد اجل مردی سی و سه سال بر فرض صله رحم پس میباشد آزرده برنده مر خویش را پس کم میکند الله تعالی از او سی سال و میگرداند اجل او را سوی سه سال

هجدهم اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال لمّا خرج امیر المؤمنین علیه السلام یرید البصرة نزل بالرّبذة فاتاه رجل من محارب فقال یا امیر المؤمنین انّی تحمّلت فی قومی حمالة وانّی سألت فی طوائف منهم المواساة والمعونة فسبقت الیّ السنتهم بالنّکد فمرهم یا امیر المؤمنین بمعونتی وحثّهم علی مواساتی فقال این هم فقال هؤلاء فریق منهم حیث تری شرح الرّبذة بفتح را و فتح با و سکون نون و دال منقط

دتا، وحدت کیروخت رند و مراد اینجا موضعیست نزدیک ناحیه بصره که در آنجا آن درخت بوده نظیر شیبه چیه مرجحی یا جایی که در آنجا بوده
صاحب قاموس گفته الا مرتجر فیه الکه والمود والآس و شبه حوالی من الحوص ذو ربد موضع بجاذ بدهام البصره محارب بضم میم و حا منقطه و الف
و کسر را منقطه و با یک نقطه اسم قبیله ایست الحاره بفتح حا منقطه و تخفیف میم دیتی که کسی از جانب دیگران قبول ادای آن کنند تا فتنه بر طرف شود
سبقت بصیغه ماضی مونث غایبه باب ضرب است الی الحرف جار و ضمیر متکلم وحده است الستهم فاعل سبقت آیت با درد لکنه برای بعد است
الکه بضم و فتح نون و سکون کاف و دال منقطه نزاد ن عطاء و سختگیری یعنی روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت وقتی که بیرون
آمد از مدینه امیر المومنین علیه السلام اراده بصره داشت برای جنگ اصحاب جمل فرود آمد در ربذه پس آمد نزد او مردی از قبیله محارب پس
گفت ای امیر المومنین بدرستی که من ضامن شده ام در میان قبیله خود دیتی را از جانب ایشان تا خون بسته شود و بدرستی که من طلب
کردم در عطای خود از آن قبیله همراهی مال و مددکاری را پس پیش داشت سوی من زبانهای ایشان سختگیری را و نداد عطا را پس امر کن
ایشان را ای امیر المومنین بمدد کردن من و تحریص کن ایشان را بر همراهی من بمال پس گفت کجااند ایشان پس اشارت کرد و گفت این جماعت
جمعی از ایشان نند آنجا اند که می بینی **اصل** قال فنص راحلته فادلفت کانها ظلیم فادلف بعض اصحابه فی طلبها فلای
بلای ما لحقت فانتهی الی القوم فسلم علیهم و سألهم ما یمنعهم من مواساة صاحبهم فشکوه و شکاهم **شرح** نص
و تشدید صاد منقطه بصیغه ماضی معلوم باب نصر است النص نهایت تند کردن کسی قدر را که بر آن سوار است الراحله برا منقطه و حا منقطه شتر
که صاحب زین است برای سواری ادلفت بدال منقطه و فا بصیغه ماضی معلوم باب افعال است الادلاف سرعت حرکت با وجود ماندگی الظلیم
الظلیم بفتح ظا با نقطه و کسر لام و یا، دو نقطه در پایین شتر مرغ نر اللای بفتح لام و سکون همزه و یا دو نقطه در پایین مصدر باب منع بمعنی
و آن منصوب و مفعول لحقت است و از قبیل قعد عن الحرب جبنا است با در بلای برای الصاق است ما برای ابهام و مبالغه است لحقت
بصیغه ماضی غایبه مجهول باب علم است مقصود حیثیت که راحله او چون بسیار تند بود و کم رفتن شده بود که رمان شد آزار از تند رفتن
که دید که اصحابش سو جهند پس آن راحله کرر مختبس شد تا اصحاب رسیدند ابن اثیر در نهایه گفته که در حدیث ام ایمن فبلای ما استقولها رسول
الله صلی الله علیه و آله ای بعد مشقه و جهد و ابطاء و منه حدیث ... و هو تمها ابن الزبیر فبلای ما کلمه و مناسب ظاهر این است که تعیل در مفعول له بای
مجازی شد نظیر لعدا الموت ... استفهامیست ضمیر غایب ... ضمیر مخاطب است باعتبار تغلیب ... **یعنی**
امام گفت پس تند کرد امیر المومنین ... راحله خود را پس ... شتر مرغ نر ... تند شد ... بعض از اصحاب ... پس ... امیر المومنین علیه السلام
سوی آن جماعت قبیله محارب پس سلام کرد بر ایشان و پرسید ایشان را که چه مانع شده شما را از همراهی ... کلاه کردند ... **اصل** فقال امیر المومنین علیه السلام
لیصل امرؤ عشیرته فانهم اولی ببره من غیرهم و دعاب بیده و صلت العشیرة لخاها ان عثر به دهر و ادبرت عنه دنیا فان المتواصلین المتبادلین
ماجورون و ان المتقاطعین المتدابرین موزورون قال ثم بعث راحلته و قال **شرح** و صل امرؤ عشیرته در صورت خبر است بمعنی امر است که انجام را
... بمعنی بکند یعنی هر آینه مرد ... عشیره ... معطوف ... منقطه ... باب ...
... ضرب ... باب نصر ... منقطه ... عین منقطه ...
لام بصیغه ... باب ... ضرب ... ایشان ... اول ... جمع ... وشان ...
الصغار انها ستبعون ... اشارت ... آمده ... کتاب ... وسیم ...

رواند ساخت بصره شد و گفت که فرود آمد عذاب الهی بساحت اهل بصره

۱۱۶

یعنی پس گفت امیر المومنین علیه السلام باید که پیوند کند هر مرد قبیله خود را چه بدرستی که ایشان سزاوارتر به نیکی او و مال او که در دست
دارد و باید که پیوند کنند آن جماعت قبیله خود را اگر بسر در آورد او را زمانه و پشت کرد از او دنیا چه بدرستی که پیوند کنندگان با هم بخشندگان
مال بهم صاحبان مزدند در آخرت و بدرستی که برندگان از هم پشت کنندگان بهم صاحبان گناهند در آخرت امام گفت پس
امیر المومنین علیه السلام برانگیخت راحله خود را و گذشت و گفت ... **اصل** عن ابی عبد الله علیه
السلم قال قال امیر المومنین علیه السلم لن یرغب المرء عن عشیرته و ان کان ذا مال و ولد عن مودتهم
و کرامتهم و دفاعهم بایدیهم و السنتهم هم اشد الناس حیطة من ورائه و اعطفهم علیه و المهم
لشعثه ان اصابته مصیبة او نزل به بعض مکاره الامور و من یقبض یده عن عشیرته فانما یقبض
عنهم یدا واحدة و یقبض عنه منهم ایدی کثیرة **شرح** لن یرغب خبر بمعنی نهی است الحیطه بکسر
حا منقطه و سکون یا دو نقطه در پایین و طا منقطه محافظت **یعنی** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفت امیر المومنین
علیه السلام باید که هرگز دوری نکند مرد از قبیله خود هر چند که صاحب مال و فرزند بسیار باشد و دوری نکند از طلب دوستی ایشان
با او و عزیز بودن ایشان در میان خلایق و دفع کردن ایشان از آن مرد بدستهای ایشان و زبانهای ایشان زیرا که ایشان
سخت ترین مردمانند باعتبار محافظت ایشان او را از پشت او در معرکه و مهربانترین مردمانند برای مرد و جمع کننده ترین مردمانند پراکندگی کار
او را اگر برخورد او را مصیبتی یا فرود آید با او بعضی از ناخوشیهای کارها و هر که واگیرد دست خود را از قبیله خود پس جز این نیست که وامیگیرد از ایشان
یک دست او و اگر قبیله واگیرند از جانب ایشان دستهای بسیار **اصل** و من یلن حاشیته یعرف صدیقه منه المودة
و من بسط یده بالمعروف اذا وجده یخلف الله له ما انفق فی دنیاه و یضاعف له فی آخرته و لسان
الصدق للمرء یجعله الله فی الناس خیرا من المال یاکله و یورثه
شرح حاشیه عبارت از خویشان است یلن بصیغه مضارع غایب معلوم معتل العین یائی از باب افعال است و حاشیه منصوب یا از باب
ضرب است و حاشیه مرفوع است حاشیه عبارت از خویشانست یا اعم از خویشان و ملازمانست یخلف بصیغه معلوم باب افعال است
فی دنیاه متعلق به یخلف است لسان منصوب باضمار عامله علی شریطة التفسیر است یا مرفوع مبتدا و جمله یجعله خبر است خیرا مفعول
و مفعول دوم یجعله است **یعنی** و هر که نرم کند دور و کنار خود را یعنی که در راحت و امنیت کند آن را میشناسد دوست او از او
محبت را یعنی که اعتماد بر محبت او میکند اشارت است باینکه کسی که با خویشان نیکی کند بیگانگان بر او چه اعتماد دارند ... باشند و
هر که گشود دست خود را بعطا چون یافت آنچه را که عطا تواند کرد میدهد الله تعالی برای او عوض آنچه داده در دنیای او و چند برابر
برابر آن ثواب میدهد در آخرت او و میگرداند الله تعالی نیکنامی مرد را در میان مردم بهتر از مالی که خورد آن را و میراث گذارد آن را **اصل**
لا یزدادن احدکم کبرا و عظما فی نفسه و نأیا عن عشیرته ان کان موسرا فی المال و لا یزدادن
احدکم فی اخیه زهدا و لا منه بعدا اذا لم یر منه مروة و کان معوزا فی المال لا یغفل
احدکم عن القرابة بها الخصاصة ان یسدها بما لا ینفعه ان امسکه و لا یضره ان استهلکه
شرح ان بفتح همزه بتقدیر من ان است یا بکسر همزه شرطیه است و حاصل هر دو یکیست فی اخیه متعلق بزهدا منه متعلق به بعدا

با اُمّی

سرای دارم

بضم میم و ضم را مشدد و سکون واو و همزه و گاهی همزه منقلب بواو میشود با واو ادغام جوانمردی و مراد اینجا بخشش مالست الکبیه بتقدیر
حرف الکبیدة … و قبل القرابة است یعنی باید که زیاد نشود البته یکی از شما باعتبار بزرگی مرتبه و عظمت در دل خود باعتبار دوری از
قبیله باید که زیاد نشود البته خود بسبب اینکه باشد فراخ حال در مال و باید که زیاد نشود البته یکی از شما باعتبار بی رغبتی در برادر
مؤمن خود و نه باعتبار دوری از او و چون ندیدار برادر بخششی و مروت آن را در تنگحال در مال باید که غافل نشود یکی از شما از خویشان
در حالی که با ایشان افلاس باشد از این غافل نشود که بر طرف کند آن افلاس را بمالی که نفع آخرت میرساند او را اگر نگاه دارد آن
مال را و ضرر آخرت میرساند او را اگر خرج کند آن را مراد مالی است که باشد که زیاد از کفاف واجب النفقه باشد حدیث سیم و هل قلت
لأبي عبد الله عليه السلم إن آل فلان يبرّ بعضهم بعضاً ويتواصلون فقال إذاً تنمي أموالهم وينمون
فلا يزالون في ذلك حتى يتقاطعوا فإذا فعلوا ذلك انقشع عنهم شرح فلان عبارتست از عباس …
عبارت از اولاد است و میتواند بود که دیگری باشد تنمی بنون بصیغه مضارع معلوم از باب ضرب یا از باب افعال یا از باب تفعیل …
نمون النمی بفتح نون و سکون میم و الانماء و التنمیه زیاد شدن و زیاد کردن مشار الیه ذلک راوان است در دوم …
ضمیر انقشع راجع مشار الیه ذلک در اول است الانقشاع بقاف و شین با نقطه و عین بی نقطه پراکنده شدن ابر از روی آسمان …
آن یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را بدرستی که آل فلان نیکی میکنند بعض ایشان بعضی و یکدیگر را پیوند با هم میکنند پس گفت
در این تقدیر زیاد میشود مالهای ایشان و عمرهای ایشان پس همیشه خواهند بود در زیاد شدن تا از هم ببرند پس چون کردند آن را
پراکنده میشود زیاد شدن از ایشان حدیث … و هل قال رسول الله صلى الله عليه وآله إن القوم ليكونون
فجرة ولا يكونون بررة فيصلون أرحامهم فتنمي أموالهم وتطول أعمارهم
فكيف إذا كانوا أبراراً بررة شرح البرر جمعی که صله رحم کنند الابرار صالحان یعنی گفت
رسول الله صلی الله علیه و آله بدرستی که جمعی هر آینه میباشند فاسقان و نمیباشند صله رحم کنندگان پس از آن صله رحمهای خود
میکنند پس زیاد میشود مالهای ایشان و دراز میشود عمرهای ایشان پس چگونه است وقتی که باشند صله رحم کنندگان حدیث … و هل
قال أمير المؤمنين عليه السلم صلوا أرحامكم ولو بالتسليم يقول الله تبارك وتعالى واتقوا الله
الذي تساءلون به والأرحام إن الله كان عليكم رقيباً شرح گفت امیر المؤمنین علیه السلم پیوند کنید خویشان خود را
هر چند که بسلام باشد بیان این آنکه میگوید الله تبارک و تعالی آیتی را که بیان شد در حدیث اول این باب حدیث … و هل وقع
بين أبي عبد الله عليه السلم وبين عبد الله بن الحسن كلام حتى وقعت الضوضاء بينهم واجتمع الناس
فافترقا عشيتهما بذلك وغدوت في حاجة فإذا أنا بأبي عبد الله عليه السلم على باب عبد الله بن
الحسن وهو يقول يا جارية قولي لأبي محمد شرح احوال عبد الله بن الحسن و پسرش محمد که از ائمه زیدیه است
و طلب بیعت از امام علیه السلم میکرده مذکور شد در کتاب الحجه در حدیث … باب … که باب ما یفصل به بین دعوی المحق
والمبطل في أمر الإمامة … الضوضاء بفتح ضاد با نقطه و سکون همزه و فتح ضاد دوم و الف ممدوده و بضم ضاد و سکون
همزه و فتح ضاد دوم و همزه آوازهای مردم در جنگ … ضمیر بینهم راجع به دو کس و تابعان ایشانست یعنی واقع شد میان امام

و اسفعجهو… یا باب افعال یا باب تفعیل

سالمان م

عن صفوان الجمال قال

ابن الحسن …

جعفر

جعفر صادق علیه السلم و میان عبد الله بن الحسن گفتگویی تا آنکه واقع شد غوغا میان ایشان و جمع شدند مردم پس از هم جدا
شدند آن شب روزی که نزاع کرده بودند بهمان نزاع بی صلاحی و صلحی و صبح روز دیگر از خانه بیرون آمدم برای کاری که داشتم پس ناگاه
من رسیدم با امام علیه السلم بر در خانه عبد الله بن الحسن و او میگفت بیکی از کنیزان عبد الله ای کنیزک بگو ابو محمد را که فلان
آمده حدیث قال فخرج فقال يا أبا عبد الله ما بكّر بك قال إني تلوت آية من كتاب الله عز وجل البارحة ف
أقلقتني قال وما هي قال قول الله جل وعز ذكره الذين يصلون ما أمر الله به أن يوصل ويخشون
ربهم ويخافون سوء الحساب فقال صدقت لكأني لم أقرأ هذه الآية من كتاب
الله قط فاعتنقا وبكيا شرح سوء الحساب عبارتست از مناقشه در حساب باستیفاء تمام
… چنانچه می آید در کتاب المعیشه در حدیث اول باب فی آداب اقتضاء الدین که لا والله ما خافوا الا الاستقصاء
فسماه الله عز وجل سوء الحساب یعنی راوی گفت پس عبد الله بیرون آمد پس گفت ای ابو عبد الله چه چیز باعث زود آمدن
تو شد گفت بدرستی که من خواندم آیتی را از کتاب الله عز وجل در این شب گذشته پس باضطراب انداخت مرا عبد الله گفت کدام است
آن آیت گفت قول الله جل و عز ذکره در سوره رعد … که پیوند میکنند آنچه را که امر کرده الله تعالی به آن اینکه پیوند کرده شود و میترسند
از عذاب صاحب کل اختیار خود که بسبب ترک آن پیوندست و میترسند از بدی حساب روز قیامت که بسبب ترک آن پیوندست
پس عبد الله گفت راست گفتی و این آیت باعث اضطرابست هر آینه گویا که من نخوانده بودم این آیت را از کتاب الله تعالی هرگز
پس دست در گردن هم کردند و گریه کردند حدیث چهارم و هل قلت لأبي عبد الله عليه السلم إن لي ابن عم أصله
فيقطعني وأصله فيقطعني حتى لقد هممت لقطيعته إياي أن أقطعه قال إنك إذا وصلته
وقطعك وصلكما الله جميعاً وإن قطعته وقطعك قطعكما الله شرح گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را
بدرستی که مرا پسر عموییست که من پیوند با او میکنم پس میبرد مرا و جنگ میکند تا آنکه هر آینه بتحقیق قصد کردم بسبب بریدن او مرا اینکه
ببرم او را امام گفت بدرستی که تو چون پیوند کنی او را و او ببرد ترا پیوند میکند شما را الله تعالی بهم در رحمت خود بتوفیق او و اگر ببری
او را و او ببرد ترا میبرد شما را الله تعالی از رحمت خود حدیث پنجم و هل قال لي أبو عبد الله عليه السلم إني أحب أن يعلم
الله أني قد أذللت رقبتي في رحمي وإني لأبادر أهل بيتي أصلهم قبل أن يستغنوا عني شرح گفت مرا امام
جعفر صادق علیه السلم بدرستی که من دوست دارم که داند الله تعالی از دل من این را که من بتحقیق رام کردم گردن خود را
برای خویش خود تا او را پیوند کنم چنانچه گذشت در حدیث سیوم و بدرستی که من پیشی میکنم خانواده خود را به پیوند کنم
ایشان تا مبادا … بی نیاز شوند از من یعنی که رزق ایشان بهر وسیله که باشد برسد و پیشی برای ادراک ثواب
عظیمست حدیث ششم و هل عن الرضا عليه السلم قال إن رحم آل محمد الأئمة عليهم السلم لمعلقة بالعرش
تقول اللهم صل من وصلني واقطع من قطعني ثم هي جارية بعدها في أرحام المؤمنين
ثم تلا هذه الآية واتقوا الله الذي تساءلون به والأرحام شرح الائمه مجرور و عطف بیان
یا بدل آل محمد است … راجع بکلامست که عبارتست از اللهم تا آخر است ضمیر بعدها راجع برحم آل محمد است و اشارتست باینکه عدد …

کما باب …

عن عبد الله بن سنان قال

رواه … عبد الله بن سنان

عنه م

وباقی در حکم آنست **یعنی** روایتست از امام رضا علیه السلم گفت بدرستی که خویشی آل محمد که ائمه معصومین اند علیهم السلم هر آینه آویخته شده بعرش است

قرآن اشارتست بقول الله تعالی در سوره انفال و اولوا الارحام بعضهم اولی ببعض و بیان شد در کتاب الحجه در حدیث اول و دوم باب هشت و چهارم که باب فیه نتف و جوامع من الروایة فی الولایة است میگوید بزبان حال خداوندا نگاهدار جانب خود و جانب

هرکرا که پیوند کرد مرا و ببر از رحمت خود هرکرا که برید مرا بعد از آن آن کلمه جاریست بعد از رحم آل محمد در ارحام مؤمنان بعد از آن

خواند برای بیان جاری بودن این آیت را که بیان شد در حدیث اول این باب **بیست و هفتم اصل** عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ

اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ فَقَالَ قَرَابَتُكَ

شرح روایتست از عمر بن یزید گفت پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلم را از قول الله عزوجل که بیان شد در حدیث هفتم این باب

گفت مراد خویشان تست باین معنی که این نیز شامل است چنانچه می آید در حدیث آینده پس منافات ندارد با آنکه مراد رحم آل محمد باشد

چنانچه مفهوم شد از حدیث هفتم **بیست و هشتم اصل** عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ الَّذِينَ يَصِلُونَ

مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ قَالَ نَزَلَتْ فِي رَحِمِ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ وَآلِهِ السَّلَامُ وَقَدْ تَكُونُ فِي قَرَابَتِكَ ثُمَّ قَالَ

فَلَا تَكُونَنَّ مِمَّنْ يَقُولُ لِلشَّيْءِ إِنَّهُ فِي شَيْءٍ وَاحِدٍ **شرح** روایتست از عمر بن یزید گفت گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را آیت سوره

رعد گفت نازل شد در خویشی آل محمد علیه و آله السلم باین معنی که مراد اصلی و مقصود اولی تصرف در این آیت وجوب رعایت آن خویشی

بتصدیق امامت ایشان بواسطه و گاهی میباشد این آیت در خویشی تو باین معنی که آن نیز شامل است بعد از آن امام علیه السلم گفت

پس مباش البته از جمله جمعی که میگویند برای لفظ قرآن و مانند آن که آن در یک معنی مستعمل شده اشارتست باختلافی که اهل اصول

کرده اند و بیان حق در آن مسئله مخفی نماند که باین طریق جمع میشود میان احادیثی که در تفسیر آیتی از آیات قرآن واقع شده

و مضمون آنها بحسب ظاهر متناقض است **بیست و نهم اصل** قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَمُدَّ

اللَّهُ فِي عُمُرِهِ وَأَنْ يَبْسُطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ فَإِنَّ الرَّحِمَ لَهَا لِسَانٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَلْقٌ تَقُولُ

يَا رَبِّ صِلْ مَنْ وَصَلَنِي وَاقْطَعْ مَنْ قَطَعَنِي فَالرَّجُلُ لَيُرَى بِسَبِيلِ خَيْرٍ إِذَا أَتَتْهُ الرَّحِمُ

الَّتِي قَطَعَهَا فَتَهْوِي بِهِ إِلَى أَسْفَلِ قَعْرٍ فِي النَّارِ **شرح** الذلق بفتح ذال با نقطه و سکون

لام و بضم ذال و فتح و ضم لام صفت مشبهه باب علم و حسن زبانی که تند و رسا باشد در فارجل برای تفریع بر و اقطع من

قطعنی است و الف لام برای عهد ذهنی است لیری بفتح لام و صیغه مضارع غایب مجهول مهموز العین معتل اللام ای بای

منالست ارای گمان چیزی کردن با در بسبیل بمعنی فی است مراد بسبیل خیر اسباب است و عبارتست از حالی که عاقبت

آن دخول بهشت باشد اذا ظرف یری است فتهوی بصیغه مضارع غایبه باب ضرب یا باب فعالست الهوی بفتح و ضم ها و

سکون واو الاهوا افتادن از بالا بپایین با در به برای تعدیه است **یعنی** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هرکه خوش حال

میکند او را اینکه برکت دهد الله تعالی در عمر او و اینکه وسعت دهد برای او در رزق او پس باید که پیوند کند خویشی خود را بدرستی که برای

خویشی زبان حالیست در روز قیامت که رسا باشد میگوید ای صاحب کل اختیار من پیوند کن هرکرا که پیوند کرد مرا و ببر هرکرا

که برید مرا پس در روز قیامت مردی هر آینه گمان برده میشود در راه بهشت وقتی که آمد نزد او خویشی که برید آنرا باین معنی که از

بهمذکر

وباءم

مرام

مردمان از دو در دنیا افعال خیر دیده اند گمان میکنند که صله رحم نیز کرده و رحم برای ادخال او در بهشت آمده نزد او پس می اندازد او را در

تری در آتش جهنم **سی ام اصل** قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَكُونُ لِيَ الْقَرَابَةُ عَلَى غَيْرِ أَمْرِي أَلَهُمْ عَلَيَّ حَقٌّ قَالَ نَعَمْ حَقُّ

الرَّحِمِ لَا يَقْطَعُهُ شَيْءٌ وَإِذَا كَانُوا عَلَى أَمْرِكَ كَانَ لَهُمْ حَقَّانِ حَقُّ الرَّحِمِ وَحَقُّ الْإِسْلَامِ **شرح** گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را

میباشند برای من خویشانی که بر غیر کار منند باین معنی که مذهب شیعه امامیه ندارند آیا برای ایشان بر من حقی است که رعایت آن باید کرد گفت

آری حق خویشی نبرد آن حق را چیزی باین معنی که شرک ایشان باعث برطرف شدن آن حق نمیشود و چون باشند بر کار تو میباشد ایشان را دو

حق بر تو یکی حق خویشی و دیگری حق ایمان بمعنی حق برادری که هر یک از مؤمنان بر دیگری دارد و می آید در باب سی و هفتم **سی و یکم**

اصل سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ صِلَةَ الرَّحِمِ وَالْبِرَّ لَيُهَوِّنَانِ الْحِسَابَ وَيَعْصِمَانِ مِنَ الذُّنُوبِ فَصِلُوا أَرْحَامَكُمْ

وَبَرُّوا بِإِخْوَانِكُمْ وَلَوْ بِحُسْنِ السَّلَامِ وَرَدِّ الْجَوَابِ **شرح** شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت بدرستی که پیوند خویش و نیکی با برادران

مؤمن هر آینه آسان میکنند حساب روز قیامت را و نگاه میدارند صاحبان را از گناهان در دنیا پس پیوند کنید خویشان خود را و نیکی کنید

با برادران مؤمن خود و هرچند که بگوئی سلام بر ایشان و خوبی برگردانیدن جواب سلام ایشان **سی و دوم اصل** قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ صِلَةُ

الرَّحِمِ تُهَوِّنُ الْحِسَابَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهِيَ مَنْسَأَةٌ فِي الْعُمُرِ وَتَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ وَصَدَقَةُ اللَّيْلِ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ **شرح**

گفت امام جعفر صادق علیه السلم پیوند خویش آسان میکند حساب روز قیامت را و آن محل کثرت تأخیر است در عمر و نگاه میدارد صاحبش را

از افتادنگاههای رسوا از قبیل خوردن ره و دعا و تصدق در شب که کسی مطلع نشود فرو مینشاند آتش غضب صاحب کل اختیار را **سی و سوم**

اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ صِلَةَ الرَّحِمِ تُزَكِّي الْأَعْمَالَ وَتُنَمِّي الْأَمْوَالَ وَتُيَسِّرُ الْحِسَابَ وَتَدْفَعُ الْبَلْوَى وَتَزِيدُ

فِي الرِّزْقِ **شرح** مضمون این گذشت در حدیث چهارم و ششم این باب **باب شصت و نهم اصل باب البر بالوالدین شرح** البر بکسر با

یکنقطه و تشدید را بی نقطه مصدر باب علم نیکوئی و فرمانبرداری کردن مراد بوالدین دو زاینده است خواه زاینده بدن و آن

پدر و مادر نسبی است و خواه زاینده علم و آن نبی و وصی است چنانچه می آید در حدیث ششم این باب که تفسیر بر الوالدین **یعنی** این باب

بیان فضیلت نیکوئی با دو زاینده است در این باب بیست و یک حدیث است **اول اصل** عَنْ أَبِي وَلَّادٍ الْحَنَّاطِ قَالَ سَأَلْتُ

أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَبِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً مَا هَذَا الْإِحْسَانُ فَقَالَ الْإِحْسَانُ أَنْ تُحْسِنَ صُحْبَتَهُمَا

وَأَنْ لَا تُكَلِّفَهُمَا أَنْ يَسْأَلَاكَ شَيْئاً مِمَّا يَحْتَاجَانِ إِلَيْهِ وَإِنْ كَانَا مُسْتَغْنِيَيْنِ أَلَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَنْ تَنالُوا الْبِرَّ

حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ **شرح** و بالوالدین احسانا در سوره بنی اسرائیل و بقره و نساء و انعام هست مراد اینجا آنست که در غیر سوره

انعام است چنانچه بیان میشود در شرح حدیث ششم این باب **یعنی** روایتست از ابو ولاد که نام فروش گفت پرسیدم امام جعفر صادق

علیه السلم را از قول الله عزوجل در سوره بقره و نساء و بنی اسرائیل که احسان کنید با دو زاینده احسانی عظیم که چیست این احسان پس امام علیه السلم

گفت احسان اینست که نیکو بجا آوری بودن با ایشان را باین معنی که هر خدمتی از ایشان که توانی و اینکه محتاج نسازی ایشان را

ایشان را به هرچه در کار است ایشان را از نفقه هرچند که مالدار باشند و آن چیز را بمال خود تحصیل توانند کرد آیا نیست اینکه میگوید الله عزوجل در

سوره آل عمران هرگز در نمی یابید نیکوئی را هر وقت در راه الله گر وقتی که نفقه دهید بعضی از آنچه دوست میدارید مراد اینست که نفقه

نفقه را صرف ایشان کنید **دوم اصل** قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَمَّا قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُما

بضم کاف و تشدید با یکنقطه شتر بزرگ و بفتح و ضم کاف آنچه بکرّه آید از جمله باران و مانند آن یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت می آید در روز قیامت چیزی از فرایض از حساب چیزی مثل شتر بزرگ پس تمیز مر در پشت مومن پس داخل میکند او را در بهشت پس گفته میشود از جانب ملائکه که این نیکوئی با والدین است یعنی که از آن آیات چهارم اصل عن منصور بن حازم عن ابی عبد الله علیه السّلم قال قلت ای الاعمال افضل قال الصلوة لوقتها و برّ الوالدین و الجهاد فی سبیل الله شرح روایت از منصور بن حازم بحا مهمله و کسر زا یا نقطه از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت که گفتم کدام از عملهای صالح بیشتر در ثواب آخرت گفت نماز در وقت فضیلت آن و فرمان برداری والدین و جهاد در راه الله تعالی با امام حق گذشت در کتاب الحجه در حدیث هفتم باب چهل و یکم که باب فی شان انا انزلناه تا آخر است که و لا اعلم ان فی هذا الزمان جهادا الا الحج و العمره و الجوار و میتواند بود که در زمان مظلومیت ائمه حق اقامت حج و ورع و شبهات جوار و جهاد شد پنجم اصل سال رجل رسول الله صلی الله علیه و آله ما حق الوالد علی ولده قال ان لا یسمیه باسمه و لا یمشی بین یدیه و لا یجلس قبله و لا یستسب له شرح پرسید مردی رسول الله صلی الله علیه و آله را که چیست حق پدر بر فرزندش گفت اینکه نام نبرد او را بنام او و نرود پیش از او و ننشیند در مجلس پیش از او در زمان یا در رتبه و دشنام حاصل نکند برای او یعنی کاری نکند که مردمان گویند لعنت بر پدرش و مثال این مذکورست در کتاب الروضه در حدیث النبی صلی الله علیه و آله حین عرضت علیه الخیل که معین آباء الرجال و امهاتهم یلعنون ابویه ششم اصل عن عبد الله بن مسکان عمن رواه عن ابی عبد الله علیه السّلم قال و انا عنده لعبد الواحد الانصاری فی برّ الوالدین فی قول الله عز و جل و بالوالدین احسانا فظننا انها الآیة التی فی بنی اسرائیل و قضی ربک ان لا تعبدوا الا ایاه فلما کان بعد سالته شرح فی در اصل و دوم بتشدید یا مضموم مرکب از حرف جر و ضمیر متکلم است بر بکر با یکنقطه و تشدید را بی نقطه مرفوعست و مراد اینست که مراد آیتی که در آن امر ببرّ والدین است جاری در ضمن آیت در اینزمان باعتبار اینکه والدین عبارتست از رسول الله و امیر المومنین صلوات الله علیهما و آلهما و در اینزمان کسی غیر من قائم مقام ایشان نیست فی قول الله عز و جل و بالوالدین احسانا اشارتست بآیت سوره انعام قل تعالوا اتل ما حرم ربکم علیکم ان لا تشرکوا به شیئا و بالوالدین احسانا باعتبار اینکه اگرچه و بالوالدین احسانا مذکورست در آیت سوره بقره و نساء و بنی اسرائیل نیز لیکن مقتضای سیاق آنها اینست که مراد والدین در آنها پدر و ما در نسبی شد بخلاف مقتضای آیت سوره انعام علی بن ابرهیم در تفسیر آیت سوره انعام گفته که الوالدین رسول الله صلی الله علیه و آله و امیر المومنین صلوات الله علیه پس مراد اینست که آیت سوره انعام که برای بیان شرف رسول الله و امیر المومنین است در من جاریست در اینزمان زیرا که در اینزمان کسی غیر من قائم مقام ایشان نیست و گذشت در کتاب العقل در حدیث دوازدهم باب اول در شرح و قال قل تعالوا اتل ما حرم ربکم علیکم ان لا تشرکوا به شیئا و بالوالدین احسانا احتمال اینکه و بالوالدین احسانا عطف بر به شیئا است بتقدیر و لا تشرکوا بالوالدین احسانا و احسان عبارتست از نعمت الله تعالی که بخلایق داده و مراد اینست که شریک کنید با رسول الله و امیر المومنین که دو واسطه نعمتند نعمتی از نعمتهای الله تعالی را و هیچ نعمتی برابری با ایشان نمیکند زیرا که اگر ایشان نبودند یک متنفس در روی زمین نبود و ضمیر انها راجع بآیت مفهوم از فی و برّ الوالدین است و مراد راوی این است که گمان کردیم که مراد امام اینست که آیت بنی اسرائیل یا قضا رهد رشد آیت برّ الوالدین است

انما ظننوا انها التی فی بنی اسرائیل [illegible] ... اعلم ثم قائله صلوات الله علیه [illegible]

او کلاهما فلا تقل لهما اف و لا تنهرهما لئن اخبرک فلا تقل لهما اف و لا تنهرهما ان ضرباک قال و قل لهما قولا کریما قال ان ضرباک فقل لهما غفر الله لکما فذلک منک قول کریم قال و اخفض لهما جناح الذل من الرحمة قال لا تملأ عینیک من النظر الیهما الا برحمة و رقة و لا ترفع صوتک فوق اصواتهما و لا یدک فوق ایدیهما و لا تقدم قدّامهما شرح قال و قال ان اضجراک کلام راویست و جواب اما ان اضجراک است که بتقدیر فقال فیه ان اضجراک است نظیر آیت سوره آل عمران فاما الذین اسودت وجوههم اکفرتم بعد ایمانکم که بتقدیر فیقال لهم اکفرتم است و حذف فا تنبیهی در جواب اما جایزست لا تملأ نهی حاضر مجهول الّلام با سبع یا یا تقیل است بعد از تخفیف همزه با بدال آن بحرف علّه و حذف حرف علّه که لازم است برای استثنا ساقط یعنی ابو ولاد گفت که بعد از آن گفت امام جعفر صادق علیه السلم که و اما قول الله عز و جل در تتمه آیت سوره بنی اسرائیل اما یبلغن عندک الکبر احدهما او کلاهما ... تو به پیری یکی از ما در و پدر یا هر دو پس مگو ایشانرا اف و منع مکن ایشانرا از کار ایشان اگر زنند ترا الله تعالی گفت و مگو ... سخنی پسندیده الله تعالی گفت در این کلام اینرا که اگر زنند ترا پس مگو ایشانرا که آمرزد الله تعالی برای شما کار شما را پس آنچه مذکور شد از جانب تو سخن پسندیده است الله تعالی گفت و فرو کذار برای ایشان بال خواری از مهربانی الله تعالی گفت در این کلام که پر مکن چشم خود را از نگاه سوی ایشان یعنی که تند نگاه مکن لیکن بمهربانی و نازکی دل نگاه کن و بلند مکن آواز خود را بالای آوازهای ایشان و نه دست خود را بالای دستهای ایشان یعنی که دست ایشانرا محکم مگیر تا نتوانند ترا زدن و مقدم مشو در راه رفتن یا در مجالس در پیش ایشان تا اینجا تتمه بیان معنی و اخفض لهما جناح الذل من الرحمه است دوم اصل عن محمد بن مروان قال سمعت ابا عبد الله علیه السّلم یقول ان رجلا اتی النبی صلی الله علیه و آله فقال یا رسول الله اوصنی فقال لا تشرک بالله شیئا و ان حرّقت بالنار و عذّبت الا و قلبک مطمئن بالایمان و والدیک فاطعهما و برّهما حیّین کانا او میّتین و ان امراک ان تخرج من اهلک و مالک فافعل فان ذلک من الایمان شرح روایت است از محمد بن مروان گفت شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت بدرستی که مردی آمد نزد نبی صلی الله علیه و آله پس گفت ای رسول الله سفارشی کن مرا پس گفت شریک مکن با الله تعالی چیزی را باین معنی که بری حکمی که حکم او از روی ظن باشد مکن و در ضمن این تصدیق نبوت رسول علیه السلم و تصدیق امامت امیر المومنین و اولاد معصومین او و ترک اختلاف و خود رایی است هر چند که سوزانیده شوی بآتش و یا آزار کرده شوی مگر بر حالی که اظهار شرک کنی بزبان و دل تو قرار گرفته باشد بایمان بربوبیت رب العالمین و جانب پدر و ما در را رعایت کن پس فرمان بردار کن ایشانرا و تکرار این مضمون برای تاکیدست و نیکوئی کن با ایشان خواه زنده باشند و خواه مرده بیان نیکوئی در صورت موت ایشان می آید در حدیث هفتم این باب و اگر امر کنند ترا که برون آیی از اهل خانه خود و طلاق زن و از مال خود بخشیدن پس عمل آور چه بدرستی که آن از جمله ایمانست سیوم اصل عن ابی عبد الله علیه السّلم قال یاتی یوم القیامة شیء مثل الکبة فیدفع فی ظهر المؤمن فیدخله الجنة فیقال هذا البرّ شرح الکبة

الامام گفت که پس الله تعالی گفته در ان کار از زبر گفت سخن پسندیده ... [illegible] مگو ایشانرا اف و منع مکن ایشانرا از کار ایشان

واین گمان مبنی بر این است که راوی و یارانش دانسته‌اند که مراد امام به الدین درقی بر الوالدین رسول الله و امیرالمؤمنین است
و اینکه ترک پیروی ایشان مستلزم اشراک در عبادت است و ترک تصدیق با امام زمان مستلزم ترک پیروی ایشان است
ضمیر مستتر در کان راجع است بکار رجحان یا راجع است بامام و حاصل هر دو یکی است تعدیه مبنی بر ضم است بتقدیر بعد ذلک الوقت
یعنی روایت است از عبدالله بن مسکان بضم میم و سکون سین مهمله از کسی که روایت کرد حدیث را از امام جعفر صادق علیه السلام راوی
گفت که امام گفت در حالی که من نزد او بودم عبدالواحد انصاری را که در حق ما است هر آیتی که در آن امر نموده به نیکو داری والدین
است در حق ما است قول الله عز و جل در سوره انعام و بالوالدین احسانا پس گمان کردیم که آن آیتی که در آن امر به بر والدین است
آیتی است که در سوره بنی اسرائیل است باعتبار صدرش که وقضی ربک الا تعبدوا الا ایاه پس آنچه کار رجحان شد در بعد از آن
وقت پرسیدم امام را که آیت بر والدین کدام است [illegible] فقال هی التی فی لقمان ووصینا الانسان بوالدیه حسنا
وان جاهداک علی ان تشرک بی ما لیس لک به علم فلا تطعهما فقال ذلک ان ذلک اعظم ان یأمر بصلتهما
وحقهما علی کل حال وان جاهداک علی ان تشرک بی ما لیس لک به علم فلا تطعهما فقال لا بل یأمر هو
بصلتهما وان جاهداه علی الشرک فما زاد حقهما الا عظما [illegible] ووصینا عطف است بر الی فی لقمان بحذف عاطف ما ترک
نقل واو اول از ووصینا برای کراهت اجتماع سه واو و مراد اینست که آن دو آیت است یکی آنچه در سوره لقمان است و دیگری در سوره
عنکبوت که ووصینا الانسان بوالدیه حسنا تا آخر دو آیت سوره لقمان اینجا منقول نشده برای اینکه معروف و مشهور بوده پیش امیر
المؤمنین علیه السلام آنرا در حدیث اصبغ که مذکور می‌شود یا برای اینکه از جمله مقصود امام در این مقام دفع توهم این است که داخل … است
تا آخر نیز در استثنا باشد و آن در این آیت نیست بلکه در آیتی بعد از آن است و دو آیت سوره لقمان اینها است اول ووصینا
الانسان بوالدیه حملته امه وهنا علی وهن وفصاله فی عامین ان اشکر لی ولوالدیک الی المصیر دوم وان
جاهداک علی ان تشرک بی ما لیس لک به علم فلا تطعهما وصاحبهما فی الدنیا معروفا واتبع سبیل من اناب الی ثم الی مرجعکم فانبئکم
بما کنتم تعملون و گذشت در کتاب الحجه در حدیث هشتاد و نهم باب صد و هفتم که باب فیه نکت ونتف من التنزیل فی الولایه است
تفسیر این دو آیت بنحوی که عن الاصبغ بن نباته انه سأل امیرالمؤمنین علیه السلام عن قوله تعالی ان اشکر لی ولوالدیک الی المصیر
فقال الوالدان اللذان اوجب الله لهما الشکر هما اللذان ولدا العلم وورثا الحکم وامر الناس بطاعتهما ثم قال الله الی المصیر فمصیر العباد
الی الله والدلیل علی ذلک الوالدان ثم عطف القول علی ابن حنتمه وصاحبه فقال فی الخاص والعام وان جاهداک علی ان تشرک بی
یقول فی الوصیه وتعدل عمن امرت بطاعته فلا تطعهما ولا تسمع قولهما ثم عطف القول علی الوالدین فقال وصاحبهما فی الدنیا
معروفا یقول عرف الناس فضلهما وادع الی سبیلهما وذلک قوله واتبع سبیل من اناب الی ثم الی مرجعکم فقال الی الله
ثم الینا فاتقوا الله ولا تعصوا الوالدین فان رضاهما رضا الله وسخطهما سخط الله و بیان شد مفصلا و آیت سوره عنکبوت
چنین است ووصینا الانسان بوالدیه حسنا وان جاهداک لتشرک بی ما لیس لک به علم فلا تطعهما الی مرجعکم فانبئکم بما کنتم تعملون
و بنا بر این وضع علی ان تشرک بجای لتشرک که در سوره عنکبوت است از قبیل نقل بالمعنی است برای تنبیه بر اینکه لتشرک که در سوره
عنکبوت است و علی ان تشرک که در سوره لقمان است بیک معنی راجع می‌شود و ممکن است که علی ان تشرک قرائتی غیر مشهور باشد

در سوره عنکبوت و بر هر تقدیر از این حدیث ظاهر می‌شود که والدیه در سوره عنکبوت مثل والدیه در سوره لقمان است در اینکه مراد
رسول الله و امیرالمؤمنین است حسنا منصوب بنزع الخافض است بتقدیر الزم حسنا و این مضمون وصیت است پس خطاب در وان
جاهداک از قبیل التفات نیست و ضمیر تثنیه در وان جاهداک در سوره عنکبوت مثل ضمیر تثنیه در سوره لقمان است در اینکه راجع
به ابن حنتمه و صاحبش است فرق اینست که ان در سوره لقمان شرطیه است و ان در سوره عنکبوت وصلیه است پس فا در فلا تطعهما در
لقمان رابطه جواب شرط است و در سوره عنکبوت برای تفریع است لتشرک بی بتقدیر لتشرک بی فی الشکر است بقرینه ان اشکر لی
ولوالدیک که در سوره لقمان است ما موصوله مبنی بر تشبیه الله ضلالت ایشان بانعام است ان هم الا کالانعام بل هم اضل سبیلا باء در
ما لیس لک به علم برای سببیت است و مراد اینست که شریک کن با من کسی را که ترا سبب فتوی و قضای او علم بهم نرسیده
در حکمی از احکام الهی بنا بر اینکه حکم او از روی ظن است نظیر آنچه در آیت سوره مؤمنون ومن یدع مع الله الها آخر لا برهان
له به پس ضمیر تثنیه راجع به والدین نمی‌شود و مراد باشراک شریک کردن در عبادت نمی‌شود و بجای لیس لک به علم هیچ نگفت موافق
قول لقمان که یا بنی لا تشرک بالله ان الشرک لظلم عظیم یا نگفت که شیئا موافق آیت سوره انعام ان لا تشرکوا به شیئا و ایضا مفهوم
ان شرطیه که در سوره لقمان است این می‌شود که اگر جد و جهد در مجاهده بر دو نشد که از جمله کبائر مسئله کنند اطاعت ایشان
توان کرد و این باطل است [illegible] بنا بر قرائت نافع و ابن کثیر و ابو عمرو و ابن عامر ووصینا الانسان بوالدیه حسنا
در سوره احقاف نیز هست و می‌آید در کتاب النکاح در حدیث دوم باب هشتاد و هفتم که باب آنچه فیه ذکر ازواج
النبی صلی الله علیه و آله است که عن ابی الجارود قال سمعت اباعبدالله علیه السلام یقول وذکر هذه الآیه ووصینا الانسان
بوالدیه حسنا فقال رسول الله صلی الله علیه و آله احد الوالدین فقال عبدالله بن عجلان من الآخر قال علی علیه السلام و بیان
می‌شود ضمیر فقال در دوم و سوم نیز راجع به امام است ذلک اسم ان است و اشارت است بمضمون وان جاهداک
تا آخر که در سوره عنکبوت است اعظم بصیغه افعل التفضیل مرفوع است خبر ان است بفتح همزه و سکون نون و صیغه مضارع
غائب معلوم باب نصر خبر ان است و ضمیر مستتر راجع به الله تعالی است حقهما مجرور عطف بر صلتهما است علی کل حال
برای تصریح باین است که ان در سوره عنکبوت وصلیه است لا برای نفی تکریر ابطال خیال اینست که در این آیت
نهی از اطاعت والدین شده باشد فی الجمله بل برای اضراب از منفی است ضمیر یأمر راجع به الله تعالی است ضمیر صلتهما
راجع به والدین است و ان اینجا نیز وصلیه است ضمیر مرفوع در جاهداه راجع به ابن حنتمه و صاحبش است و ضمیر منصوب
راجع به انسان است فما زاد حقهما الا عظما تفریع بر مذکور در اضراب است زاد اگر از متعدی است ضمیر مستتر در آن
راجع به الله تعالی است و حقهما منصوب و مفعول است و اگر از لازم است حقهما مرفوع و فاعل است و بر هر تقدیر
عظما تمیز است و قطعا تمیز از نسبت در زاد حقهما است و استثنا مفرغ است یعنی پس امام گفت که آن آیتی است
که در سوره لقمان است و آیتی است که در سوره عنکبوت است که وسفارش کردیم مردم را بوالدین او که لازم باشد
یکی فرمانبرداری ایشان هر چند که ابن حنتمه و صاحبش مجاهده کنند ترا بر اینکه شریک کنی با من چیزی را که نیست ترا سبب فتوی و قضای او
علمی پس اطاعت مکن ابن حنتمه و صاحبش را اصلا پس امام گفت که براستی که آن بزرگتر است در امر باطاعت والدین اینکه

امر کند الله تعالی به نیکوئی والدین و رعایت حق والدین بر هر حالی هرچند که این جستجو و صاحبش مجاهده کنند ترا بر اینکه شریک کنی
با من چیزی را که نیست ترا به او علمی پس اطاعت مکن این جستجو و صاحبش را پس امام گفت که نه بلکه الله تعالی امر میکند به نیکوئی والدین
هرچند که این جستجو و صاحبش مجاهده کنند مردم را بر شرک پس الله تعالی زیاد کرد حق والدین را که معتبر باعتبار بزرگی هفتم ح
قال ابو عبدالله علیه السلام ما یمنع الرجل منکم ان یبر والدیه حیین و میتین یصلی عنهما و یتصدق عنهما
و یحج عنهما و یصوم عنهما فیکون الذی صنع لهما و له مثل ذلک فیزیده الله عز و جل ببره و صلته خیرا
کثیرا ش یعنی و نظایر آن مرفوع و منصوب بسیار آمده بود یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام که چه چیز مانع است مردی از شما را از اینکه
نیکوئی کند با پدر و مادر خود خواه زنده باشند و خواه مرده باشند در صورت مردگی نماز میکند از جانب ایشان و تصدق میکند از جانب
ایشان و حج میکند از جانب ایشان و روزه میدارد از جانب ایشان پس میباشد آنچه کرده برای ایشان و برای اوست مثل آنچه کرده در
ثواب پس زیاده میدهد او را الله عز و جل بسبب نیکی او و پیوند او با پدر و مادر خوب بسیار که مقررست در بر والدین هشتم ح عن
معمر بن خلاد قال قلت لابی الحسن الرضا علیه السلام ادعو لوالدی اذا کانا لا یعرفان الحق قال ادع لهما
و تصدق عنهما و ان کانا حیین لا یعرفان الحق فدارهما فان رسول الله صلی الله علیه و آله قال ان الله
بعثنی بالرحمة لا بالعقوق ش روایت است از معمر بن خلاد بفتح خاء با نقطه و تشدید لام گفت گفتم امام رضا علیه السلام
آیا دعا کنم برای پدر و مادر خود بعد از وفات ایشان اگر در ایام حیوة نمی‌شناخته باشند دین حق را که مذهب شیعه امامیه است
گفت دعا کن برای ایشان و تصدق کن از جانب ایشان برای تخفیف عذاب و اگر زنده باشند و اگر نشناخته دین
حق داشته باشند پس در سلوک مدارا کن با ایشان چنانکه می‌آید در حدیث یازدهم چه بدرستی که رسول الله صلی الله علیه و آله
گفت بدرستی که الله تعالی فرستاد مرا بخلایق با نرمش که تعلیم مهربانی کنم نه تعلیم نافرمانی پدر و مادر نهم ح عن ابی
عبدالله علیه السلام قال جاء رجل الی النبی صلی الله علیه و آله فقال یا رسول الله من ابر قال امک
قال ثم من قال امک قال ثم من قال امک قال ثم من قال اباک ش روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام
گفت آمد مردی سوی نبی صلی الله علیه و آله پس گفت ای رسول الله که را فرمان برداری کنم گفت مادرت را گفت بعد از آن که را
گفت مادرت را گفت بعد از آن که را گفت مادرت را گفت بعد از آن که را گفت پدرت را دهم ح عن ابی عبدالله
علیه السلام قال اتی رجل رسول الله صلی الله علیه و آله فقال یا رسول الله انی راغب فی الجهاد نشیط قال
فقال له النبی صلی الله علیه و آله فجاهد فی سبیل الله فانک ان تقتل تکن حیا عند الله ترزق و ان تمت
فقد وقع اجرک علی الله و ان رجعت رجعت من الذنوب کما ولدت قال یا رسول الله ان لی والدین
کبیرین یزعمان انهما یأنسان بی و یکرهان خروجی فقال رسول الله صلی الله علیه و آله فقر مع والدیک
فوالذی نفسی بیده لانسهما بک یوما و لیلة خیر من جهاد سنة ش روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام
گفت آمد مردی نزد رسول الله صلی الله علیه و آله پس گفت ای رسول الله بدرستی که من صاحب رغبت در جهادم و چابکم امام
گفت پس گفت او را نبی صلی الله علیه و آله پس جهاد کن در راه الله تعالی چه بدرستی که تو اگر کشته شوی میباشی زنده نزد الله تعالی

رزق

رزق داده میشوی اشارت است بقول الله تعالی در سوره آل عمران و لا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احیاء عند
ربهم یرزقون و اگر مردی پس بتحقیق اجرت ثابت شد نزد الله تعالی اشارت است بقول الله تعالی در سوره نساء و من یخرج من بیته
مهاجرا الی الله و رسوله ثم یدرکه الموت فقد وقع اجره علی الله و اگر سلامت برگشتی بخانه خود برگشتی از گناهان چنانکه زاده شدی
از مادر گفت ای رسول الله بدرستی که مرا است پدر و مادری که پیر شده دعوی میکنند که ایشان آرام میگیرند بمن و نمیخواهند بیرون
رفتن مرا بجهاد پس گفت رسول الله صلی الله علیه و آله پس قرار گیر با پدر و مادرت بیان این آنکه قسم بآنکه جان من در قبضه قدرت
اوست که هر آینه آرام گرفتن ایشان بتو در یک روز و یک شب بهترست باعتبار ثواب آخرت از جهاد یکسال مراد یکروز و یکشب
است چنانکه ظاهرست حدیث بیستم این باب است یازدهم ح عن زکریا بن ابراهیم قال کنت نصرانیا فاسلمت و حججت
فدخلت علی ابی عبدالله علیه السلام فقلت انی کنت علی النصرانیة و انی اسلمت فقال و ای شیء رایت فی الاسلام
قلت قول الله عز و جل ما کنت تدری ما الکتاب و لا الایمان و لکن جعلناه نورا نهدی به من نشاء فقال
لقد هداک الله ثم قال اللهم اهده ثلاثا سل عما شئت یا بنی ش بیان این آیت شد در کتاب الحجة در شرح
اول و چهارم باب پنجاه و ششم که باب الروح التی یسدد الله بها الائمة علیهم السلام است و ذکر این آیت را محمل بر این کرد
که رسول صلی الله علیه و آله علم سوادخوانی نداشته و علم مضمون کتب آسمانی نداشته و با وجود آن قرآن را ظاهر ساخته و این معجزه
است و این استدلال اگرچه فی نفسه حق است اما مضمون این آیت نیست و لهذا امام علیه السلام حکم بهدایت او کرده و بعد از آن
طلب هدایت برای او کرده تا اشارت شود براستی او در استدلال و غلط او در این آیت یعنی روایت است از زکریا
ابن ابراهیم گفت بودم ترسا پس مسلمان شدم و حج کردم پس داخل شدم بر امام جعفر صادق علیه السلام پس گفتم بدرستی که من بودم
بر دین ترسایی و بدرستی که من مسلمان شدم پس گفت و چه چیز دیدی در مسلمانی که باعث واگذاشتن ترسایی و دخول در مسلمانی
شد گفتم قول الله تعالی را در سوره شوری نمیدانستی پیش از این که چیست حقیقت کتاب و نه ایمان و لیکن گردانیدیم آن را روشنی که راهنمایی
میکنیم بآن هر که را میخواهیم راه یافتن او را پس امام علیه السلام گفت هر آینه راهنمایی کرده ترا الله تعالی بعد از آن امام گفت خداوندا
راهنمایی کن او را و این را سه بار گفت سوال کن از هر چه خواستی ای پسرک من ح فقلت ان ابی و امی علی النصرانیة
و اهل بیتی و امی مکفوفة البصر فاکون معهم و آکل فی آنیتهم فقال یاکلون لحم الخنزیر فقلت لا و لا یمسونه
فقال لا باس فانظر امک فبرها فاذا ماتت فلا تکلها الی غیرک کن انت الذی تقوم بشانها و لا
تخبرن احدا انک اتیتنی حتی تاتینی بمنی ان شاء الله قال فاتیته بمنی و الناس حوله کانه معلم
صبیان هذا یسأله و هذا یسأله ش مراد باکل اینجا خوردن حبوب و بقول است چنانکه می‌آید در کتاب الذبایح
در حدیث دهم باب یازدهم که باب ذبایح اهل الکتاب است و در کتاب الاطعمه در حدیث پنجم باب شانزدهم که باب
طعام اهل الذمة و مواکلتهم و آنیتهم است الآنیة بهمزه و الف و کسر نون و تخفیف یاء دو نقطه در پایین جمع اناء بکسر همزه
و الف ممدوده ظرفهای آب و مراد اینجا ظرفهایی است که استعمال کرده اند آنها را با رطوبت اما خشک شده و لا یمسونه عبارت
از اینکه مس نمیکنند و تربت برگوشت خوک و غیر خوک ندارند پس حاجت بسوال از گوشتی دیگر نیست و ترک ذکر غیر مبنی برایست

کو چون ظرف خمر خشک شود نجس میکند چوب و بقول بالجملة ظرف هم زیرا که چوبی آن شراب میکشد یعنی پس گفتم درستی که
پدرم و مادرم بر ترسایی اند و خویشانم نیز بر ترسایی اند و مادرم کور چشم است پس میباشم با ایشان و چاره و میخورم در ظرفهای ایشان
پس گفت که آیا میخورند گوشت خوک را گفتم که نمیخورند و دست نمی آورند آنرا پس گفت که باکی نیست از خوردن تو در ظرفهای ایشان پس
دارس مادرت را پس نیکویی کن با او پس چون مرد پس واگذار کار او را بدیگری از خویشان خود باش تو آنکه ایستادگی میکند بکار او و خبر مکن
البته هیچ کس را که تو آمدی نزد من تا آنکه آیی نزد من در منی اگر خواسته باشد الله تعالی راوی گفت پس آمدم نزد او در منی و مردمان دور
او بودند چنانچه گویا که او معلم اطفال است این می پرسید او را و این می پرسید او را مراد اینست که چنانچه تفاوت در علم میان معلم اطفال
و میان اطفال بسیار است و چیزی نیست که اطفال سؤال کنند معلم خود را از آن و او مدانا جایز جنان بود اصل فلما قدمت الكوفة
الطفت لامی و كنت اطعمها و افلی ثوبها و راسها و اخدمها فقالت لی یا بنی ما كنت تصنع بی هذا و انت
علی دینی فما الذی اری منك منذ هاجرت فدخلت فی الحنيفية فقلت رجل من ولد نبینا امرنی بهذا فقالت
هذا الرجل هو نبی فقلت لا و لكنه ابن نبی فقالت یا بنی هذا نبی ان هذه وصایا الانبیاء فقلت یا امه انه لیس یكون
بعد نبینا نبی و لكنه ابنه شرح الالطاف بطاء منقوطه و فا مصدر باب افعال نیکی کردن افلی بفا بصیغه مضارع معلوم متکلم وحده از
ضرب یا باب تفعیل است مراد بحنیفیه اسلام است یعنی پس وقتی که آمدم بکوفه نیکویی کردم بمادرم و طعام میخورانیدم او را و او ایش
میکردم جامه او را و سر او را و خدمت میکردم او را پس گفت مرا ای پسرک من نمیکردی بمن این چیزها را هنگامی که تو بر دین من بودی پس چه باعث وارد
می بینم از تو از وقتی که مفارقت دین من کردی بسوی دیگر و داخل شدی در دین اسلام پس گفتم مردی از اولاد پیغمبر ما امر کرده مرا باین پس گفت
آیا این مرد او پیغمبر است پس گفتم نه ولیک او پسر پیغمبر است پس گفت ای پسرک من این پیغمبر است بدرستی که این سفارشها سفارشهای پیغمبران است
پس گفتم ای مادر بدرستی که شان اینست که نمی باشد بعد از پیغمبر ما پیغمبری ولیک او پسر پیغمبر است اصل فقالت یا بنی دینك خیر دین
اعرضه علی فعرضته علیها فدخلت فی الاسلام و علمتها فصلت الظهر و العصر و المغرب و العشاء الاخرة ثم عرض لها عارض
فی اللیل فقالت یا بنی اعد علی ما علمتنی فاعدته علیها فاقرت به و ماتت فلما اصبحت كان المسلمون الذین غسلوها و كنت
انا الذی صلیت علیها و نزلت فی قبرها شرح پس گفت مادرم ای پسرک من دین تو بهتر دینهاست عرض کن آنرا بر من پس عرض کردم دین را بر او
پس داخل شد در اسلام و یاد دادم او را شرط اسلام که اقرار بنبوت رسول و ولایت امیرالمؤمنین و حسن و حسین و علی بن الحسین و محمد بن علی و جعفر بن
محمد و اقرار بنماز پنجگانه و مانند آن باشد پس گزارد نماز ظهر و عصر و شام و خفتن را بعد از آن عارض شد او را مرضی در همان شب پس گفت ای پسرک من بگردان بر من آن
شرطها را که یاد دادی مرا پس گردانیدم آنرا بر او پس اقرار کرد آن را و مرد پس وقتی که صبح رسیدم مسلمانان بودند که غسل دادند او را یعنی متوجه شدند
تغسیل و اهتمام آن کردند و من بودم که نماز کردم بر او و فرود آمدم در قبر او برای دفن او اصل دوازدهم عن عمار بن حیان قال خبرت ابا عبدالله علیه السلم
ببر اسمعیل ابنی بی فقال لقد كنت احبه و قد ازددت له حبا ان رسول الله صلی الله علیه و آله اتته اخت له من الرضاعة فلما نظر الیها
سر بها و بسط ملحفته لها فاجلسها علیها ثم اقبل یحدثها و یضحك فی وجهها ثم قامت فذهبت و جاء اخوها فلم یصنع به ما صنع
بها فقیل له یا رسول الله صنعت باخته ما لم تصنع به و هو رجل فقال لانها كانت ابر بوالدیها منه شرح میان نقع ما منقوطه
امام جعفر صادق علیه السلم را آگاهی یا ... یعنی ... کردم ... پسرم ...

بتحقیق دوست میداشتم او را و بتحقیق بشیر دوست داشتم او را بدرستی که نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آمد خواهری که
او را بود از شیر خوردن پس وقتی که نگریست دید او را شاد و خوشحال شد بآمدن او و پهن کرد بالاپوش خود را برای او پس نشانید او را
بر آن بالاپوش بعد از آن رو آورد که گفتگو میکرد با او و خنده میکرد در روی او بعد از آن برخاست پس رفت و آمد
برادرش پس رسول علیه السلم نکرد با او آن گرمی که کرد با او پس گفته شد رسول علیه السلم را که ای رسول الله کردی با خواهر او گرمی
که نکردی با او و حال آنکه او مرد است پس گفت برای اینکه خواهرش بود نیکوکارتر با مادر و پدرش از او سیزدهم اصل قلت لابی
عبدالله علیه السلم ان ابی قد كبر جدا و ضعف فنحن نحمله اذا اراد الحاجة فقال ان استطعت
ان تلی ذلك منه فافعل و لقمه بیدك فانه جنة لك غدا شرح گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را
بدرستی که پدرم بتحقیق پیر شده و بسیار ضعیف شده پس ما برمیداریم او را چون اراده قضای حاجت کند پس گفت اگر توانی که خود
بی واگذاشتن بخدمتکاران متولی آن کار شوی از کارهای او پس بکن و لقمه بده او را بدست خود بدرستی که آن
سپریست که نگاه میدارد ترا از آتش جهنم فردای قیامت چهاردهم اصل سمعت رجلا یقول لابی عبدالله علیه السلم
ان لی ابوین مخالفین فقال برهما كما تبر المسلمین ممن یتولانا
شرح من ... بیان ... یعنی شنیدم از مردی که میگفت امام جعفر صادق علیه السلم را بدرستی که مرا پدر و مادری مخالف دین امامیه
هستند پس گفت نیکویی کن با ایشان چنانچه نیکویی میکنی با مسلمانان یگانه که ایشان جمعی که ما را امام خود میشناسند
باعتبار مذهب که هر کدام یک حق دارند چنانچه نظیر آن بیان شده در حدیث سی ام باب سابق پانزدهم اصل عن ابی جعفر
علیه السلم قال ثلث لم یجعل الله عز و جل لاحد فیهن رخصة اداء الامانة الی البر و الفاجر
و الوفاء بالعهد للبر و الفاجر و بر الوالدین برین كانا او فاجرین شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلم
گفت سه چیز است که نگردانیده خدای عز و جل برای هیچ کس در آنها رخصتی که باعث جواز ترک رعایت آنها شود اول دادن امانت پس رد
شده بصاحبش وقت طلب خواه صاحبش نیکوکار باشد و خواه فاسق دوم عمل کردن به پیمان برای نیکوکار و فاسق سیوم
نیکویی با پدر و مادر خواه نیکوکار باشند و خواه فاسق شانزدهم اصل عن ابی عبدالله علیه السلام قال من السنة
و البر ان یكنی الرجل باسم ابیه شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت از جمله ادب خوب و نیکی با
پدر اینست که کنیت کرده شود مرد بنام پدرش یعنی کنیت خود را ابن فلان کند تا نام پدر در صفحه روزگار باقی ماند
چنانچه امیرالمؤمنین علیه السلم کرده مثل اینکه گفته در نهج البلاغه و الله لابن ابی طالب آنس بالموت من الطفل بثدی امه هفدهم اصل
جاء رجل و سال النبی صلی الله علیه و آله عن بر الوالدین فقال ابرر امك ابرر امك ابرر
امك ابرر اباك ابرر اباك ابرر اباك و بدا بالام قبل الاب شرح آمد مردی و پرسید
نبی صلی الله علیه و آله را از ثواب فرمان برداری پدر و مادر پس گفت برای اشارت بثواب بی حد و حصر فرمان برداری کن مادرت را
فرمان برداری کن مادرت را فرمان برداری کن مادرت را فرمان برداری کن پدرت را فرمان برداری کن پدرت را
فرمان برداری کن پدرت را و ابتدا کرد بمادر پیش از پدر یعنی که اشارت کرد باینکه فرمان برداری مادر افضل از فرمان برداری

بیست و نهم حل عن ابی خدیجة عن ابی عبد الله علیه السلام قال جاء رجل الی النبی صلی الله علیه و آله فقال
انی ولدت بنتا و ربیتها حتی اذا بلغت فالبستها و حلیتها ثم جئت بها الی قلیب فدفعتها
فی جوفه و کان آخر ما سمعت منها و هی تقول یا ابتاه فما کفارة ذلک قال الک ام حیة قال
لا قال فلک خالة حیة قال نعم قال فابرر بها فانها بمنزلة الام یکفر عنک ما صنعت
قال ابو خدیجة فقلت لابی عبد الله علیه السلام متی کان هذا فقال کان فی الجاهلیة
و کانوا یقتلون البنات مخافة ان یسبین فیلدن فی قوم آخرین
شرح واو در و هی تقول حالیه است و مفعول تقول محذوف است بتقدیر و هی تقول یا ابتاه قالت یا ابتاه خبر کان است یعنی روایت
از سالم بن مکرم از امام جعفر صادق علیه السلام گفت آمد مردی سوی نبی صلی الله علیه و آله پس گفت زاییده ام دختری و تربیت کردم او را
تا وقتی که رسیده شد پس پوشانیدم او را لباسها و زینت کردم او را بعد از آن آوردم او را سوی چاهی پس انداختم او را در میان
آن چاه و بود آخر آنچه شنیدم از او در حالی که او سخن میگفت که ای پدر ای پدر فریاد ام رس پس مراد است که وقتی که در وسط چاه
بود و بقعر آن نرسیده بود این فریاد زد پس چیست کفاره آن گناه که از آن توبه کرده ام باسلام و دل گران آنم نبی علیه السلام گفت
آیا ترا مادری هست که زنده باشد گفت نه گفت پس آیا ترا خاله است که زنده باشد گفت آری گفت پس نیکویی کن با او چه در آشتی
که او مانند مادر است میپوشاند از تو آن گناه را اگر کردی بسبب نیکی تو با او گفت سالم پس گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را کی بود
اینکه مرد دختر خود را چنین کشته باشد پس گفت بود در زمان جاهلیت یعنی شرک و کیش و امثال ایشان پیش از بعثت رسول علیه السلام
و میکشتند دختران را از ترس اینکه اسیر کرده شوند پس زایند در جماعتی که دشمن باشند سی ام حل قلت لابی جعفر
علیه السلام هل یجزی الولد والده فقال لیس له جزاء الا فی خصلتین یکون الوالد مملوکا فیشتریه
ابنه فیعتقه او یکون علیه دین فیقضیه عنه شرح یکون هر دو جا مرفوع میتواند بود بتقدیر
ان و اهمالش بسبب ... و منصوب میتواند بود بتقدیر ان و اعمالش یعنی گفتم امام محمد باقر علیه السلام را آیا برابری در نیکویی میکند
پسر پدر را گفت نیست برای پدر مکافاتی مگر در دو صفت اینکه باشد پدر غلام پس بخرد پسر او را پس آزاد کند او را یا اینکه
این عمل باعث آزادی پدر است پس اگر او را نخریده کرده باشد مکافات کرده خواهد بود و اینکه باشد بر پدر قرضی پس ادا کند پسر آن را
از جانب او سی و یکم حل اتی رسول الله صلی الله علیه و آله رجل فقال انی رجل شاب نشیط و احب
الجهاد ولی والدة تکره ذلک فقال له النبی صلی الله علیه و آله ارجع فکن مع والدتک فو
الذی بعثنی بالحق لانسها بک لیلة خیر من جهاد فی سبیل الله سنة شرح آمد نزد رسول الله صلی الله علیه و آله مردی
پس گفت بدرستی که من مردی جوان صاحب نشاطم و دوست میدارم جهاد را و مرا مادری است که نمیخواهد آن را که من بجهاد روم پس
گفت او را نبی صلی الله علیه و آله برگرد پس باش با مادرت چه قسم بآنکه فرستاده مرا با کار آمدنی که قرآن باشد که هر آینه انس گرفتن او طلبم
بتو یک شب بهتر است باعتبار ثواب آخرت از جهاد در راه الله تعالی یکسال سی و دوم حل عن ابی جعفر علیه السلام قال ان آرام گرفتن
العبد لیکون بارا بوالدیه فی حیاتهما ثم یموتان فلا یقضی عنهما دینهما و لا یستغفر

لهما

لهما فیکتبه الله عاقا و انه لیکون عاقا لهما فی حیاتهما غیر بار بهما فاذا ماتا قضی دینهما
و استغفر لهما فیکتبه الله عز و جل بارا شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که بنده هر آینه گاهی میباشد نیکو
با پدر و مادر خود در زندگی ایشان بعد از آن میمیرند پس ادا نمی آورد از جانب ایشان آنچه را که در ذمت ایشان است از قرض دنیا و حق
آخرت و طلب آمرزش نمیکند برای ایشان پس مینویسد او را الله تعالی نافرمان بردار پدر و مادر و بدرستی که بنده هر آینه گاهی
میباشد نافرمان بردار پدر و مادر در زندگی ایشان غیر نیکویی کننده با ایشان پس چون مردند بجا می آورد آنچه را که در ذمت ایشان است
و طلب آمرزش میکند برای ایشان پس مینویسد او را الله عز و جل نیکوکار با پدر و مادر باب شانزدهم حل باب الاهتمام بامور المسلمین
و النصیحة لهم و نفعهم شرح این باب بیان فضیلت سعی در کارهای مسلمانان و خیرخواه بودن برای ایشان و نفع
رسانیدن با ایشان است و در این باب یازده حدیث است اول حل قال رسول الله صلی الله علیه و آله من اصبح لا یهتم
بامور المسلمین فلیس بمسلم شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که صبح رسد بر حالی که غمخواری کارهای مسلمانان نکند
پس نیست از جمله مسلمانان دوم حل قال رسول الله صلی الله علیه و آله انسک الناس نسکا انصحهم جیبا
و اسلمهم قلبا لجمیع المسلمین شرح نسک بفتح و ضم و کسر نون و سکون سین مهمله و بضم نون و ضم سین مصدر
باب نصر و حسن منصوب بر تمیز است در انسک الناس است و نسبت انسک بنسک برای مبالغه است الجیب بفتح جیم
و سکون یاء دو نقطه در پایین و باء یک نقطه سینه و نصب آن بر تمیز از نسبت انصحهم است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله مقصود
عابدتر مردم باعتبار عبادت صافتر ایشان باعتبار سینه و بی غش تر ایشان باعتبار دل است برای جمیع مسلمانان سیوم حل سمعت
ابا عبد الله علیه السلام یقول علیک بالنصح لله فی خلقه فلن تلقاه بعمل افضل منه شرح النصح بضم نون و
سکون صاد مهمله و حاء مهمله خالص بودن یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت لازم باد که بی غش باشی برای الله
در مخلوقین او اشارت است باینکه غش با مخلوقین غش با الله تعالی است چه هرگز ملاقات نخواهی کرد الله تعالی را در روز مرگ یا قیامت
بعمل صالحی که فاضلتر باشد از بی غش بودن برای الله تعالی در مخلوقین او چهارم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من لم
یهتم بامور المسلمین فلیس بمسلم شرح این مضمون موافق حدیث اول است پنجم حل عن ابی عبد الله علیه السلام
ان النبی صلی الله علیه و آله قال من اصبح لا یهتم بامور المسلمین فلیس منهم شرح این مضمون نیز موافق حدیث و
حل و من سمع رجلا ینادی یا للمسلمین فلم یجبه فلیس بمسلم شرح لام در یا للمسلمین مفتوح است و
مفتوح است برای فرق میان مستغاث و مستغاث له یعنی و هر که شنید از مردی که فریاد میزد که ای مسلمانان مدد من کنید پس التفات باو
نکرد پس نیست مسلمان ششم حل قال رسول الله صلی الله علیه و آله الخلق عیال الله فاحب الخلق الی الله
من نفع عیال الله و ادخل علی اهل بیت سرورا شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله مخلوقین یا الله تعالی عیال الله تعالی اند اهل
پس محبوبتر مخلوقین سوی الله تعالی کسی است که نفع رساند عیال الله تعالی را و داخل کند بر خانه واری خوشحالی را اشارت است بآنکه
کسی مسلمانی را خوشحال کند خانه وار او از خوشحالی او خوشحال میشوند چنانچه اگر کسی ستمی کند بر مسلمانی خانه وار او همه دلگیر میشوند
هفتم حل سئل رسول الله صلی الله علیه و آله من احب الناس الی الله قال انفع الناس للناس شرح

رسیده شد رسول الله صلی الله علیه وآله گفت محبوب‌ترین مردم سوی الله تعالی کسی که نفع رساننده‌تر مردم باشد برای مردم پنجم حل قال

رسول الله صلی الله علیه وآله من ردّ عن قوم من المسلمین عادیة ماء او نار وجبت له الجنّة

شرح العادیه بعین بی‌نقطه و الف و دال بی‌نقطه و تخفیف یاء دو نقطه در پایین بلایی که مردم را باز دارد از کار خود مثل سیلاب که رو به جانهای

ایشان آید یا آتش که در خانه‌های ایشان افتد یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله هر که برگرداند از جمعی از مسلمانان بلای سیلاب را

یا آتش را لازم و واجب میشود برای او بهشت ششم حل عن ابی عبد الله علیه السّلم فی قول الله عزّ وجلّ وقولوا للنّاس

حسنا ولا تقولوا الّا خیرا حتّی تعلموا ما هو شرح حتی تعلموا متعلق بمجموع مستثنی و مستثنی منه است یعنی

کسی که عادت بزرگ گفتن نالایق و گفتن بهتر کرده باشد فواید آن را میداند یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم در قول الله عزّ وجلّ

در سوره بقره و گویید برای مردمان خوبی را مراد این است که و مگویید مگر بهتر را تا دانید که صفت گفتن نالایق و گفتن بهتر یا چیست که [illegible]

خواهید دانست که چه فایده‌ها عاید شما میشود مخفی نماند که در این حدیث اشارت است باینکه امر در این آیت در حقیقت خوب است بلکه بمعنی نهی

از ضد است و اینکه چون حسن مصدر است استعمال آن در اینجا برای مبالغه است پس مراد بهتر است نه اصل خوب چه در جایی که بهتر میسر باشد

اکتفا باصل خوب ناروا است و معنی حسنا است مخفی نماند که اگر مراد بالناس مؤمنانست معنی گفتن بهتر برای ایشان ظاهر است و اگر مراد اعم

مراد بهتر آنست که باعث ارشاد او شود یعنی چه بسا که با مخالف نصیحت او نزد او در اول بحق می‌آورد و از مقامی تقاضای تند

کند آن بهتر خواهد بود چنانچه گفته در سوره فتح اشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم هفتم حل عن ابی جعفر علیه السّلم قال فی قول

الله عزّ وجلّ وقولوا للنّاس حسنا قال قولوا للنّاس احسن ما تحبّون ان یقال فیکم شرح

مضمون این موافق سابق است و در اینجا بیان شده که نشان بهتر آنست که شما آن را دوست دارید که گفته شود در حق شما یازدهم حل

عن ابی عبد الله علیه السّلم قال فی قول الله عزّ وجلّ وجعلنی مبارکا این ما کنت قال شرح قال اول دوم اکرام

راویست تکرار قال در اول است و اگر کلام امامست راجع بعیسی است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت در قول الله

عزّ وجلّ در حکایت کلام عیسی بن مریم علیهما السلم در سوره مریم و گردانید الله تعالی مرا مبارک هر جا که باشم امام گفت مراد مبارکه غایت نفع

رساننده مردمانست باب هشتاد و نهم حل باب اجلال الکبیر شرح این باب بیان فضیلت تعظیم پیران و مانند ایشانست خواه بکهنه

تعظیم کنند که چگونه در سن باشند و خواه مساوی و خواه بزرگتر و مستواند بود که مراد این باشد که چگونه در سن یا بزرگتر از خود در سن

باوب سلوک نماید و در این باب سه حدیث است اول حل قال رسول الله صلی الله علیه وآله من اجلال الله اجلال

ذی الشّیبة المسلم شرح الشیب بفتح شین با نقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و باء یک نقطه موی سفید و سفیدی موی

و هر دو اینجا مناسبت مراد مسلم اینجا مؤمنست یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله از جمله تعظیم بنده الله تعالی را تعظیم صاحب

موی سفیدست که مؤمن باشد دوم حل قال ابو عبد الله علیه السّلم لیس منّا من لم یوقّر کبیرنا

ویرحم صغیرنا شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم نیست از ما مؤمنان کسی که تعظیم نکند بزرگ ما را و مهربانی نکند

کوچک ما را سیوم حل قال ابو عبد الله علیه السّلم عظّموا کبارکم وصلوا ارحامکم ولیس تصلونهم

بشیء افضل من کفّ الاذی عنهم شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم تعظیم کنید بزرگان خود را باحسان و پیوند کنید خویشان

بیان این آیت مفصل در آیه در کتاب الجهاد در شرح حدیث دوم باب سیوم که باب وجوه الجهاد است

از آن

نقاعام

ضمیر مستتر

خود را و نسبت اینکه پیوند کنید خویشان را بچیزی که فاضلتر از باز داشتن آزار ظالمان از ایشان باشد باب هشتاد و دوم حل باب

اخوة المؤمنین بعضهم لبعض شرح این باب بیان کیفیت برادری مؤمنانست با یکدیگر و در این باب یازده حدیث است

اول حل قال ابو عبد الله علیه السّلم انّما المؤمنون اخوة بنو اب وامّ واذا ضرب علی رجل منهم عرق

سهر له الآخرون شرح ضرب بصیغه معلوم مجرد است الضرب زدن و مراد اینجا اضطراب رگ داشتن است و تعدیه

آن بعلی متضمن معنی غلبه است مثل وضربنا علی آذانهم سهر بصیغه ماضی معلوم باب علم است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم

جز این نیست که مؤمنان برادران همه فرزندان یک پدر و یک مادرند یعنی که در کمال مرتبه برادرند یا بمعنی که پدر و مادر اصلی

ایشان طینت علیین است چنانچه بیان میشود در حدیث آینده و چون کوفته شود رگی از ایشان یعنی که گویی بهم رسانید

از جانب کی از بدن او که از درد آن گویی کنده باشد بیداری کشیدند برای آن مرد مؤمنان دیگر خواه دانسته و خواه ندانسته چنانچه

گاهی خواب از کسی میگریزد و سبب آن را نمیدانند دوم حل عن جابر الجعفی قال تقبّضت بین یدی ابی جعفر علیه

السّلم فقلت جعلت فداک ربّما حزنت من غیر مصیبة تصیبنی او امر ینزل بی حتّی یعرف ذلک

اهلی فی وجهی وصدیقی فقال نعم یا جابر انّ الله عزّ وجلّ خلق المؤمنین من طینة الجنان

واجری فیهم من ریح روحه فلذلک المؤمن اخو المؤمن لابیه وامّه فاذا اصاب روحا

من تلک الارواح فی بلد من البلدان حزن حزنت هذه لانّها منها

شرح حزنت بکاء بی‌نقطه و زای با نقطه و نون بصیغه ماضی معلوم باب علم یا مجهول باب نصر است الحزن بالضم هاء و سکون زاء

دلگیری و بفتح هاء دلگیر کردن و صدیقی عطف بر اهلی الجنان بکسر جیم جمع جنّة بفتح جیم بهشتها الریح بکسر راء بی‌نقطه و سکون یاء

دو نقطه در پایین و حاء بی‌نقطه چیزی که خوشبو و پاکیزه باشد روح بضم راء و سکون واو عبارت از نسیمی است که الله تعالی

آن را باعث زندگی مؤمنان کرده پس آن را روح نفسم یا برای ایشان ساخته پس و حاصل ضمیر راجع است به عبارت از ریح

روح است و ام عبارت از طینة الجنان است یعنی تشبیه طینة الجنان بمادر شده و تشبیه ریح روح به پدر شده یعنی روایت است از

جابر جعفی گفت دلگیر شدم نزد امام محمد باقر علیه السلم پس گفتم قربانت شوم بسا که دلگیر میشوم بی آنکه مرگ عزیزی بر خورده باشد

مرا یا بلایی دیگر فرود آمده باشد بمن تا آنکه میشناسند آن دلگیری را مردم خانه من از روی من و آشنای من نیز میشناسد

پس امام علیه السلم گفت آری میباشد این ای جابر بیان این آنکه بدرستی که الله عزّ وجلّ آفرید مؤمنان را از گل بهشتها و جاری

ساخت یعنی که دمید در ایشان نسیمی را از جمله پاکیزه نسیم خود پس برای آن مشارکت مؤمنان باهم در ماده بدن و در

که مؤمن برادر مؤمن است از پدرش و مادرش پس چون برخورد روحی از آن روحها که از نسیم پاکیزه است در شهری از شهر

دلگیری دیگر میشود آن روح که در آن شهرست چه این روح نیز از جمله آن روحهاست که از نسیم پاکیزه است مراد روح طیبت

سیوم حل عن ابی عبد الله علیه السّلم قال المؤمن اخو المؤمن عینه ودلیله لا یخونه ولا یظلمه

ولا یغشّه ولا یعده عدة فیخلفه شرح العین چشم و جاسوس و هر دو اینجا مناسب است

فیخلفه بصیغه مضارع معلوم باب افعال مرفوع است عطف بر یعده و فاء برای تعقیب است یا منصوب است بتقدیر ان ناصبه

بعد از نفی و فا برای سببیت است بنا بر اینکه عده مفعول مطلق برای نوع باشد بمعنی عدةً لا یستطیعها یعنی روایت است از امام جعفر
صادق علیه السلم گفت مؤمن برادر مؤمنی دیگر است چشم اوست و راهنمای اوست خیانت نمیکند با او و ستم را و نمیکند و غش
نمیکند با او و وعده نمیکند با او وعده که پس از آن خلاف کند آنرا یعنی وعده او را چهارم حدیث سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ
عَلَیْهِ السَّلامُ یَقُولُ الْمُؤْمِنُ اَخُو الْمُؤْمِنِ کَالْجَسَدِ الْوَاحِدِ اِنِ اشْتَکٰی شَیْئًا مِنْهُ وَجَدَ اَلَمَ ذٰلِکَ
فِی سَائِرِ جَسَدِهٖ وَاَرْوَاحُهُمَا مِنْ رُوحٍ وَاحِدَةٍ وَاِنَّ رُوحَ الْمُؤْمِنِ لَاَشَدُّ اِتِّصَالًا بِرُوحِ اللهِ
مِنِ اتِّصَالِ شُعَاعِ الشَّمْسِ بِهَا شرح کالجسد الواحد یعنی کعضوی الجسد الواحد است الا اشتکی ... کسی
عضو خود را ضمیر مستتر در اشتکی راجع بر مؤمن است که مدلول الجسد الواحد است ضمیر منه راجع بالجسد الواحد است و جدیکم بصیغه
ماضی معلوم باب ضرب است و ضمیر مستتر راجع بمرجع ضمیر اشتکی است ضمیر ارواحهما راجع بشیئا و سائر است و ذکر ارواح بلفظ
جمع باعتبار ... و سائر است من برای تبعیض است روح واحده عبارت از مجموع روح جسد واحد است روح الله عبارت
از روحیست که الله تعالی برگزیده آنرا برای امامان علیهم السلم یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت مؤمن برادر مؤمنی
دیگر است مانند دو عضو یک جسد چنان شبیه باینکه اگر روحی که صاحب یک جسد است دردناک یابد جزوی را از آن جسد را یابد
درد آن جزو را در باقی جسد او و روحهای آن جزو باقیمانده از جمله یک روحست که مجموع روح مجموع یک جسد است و بدرستی که ربط
روح مؤمن بروح خلیفه الله تعالی بیشتر است از ربط پرتو آفتاب با آفتاب مراد اینست که مؤمنان مانند اعضای یک جسد اند و نسبت
ایشان با امام ایشان کمال اتصالست بیشتر از نسبت پرتو آفتاب با آفتاب پس آزار مؤمنی امام نیز آزرده میشود پنجم حدیث قَالَ
اَبُوْ عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ الْمُسْلِمُ اَخُو الْمُسْلِمِ هُوَ عَیْنُهُ وَمِرْاٰتُهُ وَدَلِیْلُهُ لَا یَخُوْنُهُ وَلَا یَخْدَعُهُ وَلَا
یَظْلِمُهُ وَلَا یَکْذِبُهُ وَلَا یَغْتَابُهُ شرح مراد بمسلم اینجا مؤمنست و این تعبیر اشارتست باینکه اسلام غیر مؤمن بحسب
ظاهر دنیاست و حقیقی در آخرت نداره یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم مؤمن برادر مؤمن است و چشم اوست و آینه
اوست و راهنمای اوست خیانت نمیکند با او و بازی نمیدهد او را و ستم نمیکند بر او و دروغ نمیگوید با او و بدگویی غایبانه نمیکند
او را ششم حدیث عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِیِّ قَالَ کُنْتُ عِنْدَ اَبِیْ عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ وَدَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ فَقَالَ لِیْ
تُحِبُّهُ فَقُلْتُ نَعَمْ فَقَالَ لِیْ وَلِمَ لَا تُحِبُّهُ وَهُوَ اَخُوْکَ وَشَرِیْکُکَ فِیْ دِیْنِکَ وَعَوْنُکَ عَلٰی
عَدُوِّکَ وَرِزْقُهُ عَلٰی غَیْرِکَ شرح روایت از حفص بن بختری بفتح با یک نقطه و سکون خا با نقطه و فتح تا دو نقطه
در بالا و را بی نقطه و تشدید یا گفت بودم نزد امام جعفر صادق علیه السلم و داخل شد بر او مردی از شیعه امامیه پس امام علیه السلم
مرا یا دوست میداری او را گفتم آری پس گفت مرا و چرا دوست نداری او را و حال آنکه او برادر تست و شریک تست در
دین تست و مدد تست بر دفع ضرر دشمن تو و روزی او بر دیگریست مراد اینست که نفع تو میرساند و خرجی از تو نمیخواهد هفتم حدیث عَنْ اَبِیْ جَعْفَرٍ عَنْ اَبِیْ حَمْزَةَ
عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُوْلُ الْمُؤْمِنُ اَخُو الْمُؤْمِنِ لِاَبِیْهِ وَاُمِّهٖ لِاَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنِیْنَ
مِنْ طِیْنَةِ الْجِنَانِ وَاَجْرٰی فِیْ صُوَرِهِمْ مِنْ رِیْحِ الْجَنَّةِ فَلِذٰلِکَ هُمْ اِخْوَةٌ لِاَبٍ وَاُمٍّ شرح
الصور بضم و کسر صاد بی نقطه و فتح واو و بضم صاد و سکون واو جمع صورت بدنها مضمون این گذشت در حدیث دوم این با

هشتم حدیث عَنْ اَبِیْ عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ اِنَّ الْمُؤْمِنَ اَخُو الْمُؤْمِنِ عَیْنُهُ وَدَلِیْلُهُ لَا یَخُوْنُهُ وَلَا یَظْلِمُهُ
وَلَا یَغُشُّهُ وَلَا یَعِدُهُ عِدَةً فَیُخْلِفَهُ شرح مضمون این موافق حدیث سوم این بابست نهم حدیث عَنْ جَمِیْلٍ عَنْ اَبِیْ
عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ یَقُوْلُ الْمُؤْمِنُوْنَ خَدَمٌ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ قُلْتُ وَکَیْفَ یَکُوْنُوْنَ خَدَمًا
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ قَالَ یُفِیْدُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا الْحَدِیْثَ شرح روایت از جمیل از امام جعفر صادق علیه السلم جمیل گفت
شنیدم امام علیه السلم که میگفت که مؤمنان خدمتکارانند بعض ایشان برای بعضی دیگر ایشان گفتم و چگونه میباشند خدمتکاران
بعض ایشان برای بعضی دیگر گفت فایده میرسانند بعض ایشان بعضی دیگر را حدیثی که از ائمه ایشان بایشان رسیده باشد مراد از عبث
در نقل حدیث بدیگرانست بیان اینکه هر مؤمنی که جاهل باشد حق این خدمت کردن عالم دارد دهم حدیث سَمِعْتُ اَبَا الْجَعْفَرِ
عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُوْلُ اِنَّ نَفَرًا مِنَ الْمُسْلِمِیْنَ خَرَجُوْا اِلٰی سَفَرٍ لَهُمْ فَضَلُّوا الطَّرِیْقَ فَاَصَابَهُمْ عَطَشٌ
شَدِیْدٌ فَتَکَفَّنُوْا وَلَزِمُوْا اُصُوْلَ الشَّجَرِ فَجَاءَهُمْ شَیْخٌ عَلَیْهِ ثِیَابٌ بِیْضٌ فَقَالَ قُوْمُوْا فَلَا بَاْسَ عَلَیْکُمْ
فَهٰذَا الْمَاءُ فَقَامُوْا وَشَرِبُوْا وَارْتَوَوْا فَقَالُوْا مَنْ اَنْتَ یَرْحَمُکَ اللهُ فَقَالَ اَنَا مِنَ الْجِنِّ الَّذِیْنَ
بَایَعُوْا رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ اِنِّیْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ یَقُوْلُ الْمُؤْمِنُ اَخُو
الْمُؤْمِنِ عَیْنُهُ وَدَلِیْلُهُ فَلَمْ تَکُوْنُوْا تَضِیْعُوْا بِحَضْرَتِیْ شرح جن بکسر جیم جمع جنی منقولست در مجمع البیان در تفسیر
سوره جن که نه کس از جن نصیبین بخدمت رسول علیه السلم آمده ایمان آوردند و بیعت کردند یعنی شنیدم از امام محمد باقر علیه السلم
میگفت بدرستی که جمعی از مؤمنان بیرون رفتند بسفری که ایشان را بود پس گم کردند راه را پس دریافت ایشان را تشنگی سختی
پس کفن پوشیدند و خوابیدند بر پوشش محتضر در بیخ درختان پس آمد نزد ایشان پیری که بر او بود جامهای سفید پس گفت
برخیزید نیز اکه باکی نیست بر شما زیرا که این آبست که برای شما آوردم پس برخاستند و آشامیدند و سیراب شدند یعنی که
طرفهای خود را پر کردند بقدری که بس باشد ایشان را تا منزل که دلالت کرد ایشان را با نجا پس گفتند کیستی تو رحمت کند
ترا الله تعالی پس گفت من از جمله جنیانم که بیعت کردند با رسول الله صلی الله علیه و آله بدرستی که من شنیدم از رسول الله صلی الله
علیه و آله که میگفت که مؤمن برادر مؤمنست چشم اوست و راهنمای اوست اگر راهی گم کند پس محال بود که شما تلف شوید در حضور
من با وجود اطلاع من یازدهم حدیث عَنْ رِبْعِیٍّ عَنِ الْفُضَیْلِ بْنِ یَسَارٍ قَالَ سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُوْلُ الْمُسْلِمُ اَخُو
الْمُسْلِمِ لَا یَظْلِمُهُ وَلَا یَخْذُلُهُ قَالَ رِبْعِیٌّ فَسَاَلَنِیْ رَجُلٌ مِنْ اَصْحَابِنَا بِالْمَدِیْنَةِ فَقَالَ سَمِعْتَ الْفُضَیْلَ
یَقُوْلُ ذٰلِکَ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ نَعَمْ فَقَالَ فَاِنِّیْ سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُوْلُ الْمُسْلِمُ
اَخُو الْمُسْلِمِ لَا یَظْلِمُهُ وَلَا یَغُشُّهُ وَلَا یَخْذُلُهُ وَلَا یَغْتَابُهُ وَلَا یَخُوْنُهُ وَلَا یَحْرِمُهُ
شرح لا یظلمه هر دو جا بصیغه مضارع معلوم باب تفعیل با باب ضرب است سمعت از فقال سمعت بصیغه مخاطب و در وعده بجهات
و در اول و آخر بصیغه متکلم است یعنی روایت از ربعی از فضیل بن یسار گفت شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت که
مؤمن برادر مؤمنست نسبت ظلم نمیدهد او را یا ظلم میکند او را و بی مدد میگذارد او را ربعی گفت پس پرسید مرا
مردی از یاران ما در مدینه منوره بار پرسش که گفت آیا شنیدی از فضیل که میگفت آنرا ربعی گفت پس گفتم او را آری پس آن مرد گفت

پس درستی که من شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم که میگفت که مؤمن برادر مؤمنست نسبت بظلم نمیکند باو و او را غش یعنی دل
نشکند و باو و بی مدد نمیگذارد او را و مدکوئی غایبانه میکند او را و خیانت میکند او را و محروم از عطای خود نمیکند او را و لعن او
مردانست که من با فضیل که یاران شنیدیم و فضیل بعضی یاران اوش کرده باب هشتاد و سیوم اصل باب فیما یوجب الحق لمن
انتحل الایمان و ینقضه شرح انتحل بنون و حاء مهمله بصیغه ماضی معلوم باب افتعالست الانتحال دعوی حالتی برای
خود و ینقضه بنون و قاف و ضاد با نقطه عطفست بر یوجب بتقدیر و ما ینقضه و ضمیر مستتر راجع بماست و ضمیر بارز راجع بحق است
یعنی این بابیست در بیان آنچه لازم میکند ثبوت حق برادری را برای کسی که دعوی کرد برای خود ایمان او و بیان آنچه میشکند
آن حق برادری را برای کسی که دعوی کرد برای خود ایمان را در این باب یکحدیثست اول سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ
وَسُئِلَ عَنْ اِيْمَانِ مَنْ يَلْزَمُنَا حَقُّهُ وَاُخُوَّتُهُ كَيْفَ هُوَ وَبِمَا يَثْبُتُ وَبِمَا يَبْطُلُ فَقَالَ اِنَّ الْاِيْمَانَ قَدْ
يُتَّخَذُ عَلَى وَجْهَيْنِ اَمَّا اَحَدُهُمَا فَهُوَ الَّذِي يَظْهَرُ لَكَ مِنْ صَاحِبِكَ فَاِذَا ظَهَرَ لَكَ مِنْهُ مِثْلُ الَّذِي
تَقُولُ بِهِ اَنْتَ حَقَّتْ وِلَايَتُهُ وَاُخُوَّتُهُ اِلَّا اَنْ يَجِيءَ مِنْهُ نَقْضٌ لِلَّذِي وَصَفَ مِنْ نَفْسِهِ وَاَظْهَرَهُ
لَكَ فَاِنْ جَاءَ مِنْهُ مَا تَسْتَدِلُّ بِهِ عَلَى نَقْضِ الَّذِي اَظْهَرَ لَكَ خَرَجَ عِنْدَكَ مِمَّا وَصَفَ لَكَ
وَاَظْهَرَ وَكَانَ لِمَا اَظْهَرَ لَكَ نَاقِضًا اِلَّا اَنْ يَدَّعِيَ اَنَّهُ اِنَّمَا عَمِلَ ذَلِكَ تَقِيَّةً وَمَعَ ذَلِكَ يُنْظَرُ فِيهِ
شرح واو در وسئل حالیه است بتقدیر و قد سئل اثبات الف در استفهامیه با حرف جر نادر است فقال تکرار مضمون یقول است
قد در قد یتخذ برای تحقیق است با وجود آنکه مدخولش فعل مضارع در آمده و اکر کوئی در این حدیث تصریح بهر دو وجه بودن ایمان و ذکر اما کرده
تفصیل و مقتضی تکرار است و چرا با وجود آن اکتفا بذکر یک قسم شده کوئیم که برای ظهور قسم دیکر چه مقابل ظاهر ایمان معلوم
بر دلست که ایمان بجمیع معصومین سلام الله علیهم و جاری مجرای ایشان باشد و رعایت حق آن احتیاج بیان ندارد و این
نظیر قول الله تعالی است در سوره نساء و از کتاب الکریم بورا مبینا فاما الذین آمنوا بالله واعتصموا به فسیدخلهم فی رحمة منه و فضل
چه ظاهرست که مقابل آن آیت که واما الذین کفروا بالله ولم یعتصموا به فسیدخلهم جهنم یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم
که میگفت بحالی که پرسیده شده بود از ایمان کسی که لازم میشود بر ما رعایت حق او و برادری او و چکونه است آن ایمان و بچه
ثابت میشود آن ایمان و بچه باطل میشود پس امام گفت درستی که ایمان بتحقیق واگرفته میشود بر دو قسم اما یکی از آن دو قسم
پس آن ایمانیست که ظاهر و مظنون میشود ترا از یار خود بیان این که چون ظاهر شد ترا از او مثل آنچه تصدیق میکنی آن که مذهب
شیعه امامیه باشد ثابت شد دوستی او و برادری او مکر آنکه صادر شود از او شکستی برای ایمانی که بیان کرد از جانب
خود پیش و اظهار کرد آنرا برای تو بیان این آنکه اگر صادر شد از او فعلی که استدلال میکنی بآن بر شکست ایمانی که اظهار کرده برای
تو بیرون رفت نزد تو از آنچه بیان کرد برای تو و اظهار کرده شد آن ایمانی را که اظهار کرده برای تو شکننده یعنی که باطل شد
دوستی و برادری او مکر آنکه دعوی کند که او کرده آن فعل را مکر برای تقیه و با آن دعوی تامل کرده میشود در آن فعلی که
کرده یعنی که در این مقام تفصیلیست دوم فَاِنْ كَانَ لَيْسَ مِمَّا يُمْكِنُ اَنْ يَكُوْنَ التَّقِيَّةُ فِي مِثْلِهِ لَمْ يُقْبَلْ
مِنْهُ ذَلِكَ لِاَنَّ لِلتَّقِيَّةِ مَوَاضِعَ مَنْ اَزَالَهَا عَنْ مَوَاضِعِهَا لَمْ تَسْتَقِمْ لَهُ

ایمان

وَتَفْسِيْرُ مَا يُتَّقَى مِثْلُ قَوْمِ سَوْءٍ ظَاهِرٍ حُكْمُهُمْ وَفِعْلُهُمْ عَلَى
غَيْرِ حُكْمِ الْحَقِّ وَفِعْلِهِ فَكُلُّ شَيْءٍ يَعْمَلُ الْمُؤْمِنُ بَيْنَهُمْ لِمَكَانِ التَّقِيَّةِ مِمَّا لَا يُؤَدِّي
اِلَى الْفَسَادِ فِي الدِّيْنِ فَاِنَّهُ جَائِزٌ شرح ضمیر کان راجع بما استثنی بهست و اسم کان است و جمله لیس مما تا آخر خبر
کان است مشار الیه ذلک دعوی مذکور در ضمن الا ان یدعی است مواضع تقیه عبارت از صور اجتماع شروط جواز تقیه است
و آنها چند چیزست اول آنست که برای دفع ضرر عمده باشد نه برای جلب نفع مثل طالب یا دشاهان بنی امیه و بنی العباس و
مثل عزت و مرید داشتن و نه برای دفع ضرر سهل مثل لوم لائم دوم آنست که در غیر ریختن خون باشد سیوم آنست که حاکمی
عادل که دفع ضرر کند حاضر نباشد چهارم آنست که باعث کمراهی و فتنه جمعی دیکر نباشد مثل تصانیف علمای اهل بدعت
و دیوانهای شعرای اهل ضلالت که باقی مانده و متمسک مخالفان شده و میتواند بود که قول الله تعالی در سوره بقره والفتنة اشد
من القتل اشارت باین باشد و همچنین قول امام مما لا یؤدی الی الفساد فی الدین برای اهتمام بذکر این شرط باشد چنانچه ذکر سوء
ظاهر برای اهتمام بشرط سیوم است و باقی شروط از لمکان التقیه فهمیده میشود و یتقی بصیغه مجهولست بتقدیر یتقی فیه مثل خبر الغیر
و مراد از لفظ مثل تا و فعلاست قوم مضافست بسوء بفتح سین و سکون واو و مصدر باب نصر بمعنی آزار کردن ظاهر صفت سوء
جمله حکمهم تا آخر صفت قوم است لام در لمکان بمعنی فی است مکان بمعنی موضع است یعنی بیان تفصیل آنکه کار با شما آن فعل چیزی
کرده است از جمله چیزهایی که جایز است در شرع اینکه باشد تقیه در امثال آنها مقبول نمیشود از او آن دعوی تقیه چه درستی که برای
جواز تقیه مواضعی چند مخصوص است هر که کرداند تقیه را از مواضع آن و در غیر آنها بجا آورد درست نمیشود آن تقیه برای او یعنی که
جایز نمیشود و باعث استحقاق عذابست و بیان آنچه تقیه کرده میشود در آن آنست که کوییم مثل آزار نمایان که حکم ایشان و عمل ایشان
بر خلاف حکم قرآن و عمل مقتضای قرآنست یعنی که حکم ایشان و عمل ایشان مبنی بر خودرایی و اختلاف اجتهادات است که در محکمات
قرآن نهی از آن صریح شده بیان این آنکه هر چیزی که میکند مؤمن میان ایشان از جای جواز تقیه از جمله چیزی که باعث کمراهی مردمان
در دین نشود درستی که آن چیز که میکند جایزست باب هشتاد و چهارم اصل باب فی ان التواخی لم یقع علی الدین
وانما هو التعارف شرح علی بنائیه است مرجع ضمیر هو خبریست که مفهوم از لم یقع علی الدین است و مذکور نیست هر جا چه انما
هو التعارف بمعنی آنست که انما الواقع علی الدین التعارف یعنی این بابیست در بیان اینکه برادری مؤمنان با هم متفرع نشده
بر دین حق بلکه پیش از دخول ایشان در دین حق و بعثت مثل ایامی که در اشکم مادر بوده و مثل ایام طفولیت و مثل ایامی که بعض مردمان
در آن ایام در دین باطل بوده و عاقبت داخل دین حق میشوند و جواب هست که آنچه متفرع بر دین حق است آشنایی مؤمنان با هم است
مراد آنست که حدوث برادری بسبب تولد ایشانست از طینت علیین که پیش از تکلیف و دخول در دین حق حادث شده و حاجت نیست
کذشت در بابها اول لیکن چون آدمی علم غیب ندارد وجوب آشنایی مؤمنان با هم بعد از دخول در دین حق حادث میشود در
این باب دو حدیث است اول عَنْ اَبِيْ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَمْ تَتَوَاخَوْا عَلَى هَذَا الْاَمْرِ وَاِنَّمَا تَعَارَفْتُمْ عَلَيْهِ
شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلم که گفت شما مؤمنان برادر هم نشده بنا بر این مذهب شیعه امامیه بعد و شمار برادری
شما فرو از حدوث این مذهب شده و جز این نیست که شناخته یکدیکر را و آشنایی با هم کردید بعد از حدوث این مذهب مراد آنست

موضع ...

اهل ...

حدوث ...

که مؤمنان هرگز خالی از برادری نبوده‌اند خواه بعد از حدوث ایمان در ایشان خواه پیش از آن چه مدار برادری بر حصول از یک
اصلست که ماده علیین باشد و آن مخصوص وقت حدوث ایمان نیست اگرچه نوعی از تعین بست بان داشته باشد مثل علم ما که خواهد
آمد و چه آن فرع حدوث آنها نیست اگرچه تابعیت فی الجمله دوم عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ لَمْ تَتَوَاخَوْا عَلَى هَذَا الْأَمْرِ
وَإِنَّمَا تَعَارَفْتُمْ عَلَيْهِ شرح این موافق سابقست باب بیست و دوم ۱۶۱ باب حق المؤمن على اخيه واداء حقه شرح
مراد بمؤمن در این باب و نظایر این باب مؤمن آزموده است باینمعنی که معاشرت باطنیه و مانند آن ظاهر شده باشد مثل فطانت
او در حدود و شروط ایمان که مذکور شد در احادیث باب مقدم یعنی این باب بیان حق مؤمن آزموده بر برادر مؤمن
او و بیان فضیلت و اشکال بجا آوردن حق آن برادر مؤمن آزموده است در این باب شانزده حدیث است اول عَنْ
أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ أَنْ يُشْبِعَ جَوْعَتَهُ وَيُوَارِيَ
عَوْرَتَهُ وَيُفَرِّجَ عَنْهُ كُرْبَتَهُ وَيَقْضِيَ دَيْنَهُ فَإِذَا مَاتَ خَلَفَهُ فِي أَهْلِهِ وَوُلْدِهِ
شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلام گفت از جمله حقوق مؤمن آزموده بر برادر مؤمن او اینست که سیر کند گرسنگی او را
و دادن لباس پوشاند جائی از بدن او را که نمودار آن عیبست و گشاده دارد او آزردگی او را و واپس دهد قرض او را
پس اگر بمیرد جانشین او شود باعتبار نفقه دادن و کار ساز بهای دیگر در خانه داده او و فرزندان او دوم عَنْ مُعَلَّى بْنِ
خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ مَا حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ قَالَ لَهُ سَبْعُ حُقُوقٍ
وَاجِبَاتٍ مَا مِنْهُنَّ حَقٌّ إِلَّا وَهُوَ عَلَيْهِ وَاجِبٌ إِنْ ضَيَّعَ مِنْهَا شَيْئاً خَرَجَ مِنْ وَلَايَةِ اللهِ وَطَاعَتِهِ
وَلَمْ يَكُنْ لِلَّهِ فِيهِ مِنْ نَصِيبٍ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ وَمَا هِيَ قَالَ يَا مُعَلَّى إِنِّي عَلَيْكَ شَفِيقٌ أَخَافُ
أَنْ تُضَيِّعَ وَلَا تَحْفَظَ وَتَعْلَمَ وَلَا تَعْمَلَ قَالَ قُلْتُ لَهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ شرح واجبات مجرور بر صفت بودن حقوق
باشد و مرفوع صفت بودن خبر سبع باشد نصیب الله تعالی اینجا عبارت از طاعتست چنانکه نصیب شیطان معصیتست
و گاهی نصیب الله تعالی مستعمل میشود در سعدا چنانکه نصیب شیطان مستعمل میشود در اشقیا و هر دو احتمال دارد قول الله تعالی در
کلام جن در سوره جن و انه تعالى جد ربنا یعنی روایتست از معلی بن خنیس از امام جعفر صادق علیه السلام معلی گفت گفتم او را که چیست
حق مؤمن بر مؤمن گفت برای مؤمن هفت حق واجب که نیست از جمله آنها حقی مگر برین حال که آن برادر واجبست اگر ضایع
کند از جمله آنها چیزی را بیرون میرود از دوستی الله تعالی و فرمان برداری الله تعالی و نباشد برای الله تعالی در او حصه باینمعنی که جمیع عبادات
او باطلست گفتم امام علیه السلام را قربانت شوم این را نیز بیان کن که کدامست آن هفت حق گفت ای معلی بدرستی که من
بر تو ترسناکم میترسم که ضایع گذاری آنچه را که بشنوی و محافظت نکنی و دانی آن را و عمل نکنی این مبنی بر اینست که سخن گیری الله تعالی
بر عالم بیش از جاهلست چنانچه گذشت در باب شانزدهم کتاب العقل معلی گفت گفتم امام علیه السلام را توانائی و قوت نیست بر فعل خیر
مگر بوسیله یاری الله تعالی مراد اینست که بیان کن که ان شاء الله عمل میکنم قَالَ أَيْسَرُ حَقٍّ مِنْهَا أَنْ تُحِبَّ لَهُ مَا
تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَتَكْرَهَ لَهُ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ وَالْحَقُّ الثَّانِي أَنْ تَجْتَنِبَ سَخَطَهُ وَتَتَّبِعَ مَرْضَاتَهُ
وَتُطِيعَ أَمْرَهُ وَالْحَقُّ الثَّالِثُ أَنْ تُعِينَهُ بِنَفْسِكَ وَمَالِكَ وَلِسَانِكَ وَيَدِكَ وَرِجْلِكَ

Margin notes: میتواند بود — زیاده

دالی

Margin note: قلت ذلك وصلت ولا بأس و لا أبيه و لا أبيه ولا ابنه ولا ابنه

وَالْحَقُّ الرَّابِعُ أَنْ تَكُونَ عَيْنَهُ وَدَلِيلَهُ وَمِرْآتَهُ وَالْحَقُّ الْخَامِسُ لَا تَشْبَعُ وَيَجُوعُ وَلَا تَرْوَى وَيَظْمَأُ وَلَا تَلْبَسُ
وَيَعْرَى وَالْحَقُّ السَّادِسُ أَنْ يَكُونَ لَكَ خَادِمٌ وَلَيْسَ لِأَخِيكَ خَادِمٌ فَوَاجِبٌ أَنْ تَبْعَثَ خَادِمَكَ فَتَغْسِلَ
ثِيَابَهُ وَتَصْنَعَ طَعَامَهُ وَتُمَهِّدَ فِرَاشَهُ وَالْحَقُّ السَّابِعُ أَنْ تُبِرَّ قَسَمَهُ وَتُجِيبَ دَعْوَتَهُ وَتَعُودَ مَرِيضَهُ وَتَشْهَدَ
جِنَازَتَهُ وَإِذَا عَلِمْتَ أَنَّ لَهُ حَاجَةً تُبَادِرُهُ إِلَى قَضَائِهَا وَلَا تُلْجِئُهُ أَنْ يَسْأَلَكَهَا وَلَكِنْ تُبَادِرُهُ مُبَادَرَةً فَإِذَا
شرح الخادم کنیز و مطلق خدمتکار و اول مناسبترست بحدیث چهاردهم این باب تبر بصیغه معلوم مخاطب باب افعالست مراد بقسم اینجا
وعده‌ئیست که با دیگری کرده که مهمانیش کند و نزد تو فتادیه الجنازه بکسر جیم تابوت و بفتح جیم میت که بر بالای تابوت است و غیر این بر کرده
یعنی گفت آسانتر حقی از جمله هفت حق اینست که دوست داری برای او آنچه را که دوست میداری برای خودت و نخواهی برای او
آنچه را که نمیخواهی برای خودت و حق دوم اینست که دوری کنی از غضب او و پیروی کنی رضای او را و اطاعت کنی فرمان او را
و حق سیوم اینست که مدد کنی او را بخودی خودت و مال خود و زبان خود و دست خود و پای خود و حق چهارم اینست که باشی چشم او
و راهنمای او و آیینه او و حق پنجم اینست که سیر نشوی بر حالی که او گرسنه باشد و سیراب نشوی بر حالی که او تشنه باشد و جامه
نپوشی بر حالی که او برهنه باشد و حق ششم اینست که باشد ترا کنیزی و نباشد برای برادر تو کنیزی پس لازمست که دستی کنیز خود را
تا شوید جامه‌های چرکین او را و سازگاری کند طعام او را و راه بین کند رخت خواب او را و حق هفتم اینست که راست آوری وعده او را
که با دیگری کرده باشد و قبول کنی طلب او را باینمعنی که اگر طلب کند ترا برای ضیافت یا برای مدد یا مشورت روانه سوی او شوی و
پرسش کنی بیمار او را باینمعنی که در وقت بیماری او ببینی او روی یا باینمعنی که اگر کسی از خویشان او بیمار باشد ببینی آن بیمار روی
و حاضر شوی جنازه او را وقت مردن او و اگر دانی که او را حاجتی هست پیشی گیری او را سوی آوردن آن حاجت و ملجا نکنی او را
که طلب کند از تو آن حاجت را و لیک پیشی گیری او را پیشی گرفتنی عظیم که با آن کاهلی نباشد اصلا پس چون کردی آنچه را که مذکور
شد پیوند کردی دوستی خود را به دوستی آن مؤمن ترا و پیوند کردی دوستی آن مؤمن را بدوستی تو او را مخفی نماند که مناسب
حدیث چهاردهم این باب اینست که ~~[illegible]~~ سیوم عَنْ عَبْدِ
الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ كَتَبَ أَصْحَابُنَا يَسْأَلُونَ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَشْيَاءَ وَأَمَرُونِي
أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْ حَقِّ الْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ فَسَأَلْتُهُ فَلَمْ يُجِبْنِي فَلَمَّا جِئْتُ لِأُوَدِّعَهُ قُلْتُ سَأَلْتُكَ
فَلَمْ تُجِبْنِي فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ أَنْ تَكْفُرُوا إِنَّ مِنْ أَشَدِّ مَا افْتَرَضَ اللهُ عَلَى خَلْقِهِ ثَلَاثاً إِنْصَافَ
الْمَرْءِ مِنْ نَفْسِهِ حَتَّى لَا يَرْضَى لِأَخِيهِ مِنْ نَفْسِهِ إِلَّا بِمَا يَرْضَى لِنَفْسِهِ مِنْهُ وَمُوَاسَاةَ الْأَخِ فِي
الْمَالِ وَذِكْرَ اللهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ لَيْسَ سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَكِنْ عِنْدَ مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ فَيَدَعُهُ
شرح فلم يجبنى دلالت میکند بر جواز تاخیر بیان از وقت سؤال که بظاهر برای مصلحتی تعظیم مسئله و ترغیب در اطاعت جواب
و فی الحقیقه تاخیر بیان جواب از وقت سؤال نشده چه این سؤال از جمعی بوده که در کوفه بوده‌اند و امام میدانسته که این جواب
بجواب سائل و دیگر همراه با ایشان خواهد رسید فیدعه مرفوع و منصوب میتواند بود و بتقدیران و اهمالش یا اعمالش یعنی روایتست
از عبد الاعلی بن اعین که از اهل کوفه است گفت نوشتند یاران ما که در کوفه بودند مکتوبی میپرسیدند امام جعفر صادق علیه السلام

Margin note: و بیکر راجع بعبد باشد زیرا که معلی از جمله خاصان امام بوده

ما زحق مومن آزموده برادر مومن خود پس رسیدم او را از ان پس جواب داد مرا این مختلف آمدم تا وداع کنم او را و در وقت اراده برگشتن
بگو چه گفتم رسیدم مرا این جواب نداد مرا این گفت به درستی که من مترسم که کافر شوید با هیچ یکی که بعد از دانستن مخالف کنید به درستی
از جمله سخت تر آنچه واجب لازم ساخته الله تعالی بر مخلوقین خود سه چیز است یکی انصاف مرد بخودی خود تا حدی که راضی نشوی
برای برادر مومن خویش از جانب خود مگر مسلوکی که راضی میشوی برای خود از جانب آن برادر مومن و دیگری مدد کردن برادر مومن
و دیگری یاد الله تعالی بر هر حال خواه حال خشنودی و خواه حال غضب و مانند اینها از احوال نیست مراد من از یاد الله تعالی سبحان الله
والحمد لله ولکن مراد من یاد الله تعالی است نزد آنچه حرام کرده برا و با مزروش که و اگذارد آنرا **چهارم حل** عَنْ اَبِي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
قَالَ مَا عُبِدَ اللهُ بِشَيْءٍ اَفْضَلَ مِنْ اَدَاءِ حَقِّ الْمُؤْمِنِ **شرح** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام
گفت عبادت کرده نشده الله تعالی بعبادتی که افضل و شکر تر باشد از بجا آوردن حق برادر مومن آزموده **پنجم حل** عَنْ اِبْرَاهِيمَ بْنِ
عُمَرَ الْيَمَانِيِّ عَنْ اَبِي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ اَنْ لَا يَشْبَعَ وَيَجُوعَ وَلَا يَرْوَى وَيَعْطَشَ
اَخُوهُ وَلَا يَكْتَسِيَ وَيَعْرَى اَخُوهُ فَمَا اَعْظَمَ حَقَّ الْمُسْلِمِ عَلَى اَخِيهِ الْمُسْلِمِ وَقَالَ اَحِبَّ لِاَخِيكَ الْمُسْلِمِ
مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَاِنِ احْتَجْتَ فَسَلْهُ وَاِنْ سَاَلَكَ فَاَعْطِهِ لَا تَمَلَّهُ خَيْرًا وَلَا يَمَلَّهُ لَكَ كُنْ
لَهُ ظَهْرًا فَاِنَّهُ لَكَ ظَهْرٌ اِذَا غَابَ فَاحْفَظْهُ فِي غَيْبَتِهِ وَاِذَا شَهِدَ فَزُرْهُ وَاَجِلَّهُ
وَاَكْرِمْهُ فَاِنَّهُ مِنْكَ وَاَنْتَ مِنْهُ **شرح** ضمیر لا یشبع و ضمیر اخوه و نظایر آنها راجع بمسلم در علی المسلم است و اخوه
عبارت از مسلم در حق المسلم است ما اعظم صیغه تعجب است احب بکسر حا و تشدید با بصیغه امر باب افعال است لا تمله بصیغه نهی حاضر معلوم
باب علم است و ضمیر منصوب راجع باخ است و خیرا بفتح خا با نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین و را بی نقطه تمیز از نسبت در لا تمله است
و لا یمله بصیغه مضارع غایب مضاعف باب علم است و ضمیر مستتر مرفوع راجع باخ است و ضمیر منصوب راجع به خیر است و نفی بمعنی نهی است
نهی غایب بودن آن مناسب مقام نیست و الایجابی فانه لک ظهر سکینت و لیک لک ظهر **یعنی** روایت است از ابراهیم بن عمر یمانی از
امام جعفر صادق علیه السلام گفت حق مومن بر مومن این است که سیر نشود مومن بحالی که گرسنه باشد برادر مومنش و سیراب نشود در حالی
که تشنه باشد برادر مومنش و جامه نپوشد در حالی که برهنه باشد برادر مومنش پس چه بزرگ است حق مومن بر برادر مومنش و امام علیه السلام
گفت دوست دار برای برادر مومن خود آنچه را که دوست میداری برای خود و اگر حاجت بچیزی بهم رسانی طلب کن از او و قبول
قرض و مانند آن چه مومن مومن را تهمت طلب ضرورت منیدارد و اگر طلب چیزی از تو کند پس بده او را ملول مشو از خوبی برای او
و او ملول نشود از خوبی برای تو باش برای او پشت و پناه چه به درستی که او برای تو پشت و پناه است چون غایب شود پس نگاه
کن او را در وقت غیبت او به دفع ضرر از اهل او و از عرض او و چون حاضر شود پس زیارت او برو و تعظیم کن او را و عزیز دار او را
چه او از تست و تو از اوی یا همجنسی که تو و او از یک اصل مخلوق شده اید که طینت علیین باشد چنانچه گذشت در باب سلطان **حل** فَاِنْ
كَانَ عَلَيْكَ عَاتِبًا فَلَا تُفَارِقْهُ حَتَّى تَسُلَّ سَخِيمَتَهُ وَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ فَاحْمَدِ اللهَ وَاِنِ ابْتُلِيَ فَاعْضُدْهُ
وَاِنْ تُمُحِّلَ لَهُ فَاَعِنْهُ اِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِاَخِيهِ اُفٍّ انْقَطَعَ مَا بَيْنَهُمَا مِنَ الْوَلَايَةِ وَاِذَا قَالَ
اَنْتَ عَدُوِّي كَفَرَ اَحَدُهُمَا فَاِذَا اتَّهَمَهُ انْمَاثَ الْاِيمَانُ فِي قَلْبِهِ كَمَا يَنْمَاثُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ **شرح** تسل بضم

پس

بسین بی نقطه و تشدید لام بصیغه مضارع مخاطب مضاعف باب نصر است السل بفتح سین بیرون آوردن چیزی بهواری السخیمه بفتح
سین بی نقطه و کسر خا با نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین کینه و در بعض نسخ تسأل بسین بی نقطه و همزه و تخفیف لام بصیغه مخاطب
باب منع و سمیحه بضم سین بی نقطه و فتح میم و سکون یا دو نقطه در پایین و حا بی نقطه است و گاهی مشدد میباشد و دو نقطه در پایین مکسوره
نیز میباشد تمحل بتخفیف میم مفتوح سین یا میان تسبیح و کسر سین مصدر باب حسن است المحل بمعنی گذشت کردن فی الجمله ابتلی بیا یکی بی نقطه بصیغه ماضی
مجهول باب افتعال است اعضد بصیغه امر باب نصر است تمحل بحا بی نقطه بصیغه مضارع مجهول غایب باب منع است المحل بفتح میم
و سکون حا مکیدة و مکر انماث بالف و ثا سه نقطه بصیغه ماضی معلوم باب انفعال است **یعنی** پس اگر باشد بر تو صاحب عتاب پس جدا
مشو از او تا از دل او بیرون کنی هموار کینه که در او را یا تا طلب کنی رضای او را فی الجمله و اگر برخورد او را خوبی پس حمد کن الله تعالی را
و اگر مبتلا ببلایی شود پس مدد کن او را بدن و مال و اسباب و اگر مکر کرده شود پس اعانت کن او را هموار و چون گوید مرد
برادر مومن خود را که قیام بحقوق برادری کرده باشد اف بریده میشود آنچه میان ایشان است از دوستی که مامور است و چون
گوید تو دشمن منی کافر میشود یکی از ان دو یا همچنین که اگر این سخن بدروغ گفت قایل کافر میشود و اگر درست گفت مخاطب کافر خواهد بود
پس اگر تهمت دارد برادر مومن خود را در کاری که کرده باشد با مروتش که برای آن محمل صحیح قرار دهد گداخته میشود ایمان از دل
او چنانکه گداخته میشود نمک در آب **حل** وَقَالَ بَلَغَنِي اَنَّهُ قَالَ اِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَزْهَرُ نُورُهُ لِاَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تَزْهَرُ
نُجُومُ السَّمَاءِ لِاَهْلِ الْاَرْضِ وَقَالَ اِنَّ الْمُؤْمِنَ وَلِيُّ اللهِ يُعِينُهُ وَيَصْنَعُ لَهُ وَلَا يَقُولُ عَلَيْهِ
اِلَّا الْحَقَّ وَلَا يَخَافُ غَيْرَهُ **شرح** الزهور بضم زای با نقطه مصدر باب منع درخشیدن **یعنی** و ابراهیم گفت رسید بمن
که امام جعفر صادق علیه السلام گفته به درستی که مومن هر آینه میدرخشد روشنی او برای اهل آسمان چنانچه میدرخشند ستارهای آسمان
برای اهل زمین و گفت به درستی که مومن دوست دار الله تعالی است مدد میکند دین الله تعالی را و کار میکند برای رضای الله تعالی و امر بشکوه مرا
~~با الله تعالی نمیکند بکار آمدن را مسکوم یا بینی که از روی حکم میکند اگر افرا است هر چند که موافق واقع افتد چنانکه می آید در حدیث دوم~~
~~باب صدو شصت و سوم و گفته در سوره یونس و سوره النجم ان الظن لا یغنی من الحق شیئا~~ **ششم حل** عَنْ اَبِي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ
السَّلَامُ قَالَ لِلْمُسْلِمِ عَلَى اَخِيهِ الْمُسْلِمِ مِنَ الْحَقِّ اَنْ يُسَلِّمَ عَلَيْهِ اِذَا لَقِيَهُ وَيَعُودَهُ اِذَا مَرِضَ وَيَنْصَحَ لَهُ
اِذَا غَابَ وَيُسَمِّتَهُ اِذَا عَطَسَ وَيُجِيبَهُ اِذَا دَعَاهُ وَيَتْبَعَهُ اِذَا مَاتَ **شرح** یسمته بسین بی نقطه
و با نقطه نیز میباشد و تشدید میم با دو نقطه در بالا بصیغه مضارع معلوم باب تفعیل است التسمیت دعا کردن برای کسی که عطسه
کند **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت برای مومن است بر برادر مومن او از جمله حقوق اینکه سلام کند بر او چون ملاقات
کند او را و پرسش کند او را چون بیمار باشد و خالص باشد برای او چون غایب شود و دعا کند او را چون عطسه کند
و قبول سخن او کند چون طلب کند او را و متابعت جنازه او کند چون بمیرد **هفتم حل** قُلْتُ لِاَبِي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا حَقُّ
الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ قَالَ اِنَّ مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ الْمَوَدَّةَ لَهُ فِي صَدْرِهِ وَالْمُوَاسَاةَ لَهُ فِي مَالِهِ
وَالْخَلَفَ لَهُ فِي اَهْلِهِ وَالنُّصْرَةَ عَلَى مَنْ ظَلَمَهُ وَاِنْ كَانَ نَافِلَةٌ فِي الْمُسْلِمِينَ وَكَانَ غَائِبًا اَخَذَ لَهُ
بِنَصِيبِهِ وَاِذَا مَاتَ الزِّيَارَةَ اِلَى قَبْرِهِ وَاَنْ لَا يَظْلِمَهُ وَاَنْ لَا يَغُشَّهُ وَاَنْ لَا يَخُونَهُ وَاَنْ لَا يَخْذُلَهُ وَ

أن لا يكذبه وأن لا يقول له أفٍّ وإذا قال له أفٍّ فليس بينهما ولاية وإذا قال له أنت عدوّي فقد كفر أحدهما وإذا اتّهمه انماث
الإيمان في قلبه كما ينماث الملح في الماء **شرح** الخلف بفتح خاء با نقطه وسكون لام مصدر باب نصر جانشين كسى شدن واين وزن
در مصادر ثلاثى مجرد متعدى كه مفتوح العين در ماضى باشد قياسى است پس مراد خلاف كسر خا است الثالثه بنون والف
وكسر خاء حطيه كه مقررى باشد در نصب براى تقويت است الاياره منصوب ومعطوف بر المود است وجمله شرطيه متوسطه شده ميان
حرف عطف ومعطوف لا يكذبه بصيغه مضارع معلوم باب تفعيل است **يعنى** گفتم امام جعفر صادق عليه السلم را چيست حق مؤمن كه واجب
رعايت آن بر مؤمن ديگر گفت از جمله حق مؤمن بر مؤمن دوستى است براى او در سينه خود با معنى كه محض زبان نباشد ومددست
براى او در مال خود وجانشينى است براى او در خانه او واگر غايب بميرد باشد ويارى است براى او بر كسى كه ظلم كرده باشد
او را واز قسم يارى است اينكه اگر عطيه زيادتى باشد در ميان مسلمانان واو غايب باشد بگيرد بر وجه تمام حصه او را ميكند
وچون بيشتر ميرد زيارتست متوجه سوى قبر او واينست كه ستم نكند او را وبكم كردن حق او ومانند آن واينست كه حيلش باشد در سكو
با او واينست كه خيانت نكند با او وبا فشاى راز او واينست كه ترك يارى او نكند واينكه او را در سخنى دروغگو نشمرد واينست كه گويد
او را اف وچون گفت او را اف پس نيست ميان ايشان دوستى ايمان وچون گفت تو دشمن منى پس تحقيق كافر ميشود يكى از ايشان
دو كس چه اگر راست مخاطب كافرست والا متكلم وچون تهمت دارد او را در كارى كه كرده باشد كداخته ميشود ايمان در دل
تهمت كننده چنانچه كداخته ميشود نمك در آب **شرح صل** عن أبان بن تغلب قال كنت أطوف مع أبي عبد الله عليه السلم
فعرض لي رجل من أصحابنا كان سألني الذهاب معه في حاجة فأشار إليّ فكرهت أن أدع أبا عبد
الله عليه السلم وأذهب إليه فبينا أنا أطوف إذ أشار إليّ أيضاً فرآه أبو عبد الله عليه السلم فقال
يا أبان إيّاك يريد هذا قلت نعم قال فمن هو قلت رجل من أصحابنا قال هو على مثل ما أنت عليه
قلت نعم قال فاذهب إليه قلت وأقطع الطواف قال نعم قلت وإن كان طواف الفريضة
قال نعم **شرح** روايتست از ابان بن تغلب گفت بودم در كعبه طواف ميكردم با امام جعفر صادق
عليه السلم پس برخورد مرا مردى از ياران ما كه پيشتر طلب كرده بود از من همراهى او را در حاجتى كه داشت پس اشارت كرد بسوى من كه
پس نخواستم كه واگذارم امام جعفر صادق عليه السلم را وروم بسوى او پس ميان اينكه من طواف ميكردم ناگاه اشارت كرد بسوى
من بارى ديگر پس ديد همچنين اشارت او را امام جعفر صادق عليه السلم پس گفت اى ابان آيا تو را ميخواهد اين مرد گفتم آرى گفت پس
كيست او گفتم مردى از ياران ماست گفت آيا او بر مثل دينى است كه تو بر آن دينى بى تفاوت بمعنى كه از شيعه اماميه است وتمام
لوازم آن ميكند گفتم آرى گفت روانه شو بسوى او گفتم آيا روانه شوم بر جاى كه بر هم طواف را گفت آرى گفتم آيا روانه شوم بر جاى كه بر هم
طواف را اگر چه باشد طواف من طوافى كه در حج يا عمره واجب لازم باشد گفت آرى **صل** قال فذهبت معه ثمّ دخلت
عليه بعد فسألته فقلت أخبرني عن حقّ المؤمن على المؤمن فقال يا أبان دعه لا تردّه قلت
بلى جعلت فداك فلم أزل أردّد عليه فقال يا أبان تقاسمه شطر مالك ثمّ نظر إليّ فرأى
ما دخلني فقال يا أبان أما تعلم أنّ الله عزّ وجلّ قد ذكر المؤثرين على أنفسهم قلت بلى جعلت

فداك فقال إذا أنت قاسمته فلم تؤثره بعد إنّما أنت وهو سواء إنّما تؤثره إذا أنت
أعطيته من النصف الآخر **شرح** چون نهى در لا ترده مانند امر در دعه بر حقيقت نيست بلكه براى بيان اشكال عمل كردن مؤمن
بتحكيرى است مقابر مخالفت در صورت علم بآن حق است ليكن متضمن معصيت امام نيست المؤثرين اشارتست بقول الله تعالى در سوره حشر ويؤثرون
على أنفسهم ولو كان بهم خصاصة وبيان ميشود در حديث ششم باب هشتاد وهشتم **يعنى** ابان گفت پس روانه شدم با او وبعد از آن داخل شدم
بر امام بعد از فراغ از سعى در حاجت او وتمه طواف كه مانده بود پس پرسيدم او را با من بپرسش كه گفتم خبر ده مرا از حق مؤمن بر مؤمن پس
گفت اى ابان واگذار علم بآن حق را طلب مكن آن علم را گفتم مكن طلب ميكنم قربانت شوم پس ترك نكردم مكرر ميكردم طلب جواب را
با او پس گفت اى ابان از جمله حقوق اينست كه حصه دهى او را نصف مال خود وبعد از آن نگاه كرد بسوى من پس ديد آنچه را كه داخل من
شد از تغيير رنگ براى تعجب از اشكال اين حق پس گفت اى ابان آيا نميدانى كه الله عز وجل مذكور كرده جمعى را كه ترجيح دهند برادر مؤمن را
بر خود شان گفتم ميدانم قربانت شوم پس گفت چون تو حصه كنى با او بآن روش كه مذكور شد پس ترجيح نداده خواهى بود او را بر خود
مگر وقتى كه تو او را وباشى او را از نصفى ديگر مراد اينست كه بعضى اصحاب رسول عليه السلم بفضيلت ترجيح رسيده اند پس تعجب از مناصفه نبايد كرد
مخفى نماند كه تعجب مبنى بر اينست كه رغبت در جمع مال دنيا بسيار شده وكسى كم ميداشته باشد از مال دنيا ذخيره مانند آن مناصفه وترجيح
نزد او آسانست **صل** عن عيسى بن أبي منصور قال كنت عند أبي عبد الله عليه السلم أنا وابن أبي يعفور
وعبد الله بن طلحة فقال ابتداءً منه يا ابن أبي يعفور قال رسول الله صلّى الله عليه وآله ستّ خصال
من كنّ فيه كان بين يدي الله عزّ وجلّ وعن يمين الله فقال ابن أبي يعفور وما هي جعلت فداك قال
يحبّ المرء المسلم لأخيه ما يحبّ لأعزّ أهله ويكره المرء المسلم لأخيه ما يكره لأعزّ أهله ويناصحه
الولاية فبكى ابن أبي يعفور وقال كيف يناصحه الولاية قال يا ابن أبي يعفور إذا كان منه بتلك المنزلة
بثّه همّه ففرح لفرحه إن هو فرح وحزن لحزنه إن هو حزن وإن كان عنده ما يفرّج عنه فرّج عنه وإلّا
شرح بين يدى الله كنايت از تقرب است چنانچه پيش خدمتان ميباشند ومن يمين كنايت از كمال تقرب است كه بالاتر از تقرب سابق
باشد وذكر آن براى اشعار باينست كه صاحبان شش خصلت بر دو قسمند باعتبار عدم رسوخ خصلتها ورسوخ آنها قسم اول اصل تقرب دارند
وبس وقسم دوم كمال تقرب ارند پس واو در ومن براى تقسيم است مشار اليه فلك مرتبه مركبه از دو خصلت اولست ودر آن
مرد وجا بمعنى او وبراى ظرفيت مخصوص است چنانچه مذهب كوفيين است ودر مثل لتدخلن المسجد الحرام ان شاء الله واشارتست باينكه
اگر مردى داند كه برادرش والحال غمگين است وبعد از اين خوشحال خواهد شد خوب نيست كه الحال خوشحال شود بى خوشحالى برادرش وهمچنين
اگر برادرش از خوشحالى منتقل بغم شده باشد خوب نيست كه خوشحالى آمرزد يا فاش شد ثمّ خبر مبتداى محذوف است بتقدير جزء ثمت
وظرف صفت ثلث است **يعنى** روايتست از عيسى بن ابى منصور وعبد الله بن طلحه پس امام گفت بى آنكه كسى سوال كرده باشد
اى ابن ابى يعفور گفت رسول الله صلى الله عليه وآله شش خصلت هر كه باشد آنها در او ميباشد در روز قيامت مقرب الله عز وجل
وو در كمال تقرب پس گفت ابن ابى يعفور چيست آنها قربانت شوم گفت اول اينكه دوست دارد مرد مؤمن براى برادر مؤمن خود
آنچه را كه دوست ميدارد براى عزيزتر اهل بيت خود **دوم** اينكه نخواهد مرد مؤمن براى برادر مؤمن خود آنچه را كه نميخواهد براى عزيزتر اهل بيت

نمونه ايست كه تو داو برابر به ترجيح نميدهى او را بر خودم
بكرم

دعا الله له حين ذكر قال الج عبدالله عليه السلم كانت كنحن

گفت سوم از نزد امام جعفر صادق عليه السلم من وابن ابى يعفور جمعه

خود وسیوم اینکه خالص کند با او دوستی را پس کرید ابن ابی یعفور و گفت که چه خالص میکند با او دوستی را گفت ای ابن ابی یعفور
چون آن مرد باشد نسبت ببرادر مومن خود تا آن مرتبه که مذکور شد در بیان دو خصلت سابق بر اینکه میکند آن برادر نزد آن مرد آنچه را که در دل
خود دارد و معنیش که رازهای خود را نزد او اسکار میکند پس معنی خالص کردن دوستی اینست که خوشحال شود آن مرد بسبب خوشحالی برادر و خوشحالی
کردن آن خوشحال شود بیش از آن یا بعد از آن و غمگین شود بسبب غم او وقتی که او غمگین شود و اگر باشد نزد او آنچه چیزی که گشاد دهد کرد از کار
برادر بعلاوه گشاد دهد کند از او و اگر نباشد دعا کند الله تعالی را برای فرج او یعنی گفت بعد از آن گفت امام جعفر صادق علیه السلام این
سه خصلت برای شماست یعنی که متعلق بسلوک شیعیان با کمد کرست مح وَثَلٰثٌ لَنٰا اَنْ تَعْرِفُوا فَضْلَنٰا وَاَنْ تَطَئُوا عَقِبَنٰا
وَاَنْ تَنْتَظِرُوا عاقِبَتَنٰا فَمَنْ كٰانَ هٰكَذٰا كٰانَ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَيَسْتَضِيءُ بِنُورِهِمْ مَنْ هُوَ اَسْفَلُ
مِنْهُمْ وَاَمَّا الَّذينَ عَنْ يَمينِ اللهِ فَلَوْ اَنَّهُمْ يَراهُمْ مَنْ دُونَهُمْ لَمْ يَهْنَأْهُمُ الْعَيْشُ مِمّا يَرَوْنَ
مِنْ فَضْلِهِمْ شرح ثلث مبتدا است لنا خبر مبتدا است مشار الیه کمد موصوف بمجموع شش خصلت است و ذکر حال
بعضی دیگر کان بین یدی الله خبر از حال بعضی موصوفان شش خصلت و ذکر حال بعضی دیگر در اینجا از ضمن واما الذین شده و تا تقسیم مذکور فهم شان
مفهوم شود و بعنوان تعظیم و تهویل قسم دوم لم یهنئهم بفتح یا مضارع و سکون ها و فتح نون و ضم و کسر نون و ضمیر جمع است بصیغه مضارع مجزوم از
باب منع و نصر و ضرب بعد از تخفیف همزه بقلب آن بالف یا واو یا یا و حذف حرف علة بجازم و در بعض نسخ بعد از نون مکسوره همزه ساکنه است
من در مما برای سببیت است و ما موصوله است من در من فضلهم بیانیه است یعنی و سه خصلت از جمله شش خصلت برای ماست یعنی که
متعلق بسلوک شیعیان با ماست اول اینکه بشناسید قدر و فضیلت امامت ما را و آنرا نعمتی عظیم شمرید برای خود دوم اینکه آیید در
دقدم بقدم ما داشته باشید سیوم اینکه انتظار داشته باشید ظهور دولت ما را که ختم دنیا بآن میشود و مراد اینست که اهل ایمان
و ارند امید و دعای فرج آل محمد علیهم السلام میکرده باشید پس هر که شد چنین شد مقرب الله عز و جل پس روشنی در می یابد بروشنی ایشان
کسی که در مرتبه ثواب پایین تر از ایشانست مراد طلب شفاعت برای تجاوز از گناه بعض مومنان و برای اعلای درجه بعضی دیگر و قبل
آمدن آن شفاعت و قبول آن شفاعت است و اما آن جماعت از اهل شش خصلت که در جانب دست راست الله تعالی اند یعنی که
در کمال قرب اند پس اگر اینکه میدیدند ایشان را جمعی که پایین تر ایشانند گوارا نمیشود آن جماعت پایین تر زندگانی بسبب آنچه می دیدند از فضیلت
ایشان و کمال قرب ایشان بدرگاه الهی مح فَقٰالَ ابْنُ اَبي يَعْفُورٍ مٰا لَهُمْ لا يَرَوْنَ وَهُمْ عَنْ يَمينِ اللهِ فَقٰالَ
يَا ابْنَ اَبي يَعْفُورٍ اِنَّهُمْ مَحْجُوبُونَ بِنُورِ اللهِ اَمٰا بَلَغَكَ الْحَديثُ اَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
كٰانَ يَقُولُ اِنَّ لِلّٰهِ خَلْقاً عَنْ يَمينِ الْعَرْشِ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ وَعَنْ يَمينِ اللهِ وُجُوهُهُمْ اَبْيَضُ مِنَ الثَّلْجِ
وَاَضْوَءُ مِنَ الشَّمْسِ الضّاحِيَةِ يَسْاَلُ السّائِلُ مٰا هٰؤُلاءِ فَيُقٰالُ هٰؤُلاءِ الَّذينَ
تَحٰابُّوا في جَلالِ اللهِ شرح لا یرون بصیغه مجهول و ضمیر راجع بالذین است یا بصیغه معلوم و ضمیر راجع بمن دونهم
بین یدی الله حال از العرش است و عن یمین الله عطف بر یمین العرش است و اشارتست باینکه هم در جانب یمین عرش شده و هم در جانب
یمین الله تعالی اند و هر دو مجازست و عبارت از کمال تمکن بکتاب الهی و کمال تقرب بدرگاه الهی است اشتقاق افعل التفضیل از الوان
نادرست استفهام اینجا برای تعظیم است برای اشارت بتجویز اینکه حقیقت ایشان از قبیل حقیقت سایر مکلفان نباشد پس حسن ایشان

برادرم

عرش

مجهل

مجهول باشند تحابوا بحا مهمله و فتح با یکنقطه مخففه بصیغه ماضی معلوم جمع مذکر غایب بضم اللام و او وی باب تفاعلست التحابی کرفتن عطا
وان مطاوع محابا است یعنی دادن عطا چنانچه میگویند ناولته فتناول و ماخوذ است از حباء بکسر حاء و الف ممدوده و حبوة بفتح و کسر
و ضم حاء و سکون باء بمعنی عطا و میتواند بود که تحابی بمعنی پوشیده شدن باشد ماخوذ از حبی بفتح حاء و کسر باء و تشدید یاء بمعنی
ابری که بعض آن بر بالای بعضی دیگر باشد و مراد پوشیده شدن بنور باشد یعنی پس گفت ابن ابی یعفور چیست آن جماعت را که
دیده نمیشوند بر حالی که ایشان در جانب دست راست الله تعالی اند پس گفت ای ابن ابی یعفور ایشان پوشیده شده اند بروشنی الله تعالی
آیا نرسیده بتو این حدیث که رسول الله صلی الله علیه و آله میگفت که بدرستی که الله تعالی را مخلوقی هستند در جانب دست راست عرش
که پیش الله تعالی است و در جانب دست راست الله تعالی رو های ایشان سفید تر از برف و روشنتر از آفتاب چاشتگاه است میپرسد
پرسنده که چیست این جماعت پس گفته میشود ایشان جمعی که ثواب خود را گرفته اند در بزرگی قدرت الله تعالی یعنی بمکانی که ختم کردن
در آنجا کار رفیت و تصور کیفیت آن نمیتوانند کرد دوازدهم مح عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلانَ قٰالَ كُنْتُ عِنْدَ اَبي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ فَدَخَلَ
رَجُلٌ فَسَلَّمَ فَسَاَلَهُ كَيْفَ مَنْ خَلَّفْتَ مِنْ اِخْوٰانِكَ قٰالَ فَاَحْسَنَ الثَّنٰاءَ وَزَكّٰى وَاَطْرٰى فَقٰالَ لَهُ كَيْفَ
عِيٰادَةُ اَغْنِيٰائِهِمْ عَلىٰ فُقَرٰائِهِمْ فَقٰالَ قَليلَةٌ قٰالَ فَكَيْفَ مُشٰاهَدَةُ اَغْنِيٰائِهِمْ
لِفُقَرٰائِهِمْ قٰالَ قَليلَةٌ قٰالَ فَكَيْفَ صِلَةُ اَغْنِيٰائِهِمْ لِفُقَرٰائِهِمْ في ذٰاتِ اَيْديهِمْ
فَقٰالَ اِنَّكَ لَتَذْكُرُ اَخْلاقاً قَلَّمٰا هِيَ فيمَنْ عِنْدَنٰا قٰالَ فَقٰالَ فَكَيْفَ تَزْعُمُ هٰؤُلاءِ اَنَّهُمْ شيعَةٌ شرح
العیاده بکسر عین مهمله و یاء دو نقطه در پایین زیارت مریض و تعدیه آن بعلی برای تضمین معنی عطوف است المشاهده بکسر شین با نقطه
و دال بی نقطه مصدر باب مفاعله دیدن و مراد در اینجا زیارت صحیح است فی در فی ذات برای سببیت است تزعم بصیغه مضارع غایبه یا مخاطب
باب نصر است هولاء مرفوع محلا و فاعل تزعم است یا منصوب و مفعول آن است یعنی روایتست از محمد بن عجلان که گفت بودم
نزد امام جعفر صادق علیه السلام پس داخل مجلس شد مردی پس سلام کرد پس امام پرسید او را که چگونه است جمعی که واگذاشتی ایشان را در شهر خود
از برادران مومن تو محمد گفت پس خوب بجا آورد مدح ایشان را و بی عیب شمرد ایشان را و مبالغه در مدح کرد پس امام گفت او را که چگونه است
زیارت مالداران ایشان مهربانی بر فقرای ایشان وقتی که بیمار باشند پس گفت این کمست امام گفت پس چگونه است زیارت مالداران
ایشان فقرای ایشان را در غیر وقت بیماری گفت کمست امام گفت پس چگونه است پیوند مالداران ایشان فقرای ایشان را بمالی که در دست ایشانست
پس آن مرد گفت بدرستی که تو مذکور میکنی خوبیهایی را که کم یافت میشود آنها در جمعی که در شهر ما اند محمد گفت پس امام گفت پس چگونه گمان میکنند
آن جماعت که ایشان شیعه امامیه اند یازدهم مح قُلْتُ لِاَبي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلامُ جُعِلْتُ فِدٰاكَ اِنَّ الشّيعَةَ عِنْدَنٰا
كَثيرٌ فَقٰالَ فَهَلْ يَعْطِفُ الْغَنِيُّ عَلَى الْفَقيرِ وَهَلْ يَتَجٰاوَزُ الْمُحْسِنُ عَنِ الْمُسيءِ وَيَتَوٰاسَوْنَ
فَقُلْتُ لا فَقٰالَ لَيْسَ هٰؤُلاءِ شيعَةً الشّيعَةُ مَنْ يَفْعَلُ هٰذٰا شرح گفتم امام محمد تقی علیه السلام را قربانت شوم بدرستی که
شیعه امامیه نزد ما بسیارند پس گفت پس آیا مهربانی میکنند مالدار بر بی مال و آیا میگذرد نیکوکار از بی ادبی بدکار و مدد هم میکنند
در مال گفتم نه پس امام گفت نیستند آن جماعت از شیعه امامیه شیعه امامیه جمعی اند که میکنند این را که مذکور شد دوازدهم مح كٰانَ اَبُو
جَعْفَرٍ صَلَوٰاتُ اللهِ عَلَيْهِ يَقُولُ عَظِّمُوا اَصْحٰابَكُمْ وَوَقِّرُوهُمْ وَلا يَتَجَهَّمْ بَعْضُكُمْ بَعْضاً وَلا تَضٰارُّوا

امام

صلوات الله علیهم

وَلَا تَحَاسَدُوا وَاِيَّاكُمْ وَالْبُخْلَ كُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ شرح یعنی امام محمد باقر علیه السلام میگفت بزرگ شمرید
یاران خود را و ... شیعیان ما را یاد کنید ... بعضی شما بعضی دیگر را و ضرر بهم مرسانید و حسد با هم مکنید و دور دارید خود را
[illegible] ... بندگان الله تعالی که خالص کرده شده اند از غش با عمل خالص میکنند سیزدهم حدیث قَالَ اَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَيَجِيءُ
اَحَدُكُمْ اِلٰى اَخِيهِ فَيُدْخِلُ يَدَهُ فِي كِيسِهِ فَيَاْخُذُ حَاجَتَهُ فَلَا يَدْفَعُهُ فَقُلْتُ مَا اَعْرِفُ ذٰلِكَ فِينَا فَقَالَ
اَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلَا شَيْءَ اِذًا قُلْتُ فَالْهَلَاكُ اِذًا فَقَالَ اِنَّ الْقَوْمَ لَمْ يُعْطَوْا اَحْلَامَهُمْ بَعْدُ
شرح گفت امام محمد باقر علیه السلام آیا می آید یکی از شما شیعیان امامیه بسوی برادر مؤمن خود پس داخل میکند دست خود را در کیسه آن
برادر پس میگیرد آنچه را که حاجت دارد پس آن برادر منع نمیکند او را گفتم نمی شناسم آن کار را در میان ما یعنی که این واقع نمیشود پس
گفت امام محمد باقر علیه السلام پس چیزی نیست در میان شما در این هنگام گفتم مراد تو آنست که چیزی از ایمان نیست پس هلاک و جهنمی بودنست
در این هنگام پس امام برای بیان آنکه مراد من آن نیست بلکه مراد آنست که چیزی از علم آداب ایمان نیست در میان شما گفت بدرستی که
جماعت شیعه امامیه داده نشده اند عقلهای خود هنوز یعنی که آداب را یاد نگرفته اند هنوز و معذورند چنانچه می آید در حدیث بعد از این
و این اشارتست بآنکه شیعه از زمانی که واقعه کربلا واقع شد در تقیه و خوفی عظیم بودند و بسبب این تعلم احکام دین کم شد حتی آنکه آداب
حج خود را نمیدانستند تا چند سال بعد از وفات علی بن الحسین علیه السلام و بعد از آن امام محمد باقر علیه السلام تعلیم ایشان کرد و باین اشارت شده
در حدیث ششم باب سیزدهم چهاردهم حدیث عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ سَاَلْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ فَقَالَ
سَبْعُونَ حَقًّا لَا اُخْبِرُكَ اِلَّا بِسَبْعَةٍ فَاِنِّي عَلَيْكَ مُشْفِقٌ اَخْشٰى اَنْ لَا تَحْتَمِلَ فَقُلْتُ بَلٰى اِنْ شَاءَ
اللّٰهُ فَقَالَ لَا تَشْبَعُ وَيَجُوعُ وَلَا تَكْتَسِي وَيَعْرٰى وَتَكُونُ دَلِيلَهُ وَقَمِيصَهُ الَّذِي يَلْبَسُهُ وَلِسَانَهُ
الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِهِ وَتُحِبُّ لَهُ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَاِنْ كَانَتْ لَكَ جَارِيَةٌ بَعَثْتَهَا لِتَمْهَدَ فِرَاشَهُ وَتَسْعٰى
فِي حَوَائِجِهِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فَاِذَا فَعَلْتَ ذٰلِكَ وَصَلْتَ وِلَايَتَكَ بِوِلَايَتِنَا وَوِلَايَتَنَا بِوِلَايَةِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ
شرح روایتست از معلی بن خنیس گفت پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از حق مؤمن بر گردن مؤمنی دیگر که معاشرت با او کند و مانند آن
ایمان و برادری ظاهر شده باشد گفت هفتاد حقست خبر نمیکنم ترا مگر بهفت حق از آنجهت که من بر تو ترسانم میترسم که برنداری
یعنی که عمل نکنی آن جمیع آنها را اگر گویم و مواخذ شوی گفتم بلی بر میدارم اگر خواسته باشد الله تعالی پس امام گفت اول آنکه سیر نشوی بر حالی
که او گرسنه باشد دوم جامه نپوشی بر حالی که او برهنه باشد سیوم آنکه باشی راهنمای او اگر کسی او را بازی دهد در معامله چهارم
آنکه باشی پیراهن او که میپوشد آنرا نه پیراهنی که نپوشد و در بقچه دارد چنانچه میگویند فلان پیراهن تن فلانست یعنی که راز دار اوست و
پنجم آنکه باشی زبان او که سخن میگوید بآن نه زبانی که سخن نمیگوید بآن یعنی که اگر گفتگو کند با کسی و اثبات حق خود نتواند کرد و تو
روی گفتگو را بهتر دانی از جانب او گفتگو کنی و اگر ساکت باشد و گفتگو برای اثبات حق خود نکند تو نیز ساکت باشی و فضولی از جانب او
نکنی ششم آنکه دوست داری برای او آنچه را که دوست میداری برای خود ذات هفتم آنکه اگر باشد ترا کنیزی بفرستی تا پهن کند رخت خواب
او را و خدمت کند برای کارهای او در شب و روز پس چون کردی آنچه را که مذکور شد متصل کردی دوستی خود را با ما و دوستی ما
با تو و دوستی ما را با تو بدوستی الله عز و جل یا تو را یعنی که دوستی تو ما را در حقیقت خواهد بود پس ما نیز ترا دوست خواهیم داشت و الله تعالی

نیز ترا دوست خواهد داشت پانزدهم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْمُسْلِمُ اَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا
يَخُونُهُ وَيَحِقُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ الْاِجْتِهَادُ فِي التَّوَاصُلِ وَالتَّعَاوُنُ عَلَى التَّعَاطُفِ وَالْمُوَاسَاةُ لِاَهْلِ
الْحَاجَةِ وَتَعَاطُفُ بَعْضِهِمْ عَلٰى بَعْضٍ حَتّٰى تَكُونُوا كَمَا اَمَرَكُمُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ رُحَمَاءَ بَيْنَكُمْ
مُتَرَاحِمِينَ مُغْتَمِّينَ لِمَا غَابَ عَنْكُمْ مِنْ اَمْرِهِمْ عَلٰى مَا مَضٰى عَلَيْهِ مَعْشَرُ الْاَنْصَارِ عَلٰى عَهْدِ رَسُولِ
اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ شرح مناسب این حدیث می آید در حدیث چهارم باب آینده و در کتاب الزکوة در حدیث شانزدهم
باب النوادر که باب هشتاد و چهارم است والتعاون مرفوع و معطوف بر الاجتهادست و میتواند بود که مجرور و معطوف بر التواصل باشد
و در بعضی نسخ بجای واو و نون قاف و دال بفتح است التعاقد و آن واقع است بر جمع چیزی را در خاطر خود والمواساة نیز مرفوع و مجرور میتواند بود
بهمین طریق و تعاطف مرفوع و معطوف بر الاجتهادست یا مجرور و معطوف بر الحاجه است تکونوا الصیغه خطابست و از قبیل التفات
از غیبت بخطابست کما امرکم الله متعلق برحماء است و اشارتست بقول الله تعالی در سوره فتح والذین معه اشداء علی الکفار رحماء بینهم
چه دلالت میکند بر آنکه هر که این صفات ندارد داخل در موافقان رسول علیه السلام نیست یا اشارتست بقول الله تعالی در سوره بلد
وتواصوا بالمرحمة و بیان شد در شرح حدیث چهل و نهم باب جهل و نهم کتاب الحجة رحماء منصوب و خبر تکونوا است متراحمین تفسیر رحماء
بینکم است مغتمین خبر بعد از خبر تکونوا است ضمیر امرهم راجع بالمسلمین است علی ما مضی متعلق بمغتمین است یعنی روایتست از امام
جعفر صادق علیه السلام گفت مؤمن برادر مؤمنست ستم نمیکند او را و بی مدد نمیگذارد او را و خیانت نمیکند امانت او را یا فاش
راز او و لازمست بر مؤمنان سعی در پیوند ایشان با یکدیگر و مدد بهم کردن در مهربانی با یکدیگر و مدد کاری کردن برای جمعی که اهل حاجتند
و لازمست بر مسلمانان شفقت و مهربانی بعض ایشان بر بعضی دیگر تا باشید چنانچه امر کرده شما را الله عز و جل نازکدلان میان خود
مهربانان با یکدیگر اینها باشید دلتنگان برای آنچه از نظر شما بیرون باشد از کار مؤمنان برای آنچه که گذشته اند بران گروه مؤمنان
~~اهل مدینه در زمان رسول الله صلی الله علیه و آله ... بعض من ... [illegible]~~
~~سعی جمعی از انصار نازل شده~~ شانزدهم حدیث قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَقٌّ عَلَى الْمُسْلِمِ اِذَا اَرَادَ
سَفَرًا اَنْ يُعْلِمَ اِخْوَانَهُ وَحَقٌّ عَلٰى اِخْوَانِهِ اِذَا قَدِمَ اَنْ يَاْتُوهُ شرح گفت نبی صلی الله علیه و آله حقست بر مؤمن
چون اراده کند سفر را آنکه اعلام کند برادران مؤمن خود را و وداع و حقست بر برادران مؤمن او چون عود کند از سفر آنکه آیند بزیارت
زیارت او باب شصت و ششم اصل باب التراحم والتعاطف شرح این باب بیان فضیلت نازکدلی کردن مؤمنان با هم
و مهربانی کردن مؤمنان با هم است و در این باب چهار حدیث است اول حدیث سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لِاَصْحَابِهِ
اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُونُوا اِخْوَةً بَرَرَةً مُتَحَابِّينَ فِي اللّٰهِ مُتَوَاصِلِينَ مُتَرَاحِمِينَ تَزَاوَرُوا وَتَلَاقَوْا
وَتَذَاكَرُوا اَمْرَنَا وَاَحْيُوهُ شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت یاران خود را پرهیز کنید از عذاب الله و باشید
برادران هم فرمان بردار و دوستداران هم در راه الله تعالی پیوند کنندگان با هم نازکدلان با هم زیارت هم کنید و ملاقات با هم کنید
و یاد بهم آورید امامت ما را و زنده کنید بیاد آوری امامت ما را دوم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ تَوَاصَلُوا وَ
تَبَارُّوا وَتَرَاحَمُوا وَكُونُوا اِخْوَةً بَرَرَةً كَمَا اَمَرَكُمُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت پیوند بهم

والتعاقد خ

کنید و نیکی باهم کنید و نازکدلی باهم کنید و باشید برادران فرمان برداری هم چنانچه امر کرده الله عز و جل در سوره فتح که گفته رحماء بینهم و بیان شد در شرح حدیث یازدهم باب سابق سیوم اصل سَمِعتُ اَبا عَبدِ اللهِ عَلَيهِ السَّلام يَقولُ تَواصَلوا وَتَبارّوا وَتَراحَموا وَتَعاطَفوا شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که می‌گفت پیوند کنید باهم و نیکی کنید باهم و نازکدلی کنید باهم و مهربانی کنید باهم چهارم اصل عَن اَبي عَبدِ اللهِ عَلَيهِ السَّلام قالَ يَحِقُّ عَلَى المُسلِمينَ الاِجتِهادُ فِي التَّواصُلِ وَالتَّعاوُنِ عَلَى التَّعاطُفِ وَالمُواساةِ لِاَهلِ الحاجَةِ وَتَعاطُفِ بَعضِهِم عَلى بَعضٍ حَتّى تَكونوا كَما اَمَرَكُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ رُحَماءَ بَينَهُم مُتَراحِمينَ مُغتَمّينَ لِما غابَ عَنكُم مِن اَمرِهِم عَلى ما مَضى عَلَيهِ مَعشَرُ الاَنصارِ عَلى عَهدِ رَسولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَآلِه شرح مضمون این حدیث باب یازدهم باب سابق مذکور شد و فرق آن که رحماء بینهم اینجا بضمیر غایب است برای محافظت لفظ قرآن در سوره فتح و مراد ضمیر مخاطب است چه این مانند مثل است و متعارف در مثل که تغییر لفظ آن نمیشود و تغییر مراد میشود باب شانزدهم اصل باب زیارة الاخوان شرح این باب بیان فضیلت رفتن برادران مومن آزموده است بمعنی که ایمان ایشان معاشرت طینه و مانند آن ظاهر شده باشد و در این باب شانزده حدیث است اول اصل عَن اَبي عَبدِ اللهِ عَلَيهِ السَّلام قالَ مَن زارَ اَخاهُ للهِ لا لِغَيرِهِ التِماسَ مَوعِدِ اللهِ وَتَنَجُّزَ ما عِندَ اللهِ وَكَّلَ اللهُ بِهِ سَبعينَ اَلفَ مَلَكٍ يُنادونَهُ اَلا طِبتَ وَطابَت لَكَ الجَنَّةُ شرح التماس منصوب و مفعول له است و عطف بیان لله لا لغیره است و ذکر آن برای دفع توهم است که قصد ثواب منافات دارد با اخلاص موعد بفتح میم و سکون واو و کسر عین بی‌نقطه مصدر میمی است یعنی وعده التنجز طلب وفا بوعده بفعل خیری که مندرج باشد در تحت آنچه وعده برای آن شده و مراد طلب وفا بوعده بعد از آن فعل نیست چه طلب وفا بوعده از الله تعالی بعد از آن فعل لغو نیست یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که زیارت کند برادر مومن خود را برای خدای الله تعالی نه برای غیر او مثل طلب نفع دنیا یا برای خواهش وعده الله تعالی بمعنی اینکه بجا آوردن آن برای این باشد که فاعل آن از جمله موعودین میشود و برای طلب وفا بثوابی که نزد الله تعالی است و وعده بآن تعلق گرفته موکل میکند الله تعالی با و هفتاد هزار فرشته که آواز میدهند او را که آگاه باش پاکیزه شدی و پاکیزه شد برای تو بهشت دوم اصل عَن خَيثَمَةَ قالَ دَخَلتُ عَلى اَبي جَعفَرٍ عَلَيهِ السَّلام اُوَدِّعُهُ فَقالَ يا خَيثَمَةُ اَبلِغ مَن تَرى مِن مَوالينا السَّلامَ وَاَوصِهِم بِتَقوَى اللهِ العَظيمِ وَاَن يَعودَ غَنِيُّهُم عَلى فَقيرِهِم وَقَوِيُّهُم عَلى ضَعيفِهِم وَاَن يَشهَدَ حَيُّهُم جِنازَةَ مَيِّتِهِم وَاَن يَتَلاقَوا في بُيوتِهِم فَاِنَّ لُقِيا بَعضِهِم بَعضًا حَياةٌ لِاَمرِنا رَحِمَ اللهُ عَبدًا اَحيا اَمرَنا شرح خیثمه بفتح خاء با نقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و فتح ثاء سه نقطه ابن عبد الرحمن کوفی است یعود بصیغه مضارع غایب باب نصر است العیاده زیارت بیمار چنانچه بیان شد در حدیث اول باب هشتاد و نهم الجنازه بکسر جیم تابوتی که میت در آن است و بفتح جیم میتی که در تابوت است و عکس این نیز گفته‌اند اللقیا بکسر و ضم لام و سکون قاف و یاء دو نقطه در پایین و الف مقصوره ملاقات یعنی روایت است از خیثمه گفت داخل شدم بر امام محمد باقر علیه السلام وداع میکردم او را در وقت عود بکوفه پس گفت ای خیثمه برسان هر کرا می‌بینی از شیعه امامیه ما سلام

وسفارش

سكنت هر

بي بدل

وسفارش کن ایشان را به پرهیز از عذاب خدائی که بزرگ است و اینکه عیادت کند مالدار ایشان بمهربانی فقیر ایشان که بیمار باشد و عیادت کند صاحب قوت ایشان ضعیف ایشان را و اینکه حاضر شود زنده ایشان نزد جنازه مرده ایشان و اینکه ملاقات کنند باهم در خانهای ایشان چه بدرستی که ملاقات بعض ایشان بعضی را باعث زندگی است برای امامت ما مگفتگو در آن باب رحمت کناد الله تعالی بنده را که زنده دارد امامت ما را اصل يا خَيثَمَةُ اَبلِغ مَوالِيَنا اَنّا لا نُغني عَنهُم مِنَ اللهِ شَيئًا اِلّا بِعَمَلٍ وَاَنَّهُم لَن يَنالوا وَلايَتَنا اِلّا بِالوَرَعِ وَاَنَّ اَشَدَّ النّاسِ حَسرَةً يَومَ القِيامَةِ مَن وَصَفَ عَدلًا ثُمَّ خالَفَهُ اِلى غَيرِهِ شرح لا نغنی بغین با نقطه و نون بصیغه متکلم مع الغیر از باب افعال است الاغناء کفایت کردن و مراد اینجا دفع ضرر است من الله حالست از شیئا که مفعول لا نغنی است یا من الله متعلق بلا نغنی است بمعنی اینکه اغناء باذن الله تعالی باشد و شیئا مفعول مطلق است بمعنی شیئا من الاغناء من وصف عدلا آخر بیان شد در حدیث چهارم باب شانزدهم کتاب العقل یعنی ای خیثمه برسان بشیعه امامیه ما که ما دفع نمیکنیم از ایشان چیزی از عذاب را بر حالی که از جانب الله تعالی باشد مگر بعمل یعنی اینکه محض تصدیق امامت ما بی عمل صالح فایده ندارد و اینکه ایشان دنیا نمی‌یابند حقیقت دوستی ما را مگر به پرهیزگاری یعنی اجتناب از اصرار بر کبیره یا ترک فریضه و اینکه سخت‌ترین مردم از روی حسرت در روز قیامت کسی است که شناخت محکمات کتابی از کتب الهی که میزان عدالت در میان خلایق و مشتمل است بر نهی از اختلاف و پیروی ظن و دلالت بر وجود امام مفترض الطاعه عادل عالم بجمیع احکام الهی و رهبر نمائی میکند بعد از آن مخالفت کرد آن محکمات را و رفت بسوی خلاف آنها بمعنی که خود را گردانید مخالف آن امر کرد سیوم اصل قالَ رَسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَآلِه حَدَّثَني جَبرَئيلُ عَلَيهِ السَّلام اَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ اَهبَطَ اِلَى الاَرضِ مَلَكًا فَاَقبَلَ ذلِكَ المَلَكُ يَمشي حَتّى وَقَعَ اِلى بابٍ عَلَيهِ رَجُلٌ يَستَأذِنُ عَلى رَبِّ الدّارِ فَقالَ لَهُ المَلَكُ ما حاجَتُكَ اِلى رَبِّ هذِهِ الدّارِ قالَ اَخٌ لي مُسلِمٌ زُرتُهُ فِي اللهِ تَبارَكَ وَتَعالى قالَ لَهُ المَلَكُ ما جاءَ بِكَ اِلّا ذاكَ فَقالَ ما جاءَ بي اِلّا ذاكَ قالَ فَاِنّي رَسولُ اللهِ اِلَيكَ وَهُوَ يُقرِئُكَ السَّلامَ وَيَقولُ وَجَبَت لَكَ الجَنَّةُ وَقالَ المَلَكُ اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقولُ اَيُّما مُسلِمٍ زارَ مُسلِمًا فَلَيسَ اِيّاهُ زارَ اِيّايَ زارَ وَثَوابُهُ عَلَيَّ الجَنَّةُ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله که نقل کرد خبر داد مرا جبرئیل علیه السلام که الله عز و جل فرو فرستاد بسوی زمین فرشته را پس رو آورد آن فرشته راه میرفت در زمین تا آنکه رسید بسوی در خانه که بر آن در مردی بود و طلب رخصت دخول بر صاحب خانه میکرد پس گفت او را فرشته که چه چیز آورده ترا بسوی صاحب این خانه گفت او برادر مومنی است مرا زیارت او کردم برای رضای الله تبارک و تعالی گفت او را فرشته آیا نیاورده ترا مگر آنچه گفتی پس آن مرد گفت نیاورده مرا مگر اینکه گفتم فرشته گفت پس بدرستی که من فرستاده الله تعالی ام بسوی تو بعنوان تحیت یا بعنوان وحی و او میرساند ترا سلام و میگوید واجب شد برای تو بهشت و گفت این فرشته آن مرد را که بدرستی که الله عز و جل میگوید که هر مومنی که زیارت کرد مومنی را پس او را پس زیارت نکرده مرا پس زیارت کرده در حقیقت و ثواب او که واجب بر من است بهشت است چهارم اصل عَن اَبي عَبدِ اللهِ عَلَيهِ السَّلام قالَ مَن زارَ اَخاهُ فِي اللهِ قالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ اِيّايَ زُرتَ وَثَوابُكَ عَلَيَّ وَلَستُ اَرضى لَكَ ثَوابًا دونَ الجَنَّةِ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام

معلوم هر

نسخه بدل
ماحاجتك

کفت هر که زیارت کند برادر مؤمن خود را برای رضای الله تعالی میکوید الله عز وجل که در حقیقت مرا او پس زیارت کردی و ثواب تو
واجب بهشت و محالست که راضی شوم برای تو ثوابی را الّا بهشت یعنی که بثواب و ثنا اکتفا مکنم **نهم حدیث** سمعت ابا عبد الله
علیه السلم یقول من زار اخاه فی جانب المصر ابتغاء وجه الله فهو زوره وحق علی الله ان یکرم
زوره **شرح** الجانب بجیم و الف و کسر نون و با یکنقطه یکانه و پهلو و هر دو اینجا مناسبت و بنا بر اول میتواند بود که مراد
بیرون شهر باشد مثل دهها و میتواند بود که مراد جای غریبان باشد مثل کاروانسرا و بنا بر دوم مراد دوری راهست مثل آنکه از
درون شهر یا از طرفی دیکر بآن طرف شهر رود الزور بفتح زای بی نقطه و سکون واو و را بی نقطه زیارت کننده و چون در اصل
مصدرست در بسیار از یکی بیشتر مستعمل میشود **یعنی** شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میکفت هر که زیارت کند برادر مؤمن خود را
در موضعی که بیکانه شهرست برای طلب اجر از الله تعالی است پس او زیارت کننده الله تعالی است در حقیقت و لازمست بر الله تعالی
که کرامی کند زیارت کننده خود را **دهم حدیث** قال رسول الله صلی الله علیه و آله من زار اخاه فی بیته قال الله
عز وجل له انت ضیفی وزائری علیّ قراک وقد اوجبت لک الجنة بحبک ایاه
شرح القرا بکسر قاف و را بی نقطه و الف مقصوره و بفتح قاف و الف ممدوده مصدر باب ضرب میهمانی کردن **یعنی** کفت رسول الله
صلی الله علیه و آله هر که زیارت کند برادر مؤمن خود را در خانه آن برادر میکوید الله عز وجل او را که میهمان منی و زیارت کننده
منی بر منست میهمانی تو و بتحقیق واجب ساختم برای تو بهشت را بسبب دوستی تو برادر مؤمن را **یازدهم حدیث** عن ابی غرّة
قال سمعت ابا عبد الله علیه السلم یقول من زار اخاه فی الله فی مرض او صحة لا یأتیه خداعا ولا
استبدالا الّا وکّل الله به سبعین الف ملک ینادون فی قفاه ان طبت وطابت لک الجنة
فانتم زوار الله وانتم وفد الرحمن حتی یأتی منزله فقال له یسیر جعلت فداک وان کان
المکان بعیدا قال نعم یا یسیر وان کان المکان مسیرة سنة فان الله جواد
والملائکة کثیرة یشیعونه حتی یرجع الی منزله **شرح** الخداع بکسر خا بی نقطه مکر فی قفاه اشارت بآنست که
او نمی شنود یا بآنکه بقصد تعظیم در عقب او میروند نه مقدم برا و نه با او ان دال طبت بفتح همزه و سکون نون مفسره بمعنی
قول است انتم یعنی برادر و امثال او الوفد بفتح واو و سکون فا و دال بی نقطه جمع وافد و اراده شده کان بزرکی بقصد استفاده
یسیر بفتح یا دو نقطه در پایین و کسر سین بی نقطه و سکون یا دوم و را بی نقطه اسم شخصی است و آن اهل دو جا و صلیبست **یعنی**
روایتست از ابو غرّه بفتح عین بی نقطه و تشدید زای بی نقطه کفت شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میکفت هر که زیارت کند
برادر مؤمن خود را برای الله تعالی در بیماری او در تندرستی بر حالی که نیاید نزد او برای اظهار دوستی با آنکه در دل با شد و نه برای
طلب وادیه و مانند آن موکل میکند الله تعالی باو هفتاد هزار فرشته را ندا میکنند او را در پشت او که پاکیزه شدی و پاکیزه شد
برای تو بهشت بیان این آنکه تو و امثال تو زیارت الله تعالی اید و شما وارد ان صاحب بزرکی عالمیدتا وقتی که برکردد بمنزل خود
پس کفت امام علیه السلم را یسیر که قربانت شوم این همراهی میشود هر چند که مکان برادر دور باشد امام کفت آری ای یسیر
هر چند که آن مکان یکساله راه باشد چه بدرستی که الله تعالی بخشنده است و فرشتکان بسیارند همراهی او میکنند تا وقتی که

برکردد بسوی منزل خود **ششم حدیث** عن ابی عبد الله علیه السلم قال من زار اخاه فی الله ولله جاء یوم القیمة
یخطر بین قباطیّ من نور لا یمرّ بشیء الّا اضاء له حتی یقف بین یدی الله عز وجل فیقول الله عز
وجل له مرحبا واذا قال له مرحبا اجزل الله عز وجل له **شرح** فی الله متعلق بزار است و لله متعلق بزارست یخطر بخا با نقطه
و طا بی نقطه و را بی نقطه صیغه مضارع معلوم باب ضربست القباطی بضم قاف و تخفیف با یکنقطه و الف و کسر طا بی نقطه و یا مشدده
و بفتح طا و الف مقصوره جمع قبطی بضم قاف و سکون با و تشدید یا جامه بغایت نازک از کتان که منسوبست بقبط بکسر قاف
و سکون با **یعنی** اهل مصر و مراد اینجا پرده های بغایت نازکست اضاء لازمست و ضمیر مستتر راجع بشی است ضمیر له راجع بمن است **یعنی**
روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم کفت هر که زیارت کرد برادر مرا که برادری او برای رضای الله تعالی است و نیز نیست برای بهای
بیو آمد در روز قیامت بر حالی که میخرامد میان پرده های بغایت نازک از نور که ملائکه بر اطراف او دارند تا کسی لب او باید نزد یک او
نباید میکند بچیزی مکر آنکه روشن میشود آن چیز بسبب او تا وقوف کند نزد عرش الله عز وجل یعنی که جای بلندی می ایستد که موافقان
کتاب آلهی در آنجا اند پس میکوید او را الله عز وجل بزبان کتاب خود که خوش آمدی و چون کتاب آلهی بزبان حال کفت خوش آمدی
عظیم میکند الله تعالی عز وجل برای او بخشش را **هفتم حدیث** عن ابی جعفر علیه السلم قال انّ العبد المسلم اذا خرج من
بیته زائرا اخاه لله لا لغیره التماس وجه الله رغبة فیما عنده وکّل الله عز وجل به سبعین
الف ملک ینادونه من خلفه الی ان یرجع الی منزله الا طبت وطابت لک الجنة
شرح زائرا حال مقدره است از ضمیر مستتر در خرج **یعنی** روایتست از امام محمد باقر علیه السلم کفت بدرستی که بنده مؤمن چون از
آمد از خانه خود بقصد زیارت برادر مؤمن خود برای الله تعالی نه برای دیکری بیان این آنکه برای خواهش رضای الله تعالی باشد و برای رغبت
در ثوابی باشد که نزد الله تعالی است موکل میکند الله عز وجل باو هفتاد هزار فرشته را ندا میکنند او را در پشت او تا آنکه برکردد
سوی منزل خود که آکاه باش پاکیزه شدی و پاکیزه شد برای تو بهشت **هشتم حدیث** عن ابی عبد الله علیه السلم قال لما زار مسلم
اخاه المسلم فی الله ولله الّا ناداه الله عز وجل ایها الزائر طبت وطابت لک الجنة **شرح** ~~لما حرف نفی بمعنی~~
~~متعلق بزار و راجع بمعنی التماس وجه الله میشود که در حدیث سابق مذکور شده و ظرف در لله متعلقست بزار و راجع بمعنی رغبة~~
~~فیما عنده میشود که مذکور شد در حدیث سابق~~ **یعنی** روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم کفت زیارت نکرد مؤمنی برادر مؤمن خود را
در راه الله تعالی و برای ثواب الله تعالی مکر آنکه ندا کرد او را الله عز وجل که ای زیارت کننده پاکیزه شدی و پاکیزه شد برای تو بهشت **نهم**
حدیث عن ابی جعفر علیه السلم قال انّ لله عز وجل جنة لا یدخلها الّا ثلاثة رجل حکم علی نفسه
بالحق ورجل زار اخاه المؤمن فی الله ورجل آثر اخاه المؤمن فی الله **شرح** روایتست از
امام محمد باقر علیه السلم کفت بدرستی که الله عز وجل را بهشتی است عالی مرتبه که داخل آن نمیشود مکر سه قسم از خلایق **اول** مردی که
چون ظاهر شود بر او که حق بجانب خصم اوست اعتراف کند بر خود بحق آن مرد **دوم** مردی که زیارت کند برادر مؤمن خود را در راه
الله تعالی **سوم** مردی که ترجیح دهد برادر مؤمن خود را در راه الله تعالی چنانکه کفته در سوره حشر و یؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة
دوازدهم حدیث عن ابی جعفر علیه السلم قال انّ المؤمن لیخرج الی اخیه یزوره فیوکّل الله عز وجل

العطیّة ۵
و الواو للعطف علی محذوف بتقدیر لطف باو و التنظیر است بسوره انعام و لیکون من الموقنین ۵

الله تعالی

فی الله و لله بیان شد در شرح حدیث هشتم این باب

به ملكا فيضع جناحا في الارض وجناحا في السماء يظلله فاذا دخل الى منزله ناداه الجبار تبارك
وتعالى ايها العبد المعظم لحقي المتبع لآثار نبيي حق علي اعظامك سلني اعطك
ادعني اجبك اسكت ابتدئك فاذا انصرف شيعه الملك يظلله بجناحه حتى يدخل الى منزله
ثم يناديه تبارك وتعالى ايها العبد المعظم لحقي حق علي اكرامك قد اوجبت لك جنتي
وشفعتك في عبادي شرح امر وسلني وادعني واسكت بحقيقت نيست بلكه محض شرط مراد است يعني روايت
از امام محمد باقر عليه السلم كفت بدرستي كه مومن هر آينه بيرون مي آيد از منزل خود بسوي برادر مومن خود بر حالي كه قصد زيارت او ميكند
پس موكل ميكند الله عز وجل با او فرشته را پس آن فرشته ميكذارد بالي را در زمين و بالي را در بالاي او بر حالي كه سايه ميكند [illegible]
[illegible] الله تبارك وتعالى [illegible] بنده كه بزرك شمرده حق مرا و تابع شده [illegible] پيغمبر مرا [illegible] ايشان با شارت
بر من بزرك كردن تو اكر طلب كني از من حاجت دنيا را ميدهم ترا و اكر دعا كني مرا براي آخرت مستجاب ميكنم دعاي ترا و اكر ساكت
شوي از طلب و دعا بي طلب و دعا ميدهم حاجت دنيا و آخرت ترا پس چون بركردد بسوي منزل خود همراهي ميكند او را اين فرشته
سايه ميكند او را ببال خود تا داخل منزل خود شود بعد از ان ندا ميكند او را الله تبارك وتعالى كه اي بنده كه تعظيم كردي حق مرا لازمست
بر من كرامي داشتن تو بتحقيق ثابت كردم براي تو بهشت خود را و قبول شفاعت ترا كردم در بندكان خود سيزدهم حديث عن ابي
عبد الله عليه السلم قال لزيارة مومن في الله خير من عتق عشر رقاب مومنات ومن اعتق رقبة
مومنة وقى كل عضو عضوا من النار حتى ان الفرج يقي الفرج شرح روايت از امام جعفر صادق
عليه السلم كفت هر آينه زيارت مومن از براي خدا نزد الله تعالى بهتر است از آزاد كردن ده بنده مومن و هر كه آزاد كند يك بنده مومن را
نكاه ميدارد هر عضو آن بنده عضوي از آزاد كننده را كه نظير آنست از آتش جهنم تا اينكه فرج نكاه ميدارد فرج را چهاردهم حديث عن
ابي عبد الله عليه السلم قال ايما ثلثة مومنين اجتمعوا عند اخ لهم يامنون بوائقه ولا يخافون
غوائله ويرجون ما عنده ان دعوا الله اجابهم وان سألوا اعطاهم وان استزادوا زادهم
وان سكتوا ابتداهم شرح البوايق بفتح با [illegible] و واو و الف [illegible] جمع بائقه بمعني بلا [illegible]
[illegible] يعني روايت از امام جعفر صادق عليه السلم كفت
هر سه مومن كه جمع شوند نزد برادر مومني [illegible] بر حالي كه ايمن باشند از بلاهاي او و نترسند از [illegible] او و اميد داشته باشند
آنچه را كه نزد اوست [illegible] اهل البيت عليهم السلم [illegible] اكر دعا كنند [illegible] مستجاب
ميكند دعاي ايشان را و اكر طلب چيزي [illegible] ميدهد ايشان را [illegible]
ايشان را و اكر ساكت شوند از دعا و طلب [illegible] ايشان را خير آخرت و دنيا پانزدهم حديث سمعت العبد الصالح عليه السلم
يقول من زار اخاه المومن لله لا لغيره يطلب به ثواب الله وتنجز ما وعده الله عز وجل
وكل الله عز وجل به سبعين الف ملك من حين يخرج من منزله حتى يعود اليه ينادونه
الا طبت وطابت لك الجنة تبوأت من الجنة شرح التبوء [illegible] و تشديد واو و همزه مصدر [illegible]
منزل كرفتن

تعقل

فضل جا كردن تنوين منزلا براي تعظيمست يعني اينكه جا كرفتي از جهت منزل عالي را و مضمون باقي حديث كذشت در حديث اول
اين باب شانزدهم حديث قال امير المومنين صلوات الله عليه لقاء الاخوان مغنم جسيم وان قلوا
شرح كفت امير المومنين صلوات الله عليه ملاقات برادران مومن با هم غنيمتي است عظيم هر چند كه كم باشند اشارتست باينكه
باعث ذكر امامت اهل البيت است كه در كمال فضيلت است باب هشتاد و هشتم [illegible] باب المصافحة شرح اين باب بيان فضيلت
دست بدست هم نهادن دو مومن براي محبت است و در اين باب [illegible] حديث اول حديث عن ابي عبيدة قال كنت زميل
ابي جعفر عليه السلم وكنت ابدأ بالركوب ثم يركب هو فاذا استوينا سلم وسائل مسائلة رجل لا
عهد له بصاحبه وصافح قال وكان اذا نزل نزل قبلي فاذا استويت انا وهو على الارض سلم
وسائل مسائلة من لا عهد له بصاحبه فقلت يا ابن رسول الله انك لتفعل شيئا ما يفعله
من قبلنا وان فعل مرة فكثير فقال اما علمت ما في المصافحة ان المومنين يلتقيان فيصافح
احدهما صاحبه فما تزال الذنوب تتحات عنهما كما تتحات الورق عن الشجر والله ينظر اليهما حتى يفترقا
شرح التحات بحاء بي نقطه و تشديد تا [illegible] دو نقطه در بالا فرو ريختن برك [illegible] ذكر ريختن كناهان در معصوم بمعني ريختن كناهان شيعه
اوست ببركت عمل او يا براي بيان فضيلت است باينمعني كه اكر كناهي باشد فرو ريخته ميشود و اكر نباشد نور علي نور خواهد بود يعني
روايت از ابو عبيده كه كفت بودم همكجاوه امام محمد باقر عليه السلم و عادت اين بود كه من ابتدا ميكردم بسوار شدن بعد از ان آن
سرور [illegible] و چون راست مي نشستيم سلام ميكرد و احوال ميپرسيد پرسيدن مردي كه تازكي نديده باشد رفيق خود را و مصافحه
ميكرد ابو عبيده كفت و عادتش اين بود كه چون از كجاوه فرود مي آمد فرود آمد پيش از من پس چون راست مي ايستادم من و او بر زمين
سلام ميكرد و احوال ميپرسيد پرسيدن كسي كه تازكي نديده باشد رفيق خود را پس كفتم اي پسر رسول الله بدرستي كه تو هر آينه ميكني
چيزي را كه نميكنند آن را جمعي كه در شهر ما اند و اكر كنند يكبار پس بسيار است نزد ايشان پس امام عليه السلم كفت آيا ندانستي تو آنچه را كه در
مصافحه است بدرستي كه دو مومن كاهي با هم ملاقات ميكنند پس مصافحه ميكند يكي از ايشان با ديكري پس [illegible] كناهان فرو ريخته ميشود از
ايشان چنانچه فرو ريخته ميشود برك از درختان در برك ريزان و الله تعالى نظر رحمت ميكند بسوي ايشان تا وقتي كه از هم جدا شوند دوم
حديث عن ابي جعفر عليه السلم قال ان المومنين اذا التقيا وتصافحا ادخل الله يده بين ايديهما
فصافح اشدهما حبا لصاحبه شرح ظاهر اينست كه مصافحه [illegible] دست افضل باشد يعني روايت از امام
محمد باقر عليه السلم كفت بدرستي كه دو مومن چون با هم ملاقات كنند و مصافحه كنند داخل ميكند الله تعالى دست خود را ميان دستهاي
ايشان پس مصافحه ميكند با سخت تر ايشان باعتبار دوستي رفيقش سوم حديث عن ابي جعفر عليه السلم قال ان
المومنين اذا التقيا فتصافحا ادخل الله عز وجل يده بين ايديهما واقبل بوجهه على اشدهما
حبا لصاحبه فاذا اقبل الله بوجهه عليهما تحاتت عنهما الذنوب كما تتحات الورق عن الشجر شرح
وجه [illegible] الله تعالى كه كتاب آلهي و نبي و وصي عالم بجميع احكام [illegible] باشد چنانچه در تفسير كل شيء هالك الا وجهه مذكور شد در حديث
دوم [illegible] و سيوم [illegible] باب النوادر است و مضمون اين ظاهر است از شرح حديث اول و دوم اين باب چهارم حديث

ميكنند

رحمت

در كتاب التوحيد

التوحيد

عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَم قَالَ اِنَّ الْمُؤْمِنَيْنِ اِذَا الْتَقَيَا فَتَصَافَحَا اَقْبَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ وَتَسَاقَطَتْ عَنْهُمَا الذُّنُوبُ كَمَا تَتَسَاقَطُ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ شرح مضمون این خبر ظاهرست از سابق حديث

عَنْ اَبِي عُبَيْدَةَ الْحَذَّاءِ قَالَ زَامَلْتُ اَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَم فِي شِقِّ مَحْمِلٍ مِنَ الْمَدِينَةِ اِلَى مَكَّةَ فَنَزَلَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ فَلَمَّا قَضَى حَاجَتَهُ وَعَادَ قَالَ هَاتِ يَدَكَ يَا اَبَا عُبَيْدَةَ فَنَاوَلْتُهُ يَدِي فَغَمَزَهَا حَتَّى وَجَدْتُ الْاَذَى فِي اَصَابِعِي ثُمَّ قَالَ يَا اَبَا عُبَيْدَةَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ لَقِيَ اَخَاهُ الْمُسْلِمَ فَصَافَحَهُ وَشَبَّكَ اَصَابِعَهُ فِي اَصَابِعِهِ اِلَّا تَنَاثَرَتْ عَنْهُمَا ذُنُوبُهُمَا كَمَا يَتَنَاثَرُ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ فِي الْيَوْمِ الشَّاتِي

شرح المحمل بفتح میم و سکون حاء حطی و کسر میم دوم کجاوه که یک پهلوی شتر را شته باشد شبک بشین با نقطه و با یکنقطه بصیغه ماضی معلوم از باب تفعیل است الشبک و التشبیک فرو بردن متفرق در متفرق دیگر چنانچه انگشتان دو دست فرو میشود و الشاتی شده برای حالتی که از سختی سرما ... میتواند بود که مراد پنجه در پنجه کردن باشد الشاتی بشین با نقطه و تا دو نقطه در بالا و سکون یا اسم فاعل از باب نصر سرد شده و مراد اینجا روزی است از زمستان که از سردی آن برگ ریزان میشود یعنی روایت از ابو عبیده که گفت همکجاوه شدم با امام محمد باقر علیه السلم در یکجای محمل از مدینه تا مکه پس از محمل فرود آمد در میان راه و چون قضای حاجت خود کرد و برگشت به محمل گفت بده دست خود را ای ابو عبیده پس دادم او را دست خود پس فشرد آنرا تا آنکه یافتم درد را در انگشتانم بعد ازان گفت ای ابو عبیده نیست هیچ مؤمنی که ملاقات کند برادر مؤمن خود را پس مصافحه کند با او و فرو برد انگشتان خود را در انگشتان او یعنی که سخت فشرد انگشتان او را مگر آنکه متفرق میشود گناهان ایشان چنانچه متفرق میشود برگها از درختها در روز سرد

ششم حديث عَنْ مَالِكٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ قَالَ اَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَم يَا مَالِكُ اَنْتُمْ شِيعَتُنَا اَلَا تَرَى اَنَّكَ تُفْرِطُ فِي اَمْرِنَا اِنَّهُ لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَةِ اللهِ فَكَمَا لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَةِ اللهِ كَذَلِكَ لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَتِنَا وَكَمَا لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَتِنَا كَذَلِكَ لَا يُقْدَرُ عَلَى صِفَةِ الْمُؤْمِنِ اِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَلْقَى الْمُؤْمِنَ فَيُصَافِحُهُ فَلَا يَزَالُ اللهُ يَنْظُرُ اِلَيْهِمَا وَالذُّنُوبُ تَتَحَاتُّ عَنْ وُجُوهِهِمَا كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ حَتَّى يَفْتَرِقَا فَكَيْفَ يُقْدَرُ عَلَى صِفَةِ مَنْ هُوَ كَذَلِكَ شرح لا ترى بصیغه متکلم مع الغیر مضارع مجهول از باب افعال یا معلوم از باب منع است تفرط بصیغه مضارع معلوم مخاطب از باب تفعیل است لا یقدر بقاف و دال بی نقطه و را بی نقطه بصیغه مضارع غایب مجهول از باب نصر و ضرب و علامت الصفه شناختن چیزی و بیان چیزی و مراد اینجا شناختن بزرگی کسی است تفریس ... که حال او ظاهر تر از حال ... جمع در وجوههما باعتبار اجزای روی هر یکی است یعنی روایت از مالک جهنی بضم جیم و فتح ها و نون گفت که گفت امام محمد باقر علیه السلم ای مالک تو و امثال تو شیعه اماميه ما ... که تو تقصیر کنی در شان ما مراد ... و ما ... که مذکور میشود و آن رعایت حق برادر مؤمن است بیان این آنکه ... حاصل نمیشود برای کسی توانایی بر شناختن بزرگی الله تعالی ... چنانچه حاصل میشود توانایی بر شناختن بزرگی ما همچنان حاصل نمیشود توانایی بر شناختن بزرگی مؤمن بیان این آنکه مؤمن هر آینه گاهی ملاقات میکند مؤمن را پس مصافحه میکند با او پس همیشه الله تعالی نظر التفات میکند سوی ایشان و گناهان فرو ریخته میشود از روهای ایشان چنانچه فرو ریخته میشود برگها از درختان تا وقتی که از هم جدا شوند پس

بلغ

جمل

بکر آنچه حاصل میشود توانایی بر شناختن بزرگی کسی که او چنان باشد تا بیس ... بزرگی مؤمن ... که غیر مؤمن باشند هفتم حديث عَنْ اَبِي حَمْزَةَ قَالَ زَامَلْتُ اَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَم فَحَطَطْنَا الرَّحْلَ ثُمَّ مَشَى قَلِيلًا ثُمَّ جَاءَ فَاَخَذَ بِيَدِي فَغَمَزَهَا غَمْزَةً شَدِيدَةً فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ اَوَمَا كُنْتُ مَعَكَ فِي الْمَحْمِلِ فَقَالَ اَمَا عَلِمْتَ اَنَّ الْمُؤْمِنَ اِذَا جَالَ جَوْلَةً ثُمَّ اَخَذَ بِيَدِ اَخِيهِ نَظَرَ اللهُ اِلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ فَلَمْ يَزَلْ مُقْبِلًا عَلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ وَيَقُولُ لِلذُّنُوبِ تَتَحَاتُّ عَنْهُمَا فَتَتَحَاتُّ يَا اَبَا حَمْزَةَ كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ عَنِ الشَّجَرِ فَيَفْتَرِقَانِ وَمَا عَلَيْهِمَا مِنْ ذَنْبٍ شرح تحات عنهما بصیغه مضارع معلوم مخاطب مذکر از باب تفاعل است امر و خبر بمعنی امر است و تذکیر باعتبار آنست که هر گناه علیحده مخاطب است باین خطاب و اگر بصیغه مخاطبه میبود تحاتین میبایست و اگر بصیغه امر میبود تحات میبایست یعنی روایت از ابو حمزه که گفت همکجاوه شدم با امام محمد باقر علیه السلم پس در منزلی فرود آمدیم بار را بعد ازان رفت اندکی بعد ازان آمد پس خوب گرفت دست مرا برای مصافحه پس فشرد آنرا فشردنی سخت پس گفتم قربانت شوم آیا نبودم با تو در محمل مراد آنکه اگر باهم بودن مانع است بار دیگر گرفتن حساب نیست برای شغل خاطر باهم در محمل بودن حساب است پس گفت آیا ندانستی که مؤمن چون حرکت کند بعد ازان خوب بگیرد دست برادر مؤمن خود را نظر التفات میکند الله تعالی سوی ایشان بکمال توجه خود پس پیوسته رو آورنده است بر ایشان بکمال توجه خود و میگوید به یک یک گناهان ایشان که فرو ریخته میشوید از ایشان پس فرو ریخته میشوند آن گناهان ای ابو حمزه چنانچه فرو ریخته میشود برگها از درختان پس جدا میشوند از هم و نیست بر ایشان هیچ گناهی هشتم حديث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَم قَالَ سَاَلْتُهُ عَنْ حَدِّ الْمُصَافَحَةِ قَالَ دَوْرُ نَخْلَةٍ شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم از وی گفت پرسیدم او را از حد استحباب تکرار مصافحه دو مؤمن گفت بقدر دور زدن یکی از ایشان بر یک درخت خرما نهم حديث عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَم قَالَ يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنَيْنِ اِذَا تَوَارَى اَحَدُهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ بِشَجَرَةٍ ثُمَّ الْتَقَيَا اَنْ يَتَصَافَحَا شرح ان يتصافحا فاعل ينبغي است يعني روايت از امام محمد باقر علیه السلم گفت سزاوارست برای دو مؤمن که باهم مصافحه کرده باشند چون پنهان شود یکی از ایشان از یار خود بیک درخت بعد ازان ملاقات باهم کنند آنکه مصافحه کنند باهم دهم حديث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اِذَا لَقِيَ اَحَدُكُمْ اَخَاهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ وَلْيُصَافِحْهُ فَاِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ اَكْرَمَ بِذَلِكَ الْمَلَائِكَةَ فَاصْنَعُوا صُنْعَ الْمَلَائِكَةِ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله چون برخورد یکی از شما برادر مؤمن خود را پس باید که سلام کند و باید که مصافحه کند با او چه بدرستی که الله عز و جل گرامی کرده بتوفیق سلام و مصافحه ملائکه را یعنی که اصلا ایشان ترک آن با یکدیگر نمیکنند یا بمعنی که ترک آن با مؤمنان نمیکنند پس عمل آورید عمل ملائکه را یازدهم حديث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اِذَا الْتَقَيْتُمْ فَتَلَاقَوْا بِالتَّسْلِيمِ وَالتَّصَافُحِ وَاِذَا تَفَرَّقْتُمْ فَتَفَرَّقُوا بِالِاسْتِغْفَارِ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله چون باهم برخورید پس برخورید بسلام و مصافحه باهم و چون جدا شوید پس جدا شوید با دعای طلب آمرزش برای یکدیگر دوازدهم حديث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَم قَالَ كَانَ الْمُسْلِمُونَ اِذَا غَزَوْا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَمَرُّوا بِمَكَانٍ كَثِيرِ الشَّجَرِ ثُمَّ خَرَجُوا اِلَى الْفَضَاءِ نَظَرَ بَعْضُهُمْ اِلَى بَعْضٍ فَتَصَافَحُوا شرح نظر جزای شرط است و اگر آن برای آنست که نگاه دلیل محبت است میتواند بود که برای این باشد که جمعی که از هم دور بوده اند حال ایشان این بود و بنا بر احتمال دوم اولی این بود که نظر ... فتصافحوا جزای شرط باشد یعنی روایت از امام

عن هشام بن سالم

از هشام بن سالم

بر خورید

جعفر صادق علیه السلام گفت عادت مسلمانان این بود که چون یکجا میرفتند با رسول الله صلی الله علیه وآله وگذر میکردند بموضعی که درخت در
آنجا بسیار بود وبعد از آن بیرون می آمدند بصحرا آنگاه میکردند بعض ایشان بسوی بعضی و بعد از آن مصافحه با هم میکردند سیزدهم حل عن
ابي جعفر عليه السلام قال اذا صافح الرجل صاحبه فالذي يلزم التصافح اعظم اجراً من الذي يدع
الا وان الذنوب لتتحات فيما بينهم حتى لا يبقى ذنب شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلام گفت اگر
مصافحه کند مردی با یار خود پس آنکه جدا نمیشود از مصافحه آن دو با هم بزرگترست باعتبار ثواب از آنکه وامیگذارد آگاه باشید و بدرستی
که گناهان هرآینه فرو میریزد در میان مؤمنانی که با هم مصافحه کنند تا آنکه نمیماند گناهی اگر مصافحه بطول انجامد چهاردهم حل عن اسحق بن
عمار قال دخلت على ابي عبد الله عليه السلام فنظر الي بوجه قاطب فقلت ما الذي غيرك لي قال
الذي غيرك لاخوانك بلغني يا اسحق انك اقعدت ببابك بواباً يرد عنك فقراء الشيعة
فقلت جعلت فداك اني خفت الشهرة فقال افلا خفت البلية شرح روایتست از اسحق بن عمار گفت داخل
شدم بر امام جعفر صادق علیه السلام پس نگاه کرد بسوی من بروی درهم کشیده پس گفتم چیست آنکه تغییر داد سلوک ترا برای من گفت آنکه تغییر
داد سلوک ترا برای برادران مؤمن تو رسید بمن اینکه تو ای اسحق نشانیدی بر در خانه خود دربانی را که منع کند از در خانه تو فقرای
شیعه را [illegible] پس گفتم قربانت شوم بدرستی که من ترسیدم از شهرت میان مخالفان بسبب کثرت تردد [illegible] خانه
من پس گفت آیا پس نترسیدی از امتحان الله تعالی از چیزی که باعث ضلالت تو شود اشارتست بآنچه در کتب رجال مشهورست
که اسحق بعد از امام جعفر صادق علیه السلام فطحی شد حل او ما علمت ان المؤمنين اذا التقيا فتصافحا انزل الله عز وجل
الرحمة عليهما فكانت تسعة وتسعين لاشدهما حباً لصاحبه فاذا توافقا غمرتهما الرحمة
واذا قعدا يتحادثان قالت الحفظة بعضها لبعض اعتزلوا بنا فلعل لهما سراً وقد ستر الله
عليهما فقلت اليس الله عز وجل يقول ما يلفظ من قول الا لديه رقيب عتيد فقال يا اسحق
ان كانت الحفظة لا تسمع فان عالم السر يسمع ويرى شرح تسعة منصوب خبر کانت است یعنی آیا این
نمیدانستی از جمله فضیلت دوستی مؤمنان که چون دو مؤمن با هم ملاقات کنند پس مصافحه کنند فرو میفرستد الله عز وجل رحمت خود را
بر ایشان پس میباشد آن رحمت [illegible] برای آنکه دوستتر میدارد یار خود را [illegible] برای دیگری [illegible]
چون برابر هم شوند در دوستی با هم فرو میگیرد ایشان را آن رحمت بالسویه و چون نشینند در گوشه که گفتگو با هم کنند میگویند فرشتگان حافظ
اعمال بعض ایشان بعضی دیگر را که کناره گیر شوید با ما چه شاید که برای این دو مؤمن رازی باشد [illegible] که تحقیق پوشانیده است الله تعالی راز ایشان
مثل وسوسه شیطان [illegible] و تصورات [illegible] خیالات [illegible] که گاهی بر مؤمن می آید و محض خیالست گناهی بر آن مترتب نمیشود و آنها را
گاهی مؤمن بعنوان [illegible] از خود نقل میکند و از آنها خجالت میکشد اگر دیگری مطلع شود پس گفتم آیا نیست اینکه الله عز وجل
میگوید در سوره ق [illegible] هیچ سخنی مگر اینکه نزد او پاسبانی حاضرست مراد اینست که این سخن تو منافی این آیت [illegible]
پس امام گفت ای اسحق اگر حافظان اعمال نشنیده باشند باکی نیست چه بدرستی که دانای هر رازی میشنود و می بیند مراد اینست که
رقیب عتید الله تعالی است پانزدهم حل عن ابي عبد الله عليه السلام قال ما صافح رسول الله صلى الله عليه وآله

مرفوع و اسم کانت است و او در دو نسخه منصوب است [illegible] خبر کانت است [illegible] و در این کلام اقتصارست زیرا که [illegible] و ضعفها لاشدهما حباً لصاحبه مراد است

نه جزء با نود و نه جزء از جمله صد جزء آن رحمت [illegible]

رجلا

رجلاً قط فنزع يده حتى يكون هو الذي ينزع منه شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت مصافحه نکرد رسول الله صلی الله
علیه وآله مردی را هرگز پس کشیده باشد رسول دست خود را الی آنکه آن مرد [illegible] دست خود را از او [illegible] مردم بزرگ را که
مرجع خاص و عام باشند این مضمون میشود [illegible] میتواند بود که مراد مصافحه باشد که ابتدا از جانب رسول شود و ایضا مردم [illegible]
زمان ادب نگاه میداشتند و دست خود را زود میکشیدند شانزدهم حل عن زرارة عن ابي جعفر عليه السلام قال سمعته
يقول ان الله عز وجل لا يوصف وكيف يوصف وقال في كتابه وما قدروا الله حق قدره فلا
يوصف بقدرة الا كان اعظم من ذلك شرح این مضمون گذشت در کتاب التوحید در حدیث یازدهم باب دهم که باب النهی عن
الصفة بغیر ما وصف به جل وتعالی است [illegible] مضارع غایب مجهول از باب التفعیل [illegible]
[illegible] جمع [illegible] تفصیل [illegible] القدرة [illegible] قاف [illegible]
[illegible] وحدت مصدر باب ضرب [illegible] شمردن جمیع [illegible] تفصیل ضمیر [illegible] مخلوقین و این
منافات ندارد با اینکه این آیت در سوره انعام برای رد قول منکران انزال کتاب آسمانی باشد و در سوره [illegible] برای ابطال قول مشبهه
مجسمه باشد زیرا که گاهی [illegible] جمع میشود و چون فعلی مسلوب از ایشان شود مسلوب از کل [illegible] چون فعلی
برای ایشان شود ثبوت در بعض ایشان دون بعضی کافیست مثل و نادته الملائکة [illegible] منادی جبرئیل بوده [illegible]
برای [illegible] یعنی روایتست از زراره از امام محمد باقر علیه السلام زراره گفت شنیدم از او که میگفت که
بدرستی که الله عز وجل [illegible] بیان کرده نمیشود [illegible] تفصیل جمیع [illegible] بیان کرده شود [illegible] و حال آنکه الله تعالی گفته در کتاب
خود [illegible] در سوره انعام [illegible] و بندگان اندازه نکرده الله تعالی [illegible] اندازه کردن [illegible] مرتبه ربوبیت [illegible]
الله تعالی اندازه کرده نمیشود بوسیله هر اندازه کردنی که باشد مگر آنکه هست الله تعالی بزرگتر از آن مرتبه حل وان النبي
صلى الله عليه وآله لا يوصف وكيف يوصف عبد احتجب الله عز وجل بسبع وجعل طاعته
في الارض كطاعته وقال فما آتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا ومن اطاع
هذا فقد اطاعني ومن عصاه فقد عصاني وفوض اليه وانا لا نوصف فكيف
يوصف قوم دفع الله عنهم الرجس وهو الشك شرح الاحتجاب [illegible] مصدر باب افتعال مستور
بودن و مراد اینجا مستور بودن کنه ذات الله تعالی [illegible] سبع عبارتست از هفت آسمانست مراد با احتجاب او بسبع
[illegible] احتجاب او [illegible] خالق آنهاست بزرگتر از آنست که در ذهن بندگان گنجد و ذکر خصوص سبع
اینست که آنها اعظم [illegible] است دلالت کند [illegible] آیات عم يتساءلون عن النبأ العظيم الذي
هم فيه مختلفون تا قول [illegible] وبنينا فوقكم سبعاً شداداً [illegible] ضمیر جمع راجع [illegible] باشد [illegible] کنه ذات الله تعالی
[illegible] باشد و اختلاف [illegible] مذکور شده در کتاب التوحید در [illegible] باب النهی عن الجسم والصورة من اطاع [illegible]
نقل بالمعنی است از سوره نساء که من يطع الرسول فقد اطاع الله ومن تولى فما ارسلناك عليهم حفيظاً و فوض اليه تکرار مضمون
این دو آیت است و معنی تفویض مذکور شده در باب پنجاه و دوم کتاب الحجه که باب التفويض الى رسول الله صلى الله عليه وآله
[illegible]

ضرب باب [illegible]

الطال [illegible]

سوره [illegible]

النباء

والی الائمه علیهم السلم فی امر الدین است یعنی و بدرستی که نبی صلی الله علیه وآله اندازه کرده نمیشود بزرگی او و دیگرهم اندازه کرده نشود
بنده که احتجاب کرد الله عزوجل جلالت آسمان و گردانید اطاعت آن بنده را در زمین مانند اطاعت خود بیان این که گفت در   هعت م
سوره حشر آنچه داده شما را این رسول از احکام پس فرا گیرید آن را و آنچه باز داشت شما را از آن پس باز داشته شوید و گفت در سوره
هر که اطاعت کرد این رسول را پس بتحقیق اطاعت کرده مرا و هر که نافرمانی کرد او را پس بتحقیق نافرمانی کرده مرا تفسیر این دو آیت
و اگذاشته الله تعالی بسوی رسول علیه السلم استنباط احکام و حوادث را از قرآن که تبیان کل شئ است بسوی او و بدرستی که ما اوصیای
نبی اندازه کرده نمیشویم باعتبار بزرگی ما و دیگر هم اندازه کرده نشود جمعی که بر داشته الله تعالی از ایشان عیب را و آن شک در احکام
الهی است در وقت حکم کردن ایشان که مستلزم شک در ربوبیت رب العالمین است چنانچه بیان شد در شرح حدیث اول باب شصت و چهارم   درکتاب الحجه
کتاب الحجه که باب مانص الله عزوجل و رسوله علی الائمه علیهم السلم واحدا فواحدا است اصل والمؤمن لا یوصف وانّ المؤمن
لیلقی اخاه فیصافحه فلا یزال الله ینظر الیهما والذنوب تحات عن وجوههما کما تحات
الورق عن الشجر شرح و بدرستی که مؤمن اندازه کرده نمیشود باعتبار بزرگی او باقی حدیث گذشت در حدیث ششم این باب
سیزدهم اصل سمعت ابا جعفر علیه السلم یقول اذا التقی المؤمنان فتصافحا اقبل الله بوجهه علیهما   سیزدهم
وتتحات الذنوب عن وجوههما حتی یفترقا شرح مضمون این مذکور شد در حدیث هشتم این باب چهاردهم اصل
عن ابی عبد الله علیه السلم قال تصافحوا فانها تذهب بالسخیمة شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت مصافحه
کنید با هم چه بدرستی که مصافحه بر طرف میکند کینه را پانزدهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال لقی النبی صلی الله علیه
وآله حذیفة فمد النبی صلی الله علیه وآله یده فکف حذیفة یده فقال النبی صلی الله علیه
وآله یا حذیفة بسطت یدی الیک فکففت یدک عنی فقال حذیفة یا رسول الله بیدک الرغبة
ولکنی کنت جنبا فلم احب ان تمس یدی یدک وانا جنب فقال النبی صلی الله علیه
وآله اما تعلم ان المسلمین اذا التقیا فتصافحا تحاتت ذنوبهما کما تحات ورق الشجر
شرح بارویه که برای سببیت است الرغبة بفتح را بی نقطه و سکون غین با نقطه و با یک نقطه مصدر باب علم کمال میل بچیزی و مصدرا
معنی مفعول است تعلم دلالت میکند بر اینکه تخصیص عموم نظیر جایز نیست یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت رو
نبی صلی الله علیه وآله حذیفه را پس دراز کرد نبی صلی الله علیه وآله دست خود را برای مصافحه حذیفه پس نگاه داشت حذیفه دست
خود را پس وقتی دیگر گفت نبی صلی الله علیه وآله ای حذیفه دراز کردم دست خود را بسوی تو پس نگاه داشتی دست خود را از من پس گفت
حذیفه ای رسول الله برکت دست تو حاصل میشود و مرغوب عالمیان که بهشت باشد و لیکن من آن وقت جنب بودم پس نخواستم
که ملاقات کند دست من دست ترا و من جنب باشم پس گفت نبی صلی الله علیه وآله آیا نمیدانی که دو مؤمن چون با هم ملاقات
کنند پس مصافحه کنند فرو ریخته میشود گناهان ایشان چنانچه فرو ریخته میشود برگهای درختان بیان شد در شرح حدیث اول که این
گفتگو در معلوم برای شیوه است یا برای محض بیان فضیلت است شانزدهم اصل قال ابو عبد الله علیه السلم انّ الله جلّ
وعزّ لا یقدر احد قدره وکذلک لا یقدر قدر نبیّه وکذلک لا یقدر قدر المؤمن

انّه لیلقی اخاه فیصافحه فینظر الله الیهما والذنوب تحات عن وجوههما حتی
یفترقا کما تحات الریح الشدیدة الورق عن الشجر شرح لا یقدر بر صیغه مضارع معلوم باب ضرب است احد مرفوع و علت
قدره منصوب و مفعول مطلق برای نوعیت معنی حتی قصد الریح منصوب بظرف زمان و مضاف محذوف است بتقدیر یوم الریح
الورق مرفوع و فاعل تحات است و مضمون این گذشت در حدیث ششم و شانزدهم این باب هفدهم اصل عن رفاعة قال
سمعته یقول مصافحة المؤمن افضل من مصافحة الملائکة شرح رفاعه بکسر را بی نقطه و فا و الف و عین بی نقطه
ابن موسی از اصحاب امام جعفر صادق علیه السلم و امام موسی کاظم علیه السلم است یعنی روایت است از رفاعه که گفت شنیدم از امام علیه السلم که
میگفت که مصافحه کسی با مؤمن با منزلت تر از مصافحه کسی با فرشتگان است اشارت است باینکه مؤمنی که رعایت شروط و حدود ایمان کند
افضل از ملائکه است باب هشتاد و دوم اصل باب المعانقة شرح این باب بیان فضیلت دست در گردن هم کردن است و در این باب   مؤمنانست م
دو حدیث است اول اصل عن ابی جعفر او ابی عبد الله علیهما السلم قال ایّما مؤمن خرج الی اخیه یزوره
عارفا بحقه کتب الله له بکل خطوة حسنة ومحیت عنه سیئة ورفعت له درجة فاذا طرق
الباب فتحت له ابواب السماء فاذا التقیا وتصافحا وتعانقا اقبل الله علیهما بوجهه
ثم باهی بهما الملائکة فیقول انظروا الی عبدیّ تزاورا وتحابّا فیّ حق علیّ ان لا اعذّ   بالنار   بهما م ذا
بعد هذا الموقف فاذا انصرف شیّعه الملائکة عدد نفسه وخطاه وکلامه
یحفظونه من بلاء الدنیا وبوائق الآخرة الی مثل تلک اللیلة من قابل
فان مات فیما بینهما اعفی من الحساب وان کان المزور یعرف من حق الزائر   ما عرفه الزائر م
من حق المزور کان له مثل اجره شرح بزوره حال مقدره و عارفا حال محققه از فاعل خرج است الخطوه بالضم و فتح خا
با نقطه و سکون طا بی نقطه یک گام الماباهات و بوائق یک نقطه معتل اللام باب مفاعله افتخار بچیزی و اینجا کنایت است از اظهار غلط ملائکه است در   مصدر م
قول ایشان اتجعل فیها من یفسد فیها ویسفک الدماء و اظهار حکمت در قول خود انی اعلم ما لا تعلمون است چنانچه در سوره بقره است
و حاصل مباهات آنست که این قسم مردم از ایشان در میان آدم شده و باقی بنی آدم طفیل امثال ایشانند نفسه بفتح فا است خطاه بضم خا
با نقطه است تلک اللیله اشارت بآنست که در زمان تعبیر زیارت مؤمن در شب واقع شده یعنی روایت است از امام محمد باقر یا امام
جعفر صادق علیهما السلم گفت هر مؤمنی که بیرون رود بسوی برادر مؤمن خود بقصد اینکه زیارت کند او را در حالی که شناسا حق آن برادر باشد
مینویسد الله تعالی برای او بهر گامی حسنه و بر طرف میشود از او گناهی بهر گام و بر داشته میشود برای او درجه بهر گام پس چون کوفت دق
آن برادر را گشوده شد برای او درهای آسمان یعنی که دراز رفت بر دعا مستجابست پس چون ملاقات با هم کردند و مصافحه با هم کردند
و دست در گردن هم کردند رو می آورد بر ایشان الله تعالی بروی خود کنایت از کمال رضا است بعد از آن افتخار میکند الله تعالی بآن دو
مؤمن با ملائکه باین روش که میگوید نظر کنید در دو بنده من که زیارت هم کردند و دوستی با هم کردند در راه من لازم است بر من که عذاب
نکنم ایشان را بعد از این ایستادن ایشان هم در اینجا برای گرمی با هم پس چون برگردد همراهی او میکنند ملائکه بعدد نفس او و گامهای
او و سخن او نگاه میدارند آن ملائکه او را از بلای دنیا و مهلکات آخرت تا مثل آن شب از سال آینده پس اگر مرد آن زیارت کننده در میان

این دو شب معاف میشود از حساب روز قیامت و اگر زیارت کرده شده بهشت ساخته باشد از جهت حق زیارت کننده از جهت
زیارت کرده شده ثابت میشود برای زیارت کرده شده مثل ثواب زیارت کننده دوم حدیث عن اسحق بن عمار عن ابی عبد
الله علیه السلم قال ان المؤمنین اذا اعتنقا غمرتهما الرحمة فاذا التزما لا یریدان بذلك
الا وجه الله ولا یریدان غرضا من اغراض الدنیا قیل لهما مغفورا لکما فاستانفا
فاذا اقبلا علی المسائلة قالت الملائکة بعضها لبعض تنحوا عنهما فان لهما سرا وقد ستر الله علیهما
شرح مغفورا مفعول به فعل محذوفست بتقدیر یجعلکما مغفورا او نایب فاعل ضمیر مستتر در مغفورا است و لکما ظرف لغو متعلق بمغفورا — اوقام
و فا در فاستانفا تفریع بر جمله مغفورا است و مفعول به استانفا محذوفست بتقدیر استانفا العمل و میتواند بود که مغفورا حال — بان تقسیم
از فاعل فاستانفا باشد و ضمیر در لکما نایب فاعل باشد چنانچه مذهب بصریین است یا نایب فاعل ضمیر مستتر در مغفورا
مصدر مغفور باشد چنانچه مذهب کوفیین است ابن درستویه و تابعان اوست یا لکما ظرف مستقر و نایب فاعل باشد چنانچه
مذهب کوفیین است و فا تفریع بر مضمون جمله شرطیه در فاذا التزما تا آخر باشد تنحوا بفتح حاء مهمله مشدده بصیغه امر مخاطب
اللام باب تفعلت سر عبارت از گفتن تصورات باطل رسولست که وسوسهای شیطان در دل مؤمن می افکند و مؤمن از اظهار
آن آزار دارد اگرچه ضرری در آخرت ندارد چه آنها محض تصورست و چون از آنها آزار میکشد با مؤمنی دیگر در دل میگوید
یعنی روایتست از اسحق بن عمار از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که دو مؤمن چون دست در گردن یکدیگر کنند
فرو میگیرد ایشان را رحمت الهی پس چون چسبان هم شوند بر حالی که نمیخواهند بآنچه کردند مگر رضاء الله تعالی را و نمیخواهند مطلبی
از مطلبهای دنیا را گفته میشود ایشان را از جانب الله تعالی و ملائکه آمرزیده شده برای شما پس از سر گیرید عمل
پس چون رو آورند بر پرسش حال یکدیگر میگویند ملائکه بعض ایشان بعضی دیگر را دور شوید از ایشان چه بدرستی که ایشان را
رازیست و بتحقیق پوشانیده الله تعالی بر ایشان بروشی که ملائکه مطلع نشوند اصل قال اسحق فقلت جعلت فداك
فلا یکتب علیهما لفظهما وقد قال الله عز وجل ما یلفظ من قول الا لدیه رقیب عتید قال
فتنفس ابو عبد الله علیه السلم الصعداء ثم بکی حتی اخضلت دموعه لحیته وقال یا
اسحق ان الله تبارك وتعالی انما امر الملائکة ان تعتزل عن المؤمنین اذا
التقیا اجلالا لهما وانه وان کانت الملائکة لا تکتب لفظهما ولا تعرف کلامهما فانه یعرفه
ویحفظه علیهما عالم السر واخفی شرح الصعداء بضم صاد مهمله و فتح عین مهمله و دال مهمله و الف ممدوده نفس کشیدن
دور و دراز و منصوبست و مفعول مطلق برای نوع تنفس است اخضلت بخا با نقطه و ضاد با نقطه بصیغه ماضی معلوم از باب افعالست
فاعلت لحیته که مرکب از لام مفعول به است و ان شرطیه است چنانچه گذشت در حدیث چهاردهم باب سابق و میتواند بود که انه
وصلیه باشد السر عبارت از خبریست که با هم در پنهان گویند و اخفی عبارت از تصوراتست پیش از آنکه گفته شود یعنی
گفت اسحق پس گفتم قربانت شوم پس نوشته نمیشود بر ایشان گفتن ایشان و حال آنکه بتحقیق گفته الله عز وجل در سوره ق
نمیگوید هیچ سخنی مگر آنکه نزد او پاسبانیست حاضر اسحق گفت پس نفس کشید امام علیه السلم نفس دراز بعد از آن گریه کرد تا رویش — جعفر صادق ع

دراین

و در این آیت بود مفهوم میشود تا آنکه نزد گرداگرد او ... اوست ای اسحق بدرستی که الله تبارك و تعالی فرمان
کرد ملائکه را که کناره گیرند از دو مؤمن چون با هم ملاقات کنند و احوال پرسند برای تعظیم ایشان و بدرستی که شان
اینست که اگر ملائکه نمینویسند گفتن ایشان را و نمیشناسند سخن ایشان را بدرستی که شان اینست که میشناسد سخن
ایشان را و حفظ میکند گفتن ایشان را بر ایشان کسی که داناست راز و پنهانتر از راز باب هشتادم اصل باب التقبیل شرح
شرح این باب بیان حدود و شروط جواز بوسه کردنست و در این باب شش حدیثست اول حدیث عن ابی عبد الله
علیه السلم قال ان لکم لنورا تعرفون به فی الدنیا حتی ان احدکم اذا لقی اخاه قبله فی موضع
النور من جبهته شرح تعرفون بصیغه مضارع مجهول بتقدیر قد تعرفون است و اشارتست بقول الله تعالی در سوره
فتح سیماهم فی وجوههم من اثر السجود پس وارد نمی آید اینکه معرفت سیما حاصل نمیشود در اکثر مردم چه تعرفون بمعنی است
که اهل تجربت و فطانت میشناسند و لازم نیست که کلیه باشد و مؤثر بسیما در حیوانات نیز میباشد چنانچه گوسفندی که هرگز
گرگ را ندیده چون ببیند استنباط عداوت از سیمای آن میکند و از سیمای گاو استنباط آن نمیکند و گرگ و شیر از سیمای
گاو استنباط عداوت میکنند یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که شما شیعه امامیه را هرآینه نوریست
در پیشانی که شناخته میشوید بآن نور در دنیا تا آنکه یکی از شما چون ملاقات کند برادر مؤمن خود را که بآن نور شناخته باشد
او را میبوسد او را در جای آن نور از جمله پیشانی او که میانه پیشانی باشد مخفی نماند که از این حدیث مستنبط میشود که بوسه
کردن مؤمن پیشانی مؤمن را از حیثیت ایمان جایز است دوم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال لا یقبل رأس احد
ولا یده الا رسول الله صلی الله علیه وآله او من ارید به رسول الله صلی الله شرح روایتست از — علیه وآله م
امام جعفر صادق علیه السلم گفت بوسیده نمیشود سر هیچ کس و نه دست او مگر رسول الله صلی الله علیه وآله یا کسی که خواسته شده
باو رسول الله صلی الله علیه وآله یعنی وصی او که کاری از او خواسته شده که از رسول الله خواسته شده آن کار که حفظ دین
اسلام و العلم بجمیع احکام الهی است میتواند بود که مراد جایی باشد که ذات بیاشد بقرینه ظاهر حدیث پنجم این باب سوم حدیث
دخلت علی ابی عبد الله علیه السلام فتناولت یده فقبلتها فقال اما انها لا تصلح
الا لنبی او وصی نبی شرح داخل شدم بر امام جعفر صادق علیه السلم پس گرفتم دست او را پس بوسیدم آن را پس
امام علیه السلم گفت آگاه باش بدرستی که بوسیدن دست خوب نیست مگر برای نبی یا وصی نبی میتواند بود که مراد جایی
باشد که ذات بیاشد بقرینه ظاهر حدیث پنجم این باب چهارم حدیث عن یونس بن یعقوب قال قلت لابی عبد
الله علیه السلم ناولنی یدك اقبلها فاعطانیها فقلت جعلت فداك رأسك ففعل فقبلته
فقلت جعلت فداك رجلاك فقال اقسمت اقسمت اقسمت وبقی شیء وبقی شیء وبقی شیء — ثلاثا م
شرح رأسك منصوبست بتقدیر ناولنی رأسك رجلاك مرفوع و مبتداست و خبر آن محذوفست بتقدیر رجلاك ما حالهما و مراد
سوال از جواز و عدم جواز بوسه پای امامست اقسمت بصیغه ماضی معلوم مخاطب باب افعالست و تکرار آن برای تاکید است
یا بکنایه از آنکه بگویی دانستم که قسم خوردی ثلثا از کلام امامست یعنی که سه قسم علیحده خوردی یکی برای بوسیدن دست و دیگری برای

بوسیدن سر من و یکی برای بوسیدن دو پای من تکرار و تقویتی برای تأکید رخصت در بوسیدن دو پا است **یازدهم** روایت
از یونس بن یعقوب گفت که گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را که بده مرا دست خود تا بوسه کنم آن را پس داد مرا دست خود پس گفتم
قربانت شوم بده مرا سر خود پس بجا آورد آن را پس بوسیدم سرش را پس گفتم قربانت شوم پس دو پای تو بگو آیا میتوان
بوسید یا نه پس امام گفت قسم خوردی قسم خوردی قسم خوردی سه بار و باقی ماند چیزی و باقی ماند چیزی و باقی ماند چیزی یعنی
کرد و چیز از جمله آنکه قسم برای آن خوردی بفعل آمد سوم را نیز بجا می باید آورد **دوازدهم اصل** عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ قَبَّلَ
لِلرَّحِمِ ذَا قَرَابَةٍ فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَقُبْلَةُ الْأَخِ عَلَى الْخَدِّ وَقُبْلَةُ الْإِمَامِ بَيْنَ عَيْنَيْهِ
شرح اضافه در قبلة الاخ و در قبلة الامام اضافه مصدر بفاعلست و ضمیر بین عینیه راجع به ذا قرابه است و میتواند بود که اضافه
در قبلة الاخ اضافه مصدر بمفعول باشد و ضمیر عینیه راجع به الاخ باشد برای تخصیص سابق **یعنی** روایت از امام موسی کاظم علیه السلم
گفت هر که بوسه برای اشتراک در رحم صاحب خویشی نسبی را پس نیست بر او گناهی خواه بر دست و خواه بر رو و خواه
مانند آنها و ظاهر آنست که مراد خیر دهن باشد بقرینه حدیث آینده و موافق آداب و اولی است که بوسه برادر بر رخسار او باشد
و بوسه امام صاحب قرابت خود را یا برادر خود را در میان دو چشم او باشد **سیزدهم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ
لَيْسَ الْقُبْلَةُ عَلَى الْفَمِ إِلَّا لِلزَّوْجَةِ وَالْوَلَدِ الصَّغِيرِ **شرح** روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت جایز
نیست بوسه بر دهن مگر برای زن خود خواه دائمی و خواه متعه و مگر برای فرزند کوچک خود مخفی نماند که ترک ذکر کنیز از قبیل
اقتصار است یا مراد به زوجه اینجا اعم از ملک یمین است **باب هشتاد و یکم اصل باب تذاکر الاخوان شرح** اضافه در
تذاکر الاخوان اضافه مصدر بفاعلست **یعنی** این باب بیان فضیلت بیاد هم آوردن برادران مؤمن امامت و فضل آل محمد
علیهم السلم را و در این باب شش حدیث است **اول اصل** سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ شِيعَتُنَا الرُّحَمَاءُ بَيْنَهُمُ
الَّذِينَ إِذَا خَلَوْا ذَكَرُوا اللَّهَ إِنَّا إِذَا ذُكِرْنَا ذُكِرَ اللَّهُ وَإِذَا ذُكِرَ عَدُوُّنَا ذُكِرَ الشَّيْطَانُ

ان ذکرنا من ذکر الله

شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت شیعه ما جمعیند که ناز که اند میان خودشان جمعیند که چون در خلوت شدند
و تقیه برطرف شد یاد ربوبیت الله تعالی میکنند بیان این آنکه مدرستی که ما اهل بیت محمد علیهم السلم چون بیاد آورده شویم بعنوان امامت
بیاد آورده میشود ربوبیت الله تعالی و چون بیاد آورده شوند دشمنان ما بعنوان امامت بیاد آورده میشود عبادت شیطان
با آنکه بگو برا قتدا به پیروان ظن مشتمل بر تجویز عبادت شیطان و شریک ساختن دیگری با الله تعالی در حکم از پیش خود است چنانچه
سفارش اقتدا بامام عالم بجمیع احکام الهی مشتمل بر سفارش تصدیق ربوبیت رب العالمین و نفی شریک است **دوم اصل** عَنْ
أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ تَزَاوَرُوا فَإِنَّ فِي زِيَارَتِكُمْ إِحْيَاءً لِقُلُوبِكُمْ وَذِكْراً لِأَحَادِيثِنَا وَ
أَحَادِيثُنَا تُعَطِّفُ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فَإِنْ أَخَذْتُمْ بِهَا رَشَدْتُمْ وَنَجَوْتُمْ وَإِنْ تَرَكْتُمُوهَا ضَلَلْتُمْ وَهَلَكْتُمْ
فَخُذُوا بِهَا وَأَنَا بِنَجَاتِكُمْ زَعِيمٌ **شرح** روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت ببینید هم را بدیدن درستی که در
ثنا یکدیگر را باعث زنده کردن دلهای شماست بسبب امامت آل محمد علیهم السلم که مصداق تصدیق ربوبیت رب العالمین است
و باعث یاد احادیث ماست و احادیث ما مهربانی میفرماید بعض شما را بر بعضی پس اگر عمل کرد به یکدیگر و مهربانی بر یکدیگر

را نجات یافتید و راهی شدید و اگر ترک کردید آنها را گمراه شدید و هلاک شدید پس عمل کنید بحدیثهای ما و من بر این تقدیر بنجات
شما کفیلم **سوم اصل** قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنِّي مَرَرْتُ بِقَاصٍّ يَقُصُّ وَيَقُولُ هَذَا الْمَجْلِسُ الَّذِي لَا يَشْقَى

هو

بِهِ جَلِيسٌ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ أَخْطَأَتْ أَسْتَاهُهُمُ الْحُفْرَةَ إِنَّ لِلَّهِ
مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ سِوَى الْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ فَإِذَا مَرُّوا بِقَوْمٍ يَذْكُرُونَ مُحَمَّداً وَآلَ مُحَمَّدٍ قَالُوا قِفُوا

قالوا

فَقَدْ أَصَبْتُمْ حَاجَتَكُمْ فَيَجْلِسُونَ فَيَتَفَقَّهُونَ مَعَهُمْ فَإِذَا قَامُوا عَادُوا مَرْضَاهُمْ وَشَهِدُوا جَنَائِزَهُمْ
وَتَعَاهَدُوا غَائِبَهُمْ فَذَلِكَ الْمَجْلِسُ الَّذِي لَا يَشْقَى بِهِ جَلِيسٌ **شرح** القاص بقاف و تشدید صاد بی نقطه اسم فاعل از قص

المجلس

قصه خوان و مراد اینجا کسی است که نقل فضایل خلفای ضلالت و مانند ایشان و احادیث موضوعه در آن باب کند یا در معنی آن
اخطات بصیغه ماضی غایبه باب افعال است الاستاه جمع سته بفتح سین بی نقطه و سکون و فتح تا دو نقطه در بالا و ها حلقها
الحفره بضم حا بی نقطه و فا و را بی نقطه گوی که در آن غایط باید کرد اخطات استاهم الحفره مثلی است برای جمعی که کلمات سزاوار

سکون

که پنهان باید کرد در مجالس اظهار کنند و آن تفاخر کنند و اشارت با آنکه مدح پیروان ظن منافی محکمات کتب الهی و عجایب سزاوار
مانند غایط و دهنهای ایشان مانند استاه است و تفاخر ایشان بآن مدح مانند غایط در مجالس کردن است **یعنی** گفتم امام

فادر فقال ازبادی کاینات

جعفر صادق علیه السلم را بدرستی که من گذشتم بمداح اهل ضلالت که مدح میکرد و او میگفت این مجلسی است که بی بهره نمیشود در آن
هیچ نشسته پس گفت امام جعفر صادق علیه السلم دور است دور است از حق این سخن غلط کرده سوراخهای ایشان جا را بدرستی که
الله تعالی را فرشتگان اند که در حرکتند در زمین سوای عزیزانی که کاتبان اعمال خلایقند پس چون گذشتند بجماعتی که یاد میکنند فضل
امامت محمد و آل محمد را پس فرشتگان بعضی با بعضی میگویند اینجا توقف کنید چه تحقیق دریافتید آنچه را که در طلب آن میکردید
پس می نشینند پس موافقت میکنند با آن جماعت در ذکر فضیلت محمد و آل محمد با تمیز که تصدیق سخنان آن جماعت میکنند پس چون آن
جماعت برخاستند از آن مجلس بسبب شنای آن مجلس عیادت میکنند آن فرشتگان بیماران آن جماعت را و حاضر میشوند
جنازهای آن جماعت را و محافظت میکنند مسافران آن جماعت را پس آن مجلس مجلسی است که بی بهره نمیشود در آن هیچ نشسته
چهارم اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ فِي السَّمَاءِ لَيَطَّلِعُونَ إِلَى الْوَاحِدِ وَالِاثْنَيْنِ
وَالثَّلَاثَةِ وَهُمْ يَذْكُرُونَ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ قَالَ فَتَقُولُ أَمَا تَرَوْنَ إِلَى هَؤُلَاءِ فِي قِلَّتِهِمْ وَكَثْرَةِ
عَدُوِّهِمْ يَصِفُونَ فَضْلَ آلِ مُحَمَّدٍ قَالَ فَتَقُولُ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى مِنَ الْمَلَائِكَةِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ
مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ **شرح** ذکر واحد باعتبار اینست که گاهی مجلسی یک کس ذکر فضیلت میکند و دیگران گوش میکنند یا باعتبار
اینکه با خود در فکر است یا در تصنیفات و مانند اینها فی قلتهم بمعنی مع است الوصف شناختن و بیان کردن و هر دو اینجا
مناسب است ذلک تا آخر اقتباس از سوره جمعه است و مشار الیه ذلک اینجا مصدر یصفون است و در سوره جمعه مصدر فعل
منفی در لما یلحقوا است یا برا یکه و آخرین عطف باشد بر رسولا و عبارت از آل محمد باشد که اوصیای او یند و ضمیر منهم راجع
با امیین باشد و من برای تبعیض باشد و ضمیر لما یلحقوا راجع با امیین باشد و ضمیر بهم راجع با آخرین باشد و معنی لحوق بایشان رسیدن
فضل ایشان و تصدیق امامت ایشان باشد **یعنی** روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که طایفه از فرشتگان

وان بشارت مؤمنانست چنانچه گذشت در کتاب الصلوة در حدیث چهارم باب هفتاد و یکم که باب القراءة یوم الجمعة ولیلتها فی الصلوات است

بجا از معنی تاملی

کردن آسمانند هر آینه نگاه میکنند سوی یکی و دو و سه و ایشان یاد میکنند فضیلت امامت آل محمد را که ایشانند تزکیه کنندگان مردان خود و تعلیم کنندگان کتاب و حکمت و محالست که زمین و آسمان بی امامت یکی از ایشان برپای و قرار و مدار ماند امام گفت پس آن جماعه طایفه دیگر از ملائکه آسمان میگویند بر سبیل تعجب که آیا نگاه نمیکنید سوی این جماعت با وجود کمی ایشان و بسیاری مخالف ایشان میشناسند فضیلت و امامت آل محمد را امام گفت پس میگویند طایفه دیگر از فرشتگان آن شناخت فضیلت آل محمد فضل الله تعالی است میدهد آنرا بتوفیق خود بهر که میخواهد و الله تعالی صاحب فضل بزرگست **متن** عن میسّر عن ابی جعفر علیه السّلم

قال قال لی اتخلون و تتحدّثون و تقولون ما شئتم فقلت ای والله انّا لنخلو و نتحدّث و نقول ما شئنا فقال اما والله لوددت انّی معکم فی بعض تلک المواطن اما والله انّی لاحبّ ریحکم و ارواحکم و انّکم علی دین الله و دین ملائکته فاعینوا بورع و اجتهاد **شرح**

الریح بکسر را بی نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین و حا بی نقطه قوت و غلبه و بوی و همه اینجا مناسبست الارواح بکسر همزه جمع روح باب افعال برگردانیدن حق کسی برای کسی **یعنی** روایتست از میسّر بضم میم و فتح یا دو نقطه در پایین و تشدید سین بی نقطه مکسوره ابن عبد العزیز از امام محمد باقر علیه السلم گفت که امام گفت مرا آیا شما شیعیان امامیه در خلوت می نشینید و گفتگو میکنید و میگویید آنچه را که خواسته اید مثل تبرا از ائمه ضلالت و پیروان ایشان پس گفتم آری بخدا قسم که هر آینه ما در خلوت می نشینیم و گفتگو میکنیم و میگوییم آنچه را که خواسته ایم پس گفت آگاه باش بخدا قسم که هر آینه دوست داشتم که من با شما باشم در بعض آن مجالس آگاه باش بخدا قسم که هر آینه دوست میدارم قوت شما را و بوی خوش شما را که شما بر دین اسلامید که مرضی الله تعالی و مرضی فرشتگان اوست پس مدد کنید دین خود را باجتناب از معاصی و جهد در طاعات

متن عن ابی عبد الله علیه السّلم قال ما اجتمع ثلاثة من المؤمنین فصاعدًا الّا حضر من الملائکة مثلهم فان دعوا بخیر امّنوا و ان استعاذوا من شرّ دعوا الله لیصرفه عنهم و ان سألوا حاجة تشفّعوا الی الله و سألوه قضاءها و ما اجتمع ثلثة من الجاحدین الّا حضرهم عشرة اضعافهم من الشیاطین فان تکلّموا تکلّم الشیاطین بنحو کلامهم و اذا ضحکوا ضحکوا معهم و اذا نالوا من اولیاء الله نالوا معهم **شرح** صاعدا منصوبست بحالیت و عامل آن محذوفست و جوبا بتقدیر فاذهب فی العدد صاعدا و صاعدا عبارت از کثرت علم و حلم و عبادت و مانند آنهاست امنوا بصیغه ماضی معلوم باب تفعیل التامین گفتن آمین بمعنی طلب استجابت دعا الاولیا ائمه و دوستان ویند و اینجا مناسبست **یعنی** روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت جمع نمیشوند سه کس از مؤمنان پس بود در عدد ایشان الا روند و یابند که بیشتر نیز حکم آن دارد مگر اینکه حاضر میشوند نزد ایشان از جمله فرشتگان مثل ایشان در عدد پس اگر طلب خیر کنند برای خود طلب استجابت دعا میکنند و اگر طلب پناه دادن از شر کنند دعا میکنند فرشتگان الله تعالی را تا گرداند آن شر را از ایشان و اگر طلب کنند حاجتی از حاجتهای دنیا را شفاعت میکنند فرشتگان بسوی الله تعالی و طلب میکنند از الله تعالی بر آوردن آن حاجت را و جمع نمیشوند سه کس از جمله منکران امامت اهل البیت علیهم السلم مگر اینکه حاضر میشوند نزد ایشان ده برابر ایشان از شیاطین اشارتست بکثرت بازار مخالفان و رواج

مذکورست در کتاب الروضه در ربع دوم عشر ششم که انی لاحب ریاحکم و ارواحکم در یاء ریاح بکسر را جمع ریح است مثل بئر و بیار یعنی بوی خوش و عبارت از قصدهای صحیح کردن و نیات و علامات است نیکو از اعمال ایشان ... باب منهم ... است الارواح بفتح همزه و سکون را و حا بی نقطه جمع روح بفتح را و سکون واو مثل قول و اقوال نفسیها از نور معرفت و مانند آن ... بر قصه ... شما از روح ...

نالوا معهم

و نگاه داشتن ایشان تا ظهور مهدی علیه السلم پس اگر سخن گویند ضلالت سخن میگویند شیاطین مانند سخن ایشان یا همچنین که حرف میزنند ایشان در آن سخن و چون خنده کنند باهل حق خنده میکنند شیاطین با ایشان و چون دشنام دهند ائمه الله تعالی را دشنام میدهند شیاطین با ایشان مثل شعرها که در سفاهت منظرانیم علیه السلم گفته اند **متن** فمن ابتلی من المؤمنین بهم فاذا خاضوا فی ذلک فلیقم و لا یکن شرک شیطان و لا جلیسه فانّ غضب الله عزّ و جلّ لا یقوم له شیء و لعنته لا یردّها شیء ثمّ قال صلوات الله علیه فان لم یستطع فلینکر بقلبه و لیقم و لو حلب شاة او فواق ناقة **شرح** فاذا خاضوا فی ذلک اشارتست بآیت سوره انعام و اذا رأیت الذین یخوضون فی آیاتنا فاعرض عنهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره و بآیت نساء قد نزّل علیکم فی الکتاب تا آخر و بیان شده در حدیث اول باب بیست و هفتم و می آید در حدیث ششم و دوازدهم باب صد و شصت و سیوم الشرک بکسر شین با نقطه و سکون را بی نقطه شریک و الجلیس اشارتست بآنکه نشستن بی شریک شدن در گفتگو و بی کوشش انداختن حکم کوشش انداختن و شریک شدن دارد هر گاه بی ضرورت باشد حلب مصدرست و منصوبست بظرف زمان بتقدیر زمان حلب و همچنین است فواق الفواق بضم فا در زمان که میان دو دوشیدن است از پستان و گذاشتن بر آنست مدتی وقت دوشیدن **یعنی** پس هر که بسبب ضرورتی مبتلا شود از جمله مؤمنان بمجلس آن منافقان پس چون طعن کنند در آنچه مذکور شد که اولیاء الله باشند پس باید که برخیزد و باید که نشود شریک شیطان در گفتگو و نه همنشین او که گوش انداز گفتگوی او چه بدرستی که غضب الله عز و جل را تاب نمی آورد هیچ چیز بعد از آن گفت امام صلوات الله علیه پس اگر بسبب شدت تقیه نتواند برخاست پس باید که در دل تبرا از ایشان کند و باید که بهانه نمی الجمله برخیزد اگر میسر شود هر چند که بمقدار دوشیدن گوسفندی باشد مثل تعجیل کردن یا بمقدار برداشتن و گذاشتن دست بر پستان شتری باشد مثل باندیا و مثل بحری که زیادتی زمین باشد **متن** سمعت ابا الحسن علیه السّلم یقول لیس شیء انکی لابلیس و جنوده من زیارة الاخوان فی الله بعضهم لبعض قال و انّ المؤمنین یلتقیان فیذکران الله ثمّ یذکران فضلنا اهل البیت فلا یبقی علی وجه ابلیس مضغة لحم الّا تخدّد حتّی انّ روحه لتستغیث من شدّة ما یجد من الالم فتحسّ ملائکة السّماء و خزّان الجنان فیلعنونه حتّی لا یبقی ملک مقرّب الّا لعنه فیقع خاسئًا حسیرًا مدحورًا **شرح** انکی بنون و الف افعل التفضیل از باب ضرب النکایه بکسر نون کشتن و جراحت کردن دشمن و پوست کندن جراحت و همه اینجا مناسبست و مراد از ارکاندن تشابه با اختصاص است المضغه بضم میم و سکون ضاد با نقطه و فتح غین با نقطه پاره گوشتی که بقدر خاییدن باشد و استعمال مضغه لحم در ابلیس که از جن است بر سبیل استعارت است تخدّد بتا و خا با نقطه و دو دال بی نقطه بصیغه مضارع معلوم غایب باب تفعّل مرفوعست یکی از دو تا محذوف شده التخدد در هم کشیده شدن و لاغر شدن الخاسئ بخا با نقطه و سین بی نقطه و همزه اسم فاعل باب منع و علم ذلیل و دور از مطلوب الحسیر بحا بی نقطه و سین بی نقطه و را بی نقطه بصیغه فعیل باب علم صاحب حسرت یا از باب نصر و ضرب و امانده کرده شده و از آزار بسیار المدحور بدال بی نقطه و حا بی نقطه و را بی نقطه دور کرده شده و از رحمت الهی و مانند آن **یعنی** شنیدم از امام موسی کاظم علیه السلم میگفت نیست چیزی آزار کننده تر ابلیس را

سوره

[illegible]

و بعضت السید ... از ... بحکم ...

بالمقدار دوشیدن ... بر ...

داشته‌های او را و زیارت برادرانی که برادری ایشان در راه خدا باشد بعضی ایشان بعضی دیگر را امام گفت و بدرستی که دو مؤمن هم
ملاقات میکنند پس یاد میکنند ربوبیت الله تعالی میکنند بعد از آن یاد میکنند فضیلت امامت ما اهل بیت را پس باقی نمیماند بر روی هیچ یک از ایشان
گوشتی کم ... که در هم کشیده میشود تا اینکه بروح پلید او هر آینه یاد میکنند از بختی که فحش می‌آید از در دست احساس
میکنند فرشتگان آسمان و خزینه داران بهشت که او چه در دارد و دست لعنت میکنند او را بسبب ذاتی و اراده فساد او تا نجسی
که نماند فرشته مقربی مگر آنکه لعنت میکند او را پس می‌افتد بار رسیده مطلب حسرت زده و دور کرده شده و **باب هشتاد و دوم**
باب ادخال السرور علی المؤمن شرح این باب بیان فضیلت داخل ساختن خوشحالی بر مؤمن است و در این باب
یازده حدیث است **اول اصل** قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ سَرَّ مُؤْمِناً فَقَدْ سَرَّنِي وَمَنْ سَرَّنِي فَقَدْ سَرَّ اللّٰهَ
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که خوشحال کند مؤمنی را پس بتحقیق خوشحال کرده مرا و هر که خوشحال کند مرا پس بتحقیق خوشحال
کرده الله تعالی را بیان شد در حدیث ششم باب ... و سیوم کتاب التوحید که الله تعالی متصف بخوشحالی و مانند آن نمیشود و حقیقت ...
مجاز و مبنی بر خلط او لیای او با ورست **دوم اصل** عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ تَبَسُّمُ الرَّجُلِ فِي وَجْهِ أَخِيهِ حَسَنَةٌ
وَصَرْفُهُ الْقَذَى حَسَنَةٌ وَمَا عُبِدَ اللّٰهُ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللّٰهِ مِنْ إِدْخَالِ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ
شرح القذی بفتح قاف و دال بی نقطه و الف آنچه در چشم افتد و آزار کند و بکسر قاف خاک و غبار نرم و هر دو اینجا مناسبست و
آزردگی است **یعنی** روایت است از امام محمد باقر علیه السلام که لب خندیدن مرد در روی برادر مؤمن خود حسنه است و دور گردانیدن مرد آزردگی را
از برادر مؤمن خود حسنه است و عبادت کرده نشده الله تعالی بعبادتی که محبوب‌تر باشد سوی الله تعالی از داخل کردن خوشحالی بر مؤمن
آزمود و مراد این است که آن محبوب‌تر از جمیع عبادات است که از جنس خوشحال کردن باشد پس منافات ندارد با احادیثی که در ذکر افضل بودن
غیر ادخال سرور است **سوم اصل** سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ فِيمَا نَاجَى اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ عَبْدَهُ مُوسَى
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ لِي عِبَاداً أُبِيحُهُمْ جَنَّتِي وَأُحَكِّمُهُمْ فِيهَا قَالَ يَا رَبِّ وَمَنْ هٰؤُلَاءِ الَّذِينَ تُبِيحُهُمْ
جَنَّتَكَ وَتُحَكِّمُهُمْ فِيهَا قَالَ مَنْ أَدْخَلَ عَلَى **شرح** احکمهم بصیغه مضارع متکلم وحده از باب تفعیل است **یعنی** شنیدم از امام
محمد باقر علیه السلام میگفت بدرستی که در جمله آنچه وحی بی واسطه کرده الله عز و جل با آن بنده خود موسی علیه السلام را گفت بدرستی که مرا
بندگانی اند که مباح میکنم برای ایشان مجموع بهشت خود را و حاکم میکنم ایشان را در آن موسی گفت ای صاحب کل اختیار من و کیانند
آن جماعتی که مباح میکنی برای ایشان بهشت خود را و حاکم میکنی ایشان را در آن گفت هر که داخل کرد بر مؤمنی خوشحالی را **اصل**
ثُمَّ قَالَ إِنَّ مُؤْمِناً كَانَ فِي مَمْلَكَةِ جَبَّارٍ فَوَلِعَ بِهِ فَهَرَبَ مِنْهُ إِلَى دَارِ الشِّرْكِ فَنَزَلَ بِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ
الشِّرْكِ فَأَظَلَّهُ وَأَرْفَقَهُ وَأَضَافَهُ فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ أَوْحَى اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي
لَوْ كَانَ لَكَ فِي جَنَّتِي مَسْكَنٌ لَأَسْكَنْتُكَ فِيهَا وَلٰكِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَى مَنْ مَاتَ بِي مُشْرِكاً وَلٰكِنْ
يَا نَارُ هِيدِيهِ وَلَا تُؤْذِيهِ وَيُؤْتَى بِرِزْقِهِ طَرَفَيِ النَّهَارِ قُلْتُ مِنَ الْجَنَّةِ قَالَ مِنْ حَيْثُ شَاءَ اللّٰهُ
شرح ولع بعین بی نقطه بصیغه ماضی معلوم باب منع است الولع بفتح واو و فتح لام سبکی و کجی کردن و دروغ و راه وستن ...
بکسر ها و سکون یاء دو نقطه در پایین یا بفتح ها و تشدید یاء مکسوره بصیغه امر حاضر معتل العین یائی باب ضرب یا باب تفعیل است

والبید

در کتاب التوحید م

عنده م

گفت م

انه م

مؤمن سرورا م

والتبعید ترسانیدن و مضطرب کردن یوتی بصیغه مجهول باب ضرب است برزقه باب فاعلست و باء برای تعدیه است **یعنی** بعد از آن
امام علیه السلام گفت بدرستی که مؤمنی بود در مملکت پادشاه ظالمی از خلفای ضلالت پس سبکی کرد با او پس گریخت از او سوی مملکت اهل
شرک پس فرود آمد بخانه مردی از اهل شرک پس پناه داد او را و همواری کرد با او و مهمانی کرد او را پس چون وفات آمد او وحی کرد
الله عز و جل سوی او که قسم بعزت من و بزرگی من که اگر بمقتضای حکمت ممکن میبود که ترا در جنت من جائی باشد هر آینه جا میدادم
ترا و لیکن جنت من حرام است بر هر که مرد در حالی که شریک کرده باشد با من دیگری را در عبادت و لیکن ای آتش جهنم بترسان او را
و آزار مکن او را و آورده میشود رزق آن مشرک در اول و آخر روز گفتم آیا از بهشت گفت از هر جائی که خواسته ... میخواهد الله تعالی
که از بهشت نیست **چهارم اصل** قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ إِدْخَالُ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
شرح مضمون این گذشت در حدیث دوم این باب **پنجم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَوْحَى اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ الْعَبْدَ مِنْ عِبَادِي لَيَأْتِينِي بِالْحَسَنَةِ فَأُبِيحُهُ جَنَّتِي فَقَالَ دَاوُدُ يَا رَبِّ وَمَا تِلْكَ الْحَسَنَةُ
قَالَ يُدْخِلُ عَلَى عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ سُرُوراً وَلَوْ بِتَمْرَةٍ قَالَ دَاوُدُ يَا رَبِّ حَقٌّ لِمَنْ عَرَفَكَ أَنْ لَا يَقْطَعَ
رَجَاءَهُ مِنْكَ **شرح** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت که امام گفت وحی کرد الله عز و جل سوی داود
علیه السلام که بدرستی که گاهی بنده از بندگان من هر آینه می‌آورد نزد من یک حسنه را پس مباح میکنم برای او کل جنت خود را چنانچه بیان شد
در حدیث سوم پس گفت داود ای صاحب کل اختیار من و چیست آن حسنه گفت اینکه داخل کند بر بنده من که مؤمن باشد خوشحالی را
هر چند که بسبب خرما باشد گفت داود که ای صاحب کل اختیار من لازم است برای کسی که شناخت ترا که کریم و رحیمی اینکه نبرد امید خود را
از تو **ششم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَا يَرَى أَحَدُكُمْ إِذَا أَدْخَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُرُوراً أَنَّهُ عَلَيْهِ أَدْخَلَهُ
فَقَطْ بَلْ وَاللّٰهِ عَلَيْنَا بَلْ وَاللّٰهِ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ **شرح** لا یری نفی بمعنی نهی است و قط بفتح
قاف و سکون طاء است **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت باید که اعتقاد نکند یکی از شما چون داخل کند بر مؤمنی خوشحالی را
اینکه بر او داخل کرده و بس بلکه بخدا قسم که داخل کرده بر ما نیز بلکه بخدا قسم که داخل کرده بر رسول الله صلی الله علیه و آله نیز **هفتم اصل** عَنْ أَبِي
جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ إِدْخَالُ السُّرُورِ عَلَى
الْمُؤْمِنِ شَبْعَةُ مُسْلِمٍ أَوْ قَضَاءُ دَيْنِهِ **شرح** شبعه بفتح شین با نقطه و سکون باء یک نقطه و عین بی نقطه و تاء وحدت مجرور و عطف بیان
یا بدل السرور است بمعنی سیر شدن و بضم شین طعامی که بمقدار یک سیر شدن باشد مسلم بمعنی مؤمن است و تبدیل لفظ برای اشارت است
بظاهر ایمان که کافیست در حصول ثواب **یعنی** روایت است از امام محمد باقر علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت که بدرستی که
محبوب‌تر عملها سوی الله عز و جل داخل کردن خوشحالیست بر مؤمن آن خوشحالی که سیر شدن مؤمنی است یا ادا شدن قرض او است
هشتم اصل قَالَ أَبُو عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ إِذَا بَعَثَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنَ مِنْ قَبْرِهِ خَرَجَ مَعَهُ مِثَالٌ
يَقْدُمُهُ أَمَامَهُ كُلَّمَا رَأَى الْمُؤْمِنُ هَوْلاً مِنْ أَهْوَالِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ قَالَ لَهُ الْمِثَالُ لَا تَفْزَعْ وَلَا تَحْزَنْ
وَأَبْشِرْ بِالسُّرُورِ وَالْكَرَامَةِ مِنَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يَقِفَ بَيْنَ يَدَيِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فَيُحَاسِبُهُ حِسَاباً
يَسِيراً وَيَأْمُرُ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمِثَالُ أَمَامَهُ فَيَقُولُ لَهُ الْمُؤْمِنُ يَرْحَمُكَ اللّٰهُ نِعْمَ الْخَارِجُ خَرَجْتَ مَعِي

عن عبد الله بن سنان

از عبدالله بن سنان م

عن ابی الجارود م

از ابو الجارود م

مِن قَبرِي وَما زِلتَ تُبَشِّرُني بِالسُّرُورِ وَالكَرامَةِ مِنَ اللّهِ حَتّى رَأَيتُ ذلِكَ فَيَقُولُ مَن أَنتَ فَيَقُولُ أَنا السُّرُورُ الَّذِي كُنتَ أَدخَلتَهُ عَلى أَخِيكَ المُؤمِنِ فِي الدُّنيا خَلَقَنِي اللّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنهُ لِأُبَشِّرَكَ شرح المثال بکسر میم و ثاء سه نقطه مانند و مراد اینجا شبحی است که مانند است با عملی که در دنیا از صادر شده و اگر چه از مختلف در حقیقت باشند چه مثال جوهر است و عمل عرض است یقدم بصیغه مضارع غائب معلوم باب نصر است اما مه منصوب و ظرف مکان است و مراد اینجا این است که بسیار دور نیست الهول بفتح ها و سکون واو ترسیدن و مراد اینجا هولناک است لا تفزع الفاء و زای نقطه و عین بی نقطه بصیغه نهی حاضر باب منع و علم است و لا تحزن بصیغه نهی حاضر باب علم است ابشر باب افعال بشین بانقطه و را بی نقطه بصیغه امر حاضر باب حاضر افعال است الف مفتوح است و باقی افعال مرفوعات الکرامه بفتح کاف گرامی بودن من الله عز و جل عبارت از موقف حساب است حل دراما السرور مجازست زیاده کردن کنت بر ماضی برای بعد زمان ماضی است از زمان حلفی یا از استیناف برای بیان حقیقت حال مجاز است من در منه برای سببیت است و میتواند بود که برای ابتدا باشد و حاصل هر دو یکی است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام در حدیثی طولانی که چون برانگیزاند الله تعالی مؤمن را از قبر او بیرون آید با او صورتی که سابق بر او رود در پیش او و در هر بار که میبیند مؤمن هولناکی را از هولناکهای روز قیامت گوید او را آن صورت که مضطرب مشو و اندوهگین مباش که این برای تو نیست و صاحب مژده شو بخوشحالی و گرامی بودن از جانب الله عز و جل تا ایستاده شود مؤمن در عرصه حساب قیامت پس حساب میکند الله عز و جل با او حسابی آسان که سخت گیری در آن نیست و صلوات میکند ملائکه با او که سوی جنت برده شود و این صورت در پیش اوست تا جنت پس میگوید آن صورت را مؤمن رحمت کناد ترا الله تعالی خوب بیرون آینده تو بیان این انکه بیرون آمدی با من از قبر من و پیوسته مژده میدادی مرا بخوشحالی و گرامی بودن از جانب الله تعالی تا انکه دیدم آنچه را مژده داده بودی پس مؤمن میگوید کیستی تو پس صورت میگوید من آن خوشحالیم که داخل کردی بر برادر مؤمن خود در دنیا بیان این انکه آفرید مرا الله عز و جل بسبب آن تا خوشحال کنم ترا اصل عَن مُحَمَّدِ بنِ جُمهُورٍ قالَ كانَ النَّجاشِيُّ وَهُوَ رَجُلٌ مِنَ الدَّهاقِينِ عامِلاً عَلَى الأَهوازِ وَفارِسَ فَقالَ بَعضُ أَهلِ عَمَلِهِ لِأَبِي عَبدِ اللّهِ عليه السلام إِنَّ فِي دِيوانِ النَّجاشِيِّ عَلَيَّ خَراجاً وَهُوَ مُؤمِنٌ يَدِينُ بِطاعَتِكَ فَإِن رَأَيتَ أَن تَكتُبَ لِي إِلَيهِ كِتاباً قالَ فَكَتَبَ إِلَيهِ أَبُو عَبدِ اللّهِ عليه السلام بِسمِ اللّهِ الرَّحمنِ الرَّحِيمِ سُرَّ أَخاكَ يَسُرَّكَ اللّهُ شرح نجاشی بفتح و کسر نون و تخفیف جیم و الف و تشدید یاء است الدهاقین بفتح دال بی نقطه جمع دهقان بکسر دال و سکون ها و قول اهل زراعت در ده و اهواز بفتح همزه و سکون ها و آخر شین زای نقطه نام محل است میان بصره و فارس شامل بشهرها و حوزه و رامهرمز و مانند آنها الدیوان بکسر دال بی نقطه و گاهی مفتوح میباشد دفتری که در آن اسم لشکر و مواجب ایشان باشد الخراج بفتح خاء با نقطه و راء بی نقطه و الف و جیم مالی که پادشاه و از املاک مردم میگیرد و کرایه زمین مفتوح العنوه و برای ان راست محذوف است بتقدیر فقضنی یعنی روایت است از محمد بن جمهور گفت بود نجاشی و او مردی است از روستائیان عامل خراج بر اهواز و فارس پس گفت بعض اهل مواضعی که در تحت عمل او بود امام جعفر صادق علیه السلام را که بدرستی که در دفتر نجاشی بر گردن من خراجی است یعنی که حواله کرده و تحصیل ازو خواسته و او مؤمن است اعتقاد بفرض طاعت تو دارد پس اگر صلاح دانی که

نویسی برای من بسوی او مکتوبی نفع میرساند مرا محمد گفت پس نوشت بسوی او امام جعفر صادق علیه السلام بسم الله الرحمن الرحیم خوشحال کن برادر مؤمن خود را تا خوشحال کند ترا الله تعالی اصل قالَ فَلَمّا وَرَدَ الكِتابُ عَلَيهِ دَخَلَ عَلَيهِ وَهُوَ فِي مَجلِسِهِ فَلَمّا خَلا ناوَلَهُ الكِتابَ وَقالَ هذا كِتابُ أَبِي عَبدِ اللّهِ عليه السلام فَقَبَّلَهُ وَوَضَعَهُ عَلى عَينَيهِ وَقالَ لَهُ ما حاجَتُكَ قالَ خَراجٌ عَلَيَّ فِي دِيوانِكَ فَقالَ لَهُ وَكَم هُوَ قالَ عَشَرَةُ آلافِ دِرهَمٍ فَدَعا كاتِبَهُ وَأَمَرَهُ بِأَدائِها عَنهُ ثُمَّ أَخرَجَهُ مِنها وَأَمَرَ أَن يُثبِتَها لَهُ لِقابِلٍ شرح ورد بصیغه ماضی معلوم باب نصر است الورود مشرف بر چیزی شدن الکتاب مرفوع و فاعل ورد است و ظاهر این است که بجای الکتاب بالکتاب بوده و در ورد ضمیر مستتر راجع ببعض اهل عمله باشد ضمیر علیه بهر دو جا راجع بنجاشی است ضمیر دخل راجع ببعض اهل عمله است الاداء بفتح همزه و تخفیف دال بی نقطه اسم تأدیه یعنی رسانیدن ضمیر عنه راجع بنجاشی است و ضمیر مستتر در اخرجه راجع بنجاشی و بارز راجع ببعض اهل عمله است واو در وامر برای عطف تفسیر است ضمیر امر راجع بنجاشی است یثبتها بسه نقطه و بایک نقطه و تاء دو نقطه در بالا بصیغه مضارع معلوم باب افعال یا باب تفعیل است و ضمیر مستتر راجع بکاتب است الاثبات و التثبیت بر جا کردن و مراد اینجا مواجب یا سیورغال کردن است تا دیگر دگرگون نشود و او دست صاحب ملک بر جا باشد لام در لقابل بمعنی من ابتدائیه است یعنی محمد گفت پس چون مشرف شد آمد با مکتوب که داخل شود بنجاشی داخل شد بر او بر حالی که او در مجلس حکومت خود و کثرت مردم بود پس چون مجلس خالی شد داد مکتوب را او گفت این مکتوب امام جعفر صادق علیه السلام است پس نجاشی بوسید مکتوب را و گذاشت آن را بر دو چشم خود و گفت او را که چیست حاجت تو گفت خراجی که بر منست در دفتر تو یعنی که حواله شده بر من پس گفت او را و چند است آن خراج گفت ده هزار درهم پس نجاشی طلب کرد نویسنده خود را و امر کرد نویسنده را برسانیدن ده هزار درهم از جانب نجاشی بتحصیلداران یا یعنی که حواله بر خزانه نجاشی کرد تا تسلیم آن مرد نماید و او بتحصیلداران دهد چون در آن سال حواله شده بود و بر گردانیدن باعث شهرت میشد بعد از آن بیرون کرد آن مرد را از ده هزار درهم یا بیرون کرد آن مرد را از آن و امر کرد نویسنده را که مواجب یا سیورغال امرو کند از ابتدای سال آینده تا دگرگون نشود اصل ثُمَّ قالَ لَهُ سَرَرتُكَ فَقالَ نَعَم جُعِلتُ فِداكَ ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِمَركَبٍ وَجارِيَةٍ وَغُلامٍ وَأَمَرَ لَهُ بِتَختِ ثِيابٍ فِي كُلِّ ذلِكَ يَقُولُ هَل سَرَرتُكَ فَيَقُولُ نَعَم جُعِلتُ فِداكَ فَكُلَّما قالَ نَعَم زادَهُ حَتّى فَرَغَ ثُمَّ قالَ لَهُ احمِل فُرُشَ هذا البَيتِ الَّذِي كُنتُ جالِساً فِيهِ حِينَ دَفَعتَ إِلَيَّ كِتابَ مَولايَ الَّذِي ناوَلتَنِي فِيهِ وَارفَع إِلَيَّ حَوائِجَكَ قالَ فَفَعَلَ وَخَرَجَ الرَّجُلُ فَصارَ إِلى أَبِي عَبدِ اللّهِ عليه السلام بَعدَ ذلِكَ فَحَدَّثَهُ بِالحَدِيثِ عَلى جِهَتِهِ فَجَعَلَ يُسَرُّ بِما فَعَلَ فَقالَ الرَّجُلُ يا ابنَ رَسُولِ اللّهِ كَأَنَّهُ قَد سَرَّكَ ما فَعَلَ بِي فَقالَ إِي وَاللّهِ لَقَد سَرَّ اللّهَ وَرَسُولَهُ شرح التخت بفتح تاء دو نقطه در بالا و سکون خاء با نقطه و تاء دو نقطه در بالا ظرفی و مانند آن که نگاه داشته میشود در آن جامهای و ختم فرغ بفاء و زای با نقطه و عین بی نقطه بصیغه ماضی معلوم باب منع و علم است و ضمیر راجع ببعض اهل عمله است الفزع بفتح فاء و فتح زای اضطراب از تنگی حوصله و میتواند بود که با راء بی نقطه و غین با نقطه از باب نصر و منع و علم باشد و ضمیر راجع بنجاشی باشد و حاصل هر دو یکیست جعل بمعنی شرع است و ضمیر راجع بامام علیه السلام است یسر بصیغه مجهول است ضمیر فعل راجع

ورود کنایه از عبارتست از ورود دارنده الکتاب و الله اعلم

بخاشی است و جامه با محمد و رفت یعنی بعد از آن نجاشی گفت او را آیا خوشحال کردم ترا پس آمد گفت آری قربانت شوم بعد از آن
امر کرد برای او بخصوص مبلغی برای سواری و کنیزی و غلامی و امر کرد برای او بصندوقچه جامه‌هایی که بپوشد در هر امر کردن میگفت آیا خوشحال
کردم ترا پس آمد میگفت آری قربانت شوم پس او هر بار که گفت آری زیاد کرد برای او عطا را تا آنکه حوصله او تنگی کرد و
مضطرب شد و گفت آری بعد از آن گفت او را بردار فرش این خانه را که بودم نشسته بر آن وقتی که دادی مرا مکتوب
که عطا کردی مرا و آن را عرض کن سوی من بعد از این هر حاجتی را که داشته باشی محمد گفت پس برداشت فرش را و بیرون
آمد و پس رفت سوی امام جعفر صادق علیه السلم بعد از آن پس حکایت کرد او را با آن سرگذشت بر نهجی که واقع شده بود پس
امام علیه السلم و سیدم شگفته میشد با آنچه کرد نجاشی پس گفت ای مرد ای پسر رسول الله گویا که شاد شد که بحقیقتی خوشحال کرد او را — شروع کردم
آنچه نجاشی کرد با من پس امام گفت آری بخدا قسم که هر آینه خوشحال کرد الله تعالی و رسولش را دهم حدیث سألت ابا عبد الله
علیه السلم عن حق المؤمن علی المؤمن فقال حق المؤمن اعظم من ذلک لو حدثتکم لکفرتم
ان المؤمن اذا خرج من قبره خرج معه مثال من قبره یقول له ابشر بالکرامة من الله و
والسرور فیقول له بشرک الله بخیر قال ثم یمضی معه یبشره بمثل ما قال واذا مر
بهول قال لیس هذا لک واذا مر بخیر قال هذا لک فلا یزال معه یؤمنه مما یخاف
ویبشره بما یحب حتی یقف معه بین یدی الله عز وجل فاذا امر به الی الجنة قال له المثال
ابشر فان الله عز وجل قد امر بک الی الجنة قال فیقول من انت رحمک الله تبشرنی من حین
خرجت من قبری وآنستنی فی طریقی وخبرتنی عن ربی قال فیقول انا السرور الذی کنت تدخله علی اخوانک فی الدنیا — آنام
خلقت منه لابشرک واونس وحشتک شرح مشار الیه ذلک خیال یا مثال است که سهل خواهد بود بجا آوردن حق مؤمن لکفرتم بصیغه ماضی معلوم
باب تفعیل یا باب نصر است و بنابر اول مراد تکفیر مخاطبین اکثر مؤمنان است بنای اشکال قیام بحقوق ایشان که لازم میشود اگر تصدیق
ایمان ایشان کنند و بنابر دوم مراد پوشانیدن حق و مخالفت داشتن است و میتواند بود که مراد این باشد که از بسیاری عظمت
آن حق و رنگینی سخن مراد کافر میشوید یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلم را از حق مؤمن بر مؤمن تا عمل کنم بآن پس گفت حق
مؤمن بزرگتر از آنست که خیال کردی اگر خبر کنم شما را هر آینه کافر میشوید و مضمون باقی حدیث گذشت در حدیث ششم این باب یازدهم حدیث
قال رسول الله صلی الله علیه واله احب الاعمال الی الله سرور تدخله علی مؤمن تطرد عنه جوعته
او تکشف عنه کربته شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله محبوبتر عملها سوی الله تعالی خوشحالی است که داخل سازی
مؤمنی یا بروش که برطرف کنی از او گرسنگی او را یا دور کنی از او تنگی او را امثال دوازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم
قال من ادخل علی مؤمن سرورا خلق الله عز وجل من ذلک السرور خلقا فیلقاه عند موته فیقول
له ابشر یا ولی الله بکرامة من الله ورضوان ثم لا یزال معه حتی یدخله قبره فیقول له مثل
ذلک فاذا بعث یلقاه فیقول له مثل ذلک ثم لا یزال معه عند کل هول یبشره ویقول له مثل
ذلک فیقول له من انت رحمک الله فیقول انا السرور الذی ادخلته شرح مضمونش گذشت در حدیث ششم — علی اخلائه م

بلغ

[illegible]

سیزدهم حدیث عن عبد الله بن سنان قال کان رجل عند ابی عبد الله علیه السلم فقرا هذه الایة والذین یؤذون
المؤمنین والمؤمنات بغیر ما اکتسبوا فقد احتملوا بهتانا واثما مبینا قال فقال ابو
عبد الله علیه السلم فما ثواب من ادخل علیه السرور فقلت جعلت فداک عشر حسنات
فقال ای والله والف الف حسنة شرح روایت است از عبد الله بن سنان گفت بود مردی نزد امام جعفر صادق
علیه السلم پس خواند آن مرد یا امام علیه السلم این آیه را از سوره احزاب الجماعت که آزار میکنند مردان مؤمن و زنان مؤمنه را بسبب
گناهی که کرده باشند پس بر دوش خود گرفته اند بهتان را و گناهی ظاهر را که بهتان باشد راوی عبد الله گفت پس گفت امام جعفر صادق
علیه السلم پس چیست ثواب کسی که داخل کند بر مؤمن خوشحالی را پس گفتم قربانت شوم ده حسنه پس امام گفت آری بخدا قسم و هزار
هزار حسنه یا بمعنی که ده حسنه که از هر عمل صالح میباشد ثبت در ضمن هزار هزار حسنه یا بمعنی که متفاوتست افراد ادخال
سرور در صحت نیت و اخلاص قصد پس اقل ثواب آن ده حسنه است و اکثر ثواب آن هزار هزار حسنه است چهاردهم حدیث عن
ابی عبد الله علیه السلم قال من ادخل السرور علی مؤمن فقد ادخله علی رسول الله صلی الله
علیه واله ومن ادخله علی رسول الله صلی الله علیه واله فقد وصل ذلک الی الله وکذلک من ادخل علیه کربا
پیوسته — شرح وصل بصیغه ماضی معلوم باب ضرب یا بصیغه الوصل والتوصیل متصل کردن چیزی بچیزی و ذکر خوشحالی الله تعالی
برای افاده خلطا الله تعالی با اولیا است چنانچه مذکور شد در شرح حدیث اول این باب یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم
گفت هر که داخل کرد خوشحالی را بر مؤمنی پس بتحقیق داخل کرده آن را بر رسول الله صلی الله علیه وآله و هر که داخل کرده آن را بر
رسول الله صلی الله علیه وآله پس بتحقیق رسانیده و آن خوشحالی را سوی الله تعالی و برابر این قیاس است هر که داخل کرد بر مؤمنی غمی پانزدهم حدیث
عن ابی عبد الله علیه السلم قال ایما مسلم لقی مسلما فسره سره الله عز وجل شرح سره با ضمیر منصوب الله
مرفوع است و مضمون این موافق حدیث دوازدهم است و در بعض نسخ ابی بصیر منصوب است و الله منصوب و مضمون کان ظاهر است
از شرح حدیث سابق شانزدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال من احب الاعمال الی الله عز وجل ادخال السرور
علی المؤمن اشباع جوعته او تنفیس کربته او قضاء دینه شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت از
جمله محبوبتر عملها سوی الله عز وجل داخل کردن خوشحالی بر مؤمن آن نموده است مثل سیر کردن گرسنگی او یا برطرف کردن غم او
یا ادا کردن قرض او باب شصت و سیوم باب قضاء حاجة المؤمن شرح این باب بیان فضیلت برآوردن حاجت
مؤمن است و در آن باب هست و هشت اول حدیث عن المفضل عن ابی عبد الله علیه السلم قال لی قال لی یا مفضل
اسمع ما اقول لک واعلم انه الحق وافعله واخبر به علیة اخوانک قلت جعلت فداک وما علیة
اخوانی قال الراغبون فی قضاء حوائج اخوانهم قال ثم قال ومن قضی لاخیه المؤمن حاجة قضی
الله عز وجل له یوم القیمة مائة الف حاجة من ذلک اولها الجنة ومن ذلک ان
یدخل قرابته ومعارفه واخوانه الجنة بعد ان لا یکونوا نصابا وکان المفضل اذا
سأل الحاجة اخا من اخوانه قال له اما تشتهی ان تکون من علیة الاخوان شرح

العلیه بکسر عین مهمله و سکون لام و تخفیف یا دو نقطه در پایین بزرگان مردم و بضم و کسر عین و تشدید لام و تشدید یا غرفه و بنا بر دوم
استعاره خواهد بود باعتبار بلندی مرتبه النصاب بضم نون و تشدید ضاد معجمه جمع ناصب و دشمن امام عالم بجمیع احکام الهی و مراد کسی است
که مستضعف نباشد و بجوز خلو زمان از امام عالم بجمیع احکام کند چه او دشمن خواهد بود اگرچه اظهار محبت کند چنانچه یهود و نصاری دشمن
الله تعالی اند و خود را دوستدار می شمرند یعنی روایت است از مفضل از امام جعفر صادق علیه السلم گفت که گفت مرا ای مفضل بشنو
آنچه را که میگویم ترا و بدان که آن حق است بکار آر آن را و خبر ده آن را به بزرگان برادران مؤمن خود گفتم فدای تو شوم و کیانند بزرگان
مؤمن من گفت جمعی که رغبت دارند در بر آوردن حاجتهای برادران مؤمن خود مفضل گفت بعد از آن امام گفت و هر که بر آورد
برای برادر مؤمن خود حاجتی را بر آورد الله عز و جل برای او در روز قیامت صد هزار حاجت را از جمله آنهاست اول آنها که
بهشت است و از جمله آنهاست اینکه داخل شوند خویشان او و آشنایان او و برادران او در بهشت بشرط اینکه نباشند دشمنان
امام عالم بجمیع احکام الهی و حال مفضل این بود که چون طلب میکرد حاجت خود را از برادری از جمله برادران مؤمن خود میگفت او را
آیا میل داری که باشی از جمله بزرگان برادران مؤمن اوّل اصل عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم قَالَ اِنَّ اللهَ
عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ خَلْقًا مِنْ خَلْقِهِ انْتَجَبَهُمْ لِقَضَاءِ حَوَائِجِ فُقَرَاءِ شِيعَتِنَا لِيُثِيبَهُمْ عَلَى ذَلِكَ
الْجَنَّةَ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ فَكُنْ شرح روایت است از مفضل بن عمر از امام جعفر صادق علیه السلم گفت
بدرستی که الله عز و جل آفرید مخلوقی چند از مخلوقات خود را که برگزید ایشان را برای بر آوردن حاجتهای فقرای شیعه امامیه تا ثواب دهد
ایشان کند برای آن حاجت بر آوردن بهشت را پس اگر استطاعت داشته باشی که باشی از جمله آن برگزیدگان پس باش دوم اصل
ثُمَّ قَالَ لَنَا وَاللهِ رَبَّنَا نَعْبُدُهُ لَا نُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا شرح بعد از آن امام علیه السلم گفت برای ما اوصیای رسول علیه السلم
بخدا قسم که صاحب کل اختیار ماست که عبادت او میکنیم و شریک در حکم نمیکنیم با او چیزی را مخفی نماند که این فقره اشارتست به
تخصیص فقرای شیعه ائمه معصومین علیهم السلم و اشارتست بشرک فقرای غیر شیعه امامیه باعتبار اینکه پیروان ائمه ضلالت شده اند
چون حکم بظن میکنند مشرکند و پیروی مشرک مشرکست و مولانا محمد امین استرابادی رحمه الله تعالی گفته کان هذه العبارة تعریض
الی المفضل و این اشارتست باینکه مفضل بن عمر باعتقاد جمعی از خاصی علمای رجال از تابعان ابو الخطاب محمد بن مقلاص بود
و او دعوای نبوت برای امام جعفر صادق علیه السلم میکرد و در زمان آخر دعوای الوهیت برای امام علیه السلم میکرد و باعتقاد
جمعی دیگر مفضل صحیح المذهب بوده و وکیل امام جعفر صادق علیه السلم بوده و مؤید این می آید در حدیث سیوم و چهارم باب
یکم سیوم اصل عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم قَالَ لَقَضَاءُ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عِتْقِ اَلْفِ رَقَبَةٍ وَخَيْرٌ مِنْ حُمْلَانِ
اَلْفِ فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللهِ شرح الحملان بضم حاء مهمله و سکون میم مصدر باب ضرب بر داشتن و مراد اینجا
کرایه است چنانچه نظیرش می آید در حدیث چهارم باب آینده یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بر آوردن حاجت
مؤمن بهترست از آزاد کردن هزار بنده و بهترست از سوار کردن مستحقان بر هزار اسب در راه الله تعالی چهارم اصل قَالَ اَبُو عَبْدِ اللهِ
عليه السلم لَقَضَاءُ حَاجَةِ امْرِئٍ مُؤْمِنٍ اَحَبُّ اِلَى اللهِ مِنْ عِشْرِينَ حَجَّةً كُلُّ حَجَّةٍ يُنْفِقُ فِيهَا صَاحِبُهَا مِائَةَ اَلْفٍ
شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم هر آینه بر آوردن حاجت مردی که مؤمن باشد محبوبترست سوی الله تعالی از بیست حج که هر حجی

کفت م

بن نعیم بضم نون و فتح عین مهمله و سکون یا دو نقطه در پایین صحاف که گفت امام جعفر صادق علیه السلم آیا دوست میداری
برادران مؤمن خود را ای حسین گفتم آری گفت آیا نفع میرسانی فقرای ایشان را گفتم آری گفت آگاه باش بدرستی که لازم است بر تو
که دوست داری جمعی را که دوست میدارد ایشان را الله تعالی آگاه باش بخدا قسم که نفع نمیرسانی از جمله ایشان هیچیک را مگر آنکه
دوست داری او را باین معنی که دعوی دوستی بی نفع رسانیدن محل اعتماد نیست و چون بی نفع رسانیدن باشد دوستی واقعی نخواهد
بود مقصود تحریص بر نفع رسانیدنست آیا میطلبی ایشان را بمنزل خود گفتم آری نمیخورم چیزی مگر بر حالی که با من از ایشان دو مرد
یا کمتر و بیشترست مراد اینست که در غالب اوقات دو یا سه است و در نادر اوقات کمتر و بیشتر میباشد پس گفت امام جعفر صادق علیه السلم
آگاه باش بدرستی که نعمت و عطای ایشان بر تو بزرگترست از نعمت تو بر ایشان پس گفتم بعنوان استفهام تعجبی است فدایت شوم
میخورانم ایشان را طعام خود و بمنزل خود داخلشان میکنم تا قدم بر آن نهند با وجود این میباشد نعمت ایشان بر من بزرگتر گفت
آری بدرستی که ایشان چون داخل شوند در منزل تو داخل میشوند با آمرزش گناهان تو و آمرزش گناهان عیال تو و اگر در حیات
ایشان صدقتی کرده باشند و چون بیرون روند از منزل تو بیرون میبرند گناهان تو و گناهان عیال تو را که حادث شده باشد
بعد از دخول ایشان نهم اصل عَنْ اَبِي مُحَمَّدٍ الْوَابِشِيِّ قَالَ ذُكِرَ اَصْحَابُنَا عِنْدَ اَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلم فَقُلْتُ مَا اَتَغَدَّى
وَلَا اَتَعَشَّى اِلَّا وَمَعِي مِنْهُمُ الْاِثْنَانِ وَالثَّلَاثَةُ وَاَقَلُّ وَاَكْثَرُ فَقَالَ عليه السلم فَضْلُهُمْ
عَلَيْكَ اَعْظَمُ مِنْ فَضْلِكَ عَلَيْهِمْ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ كَيْفَ وَاَنَا اُطْعِمُهُمْ طَعَامِي
وَاُنْفِقُ عَلَيْهِمْ مِنْ مَالِي وَاُخْدِمُهُمْ عِيَالِي فَقَالَ اِنَّهُمْ اِذَا دَخَلُوا عَلَيْكَ دَخَلُوا بِرِزْقٍ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ
كَثِيرٍ وَاِذَا خَرَجُوا خَرَجُوا بِالْمَغْفِرَةِ لَكَ شرح الوابشی بموحده و کسر شین معجمه نقطه بصیغه اسم فاعل نسبت است با در برزق و در بالمغفرة برای سببیت
مجازیست باین معنی که چون الله تعالی میداند دخول موجب ایشان را تا رزق حاصل نشده باشد داخل نمیشوند و تا مغفرت حاصل نشده
بیرون نمیروند پس رزق بسبب دولت و مغفرت بسبب خروج در اینکه پیش از آن واقع میشود چنانکه علت پیش از معلول
میباشد یعنی روایت است از ابو محمد وابشی گفت مذکور شدند یاران ما یعنی شیعه امامیه نزد امام جعفر صادق علیه السلم پس گفتم چاشت
نمیخورم و شام نمیخورم مگر بر حالی که با من از ایشان دو و سه و کمتر و بیشترست بیان این شد در شرح حدیث سابق پس امام
علیه السلم گفت نعمت ایشان بر تو بزرگترست از نعمت تو بر ایشان پس گفتم قربانت شوم چگونه چنین باشد و حال آنکه من میخورانم ایشان را
طعام خود و خرج میکنم بر ایشان از مال خود و خدمت ایشان میفرمایم عیال خود را پس گفت بدرستی که ایشان چون داخل شوند بر تو
داخل میشوند بعطای رزقی از جانب الله عز و جل که بسیار باشد و چون بیرون میروند بیرون میروند بعد از بخشایش گناهان تو
دهم اصل عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عليه السلم قَالَ لَاَنْ اُطْعِمَ رَجُلًا مُسْلِمًا اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ اَنْ اُعْتِقَ اُفُقًا مِنَ النَّاسِ
قُلْتُ وَكَمِ الْاُفُقُ قَالَ عَشَرَةُ اٰلَافٍ شرح مراد بمسلم مؤمن آزموده است بمباشرت با عینه و مانند آن پس مراد
بالناس جمعیت که بر ظاهر ایمان نشده آزموده نیستند بقرینه اینکه اطعام کسی که ظاهرا معلوم باشد که غیر مؤمن است حرام است پس نفیه
چنانچه گذشت در حدیث اول این باب پس از ملاحظه این حدیث با حدیث دوم و یازدهم ظاهر میشود که در اعتاق و در اطعام
احسان واقع میشود یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلم گفت هر آینه اینکه طعام دهم مردی را که مؤمن آزموده باشد محبوبترست

سوی من از آزاد کردن اهل یا چه از مردانِ مؤمن آزموده گفتم و حدیث عدد اهل یا چه با معنی که مراد اینجا حدیث گفت ده هزار
یازدهم حدیث قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ أَطْعَمَ أَخَاهُ فِي اللهِ كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ مَنْ أَطْعَمَ فِئَاماً
مِنَ النَّاسِ قُلْتُ وَمَا الْفِئَامُ قَالَ مِائَةُ أَلْفٍ مِنَ النَّاسِ شرح مثل اینجا در بسیار مستعمل شده بقرینه حدیث دوم الفئام بکسر فا
و الف جماعت بسیار جمعیت که مفرد از لفظ خود ندارد یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام هر که طعام دهد برادر مؤمن آزموده خود را
برای استحقاق باشد برای او از ثواب مثل ثواب کسی که طعام دهد جماعت بسیاری را از مردمان مؤمن آزموده گفتم و چیست فئام
یا معنی که مراد فئام اینجا حدیث گفت صد هزار از مردمان دوازدهم حدیث قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا مَنَعَكَ أَنْ
تُعْتِقَ كُلَّ يَوْمٍ نَسَمَةً قُلْتُ لَا يَحْتَمِلُ مَالِي ذَلِكَ قَالَ تُطْعِمُ كُلَّ يَوْمٍ مُسْلِماً فَقُلْتُ مُوسِراً أَوْ مُعْسِراً
قَالَ فَقَالَ إِنَّ الْمُوسِرَ قَدْ يَشْتَهِي الطَّعَامَ شرح گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلام چه مانع است ترا از اینکه آزاد کنی
هر روز بنده را گفتم تاب نمی آورد مال من آن را گفت اطعام میکنی هر روز مؤمنی را که آزموده باشد پس گفتم بر سبیل استفهام خواه
مالدار باشد و خواه تنگدست گفت برای بیان تعمیم در بر رسی که مالدار گاهی میل میدارد طعام را مخفی نماند که این منافی حدیث ایم
چه اعتاق نسمه منافات ندارد با اعتاق بیشتر ازین چنانکه اشارت به آن میشود در حدیث آینده سیزدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ
السَّلَامُ قَالَ أَكْلَةٌ يَأْكُلُهَا أَخِي الْمُسْلِمُ عِنْدِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ رَقَبَةً شرح الاكله بضم همزه و سکون کاف لقمه و
بفتح همزه یکبار خوردن و بنابر اول ضمیر یاکلها مفعول به است و بنابر دوم مفعول مطلق است یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام
گفت یک لقمه که میخورد آن را برادر مؤمن آزموده من نزد من محبوبتر است سوی من از اینکه آزاد کنم بنده را چهاردهم حدیث عَنْ أَبِي
عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَأَنْ أُشْبِعَ رَجُلاً مِنْ إِخْوَانِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَدْخُلَ سُوقَكُمْ هَذِهِ فَأَبْتَاعَ
مِنْهَا رَأْساً فَأُعْتِقَهُ شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر آینه اینکه سیر کنم مردی را از برادران مؤمن آزموده خود محبوبتر است
سوی من از اینکه داخل شوم این بازار شما را که بازار برده فروشی است پس خریداری نمایم از آن بازار کنیز بنده را پس آزاد کنم او را
مراد صورت است که نیازموده باشد ایمان آن بنده را پانزدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَأَنْ آخُذَ خَمْسَةَ دَرَاهِمَ
وَأَدْخُلَ إِلَى سُوقِكُمْ هَذِهِ فَأَبْتَاعَ بِهَا الطَّعَامَ وَأَجْمَعَ نَفَراً مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ نَسَمَةً
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر آینه اینکه فرا گیرم پنج درهم را بر حالی که بعد از آن داخل شوم سوی این بازار طعام
فروشی شما پس خریداری نمایم به آنها طعام را و جمع کنم جمعی از مؤمنان آزموده را محبوبتر است سوی من از اینکه آزاد کنم بنده را شانزدهم
حدیث سُئِلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ مَا يَعْدِلُ عِتْقَ رَقَبَةٍ قَالَ إِطْعَامُ رَجُلٍ مُسْلِمٍ شرح پرسیده شد امام محمد باقر
علیه السلام که چه برابری میکند آزاد کردن بنده را گفت طعام دادن مردی که مؤمن آزموده باشد مخفی نماند که مراد برابری کردن بجا
اعم از فاضلتر بودن است هفدهم حدیث قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا أَرَى شَيْئاً يَعْدِلُ زِيَارَةَ الْمُؤْمِنِ إِلَّا إِطْعَامَهُ
وَحَقٌّ عَلَى اللهِ أَنْ يُطْعِمَ مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً مِنْ طَعَامِ الْجَنَّةِ شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام نمی بینم چیزی را که برابری کند
زیارت مؤمن آزموده را مگر طعام دادن او و لازم است بر الله تعالی اینکه طعام دهد هر کرا که طعام داده باشد مؤمن آزموده خود را
از طعام بهشت هجدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَأَنْ أُطْعِمَ مُؤْمِناً مُحْتَاجاً أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَزُورَهُ

وهزه

بلغ

بلغ

وَلَأَنْ أَزُورَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ عَشْرَ رِقَابٍ شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت
هر آینه اینکه طعام دهم مؤمن آزموده محتاج را محبوبتر است سوی من از اینکه زیارت کنم او را و هر آینه اینکه زیارت کنم او را محبوبتر است
سوی من از اینکه آزاد کنم ده بنده نا آزموده را نوزدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً مُوسِراً كَانَ لَهُ
يَعْدِلُ رَقَبَةً مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ يُنْقِذُهُ مِنَ الذَّبْحِ وَمَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِناً مُحْتَاجاً كَانَ لَهُ يَعْدِلُ مِائَةَ رَقَبَةٍ
مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ يُنْقِذُهُمْ مِنَ الذَّبْحِ شرح یا در یعدل زائد است برای تأکید مثل جرّ او سیئة بمثلها و کسبک درهم
العدل بفتح عین بی نقطه و سکون دال بی نقطه فدایی که داده میشود تا کسی از کشتن خلاص شود چنانکه استعمال شده در سوره صافات و فدیناه
بذبح عظیم ینقذه بنون و قاف و ذال با نقطه بصیغه مضارع غایب باب افعال است و ضمیر مستتر راجع بعدل است و ضمیر منصوب راجع
برقبه است و تذکیر باعتبار شخص است الذبح بفتح ذال با نقطه مصدر باب منع بریدن گردن گوسفند و مانند آن تا کشته شود و بکسر
ذال مذبوح یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که طعام دهد مؤمن آزموده مالدار را میباشد آن طعام دادن برای او
فدای گرفتاری از اولاد اسمعیل که خلاص میکند او را از کشتن و هر که طعام دهد مؤمن آزموده تنگدستی را میباشد برای او فدای صد
گرفتار از اولاد اسمعیل که خلاص میکند ایشان را از کشتن نکته در ذکر اسمعیل مذکور شده در حدیث هفتم این باب بیستم حدیث عَنْ نَصْرِ بْنِ
قَابُوسَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَإِطْعَامُ مُؤْمِنٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ عِتْقِ عَشْرِ رِقَابٍ وَعَشْرِ حِجَجٍ قَالَ
قُلْتُ عَشْرِ رِقَابٍ وَعَشْرِ حِجَجٍ قَالَ فَقَالَ يَا نَصْرُ إِنْ لَمْ تُطْعِمُوهُ مَاتَ أَوْ تُدِلُّونَهُ فَيَجِيءُ إِلَى نَاصِبٍ فَيَسْأَلُهُ وَالْمَوْتُ
خَيْرٌ لَهُ مِنْ مَسْأَلَةِ نَاصِبٍ يَا نَصْرُ مَنْ أَحْيَا مُؤْمِناً فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً فَإِنْ لَمْ تُطْعِمُوهُ فَقَدْ
أَمَتُّمُوهُ وَإِنْ أَطْعَمْتُمُوهُ فَقَدْ أَحْيَيْتُمُوهُ شرح و عشر حجج عطف بر عتق است پس قلت عشر رقاب بتقدیر قلت عتق
عشر رقاب است او و او تدلونه بفتح همزه استفهام انکاری و فتح واو عطف بر مقدر است بتقدیر ایّ الا تطعمونه و تدلونه و این
جمله مستلزم ناصب برای بیان ان لم تطعموه مات است تا ظاهر شود که مؤمن گدایی نزد مخالف نمیکند الا بیرحمی که با مردن و این
منافات ندارد با جواز طلب قرض و جواز گرفتن بقهر و غلبه و مانند آنها از مخالفان در وقت ضرورت تدلونه بدال بی نقطه بصیغه
مضارع جمع مذکر مخاطب معلوم باب نصر و ضمیر راجع مؤمن است الدلالة راهنمایی و مراد اینجا راهنمایی گدایی نزد مخالفان است
فیاتی منصوب است بفا سببیت بعد از استفهام فیسأله منصوب است بفا عاطفه بر منصوب الناصب دشمن خدا و رسول یا دشمن
وصی رسول مثلا بعد از اطلاع بر دلیل واو و الموت حالیه است یعنی روایت از نصر بفتح نون و سکون صاد بی نقطه ابن
قابوس از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر آینه طعام دادن مؤمن آزموده محبوبتر است سوی من از آزاد کردن ده بنده
و ده حج راوی گفت گفتم از روی استفهام تعجبی آزاد کردن ده بنده و ده حج راوی گفت پس امام گفت ای نصر اگر طعام ندهید
مؤمن را میمیرد و بنابر اینکه کسی قرضش نمیدهد و قوت افتد بقهر نداشته باشد و چون در اینجا سؤال بخاطر میرسد که علاج چرا نشود
گره گدایی کند نزد مخالفان امام علیه السلام در جواب سؤال مقدر گفت آیا این کار نمیکنید که دلالت کنید او را تا برود نزد
مخالف شیعه تا میپرسد گدایی کند از او و حال آنکه مردن بهتر است برای مؤمن از گدایی نزد مخالف چون امام علیه السلام بیان کرد
طریق از مردن گرد گفت ای نصر هر که زنده دارد مؤمنی را پس چنانست که زنده داشته باشد مردمان را همگی اشارت است بقول الله تعالی

در سوره مائده و بیان میشود در باب نود و دوم پس اگر طعام ندهید او را پس تحقیق مراتبه و اما اوراو اگر طعام دهید او را پس تحقیق

نشده و داشته اند او را **باب نود و دوم اصل و باب من کسا مؤمنا شرح** این باب بیان ثواب کسی است که جامه پوشانید مؤمنی [illegible]

در این باب سه حدیث است **اول اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ كَسَا أَخَاهُ كِسْوَةَ شِتَاءٍ أَوْ صَيْفٍ كَانَ حَقّاً

عَلَى اللَّهِ أَنْ يَكْسُوَهُ مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ وَأَنْ يُهَوِّنَ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ وَأَنْ يُوَسِّعَ عَلَيْهِ فِي قَبْرِهِ وَأَنْ

يَلْقَى الْمَلَائِكَةَ إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ بِالْبُشْرَى وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا

يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ **شرح** یلقی بصیغه مضارع معلوم غائب از باب تفعیل و ضمیر مستتر راجع به الله تعالی است و مفعول اول [illegible]

و الملائکه منصوب و مفعول دوم است به تقدیر یلقیه الملائکه [illegible] و مفعول [illegible] و الملائکه مرفوع و فاعلست [illegible]

ضمیر مستتر راجع به من است و الملائکه منصوب و مفعول یلقی است **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که بپوشاند برادر مؤمن

آزموده خود را جامه زمستان یا تابستان میشود لازم بر الله تعالی که بپوشاند او را از جامههای بهشت و اینکه آسان کند بر او سختیهای [illegible]

و اینکه فراخ کند جای ورا بر او در قبر او و اینکه ملاقات فرمایند او را ملائکه چون بیرون آید از قبر خود [illegible] و آن مضمون قول الله عز

و جل است در کتاب او در سوره [illegible] که در اول خلق با ایشان [illegible] و اند ملائکه که این روز شماست که

وعده کرده میشدید در دنیا **دوم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ كَسَا أَحَداً مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ ثَوْباً مِنْ عُرْيٍ

أَوْ أَعَانَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا يَقُوتُهُ مِنْ مَعِيشَتِهِ وَكَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ سَبْعَةَ آلَافِ مَلَكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَسْتَغْفِرُونَ لِكُلِّ

ذَنْبٍ عَمِلَهُ إِلَى أَنْ يُنْفَخَ فِي الصُّورِ **شرح** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که بپوشاند یکی از فقرای مؤمنان آزموده را جامه

برای برهنگی آن مؤمن یا مدد کند آن مؤمن را بچیزی که قوت کند [illegible] موکل میکند الله عز و جل با آن کس هفت هزار فرشته

از جمله فرشتگان طلب آمرزش میکنند برای هر گناهی که کرده تا آنکه دمیده شود در صور [illegible] مراد [illegible] که دمیده شود در

در جهنها و مردم سر از قبر آورند **سیوم اصل** قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ كَسَا أَحَداً مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ

ثَوْباً مِنْ عُرْيٍ أَوْ أَعَانَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا يَقُوتُهُ عَلَى مَعِيشَتِهِ وَكَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَسْتَغْفِرُونَ

لِكُلِّ ذَنْبٍ عَمِلَهُ إِلَى أَنْ يُنْفَخَ فِي الصُّورِ **شرح** مضمون این سخن حدیث سابق است **چهارم اصل** عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ

عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ مَنْ كَسَا مُؤْمِناً كَسَاهُ اللَّهُ مِنَ الثِّيَابِ الْخُضْرِ وَقَالَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ لَا يَزَالُ

فِي ضَمَانِ اللَّهِ مَا دَامَ عَلَيْهِ سِلْكٌ **شرح** روایت است از امام زین العابدین علیه السلام گفت هر که جامه بپوشاند مؤمنی را بپوشاند او را

الله تعالی از جامههای سبز که در سوره [illegible] مذکور است و گفت در روایتی دیگر [illegible] که [illegible]

الله تعالی است چندانکه بر آن مؤمن رشته از آن جامه باشد مثل آنکه رشته از آن جامه کرده باشد جامه دیگر را [illegible]

پنجم اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ يَقُولُ مَنْ كَسَا مُؤْمِناً ثَوْباً مِنْ عُرْيٍ كَسَاهُ اللَّهُ مِنْ إِسْتَبْرَقِ الْجَنَّةِ وَمَنْ

كَسَا مُؤْمِناً ثَوْباً مِنْ غِنًى لَمْ يَزَلْ فِي سِتْرٍ مِنَ اللَّهِ مَا بَقِيَ مِنَ الثَّوْبِ خِرْقَةٌ **شرح** من در من

عری و در من غنی معنی فی است **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که او میگفت هر که بپوشاند مؤمن آزموده را جامه

در برهنگی آن مؤمن میپوشاند آنکس را الله تعالی از دیبای استبرق بهشت که مذکور است در سوره [illegible] و چون هر که بپوشاند مؤمن

ظاهر است از شرح حدیث سابق تفاوت میان سبعه و سبعین باعتبار تفاوت در اخلاص است پس او سلام [illegible] بر اتمام است [illegible]

کان ?

در او

فی ?

جامه در دنیا بحق آن مؤمن [illegible] برادر ایست از جانب الله تعالی که آن محفوظ است از [illegible] تا باقی باشد از آن جامه پارچه **شش**

باب نود و سیم اصل و باب فی الطاف المؤمن و اکرامه شرح الالطاف مصدر باب افعال نیکی کردن یعنی این باب است در بیان نفضل نیکی کردن

با مؤمن آزموده و گرامی داشتن او و در این باب شش حدیث است **اول اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ أَخَذَ مِنْ وَجْهِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ

قَذَاةً كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَمَنْ تَبَسَّمَ فِي وَجْهِ أَخِيهِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَةٌ

شرح القذاة بفتح قاف و ذال بنقطه و الف مقصوره [illegible] وحدت یک خاشاک و مانند آن **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق

علیه السلام گفت هر که فرا گیرد [illegible] برادر مؤمن خود خاشاکی [illegible] الله عز و جل برای او ده حسنه و هر که لب خنده کند [illegible]

برادر مؤمن خود [illegible] برای او یک حسنه **دوم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ قَالَ لِأَخِيهِ مَرْحَباً كَتَبَ اللَّهُ

لَهُ مَرْحَباً إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ **شرح** الی متعلق بمرحبا است [illegible] میتواند بود که متعلق بکتب باشد و

داخل [illegible] **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که گوید مرحبا در مؤمن خود را خوشامدی [illegible] الله تعالی برای

آنکس خوشامدی تا روز قیامت **سیوم اصل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ أَتَاهُ أَخُوهُ الْمُسْلِمُ فَأَكْرَمَهُ فَإِنَّمَا

أَكْرَمَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ **شرح** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که آمد نزد او برادر مؤمن او پس آنکس گرامی داشت آن برادر [illegible]

و مانند آن پس جز این نیست که آنکس گرامی داشته الله عز و جل را **چهارم اصل** قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا فِي أُمَّتِي

عَبْدٌ أَلْطَفَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ بِشَيْءٍ مِنْ لُطْفٍ إِلَّا أَخْدَمَهُ اللَّهُ مِنْ خَدَمِ الْجَنَّةِ **شرح** الطف بصیغه ماضی معلوم باب افعال

اخدم بفتح خا [illegible] و فتح دال [illegible] جمع خادم خدمتکاران **یعنی** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله نیست در امت من

بنده که همواری [illegible] سلوک کند با برادر مؤمن آزموده خود برای رضای الله تعالی بچیزی از همواری یعنی که هر قسم همواری که باشد خواه [illegible]

و خواه کم مگر آنکه خادم او میکند الله تعالی بعض خادمان بهشت را **پنجم اصل** قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ أَكْرَمَ أَخَاهُ

الْمُسْلِمَ بِكَلِمَةٍ يُلْطِفُهُ بِهَا وَفَرَّجَ عَنْهُ كُرْبَتَهُ لَمْ يَزَلْ فِي ظِلِّ اللَّهِ الْمَمْدُودِ عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ مَا كَانَ فِي ذَلِكَ

شرح تلطفه بصیغه ماضی معلوم باب تفعیل است الممدود [illegible] صفت ظل است ضمیر علیه راجع بظل است الرحمه مرفوع و نائب فاعل

الممدود است ما بمعنی ما دام است و مفعول [illegible] دوامی است که از [illegible] فهمیده میشود **یعنی** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله

هر که گرامی داشت برادر مؤمن خود را بسخنی که همواری کرده باشد با او و بسبب آن سخن دور طرف کرده باشد از آن برادر

آزردگی او را پیوسته در پناه الله تعالی است گسترده شده است بر آن پناه رحمت الهی چندانکه آنکس [illegible] آن کار است **ششم اصل**

عَنْ جَمِيلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ مِمَّا خَصَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ الْمُؤْمِنَ أَنْ يُعَرِّفَهُ بِرَّ

إِخْوَانِهِ وَإِنْ قَلَّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِالْكَثْرَةِ وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ

بِهِمْ خَصَاصَةٌ ثُمَّ قَالَ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَمَنْ عَرَّفَهُ اللَّهُ عَزَّ

وَجَلَّ بِذَلِكَ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَمَنْ أَحَبَّهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَفَّاهُ أَجْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ ثُمَّ

قَالَ يَا جَمِيلُ ارْوِ هَذَا الْحَدِيثَ لِإِخْوَانِكَ فَإِنَّهُ تَرْغِيبٌ فِي الْبِرِّ **شرح** روایت است از جمیل از امام جعفر صادق علیه السلام جمیل گفت شنیدم

از او که میگفت بدرستی که از جمله آنچه سرافراز کرده الله عز و جل آن مؤمن را این است که شناسا کند او را قدر ثواب نیکی برادران مؤمن

من ?

لذ ?

ازم

آنموده او هر چند که آن نیکی کم باشد یا بعضی که شناسد که نیکی با وجود کمی ثواب بسیار دارد و پس ترک آن نکند برای عدم استطاعت نیکی بسیار
و نیست نیکی بسیار بسیاری ال فلکیه کشیم سبب نیست که الله عز و جل میگوید در کتاب خود در سوره حشر و ترجیح میدهند مومنان دیگر را بر خود
هر چند که باشد با ایشان تنگدستی بعد از آن گفت در سوره حشر و فائزون و هر که محفوظ شود از بخیل دل خود آن جماعت ایشانند که مطلوب
کرده است و آن نیکی که کرم محمد و کرم داشت و آن یک تنگدستی نیز پیاپند و خاتم محمد و جل الست و آن فراخ دستی نیز میباشد و هر که شناسا کرداو
الله عز و جل با آن شناسا کردن که مذکور شد دوست میدارد او را الله تعالی و هر که دوست دارد او را الله تبارک و تعالی تمام میدهد مزد او را
روز قیامت بی حساب بعد از آن امام گفت ای جمیل روایت کن این حدیث را که شنیدی برای برادران مومن خود چه در سینه ایشان
روایت کردن رغبت فرمود است ایثار در نیکی برادران مومن حدیث جمیل عَنْ اَبِی عَبْدِاللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ اِنَّ الْمُؤْمِنَ لَیُتْحِفُ
اَخَاهُ التُّحْفَةَ قُلْتُ وَاَیُّ شَیْءٍ التُّحْفَةُ قَالَ مِنْ مَجْلِسٍ وَمُتَّکَاءٍ وَطَعَامٍ وَکِسْوَةٍ وَسَلَامٍ فَتَطَاوَلَ الْجَنَّةُ مُکَافَاةً
لَهُ وَیُوحِی اللهُ عَزَّ وَجَلَّ اِلَیْهَا اَنِّی قَدْ حَرَّمْتُ طَعَامَکِ عَلَی اَهْلِ الدُّنْیَا اِلَّا عَلَی نَبِیٍّ اَوْ وَصِیِّ نَبِیٍّ فَاِذَا کَانَ
یَوْمُ الْقِیٰمَةِ اَوْحَی اللهُ عَزَّ وَجَلَّ اِلَیْهَا اَنْ کَافِی اَوْلِیَائِی بِتُحَفِهِمْ فَیَخْرُجُ مِنْهَا وُصَفَاءُ وَوَصَائِفُ
مَعَهُمْ اَطْبَاقٌ مُغَطَّاةٌ بِمَنَادِیلَ مِنْ لُؤْلُؤٍ فَاِذَا نَظَرُوا اِلَی جَهَنَّمَ وَهَوْلِهَا وَاِلَی الْجَنَّةِ وَمَا فِیهَا
طَارَتْ عُقُولُهُمْ وَامْتَنَعُوا اَنْ یَاْکُلُوا فَیُنَادِی مُنَادٍ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ
قَدْ حَرَّمَ جَهَنَّمَ عَلَی مَنْ اَکَلَ مِنْ طَعَامِ جَنَّتِهِ فَیَمُدُّ الْقَوْمُ
اَیْدِیَهُمْ فَیَاْکُلُونَ شرح لیتحف بضم لام بصیغه مضارع معلوم از باب افعال است الاتحاف دادن تحفه یعنی تحفه
بضم تا و فتح حاء مهمله یعنی کسی دهند وقت آمدن و سلام برای بیان تحفه است و جوابیست که در میان افراد کلام
علیه السلم مذکور نشد و من بیانیه است بضم میم و تشدید تا و فتح کاف و همزه تکیه گاه و تطاول و تفاعل از کن سبیل
استعاره تمثیلیه است و مراد بیان بسیاری استحقاق مزد و صفاء مانند آنست در قیامت مکافاة بضم فاء و الف منقلب
از واو مصدر باب مفاعله منصوب و مفعول له است ان بکسر و فتح همزه میتواند بود ان مصدریه کافی بفتح همزه تخفیف نون مفسره
کافی بکسر فاء و یا ساکنه بصیغه امر حاضر معتل اللام واوی باب مفاعله است جمله کافی بود و با در بتحفهم برای آلت است اگر
تحفهم عبارت از تحف آخرت باشد که بایشان داده میشود و برای سببیت است اگر تحفهم عبارت از تحف دنیا باشد که ایشان داده
فیخرج بصیغه مضارع معلوم غائب باب نصر است و وصفاء مرفوع و فاعل است یا بصیغه معلوم غائب باب افعال است و وصفاء مفعول
و مفعول له الله عز و جل بکسر و فتح همزه میتواند بود وصفاء بضم واو و فتح صاد مهمله جمع وصیف غلامان الوصائف
جمع وصیفه کنیزان الهول بفتح ها و سکون واو اضطراب و ترسیدن یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت در ستی
که مومن هر آینه میدهد برادر مومن خود را تحفه گفتم و چه چیز است تحفه یعنی که آیا چیزی عمده میباید یا اعم از عمده و غیر عمده است
امام گفت برای بیان تعمیم مثل نشستنگاهی که برای او اندازد تا بالای آن نشیند و مثل بالشی که در پشت او گذارد تا تکیه کند و مثل
طعامی که ضیافت او کند و مثل جامه که او را بپوشاند خواه بخشیدن و خواه عاریه و مثل سلامی که برو کند خواه بنوشتن
مکتوب و خواه باشد پس دراز میشود بهشت چنانچه چون کسی دیگری را خواهد کردن دراز میکند و نظر دراز میکند برای آنکه تلافی

التقام

این سان اسم عز و جل بکسر و فتح همزه جواز دارد

برای او کند و وحی میکند الله عز و جل سوی بهشت که در ستی که من بتحقیق حرام کرده ام طعام ترا بر همه کس در دنیا مگر بر پیغمبر یا وصی نبی
پس چون شود روز قیامت وحی میکند الله عز و جل سوی بهشت که تلافی کن با دوستان مرا بتحفه چند که لایق ایشان باشد پس بیرون می آیند
از بهشت غلامان و کنیزان که با ایشان طبقهای سرپوشیده است بجامه پوشها که از مروارید است پس چون نظر کنند آن
اولیا سوی جهنم و هول جهنم و سوی بهشت و آنچه در آنست از نعمت میرود عقلهای ایشان و امتناع میکنند از آنکه چیزی خورند از آن
طبقها پس ندا میکند ندا کننده که در ستی که الله عز و جل بتحقیق حرام کرده جهنم را بر کسی که خورد از طعام بهشت او دراز میکنند آن جماعت
دستهای خود را سوی آن طبقها پس چیزی میخورند حدیث عَنْ اَبِی جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ یَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَی الْمُؤْمِنِ
اَنْ یَسْتُرَ عَلَیْهِ سَبْعِینَ کَبِیرَةً شرح عدد سبعین عبارت از کثرت زیاده از حد است و خصوص هفتاد مراد نیست مثل
ان تستغفر لهم سبعین مرة و عبارت از گناه بزرگ است یعنی که وعید جاوید در جهنم معلق شده باصل و قوع آن یا با صرار بر آن مثل ظلم
و بر خاطر بیان میشود در باب الکبائر و باب الاصرار علی الذنب و باب الظلم پس بعض اقسام آن منافات با ایمان ندارد و باعث خروج
غیبت فحاشی نیست هر چند که بعدد هفتاد رسد مثل آنکه بعنوان ظلم باشد و مثل آنکه توبه از آن واقع شده باشد و بعض کبائر
نسبت بعض مردم کبیره است و نسبت بدیگری گناه نیست اصلا مثل غیبت کسی که باعتقاد بعض مردم مجتنب از همه کبیرهاست پس باید
غیبت ایشان را کبیره داشت و باعتقاد بعضی دیگر مجتنب نیست پس اگر مومن آن نوع هفتاد با غیبت کند بعنوان اصرار حمل بر
کبیره نباید کرد و او را معذور باید داشت اگر چه با آن مردم نیز اعتقاد دیندار کند یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت واجب
است برای مومن آنکه مومن آنکه بپوشاند بر او هفتاد گناه بزرگ را حدیث عَنْ اِسْحٰقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ اَبُو عَبْدِاللهِ
عَلَیْهِ السَّلَامُ اَحْسِنْ یَا اِسْحٰقُ اِلَی اَوْلِیَائِی مَا اسْتَطَعْتَ فَمَا اَحْسَنَ مُؤْمِنٌ اِلَی مُؤْمِنٍ وَلَا اَعَانَهُ اِلَّا
خَمَشَ وَجْهَ اِبْلِیسَ وَقَرَّحَ قَلْبَهُ شرح الاحسان نیکوئی کردن و مراد اینجا عطاء است خمش بخاء با نقطه و شین با نقطه بصیغه
ماضی معلوم یا مجهول از باب ضرب و نصر است الخمش بفتح خاء و سکون میم خراشیدن روی و سیلی زدن و مراد اینجا مناسبت وجه
منصوب و مرفوع میتواند بود قرح بالقاف و راء مهمله و حاء مهمله بصیغه ماضی معلوم از باب منع یا باب علم است القرح بفتح قاف و سکون راء مصدر
باب منع جراحت کردن و بضم راء مصدر باب علم صاحب جراحت شدن قلبه منصوب و مرفوع میتواند بود یعنی روایت است از اسحق بن
عمار گفت که گفت امام جعفر صادق علیه السلام احسان کن ای اسحق با دوستان من چندانکه توانائی داشته باشی چه احسان نکرد مومنی بمومنی
و نه مدد کرد مومنی مومنی را در وصول احسان دیگری با و مگر آنکه خراشیده ابلیس روی خود را و جراحت کرد دل او را باب هشتاد و
هم حصل باب فی خدمته شرح این باب در بیان فضیلت خدمت کردن کسی است مومن را و این باب یک حدیث حصل
قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ اَیُّمَا مُسْلِمٍ خَدَمَ قَوْمًا مِنَ الْمُسْلِمِینَ اِلَّا اَعْطَاهُ اللهُ مِثْلَ
عَدَدِهِمْ خُدَّامًا فِی الْجَنَّةِ شرح الا برای استثنای تقدیر است که مفهوم میشود از کلام سابق مثل قول ابن عباس که چون بجلبی از
انصار داخل شد ایشان تواضع بر خاستند گفت با البصر والا یدا الا جلستم پس تقدیر اینست که ایما مسلم خدم قوما من المسلمین
ما خدمهم الا اعطاه و در بعض نسخ الا نیست یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر مومنی که خدمت کند جمعی از مومنان را
خدمت میکند مگر آنکه میدهد او را الله تعالی عدد ایشان خدمتکاران در بهشت باب نود دوم حصل باب نصیحة المؤمن شرح این با
مانند

بس م

کبروم

در وقت ضرورت بقیه باشد ...

رو؟

بیان فضیلت بی‌غش بودن کسی در سخن با مؤمن آزموده است و در این باب شش حدیث است اول حـ عن ابی عبد الله علیه السلام
قال یجب للمؤمن علی المؤمن ان یناصحه شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت
واجب است برای مؤمن بر مؤمنی دیگر اینکه آن مؤمن دیگر سخن بی‌غش گوید او را دوم حـ عن ابی عبد الله علیه السلام قال یجب للمؤمن
علی المؤمن النصیحة له فی المشهد والمغیب شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت واجب است برای مؤمن بر مؤمنی
دیگر بی‌غش بودن برای او در حضور و در غایبانه سیوم حـ عن ابی جعفر علیه السلام قال یجب للمؤمن علی المؤمن النصیحة
شرح این گذشت در حدیث سابق چهارم حـ قال رسول الله صلی الله علیه وآله لینصح الرجل منکم اخاه کنصیحته لنفسه
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله باید که بی‌غش باشد مرد از جمله شما با برادر مؤمن آزموده خود مانند بی‌غش بودن او برای خود
پنجم حـ قال رسول الله صلی الله علیه وآله ان اعظم الناس منزلة عند الله یوم القیمة امشاهم فی
ارضه بالنصیحة لخلقه شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله بدرستی که بزرگترین مردم باعتبار مرتبه نزد
الله تعالی در روز قیامت کسی است که سلوک کننده‌تر است از ایشان باعتبار بی‌غش بودن برای خلق الله تعالی یعنی کسی که خیر مخلوقین را
بیشتر از همه کس خواهد ششم حـ سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول علیکم بالنصح لله فی خلقه فلن تلقاه بعمل افضل منه
شرح علیکم اسم فعل است بمعنی الزموا و با در بالنصح زائده است برای تقویت النصح بضم نون و سکون صاد بی‌غش بودن فی خلقه
یعنی ظرف است و میتواند بود که برای سببیت باشد و حاصل هر دو یکیست و اشارتست باینکه بی‌غش بودن با خلق بی‌غش بودن با
الله تعالی است و بی‌غش داشتن با خلق بی‌غش داشتن با الله تعالی است و مراد بخلق مؤمنانست و میتواند بود که مراد اعم از مؤمن و کافر
باشد و بی‌غش بودن با کافر در غیر مصر بمعنی اراده وصول او بحق باشد بهر وسیله که باشد یا کافر مصر ذلیل کردن او و بجا آوردن
آن باشد تا دیگران واصل شوند بحق و تخفیف عذاب و شود چنانکه زنده و خیریست برای خود که عذاب بیشتر میکند یعنی
شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت بر شما باد بی‌غش بودن برای
الله تعالی در مخلوقان او چه هرگز ملاقات نخواهی کرد بعملی که الله تعالی
فاضلتر از بی‌غش بودن با مخلوقان او باشد
بلغ
تمام شد شرح نصف اول کتاب الایمان والکفر
در ذی قعده سبع وستین والف
ویتلوه باب الاصلاح بین
الناس
بلغ

باب نود وهم حـ باب الاصلاح بین الناس شرح این باب بیان فضیلت برطرف کردن فساد میان مردمانست و در این باب
هفت حدیث است اول حـ سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول صدقة یحبها الله اصلاح بین الناس
اذا تفاسدوا وتقارب بینهم اذا تباعدوا شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت که تصدقی که دوست میدارد
آنرا الله تعالی یعنی که دوستتر میدارد آنرا از سایر تصدقات برطرف کردن جنگ میان مردمانست چون با هم جنگ کنند و نزدیک
هم شدن میان ایشانست یعنی آشتی دادن میان ایشان چون دوری کنند از هم یعنی اینکه خشم کنند از هم دوم حـ عن ابی عبد الله
علیه السلام قال لان اصلح بین اثنین احب الی من ان اتصدق بدینارین شرح روایت از امام جعفر
صادق علیه السلام گفت هر آینه اینکه برطرف کنم فساد را میان دو کس از مؤمنان محبوبترست سوی من از اینکه تصدق کنم دو دینار طلا
سیوم حـ عن مفضل قال قال ابو عبد الله علیه السلام اذا رایت بین اثنین من شیعتنا منازعة
فافتدها من مالی شرح مراد بشیعتنا امامیه است شامل پیروان ظاهر مثل زیدیه نیست الافتداء بفاء و دال منقوطه مصدر باب
افتعال دادن چیزی برای برطرف کردن فساد یعنی روایت از مفضل که وکیل امام جعفر صادق علیه السلام بود که چون دیدی میان دو کس
از شیعه نزاعی پس برطرف کن آنرا بدادن مالی از مال من چهارم حـ عن ابی حنیفة سابق الحاج قال مر بنا المفضل
وانا وختنی نتشاجر فی میراث فوقف علینا ساعة ثم قال لنا تعالوا الی المنزل فاتیناه
فاصلح بیننا باربعمائة درهم فدفعها الینا من عنده حتی اذا استوثق کل واحد منا من
صاحبه قال اما انها لیست من مالی ولکن ابو عبد الله علیه السلام امرنی اذا
تنازع رجلان من اصحابنا فی شیء ان اصلح بینهما وافتدیها من ماله فهذا من مال ابی عبد الله علیه السلام
شرح الختن بفتح خاء با نقطه و فتح تاء دو نقطه در بالا و نون داماد و مثل شوهر دختر و شوهر خواهر و مانند آنها و خویش زن مثل پدر زن و برادر
زن و مهر و در اینجا مناسبت ضمیر غایب در فقه بمعنی راجع بمنازعات که از سابق معلومست یعنی روایت از ابو حنیفه که سر قافله
حاج بود برای پیغام آوردن گفت گذشت بما مفضل و من و داماد من نزاع میکردیم در میراثی که از دختر من مانده بود یعنی که
هر کدام طلب چیزی از دیگری میکردیم و دیگری منکر بود پس ایستاد بر سر ما ساعتی تا گوش کند که چه نزاع داریم بعد از آن گفت
بیائید سوی منزل من پس آمدیم نزد او پس برطرف کرد فساد را میان ما بچهارصد درهم پس داد آنرا بما از جانب خود تا آنکه هر کس که لفظ را
بمن داد تا دعوی بر داماد کنم و بعض آنرا بداماد داد تا دعوی بر من نکند تا چون کاغذی که مستند باشد گرفت هر کدام از ما گفت مفضل
آگاه باشید بدرستی که آن درم از مال من نیست ولیک امام جعفر صادق علیه السلام امر کرده مرا چون نزاع کنند دو مرد از یاران ما در چیزی
باینکه اصلاح کنم میان ایشان و دفع کنم منازعت را از مال او پس اینکه دادم از مال امام جعفر صادق علیه السلام است پنجم حـ عن ابی عبد الله
علیه السلام قال المصلح لیس بکاذب شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت برطرف کننده نزاع میان دو
کس نیست دروغگو یعنی که گناه دروغ ندارد اگر مثلا محتاج شود بسخنی که نقل کند از کسی که آن از زبان فلان کس نیاورده باشد الا اینکه راضی
باشد چنانچه میآید در حدیث هفتم این باب ششم حـ عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز وجل ولا تجعلوا الله عرضة
لایمانکم ان تبروا وتتقوا وتصلحوا بین الناس قال اذا دعیت لصلح بین

بوده گفت گذشت امام جعفر صادق علیه السلام

میانی هم

با هر کس

اثنين فلا تقل على يمين الّا انفل **شرح** على حرف جر و ضمير متكلم و خبر مبتداست يمين مرفوع و مبتداست ان لا افعل يا ان لا اصب

والا نافيه و صيغه مضارع متكلم وحده منصوب **بيان** روايت از امام جعفر صادق عليه السلم در قول الله عز و جل در سوره بقره و مكر وا اسيد

الله تعالى را نوع سبب قسمهاى شما و از انكه نيكى كنيد با كسى و پرهيزكارى كنيد از گناهى و اصلاح كنيد ميان مردمان امام براى تفسير اين فقرا

بين الناس گفت چون طلبيده شوى براى صلاح ميان دو كس پس مگو كه بر من قسمى است كه كمتر اين كار را مراد اينست كه انقسم گوئيد

مخالفت آن جايز است **هفتم اصل** عن ابي عبد الله عليه السلام قال ابلغ عنّى كذا و كذا فى اشياء امر بها

قلت فابلغهم عنك و اقول عنك ما قلت لى و غير الذى قلت قال نعم ان المصلح

ليس بكذّاب **شرح** روايت از امام جعفر صادق عليه السلم راوى گفت كه گفت برسان از من فلان چيز و فلان چيز در چيزى چند كه

امر كرده با آنها كه برسانم پس آن امام گفت پس آيا برسانم با جماعت از جانب تو پيغامى را كه گفتى را و سليم از جانب

تو با ايشان آنچه را كه گفتى و سخنان ديگر كه غير آنست كه گفتى و مقتضاى مصلحت وقت است امام گفت آرى بدرستى كه بر طرف كننده

بغايت دروغگو نيست يعنى گناه بغايت دروغگو را اذا رد صيغه مبالغه مبنى بر آنست كه كذب بر امام عظيم تر از كذب بر ديگرانست

ميتواند بود كه اگر مصلح به پيغامهاى ناگفته قادر بر توريت باشد توريت واجب بر او باشد يا معنى كه عبارت را بر وجهى گويد كه اراده

قصد معنى كه راست باشد كند **باب نود و دوم اصل باب فى احياء المؤمن شرح** اين بابيست در بيان فضيلت زنده كردن

مؤمن خواه بفعلى كه باعث حدوث مؤمن شود مثل كه خدا شدن العقبه از زن مؤمن و مثل كه خدا كردن مؤمنى آن قصد خواه بفعلى

كه باعث بقاى مؤمنى شود مثل دفع آتش و سيل و جرح و مانند آنها از مؤمن و خواه بفعلى كه باعث حدوث اصل ايمان در كسى شود

مثل هدايت كافرى بسوى ايمان و خواه بفعلى كه باعث حدوث قوت ايمان در كسى شود مثل دفع شبهه از مؤمنى كه آن شبهه او را مضطرب

ميكرده باشد مخفى نماند كه ظاهر اين عنوان اينست كه مراد نفس آنست كه در احاديث اين باب مى آيد مؤمن است در اين باب سه حديث **اول اصل**

عن ابي عبد الله عليه السلام قال قلت له قول الله عز و جل من قتل نفسا بغير نفس فكانّما قتل

الناس جميعا و من احياها فكانّما احيا الناس جميعا قال من اخرجها من ضلال الى هدى فكانّما

احياها و من اخرجها من هدى الى ضلال فقد قتلها **شرح** النفس بفتح نون و سكون فا روح

كه زندگى بدن بآنست و مراد اينجا مؤمن است چنانچه اشارت كرد مصنف ذكر اين عنوان براى اين احاديث چه جميع اعداى مؤمن

بطفيل مؤمن مخلوق و باقيند پس مؤمن روح مردمانست و زنده كردن يك مؤمن چون باعث خوشحالى جميع مؤمنانست همچو زنده كردن

جميع مؤمنان و جميع مردمانست و چون ميرانيدن يك مؤمن باعث آزردگى جميع مؤمنانست همچو ميرانيدن جميع مؤمنان و جميع مردمانست

اخراج مؤمن از ضلال بسوى هدى دو قسم است اول دفع شبهه كه او را حادث شده باشد و حدوث آن منافى اصل ايمان نباشد

اگرچه منافى ايمان باشد اما چون مستحكم شود باعث زوال اصل ايمان شود يا باعث استحكام ضعف ايمان شود دوم دفع شبهه

كه باعث عدم اصل ايمان باشد و بر اين تقدير من اخرجها از قبيل مجاز مشارفه خواهد بود مثل من قتل قتيلا فله سلبه و اخراج مؤمن

از هدى بسوى ضلال نيز دو قسمست اول اخراج او از اصل ايمان دوم اخراج او از قوت ايمان بسبب شبهه كه او را مضطرب

ميكرده باشد **دوم** روايت از امام جعفر صادق عليه السلام راوى گفت كه گفتم او را قول الله عز و جل در سوره مائده هر كه كشت مؤمنى را بعوض

از مالا دم

شخصى

شخصى كه مؤمن نباشد يا مراد اينست كه بعوض مؤمنى ديگر پس چنانست كه كشته باشد مردمان را همگى و هر كه زنده كرد مؤمنى را پس چنانست

كه زنده كرده باشد مردمان را همگى مراد راوى اينست كه آيا اين حكم قتل و احيا مخصوص بمعنى لغوى آنهاست يا اعم است امام براى بيان تعميم

گفت هر كه بيرون كرد مؤمنى را از گمراهى بسوى راستى پس چنانست كه زنده كرده باشد مؤمنى را و هر كه بيرون كرد مؤمنى را از راستى

بسوى گمراهى پس بتحقيق كشته مؤمنى را **اگر گويند** ظاهر اسلوب اينست كه در شق دوم نيز گويد فكانما قتلها يا در شق اول نيز گويد فقد احياها

گوئيم وجه تغيير اسلوب اشارت باينست كه هر كدام از اخراج از ضلالت بسوى هدى و عكس آن خارج است از مستعمل فيه لفظ قرآن

و داخلست در مدلول التزامى لفظ قرآن و در شق اول اشارتست باول و در شق دوم اشارتست بدوم و معلومست عدم تفاوت ميان

دو شق **دوم اصل** قلت لابي جعفر عليه السلام قول الله عز و جل فى كتابه و من احياها فكانما احيا الناس جميعا

قال من حرق او غرق قلت فمن اخرجها من ضلال الى هدى قال ذاك تأويلها الاعظم

شرح گفتم امام محمد باقر عليه السلام را چه معنى دارد قول الله عز و جل در كتاب او در سوره مائده و هر كه زنده كرد مؤمنى را پس چنانست كه

زنده كرده باشد مردمان را همگى گفت مراد اينست كه نگاه داشت از سوختن يا غرق شدن گفتم پس كسى كه بيرون كرد مؤمنى را از

گمراهى بسوى راستى چگونه است گفت داخل الصورت در اين آيت است و بل بهترين آيت بامعنى كه مستعمل فيه آيت همانست كه گفتم

پس اگر بعضى از آن معنى كسى اقتصار كند و القصور نفى و اثبات غير آن نكند معنى صحيح آن فهميده و اگر القصور را نجكشى كند و داخل در

مدلول آيت كند بهتر است **سيوم اصل** قلت لابي عبد الله عليه السلام اسألك اصلحك الله فقال نعم فقلت كنت

على حال و انا اليوم على حال اخرى كنت ادخل الارض فادعو الرجل و الاثنين

و المرأة فينقذ الله من يشاء و انا اليوم لا ادعو احدا فقال و ما عليك ان تخلّى بين الناس

و بين ربهم فمن اراد الله ان يخرجه من ظلمة الى نور اخرجه ثم قال و لا عليك ان

آنست من احد خيرا ان تنبذ اليه الشيء نبذا **شرح** گفتم امام جعفر صادق عليه السلام را آيا سوال كنم ترا نگاه دارد

ترا الله تعالى پس گفت آرى پس گفتم بودم پيش از اين كه منع كنى شيعه را از گفتگو با مخالفان بسبب تقيه بر حالتى و من امروز بر حالتى ديگرم بيان اين كه من پيشتر داخل ميشدم در زمينى مثل شهرى و دهى پس دعوت بدين حق ميكردم يك مرد و دو مرد و زن را پس

رهائى ميداد الله تعالى هر كرا كه ميخواست و من امروز دعوت بدين حق نميكنم سبب آن امر اينست كه دگرگون ام از حالت امروز در حالت

سابق را ميخواهم پس امام گفت و باكى نيست بر تو در اينكه واگذارى ميان مردمان و ميان صاحب كل اختيار ايشان چه هر كه خواسته

باشد الله تعالى كه بيرون آورد او را از تاريكى دين باطل بسوى روشنى دين حق بيرون مى آورد او را اشارتست بقول الله تعالى در سوره

انعام فمن يرد الله ان يهديه يشرح صدره للاسلام و مى آيد در حديث ششم باب نود و چهارم مراد امام عليه السلام اينست كه اين سعى اگر براى

مردمان اگر براى خودنمائى و دنياست مضرتست و اگر براى ثواب آخرت براى خودست پس در زمان شدت تقيه آن ثواب در ترك

ارشادست و اگر براى غمخوارى ديگرانست پس سعى و عدم سعى تو در نجات ايشان تفاوتى بهم نميرساند چه اگر قابل توفيق ميشوند

الله تعالى ايشان را بطريقى ديگر البته توفيق ميدهد و الا سعى تو هيچ خواهد بود بعد از آن امام عليه السلام براى بيان استثناى صورتى

از صور دعوت زمان شدت تقيه گفت و باكى نيست بر تو اگر ميبينى از يكى از مخالفان خوبى را مثل اينكه خود طلب دين حق كند

وظاهر باشد که از روی جهلت نیست اینکه اندازی سوی او خبری از بهر این حق را نوعی از انداختن که موافق حکمت باشد اگر
ظاهر شود که از روی جهلت بوده هر روی برای خود توانی نیز رسانید حل فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ
وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً قَالَ مِنْ حَرَقٍ أَوْ غَرَقٍ ثُمَّ سَكَتَ ثُمَّ قَالَ تَأْوِيلُهَا
الْأَعْظَمُ أَنْ دَعَاهَا فَاسْتَجَابَتْ لَهُ شرح تا بر اینکه مراد … آیت مؤمن شده‌ها فاستجاب له از جمله
مجاز مشارفه خواهد بود و بیان نظیر این گذشت در شرح حدیث اول و مضمون این گذشت در حدیث … باب نود و سیوم حل

باب في الدعاء للأهل إلى الإيمان شرح این بابیست در بیان فضیلت دعوت برای خانه واده خود سوی ایمان
بربوبیت رب العالمین که مصداق آن مذهب شیعه امامیه است و در این باب یک حدیث است حل قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
إِنَّ لِي أَهْلَ بَيْتٍ وَهُمْ يَسْمَعُونَ مِنِّي أَفَأَدْعُوهُمْ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ
يَقُولُ فِي كِتَابِهِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَاراً وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
شرح گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را بدرستی که مرا خانه واده ایست و ایشان میشنوند از من اگر دعوت ایشان به این حق کنم در زمان
شدت تقیه آیا پس دعوت کنم ایشان را سوی این امارت اهل البیت پس گفت آری بدرستی که الله عز وجل میگوید در کتاب خود
در سوره التحریم ای جمعی که مؤمن شده‌اید نگاه دارید خود را و خانه واده‌های خود را از آتشی که افروزینه آن مردمانند و سنگ
بهمینی که افروزینه آن معبودان ضلالتند مثل ائمه ضلالت و بتهای سنگ تا اهل جهنم دانند که بآتش آن معبودان میسوزند

باب نود و چهارم حل باب في ترك دعاء الناس شرح این بابیست در بیان فضیلت ترک دعوت مردمان مصر در مخالفت در
زمان شدت تقیه و در این باب هفت حدیث است اول حل قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِيَّاكُمْ وَالنَّاسَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ
وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْراً نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً فَتَرَكَهُ وَهُوَ يَجُولُ لِذَلِكَ وَيَطْلُبُهُ ثُمَّ قَالَ لَوْ أَنَّكُمْ
إِذَا كَلَّمْتُمُ النَّاسَ قُلْتُمْ ذَهَبْنَا حَيْثُ ذَهَبَ اللَّهُ وَاخْتَرْنَا مَنِ اخْتَارَ اللَّهُ اخْتَارَ اللَّهُ مُحَمَّداً وَاخْتَرْنَا
آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ شرح لو برای تمنی است برای اشارت بآنکه … شیعه که در گفتگو تندی میکنند قلم
جوابی از ذات است یعنی گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلام نگاه دارید خود را … مردم مخالف …
که دعوت کنید ایشان را به این حق چون زمان شدت تقیه است بیان این آنکه الله عز وجل چون اراده کند بنده را … امکان
در دل او نقطه از نور چنانچه می آید در حدیث ششم این باب پس وا میگذارد او را و او میگردد برای دین حق و طلب میکند از التحقیق
این شد در شرح حدیث سیوم باب نود و دوم بعد از آن امام علیه السلام برای تعلیم روش گفتگو با مخالفان که میدانند که جمعی مخصوص
از شیعه اند گفت کاش شما چون گفتگو کنید با مردم مخالف که شما را میشناسند گوید رفتیم جایی که رفت الله تعالی و برگزیدیم کسی را که برگزید
الله تعالی بهمینی که برگزیدیم کسی را برای امامت از خانه واده که برگزید الله تعالی از آن خانه واده کسی را بیان این آنکه برگزید الله تعالی
محمد را و ما برگزیدیم آل محمد را صلی الله علیه وعلیهم اشارتست بقول الله تعالی در سوره قصص و ربک یخلق ما یشاء و یختار ما کان لهم
الخیرة سبحانه و تعالی عما یشرکون یا مراد این است که در زمان شدت تقیه نزد مخالفان دعوی اینکه مسئله امامت از اصول دین
و استدلال بمحکمات آیات قرآنیه و شواهد ربوبیت که دلالت بر شرک ائمه ضلالت و سایر پیروان ظن میکنند نمیتوان کرد

عن سليمان بن خالد قال

امتثال

روایت است از سلیمان بن خالد که گفت

عن كليب بن معاوية الصيداوي قال

روایت است از کلیب …

گاش اینکه

جد آنها

چه آنها باعث عداوت عظیم و بستن و کشتن میشود بلکه میباید اظهار این کرد که مسئله امامت از فروع دین است و هر که امام از مختلفین
را اجتهاد کرده باشد داخل بهشت میشود چنانچه مخالفان خیال کرده اند پس هر کس را میرسد که اختیار کسی کند و از اهل بهشت باشد و
ما اختیار آل محمد کرده ایم بمناسبت اینکه الله تعالی محمد را اختیار کرده و نهی از اختیار آل او نکرده و عقل حکم میکند که آل او شایسته تر
باشند و وصی در تعیین جانشین و نهی از جانشینی آل خود نکرده باشد اختیار آل او برای جانشینی بهتر است دوم حل عَنْ ثَابِتٍ أَبِي
سَعِيدٍ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا ثَابِتُ مَا لَكُمْ وَلِلنَّاسِ كُفُّوا عَنِ النَّاسِ وَلَا تَدْعُوا أَحَداً إِلَى أَمْرِكُمْ
فَوَاللَّهِ لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الْأَرْضِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يُضِلُّوا عَبْداً يُرِيدُ اللَّهُ هُدَاهُ مَا اسْتَطَاعُوا
كُفُّوا عَنِ النَّاسِ وَلَا يَقُولُ أَحَدُكُمْ أَخِي وَابْنُ عَمِّي وَجَارِي فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْراً طَيَّبَ
رُوحَهُ فَلَا يَسْمَعُ بِمَعْرُوفٍ إِلَّا عَرَفَهُ وَلَا بِمُنْكَرٍ إِلَّا أَنْكَرَهُ ثُمَّ يَقْذِفُ اللَّهُ
فِي قَلْبِهِ كَلِمَةً يَجْمَعُ بِهَا أَمْرَهُ شرح این حدیث گذشت در آخر کتاب التوحید با اندک
تغییری از آنجمله اینکه آنجا ثابت بن سعید و در بعض نسخ ثابت بن ابی سعید بود و هر دو غلطست و صحیح آن است که اینجاست لا …
نفی بمعنی نهی است یعنی روایت است از ثابت که کنیت او ابو سعید است گفت که گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلام ای ثابت چکار است
شما را با مردمان و مردمان را با شما باز دارید خود را از مردمان و دعوت مکنید یکی از مخالفان را سوی این و کار خود چه بخدا قسم که اگر اینکه اهل
آسمان و اهل زمین جمع شوند برای اینکه گمراه کنند بنده را که الله تعالی میداند که او قابل توفیق تصدیق بدو حق است توانایی ندارند که او را
گمراه کنند تحقیق این استدلال همانست که گذشت در شرح حدیث سیوم باب نود و دوم باز دارید خود را از گفتگو با مردمان و باید که
نگوید یکی از شما بعنوان غمخواری که این مخالف برادر منست و پسر عموی منست و همسایه منست چه بدرستی که الله عز وجل چون بنده را قابل
توفیق تصدیق این حق داند پاکیزه میکند روح او را پس نشنود سخنی را که موافق محکمات کتاب الهی است مگر آنکه آشنای خاطر خود
میکند آنرا و نشنود مخالف محکمات را مگر آنکه بیگانه خاطر خود میکند آنرا بعد از آن می اندازد الله تعالی در دل او کلمه که جمع میکند الله تعالی
بآن کلمه پراکنده کار او را مراد بکلمه تبرا از ائمه ضلالت است بمعرفت اینکه امامت از اصول دین است و مخالف شیعه امامیه شرکت کرده در جمیع
مسایل مسئله دین طریق کسب آن معلوم او میشود که منحصر است در سوال اهل الذکر و میداند که پیروی آثار ظنون و اجتهادات باطل …
سیوم حل عَنِ الْفُضَيْلِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَدْعُو النَّاسَ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ فَقَالَ يَا فُضَيْلُ إِنَّ
اللَّهَ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْراً أَمَرَ مَلَكاً فَأَخَذَ بِعُنُقِهِ حَتَّى أَدْخَلَهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ طَائِعاً أَوْ كَارِهاً
شرح روایت از فضیل گفت گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را آیا دعوت کنیم مردمان مخالف را سوی تصدیق این امارت اهل البیت
پس گفت ای فضیل بدرستی که الله تعالی چون بنده را قابل توفیق خیر داند امر میکند فرشته را پس خوب میگیرد گردن او را تا آنکه داخل
میکند او را در تصدیق این امارت خواه خواهنده آن باشد در زمان سابق و خواه نخواهنده و آنجا شد مراد نهی از دعوت است
در زمان شدت تقیه و تحقیق این شد در شرح حدیث سیوم باب نود و دوم چهارم حل قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ اجْعَلُوا
أَمْرَكُمْ هَذَا لِلَّهِ وَلَا تَجْعَلُوهُ لِلنَّاسِ فَإِنَّهُ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ لِلَّهِ وَمَا كَانَ لِلنَّاسِ فَلَا يَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ
وَلَا تُخَاصِمُوا بِدِينِكُمُ النَّاسَ فَإِنَّ الْمُخَاصَمَةَ مَمْرَضَةٌ لِلْقَلْبِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ لِنَبِيِّهِ

ابواب

مضمون این گذشت در حدیث آخر کتاب التوحید

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَقَالَ أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ
ذَرُوا النَّاسَ فَإِنَّ النَّاسَ أَخَذُوا عَنِ النَّاسِ وَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمْ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَعَلِيٍّ
عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَا سَوَاءٌ وَإِنَّنِي سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ إِذَا كَتَبَ اللهُ عَلَى عَبْدٍ أَنْ يَدْخُلَ
فِي هَذَا الْأَمْرِ كَانَ أَسْرَعَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّيْرِ إِلَى وَكْرِهِ شرح این حدیث گذشت در باب ... کتاب الحجه — ابواب م
لا سواء بفتح سین بی نقطه و الف ممدوده خبر مبتدای محذوف است تقدیرش لا سواء اخذهم و اخذکم متن گفت امام جعفر صادق علیه السلام گردانید
دین خود را برای رضای الله تعالی و گردانید آن را برای مردمان که خود نمایی کنید بغالب شدن بحث بر ایشان چه بدرستی که شان این است که
باشد برای رضای الله تعالی پس آن مقبول الله تعالی است و آنچه باشد برای مردمان پس بالا نمیرود بسوی آسمان باین معنی که مقبول الله تعالی
نیست چنانچه گفته در سوره فاطر الیه یصعد الکلم الطیب والعمل الصالح یرفعه و بیان شد در کتاب الحجه در شرح حدیث شصت و پنجم باب صد و پنجم
که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایه است و مباحثه بعنوان دشمنی مکنید در دین خود با مردمان چه بدرستی که مباحثه بعنوان دشمنی جای
مرض بسیار است دل را بدرستی که الله عز و جل گفت نبی خود را در سوره قصص بدرستی که تو بکی نمی رسانی هر کرا که دوست داشتی مثل
خویشان خود که غمخواری ایشان میکنی و لیکن الله تعالی میرساند هر کرا که خواهد باین معنی که مستحق توفیق را توفیق میدهد و مستحق خذلان را
خذلان میکند خواه تو سعی بسیار کنی و خواه نکنی و گفت در سوره یونس آیا پس تو مجبور میکنی مردمان را که قابل توفیق نیستند تا باشند
مؤمنان و اگذارید مردمان مخالف را چه بدرستی که مردمان مخالف فرا گرفته اند دین خود را از امثال خود باین معنی که بروایات کاذبه
مغلطه استدلال میکنند و بدرستی که شما فرا گرفته اید دین خود را از رسول الله صلی الله علیه و آله و از علی علیه السلام و برابر نیست فرا گرفتن
ایشان که از مردم است و فرا گرفتن شما که از رسول و وصی علیهما السلام است مراد این است که اختلاف میان شما و ایشان در مسئله اجتهادی
نیست که گفتگو در آن سهل باشد و باعث عداوت بسیار نشود بنابر اینکه محق و مبطل از اهل نجات باشند بلکه در اصول دین است و استدلال
شما بر حقیت مذهب خود محکمات قرآن و شواهد ربوبیت است که دلالت بر انحصار طریق کسب مسائل مجهوله در سؤال اهل الذکر و برابر است
مخالفان آن طریق میکنند و ایشان استدلال برای سلف خود و روایات کاذبه میکنند و این گفتگو باعث عداوت عظیم میشود و در زمان
تقیه مناسب وقت نیست و بدرستی که من شنیدم از پدرم که میگفت که چون سرنوشت کند الله تعالی بر بنده این را که داخل کند او را
در تصدیق این دین شما میباشد شتابان تر بسوی آن از مرغ بسوی آشیان خود بتخصیص مضمون و آیت در غیر مستحقان توفیق و مضمون
الحدیث در مستحقان توفیق گذشت در شرح حدیث سوم باب نود و دوم متن عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ اللهَ
عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ قَوْمًا لِلْحَقِّ فَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْحَقِّ قَبِلَتْهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ كَانُوا لَا
يَعْرِفُونَهُ وَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَاطِلُ أَنْكَرَتْهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ وَخَلَقَ قَوْمًا لِغَيْرِ ذَلِكَ
فَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْحَقِّ أَنْكَرَتْهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ وَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ
مِنَ الْبَاطِلِ قَبِلَتْهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ شرح لام در للحق و در لغیر ذلک لام عاقبت است و ان وصلیه است
و اشارت است باینکه گاهی دل کسی حکمی میکند و آن حکم مبنی بر مقدمه ایست که در دل او مرکوز شده هر چند که خود نداند آن مرکوز
شدن را و نداند این را که آن حکم مبنی بر آن مرکوز است و مناسبت الحدیث باین باب این است که دلالت میکند بر اینکه سبب کسب ایمان

وعدم

و عدم ایمان دیگری دخلی ندارد و بلکه برای ثواب عکس است پس در حالت شدت تقیه ترک باید کرد چنانچه تحقیق شد در حدیث سوم
باب نود و دوم متن روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل آفرید جمعی را برای قبول سخن بکار آمدنی
یعنی سخنی که مبنی بر تصدیق ربوبیت رب العالمین است پس چون گذر کنند با ایشان قسمی از بکار آمدنی قبول میکنند آن را دلهای ایشان
هر چند که نشناخته باشند علت قبول آن را و چون گذر کنند با ایشان بکار نیامدنی حکم بطلان آن میکنند دلهای ایشان هر چند که — تفضیل م
نشناخته باشند علت حکم بطلان آن را و آفرید جمعی را برای غیر حق یعنی سخنی که مبنی بر انکار ربوبیت رب العالمین است خواه شعور
خود شان باشد و خواه نه پس چون گذر کنند با ایشان قسمی از بکار آمدنی حکم بطلان آن را و چون گذر کنند با ایشان قسمی از بکار
نیامدنی قبول میکنند آن را دلهای ایشان هر چند که نشناخته باشند علت قبول آن را ششم اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ
إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً مِنْ نُورٍ فَأَضَاءَ لَهَا سَمْعُهُ وَقَلْبُهُ حَتَّى
يَكُونَ أَحْرَصَ عَلَى مَا فِي أَيْدِيكُمْ مِنْكُمْ وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ سُوءًا نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً سَوْدَاءَ فَأَظْلَمَ لَهَا
سَمْعُهُ وَقَلْبُهُ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ فَمَنْ يُرِدِ اللهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ
أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام
گفت بدرستی که الله عز و جل چون قابل توفیق تصدیق حق داند بنده را میگذارد در دل او نقطه از نور باین معنی که توفیق این بنده را
که مرکوز خاطر او شود تصدیق بربوبیت رب العالمین میدهد پس روشن میشود باین معنی که شنوای حق و قبول کننده حق میشود و حقیقت
گذشت در حدیث سابق بسبب آن نقطه شنوایی او و دل او و عاقبت کار تا آنکه میباشد بعد از دخول در دین حق حریص تر بر دینی که دارید
از شما و چون قابل خذلان و عدم توفیق تصدیق حق داند بنده را میگذارد در دل او نقطه سیاه باین معنی که مرکوز خاطر او
میشود انکار ربوبیت رب العالمین هر چند که خود شعور نداشته که تصدیق کرده پس تاریک میشود بسبب آن نقطه شنوایی او — باشد م
و دل او باین معنی که شنوای باطل و قبول کننده باطل میشود و بعد از آن برای بیان اینکه این مضمون در قرآن مذکور است خواند این آیه را
از سوره انعام که پس هر که اراده کند الله تعالی که توفیق حق دهد او را فراخ میکند سینه او را برای نفی شریک از الله تعالی
در ربوبیت و هر که اراده کند الله تعالی که گمراه کند او را بخذلان و ترک توفیق میگرداند سینه او را تنگ نهایت تنگ که گنجایش اسلام
نداشته باشد گویا که مشقت او میرود در آسمان باین معنی که اشکال قبول اسلام با او مانند اشکال بالا رفتن در آسمان است هفتم اصل
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ اللهَ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً بَيْضَاءَ وَفَتَحَ مَسَامِعَ
قَلْبِهِ وَوَكَّلَ بِهِ مَلَكًا يُسَدِّدُهُ وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ سُوءًا نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً سَوْدَاءَ وَسَدَّ مَسَامِعَ — مع
قَلْبِهِ وَوَكَّلَ بِهِ شَيْطَانًا يُضِلُّهُ شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که الله تعالی چون بنده را
قابل توفیق خیر داند میگذارد در دل او نقطه سفید و میگشاید آلات شنوایی دل او را و موکل میکند با او فرشته را که براه راست
وا دارد او را و چون بنده را قابل ترک توفیق خیر داند میگذارد در دل او نقطه سیاه و می بندد آلات شنوایی دل او را و موکل
میکند با او شیطانی که گمراه میکند او را توضیح این مضمون شد در شرح حدیث پنجم و ششم باب نود و نهم اصل باب ان الله انما
يعطي الدين من يحبه شرح این باب بیان این است که الله تعالی فرا این است که میدهد توفیق تصدیق این دین حق کسی را که

آن میکنند دلهای ایشان هرچند که نشناخته باشند علت حکم بطلان را م
تفضیل م

دوست میدارد و او را معین کسی که او را قابل توفیق داند در حکمت این باب برای ابطال خیال اشاعره و موافقان ایشانست که
میگویند که هر یک از توفیق مؤمن و خذلان کافر بعنوان ترجیح بلا مرجح است و اگر عکس آن واقع میشد ظلم و منافی حکمت الهی
نمیبود و در این باب چهار حدیثست اول اصل عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَةَ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا أَبَا الصَّخْرِ إِنَّ اللَّهَ
يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ وَيُبْغِضُ وَلَا يُعْطِي هَذَا الْأَمْرَ إِلَّا صَفْوَتَهُ مِنْ خَلْقِهِ أَنْتُمْ وَاللَّهِ عَلَى دِينِي
وَدِينِ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ لَا أَعْنِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ وَلَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ وَإِنْ كَانَ هَؤُلَاءِ
عَلَى دِينِ هَؤُلَاءِ شرح روایتست از عمر بن حنظله که گفت ابو الصخر بفتح صاد مهمله و سکون خاء با نقطه و راء بی نقطه کنیه
کنیت که گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلام ای ابو الصخر بدرستی که الله تعالی می بخشد نعمت دنیا را بکسی که دوست میدارد او را و بکسی که
دشمن میدارد او را و نمی بخشد توفیق تصدیق این امارت اهل البیت را مگر بخالص او از جمیع مخلوقان او شما بخدا قسم که بر دین منید و بر
دین پدران منید که ابراهیم و اسمعیل مثلا باشند نمیخواهم بلفظ آبائی امام زین العابدین را و نه امام محمد باقر را [illegible] هر چند که
باشند امام زین العابدین و امام محمد باقر مثل ابراهیم و اسمعیل مراد اینست که دین اسلام که نفی شریک [illegible] از
الله تعالی است مشترکست میان جمیع انبیا از آدم تا خاتم و جمیع اوصیا و این منافات ندارد با اختلاف انبیا در بعضی
احکام فروع و دین اسلام مخصوص شیعه امامیه است در این زمانها چه دیگران چون اختلاف و خودرایی و پیروی ظن میکنند
مشرکند دوم اصل عَنْ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ الْجُهَنِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ يَا مَالِكُ إِنَّ اللَّهَ
يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ وَيُبْغِضُ وَلَا يُعْطِي دِينَهُ إِلَّا مَنْ يُحِبُّ شرح مضمون این گذشت در حدیث اول این باب
سیوم اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا يُعْطِيهَا اللَّهُ الْبَرَّ وَالْفَاجِرَ وَلَا يُعْطِي الْإِيمَانَ
إِلَّا صَفْوَتَهُ مِنْ خَلْقِهِ شرح مضمون این گذشت در حدیث اول این باب چهارم اصل قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ الدُّنْيَا يُعْطِيهَا اللَّهُ الْبَرَّ وَالْفَاجِرَ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ أَحَبَّ وَمَنْ أَبْغَضَ وَإِنَّ الْإِيمَانَ لَا
يُعْطِيهِ إِلَّا مَنْ أَحَبَّ شرح مضمون این گذشت در حدیث اول این باب باب نود و ششم اصل باب سلامة الدین شرح
این باب بیان اینست که عمده سلامتها سلامت دین است از ضرر و شایبه شرک و سلامت دنیا از ضرر سهل مطلبی است
نسبت بسلامت دین و در این باب چهار حدیثست اول اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ
مَا مَكَرُوا فَقَالَ أَمَا لَقَدْ بَسَطُوا عَلَيْهِ وَقَتَلُوهُ وَلَكِنْ أَتَدْرُونَ مَا وَقَاهُ وَقَاهُ أَنْ يَفْتِنُوهُ فِي دِينِهِ
شرح ما در ما وقاه موصوله و استفهامیه میتواند بود و مفعول دوم محذوفست بتقدیر ما وقاه ایاه و بنا بر آنچه می آید در شرح حدیث
سی ام باب صد و ششم که مؤمن آل فرعون در زمان عیسی نبی بود و در حدیث دوازدهم باب مذکور روایتست که قتل او در زمان
عیسی واقع شد مراد بقتل در قتلوه ضرب شدیدست یا نسبت آنچه از قبیل نسبت فعل کسی بهمدینان اوست نظیر آنچه می آید در حدیث
اول باب صد و هشتاد و نهم ان یفتنوه بصیغه مضارع معلوم باب ضرب یا باب تفعیل یا باب افعالست الفتون بضم فاء و ضم تاء
والتفتین والافتان گمراه کردن یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام در قول الله عز و جل در سوره مؤمن بیان حال
داشت مؤمنی که در میان فرعونیان بود از ضررهای آنچه مکر کردند فرعونیان با حزقیل که امام رسیده شد که چون نگاه داشت او را

در اینجام

از مکر ایشان پس امام علیه السلام گفت آگاه باشید هر آینه بتحقیق دست درازی کردند بر او و کشتند او را و لیکن آیا میدانید آنچه را که
نگاه داشت الله تعالی او را از آن نگاه داشت او را از اینکه گمراه کنند بشبهات او را از دین اسلام او دوم اصل قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ
السَّلَامُ كَانَ فِي وَصِيَّةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَصْحَابِهِ اعْلَمُوا أَنَّ الْقُرْآنَ هُدَى اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَنُورُ اللَّيْلِ
الْمُظْلِمِ عَلَى مَا كَانَ مِنْ جَهْدٍ وَفَاقَةٍ فَإِذَا حَضَرَتْ بَلِيَّةٌ فَاجْعَلُوا أَمْوَالَكُمْ دُونَ أَنْفُسِكُمْ وَإِذَا نَزَلَتْ
نَازِلَةٌ فَاجْعَلُوا أَنْفُسَكُمْ دُونَ دِينِكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ الْهَالِكَ مَنْ هَلَكَ دِينُهُ وَالْحَرِيبَ مَنْ
حُرِبَ دِينَهُ أَلَا وَإِنَّهُ لَا فَقْرَ بَعْدَ الْجَنَّةِ أَلَا وَإِنَّهُ لَا غِنَى بَعْدَ النَّارِ لَا يُفَكُّ
أَسِيرُهَا وَلَا يَبْرَأُ ضَرِيرُهَا شرح الهدی بضم هاء و فتح دال بی نقطه و الف مقصوره راهنمائی اطلاق مصدر بمعنی
اسم فاعل شده برای مبالغه اللیل والنهار میتواند بود که عبارت از راه باطل و راه حق باشد که راه اول راه ضلالت و راه ائمه
هدی است و اضافه هدی از قبیل اضافه مفعول بشبه چنانکه گفته در سوره بلد وهدیناه النجدین و اشارتست باشتمال قرآن بر محکماتی که در آنها
نهی از اختلاف و خودرایی و [illegible] است و از آنها معلوم و ممتاز میشود ائمه ضلالت و ائمه هدی از هم و میتواند بود که عبارت
از شب و روز حقیقی باشد و اضافه هدی از قبیل اضافه چیزی بظرف زمان آن باشد و حاصل هر دو احتمال یکیست و تقدیم لیل بر نهار
باعتبار [illegible] که اسهل طرق [illegible] امام حق [illegible] معلوم شود تا منحصر شود امامت حق [illegible]
اللیل المظلم عبارت از روزگار شدت احوال دنیاست علی ما کان ظرف لغو و متعلق بمظلم است و علی بمعنی مع است و احترازست از [illegible]
کنار یکی آن بسبب غروب آفتاب یا بسبب شدت احوال آخرت باشد که مذکورست در فقره سابقه من [illegible] الجهد
جیم و سکون هاء و دال بی نقطه بیماری و مانند آن از شقتهای دنیا و فاء در فاذا برای تفریع بر وضوح دلالت است البلیة مشقت
از آزارهای دنیا النازلة مشقتی که بغایت بزرگ باشد مثل آزارهای آخرت فرق میان حضرت بلیة و میان نزلت نازلة اینست که اول
متعلقست باحوال دنیا که حاضرست و دوم متعلقست باحوال آخرت که غایبست پس این کلام لف و نشر غیر مرتبست چه اذا
حضرت تا آخر متفرع بر نور اللیل تا آخرست و اذا نزلت تا آخر متفرع بر هدی اللیل والنهار است الحریب بحاء بی نقطه و راء بی نقطه و باء
یک نقطه فعیل بمعنی مفعولست از باب نصر الحرب بفتح حاء و فتح راء کسی را غارت کردن الضریر بضاد با نقطه و دو راء بی نقطه فعیل بمعنی
مفعولست از باب نصر یعنی کسی که ضرری بکسی با او رسیده باشد مثل بیمار و معذب یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام که بود در
وصیت امیر المؤمنین علیه السلام با یارانش در وقت رحلت از دنیا اینکه بدانید که قرآن راهنما و ممتاز کننده باطل و حق است در شب و روز
بجائی که در آن [illegible] و روشنی شب تار است که تاریکی آن بسبب شقت دنیا و تنگدستی باشد یعنی که غم دنیا را از دل بیرون میکند
بمواعظ و عبرتهائی که در آنست پس چون حاضر شود بلایی در دنیا که جهد و فاقه باشد پس بگردانید مالهای خود را پیش جانهای خود
تا بلاگردان جان باشد و چون فرود آید بلای آخرتی پس بگردانید جانهای خود را پیش دین اسلام خود تا بلاگردان دین شود و بدانید
که صاحب هلاک کسی است که برطرف شود دین او یعنی که هلاک مال سهلست و غارت کرده شده کسی است که غارت کرده شود دین
او آگاه باشید و بدرستی که تنگدستی نیست بعد از صحت ایمان که موجب بهشت است و بدرستی که بی نیازی نیست بعد از فساد دین
که موجب آتش جهنم است بیان این آنکه آزاد کرده نمیشود گرفتار آن آتش و بهتر نمیشود صاحب ضرر آن آتش سیوم اصل عَنْ أَبِي

اندره نظر عم

جعفر عليه السلم قال سلامة الدين وصحة البدن خير من المال والمال زينة من زينة الدنيا حسنة

شرح روایت است از امام جعفر علیه السلم گفت که سلامت دین از شایبه شرک و تندرستی بهترست از مال و مال آرایشی است از جمله آرایش دنیا که خوبست بشرط آنکه ضرر بآخرت نرساند

چهارم حل كان رجل يدخل على ابي عبد الله عليه السلم من اصحابه فغبر زمانا لا يحج فدخل عليه بعض معارفه فقال له فلان ما فعل قال فجعل يضجع الكلام يظن انه انما يعني الميسرة والدنيا فقال ابو عبد الله عليه السلام كيف دينه فقال كما تحب فقال هو والله الغنى

شرح الاضجاع بضاد با نقطه وجیم و عین بی نقطه مصدر باب افعال [illegible] و ما موصوله و اسم ان است مثل و اعلموا انما غنمتم من شیء یا کافه است مثل انما الهکم اله واحد و زمخشری افاده حصر میکند مانند انما بکسر همزه [illegible] معلوم باب ضرب [illegible] راجع با ماست [illegible] مفعول یعنی محذوفست [illegible] و المیسره بفتح میم و سکون یا و فتح و ضم سین [illegible] و الدنیا عطف بر المیسره است یعنی مردی که داخل میشد هر موسم حج بر امام جعفر صادق علیه السلم از شیعه او پس صبر کرد مدتی حج نمیکرد پس داخل شد بر امام بعض آشنایان آن مرد پس امام گفت آن آشنا را که فلان کس چه حال دارد راوی گفت پس آن آشنا شروع کرد خوابیده و شکسته میگفت جواب را چنانچه معلوم شود که حال خوبی ندارد گمان میداشت که آنچه میخواهد امام از لفظ فلان [illegible] کثرت مال دنیاست پس گفت امام جعفر صادق علیه السلم [illegible] دین او پس آن آشنا گفت چنانست که دوست میداری یعنی که در کمال خوبیست پس امام گفت آنست و بخدا قسم بی نیازی یعنی بی نیازی دنیا سهلست و سوال من از آن نبود

باب بیست و دوم الباب التقية شرح این باب بیان فضیلت [illegible] دین خود است از اظهار نزد مخالف در زمانی که اقتضای آن کند و در این باب بیست و سه حدیث است

اول حل عن ابي عبد الله عليه السلم في قول الله عز وجل اولئك يؤتون اجرهم مرتين بما صبروا قال بما صبروا على التقية ويدرؤن بالحسنة السيئة قال الحسنة التقية والسيئة الاذاعة

شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم در قول الله عز وجل در سوره قصص ایشان داده میشود مزد ایشان دو بار بسبب آنکه صبر کردند امام گفت مراد اینست که بسبب آنکه صبر کردند بر تقیه و در قول الله تعالی در تتمه آنچه گذشت و در سوره رعد دفع میکنند بخصلت خوب خصلت بد را امام گفت خصلت خوب تقیه است و خصلت بد فاش کردن دین است

دوم حل عن ابي عمر الاعجمي قال قال لي ابو عبد الله عليه السلم يا ابا عمر ان تسعة اعشار الدين في التقية ولا دين لمن لا تقية له والتقية في كل شيء الا في النبيذ والمسح على الخفين

شرح این مضمون می آید در حدیث سیزدهم و تخصیص [illegible] و عدم ذکر قتل بنابر آنست که عدم جواز تقیه در قتل معلومست از خارج و مشهورست و در کتاب الطهاره در باب مسح الخف است [illegible] عن زراره قال قلت له في مسح الخفين تقية فقال ثلثة لا اتقي فيهن احدا شرب المسكر ومسح الخفين ومتعة الحج قال زرارة ولم يقل الواجب عليكم ان لا تتقوا فيهن احدا [illegible] عدم ذکر متعه الحج اینجا برای آنست که تفاوت میان متعه حج و آنچه مخالفان میکنند نیست مگر باعتبار نیت زیرا که افعال حج تمتع را ایشان نیز میکنند بقصد [illegible] پس هیچکس را حاجت بتقیه در آن نیست [illegible]

محمد بن یحیی
عن یونس بن یعقوب عن بعض اصحابه ثلثه

روایت از یونس بن یعقوب [illegible]

نعمت

ذکر نبیذ و مسح خفین برای آنست که مخالفان چیزی که بآنها منکر میکنند چه عذر خواهی باز از نوشیدن از شرب نبیذ ممکنست و عدول از مسح بر خفین بغسل رجلین که مسح در ضمن آن باشد ممکنست و آن فردی از افراد فرض است چنانچه می آید در کتاب الطهاره در حدیث ششم نوزدهم و از اینجا ظاهر میشود که استثنا اینجا مبنی بر ندرت احتیاج بتقیه در این دو چیز است النبیذ بفتح نون و کسر با [illegible] و سکون یا [illegible] نقطه [illegible] کنند و [illegible] در حدیث ششم باب شصتادم کتاب الحجه که باب [illegible] بر من ادعى الحق والمبطل في امر الامامه است یعنی روایت از ابو عمر اعجمی که گفت امام جعفر صادق علیه السلم ای ابو عمر [illegible] نه عشر دین در تقیه است یعنی که ثواب تقیه در زمان وجوب آن برابر ثواب اعمال دیگرست پس ایمان جمعی که در زمان تقیه حفظ ایمان خود کنند ده برابر ایمان دیگرانست در فضیلت و دین نیست کسی را که تقیه نیست او را در زمان وجوب تقیه و تقیه در هر چیزی که ضرور شود میرود مگر در شرب نبیذ و مسح بر موزه

سیوم حل قال ابو عبد الله عليه السلم التقية من دين الله قلت من دين الله قال اي والله من دين الله ولقد قال يوسف ايتها العير انكم لسارقون والله ما كانوا سرقوا شيئا ولقد قال ابراهيم اني سقيم والله ما كان سقيما

شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم تقیه از جمله دین الله تعالی است که واجب کرده در هر شریعتی از شرایع انبیا گفتم بعنوان استفهام یعنی از جمله دین الله تعالی است گفت آری بخدا قسم که از جمله دین الله تعالی است و هر آینه بتحقیق گفت یوسف یا منادی که امر کرد بگفتن اینکه ای قافله بدرستی که شما هر آینه دزدانید چنانچه در سوره یوسف مذکورست بخدا قسم که نبودند دزدان ملکه از روی تقیه بود و هر آینه بتحقیق گفت ابراهیم بدرستی که من بیمارم چنانچه در سوره صافات مذکورست بخدا قسم که نبود بیمار بلکه از روی تقیه بود و مخفی نماند که این تقیه بعنوان توریه است چنانچه گذشت در کتاب الحجه در حدیث ششم مولد الحسین بن علی علیهما السلم که فقال انی سقیم لما یحل بالحسین علیه السلم

چهارم حل عن حبيب بن بشر قال قال ابو عبد الله عليه السلم سمعت ابي يقول لا والله ما على وجه الارض شيء احب الي من التقية يا حبيب انه من كانت له تقية رفعه الله يا حبيب من لم تكن له تقية وضعه الله يا حبيب ان الناس انما هم في هدنة فلو قد كان ذلك كان هذا

شرح الهدنه بضم ها و سکون دال بی نقطه و نون [illegible] ساکن بودن و مصالحه و مراد اینجا مناسبات مشار الیه ذلک ظهور قائم علیه السلم است مشار الیه هذا مطلوب است که ترک تقیه باشد یعنی روایت از حبیب بن بشر که گفت امام جعفر صادق علیه السلم که شنیدم از پدرم که میگفت نه بخدا قسم که نیست بر روی زمین چیزی محبوبتر بسوی من از تقیه ای حبیب بدرستی که شان این است که هر که باشد او را تقیه عزیز میکند او را الله تعالی ای حبیب هر که نباشد او را تقیه خوار میکند او را الله تعالی ای حبیب بدرستی که مخالفان جز این نیست که ایشان در رفاهند پس اگر تحقیق شود ظهور قائم میشود این ترک تقیه که میل آن داری

پنجم حل عن ابي عبد الله عليه السلم قال اتقوا على دينكم واحجبوه بالتقية فانه لا ايمان لمن لا تقية له انما انتم في الناس كالنحل في الطير لو ان الطير تعلم ما في اجواف النحل ما بقي منها شيء الا اكلته ولو ان الناس علموا ما في اجوافكم انكم تحبونا اهل البيت لاكلوكم بالسنتهم ولنحلوكم في السر والعلانية رحم الله عبدا منكم كان على ولايتنا

شرح علی برای استعلای معنوی است مثل اولئک علی هدی من ربهم [illegible]

باب ا
و قرینه برای این باب [illegible] در حدیث [illegible] حرم کل [illegible]

حرام باشد

ذلك

بفتح نون و سکون حاء حطی نحل عسل از جمله القاب همایون شاه ولایت پناه امیر النحل است برای شباهت شیعه امامیه بجهت
در میان مخالفان در زمان تقیه بنحل در میان مرغان از پنج جهت اول بودن شهد در درون نحل عسل که محبوب مستغرق در اطراف
زمین است و بودن ایمان که محبوب متصرف در زمین و آسمانست در درون شیعه امامیه دوم آنکه بودن عسل در درون
نحل باعث عزت و مهیا بودن رزق ایشان است مکان ایشان در زمستانست که مرغان رزقی مهیا ندارند در آن وقت و بودن ایمان
در درون شیعه امامیه باعث مهیا بودن بهشت و فواکه آنجاست در وقتی که مخالفان بعذاب گرفتارند سیوم ضعف نحل نسبت
بمرغان و ضعف شیعه در زمان تقیه نسبت بمخالفان چهارم کمال فرمان برداری نحل پادشاه خود را چنانچه محسوس و مشهور است و کمال
فرمان برداری شیعه امامیه امام خود را در قول و عمل پنجم آنچه این چهار وجه شباهت باعث آن گشته و آن اینست که اگر بر فرض محال مرغان مطلع
میدانستند و عمل بمقتضای حسد میکردند و میدانستند که در درون نحل عسلی هست که آن باعث عزت ایشان نزد بنی آدم است و خودشان
استطاعت کاری که باعث بودن عسل در درون خودشان باشد ندارند ایشان را هلاک میکردند و مخالفانی که اراده الهی تعلق بشقاوت
ایشان گرفته اگر میدانستند که شیعه در درون خود ایمانی دارند که باعث عزت ایشان نزد الله تعالی است ایشان را از زبان خدا میکردند
چه جای دست و تیغ مخفی نماند که در این حدیث اشارت بوجه شباهت پنجم شده که آن مشتملست بر چهار وجه سابق الحلوکم بضم لام
و نون و حاء حطی از باب منع است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت حذر کنید بر دین خود یا یعنی که نگاه داری
کنید دین خود را و پنهان کنید دین خود را بتقیه چه بدرستی که ایمان نیست کسی را که تقیه نیست او را جز این نیست که شما در میان مردم
مخالف مانند نحل عسلید در میان مرغان اگر آنکه مرغان میدانستند آنچه را که در درونهای نحل عسلست نمیماند از جمله نحل عسل
چیزی الا که میخوردند آنرا و اگر آنکه مردم مخالف میدانستند آنچه را که در درونهای شماست این را که شما دوست میدارید ما خانواده
رسول علیه السلم را هر آینه میخوردند شما را بزبانهای خود یا یعنی که مذمت شما بسیار میکردند و هر آینه دشنام میدادند شما را در
پنهان و آشکار رحمت کناد الله تعالی بنده را از جمله شما که باشد بر دوستی و اطاعت ما در فعل تقیه ششم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ
السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ قَالَ الْحَسَنَةُ التَّقِيَّةُ وَالسَّيِّئَةُ
الْإِذَاعَةُ وَقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ قَالَ الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ التَّقِيَّةُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ
وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ شرح تکرار لا در ولا السیئه برای اشعار باینست که حسنه با هیچ
خیر نیست چه جای سیئه و سیئه با هیچ خیر نیست چه جای حسنه و قوله مجرور و معطوف بر قول الله است التی مبتدا است التقیه
مرفوع و خبر مبتدا است در سوره فصلت چنین است ادفع بالتی هی احسن فاذا الذی بینک و بینه ... از قبیل نقل بالمعنی است باعتبار
آنکه مذکور است در آیت سوره رعد و سوره قصص و یدرءون بالحسنة السیئة و خواندن فاذا الذی تا آخر برای تطبیق بر معنی مذکور است و اشارت
بآنکه الذی برای عهد است و عبارت از مخالف در دین است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم در قول الله عز و جل در سوره فصلت
برابر نیست خصلت خوب و خصلت بد گفت مراد بخصلت خوب اینجا تقیه است و مراد بخصلت بد فاش کردن دینست در زمان
وجوب تقیه و در قول الله عز و جل در سوره فصلت دفع کن بخصلتی که آن بهترست از جمیع خصلتها خصلت بد را گفت خصلتی
که آن بهترست تقیه است پس ناگاه آن مخالفی که میان تو و میان او دشمنی است چنانست که او دوست صاحب قرابت باشد

هفتم حدیث

هفتم حدیث عَنْ أَبِي عَمْرٍو الْكِنَانِيِّ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا أَبَا عَمْرٍو أَرَأَيْتَكَ لَوْ حَدَّثْتُكَ بِحَدِيثٍ
أَوْ أَفْتَيْتُكَ بِفُتْيَا ثُمَّ جِئْتَنِي بَعْدَ ذَلِكَ فَسَأَلْتَنِي عَنْهُ فَأَخْبَرْتُكَ بِخِلَافِ مَا كُنْتُ أَخْبَرْتُكَ أَوْ أَفْتَيْتُكَ
بِخِلَافِ ذَلِكَ بِأَيِّهِمَا كُنْتَ تَأْخُذُ قُلْتُ بِأَحْدَثِهِمَا وَأَدَعُ الْآخَرَ فَقَالَ قَدْ أَصَبْتَ يَا أَبَا عَمْرٍو
أَبَى اللهُ إِلَّا أَنْ يُعْبَدَ سِرّاً أَمَا وَاللهِ لَئِنْ فَعَلْتُمْ ذَلِكَ إِنَّهُ لَخَيْرٌ لِي وَلَكُمْ أَبَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ
لَنَا وَلَكُمْ فِي دِينِهِ إِلَّا التَّقِيَّةَ شرح ثم در ثم جئتنی برای تعجب است زیرا که رد گردن گفت بر ماضی افاده بعد زمان ماضی
میکند اظهار قضیه که مظنونست در صورتی که عالم بحکم امتحان کند کسی را داخل حکم بغیر معلوم نیست و لهذا راوی در گفتن جواب
کرده و میتواند بود که راوی نیز عالم باشد دانسته یعنی روایت است از ابو عمرو کنانی گفت که گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلم
ای ابو عمرو خبر ده مرا که اگر خبر دهم ترا بخبری از ائمه سابقین یا فتوی دهم ترا بفتوایی و با وجود آن آئی نزد من بعد از آن پس سوال کنی
مرا از آنچه پیشتر گفته بودم پس خبر دهم ترا بخلاف آنچه پیش از آن خبر داده بودم ترا یا فتوی دهم ترا بخلاف آن فتوای سابق
بکدام خواستی چسبید گفتم بتازه تر آن دو و وامیگذارم دیگری را پس امام گفت تحقیق حق را دریافتی ای ابو عمرو امتناع کرده الله تعالی
مگر این را که عبادت کرده شود در پنهان آگاه باش بخدا قسم که هر آینه اگر بجا آورید آنرا آگاهی بدرستی که آن هر آینه بهترست برای
من و برای شما امتناع کرده الله عز و جل برای ما و برای شما در تکلیفی که قرار داده مگر تقیه را هشتم حدیث قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا
بَلَغَتْ تَقِيَّةُ أَحَدٍ تَقِيَّةَ أَصْحَابِ الْكَهْفِ إِنْ كَانُوا لَيَشْهَدُونَ الْأَعْيَادَ وَيَشُدُّونَ الزَّنَانِيرَ فَأَعْطَاهُمُ
اللهُ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ شرح ان بکسر همزه و تخفیف نون مخففه از مثقلات لام در لیشهدون مفتوحست الزنانیر بفتح
زای با نقطه جمع زنار بضم زای و تشدید نون ریسمان باریکی که گبران و ترسایان بر میان خود می بندند یعنی گفت امام جعفر صادق
علیه السلم نرسید تقیه هیچکس بتقیه اصحاب کهف که در سوره الکهف مذکورند بدرستی که ایشان هر آینه حاضر میشدند در عیدها
و بر میان خود می بستند زنارها را پس داد ایشان را الله تعالی مزد ایشان دو بار یکی برای ایمان و یکی برای محافظت تقیه چنانچه
در آیت سوره قصص است و گذشت در حدیث اول این باب نهم حدیث اِسْتَقْبَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي طَرِيقٍ فَأَعْرَضْتُ
عَنْهُ بِوَجْهِي وَمَضَيْتُ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي لَأَلْقَاكَ فَأَصْرِفُ
وَجْهِي كَرَاهَةَ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ فَقَالَ لِي رَحِمَكَ اللهُ لَكِنَّ رَجُلاً لَقِيَنِي أَمْسِ فِي مَوْضِعِ كَذَا وَكَذَا
فَقَالَ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ مَا أَحْسَنَ وَلَا أَجْمَلَ شرح الاعراض برگشتن با در بوجهی برای تعدیه است یعنی برخوردم بکسی
جعفر صادق علیه السلم در راهی پس گردانیدم از او روی خود را و رفتم پس داخل شدم بر او بعد از آن پس گفتم قربانت شوم
که من هر آینه ملاقات میکنم ترا پس میگردانم روی خود را برای نخواستن اینکه مشقت اندازم بر تو پس گفت مرا رحمت کناد ترا الله تعالی
لیکن مردی ملاقات کرد مرا دیروز در موضعی چنین و چنین یعنی که مخالفان در آنجا حاضر بودند پس گفت بر تو باد سلام
ای ابو عبدالله خوب نکرد آنمرد که ملتفت من شد و نیکو نکرد که سلام را بر من فاش کرد یا یعنی که تقدیم علیک بر سلام کرده و کنیت یاد
ساخت چه اول دلالت بر حصر میکند و آن برای تعظیم است و تعبیر بکنیت نیز برای تعظیم است دهم حدیث قِيلَ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ
السَّلَامُ إِنَّ النَّاسَ يَرْوُونَ أَنَّ عَلِيّاً عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ عَلَى مِنْبَرِ الْكُوفَةِ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ سَتُدْعَوْنَ إِلَى سَبِّي

فَسُبُّونِي ثُمَّ تُدْعَوْنَ اِلَى الْبَرَاءَةِ مِنِّي فَلَا تَبَرَّؤُوا مِنِّي فَقَالَ مَا اَكْثَرَ مَا يَكْذِبُ النَّاسُ عَلَى عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ
ثُمَّ قَالَ اِنَّمَا قَالَ اِنَّكُمْ سَتُدْعَوْنَ اِلَى سَبِّي فَسُبُّونِي ثُمَّ تُدْعَوْنَ اِلَى الْبَرَاءَةِ مِنِّي وَاِنِّي لَعَلَى
دِينِ مُحَمَّدٍ وَلَمْ يَقُلْ لَا تَبَرَّؤُوا مِنِّي شرح گفته شد امام جعفر صادق علیه السلام که بدرستی که
مردمان روایت میکنند که علی علیه السلام گفت بر منبر کوفه ای مردمان بدرستی که شما زود خوانده خواهید شد سوی دشنام من پس
دهید مرا بعد از آن خوانده خواهید شد سوی بیزاری من پس بیزاری مکنید پس امام جعفر صادق علیه السلام گفت چه بسیار است دروغ
مردمان بر علی علیه السلام بعد از آن گفت جز این نیست که علی علیه السلام بر منبر کوفه گفت که بدرستی که شما زود خوانده خواهید شد سوی
دشنام من پس دشنام دهید مرا بعد از آن خوانده خواهید شد سوی بیزاری من و بدرستی که من بر آئینه بر طریقه محمد
و نگفت بیزاری مکنید از من مراد آنست که مردمان لفظ و اتی لعلی دین محمد چنین فهمیده اند که بیزاری از من مکنید و از انتقال المعنی کرده اند
الکه آن معنی ندارد و از تتمه حدیث مفهوم میشود که معنی آن اینست که بیزاری کنید چنانکه محمد صلی الله علیه و آله امر کرد عمار یاسر را به بیزاری
در وقت تقیه قیل لِاَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ اَرَاَيْتَ اِنِ اخْتَارَ الْقَتْلَ دُونَ الْبَرَاءَةِ فَقَالَ
وَاللهِ مَا ذَلِكَ عَلَيْهِ وَمَا لَهُ اِلَّا مَا مَضَى عَلَيْهِ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ حَيْثُ اَكْرَهَهُ اَهْلُ مَكَّةَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ
بِالْاِيمَانِ فَاَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيمَانِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى
اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عِنْدَهَا يَا عَمَّارُ اِنْ عَادُوا فَعُدْ فَقَدْ اَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عُذْرَكَ وَاَمَرَكَ اَنْ تَعُودَ اِنْ عَادُوا
شرح العذر بضم عین و سکون و ضم ذال معجمه و را مهمله مصدر باب ضرب قبول پوزش و اسقاط امر از آنست و چون امر
از نهی دلالت بر امر میکند معنی بر اینست که تقیه هر جا که جایز است البته واجبست مثل سایر محرمات شرعیه که در صورت ضرورت واجب
میشود یعنی پس سائل چون فهمید اراده امام را که تجویز بیزاریست در تقیه گفت امام را آن سائل خبر ده مرا که اگر کسی که خوانده شود به بیزاری
گزیده کشته شدن را چیست یعنی که بیزاری نکند چون است پس امام گفت بخدا قسم که نیست تکلیف آن برادر و جایز نیست او را مگر آنکه عمل
آورد آنرا عمار بن یاسر حالی که جبر کردند او را اهل مکه و دل او قرار گرفته با ایمان بود پس فرو فرستاد الله عز و جل در حق عمار در سوره نحل مگر
کسی که مجبور شود و دل او قرار گرفته با ایمان باشد پس گفت عمار را نبی صلی الله علیه و آله نزد نزول این آیت ای عمار اگر برگردند کفار پس برگرد
به بیزاری یعنی که اگر باری دیگر مجبور کنند ترا اهل مکه پس باری دیگر بیزاری کن از من که بحقیق فرو فرستاد الله عز و جل پوزش ترا
و امر کرد ترا که برگردی به بیزاری اگر برگردند کفار سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ اِيَّاكُمْ اَنْ تَعْمَلُوا عَمَلًا
نُعَيَّرُ بِهِ فَاِنَّ وَلَدَ السَّوْءِ يُعَيَّرُ وَالِدُهُ بِعَمَلِهِ كُونُوا لِمَنِ انْقَطَعْتُمْ اِلَيْهِ زَيْنًا وَلَا تَكُونُوا عَلَيْهِ شَيْنًا
صَلُّوا فِي عَشَائِرِكُمْ وَعُودُوا مَرْضَاهُمْ وَاشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَلَا يَسْبِقُونَكُمْ اِلَى شَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ فَاَنْتُمْ
اَوْلَى بِهِ مِنْهُمْ وَاللهِ مَا عُبِدَ اللهُ بِشَيْءٍ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنَ الْخَبْءِ قُلْتُ وَمَا الْخَبْءُ فَقَالَ التَّقِيَّةُ
شرح السوء بفتح سین مهمله آزرده کردن مجرور به اضافه و الدست مفعول صلوا محذوف و ضمیر صلوا المخالفین ضمیر مرضاهم
راجع مفعول محذوف الخبء بفتح خاء با نقطه و سکون با و همزه پنهان کرده شده یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
میگفت دور دارید خود را از اینکه بجا آورید عملی را که سرزنش کرده شویم بآن چه بدرستی که پسری که کار او آزرده کردن باشد

سرزنش

سبی لعنت م
مشوید
شوید م
خلاف بیزاری م
و آن م

سرزنش کرده میشود پدر او بعمل او اشارتست باینکه امام علیه السلام مومنانست چنانچه مکاتبات قرآن پدر را شیعیان باشید برای کسی که
از ائمه دیگر گسسته شده او شده اید آرایش و مباشید برای او عیب پیوند کنید مخالفانی را که در خویشان شما داخلند و عیادت کنید
بیماران مخالفان را و حاضر شوید نزد جنازهای ایشان و باید که سبقت نگیرند مخالفان بر شما سوی چیزی از عمل خیر چه شما سزاوارترید
بعمل خیر از ایشان اشارتست باینکه عمل خیر از غیر شیعه امامیه باطلست و محض ریاضتی است ملکه مصرتست بخدا قسم که عبادت
نشده الله تعالی بعبادتی که محبوبتر باشد سوی او از عبادت پنهان گفتم و چیست عبادت پنهان پس گفت عبادت تقیه و از دوم مجهول
سَاَلْتُ اَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْقِيَامِ لِلْوُلَاةِ فَقَالَ قَالَ اَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ التَّقِيَّةُ مِنْ دِينِي وَدِينِ
آبَائِي وَلَا اِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ شرح القیام ~~بقتح ...~~ والعسکری یعنی پرسیدم امام
~~موسی کاظم علیه السلام را از مخالفت ...~~ پس گفت که گفت امام محمد باقر علیه السلام که تقیه از جمله دین منست و دین
پدران منست و ایمان نیست کسی را که تقیه نیست او را یعنی که آنچه پرسیدی جایز بلکه واجبست در این زمانها عَنْ اَبِي
جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ التَّقِيَّةُ فِي كُلِّ ضَرُورَةٍ وَصَاحِبُهَا اَعْلَمُ بِهَا حِينَ تَنْزِلُ بِهِ شرح روایتست از امام محمد باقر
علیه السلام گفت تقیه در هر حاجتی میرود خواه فتوی و قضا و خواه اعمال جوارح و صاحب حاجت بهتر میداند حاجت خود را وقتی که
فرود آید آن حاجت باو یعنی که برای تعیین مواضع خوف و ضرر قاعده کلیه نیست که مختلف میشود باختلاف وقایع و اشخاص پس
کسی با منع از تقیه نمیتوان کرد که این حاجت نیست چه این مثل اینست که کسی گوید که یوسف علیه السلام را حاجت نبود که برای
نگاهداشتن نبیامین گوید که انکم لسارقون عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ كَانَ اَبِي يَقُولُ وَاَيُّ شَيْءٍ
اَقَرُّ لِعَيْنِي مِنَ التَّقِيَّةِ اِنَّ التَّقِيَّةَ جُنَّةُ الْمُؤْمِنِ شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت پدرم میگفت چه
چیز خنک کننده تر است چشم مرا یعنی که خوشحال کننده تر است مرا از تقیه بدرستی که تقیه سپر مومنست که نگاه میدارد او را از ضرر
مخالفان قَالَ لِي اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا مَنَعَ مِيثَمَ رَحِمَهُ اللهُ مِنَ التَّقِيَّةِ فَوَاللهِ لَقَدْ
عَلِمَ اَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِي عَمَّارٍ وَاَصْحَابِهِ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيمَانِ شرح ما نافیه است منع بصیغه
~~مجهول ...~~
~~من باب ... میم و تشدید نون ...~~ یا کسر میم و تخفیف
نون ~~...~~ و منع بصیغه مجهول
یا معلومست و بنا بر سوم قائم مقام مفعول اول و منع بصیغه مجهول یا معلومست و در فوائد برای تعلیلست و بر تقدیر مفعول
تحسین میثم بکسر میم و سکون یا و فتح تا نمارست که امیر المومنین علیه السلام او و حبیب بن مظاهر و رشید هجری علم بلایا و منایا تعلیم کرده بود و از اصحاب
امام حسن و امام حسین و علی بن الحسین علیهم السلام نیز بوده و نهایت محبوب نزد محمد بن علی علیه السلام بوده و شاکر در رخا و صابر
بر بلا بوده و محافظت حدود و تقیه را خوب میکرده تا وقتی که کشته شد بامر عبید الله بن زیاد یعنی گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلام
ممنوع نشد میثم رحمه الله از جانب الله تعالی از تقیه یعنی که الله تعالی توفیق خود عطا کرد او را و تقیه چه بخدا قسم که هر آئینه
میثم دانسته بود که این آیت که بیان شد در حدیث سوم این باب نازل شده در عمار و یاران او و مراد اینست که کشته شدن او برای

گذشت در حدیث ششم باب ششم
که باب البر بالوالدین است م
رعایت حدود م
بر خلاف سنن ... حاکمان جور که آیا جایزست یا نه
و ظرف متعلق بمنع است و مراد اینست که او
تقصیر در تقیه نکرد بتوفیق الله تعالی م
ترتیب م

ترک تقیه نبود و بلکه از جانب علماء خلفای ضلالت بود چنانکه در شرح حدیث دوم باب بیست و یکم کتاب الحجة که باب ان الائمة علیهم السلم
بستر [illegible] لا یجرؤا کل امر ما بال و علیه بهت ثمانزدهم حدیث عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّمَا جُعِلَتِ التَّقِیَّةُ لِیُحْقَنَ بِهَا
الدَّمُ فَإِذَا بَلَغَ الدَّمَ فَلَیْسَ تَقِیَّةٌ شرح ه عمل بلغ و اسم لیس ضمیر مستتر راجع با امر است که مرکوز است در اذهان یعنی
روایت است از امام محمد باقر علیه السلم گفت جز این نیست که قرار داده شده تقیه از جانب خدا و رسول برای اینکه محفوظ شود بآن
خون مومن یا بمعنی که اگر تقیه واقع نشود آخر کار ریختن خون میرسد اگرچه در اوایل حال نباشد یا بمعنی که عمده مصلحت تقیه حفظ خون
پس منافات ندارد با وجوب تقیه در صورتی که مفسده غیر خونریزی در ترک آن باشد پس چون رسد کار بخون ریختن مومنی
پس آن دیگر تقیه که الله تعالی جایز کرده آنرا نخواهد بود و از اینجا مستنبط میشود که دفع آزار از خود با ایقاع مثل آن آزار بمومنی دیگر تقیه
نیست خواه خون باشد و خواه غیر خون مخفی نماند که اگر مراد این میبود که اگر کسی داند که خون او البته ریخته میشود خواه تقیه کند و خواه
تقیه نکند واجب نیست میبایست که بجای فلیس تقیه گوید فلا تقیه مگر آنکه خبر لیس محذوف باشد بتقدیر لیس مکان تقیه هفدهم حدیث عَنْ أَبِي
عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ كُلَّمَا تَقَارَبَ هَذَا الْأَمْرُ كَانَ أَشَدَّ لِلتَّقِیَّةِ شرح لام در للتقیه برای تعدیه است یعنی روایت است
از امام جعفر صادق علیه السلم گفت هر چند که نزدیک شود این کار که خروج مهدی علیه السلم باشد میباشد سخت کننده تر تقیه را از باب
با حقای امام آخر و کمال شدت تقیه و زیادتی طعن مخالفان بسبب زیادتی طول زمان غیبت روز بروز هجدهم حدیث سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ
عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ التَّقِیَّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ یُضْطَرُّ إِلَیْهِ ابْنُ آدَمَ فَقَدْ أَحَلَّهُ اللَّهُ لَهُ شرح کل مجرور است بفی و
در فقد برای بیان است و میتواند بود که کل مرفوع و مبتدا باشد و فقد احله خبر مبتدا باشد و مدخول فی مضمون جمله باشد که در حکم مفرد
باشد یعنی که بیان تقیه که حلال است در این کلام است و حاصل مراد کیست بضطر بصیغه مجهول است یعنی شنیدیم از امام محمد باقر علیه السلم میگفت
تقیه حلال در هر چیزیست که ناچار شود بسوی آن فرزند آدم چه بتحقیق حلال کرده آنرا الله تعالی برای او مخفی نماند که از اینجا ظاهر میشود که
آدمی که خونریزی مضطر نمیشود چه چاره دارد و آن وا گذاشته شدن خود است نوزدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ
التَّقِیَّةُ تُرْسُ اللَّهِ بَیْنَهُ وَبَیْنَ خَلْقِهِ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت که امام گفت تقیه
سپر الله تعالی است میان او و میان مخلوقان او که منکر ربوبیت او نیند این کلام مبنی بر خلط الله تعالی با ائمه هدی و شیعه ایشان است
چه الله تعالی مراست از ضرر لیک ضرر ائمه هدی و شیعه جاری مجرای ضرر الله تعالی است و سپر ایشان بجای سپر الله تعالی است
بیستم حدیث قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ خَالِطُوهُمْ بِالْبَرَّانِیَّةِ وَخَالِفُوهُمْ بِالْجَوَّانِیَّةِ إِذَا كَانَتِ
الْإِمْرَةُ صِبْیَانِیَّةً شرح البرانیه بفتح با یک نقطه و تشدید را بی نقطه و الف و نون و یا مشدده منسوب به بر بمعنی ظاهر است
بصحرا و زیاده کردن الف و نون برای فرق میان نسبت بصحرا و نسبت بصحراست الجوانیه بفتح جیم و تشدید واو و الف و نون
منسوب به جو بمعنی که باطن که شبیه است بدرون خانه و زیادتی الف و نون برای فرق میان نسبت بجو بمعنی درون خانه و
بجو بمعنی شبیه بدرون خانه است الصبیانیه بکسر و ضم صاد بی نقطه و سکون با یک نقطه و یا دو نقطه در پایین و الف و نون و یا
مشدده منسوب بصبیان بکسر و ضم صاد که جمع صبی بفتح صاد و کسر با و تشدید یا است و نسبت بجمع بکسر دو قسمت یکی
آنکه منسوب بجنس است و در این صورت رد بمفرد میباید کرد و دیگری آنکه منسوب با جتماع است و در اینصورت رد بمفرد نمیشود

عن حريز
از حريز

ولکن

ولکن چیزی از قسم دوم است چه مراد از شبیه امارت ناحق و اطاعت مردم نادان صاحب آن است بیاری میرود در زیر اطفال که محض
صورت است یعنی گفت امام محمد باقر علیه السلم اختلاط کنید با مخالفان در ظاهر و مخالفت کنید ایشان را در باطن چون باشد امارت
بازیچه اطفال بیست و یکم حدیث قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ رَجُلَانِ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ أُخِذَا فَقِیلَ لَهُمَا ابْرَآ
مِنْ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ فَبَرِئَ وَاحِدٌ مِنْهُمَا وَأَبَى الْآخَرُ فَخُلِّيَ سَبِیلُ الَّذِي بَرِئَ وَقُتِلَ الْآخَرُ فَقَالَ أَمَّا
الَّذِي بَرِئَ فَرَجُلٌ فَقِیهٌ فِي دِینِهِ وَأَمَّا الَّذِي لَمْ یَبْرَأْ فَرَجُلٌ تَعَجَّلَ إِلَى الْجَنَّةِ شرح گفتم امام محمد باقر علیه السلم را دو مرد از شیعه امیه
اهل کوفه گرفتار شدند بدست بنی امیه پس گفته شد ایشان را که بیزاری جویید از علی بن ابی طالب پس بیزاری کرد یکی از آن دو مرد و ابا کرد
آن دیگر پس رها کرده شد آنکه بیزاری کرد و کشته شد آن دیگر پس امام علیه السلم گفت اما آنکه بیزاری کرد پس مردی بود دانا در مسایل
دین خود یا بمعنی که فهمیده بود معنی روایتی را که گذشت در حدیث دهم این باب و اما آنکه بیزاری نکرد پس مردی بود که زود
روانه شد بسوی بهشت یا بمعنی که چون معنی آن روایت را نفهمیده بود و قتل مردمان را در آن مسئله باور کرده بود و معذور
پس منافات ندارد با احادیثی که دلالت میکند بر اینکه هر که ترک تقیه کند ایمان ندارد چه مراد در آن احادیث ترک با علم
بوجوب است بیست و دوم حدیث قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ احْذَرُوا عَوَاقِبَ الْعَثَرَاتِ شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم
حذر کنید از عاقبتهای لغزشها آمد نماز مراد این است که اعتماد مکنید در ترک تقیه بر اینکه امروز مخالفان نمیکنند باشند و باشند از شما
چه چون بدانند ذخیره خاطر ایشان شود عاقبت ضرر میرسانند بیست و سوم حدیث سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ التَّقِیَّةُ
تُرْسُ الْمُؤْمِنِ وَالتَّقِیَّةُ حِرْزُ الْمُؤْمِنِ وَلَا إِیمَانَ لِمَنْ لَا تَقِیَّةَ لَهُ إِنَّ الْعَبْدَ لَیَقَعُ إِلَیْهِ الْحَدِیثُ مِنْ حَدِیثِنَا
فَیَدِینُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ فِیمَا بَیْنَهُ وَبَیْنَهُ فَیَكُونُ لَهُ عِزّاً فِي الدُّنْیَا وَنُوراً فِي الْآخِرَةِ وَإِنَّ الْعَبْدَ لَیَقَعُ
إِلَیْهِ الْحَدِیثُ مِنْ حَدِیثِنَا فَیُذِیعُهُ فَیَكُونُ لَهُ ذُلّاً فِي الدُّنْیَا وَیَنْزِعُ اللَّهُ عَزَّ
وَجَلَّ ذَلِكَ النُّورَ مِنْهُ شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت تقیه سپر مومن است و تقیه پناه مومن است
و ایمان نیست کسی را که تقیه نیست او را با وجود علم بوجوب تقیه بدرستی که بنده هر آینه میرسد بسوی او حدیثی از جمله احادیث
مختصه ما یا بمعنی که مخالف رای جمیع مخالفان است که از ایشان تقیه میباید کرد پس عبادت میکند الله عز و جل را با آن حدیث
در خلوت که میان او و میان الله تعالی است پس میباشد آن حدیث یا عبادت با آن حدیث برای آن بنده عزتی در دنیا بسبب
تقیه و روشنی در آخرت بسبب عبادت صحیح و بدرستی که بنده هر آینه میرسد بسوی او حدیثی از احادیث که مخالف مذهب
مخالفان است پس اشکار میکند آنرا با ظهار استنکار یا بمیل البیت بی آنکه گریز گاهی داشته باشد مثل حدیثی یا دو شاهد
از قرآن چنانکه می آید در حدیث چهارم باب بیست و پس میباشد برای او خواری در دنیا بسبب ترک تقیه و بر طرف میکند الله
عز و جل آن روشنی را از او در آخرت بسبب بطلان آن عبادت آشکارا باب نود و ششم اصول باب الکتمان شرح
این باب بیان فضیلت کتمان است بکسر کاف و سکون تا دو نقطه در بالا مصدر باب نصر بمعنی پوشانیدن حرفی خواه نزد
مخالف برای دفع ضرر و آن تقیه نیز مینامند و خواه نزد موافق برای مصلحتی مثل جلب نفع در این باب شانزده حدیث
اول حدیث عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَیْنِ عَلَیْهِمَا السَّلَامُ قَالَ وَدِدْتُ وَاللَّهِ أَنِّي افْتَدَیْتُ خَصْلَتَیْنِ فِي الشِّیعَةِ

لنا ببعض لحم ساعدي النزق وقلة الكتمان شرح الافتدا جه اگر ودن چیزی از کسی ما و ن ال و مانند آن از خود خواه انکه کرده
دهنده باشد مثل نزق وخواه محبوب باشد مثل اسیری که در حبس کسی باشد الساعد بسین بی نقطه و کسر عین بی نقطه میان آرنج و سبانه
و کاهی از رود از ساعد میگویند النزق بفتح نون و فتح زای با نقطه و قاف مصدر باب علم وضرب تند شدن از گفتگو و مانند آن
در وقت غضب یعنی روایت از امام زین العابدین علیه السلم گفت دوست داشتم بخدا قسم که من عوض کنم دو صفت را که در شیعه
ماست باره گوشت ساعد خود آن دو صفت تند شدن و کمی نگاه داشتن راز است حسن قال ابو عبد الله علیه السلم
امر الناس بخصلتین فضیعوهما فصاروا منهما علی غیر شیء الصبر والکتمان شرح گفت امام جعفر صادق
علیه السلم ما مورشده اند مردم در دو خصلت پس عمل نکردند با آنها پس شدند بسبب آنها نابود یعنی که عبادات ایشان باطل شد یکی صبر
یا و دیگری پوشانیدن راز چنانکه گفته در سوره قصص یکی صبر و او مدرا ون الحسنة حسن عن سلیمان بن خالد قال قال
ابو عبد الله علیه السلم یا سلیمان انکم علی دین من کتمه اعزه الله ومن اذاعه اذله الله
شرح روایت از سلیمان بن خالد گفت که گفت امام جعفر صادق علیه السلم ای سلیمان بدرستی که شما شیعه امامیه قبل از ظهور قائم
علیه السلم طریقی دارید که هر که پنهان کند آن را از غیر اهلش عزیز میکند او را الله تعالی و هر که آشکار کند آن را خوار میکند او را الله تعالی حسن عن ابی
عن ابی جعفر علیه السلم قال دخلنا علیه جماعة فقلنا یا ابن رسول الله انا نرید العراق فاوصنا
فقال ابو جعفر علیه السلام لیقو شدیدکم ضعیفکم ولیعد غنیکم علی فقیرکم ولا تبثوا
سرنا ولا تذیعوا امرنا واذا جاءکم عنا حدیث فوجدتم علیه شاهدا او شاهدین من کتاب الله
فخذوا به والا فقفوا عنده ثم ردوه الینا حتی یستبین لکم شرح جماعة منصوب و حال است یا بمعنی که سر
دخل شدیم لیعد بصیغه امر غایب معتل العین از باب نصر است لا تبثوا با بای یک نقطه و تشدید ثای سه نقطه بصیغه نهی حاضر مضاعف از باب نصر ذکر
الامر زمان و کار و هر دو اینجا مناسبت الشاهد گواهی که افاده علم کند خواه علم محکم و افتی مثل محکم قرآن خواه علم و اصلی که عطا
از وجوب عمل کسی که آن حکم با و رسد و مطلع بر آن شود مثل ظاهر قرآن و مانند آن ای معارض اقوی از آن باشد مثل آن و ذکر او شاهدین
اشارت باینست که کمتر جاها که کافیست در اصل تقیه اما دو شاهد افضل و موافق تقیه است فخذوا به بصیغه امر حاضر از الف باب نصر است
الاخذ عقوبت کسی کردن و فرا گرفتن چیزی و مراد اینجا معنی اولست و مفعول آن محذوف است بتقدیر فخذوا اهل الخلاف فقفوا عنده
گفت و گفت فقفوا عنده تا اشارت باشد باینکه عمل شما آن راجحست و اظهار آن جایز نیست چنانچه بیان شد در حدیث سیوم
باب سابق یعنی روایت از امام محمد باقر علیه السلم راوی گفت داخل شدیم بر او در حالی که جماعتی با هم بودیم پس گفتیم ای پسر رسول خدا
بدرستی که ما اراده کوفه داریم پس سفارشی کن ما را پس گفت امام محمد باقر علیه السلم باید که قوت دهد مرد قوی در علم شما ضعیف در
علم را و باید که عطا دهد از مال دنیا غنی شما بر درویش شما و باید که منتشر نکنید راز ما را یعنی حکمی که مخالف مذهب مخالفانست
و آشکار مکنید فرمان ما را مثل امر بتبرا از رؤسای ضلالت و چون آید نزد شما از جانب ما حدیثی که عمل بآن واجب است پس یافتید بر مضمون
آن حدیث گواهی یا دو گواه از قرآن تا گر یکی ده شما باشد اگر مخالفان گویند که از کجا میگوئید پس الزام کنید مخالفان را با اظهار آن
چه اظهار آن منافی تقیه نیست و اگر نیافتید پس ستادگی کنید نزد آن حدیث یعنی که خود عمل کنید بآن بعد از آن مرکر دانید علم

مردی از م

بشاهد

شاهد و شاهدین آن ناسوی با یعنی که سوال کنید ما را که شاهد آن حدیث از قرآن تا ظاهر شود شاهد برای شما بعد از آن اظهار کنید
تا منافی تقیه نباشد زیرا که مخالفان غافلند از اینکه مناط عمل بظاهر قرآن افاده ظن بحکم واقعی نیست و امثال این راجع برا اختلاف
بسبب اجتهاد میکنند و اهل اختلاف اجتهاد را دوست میدارند و باین اشارت میشود در حدیث آینده که حدثوهم بما یعرفون واستروا
عنهم ما ینکرون حسن واعلموا ان المنتظر لهذا الامر له مثل اجر الصائم القائم ومن ادرک قائمنا فخرج
معه فقتل عدونا کان له مثل اجر عشرین شهیدا ومن قتل مع قائمنا کان له مثل اجر خمسة
وعشرین شهیدا شرح و بدانید که انتظار کشنده این کار را که ظهور دولت قائم آل محمد علیه السلم باشد او را مثل ثواب روزه دار شب زنده دار
مراد با انتظار محافظت حدود و تقیه و ترک خود رایی است و هر که دریابد قائم ما را پس بیرون آید با او پس کشد دشمن ما را که غیر شیعه امامیه است
میباشد برای او مثل ثواب بیست شهید که با رسول الله یا امیر المؤمنین شهید شده باشند و هر که کشته شود با قائم ما میباشد برای او
ثواب بیست و پنج شهید مخفی نماند که تفاوت در چیزی که اختیاری نیست باعث تفاوت در ثواب نمیشود بلکه بسبب صورت کشته
میشود جانبازی و سعی در رواج حق بیشتر کرده باشد و میتواند بود که مراد با جر اینجا اعم از عوض و ثواب باشد حسن عن عبد الاعلی
قال سمعت اباعبد الله علیه السلم یقول انه لیس من احتمال امرنا التصدیق له والقبول فقط من احتمال
امرنا ستره وصیانته من غیر اهله فاقرأهم السلام وقل لهم رحم الله عبدا اجتر مودة
الناس الی نفسه حدثوهم بما یعرفون واستروا عنهم ما ینکرون شرح من اول من احتمال اول
بکسر میم و تخفیف نون حرف جر برای تبعیض است زیرا که هر یک از تصدیق و قبول جزو علیحده امر ماست چه مراد بتصدیق راست شمردن
دلست چیزی را بعبث دل و مراد بقبول اقرار زبانی است یا مراد اعم از اقرار زبانی و موافقت ارکان با دای واجبات فقط منصوب
در فاقرأهم راجع بمحبان است که فهمیده میشود از احتمال الاحتمال بر بر دوش خود گذاشتن و مراد اینجا قبول التکلیف الهی است چنانکه گفته
در سوره جمعه حملوا التوریة ثم لم یحملوها یعنی روایت از عبد الاعلی گفت شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم که میگفت بدرستی که نیست تنها
برداشتن کار ما که مذهب شیعه امامیه است راست شمردن آن بدل و اقرار کردن آن بزبان و بس بلکه از جمله برداشتن کار ماست پوشانیدن
آن و نگاهداری آن از نااهلان پس بخوان شیعه امامیه را از جانب من سلام و بگو ایشان را که رحمت کناد الله تعالی بنده را که کشاند
دوستی مخالفان را در زمان تقیه بسوی خود کشش یافت این اهل که گفتگو کنید با ایشان از جمله احادیث ما آنچه میشناسند یعنی که
موافق کتاب خدا باشد و شاهد از قرآن داشته باشد و بپوشانید از ایشان آنچه را که نمیشناسند حسن ثم قال والله ما الناصب لنا حربا باشد
علینا مؤونة من الناطق علینا بما نکره فاذا عرفتم من عبد اذاعة فامشوا الیه وردوه عنها
فان قبل منکم والا فتحملوا علیه بمن یثقل علیه ولیسمع منه فان الرجل منکم یطلب
الحاجة فیلطف فیها حتی تقضی له فالطفوا فی حاجتی کما تلطفون فی حوائجکم فان
هو قبل منکم والا فادفنوا کلامه تحت اقدامکم ولا تقولوا انه یقول ویقول فان ذلک یحمل علی وعلیکم
شرح مراد بالناصب لنا حربا اعدای شیعه امامیه است از غیر مستضعفین یعنی بعد از آن گفت بخدا قسم که نیست دشمنان ما که انکار وجوب
طاعت ما میکنند هرگز سخت تر بر ما بجهت بار مشقت و ضرر از شیعه امامی که سخن گوید بر ما آنچه نمیخواهیم فاش شدن آن از این جهت

اکره

امر ما

شنانه از بنده و فاش کردن سر را پس وید بسوی او و منع کشید او را از فاش کردن پس اگر قبول کند از شما خوب و اگر نکند پس و را آورید
برای منع کسی که تمکین سکینی میکند برای او یا بمعنی که بزرگ و صاحب حسب است در نظر او و میشنود از آنکس منع را چه هر کسی که مدعی محبت ما است
کاهی طلب میکند حاجت خود را او بطلب و پس نازک مینی میکند و آن حاجت تمام آورده میشود برای او و پس نازک مینی کند در حاجت من خدا نیز نازک
مینی میکند در حاجتهای خود پس اگر آن بنده قبول کرد از شما منع شما را ابرو و سیله باشد خوب و اگر نکرد پس رها کنید سخن او را از زبده معانی
خود با بمعنی که کرار سخن او در مجالس خود میکنید و میگوید که هر کسی که او میگوید و میگوید هر چند که بعنوان مذمت او باشد چه هر کسی که آن
تکرار شمار می انکیزاند دشمنان ما را بر من و بر شما یا بمعنی که باعث ضرر بر من و بر شما میشود و هر چه میگویند دیوار گوش دارد **اصل** اَمَا وَاللّٰهِ لَو
كُنتُم تَقُولُونَ مَا اَقُولُ لَاَقرَرتُ اَنَّكُم اَصحَابِي هٰذَا اَبُو حَنِيفَةَ لَهُ اَصحَابٌ وَهٰذَا الحَسَنُ
البَصرِيُّ لَهُ اَصحَابٌ وَاَنَا امرُؤٌ مِن قُرَيشٍ قَد وَلَدَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَآلِهِ وَعَلِمتُ
كِتَابَ اللّٰهِ وَفِيهِ تِبيَانُ كُلِّ شَيءٍ بَدءُ الخَلقِ وَاَمرُ السَّمَاءِ وَاَمرُ الاَرضِ وَاَمرُ الاَوَّلِينَ وَاَمرُ الآخِرِينَ وَاَمرُ مَا كَانَ
وَاَمرُ مَا يَكُونُ كَاَنِّي اَنظُرُ اِلَى ذٰلِكَ نُصبَ عَينِي **شرح** ولدنی بصیغه ماضی باب تفعیل است التولید بشارت بولادت کسی ...
اشارت است بمثال آنچه گذشت در کتاب الحجه در حدیث دوم باب ما جاء فی الاثنی عشر والنص علیهم علیهم السلم بعنوان حدیث قدسی که ...
المرتابون فی جعفر الراد علیه کالراد علی مضمون این تا آخر حدیث گذشت در کتاب العقل در حدیث ششم باب ... و کیم که باب الرد الی
الکتاب والسنه تا آخر است **یعنی** آگاه باشید بخدا قسم که اگر چنین میبود که میگفتید آنچه را که من میگویم در امر تقیه و مانند آن هر آینه اقرار
میکردم که شما یاران من و شیعه من اید این ابو حنیفه با آن جهالت و گمراهی او را شاگردان و یاران اند که سخن او را میشنوند و این
حسن بصری با آن ناپاکی و بیدینی او را مریدان و یاران اند که سخن او را میشنوند و من مردیم از قریش که متولد گردانیده است مرا رسول
صلی الله علیه و آله با بمعنی که از اوصیای اویم و تعلیم کرده شده ام قرآن و در قرآن بیان واضح هر چیز است آن هر چیز ابتدای آفرینش است
و کار آسمان است و کار زمین است و کار اهل ... پیشینیان است و کار اهل پسینیان است و کار آنچه شده و کار آنچه میشود گویا که من نظر میکنم
بسوی آنچه گفتم و در برابر چشم خود اشارت است بآنکه فقهای مخالفان و صوفیه مخالفان پیروی امام ضلالت خود میکنند و شما نمیکنید
پیروی شما امام حق خود را با وجود این همه تفاوت میان امام ایشان و امام شما **ششم اصل** عَن اَبِي عَبدِ اللّٰهِ عَلَيهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ لِي
مَا زَالَ سِرُّنَا مَكتُومًا حَتَّى صَارَ فِي يَدِ وُلدِ كَيسَانَ فَتَحَدَّثُوا بِهِ فِي الطَّرِيقِ وَقُرَى السَّوَادِ **شرح** کیسان بفتح کاف و سکون
یاء و نقطه در پایین و سین بی نقطه نام مردی است و این لقب شده مختار بن ابو عبیده و مراد بولد کیسان اهل کوفه است که شیعه امامیه
نبوده ... از شیعه امامیه مشهور اند السواد بفتح سین بی نقطه ناحیتی است متصل بعراق عرب با طول است از عراق و ... فرسخ
فرسخ و حد آن در طول از موصل است تا عبادان و در عرض از عذیب است تا حلوان و تسمیه آن بسواد برای کمال سبزی درختان و زراعات
آنجا است **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت که گفت مرا که همیشه راز ما پنهان بود تا آنکه افتاد در دست اهل کوفه
پس نقل کردند راز ما را در راه گذر و در دیههای سواد عراق **هفتم اصل** سَمِعتُ اَبَا جَعفَرٍ عَلَيهِ السَّلَامُ يَقُولُ وَاللّٰهِ اِنَّ اَحَبَّ اَصحَابِي
اِلَيَّ اَورَعُهُم وَاَفقَهُهُم وَاَكتَمُهُم لِحَدِيثِنَا وَاِنَّ اَسوَاَهُم عِندِي حَالًا وَاَمقَتَهُم الَّذِي اِذَا سَمِعَ الحَدِيثَ
يُنسَبُ اِلَينَا وَيُروَى عَنَّا فَلَم يَقبَلهُ اشمَاَزَّ مِنهُ وَجَحَدَهُ وَكَفَّرَ مَن دَانَ بِهِ وَهُوَ لَا يَدرِي لَعَلَّ الحَدِيثَ مِن عِندِنَا

الحق م

بتحقیق فرموده

عن عبد الله بن سلیمان

ابن عبد الله بن سلیمان

احبّ م

خَرَجَ وَاِلَينَا اُسنِدَ فَيَكُونُ بِذٰلِكَ خَارِجًا مِن وِلَايَتِنَا **شرح** اسند بسین بی نقطه و نون و دال بی نقطه بصیغه
ماضی مجهول باب افعال است الاسناد نکیه دادن چیزی بر دیوار و مانند آن و مراد اینجا دانستن علم تفصیل و تاویل چیزی بسوی کسی
و فاعل آن الله تعالی است و تقدیم ظرف برای حصر است و اشارت است بآیت سوره یونس بل کذبوا بما لم یحیطوا بعلمه ولما یاتهم تاویله
و بیان شد در شرح خطبه مصنف **یعنی** شنیدم از امام محمد باقر علیه السلم میگفت بخدا قسم که هر آینه محبوبتر یاران من بسوی من پرهیزگارتر
ایشان و فهمیده تر ایشان و پنهان کننده تر ایشان حدیث ما را است و هر آینه که بدحالتر ایشان نزد من و دشمن داشته شده تر
ایشان کسی است که چون شنید حدیث را که نسبت داده میشود بسوی ما و روایت کرده میشود از ما پس قبول نکرد آن را روی
خود را در هم کشید از آن و منکر شد آن را و کافر شمرد کسی را که اعتقاد کرد بآن و حال آنکه او نمیداند حقیقت حال را شاید که آن حدیث از
نزد ما بیرون آمده باشد نه از نزد مخالفان ما و بسوی ما تکیه داده شده باشد نه بسوی غیر ما پس میباشد باین انکار و تکفیر بیرون
از دوستی ما **هشتم اصل** عَن مُعَلَّى بنِ خُنَيسٍ قَالَ قَالَ اَبُو عَبدِ اللّٰهِ عَلَيهِ السَّلَامُ يَا مُعَلَّى اكتُم اَمرَنَا وَلَا تُذِعهُ فَاِنَّهُ
مَن كَتَمَ اَمرَنَا وَلَم يُذِعهُ اَعَزَّهُ اللّٰهُ بِهِ فِي الدُّنيَا وَجَعَلَهُ نُورًا بَينَ عَينَيهِ فِي الآخِرَةِ يَقُودُهُ اِلَى الجَنَّةِ يَا مُعَلَّى مَن اَذَاعَ
اَمرَنَا وَلَم يَكتُمهُ اَذَلَّهُ اللّٰهُ بِهِ فِي الدُّنيَا وَنَزَعَ النُّورَ مِن بَينِ عَينَيهِ فِي الآخِرَةِ وَجَعَلَهُ ظُلمَةً تَقُودُهُ
اِلَى النَّارِ يَا مُعَلَّى اِنَّ التَّقِيَّةَ مِن دِينِي وَدِينِ آبَائِي وَلَا دِينَ لِمَن لَا تَقِيَّةَ لَهُ يَا مُعَلَّى اِنَّ اللّٰهَ
يُحِبُّ اَن يُعبَدَ فِي السِّرِّ كَمَا يُحِبُّ اَن يُعبَدَ فِي العَلَانِيَةِ يَا مُعَلَّى اِنَّ المُذِيعَ لِاَمرِنَا كَالجَاحِدِ لَهُ
شرح روایت است از معلی بن خنیس که گفت گفت امام جعفر صادق علیه السلم ای معلی پنهان کن کار ما را و فاش مکن آن را چه هر آینه
کار شان چنین است که هر که پنهان کند کار ما را و فاش نکند آن را عزیز میکند او را الله تعالی بسبب آن پنهان کردن در دنیا و میگرداند کار ما را
روشنی میان دو چشم او در آخرت که میکشد او را بسوی بهشت ای معلی هر که فاش کند کار ما را و پنهان نکند آن را خوار میکند
او را الله تعالی بسبب فاش کردن در دنیا و برطرف میکند روشنی را از میان دو چشم او در آخرت و میگرداند کار ما را تاریکی
که میکشد او را بسوی آتش جهنم ای معلی هر آینه تقیه از جمله دین من و دین پدران من است و دین صحیح نیست کسی را که تقیه نیست
او را ای معلی هر آینه الله تعالی دوست میدارد که عبادت کرده شود در پنهان در مواضع تقیه چنانچه دوست میدارد که عبادت کرده
شود در آشکارا در مواضع غیر تقیه ای معلی فاش کننده کار ما مانند منکر کار ما است در استحقاق عذاب جهنم **نهم اصل** عَن عَمَّارٍ
قَالَ قَالَ لِي اَبُو عَبدِ اللّٰهِ عَلَيهِ السَّلَامُ اَخبَرتَ بِمَا اَخبَرتُكَ بِهِ اَحَدًا قُلتُ لَا اِلَّا سُلَيمَانَ بنَ خَالِدٍ قَالَ
مَا اَحسَنتَ اَمَا سَمِعتَ قَولَ الشَّاعِرِ وَلَا يَعدُونَ سِرِّي وَسِرُّكَ ثَالِثًا اَلَا كُلُّ سِرٍّ جَاوَزَ اثنَينِ شَائِعُ
شرح اخبرت بصیغه مخاطب باب افعال است بتقدیر استفهام و میتواند بود که همزه استفهام و صیغه مخاطب باب تفعیل باشد لا یعدون
بصیغه جمع مونث غایب باب نصر است و لام ... ثالثا ... اثنین عبارت از دو کس است و بعضی میگویند عبارت از دو لب است
و آن مناسب نیست **یعنی** روایت است از عمار که گفت که گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلم آیا خبر دادی آنچه خبر دادم ترا بآن بکسی
گفتم نه مگر سلیمان بن خالد را امام گفت خوب نکردی آیا نشنیدی قول شاعر را که و باید که تجاوز نکند راز من و راز تو بسوی سیم
باش هر رازی که تجاوز کرد از دو کس مشهور است یا بمعنی که مشهور میشود معنی آنکه خواندن شعر درین مقام اشعار است که عقل ...

کتاب العقل در حدیث ششم باب دوازدهم که باب النهی عن القول بغیر علم است

من کتم امرنا م

دینی م

موکد بنون خفیفه م

کسی م

البته م

حکم بفتح آن میکند و احتیاج شنیدن از صاحب شرع نیست دهم عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا
صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَأَبَى وَأَمْسَكَ ثُمَّ قَالَ لَوْ أَعْطَيْنَاكُمْ كُلَّ مَا تُرِيدُونَ كَانَ شَرّاً لَكُمْ وَأُخِذَ
بِرَقَبَةِ صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وِلَايَةُ اللَّهِ أَسَرَّهَا إِلَى جَبْرَئِيلَ وَأَسَرَّهَا جَبْرَئِيلُ
إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَأَسَرَّهَا مُحَمَّدٌ إِلَى عَلِيٍّ وَأَسَرَّهَا عَلِيٌّ إِلَى مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تُذِيعُونَ ذَلِكَ
مَنِ الَّذِي أَمْسَكَ حَرْفاً سَمِعَهُ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حِكْمَةِ آلِ دَاوُدَ يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَكُونَ مَالِكاً لِنَفْسِهِ
مُقْبِلاً عَلَى شَأْنِهِ عَارِفاً بِأَهْلِ زَمَانِهِ شرح اخذ بصیغه افعل التفضیل نسبت آخذ با عطا از قبیل نسبت فعل باعث است صاحب
هذا الامر امام حقست که خروج باشد الولایه بکسر واو حکومت و مراد اینجا تعیین اوقات حوادث روزگار است ثم در ثم انتم برای تعجب است
یعنی روایت است از بزنطی گفت پرسیدم امام رضا صلوات الله علیه را از مسئله که فلان چیز کی حادث خواهد شد پس امتناع کرد
و خودداری از جواب بعد از آن گفت اگر اعطا کنیم شما را هر سری که میخواهید هر آینه بد تر باشد برای شما و باعث ترس مخالفان رسیدن حلق ما
این امامت حق گفت امام محمد باقر علیه السلام که حکومت الله تعالی در حوادث وحی کرده آنرا الله تعالی سوی جبرئیل و وحی کرده آنرا جبرئیل
سوی محمد صلی الله علیه و آله در قرآن که تبیان کل شیء است و بعنوان راز رسانیده آنرا محمد سوی علی و بعنوان راز رسانیده آنرا علی
سوی آنکه خواسته الله تعالی که وصی او باشند و تا آخر اوصیا امر بخشش است با وجود آن شما شهرت میدهید آن حکومت را اگر چه
از آن شما رسد کیست از شیعه که نگاه داشته باشد یک سخن را که شنیده باشد آنرا گفت امام محمد باقر علیه السلام در کلمات حکمی که وحی شده بکار آن
سلیمان بن داود آل داود است که سزاوار است برای مسلم آنکه باشد مالک نفس خود از سخن فضول و آورنده رو بر کار ضروری خود و شناسا
با اهل زمان خود که سپردن راز نشده سی فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُذِيعُوا حَدِيثَنَا فَلَوْلَا أَنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنْ أَوْلِيَائِهِ وَيَنْتَقِمُ
لِأَوْلِيَائِهِ مِنْ أَعْدَائِهِ أَمَا رَأَيْتَ مَا صَنَعَ اللَّهُ بِآلِ بَرْمَكَ وَمَا انْتَقَمَ لِأَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَدْ كَانَ بَنُو
الْأَشْعَثِ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ فَدَفَعَ اللَّهُ عَنْهُمْ بِوَلَايَتِهِمْ لِأَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْتُمْ بِالْعِرَاقِ تَرَوْنَ أَعْمَالَ
هَؤُلَاءِ الْفَرَاعِنَةِ وَمَا أَمْهَلَ اللَّهُ لَهُمْ فَعَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الدُّنْيَا وَلَا تَغْتَرُّوا بِمَنْ قَدْ أُمْهِلَ
لَهُ فَكَأَنَّ الْأَمْرَ قَدْ وَصَلَ إِلَيْكُمْ شرح فاء در فلولا سببیه است و جزای شرط محذوف است تقدیرش لانقطع سلسلة الامامة
و شیعتهم بترکهم التقیه برمک بفتح بای یک نقطه و سکون رای بی نقطه و فتح میم جد یحیی بن خالد برمکی است و یحیی سعی در قتل امام موسی کاظم علیه السلام
کرد برای حسدی که داشت بر جعفر بن محمد بن اشعث که دختر زاده او در خانه او بود و از شیعه امامیه بود و با خویشان خود چنانکه بیان
شد در حدیث ششم مولد ابی عبدالله جعفر بن محمد علیهما السلام از کتاب الحجة و ما انتقم اشارت است با انتقام از علی بن اسمعیل بن
جعفر بن محمد که چون با خواهش یحیی برمکی عموی خود امام موسی علیه السلام نزد هارون کرد انعام یافت آنقدر که باور سد عطای دویست
هزار درهم که عافر شده بود چنانکه گذشت در حدیث ششم مولد ابی الحسن موسی علیه السلام از کتاب الحجة اشعث بفتح همزه و شین بی نقطه و عین بی نقطه
و ثاء سه نقطه ابن قیس الکندی از جمله منافقان مشهور است و ابوبکر بن ابی قحافه خواهر خود ام فروه را زن او کرد و محمد بن اشعث و عبد
الرحمن که از جمله ساعیان در قتل امام حسین ع و اصحاب او بودند از اولاد اشعث اند و چون الله تعالی میدانست که اولاد اینها از
شیعه امامیه شوند ایشان را در دنیا مهلت داد و سیاستهای گوناگون که بر سر آن لشکر آمد بتوسط ابراهیم بن مالک اشتر

ضابطه

قائم

در کتاب الحجة

در کتاب الحجة

نخعی مختار بن ابو عبیده ثقفی و غیر ایشان بر سر این جماعت بیاید وصل امر عبارت از ظهور قائم علیه السلام و قیام قیامت باید در موت
یعنی پس پرهیز کنید از عذاب الهی و اذکار کنید حدیث ما را که مخصوص است با شیعه که گنجایش آن دارند و شاید از قرآن بر آنها یافته باشید چنانکه گذشت
در حدیث چهارم این باب بیان این که اگر نه این میبود که الله تعالی گاهی پرهیز میکرد بندگان را از دوستان خود چنانکه علی بن الحسین علیهما السلام
محفوظ ماند از یزید و تابعان او و گاهی دیگر انتقام میکشید برای دوستان خود از دشمنان خود منقطع میشد سلسله امامت و شیعیان
هر روز کوبیده میشدند بر آینه آنکه گرد الله تعالی با اولاد برمک اشارت است بقتل هارون یحیی بن خالد و جعفر بن یحیی و امثال ایشان را بانواع سیاست و
میدی انتقام الله تعالی از محمد بن اسمعیل بن جعفر برای امام موسی کاظم علیه السلام و تحقیق اولاد اشعث بر خطری بزرگ در دنیا بودند پس دفع کرد
الله تعالی از ایشان بسبب دوستی اولاد ایشان امام موسی کاظم علیه السلام را شما در کوفه میبینید عملهای این فرعونان بنی العباس را و مهلت دادن
الله تعالی ایشان را با وجود آن عملها پس شما باید پرهیز کنید از عذاب الهی و باید که بازی ندهد شما را لذتهای دنیا که زود فانی است و بازی نخورید
بحکومت کسی که بتحقیق مهلت داده شده برای وی و حال آنکه حکومت میشد در دست ظالمان خواهد بود و میان این که گویا که حکومت رسیده
سوی شما دوازدهم قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ طُوبَى لِعَبْدٍ نُوَمَةٍ عَرَفَهُ اللَّهُ وَلَمْ يَعْرِفْهُ النَّاسُ
أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى وَيَنَابِيعُ الْعِلْمِ يَنْجَلِي عَنْهُمْ كُلُّ فِتْنَةٍ مُظْلِمَةٍ لَيْسُوا بِالْمَذَايِيعِ الْبُذُرِ وَلَا
بِالْجُفَاةِ الْمُرَائِينَ شرح النومه بضم نون و فتح واو کسی که مشهور نباشد و کسی که فروتنی کند برای الله تعالی مثل آنکه حکم از سوی خود در
نکند در مسائل مختلف فیها و هر دو اینجا مناسب است عرفه از باب تفعیل است لم یعرفه از باب تفعیل یا باب ضرب است مشار الیه اولئک
جنس عبد نومة است ینجلی بجیم بصیغه مضارع غائب باب انفعال یا باب تفعیل است الفتنه بکسر فاء و سکون تاء دو نقطه بالا و نون حالات
آزار المذاییع بفتح میم و ذال با نقطه و الف و دو یاء دو نقطه پایین و عین بی نقطه جمع مذیاع بکسر میم و سکون ذال کسی که فاش کننده راز باشد البذر
بضم بای یک نقطه و ضم ذال با نقطه و رای بی نقطه جمع بذور بفتح با و ضم ذال و سکون واو و رای بی نقطه الجفاة بضم جیم و فاء و الف جمع جافی جاهلان معنی
گفت رسول الله صلی الله علیه و آله خوشتر باد برای بنده صاحب خمول که شناسای حق در مسائل مشکله مختلف فیها کرده او را الله تعالی
محکمات قرآن که صریح در وجوب سوال اهل الذکر و ترک خود رائی است و شناسا نکرده او را مردم یعنی که طریقه قیل و قال و حکم
روی ظن را از مردم یاد نگرفته و در آنها را بر خود بسته و در آن بندگان چراغهای راستی و چشمهای
علم بر طرف میشود از آن بندگان هر اختلافی که تاریک و شک آن بندگان جمعی که بسر فاش کنان سخن حسابند و نه جمعی که
جاهلان خود نمایانند سیزدهم قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ طُوبَى لِكُلِّ عَبْدٍ نُوَمَةٍ لَا يُؤْبَهُ لَهُ يَعْرِفُ النَّاسَ
وَلَا يَعْرِفُهُ النَّاسُ يُعَرِّفُهُ اللَّهُ مِنْهُ بِرِضْوَانٍ أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى يَنْجَلِي عَنْهُمْ كُلُّ فِتْنَةٍ مُظْلِمَةٍ وَيُفْتَحُ
لَهُمْ بَابُ كُلِّ رَحْمَةٍ لَيْسُوا بِالْبُذُرِ الْمَذَايِيعِ وَلَا بِالْجُفَاةِ الْمُرَائِينَ شرح لا یوبه بواو یا بهمزه و بای یک نقطه
و ها بصیغه مضارع مجهول از باب علم است الوبه بفتح واو و سکون باء و فتح باء و الابه بفتح همزه و سکون و فتح باء التفات کردن بسوی
چیزی بسبب شناختن قدر آن یعرفه الله از باب تفعیل است منه بفتح میم و تشدید نون نوع مفعول دوم یعرفه است منه مصدر باب نصر انعام و مراد
امام زمان است یا مراد تصدیق امام زمان است چنانکه گفت ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و منه بکسر میم و سکون نون باشد و من
برای ابتدا باشد و مفعول دوم یعرفه محذوف باشد یعنی که آن بنده را عارف حق در مسایل مشکله دین که اختلاف در آنها شده میکند

میزانه او که از باب غرب باشد
بالله تعالی بحوالتی مجاز باشد

از جانب خود به توفیق تصدیق اهل الذکر و سوال ایشان در مشکلات و بر هر تقدیر ضمیر راجع به ما است و با در رضوان برای سببیت
برای ملابست است و ظرف متعلق به تعرّفت یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلام خوشتر باد برای هر بنده صاحب خمول که بسیار کرده
میشود برای او یعنی که مجهول القدر است میشناسد مردم را و نمیشناسند او را مردم میشناساند او را الله تعالی نعمت خود در حالتی
به سبب راضی بودن الله تعالی از او یا با رضای آن بنده به همین مرتبه و ترک طلب شناخت مردم قدر او را آن بندگان چراغهای رستگاری
بر طرف میشود از ایشان هر زهر اختلاف تاریک گشوده میشود برای ایشان در هر رحمتی نیستند ایشان جمعی که سخن چینان بی کار
کنند و نه جمعی که جاهلان خود نمایانند اصل وقال قولوا الخیر تعرفوا به واعملوا الخیر تکونوا من اهله ولا تکونوا
عجلاً مذاییع فانّ خیارکم الذین اذا نظر الیهم ذکر الله وشرارکم المشّاؤن بالنمیمة المفرّقون
بین الاحبّة المبتغون للبرآء المعایب شرح العجل بضم عین بی نقطه و ضم جیم جمع عجول بفتح عین و ضم جیم شتاب
زدگان یعنی و گفت امیر المؤمنین علیه السلام که بگوید سخن خیر را تا شناخته شوید به خیر و بجا آورید خیر را تا باشید از اهل خیر و محض قول ان شاء
و مباشید شتاب زدگان سر فاش کنان چه بدرستی که خوبان شما جمعیند که چون نظر کرده شود بسوی قول و فعل ایشان یاد آورده
شود ربوبیت الله تعالی و بدان شما جمعیند که [illegible] و زدگان میان خلایقند با سخن چینی جمعی که جدایی اندازند کان اندر میان دوستان
جمعی که طلب کننده گان اند برای بی عیبان در ظاهر عیبهای مخفی را سیزدهم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام کفّوا السنتکم والزموا
بیوتکم فانّه لا یصیبکم امر تخصّون به ابداً ولا یزال الزیدیة لکم وقاءً ابداً شرح الوقاء بفتح و کسر واو
و قاف و الف ممدوده آنچه به آن نگاه داشته شود چیزی دیگر از ضرر یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام نگاه دارید زبانهای خود را
یعنی که تقیه کنید و سر فاش مکنید و ساکن باشید در خانهای خود یعنی که خروج مکنید بر حکام ضلالت تا خروج مهدی علیه السلام
چه بدرستی که هر چون چنین کنید نرسد شما را بلایی که مخصوص شوید به آن همیشه و همیشه زیدیه برای شما نگاهدار خواهند بود و امّا این کلام
~~بآنکه چون مذهب زیدیه این است که فاطمی مجتهد می باید که خروج بسیف کند و این مخالف مذهب شیعه امامیه است پس از شیعه امامیه زیانی~~
~~خود را نگاه دارند مخالفان را خواهند بود و بلاهای مخالفان شیعه متوجه زیدیه خواهد بود~~ تا خروج مهدی علیه السلام چهاردهم اصل عن ابی
الحسن علیه السلام قال ان کان فی یدک هذه شیء فان استطعت ان لا تعلم هذه فافعل قال وکان
عنده انسان فتذاکروا الاذاعة فقال احفظ لسانک تعزّ ولا تمکّن الناس من قیاد رقبتک فتذلّ
شرح القیاد بکسر قاف و یاء دو نقطه در پایین و الف و دال ریسمانی که به آن کشیده میشود و مانند آن از پیش کشیده بهر جا که خواهند یعنی
روایت است از امام موسی کاظم علیه السلام که گفت اگر باشد در این دست تو چیزی پس اگر توانی که ندانند این دست دیگر که در آن دست
پس بکن اشارت است به وجوب کمال التقیه راوی گفت و بود نزد امام علیه السلام مردی که سر فاش میکرد پس یاران مجلس گفتگو کردند در
سر فاش کردن آمد پس امام علیه السلام گفت آن مرد را که نگاه دار زبان خود را تا عزیز شوی و تمکین مکن مردم مخالف را از کشیدن
خود به ریسمانی که به سبب نگاه نداشتن زبان باشد تا خوار شوی پانزدهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال انّ امرنا
مستور مقنّع بالمیثاق فمن هتک علینا اذلّه الله شرح المقنّع بقاف و نون و عین بی نقطه بصیغه اسم
مفعول از تفعیل پوشیده شده به پرده یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که کار ما پوشیده شده است به عهد

موافقان مذهب زیدیه … شیعه … خواهند یافت … ایشان … عن عثمان بن عیسی

از عثمان بن عیسی

الّذی

اسلم

الّذی که تا زمان ظهور مهدی علیه السلام ظاهر نشود پس هر که پرده دری کند به اظهار اسرار ما نزد مخالفان خوار میکند او را خدا تعالی
شانزدهم اصل عن محمد بن مسلم عن محمد بن سعید بن غزوان عن علی بن الحکم عن عمر بن ابان عن عیسی بن
ابی منصور قال سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول نفس المهموم لنا المغتمّ لظلمنا تسبیح وهمّه لامرنا
عبادة وکتمانه لسرّنا جهاد فی سبیل الله قال لی محمد بن سعید اکتب هذا بالذهب فما کتبت شیئاً
احسن منه شرح قال لی تا آخر کلام محمد بن مسلم است و ظاهر است که بجای مسلم اسلم باید در نسخهای تعلیقات یعنی روایت است از محمد بن
مسلم از محمد بن سعید بن غزوان از علی بن الحکم از عمر بن ابان از عیسی بن ابی منصور که گفت شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت که
نفس کشیدن کسی که در فکر باشد برای ما یعنی که دعای فرج آل محمد کرده باشد غمناک باشد برای مظلومیت ما تسبیح است و فکر او برای
کار ما عبادت است مثل نماز و پوشانیدن او راز ما را جهاد است در راه الله تعالی گفت مرا محمد بن سعید که بنویس این حدیث را به طلا یعنی
بلغ که قدر این حدیث را بشناس پس ننوشتم چیزی را که بهتر باشد از آن باب نود و نهم اصل باب المؤمن و علاماته و صفاته شرح این باب
بیان مؤمن و علامتهای او و خواص او است و در این باب سی و نه حدیث است اول اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال قام رجل
یقال له همّام وکان عابداً ناسکاً مجتهداً الی امیر المؤمنین علیه السلام وهو یخطب فقال یا امیر
المؤمنین صف لنا صفة المؤمن کانّنا ننظر الیه شرح این حکایت مشتمل است بر نهج
البلاغه با تفاوت بسیار در سوال و جواب از آن جمله است که امیر المؤمنین علیه السلام جواب همّام نگفته تا همّام مکرر کرده و بعد از آن جواب گفته
و این مناسب آخر حدیث است [illegible] فما عدا المناسک بفتح و ضم و کسر نون و سکون سین بی نقطه و بضم نون و ضم سین مصدر باب
نصر و حسن بوده است بر عمل خوب و پاکیزه کردن خیری و هر دو اینجا مناسب است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت برخاست
مردی که گفته میشد او را همام بفتح ها و تشدید میم و بود عابد بسیار دوست کننده عبادت صاحب جد در عبادت بسوی امیر المؤمنین
علیه السلام در حالی که او خطبه میگفت پس گفت ای امیر المؤمنین بیان کن برای ما حال مؤمن را چنانچه گویا که ما معاینه می بینیم مؤمن را
آن بیان مراد طلب کمال توضیح است اصل فقال یا همّام المؤمن هو الکیّس الفطن بشره فی وجهه وحزنه
فی قلبه اوسع شیء صدراً واذلّ شیء نفساً زاجر عن کلّ فان حاضّ علی کلّ حسن لا حقود ولا
حسود ولا وثّاب ولا سبّاب ولا عیّاب ولا مغتاب یکره الرفعة ویشنأ السمعة
شرح الکیّس بفتح کاف و تشدید یاء دو نقطه در پایین مکسوره و سین بی نقطه عاقل الفطن بفتح فاء و کسر و ضم و سکون طاء بی نقطه زیرک
البشر بکسر باء یک نقطه و سکون شین با نقطه و راء بی نقطه گشاده رویی الرفعة بکسر راء بی نقطه فاء و عین بی نقطه شرف دنیا یشنأ بشین با نقطه
و نون و همزه بصیغه مضارع غائب باب منع و علم [illegible] السمعة بضم و فتح سین بی نقطه و سکون میم و بفتح شین و فتح میم فعلی که کرده شود تا ذکر
شود و شنوده شود یعنی پس گفت ای همام مؤمن او است عاقل زیرک گشاده رویی او در روی او است یعنی که اثر آن [illegible] اندوه
در دل او است یعنی که اثر آن به روی او نمیرسد فراخترست از هر چیز جهت سینه یعنی که تحمل بسیار دارد و خوارترست از هر چیز
باعتبار نفس یعنی که نزد خودش بی اعتبار است منع کننده است از رغبت در هر زایل یعنی که نهی از رغبت در امور دنیا میکند
حریص فرماینده است بر هر فعل نیکو که اثر آن در آخرت ظاهر میشود نه کینه ور است و نه صاحب رشک است و نه جهنده بر روی مردمان است

و نه دشنام دهنده است و نه عیب جوست و نه غیبت کننده است ناخوش میشمارد بلندی مرتبه را و دشمنست با فعلی که ...
شهرت باشد اصل طویل الغم بعید الهم کثیر الصمت وقور ذکور صبور شکور مغموم بفکره مسرور بفقره
سهل الخلیقة لین العریکة رصین الوفاء قلیل الاذی لا متأفک ولا متهتک ان ضحک لم یخرق
وان غضب لم ینزق ضحکه تبسم واستفهامه تعلم ومراجعته تفهم کثیر علمه عظیم حلمه
شرح و در اندوه است یعنی که همیشه در غم آخرت است دور فکر است یعنی که عاقبت اندیش است بسیار سکوت است یعنی که ...

[illegible]

اصل کثیر الرحمة لا یبخل ولا یعجل ولا یضجر ولا یبطر ولا یحیف فی حکمه ولا یجور فی علمه نفسه اصلب
من الصلد ومکادحته احلی من الشهد لا جشع ولا هلع ولا عنف ولا صلف ولا متکلف ولا متعمق شرح ...

[illegible]

در کتاب الزهد

[illegible]

در معاملات و مانند آنها میکند اصل جمیل المنازعة کریم المراجعة عدل ان غضب رفیق ان طلب
لا یتهور ولا یتهتک ولا یتجبر خالص الود وثیق العهد وفی العقد شفیق
وصول حلیم خمول قلیل الفضول راض عن الله عز وجل مخالف لهواه شرح

[illegible]

... اصل کثیر البلاء

قلیل الشکوی إن ذکر خیراً ذکره وإن عاین شراً ستره یستر العیب ویحفظ الغیب ویقیل العثرة ویغفر الزلة لا یطلع علی نصح
فیذره ولا یدع جنح حیف فیصلحه أمین رصین تقی نقی زکی رضی یقبل شرح البلوی بفتح با و [illegible] وسکون لام والف مقصوره بمحنت
روزگار والشکوی بفتح شین [illegible] وسکون کاف والف مقصوره شکایت [illegible] بفتح عین [illegible] وسکون [illegible] در [illegible] عبارت [illegible]
که غایبانه مردمان [illegible] بود شمردن چیزی که واقع باشد لا یطلع [illegible] بصیغه مضارع غایب
معلوم [illegible] مفعول آن محذوف است [illegible] النصح بضم نون وسکون [illegible] ضیق [illegible]
[illegible] بصیغه مضارع غایب [illegible] منصوب است [illegible] نفی [illegible] منصوب [illegible]
[illegible] بصیغه مضارع غایب معلوم [illegible] چیزی [illegible]
بکسر وضم جیم وسکون نون [illegible] و آن مفعول مطلق است برای نوع زیرا که مضاف است [illegible]
مصدر [illegible] بمعنی میل از حق بباطل [illegible] مصدر [illegible] بمعنی جا کردن [illegible] مفعول
باشد و بر هر تقدیر مراد این است که در نهی منکر درشتی نمیکند [illegible] از حق بباطل باشد [illegible] درشتی کند در جای [illegible]
و واجب باشد [illegible] منصوب است [illegible] نفی و ضمیر منصوب [illegible] است [illegible] است و [illegible]
هر یکی است و اگر [illegible] مفعول [illegible] باشد احتمال سوم متعین است الرصین [illegible] استوار [illegible]
و هر [illegible] الزکی [illegible] زیرک یعنی بسیار [illegible] اکر [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] مصل یقبل العذر ویجمل الذکر ویحسن بالناس الظن ویتهم علی العیب نفسه یحب فی الله
بفقه وعلم ویقطع فی الله بحزم وعزم لا یخرق به فرح ولا یطیش به مرح مذکر للعالم معلم للجاهل لا یتوقع له بائقة ولا یخاف له غائلة شرح
[illegible]
[illegible]
[illegible] یعنی [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] مصل کل سعی أخلص عنده من سعیه وکل
نفس أصلح عنده من نفسه عالم بعیبه شاغل بغمه لا یثق بغیر ربه قریب وحید حزین یحب فی الله ویجاهد فی الله لیتبع رضاه ولا ینتقم
لنفسه بنفسه ولا یوالی فی سخط ربه شرح [illegible]
[illegible] یعنی [illegible]

غریب جرید

[illegible]

فانون

خالص [illegible] او [illegible] و هر دلی [illegible] از دل [illegible] آنکه [illegible] خود کرفتارست [illegible]
اعتماد [illegible] کل اختیار خود [illegible] که مردم [illegible] غافلند [illegible] که نزد [illegible]
درگاه الهی [illegible] زمانه است [illegible] خلایق [illegible] بامراد [illegible] که صبر بر تنهایی دارد [illegible]
هر چه [illegible] دوست [illegible] الهی باشد [illegible] انتقام از ظالم [illegible]
برای [illegible] انتقام [illegible] دوستی [illegible]
کل اختیار خود مصل مجالس لأهل الفقر مصادق لأهل الصدق موادد لأهل الحق عون للغریب
أب للیتیم بعل للأرملة حفی بأهل المسکنة مرجو لکل کریهة مأمول لکل شدة هشاش بشاش
لا بعباس ولا بجاس صلیب کظام بسام شرح فرق میان فقیر و مسکین می آید در کتاب الزکوة در حدیث [illegible]
باب اول [illegible] سوال [illegible] تخصیص مجالسه
فقرا باعتبار [illegible] که همنشینی [illegible] برای امثال خودشان پس مناسب [illegible] مهربانیست [illegible]
[illegible] منقطع [illegible] محتاج باشد الحفی بفتح حاء [illegible] و تشدید با
مهربان [illegible] و فرق میان [illegible] که مرجو [illegible] مأمول یعنی همنشین است برای [illegible] و دوست
برای راستگویان [illegible] برای اهل حق [illegible] برای غریب [illegible] برای یتیم شوهرست برای بیوه مهربانست با [illegible]
[illegible] برای هر سختی [illegible]
[illegible] در دین [illegible] خشم فرو خورنده است
لب خنده کننده است مصل دقیق النظر عظیم الحذر لا یبخل وإن بخل علیه صبر عقل فاستحیی وقنع فاستغنی
حیاؤه یعلو شهوته ووده یعلو حسده وعفوه یعلو حقده لا ینطق بغیر صواب ولا یلبس إلا
الاقتصاد مشیه التواضع خاضع لربه بطاعته راض عنه فی کل حالاته شرح [illegible]
میکند و اگر منع کرده شود از حق خود شکیبایی میکند [illegible] از کتاب [illegible] قناعت کرد [illegible]
[illegible]
و دوستی [illegible] بغیر راستی [illegible]
که نه در او افراط باشد و نه تفریط [illegible] است [illegible] برای [illegible]
کل اختیار خود [illegible] صاحب کل اختیار [illegible] در جمیع احوال خود خواه صحت و خواه مرض و خواه وسعت حال
و خواه تنگی مصل نیته خالصة أعماله لیس فیها غش ولا خدیعة نظره عبرة وسکوته فکرة وکلامه حکمة
مناصحاً متبادلاً متواخیاً ناصح فی السر والعلانیة لا یهجر أخاه ولا یغتابه ولا یمکر به ولا یأسف علی ما
فاته ولا یحزن علی ما أصابه ولا یرجو ما لا یجوز له الرجاء ولا یفشل فی الشدة ولا یبطر فی
الرخاء یمزج العلم بالحلم والعقل بالصبر شرح هر یک از مناصحا [illegible] و متبادلا [illegible]

[illegible]

[illegible]

غالب [illegible]

بالنقطه و متواخیا بکسر خاء بالنقطه منصوبست را اختصاص و عبارات از ضمیر کلامات و میتواند بود که منصوب بحال باشد بنابراینکه حال از مضاف الیه مبتدا جایز باشد یعنی مقصد او در عبادات محض رضای الهی است علمهای وی نیست در آنها آلوده کی بنقصان و نزدیکی

خانه حبیبی جلیسای نامعقول میکند و انما حایه شرعی بنا مند کار او در مخلوقات الهی استدلالست بر رعایت حکمت خالق آنها

و خاموشی او فکرست در عاقبت کار خود و سخن او مصلحت بینی است نصیحت کننده بخشنده هر آنچه داند از سخن حق برادری کند

با مخاطب آن سخن و طلب نجات آخرت برای او نصیحت کننده است در پنهان و آشکار ترک نمیکند برادر مومن خود را و غیبت نمیکند

او را و مکر نمیکند با او و تاسف نمیخورد بهر منفعتی که باو نرسیده باقتضاء قدر الهی و دلگیر نمیشود در هر ضرری که باو رسیده باقتضاء قدر

الهی و امید میدارد چیزی را که جایز نیست برای او امیدواری و سست در کار خود نمیشود در سختی از در کار رو بکارش دلتنگ نمیشود در روز

روزگار محنت میکند دانش خود را با خردمندی و فهمید کی احوال خلایق را با شکیبایی مل تَرَاهُ بَعِيداً كَسَلُهُ دَائِماً نَشَاطُهُ قَرِيباً

أَمَلُهُ قَلِيلاً زَلَلُهُ مُتَوَقِّعاً لِأَجَلِهِ خَاشِعاً قَلْبُهُ ذَاكِراً رَبَّهُ قَانِعَةً نَفْسُهُ مَنْفِيّاً جَهْلُهُ سَهْلاً أَمْرُهُ حَزِيناً

لِذَنْبِهِ مَيِّتَةً شَهْوَتُهُ كَظُوماً غَيْظَهُ صَافِياً خُلُقُهُ آمِناً مِنْهُ جَارُهُ ضَعِيفاً كِبْرُهُ قَانِعاً بِالَّذِي قُدِّرَ

لَهُ مَتِيناً صَبْرُهُ مُحْكَماً أَمْرُهُ كَثِيراً ذِكْرُهُ شرح می‌بینی او را که دورست کاهلی او در عبادات

دائمی است رغبت او در عبادات نزدیکست آرزوی او یا میخی که آرزوی دور و دراز در دنیا ندارد کمست لغزش او منتظرست برای

اجل خود صاحب خشوعست دل او یاد کننده است صاحب کل اختیار خود را قناعت کننده است طبع او برطرف کرده شده است نادانی

او هموارست کار او دلگیرست برای گناه خود مرده است خواهش طبع او فرو خورنده است خشم خود را صافست خوی او و خاطر جمعست

از او همسایه او ضعیف بزرگی کردن او قناعت کننده است بآنچه مقدر شده برای او محکم است شکیبایی او محکم است کار او بسیارست

یاد او خدا تعالی را اصل يُخَالِطُ النَّاسَ لِيَعْلَمَ وَيَصْمُتُ لِيَسْلَمَ وَيَسْأَلُ لِيَفْهَمَ وَيَتَّجِرُ لِيَغْنَمَ لَا يُنْصِتُ لِلْخَيْرِ

لِيَفْخَرَ بِهِ وَلَا يَتَكَلَّمُ لِيَتَجَبَّرَ بِهِ عَلَى مَنْ سِوَاهُ نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ أَتْعَبَ نَفْسَهُ

لِآخِرَتِهِ فَأَرَاحَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ إِنْ بُغِيَ عَلَيْهِ صَبَرَ حَتَّى يَكُونَ اللَّهُ الَّذِي يَنْتَصِرُ لَهُ

شرح اختلاط میکند با مردم تا یاد گیرد دین خود را و خاموش میباشد تا سلامت باشد از ضرر سخن و سوال میکند تا فهمد سخن متکلم را و گوشه

و تجارت میکند تا فایده برد برای محض خیر و گوش بسخن خیر نمی اندازد برای اینکه فخر کند بنقل آن در مجلسی دیگر و نیکو بداند تا نازد

بر خود و باظهار کمال آن بر دیگران و نفس او از او در تعب است و مردم از او در راحت تعب داد نفس خود را برای ثواب آخرت

پس راحت انداخت مردم را از خود و اگر زیادتی کرده شود بر او شکیبایی میکند تا باشد الله تعالی که انتقام کشد از او

و دنیا برای او مل بُعْدُهُ مِمَّنْ تَبَاعَدَ مِنْهُ بُغْضٌ وَنَزَاهَةٌ وَدُنُوُّهُ مِمَّنْ دَنَا مِنْهُ لِينٌ وَرَحْمَةٌ لَيْسَ تَبَاعُدُهُ

تَكَبُّراً وَلَا عَظَمَةً وَلَا دُنُوُّهُ خَدِيعَةً وَلَا خِلَابَةً بَلْ يَقْتَدِي بِمَنْ كَانَ قَبْلَهُ مِنْ أَهْلِ الْخَيْرِ فَهُوَ إِمَامٌ

لِمَنْ بَعْدَهُ مِنْ أَهْلِ الْبِرِّ شرح النزاهة بفتح نون و زای بی نقطه دوری از نقصان الخلابة بکسر خاء با نقطه و با یک نقطه

سا بخشکی یعنی دوری او از کسی که دوری جسته از او عداوت دینی است و دوریست از نقصان همچنین با کسان و نزدیکی او است

بهر که نزدیکی کرده بنا بنرمی است و مهربانیست نیست دوری جستن او از روی بستن بزرگی دنیا بر خود و نه از نزدیکی

نجابت م

مسلم م

بهتره

وافی و نزدیکی او بازی دادنست و نه ساختگی است بلکه اقتدا میکند در این دوری و نزدیکی بجمعی که بودند پیش از او از اهل اعمال خیر

پس پیشوا و مقتداست برای جمعی که بعد از او اند از اهل نیکی اصل قَالَ فَصَاحَ هَمَّامٌ صَيْحَةً ثُمَّ وَقَعَ مَغْشِيّاً عَلَيْهِ

فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ كُنْتُ أَخَافُهَا عَلَيْهِ وَقَالَ هَكَذَا تَصْنَعُ الْمَوْعِظَةُ الْبَالِغَةُ

بِأَهْلِهَا فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ فَمَا بَالُكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فَقَالَ إِنَّ لِكُلٍّ أَجَلاً لَنْ يَعْدُوَهُ وَسَبَباً لَا يُجَاوِزُهُ فَمَهْلاً

لَا تَعُدْ فَإِنَّمَا نَفَثَ عَلَى لِسَانِكَ شَيْطَانٌ شرح المغشی علیه بیهوش و مراد اینجا مرده است و در نهج البلاغه

چنین است فصعق همام صعقة کانت نفسه فیها پس زد همام فریادی عظیم که بود جان او در آن فریاد یا بمعنی که فریاد زد جان

هر دو یکبار از او بیرون آمد کهذا از محل نصب است و نایب مفعول مطلق تضیع است و تقدیم برای حصرست و مشار الیه کهذا نوعی

از تاثیرست که در همام سبب مردن او شده و این منافات ندارد با اینکه در غیر همام همین نوع تاثیر باشد و سبب مردن او

نشود و مراد با بها کسی است که آن موعظه را چنانچه باید و شاید فهمد کلام قائل بعد از علم او بآنست که مشار الیه کهذا این نوع تاثیرست

و حاصل سوال اینست که چرا در همام سبب مردن شد و در تو نشد و فی که از رسول علیه السلم شنیدی و این سوال محض بی ادبی و از تسویلات

شیطانست و میتواند بود که کلام قائل مبنی باشد بر توهم اینکه مشار الیه کهذا مرانیدنست و حاصل جواب تنبیه بطلان این توهم و

توضیح مشار الیه باشد ارد این منافات دارد با آنچه می آید در کتاب فضل القرآن در باب دهم که باب فیمن یظهر الغشیة

عند القرآن است که عن جابر عن ابی جعفر علیه السلم قال قلت ان قوما اذا ذکروا شیئا من القرآن او حدثوا به صعق احدهم حتی یری ان

احدهم لو قطعت یداه او رجلاه لم یشعر بذلک فقال سبحان الله ذلک من الشیطان ما بهذا نعتوا انما هو اللین

والرقة والدمعة والوجل بنا بر اینکه از سماع و فهم قرآن سبب بیهوشی ایشان نمیتواند شد سماع و فهم قرآن سبب مردن میتواند شد بطریق اولی

گوییم آنچه در اینجاست محمول بر نادر شاذست و موافق این می آید در کتاب فضل القرآن در حدیث چهارم باب نهم که باب ترتیل

القرآن بالصوت الحسن است و آنچه در کتاب فضل القرآن است خبر از حال جمعی است که عادت خود کرده اند در مجالس مکرر از هر کدام

ایشان صادر میشود مثل صوفیه پس منافات نیست یعنی امام جعفر صادق علیه السلم گفت پس آواز زد همام آوازی عظیم بعد از آن

افتاد مرده پس گفت امیر المومنین علیه السلم آگاه باشید بخدا قسم که هر آینه تحقیق می ترسیدم آن حالت را بر او و مراد بیان وجه در

جواب گفتن است بنا بر آنچه از نهج البلاغه منقول شد در شرح اول حدیث و گفت چنین میکند نصیحت رسا با اهل آن نصیحت پس گفت او را

گوینده پس چیست حال تو ای امیر المومنین پس گفت بدرستی که برای هر کس اجلیست که البته در نمی گذرد از آن نه تقدیم و نه تاخیر

و سببی است برای مردن که در نمی گذرد از آن پس آهسته باش و دیگر بر مگرد بمثل این سخن پس بدرستی که دمید بزبان

تو این سخن را شیطانی اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ فِيهِ ثَمَانُ خِصَالٍ

وَقُورٌ عِنْدَ الْهَزَاهِزِ صَبُورٌ عِنْدَ الْبَلَاءِ شَكُورٌ عِنْدَ الرَّخَاءِ قَانِعٌ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ لَا يَظْلِمُ الْأَعْدَاءَ وَلَا يَتَحَامَلُ

لِلْأَصْدِقَاءِ بَدَنُهُ مِنْهُ فِي تَعَبٍ وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ إِنَّ الْعِلْمَ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ وَالْحِلْمَ وَزِيرُهُ وَالصَّبْرَ أَمِيرُ جُنُودِهِ

وَالرِّفْقَ أَخُوهُ وَاللِّينَ وَالِدُهُ شرح ~~بجای عقل وقور گفت برای اشارت باینکه این خصلت در اکثر مومنان میباشد~~

مبالغه است نظر آن الهزاهز بضم ها و زای بی نقطه و الف و کسره ها و زای بی نقطه آنچه مردم را باضطراب اندازد خواه محبوب

اللین

بفتح میم

مثل صمت عنیت و خواه مکروه مثل حروب و بعیم ها را اول جمع هزهزه دو ها و سکون زای اول بمعنی التحامل یکدیگر است یا
مشقت و مراد اینجا ساختگی است برای نفع کسی مثل گواهی ناحق برای آنکس مراد بجنود مؤمن جنود عقلست که تفصیل بیان شد در هفده
چهارم باب اول کتاب العقل و اشارتست باینکه ایمان عقلست یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت سزاوارست برای
مؤمن اینکه باشد در او هشت خصلت یعنی که میباشد اینها در او اول اینکه صاحب سنگینی گرانیست در موضع اضطراب مردم دوم اینکه بسیار
نزد بلاهای دشوار کار سوم اینکه شکرگزارست نزد فراخی حال چهارم اینکه قناعت کننده است بآنچه روزی کرده او را الله تعالی پنجم
ستم نمیکند دشمنان را چه جای دیگران ششم ~~اینکه بسیار تنگی طلب بدوش خود نمیکند~~ برای دوستان چه جای دیگران هفتم
اینکه بدن او از او در آزارست هشتم اینکه مردم از او در راحت اند درستی که دانش مسائل دین دوست او مؤمنست یعنی که تحصیلیه
طلب و خوبیش آنکه درد باری همه کار مؤمنست و شکیبائی در بلاها سپهسالار لشکرهای او دست و همواری او اورا دست و فقه
داهی سپاه است سیوم حل عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ الْمُؤْمِنُ يَصْمُتُ لِيَسْلَمَ وَيَنْطِقُ لِيَغْنَمَ لَا يُحَدِّثُ
أَمَانَتَهُ الْأَصْدِقَاءَ وَلَا يَكْتُمُ شَهَادَتَهُ مِنَ الْبُعَدَاءِ وَلَا يَعْمَلُ شَيْئاً مِنَ الْخَيْرِ رِيَاءً وَلَا يَتْرُكُهُ حَيَاءً إِنْ زُكِّيَ
خَافَ مِمَّا يَقُولُونَ وَيَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ لَا يَغُرُّهُ قَوْلُ مَنْ جَهِلَهُ وَيَخَافُ
إِحْصَاءَ مَا عَمِلَهُ شرح روایتست از امام زین العابدین علیه السلم گفت مؤمن خاموش میباشد تا سلامت ماند از ضرر سخن و سخن
میگوید تا فایده و سود حاصل کند برای اظهار کمال حکایت نمیکند سخنی را که باو سپرده شده باشد برای دوستان چه جای دیگران
و نمیپوشاند گواهی خود را از دوران چه جای نزدیکان یعنی که اگر شهادتی برای دشمن داشته باشد و آن دشمن نداند اظهار
آن نزد او میکند تا در وقت حاجت ادای شهادت کند و نمیکند چیزی از اعمال دین را برای خودنمائی و و اینکه آنرا برای شرم از
کسان اگر مدح کرده شود میترسد از آنچه مادحان میگویند که مبادا باعث غرور شود و طلب آمرزش میکند از الله تعالی برای گناهانی
که آن مادحان نمیدانند و اگر میدانستند نفرت میکردند و مدح نمیکردند بازی نمیخورد او را سخن مدح کسی که نداند عیبهای او
و میترسد از اینکه بلاکه دست راست و دست چپ روز بروز شب بشب و ساعت بساعت و دم بدم شمرده و نوشته اند
آنچه را کرده چهارم حل رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْمُؤْمِنُ لَهُ قُوَّةٌ فِي دِينٍ وَحَزْمٌ فِي لِينٍ وَإِيمَانٌ
فِي يَقِينٍ وَحِرْصٌ فِي فِقْهٍ وَنَشَاطٌ فِي هُدًى وَبِرٌّ فِي اسْتِقَامَةٍ وَعِلْمٌ فِي حِلْمٍ وَكَيْسٌ فِي رِفْقٍ وَسَخَاءٌ فِي
حَقٍّ وَقَصْدٌ فِي غِنًى وَتَجَمُّلٌ فِي فَاقَةٍ وَعَفْوٌ فِي قُدْرَةٍ وَطَاعَةٌ لِلَّهِ فِي نَصِيحَةٍ وَانْتِهَاءٌ فِي شَهْوَةٍ
وَوَرَعٌ فِي رَغْبَةٍ وَحِرْصٌ فِي جِهَادٍ وَصَلَاةٌ فِي شُغُلٍ وَصَبْرٌ فِي شِدَّةٍ شرح فی در بعضی مواضع برای ظرفیت
و در بعضی بمعنی مع است یعنی مرفوعیست باین سند حدیث تا امام جعفر صادق علیه السلم که گفت مؤمن راست قوت در دین دار
و احتیاط بازمی و اطمینانست باطلاع ایمانست با اطمینان خاطر بر ثواب و عقاب و حرص در عبادت با دانستن مسائل
متعلقه بآن و رغبت در عبادتست با راه یافتن بحق و نیکوئی با مردمانست بار استی یعنی که نیکوئی را بجای خود میکند و دانش
با خردمندی و زیرکیست با همواری نه مانند زیرکان در امور دنیا که تندی میکنند و بخشش است در کار آمدنی یعنی که
اسراف نمیکند و میانه روی در خرجست در بینیازی و بردباریست در نیازمندی و بخشایش گناهست در وقت توانائی

Margin notes (right page):

جانب کبری

جانب کبرد ننگند

از او هر

پوشیده سیفنا آن علم کنند

و در حق باینده او است بحواس اشال آنکه گذشت در حدیث ششم باب شصت دوم کتاب الحجة بلفظ ابواب تمام

الْأَعْدَاءِ

لَا يَغُرُّهُ

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ

روایتست از احمد بن محمد بن خالد از بعض اکثر روایت کرده حدیث تمام

بلغ

براتم

بانتقام و فرمان برداریست برای الله تعالی با اخلاص و قبول نهی آلهیست در وقت شهوه حرام و پرهیزکاری از شبهه تا
در وقت رغبت در آن و حرص بر ظاهر ساختن دین اسلام و نماز نیست با مشغول بودن دل او بآن نماز یا مراد اینست که با
شغل کسب معاش در وقت نماز آنرا ترک نمیکند و مشغول نماز میشود و شکیبائیست در سختی پنجم حل وَفِي الْهَزَاهِزِ وَقُورٌ وَفِي
الْمَكَارِهِ صَبُورٌ وَفِي الرَّخَاءِ شَكُورٌ وَلَا يَغْتَابُ وَلَا يَتَكَبَّرُ وَلَا يَقْطَعُ الرَّحِمَ وَلَيْسَ بِوَاهِنٍ وَلَا فَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ
وَلَا يَسْبِقُهُ بَصَرُهُ وَلَا يَفْضَحُهُ بَطْنُهُ وَلَا يَغْلِبُهُ فَرْجُهُ وَلَا يَحْسُدُ النَّاسَ يُعَيِّرُ وَلَا يُعَيِّرُ وَلَا يُسْرِفُ
يَنْصُرُ الْمَظْلُومَ وَيَرْحَمُ الْمِسْكِينَ نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ
شرح الفظ بفتح فا و تشدید ظا با نقطه درشت در سخن و افعال جوارح الغلیظ درشت در دل که بی رحم باشد یعنی و در مواضع
اضطراب مردمان صاحب تمکین است و در ناخوشیها شکیباست و در فراخی حال شکرگزارست غیبت مؤمن نمیکند و تکبر نمیکند و پیوند
خویشان خود را قطع نمیکند و سست در اعمال دین و نه درشت ظاهر و نه درشت باطن و پیشی نمیگیرد او را چشم او یعنی
که نظر او به هر جا نگاه نمیکند و رسوا نمیکند او را شکم او یعنی که بی طلب سر طعامی نمیرود و غالب نمیشود او را فرج او یعنی
که زنا و مانند آن نمیکند و رشک نمیکند مردمان را نه سرزنش کرده میشود چرا با متعارف بودن و مانند آن و سرزنش نمیکند بجا آوردن
در فرج نمیکند مدد میکند مظلوم را و رحم میکند صاحب مسکنت را بدن او از او در آزارست و مردمان از او در راحت اند ششم حل لَا يَرْغَبُ
فِي عِزِّ الدُّنْيَا وَلَا يَجْزَعُ مِنْ ذُلِّهَا لِلنَّاسِ هَمٌّ قَدْ أَقْبَلُوا عَلَيْهِ وَلَهُ هَمٌّ قَدْ شَغَلَهُ لَا يُرَى فِي حُكْمِهِ نَقْصٌ
وَلَا فِي رَأْيِهِ وَهْنٌ وَلَا فِي دِينِهِ ضَيَاعٌ يُرْشِدُ مَنِ اسْتَشَارَهُ وَيُسَاعِدُ مَنْ سَاعَدَهُ
وَيَكِيعُ عَنِ الْخَنَاءِ وَالْجَهْلِ شرح مراد بمن ساعده مؤمن است چه هر مؤمن مدد کرده مؤمنان دیگر است بتقویت
دین ایشان و موافقت با ایشان در ایمان یکیع بیاء دو نقطه در پایین و عین بی نقطه بصیغه مضارع معلوم مثل العین باب قرب
الکیع بفتح کاف و سکون یا اجتناب از چیزی برای ترس ضرر آن الخنا بفتح خاء با نقطه و نون و الف ممدوده فحش یعنی
رغبت نمیکند در عزت دنیا و بیتابی نمیکند از خواری دنیا برای مردمان فکر کاریست که بتحقیق رو آورده اند بآن و فکر کاری
دیگرست که بتحقیق واداشته او را از فکرهائی که مردمان را ندیده نمیشود در حکم او نقصان و نه در دیده او سستی و نه در دین او
ضایع شدن راه حق مینماید هر کرا که مشورت کرد با او و مدد میکند هر کرا که مدد کرد او را موافقت در ایمان و احتراز میکند
از فحش و دشنام هفتم حل مَرَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمَجْلِسٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَإِذَا هُوَ بِقَوْمٍ بِيضٍ ثِيَابُهُمْ صَافِيَةٍ أَلْوَانُهُمْ
كَثِيرٍ ضَحِكُهُمْ يُشِيرُونَ بِأَصَابِعِهِمْ إِلَى مَنْ يَمُرُّ بِهِمْ ثُمَّ مَرَّ بِمَجْلِسٍ لِلْأَوْسِ وَالْخَزْرَجِ فَإِذَا أَقْوَامٌ بَلِيَتْ مِنْهُمُ
الْأَبْدَانُ وَدَقَّتْ مِنْهُمُ الرِّقَابُ وَاصْفَرَّتْ مِنْهُمُ الْأَلْوَانُ وَقَدْ تَوَاضَعُوا بِالْكَلَامِ
شرح البیض بکسر با یک نقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و ضاد با نقطه جمع ابیض سفیدها و مراد اینجا پاکیزهاست و بیض ثیابهم
آن مجرور و مرفوع میتواند بود تواضعوا بالضاد با نقطه و فاء است و در بعض نسخ بضاد با نقطه و عین بی نقطه است و بنا بر اول
با برای سببیت است مراد اینست که بیان ایشان چیزی را برای یکدیگر سخن بود نه با اشارت با صابع یا مراد اینست که سخن ایشان
لغو نبود بلکه برای محض تعلیم مسائل یکدیگر را و نقل آنچه از رسول علیه السلم شنیده بودند برای یکدیگر بود و بنابر دوم با بمعنی فی

Margin notes (left page):

اورام

تواضعوا

مراد آنست که فروتنی با هم میکردند در سخن و در این فقره جمله حالیه است یا بامعنی مع است مراد آنست که برخاستند برای تعظیم امیر المؤمنین در سخن و در تعظیم او گفتند و بر این تقدیر جمله عطف بر مجلس است یعنی گذر کرد امیر المؤمنین علیه السلم بمجلسی از اهل مکه که در مدینه بودند پس ناگاه مجلسی دید پاکیزه بود جامههای ایشان صاف بود و رنگهای ایشان بسیار بود و خنده ایشان بسیار بسیار کرده بودند با انگشتان خود سوی هر که میگذشت با ایشان چنانچه عیب جویان میگویند میکنند بعد از آن گذشت بمجلسی که برای اوس و خزرج بود و که دو طایفهاند از انصار پس نگاه جامهای چند بود دید که از کثرت عبادت کهنه شده بود از ایشان سرها و باریک شده بود و از ایشان گردنها و زرد شده بود از ایشان رنگها بر حالی که بیان میکردند برای هم مسائل را بسخن **فَتَعَجَّبَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ ذَلِكَ وَدَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي إِنِّي مَرَرْتُ بِمَجْلِسٍ لِآلِ فُلَانٍ ثُمَّ وَصَفَهُمْ وَمَرَرْتُ بِمَجْلِسٍ لِلْأَوْسِ وَالْخَزْرَجِ فَوَصَفَهُمْ ثُمَّ قَالَ وَجَمِيعٌ مُؤْمِنُونَ فَأَخْبِرْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ بِصِفَةِ الْمُؤْمِنِ**

شرح پس تعجب کرد علی علیه السلم از آن تفاوت دو مجلس و داخل شد بر رسول الله صلی الله علیه و آله پس گفت پدرم فدای تو باد و مادرم بدرستی که من گذشتم بمجلسی که برای آل فلان از اهل مکه بود بعد از آن بیان کرد حال ایشان را که مذکور شد بعد از آن گفت و جمیع اهل آن دو مجلس و گذشتم بمجلسی که برای اوس و خزرج بود پس بیان کرد حال ایشان را که مذکور شد بعد از آن گفت و جمیع اهل آن دو مجلس مؤمن بحسب ظاهر پس خبر ده مرا بحال مؤمن واقعی تا بدانم که کدام محض ظاهر است و کدام واقعی است **فَنَكَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ رَأْسَهُ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ عِشْرُونَ خَصْلَةً فِي الْمُؤْمِنِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ لَمْ يَكْمُلْ إِيمَانُهُ إِنَّ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِينَ يَا عَلِيُّ الْحَاضِرُونَ الصَّلَاةَ وَالْمُسَارِعُونَ إِلَى الزَّكَاةِ وَالْمُطْعِمُونَ الْمَسَاكِينَ الْمَاسِحُونَ رَأْسَ الْيَتِيمِ الْمُطَهِّرُونَ أَطْمَارَهُمُ الْمُتَّزِرُونَ عَلَى أَوْسَاطِهِمْ** شرح پس بشیب افکند رسول الله صلی الله علیه و آله سر خود را برای فکری از احوال قریش و فکر در آنچه خواهند کرد بعد از او با اوصیاء او و اهل بیت او بعد از آن برداشت سر خود را پس گفت بیست خصلت است در مؤمن واقعی پس اگر نباشد آنها در مؤمن ظاهری تمام نیست ایمان او بدرستی که از جمله خوهای مؤمنان واقعی ای علی اول آنست که حاضر اند نماز را یعنی که در اول وقت فریضههای نماز را گر جماعت میسر است بهتر و الا تنها دوم آنست که شتاب کنند سوی ادای زکوة تغافل نمیکنند سوم آنست که طعام دهند کاسه شکسته را چهارم آنست که دست التفات مالند کاسه بر سر یتیم پنجم آنست که تطهیر دهند کهنه جامههای کهنه خود را ششم آنست که ازار ببندند بر میانهای خود میتواند بود که کنایت از سعی در عبادت باشد و میتواند بود که مراد بستن لنگ باشد چون جمعی شب جامه ندارند بستن لنگ باعث ستر عورت میشود **الَّذِينَ إِنْ حَدَّثُوا لَمْ يَكْذِبُوا وَإِذَا وَعَدُوا لَمْ يُخْلِفُوا وَإِذَا ائْتُمِنُوا لَمْ يَخُونُوا وَإِنْ تَكَلَّمُوا صَدَقُوا رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ أُسْدٌ بِالنَّهَارِ صَائِمُونَ النَّهَارَ قَائِمُونَ اللَّيْلَ لَا يُؤْذُونَ جَاراً وَلَا يَتَأَذَّى بِهِمْ جَارٌ الَّذِينَ مَشْيُهُمْ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنٌ وَخُطَاهُمْ إِلَى بُيُوتِ الْأَرَامِلِ وَعَلَى أَثَرِ الْجَنَائِزِ جَعَلَنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ مِنَ الْمُتَّقِينَ**

شرح حدثوا بصیغه مجهول از تفعیلست و لم یکذبوا بصیغه معلوم از تفعیلست و اگر حدثوا بصیغه معلوم و لم یکذبوا از باب ضرب باشد تکرار خواهد بود با کلام تکلموا که لازم می آید لم یخلفوا از باب افعالست و ائتمنوا بصیغه مجهول از باب افتعالست هفتم آنست که چون بیان کنند سخنی نقل کرده شود با ایشان حقیقت آن را دانسته تکذیب نمیکنند اگر چه تصدیق نیز نکنند هشتم آنست که اگر وعده کنند خلاف آن نمیکنند نهم آنست که اگر امانتی با ایشان سپرده شود خواه سخن و خواه غیر آن خیانت

معلوم م

میکنند

میکنند دهم آنست که اگر سخن گویند راست گویند یازدهم آنست که ریاضت کشانند در شب بعبادت دوازدهم آنست که شیرانند در روز در وقت جهاد سیزدهم آنست که روزه دارانند در روز چهاردهم آنست که شب خیزانند پانزدهم آنست که آزار داشته میکنند همسایه را شانزدهم آنست که آزار نمیکشند بسبب ایشان همسایهها یعنی که احتیاط میکنند و سفارش میکنند با خود میکنند که مبادا آزاری بهمسایه رسد هفدهم آنست که چنین که رفتار ایشان بر زمین بمهلت از روی تکبر نیست هجدهم آنست که گامهای ایشان سوی خانههای زنان شوهر مرده است نوزدهم آنست که گامهای ایشان بر عقب جنازههای مؤمنانست بیستم آنست که متقیانند چنانچه اشارت بآن کرده و چنین دعا که گفته گردانا و الله تعالی ما را و شما را از پرهیزکاران از خواهها و سهوها بهوده است برای تصدق و مانند آن م

حدیث **قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ** شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم هر که خوشحال کند او را هر عبادت خود خواه فریضه و خواه غیر فریضه یعنی که عبادات او بمحض حفظ ظاهر نباشد و دلگیر کند او را هر معصیت خود خواه کبیره و خواه صغیره یعنی که وجود و عدم آن در دل او برابر نباشد از کمال بی پروایی و این منافات ندارد با اصرار صغیره اما نه حدی که بکمال بی پروایی رسد پس او گرویده است بظاهر و باطن دل بربوبیت رب العالمین مراد اینجا بیان اقل ایمانست و شبیه باین مضمون می آید حدیث سی و دوم و مراد اینجا بیان اقل ایمان نیست

حدیث **عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ شِيعَتُنَا الشَّاحِبُونَ الذَّابِلُونَ النَّاحِلُونَ الَّذِينَ إِذَا جَنَّهُمُ اللَّيْلُ اسْتَقْبَلُوهُ بِحُزْنٍ** شرح الشاحبین بالشین المعجمه و حاء مهمله و باء یکنقطه بصیغه اسم فاعل باب منع و حسن کسی که تغیر رنگ او شده باشد از گرسنگی و مانند آن الذابل بذال با نقطه و باء یکنقطه بصیغه اسم فاعل باب نصر و حسن کیاهی که باریک شده باشد از خشکی و مانند آن الناحل بنون و حاء بی نقطه بصیغه اسم فاعل باب منع کسی که خود را لاغر کند و هر شخصی را نسبت به محکمات قرآن خواه بواسطه و خواه بی واسطه امام عالم بجمیع احکام که محکمات دالالت بر امامت او کند ضمیر منصوب در استقبلوه راجع بمصدر جنهم است یا راجع به اللیل است الحزن بفتح حاء بی نقطه و سکون زای با نقطه مصدر باب نصر رتیل قرآن چنانچه می آید در کتاب فضل القرآن در حدیث دهم باب بیست و دوم و حدیث دوم باب ... و بضم حاء و سکون زای و بفتح حاء و فتح زای مصدر باب علم اندوهناک بودن یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم که شیعه امامیه ما شکسته رنگانند لاغرانند چنین که چون پوشانیده ایشان را شب میشوند مینگرند آن پوشانیدن را یا شب را بترتیل قرآن با اندوه آن یعنی که نماز خفتن را در وقت فضیلت آن میکنند یا یعنی که نماز شام را در اول وقت میکنند

حدیث **عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ شِيعَتُنَا أَهْلُ الْهُدَى وَأَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْخَيْرِ وَأَهْلُ الْإِيمَانِ وَأَهْلُ الْفَتْحِ وَالظَّفَرِ** شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم که شیعه امامیه ما اهل راستی و راه یافتن بعقیده و اهل پرهیزکاری از معاصی و شبهها اند و اهل اعمال صالح اند و اهل گرویدن برب العالمین اند و بزرگ سر روی ظن و اهل فتح و ظفر بر مخالفانند در استدلال و برهان باعتبار استناد ایشان بمحکمات قرآن و استناد مخالفان بشبهات شیطان

حدیث **قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِيَّاكَ وَالسَّفِلَةَ فَإِنَّمَا شِيعَةُ عَلِيٍّ مَنْ عَفَّ بَطْنُهُ وَفَرْجُهُ وَاشْتَدَّ جِهَادُهُ وَعَمِلَ لِخَالِقِهِ وَرَجَا ثَوَابَهُ وَخَافَ عِقَابَهُ فَإِذَا رَأَيْتَ أُولَئِكَ فَأُولَئِكَ شِيعَةُ جَعْفَرٍ** شرح السفله بفتح سین بی نقطه و کسر فاء جمع سافل است فطرتان و بکسر سین و سکون فاء پستی فطرت و مرد و اینجا مناسبست یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم دور دار خود را از دون فطرتان که

انکم یکرم

بدروغ دعوی میکنند که از شیعهٔ علی اند و دعوی دوستی ایشان نمی‌توان نمود زیرا که غرض این حدیث آنست که شیعهٔ علی کسی است که خودداری کند از مال مردم و فرج او و سعی باشد سعی او در ظاهر شدن اسلام و عمل کند برای کردگار خود نه برای ریا و امیدوار باشد ثواب خالق او و ترسد عذاب او را

پس چون دیدی ایشان را ایشانند شیعه جعفر ده و دوم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ شِيعَةَ عَلِيٍّ كَانُوا خُمُصَ الْبُطُونِ ذُبْلَ الشِّفَاهِ أَهْلَ رَأْفَةٍ وَعِلْمٍ وَحِلْمٍ يُعْرَفُونَ بِالرَّهْبَانِيَّةِ فَأَعِينُوا عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِالْوَرَعِ وَالِاجْتِهَادِ شرح الخمص بضم خاء با نقطه و سکون میم و صاد بی نقطه جمع اخمص بفتح همزه و سکون خا و فتح میم شکم لاغر انند روزه و مانند آن الذبل بضم ذال با نقطه و سکون با یکنقطه جمع ذابل بفتح ذال و کسر با و الف ممدوده مانند خشک شده که از دو جا و مانند آن یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت بدرستی که شیعهٔ علی علیه السلام لاغر شکمانند خشک لبانند اهل کمال رحمت و دانش و خردمندی اند شناخته میشوند برهبانیت یعنی بگذشتن بعبادات شب و روز پس مدد کنید را آنچه شما برانید که دعوی شیعه علی علیه السلام بودنست بپرهیزکاری و سعی در عبادات یازدهم حدیث قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ الَّذِي إِذَا غَضِبَ لَمْ يُخْرِجْهُ غَضَبُهُ مِنْ حَقٍّ وَإِذَا رَضِيَ لَمْ يُدْخِلْهُ رِضَاهُ فِي بَاطِلٍ وَإِذَا قَدَرَ لَمْ يَأْخُذْ أَكْثَرَ مِنْ مَالِهِ شرح من ماله بکسر لام است و در بعض نسخ ماله است و بر این تقدیر بفتح لام است و حاصل هر دو یکیست یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام جز این نیست که مؤمن حقیقی آن کس است که چون غضبناک شود در کسی بیرون نبرد او را غضب او از بکار آمدنی مثل اظهار شهادت حق و چون راضی شود از کسی داخل نکند او را رضای او در ناکار آمدنی مثل اظهار شهادت ناحق برای او و چون توانا شود که هرچه خواهد از کسی بگیرد دیگر بیش از مال خود را که وی مستحق است از او دوازدهم حدیث عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا سُلَيْمَانُ أَتَدْرِي مَنِ الْمُسْلِمُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنْتَ أَعْلَمُ قَالَ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ ثُمَّ قَالَ وَتَدْرِي مَنِ الْمُؤْمِنُ قَالَ قُلْتُ أَنْتَ أَعْلَمُ قَالَ الْمُؤْمِنُ مَنِ ائْتَمَنَهُ الْمُسْلِمُونَ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَالْمُسْلِمُ حَرَامٌ عَلَى الْمُسْلِمِ أَنْ يَظْلِمَهُ أَوْ يَخْذُلَهُ أَوْ يَدْفَعَهُ دَفْعَةً تَعْنُتُهُ شرح مسلم در اصل لغت بمعنی سپر کننده است و مؤمن در اصل لغت بمعنی ایمن کننده است و مقصود اینست که در استعمالات شرع رعایت مناسبت با معنی اصلی منظور است در این دو لفظ تعنته بعین بی نقطه و نون و تا دو نقطه در بالا بصیغهٔ مضارع معلوم غایب باب تفعیل است یعنی روایتست از سلیمان بن خالد از امام محمد باقر علیه السلام که گفت امام محمد باقر علیه السلام ای سلیمان آیا میدانی که کیست مسلم یعنی که بچه مناسبت کسی را که نفی شریک از امام تعالی کرده باشد مسلم می نامند گفتم قربانت شوم تو بهتر میدانی گفت مسلم کسی است که بی ضرر شوند مسلمانان از زبان او و دست او بعد از آن گفت و آیا میدانی که کیست مؤمن یعنی که بچه مناسبت کسی را که بظاهر و باطن دل گرویده باشد بربوبیت رب العالمین مؤمن می نامند سلیمان گفت گفتم تو بهتر میدانی گفت مؤمن کسی است که امین شمارند او را مسلمانان بر مالهای ایشان و بر وجود ایشان یعنی که بفتوای او عمل کنند تا از ضرر آخرت محفوظ شوند و مسلم حرام است بر مسلم دیگر اینکه ستم کند بر او یا بی مدد گذارد او را در صورتی که طلب مدد کند و او توانا باشد بر دفع کند او را از بعد کردن و دفعی که آزار کند او را در صورتی که طلب مدد کند و او توانا باشد بر مدد مراد اینست که نباید که آن دفع بعنوان آزار و عذرخواهی معقول باشد سیزدهم حدیث عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ الَّذِي إِذَا رَضِيَ لَمْ يُدْخِلْهُ رِضَاهُ فِي إِثْمٍ وَلَا بَاطِلٍ وَإِذَا سَخِطَ لَمْ يُخْرِجْهُ سَخَطُهُ

مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ وَالَّذِي إِذَا قَدَرَ لَمْ يُخْرِجْهُ قُدْرَتُهُ إِلَى التَّعَدِّي إِلَى مَا لَيْسَ لَهُ بِحَقٍّ شرح روایتست از امام جعفر صادق یا محمد باقر علیه السلام گفت جز این نیست که مؤمن آن کس است که چون راضی شود داخل نمیکند او را راضی بودن او در گناهی و نه در چیزی که گناه نباشد و لغو باشد و چون غضبناک شود بیرون نمیبرد او را غضب او از گفتن هیچ بکار آمدنی و آن کس است که چون توانا شود بیرون نمیبرد او را توانایی او بسوی گذشتن از حق بسوی آنچه نیست برای او حق مراد گرفتن زیاده بر حق خود است چهاردهم حدیث سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْمُؤْمِنُونَ هَيِّنُونَ لَيِّنُونَ كَالْجَمَلِ الْأَنِفِ إِنْ قِيدَ انْقَادَ وَإِنْ أُنِيخَ عَلَى صَخْرَةٍ اسْتَنَاخَ شرح سمعته مضمرست یعنی ضمیر متصل راجع بامامیست که خصوصیت او مجهول است الهین بفتح ها و تشدید یا دو نقطه در پایین مکسوره و تخفیف و سکون یا نیز جایزست و نون رام اللین بفتح لام و تشدید یا دو نقطه در پایین و تخفیف و سکون یا نیز جایزست و نون نرم الجمل بفتح جیم و فتح میم شتر نر الانف بفتح همزه و کسر نون شتری که بینی او از مهار آزاری داشته باشد تشبیه بالانف شده برای اشارت باینکه مؤمن توانا است بر سرکشی و لیکن مانعی عظیم او را پیش آمده و آن مانع ایمان بربوبیت است یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت مؤمنان رام‌اند نرم‌اند مانند شتر صاحب کوفت بینی اگر کشیده شود مهاری که در بینی آنست فرمان برداری میکند و اگر خوابانیده شود بر سنگی که گنجایش آن داشته باشد میخوابد پانزدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ ثَلَاثَةٌ مِنْ عَلَامَاتِ الْمُؤْمِنِ الْعِلْمُ بِاللهِ وَمَنْ يُحِبُّ وَمَنْ يَكْرَهُ شرح یحب بحای بی نقطه و تشدید با یکنقطه بصیغهٔ مجهول یا معلوم باب افعالست یکره بصیغهٔ مجهول یا معلوم باب علم است یعنی سه چیز از علامتهای ایمان مؤمنست اول دانش ربوبیت رب العالمین بر کسی بیرون از طن دوم دانش او با نامی یا کسی که باید که دوست داشته شود سیوم دانش او با نامی یا کسی که باید که نفرت کرده شود شانزدهم حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الْمُؤْمِنُ كَمَثَلِ شَجَرَةٍ لَا يَتَحَاتُّ وَرَقُهَا فِي شِتَاءٍ وَلَا صَيْفٍ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا هِيَ قَالَ النَّخْلَةُ شرح کمثل اگر بکسر میم و سکون ثا سه نقطه است کاف زایده و اگر بفتح میم و فتح ثا است تقدیر کلام اینست مثل المؤمن کمثل شجرة یعنی که صفت عجیب مؤمن مانند صفت عجیب درختی است و مخفی نیست که جایی که مثل کمثل باید بضم میم و سکون ثا سه نقطه و لام و الف مقصوره مؤنث امثل بمعنی فاضلتر و ما این اشرح مستکم یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله مؤمن مانند فاضلترین درختی است که نمیریزد برگهای آن در زمستان و نه در تابستان اصحاب گفتند ای رسول الله و کدامست آن فاضلتر درخت گفت آن درخت خرماست هفدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْمُؤْمِنُ حَلِيمٌ لَا يَجْهَلُ وَإِنْ جُهِلَ عَلَيْهِ يَحْلُمُ وَلَا يَظْلِمُ وَإِنْ ظُلِمَ غَفَرَ وَلَا يَبْخَلُ وَإِنْ بُخِلَ عَلَيْهِ صَبَرَ شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت مؤمن بردبارست درشتی نمیکند و اگر درشتی کرده شود با او بردباری میکند و ستم نمیکند و اگر ستم کرده شود بخشایش میکند و حق کسی را نمیبرد و اگر برده شود حق او صبر میکند هجدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الْمُؤْمِنُ مَنْ طَابَ مَكْسَبُهُ وَحَسُنَتْ خَلِيقَتُهُ وَصَحَّتْ سَرِيرَتُهُ وَأَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ كَلَامِهِ وَكَفَى النَّاسَ شَرَّهُ وَأَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت مؤمن کسی است که حلال پاکیزه باشد کسب معاش او و نیکو باشد طبیعت و خوی او و بی عیب باشد نیت و قصد او و صرف کند در حلال زیادتی را از حلال مال خود و نگاه دارد زیادتی را از جمله سخن خود یعنی که زیاده بر قدر ضرورت سخن نگوید و کفایت کند مردم را از بدی خود

عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ رَفَعَهُ قَالَ

ابو البختری بفتح با یکنقطه و سکون خا با نقطه و فتح تا دو نقطه در بالا و کسر را بی نقطه و تشدید یا وهب بن وهب راوی امام جعفر صادق علیه السلام است پس ضمیر رفعه بحسب الحدیث الی ابی عبدالله علیه السلام است و ضمیر مستتر راجع بامام جعفر صادق علیه السلام است

روایتست از ابو البختری که نسبت داد حدیث را بکسی دیگر

روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که مؤ

١

بانیعنی که مردم را از بدی خود نگاه دارد و انصاف دهد مردم را که خود بی خود بی حاجت بکار گم و مانند آنها ورده‌ام جمل قال رسول الله صلی الله علیه و آله الا انبئکم بالمؤمن من ائتمنه المسلمون علی انفسهم واموالهم الا انبئکم بالمسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده والمهاجر من هجر السیئات وترک ما حرم الله والمؤمن حرام علی المؤمن ان یظلمه او یخذله او یغتابه او یدفعه دفعة شرح مضمون این نزدیکست بمضمون حدیث دوازدهم و انجا دو چیز زیاد شده اول انکه مهاجر کسی است که جدا شد از بدیها و ترک کرد انچه را که حرام کرد و اصطلاحا بمعنی که در اطلاق مهاجر بر کسی که ترک وطن جای شرک مثل مکه کرده بجای اسلام مثل مدینه آمده و باشد مناسبت معنی اصلی منظور است دوم انکه غیبت مؤمن بر مؤمن حرام است سیزدهم جمل قال ابو جعفر علیه السلم انما شیعة علی الحلماء العلماء الذبل الشفاه تعرف الرهبانیة علی وجوههم شرح گفت امام محمد باقر علیه السلم و این صفت که شیعه علی عاقلانند دانایانند بسائل اعمال صالحه خود خشک لبانند از کثرت دعا و تلاوت و امثال آنها شناخته میشود ریاضت کشی مانند روزه و شب بیداری و امثال آن از سنت و مخالفت بعضی برروهای ایشان حدیث دوم چهل عن ابی جعفر علیه السلم قال صلی امیر المؤمنین علیه السلم بالناس الصبح بالعراق فلما انصرف وعظهم فبکی وابکاهم من خوف الله ثم قال اما والله لقد عهدت اقواما علی عهد خلیلی رسول الله صلی الله علیه و آله وانهم لیصبحون ویمسون شعثا غبرا خمصا بین اعینهم کرکب المعزی یبیتون لربهم سجدا وقیاما یراوحون بین اقدامهم وجباههم یناجون ربهم ویسألونه فکاک رقابهم من النار والله لقد رایتهم مع هذا وهم خائفون مشفقون شرح مراد بعراق کوفه و نواحی آنست الشعث بضم شین با نقطه و سکون عین بی نقطه و ثاء سه نقطه جمع اشعث ای ساما ن الغبر بضم عین با نقطه و سکون با یک نقطه و را بی نقطه جمع اغبر گرد آلوده ان الخمص بضم خا با نقطه و سکون میم و صاد بی نقطه شکم خالیان المعزی بکسر میم و سکون عین بی نقطه و زای با نقطه و الف ممدوده و گاهی مقصوره بز میباشد رب بیتون از بهم سجدا و قیاما از سوره و قالت اکثا بکر میتوه حالت سجود و حالت قیام از قبیل اکتفا بعمده است چه عبادت شب در رتبت از ریا و مانند آن و طول سجود و طول قنوت و قرار مستحب از طول حالات دیگر نمازست و تقدیم قیام در حضرت با وجود تاخیر آن در آیت اشارتست بانکه تاخیر آن در رتبت برای رعایت فواصل آیات سابقه و لاحقه است یعنی روایتست از امام محمد باقر علیه السلم گفت که نماز امیر المؤمنین علیه السلم با مردم نماز صبح را در کوفه پس چون فارغ شد نصیحت کرد مردم را پس گریه کرد و گریانید ایشان را از ترس خدا پس گفت اگاه باشید بخدا قسم که هر آینه بتحقیق دریافتم جمعی چند را در زمان دوست گرامی من رسول الله علیه و آله که بحالی که در سنی که ایشان هر آینه صبح میرسیدند و بشام میرسیدند و ایشان احوال کرد آلوده کان شکم لاغران از گرسنگی روزه و مانند آن میان پیشانیهای ایشان از کثرت سجود مانند زانوهای بز بود شب بروز می آوردند برای صاحب کل اختیار خود شان سجده کنندگان و ایستادگان میان این انکه نوبت میکردند بنحو سودن دست اکثر وقت عبادت میان پاهای خود شان و پیشانیها مناجات میکردند صاحب کل اختیار خود را و طلب میکردند از او رها کردن گردنهای ایشان را از آتش جهنم بخدا قسم که هر آینه دیدم ایشان را با این جد در عبادت بجا که ترسناکان بودند و خاطر جمع از عذاب آلهی نبودند که مبادا که کاری کنند که اینها باطل شود حدیث دو و چهل عن علی بن الحسین

علیهما

علیهما السلام قال صلی امیر المؤمنین علیه السلام الفجر ثم لم یزل فی موضعه حتی صارت الشمس علی قید رمح فاقبل علی الناس بوجهه فقال والله لقد ادرکت اقواما یبیتون لربهم سجدا وقیاما یخالفون بین جباههم ورکبهم کان زفیر النار فی آذانهم اذا ذکر الله عندهم مادوا کما یمید الشجر کانما القوم باتوا غافلین قال ثم قام فما رای ضاحکا حتی قبض صلوات الله علیه شرح القید بکسر قاف و سکون یاء دو نقطه در پایین و دال بی نقطه مقدار یخالفون بخاء با نقطه و فاء الصیغه مضارع معلوم باب مفاعلت الزفیر بفتح زای با نقطه و کسر فاء و سکون یاء دو نقطه در پایین و راء بی نقطه آواز افروختن آتش القوم عبارت از اقوام مذکور در سابق کلامست یا عبارت از جمعیت که در زمان این کلام زنده بوده اند و موید احتمال اول انست که در بعض نسخ کذا نماست یعنی روایتست از امام زین العابدین علیه السلم نماز صبح را بعد از ان نشستند در جای خود تا آنکه گردید آفتاب بلند بمقدار یک نیزه پس رو و بپس کرد چنانچه نشسته بود در سار بود و طرف قبله بود چنانچه کسی که آرزو داشت از جمعی میکند پس گفت بخدا قسم که هر آینه دریافتم جمعی چند را که شب بروز میرسانیدند برای صاحب کل اختیار خود شان سجده کنان و ایستادگان تفاوت وا میکردند میان پیشانیهای خود و زانوهای خود یعنی که حالت سجود ایشان بسیار بیشتر از حالت جلوس ایشان بود چنانچه گویا که آواز آتش جهنم در گوشهای ایشان پیچیده بود چون مذکور میشد الله تعالی نزد ایشان مضطرب میشدند چنانچه حرکت میکند درختان از باد گویا که آن جماعت شب بروز آورده اند غافلان یعنی که اضطراب ایشان با اضطراب غافلان که متنبه شده باشند شبیه بود امام زین العابدین علیه السلم گفت بعد از ان برخاست امیر المؤمنین علیه السلم پس دیده نشد خنده کننده تا وقتی که از دنیا رفته شد صلوات الله علیه حدیث سوم چهل قال ابو عبد الله علیه السلم اذا اردت ان تعرف اصحابی فانظر من اشتد ورعه وخاف خالقه ورجا ثوابه فاذا رایت هؤلاء فهؤلاء اصحابی شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم چون خواهی که بشناسی یاران مرا که شیعه اند پس ملاحظه کن هر که بسیار شده پرهیزکاری او از معاصی و شبهات کار رسیده و از عذاب آفریدگار و امید وار شده ثواب او را پس چون دیدی ایشان را پس بشناس که ایشان یاران منند یعنی اینکه خود را شیعه میشمرند و این خصلتها ندارند حدیث چهارم چهل قال امیر المؤمنین علیه السلم شیعتنا المتباذلون فی ولایتنا المتحابون فی مودتنا المتزاورون فی احیاء امرنا الذین ان غضبوا لم یظلموا وان رضوا لم یسرفوا برکة علی من جاوروا سلم لمن خالطوا شرح فی در جا برای سببیت الولایه بفتح واو بضرت و کسر واو امامت و جاریت کسر نیز در معنی اول و حاربت فتح نیز در معنی دوم و معنی اول اینجا مناسبترست و مضاف مفعولست السلم بفتح سین بی نقطه و سکون لام بی آزار و صلح و مهره و انجا مناسب است و بمعنی دوم بکسر سین نیز میباشد یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلم شیعه جمعیند که مال بهم میبخشند برای نصرت ما و دوستی با هم میکنند برای دوستی ما هم دیگر میروند برای زنده داشتن تصدیق امامت ما و احکام که اگر غضبناک شوند بر کسی ستم نمیکنند و اگر راضی شوند تجاوز از حد نمیکنند نفعند بر کسی که همسایگی او شوند بی آزارند برای کسی که مصاحب او شوند حدیث پنجم چهل قال رسول الله صلی الله علیه و آله من عرف الله وعظمه منع فاه من الکلام وبطنه من الطعام وعفی نفسه بالصیام والقیام قالوا بآبائنا وامهاتنا یا رسول الله هؤلاء شرح عنی باز داشته

بصیغه ماضی معلوم مثل الحام باب تفعلت ... خودست از عفا بفتح عین و الف ممدوده مصدر باب نصر کهنه و مندرس شدن و در بعض
نسخ منون مشده و ولت التغیر متعجب ساختن یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که شناخت ربوبیت الله تعالی را و عظیم شمرد
او را باز داشت دهن خود را از سخن بی اندازه و شکم خود را از طعام بسیار و مندرس کرد بدن خود را بروزه و شب خیزی اصحاب
گفتند فدای تو باد پدر ما و مادر ما ای رسول الله آیا آنجماعت که صفت کردی اولیاء الله اند یا بغیر که کاملان در دوستی الله تعالی اند اصل
قال إنّ أولياء الله سكتوا فكان سكوتهم ذكراً ونظروا فكان نظرهم عبرةً ونطقوا فكان نطقهم
حكمةً ومشوا فكان مشيهم بين الناس بركةً لولا الآجال التي قد كتبت عليهم لم تقرّ أرواحهم
في أجسادهم خوفاً من العذاب وشوقاً إلى الثواب شرح گفت رسول الله برای بیان آنکه اولیاء الله فاضلترند از جماعت که صفت
کردم در رستی که اولیاء الله خاموش شدند با بزرگی که شد خاموشی ایشان یاد در ربوبیت الهی و احوال آخرت و مانند آنها و نظر کردند
در مخلوقات الهی بابزرگی که شد نگاه ایشان استدلال بر حکمت خالق و عبث نبودن این مخلوقات تا معلوم شود که وجود این مخلوقات
برای محض ابتلا نیست و آخرتی خواهد بود برای جزای اعمال و سخن گفتند با بزرگی که شد سخن ایشان سخنی که با رعایت مصلحت باشد
و راه رفتند با بزرگی که شد رفتار ایشان میان مردم نفع مردم اگر نبود اجلهایی که بتحقیق لازم کرده شده بر ایشان که تقسیم دنیا خدا
موافق حکمت ... قرار نمیگرفت روحهای ایشان در بدنهای ایشان از ترس عذاب که مبادا در عاقبت چیزی از ایشان صادر شود که
باطل کند اعمال و ایمان ایشان را و از اشتیاق ثواب آخرت سید رضی رحمه الله اصل خطب الناس الحسن بن عليّ عليهما السلام فقال
أيّها الناس إنّما أخبركم عن أخٍ لي كان من أعظم الناس في عيني وكان رأس ما عظم به
في عيني صغر الدنيا في عينه شرح خطبه گفت امام حسن بن علی علیهما الصلوة و السلام پس گفت ای مردم جز این
نیست که خبر میدهم شما را از برادر مؤمنی برای من که بود از جمله بزرگترین مردم در نظر من و بود سرمایه آنچه بزرگ شده بود بسبب آن در نظر من کوچکی
و بی اعتباری دنیا در نظر او اصل كان خارجاً من سلطان بطنه فلا يشتهي ما لا يجد ولا يكثر إذا وجد كان خارجاً
من سلطان فرجه فلا يستخفّ له عقله ولا رأيه كان خارجاً من سلطان الجهالة فلا يمدّ يده إلّا على ثقة
لمنفعة شرح الجهالة بفتح جیم نادانی و هرزه کاری و مراد اینجا اعم از هرزه و ... یعنی بود آن برادر مؤمن بیرون از تسلط
شکم خود یا بمعنی که شکم پرست نبود پس آرزو نمیکرد طعامی را که نمی یافت از لذتهای دنیا و بسیار نمیخورد چون می یافت و بود بیرون از تسلط
فرج خود پس سبک نمیکرد فرج او برای دخلش با دخول در جماع حرام و نه دیدش با دخول در جماع زن نامناسب که خواستن او مکروهست مثل
زن صاحب حسن که مرد صالح باشد بود بیرون از تسلط بر روی ظن در افعال و اقوال و هرزه کاری پس دراز نمیکرد دست خود را یا بمعنی که حرکت
نمیداد دست خود را یا جانبی چه جای اعضای دیگر مگر با اعتماد و علم یقینی بجواز آن حرکت شرعا و برای نفعی در دنیا یا آخرت یا بمعنی که نه حرکت
مجهول الجواز میکرد و نه حرکت عبث میکرد اصل كان لا يتشهّى ولا يتسخّط ولا يتبرّم كان أكثر دهره صامتاً فإذا قال بذّ
القائلين كان لا يدخل في مراء ولا يشارك في دعوى ولا يدلي بحجّة حتّى يرى قاضياً وكان لا يغفل
عن إخوانه ولا يخصّ نفسه بشيء دونهم شرح لا يتشهّى بشین با نقطه و لا يتسخّط بسین بی نقطه و خاء با نقطه و طاء بی نقطه
و لا يتبرّم بباء یک نقطه و راء بی نقطه هر سه بصیغه مضارع غایب باب تفعلت برای تکلف الصمات بضم صاد بی نقطه و تخفیف میم و الف

و ناء دو نقطه در بالا سکوت و بضم صاد و تشدید میم بجانب ساکت و حاصل هر دو یکیست چه حمل مصدر افاده مبالغه میکند بذّ بباء یک نقطه
و ذال با نقطه دو با نقطه بصیغه ماضی معلوم مضاعف باب نصر است یدلی بدال بی نقطه بصیغه مضارع غایب باب افعالست حتی برای
... بصیغه مضارع معلوم باب افعال منصوبست القاضی بقاف و صاد بی نقطه خلاص کننده از نزاع و قاف و ضاد با نقطه بر این قاطع
یعنی عادتش این بود که بیجا آرزوی چیزی نمیکرد و بیجا غضبناک نمیشد و بیجا ملول از کسی نمیشد و در بیشتر عمر خود بجانب ساکت بیش
چون گفتگو میکرد غالب میشد بر گفتگو کنندگان دیگر با بسیار خوش گفتاری بیان این که عادتش این بود که داخل نمیشد در جدال در
مجالس و شریک دیگران نمیشد در دعوی برای رعایت خاطر ایشان و حاضر نمیکرد دلیل خود را مگر آنکه میبود بر اتفاقی که خلاص کنند
از شبهه و فاصل میان حق و باطل باشد و عادتش این بود که غافل نمیشد از احوال برادران مؤمن خود و ممتاز نمیکرد خود را
بحصه از ایشان در صرف کند اصل كان ضعيفاً مستضعفاً فإذا جاء الجدّ كان ليثاً غادياً كان لا يلوم أحداً فيما يقع
العذر في مثله حتّى يرى اعتذاراً كان يفعل ما يقول ويفعل ما لا يقول كان إذا ابتزّه أمران
لا يدري أيّهما أفضل نظر إلى أقربهما إلى الهوى فخالفه شرح الليث بفتح لام و سکون یاء دو نقطه
در پایین و ثاء سه نقطه شیر الغادی بغین با نقطه و الف و دال بی نقطه و تخفیف یاء دو نقطه در پایین قسمی از شیر که اول بورزد و شکار
میرود و بعین بی نقطه اول کسی که حمله میکند بر دشمن در روز مصاف و دوند و تجاوز کننده از رفقای خود و دشمنی کننده و همه اینجا مناسب
ابتزّ بباء یک نقطه و تشدید راء بی نقطه بصیغه ماضی معلوم باب افتعالست الابتزاز خواندن کسی را بجانب غیر و مراد اینجا آمدنست که هر کدام
از دو عمل خیر او را بجانب خود خوانند و اگر بتشدید زای با نقطه باشد چنانچه در اکثر نسخ است بمعنی اسیر کردنست و مراد اینجا حکم کردنست یعنی
در غیر روز جد و سعی بود ضعیف ضعیف شمرده شده پس چون می آمد روز جد و سعی بود شیر نر و شکار عادتش این بود که ملامت
نمیکرد هیچکس را در کاری که واقع میشود در مثل آن کار عذر تا آنکه می یافت عذر را از جانب کسی که آن کار را کرده عادتش این بود
که میکرد آنچه را که میگفت و گاهی میکرد چیزی را که نمیگفت برای رعایت مصلحت عادتش این بود که چون بجانب خود میخواندند او را هر
از دو کار خوب که نمیدانست که کدام از آنها فاضلترست نظر میکرد بسوی نزدیکتر آنها بسوی خواهش نفس پس مخالفت آن میکرد
یا بر ارتکاب ضد آن چه رعایت اخلاص در آن بیشترست اصل كان لا يشكو وجعاً إلّا عند من يرجو عنده البرء
ولا يستشير إلّا من يرجو عنده النصيحة كان لا يتبرّم ولا يتسخّط ولا يتشكّى ولا يتشهّى ولا ينتقم
ولا يغفل عن العدوّ فعليكم بمثل هذه الأخلاق الكريمة إن أطقتموها فإن لم تطيقوها كلّها فأخذ
القليل خير من ترك الكثير ولا حول ولا قوّة إلّا بالله شرح تکرار نفی تبرم و تسخط و تشهی بتقریب نفی نظائر آنهاست
تا تفصیل یکجا شده باشد یعنی عادتش این بود که شکایت درد نمیکرد مگر نزد طبیبی که امید میداشت نزد او صحت را و داخل
مشورت خود نمیکرد مگر کسی را که امید میداشت نزد او خالص گفتگو را عادتش این بود که بیجا ملول نمیشد و بیجا غضبناک نمیشد
و بیجا شکایت نمیکرد و بیجا آرزوی چیزی نمیکرد و انتقام از دشمن در دنیا نمیکشید و غافل نمیشد از مکر دشمن پس بر شما باد کسب
این خوهای گرامی اگر طاقت آن داشته باشید پس اگر طاقت نداشته باشید آنها را همگی پس فرا گرفتن کم بهترست از ترک جمیع و نیست
گردیدن عزم فعلی و ترک آن فعل و نه قوت عزم فعلی مگر بوسیله الله تعالی سید رضی رحمه الله اصل عن مهزم الأسديّ قال قال أبو عبد الله

علیه السلم یا مهزم شیعتنا من لا یعدو صوته سمعه و لا شحناؤه بدنه و لا یمتدح بنا معلنا و لا یجالس
لنا عائبا و لا یخاصم لنا قالیا ان لقی مؤمنا اکرمه و ان لقی جاهلا هجره شرح مهزم بکسر میم و سکون ها و فتح زای نقطه دار
السمع بضم سین بی نقطه و ضم میم مخففه و عین بی نقطه جمع سامع یعنی شنوندگان و بفتح میم مشدده جمع سامع شنوندگان
الشحناء بفتح شین با نقطه و سکون حاء بی نقطه و نون و الف ممدوده عداوت الذی بفتح نون و کسر دال بی نقطه و تشدید یاء دو
نقطه در پایین اهل مجلس الامتداح بدال بی نقطه مصدر باب افتعال مدح بنا متعلق معلن است در تمجلس است اظهار آن التعلق
بی نقطه بصیغه اسم فاعل باب افعال کسی که اظهار کند چیزی را و مراد اینجا اظهار کننده حال اماست بترک تقیه در جایی که تقیه واجبست و اعلان
کاهی متعدی بنفس است و کاهی متعدی بباچنانچه اینجاست یعنی روایتست از مهزم اسدی که گفت که امام جعفر صادق علیه السلم
ای مهزم شیعه ما کسی است که تجاوز نمیکند آواز او از جماعتی که تعاقب شنوایان و مطیعان او باشند یعنی که اعتماد بر کسی نداشته باشد
که سخن او را البته می شنود و سخنی با او نمیگوید در نصیحت در زمان تقیه و تجاوز نمیکند عداوت او با اهل ضلالت و اتباع ایشان از
اهل مجلس او یعنی که اعتماد نداشته باشد بر اهل مجلس که سخن او را در جایی دیگر نقل نمیکنند اظهار عداوت با اهل ضلالت و اتباع
ایشان نمیکند در زمان تقیه و ثنا نمیگوید کسی را که اظهار کننده امامت ماست نزد مخالفان و همنشینی نمیکند با کسی که عیب کوینده ما
و مجادله نمیکند با کسی که دشمنست برای ما اگر برخورد مؤمنی را گرامی میدارد او را و اگر برخورد نادانی را دوری میکند از او اصل قلت
جعلت فداك فكيف اصنع بهؤلاء المتشيعة فقال فيهم التمييز و فيهم التبديل و فيهم
التمحيص تاتي عليهم سنون تفنيهم و طاعون يقتلهم و اختلاف يبددهم شيعتنا من لا يهر هرير
الكلب و لا يطمع طمع الغراب و لا يسأل عدونا و ان مات جوعا شرح فیهم در هر سه جا برای تعلیلست و ظرف خبر است
مقدم شده تا افاده حصر کند و الف لام التمییز و التبدیل و التمحیص برای عهد خارجیست چه در این سه فقره اشارتست بآنچه منقول شد از
امیر المؤمنین علیه السلم در حدیث اول باب هشتاد و دوم کتاب الحجه که باب التمحیص و الامتحانست و مراد اینست که آنچه در آن حدیث منقول
شده که تمییز مؤمن از منافق خواهد شد و تبدیل خواهد شد چنانچه اسفل اعلا شود و اعلا اسفل شود و تمحیص خواهد شد یعنی خالص کردن مؤمن
از غیر مؤمن چنانچه طلا در بوته خالص میشود در باب اخراج الجماعت متشیعه و امثال ایشانست و پس چه مخاطب این حدیث شیعه بوده اند
و تمیز ایشانست که مراد آن اشتونان تفنیهم بکسر سین جمع سنه بفتح سین قحطها الاییر تبدد بدال بی نقطه بصیغه مضارع باب ضرب است
الهریر بفتح ها و کسر را و سکون یاء دو نقطه در پایین و راء بی نقطه ناله سگ از کم صبری بر سرما و مانند آن و مراد اینجا تشبیه ضعفای
اهل طمع است بسگ و کلاغ ضرب المثلست در باب طمع و رفتن بچندین فرسخ از برای طمع دانه و این بر سبیل تعریض بر متشیعه است
یعنی گفتم پس چکنم با این جماعتی که شیعه بودن را بر خود بسته اند و بر در خانه های مخالفان برای طمع میروند و ما را رسوا میکنند
گفت برای ایشانست آن تمییز و برای ایشانست آن تبدیل و برای ایشانست آن امتحان در بوته که مشهورست که امیر المؤمنین گفته
که واقع خواهد شد آیا د بر سر ایشان قحطها که فنا کند ایشان را و طاعونی که کشد ایشان را و اختلافی که پراکنده کند ایشان را شیعه خالص ما
کسیست که ضعیفانه ناله نکند مانند ضعیفانه ناله سگ و طمع نکند مانند طمع کلاغ و چیزی نطلبد از دشمن ما هر چند که میرد از گرسنگی اصل
قلت جعلت فداك فاين اطلب هؤلاء قال في اطراف الارض اولئك الخشن عيشهم المنتقلة دارهم

ان شهدوا

ان شهدوا لم يعرفوا و ان غابوا لم يفتقدوا و من الموت لا يجزعون و في القبور يتزاورون و ان لجأ
اليهم ذو حاجة منهم رحموه لن تختلف قلوبهم و ان اختلفت بهم الديار
شرح فی اینجا بمعنی مع است ~~مثل ادخلوا فی امم~~ و مع اینجا بمعنی عند است چنانکه مجمعست در فما متاع الحیوة الدنیا فی الآخرة الا قلیل
الاطراف جمع طرف بفتحتین و مراد اینجا علماء است مثل آیت سوره رعد ننقصها من اطرافها چنانکه گذشت در کتاب العقل در حدیث
ششم باب ششم که باب فقد العلماء است الخشن بفتح معجمه مفعول معنی فاعل یا جنس سهل و آسان نعال یا رعایت از اختیار خوردنی
سانی طلب علم مثل حال جمعی که از کوفه به مدینه رفته اند برای کسب علم دین از امام جعفر صادق علیه السلم من در من الموت برای تعلیلست و ظرف
متعلق بنفی در لا یجزعون است نه منفی و تقدیم ظرف فایده حصر میکند یعنی که عدم جزع ایشان از اوضاع اهل روزگار برای
که علم دارند بانقضای آن و اوضاع مرگ و انتقام از اهل آنها بعد از مرگ القبور عبارتست از مواضع مردمان دل مرده و اشارتست
بآیت سوره فاطر و ما انت بمسمع من فی القبور و تقدیم ظرف برای حصرست تا افاده کند که زنده دلی غیر ایشان در مجالس ایشان
از جهه خصیت اصلا یعنی گفتم قربانت شوم پس کجا طلب کنم این جماعت شیعه خالص را گفت نزد علمای روی زمین ایشان جمعند
که ناهمواره زندگانی ایشان یعنی که داخل در هنرکاریهای اهل دنیا نمیشوند تغیر میدهد کلمهای ایشان تا جهت تحصیل علم
مسائل دین شنیدن این آنکه حاضر شوند در میان مردمان شهری که عالم در آنجا ساکن نمیشوند چون غریب اند و اگر حاضر شوند
تفحص کرده نمیشوند چون آشنائی با مردمان آنجا نکرده اند و سبب مرگ که اضطراب نمیکنند و در قبرها و پس زیارت یکدیگر میکنند
و اگر پناه آورد بسوی ایشان صاحب حاجتی از جمله ایشان مهربانی میکنند با او هرگز اختلاف با یکدیگر نمیکنند دلهای ایشان اگر
مختلف کرده باشد ایشان را خانهای ایشان یعنی که هر کدام از شهری و موضعی علیحده باشند اصل ثم قال قال رسول الله
صلى الله عليه و آله انا المدينة و علي الباب و كذب من زعم انه يدخل المدينة لا من قبل الباب و
كذب من زعم انه يحبني و يبغض عليا شرح نقل کلام رسول علیه السلم برای اشارتست بآنچه امیر المؤمنین
علیه السلم در آخر آنچه منقول شد از او در حدیث اول باب هشتاد و دوم کتاب الحجه گفت که آنچه گفتم که مضمون تمییز و تبدیل و
تمحیص باشد واقع خواهد شد دروغ نیست و از رسول علیه السلم شنیدم پس مراد از بغض علی اینجا نسبت دروغ با او داده
گفت یعنی بعد از آن گفت که گفت رسول الله صلی الله علیه و آله من شهر علمم و علی در آن شهر دروغ گفت هر که دعوی
کردی که او داخل میشود شهر را نه از جانب در و دروغ گفت هر که دعوی کرد که او دوست میدارد مرا و دشمن میدارد علی را
حدیث و هشتم اصل عن ابي عبد الله عليه السلم قال من عامل الناس فلم يظلمهم و حدثهم فلم يكذبهم و
وعدهم فلم يخلفهم كان ممن حرمت غيبته و كملت مروته و ظهر عدله و وجبت اخوته
شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت که امام گفت هر که معامله کرد با مردمان با بزرگی پس ستم نکرد با ایشان
و گفتگو کرد با ایشان با بزرگی پس دروغ نگفت با ایشان و وعده کرد با ایشان پس خلاف وعده نکرد با ایشان شد از
جمله جمعی که حرام گردیده شد غیبت ایشان و کامل شد مردمی ایشان و ظاهر شد عدالت ایشان یعنی که اقتدا با ایشان
میتوان کرد در نماز و شهادت ایشان در دعواها مقبولست و لازم شد برادری کردن مؤمنان با ایشان حدیث و نهم اصل

قال رسول الله صلى الله عليه وآله ثلث خصال من كنّ فيه استكمل خصال الايمان اذا رضي لم يدخله
رضاه في الباطل واذا غضب لم يخرجه الغضب من الحق واذا قدر لم يتعاط ما ليس له شرح
التعاطي بعين مهمله وطاء مهمله مصدر باب تفاعل [illegible] گرفتن مطلقا و گرفتن ناحق و هر دو اينجا مناسب است يعني
گفت رسول الله صلى الله عليه وآله سه خصلت هر كه باشد آنها در او تمام جمع كرده خصلتهاى ايمان را چون راضى شود از كسى داخل
نكند رضاى وى در ناحقى براى آن كس و چون غضبناك شود بر كسى بيرون نبرد او را آن غضب از حق كه براى آن كس باشد و چون قادر — اورا هم
شود كه هر چه خواهد تواند گرفت نگيرد چيزى را كه حق او نيست او را گرفتن آن متن حديث دوم اصل عن ابي بصير عن ابي عبد الله عليه السلم
قال قال امير المؤمنين عليه السلم ان لاهل الدين علامات يعرفون بها صدق الحديث واداء الامانة و
وفاء بالعهد وصلة الارحام ورحمة الضعفاء وقلة المراقبة للنساء او قال قلة المواتاة للنساء وبذل
المعروف وحسن الخلق وسعة الخلق واتباع العلم وما يقرب الى الله عز وجل زلفى طوبى لهم وحسن مآب
شرح المراقبة براء مهمله و قاف و باء يك نقطه مصدر باب مفاعله محافظت چيزى و مراد اينجا محافظت و پيروى [illegible]
كه مخالفت آن نشود و اصل المواتاة بهمزه و تاء دو نقطه در بالا و الف مصدر باب مفاعله از محل اللام و وادى شتاب و مراد
اينجا شتاب در سخن [illegible] طوبى مؤنث اطيب است كه افعل التفضيل است يعنى بهتر و تأنيث باعتبار جنت كه موصوف آن
محذوف است يعني روايت است از ابو بصير از امام جعفر صادق عليه السلم گفت كه گفت امير المؤمنين عليه السلم به درستى كه براى جمعى
كه اهل دين اسلام‌اند كه محافظت آن ميكنند چند علامت است كه شناخته ميشوند بآنها اول راستى گفتار و دوم بجا رسانيدن امانت
و سوم وفا كردن به پيمان چهارم پيوند خويشان پنجم ترحم كردن با ضعيفان ششم كمى پيروى سخن براى زنان يا امام جعفر صادق
بجاى آن گفت كمى آن شتاب در سخن شنودن براى زنان حاصل هر دو يكيست و شك از ابو بصير است هفتم داد و عطا با اهل
استحقاق و برادران مؤمن و هشتم خوشخوئى و نهم وسعت خلق يعني كه با همه كس در همه چيز خوشخوئى كند اشارت است بآنكه خو
خوبان گاهى نمى‌شوند بعادت از جا در مى‌آيند چنانچه ميگويند نعوذ بالله من غضب الحليم دهم پيروى علم يعني كه در قول و فعل برا
طرز نكته علما يازدهم بجا آوردن عبادات كه نزديك ميكند بسوى الله عز وجل باعتبار مرتبه بهتر باد ايشان را كه اين علامت دارند
و خوشى بازگشت باد ايشان را اشارت بآيت سوره رعد اصل وطوبى شجرة في الجنة اصلها في دار النبي محمد صلى
الله عليه وآله وليس من مؤمن الا وفي داره غصن منها لا يخطر على قلبه شهوة شيء الا اتاه
به ذلك ولو ان راكبا مجدا سار في ظلها مائة عام ما خرج منها ولو طار من اسفلها غراب
ما بلغ اعلاها حتى يسقط هرما شرح اين عبارت تا آخر حديث از امام جعفر صادق عليه السلم است در
در حديث سوم باب شصت و ششم كه در اصل باب طوبى درخت عدلان است و گذشت در كتاب الحجه در حديث هشتم باب صدوپنجاه و
چهارم كه باب ما جاء في الاثني عشر والنص عليهم عليهم السلم است اينكه منزل محمد و جمعى از مخصوصان او در افضل مواضع جنة
المجد بضم ميم و كسر جيم و تشديد دال مهمله بصيغه اسم فاعل مضاعف از باب افعال صاحب جد يعني و طوبى درختى است
در بهشت بيخ آن در خانه نبي است كه محمد است صلى الله عليه وآله و هيچ مؤمنى نيست الا بر حالى كه در خانه او شاخى از آن

درخت هست نميگذرد بر دل آن مؤمن ميل چيزى كه آنكه مى‌آورد آن شاخ نزد او آنرا يعني كه از شاخ ميروئيد اگر اينكه
سوارى صاحب شتاب سفر كند در سايه آن درخت صد سال بيرون نميرود از آن و اگر اينكه پرواز كند زاغ از پايين آن درخت كلاغى
نميرسد ببالاى آن درخت تا آنكه افتد از كمال پيرى و ميفرمايد اصل الا فهي هذا فارغبوا ان المؤمن من نفسه في
شغل والناس منه في راحة اذا جن عليه الليل افترش وجهه وسجد لله عز وجل بمكارم بدنه
يناجي الذي خلقه في فكاك رقبته الا فهكذا فكونوا شرح فادر فارغبوا كه
فا اولست مثل فا در فكونوا من بكسر ميم حرف جر است و نفسه مجرور با كنت بافتح ميم موصوله است و نفسه مرفوع است بابتداء
مكارم بفتح ميم و كسر راء مهمله جمع مكرمه بفتح ميم و سكون كاف و فتح راء باكرامتها مثل اعضاى آدمى كه در طرف روى و دست في
فكاك براى تعليليت يعنى آگاه باشيد پس راغب بوده اهل اين بودن رغبت كنيد به درستى كه مؤمن از نفس خود بشغل در كار برى و
آزاريست و مردم از او در فراغند چون پرده پوشانيد بر او شب يعني كه تنها شد مردم و عيال او خوابيدند فرش كرد روى خود را
يعني كه روى خود را بر زمين نهاد و سجده كرد در نماز خفتن و مانند آن براى الله عز وجل با گزيدهاى بدن خود كه پيشانى و دو دست
و دو زانو و دو انگشت هر پا باشد بر حالى كه مناجات ميكند آنكس را كه آفريده او را براى رها شدن گردن او از آتش دوزخ
آگاه باشيد پس چنين باشيد كه در صفت مؤمن مذكور شد متن حديث سيوم اصل سئل النبي صلى الله عليه وآله عن خيار العباد
فقال الذين اذا احسنوا استبشروا واذا اساؤوا استغفروا واذا اعطوا شكروا
واذا ابتلوا صبروا واذا غضبوا غفروا شرح پرسيده شد نبي صلى الله عليه وآله از بهتران بندگان پس گفت ايشان جمعى‌اند
كه چون نيك كنند خوشحال ميشوند و چون بد كنند طلب آمرزش ميكنند و چون عطا داده شوند شكر ميكنند و چون مبتلا به بلائى
شوند صبر ميكنند و چون غضبناك شوند بر كسى بخشايش ميپوشانند گناه آنكس را متن حديث دوم اصل قال النبي صلى الله عليه
وآله ان خياركم اولوا النهى قيل يا رسول الله ومن اولوا النهى قال هم اولوا الاخلاق الحسنة — والمتعاهدون
والاحلام الرزينة وصلة الارحام والبررة بالامهات والآباء والمتعاهدين للفقراء
والجيران واليتامى ويطعمون الطعام ويفشون السلام في العالم ويصلون والناس نيام غافلون
شرح النهى بضم نون و فتح هاء و الف مقصوره جمع نهيه بضم نون و سكون هاء و ياء دو نقطه در پايين خردمنديها الاحلام بحا
مهمله جمع حلم بكسر حاء و سكون لام آهستگيها الرزينه بفتح راء مهمله و كسر زاى با نقطه و سكون ياء دو نقطه در پايين و نون محكم سنجيده — و خردمنديها و
در نسخ المتعاهدين است و آن منصوب است بر مدح براى اشعار بكمال فضيلت آن مثل آيت سوره نساء والمقيمين الصلوة والمؤتون
الزكوة بمذهب سيبويه و بصريين و شايد كه اصح از غلط كاتبان باشد و رفع بايد چنانچه بعضى در آيت مذكوره گفته‌اند و در مجمع البيان
مذكور است يعني گفت نبي صلى الله عليه وآله به درستى كه نيكان شما صاحبان خردمنديها‌اند گفته شد اى رسول الله و كيانند صاحبان
خردمنديها يعني كيستند ايشان جواب گفت ايشان صاحبان خوهاى خوب و آهستگيهاى محكم و پيوند خويشان‌اند — سنجيده
و كسانى كه نيكى كنندگانند با مادران و پدران و وارسندگانند براى فقيران و همسايگان و يتيمان و ميخورانند طعام را
و فاش ميكنند سلام را در عالم يعني كه پيش سلام ميكنند و نماز ميگزارند بر حالى كه مردم خوابيده‌اند غافلانند متن حديث سيوم اصل
جهان

قلت لابی عبدالله علیه السلام ای الخصال بالمرء اجمل فقال وقار بلا مهابة و لا سماح بلا
طلب مکافاة و تشاغل بغیر متاع الدنیا شرح المهابة بفتح میم و تا و و الف و با بی نقطه مصدر میمی
معنی العین و اوی باب بفرد وری و مراد اینجا کبر است المکافاة بضم میم و با الف بعد با بی مصدر باب مفاعله عوض دادن یعنی گفتم امام
جعفر صادق علیه السلام را که کدام از جمله خصلتها که با مرد باشد خوش نماتر است پس گفت تمکینی که بی تکبر باشد و بخششی که بی چشم
مکافات باشد و مشغول بودن بغیر نفع دنیا یعنی که محض نفع دنیا منظور نباشد پس تشاغل بکسب معاش واجب النفقه
حدیث چهارم کان علی بن الحسین علیهما السلام ان المعرفة بکمال دین المسلم ترکه الکلام فیما لا یعنیه
و قلة مرائه و حلمه و صبره و حسن خلقه شرح امام زین العابدین علیه السلام میگفت بدرستی که باعث شناخت
کامل بودن دین مسلمان ترک او است سخن را در آنچه ضرور نمیشود او را و کمی جدال او است در مجالس و عقل او است و شکیبائی او
بلاها است و خوشخوئی او است حدیث پنجم قال النبی صلی الله علیه و آله الا اخبرکم باشبهکم بی قالوا بلی یا رسول الله
قال احسنکم خلقا و الینکم کنفا و ابرکم بقرابته و اشدکم حبا لاخوانه فی دینه و اصبرکم علی الحق و
اکظمکم للغیظ و احسنکم عفوا و اشدکم من نفسه انصافا فی الرضا و الغضب شرح الکنف بفتح کاف و فتح نون و فا
پهلو القرابة بفتح قاف و را بی نقطه و الف و با یکنقطه خویشان نسبی یعنی گفت نبی صلی الله علیه و آله آیا خبر دار نکنم شما را بمانندترین شما
بمن گفتند بلی خبر دار کن ای رسول الله گفت نیکوتر شما باعتبار خو و نرمتر شما باعتبار پهلو یعنی که کسی در پهلوی او آزاری نمیکشد و
نیکی کننده تر شما بخویشان نسبی خود و سخت تر شما باعتبار دوستی برای برادران مؤمن خود و صبر کننده تر شما بر حق و فرو خورنده
تر شما خشم را و بهتر شما باعتبار بخشایش گناهان مردم و سخت تر شما باعتبار انصاف ورزیدن در وقت راضی بودن از کسی و وقت
غضب بر کسی حدیث ششم عن علی بن الحسین علیهما السلام قال من اخلاق المؤمن الانفاق علی قدر الاقتار
و التوسع علی قدر التوسع و انصاف الناس من نفسه و ابتداؤه ایاهم بالسلام علیهم
شرح الانفاق بنون و فا و قاف مصدر باب افعال فقیر شدن و مراد اینجا فقیرانه زیستن است الاقتار بقاف و تا دو نقطه
بالا و را بی نقطه مصدر باب افعال تنگ کردن الله تعالی رزق کسی را التوسع مصدر باب تفعل فراخ گرفتن کسی معاش را بر خود و عیال
خود و مانند ایشان التوسیع مصدر باب تفعیل فراخ کردن الله تعالی رزق کسی را یعنی روایت است از امام زین العابدین علیه السلام
گفت از جمله خوهای مؤمن فقیرانه زیستن است بقدر تنگ کردن رزق او و داد انصاف ورزیدن با مردم است بخودی خود و پیش
بی حاجت بجبر حاکم و ابتدا کردن او است مردم را بسلام بر ایشان حدیث هفتم عن ابی جعفر علیه السلام قال المؤمن
اصلب من الجبل یستقل منه و المؤمن لا یستقل من دینه شیء شرح یستقل بها و جا بصیغه
مضارع مجهول غایب باب استفعال است یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت مؤمن سخت تر از کوه است بیان این که
کوه کم کرده میشود از آن بتیشه و مانند آن چنانچه کوهکنان میکنند و مؤمن کم کرده نمیشود از دین او بشبهه و اغوای شیطان چیزی
حدیث هشتم عن ابی عبدالله علیه السلام قال المؤمن حسن المعونة خفیف المؤونة جید التدبیر
لمعیشته لا یلسع من جحر مرتین شرح یلسع بسین بی نقطه و عین بی نقطه بصیغه مجهول باب منع است الجحر

بضم جیم و سکون حاء بی نقطه و را بی نقطه سوراخ مار و عقرب و مانند آنها یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت مؤمن
خوش مددست برای مردم سبک است بر مردم خرجش و بسیار نیکو است تدبیر او برای معاش خود بیان این که گزیده نمیشود از سوراخی دو بار یعنی
که یکبار که از کسی ازیتی خورد دیگر اعتماد بر او و امثال او نمیکند پس بر معاش خود مضطرب نمیشود حدیث نهم قال سمعت الرضا علیه
السلام یقول لا یکون المؤمن مؤمنا حتی یکون فیه ثلث خصال سنة من ربه و سنة من نبیه و سنة
من ولیه فاما السنة من ربه فکتمان سره قال الله عز و جل عالم الغیب فلا یظهر علی غیبه
احدا الا من ارتضی من رسول و اما السنة من نبیه فمداراة الناس فان الله عز و جل امر نبیه صلی الله علیه
و آله بمداراة الناس فقال خذ العفو و امر بالعرف و اما السنة من ولیه فالصبر فی البأساء و الضراء
شرح عالم خبر مبتدای محذوف است و جمله استیناف بیانی جهل رسول علیه السلام است بآنچه موعود است برای این امت که فتح جمیع روی زمین
باشد الغیب قضیه که نبی باشد ~~مستنبط از بینات شرعیه باشد~~ فاء در فلا تفریعیه است یا بیانیه است من در من رسول ابتدائیه است
و تنوین برای تعظیم است و اشارت است بآنچه گذشت در کتاب الحجه در حدیث سیوم باب جهل و سیوم که باب لولا ان الائمة یزدادون
لنفد ما عندهم است که ما انه اذا کان ذلک عرض علی رسول الله صلی الله علیه و آله ثم علی الائمة ثم انتهی الامر الینا الاخذ طرف بخشیدن
خود کردن کار را او وا گرفتن و بهره و اینجا ~~مراد~~ محکمت و می آید در کتاب الزکوة در حدیث هشتم باب بیست و دوم که باب آداب
المصدق است که امر ان لا تاخذ منهم العفو و در حدیث سوم باب شصت و هشتم که باب فضل القصد است که قال العفو الوسط العفو حساب
بی اهل کند ~~با او در احتیاج باشد و در آنکه کسی بر او ستم کند در دنیا~~ محکمت با در بالعرف برای ملابست است و امر بو
و حجله امر میتواند بود العرف تدریج بودن چیزی یعنی که امر بتکالیف شرعیه یکبارگی نشود تا مبادا مشکل شود بر مردمی که تازه باسلام
در آمده اند مرجع عرفا بفتح عین و سکون را و الف ممدوده خصلتهای خوش یعنی مستحسن جمیع طبایع مثل صدق و کرم و مانند
آنها و معروف یعنی مشهور میان جمیع شرایع که پرده علم و ترک پیروی ظن باشد یا یعنی خصلت مستحسن طبایع و همه اینجا محکمت
یعنی شنیدم از امام رضا علیه السلام که میگفت نمیباشد مؤمن مؤمن حقیقی مگر اینکه باشد در او سه خصلت اول طریقه و عادتی که از
صاحب کل اختیار او است پس پوشانیدن راز او است دوم طریقه که از پیغمبر او است سوم طریقه که از امام او است پس اما آن طریقه
که از صاحب کل اختیار او است پس پوشانیدن راز او است تا وقت مصلحت بیان این که گفت الله عز و جل در سوره جن الله دانای
غیب است پس از این غالب فا در نمیکند بر استنباط این غیب خود از قرآن هیچکس را مگر کسی را که راضی شده باشد الله تعالی
که او امام رحمت باشد ابتدای غالب کردن از رسولیت عالیشان بیان این آیت شد در شرح حدیث دوم باب جهل
و نهم کتاب الحجه که باب در فیه ذکر الغیب است و در آنجا بیان شد که مراد باین غیب وقت ظهور قائم علیه السلام است و اما آن طریقه
که از پیغمبر او است پس ملاطفت با مردمان است چه بدرستی که الله عز و جل امر کرد پیغمبر خود را صلی الله علیه و آله بملاطفت با مردم بیان
این که گفت در سوره اعراف و سیرت خود کن بخشایش مدارا و امر کن بتکالیف شرعیه بعنوان تدریج و اما آن طریقه که از امام او است
پس شکیبائی است در سختی زمانه و نقصان مال و مانند آن اشارت است بآیت سوره بقره و الصابرین فی البأساء و الضراء
باب صدم و چهل باب فی قلة عدد المؤمنین شرح این باب است در بیان کمی عدد مؤمنان حقیقی یعنی این باب

هفت حدیث **اول** سَمِعْتُ اَبا عَبْدِ اللّٰهِ علیه السّلام یَقُولُ الْمُؤْمِنَةُ اَعَزُّ مِنَ الْمُؤْمِنِ وَالْمُؤْمِنُ اَعَزُّ مِنَ الْكِبْرِيتِ الْاَحْمَرِ فَمَنْ رَاٰى مِنْكُمُ الْكِبْرِيتَ الْاَحْمَرَ **شرح** الکبریت بکسر کاف و سکون با نقطه و کسر را بی نقطه و سکون یا دو نقطه در زیر و تا دو نقطه در بالا بر وزن فعلیل گوگرد سرخ و صفت آن باحمر برای مبالغه در خوبی است من برای استفهام انکاری است **یعنی** شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت که زن مؤمنه کمیاب ترست از مرد مؤمن و مرد مؤمن کمیاب ترست از گوگرد سرخ پس کدام کس از شما دیده گوگرد سرخ را **دوم حدیث** سَمِعْتُ اَبا جَعْفَرٍ علیه السلام یَقُولُ النّاسُ كُلُّهُمْ بَهائِمُ ثَلٰثاً اِلَّا قَلِيلاً مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنُ غَرِيبٌ ثَلٰثَ مَرّاتٍ **شرح** ثلثا کلام راوی است که در میان کلام امام در آمده و ثلاث مرات نیز کلام راوی است من بیانیه است و میتواند بود که تبعیضیه باشد اگر مراد از مؤمنین عم از ظاهری و باطنی باشد **یعنی** شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام که میگفت مردم همگی ایشان چارپایانند این را سه بار گفت مگر کمی که مؤمنانند و مؤمن کمیابست این را نیز سه بار گفت **سیوم حدیث** سَمِعْتُ اَبا عَبْدِ اللّٰهِ علیه السّلام یَقُولُ لِاَبِي بَصِيرٍ اَما وَاللّٰهِ لَوْ اَنِّي اَجِدُ مِنْكُمْ ثَلٰثَةَ مُؤْمِنِينَ يَكْتُمُونَ حَدِيثِي مَا اسْتَحْلَلْتُ اَنْ اَكْتُمَهُمْ حَدِيثاً **شرح** ثلثه با تنوین است و مؤمنین صفت اوست یا بی تنوین است و مؤمنین تمیز است **یعنی** شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت ابو بصیر را آگاه باش بخدا قسم اگر اینکه من بیابم از جمله شما شیعیان سه کس را که مؤمنان باشند که پنهان کنند گفتگوی مرا حلال نمیشمردم این را که پنهان کنم از ایشان گفتگوی را مراد اینست که گاهی تقیه کفتگو میکنیم یا جواب آنچه پرسیده میشود برای مرد کوی شیعه **چهارم حدیث** عَنْ سَدِيرٍ الصَّيْرَفِيِّ قالَ دَخَلْتُ عَلٰى اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ علیه السلام فَقُلْتُ لَهُ وَاللّٰهِ ما يَسَعُكَ الْقُعُودُ قالَ وَلِمَ يا سَدِيرُ قُلْتُ لِكَثْرَةِ مَوالِيكَ وَشِيعَتِكَ وَاَنْصارِكَ وَاللّٰهِ لَوْ كانَ لِاَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام ما لَكَ مِنَ الشِّيعَةِ وَالْاَنْصارِ وَالْمَوالِي ما طَمِعَ فِيهِ تَيْمٌ وَلا عَدِيٌّ **شرح** روایت است از سدیر صیرفی بفتح سین بی نقطه و کسر دال بی نقطه و سکون یا دو نقطه در زیا من و را بی نقطه گفت داخل شدم بر امام جعفر صادق علیه السلام پس گفتم او را بخدا قسم که گنجایش نیست ترا نشستن در کنج خانه گفت چرا گنجایش نیست ای سدیر گفتم برای بسیاری دوستان تو و مددکاران تو بخدا قسم که اگر میبود برای امیر المؤمنین علیه السلام آنچه تراست از پیروان و مددکاران و دوستان طمع نمیکرد در امامت او تیم که قبیله ابو بکرست و عدی که قبیله عمرست **پنجم** قالَ يا سَدِيرُ وَكَمْ عَسٰى اَنْ يَكُونُوا قُلْتُ مِائَةَ اَلْفٍ قالَ مِائَةَ اَلْفٍ قُلْتُ نَعَمْ وَمِائَتَيْ اَلْفٍ فَقالَ وَمِائَتَيْ اَلْفٍ قُلْتُ نَعَمْ وَنِصْفَ الدُّنْيا قالَ فَسَكَتَ عَنِّي ثُمَّ قالَ يَخِفُّ عَلَيْكَ اَنْ تَبْلُغَ مَعَنا اِلٰى يَنْبُعَ قُلْتُ نَعَمْ فَاَمَرَ بِحِمارٍ وَبَغْلٍ اَنْ يُسْرَجا فَبادَرْتُ فَرَكِبْتُ الْحِمارَ فَقالَ يا سَدِيرُ تَرىٰ اَنْ تُؤْثِرَنِي بِالْحِمارِ قُلْتُ الْبَغْلُ اَزْيَنُ وَاَنْبَلُ قالَ الْحِمارُ اَرْفَقُ بِي فَنَزَلْتُ فَرَكِبَ الْحِمارَ وَرَكِبْتُ الْبَغْلَ **شرح** ان یسرجا بصیغه مجهول اصل چار رضا است **یعنی** پس گفت ای سدیر چند کس شاید که باشند گفتم صد هزار کس گفت از روی تعجب صد هزار کس گفتم آری و دویست هزار کس پس گفت و دویست هزار گفتم آری و نصف دنیا یعنی نصف امت رسول علیه السلام سدیر گفت پس امام خاموش شد از سخن با من بعد از آن گفت آیا آسان میشود بر تو که آیی با ما تا ینبع بفتح یا دو نقطه در پایین و سکون نون و ضم با یک نقطه و عین بی نقطه موضعی مشهور و بسیار خیر است در چهار منزل مدینه و صفت مذکور شد و در طرف دریا و از موقوفات امیر المؤمنین علیه السلام است گفتم آری پس امر کرد با یکه زین کرده شود دراز گوشی و استری پس شتاب کردم با این دراز گوش که سوار شدم دراز گوش را پس گفت ای

سدیر آیا در خود می بینی که ترجیح دهی مرا بر کوب دراز گوش گفتم استر آراسته تر و عالیتر است مراد نیست که ترجیح دهی گفت دراز گوش هموارتر است سواری من پس فرود آمدم پس سوار شد دراز گوش را و سوار شدم استر را **حل** فَمَضَيْنا فَحانَتِ الصَّلٰوةُ فَقالَ يا سَدِيرُ انْزِلْ بِنا نُصَلِّي ثُمَّ قالَ هٰذِهِ اَرْضٌ سَبِخَةٌ لا تَجُوزُ الصَّلٰوةُ فِيها فَسِرْنا حَتّٰى صِرْنا اِلٰى اَرْضٍ حَمْراءَ وَنَظَرَ اِلٰى غُلامٍ يَرْعىٰ جِداءً فَقالَ وَاللّٰهِ يا سَدِيرُ لَوْ كانَ لِي شِيعَةٌ بِعَدَدِ هٰذِهِ الْجِداءِ ما وَسِعَنِي الْقُعُودُ وَنَزَلْنا وَصَلَّيْنا فَلَمّا فَرَغْنا مِنَ الصَّلٰوةِ عَطَفْتُ اِلَى الْجِداءِ فَعَدَدْتُها فَاِذا هِيَ سَبْعَةَ عَشَرَ **شرح** حانت بحاء بی نقطه و الف و نون بصیغه ماضی معلوم از باب ضرب است الحین بفتح حا و سکون یا نزدیک شدن تا رسیدن وقت چیزی و پیدا شدن او و اینجا مناسبت ارض با تنوین است السبخه بفتح سین بی نقطه و فتح و سکون با و بخا نقطه شوره زار لا تجوز نزد فقها محمول بر کراهت است و می آید در کتاب الصلوة در حدیث هفتم از باب الصلوة فی الکعبه و فوقها که باب نجاه و هشتم است که و کره الصلوة فی السبخة الا ان یکون مکانا لینا تقع علیه الجبهة مستویا الجداء بکسر جیم و دال بی نقطه و الف ممدوده جمع جدی بفتح جیم و سکون دال و تخفیف یا بز غاله عطفت بعین بی نقطه و طا بی نقطه و فا بصیغه ماضی معلوم متکلم وحده است **یعنی** پس روان شدیم پس نزدیک شد نماز پس گفت ای سدیر فرود بیا با نماز میگزاریم بعد از آن گفت این زمین است شوره زار جایز نیست نماز در آن پس حرکت کردیم تا رسیدیم سوی زمینی که سرخ بود و با نمی که خاک آن یعنی شوره نبود و نگاه کرد سوی پسری که میچرانید بزغاله چند را پس گفت بخدا قسم ای سدیر که اگر میبود برای من شیعه حقیقی بعدد این بزغالها گنجایش نبود مرا نشستن مراد اینست که در میان آنها کسی از لشکر بعدد این بزغالها مخلص میباید تا طلب حق خود ممکن باشد و از این لازم نمی آید که محض آن عدد کافی باشد پس چون فارغ شدیم از نماز میل کردم سوی آن بزغالها پس شمردم آنها را پس ناگاه آنها هفده بودند **ششم حدیث** عَنْ سَماعَةَ بْنِ مِهْرانَ قالَ قالَ لِي عَبْدٌ صالِحٌ صَلَواتُ اللّٰهِ عَلَيْهِ يا سَماعَةُ اَمِنُوا عَلٰى فُرُشِهِمْ وَاَخافُونِي اَما وَاللّٰهِ لَقَدْ كانَتِ الدُّنْيا وَما فِيها اِلّا واحِدٌ يَعْبُدُ اللّٰهَ وَلَوْ كانَ مَعَهُ غَيْرُهُ لَاَضافَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اِلَيْهِ حَيْثُ يَقُولُ اِنَّ اِبْراهِيمَ كانَ اُمَّةً قانِتاً لِلّٰهِ حَنِيفاً وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَغَبَرَ بِذٰلِكَ ما شاءَ اللّٰهُ ثُمَّ اِنَّ اللّٰهَ آنَسَهُ بِاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ فَصارُوا ثَلٰثَةً **شرح** امنوا بصیغه ماضی معلوم از باب علم است و ضمیر راجع بطایفه است که اظهار تشیع بودن کردند و تقیه نکردند ... بالقطه و با بر کیفه و را بی نقطه بصیغه ماضی معلوم از باب نصر است الغبور درنگ کردن و رفتن در هردو اینجا مناسب است و بای اول ضمیر مستتر است و راجع با براهیم است و بای دوم ضمیر غیب و ما فاعلست و در بعض نسخ بعباد بی نقطه است و موافق احتمال اولست و در بعض نسخ بعین بی نقطه است و موافق احتمال دوم است **یعنی** روایت است از سماعة بن مهران که گفت که گفت مرا امام موسی کاظم صلوات الله علیه ای سماعه ایمن شدند این جماعت بر فراشهای خود در خانها و در ترس انداختند مرا ... آگاه باش بخدا قسم که هر آینه بود دنیا ... کرده ... که عبادت میکرد الله تعالی را و اگر میبود با او دیگری از مؤمنان هر آینه ضم میکرد او را الله عز و جل سوی او ... میگوید در سوره نحل ... بود ... براه راست یعنی خالص مخلص و نبود از جمله مشرکان ...

~~...اقرار است از کسی که خالص مخلص باشد در بعض افعال ... پس از رنگ کرد و آن تنهایی ... که خواست الله تعالی بعد~~

از آن درستی که انس داد الله تعالی او را به اسمعیل پس گردید مذهب مومن اصل أَمَا وَاللهِ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَقَلِيلٌ وَإِنَّ أَهْلَ
الْكُفْرِ لَكَثِيرٌ أَتَدْرِي لِمَ ذَاكَ فَقُلْتُ لَا أَدْرِي جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ صَيَّرُوا أُنْساً لِلْمُؤْمِنِينَ يَبُثُّونَ
إِلَيْهِمْ مَا فِي صُدُورِهِمْ فَيَسْتَرِيحُونَ إِلَى ذَلِكَ وَيَسْكُنُونَ إِلَيْهِ شرح اشاره الی ذلک خلق اهل الکفر
الی ذلک و در الیه معنی مع است یا برای انتهاست بتضمین معنی توجه چون در متعلق آن یعنی آگاه باش که قسم که درستی که مومن
حقیقی هر آینه کمست و درستی که اهل کفر که اظهار شرع میکنند هر آینه بسیارند آیا میدانی که برای چه خلقت ایشان از طوایف کفار
پس گفتم نمیدانم قربانت شوم پس گفت گردانیده شده اند باعث انس گرفتن برای مومنان بیان این که نقل میکنند برای آن کفار چیزها
که در سینهای ایشانست مثل فضایل اهل البیت و مطاعن اعدای ایشان پس استراحت میکنند با آن نقل و ساکن میشوند از وحشت با آن
نقل ششم اصل عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا أَقَلَّنَا لَوِ اجْتَمَعْنَا عَلَى
شَاةٍ مَا أَفْنَيْنَاهَا فَقَالَ أَلَا أُحَدِّثُكَ بِأَعْجَبَ مِنْ ذَلِكَ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ ذَهَبُوا إِلَّا وَأَشَارَ
بِيَدِهِ ثَلَاثَةً قَالَ حُمْرَانُ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا حَالُ عَمَّارٍ قَالَ رَحِمَ اللهُ عَمَّاراً أَبَا الْيَقْظَانِ بَايَعَ
وَقُتِلَ شَهِيداً فَقُلْتُ فِي نَفْسِي مَا شَيْءٌ أَفْضَلُ مِنَ الشَّهَادَةِ فَنَظَرَ إِلَيَّ فَقَالَ لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّهُ مِثْلُ الثَّلَاثَةِ أَيْهَاتَ أَيْهَاتَ
کلام امام است و مستثنا شرح ما افنیناها تعجب است و اشاره بیده سخن راوی است که در میان سخن امام در آمده و مراد از ثلاثه که مستثنی است ثلثه جماعت
از سلمان و مقداد و ابوذر است رحمهم الله تعالی و عمار رحمه الله تعالی در اول اضطرابی کرده بوده و زود برگشته و بیعت با امیر المومنین علیه السلام
کرده و در صفین شهید شده و ایهات لغتی است در هیهات یعنی روایت است از حمران بن اعین که گفت گفتم امام محمد باقر علیه السلام را قربانت شوم
چه کمیم ما شیعه امامیه اگر جمع شویم بر سر بزه گوسفندی نمیتوانیم خورد همه آنرا پس گفت آیا خبر ندهم ترا بعجب تر از آنکه گفتی مهاجران و انصار
که اصحاب رسول علیه السلام بودند بیرون رفتند بعد از وفات رسول علیه السلام از ایمان مگر و در این جا اشارت کرد به انگشت دست خود سه
کس گفت حمران پس گفتم قربانت شوم چیست حال عمار گفت رحمت کناد الله تعالی عمار را که کنیت او ابو الیقظان است بیعت کرد با امیر المومنین
و کشته شد شهید پس گفتم در خاطر خود که نیست چیزی فاضلتر از شهید شدن اشارت باینکه آن سه کس شهید نشدند پس امام علیه السلام نگاه کرد
سوی من پس گفت شاید که خیال کنی که عمار مثل آن سه کس باشد در فضل و درست و درست این خیال از وی هفتم اصل سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ
عليه السلام يَقُولُ لَيْسَ كُلُّ مَنْ قَالَ بِوَلَايَتِنَا مُؤْمِناً وَلَكِنْ جُعِلُوا أُنْساً لِلْمُؤْمِنِينَ شرح شنیدم از امام موسی کاظم علیه السلام
میگفت نیست هر که اعتقاد کند بامامت ما مومن بانمعنی که شروط ایمان بسیار است و در اکثر آن جماعت اکثر شروط مفقود است لیکن
گردانیده شده اند آن اکثر باعث انس مومنان چنانچه بیان شد در حدیث پنجم این باب باب صد و یکم اصل باب الرضا بموهبة الایمان
والصبر علی کل شیء بعده شرح این باب بیان فضیلت راضی بودن بخشش توفیق ایمان و صبر کردن
بر هر بلایی بعد از آن بخشش است بانمعنی که آزارها بعد از آن بخشش راحت است پس طمع زیادتی نباید کرد در این باب بخشش
حدیث اول اصل عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ الْمُخْتَارِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ
مَا يَضُرُّ رَجُلاً إِذَا كَانَ عَلَى ذَا الرَّأْيِ مَا قَالَ النَّاسُ لَهُ وَلَوْ قَالُوا مَجْنُونٌ وَمَا يَضُرُّهُ وَلَوْ

کان

كَانَ عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ يَعْبُدُ اللهَ حَتَّى يَجِيئَهُ الْمَوْتُ شرح روایت از عبد الواحد بن مختار انصاری که گفت که گفت
امام محمد باقر علیه السلام ای عبد الواحد ضرر نمیرساند مردی را چون باشد بر این مذهب حق آنچه گویند مردمان برای او هر چند که گویند که دیوانه است و ضرر
نمیرساند سخن مردمان او را هر چند که کثرت و شدت آن باعث این شود که باشد بر سر کوهی بیابان که عبادت میکند الله تعالی را تا آمدن نزد او
مرگ اشارت باینست که اندک زمانیست زمان ریاضت عبادت و باعث کرامات ابدی میشود دوم اصل قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَوْ لَمْ يَكُنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَاحِدٌ لَاسْتَغْنَيْتُ بِهِ
عَنْ جَمِيعِ خَلْقِي وَلَجَعَلْتُ لَهُ مِنْ إِيمَانِهِ أُنْساً لَا يَحْتَاجُ إِلَى أَحَدٍ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله که گفت الله تبارک
و تعالی در حدیث قدسی که اگر نبود در زمین مگر یک مومن هر آینه اکتفا میکردم باو و در میگذشتم از جمیع مخلوقان خود باینمعنی که مدار آسمان
و قرار زمین و باریدن باران و روییدن گیاه و ابقای خلایق و رزق ایشان بحال خود میماند ببرکت آن مومن چنانچه در زمان
ابراهیم بوده و بیان شد در حدیث پنجم باب سابق و هر آینه میگردانیدم برای آن مومن بسبب ایمان او انسی که محتاج نباشد سوی دیگری
که مومن شود تا او رفیق او شده باشد سوم اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ مَا يُبَالِي مَنْ عَرَّفَهُ اللهُ هَذَا الْأَمْرَ
أَنْ يَكُونَ عَلَى قُلَّةِ جَبَلٍ يَأْكُلُ مِنْ نَبَاتِ الْأَرْضِ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت
باکی نمی دارد کسی که شناسانیده او را الله تعالی این امارت اهل البیت معصومین از اینکه باشد بر سر کوهی که اگر گذاشته باشد میخورد از گیاه
عن کلیب بن معویة
زمین تا آید نزد او مرگ چهارم اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ
يَسْتَوْحِشَ إِلَى أَخِيهِ فَمَنْ دُونَهُ الْمُؤْمِنُ عَزِيزٌ فِي دِينِهِ شرح الی بمعنی مع است و مراد با خیه برادر نسبی است
من در من دونه بفتح میم موصوله است و دون منصوب است بظرفیت و ضمیر راجع باخیه است و فی برای سببیت است و میتواند بود که
مراد با خیه برادر مومن او باشد و من در من دونه بکسر میم حرف جر باشد بمعنی فی و دونه مجرور باشد و ضمیر راجع بمصدر یستوحش است
و جار و مجرور صفت محذوفی باشد بتقدیر فی حالة من دونه و فی برای ظرفیت باشد و دینه بتقدیر اهل دینه باشد لیکن بر تقدیر دوم احادیث
از کلیب بن معاویه
مناسب این باب نیست یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت سزاوار نیست برای مومن آنکه
وحشتی رخ دهد با برادر نسبی خود که کافر باشد پس هر که در مرتبه پایین تر برادر باشد از خویشان و بیگانگان که کافر باشند بیان آنکه
آنکه مومن عزیز است بسبب دین حق خود بسبب ایمان قبیله خود و بسبب کثرت همایمانان خود پنجم اصل عَنْ فُضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ دَخَلْتُ
عَلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فِي مَرْضَةٍ مَرِضَهَا لَمْ يَبْقَ مِنْهُ إِلَّا رَأْسُهُ فَقَالَ يَا فُضَيْلُ إِنَّنِي كَثِيراً مَا أَقُولُ مَا عَلَى
رَجُلٍ عَرَّفَهُ اللهُ هَذَا الْأَمْرَ لَوْ كَانَ فِي رَأْسِ جَبَلٍ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ يَا فُضَيْلَ بْنَ يَسَارٍ إِنَّ النَّاسَ
أَخَذُوا يَمِيناً وَشِمَالاً وَإِنَّا وَشِيعَتُنَا هُدِينَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ شرح تا در مرضه برای وحدت نوعیه است یعنی
بار در مرضها مفعول مطلق است ما در کثیرا ما برای ابهامست ما در ما علی برای استفهام انکاری است یا نافیه است و حاصل هر دو یکی است
یعنی روایت از فضیل بن یسار که گفت داخل شدم بر امام جعفر صادق علیه السلام در بیماری عظیمی که بیمار شده آن قسم بیماری که نماند چیزی
از او مگر سرش بانمعنی که اعضای دیگر از حرکت افتاده بود پس گفت ای فضیل بدرستی که من در بسیاری از اوقات
اکرم
میگویم چه ضرر است بر مردی که شناسانیده او را الله تعالی این امارت اگر باشد بر سر کوهی تا آید نزد او مرگ ای فضیل بن یسار بدرستی

که مردم رفته در طرف راست و طرف چپ یعنی که براه راست اسلام نرفته و بدرستی که ما و شیعه ما مودو شده ایم براه راست حل
یا فضیل بن یسار إنّ المؤمن لو أصبح له ما بين المشرق والمغرب كان ذلك خيراً له ولو أصبح
مقطّعاً أعضاءً كان ذلك خيراً له يا فضيل بن يسار إنّ الله لا يفعل بالمؤمن إلّا ما
هو خير له يا فضيل بن يسار لو عدلت الدنيا عند الله جناح بعوضة ما سقى عدوّه منها شربة
ماء يا فضيل بن يسار إنّه من كان همّه همّاً واحداً كفى الله همّه ومن كان همّه في كلّ وادٍ
لم يبال الله بأيّ وادٍ هلك شرح اصبح بمعنی صار است مقطعا بصیغه اسم مفعول باب تفعیل برای کثرت اعضاء
منصوب بر تمیز از ضمیر مستتر در مقطعا است یعنی ای فضیل بن یسار بدرستی که مومن اگر میگردید از او آنچه میان مغرب و مشرق است
میشد بهتر برای او باعتبار حکمت و مصلحتی که الله تعالی میداند و آن مومن شکرگزاری آن و ادای حقوق آن میکرد و اگر میگردید مومن پاره پاره
باعتبار اعضای او میبود آن بهتر برای او باعتبار حکمت و مصلحتی که الله تعالی میداند و آن مومن بر آن صبر میکرد ای فضیل بن
بدرستی که الله تعالی نمیکند با مومن مگر آنچه را که بهتر است برای آن مومن ای فضیل بن یسار اگر برابر میبود دنیا نزد الله تعالی [illegible] را نمی
انداخت دشمن خود را از دنیا بمقدار یک آشامیدن از آب ای فضیل بن یسار بدرستی که شان اینست که هر که باشد از آب ای
فضیل [illegible] منظور خاطر او یک منظور خاطر که پیروی حق باشد و بس در همه فعلی و قولی میباید الله تعالی منظور خاطر او را یعنی که
او تقبل می آید و هر که منظور خاطر او در هر دره ایست یعنی که ممزوج میکند پیروی باطل را با پیروی حق باک ندارد الله تعالی که در کدام
دره هلاک شود یعنی که البته جهنمی میشود در باطلی از باطلها ششم حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله قال
الله عزّ وجلّ ما تردّدت في شيء أنا فاعله كتردّدي في موت عبدي المؤمن إنّني لأحبّ لقاءه
ويكره الموت فأصرفه عنه وإنّه ليدعوني فأجيبه وإنّه ليسألني فأعطيه ولو لم يكن في الدنيا
إلّا واحد من عبيدي مؤمن لاستغنيت به عن جميع خلقي ولجعلت له من إيمانه أنساً
لا يستوحش إلى أحد شرح التردد مصدر باب تفعل برگشتن هرکسی از کردن کاری که اراده آن کرده و اینجا استعاره
شده برای ترک کاری برای مانعی که اگر این مانع نمیبود اراده آن کار میشد و این ترک بر دو قسمت اول ترک بالکلیه دوم ترک سابق [illegible]
[illegible] قسم دوم نفی جایز نیست مثل اینجا و نفی جایز است مثل آنچه می آید در حدیث هشتم باب صد و چهل و نهم و [illegible] احترازا از
قسم اول ترکست انّنی بکسر همزه استیناف بیانی است واو در وانه بکسر همزه حالیه است و اشارتست بآنکه کراهت بر دو قسمت اول
محض نفرت طبع و آن با اراده و طلب مکروه جمع میشود مثل اراده خوردن دوای کریه و خوردن آن دوم گریزان بودن از
چیزی و طلب نجات از آن و مراد اینجا قسم دوم است و میتواند بود که واو برای عطف بر اینجا باشد و چون سوال عبارت
از سوال نجات است [illegible] باشد همان اشارت فهمیده شود و میتواند بود که واو برای عطف بر ما ترددت باشد و سوال مطلق با
الدعا خواندن کسی دیگر را برای حاجتی مثل گفتن یا الله و طلب حاجت مثل گفتن اصرف عنی الموت و مراد اینجا معنی اولست
الاجابه جواب خواندن کسی مثل گفتن لبیک عبدی و برآوردن حاجت و مراد اینجا معنی اولست السوال طلب حاجت که
بعد از خواندن میباشد الاستغنا بینیازی و مراد اینجا ترک بر طرف کردن نظام عالمست برای حصول مصلحتی در باقی [illegible]

أنتام

نغیره

قدیه بیشتر [illegible] تعالی برای [illegible] معنی بحتاج است چنانکه ظاهر میشود از آنچه گذشت در حدیث دوم این باب یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله
که گفت الله عز و جل در حدیث قدسی تردد نکردم در چیزی که من در آخر میکنم آن را مانند تردد من در مرگ بنده من که مومن است بیان این
آنکه بدرستی که من میخواهم ملاقات او را یعنی دادن ثواب عمل او را و او نمیخواهد مرگ را پس بر میگردانم مرگ را از او بجائی که بدرستی که
آن مومن هر آینه میخواند مرا پس جواب میگویم او را و بجائی که بدرستی که طلب بر گردانیدن مرگ میکند از من پس میدهم او را آن مطلوب
او و عزت مومن نزد من بمرتبه ایست که اگر نمیبود در دنیا مگر یکی از بندگان من که مومن باشد هر آینه در باقی داشتن نظام عالم و رزق خلایق
بی نیاز میشدم از ایمان همه مخلوقین دیگر من و میگردانیدم برای او بسبب ایمان او آرامی که وحشت نمیکرد و محتاج نمیشد بسوی کسی که رفیق
و هم مذهب او باشد باب صد و دوم حل باب فی سکون المؤمن الی المؤمن شرح الی بمعنی مع است یعنی این بابیست در بیان آرام
گرفتن مومن با مومن در این باب یک حدیث است حل عن أبي عبد الله عليه السلام قال إنّ المؤمن ليسكن إلى المؤمن كما يسكن
الظمآن إلى الماء البارد شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که مومن هر آینه آرام میگیرد با مومن چنانچه آرام میگیرد
تشنه با آب خنک باب صد و سوم حل باب فیما یدفع الله بالمؤمن شرح این بابیست در بیان آنچه دفع میکند الله تعالی از بلاها ببرکت مومن در این
باب سه حدیث است اول حل عن أبي جعفر عليه السلام قال إنّ الله ليدفع بالمؤمن الواحد عن القرية الفناء شرح روایت از امام
محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که الله تعالی هر آینه دفع میکند ببرکت یک مومن از همه مردمان شهر و ده طاعون و مانند آن را مراد اینست که گاهی این
دفع میکند بقرینه حدیث آینده دوم حل عن أبي جعفر عليه السلام قال لا يصيب قرية عذاب وفيها سبعة من المؤمنين شرح روایت
از امام محمد باقر علیه السلام گفت نرسد بمجمع مردم دهی نزول عذابی مثل طاعون بجایی که در آن مجمع هفت کس از مومنان باشند سوم حل [illegible]
عن أبي عبد الله عليه السلام قال قيل له في العذاب إذا نزل بقوم يصيب المؤمنين قال نعم ولكن يخلصون بعده شرح [illegible]
بصیغه معلوم باب نصر راجع بمومنین است یعنی روایت از [illegible] کس از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت گفته شد امام را در عذاب مثل
طاعون و قحط چون نازل شود بجمعی که آیا میرسد بمومنان گفت آری و لیکن مومنان غیر خالص اند که خالص میشوند بعد از آن عذاب یعنی که اهوال
قیامت که می آید در باب آینده نمی بینند باب صد و چهارم حل باب فی ان المؤمن صنفان شرح این بابیست در بیان اینکه مومن دو قسم است
در این باب سه حدیث است اول حل عن أبي عبد الله عليه السلام قال المؤمن مؤمنان فمؤمن صدق بعهد الله ووفى
بشرطه وذلك قول الله عز وجل رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه فذلك الذي لا تصيبه أهوال الدنيا ولا أهوال
الآخرة وذلك ممن يشفع ولا يشفع له ومؤمن كخامة الزرع تعوج أحياناً وتقوم أحياناً فذلك ممن تصيبه
أهوال الدنيا وأهوال الآخرة وذلك ممن يشفع له ولا يشفع شرح صدق بصیغه معلوم باب نصر است و در عهد بمعنی فی است
و اشارتست باینکه [illegible] بتقدیر [illegible] است الاهوال جمع هول بفتح ها و سکون واو چیزی که از آن اغیار ترسند و ندانند که عاقبت
چه خواهد شد مراد با اهوال الدنیا اهوالیست که در وقت احتضار باشد مثل سختی جان کندن و شامل اهوال قبر مثل [illegible] روز حشر [illegible] است
پس اهوال الآخره نیز [illegible] و احتمال دارد [illegible] الخامه بخاء با نقطه و الف و تخفیف میم نهال و مانند آن از گیاهی که ساقی داشته باشد و [illegible]
آن [illegible] است الزرع بفتح زای با نقطه و سکون را بی نقطه و عین بی نقطه آنچه رویده باشد [illegible] تعوج [illegible] بصیغه معلوم باب
انفعال است یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت مومن دو قسم است بیان این آنکه مومنی راست گفت در [illegible]

که با الله تعالی کرده و آن اظهار ربوبیت رب العالمین است چنانچه در سوره اعراف گفته الست بربکم قالوا بلی و بیان شد در شرح
چهارم باب ششم و وفا کرده به شرط الله تعالی که در سوره نساء گفته که ان تجتنبوا کبائر ما تنهون عنه نکفر عنکم سیئاتکم و ندخلکم مدخلا کریما
و آن مضمون قول الله تعالی است در سوره احزاب من المؤمنین رجال از جمله مؤمنان مردانند که راست گفتند در آنچه پیمان کردند با الله
تعالی بر سر آن پس آن مؤمن کسی است که برنخورد او را هولهای دنیا و نه هولهای آخرت و آن مؤمن از
جمله کسانی است که در آخرت شفاعت بکنند و شفاعت کرده نمیشود برای ایشان و مؤمنی دیگر مانند نهال است از جهت روییدن که خم میشود
در اوقاتی و راست می ایستد در اوقاتی پس آن مؤمن از جمله کسانی است که برمیخورد ایشان را هولهای دنیا و هولهای آخرت و آن مؤمن
از جمله کسانی است که شفاعت کرده میشود برای ایشان و شفاعت نمیکنند یعنی که ماذون در شفاعت نمیشوند دوم اصل عن حمران
بن محمد عن ابی عبد الله علیه السلام قال جعلت فداک یقول المؤمن مؤمنان مؤمن وفی بشرط الله التی اشترطها علیه فذلک
مع النبیین والصدیقین والشهداء والصالحین وحسن اولئک رفیقا وذلک ممن یشفع ولا یشفع له وذلک ممن
لا تصیبه اهوال الدنیا ولا اهوال الآخرة ومؤمن زلت به قدم فذلک کخامة الزرع کیفما کفاته الریح انکفا
وذلک ممن تصیبه اهوال الدنیا واهوال الآخرة ویشفع له وهو علی خیر شرح مقارنتی که مفهوم است از مع النبیین از قبیل
مقارنت عرفی است یعنی ... بنابر آنچه گذشت در کتاب الحجة در شرح حدیث سی و پنجم ابواب التاریخ مولد النبی صلی الله علیه وآله و وفاته که باب
صد و دوم است در توضیح آیت سوره نساء و من یطع الله والرسول فاولئک مع الذین انعم الله علیهم من النبیین تا آخر و ظاهر این میشود که من النبیین شد
بجای مع النبیین و من برای تبعیض باشد زیرا که صنف اول مؤمن اگر نبی است از جمله نبیین است و اگر نبی نیست و صدیق است از جمله صدیقین
است و اگر صدیق نیز نیست و شهید است از جمله شهدا است و اگر شهید نیز نیست از جمله صالحین است و کسی که از صنف دوم مؤمن باشد این
برگزیدگان میباشد در بهشت بوسیله شفاعت ایشان و اشارت باین شد در شرح حدیث دوازدهم باب اول که باب ... است و مراد فی ظاهر
شرح بکلیم والله اعلم الزل بفتح زای و تشدید لام مصدر باب ضرب است از زلل بفتح زای و فتح لام اول مصدر باب علم لغزیدن و این عبارت است
از آنچه از روی اضطرار شده باشد و به برای سببیت است و این احتراز است از آنچه از روی جهل یا نسیان یا اکراه باشد کیفما مرکب است از کیف که
برای شرط است و ما که زائده است برای تاکید کفا بجای خبر بصیغه ماضی معلوم باب منع است یعنی رو میساز خم کرد و الخامة بخاء با نقطه و سکون
با نقطه و فتح خاء و کسر ... این عبارت از جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او میگفت که مؤمن دو قسم است مؤمنی که وفا کرده به پیمان الله تعالی
بر وفق که شرط کرده الله تعالی آن را با او در آیت سوره نساء که مذکور شد در شرح حدیث سابق پس آن مؤمن همراه پیغمبران و صدیقان و
شهیدان و صالحان است و خوب رفیقانند پیغمبران و صدیقان و شهدا و صالحان باعتبار رفیق و قسم دوم مؤمن است و آن مؤمن از جمله جمعیت که شفاعت میکنند
و شفاعت کرده نمیشود برای ایشان و آن مؤمن از جمله جمعیت که برنمیخورد ایشان را هولهای دنیا و نه هولهای آخرت و مؤمنی که لغزیده بوسیله خودش
پای او یعنی گناه کرد پس آن مؤمن مانند نهال است از جمله روییده بهر روشی که سرنشیب میکند آن را باد سرنشیب میشود و آن مؤمن از جمله جمعی است
که برمیخورد ایشان را هولهای دنیا و هولهای آخرت و شفاعت کرده میشود برای او و او عاقبت بخیر است سوم اصل عن ابی جعفر
علیه السلام قال قام رجل بالبصرة الی امیر المؤمنین علیه السلام فقال یا امیر المؤمنین اخبرنا عن الاخوان فقال الاخوان
صنفان اخوان الثقة واخوان المکاشرة فاما اخوان الثقة فهم الکف والجناح والاهل والمال فاذا کنت

من اخیک علی حد الثقة فابذل له مالک وبدنک وصاف من صافاه وعاد من عاداه واکتم سره وعیبه واظهر منه الحسن
واعلم ایها السائل انهم اقل من الکبریت الاحمر واما اخوان المکاشرة فانک تصیب لذتک منهم فلا تقطعن ذلک منهم ولا
تطلبن ما وراء ذلک من ضمیرهم وابذل لهم ما بذلوا لک من طلاقة الوجه وحلاوة اللسان شرح المکاشرة بشین با نقطه و راء بی نقطه
مصدر باب مفاعلت و روی کردن دو کس با هم بخنده و روی ... مانند آن بیان کبریت احمر شد در شرح حدیث اول باب صدم یعنی روایت است از امام محمد
باقر علیه السلام گفت برخاست مردی در بصره سوی امیر المؤمنین علیه السلام پس گفت ای امیر المؤمنین خبر ده ما را از احوال برادران مؤمن پس گفت
برادران دو قسمند برادران اعتماد و برادران گشاده رویی پس اما برادران اعتماد پس ایشان دست و بازو و اهل و مال اند برای تو کسی پس چون شدی
نسبت ببرادر ایمانی مؤمن خود بر مرتبه اعتماد پس عطا کن برای او مال را که محتاج بآن باشد و مدد کن او را ببدن خود چون محتاج بآن شود و دوستی
خالص کن با هر که او دوستی خالص کرده با او و دشمنی کن با هر که دشمنی کرده با او و پنهان کن راز او را و عیب او را و ابقی حالی که در نظر خوب
باشد و او نخواهد که مذکور شود مثل افلاس و ظاهر کن از جمله احوال و خبر برادر ایمانی ای پرسنده که آن قسم مؤمنان کمیاب ترند از کبریت احمر
که طالبان کیمیا در طلب آنند و نمی یابند و اما برادران گشاده رویی پس بدرستی که تو در می یابی لذت خود را از ایشان بمصاحبت و خوش دهند
آنها پس برطرف مکن البته آن در یافتن لذت را از ایشان و تفحص مکن البته آنچه را که در پس آن گشاده رویی است که چیزی باشد که در دل
ایشان است و عطا کن برای ایشان آنچه را که عطا کردند برای تو از گشادگی رو و شیرینی زبان با شد مراد این است که اگر تفحص دل ایشان کنی ممکن است
که حسد و نفاق و مانند آنها از اخلاق ذمیمه ظاهر شود و تو از لذت گشاده رویی در مصاحبت وا مانی باب صد و پنجم اصل باب العقل والله علی المؤمن من
العسر علی الجود فیه ابی بکار این باب بیان چیزیست که پیمان گرفته آن را الله تعالی بر مؤمن آن صبر مؤمن است بر هر آزاری که میرسد باو بسبب وقوع آنچه تکلیف شده
آن مراد از معروف و نهی از منکر و مانند آن است در این باب سیزده حدیث است اول اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال اخذ الله میثاق
المؤمن علی ان لا یصدق مقالته ولا ینتصف من عدوه وما من مؤمن یشفی نفسه الا بفضیحتها لان کل مؤمن ملجم
شرح تشفی بشین با نقطه و فاء بصیغه مضارع معلوم غائبه بمعنی اللام ای باب علم یا باب ضرب است الشفی بفتح شین و فاء والف مقصوره غروب
آفتاب و مراد اینجا مردن است نفسه مرفوع و فاعل است یا در بفضیحتها برای ملابسات است ملجم بصیغه اسم مفعول باب افعال است یعنی روایت
است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که فرا گرفت الله تعالی پیمان مؤمن را بر صبر بر اینکه در زمان دولت اهل باطل قبول کرده نشود سخن او و انتقام کشیده نشود
از دشمن او و نیست هیچ مؤمنی که وفات یابد جان او مگر با رسوایی او بقبول کردن بخشش و انتقام کشیدن از دشمن برای اینکه هر مؤمنی ممنوع است
از سخنانی که باعث دریافتن مطالب دنیا شود در زمان دولت اهل باطل دوم اصل قال ان سنخ الله تبارک وتعالی علیه السلام اخذ
میثاق المؤمن علی بلایا اربع اشدها علیه مؤمن یقول بقوله یحسده او منافق یقفو اثره او شیطان یغویه او کافر
یری جهاده فما بقاء المؤمن بعد هذا شرح بلایا بتقدیر احدی البلایا است بقرینه عطف او و بقرینه حدیث چهارم این باب
مجرور و صفت بلایا است اشد مرفوع و خبر مبتدای محذوف است بتقدیر هی اشد ها و ضمیر مجرور مفعول راجع باحدی البلایا است مؤمن مرفوع
بدل اشد است و ضمیر مجرور راجع ببلایا است و بدل از کره از موصوفه نیست چون نکره موصوفه باشد مثل ... ناصیة کاذبة او
منافق عطف بر اشد است شیطان عبارت است از مهدی ... و مدعیان خود در قلب ... از قبیل خیالات جنگ در هم ... فدوا
هم با اسرار بوسیله مکاشفه میکنند بی حاجت بیرون و میگویند برای ... که بیرون انبیا اند که ایشان را همیاشند و راه باسرار برده اند

و ضمیر مجرور راجع ببلایا است

چنانچه در سوره انعام گفته وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا و گفته وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ
لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ يغويه از باب تفعيل است التغويه گمراه شمردن يعنى گفت رسول الله صلى الله عليه
وآله هر سستی که الله تعالی گرفته پیمان مؤمن را بر یکی از چهار بلیه آن شکلتر آنها است مراد مؤمنی است که موافق اعتقاد او است حسد میکند او را
یا منافقی است که پیروی و تتبع میکند فعل او را یعنی عیب جوئی او میکند یا شیطان است یعنی شیطانی است که گمراه میشمرد او را یا کافری است که قوی شده
و قصد میکند جنگ مؤمن را پس چه بقائی مؤمن در دنیا با چهار آنچه مذکور شد مراد این است که پس مؤمن نجات کیاب خواهد بود سیوم حدیث عن
ابی عبد الله علیه السلام قال ما أفلت المؤمن من واحدة من ثلاث ولربما اجتمعت الثلاث عليه إما بغض من يكون معه في الدار
يغلق عليه بابه يؤذيه أو جار يؤذيه أو من في طريقه إلى حوائجه يؤذيه ولو أن مؤمنا على قلة جبل لبعث الله عز
وجل إليه شيطانا يؤذيه ويجعل الله له من إيمانه أنسا لا يستوحش معه إلى أحد شرح بعض بفتح با و کسره و سکون عین منقط
و ضاد با نقطه مبتدا است خبرش یؤذیه است یغلق بغین با نقطه بصیغه مضارع معلوم یا مجهول باب افعال است و فاعل آن ضمیر مستتر با من و
نائب فاعل بابه است ضمیر علیه راجع بمن ضمیر مستتر در یکون است و جمله یغلق علیه بابه حال است از ضمیر یکون و مراد این است که از اهل آن سرا است
برای کاری با آنجا آمده و مراد بشیطان شیطان حقیقی است چه گاه دیدن شیطان مؤمن بیشتر از گاه دیدن او با منافق است چه از اضلال منافق
فارغ شده و میتواند بود که مراد بشیطان صفت باشد آن اعم بیان شد در شرح حدیث ششم باب صد و یکم یعنی روایت از امام جعفر
صادق علیه السلام گفت رها نشد مؤمن از یکی از سه خصلت و هر آینه بسا که جمع شد آن سه خصلت بر آن مؤمن یا بغض کسی که می‌نشیند با او در یک
سرای [illegible] از آزار او میکند یا همسایه آزار او میکند یا کسی که در راه اوست سوی حاجتهای او که آمد و رفت میکند در آن
راه آزار او میکند و اگر آنکه مؤمنی بر سر کوهی بود هر آینه برمی‌انگیزانید الله عز و جل تعالی قدرته سوی او شیطانی را که آزار کند او را
و میگرداند الله تعالی برای آن مؤمن بسبب ایمان او آرامی که وحشت نکند با آن آرام و محتاج نشود سوی یکی که رفیق او باشد چهارم حدیث
سمعت ابا عبد الله علیه السلام يقول اربع لا يخلو منهن المؤمن او واحدة منهن مؤمن يحسده وهو اشدهن عليه
ومنافق يقفو اثره او عدو يجاهده او شيطان يغويه شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت چهار خصلت خالی نیست
از آنها مؤمن یا خالی نیست از یکی از آن خصلتها اول حسد مؤمنی که حسد کند او را و آن حسد مؤمن شکلتر آن چهار خصلت است بر آن مؤمن دوم پیروی منافقی که
پیروی فعل او میکند یعنی که در فکر عیب جوئی او است سوم دشمنی هر یکی که جنگ میکند با او چهارم شیطانی که گمراه میشمرد او را پنجم حدیث عن ابی
عبد الله علیه السلام قال ان الله جعل وليه في الدنيا غرضا لعدوه شرح الغرض بفتح غین با نقطه و فتح را بی نقطه و ضاد با نقطه هدف یعنی روایت
از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که الله تعالی گردانیده دوست خود را در دنیا هدف تیر برای دشمن خود ششم حدیث کنت عند ابی عبد الله علیه السلام فشکا الیه
رجل الحاجة فقال اصبر فان الله سيجعل لك فرجا قال ثم سكت ساعة ثم اقبل على الرجل فقال اخبرني عن سجن الكوفة كيف هو فقال اصلحك
الله ضيق منتن واهله باسوء حال قال فانما انت في السجن فتريد ان تكون فيه في سعة اما علمت ان الدنيا سجن المؤمن شرح بودم
نزد امام جعفر صادق علیه السلام پس شکایت برد سوی او مردی از احتیاج پس امام علیه السلام گفت صبر کن چه بدرستی که الله تعالی زود خواهد کرد [illegible] برای تو رهائی از
احتیاج [illegible] راوی گفت [illegible] پس آن امام علیه السلام خاموش شد ساعتی [illegible] پس رو آورد بر آن مرد پس گفت خبر ده مرا از زندان کوفه که چگونه است آن پس آن مرد گفت
نگاه دارد ترا الله تعالی آن زندان تنگ گنده است و اهل آن زندان بدترین حالی گرفتارند امام گفت [illegible] تو در زندانی [illegible] هفتم حدیث سمعت ابا

و اوده [illegible] و جمله حالیه است م

برحام

که باشی در زندان بر وسعت حال آیا ندانستی [illegible] که دنیا زندان مؤمن است م

عبد

عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ فَأَيُّ سِجْنٍ جَاءَ مِنْهُ خَيْرٌ شرح ای برای استفهام انکاری است
یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت که دنیا زندان مؤمن است پس کدام زندان است که آمد از او خیری مراد این است که
نرنج مؤمن فراغت دنیا را بحاجت هشتم حدیث عن داود بن ابی یزید عن ابی عبد الله علیه السلام قال المؤمن مكفر
وفي رواية اخرى وذلك ان معروفه يصعد الى الله فلا ينتشر في الناس والكافر مشكور
شرح المكفر بفا و را بی نقطه بصیغه اسم مفعول باب تفعیل ناسپاسی کسی که نعمت باو داده شود و قدر نعمت بسیار او را نداند و اگر شکر
ملحوظ نشود او را لکفر میگویند چنانکه گفته در سوره بقره ولا تکفرون یعنی روایت از داود بن ابو یزید از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت مؤمن کفران نعمت او بسیار کرده شده است و در روایتی دیگر از امام جعفر صادق علیه السلام که غیر روایت داود
است [illegible] این است که و آن کفران نعمت بسیار مؤمن او بالا میرود سوی الله تعالی پس مشهور نمیشود میان مردم مراد
این است که قدر نعمت بسیار مؤمن را غیر الله تعالی و کسی که بوسیله وحی او بر سول دانسته باشد کسی نمیداند زیرا که نعمت بسیار او
از قبیل دادن زر و سیم نیست بلکه از نعمتهای دنیا است که حیات جمیع خلایق و بقای ایشان بطفیل ایمان او است آنچه گذشت در
حدیث یازدهم باب هشتاد و ششم که باب المصافحه است که ان المؤمن لا یوصف و اگر مراد این باشد که عطای مؤمن مخصوص
مستحقین بی ریا است و پنهان است توهم منافات میشود میان این حدیث و آنچه می‌آید در حدیث شانزدهم باب صد و شانزدهم و
ممکن است رفع منافات باینکه مراد اینجا عبادات مالیه باشد و مراد با آنچه می‌آید عبادات بدنیه باشد یا باینکه مراد اینجا مؤمن
کامل باشد و مراد با آنچه می‌آید مؤمن ناقص باشد و در روایت این است که و کافر شکر نعمت کرده شده است مراد این است که چون
بمردم بیجا و هرزه که عطا میدهد مشهور میشود و کرم نهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال ما من مؤمن الا وقد وكل الله
به اربعة شيطانا يغويه يريد ان يضله وكافرا يغتاله ومؤمنا يحسده وهو اشدهم
عليه ومنافقا يتبع عثراته شرح [illegible] برای دفع توهم [illegible] مؤمن الاغتیال بمعنی [illegible]
باب افتعال [illegible] العثرات [illegible]
حدیث دوم است دهم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام قال سمعته يقول اذا مات المؤمن خلى على جيرانه
من الشياطين عدد ربيعة ومضر كانوا مشتغلين به شرح ربیعه [illegible]
[illegible] ضرب المثل میشوند [illegible]
راجع بشیاطین [illegible] مشتغل [illegible] یعنی روایت از امام
محمد باقر علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت که چون مرد مؤمن سر داده میشود بر همسایگان و آشنایان او از جمله شیاطین
عدد ربیعه و مضر [illegible] شیاطین ممنوع [illegible] بوسیله آن مؤمن [illegible] مراد این است که برای وجود او آن جیران معاصی
نمیکنند و چون برطرف شد شروع در معاصی میکنند [illegible] یازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال لما
كان ولا يكون وليس بكائن مؤمن الا وله جار يؤذيه ولو ان مؤمنا في جزيرة من جزائر
البحر لابتعث الله له من يؤذيه شرح الجار بجیم و الف و را بی نقطه آشنا مثل همسایه و رفیق و هم معامله و هم [illegible]

[illegible] بسیار بوده

د موافق [illegible] م

عن جابر م

از جابر م

خانه است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم کفت نبوده و نخواهد بود هیچ مؤمنی مکر با او همسایه که او را آزار
میکند او را و اکر آنکه مؤمنی در جزیره از جزیرهای دریا باشد هر آینه بر می‌انکیزد الله تعالی بقضا و قدر خود برای او کسی که آزار کند او را
دوازدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال ما کان فیما مضی ولا فیما بقی ولا فیما انتم فیه
مؤمن الا وله جار یؤذیه شرح ولا فیما بقی بتقدیر ولا یکون فیما بقی است و بقی بمعنی یجیء است ولا فیما انتم فیه یعنی
ولیس فیما انتم فیه است و مضمون این موافق ما سبق است سیزدهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال سمعته یقول ما کان
ولا یکون الی ان تقوم الساعة مؤمن الا وله جار یؤذیه شرح مضمون این ظاهرست از سابق

عن معویة بن عمار

باب صد و شصت و نهم باب شدة ابتلاء المؤمن شرح این باب بیان سختی مبتلا کردن الله تعالی مؤمن راست و این باب
سی حدیث است اول حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان اشد الناس بلاء الانبیاء ثم الذین یلونهم ثم الامثل فالامثل
شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم که کفت بدرستی که سخت‌تر مردم باعتبار بلا پیغمبرانند بعد از آن جمعی که متصل باشند
که اوصیا باشند بعد از آن افضل مؤمنان پس افضل یعنی که هر کدام بقدر فضیلت خود مبتلا میشود دوم حدیث ذکر عند ابی عبد الله
علیه السلم البلاء وما یخص الله عز وجل به المؤمن فقال سئل رسول الله صلی الله علیه وآله من اشد
الناس بلاء فی الدنیا فقال النبیون ثم الامثل فالامثل ویبتلی المؤمن بعد علی قدر ایمانه وحسن
اعماله فمن صح ایمانه وحسن عمله اشتد بلاؤه ومن سخف ایمانه وضعف عمله قل بلاؤه
شرح مذکور شد نزد امام جعفر صادق علیه السلم بلا و آنچه ممتاز میکند الله عز وجل آن را از جمله بلا مؤمن را پس امام علیه السلم کفت
که پرسیده شد رسول الله صلی الله علیه وآله که کیست سخت‌تر مردم باعتبار بلا در دنیا پس کفت پیغمبران بعد از ایشان افضل پس افضل
پس افضل و مبتلا میشود مؤمن بعد از آنکه مذکور شد بقدر ایمانش و خوبی اعمالش پس هر که درست شد ایمانش و خوب شد عملش
سخت شد بلای او و هر که تنک شد ایمانش و ضعیف شد عملش کم شد بلای او سیوم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال
ان عظیم الاجر لمع عظیم البلاء وما احب الله قوما الا ابتلاهم شرح روایت است از امام جعفر
صادق علیه السلم کفت بدرستی که بزرک از جمله ثواب هر آینه با بزرک از جمله بلاست و دوست نداشت الله تعالی جمعی را مکر آنکه مبتلا کرد
ایشان را چهارم حدیث عن ابی جعفر علیه السلم قال اشد الناس بلاء الانبیاء ثم الاوصیاء ثم الاماثل
فالاماثل شرح مضمون این موافق حدیث اولست پنجم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان لله عز وجل عبادا
فی الارض من خالص عباده ما ینزل من السماء تحفة الی الارض الا صرفها عنهم الی غیرهم
ولا بلیة الا صرفها الیهم شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم کفت بدرستی که برای الله عز وجل بندکانست
در زمین از جمله خالص بندکان او و فرود نمی‌آید از قضا و قدر الهی تحفه نعمتی بسوی زمین مکر آنکه کردانیده آن تحفه را از ایشان
بسوی غیر ایشان و فرود نمی‌آید بلائی مکر آنکه کردانیده آن را بسوی ایشان ششم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم انه قال
وعنده سدیر ان الله اذا احب عبدا غته بالبلاء غتا وانا وایاکم یا سدیر لنصبح به ونمسی
شرح غته بغین با نقطه و تشدید تا دو نقطه در بالا بصیغه ماضی معلوم باب نصر است الغت بفتح غین غمناک کردن و کلو کی

کرفتن

کرفتن و بهره و اینجا مناسب است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم که او کفت در حالی که نزد او سدیر صیرفی بود بدرستی
که الله تعالی چون دوست داشت بنده را غمناک میکند او را ببلا غمناک کردنی عظیم و بدرستی که ما و شمای سدیر هر آینه صبح میکنیم
بآن غمناک کردن ببلا و شام میکنیم بسبب آن هفتم حدیث عن ابی جعفر علیه السلم قال ان الله تبارک وتعالی
اذا احب عبدا غته بالبلاء غتا وثجه بالبلاء ثجا فاذا دعاه قال لبیک عبدی لئن عجلت لک
ما سالت انی علی ذلک لقادر ولکن ادخرت لک فما ادخرت لک خیر لک شرح ثجه بثاء سه نقطه و تشدید
جیم بصیغه ماضی معلوم باب نصر است الثج بفتح ثاء روانه کردن آب و خون و مانند آنها و مراد اینجا روانه کردن کسی در برکات و قاضی
الحاجات یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلم کفت بدرستی که الله تبارک و تعالی چون دوست داشت بنده را غمناک
کرد او را ببلا غمناک کردنی عظیم و روانه کرد او را در برکات و خود بسبب آن بلا روانه کردنی عظیم پس چون دعا کرد او را کفت لبیک
ای بنده من هر آینه اکر تعجیل کنم برای تو آنچه را که طلبیدی بدرستی که من بآن هر آینه قادرم ولیکن ذخیره قیامت کردم برای تو
بیان این آنکه آنچه ذخیره کردم برای تو بهترست برای تو از نعمت دنیا هشتم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله ان عظیم
البلاء یکافأ به عظیم الجزاء فاذا احب الله عبدا ابتلاه بعظیم البلاء فمن رضی فله عند الله الرضا
ومن سخط البلاء فله عند الله السخط شرح یکافأ بصیغه مضارع مجهول مهموز اللام باب مفاعله یعنی
کفت رسول الله صلی الله علیه وآله بدرستی که بزرک از جمله بلا برابر کرده میشود بآن برای جزای آن در روز قیامت بزرک از جمله ثواب پس
چون دوست داشت الله تعالی بنده را مبتلا کرد او را به بزرک از جمله بلا پس هر که راضی شد بقضای الهی از آن بلا پس برای او است نزد
الله تعالی رضوان الهی و هر که کراهت داشت بلا را پس برای او است نزد الله تعالی غضب نهم حدیث عن ابی جعفر علیه السلم قال انما یبتلی
المؤمن فی الدنیا علی قدر دینه او قال علی حسب دینه شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلم کفت جز این
نیست که مبتلا میشود مؤمن در دنیا بر قدر دین داری او یا بجای قدر حسب بفتح حا و سکون سین و فتح سین میکفته باشد کفت و هر دو
یک معنی است و شک از راوی است دهم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال انما المؤمن بمنزلة کفة المیزان کلما
زید فی ایمانه زید فی بلائه شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم کفت جز این نیست که مؤمن مانند کفه ترازوست
در آنکه هر چه در آن میکذارند فرو میرود کفه دیکر بمیزان آن بالا میرود وقت کشیدن بیان این آنکه هر چند که بقضا و قدر الهی زیاد کرده میشود در
ایمان او زیاد کرده میشود در بلای او و اشارتست بآنکه کافر که بلای مؤمن از جانب او است مثل کفه دیکر ترازو است خواه آن کافر
از انس باشد خواه از جن و چندانکه مؤمن ایمان خود را زیاد میکند کافر بلای خود را که بر سر مؤمن می‌آورد زیاد میکند یازدهم حدیث سمعت
ابا عبد الله علیه السلم یقول المؤمن لا یمضی علیه اربعون لیلة الا عرض له امر یحزنه یذکر به
شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میکفت مؤمن نمیکذرد بر او چهل شب مکر آنکه واقع میشود در راه او کاری که غمناک کند او را
یاد آور ساخته میشود بسبب آن یعنی که یاد رب العالمین و توجه بدرکاه او میکند بسبب آن دوازدهم حدیث قلت
لابی جعفر علیه السلم ان المغیرة یقول ان المؤمن لا یبتلی بالجذام ولا بالبرص ولا بکذا
ولا بکذا فقال ان کان لغافلا عن صاحب یاسین انه کان مکنعا ثم رد اصابعه فقال

عن جابر بن یزید

از جابر بن یزید

زیاد میکند

كأني أنظر إلى تكنيعه أتاهم فأنذرهم ثم عاد إليهم من الغد فقتلوه ثم قال إن المؤمن
يُبتلى بكل بلية ويموت بكل ميتة إلا أنه لا يقتل نفسه شرح معز بضم میم و کسر عین بی نقطه و سکون
یاء دو نقطه در پایین و زاء با نقطه ابن سعد بفتح سین بی نقطه و سکون عین بی نقطه و دال بی نقطه زیدی بوده و لقب او ابتر بوده بفتح همزه و سکون
با یک نقطه و فتح تاء دو نقطه در بالا و راء بی نقطه و باء منسوب به بتریه بضم باء و سکون تاء که طایفه از زیدیه‌اند ان بکسر همزه و تخفیف نون
ساکنه مخففه از مثقله است صاحب یاسین عبارت از حبیب نجار است که در زمان وصی عیسی شمعون یا در زمان عیسی علیه السلام
دعوت کرد اهل انطاکیه را به دین عیسی و تابع شدن رسولان آن یعنی شمعون که وصی عیسی بوده و دیگری که پیش از شمعون به انطاکیه
رفته بودند یا تابع شدن رسولان عیسی و ذکر او در سوره یس شده که قال یا قوم اتبعوا المرسلین المکنع بتاء دو نقطه در بالا و
عین بی نقطه به صیغه اسم مفعول از باب تفعیل کسی که انداخته شده باشد انگشتان او از مرض خوره که گاهی در انگشتان انداخته شده و در
استعمال میکنند چنانچه می‌آید در حدیث سی‌ام این باب و در کتاب الدعاء در حدیث چهارم باب الدعاء للعلل والامراض و در بعض
نسخ بجای تاء نون است و آن به همین معنی است و اگر باء یک نقطه باشد نیز به همین معنی است و اگر میم باشد نیز به همین معنی است تکنیعه
مصدر مبنی از برای مفعول است یعنی گفتم امام محمد باقر علیه السلام را به درستی که معز میگوید که به درستی که مومن مبتلا نمیشود به خوره و به پیسی
سفید [illegible] و همچنین مراد افتادنی [illegible] باعث شهرت است پس گفت به درستی که معز بوده هر آینه غافل از حال آنکه در سوره یس
مذکور است اشارت است به آنکه من اقصی المدینه در سوره قصص و سوره یس برای آنست که برای [illegible] در میان شهر بوده و ایضا او را
نجار بفتح نون و تشدید جیم و الف و راء بی نقطه میگفته اند یعنی نجاری صاحب خوره ماخوذ است از جذام بضم نون و فتح جیم که مرضی است که
در شتر و گوسفند که از خوردن مار بهم میرسد و آنرا میکشد به درستی که او بود افتاده انگشتان به سبب خوره بعد از آن امام علیه السلام
کج کرد انگشتان خود را به روشی که گویا [illegible] انگشتان شود تا ظاهر شود بر مخاطب که صاحب یس چون بوده پس
گفت گویا که من نظر میکنم به سوی صورت افتادن انگشتان دو دست صاحب یس آمد نزد اصحاب قریه انطاکیه پس ترسانید
ایشان را از عذاب الهی بر مخالفت دین حق بعد از آن برگشت به سوی ایشان در فردای آن روز برای ترسانیدن از عذاب پس کشتند او را
بعد از آن امام علیه السلام گفت به درستی که مومن مبتلا میشود به هر بلائی و میمیرد به هر قسم مردنی غیر اینکه او نمیکشد خود را برای ترک تقیه با
وجوب تقیه و مانند آن اگر گویی این حدیث و حدیث [illegible] و هشتم و حدیث سی‌ام منافات دارد با آنچه می‌آید در کتاب الروضه در
حدیث ابی بصیر مع المراة [illegible] ان المؤمن اربعین سنة آمنه الله من الادواء الثلثة البرص والجذام والجنون گوییم آنچه در کتاب الروضه
است در غالب است پس میتواند بود که کسی ایمان او بسیار قوی باشد بعد از اربعین نیز گرفتار شود چنانچه اشعار به آن دارد حدیث
دوم این باب سیزدهم حل سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول ان المؤمن من الله عز وجل لبأفضل مکان ثلثا
انه لیبتلیه بالبلاء ثم ینزع نفسه عضوا عضوا من جسده وهو یحمد الله علی ذلک
شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت به درستی که مومن نسبت به الله عز وجل در فاضلتر مرتبه است این را امام علیه السلام
سه بار گفت بیان فاضلتر بودن اینکه به درستی که الله عز وجل هر آینه مبتلا میکند او را [illegible] بلا بعد از آن [illegible]
میکند جان او را عضو عضو از بدن او و آن مومن حمد الله میگوید بر آن قضا و قدر چهاردهم حل عن ابی عبد

العطار قال

با بر خاصه [illegible] که ترک استفصال با قیام احتمال قرینه عموم است م

النفس بفتح نون و [illegible] که برای راحت از زندگانی مخلوق شده [illegible] انگشتان [illegible]

ابی عبد الله علیه السلام قال ان فی الجنة منزلة لا یبلغها عبد الا بالابتلاء فی جسده شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت به درستی که در بهشت
مرتبه‌ایست عالی که نمیرسد به آن بنده مگر به مبتلا شدن او در بدن او پانزدهم حل عن ابی یحیی الحناط عن عبد الله بن ابی یعفور قال شکوت الی
ابی عبد الله علیه السلام ما القی من الاوجاع وکان مسقاما فقال لی یا عبد الله لو یعلم المؤمن ما له من الاجر فی المصائب لتمنی
انه قرض بالمقاریض شرح وکان مسقاما عبارت ابو یحیی است و ضمیر کان راجع به عبد الله است المسقام بکسر میم و سکون سین بی نقطه و قاف و الف
کسی که بسیار بیمار میشود ما موصوله و استفهامیه میتواند بود الاجر بفتح همزه و سکون جیم و راء بی نقطه مزد عمل اختیاری و مراد اینجا عوض است چه بیماری
اختیاری نیست مگر آنکه مراد صبر بر بیماری و ترک جزع باشد قرض بقاف و راء بی نقطه و ضاد با نقطه به صیغه مجهول باب تفعیل برای مبالغه یا از باب ضرب
است یعنی روایت است از ابو یحیی گندم فروش از عبد الله بن ابی یعفور گفت شکایت کردم به خدمت امام جعفر صادق علیه السلام آنچه را که بر میخوردم به آن
از کوفتها و بود او بسیار مرض پس امام گفت مرا ای عبد الله اگر بداند مومن آنچه را که برای اوست در بهشت از جمله عوض در آزارها هر آینه میخواهد
او را در دنیا هر آینه آرزو میکرد اینکه او پاره پاره کرده شده به مقراضها شانزدهم حل سمعنا ابا عبد الله علیه السلام یقول ان اهل الحق
لم یزالوا منذ کانوا فی شدة اما ان ذلک الی مدة قلیلة وعافیة طویلة شرح کانوا تامه است فی شدة خبر لم یزالوا است الی بمعنی
مع است و میتواند بود که بجای انتها باشد و مراد به مدة اجل باشد یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت به درستی که اهل حق همیشه
بوده اند از آن وقت که بوده اند در سختی آگاه باش به درستی که آن سختی با اندک زمانی است و با فراغت دور و دراز است هفدهم حل عن ابی
جعفر علیه السلام قال ان الله عز وجل لیتعاهد المؤمن بالبلاء کما یتعاهد الرجل اهله بالهدیة من الغیبة ویحمیه الدنیا کما یحمی
الطبیب المریض شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت به درستی که الله عز وجل هر آینه یاد میکند مومن را به بلا چنانچه یاد میکند
مرد اهل و عیال خود را به هدیه در سفر و الله تعالی پرهیز میفرماید مومن را از نعمت دنیا چنانچه پرهیز میفرماید طبیب بیمار را از مضرات هجدهم حل
سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول لم یؤمن الله المؤمن من هزاهز الدنیا ولکنه آمنه من العمی فیها والشقاء فی الآخرة شرح
الهزاهز بفتح هاء و زای با نقطه و الف و کسره و زای با نقطه جمع هزهزه که مصدر رباعی مجرد است به معنی اسم فاعل است یا جمع مهزهز که به صیغه اسم فاعل باب رباعی مجرد است
بلاهایی که مضطرب کننده است الشقاء بفتح شین با نقطه و قاف و الف مقصوره گاهی ممدود نیز میباشد بدبختی یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت
ایمن نکرده الله تعالی مومن را از مضطرب کننده‌های دنیا و لیکن الله تعالی ایمن کرده او را از کور باطنی در دنیا و بدبختی در آخرت نوزدهم حل کان
علی بن الحسین صلوات الله علیهما یقول انی لاکره للرجل ان یعافی فی الدنیا فلا یصیبه شیء من المصائب شرح بود امام
زین العابدین علی بن الحسین صلوات الله علیهما که میگفت به درستی که من هر آینه دوست نمیدارم برای مرد اینکه در فراغت انداخته شود در دنیا
پس نرسد او را چیزی از آزارها بیستم حل قال ابو عبد الله علیه السلام دعی النبی صلی الله علیه وآله الی طعام فلما دخل
منزل الرجل نظر الی دجاجة فوق حائط قد باضت فتقع البیضة علی وتد فی حائط فثبتت علیه ولم تسقط ولم تنکسر فتعجب
النبی صلی الله علیه وآله منها فقال له الرجل اعجبت من هذه البیضة فوالذی بعثک بالحق ما رزئت شیئا قط فنهض رسول
الله صلی الله علیه وآله ولم یأکل من طعامه شیئا وقال من لم یرزأ فما لله فیه من حاجة شرح نقع بنون و قاف و فتح عین بی نقطه
به صیغه ماضی معلوم از باب منع است النقع [illegible] کردن [illegible] اعجبت به همزه استفهام و صیغه ماضی معلوم مخاطب از باب علم است رزئت به راء بی نقطه و زاء
با نقطه و همزه به صیغه ماضی مجهول متکلم وحده از باب منع است و ضمیر متکلم مفعول اول و نائب فاعل است شیئا مفعول دوم است لم یرزأ به همزه به صیغه

مجهولست و مفعول دوم محذوفست استغنای حاجت بکسی از اسد تعالی مجازست و عبارتست ازین است که اسد تعالی رعایت مصلحت او حق تعالی برای
وجود او و امثال او از دوستان حقیقی کرده یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام فرود آمده شد نبی صلی اسد علیه وآله سوی طعامی پس وقتی که داخل
منزل آمده شد نظر کرد سوی مرغ خانگی بالای دیواری بر جای که تخم کرد پس صدای بلند کرد آن تخم بر سر میخی در دیواری پس بر جا ماند بر بالای آن
میخ و نیفتاد و نشکست پس تعجب کرد نبی صلی اسد علیه وآله از آن پس گفت او را آن مرد آیا تعجب کردی ازین تخم پس قسم بآنکه فرستاد ترا بقرآن که
ناقص کرده نشد من هیچ چیز هرگز یعنی که هرگز نقصانی بمن نرسیده امام گفت پس برخاست رسول اسد صلی اسد علیه وآله و نخورد از طعام آن مرد چیزی را
و گفت کسی که نقصانی باو نرسیده پس نیست اسد تعالی را در وی هیچ حاجت مراد اینست که مومن حقیقی نیست حدیث بیست و یکم قال رسول الله صلی الله
علیه وآله لا حاجة لله فیمن لیس له فی ماله و بدنه نصیب شرح بیان حاجت الهی شد در شرح حدیث سابق مراد بنصیب حصه است که ناقص
شود بقضا و قدر الهی از کسی [illegible] و برای ذخیره آخرت یعنی گفت رسول اسد صلی اسد علیه وآله حاجتی نیست برای اسد تعالی در کسی که نیست اسد تعالی را
در مال آن کس و در بدن آن کس حصه حدیث بیست و دوم عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الله عز و جل یبتلی المؤمن بکل بلیة و یمیته بکل میتة
و لا یبتلیه بذهاب عقله اما تری ایوب کیف سلط ابلیس علی ماله و علی ولده و علی اهله و علی کل شیء منه و لم
یسلط علی عقله ترک له لیوحد الله به شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که اسد عز و جل مبتلا میکند مومن را
بهر بلایی و میمیراند او را بهر نوع مردنی و مبتلا نمیکند او را برفتن عقلش آیا نمی بینی ایوب نبی علیه الصلوة و السلام را که چگونه مسلط شد ابلیس علیه اللعنه بر مالش
مثل شتران و گوسفندان که بتاراج ظالمان رفت و بر اولادش که بظلم کشته شدند و بر اهل بیتش که ایشان را فوت کرده با غوای ابلیس و بر هر چیزی از او
مثل ذات [illegible] و دوستان و مسلط نشد بر عقلش و اگذاشته شد عقلش برای او تا یگانه شمرد اسد تعالی را در ربوبیت و الوهیت آن عقل خانه‌ام
حدیث بیست و سیوم عن ابی عبد الله علیه السلام قال انه لیکون للعبد منزلة عند الله فما ینالها الا باحدی خصلتین اما
بذهاب ماله او ببلیة فی جسده شرح ما بفتح لام است و بکسر لام میتواند بود و بنا بر اول موصوله است و بنا بر دوم [illegible]
یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که شان اینست که هرآینه میباشد برای بنده مرتبه عظیمی نزد اسد تعالی پس نمیرسد
بآن مرتبه مگر بیکی از دو خصلت یا برفتن آنچه از اوست مثل شتر یا بلایی در بدنش حدیث بیست و چهارم عن ابی عبد الله علیه السلام
قال قال الله عز و جل لولا ان یجد عبدی المؤمن فی قلبه لعصبت رأس الکافر بعصابة حدید لا یصدع رأسه
ابدا شرح قال الله عز و جل اشارتست باینکه این حدیث تفسیر آیت سوره زخرف است که و لولا ان یکون الناس امة واحدة لجعلنا لمن یکفر بالرحمن
لبیوتهم سقفا من فضة تا آخر و بیان میشود در شرح حدیث آخر باب آینده ان یجد بفتح همزه و سکون نون و فتح یا دو نقطه در پایین و کسر جیم
و تخفیف دال بی نقطه مفتوحه بصیغه مضارع غائب معلوم مشتق [illegible] باب ضرب و ورث است [illegible] قلب بفتح قاف و سکون لام
و با [illegible] است و مفعول یجد محذوفست بتقدیر [illegible] حکمة اسد تعالی [illegible]
تنهایی و بنا بر این [illegible] زمان [illegible]
[illegible]
شده [illegible] ابراهیم علیه السلام [illegible]
که [illegible]

وحاصل

وحاصل هر دو وجهست لعصبت بفتح لام و عین بی نقطه و صاد بی نقطه و با یک نقطه بصیغه ماضی متکلم معلوم [illegible] التعصیب [illegible] عصابه
بر سر کسی [illegible] عبارتست از [illegible] عصابه [illegible]
و کسر عین بی نقطه و تخفیف صاد بی نقطه و با یک نقطه است و آن عبارتست [illegible] بادشاهی [illegible]
[illegible] عصابه بر سر [illegible] بادشاه کردن [illegible]
و دال دوم مجرور و مضاف الیه است [illegible] عصابه [illegible] بادشاهی [illegible]
[illegible] التصدیع [illegible]
فاعل است [illegible]
باشد بنا بر اینکه [illegible] یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفت اسد عز و جل
[illegible]
[illegible] حدیث بیست و پنجم قال رسول الله صلی الله علیه وآله مثل المؤمن کمثل خامة الزرع تکفئها الریاح
کذا و کذا و کذلک المؤمن تکفئه الاوجاع و الامراض و مثل المنافق کمثل الارزبة المستقیمة التی لا یصیبها شیء حتی
یأتیه الموت فیقصفه قصفا شرح خامة الزرع بیان شد در حدیث اول باب صد و چهارم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] یعنی گفت رسول اسد صلی اسد علیه وآله [illegible]
[illegible]
[illegible]
حدیث بیست و ششم عن ابی عبد الله علیه السلام قال قال النبی صلی الله علیه وآله یوما لاصحابه ملعون کل مال لا یزکی ملعون کل
جسد لا یزکی و لو فی کل اربعین یوما مرة فقیل یا رسول الله اما زکاة المال فقد عرفناها فما زکاة الاجساد فقال
لهم ان تصاب بآفة شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفت نبی صلی اسد علیه وآله روزی برای اصحاب خود [illegible]
[illegible]
[illegible] حدیث [illegible] قال [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] شرح [illegible]
و مضاف الیه است [illegible]

بحار با نقطه و دال بی‌نقطه و شین با نقطه بصیغه مضارع مجهول باب ضرب است الف ذو شیه منصوب و مفعول مطلق است و تا برای وحدت است و داد
در دیگ یعنی او است و برای تقلیل است نظار آن بکسب نون و با یک نقطه بصیغه مضارع مجهول باب نصر است یعنی حس بی‌نقطه و دال با نقطه
و را با نقطه بصیغه مضارع معلوم باب نصر و ضرب و علم و حسن است یعنی برآید بنقطه و ضاد با نقطه بصیغه مضارع معلوم باب علم است اکر
بسکون و نون را بیماری [illegible] شین با نقطه و الف بصیغه مضارع مجهول معتل العین باب نصر است و ما اشبه ذا تا آخر کلام امام جعفر صادق
علیه السلام است و ضمیر حدیثه راجع بنبی علیه السلام است الا مفتوح بکاف با نقطه و جیم بی‌نقطه چشم و مانند آن **یعنی** امام گفت پس از ترس آنچه متغیر شد روی
جمعی که شنیده آن را از او پس وقتی که دید ایشان را که بتحقیق متغیر شده رنگهای ایشان گفت ایشان را آیا میدانید که چه قصد کردم بسخن خود یعنی
که مراد من آن نیست شامل جمیع حضرت گفته‌اند ای رسول الله گفت آن مردی که خراشیده شود و خراشیدنی خواه بسیار و خواه کم یا اندازه شود
اندک یعنی یا سر درآید بسر درآمدنی یا بیمار شود بیماری یا بکار رنجیده شود رنجیده شدنی در رسول علیه السلام گفت هرچه که مانند بود این که گر
شد تا آنکه مذکور کرده در خراشیدن و بریدن چشم را **بیست و هفتم حدیث** عن ابن بکیر قال سألت اباعبدالله علیه السلام أیبتلی المؤمن
بالجذام والبرص واشباه هذا قال فقال وهل كتب البلاء الا على المؤمن **شرح** روایت است از عبدالله بن بکیر گفت که پرسیدم امام جعفر صادق
علیه السلام را که آیا مبتلا میشود مؤمن بخوره و برص و امثال این راوی گفت پس امام گفت و آیا نوشته و واجب شده از جانب قضا و قدر
الله تعالی بلا مگر بر مؤمن مراد این است که مبتلا میشود باین بلاها **بیست و هشتم حدیث** عن ابی عبدالله علیه السلام قال ان
المؤمن ليكرم على الله حتى لو سأله الجنة بما فيها اعطاه ذلك من غير ان ينتقص من ملكه شيئا وان
الكافر ليهون على الله حتى لو سأله الدنيا بما فيها اعطاه ذلك من غير ان ينتقص من ملكه شيئا **شرح** تو
[illegible] جایست [illegible] و اعطاء جزا است و دلالت میکند بر اینکه مؤمن اگرچه الله تعالی را بصفات ربوبیت شناخته
اما طلب جمیع جنت از او نمیکند [illegible] محال است که آنچه طلب کند از الله تعالی باشد زیرا که چون الله تعالی [illegible]
یا تشخص [illegible] و شناخت او [illegible] در شناخت او جهات ربوبیت او [illegible] صفات ربوبیت شناختن کسی [illegible]
[illegible] شده [illegible] که واجب الوجود بالذات [illegible] واجب الوجود بالذات است و آن عقل سئول م
[illegible] و بر اینقیاس است [illegible] اعتقادات [illegible] در صفات الهی [illegible] آنچه [illegible] غایت [illegible]
باین شده در سوره بقره اجیب دعوة الداع اذا دعان پس کسی اعتراض کند که این حدیث دلالت میکند بر اینکه [illegible]
بیش از آنچه دارد طلب کند داده میشود و این خلاف واقع است [illegible] منصوب [illegible] مفعول مطلق است
یعنی [illegible] بصیغه مضارع معلوم معتل العین باب نصر است [illegible] و سکون واو [illegible]
[illegible] که وجود آن [illegible] باشد [illegible] **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت [illegible] بدان م
هر آینه [illegible] الله تعالی حتی اگر سؤال بکند بهشت را با هرچه در آنست میداد او را الله تعالی [illegible] پادشاهی او چیزی
[illegible] بر الله تعالی حتی اگر سؤال بکند [illegible] الله تعالی دنیا را با هرچه در آنست میداد او را
آن [illegible] پادشاهی او چیزی [illegible] پادشاهی او
[illegible] **حدیث** وان الله ليتعاهد عبده المؤمن بالبلاء كما يتعاهد الغائب اهله بالطرف كما يحمي الطبيب المريض **شرح** [illegible] وانه ليحمي الانبياء مع

ابنقع

برا بنقطه جمیع طرفه [illegible] تازه کسب شده و مضمون این ظاهر است از شرح حدیث سیم این باب **حدیث پنجم** عن ابی عبدالله
علیه السلام قال ان فی کتاب علی ان اشد الناس بلاء النبیون ثم الوصیون ثم الامثل
فالامثل وانما یبتلی المؤمن علی قدر اعماله الحسنة فمن صح دینه وحسن عمله اشتد بلاؤه
شرح مضمون این موافق حدیث اول و دوم این باب است **حدیث** و ذلک ان الله لم یجعل الدنیا ثوابا للمؤمن ولا عقوبة
لکافر ومن سخف دینه وضعف عمله قل بلاؤه وان البلاء اسرع الی المؤمن التقی من المطر الی قرار الارض
شرح لم یجعل الدنیا [illegible] در موضع نفی لازم است مراد این است که دنیا نزد الله تعالی برابر بر پشه نیست و الا داد
دنیا را [illegible] ثواب مؤمن میکرد و اگر نیست دنیا را [illegible] عقوبت کافر میکرد و بیان شد در حدیث بیست و هشتم این باب اعتبار مؤمن سابق م
و بی اعتباری کافر نزد الله تعالی و اعتبار آخرت نزد الله تعالی معلوم همه کس است پس دنیا برای مؤمن محض مصلحت آخرت منظور است
که هر دو عمده اند در نظر الله تعالی و برای کافر محض مصلحت دنیا منظور است که هر دو بی اعتبارند در نظر الله تعالی **یعنی** و آنچه مذکور شد برای آن است
که الله تعالی نکرد دنیا را ثوابی برای مؤمنی و نه عذابی برای کافری و هر که سبک شد دین او و سست شد عمل آخرت او کم شد بلای او و بدرستی
که بلا شتابنده تر است سوی مؤمن پرهیزکار از باران تند رونده سوی پست از جمله زمین **حدیث ششم** عن یونس بن عمار قال قلت
لابی عبدالله ان هذا الذی ظهر بوجهی یزعم الناس ان الله لم یبتل به عبدا له فیه حاجة
فقال لی لقد کان مؤمن آل فرعون مکنع الاصابع فکان یقول هکذا ویمد یدیه ویقول یا قوم اتبعوا المرسلین
شرح بیان حقیقت حاجت آنکه شد در شرح حدیث سیم این باب اطلاق مؤمن آل فرعون بر صاحب یاسین شده و اینجا چنانچه
ظاهر میشود از آنچه گذشت در حدیث دوازدهم این باب برای اشعار باینکه هر دو عبارت از یک کس است و اجابت طول العمر بوده چه
مؤمن آل فرعون در زمان موسی بود در سوره قصص و سوره مؤمن مذکور است و قال یا قوم اتبعوا المرسلین در زمان وصی عیسی شمعون یا در زمان
عیسی بوده و در سوره یاسین مذکور است و میان موسی و عیسی بروایت ابن جوزی در کتاب تلقیح هزار و ششصد و سی و دو سال بوده پس قول
الله تعالی در سوره یاسین وجاء من اقصی المدینة رجل یسعی و مثل آن در سوره قصص اشارت باینست که چون خوره داشته در میان
نمیبوده و چون بجانب ناتوان بوده بمشقت می آمده و اسم او حبیب نجار است بفتح نون و تشدید جیم و الف و را بی نقطه و مذکور شده در
شرح حدیث دوازدهم این باب و اسم دیگر او مؤمن آل یاسین است چنانچه در کتاب ابن بابویه در باب الثلثه مذکور است و صاحب مفصل م
قاموس در فصل خاء با نقطه و لام گفته حزبیل بالمهملة کقندیل اسم مؤمن آل یاسین و علی بن ابراهیم در تفسیر سوره مؤمن در آیت و قال
رجل مؤمن من آل فرعون یکتم ایمانه گفته و کان مجذوما مکنعا وهو الذی قد وقعت اصابعه وکان یشیر الی قومه بیدیه المکنوعة
ویقول یا قوم اتبعون اهدکم سبیل الرشاد و بیان مکنع شد در حدیث دوازدهم این باب مغلول الید را اول مجذوم و آن عاری
جوارح مغل لازم است مشار الیه هکذا رد امام اصابع خود است چنانچه مذکور شد در حدیث دوازدهم **یعنی** روایت است از یونس بن
عمار گفت گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را بدرستی که این برصی که ظاهر شده بروی من دعوی میکنند مردم که الله تعالی مبتلا
نکرده بآن بنده را که او را در آن بنده حاجتی باشد یعنی که آن بنده مؤمن باشد راوی گفت پس امام گفت مرا هر آینه بتحقیق بود حبیب نجار
که انگشتان دست از خوره ریخته بود پس سخن میکرد چنین و میکشید دو دست خود را و میگفت ای جماعت من تابع شوید فرستاده

عیسی را اصل ثم قال لی اذا کان الثلث الاخیر من اللیل فی اوله فتوضأ وقم الی صلوتک التی تصلیها فاذا کنت فی السجدة الاخیرة من الرکعتین الاولیین فقل وانت ساجد یا علی یا عظیم یا رحمن یا رحیم یا سامع الدعوات یا معطی الخیرات صل علی محمد وآل محمد واعطنی من خیر الدنیا والآخرة ما انت اهله واصرف عنی من شر الدنیا والآخرة ما انت اهله واذهب عنی بهذا الوجع وتسمیه فانه قد غاظنی واحزننی وألح فی الدعاء قال فما وصلت الی الکوفة حتی اذهب الله عنی کله

شرح کان ناقصه است واسم ضمیر مستتر راجع به العالم ومانند آنست الثلث منصوب وظرف زمان آخریة فی اوله که مثل الساعة ظرف خبر کان است واگر الثلث مرفوع واسم کان باشد وفی اوله خبر باشد لازم می آید که جزو ظرف کل شود حقیقة یعنی صل علی محمد وآل محمد مفصلا مذکور شده در شرح حدیث سی وهشتم باب صد وهفتم کتاب الحجه وتسمیه کلام امامست که در میان اجزای دعا درآمده ودخل دعا نیست یعنی بعد از آن گفت مرا چون شود چهار رکعت نماز شب در اول آن دو رکعت پس وضو بساز و برخیز سوی نماز شب خود که میگزاری آنرا در هر شب پس چون شدی در سجده چهارم از دو رکعت اول پس بگو در حالی که تو در سجده باشی ای عالی ای بزرگ مرتبه ای مربکل عالم ای مهربان بمومنان ای شنوای دعاها ای دهنده خوبیها درود کن بر محمد وآل محمد وبده مرا از خوبی دنیا وآخرت آنچه تو اهل آنی یعنی که دیگری اختیاری در آن ندارد وگردان از من جمله شر دنیا وآخرت آنچه را که تو اهل آن دیگری اختیاری در آن ندارد و برطرف کن از من این آزار را ونام بر آن آزار را یعنی که بجای بهذا الوجع بگو بهذا البرص اوالحمی تعبیر اشارت باینکه این دعا در غیر برص نیز مقبولست چه بدرستی که آن آزار بخشم آورده مرا واندوهناک کرده مرا والحاح وزاری کن در دعا مثل اینکه کوئی اسالک بحق محمد وعلی وفاطمه والحسن والحسین چنانچه می آید در کتاب الدعا در باب دعوات موجزات لکل حاجة والآخره یونس گفت پس نرسیدم از مدینه سوی کوفه تا آنکه برطرف کرد الله تعالی بسبب آن دعا از من جمیع آن آزار را از ری

باب فضل فقراء المسلمین شرح این باب بیان فضیلت فقیران مسلمانانست یعنی یا از خوبی ایشان بر اغنیای مسلمانان مخفی نماند که مراد بیان فضیلت جمعیست که فقر ایشان بسبب گناه ایشان نیست مثل آنکه از اول فقیر مخلوق شده اند وفقر ایشان تا آخر عمر باقیست پس منافات ندارد با احادیثی که می آید در باب صد ویازدهم که باب الذنوب است که گاهی گناه باعث صدور فقر بعد از غنی میشود وعمل صالح باعث غنی بعد از فقر میشود ودر این باب بیست وپنج حدیث اول اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان فقراء المؤمنین یتقلبون فی ریاض الجنة قبل اغنیائهم باربعین خریفا ثم قال ساضرب لک مثل ذلک انما مثل ذلک مثل سفینتین مر بهما علی عاشر فنظر فی احدیهما فلم یر فیها شیئا فقال اسربوها ونظر فی الاخری فاذا هی موقرة فقال احبسوها شرح یتقلبون ان تقاف وتشدید لام وباء یکفیظ بصیغه مضارع باب تفعلت التقلب غلطیدن برای فراغت وانتقال از جایی بجایی برای سیر وتصرف وبهمه انجا مناسبت الخریف بفتح خاء با نقطه وکسر راء بی نقطه وسکون یاء دو نقطه در پایین وفاء پاییز که وقت رسیدن وچیدن میوه هاست ومراد اینجا سالست وتعبیر از سال بپاییز باعتبار اینست که هر صاحب مواجبی سالیانه خود را در آن وقت باتمام میگیرد مر بتشدید راء بی نقطه بصیغه ماضی مجهول است

در کتاب الحجه

واندوهناک کرده مرا

نماند

باب اعزاز است ای دهبا برای تعدیه است وظرف ناب فاعلست العاشر کسی که ده یک میگیرد از تجار اسربوها بسین بی نقطه وراء بی نقطه وباء یک نقطه بصیغه امر حاضر از باب افعالست موقره بواو وقاف وراء بی نقطه بصیغه اسم مفعول یا اسم فاعل از باب افعالست الایقار سنگین کردن وصاحب بار سنگین شدن احبسوها بصیغه امر از باب ضرب است یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که فقیران مومنان بفراغت واستغلطند در باغهای بهشت پیش از غنیای ایشان بچهل سال بعد از آن گفت خواهم زد برای تو مثل آنرا جز این نیست که مثل دو کشتی است که گذرانیده شدند بر ده یک گیری پس نگاه کرد در یکی از آن دو پس ندید در آن چیزی پس گفت راهی کنید آنرا ونگاه کرد در دیگری پس ناگاه آن سنگین کرده شده در بار بود پس گفت نگاه دارید آنرا

دوم اصل قال ابو عبد الله علیه السلم المصائب منح من الله والفقر مخزون عند الله شرح المنح بکسر میم وفتح نون وحاء بی نقطه جمع منحه بکسر میم وسکون نون عطا یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم مصیبتها بخششهاست از جانب الله تعالی برای مومنان وبعضی از جمله مصیبتها در خزینه کرده شده است نزد الله تعالی یعنی که عوض آن بغایت عظیمست سیوم اصل قال رسول الله صلی الله علیه وآله یا علی ان الله جعل الفقر امانة عند خلقه فمن ستره اعطاه الله مثل اجر الصائم القائم ومن افشاه الی من یقدر علی قضاء حاجته فلم یفعل فقد قتله اما انه ما قتله بسیف ولا رمح ولکنه قتله بما نکا من قلبه شرح نکا بنون وهمزه بصیغه ماضی معلوم از باب منع است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله ای علی بدرستی که الله تعالی گردانید نیازمندی را امانت نزد مومنان پس هر که پوشاند آنرا میدهد الله تعالی او را مثل ثواب روزه دار شب خیز وهر که اظهار کند آنرا سوی کسی که توانایی میدارد بر بر آوردن حاجت او پس نکند پس بتحقیق کشته او را آگاه باش بدرستی که او نکشته او را بشمشیر ونه نیزه ولیکن کشته او را بسبب آنچه جراحت کرده آنرا از جمله دل او چهارم اصل قال ابو عبد الله علیه السلم کلما ازداد العبد ایمانا ازداد ضیقا فی معیشته شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم هر چند که زیاد میشود بنده باعتبار ایمان زیاد میشود باعتبار تنگی در معاش خود پنجم اصل قال ابو عبد الله علیه السلم لولا الحاح المؤمنین علی الله فی طلب الرزق لنقلهم من الحال التی هم فیها الی حال اضیق منها شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم اگر نبود زاری مومنان نزد الله تعالی در طلب وسعت رزق هر آینه میگردانید ایشان را از حالی که ایشان در آنند سوی حالی که تنگتر از آن باشد در معاش ششم اصل قال ابو عبد الله علیه السلم ما اعطی عبد من الدنیا الا اعتبارا ولا زوی عنه الا اختبارا شرح الاعتبار بعین بی نقطه وباء دو نقطه در پایین وراء بی نقطه مصدر باب افتعال عبرت گرفتن واخذ ست از عبر بفتح عین وسکون باء بمعنی بازگشت ونصب آن بر مفعول له است زوی برای لفظ بصیغه ماضی مجهول از باب ضرب است وظرف نایب فاعلست وضمیر راجع بمحمد وف دنیا است الاختبار آزمودن یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم داده نشد بنده مومن از مال دنیا مگر برای عبرت گرفتن او از الله تعالی ودور کرده از او نشد مگر برای آزمایش او هفتم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال لیس لمصاص شیعتنا فی دولة الباطل الا القوت شرقوا ان شئتم او غربوا لن ترزقوا الا القوت شرح المصاص بضم میم وصاد بی نقطه والف وصاد بی نقطه خالص یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت نیست برای خالص

راه داری را

معنی آن

اول

پس جمیع آن بار دنیا داده نمیتواند شد بخلاف عطای دیگر

مراد زمان دولت باطل است بقرینه حدیث آینده پس منافات ندارد با امثال آنکه می آید در باب اول کتاب المعیشه در بیان حال سلیمان که ثم لم یجد اشد ... دولة اهل ... المؤمنین

شیعه امامیه را دوست یا دشاهی اطل کردیت لابوت لمشرق رو بیدا کر خواهید یا مغرب روید هرکز روزی که داده نخواهید شد ای شیعیان
خالص کردیت متن حدیث قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَا عَلِيُّ الْحَاجَةُ أَمَانَةُ اللهِ عِنْدَ خَلْقِهِ فَمَنْ كَتَمَهَا
عَلَى نَفْسِهِ أَعْطَاهُ اللهُ ثَوَابَ مَنْ صَلَّى وَمَنْ كَشَفَهَا إِلَى مَنْ يَقْدِرُ أَنْ يُفَرِّجَ عَنْهُ وَلَمْ يَفْعَلْ
فَقَدْ قَتَلَهُ أَمَا إِنَّهُ لَمْ يَقْتُلْهُ بِسَيْفٍ وَلَا سِنَانٍ وَلَا سَهْمٍ وَلَكِنْ قَتَلَهُ بِمَا نَكَأَ مِنْ قَلْبِهِ شرح
السنان کسر سین ودو نون سر نیزه مضمون این نزدیک بمضمون حدیث سوم این باب است متن حدیث قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَلْتَفِتُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى فُقَرَاءِ الْمُؤْمِنِينَ شَبِيهاً بِالْمُعْتَذِرِ إِلَيْهِمْ فَيَقُولُ وَ
عِزَّتِي وَجَلَالِي مَا أَفْقَرْتُكُمْ فِي الدُّنْيَا مِنْ هَوَانٍ بِكُمْ عَلَيَّ وَلَتَرَوُنَّ مَا أَصْنَعُ بِكُمُ الْيَوْمَ فَمَنْ — احدا م
زَوَّدَ مِنْكُمْ فِي دَارِ الدُّنْيَا مَعْرُوفاً فَخُذُوا بِيَدِهِ فَأَدْخِلُوهُ الْجَنَّةَ — الجنة م
شرح لتروّن بسکون واو و تخفیف نون مفتوحه یا بضم واو و تشدید نون
تاکید ثقیلات ما موصوله یا استفهامیه است زود برای القطعه و دال مقطه بصیغه ماضی معلوم باب تفعیلست من در منکم اسم است بمعنی
بعض و در بعض نسخ احدا منکم است و بر این تقدیر حرف جر است برای تبعیض معروفا صفت مفعول مطلق محذوف است بتقدیر تزویدا
معروفا یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام در رستی که الله عز وجل توجه میکند روز قیامت سوی فقرای مومنان مانند عذرخواه سوی
ایشان باز پرسش که میگوید بعزت و بزرگی خودم که فقیر کردم شما را در دنیا بسبب خواری که شما را باشد نزد من و هر آینه می بینید
آنچه را که میکنم با شما امروز پس هر که طعام داد یکی از شما را در خانه دنیا طعامی داد بی پیشی که مقصد رضای الهی و بی منت و آزار باشد
پس خوب بگیرید دست او را پس داخل کنید او را بهشت متن حدیث قَالَ فَيَقُولُ رَجُلٌ مِنْهُمْ يَا رَبِّ إِنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا تَنَا
فَسُوا فِي دُنْيَاهُمْ فَنَكَحُوا النِّسَاءَ وَلَبِسُوا الثِّيَابَ اللَّيِّنَةَ وَأَكَلُوا الطَّعَامَ وَسَكَنُوا الدُّورَ وَرَكِبُوا الْمَشْهُورَ مِنَ
الدَّوَابِّ فَأَعْطِنِي مِثْلَ مَا أَعْطَيْتَهُمْ فَيَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَكَ وَلِكُلِّ عَبْدٍ مِنْكُمْ
مِثْلُ مَا أَعْطَيْتُ أَهْلَ الدُّنْيَا مُنْذُ كَانَتِ الدُّنْيَا إِلَى أَنِ انْقَضَتِ الدُّنْيَا سَبْعُونَ ضِعْفاً
شرح التنافس بنون و فا و سین مقطه مصدر باب تفاعل رغبت جمعی در چیزی بقصد غالب شدن بر یکدیگر پس بعنوان مبالغه
خواهد بود یعنی امام گفت پس میگوید مردی از جمله فقرای مومنان ای صاحب کل اختیار من در رستی که اهل دنیا رغبت کردند
در دنیای خود کردند پس جماع کردند زنان متعدد را و پوشیدند جامهای نرم را و خوردند طعام دلخواه خود را و نشستند در کلهای
متعدد مثل بستانی و زمستانی و سوار شدند حیوانات مشهور در خوبی را از جامها الیسان پس بده مرا آنچه دادی ایشان را پس میگوید
الله تبارک و تعالی برای تو و برای هر بنده از جمله شما فقرای مومنان است مثل آنچه دادم اهل دنیا را از آن وقت که موجود شده دنیا
تا آنکه آخر شده دنیا هفتاد برابر متن حدیث عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَهْلٍ وَإِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبَّادٍ جَمِيعاً يَرْفَعَانِهِ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللهِ
قَالَ مَا كَانَ مِنْ وُلْدِ آدَمَ مُؤْمِنٌ إِلَّا فَقِيراً وَلَا كَافِرٌ إِلَّا غَنِيّاً حَتَّى جَاءَ إِبْرَاهِيمُ فَقَالَ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا
فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا فَصَيَّرَ اللهُ فِي هَؤُلَاءِ أَمْوَالاً وَحَاجَةً وَفِي هَؤُلَاءِ أَمْوَالاً وَحَاجَةً
شرح روایت از اسمعیل بن سهل و اسمعیل بن عباد هر دو بر حالی که با لا میرسانند حدیث را تا امام جعفر صادق علیه السلام گفت که
نبود از فرزندان آدم مومنی مگر بی چیز و نه کافری مگر بی نیاز تا آنکه آمد ابراهیم علیه السلام پس گفت ای صاحب کل اختیار ما مگردان ما

باعث زیادتی ضلالت برای جمعی که کافر شدند تا اشارت است آیت سوره ممتحنه و با آنکه اگر در میان مومنان بی نیاز اصلا نباشد کافران
بیشتر بعجب میشوند و زیاد میکنند کفر خود را پس گردانید الله تعالی در مومنان مالها و حاجت با جنسی که بعض ایشان را مالدار خالی کرد
و بعضی دیگر را محتاجبند و گردانید در کفار مالها و حاجت متن حدیث جَاءَ رَجُلٌ مُوسِرٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلعم نَقِيُّ الثَّوْبِ
فَجَلَسَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلعم فَجَاءَ رَجُلٌ مُعْسِرٌ دَرِنُ الثَّوْبِ فَجَلَسَ إِلَى جَنْبِ الْمُوسِرِ فَقَبَضَ الْمُوسِرُ ثِيَابَهُ مِنْ
تَحْتِ فَخِذَيْهِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَخِفْتَ أَنْ يَمَسَّكَ مِنْ فَقْرِهِ شَيْءٌ قَالَ لَا
قَالَ فَخِفْتَ أَنْ يُصِيبَهُ مِنْ غِنَاكَ شَيْءٌ قَالَ لَا قَالَ فَخِفْتَ أَنْ يُوَسِّخَ ثِيَابَكَ قَالَ لَا

شرح ثیاب یعنی اطراف ثوبها است من بمعنی فی است ضمیر فخذیه راجع بموسر است و اشارت است بآنکه جدا کرد از او نشستن و جمع کردن طرفی — ونظاهر ذکر من اینست که دست راست خود را از جانب راست خود و بیا بین ران چپ برده باشد برای جمع آنچه در جانب چپ است و برانیکاس است جانب راست م
دیگر برای موافقت آن طرف خفت بکسر خاء با نقطه بصیغه معتل العین واوی مخاطب باب علم است در اصل خوفت بود نقل حرکت
واو بما قبل شده و محذوف شده برای التقاء ساکنین و نزد بعضی بفتح خا است بقلب واو بالف و حذف آن یمسک مشدد
سین مقطه بصیغه مضارع معلوم مفاعل باب علم است یوسخ بواو و سین مقطه و خاء با نقطه بصیغه مضارع معلوم معتل الفا
باب فعال یا باب تفعیلست ضمیر مستتر راجع بمعسر فاعلست و ثیابک منصوب و مفعولست یا از باب علم است و ثیابک مرفوع و فاعلست
یعنی آمد مردی صاحب ثروت سوی رسول الله صلی الله علیه وآله که پاکیزه جامه بود پس نشست سوی رسول الله صلی الله علیه و آله
پس آمد مردی تنگدست چرکن جامه پس نشست سوی آن صاحب ثروت پس اطراف جامه خود را بهم پیچید از زیر ران خود پس گفت او را رسول الله — پس جمع کرد آن صاحب ثروت م
صلی الله علیه و آله آیا ترسیدی که ملاقات کند ترا از جمله فقر او چیزی گفت نه گفت پس ترسیدی که بخورد او را از بی نیازی تو چیزی
گفت نه گفت پس ترسیدی که چرکن کند اطراف جامه ترا گفت نه متن حدیث قَالَ فَمَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ
لِي قَرِيناً يُزَيِّنُ لِي كُلَّ قَبِيحٍ وَيُقَبِّحُ لِي كُلَّ حَسَنٍ وَقَدْ جَعَلْتُ لَهُ نِصْفَ مَالِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ لِلْمُعْسِرِ أَتَقْبَلُ قَالَ لَا فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ وَلِمَ قَالَ أَخَافُ أَنْ يَدْخُلَنِي مَا دَخَلَكَ
شرح قرین بفتح قاف و کسر را مقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و نون عبارت از نفس دنیاست یا عبارت از شیطانیست که با مالدار
همراه شده و حاصل هر دو یکیست یعنی رسول علیه السلام گفت پس چه باعث شد ترا بر آنچه کردی پس آن مرد گفت ای رسول الله در رستی که مرا
همراهیست که خوب وا مینماید برای من هر بد را و بد مینماید برای من هر خوب را و تحقیق که گردانیدم برای آن نصف مال خود را پس گفت رسول الله
صلی الله علیه وآله معسر را آیا قبول میکنی گفت نه پس از روی تعجب گفت معسر را آن مرد موسر که چرا قبول نمیکنی گفت میترسم که داخل شود مرا
آنچه داخل شد ترا که قرین باشد با خوب شمردن هر بد و بد شمردن هر خوب باشد و حاصل هر دو یکیست متن حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ فِي مُنَاجَاةِ مُوسَى عَ يَا مُوسَى إِذَا رَأَيْتَ الْفَقْرَ مُقْبِلاً فَقُلْ مَرْحَباً بِشِعَارِ الصَّالِحِينَ
وَإِذَا رَأَيْتَ الْغِنَى مُقْبِلاً فَقُلْ ذَنْبٌ عُجِّلَتْ عُقُوبَتُهُ شرح روایت از امام جعفر صادق — دعاء م
علیه السلام گفت بود در راز گفتن که الله تعالی وحی موسی علیه السلام کرد اینکه ای موسی چون بی چیزی را رو آورنده بر خود دیدی پس بگو
خوش آمد لباس زیر رفقای صالحان و چون دیدی بی نیازی را رو آورنده پس بگو این گناهیست که تعجیل داده شده آزار آن
یعنی که سبب بی چیزی است که الله تعالی در عاقبتش انداخته و آزار آن در دنیا بصاحبش میرسد چنانچه مجربست در مالدار

طوبی م ومضمون این نزدیک است بانچه گذشت در حدیث ششم این باب سیزدهم اصل قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِلْمَسَاكِينِ
بِالصَّبْرِ هُمُ الَّذِينَ يَرَوْنَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ شرح حقیقت طوبی بیان شد در حدیث سی ام باب نود ونهم و بصبر
حالست از مساکین چه آن در حکم مفعولست بواسطه حرف جر یعنی گفت نبی صلی الله علیه وآله بهتر باد برای مسکینان بر حالی که با
شکیبائی باشند وایشانند جمعی که خوب میدانند کمال پادشاهی آسمانها و زمین را یا بمعنی که میفهمند که صاحب آن ملکوت عاجز یا
بخیل نیست پس برای مصلحتی عظیم بعض مؤمنان را تنگدست کرده چهاردهم اصل قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَا مَعْشَرَ
الْمَسَاكِينِ طِيبُوا نَفْسًا وَأَعْطُوا اللهَ الرِّضَا مِنْ قُلُوبِكُمْ يُثِبْكُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى
فَقْرِكُمْ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَلَا ثَوَابَ لَكُمْ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله ای گروه مسکینان خوش باشید
باعتبار خاطر و دهید الله تعالی را رضا بمسکین بودن خود از دلهای خود تا ثواب دهد شما را الله عز وجل بسبب بیچیزی شما
ومحض عوض نباشد پس اگر نکنید یعنی که ندهید آن رضا را پس نیست ثوابی برای شما بسبب بی چیزی مراد اینست که ثواب در
مقابل فعل اختیاریست و فقر اختیاری نیست پس ثواب ندارد ومحض عوض خواهد بود پانزدهم اصل عَنْ حفص عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَمَرَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مُنَادِيًا يُنَادِي بَيْنَ يَدَيْهِ أَيْنَ الْفُقَرَاءُ فَيَقُومُ
عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ كَثِيرٌ فَيَقُولُ عِبَادِي فَيَقُولُونَ لَبَّيْكَ رَبَّنَا فَيَقُولُ إِنِّي لَمْ أُفْقِرْكُمْ لِهَوَانٍ بِكُمْ عَلَيَّ وَلَكِنِّي
إِنَّمَا اخْتَرْتُكُمْ لِمِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ تَصَفَّحُوا وُجُوهَ النَّاسِ فَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا لَمْ يَصْنَعْهُ
إِلَّا فِيَّ فَكَافُوهُ عَنِّي بِالْجَنَّةِ شرح یوم منصوب میتواند بود چنانچه گذشت در حدیث آخر باب صد وهشتم ومیتواند
بود که مرفوع باشد و کان تامه باشد یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت چون شود زمان در روز قیامت امر میکند
الله تبارک وتعالی منادی را که ندا میکند نزد الله تعالی یعنی که چنانچه الله تعالی نزد همه کس حاضر است ندای او نیز بهمه کس میرسد که کجااند
جمعی که بی چیزان بودند در دنیا پس برمیخیزد جمعی از مردم که بسیارند پس الله تعالی میگوید ای بندگان من پس ایشان میگویند لبیک
ای صاحب کل اختیار ما پس الله تعالی میگوید بدرستی که من بی چیز نکردم شما را در دنیا برای خواری که باشد با شما نزد من ولیکن من
نیست که برگزیدم شما را به بیچیز کردن شما برای چنین روزی وارسید روهای مردم را پس هر که کرده باشد در دنیا سوی شما عطائی
که نکرده باشد آنرا مگر در راه رضای من پس مکافات کنید او را بوکالت من بهشت شانزدهم اصل قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
لَوْلَا إِلْحَاحُ هَذِهِ الشِّيعَةِ عَلَى اللهِ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ لَنَقَلَهُمْ مِنَ الْحَالِ الَّتِي هُمْ فِيهَا إِلَى مَا هُوَ أَضْيَقُ منها
شرح هذه الشیعه اشارتست بشیعه امامیه است واحتراز است از زیدیه وامثال ایشان ومضمون این گذشت در حدیث پنجم این باب هفدهم
اصل عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ كَثِيرٍ الْخَزَّازِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ لِي أَمَا تَدْخُلُ السُّوقَ أَمَا تَرَى الْفَاكِهَةَ
تُبَاعُ وَالشَّيْءَ مِمَّا تَشْتَهِيهِ فَقُلْتُ بَلَى فَقَالَ أَمَا إِنَّ لَكَ بِكُلِّ مَا تَرَاهُ فَلَا تَقْدِرُ
عَلَى شِرَائِهِ حَسَنَةً شرح روایت است از محمد بن حسین بن کثیر خزاز یعنی ابریشم فروش از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفت مرا آیا داخل
نمیشوی بازار را آیا نمی بینی میوه را که فروخته میشود وچیزی را که غیر میوه است از متاعها که فروخته میشود از جمله آنچه تو شوق داری
آنرا و میسر نیست ترا خریدن آن برای بیچیزی پس گفتم بلی پس گفت آگاه باش بدرستی که ترا بهر چه می بینی آنرا پس قدرت نداری

بخریدن

بر خریدن آن حسنه ایست نزد الله تعالی مراد که بیچاره خوش است میشود بود که مراد ثواب مقابل صبر و رضا نباشد بلکه محض فضل اختیاری است هیجدهم اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ اللهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ لَيَعْتَذِرُ إِلَى عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ الْمُحْوِجِ فِي الدُّنْيَا كَمَا يَعْتَذِرُ الْأَخُ إِلَى أَخِيهِ فَيَقُولُ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي مَا أَحْوَجْتُكَ
فِي الدُّنْيَا مِنْ هَوَانٍ كَانَ بِكَ عَلَيَّ فَارْفَعْ هَذَا السِّجْفَ فَانْظُرْ إِلَى مَا عَوَّضْتُكَ مِنَ الدُّنْيَا قَالَ فَيَرْفَعُ فَيَقُولُ مَا ضَرَّنِي مَا مَنَعْتَنِي مَعَ مَا عَوَّضْتَنِي
شرح یعتذر در بیان مجازست چنانچه ظاهر شد در حدیث نهم این باب المحوج بضم میم وسکون حاء بی نقطه وفتح واو وجیم محتاج کرده شده وگفته اند صاحب حاجت و هر دو اینجا مناسب است
السجف بفتح وکسر سین بی نقطه وسکون جیم وفا پرده و در ما ضرنی ما نافیه است و ما در ما منعتنی مصدریه است و در ما عوضتنی موصوله است وصله محذوف بود یعنی روایت است از امام جعفر
صادق علیه السلام گفت الله تعالی که بلند است ثنای او هر آینه عذرخواهی میکند سوی بنده خود که مؤمن است محتاج کرده شده است در دنیا چنانچه عذرخواهی میکند برادر سوی برادر خویش پس میگوید
قسم بعزت و بزرگی خود که محتاج نکردم ترا در دنیا بسبب خواری که باشد ترا نزد من پس بردار این پرده را پس نظر کن سوی آنچه عوض دادم ترا از دنیا امام گفت که پس
بر میدارد پس میگوید ضرر نکرد مرا منع کردن تو مرا با آنچه عوض دادی مرا نوزدهم اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ قَامَ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ حَتَّى يَأْتُوا بَابَ
الْجَنَّةِ فَيَضْرِبُوا بَابَ الْجَنَّةِ فَيُقَالُ لَهُمْ مَنْ أَنْتُمْ فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْفُقَرَاءُ فَيُقَالُ لَهُمْ أَقَبْلَ الْحِسَابِ فَيَقُولُونَ مَا أَعْطَيْتُمُونَا شَيْئًا تُحَاسِبُونَا عَلَيْهِ فَيَقُولُ
اللهُ عَزَّ وَجَلَّ صَدَقُوا ادْخُلُوا الْجَنَّةَ شرح تحاسبونا بتشدید نون وتخفیف نون جایزست هر دو قرائت از جمله سه قرائت در سوره زمر در افغیر الله تأمرونی
نون خوانده اند و در وجه تخفیف نون حذف شده و این ظاهر میشود از المفتوح ثانی مکسور خوانده مخاطب صیغه جمع مذکر است او خطاب بجمعی از خزنه بهشت است و مخاطب بالخطاب
است از قبیل ذکر لازم و اراده ملزوم است و کنایت از آنست که حساب است و الله اعلم مقول شده مراد این شد که هیچ حساب ثابت نیست در حساب واقع شد
بر فقرا اگر چه فقرا باشد چنانچه شده باشد او را و نیز میخواند بود که او داخل بهشت شود مرد پیشتر باشد و مخاطب فقیر باشد یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون شود زمان
قیامت برمیخیزد جمعی از مردمان تا اینکه آیند در بهشت پس کوبند در بهشت را پس گفته میشود ایشان را از جانب ملائکه خازنان بهشت که کیستید شما پس میگویند ما فقیرانیم از جمله مؤمنان
پس گفته میشود ایشان را از پیش تعجب که آیا پیش از حساب میخواهید که داخل بهشت شوید پس میگویند نداده اید ما را در دنیا چیزی که حساب میکنید ما را بر آن یعنی که الله تعالی خزانه دار است
جا که ما بدادن حساب ایشان میتوان و یکی دیگر مانده است کلام پس میگوید الله عز وجل که راست گفتند که نیست چیزی در ایشان که حساب دارند در آن پس دخول بهشت شود مناسب این آیه و کتاب الله
و در باب آخر در این کتاب بقول الفقر یرد از الطعام حساب که ابتلای رسول است بیستم اصل حَدَّثَنَا أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ إِنِّي لَمْ أُغْنِ الْغَنِيَّ
لِكَرَامَةٍ بِهِ عَلَيَّ وَلَمْ أُفْقِرِ الْفَقِيرَ لِهَوَانٍ بِهِ عَلَيَّ وَهُوَ مِمَّا ابْتَلَيْتُ بِهِ الْأَغْنِيَاءَ بِالْفُقَرَاءِ وَلَوْلَا الْفُقَرَاءُ لَمْ يَسْتَوْجِبِ الْأَغْنِيَاءُ الْجَنَّةَ شرح هو راجع است بسوی نیست
که مفهوم از کلام سابق است یعنی شنیدم از امام موسی کاظم علیه السلام میگفت بدرستی که الله عز وجل میگوید در حدیث قدسی بدرستی که من بی نیاز نکردم بی نیاز از مؤمنان را برای گرامی
بودن که او را است بر من و بی چیز نکردم بی چیز مؤمنان را برای خواری که با او است بر من و آن تفاوت میان اغنیا و فقرا از جمله چیزهائی است که آزمودم بآن اغنیا را بسبب وجود
فقرا و اگر نه فقیران بودند مستحق نمیشدند اغنیا بهشت را یعنی که از جمله علامات اغنیا در رسیدن بفقراست بیست و یکم اصل قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَيَاسِيرُ
شِيعَتِنَا أُمَنَاؤُنَا عَلَى مَحَاوِيجِهِمْ فَاحْفَظُونَا فِيهِمْ يَحْفَظْكُمُ اللهُ شرح المیاسیر بفتح میم و یاء دو نقطه در پایین و الف و کسر سین بی نقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و راء بی نقطه
جمع موسر بضم میم و سکون یاء که اصلش یسر بوده صاحب آسانی و برای مبالغه صیغه اسم فاعل و باب افعال است صاحب مال اسنعت و بزرگی حال است محاویج جمع محوج بی نقطه و هیم یعنی گفت امام جعفر
علیه السلام صاحبان کمال وسعت از جمله شیعه امینان ما اند بر صاحبان کمال حاجت شیعه یعنی کمال ایشان امانتی است چنانچه بیان شد در کتاب الحجه در باب چهارم ایمان
و گاهی اند در نفقه دادن اهل حاجت شیعه پس نگاه دارید جانب ما را بترک خیانت نگاه دارد جانب شما را الله تعالی در روز قیامت معنی مذکور دارد حدیث اینست که حرمت
غایب را از جنس حقوق اهل حاجت تشیع از آن واجب بیست و دوم اصل قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ الْفَقْرُ أَزْيَنُ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ الْعِذَارِ عَلَى خَدِّ الْفَرَسِ شرح العذار
لگامست برای تعدیه است العذار بفتح عین بی نقطه و ذال با نقطه و الف و راء بی نقطه آنچه از لگام بر هر دو طرف صورت اسب است بفتح خاء با نقطه و تشدید دال بی نقطه آنچه از رو میان چشم و طرف بینی

یعنی گفت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه بی چیزی آرایش دهنده تر است مؤمن را از عذار بر پهلوی روی اسب [illegible]

حکایت لطیف است حدیث دویست و سوم عن سعید بن المسیب قال سألت علی بن الحسین صلوات الله علیهما عن قول الله عز و جل و لولا ان یکون الناس امة واحدة قال عنی بذلک امة محمد ان یکونوا علی دین واحد کفارا کلهم لجعلنا لمن یکفر بالرحمن لبیوتهم سقفا من فضة و لو فعل الله ذلک بامة محمد لحزن المؤمنون و غمهم ذلک و لم یناکحوهم و لم یوارثوهم شرح در سوره زخرف سه آیت چنین است اول ان یکون الناس امة واحدة لجعلنا لمن یکفر بالرحمن لبیوتهم سقفا من فضة و معارج علیها یظهرون دوم و لبیوتهم ابوابا و سررا علیها یتکئون سوم و زخرفا و ان کل ذلک لما متاع الحیوة الدنیا و الآخرة عند ربک للمتقین [illegible]

[illegible]

در کتاب الحجه

١٨۴

در بعض نسخ لفظ باب باب خاست در این باب دو حدیث اول عن ابی عبدالله علیه السلام انه دخل علیه واحد فقال له اصلحک الله انی رجل منقطع الیکم بمودتی و قد اصابتنی حاجة شدیدة و قد تقربت بذلک الی اهل بیتی و قومی فلم یزدنی بذلک الا بعدا قال فما اتاک الله خیر مما اخذ منک قال جعلت فداک ادع الله لی ان یغنینی عن خلقه قال ان الله قسم رزق من شاء علی یدی من شاء و لکن اسأل الله ان یغنیک عن الحاجة التی تضطرک الی لئام خلقه شرح تعدیه منقطع بالی مبنی بر تضمین معنی متوجه است با در بمودتی برای ملابست است و مشار الیه ذلک مصدر اصابتنی است ضمیر مستتر در فلم یزدنی راجع بمصدر تقربت است بعد استثنای مفرغ و مفعول لم یزدنی است فاء در فما برای تفریع بر انی رجل منقطع الیکم تا آخر است ما موصوله است و عبارت از مضمون منقطع الیکم بمودتی است و مبتدا است آتاک بهمزه و الف و تاء دو نقطه در بالا بصیغه ماضی معلوم باب افعال است خیر مرفوع است و خبر مبتدا است اللئام بکسر لام و همزه و گاهی منقلب بیا میشود و الف جمع لئیم بفتح لام و کسر همزه و سکون یا خسیسان یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که شان این است که داخل شد در او یکی از مردان پس گفت امام را که چاره اورا الله تعالی بدرستی که من مردم گسسته از ائمه دیگر متوجه بسوی شما بدوستی خود و بتحقیق در یافته مرا احتیاجی سخت و بتحقیق نزدیکی کردم با آن حال بسوی اهل بیت خود و خویشان خود پس با ذکر آن نزدیکی برای من بسبب آن حال از جانب ایشان مگر دوری امام گفت پس آن دوستی اهل البیت که داده ترا الله تعالی بهتر است از مال دنیا که واگرفت از تو اند گفت قربانت شوم دعا کن الله تعالی را برای من که بی نیاز کند مرا از مخلوقان او امام گفت بدرستی که الله قسمت کرده رزق هر کرا که خواسته بر دو دست هر که خواسته و لیکن میطلبم از الله تعالی که بی نیاز کند ترا از احتیاجی که بیچاره و ملجا کند ترا بسوی نامردان مخلوقان او که ائمه ضلالت و تابعان ایشان و امثال ایشان باشند دوم حدیث عن ابی عبدالله علیه السلام قال الفقر الموت الاحمر فقلت لابی عبدالله ع الفقر من الدینار و الدرهم فقال لا و لکن من الدین شرح الموت الاحمر مرگ سخت و کشته شدن و اینجا مناسبت یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بی چیزی مرگ مشکلست پس گفتم امام علیه السلام را آیا مراد بی چیزی از زر طلا و زر نقره است پس گفت نه و لیکن مراد بی چیزی از دین جهت باب صد و نهم حدیث و باب ان للقلب اذنین ینفث فیهما الملک و الشیطان شرح این باب بیان این است که دل را دو گوش است که میدمد در آنها فرشته در یکی با مر باعمال خیر و نهی از اعمال شر و شیطان در دیگری با مر باعمال شر و نهی از اعمال خیر در این باب سه حدیث اول حدیث عن ابی عبدالله علیه السلام قال ما من قلب الا و له اذنان علی احدیهما ملک مرشد و علی الاخری شیطان مفتن هذا یامره و هذا یزجره الشیطان یامره بالمعاصی و الملک یزجره عنها و هو قول الله عز و جل عن الیمین و عن الشمال قعید ما یلفظ من قول الا لدیه رقیب عتید شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت نیست هیچ دلی مگر بر حالی که او راست دو گوش بر یکی از آنها فرشته است راهنما و بر دیگری دیو است گمراه کننده این امر میکند او را بخیری و این نهی میکند او را از آن چیز بیان این که مثلا دیو امر میکند او را بمعصیتها و فرشته نهی میکند او را از آنها و آنچه گفته شد مضمون قول الله عز و جل است در سوره ق از جانب راست و از جانب

نشسته است یعنی که از جانب راست و فرشته است و از جانب چپ دیو است میگوید آدمی هیچ سخنی مگر آنکه نزد او پاینده ایست حاضر

بیان شد در حدیث چهاردهم باب صد و هشتم که آن پاینده حافظ الله تعالی است دوم اصل عن أبي عبد الله ع قال إن للقلب

أذنين فإذا هم العبد بذنب قال له روح الإيمان لا تفعل وقال له الشيطان افعل

وإذا كان على بطنها نزع منه روح الإيمان شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که دل آدمی را

دو گوش شنوا است پس چون قصد گناهی کند میگوید او را باعث زندگی ایمان که فرشته ایست که بر گوش راست دل است مکن و میگوید

او را دیو که بر گوش چپ دل است بکن و چون باشد آدمی بر شکم زن زانیه بر طرف کرده میشود از او باعث زندگی ایمان سوم اصل

عن أبي عبد الله عليه السلام قال ما من مؤمن إلا ولقلبه أذنان في جوفه أذن ينفث فيها

الوسواس الخناس وأذن ينفث فيها الملك فيؤيد الله المؤمن بالملك فذلك قوله

تعالى وأيدهم بروح منه شرح اگر فی جوفه برای دفع توهم اراده دو گوش ظاهر است چه آنها نیز در دل میرسد و سواس

بفتح واو اسم مصدر است و استعمال آن بمعنی وسوسه کننده برای مبالغه است و خناس بمعنی آنکه بغایت ترغیب کننده در معصیت است و بکسر واو مصدر

یعنی ترغیب دل در معصیت الخناس بغایت واپس رونده در وقت طاعت یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت

هیچ مؤمنی نیست مگر بر حالی که برای دل او دو گوش شنوا است در درون او گوشی میدمد در آن دیو بغایت وسوسه کننده و بغایت واپس

رونده و گوشی میدمد در آن فرشته پس مدد میکند الله تعالی مؤمن را بتوفیق میل بجانب فرشته بیان این آنکه آنچه مذکور شد مضمون

قول الله تعالی است در سوره مجادله که مدد کرد الله تعالی مؤمنان را بباعث زندگی از جانب او باب صد و دهم اصل باب الروح

الذي أيد به المؤمن شرح این باب بیان باعث زندگی است که مدد کرده شده با او مؤمن و در این باب یک حدیث است اصل عن أبي خديجة قال

دخلت على أبي الحسن صلوات الله عليه فقال لي إن الله تبارك وتعالى أيد المؤمن بروح منه تحضره في كل

وقت يحسن فيه ويتقي وتغيب عنه في كل وقت يذنب فيه ويعتدي فهي معه تهتز

سرورا عند إحسانه وتسيخ في الثرى عند إساءته شرح داخل شدم در مجلس امام موسی کاظم صلوات الله علیه پس

گفت مرا بدرستی که الله تبارک و تعالی مدد کرده مؤمن را بباعث زندگی که از جانب او است و آن فرشته است چنانچه در حدیث آخر

باب سابق مذکور شد حاضر میباشد نزد او در هر وقت که نیکوکاری میکند در آن وقت و پرهیزکاری میکند و غایب میشود از او در هر وقت

~~که نیکوکاری میکند در آن وقت و پرهیزکاری میکند و غایب میشود از او در هر وقت~~ که گناه میکند در آن وقت و تجاوز از حد و در شرع

شرع میکند بی اعراز کبیره پس آن روح با او است حرکت در می آید از خوشحالی نزد نیکوکاری او و فرو میرود در قعر زمین که کنایت

از بدکاری او اصل فتعاهدوا عباد الله نعمه بإصلاحكم أنفسكم تزدادوا يقينا وتربحوا نفيسا ثمينا

رحم الله امرأ هم بخير فعمله أو هم بشر فارتدع ثم قال نحن نؤيد الروح

بالطاعة لله والعمل له شرح التعاهد مصدر باب تفاعل طلب چیزی نزد خاص شدن آن النعمة بفتح نون و سکون عین مهمله

و میم و تاء اسم تنعم بمعنی رفاهیت و مراد اینجا رفاهیت آن فرشته است که خوشحال میشود نزد احسان و تنوین آن برای تعظیم است

یقینا تمیز است نفیسا مفعول به است یعنی پس طلب کنید ای بندگان الله تعالی تنعم عظیم را برای روح بسبب صلاح شما خود تا از گ

روایت است از ابو خدیجه سالم بن مکرم

عنه ع

مساعی و عمل طاعات تا زیاده شود یقین باعتبار اطمینان خاطر بر تصدیق ربوبیت رب العالمین و فایده برید بهشتی را که نفیس گران بها است

گناه الله تعالی مردی را که قصد خیر کرد پس بجا آورد آنرا یا قصد شر کرد پس برگشته شد از آن بعد از آن امام علیه السلام گفت ما مدد میکنیم زیاده

روح را یعنی که او را خوشحال میکنیم بجا آوردن طاعت برای الله تعالی و عمل برای الله تعالی باب صد و یازدهم

اصل باب الذنوب شرح این باب بیان اثر گناهان است و در این باب سی و یک حدیث است اول اصل عن أبي عبد الله عليه السلام قال

كان أبي يقول ما من شيء أفسد للقلب من خطيئة إن القلب ليواقع الخطيئة فما تزال به حتى تغلب عليه فيصير أعلاه

أسفله شرح المواقعة مصدر باب مفاعله نزدیکی کردن و تزال بصیغه غایبه از افعال ناقصه است و اسم آن ضمیر مستتر راجع بخطیئه است

جزئت و ظرف مستقر نقل محذوف است بقدیر ما تزال تقبل به یعنی که همیشه میباشد که توبه کرده آن گناه را نگاه دارد با آن دل پس فرو بردن آن گناه

آن دل را بسوی اشتغال خود و از گناهان یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت پدرم میگفت نیست هیچ چیز تباه کننده تر دل را از

گناهی بیان این آنکه بدرستی که دل هر آینه گاهی مباشر میشود گناه را پس همیشه آن گناه میباید با آن دل تا غالب میشود آن گناه بر دل یعنی

که باعث اصرار بر کبیره میشود پس میگرداند آن دل را زیر و زبر یعنی که باعث تکذیب علامات ربوبیت رب العالمین میشود چنانچه گفته در

~~سوره روم ثم كان عاقبة الذين أساؤوا السوأى أن كذبوا بآيات الله~~ دوم اصل عن أبي عبد الله عليه السلام في قول الله عز وجل فما

أصبرهم على النار فقال ما أصبرهم على فعل ما يعلمون أنه يصيرهم إلى النار شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام در

قول الله تعالی در سوره بقره پس آن جمع که خریداری نمودند گمراهی را بعوض راه نمودن و عذاب را بعوض آمرزش چه چیز غایت صبر دارند

بر آتش دوزخ یعنی که پرسیده شد از معنی این پس گفت مراد این است که بغایت صبر دارند بر چیزی که میدانند که آن میبرد ایشان را

سوی آتش جهنم سوم اصل عن هشام بن سالم عن أبي عبد الله عليه السلام قال أما إنه ليس من عرق يضرب ولا نكبة

ولا صداع ولا مرض إلا بذنب وذلك قول الله عز وجل في كتابه وما أصابكم من مصيبة فبما كسبت أيديكم

ويعفو عن كثير قال ثم قال وما يعفو الله أكثر مما يؤاخذ به شرح این نفی و استثنا در ادب الله جاری است بلکه در

امثال هشام بن سالم از جمله اهل علم است چنانچه بیان میشود در شرح حدیث سوم باب با در ابتدای باب صد و نود و نهم و ایشان

در توضیح ظاهر آیت وما أصابكم من مصيبة تا آخر یعنی روایت است از هشام بن سالم از امام جعفر صادق علیه السلام گفت آگاه باش

بدرستی که شأن این است که نیست در میان آدمیان هیچ رگی که بجهد و نه هیچ اندوهی که بر خورد کسی را و نه هیچ درد سری و نه هیچ بیماری

مگر بسبب گناهی که آنها کفاره آنست و آنچه مذکور شد مضمون قول الله عز وجل است در قرآن در سوره شوری در خطاب بغیر انبیا

الله که و آنچه بر خورد شما را از آفتی پس سبب آن است که بدستهای خود کرده اید و بخشایش در میگذرد الله تعالی از بسیاری

از گناهان شما را وی گفت بعد از آن امام علیه السلام گفت و آنچه بخشایش میکند الله تعالی بیشتر است از آنچه گرفت و گیر میکند بسبب آن

چهارم اصل عن أبي جعفر عليه السلام ما من نكبة تصيب العبد إلا بذنب وما يعفو الله عز وجل عنه أكثر شرح این

ظاهر است از شرح حدیث سابق پنجم اصل كان أمير المؤمنين صلى الله عليه وآله يقول لا تبدين عن واضحة وقد

عملت الأعمال الفاضحة ولا يأمن البيات من عمل السيئات شرح الواضحة صفة دندان و مقصود جمع و ارفع دندانهای پیش

که در وقت خنده ظاهر میشود و قد عملت جمله حالیه است و لا یامن مرفوع و معطوف بر جمله حالیه است پس آن نیز حالیه است و لا نافیه

رستی دو

قال ع

است ویته اند بود و کم ولایا من مجزوم و معطوف بر لا تبیتن باشد و لا ناهیه باشد و نون مکسوره بالتقاء الساکنین باشد البیات بفتح با و تخفیف
یا و دو نقطه در پایین و الف و تا و دو نقطه در بالا اسم تبییت مصدر باب تفعیل است آمدن نزد دشمن در شب برای شبیخون و مانند آن و مراد
اینجا گرفتن منفعت است یعنی امیرالمؤمنین علیه السلام میگفت در خطاب با فرزند آدم که فاسق باشد که کشادند درهای پیش ساخته و حال آنکه
کرد علمای رسوا کننده را و این عیبناک است از گرفتن منفعت کسی که دیدها کرد با کسی ششم اصل عَنْ أَبِي أُسَامَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ سَطَوَاتِ اللَّهِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ قَالَ قُلْتُ وَمَا سَطَوَاتُ اللَّهِ قَالَ الْأَخْذُ عَلَى
الْمَعَاصِي شرح روایت است از ابو اسامه زید شحام از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت که پناه برید به خدای تعالی از
سختگیریهای الله تعالی در شب و روز راوی گفت گفتم و چیست سختگیریهای الله تعالی گفت گرفت و گیر بسبب گناهان اشارت است با آنچه گذشت
در حدیث سوم این باب هفتم اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ الذُّنُوبُ كُلُّهَا شَدِيدَةٌ وَأَشَدُّهَا مَا نَبَتَ عَلَيْهِ اللَّحْمُ وَالدَّمُ
لِأَنَّهُ إِمَّا مَرْحُومٌ وَإِمَّا مُعَذَّبٌ وَالْجَنَّةُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا طَيِّبٌ شرح لانه استدلال است بر دعوی دوم و ضمیر راجع بما نبت است که
مجموع لحم و دم است المرحوم یعنی انداخته شده یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت گناهان همگی مشکل است یعنی که توبه از
آنها که جمع شروط صحت باشد مشکل است و مشکل ترین گناهان گناهی است که روییده باشد بر آن گوشت و خون حرام و ناپاک زیرا که
آن گوشت و خون که ناپاک است یا انداخته میشود از بدن صاحبش پیش از مرگ او بریاضتها و عبادتها و امثال آنها که شرط صحت
توبه از آن قسم گناه است چنانچه در نهج البلاغه مذکور است یا معذب میشود در آخرت و در بهشت داخل میشود و مراد به گوشت یعنی
گوشت و خونی که از حرام حاصل شده باشد هشتم اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُزْوَى عَنْهُ
الرِّزْقُ شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که بنده هر آینه گناه میکند گناهی پس آن گناه دور میکند از او وسعت رزق را
مراد این است که بعضی از افراد کمی رزق باین سبب واقع میشود نهم اصل قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ عَبَدَ
الدِّينَارَ وَالدِّرْهَمَ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ كَمَهَ أَعْمَى مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ نَكَحَ بَهِيمَةً شرح کمه بها بصیغه ماضی معلوم باب علم است
الکمه یعنی گرفتن راهی که معلوم نباشد که بکجا منتهی میشود اعمی منصوبست تقدیرا و حال ضمیر مستتر در کمه است الاعمی کور چشم و مراد اینجا کور
باطن است و فایده ذکر اعمی اشعار این است که مراد بکمه اختیار مذهب جاهلیت با وجود کثرت علامات مذهب حق از شواهد ربوبیت
و محکمات قرآن که هرکه دال است بر وجوب پیروی امام عالم بجمیع احکام و ترک اهل ظن و اختلاف در احکام الهی که چون دعا
… بصیغه ماضی معلوم باب ضرب و منع است النکاح جماع و عقد برای جماع و هر دو اینجا مناسب است و بنا بر اول بهیمه یعنی
ستور است و بنا بر دوم مراد به بهیمه مخالف مذهب شیعه امامیه است چنانچه گذشت در حدیث دوم باب … که
نهی از داد و خود کردن مخالف باشد چنانچه مستفاد میشود از قول الله تعالی در سوره مجادله یوادون من حاد الله و در سوره …
بر اول … و بهیمه یعنی مخالف میتواند بود تا راجع بمعنی دوم شود یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله ملعونست
ملعونست هرکه پرستش کرد زر طلا و زر نقره را یعنی زکوة مفروضه و مانند آن ملعونست ملعونست هرکه اختیار مذهب مجهول کرد با وجود
ظهور علامات مذهب حق ملعونست ملعونست هرکه جماع کرد ستوری را دوم اصل عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ
سَمِعْتُهُ يَقُولُ اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ فَإِنَّ لَهَا طَالِباً يَقُولُ أَحَدُكُمْ أُذْنِبُ وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ

سَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ
أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ شرح الف لام الذنوب برای عهد خارجی است و عبارت است از معصیتهای
امام مفترض الطاعه سین در سنکتب برای استقبال است و آن نقل بمعنی است از سوره یس برای اشارت بانکه این کتابت بعد از احیا
خواهد شد برخلاف وجهی که تابع ذکر الله شده برای رسوایی ایشان پس ضمیر قدموا و آثارهم راجع بالموتی نیست بلکه راجع بضمیر و سواء علیهم انذرتهم
ام لم تنذرهم لا یؤمنون است که مراد الف لام الموتی برای عهد خارجی باشد و عبارت از ایشان باشد و حاصل هر دو یکیست …
است و … مستورات … معقول … احصینا است … و متعلق … است امام مبین عبارت است از ذکر الله که مذکور است در
که انما تنذر من اتبع الذکر موافق آنچه می آید در اول کتاب فضل القرآن که … ذکر الله … است که معصیت آدم را علیه السلام برای جزای آن و فرزندان
یکفر آن را هرچند که کوچک باشد ضمیر انها راجع بمعصیت است و الدین است که عبارت است از نبی و وصی و وعید بر آن معصیت … است
سابقه در رای المصیر چنانکه بیان شد در کتاب الحجه در شرح حدیث … باب صد و هفتم که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی
الولایه است … و از کتاب اختیارات … ظاهر میشود که آن دو نوع است یکی بستانی و دیگری
بری و آن قدر مشترک است میان تخم ترتیزک و تخم … و تخم اسپند ضمیر فتکن و ضمیر بها راجع بمرجع ضمیر انها است که معصیت و الدین است
یعنی روایت است از ابو بصیر از امام محمد باقر علیه السلام راوی گفت شنیدم از او میگفت احتراز کنید از حقیر شمرده شده ها از جمله معصیتهای امام
چه بدرستی که آنها را است باز خواست کننده عظیم که الله تعالی است بیان محقرات آنکه با خود میگوید یکی از شما که معصیت امام میکنم و استغفار
و توبه خواهم کرد بیان طالب اینکه بدرستی که الله عز و جل میگوید در سوره یس که … ما نوشتیم آنچه را که کردند …
باعث شد … دیگران … ایشان … در حیات ایشان و بعد از ممات ایشان و هر کس … شمردیم آن را برای جزا …
سنگلاخ است … و گفت تبارک و تعالی در سوره لقمان بدرستی که معصیت نبی و وصی اگر باشد هم وزن دانه از خردل پس باشد در سنگی سخت …
یا در آسمانها یا در زمین می آورد آن را الله تعالی در روز حساب بدرستی که الله تعالی صاحب لطف بنبی و وصی است خبردار هر چیز است یازدهم
اصل عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الذَّنْبَ يَحْرِمُ الْعَبْدَ الرِّزْقَ شرح یحرم بصیغه مضارع معلوم باب
ضرب و علم است و مضمون این موافق حدیث هشتم است دوازدهم اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ
فَيُدْرَأُ عَنْهُ الرِّزْقُ وَتَلَا هَذِهِ الْآيَةَ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ وَلَا يَسْتَثْنُونَ فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ
وَهُمْ نَائِمُونَ شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که مرد هر آینه گناه میکند نوعی از گناه پس منع کرده میشود از او
وسعت رزق و خواند این آیت را از سوره ن وقتی که قسم خوردند که هر آینه میچینند خرما را هر جایی که داخل صبح باشند …
نشوند از … ایشان … باغ خود هر جایی که قسم خوردند که استثنا نمیکردند یعنی که ان شاء الله نمیگفتند پس احاطه کرد بر آن …
احاطه کننده از جانب صاحب کل اختیار تو بر جایی که ایشان خوابیدگان بودند منقولست که آن باغ در یمن بود در دهی که آن را …
نامند میان آن و صنعا دو از ده میل است و آن باغ از مردی بود که از حاصل آن قدر کفایت خود و عیال خود … نگاه میداشت و باقی
تصدق میکرد و چون از دنیا رحلت کرد فرزندانش گفتند … آنچه پدر ما میکرد و پس این قصد کردند و آن باغ سوخت بالکلیه سیزدهم
اصل سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِذَا أَذْنَبَ الرَّجُلُ خَرَجَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ فَإِنْ تَابَ انْمَحَتْ وَإِنْ زَادَ

زادت حتی تغلب علی قلبه فلا یفلح بعدها ابداً شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت چون گناه میکند مرد بیرون می آید در دل او نقطهٔ سیاه پس چون توبه کند محو میشود آن نقطه و اگر زیاده کند گناه را زیاده میشود آن نقطه تا غالب شود بر دل او پس طلب خیر نرسد بعد از آن نقطهٔ غالب شده هرگز یعنی که از بهشت محروم شده داخل جهنم میشود چهاردهم اصل عن ابی جعفر علیه السلم قال ان العبد یسأل الله الحاجة فیکون من شأنه قضاؤها الی اجل قریب او الی وقت بطیء فیذنب العبد ذنباً فیقول الله تبارک و تعالی للملک لا تقض حاجته و احرمه ایاها فانه تعرض لسخطی و استوجب الحرمان منی شرح ضمیر شأنه راجع بعبد سایل است یا راجع بحیث یا راجع با الله تعالی است و حاصل حدیث مراد این است که تا بت براورد حاجت و اراده کرده آن طلب را کفایت کند و آن را فاسد نسازد و برآورده میشود یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلم گفت بدرستی که گاهی بنده میطلبد از الله تعالی حاجتی را پس باشد از شأن آن طلب برآوردن الله تعالی آن حاجت را تا وقتی نزدیک یا تا وقتی دیر پس گناه میکند آن بنده نوعی از گناه پس میگوید الله تبارک و تعالی فرشته را که موکل بر آن بنده است برای برآوردن بعض حاجات او که برمیاور حاجت او را و محروم کن او را از آن حاجت چه بدرستی که او خود را قابل غضب من کرده و مستحق محروم شدن از عطای من شده پانزدهم اصل عن ابی حمزة عن ابی جعفر علیه السلم قال سمعته یقول انه ما من سنة اقل مطراً من سنة و لکن الله یضعه حیث یشاء ان الله عز و جل اذا عمل قوم بالمعاصی صرف عنهم ما کان قدر لهم من المطر فی تلک السنة الی غیرهم و الی الفیافی و البحار و الجبال شرح الفیافی بفتح فاء و یاء دو نقطه در پایین و الف و فاء مکسوره و یاء مخففه جمع فیفا بفتح فاء و سکون یاء و الف ممدوده و گاهی مقصوره نیز میباشد بیابان بی آب یعنی روایت از ابو حمزه از امام محمد باقر علیه السلم راوی گفت شنیدم از او میگفت که هیچ سالی کم باران تر از سالی دیگر نیست لیکن الله تعالی میبارانند باران را در جایی که میخواهد بیان این آنکه بدرستی که الله عز و جل چون عمل کنند جمعی بمعصیتها میگرداند از ایشان آنچه را که بر تقدیر عدم عصیان ایشان برای ایشان مقرر کرده بود از باران در آن سال میگرداند سوی غیر ایشان الا آن غیر مطیعان مستحقان آن باران شوند و سوی بیابانها و دریاها و کوهها اگر ایشان نیز مطیعان مستحقان نباشند شانزدهم اصل ان الله لیعذب الجعل فی جحرها بحبس المطر عن الارض التی هی بمحلتها بخطایا من بحضرتها و قد جعل الله لها السبیل فی مسلک سوی محلة اهل المعاصی قال ثم قال ابو جعفر علیه السلم فاعتبروا یا اولی الابصار شرح الجعل بضم جیم و فتح عین حیوانکی سیاه که معروف است نسبت عذاب بآن بر سبیل استعاره است چه آن مکلف نیست بحسب مشهور پس مراد عذاب صنفی است از بنی آدم که قدرت بر انتقال از جای اهل معاصی بجایی دیگر ندارند و شاید که بر سبیل حقیقت باشد چه حیوانات را علوم میباشد و شاید که بعضی تکلیفات متعلق بایشان نیز شود و مثل هدهد که در زمان سلیمان عالم بود و تکلیف بردن مکتوب بشهر سبا تعلق با او گرفت و جحر بضم جیم و سکون حاء بی نقطه در آخر نقطه است بمعنی سوراخ مضارع معلوم باب ضرب و حبس المطر است یا جار و مجرور و مصدر باب ضرب و جر المطر المحل و المحلة بفتح میم و فتح و کسر حاء بی نقطه و تشدید لام منزل و ما و ای کسی از جماعتی پس اضافه در محلتها از قبیل اضافه جزء بکل است و قد جعل حال است و عامل آن لیعذب است یا یعذب است و بر هر تقدیر افاده این میکند که اگر آن جعل راه فرو میر باشد عذاب حبس مطر از اهل معاصی نیز دفع میشود ببرکت او یعنی و بدرستی که الله تعالی هر آینه گاهی عذاب میکند جعل را بوسیله خشکی و بسوختن بهان این آنکه نگاه میدارد باران را از زمینی که آن جعل در منزل آن زمین است بسبب

معصیتهای جمعی که نزد او بند بر جای که گرداینده است الله تعالی برای آن جعل راه معاشی در غیر جای مسلک اهل معاصی راوی گفت بعد از آن گفت امام علیه السلم پس عبرت گیرید ای صاحبان بصیرتها یعنی که هرگاه مثل جعل معذب شود برای عدم مفارقت اهل معاصی در وقت قدرت بر مفارقت پس دیگران بطریق اولی معذب میشوند شانزدهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان الرجل یذنب الذنب فیحرم صلوة اللیل و ان العمل السیء اسرع فی صاحبه من السکین فی اللحم شرح الذنب منصوب و مفعول مطلق است والف لام برای عهد ذهنی است پس در حکم نکره است یعنی نوعی از انواع گناه یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که مرد گاهی گناه میکند نوعی از گناه پس محروم میشود از نماز شب بسبب بی توفیقی و بدرستی که عمل بد تندتر اثر میکند در صاحبش از کارد در گوشت هفدهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال من هم بسیئة فلا یعملها فانه ربما عمل العبد السیئة فیراه الرب تبارک و تعالی فیقول و عزتی و جلالی لا اغفر لک بعد ذلک ابداً شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت هر که قصد کند گناهی را پس باید که عمل نکند آن را چه بدرستی که بسا که عمل آورد بنده گناه را پس ازجانب او را صاحب کل اختیار تبارک و تعالی یعنی که داند که او از باب سهل شمردن گناه و مانند آن آن را کرده پس گوید قسم بعزت و بزرگی محروم کرد ... آمرزم ترا بعد از آن گناه هرگز یعنی که توفیق توبه نمیدهم هجدهم اصل عن ابی الحسن علیه السلم قال حق علی الله ان لا یعصی فی دار الا اضحاها للشمس حتی تطهرها شرح روایت از امام موسی کاظم علیه السلم گفت لازم است بر الله تعالی اینکه عصیان کرده نشود در سرایی که اینکه ظاهر و هویدا کند آن سرا را برای آفتاب بویران کردن آن سرا تا آفتاب پاکیزه کند آن سرا را از نجاست معنوی نوزدهم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله ان العبد لیحبس علی ذنب من ذنوبه مائة عام و انه لینظر الی ازواجه فی الجنة یتنعمن شرح رسول الله صلی الله علیه و آله بدرستی که بنده هر آینه محبوس میشود در آفات یعنی که جهت دخول بهشت نمی یابد بر بعض گناهان خود صد سال و بدرستی که او هر آینه نظر میکند سوی زنانی که جهت او بید از حور و مانند آنها ایشان در بهشت که تنعم میکنند و حسرت میخورد بیستم اصل عن ابی جعفر علیه السلم قال ما من عبد الا و فی قلبه نکتة بیضاء فاذا اذنب ذنباً خرج فی النکتة نکتة سوداء فان تاب ذهب ذلک السواد و ان تمادی فی الذنوب زاد ذلک السواد حتی یغطی البیاض فاذا غطی البیاض لم یرجع صاحبه الی خیر ابداً و هو قول الله عز و جل کلا بل ران علی قلوبهم ما کانوا یکسبون شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلم گفت هیچ بنده نیست که در جانب که در دل او نقطهٔ سفید هست چون گناه کرد در حدیث ثابت وهم که رحمتی سبقت غضبی پس چون گناه کرد آن بنده نوعی از گناه بیرون می آید در آن نقطه نقطهٔ سیاه پس اگر توبه کند میرود آن سیاهی و اگر استمرار نماید در گناهان زیاده میشود آن سیاهی تا پوشاند سفید را پس چون پوشانید سفید را برنگردد صاحب آن دل یعنی صاحب آن سیاهی سوی خوبی هرگز یعنی که توفیق کردن عمل خوب نمی یابد و آنچه ذکور شد مضمون قول الله تعالی است در سوره مطففین که نه چنین است بلکه غالب شده و چرکن کردن بر دلهای جمعی که آیات مرا افسانهای گذشتگان شمردند آنچه بودند که میکردند از گناهان و بجهت که ازکش بی یکباره اصلاً بیست و یکم اصل قال امیر المؤمنین علیه السلم لا تبدین عن واضحة و قد عملت الاعمال الفاضحة و لا تأمن البیات و قد عملت السیئات شرح مضمون این موافق حدیث پنجم است بیست و دوم اصل عن ابی عمرو المدائنی عن ابی عبد الله علیه السلم قال سمعته یقول کان ابی علیه السلم یقول ان الله قضی قضاء حتماً الا ینعم علی العبد بنعمة فیسلبها ایاه حتی یحدث العبد ذنباً یستحق بذلک النقمة شرح قضاء حتما اشارتست بآیت سوره رعد ان الله لا یغیر ما بقوم حتی

بغیر داده باشیم و مضمون آن در سوره انفال از جمله محکمات است چنانکه مذکور است در کتاب الروضه و در خطبه امیر المؤمنین علیه السلام که در ذیل
حدیث علی بن الحسین علیه السلام مع یزید لعنه الله است لا تهم مرفوع و استیناف بیانی است یا بتقدیر ان [illegible] و اهمال آنست یا منصوب است بتقدیر
ان و اعمال آن فیسلبها بصیغه مضارع باب افعال عطف بر نعیم است نه بر [illegible] ذلک مصدر [illegible] است و [illegible] است و حاصل
کی است حتی برای استثنا است النقم بفتح نون و کسر قاف و کسر نون و سکون قاف عذاب و آن منصوب و مفعول ثانی است یعنی روایت از
ابو عمرو مداینی از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او میگفت که پدرم میگفت بدرستی که الله تعالی حکم کرده حکمی لازم ببیان اینکه نمیکند [illegible]
کند بر بنده یعنی پس نمیگیرد آن نعمت را از آن بنده مگر آنکه تازه کند آن بنده گناهی را که مستحق شود بسبب آن تازه کردن آن عذاب را که فقد نعمت را
حدیث بیست و سوم اصل سأل رجل ابا عبد الله علیه السلام عن قول الله عز و جل فقالوا ربنا باعد بين اسفارنا وظلموا انفسهم الاية
فقال هؤلاء قوم كانت لهم قرى متصلة ينظر بعضهم الى بعض وانهار جارية واموال ظاهرة فكفروا نعم الله عز وجل وغيروا ما
بانفسهم من عافية الله فغير الله ما بهم من نعمة وان الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا ما بانفسهم شرح این مذکور است در آخر کتاب الروضه با
اندک تغییری در متن و سند از آنجمله اینکه ابا جعفر بجای ابا عبد الله است چون رجل از مخالفان بوده و مخالفان [illegible] اسناد [illegible]
[illegible] امام علیه السلام عدول کرده از تفسیر این آیت و اکتفا ببیان احوال مرجع ضمیر فقالوا کرده ببیان اینکه قوم سبا [illegible] بعض
ایشان [illegible] امام محمد باقر علیه السلام و ابن عباس [illegible] یعقوب [illegible]
[illegible] چنانکه مذکور است در مجمع البیان دو آیت در سوره سبا چنین است اول لقد كان لسبإ في مسكنهم آية جنتان عن يمين وشمال كلوا من
رزق ربكم واشكروا له بلدة طيبة ورب غفور دوم فأعرضوا فأرسلنا عليهم سيل العرم وبدلناهم بجنتيهم جنتين ذواتي أكل خمط وأثل وشيء من سدر قليل سوم ذلك
جزيناهم بما كفروا وهل نجازي الا الكفور و متصل باینها دو آیت چنین است اول وجعلنا بينهم وبين القرى التي باركنا فيها قرى ظاهرة وقدرنا فيها السير سيروا فيها
ليالي واياما آمنين دوم فقالوا ربنا باعد بين اسفارنا وظلموا انفسهم فجعلناهم احاديث ومزقناهم كل ممزق ان في ذلك لآيات لكل صبار شكور و تفسیر این
دو آیت مستفاد میشود از آنچه مذکور است در کتاب الروضه [illegible] القرى التي باركنا فيها [illegible]
یعنی تفسیق است و قبیله سبا دو گناه کردند و بهر گناهی سزایی یافتند اول ترک شکر نعمت و سزای آن ارسال سیل العرم و تبدیل بود و آنها مذکور است
در آیت سابقه دوم [illegible] راه آن قرای ظاهره است یعنی [illegible] و سزای آن
جعلهم احادیث و تمزیق بوده و آنها مذکور است در دو آیت لاحقه [illegible] در کتاب الروضه در حدیث اول
باب دوم [illegible] قری متصله ینظر بعضهم الی بعض این است که دهات قبیله سبا نزدیک بیکدیگر بوده و مجموع آنها بشکل [illegible] دایره بوده و در اینکه
دو طرف آن معلوم نبوده نظیر کالحلقة المفرغة لا یدری این طرفاها و از کثرت انهار و اشجار [illegible] بوده [illegible]
دایره [illegible] و بجهت دیگر [illegible] و شمال ایشان در نظر ایشان می آمد یعنی پرسید مردی امام
جعفر صادق علیه السلام را از قول الله عز و جل در سوره سبا که گفتند قبیله سبا ای صاحب کل خیر [illegible] دوری
میان سفرهای ما و ظلم کردند خود شان را پس امام گفت این جماعت سبا جمعی اند که بوده [illegible] دهها [illegible]
هم [illegible] مجاورت اینکه نظر میکردند بعض اهل دهها سوی بعضی دیگر که در ده مجاور آن بوده
یعنی که مراد باتصال بودن دوری بقدر مد نظر و تیز صورت است و بود ایشان را نهرهای

روان بسیار و بود ایشان را مالهای بسیار یعنی شتران و گوسفندان و گاوان که بیکجا میرفتند پس قدر ناشناسی کردند نعمتهای الله عز و جل
و باعث تغییر شدند آنچه را که با ایشان بود از فراخی که الله تعالی بایشان عطا کرده بود پس تغییر داد الله تعالی آنچه را که با ایشان بود از نعمتهای
خود و بدرستی که الله تعالی تغییر نمیدهد [illegible] را که با جمعی باشد تا آنکه ایشان باعث شوند تغییر آنچه را که با ایشانست اشارت بآیت سوره
رعد مضمون آیت سوره انفالست اصل فارسل الله عليهم سيل العرم فغرق قراهم وخرب ديارهم وذهب
باموالهم وابدلهم مكان جناتهم جنتين ذواتي اكل خمط واثل وشيء من سدر قليل
ثم قال ذلك جزيناهم بما كفروا وهل نجازي الا الكفور شرح العرم بفتح عین مهمله و کسر راء مهمله بندی که
درمیان دو کوه میبندند تا آب سیل را جمع کنند و بتدریج صرف شود غرّق بصیغه ماضی معلوم باب تفعیل الاكل بضم همزه و ضم
کاف خوردنی الخمط بفتح خاء [illegible] بلفظ میوه که از نوعی از درخت مسواک حاصل میشود والاثل بفتح همزه و سکون ثاء سه نقطه میوه که از
نوعی از درخت گز حاصل میشود یعنی پس روان کرد الله تعالی بر جماعت سبا سیل سد با خراب کردن آن سد پس غرق کرد دهها ایشان را
و خراب کرد خانهای ایشان را و برد شتران و گوسفندان و گاوان ایشان را و عوض داد بجای باغهای ایشان دو باغ یعنی که آن
اتصال بهم را برطرف شد و دوری در سفرهای ایشان بهم رسید [illegible] که در مجموع مکان سبا دو ده بهم رسید که صاحبان خوردنی
بودند آن خوردنی میوه مسواک بوده و میوه گز بوده و چیزی از میوه سدر بود که کم بود یعنی که خمط و اثل بیشتر از سدر بود و بعد از آن
گفت الله تعالی در آیتی دیگر در سوره سبا آن جزا دادیم بایشان بسبب کفران نعمت ایشان و آیا جزا میدهیم مگر جماعت قدر ناشناس
نعمت را حدیث بیست و چهارم اصل سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول ما انعم الله على عبد بنعمة فسلبها اياه
حتى يذنب ذنبا يستحق بذلك السلب شرح این ظاهر است از شرح حدیث دوم حدیث بیست و پنجم اصل سمعت ابا عبد الله عليه السلام
يقول ان الله عز وجل بعث نبيا من انبيائه الى قومه واوحى اليه ان قل لقومك انه
ليس من اهل قرية ولا اناس كانوا على طاعتي فاصابهم فيها سراء فتحولوا عما احب
الى ما اكره الا تحولت لهم عما يحبون الى ما يكرهون وليس من اهل قرية ولا اهل بيت
كانوا على معصيتي فاصابهم فيها ضراء فتحولوا عما اكره الى ما احب الا تحولت لهم عما يكرهون الى
شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت که بدرستی که الله عز و جل فرستاد پیغمبری از پیغمبران را سوی جماعت او که
امت او بودند و وحی کرد سوی او که بگو جماعت خود را بدرستی که شان این است که نیست هیچ جمعی شامل شهر و ده و جمعی که در صحرا ساکن باشند
و نه هیچ اهل خانواده که بوده باشند بر طاعت من پس رسیده باشد ایشان را در آن طاعت حالت خوشحالی پس منتقل شده باشند
از آنچه میخواهم سوی آنچه نمیخواهم مگر آنکه من نیز منتقل شدم برای ایشان از آنچه میخواهند سوی آنچه نمیخواهند و نه هیچ اهل جمعی و نه اهل
خانواده که بوده باشند بر نافرمانی من پس رسیده باشد ایشان را در آن حالت بدحالی پس منتقل شده باشند از آنچه
نمیخواهم سوی آنچه میخواهم مگر آنکه من نیز منتقل شدم از آنچه نمیخواهند سوی آنچه میخواهند اصل وقل لهم ان رحمتي سبقت
غضبي فلا تقنطوا من رحمتي فانه لا يتعاظم عندي ذنب اغفره وقل لهم لا يتعرضوا معاندين
لسخطي ولا يستخفوا باوليائي فان لي سطوات عند غضبي لا يقوم لها شيء من خلقي

عن الهيثم بن واقد الجزري قال

ما يحبون

روایت از هیثم بفتح ها و سکون یا دو نقطه در پایین و فتح ثاء سه نقطه ابن واقد بکسر قاف و دال [illegible] جزری بفتح جیم و فتح زای با نقطه و کسر رای [illegible]

شرح سابق بودن رحمت بر غضب شامل چند وجه است اول اینکه بعثت چشم و گوش و مانند آنها سابق است بر تکلیف و غضب بعد از تکلیف
می‌باشد دوم اینکه اثر رحمت آسان‌تر و سهل‌تر است از اثر غضب چنانچه گفته‌اند در تفسیر آیت سوره البقره لها ما کسبت و علیها ما اکتسبت
و چنانچه بعض عبادات سهل کفاره گناهان فاعلش می‌شود و مثوبات فاعلش می‌شود مثل آنچه می‌آید در کتاب فضل القرآن در حدیث یازدهم
باب سیزدهم که باب فضل القرآن است سیوم اینکه امام رحمت و هدایت او پیشی گرفته بر امام غضب و ضلالت باعتبار کمال اوضح
برهان حقیت اول و بطلان دوم از شواهد ربوبیت و محکمات کتب الهی که در آنها امر به پیروی علم و نهی از پیروی ظن صریح شده
چنانچه گفته در سوره مائده و من یتول الله و رسوله و الذین آمنوا فان حزب الله هم الغالبون و باعتبار اینکه هیچ امامی که باطل
دعوی امامت نکرده و نخواهد کرد مگر وقتی که پیش از آن وقت و در آن وقت امام حق باشد چنانچه آدم علیه السلام و اوصیای او پیش
از دعوی اول و قابیل امامت را بود و نه هر یک از لا تتعرضوا و لا تستخفوا الصیغه خطاب و صیغه غیبت می‌تواند بود و بنا بر اول آیا
و بنا بر دوم نافیات الا و لیا رجوع و الی امامان یعنی و بگو ایشان را در راستی که رحمت من پیش از غضب من شده پس نا امید نشوند
از رحمت من چه در راستی که بزرگ نمی‌نماید نزد من گناهی که آمرزم آن را به توبه و بگو ایشان را که خود را قابل نارضایی من بکنید بر جائی که
صاحبان عناد نباشید و کبیره ندانسته با اصرار کنید و سبکی بکنید با امامانی که من تعیین کرده‌ام چه در راستی که مرا تحکم است بر جائی
هست نزد اراده و عذاب من که تاب نمی‌آورد آنها را چیزی از مخلوقان من بیست و هشتم اصل عن الرضا علیه السلام قال اوحی
الله عز و جل الی نبی من الانبیاء اذا اطعت رضیت و اذا رضیت بارکت و لیس لبرکتی نهایة
و اذا عصیت غضبت و اذا غضبت لعنت و لعنتی تبلغ السابع من الوری شرح تبلغ به باء یک نقطه و ضم باء
نقطه به صیغه مضارع معلوم باب تفعیل یا افعال است السابع منصوب مفعول دوم تبلغ است و مفعول اول محذوف است من برای بعض است
الوری بفتح واو و سکون را بی نقطه و یا او نوحه شدن آتش یعنی روایت از امام رضا علیه السلام گفت وحی کرد الله عز و جل سوی
پیغمبری از پیغمبران که چون اطاعت کرده شوم راضی می‌شوم و چون راضی شوم نفع می‌رسانم و نیست برای نفع من آخری و در مدت
در شدت اشارت است بجلود اهل بهشت و با آنکه هر آرزوی که کنند حاصل می‌شود و چون عصیان کرده شوم اراده عذاب می‌کنم و چون
عذاب کنم او را از رحمت خود دور می‌کنم و دور کردن من از رحمت خود می‌رساند ملعون را سیوم از جمله مراتب او و حکایت که در طبقه هفتم
جهنم است بیست و نهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام انه قال ان احدکم لیکثر به الخوف من السلطان
و ما ذلک الا بالذنوب فتوقوها ما استطعتم و لا تمادوا فیها شرح روایت از امام جعفر صادق
علیه السلام که او گفت به راستی که یکی از شما هر آینه بسیار می‌شود با او ترس از پادشاه جابر و نیست آن بسیاری ترس به سبب کمی آن
اشارت است بانچه می‌آید در حدیث سی ام این باب که چاره بخود را از گناهان چنانکه توانسته باشید و مبالغه مکنید در گناهان اگر شما
شده باشد سی ام اصل قال امیر المؤمنین علیه السلام لا وجع اوجع للقلوب من الذنوب و لا خوف
اشد من الموت و کفی بما سلف تفکرا و کفی بالموت واعظا شرح من الموت به تقدیر من خوف الموت است یا لا خوف به معنی لا مخوف است
در باب در بالموت زیاده است تفکرا تمیز از نسبت است و برای متعلق سلف است و اعظا تمیز از نسبت است بتفکر برای
الموت است نه برای متعلق آن یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلام نیست دردی درد آورنده تر دلها را از گناهان و نیست ترسی بود با
نظر شده فارسی

اعلم احتراز است از عفو ظاهر و مراد آنچه ... در حدیث ... بهم و ...

بالموت واعظا
ظاهر ...

کمترند

سخت تر از ترس مرگ زیرا که بعد از آن عذاب دائم می‌باشد به سبب گناهان چنانچه ثواب دائم می‌باشد به سبب طاعات و کافی است
برای پند گرفتن یا احتراز از گناهان تفکر و تامل در آنچه گذشته از احوال خود و احوال دیگران مثل تفکر در اینکه از لذت معاصی و مشقت
طاعات اثری نمانده و احوال حیات مستعار دنیا عجایب بی اعتبار است و کافی است از جمله آنچه گذشته مرگ باعتبار اینکه
پند دهنده باشد مراد این است که اگر کسی در هیچ چیز از آنچه گذشته فکر نکند غیر مرگ همان بس است برای پند گرفتن چه زبان
فصیح و بیان صریح پند می‌دهد و می‌گوید که خبر دار از خود باش که از بزرگان و کوچکان اهل معاصی و طاعات جمعی کثیر از پدران
و مادران و همسایگان و مانند ایشان رفتند و در گرو عملهای خود مانده اند در قبرها و منتظر اند تا چه بر سر ایشان آید در روز قیامت
بیست و نهم اصل سمعت الرضا علیه السلام یقول کلما احدث العباد من الذنوب ما لم یکونوا یعملون احدث الله لهم
من البلاء ما لم یکونوا یعرفون شرح شنیدم از امام رضا علیه السلام می‌گفت هر بار که تازه کنند بندگان از جمله گناهان چیزی را
که پیش‌تر نکرده باشند مثل بدعتها در دین تازه می‌کند الله تعالی برای ایشان از جمله آفت مثل ظلم ظالمان چیزی را که پیش‌تر نشناخته باشند آن
نوع آفت و ظلم را سی ام اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال یقول الله عز و جل اذا عصانی من عرفنی سلطت علیه من
لا یعرفنی شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که می‌گوید الله عز و جل در حدیث قدسی چون عصیان کند مرا کسی که شناخته
مرا یعنی که اقرار بر ربوبیت من دارد و از شیعه امامیه است مسلط می‌کنم بر او کسی را که نمی‌شناسد مرا مثل خلفای بنی امیه و بنی العباس سی
و یکم اصل عن ابی الحسن علیه السلام قال ان لله عز و جل فی کل یوم و لیلة منادیا ینادی مهلا مهلا عباد الله
عن معاصی الله فلولا بهائم رتع و صبیة رضع و شیوخ رکع لصب علیکم العذاب صبا ترضون به رضا شرح مهلا بفتح
میم و سکون ها و تنوین اسم فعل است یعنی دست کوتاه کنید عباد منصوب بحرف ندای محذوف است ... حاصل
هر دو کمیت رتع بضم را بی نقطه و تشدید تا ... منقطع راتع است و بر قیاس است رضع ... الصبیة
بی نقطه و سکون ها ... مخاطب مجهول ...
آب نعمت است یعنی روایت از امام رضا علیه السلام گفت به راستی که برای الله عز و جل است در هر روز و شبی منادی از فرشتگان که ندا
می‌کند که دست کوتاه کنید ای بندگان الله تعالی از مخالفتهای الله تعالی بیان این آنکه اگر نبود ستوران چرندگان و اطفال
شیرخوارگان و پیران خمیدگان هر آینه ریخته می‌شد بر شما عذاب نوعی ریختن که کوفته شوید به آن نوعی عظیم از کوفته شدن باب سی و دوم
اصل باب الکبائر شرح این باب بیان گناهان بزرگ است و بیان آنچه متعلق به آنها است مثل اینکه اصرار بر یکی از آنها با ایمان جمع نمی‌شود و در این
باب بیست و سه حدیث است اگر حدیث چهاردهم را دو حدیث حساب کنیم اول اصل عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز
و جل ان تجتنبوا کبائر ما تنهون عنه نکفر عنکم سیئاتکم و ندخلکم مدخلا کریما قال الکبائر التی اوجب الله
عز و جل علیها النار شرح مدخل اسم مکان باب افعال و مصدر میمی باب افعال می‌تواند بود الکبائر مرفوع می‌تواند بود به خبریت مبتدای
محذوف به تقدیر المراد الکبائر و منصوب می‌تواند بود به حکایت و بر هر تقدیر التی صفت الکبائر است و مراد به ایجاب ایجاب بر جمع
تقادیر است و اخافه و این می‌کند که کبائر ده اطلاق وارد شده اول گناهانی که وعید جهنم متعلق به آنها گرفته در بعض صور آنها خواه تعلق
بباقی صور نیز گرفته باشد مثل شرک و خواه نه مثل اصل زنا که متعلق بصورت اصرار بر آنست به قرینه آنچه می‌آید در شرح حدیث یازدهم

وعید م

این باب که علامت اصحاب الشمال در سوره واقعه هست و کانوا یصرون علی الحنث العظیم دوم گناهانی که وعید جهنم متعلق بآنها گرفته در جمیع
صور آنها مثل شرک و مثل اصرار بر زنا چه وعید متعلق بمجموع صور اصرار است و مراد بکبائر درین آیت معنی دوم است پس مراد از ذکر شرک
خواه مکفر اصرار بر کبائر بمعنی اول و خواه مکفر ارتکاب صغیره بعنوان اباء و استکبار چنانچه می آید در حدیث دوم باب صد و شصت و پنجم
گفت و اوعد گفت برای افاده حصر اهل شرک و اهل اصرار بر کبائر در نار و مشیة الله بود که الکبائر مرفوع و مبتدا باشد الّتی
خبر باشد و مراد بایجاب ایجاب فی الجملة باشد و مقصود تعریف کبائر بمعنی اول باشد و بنا بر این تکفیر بمعنی عدم مؤاخذه در دنیا است چنانچه
گفته در سوره شوری و ما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم و یعفو عن کثیر حینی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام در قول الله عزّ و جلّ
در سوره نساء اگر اجتناب کنید از بزرگهای آنچه نهی کرده میشوید از آن میپوشانیم و بر طرف میکنیم از شما اثر اعمال بد شما را که غیر آن کبائر
است و داخل میکنیم شما را در محل داخل کردنی که گرامی است مراد بهشت است امام گفت که گناهان بزرگی است که لازم کرده الله عزّ و جلّ
بنا بر آنها آتش جهنم را برای فاعل آنها اگر بی توبه میرد دوم اصل من ابن محبوب قال کتب معی بعض اصحابنا الی ابی الحسن علیه
السلام یسأله عن الکبائر کم هی و ما هی فکتب الکبائر من اجتنب ما وعد الله علیه النار کفر عنه سیئاته اذا کان
مؤمنا و السبع الموجبات قتل النفس الحرام و عقوق الوالدین و اکل الربا و التعرب بعد الهجرة و قذف المحصنة
و اکل مال الیتیم و الفرار من الزحف شرح لایق در ترتیب سؤال این بود که ما پیش از کم می باشد و لهذا امام جواب را
بعکس ترتیب سؤال نوشته الکبائر مرفوع و خبر مبتدای محذوف است و مضاف نیز محذوف است بتقدیر هذا بیان حقیقة الکبائر و مقصود
از این تا مؤمنا جواب سؤال دوم است و مقصود از باقی جواب سؤال اول است من اجتنب مبتدا است کفر عنه خبر مبتدا است
و مقصود بیان حقیقت کبائر است در ضمن تفسیر آیتی که در حدیث سابق گذشت الوعد توعید و داوین و گاهی در مقصد تو بیز مستعمل میشود
و بنا بر اول اشارت بخلود در جهنم است چه دلالت میکند بر اینکه مزید قباحت مرتکب آن او بجای توعید آتش جهنم است نهی نامذکوره
انتقای که مذکور شد در شرح حدیث سابق در ایجاب جاری است در اینجا در وعد کفر بصیغه معلوم مستقبل است و ضمیر مستتر راجع بآن
تعالی است و سیئاته منصوب و مفعول کفر است نصب آن بکسره است یا کفر بصیغه مجهول است و سیئاته مرفوع و نائب فاعل است
اذا کان مؤمنا اشارت است باینکه مراد بکبائر اینجا امور دو جهت است پس شامل ترک نماز [illegible] و تکفیر سیئات چنانچه گذشت
با جتناب از جوانب های بزرگ مشروط است بایمان بواجبهای بزرگ مثل ولایت و نماز و روزه که ارکان ایمان است و مشیة الله بود
که اشارت باشد بآنچه می آید در حدیث دوم باب صد و شصت و پنجم که کفر دو قسم است یکی کبیره بعنوان اصرار و دیگری صغیره بعنوان
اباء و استکبار الموجبات بکسر جیم معصیتهائی که غالب با اصرار میباشد و توفیق توبه از آنها نمیباشد تا درست پس گویا که لازم دارد
جهنم را التعرب بعین مهمله و راء مهمله و با یکنقطه مصدر باب تفعّل زیستن در میان بادیه نشینان که اینها اعراب بیابان باشند
و مذکور شده در دو آیت سوره توبه اول الاعراب اشد کفرا و نفاقا و اجدر ان لا یعلموا حدود ما انزل الله علی رسوله دوم و من الاعراب
من یؤمن بالله و الیوم الآخر بعد الهجرة بکسر ها و سکون جیم مصدر [illegible] منصوب و نائب ظرف زمان است یا مفعول له است
بخلاف آنچه می آید در کتاب النکاح در حدیث پنجم باب نود و دوم که باب انه لا رضاع بعد فطام است که ولا تعرب بعد هجرة زیرا
که آن بفتح ها و مضروب بظرفیت است پس منافات نیست میان ظاهر این دو حدیث الهجرة بکسر و ضم ها و سکون جیم اسم مصدر

باب

باب سفر طلب علم یعنی خروج از وطن بسوی اهل علم برای تفقه در دین مراد هست که یکی از کبائر است زیستن میان اعراب در وقت قدرت بر هجرت بسوی از
روی دوری از هجرت یعنی که نه خود رفته باشد بسوی اهل علم برای تفقه در دین و نه طایفه از فرقه او رفته باشند برای تفقه در دین
و رجوع کرده باشند موافق آیت سوره توبه و ما کان المؤمنون لینفروا کافة فلولا نفر من کل فرقة منهم طائفة لیتفقهوا فی الدین و لینذروا
قومهم اذا رجعوا الیهم لعلهم یحذرون و بالجمله شیخ ابی جعفر این حدیث را بجا خبر بعد تعرب با خوانده و ابن اثیر در نهایه گفته که فیه ثلث من الکبائر
منها التعرب بعد الهجرة و هو ان یعود الی البادیة و یقیم مع الاعراب بعد ان کان مهاجرا و کان من رجع بعد الهجرة الی موضعه من غیر عذر یعدونه
کالمرتد و این منافات دارد با آیت و لینذروا قومهم اذا رجعوا الیهم و بنا بر فتح با بهتر آنست که مراد ترک کسب علم دین با وجود مجاورت
اهل علم دین باشد موافق آنچه گذشت در کتاب العقل در حدیث هفتم باب دوم که تفقهوا فی الدین فانه من لم یتفقه منکم فی الدین فهو اعرابی
ابن بابویه در معانی الاخبار در باب معنی التعرب بعد الهجرة روایت کرده که سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول المتعرب بعد الهجرة التارک لهذا الامر
بعد معرفته حینی روایت از حسن بن محبوب گفت نوشت با من بعض یاران ما یعنی که نوشته را من بردم بسوی امام موسی کاظم علیه السلام
یا امام رضا علیه السلام پرسید امام را از گناهان کبیره که چند است آنها و کدام است آنها پس امام علیه السلام نوشت اینکه این بیان حقیقت کبائر
است هر که اجتناب کند هر چه که نوید کرده الله تعالی بنا بر آن آتش جهنم را برای فاعلش بخشایش میکند و بر طرف میکند از او اثر گناهان
دیگر او را اگر باشد اتیان کننده بارکان ایمان و هفت گناه از جمله کبائر که تقضا و قدر آن لازم کننده آتش جهنم است یعنی که توبه از آنها
عنایت نادرست ابتهاج است اول کشتن خداوند صاحب [illegible] یعنی کشتن مؤمن عمدا دوم با زنا نسبت دادن پدر و مادر سوم
خوردن ربا که بیان میشود در حدیث آینده چهارم تعرب بعد از هجرت پنجم دشنام بزنا دادن زنی که عفیفه است ششم خوردن
مال یتیم از روی ظلم هفتم گریختن از لشکرگاه اهل اسلام که برای جهاد آماده باشند سوم اصل عن محمد بن مسلم عن ابی عبد الله
علیه السلام قال سمعته یقول الکبائر سبع قتل المؤمن متعمدا و قذف المحصنة و الفرار من الزحف و التعرب بعد
الهجرة و اکل مال الیتیم ظلما و اکل الربا بعد البینة و کل ما اوجب الله علیه النار شرح ظلما احترازیست از خوردن
مال یتیم از روی معروف چنانچه گفته در سوره نساء فلیأکل بالمعروف البینة بفتح با یکنقطه و تشدید یاء دو نقطه در پایین مکسوره و نون عبارتست از
آن الموعظة یا الآیه است و بر هر تقدیر عبارتست از آیات سوره بقره که الذین یأکلون الربا لا یقومون الا کما یقوم الذی یتخبطه الشیطان من المس
ذلک بانهم قالوا انما البیع مثل الربا و احل الله البیع و حرم الربا فمن جاءه موعظة من ربه فانتهی فله ما سلف و امره الی الله و من عاد فاولئک اصحاب النار
هم فیها خالدون و اشارتست باینکه تحریم بعض اقسام ربا درین آیت صریح شده باعتبار اینکه جمله و احل الله البیع و حرم الربا عطف است بر جمله انما
البیع مثل الربا و اقرب است پس تتمه کلام اکلان رباست و با وجود آن اهل هوا و هوس و محبان ربا باستعمال ... و تغافل از سیاق
این آیت و از قواعد عربیت حمل آن بر تجویز بیع کرده اند و بیع میکنند ده تومان و دستمالی را با دوازده تومان بوعده یکسال مثلا یا [illegible]
ملکی را که بصد تومان می ارزد به ده تومان به بیع شرط بوعده یکسال و آنرا اصحابش میدهند باجاره و در آن سال به دو تومان و مانند آن
ارتکاب میکنند و میگویند که الله تعالی گفته که و احل الله البیع و حرم الربا و بیان این مفصلا میشود در کتاب المعیشة در شرح حدیث
سوم باب پنجاه و یکم که باب الربوا است و صدر این آیت می آید در حدیث بیست و سوم این باب کل ما اوجب الله علیه النار
یعنی ما عدای آن شش مذکور است از جمله چیزهائی که وعید کرده الله تعالی بنا بر آنها آتش جهنم را و الا قسم چیزی قسیم لغو میشود و باقی

ظاهرست از شرح حدیث سابق **چهارم حد** عن عبد الله بن سنان قال سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول ان من الکبائر عقوق
الوالدین و الیأس من روح الله و الامن من مکر الله و قد روی ان اکبر الکبائر الشرک بالله **شرح** الروح بفتح راء و سکون
واو و هاء بمعنی نسیم و بیان حقیقت الیأس من روح الله می آید در شرح حدیث دوم این باب و قد روی عبارت عبد الله بن سنان است
و محل حالیست و فاعلش معلوم نیست و روی بصیغه مجهول است و مراد اینست که سابق را خود شنیدم و لاحق را دیگری
پیش از شنیدن آن من نقل کرده بود از امام جعفر صادق علیه السلام **یعنی** روایتست از عبد الله بن سنان گفت شنیدم از امام جعفر صادق
علیه السلام میگفت هر آینه از جمله گناهان کبیره نافرمانی پدر و مادر است و نا امیدی از رحمت الله تعالی است و ایمنی
تعالی که عالم بجمیع علم رسول باشد نخواهد بود و این بودن از غضب الله تعالی است یعنی کاری پنهان که باعث گمراهی کسی شود و آزار او و هلاکت و قتل
نیز باشد مثل خیال اینکه چون بعد از رسول صلی الله علیه و آله صاحبان اهل البیت مستقل در مهمات دین نشدند با وجود جهل ایشان احکام الهی پیروی ایشان
کرد و همه دیگر این در ازای نمود و مثل اینکه کسی علامت ... شود و خیال کند که بعد از این البته هر آینه گمراه خواهد شد این شنیدم هر جا که روایت کرده شده
از امام جعفر صادق علیه السلام که بزرگترین گناهان کبیره قرار دادن شریک است با الله تعالی **الکبائر** این منافات ندارد با آنچه می آید در حدیث دوم باب صد و شصت و پنجم که
باب الکفوات که کفو اخبث و اعظم از شرکت **کریم** کفو از اصرار بر کبیره با ابا و استکبار و صغیره هم می رسد نه از اصل کبیره و مراد اینجا نسبت با اصل
شرک و اهل کبائر دیگرست پس منافات ندارد **پنجم حد** سمعنا ابا عبد الله علیه السلام یقول من زنا خرج من الایمان و من شرب الخمر
خرج من الایمان و من افطر یوما من شهر رمضان متعمدا خرج من الایمان **شرح** شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت هر که زنا
کرد بیرون رفت از ایمان و هر که آشامید خمر را بیرون رفت از ایمان و هر که افطار کرد روزی از ماه رمضان از روی عمد بیرون رفت از ایمان
اینست که اگر بعنوان اصرار کرد از اهل ایمان بیرون میرود و اگر بعنوان لمم کرد از روح الایمان بیرون میرود **ششم حد** قلت لابی عبد الله علیه السلام
لا یزنی الزانی و هو مؤمن قال لا اذا کان علی بطنها سلب الایمان فاذا قام رد الیه فان عاد سلب قلت فانه یرید ان یعود
فقال ما اکثر من یرید ان یعود فلا یعود الیه ابدا **شرح** مضمون این حدیث می آید در حدیث سیزدهم این باب و در آنجا بیان
برزانی است و هر دو درست است چه اینجا الا برای نفی ... نیست بلکه برای تصدیق نفی است مؤمن یعنی صاحب کمال ایمان است که علامت آن اجتناب ده قال الامام
از کبائر است و این رد قول مرجئه است که میگویند ایمان محض علم و تصدیق بجمیع ما جاء به الرسول است پس تفاوت در کمال و نقصان ندارد و سلب بصیغه مجهول
نظر است الایمان نوع و نائب فاعل است یا منصوب مفعول دوم سلب است و مفعول اول که نائب فاعل است ضمیر مستتر راجع بزانی است **یعنی** گفتم امام جعفر صادق
علیه السلام را آیا زنا میکند زنا کننده در حالی که او صاحب ایمان کامل باشد امام گفت نه میکند زنا بر آن حال چون شد بر شکم آن زن کنده میشود ایمان کامل پس چون
برخیزد برگردانیده میشود ایمان کامل سوی او مراد اینست که ... گردانیده میشود و آن صورتیست ... در حدیث ... این باب که فلیس بمؤمن
پس اگر برگردد و زنا کند باز کنده میشود ایمان گفتم پس بدرستیکه آن مردی که زنا کرده اراده میکند که برگردد بزنا آیا کنده میشود ایمان کامل و پس امام ... کامل ام
اراده ... بسیار است ... پس برنمیگردد سوی زنا هرگز **هفتم حد** عن ابی عبد الله
علیه السلام فی قول الله عز و جل الذین یجتنبون کبائر الاثم و الفواحش الا اللمم قال الفواحش الزنا و السرقة و اللمم الرجل یلم بالذنب فیستغفر الله منه قلت
بین الضلال و الکفر منزلة فقال ما اکثر عری الایمان **شرح** در سوره و النجم چنین است و لله ما فی السموات و ما فی الارض لیجزی الذین اساؤا
بما عملوا و یجزی الذین احسنوا بالحسنی الذین یجتنبون کبائر الاثم و الفواحش الا اللمم ان ربک واسع المغفرة الذین یجتنبون

مبتداست

مبتداست ان ربک واسع المغفرة خبر مبتداست بحذف عائد و این جمله مبتدا و خبر برای بیان قسمی از محسنان است چنانچه ظاهر
میشود از آنچه گذشت در حدیث سی و یکم باب نود و نهم الفواحش جمع فاحشه رسوائی و مراد اینجا هر شرکت میان ترک
فریضه نماز و مانند آن و میان کبائری که حد شرعی در آنها هست مثل زنا و دزدی و میان صغائری که بعنوان بادوام
باشد چنانچه از ابلیس صادر شده و بیان میشود در حدیث دوم باب صد و شصت و پنجم الا اللمم استثنای متصل از کبائر
الاثم و الفواحش و اگر الذین یجتنبون خبر مبتدای محذوف باشد بتقدیر هم الذین الا بمعنی غیر خواهد بود و بنا بر مذهب سیبویه
که شرط میکند در موصوف الا بمعنی غیر ... راجع استثنا از اثبات نفی میشود و پس لازم دارد که بی ارتکاب لمم
احسان متحقق نشود الرجل بتقدیر حال الرجل است مثل و لکن البر من اتقی و اشارتست باینکه لمم اسم مصدر است بمعنی
الالمام یلم بصیغه مضارع معلوم مضاعف باب افعالست الالمام آلوده شدن بمعصیت نه از روی جرأت مراد بالذنب
کبیره و فاحشه است فاء در فیستغفر برای تعقیب است و مراد باستغفار اینجا گفتن استغفر الله است لیک با موافقت
دل تا مانند استهزا نشود چنانچه می آید در حدیث پنجم باب صد و نود و یکم و آن اعم از توبه است چنانچه ظاهر میشود از
از احادیث باب اللمم که باب صد و نود و چهارست پس بتقدیر استفهامست مراد بضلال اینجا ارتکاب کبیره است
با جهل بوعید بجهنم بر آن و مراد بکفر اینجا ارتکاب کبیره است با علم بوعید بر آن بروشی که باعث خلود در جهنم شود و مراد
بمنزله مرتبه ارتکاب کبیره است بروشی که باعث خلود در جهنم نشود و صاحبش با وجود علم بجهنم بر آن در تحت آن وعید
داخل نباشد و مؤمن باشد فی الجمله ما اکثر صیغه تعجب است و مراد اثبات این واسطه و واسطه دیگرست چنانچه می آید
در حدیث دوم باب صد و چهارم و کثرت باعتبار اینست که هر یک افراد بسیار متفاوت در قوت و ضعف دارد
و اشارتست باین دو قسم کبیره بی اصرار و دو قسم صغیره یکی با اصرار و دیگری بی اصرار شده در صحیفه کامله در
دعای وداع شهر رمضان که اللهم ما الممنا به فی شهرنا هذا من لمم او اثم او واقعنا فیه من ذنب و اکتسبنا فیه من خطیئة علی
تعمد منا او نسیان تا آخر عری الایمان اشارتست بقول الله تعالی در سوره بقره فمن یکفر بالطاغوت و یؤمن بالله فقد استمسک
بالعروة الوثقی لا انفصام لها یعنی هر که منکر امام ضلالت شود و مؤمن بربوبیت الله شود بتصدیق وجوب امام مفترض
الطاعه عالم بجمیع احکام الهی در هر زمان که مصداق ربوبیت رب العالمین باشد پس تحقیق چسبیده به دستگیره محکم ایمان با حیثیت
نیست شکسته شدن و بریده شدن آن دسته را و از این ظاهر میشود که ایمان باعث بهشت را دستگیره بسیارست
و یکی مستحکم تر از باقی آنهاست و کسی که کفر بطاغوت و ایمان بالله داشته باشد بدسته محکم چسبیده پس اگر مجتنب از
کبائر باشد چسبیده خواهد بود بجمیع باقی دستها و اگر مرتکب کبیره شود و المام کرده شود باشد با امید توبه دستهاش
گسیخته خواهد بود بعض باقی دستها و آن بعض متفاوتست بتفاوت المام و امید توبه و گاهی بحدی میرسد که
هیچ یک از باقی دستها در دستش نماند با وجود آن اصل ایمان باقی باشد **یعنی** روایتست از امام جعفر صادق
علیه السلام در قول الله عز و جل در سوره و النجم جمعی که اجتناب میکنند از بزرگهای گناه و از رسوائیها مگر آلودگی امام گفت
فواحش زنا و دزدی است مثلا که حد شرعی دارد و لمم مردیست که آلوده میشود بگناه پس استغفار میکند از آن گفتم

بوعید

آیا میان ارتکاب کبیره و فاحشه با جهل بوعید و میان ارتکاب کبیره و فاحشه با کفر واسطه هست که صاحبش مؤمن باشد
پس امام علیه السلم گفت چه بسیارست دستهای ایمان یعنی که واسطه بسیارست و جمیع اهل آنها داخل مؤمنانند **متن حل**
سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْكَبَائِرِ فَقَالَ هُنَّ فِي كِتَابِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَبْعٌ الْكُفْرُ بِاللهِ
وَقَتْلُ النَّفْسِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَأَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً وَالْفِرَارُ
مِنَ الزَّحْفِ وَالتَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ **شرح** کتاب علی عبارت از جامعه است که بیان شده در باب ... کتاب الحجه
و مضمون این نزدیک بمضمون حدیث سوم این باب است فرق اینست که بجای قذف المحصنه عقوق الوالدین است و بجای
کلما اوجب الله علیه النار الکفر بالله است و مراد بکفر ترک نماز نیست چنانکه گذشت پس مقصود انجا شمردن اکبر کبایر نیست که کبائر
مطلقا چنانچه گذشته **متن حل** قَالَ قُلْتُ فَهَذَا أَكْبَرُ الْمَعَاصِي قَالَ نَعَمْ قُلْتُ فَأَكْلُ دِرْهَمٍ مِنْ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْماً
أَكْبَرُ أَمْ تَرْكُ الصَّلَاةِ قَالَ تَرْكُ الصَّلَاةِ قُلْتُ فَمَا عَدَدْتَ تَرْكَ الصَّلَاةِ فِي الْكَبَائِرِ
فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَوَّلُ مَا قُلْتُ لَكَ قَالَ قُلْتُ الْكُفْرُ قَالَ فَإِنَّ تَارِكَ
الصَّلَاةِ كَافِرٌ يَعْنِي مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ **شرح** یعنی من غیر علة عبارت راوی است یا عبارت امامست چه گاهی متکلم تعبیر از خود
بلفظ غیبت میکند **یعنی** راوی گفت گفتم پس اینکه مذکور شد بزرگتر معصیتهاست یا یعنی که اکبر کبایر منحصر است در این
گفت آری گفتم پس خوردن یکدرهم از مال یتیم از روی ظلم بزرگترست باعتبار عذاب یا ترک نماز گفت ترک نماز گفتم پس چرا
ترک نماز را در اکبر کبایر نشمردی گفت چه چیز بود اول آنچه گفتم ترا راوی گفت گفتم کفر بود گفت پس بدرستی که ترک کننده نماز
کافرست اراده امام ترک نماز بی عذرست **متن حل** قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَعَلَيْهِ
أَرْبَعُونَ جُنَّةً حَتَّى يَعْمَلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً فَإِذَا عَمِلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً انْكَشَفَتْ عَنْهُ الْجُنَنُ
فَيُوحِي اللهُ إِلَيْهِمْ أَنِ اسْتُرُوا عَبْدِي بِأَجْنِحَتِكُمْ فَتَسْتُرُهُ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا
شرح ضمیر الیهم راجع بالجنن است باعتبار اینکه عبارت از ملائکه است **یعنی** گفت امیر المؤمنین علیه السلم نیست هیچ بنده مگر
حالی که بر او موکلند چهل فرشته که سپر او باشند و دفع شر شیطان از خود توانند کرد تا وقتی که بعمل آورد چهل گناه کبیره را
خواه از یک جنس و خواه مختلف مراد اینست که بهر کبیره سپری کم میشود پس چون بعمل آورد چهل کبیره جدا میشود از او آن
سپرها پس وحی میکند الله تعالی بآن ملائکه که سپر او بودند که بپوشانید بنده مرا ببالهای خود از دور پس میپوشانند و از آن
ملائکه ببالهای خود تا فی الجمله محفوظ توانند ماند از شر شیطان **متن حل** قَالَ فَمَا يَدَعُ شَيْئاً مِنَ الْقَبِيحِ إِلَّا قَارَفَهُ حَتَّى
يَمْتَدِحَ إِلَى النَّاسِ بِفِعْلِهِ الْقَبِيحِ فَيَقُولُ الْمَلَائِكَةُ يَا رَبِّ هَذَا عَبْدُكَ مَا يَدَعُ شَيْئاً
إِلَّا رَكِبَهُ وَإِنَّا لَنَسْتَحْيِي مِمَّا يَصْنَعُ فَيُوحِي اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ أَنِ ارْفَعُوا أَجْنِحَتَكُمْ عَنْهُ
شرح یا رب مبنی بر ضمیمت عبدک بیان هذاست **یعنی** امام علیه السلم گفت پس گاهی میشود اینکه و اینکه از دل آن بنده چیزی
از بدیها مگر اینکه کسب میکند آنرا تا اینکه خود ستایی میکند بسوی مردم بعمل خود که قبیحست چنانچه فاسقان را عادتست در
مجالس پس میگویند ملائکه که ای صاحب کل اختیار این مرد که بنده تست و اینکه از دحرامی را مگر اینکه مرتکب آن میشود و ما بستی

است چنانچه گذشت در حدیث اول باب هجدهم از شرح الصلوة ابا ما

ثبّتا

که از غایت رادی نقطه دفات

کره وشکان

کره وشکان هر آینه شرم میکنیم و آزرده میشویم از آنچه میکند پس وحی میکند الله عز و جل بسوی ایشان که بردارید بالهای خود را از او و اظهار او بشنید
متن حل فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ أَخَذَ فِي بُغْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَنْهَتِكُ سِتْرُهُ فِي السَّمَاءِ وَسِتْرُهُ فِي الْأَرْضِ فَيَقُولُ
الْمَلَائِكَةُ يَا رَبِّ هَذَا عَبْدُكَ قَدْ بَقِيَ مَهْتُوكَ السِّتْرِ فَيُوحِي اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ لَوْ كَانَتْ لِلهِ فِيهِ حَاجَةٌ مَا أَمَرَكُمْ أَنْ تَرْفَعُوا
أَجْنِحَتَكُمْ عَنْهُ **شرح** پس چون کرده شود آن برداشتن بالها شروع میکند آن بنده در عداوت ما اهل بیت رسول پس نزد آن پاره
دریده میشود پرده او در آسمان یعنی که جمیع ملائکه خواه آن چهل که مذکور شد و خواه غیر ایشان میدانند که خلاف محکمات قرآن کرده و دریده
میشود پرده او در زمین یعنی که مؤمنان میدانند که او خلاف محکمات قرآن کرده پس میگویند آن چهل کس از ملائکه ای صاحب کل اختیار
این مرد که بنده تست بحقیق مانده پرده دریده شده مقصود حسن طلب قسمی از توفیق است پس وحی میکند الله عز و جل بسوی ایشان که اگر میبود
الله تعالی را در او کاری یعنی که اگر احتمال قابلیت توفیق در و میبود او میکرد شما را اینکه بردارید بالهای خود را از وحقیقت حاجت بالله
تعالی بیان شد در شرح حدیث بیستم باب صد و ششم **متن دهم حل** سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ الْكَبَائِرُ الْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ
اللهِ وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ وَالْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَأَكْلُ مَالِ
الْيَتِيمِ ظُلْماً وَأَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ وَالتَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَةِ وَالْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ **شرح** مقصود شمردن
کبایر عمده است که متعارف بوده در وقت این کلام در میان مردمان و هر کبایر در آنها مراد نیست چنانچه ظاهر میشود از حدیث آخر
این باب و مضمون اکثر این ظاهرست از شرح حدیث دوم و سوم و چهارم این باب فرق اینست که القنوط من رحمة الله در آنها مذکور نبود
و در اینجاست پس میگوییم که القنوط بضم قاف و ضم نون و طاء بی نقطه مصدر باب ضرب و علم و حسن ضد رجا الایاس بقیع همزه و بکسر
یاء دو نقطه در پایین و سین بی نقطه یاس و آن ضد طمع است و اینجا گذشت در کتاب العقل در حدیث چهاردهم باب اول چون رجا
بمعنی امیدیست که در دل است خواه اثری از آن ظاهر شود و خواه نه و طمع اظهار رجاست بزبان و مانند آن پس سلب مستلزم سلب نیست
رجا است و بنابراین قنوط اظهار یاس است و مستلزم شدت یاس است موافق ترقی در آیت سوره حم سجده و ان مسه الشر فیؤس
قنوط بنابر اینکه مراد فیؤس من روح الله و قنوط من روح الله باشد زمخشری در کشاف گفته که والقنوط ان یظهر علیه اثر الیاس
فیتضاءل و یتکسر و ابن اثیر در نهایه گفته که قد تکرر ذکر القنوط فی الحدیث وهو اشد الیاس من الشیء و فرق میان رحمت و روح
آنست که سکون داده اینست که رحمت دادن محبوب و خیرات است و منع و روح دفع کرده و شرست پس روح اهم از رحمت است
پس کبیره بودن یاس از روح الله لازم دارد بطریق اولی کبیره بودن قنوط از روح الله را و کبیره بودن قنوط از رحمة الله و لازم
ندارد کبیره بودن یاس از رحمة الله را **متن حل** قِيلَ لَهُ أَرَأَيْتَ الْمُرْتَكِبَ لِلْكَبِيرَةِ يَمُوتُ عَلَيْهَا أَتُخْرِجُهُ مِنَ الْإِيمَانِ وَإِنْ
عُذِّبَ بِهَا فَيَكُونُ عَذَابُهُ كَعَذَابِ الْمُشْرِكِينَ أَوْ لَهُ انْقِطَاعٌ قَالَ يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلَامِ إِذَا زَعَمَ أَنَّهَا حَلَالٌ وَلِذَلِكَ
يُعَذَّبُ أَشَدَّ الْعَذَابِ وَإِنْ كَانَ مُعْتَرِفاً بِأَنَّهَا كَبِيرَةٌ وَهِيَ عَلَيْهِ حَرَامٌ وَأَنَّهُ يُعَذَّبُ عَلَيْهَا وَأَنَّهَا غَيْرُ حَلَالٍ
فَإِنَّهُ مُعَذَّبٌ عَلَيْهَا وَهُوَ أَهْوَنُ عَذَاباً مِنَ الْأَوَّلِ وَيُخْرِجُهُ مِنَ الْإِيمَانِ وَلَا يُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ **شرح** تخرج بجا
چهار جا بصیغه غایب باب افعال است و ضمیر مستتر راجع بکبیره است مضمون این فقرات می آید در حدیث بیست و دوم
این باب و در آنجا بجای اتخرجه من الایمان اتخرجه من الاسلام است و بنا بر آنچه اینجاست و ان عذب تا آخر تا سیس است

چه کافر اعم از مشرکست چنانکه می آید در حدیث دوم باب صد و شصت و چهارم که باب الکفرست و بنا بر آنچه می آید در حدیث بیست دوم
این باب و ان عذب بآخر تاکیدست الانقطاع بقاف و طا بمعنی منقطع و بعین مهمله بمعنی بریده شدن یعنی دائمی نبودن و مراد
اینجا امتیاز دوامی از دوامی دیگرست بضعیف بودن اول نسبت بدوم و میتواند بود که مراد شامل بریده شدن باشد
چنانچه ظاهر حدیث بیست و دوم است و بنا بر اول وجه شبه در کعذاب المشرکین مجموع دوام و شدت است و حاصل
جواب امام اینست که مصر بر کبیره بی توبه دو قسم است و عذاب قسم اول مانند عذاب مشرکان است در مجموع مدت
و شدت و عذاب قسم دوم مانند عذاب مشرکان نیست در مجموع مدت و شدت اما انقطاع ندارد و پس شق
ثالث است و بنا بر دوم وجه شبه در کعذاب المشرکین دوام است و حاصل جواب امام اینست که مصر بر کبیره
بی توبه دو قسم است و عذاب هر دو قسم مانند عذاب مشرکان است در دوام اما عذاب قسم اول اشد از عذاب
قسم دوم است یعنی پس گفت امام را که خبر ده مرا که کسی که صادر شود از او گناه بزرگ و حالی که مقدر شده که بمیرد بر آن یعنی که
اصرار کند و توفیق توبه نیابد آیا بیرون میکند آن کبیره او را از ایمان سوی کفر و اگر معذب شود در آخرت بوسیله آن کبیره پس میباشد
عذاب او مانند عذاب مشرکان که اشد عذاب است و دائمی است چه هر مشرک کافرست یا بخلاف عکس آن عذاب را منقطعی یا برطرف شدنی
هست امام گفت بیرون میکند آن کبیره از اسلام چون دعوی کند که آن کبیره حلال است یعنی که دعوی کند که ممکن است که الله تعالی
صاحب آنرا عذاب کند بخیال اینکه حق آسمان و زمین و مکلفان و تکلیف عبث و بازیچه است پس هر کسی که شبه یکتا الله تعالی در حکم
میتواند شد و ازین لازم می آید انکار قیامت اگرچه باقی هر اقرار باشد و برای آن دعوی معذب میشود در آخرت سخت تر عذاب چه عذاب
مشرک هم عذاب کفرست و هم عذاب شرکست و این منافات ندارد با اینکه عذاب کفر اعظم از عذاب شرک باشد چنانکه می آید
در حدیث دوم باب الکفر و اگر باشد معترف باینکه آن کبیره است و آن بر او حرام است و باینکه چون اصرار کرده معذب
میشود در آخرت بنا بر آن اگر توفیق توبه نیابد و باینکه آن حلال نیست یعنی که نمیکذرد در درگاه الهی هیچ چیز پس ستی کار آن
مرتکب اصرار بر کبیره معترف بگناه خود که بی توبه مرده معذب است و اما بنا بر آن کبیره و او ضعیف ترست باعتبار عذاب از کسی که
غیر معترف است بگناه خود و بیرون میکند کبیره او را از ایمان سوی کفر و بیرون نمیکند او را از اسلام سوی شرک مراد اینست که عذاب او
عذاب کفرست و بس و زیادتی عذاب شرک منضم با آن نیست یازدهم اصل قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا زَنَى الرَّجُلُ فَارَقَهُ رُوحُ الْإِيمَانِ قَالَ هُوَ قَوْلُهُ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ ذَاكَ الَّذِي يُفَارِقُهُ شرح گفتم امام محمد باقر
علیه السلام را در قول رسول الله صلی الله علیه و آله چون زنا کرد مومن جدا شد از او باعث زندگی ایمان یعنی که گفتم
روح الایمان چه چیزست گفت آن مدلول قول الله تعالی است در سوره مجادله و مدد کرد الله تعالی مومنان را
بباعث زندگی که از جانب الله تعالی است آن روح است آنکه جدا جدا میشود از زنا کننده بی اصرار نه اهل
ایمان توضیح این در حدیث آینده میشود دوازدهم اصل عَنِ الْفُضَيْلِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَسْلُبُ مِنْهُ
رُوحُ الْإِيمَانِ مَا دَامَ عَلَى بَطْنِهَا فَإِذَا نَزَلَ عَادَ الْإِيمَانُ قَالَ قُلْتُ أَرَأَيْتَ إِنْ هَمَّ قَالَ لَا أَرَأَيْتَ إِنْ هَمَّ أَنْ يَفْعَلَ
أَيُقْطَعُ بَعْدُهُ شرح روح الایمان عبارت از قوت ایمان ست و علامت آن اجتناب از کبیره است خواه با اصرار و خواه بی اصرار عاد الایمان

عاد الایمان الیه است چنانچه گذشت در حدیث ششم این باب یا بتقدیر عاد الایمان الی ما کان علیه است و بنا بر اول الف لام برای عهد خارجیست
و بنا بر دوم برای جنس است و مراد اینست که چنانکه قبل از زنا ایمان او قابل قوت و قابل ضعف بود بعد از زنا نیز هست بتوبه و عدم
توبه در وقت زنا قابل قوت نیست بقرینه آنچه می آید در حدیث پانزدهم این باب که فلیس یعود فیه حتی یتوب یعنی روایتست از فضیل از
امام جعفر صادق علیه السلام گفت انتزاع کرده میشود از مومن باعث زندگی ایمان چندانکه بر شکم زن زنا کننده است پس چون فرود آمد
بر میگردد ایمان کامل سوی او اگر توبه کند راوی گفتم خبر ده مرا اگر کسی قصد زنا کند آیا روح الایمان از او جدا میشود گفت نه خبر ده
مرا که اگر کسی قصد کند که دزدی کند آیا بریده میشود دست او مقصود توضیح اینست که قصد زنا از صغایرست نه از کبایر خبر نظر آن
و مقصود دست بریده شدن نیست چه بسته لال العباس حتی جاریت سیزدهم اصل كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدُ
بْنُ عَبْدَةَ يَزْنِي الزَّانِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ قَالَ لَا إِذَا كَانَ عَلَى بَطْنِهَا سُلِبَ الْإِيمَانُ مِنْهُ فَإِذَا
قَامَ رُدَّ عَلَيْهِ قُلْتُ فَإِنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ قَالَ مَا أَكْثَرَ مَا يَهُمُّ أَنْ يَعُودَ ثُمَّ لَا يَعُودُ شرح علیه یعنی الیه است
چنانچه می آید در کتاب فضل القرآن در حدیث بیست و یکم باب سیزدهم که باب فضل القرآنست که رد علی ضالتی و مضمون این
ظاهر شد از شرح حدیث ششم این باب چهاردهم اصل عَنْ أَبَانٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ
يَقُولُ الْكَبَائِرُ سَبْعَةٌ مِنْهَا قَتْلُ النَّفْسِ مُتَعَمِّداً وَالشِّرْكُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَةِ وَأَكْلُ
الرِّبَا بَعْدَ الْبَيِّنَةِ وَالْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ وَالتَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ
ظُلْماً قَالَ وَالتَّعَرُّبُ وَالشِّرْكُ وَاحِدٌ فَقَالَ أَبَانٌ عَنْ زِيَادٍ الْكُنَاسِيِّ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالَّذِي إِذَا دَعَاهُ أَبُوهُ لَعَنَ أَبَاهُ وَالَّذِي إِذَا أَجَابَهُ ابْنُهُ يَضْرِبُهُ شرح الکبائر مبتدا است سبعه بتقدیر او
جاگرفتن میشود سبع میانست منها صفت سبعه است قتل خبر مبتدای دوست و جمله خبر مبتدای اولست والتعرب والشرک واحد برای
دفع دخلست چه آنچه شمرده شده بحسب ظاهر هشت است و احد بمعنی متحد است که شرک اعم از تعرب است پس فی الحقیقه آنچه
در حسابست شرکست و ذکر تعرب علیحده از قبیل ذکر خاص با عامست برای بیان فرد خفی ایان بتقدیر روی ابان است و مقصود
از ذکر این تا آخر اینست که ابان این حدیث را بتوسط زیاد نیز روایت کرده با زیادتی الذی بتقدیر عمل الذی است و آن مبتدا است
که خبرش محذوفست بتقدیر و منها الذی و الا عطف مفرد بر جمله لازم می آید دعا اینجا بمعنی طلب نفقه و مانند آن از روی تضرع است
اللعن دور کردن و مراد اینجا نفقه ندادنست الاجابه مصدر باب افعال بر آوردن مطلب کسی بضر بضربه بیدا بالعینه مضارع معلوم
باب مفاعلت ضمیر راجع باین ابنه است یعنی روایتست از ابان از ابو بصیر از امام جعفر صادق علیه السلام گفت شنیدم از او که
میگفت گناهان کبیره هفت از جمله آنها آنهاست که بیان شد مضمون آنها در حدیث ششم این باب و تعرب و شرک یکقسمست از جمله
آن هفت قسم روایت کرد ابان از زیاد کناسی زیاد گفت که گفت امام جعفر صادق علیه السلام و از جمله کبایرست عمل آنکه چون از
روی فروتنی طلب نفقه کند از او پدرش دور کند پدر خود را و آنکه چون مطلب او را بجا آورد پسرش او ضرر میرساند بآن پسر یعنی
که زیاد از قدر طاقت پسر طلب میکند یا اسراف میکند پانزدهم اصل جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ
فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ أُنَاساً زَعَمُوا أَنَّ الْعَبْدَ لَا يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ

کفت

ومیتواند بود که بفتح خفیف ... مکسوره و ضم با باشد

وهو مؤمن ولا يشرب الخمر وهو مؤمن ولا يأكل الربا وهو مؤمن ولا يسفك الدم الحرام
وهو مؤمن فقد ثقل علي هذا وحرج منه صدري حين ازعم ان هذا العبد يصلي صلاتي
ويدعو دعائي ويناكحني واناكحه ويوارثني واوارثه وقد خرج من الايمان من اجل ذنب يسير اصابه
شرح صلاتي و دعائي مفعول مطلق برای نوعیت مفاعله در یناکحنی و سه فعل دیگر بمعنی مخالطه الانکاح کسی را داماد خود کردن الارث
کسی را وارث خود کردن که داشتن مال و تلف کردن آن در زمان حیات یسیر یعنی خرد است که در زمان اندک است ولذت آن زود
آخر میشود پس منافات ندارد با اینکه اصرار بر کبیره باشد و میتواند بود که بمعنی لمم مثلا باشد یعنی آمد مردی سوی امیرالمؤمنین صلوات الله
علیه پس گفت ای امیرالمؤمنین بدرستی که جماعتی دعوی کردند که بنده زنا میکند در حالی که او مؤمن باشد و دزدی میکند در حالی که او
باشد و نمی آشامد خمر را در حالی که او مؤمن باشد و نمیخورد ربا را در حالی که او مؤمن باشد و نمیریزد خونی را که صاحب حرمت باشد یعنی که
خون حرمت در حالی که او مؤمن باشد پس بتحقیق سنگین شد بر من این دعوی جماعت و تنگ شد از آن دعوی سینه من وقتی که
دعوی میکنم بنابر دعوی این جماعت که این بنده نماز میکند همان قسم که نماز میکنم و دعا میکند مردم را امام بحق همان قسم که دعا
میکنم و داماد خود میکند مرا و داماد خود میکنم او را و وارث خود میکند مرا و وارث خود میکنم او را و حال آنکه بیرون رفته از
ایمان بسبب گناهی اندک که برخورده او را اصل قال امیرالمؤمنین صلوات الله علیه صدقت سمعت رسول الله
صلی الله علیه وآله یقول والدلیل علیه کتاب الله شرح صدقت بفتح قاف و سکون تا بصیغه معلوم خطاب
باب بفعلت و ضمیر مستتر راجع به نا رسالت مفعول بقول محذوف است تقدیر یقول ذلک والدلیل تا آخر کلام امیرالمؤمنین است
و اشارت است بآیت سوره واقعه که مذکور میشود و حاصل جواب اینست که دعوی آن مردم راست است و رد بر جماعتی است که چون ایمان را
محض علم بصدق جمیع ما جاء به الرسول میشمردند میگویند ایمان قابل تفاوت در کمال و نقصان نیست اما آن دعوی تفصیلی دارد با بر آنکه
کار اگر صد در کبیره بعنوان اصرار نیست از اشکال ایمان بیرون میرود نه از اصل حقیقت ایمان پس داخل اصحاب المیمنه است و اگر
بعنوان اصرار است از حقیقت ایمان نیز بیرون میرود و داخل اصحاب المشئمه است بدلیل آنکه در سوره واقعه یکی از نشانهای اصحاب
المشئمه اصرار بر گناه بزرگ است چنانچه گفته وکانوا یصرون علی الحنث العظیم و میتواند بود که صدقت بسکون قاف و فتح تا باشد و الدلیل
تا آخر اشارت باشد بمانند قول الله تعالی در سوره والنجم الا اللمم و بیان شد در شرح حدیث هشتم این باب فصل مرد و احتمال برو که
بهمت یعنی پس گفت امیرالمؤمنین صلوات الله علیه راست گفتی آن جماعت بیان این آنکه شنیدم از رسول الله صلی الله
علیه وآله که میگفت آن را و دلیل بر آن کتاب خداست اصل خلق الله عز وجل الناس على ثلاث طبقات وانزلهم
ثلث منازل وذلك قول الله عز وجل في الكتاب اصحاب الميمنة واصحاب المشئمة والسابقون
فاما ما ذكر من امر السابقين فانهم انبياء مرسلون وغير مرسلين جعل الله فيهم خمسة ارواح روح
القدس وروح الايمان وروح القوة وروح الشهوة وروح البدن شرح این فقرات تا آخر حدیث بیان [illegible] باب
آیت کتاب و توضیح آنکه شنید از رسول علیه السلام ذکره بصیغه معلوم باب نصر است و ضمیر مستتر راجع به رسول علیه السلام است
و ضمیر بارز منصوب راجع بما است من تابعة البریات الامر بفتح همزه و فتح میم در اصل مقطع جمع امر [illegible]

درسوره واقعه چنین است وکنتم ازواجا ثلثة فاصحاب الميمنة ما اصحاب الميمنة واصحاب المشئمة ما اصحاب المشئمة والسابقون السابقون اولئك
المقربون في جنات النعيم ثلة من الاولين وقليل من الآخرين تا آخر و ظاهر اصحاب الميمنة و اصحاب المشئمة والسابقون اینست که فا در فاصحاب
تفصیلیه باشد و اصحاب خبر مبتدای محذوف باشد بتقدیر هم اصحاب و جمله اصحاب المیمنه معترضه باشد و اصحاب المشئمه معطوف بر اصحاب
المیمنه باشد و جمله اصحاب المشئمه معترضه باشد والسابقون معطوف بر اصحاب المیمنه باشد و ما بعد آن که السابقون اولئک تا آخر است
برای بیان شان قسم سوم باشد ضمیر مستتر در ذکره راجع بالله تعالی است من بیانیه و تبعیضیه نمیتواند بود امر بفتح همزه و سکون میم در اینجا بمعنی
شان و حال است و امر السابقین عبارتست از آنچه مذکور است در السابقون اولئک تا آخر فانهم بفتح همزه و تشدید نون بتقدیر
فلانهم است و ضمیر راجع بسابقان اولین است و چون امر سابقان اشتباه و استبعادی ندارد سوای ثلة من الاولين وقليل
من الآخرين امیرالمؤمنین علیه السلام بیان سر آن کرده بقول او که فانهم انبیاء تا آخر و حاصل اینست که سابقین امم سابقه انبیا بوده اند و
معصومان بوده اند و عدد انبیا صد و بیست هزار است بنابر آنچه گذشت در کتاب الحجه در حدیث دوم باب سی و سوم که باب ان الائمه علیهم السلام
ورثوا علم النبي وجميع الانبياء عليهم السلام الذين من قبله است و عدد سابقان از جمله آخرین یک نبی و دوازده خلیفه اوست و خلفای حق باتفاق
موافق و مخالف دوازده اند و اختلافی که هست در تعیین آن خلفا است مخفی نماند که اگر در امم سابقه نادر السابقانی از غیر انبیا
باشند عدد زیاد میشود والاکتفا بجواب و ترک ذکر ما در در السابقان انعام متعارف است یعنی بیان این آنکه آفرید الله عز وجل مردمان را
بر سه مرتبه و فرود آورد ایشان را در سه محل و آن مضمون قول الله عز وجل است در قرآن در سوره واقعه یاران یمین و یاران
شوم و گروه پیشی گیرندگان در یمن و ایمان [illegible] میان این سه را ذکر کرده پس اما آنچه ذکر کرده الله تعالی آن را که شان سابقان
است پس برای این است که ایشان پیغمبرانند خواه رسولان و خواه غیر رسولان گردانیده الله تعالی در ایشان پنج باعث زندگی را باعث
زندگی بجایت پاکیزه بودن و باعث زندگی ایمان و باعث زندگی قوت بر اعمال جوارح و باعث زندگی میل بلذتها و باعث زندگی
بدن برای حرکت اختیاری اصل فبروح القدس بعثوا انبياء مرسلين وغير مرسلين وبها علموا الاشياء وبروح
الايمان عبدوا الله ولم يشركوا به شيئا وبروح القوة جاهدوا عدوهم وعالجوا معاشهم وبروح الشهوة
اصابوا لذيذ الطعام ونكحوا الحلال من شباب النساء وبروح البدن دبوا ودرجوا فهؤلاء مغفور لهم مصفوح
عن ذنوبهم شرح بعثوا [illegible] بصیغه ماضی مجهول باب [illegible] است یا از باب تفعیل است برای کثرت
البعث برانگیختن از خواب و مانند آن و فرستادن و مراد اینجا معنی اول است علموا بصیغه مجهول باب تفعیل است و مفعول
اول نائب فاعل است و میتواند بود که بصیغه معلوم مجرد باشد و [illegible] فاعل باشد و [illegible] هر دو یکی است [illegible] مفعول مطلق است و میتواند
بود که مفعول به باشد الشباب بفتح شین نقطه دار جمع شابه جوانه زنان لهم نائب فاعل است و همچنین است عن ذنوبهم الذنب گناه و آن
سه قسم است اول آنچه اهل اصرار بر آن مقتضی خلود در جهنم است و آن را کبیره مینامند دوم آنچه اهل اصرار بر آن کبیره است [illegible]
بر اصرار بر آن مقتضی خلود در جهنم است و آن را صغیره مینامند سوم آنچه ما عدای آن دو قسم است در ارتکاب آن محض [illegible]
و سرزنش دنیوی است مثل [illegible] که از روی خطا یا نسیان باشد چنانچه اگر [illegible] از روی خطا کاسه بشکند [illegible]
که مسوی آن بوده باشد فراموش کند [illegible] و نیا دارد که چرا [illegible] داری نکردی و چرا [illegible] آنچه مامور بودی نکردی و عذاب

آن قوت ندارد چنانچه می آید در باب دویست و هشتم و مراد از ذنب اینجا قسم سوم است بنا بر قول جمعی که تجویز صغائر بر انبیا میکنند و مراد از
قسم دوم و سوم است و میتواند بود که مراد از ذنب قدر مشترک میان جمیع اقسام باشد بنا بر اینکه منحصر در قسم سوم است و روح یعنی
پس سبب باعث زندگی جنابت پاکیزگی بر انگیخته شد پیغمبران خواه رسولان و خواه غیر رسولان و آن تعلیم کرده شده چیزها بوحی
زندگی ایمان عبادت کردند الله تعالی را و قرار شریک ندادند او را اصلا و بزندگی قوت جهاد کردند با دشمن خود و اصلاح کردند
معاش خود را و بباعث زندگی میل جنسها در یافتند صاحب لذت خوردنی و جماع کردند حلال از جوانه زنان را و بباعث زندگی
بدن شروع در حرکت کردند آهسته و براه رفتند پس آن پیغمبران بخشایش کرده شده است برای ایشان گذشت کرده شده است از
گناهان ایشان اصل ثم قال الله عز وجل تلك الرسل فضلنا بعضهم على بعض منهم من كلم الله ورفع بعضهم
درجات وآتينا عيسى بن مريم البينات وأيدناه بروح القدس شرح ضمیر ثم قال راجع و کلام راوی است از
پیغمبر است و کلام امیر المؤمنین است ضمیر بعضهم در دوم راجع بمن کلم الله است یعنی بعد از آن گفت امیر المؤمنین علیه السلام که گفت
الله عز وجل در سوره بقره آن رسولان که مذکور شدند ترجیح دادیم بعض ایشان را بر بعضی دیگر بیان این آنکه از جمله آن
جمعیند که سخن بی واسطه گفت الله تعالی با ایشان مثل موسی در طور و مثل محمد صلی الله علیه و آله در معراج و بر داشت الله تعالی بعض
آن جمعی که سخن گفت با ایشان چندین درجه مراد اینست که محمد صلی الله علیه و آله افضل جمیع آن رسل است بچندین درجه و دادیم
عیسی بن مریم را معجزات ظاهره و مدد کردیم او را بباعث زندگی پاکیزگی اصل ثم قال في جماعتهم وأيدهم بروح منه
يقول أكرمهم بها ففضلهم على من سواهم فهؤلاء مغفور لهم مصفوح عن ذنوبهم شرح جماعتهم بفتح جیم و تخفیف میم
و ضمیر راجع به رسل عبارت است از خواص اهل ایمان از رسل که بر ایشان ... بیان روح منه گذشت در حدیث اول و چهارم باب دوم
و حدیث یازدهم و دوازدهم این باب یعنی بعد از آن گفت الله تعالی در بیان جمع اهل نجوة ... رسل در سوره مجادله که نزول آن بعد از سوره بقره است
که الله تعالی ایشان را بباعث زندگی که از جانب خود است یکوید الله تعالی در این آیت عبادت که گرامی داشت ایشان را بآن روح پس گردانید ایشان را برتر از
از نوع بیان رسل غیر ایشان پس آن جماعت بخشایش کرده شده است برای ایشان گذشت کرده شده است از گناهان ایشان اصل ثم ذكر أصحاب الميمنة وهم المؤمنون
حقا بأعيانهم جعل فيهم أربعة أرواح روح الإيمان وروح القوة وروح الشهوة وروح البدن فلا يزال العبد يستكمل هذه الأرواح الأربعة حتى
تأتي عليه حالات شرح بعد از آن ذکر کرد رسول الله صلی الله علیه و آله اصحاب میمنه را و ایشان مومنانند براستی و درستی یعنی که اظهار ایمان ایشان محض
ظاهر و از روی نفاق نیست سبب ایمان ایشان که و اینکه الله تعالی در ایشان چهار باعث زندگی اول باعث زندگی ایمان دوم باعث زندگی قوت سوم باعث
زندگی میل جنسها چهارم باعث زندگی بدن پس همیشه بنده نیکو و بر وجه تمام میدارد آن چهار روح را تا آید بر سر او چند حالات که او را از آن کمال
برد اصل فقال الرجل يا أمير المؤمنين ما هذه الحالات فقال أما أولاهن فهو كما قال الله عز وجل ومنكم من يرد إلى أرذل
العمر لكيلا يعلم بعد علم شيئا فهذا ينتقص منه جميع الأرواح وليس بالذي يخرج من دين الله لأن الفاعل به رده إلى أرذل عمره فهو لا
يعرف للصلاة وقتا ولا يستطيع التهجد بالليل ولا بالنهار ولا القيام في الصف مع الناس فهذا نقصان من روح الإيمان وليس
يضره شيئا شرح ادخال کاف در کما قال برای بیان اینست که نزدیک باین عمر داخل در مراد است در کتاب الروضه در ذیل حدیث ابی بصیر المرادی
که ... در سوره نحل ... و در سوره حج ... حدیث است چنانچه در بعض نسخ است ... زیرا که ...

با او آن قوت جهاد روح را بگردانید او را بسوی بدتر زندگانی او پس او از کمال چیزی نیست بیماری جای نماز زمانی که در آن زمان یاد کرد
و توانائی ندارد برخاستن از غفلت را در شب و نه در روز و نه ایستادن را در صف نمازگزاران با مردمی که نماز جماعت میکنند
پس این حالت نقصانست از روح ایمان و ضرر نمیکند او را اصلا در آخرت یعنی که ثواب کمال باقی است و کم نمیشود اصلا بلکه ... آنها
ایام پیری نیز برای او نوشته میشود چنانچه می آید در کتاب الجنائز در حدیث دوم باب دوم که باب ثواب المریض است اصل ومنهم
من ينتقص منه روح القوة فلا يستطيع جهاد عدوه ولا يستطيع طلب المعيشة ومنهم من
ينتقص منه روح الشهوة فلو مرت به أصبح بنات آدم لم يحن إليها ولم يقم ويبقى روح
البدن فيه فهو يدب ويدرج حتى يأتيه ملك الموت فهذا الحال خير لأن الله عز وجل ع در میان
اصحاب میمنه کسی است که کم میشود از او باعث زندگی قوت پس توانائی ندارد جهاد با دشمن خود و توانائی ندارد کسب معاش را و از جمله
اصحاب میمنه کسی است که کم میشود از او باعث زندگی شهوت پس اگر بگذرد بنزد او خوشترین دختران آدم میل نمیکند بسوی او و برنمیخیزد
آلت مردی او یا مراد اینست که برنمیخیزد خود او بحرکت بطرف آن ... و میماند باعث زندگی بدن در او پس او حرکت آهسته
میکند و براه میرود تا آید نزد او ملک الموت پس این مرد با حالتی است که خوب است یعنی که ضرری در آخرت او نمیرسد زیرا که الله عز وجل
... که کننده این حالت با او مراد اینست که ... میان زنان متعدد از او ساقط است اصل
وقد تأتي عليه حالات في قوته وشبابه فيهم بالخطيئة فتشجعه روح القوة ويزين له روح
الشهوة وتقوده روح البدن حتى توقعه في الخطيئة فإذا لامسها نقص من الإيمان و
تفصّى منه فليس يعود فيه حتى يتوب فإذا تاب تاب الله عليه وإن عاد أدخله الله نار جهنم
شرح في در في قوته برای سببیت است و میتواند بود که برای ظرفیت باشد یعنی في وقت قوته نقص متعدی میباشد و لازم میباشد
و مراد اینجا متعدی است من بکسر میم و تخفیف نون اسم است بمعنی بعض و مفعول نقص است الف و لام الایمان برای عهد خارجی است
یعنی ایمان باستکمال تفصی بقاف و تشدید صاد مهمله ساقط است و ضمیر مستتر راجع بعبد است و ضمیر منه راجع بمن است التفصی بیرون رفتن از
شدن و ذکر این برای اشعار بفرق میان کبیره و صغیره است زیرا که تلافی ارتکاب صغیره قبول بعض نوافل پیش از توبه از آن میشود بخلاف کبیره
ضمیر یعود راجع بعبد است و ضمیر فیه راجع بمن است ضمیر عاد راجع بعبد است العود برگشتن و عادت بچیزی کردن بمعنی اصرار بر آن
و اول مراد است در یعود و دوم مراد است در وان عاد یعنی و گاهی می آید بر سر بنده حالتی چند بسبب قوت او و جوانی او یعنی
که خالی از اصرار است پس قصد میکند زنا را مثلا پس دلیر میکند او را باعث زندگی قوت و آرایش میدهد آن گناه را برای او باعث زندگی
شهوت و میکشاند او را بسوی زنی که با او زنا کند باعث زندگی بدن تا آنکه واقع کند آن روح او را در آن گناه پس چون جماع
کرد با آن زن کم کرد بعض آن ایمان از او و غایب و دور شد از آن بعض ایمان پس برنمیگردد آن بنده در آن بعض ایمان تا وقتی
که توبه کند پس چون توبه کند قبول میکند الله تعالی توبه او را یعنی که استکمال ایمان بهم میرساند و اگر عادت خود کند یعنی که
آن گناه را بعنوان اصرار کند و بر آن حالت میرد داخل میکند او را الله تعالی در آتش جهنم یعنی که مخلد است زیرا که از اهل
ایمان بیرون رفته اصل فأما أصحاب المشأمة فهم اليهود والنصارى يقول الله عز وجل الذين

هو الفاعل به م

فیه م

آتیناهم الکتاب یعرفونه کما یعرفون ابناءهم یعرفون محمداً والولایة فی التوریة والانجیل
کما یعرفون ابناءهم فی منازلهم وانّ فریقاً منهم لیکتمون الحق وهم یعلمون الحق من ربّک انّک
الرسول الیهم فلا تکوننّ من الممترین شرح مراد جمعی اصحاب کتابند مثل یهود و نصاری و امثال ایشان از مشرکین است که
قیامت میکنند هرجا باو رضی بجوز عدم عذاب مصر بر جنت عظیم چون شامل است بر حکم جای رکچه بودن خلق آسمانها و زمین و مکلف
تکلیف و تجویز شرکت با الله تعالی در حکم و تخصیص ذکر یهود و نصاری باعتبار آنست که مشابهت میان مصران بر کبیره و میان
محمد علیه السلم و میان یهود و نصاری بیشترست از مشابهت میان ایشان و میان سایر مشرکان که القصدین کتابی کرده اند
اصلا و حصر اصحاب المشامه در مشرکین اشارتست بانکه یهود و نصاری اند که ... کبیره و حیث عظیم منحصر در
شرک بود و بعد از هجرت از اول کبیره و حیث عظیم بسیار شد چنانچه گذشت در حدیث اول باب ... پس بعد از هجرت مدینه
مصر بر زنا و مانند آن داخل اصحاب المشامه است ضمیر یعرفونه راجع بمضمون ولئن اتبعت اهواءهم من بعد ما جاءک من العلم انک
اذاً لمن الظالمین است والولایة بکسر واو حکومت کسی که حکومت او از روی علم باشد بنابر عطف آن بر محمد از قبیل عطف مفصّل
بالذات است بر تمهید یعنی یعرفون ولایة محمد یا از قبیل عطف دو خبر علیه است بر هم یعنی که رسالت محمد را و امامت امام
معصوم را و الغرض اینها میشناسند بنحوی انکه در میان خودشان عالم بجمیع احکام الهی نمانده ذکر فی منازلهم برای بیان
که مراد معرفت بسری پسران نیست چه آن معلوم ایشان نبوده چه احتمال خیانت زنان در ذهن ایشان بوده بلکه مراد معرفت
است که این پسران همانند که دیروز در منازل ایشان بعنوان پسری بوده اند و فریقا عبارتست از جمعی که بر یهودیت و نصرانیت ثابت ماند
و تصدیق رسول علیه السلام نکردند و احتراز است از جمعی که مؤمن شدند از جمله اهل کتاب مثل عبدالله بن سلام الحق من ربک مبتدا
و خبرست انک الرسول الیهم بکسر همزه برای توضیح ما قبله صحیح تقریب است متن پس اما اصحاب مشومه و کفر پس ایشان امثال یهود و
نصاری اند در شرک بیان حدیث ایشان انکه میگوید الله عز و جل در سوره بقره الذین آتیناهم الکتاب یعنی که کتاب
الهی بر زبان ایشان فرود آمده و محکماتی را که در آنها نهی از اختلاف است بگیرد پیروی ظن و امر بطلب علم است مطلقا میشناسند
آنرا که اتباع آن واجبست چنانچه میشناسند پسران خود را امام گفت مراد آنست که میشناسند امامت و رسالت محمد را در تورات
و انجیل چنانچه میشناسند پسران خود را در منزلهای خود و پرستی که طایفه از ایشان هر آینه بپوشانند مثل انکه علاجی
بغیر پیروی ظن نیست و مثل انکه دفع ضرر مظنون واجبست و مثل انکه ظنی بودن طریق منافات با قطعی بودن نتیجه ندارد
و مانند اینها میپوشانند حق را که مذکور شد و آن ظلم بودن اتباع ظنست بر حالی که ایشان میدانند که حق چیست بیان این الکه بکار انه
از جانب صاحب کل اختیار است نه آنچه بظن مستنبط شود و براستی که تو ای رسول بسوی ایشان پس مباش البته از جماعت
شک کنندگان در ربوبیت رب العالمین بمیل باتباع آراء و احتمال دادن آن در ذهن خود متن فلما جحدوا ما عرفوا ابتلاهم الله
بذلک فسلبهم روح الایمان واسکن ابدانهم ثلاثة ارواح روح القوة و روح الشهوة
و روح البدن ثم اضافهم الی الانعام فقال ان هم الا کالانعام لان الدابة انما تحمل
بروح القوة و تعتلف بروح الشهوة و تسیر بروح البدن فقال السائل احییت قلبی باذن الله شرح   امیرالمؤمنین ع

بلغ

پس همچنین منکر شدند یهود و نصاری آنچه را که شناخته مبتلا و بی توفیق کرد ایشان را الله تعالی بسبب آن انکار بانبعاث شک
و اگرفت از ایشان باعث زندگی ایمان او و اگذاشت در بدنهای ایشان سه باعث زندگی را باعث زندگی قوت و باعث زندگی
شهوت و باعث زندگی بدن بعد از آن نسبت کرد ایشان را بچارپایان باین روش که گفت در سوره فرقان نیستند ایشان مگر مانند ستوران
بلکه ایشان گمراه ترند زیرا که چارپا خوابی نیست که بر میدارد بار را باعث زندگی قوت و علف میخورد باعث زندگی شهوت و راه میرود
بباعث زندگی بدن پس گفت آن مرد پرسنده زنده کردی دل مرا تعلیم این تفصیل برخصت الله تعالی امیرالمؤمنین حقیقت این
الهی گذشت در شرح حدیث اول باب بیست و یکم کتاب التوحید در کتاب الرعیه متن شانزدهم جمل سألت اباعبدالله علیه السلم عن قول رسول   عن داود قال
الله صلی الله علیه واله اذا زنی الرجل فارقه روح الایمان فقال هو مثل قول الله عز و جل
ولا تیمموا الخبیث منه تنفقون ثم قال غیر هذا ابین منه ذلک قول الله عز و جل وایدهم
بروح منه هو الذی فارقه شرح پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلم از قول رسول الله صلی الله علیه واله چون   روایتست از داود گفتم
زنا کرد مرد جدا شد از او باعث زندگی ایمان راوی گفت پس امام گفت آن مفارقت روح ایمان مانند قول الله تعالی است در
سوره بقره و در شأن جمعی که چون خرما میچیدند خرمای بد را انتخاب میکردند و میدادند در زکوة که قصد مکنید ناپاک را بر حالی که
از آن میداده باشید مستحقان تفسیر این آیت می آید در کتاب الزکوة در حدیث نهم باب النوادر که باب هشتاد و چهارم است
مراد آنست که ایمان ناپاک میشود مانند مال ضایع و ناپاک بعد از آن امام گفت محمل این آیت ظاهرترست از این آیت یعنی که
نفهم تو نزدیکترست آن غیر قول الله عز و جل در سوره مجادله است که بیدکر د مؤمنان را بروحی که از جانب او ست آن روحست
که جدا شد از او نه اصل ایمان بر آنکه زنا بعنوان اصرار باشد متن هفدهم جمل عن ابی عبدالله علیه السلم قال انّ الله   عن سلیمان بن خالد
لا یغفر ان یشرک به ویغفر ما دون ذلک لمن یشاء الکبائر فما سواها قال قلت دخلت الکبائر
فی الاستثناء قال نعم شرح می آید در حدیث دوم باب صد و شصت و یکم که باب الکفر
که کفر غیر شرکست و آن دو قسمست یکی اباء و استکبار از طاعت خواه در کبایر خواه در صغایر دوم اصرار بر کبیره و هر دو قسم
کفر بعد از شرکست پس داخل ما دون ذلک است و غیر مغفورست بطریق اولی اطلاق استثنا باعتبار آنست که یغفر ما دون
ذلک لمن یشاء بمعنی آنست که لا یغفر ما دون ذلک الا لمن یشاء یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت در   از سلیمان بن خالد
بیان آیت سوره نساء به درستی که الله تعالی بخشایش نمیکند این را که قرار داده شود شریکی با او و بخشایش میکند هرچه را که پایین ترست
از گناهان برای هر که خواهد که مراد آنست که بخشایش میکند برای هر که خواهد کبایر را و غیر کبایر را راوی گفت گفتم داخل شد کبایر نیز
در استثنا گفت آری اشارتست بانکه کبایری که بی اصرار باشد بخشیده میشود برای مجتنب از شرک و کفر و بخشیده نمیشود
برای کافر و مشرک چنانچه صغایری که بی اباء و استکبار باشد بخشیده میشود برای مجتنب از شرک و کفر و بخشیده نمیشود برای کافر
و مشرک باین معنی که علیحده عذابی برای آنها نیست سوای عذاب کفر و شرک متن هیجدهم جمل قلت لابی عبدالله علیه السلم الکبائر
فیها استثناء ان یغفر لمن یشاء قال نعم شرح استثنا بی تنوین و با تنوین میتواند بود و مضمون این
موافق سابقست متن نوزدهم جمل عن ابی عبدالله علیه السلم قال سمعته یقول ومن یؤت الحکمة   ط

عن ابی بصیر

فقد اُوتي خيراً كثيراً قال معرفة الامام واجتناب الكبائر التي اوجب الله عليها النار
شرح اوجب الله عليها النار برای احتراز از کبائریست که بی اصرار صادر شود و اشارتست بانکه اصرار بر کبیره کفرست چنانچه قبول محکمات قرآن که در آنها نهی از اختلاف شده و نهی از ظن صریح شده شرط حکمت است و نیز اجتناب از آن کبائر نیز شرط است پس منافات نیست میان این حدیث و آنچه گذشت در کتاب الحجة در حدیث یازدهم باب بیستم که باب معرفة الامام والرد الیه است و در آنجا فقال طاعة الله و معرفة الامام بود و گفتیم که طاعة الله عبارتست از قبول آن محکمات یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم راوی گفت شنیدم از او که میگفت قول الله تعالی را در سوره بقره که هر که داده شد حکمت پس بتحقیق داده شد بسیاری بسیار امام بعد از خواندن آیت گفت مراد بخیر کثیر در این آیت شناختن امام و اجتناب از گناهان کبیره است که لازم کرده الله تعالی بر آنها آتش جهنم را سی و هشتم اصل قلت لابي عبد الله الحسن عليه السلم الكبائر تخرج من الايمان فقال نعم وما دون الكبائر قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا يزني الزاني وهو مؤمن ولا يسرق السارق وهو مؤمن شرح گفتم امام موسی کاظم علیه السلم را که آیا گناهان کبیره گاهی بیرون میکند فاعل را از ایمان پس امام گفت آری و گناهانی که پایین کبائرست نیز گاهی بیرون میکند از ایمان اشارتست بانکه ارتکاب کبیره با اصرار و ارتکاب صغیره با اصرار کفرست چنانچه می آید در حدیث دوم باب صد و شصت و پنجم که باب الکفرست و اشارتست ایضا بانکه اصرار بر صغیره حکم ارتکاب کبیره بی اصرار دارد در انکه باعث مفارقت روح الایمانست بیان این هر دو آنکه گفت رسول الله صلی الله علیه وآله زنا نمیکند زنا کننده در حالی که او مؤمن باشد و دزدی نمیکند دزد در حالی که او مؤمن باشد یعنی که اگر چه اصل ایمان از او جدا میشود والا روح الایمان از او جدا میشود سی و نهم اصل دخل ابن قيس الماصر وعمر بن ذر واظن معهما ابو حنيفة على ابي جعفر عليه السلم فتكلم ابن قيس الماصر فقال انا لا نخرج اهل دعوتنا واهل ملتنا من الايمان في المعاصي والذنوب قال فقال له ابو جعفر عليه السلم يا ابن قيس اما رسول الله صلى الله عليه وآله فقد قال لا يزني الزاني وهو مؤمن ولا يسرق السارق وهو مؤمن فاذهب انت واصحابك حيث شئت شرح الماصر بفتح میم و الف و کسر صاد مهمله و راء مهمله کسی که چارپایان را سواری کند برای تعلیم ذر بفتح ذال معجمه و تشدید راء مهمله یعنی داخل شد قیس ماصر و عمر بن ذر و گمان میبرم که با ایشان ابو حنیفه نیز بود بر امام محمد باقر علیه السلم پس سخن گفت قیس ماصر پس گفت که بدرستی که ما بیرون نمیکنیم جمعی را که شریکند با ما در دعوت مردم بدینی که ما داریم و اهل دین خود را از ایمان اصلا نه از اصل ایمان و نه از روح الایمان بسبب مخالفتهای حکم الهی کبیره خواه بی اصرار و خواه با اصرار راوی گفت پس گفت امام محمد باقر علیه السلم ای پسر قیس اما رسول الله صلی الله علیه وآله پس بتحقیق گفت زنا نمیکند زنا کننده در حالی که او مؤمن باشد و دزدی نمیکند دزد در حالی که او مؤمن باشد یعنی که اگر چه اصل ایمان از او جدا نمیشود و اگر چه صرورت است کل ایمان از او جدا میشود چنانچه بیان شد در حدیث یازدهم این باب پس والله میروی تو و رفیقان تو هر جا که خواستی مراد مذهب باطل یا جهنمست و این بعنوان تهدیدست چهلم اصل سألت ابا عبد الله عليه السلم عن الرجل يرتكب الكبيرة من الكبائر فيموت هل يخرجه ذلك من الاسلام وان عذب كان

اناهبیرم

عن عبيد بن زرارة قال

ابن قیس الماصر عبد الله گری آید در کتاب الجنائز در حدیث اول باب العلة في غسل الميت غسل الجنابة و در کتاب سی و دوم است و عمر گری آید در کتاب الحدود در حدیث هفتم باب اول میتواند بود و حکایت قیس الماصر گذشت در کتاب الحجة در حدیث چهارم باب اول

۱۹۷

عذابه كعذاب المشركين ام له مدة وانقطاع فقال من ارتكب كبيرة من الكبائر فزعم انها حلال اخرجه ذلك من الاسلام وعذب اشد العذاب وان كان معترفا انه اذنب ومات عليها اخرجه من الايمان ولم يخرجه من الاسلام وكان عذابه اهون من عذاب الاول شرح مضمون این ظاهرست از شرح حدیث دهم این باب چهل و یکم اصل عن عبد العظيم بن عبد الله الحسني قال حدثني ابو جعفر الثاني صلوات الله عليه قال سمعت ابي عليه السلم يقول سمعت ابي موسى بن جعفر عليهما السلم يقول دخل عمرو بن عبيد على ابي عبد الله عليه السلم فلما سلم وجلس تلا هذه الآية الذين يجتنبون كبائر الاثم والفواحش ثم امسك فقال له ابو عبد الله عليه السلم ما اسكتك قال احب ان اعرف الكبائر من كتاب الله عز وجل شرح روایتست از عبد العظیم حسنی که قبر او مشهورست در ری گفت حکایت کرد برای من امام محمد تقی صلوات الله علیه گفت شنیدم از پدرم امام رضا علیه السلم میگفت شنیدم از پدرم امام موسی کاظم علیه السلم میگفت داخل شد عمرو بن عبید که از رؤسای معتزله بود بر مجلس امام جعفر صادق علیه السلم پس چون سلام کرد و نشست خواند این آیت را از سوره نجم که بیان شد در حدیث هفتم این باب بعد از آن نگاه داشت از سخن پس گفت او را امام جعفر صادق علیه السلم چه چیز ترا ساکت کرد گفت دوست میدارم که شناسم گناهان کبیره را از قرآن یعنی که بیان کنی آنها را منفصلا از قرآن چهل و دوم فقال نعم يا عمرو اكبر الكبائر الاشراك بالله يقول الله ومن يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة وبعده الاياس من روح الله لان الله عز وجل يقول انه لا ييأس من روح الله الا القوم الكافرون ثم الامن لمكر الله لان الله عز وجل يقول فلا يأمن مكر الله الا القوم الخاسرون شرح نعم برای قبول التماس عمروست یا برای تصدیق محض دوست داشتن اوست چه عمل بمقتضای آن نکرده و در میان سخن از مجلس بیرون رفته چنانچه در آخر این حدیث مذکور میشود حکم بانکه اکبر کبائر شرکست منافات ندارد با آنچه می آید در حدیث دوم باب صد و شصت و پنجم که کفر اخبث و اعظم از شرکست چه مقصود اینجا نسبت میان اصل شرک و اصل کبائرست و کفر با صرار بر کبیره هم میرسد نه باصل کبیره یعنی پس امام علیه السلم گفت آری بیان میکنم ای عمرو اول بزرگترین کبائر قرار دادن شریکست با الله تعالی بیان این آنکه میگوید الله عز وجل در سوره مائده بدرستی که شان اینست که هر که قرار دهد شریکی را با الله تعالی پس بتحقیق حرام کرده الله تعالی بر او بهشت را دوم و بعد از شرک در بزرگی گناه نا امیدی از رحمت الله تعالی است بخیال اینکه بعد از رسول در میان امت کسی نیست که قائم مقام او باشد در علم بجمیع احکام الهی و آن خیال باعث قطع رحم رسول میشود چنانچه می آید در حدیث چهارم باب صد و یازدهم و بخیال اینکه گناهی هست که توبه و اصلاح آن نمیکند زیرا که الله عز وجل میگوید در سوره یوسف بدرستی که شان اینست که نا امید نمیشود از رحمت الله تعالی مگر جماعت کافران سوم بعد از آن ایمن بودن از فریب الله تعالی است بخذلان پنهان اهل غرور بتمکین ظالمان و امهال ایشان که باعث تصدیق ائمه ضلالت و امر بمکر و خلاف میشود چنانچه می آید در حدیث چهارم باب صد و یازدهم زیرا که الله عز وجل میگوید در سوره اعراف پس ایمن نمیشود از فریب الله تعالی مگر جماعت زیانکاران چهل و سوم ومنها عقوق الوالدين لان الله عز وجل جعل العاق جبارا شقيا وقتل النفس التي حرم الله الا بالحق لان الله عز وجل يقول فجزاؤه جهنم خالدا فيها الى آخر الآية وقذف المحصنة لان الله عز وجل يقول لعنوا في الدنيا والآخرة ولهم عذاب عظيم شرح چهارم و از جمله کبائر است نافرمانی پدر و مادر زیرا که الله عز وجل گردانید در سوره مریم نافرمان را جبار شقی ظالم عاقبت بد چنانچه در حکایت یحیی گفته وكان تقيا وبرا بوالديه ولم يكن جبارا عصيا و در حکایت کلام عیسی گفته وبرا بوالدتي ولم يجعلني جبارا شقيا پنجم و از جمله کبائر کشتن جانداریست که صاحب آن

آنرا الله تعالی که بسبب چیزها که معصوم و بکار آمدنی باشند مثل آنچه می آید در کتاب الجهاد در حدیث ششم باب ششم که باب وصیة رسول الله صلی الله علیه و آله
تا آنجاست که اگر در اثنای جهاد و در میان کافران بعض مؤمنان باشند و فتح کافران موقوف بر کشتن آن مؤمنان شد می باید کشت آن مؤمنان را
و آن کشتن داخل قتل مؤمن نیست و دیت و کفاره ندارد و چه معصوم بالذات نیست بلکه از قبیل ضرورت برای حفاظت است که اعلای کلمه اسلام است
زیرا که الله عز و جل میگوید در سوره نساء و من یقتل مؤمنا متعمدا آه که کشد مؤمنی را با قصد آن قتل بالذات پس جزای او جهنم است بر حالی که مقدر باشد
همیشه بودن او در جهنم تا آخر آیت که و غضب الله علیه و لعنه و اعد له عذابا عظیما اگر گویی می آید در کتاب الدیات در حدیث اول باب سوم که باب
ان من قتل مؤمنا علی دینه تا آنجاست که عن سماعة عن ابی عبد الله علیه السلام قال سألته عن قول الله عز و جل و من یقتل مؤمنا متعمدا فجزاؤه جهنم
قال من قتل مؤمنا علی دینه فذاک المتعمد الذی قال الله عز و جل و اعد له عذابا عظیما قلت فالرجل یقع بینه و بین الرجل شیء فیضربه بسیفه فیقتله قال
لیس ذاک المتعمد الذی قال الله عز و جل پس این آیت در کافرست و از ما نحن فیه خارج است گوییم که بیان میشود در شرح آنچه می آید در کتاب
الدیات که آن بیان منطوق این آیت است و آن صورت اصرار بر قتل مؤمن است و آنچه اینجاست بیان مفهوم این آیت است زیرا که هرچه
اصرارش موجب خلود جهنم باشد اصلش کبیره است پس منافات ندارد با یکدیگر ششم و از جمله کبایر نسبت بزنا دادن آن عفیفه است که در
قرآنست زیرا که الله عز و جل میگوید در سوره نور ان الذین یرمون المحصنات الغافلات المؤمنات لعنوا [...] بدرستی که جمعی که نسبت بزنا
میدهند زنانی را که پرده نشینند بیخبرند با جمعی که ایشان سبقت کرده اند در نسبت بزنا تا سهل شود ... آن نسبت ... گمان
دور کرده شده اند از رحمت الهی در دنیا و آخرت و برای ایشانست عذابی بزرگ متن و اکل مال الیتیم لان الله عز و جل یقول
انما یأکلون فی بطونهم نارا و سیصلون سعیرا و الفرار من الزحف لان الله عز و جل یقول و من یولهم یومئذ
دبره الا متحرفا لقتال او متحیزا الی فئة فقد باء بغضب من الله و مأواه جهنم و بئس المصیر و اکل الربا لان
الله عز و جل یقول الذین یأکلون الربا لا یقومون الا کما یقوم الذی یتخبطه الشیطان من المس شرح بیان ... آیت الذین
یأکلون الربوا که مشتمل بر وعید خلود نارست می آید در کتاب المعیشة در شرح حدیث سوم باب الربا که باب ... و کلمات و اینجا میگوییم
که مراد بقیام در لا یقومون قیام بجهت صلاح دین ... است و مراد بقیام در کما یقوم الذی یتخبطه الشیطان من المس قیام کسی است
که شرب خمر کرده و بخاست مست شده زیرا که آن بیخبر میکند از عمل شیطان چنانچه گفته در سوره مائده که انما الخمر و المیسر و الانصاب
و الازلام رجس من عمل الشیطان المس مصدر باب علم و مست ... و آن کنایت میباشد از جماع کردن ... و مانند آنها یعنی هفتم
و از جمله کبایر خوردن مال یتیم است زیرا که الله عز و جل میگوید در سوره نساء ان الذین یأکلون اموال الیتامی ظلما انما بدرستی که جمعی که میخورند
مالهای یتیمان را ظلما نه بمعروف جز این نیست که میخورند در شکمهای خود آتش را و زود باشد که برسند ... بعذاب آتش جهنم افروخته
را هشتم و از جمله کبایر گریختن از لشکرگاه مؤمنان است در روز جهاد زیرا که الله عز و جل میگوید در سوره انفال و هر که برابر کفار کند روز
خود را و روگردان شود مگر بر حالی که کناره جو باشد برای مهیا شدن جنگ مثل اصلاح زره و شمشیر و مانند آنها یا بر حالی که پیچیده مایل باشد
سوی جمعی از مؤمنان که جهاد با ایشان بهتر شد ... پس بتحقیق برگشته با اراده و عذابی که آن اراده از
جانب الله تعالی است براو و جای او جهنم است و بد بازگشتی است جهنم نهم و از جمله کبایر خوردن رباست زیرا که الله عز و جل میگوید در سوره
آنجاست که میخورند ربا را برنمیخیزند مگر چنانچه برمیخیزد کسی که می اندازد او را شیطان بسبب مست ساختن شیطان او و مراد تا آخر آیت

که ذلک

که ذلک بانهم قالوا انما البیع مثل الربوا و احل الله البیع و حرم الربوا فمن جاءه موعظة من ربه فانتهی فله ما سلف و امره الی الله و من عاد فاولئک اصحاب
النار هم فیها خالدون متن و السحر لان الله عز و جل یقول و لقد علموا لمن اشتراه ما له فی الآخرة من خلاق
و الزنا لان الله عز و جل یقول و من یفعل ذلک یلق اثاما یضاعف له العذاب یوم القیمة و یخلد فیه
مهانا و الیمین الغموس الفاجرة لان الله عز و جل یقول ان الذین یشترون بعهد الله و ایمانهم ثمنا قلیلا
اولئک لا خلاق لهم فی الآخرة شرح دهم و از جمله کبایر عمل جادوگری است که موافق عادت است و فاعلش
دعوی میکند که مثل معجزه انبیا و مانند ایشانست و بقید اخیر ممتاز میشود از شعبده بفتح شین با نقطه و سکون عین بی نقطه و فتح
با یکنقطه و گاهی بجای آن واو میباشد و ذال با نقطه زیرا که الله عز و جل میگوید در سوره بقره و هر آینه بتحقیق دانستند
که هر آینه هر که خریدار شد سحر را نیست او را در آخرت هیچ نصیبی از بهشت مخفی نماند که گاهی سحر مستعمل میشود
در معنی اعم از این و بعض افراد آن جایزست چنانکه می آید در کتاب المعیشة در حدیث هفتم باب الصناعات که
باب سی و سوم است یازدهم و از جمله کبایر زناست زیرا که الله عز و جل میگوید در سوره فرقان و هر که کند
آنرا ملاقات میکند گناه را چند برابر کرده میشود برای او عذاب او در روز قیامت و همیشگی میشود در آن عذاب
بر حالی که خوار داشته شده است دوازدهم و از جمله کبایر قسم بگذشته بدروغ است مثل قسم در دعوا با در محکمه زیرا
که الله عز و جل میگوید در سوره آل عمران آن جماعت که عوض ای میخرند بدروغ در پیمان الله تعالی
و قسمهای خود چیزی اندک را که مال دنیا باشد ایشان جمعند که نصیبی از بهشت نیست برای ایشان در آخرت
متن و الغلول لان الله عز و جل یقول و من یغلل یأت بما غل یوم القیمة
و منع الزکوة المفروضة لان الله عز و جل یقول فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم
و شهادة الزور و کتمان الشهادة لان الله عز و جل یقول و من یکتمها
فانه آثم قلبه شرح با در بما غل برای ملابست است و ما مصدریه است یا برای تعدیه است
و ما موصول است و حاصل هر دو یکی است یعنی سیزدهم و از جمله کبایر خیانت است مثل دزدی زیرا
که الله عز و جل میگوید در سوره آل عمران و هر که دزدی کند می آید با دزدی در روز قیامت یعنی
گناه آن بخشیده نمیشود چهاردهم و از جمله کبایر ندادن زکوة فرض است زیرا که الله عز و جل میگوید در سوره توبه
پس داغ کرده میشود به آنها زر طلا و دراهم نقره پیشانیهای جمعی که نگاه داشته اند آنها را تا سال و
آنرا صرف در راه الله تعالی نکرده اند و پهلوهای ایشان و پشتهای ایشان مخفی نماند که دلالت
این آیت بر فرض قدر زکوة با اعتبار ایست یا بر قدر نصاب و گذشتن سال باعتبار این است که ظاهر
آیت سابقه بر این که این مربوط بآن است اینست که ذخیره کردن هر قدری از زر و سیم باعث این عذاب
شود الا ما اخرجه الدلیل و دلیل اخراج زکوة قدر نصاب مفروضه نکرده اگرچه اخراج یعنی فی الجملة کرده در
این زمان بخلاف زمان ظهور قائم صلوات الله علیه چنانچه تحقیق میشود در کتاب الزکوة در شرح حدیث

چهارم آن ابواب که باب نوادر است پانزدهم و شانزدهم و از جمله کبائر گواهی ناحق و پوشانیدن
گواهی حق است زیرا که میگوید الله عز و جل در سوره بقره و هر که بپوشاند شهادت حق را پس بدرستی
که گناهکار است دلش یعنی که تصدیق ربوبیت رب العالمین نکرده و گناهش محض گناه جوارح
نیست که صغیره تواند بود و مخفی نماند که تقدیم شهادة الزور بر کتمان الشهادة دال بر هر دو معنی این
آیت دلالت میکند بر اینکه منطوق این آیت دلالت بر کبیره بودن کتمان شهادت میکند و مفهوم این آیت
دلالت بر کبیره بودن شهادت زور میکند بطریق اولی چه سخن در موضع وجوب گفتن بدتر است از سکوت
در موضع وجوب گفتن اگر گوییم قول الله تعالی در سوره فرقان والذین لا یشهدون الزور و در سوره حج فاجتنبوا
الرجس من الاوثان واجتنبوا قول الزور دلالت میکند بر اینکه شهادت زور معنی عشره و مانند عبادت
اوثان باشد چنانکه بنظر آن می آید در شرب خمر پس چرا استشهاد بآنها نکرد گوییم عدم استشهاد بآنها بنابر
بر آنچه می آید در کتاب الاشربه در بعض احادیث باب الغناء و باب بعد از آن که زور غناء است و تحقیق
آن میشود انشاء الله تعالی و اینجا میگوییم که غنا چند قسم است از آنجمله حکم از روی اجتهاد دلالت فیه و قول علی الله بغیر علم
است چنانچه اشارت بآن شد در کتاب الحجة در حدیث پنجم مولد ابی الحسن موسی علیه السلام که وجلت النغمات فی
دور الشیاطین اصل وشرب الخمر لان الله عز وجل نهی عنها کما نهی عن عبادة الاوثان وترك
الصلوة متعمدا او شیئا مما فرض الله لان رسول الله صلی الله علیه وآله قال من ترك الصلوة متعمدا
فقد برئ من ذمة الله وذمة رسوله صلی الله علیه وآله ونقض العهد وقطیعة الرحم لان
الله عز وجل یقول اولئك لهم اللعنة ولهم سوء الدار شرح کما نهی من عبادة الاوثان اشارت بآیت سوره
حج فاجتنبوا الرجس من الاوثان و بیان میشود در کتاب الاشربه در شرح حدیث دوم باب النرد والشطرنج که آخر ابواب
است و اینجا میگوییم که رجس عبارتست از خمر و میسر و ازلام و من برای تبعیض مجازی است و افاده موافقت و مماثلت
میکند مثل انه منی وانا منه و اوثان عبارتست از انصاب و نهی از آنها مذکور است در آیت سوره مائده یا ایها الذین آمنوا انما الخمر والمیسر
والانصاب والازلام رجس من عمل الشیطان فاجتنبوه لعلکم تفلحون می آید در کتاب الصید در حدیث دوم باب القمار والنهبه که باب چهارم است که قیل یا رسول
الله ما المیسر فقال کل ما تقومر به حتی الکعاب والجوز قیل فما الانصاب قال ما ذبحوا لآلهتهم قیل فما الازلام قال قداحهم التی یستقسمون بها و بیان این آیت بتمام
میشود و اینجا میگوییم که رجس ضد طهر است و بمعنی نجاست است مثل انما المشرکون نجس و معنی اینجا برای بیان لوازم است و می آید در کتاب الصلوة در حدیث پنجم باب
شصت و یکم که باب الرجل یصلی فی الثوب و هو غیر طاهر عالما او جاهلا که لا تصل فیه فانه رجس اگر نجاست سرایت کننده است باشد چنانچه در خمر است و
گاهی بالاصالة است و غیر سرایت کننده نیز باشد چنانچه در میسر و مانند آنست زیرا که آنها ... و وقوع بالاصالة ... غیر آنچه می آید در کتاب الصلوة در
حدیث سیزدهم باب شصتم که باب اللباس الذی تکره الصلوة فیه وما لا تکره است که لا تجوز الصلوة فی شیء من الحدید فانه نجس ممسوخ و بیان میشود که ممسوخ ...
جواز ... در سیاق ... در این حدیث ... که نهی بمعنی ... نهی من عبادة الاوثان ...
باینکه نجاست غیر سرایت کننده است ... زیرا که نهی ... الا ... الدلیل عام و خاص

نظر آنچه می آید ... حدیث ... ح

در امثال آنچه می آید در حدیث اول باب دویست و ششم که رفع عن امتی اربع خصال خطاؤها ونسیانها تا آخر که خطا و نسیان مرفوع
نیست از امت حقیقة پس مراد مجاز است و اقرب مجازات رفع جمیع احکام متعلقه بآنست الا ما اخرجه الدلیل ...
در محل الصلوة چه مقولست و در کتاب من لا یحضره الفقیه شیء است یعنی مقدم و از جمله کبائر است آشامیدن خمر زیرا که
الله عز وجل نهی کرده از خمر چنانچه نهی کرده از عبادت بتها ~~...~~ ... و از جمله کبائر است
ترک نماز بالکلیه بی عذر یا ترک کردن چیزی از آنچه فرض کرده الله تعالی از اجزاء و شروط نماز چه ترک جزء و شرط لازم دارد
ترک کل و مشروط را زیرا که رسول الله صلی الله علیه وآله گفته هر که ترک کند نماز را بی عذر پس بتحقیق جدا شده از عهد و
امان الله تعالی و عهد و امان رسول و صلی الله علیه وآله اگر گویی این مخالف وعده ایست که سابقا مذکور شد که دلیل از قرآن با
گوییم در اینجا اشارت شده بتفسیر رسول الله صلی الله علیه وآله آیت سوره رعد را که مذکور میشود باین روش که ترک نماز متعمدا
عهد او را نقض عهدست و موافق آنست آیت سوره بقره که الذین ینقضون عهد الله من بعد میثاقه ویقطعون ما امر الله
به ان یوصل ویفسدون فی الارض اولئک هم الخاسرون و موافق این مضمونست آیت سوره مدثر که ما سلککم فی سقر قالوا لم نک
من المصلین و بیان شد در شرح حدیث سی و ششم باب صد و هفتم در کتاب الحجة و ایضا موافق این مضمونست آیت سوره نساء
که ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتابا موقوتا بنابر اینکه موقوتا بمعنی مفروض باشد چه ترک مفروض از هر شریعتی کبیره است
نوزدهم و بیستم شکستن پیمان الهی است در امر بطلب علم و سعی در آن بروی یقین و از قول علی الله بغیر علم و در تحت آیت تعرب بعد از
هجرت که مذکور شد در حدیث دوم این باب و ایضا در تحت آیت شکستن قسم و نذر و مانند آنها و بریدن پیوند خویشان
نسبی است مثلا زیرا که الله عز وجل میگوید در سوره رعد والذین ینقضون عهد الله من بعد میثاقه ویقطعون ما امر الله
به ان یوصل ویفسدون فی الارض اولئک لهم اللعنة ولهم سوء الدار و آنجماعت که میشکنند پیمان الله تعالی را بعد از بستن آن
و میبرند آنچه را که امر کرده الله تعالی بآن که پیوند کرده شود مثل رحم و فساد میکنند در زمین بجز اجرای ... و مانند آن است آن
جمعیت که برای ایشانست لعنت و برای ایشانست بدی سرای آخرت مخفی نماند که از اینجا ظاهر میشود که فساد در زمین نیز
از کبائر است و وعید بر که امت نه بر مجموع من حیث المجموع ... اینکه در سوره مائده وعید بر فساد فی ذکر آن در شده
که انما جزاء الذین یحاربون الله ورسوله ویسعون فی الارض فسادا تا ولهم فی الآخرة عذاب عظیم اصل قال فخرج عمرو وله
صراخ من بکائه وهو یقول هلک من قال برأیه ونازعكم فی الفضل والعلم شرح امام موسی کاظم علیه السلام
گفت پس ... تمام تفصیل کبائر از مجلس بیرون رفت عمرو در حالی که او را فریادی بود از گریه او و او میگفت
هلاک شد آنکه حکم کرد بظن خود و بحث کرد با شما در فضیلت و علم اشارت است بمذهب ابو حنیفه و امثال او که در احکام الهی اجتهاد
حکم میکردند و در طلب علم از ائمه اهل البیت سعی نمیکردند بلکه بمجلس ایشان ... و مانند آن میکردند مخفی نماند که کبائر بسیار است
سوای آنچه در اینجا مذکور شد و بعضی مذکور میشود در عنوانهای ابواب آینده و وعید بر آنها مذکور میشود در احادیثی که در
ذیل آن عنوانهاست باب صد و سیزدهم در بیان استصغار الذنب این باب مذمت کوچک شمردن گناهست و در این
باب سه حدیث است اول اصل قال ابو عبد الله علیه السلام اتقوا المحقرات من الذنوب فانها لا تغفر قلت وما المحقرات

و موافق این مضمونست آیت سوره بقره و ما کان الله
لیضیع ایمانکم و گذشت در حدیث اول باب سجده
که فرض الصلوة ایامام

در آخر در کتاب الاشربه در حدیث چهارم باب الغناء ...
... الحق ... عز و جل ...
من ... الحدیث ... الله عز و جل ...
... ایمان ...

قال الرجل یذنب الذنب فیقول طوبی لی لو لم یکن غیر ذلک شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام بپرهیزید از حقیر شمرده شده‌ها
از جمله گناهان چه بدرستی که آنها آمرزیده نمیشود گفتم و چیست حقیر شمرده شده‌ها گفت مرد است که گناه میکند نوعی از گناه پس
میگوید خوشا بحال من اگر نباشد مرا غیر آن گناه و با همینی که آن گناه کردم سهل بود حقیقت طولی گذشت در حدیث سیم
باب نود و نهم دوم حدیث سمعت ابا الحسن علیه السلام یقول لا تستکثروا کثیر الخیر و لا تستقلوا قلیل الذنوب فان قلیل
الذنوب یجتمع حتی یکون کثیرا و خافوا الله فی السر حتی تعطوا من انفسکم
النصف شرح شنیدم از امام موسی کاظم علیه السلام میگفت بسیار مشمرید بسیار شمردن بسیار از جمله عمل خیر
و بازی مخورید بکم شمردن کم از جمله گناهان چه بدرستی که کم گناهان جمع میشود تا میشود بسیار و بترسان باشید از الله تعالی
در پنهان مردمان با همینی که فعل طاعتی و اجتناب معصیتی مخصوص آشکار نباشد تا داده باشید از نفسهای خود انصاف را مراد است
که هر که ریا کند دلش بیحیا و بی انصاف که مردمان را عظیم‌تر از الله تعالی شمرده سیوم حدیث ان رسول الله صلی الله علیه
و آله نزل بارض قرعاء فقال لاصحابه ائتوا بحطب فقالوا یا رسول الله نحن بارض قرعاء ما بها
من حطب قال فلیات کل انسان بما قدر علیه فجاؤوا به حتی رموا بین یدیه بعضه علی بعض
فقال رسول الله صلی الله علیه و آله هکذا تجتمع الذنوب ثم قال ایاکم و المحقرات من الذنوب
فان لکل شیء طالبا الا و ان طالبها یکتب ما قدموا و آثارهم و کل شیء احصیناه فی امام مبین
شرح القرعاء بفتح قاف و سکون راء بی نقطه و عین بی نقطه و الف ممدوده مونث اقرع کچل و مراد اینجا زمین کم گیاه است چنانچه
سر کچل کم موست مضمون الا که گذشت تا آخر گذشت در حدیث [illegible] باب صد و یازدهم [illegible]
فقره تا آخر بسبیل حکایت و خبر آن است یعنی بدرستی که رسول الله صلی الله علیه و آله در سفری با لشکر فرود آمد در
زمین کم گیاه بود پس گفت یاران خود را بیارید هیزمی پس گفتند ای رسول الله ما در زمینی کم گیاهیم نیست در آن هیچ هیزمی
که تا بیارد هر کس بقدر آنچه را که توانایی بهم رسانیده باشد پس آوردند هیزم را مراعی بر
اندک اندک تا انداختند نزد رسول علیه السلام بر بالای یکدیگر با همینی که هیزم بغایت بسیار شد پس گفت رسول الله صلی الله علیه و آله
چنین جمع میشود گناهان با همینی که در صورت سهل انگاری اندک اندک جمع میشود تا بغایت بسیار میشود بعد از آن گفت
نگاه دارید خود را از حقیر شمرده‌های گناهان زیرا که برای هر عملی باز خواست کننده‌ایست از قرآن آگاه باشید و بدرستی
که باز خواست کننده حقیر شمرده شده‌های گناهان قول الله تعالی است در سوره یس می‌نویسیم در قرآن یا در نامه اعمال آنچه را که
پیش فرستادند در ایام حیات خود مردگان و آنچه را که ایشان باعث شدند که دیگران بعد از ایشان کردند مثل بدعتی که در خلایق
میماند و مثل احیای سنتی که در خلایق میماند و هر چیز را شمرده‌ایم در پیشوایی ظاهر که ظاهر کننده حقست باب صد و
چهاردهم باب الاصرار علی الذنب شرح این باب بیان بی پروا بودن در گناهان است در این باب سه حدیث است
اول حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال لا صغیرة مع الاصرار و لا کبیرة مع الاستغفار
شرح مراد باستغفار گفتن استغفر الله است بشرط موافقت دل تا مانند استهزا نشود چنانچه می‌آید در حدیث دهم باب

(حاشیه: توضیح این آیت بیابی [illegible] گذشت در حدیث دهم باب صد و یازدهم که باب [illegible])

صد و نود

صد و نود و یکم یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت گناه صغیره نیست با بی پروایی با همینی که هر صغیره با اصرار مثل کبیره
بی اصرار است در اینکه باعث مفارقت روح الایمان میشود و بس اصرار بر صغیره کبیره است مانند اصرار بر کبیره چه آن اباء و استکبار است
چنانکه بیان میشود در حدیث دوم باب صد و نود و نهم که باب الکفر است و گناه کبیره نیست با استغفار یعنی که هر گناه کبیره که با آن
گفتن استغفر الله بشود مثل صغیره بی استغفار است در اینکه چنانکه منافات با اصل ایمان ندارد و منافات با دخول در محسنین ندارد
توضیح این گذشت در شرح حدیث هفتم باب صد و دوازدهم دوم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام فی قول الله عز و جل و لم
یصروا علی ما فعلوا و هم یعلمون قال الاصرار ان یذنب الذنب فلا یستغفر و لا یحدث نفسه بتوبة فذلک الاصرار
شرح در سوره آل عمران چنین است والذین اذا فعلوا فاحشة او ظلموا انفسهم ذکروا الله فاستغفروا لذنوبهم و من یغفر الذنوب
الا الله و لم یصروا تفسیر فاحشه ظاهرست از آنچه گذشت در حدیث هفتم باب صد و دوازدهم و از جمله احتمالات اینست که واو در و لم یصروا
حالیه باشد و واو در و هم عاطفه بر لم یصروا باشد پس در تحت حال باشد و مفعول یعلمون که محذوفست استغفار و اصرار شده و مراد این باشد که آن
یک گناه خود را چندین گناه میشمرند با وجود آنکه اصرار نکرده اند و میدانند که اصرار نکرده اند نظیر آنچه گذشت در کتاب العقل در حدیث
دوازدهم باب اول [illegible] ترجمه و الله تعالی دوست میدارد جمعی را که چون کردند
رسوایی [illegible] ظلم کردند خود را [illegible] ارتکاب کبیره یاد آورند الله تعالی را پس استغفار کردند برای گناهان
خود و کی آمرزد گناهان را مگر الله تعالی و حال آنکه بی پروا نشدند و ایشان میدانند که بی پروایی نکرده اند یعنی روایت از امام
محمد باقر علیه السلام در قول الله عز و جل در سوره آل عمران و لم یصروا علی ما فعلوا و هم یعلمون امام گفت اصرار اینست که گناه کند بنده نوعی از گناه
پس از آن استغفر الله نگوید و ایضا [illegible] که توبه خواهم کرد پس اینست معنی اصرار یعنی مانند که مرتکب کبیره با وجود علم بوعید الهی بر آن
قسم است اول مرتکب آن با استغفار دوم مرتکب آن بی استغفار اما با قرار توبه با خود سوم مرتکب آن بی استغفار و بی قرار توبه و اول صاحب
[illegible] است و قسمی از محسنانست چنانچه بیان شد در شرح حدیث هفتم باب صد و دوازدهم پس در آیت آن رحمة قریب من المحسنین و اول
و دوم [illegible] سوم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول لا و الله لا یقبل
الله شیئا من طاعته علی الاصرار علی شیء من معاصیه شرح لا و الله [illegible] قول الله تعالی را در سوره مائده انما
یتقبل الله من المتقین حمل بر این میکند که تقوی در آن طاعتی که مقبول میشود شرط قبول طاعت نه تقوی مطلق [illegible]
[illegible] یعنی معاصی الله تعالی که کبیره است یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت [illegible] بیان این
آنکه قبول نمیکند الله تعالی چیزی از طاعت خود را با وجود بی پروا بودن بر سر چیزی از گناهان کبیره خواه در اثنای آن طاعت و خواه [illegible] آن
باب صد و پانزدهم باب فی اصول الکفر و ارکانه شرح این بابیست در بیان اساسهای کفر و اجزای عمده آن [illegible] که وجود اساس
لازم ندارد کفر را چنانچه وجود اساس خانه لازم ندارد خانه را و همچنین جزو عمده لازم ندارد وجود کل را در این باب چهارده حدیث است اول
حدیث قال ابو عبد الله علیه السلام اصول الکفر ثلاثة الحرص و الاستکبار و الحسد فاما الحرص فان آدم حین نهی عن
الشجرة حمله الحرص علی ان اکل منها و اما الاستکبار فابلیس حیث امر بالسجود لآدم فابی و اما الحسد فابنا
آدم حیث قتل احدهما صاحبه شرح الحرص در لغه الحرص [illegible] است [illegible]

بوضع ظاهر در موضع مضمر مثل الحاقة ما الحاقة و حقیقت نسبت معصیت آدم گذشت در شرح حدیث دوازدهم باب ذم الدنیا والزهد فیها که باب
شصت و یکم است قابیل بتقدیر قصه ابلیس است قابیل آدم بتقدیر قصه ابنی آدم است یعنی معصیتی که از آن دو پسر آدم سر زد کشتن قابیل هابیل را
علیه السلام اساسهای کفر خواه کفر باصطلاحی دیگر که گناهان کبیره باشد خواه نه است طلب دنیا و بر ترجیح دادن [illegible]
شمال اینکه اما زیاده طلبی پس معصیتی که آدم وقتی که نهی کرده شد از نزدیکی آن درخت داد و داشت و در آن زیاده طلبی بود اینکه خورد از آن درخت اما خود بینی
پس گناه ابلیس است وقتی که مامور شد بسجده برای آدم و اما رشک [illegible] پس معصیتی که از دو پسر آدم قابیل و هابیل است وقتی که کشت قابیل هابیل را
دوم اصل قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَرْكَانُ الْكُفْرِ أَرْبَعَةٌ الرَّغْبَةُ وَالرَّهْبَةُ وَالسَّخَطُ وَالْغَضَبُ شرح گفت پیغمبر صلی الله علیه و آله
اجزای کفر عمده که چهار چیز است اول رغبت بفتح را و باء منقوط و سکون غین [illegible] یعنی استحسان که یکی از اصول فقه مخالفان است و بیان [illegible]
منشعب هوا و هوسها را مانند مجتهدان یهود و از این قبیل است ابتغاء الفتنة و ابتغاء تاویله که در سوره آل عمران است و بیان شد در شرح حدیث اول
باب هفدهم دوم رهبت بفتح را و باء منقوط و سکون ها و باء یک نقطه یعنی استنباط که یکی از اصول فقه مخالفان است و بآن مرام [illegible]
[illegible] سوم سخط بضم سین بی نقطه و سکون خا [illegible] و بفتح سین و فتح خا [illegible] یعنی نارضایی بقرار داد الهی مثل امامت امام حق
چنانکه اکثر قریش راضی نبودند بامامت امیر المومنین برای اینکه در جهادها اقوام ایشان را کشته بود چهارم غضب بفتح غین و سکون
ضاد منقوط و باء یک نقطه مصدر باب ضرب یعنی طرف گیری برای قبیله خود یا دوست خود یا مانند آنها چنانکه می آید در حدیث پنجم و ششم باب
صد و بیست و سوم که باب العصبیة است مخفی نماند که در اکثر نسخ و الغضب بفتح غین با نقطه و فتح ضاد با نقطه است و بنا بر آن فرق میان
سخط و غضب اینست که اول ضد رضا است و دوم ضد رحمت است و هر دو از جنود جهل است چنانکه گذشت در کتاب العقل در حدیث
چهاردهم باب اول سوم اصل قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّ أَوَّلَ مَا عُصِيَ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ سِتٌّ حُبُّ الدُّنْيَا وَحُبُّ
الرِّيَاسَةِ وَحُبُّ الطَّعَامِ وَحُبُّ النَّوْمِ وَحُبُّ الرَّاحَةِ وَحُبُّ النِّسَاءِ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله بدرستی که اول چیزی که عصیان
کرده شده الله تعالی بسبب آن شش خصلت است دوستی اهل دنیا و دوستی سرکردگی و دوستی خوردنی و دوستی خواب که مانع نماز صبح مانند آنست
و دوستی استراحت و دوستی زنان یعنی خوش آیند [illegible] اطاعت کردن در همه جا یعنی آنچه باعث [illegible] شود چهارم اصل عن ابی عبد الله علیه
السلام أَنَّ رَجُلًا مِنْ خَثْعَمَ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَبْغَضُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ الشِّرْكُ
بِاللَّهِ قَالَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ قَالَ ثُمَّ مَاذَا قَالَ الْأَمْرُ بِالْمُنْكَرِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمَعْرُوفِ شرح این حدیث شرح شد در باب [illegible]
کتاب الجهاد در حدیث [illegible] باب الامر بالمعروف والنهی عن المنکر که باب [illegible] است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام اینکه مردی از قبیله خثعم بخا
با نقطه و سکون ثا سه نقطه و فتح عین بی نقطه و تخفیف میم آمد سوی پیغمبر صلی الله علیه و آله پس گفت کدام از عملها ناخوش شمرده تر است در درگاه الله عز و جل پس گفت
قرار دادن شریک برای الله تعالی گفت بعد از آن چه چیز است گفت بریدن پیوند خویشی [illegible] یعنی عدم قبول امامت اهل البیت مخفی نماند که این ترتیب
بالا پایین رعایت [illegible] گذشت در حدیث بیست و سوم باب صد و دوازدهم که [illegible] چه چیز است گفت امر به پیروی ظن [illegible]
شمرده شده است در هر شریعتی و نهی از سکوت در مشکلات [illegible] حصول علم با آنها بوسیله سؤال اهل الذکر که نیکو شمرده شده
است در هر شریعتی مخفی نماند که این ترتیب بالا پایین [illegible] است چنانکه گذشت نیز در حدیث بیست و سوم باب
صد و دوازدهم پنجم اصل قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ دُلَّنِي عَلَى هَذَا الْأَمْرِ حَتَّى أَكُونَ كَاذِبًا فِي أَهْلِ الْكِتَابِ [illegible]

خان

خان مَا مَنْزِلَتُهُ قَالَ هِيَ أَدْنَى الْمَنَازِلِ مِنَ الْكُفْرِ وَلَيْسَ بِكَافِرٍ شرح علی هذا الامر صفت [illegible]
[illegible] است و مراد بهذا الامر مذهب شیعه امامیه است که معیار عدم اشراک و اعتراف بربوبیت رب العالمین است
و در صاحب آن مذهب [illegible] کفر [illegible] امام است که بیان شد در حدیث [illegible] باب صد و دوازدهم و در [illegible]
کبیره و علامت اتفاق [illegible] میان این حدیث و حدیث ششم این باب یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را
مردی که بر این مذهب است اگر نقلی کند دروغ بگوید و اگر وعده کند خلاف کند و اگر چیزی باو سپرده شود خیانت کند چیست
مرتبه او گفت مرتبه او نزدیکتر مرتبهات کفر و آن مرتبه نیست که از ایمان و دلیل این شد در حدیث سوم باب شصت و پنجم و حدیث
[illegible] باب صد و [illegible] کتاب ششم اصل قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ عَلَامَاتِ الشَّقَاءِ جُمُودُ
الْعَيْنِ وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ وَشِدَّةُ الْحِرْصِ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا وَالْإِصْرَارُ عَلَى الذَّنْبِ شرح
گفت رسول الله صلی الله علیه و آله که از جمله نشانهای عاقبت بخیری اشک نبودن چشمست در ترحم است و سختی طلب یاد در قید
حاجت در طلب اهل دنیا و پی پروا بودن در گناه است که بیان شد در باب سابق هفتم اصل خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ النَّاسَ فَقَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشِرَارِكُمْ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
الَّذِي يَمْنَعُ رِفْدَهُ وَيَضْرِبُ عَبْدَهُ وَيَتَزَوَّدُ وَحْدَهُ فَظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقاً هُوَ شَرٌّ مِنْ هَذَا
شرح نصیحت کرد رسول الله صلی الله علیه و آله مردم را پس گفت آیا خبر نکنم شما را ببدان شما مردم گفتند بلی خبر کن ای رسول الله گفت
صلی الله علیه و آله آنکه منع کند عطای خود را کسی و عادتش اینست که میزند غلام خود را و خرجی میخورد تنها یا مراد اینست که در عطا
عام برای خود [illegible] بگیرد [illegible] که غایب شد [illegible] و رابر نگیرد و برای [illegible]
پس مردم گمان کردند که الله تعالی نیافریده مخلوقی را که او بدتر از این باشد اصل ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْ
ذَلِكَ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الَّذِي لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ فَظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ لَمْ
يَخْلُقْ خَلْقاً هُوَ شَرٌّ مِنْ هَذَا شرح بعد از آن گفت آیا خبر نکنم شما را بکسی که بدتر است از کسی که مذکور شد گفتند بلی
خبر کن ای رسول الله گفت کسی که امید داشته نمیشود خیر او و خاطر جمع کرده نمیشود از شر او پس اصحاب گمان کردند که الله تعالی
نیافریده مخلوقی را که او بدتر از این باشد اصل ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْ ذَلِكَ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ
قَالَ الْمُتَفَحِّشُ اللَّعَّانُ الَّذِي إِذَا ذُكِرَ عِنْدَهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَنَهُمْ وَإِذَا ذَكَرُوهُ لَعَنُوهُ
شرح بعد از آن گفت آیا خبر نکنم شما را بکسی که او بدتر از آنست گفتند بلی خبر کن ای رسول الله گفت بیحیای بسیار لعنت کننده که چون مذکور
شوند نزد او مومنان لعنت کند ایشان را و چون مذکور کنند مومنان لعنت کنند او را هشتم اصل قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَآلِهِ ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقاً وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ مَنْ إِذَا ائْتُمِنَ خَانَ وَ
إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ فِي كِتَابِهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ
وَقَالَ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَفِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ
إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولاً نَبِيًّا شرح مراد بمن کن فیه کسی است که مصر باشد در آنها [illegible]

جلد ان حدیث کذب خبر مبتدا است و ذکر ان اینجا
در کلام راوی بود ذکر او و در آنچه می آید در حدیث هشتم
این باب معلوم است با اینکه آنچه اینجات بنا بر
انچه می آید [illegible] اصرار نیست
کاه باشد [illegible]

ذاکر

ذاکر

شمار ایم

اورام

کذشت در حدیث پنجم و فی قوله عطف بر مقدر و فی بمعنی مع است و اشارتست بانکه آیت سوره صف کبر مقتا عند الله ان تقولوا
ما لا تفعلون که بیان خواهد شد در باب صد و پنجاه و چهارم دلیل مذمت و کبیره بودنست و این آیت علاوه است حدو لیل مدح
عهده آیت یعنی کفت رسول الله صلی الله علیه و آله سه خصلت است هر که شد آشنا در او بعنوان اصرار شد منافق هر چند که روزه
دارد و نماز کند و دعوی کند که او مسلمانست خصلت کسی که چون امانتی سپرده شود باو خیانت کند و چون حکایت کند از او
کوید و چون وعده کند مخالفت کند بیان این انکه هر کسی که الله عز و جل کفته در قرآن در سوره انفال هر کسی که الله تعالی دوست
نمیدارد خیانت کنندکان را اشارتست بانکه از صغیره میشود و کسیکه دوست نمیدارد خیانت را پس از خاین نیست عملی مقبول
و الا محبوب میشود فی الجمله و کفته در حکایت لعان در سوره نور لعنت الله تعالی بر او باد اکر باشد از دروغ کویان اشارتست بانکه
دروغکو باین عنوان چهار مرتبه ملعون شد خواه در لعان و خواه در غیر لعان و آیت سوره صف هست با وجود آن قول الله تعالی
در سوره مریم هست که و اذکر در قرآن اسمعیل را هر کسی که او راست وعده بود و بود رسولی که پیش از رسالت مرتبه نبی بود برای
تکمیل مرتبه رسالت یازدهم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه و آله الا اخبرکم بابعدکم منی شبها قالوا بلی یا
رسول الله قال الفاحش المتفحش البذی البخیل المختال الحقود الحسود القاسی القلب البعید من کل
خیر یرجی غیر المأمون من کل شر یتقی شرح البذی بفتح با و کسر ذال با نقطه و تشدید یا بد زبان البخیل کسی که روا
نمیکند کسی باو امیدی اکه برای خود آن نعمت را خواهد یعنی کفت رسول الله صلی الله علیه و آله آیا خبر کنم شما را به دورترین شما از من
باعتبار مشابهت صحابه کفتند بلی خبر کن ای رسول الله کفت دشنام دهنده و بیحیای بد زبان بخیل خرام کننده در رفتار کینه ور
رشک خور سخت دل که دور است از خیری که امید داشته میشود و خاطر او جمع نیست از هر شری که پرهیز کرده میشود دوازدهم حدیث
عن علی بن اسباط رفعه الی سلمان رضی الله عنه قال اذا اراد الله عز و جل هلاک عبد نزع
منه الحیاء فاذا نزع منه الحیاء لم تلقه الا خائنا مخونا فاذا کان خائنا مخونا نزعت منه الامانة
فاذا نزعت منه الامانة لم تلقه الا فظا غلیظا فاذا کان فظا غلیظا نزعت منه ربقة
الایمان فاذا نزعت ربقة الایمان لم تلقه الا شیطانا ملعونا
شرح لم تلقه بفتح تا دو نقطه در بالا و سکون لام و فتح قاف بصیغه مضارع معلوم مخاطب معتل اللام یائی از باب علم
و ضمیر منصوب راجع بعبد است المخون بضم میم و فتح خا با نقطه و تشدید واو مفتوحه و نون نسبت بخیانت کرده شده یعنی مشهور
بخیانت الامانة بفتح همزه بودن کسی بر روشی که مردمان خاطر جمع باشند از ضرر او الربقه بکسر را بی نقطه و سکون با یکنقطه و قاف
حلقه ریسمانی که چارپایان در آن بسته میشوند و اینجا استعاره شده برای طوق و نشان بنداری یعنی راوی الا برسد حدیث را — روایتست از علی بن اسباط
تا سلمان فارسی رضی الله عنه کفت چون اراده کند الله عز و جل هلاکت بنده را برطرف میکند بقضا و قدر خود از آن
شرم را چون برطرف کرده شد از او شرم نمی بینی آن بنده را مکر خاین مشهور بخیانت پس چون شود خاین مشهور بخیانت برطرف — پس او
کرده میشود از او خاطر جمعی مردمان از ضرر او پس چون برطرف کرده شد از او آن خاطر جمعی نمی بینی او را مکر درشت زبان و
دل پس چون شود درشت زبان درشت دل برطرف کرده میشود از او طوق ایمان که بر کردن دارد پس چون برطرف کرده

شد ازاو

شد از او طوق ایمان نمی بینی او را مکر شیطان ملعون سیزدهم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه و آله ثلث ملعونات
ملعون من فعلهن المتغوط فی ظل النزال و المانع الماء المنتاب و الساد الطریق المعربة
شرح ثلث مبتداست ملعونات خبر است و جایز است کر مبتدا مخصص شده خصوصا در عدد ملعون من فعلهن استیناف بیانی است مراد است
که لعن تعلق بفعل نمیکیرد حقیقة بلکه تعلق بفاعلش میکیرد و ملعونات مضاف الیه است و جمله ملعون من فعلهن خبر است المتغوط بضم
با نقطه و تشدید مکسوره و طا بی نقطه بصیغه اسم فاعل از باب تفعل خبر مبتدای محذوفست و مضاف نیز محذوفست تقدیر هن صفة
المتغوط و این ضمیر راجع بثلث است یا محذوف است تقدیر هو المتغوط و آن ضمیر راجع بمن فعلهن است النزال بضم نون و تشدید
زای با نقطه جمع نازل مسافران که در منزل فرود آیند المنتاب بضم میم و سکون نون و تا دو نقطه در بالا و الف و با یکنقطه بصیغه اسم
مفعول معتل العین واوی از باب افتعال چیزی که مردمان شریک باشند در آن و قصد انتفاع از آن در وقتی بعد از وقتی کنند
مثل آبی که انتفاع از آن عام باشد و مثل آبی که ملک جمعی مخصوص باشد و نوبتی در آن مقرر شده باشد المعربة بضم میم و سکون
عین بی نقطه و فتح را بی نقطه و با یکنقطه ظاهر کرده شده و طریق مذکر و مؤنث مستعمل میشود یعنی کفت رسول الله صلی الله
علیه و آله سه صفت ملعونند بیان این که ملعونست هر که کرد آنها را آنها صفت غائط کننده است در سایه که مسافران اراده نزول
میکنند و صفت منع کننده آب مشترکست که مردمان دیکر منتفع از آن نشوند و صفت کیرنده راهی است که بسبب تردد مردمان ظاهر کرده
شده است دوازدهم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه و آله ثلث ملعون من فعلهن المتغوط
فی ظل النزال و المانع الماء المنتاب و الساد الطریق المسلوک شرح این مضمون ظاهر است از شرح سابق سیزدهم
حدیث قال رسول الله صلی الله علیه و آله الا اخبرکم بشرار رجالکم قلنا بلی یا رسول الله قال ان من شرار — عن جابر بن عبد الله قال
رجالکم البهات الجری الفحاش الآکل وحده و المانع رفده و الضارب عبده و الملجی عیاله
الی غیره شرح کفت رسول الله صلی الله علیه و آله آیا خبر دهم شما را به بدان مردان شما کفتیم بلی خبر ده ای رسول الله — روایتست از جابر بن عبد الله کفت که
بدرستی که از جمله بدان مردان شما بغایت بهتان کننده صاحب جرات زیاده بی حیا بغایت دشنام دهنده تنها خوارست و منع کننده عطای
خودست و زننده غلام خودست الی تقرب و محتاج کننده عیال خودست بسوی غیر خود مثل کسی که سفر کند و از احوال عیال غافل — مقبول هم
مطلق شود چهاردهم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه و آله خمسة لعنتهم و کل نبی مجاب الزائد
فی کتاب الله و التارک لسنتی و المکذب بقدر الله و المستحل من عترتی ما حرم الله و المستأثر بالفیء المستحل له
شرح کل مرفوعست و مبتداست مجاب خبر مبتداست و جمله عطف بر جمله لعنتهم است یا کل مرفوعست عطف بر ضمیر مرفوع در لعنتهم و
تاکید بمنفصل نشده برای فصل الضمیر منصوب یا بنا بر مذهب کوفیین که فاصله نیز جایز شمرند و مجاب مجرور و صفت نبی است
یا کل منصوبست و مفعول معه و مجاب مجرور و صفت نبی است الزائد بزای با نقطه و الف و همزه و دال بی نقطه انتخاب کننده و جری
نطق خود و مراد اینجا تفسیر کننده آیت کتاب الهی است بظن خود است یا بروشی که حکم کند و محض الهام اخبار الهی باشد و در اکثر
نسخهای بالقاف است بمعنی کسی که در قرآن آیتی داخل کند که از آن نباشد تفسیر کذشت در اول ابواب کتاب یعنی کفت — فی ام
رسول الله صلی الله علیه و آله پنج کس لعنت کردم ایشان را و هر پیغمبری مستجاب الدعوه میباشد اول حکم کننده بظن خود در تفسیر کتاب الهی

نواه قرآن وخواه غیر آن دوم صاحب مذهبی در دین که بآن نزدیکی طریقتی شود که من از جانب الله تعالی آورده ام و سیوم کسی که افعال عباد را
در تحت قضا و قدر الهی نشمرد چنانچه مذهب معتزله و مجوس است و بیان شد در باب الجبر والقدر والامر بین الامرین از کتاب التوحید
و چهارم کسی که حلال را بی خود شمرد و از حق ائمه اهل بیت من آنچه را که حرام کرده الله تعالی را و بآن معنی که تصدیق امامت ایشان نکند
و برای خود یا برای دیگری قرار دهد و آنرا باختیار راست مشروط شمرد و پنجم کسی که تصرف در غنیمت کند بی آنکه خمس آن را دهد بصاحب خمس
و آنرا بر خود حلال شمرد باب شانزدهم باب الریاء شرح الریاء بکسر را بی نقطه و همزه گاهی منقلب بیا میشود والف ممدوده
خودنمائی در عمل یعنی این باب مذمت ریا است و در این باب هجده حدیث است اول عن ابی عبد الله علیه السلام انه
قال لعباد بن کثیر البصری فی المسجد ویلک یا عباد ایاک والریاء فانه من عمل لغیر الله وکله الله
الی من عمل له شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام که او گفت برای عباد بن کثیر [illegible]
و دال [illegible] بن کثیر بصری [illegible] که از صوفیه بوده در مسجد حرام [illegible] ای عباد [illegible] که [illegible]
کند برای غیر الله تعالی وا میگذارد و کارسازی و ثواب او را الله تعالی بآنکه عمل کرده برای او دوم اول سمعت ابا عبد الله
علیه السلام یقول اجعلوا امرکم هذا لله ولا تجعلوه للناس فانه ما کان لله فهو لله وما کان للناس
فهو لا یصعد الی الله شرح این گذشت در حدیث چهارم باب بود و چهارم سیوم اول قال ابو عبد الله علیه السلام
کل ریاء شرک انه من عمل للناس کان ثوابه علی الناس ومن عمل لله کان ثوابه علی الله
شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام هر عمل ریائی قرار دادن شریک است الله تعالی را بیان این آنکه هر کسی که شان [illegible] که هر که عمل کرد برای
خودنمائی نزد مردمان شد ثواب آن عمل با ثواب آنکس لازم بر مردمان یعنی که اگر ثواب آن بر کسی لازم باشد بر مردمان لازم خواهد بود و هر که
عمل کرد برای الله تعالی بی شریک شد ثواب آن لازم بر الله تعالی چهارم اول عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز وجل
فمن کان یرجوا لقاء ربه فلیعمل عملا صالحا ولا یشرک بعبادة ربه احدا قال الرجل یعمل شیئا
من الثواب لا یطلب به وجه الله انما یطلب تزکیة الناس یشتهی ان یسمع به الناس فهذا الذی
اشرک بعبادة ربه ثم قال ما من عبد اسر خیرا فذهبت الایام ابدا حتی یظهر الله له خیرا وما
من عبد یسر شرا فذهبت الایام حتی یظهر شرح او قال کان بر فعل مضارع برای افاده استمرار در ماضی است و ماضی بودن [illegible]
اول آنکه نسبت بزمان خطاب ماضی باشد دوم آنکه نسبت بزمانی که در کلام تکلیف بفعل از آن زمان شده ماضی باشد اگر چه نسبت بزمان
خطاب مستقبل باشد و مراد اینجا قسم دوم است بیان عمل صالح گذشت در شرح حدیث سیوم باب [illegible] و سیوم [illegible]
معلوم باب علامات الناس فاعل یسر است اما متعلق نفی در ما من عبد است حتی برای انتها است یعنی روایت از امام جعفر
صادق علیه السلام در قول الله عز وجل در سوره کهف قل انما انا بشر مثلکم یوحی الی انما الهکم اله واحد فمن کان یرجوا لقاء ربه
کو من آدمیم مثل شما در اینکه [illegible] بیان این آنکه وحی کرده میشود بسوی من تا ظن خود حکم نکنم برای اینکه مستحق عبادت
مستحق عبادت بی شریک در استحقاق عبادت پس بنابراین هر کدام از شما که در زمان [illegible] من امید داشته که
ملاقات ثواب صاحب کل اختیار خود کند پس باید که عبادت خدا کند من عمل صالح کند یعنی که تصدیق امام عالم بجمیع احکام کند تا حکم [illegible]

له

[illegible] کمان کر

[illegible] الله سر ام

نمی کنند که شرکت و با نکه شریک نکند بوسیله عبادت صاحب کل اختیار خود هیچیک را با الله تعالی در معبودیت مخفی نماند که این
تقریر مبنی بر آنست که الف فاعمل بوجی باشد و اما بتقدیر لام باشد و مراد بیان علت وحی بسوی رسول باشد و فاء در فمن کان برای
تفریع بر این تعلیل یا بر این علت باشد امام گفت برای بیان و لا یشرک تا آخر که گاهی مرد میکند چیزی از باعث ثواب را بر حالی که قصد
نمیکند بآن عمل سلوک راه الله تعالی که قرار داده که خلایق بآن راه روند جز این نیست که قصد میکند مرح مردمان او را یعنی که عمده قصد او
مدحت [illegible] یا یعنی که قصد وجه الله اگرچه در ظاهر کرده اما وجود آن با عدمش برابر است چنانچه می آید
در حدیث نهم این باب بیان این آنکه بسیار میل دارد که شنوند آنرا مردمان پس این آنست که شریک کرده با الله تعالی بوسیله عبادت صاحب
کل اختیار خود دیگری را در معبودیت بعد از آن امام علیه السلام برای بیان بی فایده بودن قصد اهل شرک و مفید بودن قصد اهل اخلاص
گفت نیست هیچ بنده که پنهان کرده باشد عمل خیر را پس رفته باشند روزها هرگز [illegible] مگر ظاهر میکند الله تعالی برای او خیر را در میان
خلایق و نیست هیچ بنده که پنهان کند بد را که قصد ریا باشد پس رفته باشند روزها مگر آنکه ظاهر میکند الله تعالی برای او بدنامی را پنجم
اول عن محمد بن عرفة قال قال لی الرضا علیه السلام ویحک یا ابن عرفة اعملوا لغیر ریاء ولا سمعة
فانه من عمل لغیر الله وکله الله الی ما عمل ویحک ما عمل احد عملا الا رداه الله به ان
خیرا فخیر وان شرا فشر شرح ویح بفتح واو و سکون یا و حا بی نقطه در این دعا [illegible]
~~[illegible]~~
مقدر [illegible] السمعة بضم و فتح سین بی نقطه و سکون میم و بضم سین و فتح میم شنوانیدن فرق است میان ریا و سمعه
اینست که اگر مقصود عمل کننده اطلاع کسی است که می بیند یا نقل کردن عمل کند ریا است [illegible] چنانچه می آید
در حدیث سیزدهم این باب ریا است و اگر مقصود نقل کردن کسی است که می بیند اعمال یکدیگر سمعه است و کل صیغه ماضی معلوم باب
ضرب است رداه الفعل را بی نقطه و دال بی نقطه و همزه بیان میشود در حدیث آینده یعنی روایت از محمد بن عرفه بفتح عین بی نقطه
و فتح را بی نقطه و فا است که گفت مرا امام رضا علیه السلام وای تو ای پسر عرفه عمل کنید برای غیر خودنمائی و شنوانیدن چه هر کسی که شان نیست که
هر که عمل کند برای غیر الله تعالی وا میگذارد او را الله تعالی بسوی آنکه او را بآنکس که بجای خدا او همان آرزو است وای تو عمل کرد هیچیک عملی را مگر آنکه رد او
پوشانیده او را الله تعالی بآن عمل اگر شد آن عمل خیر پس شد آن ردا خیر و اگر شد آن عمل شر پس شد آن ردا شر ششم اول عن
عمر بن یزید قال انی لا تعشی مع ابی عبد الله علیه السلام اذ تلا هذه الآیة بل الانسان علی نفسه
بصیرة ولو القی معاذیره یا ابا حفص ما یصنع الانسان ان یتقرب الی الله عز وجل بخلاف
ما یعلم الله ان رسول الله صلی الله علیه وآله کان یقول من اسر سریرة رداه الله رداها
ان خیرا فخیر وان شرا فشر شرح بجای اذ تلا هذه الآیة اولی این بود که بود اذ قال احتیاج بتقدیر قول [illegible]
نباشد بل اضراب است از عذرخواهی انسان فاجر یعنی که ما گفته ایم که خلق این جهان برای جزای عمل در روز قیامت چنانچه در سابق
این آیت گفته یسأل ایان یوم القیمة و مقصود از این اضراب تقویت آنست که مقتضای حکمت الهی نفس هر انسان
فاجر بغایت ملامت کننده او است و اگر چنین نشود حجت بر فاجر تمام نشده و جزای عمل باطل میشد پس خلق این جهان [illegible]

عباده

مگر آنکه ظاهر مو

منصوب است ... [illegible] که گذشت در کتاب العقل در حدیث ... [illegible] باب
و بعضی ... [illegible] است که عجب
بسیار ... [illegible] گرداند از حال ... [illegible]
روایت [illegible]

[illegible]

کرای تعجب

ای تعجب

و آدمی باید از برای همین زشتی بر زشتی و مردن بسختی میرود و عبث بودن این معلوم هر کس است پس حکمت در خلق نفس لوامه عظیم است
چنانچه سابقاً گفته و لا اقسم بالنفس اللوامة الانسان مبتداست جمله علی نفسه بصیرة خبر مبتداست بصیرة مصدر است و مبتداست و
تنوین برای تعظیم است و علی نفسه خبر بصیرة بجای علی انفسهم نگفت بنفسه برای اینکه کلام در انسان فاجر است در سابق این آیت پس مراد
این است که هر چند که او خواهد که نفس او آن بصیرت را نداشته باشد تا بجزای عمل خود گرفتار نشود میسرش نیست و آن بصیرت
بعنوان غلبه و قهر در نفس او میباشد و لو وصلیه است الالقاء را امنود کردن و انداختن و مراد اینجا معنی اول است المعاذیر جمع
معذار بکسر میم و سکون عین بی نقطه و ذال با نقطه و الف و راء بی نقطه آلتهای عذر خواهی چنانچه می آید در حدیث یازدهم که یعتذر
الی الناس یا برای استفهام انکاری است و اشارت است باینکه ریا بکار دنیا نیز نمی آید و صاحبش نزد و رسوا میشود یعلم بصیغه مضارع
معلوم مجرد است ردا برا بی نقطه و دال بی نقطه و همزه بصیغه ماضی معلوم باب منع است الرد بفتح راء و سکون دال و همزه رد
پوشانیدن پس ذکر رداء مبنی بر تجرید است و رداء الله بمعنی لباس الله است چنانچه می آید در حدیث یازدهم این باب الرداء بکسر راء
بی نقطه و دال بی نقطه و الف ممدوده لباسی مخصوص که بر دوش می اندازند و نشان و شعار است و مراد اینجا حالی است که نمایان
باشد و نشان مرئی یا خوبی باشد و آن مفعول دوم رداه است یعنی روایت است از عمر بن یزید که کنیت او ابو حفص است گفت
بدرستی که من هر آینه شام میخوردم با امام جعفر صادق علیه السلام که خواند این آیت را از سوره قیمه بلکه آدمی غالب است بر ذات
بصیرتی عظیم که متعلق با حوال خودش است هر چند که وا نمود کند جمیع آلات عذر خواهی خود را امام گفت ای ابو حفص چکار
آدمی می آید که تقرب جوید بسوی الله عز و جل بچیزی که مخالف خبری است که الله تعالی میداند که در دل وست بیان بکار رسانیدن
اینکه بدرستی که رسول الله صلی الله علیه و آله میگفت هر که در دل گیرد پنهانی را میپوشاند او را الله تعالی نشان آن پنهان تا ظاهر بود کرم
مردم ظاهر شود اگر باشد آن پنهان خیر پس میباشد آن نشان نیز خیر و اگر باشد آن پنهان شر پس میباشد آن نشان نیز شر لج
هشتم حل قال النبی صلی الله علیه و آله ان الملک لیصعد بعمل العبد مبتهجا به فاذا صعد بحسناته
یقول الله اجعلوها فی سجین انه لیس ایای اراد بها شرح با در بعمل و حسناته برای ملابست است صعد
بصیغه ماضی معلوم باب تفعیلست برای مبالغه و ضمیر مستتر راجع بملک است ضمیر اجعلوها و ضمیر بها راجع بمجموع مرجع ضمیر صعد و حسناته
یعنی گفت نبی صلی الله علیه و آله بدرستی که فرشته هر آینه کاهی بالا میرود با عمل بنده خوشحال بان عمل بخیال اینکه حسنه است پس
چون دیگر بالا تر رود آن عمل حسنات را آن بنده تا جایی که محل رد و قبولست میگوید الله تعالی ملائکه رد و قبول را که کرد اینها آن
عملها را در سجین بمعنی زندان سیاه و جای جهنم و تفسیر آن گذشت در شرح حدیث چهارم باب اول و می آید در حدیث یازدهم باب
صد و شصت و ششم مراد این است که جمیع آنها را در دفتر اهل سجین ثبت کنید که صاحبش بسجین میرود و آن عمل حسنات را باطل کرد
چه بدرستی که آن بنده مرا تنها قصد نکرده و آن عملها را نهم حل قال امیر المؤمنین علیه السلام ثلث علامات للمرائی ینشط
اذا رای الناس و یکسل اذا کان وحده و یحب ان یحمد فی جمیع اموره
شرح ثلث با تنوین است و علامات خبر مبتداست یا بی تنوین است و علامات مجرور و تمیز ثلث است و للمرائی خبر مبتداست
ینشط بنون و شین با نقطه و طاء بی نقطه بصیغه مضارع معلوم باب علم است النشاط بفتح نون رغبت در عمل الناس مرفوع بلغ

و منصوب میتواند بود و یکسل نیز از باب علم است یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلام سه خصلت نشانهاست برای خود نما
اول اینکه رغبت در عمل صالح میکند چون دید مردم را دوم اینکه کاهلی میکند چون باشد تنها سیوم اینکه دوست میدارد که
تحسین کرده میشود در جمیع کارهای او دهم حل سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول قال الله عز و جل انا خیر
شریک من اشرک معی غیری فی عمل عمله لم اقبله الا ما کان لی خالصا شرح
خیر شریک بعنوان تشبیه است چه واگذاشتن شریک حصه خود را از جهة شریک دیگر در مخلوقین نفع رسانیدن است
الله تعالی استثنا منقطعست یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت که گفت الله عز و جل در حدیث قدسی من مانند بهتر
شریکی ام از مخلوقین بیان این آنکه هر کس شریک کرد با من غیر مرا در عملی که کرد آن را قبول نمیکنم آن عمل را الا قبول میکنم آن را که باشد
برای من خالص یازدهم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من اظهر للناس ما یحب الله و بارز الله
بما کرهه لقی الله و هو ماقت له شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که بطفیلی ظاهر سازد برای مردم
عملی را که دوست میدارد آن را الله تعالی و در خلوت بجنگ الله تعالی بیرون آید بسبب عملی که نهی از آن کرده ملاقات میکند الله تعالی
با غضب که در محل حساب قیامت حاضر میشود در حالی که الله تعالی غضبناک است برای او دوازدهم حل عن ابی عبد الله علیه السلام
قال ما یصنع احدکم ان یظهر حسنا و یسر سیئا الیس یرجع الی نفسه فیعلم ان ذلک لیس
کذلک و الله عز و جل یقول بل الانسان علی نفسه بصیرة ان السریرة اذا صحت قویت العلانیة
شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چه میکند یکی از شما که اظهار کند عمل خوب را و پنهان کند بدی را آیا بر نمیگردد
بسوی عمل خود میکند پس میداند که آنچه اظهار کرده چنان نیست که اظهار کرده و الله عز و جل میگوید در سوره قیامه آنچه بیانش
در شرح حدیث هشتم بدرستی که چون باطن خوب شود قوت بهم میرساند ظاهر که ردای آنست چنانچه گذشت در حدیث هشتم سیزدهم حل نسخه
قال ابو عبد الله علیه السلام ما من عبد یسر خیرا الا لم تذهب الایام حتی یظهر الله له خیرا
و ما من عبد یسر شرا الا لم تذهب الایام حتی یظهر الله له شرا شرح این ظاهر است از شرح آخر حدیث چهارم
چهاردهم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من اراد الله عز و جل بالقلیل من عمله فی تعب اظهر الله
له اکثر مما اراد و من اراد الناس بالکثیر من عمله فی تعب من بدنه و سهر من لیله ابی الله عز و جل
الا ان یقلله فی عین من سمعه شرح مما اراد و بتقدیر مما اراده است نسبت سهر بلیل است
مجازی است سمعه بصیغه ماضی معلوم باب علم است و ضمیر مستتر عاید بمن است و ضمیر منصوب راجع بکثیر است یا از باب تفعیلست
و ضمیر مستتر عاید بنفسه که راجع بمن اول من اراده است و ضمیر منصوب راجع بکثیر است و عاید من محذوفست بتقدیر سمعه له ای سمع
مشهور کردن چیزی یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که اراده کرد رضای الله عز و جل را بکم از عمل خود در تعب ظاهر میکند
الله تعالی برای او در نظر مردمان بیشتر از آنچه اراده کرده و رضای آلهی را با آن و هر که اراده کند رضای مردم را با بسیار از عمل خود با مشقتی
از بدن خود و بیداری از شب خود امتناع میکند الله عز و جل مگر این را که کم کند او را آن عمل در نظر آنکه شنید آن را پانزدهم
حل قال رسول الله صلی الله علیه و آله سیاتی علی الناس زمان تخبث فیه سرائرهم

وَيَجْتَنِبُونَهُ عَلَانِيَتُهُمْ طَمَعاً فِي الدُّنْيَا لَا يُرِيدُونَ بِهِ مَا عِنْدَ رَبِّهِمْ يَكُونُ دِينُهُمْ رِيَاءً لَا يُخَالِطُهُمْ خَوْفٌ
يَعُمُّهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ فَيَدْعُونَهُ دُعَاءَ الْغَرِيقِ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ شرح سين در سياتي براى تاكيد است يا براى
استقبال قريب است بجا با نقطه و يا ى كه نقطه و تا سه نقطه بصيغه مضارع غايب يا غايبه باب افعال است طمعا مفعول له سين ...
الدين على كه بكار رود ... يعمهم بعين و ميم مشدد بصيغه مضارع معلوم باب نصر است و بعقاب براى تعديه است
يعنى گفت رسول الله صلى الله عليه و آله البته مى آيد بر مردمان زمانى كه زشت شود درون ايشان و نيكو شود درون ...
ايشان كه عمل جوارح ايشان است براى طمع در دنيا مى خواهند نيكو كردن ظاهر ثوابى را كه نزد صاحب كل اختيار ايشان است
عبادت ايشان خود نمائى آميخته دل ايشان نمى شود ترسى از عذاب الله تعالى و نمى گيرند ايشان را الله تعالى بلائى كه غيبت امام حق
با تسلط امام ضلالت باشد مراد و فرو گرفتن جميع مردمان است مگر نادرى مثل امام حق خود و مثل بعضى كسى كه هميشه با صاحب
الزمان عليهم السلام باشند چنانچه مذكور شد در حديث سيزدهم باب هفتاد و نهم كتاب الحجة كه باب فى الغيبة است پس دعا مى كنند
حقيقت آن بلا الله تعالى را براى دفع آن بلا مانند دعاى كسى كه در دريا فرو رفته باشد در خضوع و خشوع پس قبول نمى كند تا
دعا را براى ايشان شبيه باين مضمون مى آيد در باب صد و بيست و نهم يازدهم اصل عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ إِنِّي لَأَتَعَشَّى مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِذْ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ بَلِ الْإِنْسانُ عَلى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَلَوْ أَلْقى مَعاذِيرَهُ يَا أَبَا حَفْصٍ مَا
يَصْنَعُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَعْتَذِرَ إِلَى النَّاسِ بِخِلَافِ مَا يَعْلَمُ اللَّهُ مِنْهُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
كَانَ يَقُولُ مَنْ أَسَرَّ سَرِيرَةً أَلْبَسَهُ اللَّهُ رِدَاءَهَا إِنْ خَيْراً فَخَيْرٌ وَإِنْ شَرّاً فَشَرٌّ
شرح مضمون اين موافق حديث ششم اين باب است ثانزدهم اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ
قَالَ يَصِلُ الرَّجُلُ بِصِلَةٍ وَيُنْفِقُ نَفَقَةً لِلَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ فَكُتِبَ لَهُ سِرّاً ثُمَّ يَذْكُرُهَا فَتُمْحَى
لَا شَرِيكَ لَهُ فَكُتِبَ لَهُ سِرّاً ثُمَّ يَذْكُرُهَا فَتُمْحَى فَتُكْتَبُ لَهُ عَلَانِيَةً ثُمَّ يَذْكُرُهَا فَتُمْحَى
فَتُكْتَبُ لَهُ رِيَاءً شرح تكتب بصيغه مجهول غايبه است و ضمير مستتر نائب فاعل است و راجع بهر يك از صله و نفقه
هر يك از سرا و علانية و رياء منصوب تا و مفعول دوم تكتب است يعنى چون و جاى ... دو نقطه در بالا و سكون ميم و فتح حاء بى نقطه
و الف بصيغه مضارع مجهول معتل اللام واوى باب نصر است يا بفتح تاء و تشديد ميم مفتوحه و كسر حاء و ياء دو نقطه در پايين بصيغه
مضارع معلوم باب انفعال است و اصل انمحى بوده نون منقلب بميم شده و ادغام شده يعنى روايت است از امام محمد تقى يا امام
محمد باقر عليه السلام كه او گفت محافظت بر عمل صالح كرده شده مشكل تر است از آن عمل راوى گفت و چيست محافظت بر عمل صالح
مثل اينكه ميدهد مرد عطائى مثل تصدق بمستحق و خرج مى كند خرجى مثل بناى مسجد براى الله تعالى تنهائى او كه شريكى نيست الله تعالى را
در آن عطا و نفقه پس نوشته مى شود براى او عبادت پنهان كه افضل از آشكار است بعد از آن مذكور مى سازد آن صله و نفقه
پس بر طرف كرده مى شود از آن دفتر پس نوشته مى شود براى او آشكار كه كم فضيلت است بعد از آن ديگر بار مذكور مى سازد
آن صله و نفقه را و نوشته مى شود براى او ريا كه اصلا فضيلت ندارد و عقاب دارد هفدهم اصل قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ اخْشَوُا اللَّهَ خَشْيَةً لَيْسَتْ بِتَعْذِيرٍ وَاعْمَلُوا لِلَّهِ فِي غَيْرِ رِيَاءٍ وَلَا سُمْعَةٍ فَإِنَّ مَنْ عَمِلَ

در كتاب الحجة

أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ قَالَ وَمَا الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ م

عطاء

پس بر طرف كرده مى شود از آن دفتر م

لِغَيْرِ اللَّهِ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى عَمَلِهِ شرح التعذير بعين بى نقطه و ذال با نقطه و راء بى نقطه مصدر باب تفعيل تقصير در امرى و خود
كردن بتنگى و بهانه جوئى براى تعليلت فرق ميان ريا و سمعه بيان شد در شرح حديث پنجم اين باب يعنى گفت امير المؤمنين عليه السلام
بترسيد از الله تعالى ترسى كه حاضر كنى براى يكجا ~~انجشتن خان معلل باشند~~ و عمل كنيد براى الله تعالى براى غير خود نمائى
و شنوانيدن مردمان چه بدرستى كه هر كه عمل كرد براى غير الله تعالى واگذاشت او را الله تعالى بسوى عملش يا يعنى بجاى ثواب
همين مشقت عملت بيست و دوم اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَأَلْتُهُ عَنِ الرَّجُلِ يَعْمَلُ الشَّيْءَ مِنَ الْخَيْرِ
فَيَرَاهُ إِنْسَانٌ فَيَسُرُّهُ ذَلِكَ قَالَ لَا بَأْسَ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يُحِبُّ أَنْ يَظْهَرَ لَهُ فِي النَّاسِ الْخَيْرُ
إِذَا لَمْ يَكُنْ صَنَعَ ذَلِكَ لِذَلِكَ شرح روايت است از امام محمد باقر عليه السلام راوى گفت پرسيدم او را از
حال مردى كه بجا مى آورد چيزى از خوب را پس مى بيند او را انسان خوب پس خوشحال مى كند آن مرد را آن ديدن امام
امام گفت باكى نيست بيان اين آنكه نيست هيچ كس مگر حالى كه دوست مى دارد كه ظاهر شود براى او در مردمان خوب مراد اينست
كه آن خوشحال شدن جبلى آدمى است و اگر آن باعث بطلان عبادت شود تكليف مالا يطاق لازم مى آيد با كى نبودن بشرط آنست
كه كرده باشد آن خوب را براى آن ديدن انسان يعنى كه اگر ديدن او نمى بود نمى كرد اصلا يا در آن وقت يا بر آن وجه نمى كرد
و اين منافات ندارد با آنچه مى آيد در كتاب الزكوة در حديث اول آخر ابواب كه انهم كانوا يستحبون اظهار الفرائض و كتمان
النوافل زيرا كه ممنوع آنست كه براى جلب نفع باشد و ممدوح آنست كه براى دفع ضرر باشد مثل دفع ضرر تهمت ندادن زكوة
مفروضه و مانند آن باب صد و نهم باب طلب الرياسة شرح الرياسة بكسر راء بى نقطه و همزه و گاهى منقلب بياء مى شود و الف
و سين بى نقطه سركردگى يعنى اين باب مذمت طلب سركردگيست و اين باب شش حديث است اول اصل عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
أَنَّهُ ذَكَرَ رَجُلاً فَقَالَ إِنَّهُ يُحِبُّ الرِّيَاسَةَ فَقَالَ مَا ذِئْبَانِ ضَارِيَانِ فِي غَنَمٍ قَدْ تَفَرَّقَ
رِعَاؤُهَا بِأَضَرَّ فِي دِينِ الْمُسْلِمِ مِنَ الرِّيَاسَةِ شرح الضارى بضاد با نقطه و راء بى نقطه و ياء دو نقطه در پايين بصيغه اسم
فاعل باب علم حريص در شكار و مانند آن الرعاء بكسر راء بى نقطه و عين بى نقطه و الف و همزه جمع راعى شبانان في دين المسلم حال از
الرياسة است مقدم شده چنانچه ظاهر مى شود از آنچه مى آيد در حديث دوم و سيوم باب صد و بيست و ششم يعنى روايت است از
غلامان امام رضا عليه السلام كه او مذكور كرد مردى را پس گفت بدرستى كه او دوست مى دارد سركردگى را پس گفت نيست دو گرگ حريص
شكار در گله گوسفندى كه بتحقيق پراكنده شده باشند شبانان آن گله ضرر رساننده تر از سركردگى كه در دين مسلمان افتاده باشد
دوم اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ طَلَبَ الرِّيَاسَةَ هَلَكَ شرح روايت است از امام جعفر صادق عليه السلام گفت
هر كه طلب كرد سركردگى را از پيش خود بى آنكه الله تعالى باو داده باشد جهنمى شد سيوم اصل ~~قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ~~
~~مَلْعُونٌ مَنْ تَرَأَّسَ مَلْعُونٌ مَنْ هَمَّ بِهَا مَلْعُونٌ مَنْ حَدَّثَ بِهَا نَفْسَهُ~~
شرح تراس بتشديد همزه بصيغه مضارع معلوم باب تفعلت خففت بخاء با نقطه و فاء و قاف بصيغه ماضى معلوم باب
نصر است الخفق بفتح خاء و سكون فاء آواز نعل در وقت راه رفتن النعال بكسر نون و عين بى نقطه و الف جمع نعل بفتح
نون و سكون عين آنچه در پا كنند تا در وقت راه رفتن پا از ضرر زمين محفوظ باشد يعنى شنيدم از امام جعفر صادق عليه السلام

با وجود تقصير در كار ترس يا در تعذير مفعول له م

با تقصير در عمل و بهانه جوئى م

عَنْ زُرَارَةَ م

از زراره م

مرد

عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَّادٍ م

ضمير انه و ضمير ذكر و ضمير فقال راجع بمعمر يا آنها نيز راجع بامام است م

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِيَّاكُمْ وَهَؤُلَاءِ الرُّؤَسَاءَ الَّذِينَ يَتَرَأَّسُونَ فَوَاللَّهِ مَا خَفَقَتِ النِّعَالُ خَلْفَ رَجُلٍ إِلَّا هَلَكَ وَأَهْلَكَ م

غلامان

میگفت دور و دراز خود را و این سرکرده کارا که از پس خود سرکرده کی میکند بتحقیق که جدا اقسم که آواز کرد نعلها در پی مردی از ان
مگر آنکه جهنمی شد آن مرد و جهنمی کرد پیروان خود را چهارم حل قال ابو عبد الله علیه السلام ملعون من ترأس ملعون
من همّ بها ملعون من حدّث بها نفسه شرح ترأس بتشدید همزه بصیغه ماضی معلوم باب تفعلت یعنی
گفت امام جعفر صادق علیه السلام ملعونست هر که از پیش خود سرکرده شد ملعونست هر که قصد کرد سرکرده گی را از پیش خود ملعونست
هر که با دل خود گفت آن سرکرده گی را بهمین که اشتهای آن برای خود گرفت بیستم حل قال لی ابو عبد الله علیه السلام ایاک
والرئاسة وایاک ان تطأ اعقاب الرجال قال قلت جعلت فداک اما الرئاسة فقد عرفتها
واما ان اطأ اعقاب الرجال فما ثلثا ما فی یدی الا مما وطأت اعقاب الرجال فقال
لی لیس حیث تذهب ایاک ان تنصب رجلا دون الحجة فتصدقه
فی کل ما قال شرح گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلام دور دار خود را از سرکرده گی را از بکر و دور دار
خود را از اینکه پا در روی پی مردان نهی گفت ترا بیت شوم اما سرکرده گی پس بتحقیق شناخته ام آنرا که مذمت و آنکه پا در دنبال
در پی مردان پس نیست چاره از آنکه آنچه در دست منست گرانده رفتن من در پی مردان حدیث گرفتن و مانند آن پس امام گفت
مراد نیست مراد من آنجا که خیال میکنی دور دار خود را از اینکه وا داری مردی را که غیر حجت باشد پس تصدیق کنی او را در هر چه
گفت مراد نهی از پیروی پیشوایان اهل ضلالت است چنانچه مخالفان از پی ایشان میروند ششم حل عن ابی
الربیع الشامی عن ابی جعفر علیه السلام قال قال لی ویحک یا ابا الربیع لا تطلبن الرئاسة ولا تکن
ذنبا ولا تأکل بنا الناس فیفقرک الله ولا تقل فینا ما لا نقول فی انفسنا فانک موقوف
ومسئول لا محالة فان کنت صادقا صدقناک وان کنت کاذبا کذبناک
شرح ذنبا بفتح ذال با نقطه و فتح نون و با بی نقطه است بکسر ذال و سکون همزه است چنانچه می آید در حدیث اول باب صد و سی ام
فیفقرک بفا و قاف و را بی نقطه بصیغه مضارع معلوم باب افعال المحاله بکسر میم و حا بی نقطه جاره یعنی روایت از ابو
الربیع شامی از امام محمد باقر علیه السلام گفت که گفت بمن تو ای ابو الربیع طلب مکن سرکرده گی را و مباش دنبال مراد در همان که
در حدیث سابق بیان شده و مخور مردم را بوسیله ما مراد نهی از گرفتن مال شیعه است بوسیله غلو در مدح ائمه یا بهانه اینکه بر
امام میرسانم پس مفلس کند ترا الله تعالی و مگو در باب ما آنچه را که نمیگوییم در خود مانند دعوی علم الغیب چه در راستی که تو وا داشته
میشوی در قیامت و پرسیده میشوی از این دعوی ناچار پس اگر باشی راستگو نسبت راستی میدهیم ترا و اگر باشی دروغگو
نسبت دروغ میدهیم ترا هفتم حل سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول من اراد الرئاسة هلک شرح
مضمون این موافق حدیث دوم است هشتم حل سمعت ابا عبد الله یقول اتری لا اعرف خیارکم من
شرارکم بلی والله وان شرارکم من احب ان یوطأ عقبه انه لا بد من
کذاب او عاجز الرأی شرح اتری بهمزه استفهام انکاری و صیغه مخاطب معلوم باب منع یا مجهول باب افعال
ضمیر انه اسم ان است و راجع بان یوطا است لا بد جمله معترضه است من کذاب ظرف مستقر و خبر ان است و من برای ابتداست

و شنوانده بود که ضمیر انه ضمیر شان است و شد و من کذاب ظرف لغو و متعلق بلا بد باشد بتقدیر لا بد لنا من کذاب یعنی شنیدم از امام
جعفر صادق علیه السلام میگفت آیا گمان میبری که نمی شناسم نیکان شما شیعه را ممتاز از بدان شما یعنی میشناسم بخدا قسم و
بدرستی که بدان شما کسانی اند که دوست داشته شد که رفته شود در پی ایشان یعنی که عقب باشد بتحقیق که بسیار کسی که سرکرده گی
کرده شدن البته صادر میشود از کسی که نهایت دروغگو باشد یا ضعیف رای باشد یعنی که البته احتیاج میشود پیروان او را
که در مشکلات رجوع باو کنند پس اگر در مشکلات حکم میکند کذابست و اگر ساکت میشود معلوم میشود که ضعیف رای است
باب صد و بیست و نهم حل باب اختتال الدنیا بالدین شرح الاختتال بخا با نقطه و دو تا دو نقطه در بالا مصدر باب
افتعال در کمین بودن گرگ برای ربودن صید یعنی این باب مذمت در کمین دنیا بودن بوسیله اعمال آخرت است و در این
باب یک حدیث است اول قال رسول الله صلی الله علیه وآله ان الله عز وجل یقول ویل للذین
یختلون الدنیا بالدین وویل للذین یقتلون الذین یأمرون بالقسط من الناس وویل
للذین یسیر المؤمن فیهم بالتقیة ابی یغترون ام علی یجترئون فبی حلفت لأتیحن
لهم فتنة تترک الحلیم منهم حیرانا شرح یختلون بخا با نقطه و تا دو نقطه
در بالا بصیغه مضارع باب نصر و ضرب است الختل در کمین بودن گرگ برای ربودن صید القسط بکسر قاف و سکون سین بی نقطه
و طا بی نقطه میزان عدالت که الله تعالی در میان خلایق قرار داده و اصل محکمات قرآن که در آنها نهی از پیروی رای و اختلاف
و پیروی ظن و امر باتباع عالم شده یسیر بسین بی نقطه و یا دو نقطه در پایین و را بی نقطه بصیغه مضارع معلوم باب ضرب است
یغترون بغین با نقطه و تشدید را بی نقطه است الاغترار بازی خوردن غبت و مهلت و مانند آنها ام منقطعه است یجترئون
بجیم و را بی نقطه از مهموز اللام باب افتعال است در اصل یجترئون بوده همزه مضمومه ما قبل مکسور منقلب بیا شد و ضم یا بر جیم
نقل افتاده و یا بجهت التقاء ساکنین افتاده و ما قبل واو از کسره منتقل بضمه شده لاتیحن بتا دو نقطه در بالا و یا
دو نقطه در پایین و حا بی نقطه و نون تاکید ثقیله بصیغه متکلم وحده از معتل اللام واوی و یائی باب افعال است الاتاحه
مهیا کردن الفتنه عقاب و اختلاف و هر دو اینجا مناسبست و مراد اینجا غیبت امام زمان و تسلط ائمه ضلالت است چنانچه
مذکور شد در حدیث چهاردهم باب صد و شانزدهم یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله بدرستی که الله عز وجل میگوید
در حدیث قدسی وای جماعتی را که میربایند دنیا را بوسیله عمل آخرت و وای جماعتی را که میکشند جمعی را که امر میکنند بپیروی
میزان عدالت از جمله مردم و وای جماعتی را که میرود مؤمن در میان ایشان با تقیه آیا بغبت و مهلت من بازی
میخورند یا بلکه بر من دلیری میکنند بذات خود قسم خوردم که هر آینه تقدیر خواهم کرد البته برای ایشان عقابی که
وا میگذارد عاقل از جمله ایشان را حیران در مشکلات مسائل دین چنانچه کسی را نیابد که سوال کند و او داند باب صد و
سی ام حل باب من وصف عدلا وعمل بغیره شرح این باب مذمت کسی است که شناخت میزان عدالتی را
که محکمات قرآن باشد که در آنها نهی صریح از پیروی ظن هست و عمل بضد آن کرد در این باب سه حدیث است اول حل
عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان اشد الناس حسرة یوم القیامة من وصف عدلا ثم عمل بغیره

شرح ثم برای تعجب است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت هر کسی که سخت تر مردمان باعتبار حسرت در روز قیامت
کسی است که شناخت محکمات قرآن را با وجود آن عمل بضد آنها کرد دوم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ
مِنْ اَشَدِّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلاً وَعَمِلَ بِغَيْرِهِ شرح مضمون این حدیث
بمضمون سابق قریب است که ذکر ش اینجا شده و در سابق نشده و حاصل هر دو یکیست چه جنس ایشان اشد است از احوال
دیگر و هر یک از ایشان ازجهة اشد است سوم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اِنَّ مِنْ اَعْظَمِ النَّاسِ
حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلاً ثُمَّ خَالَفَهُ اِلٰى غَيْرِهِ شرح این ظاهرست از سابق چهارم حدیث
عَنْ اَبِي بَصِيرٍ عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ
قَالَ يَا اَبَا بَصِيرٍ هُمْ قَوْمٌ وَصَفُوا عَدْلاً بِاَلْسِنَتِهِمْ ثُمَّ خَالَفُوهُ اِلٰى غَيْرِهِ شرح روایت است از
ابو بصیر گفت در قول الله عز وجل پس سرنگون انداخته شدند در جهنم آن معبودان و گمراهانی که عابدان ایشانند
امام گفت ای ابو بصیر آن معبودان جماعتی اند که شناختند محکمات کتابی را که بر زبان خدای ایشانست با وجود این مخالفت
کردند آنها را متوجه ضد آن شدند بیان این شد در حدیث اول این باب پنجم حدیث قَالَ لِي اَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ
اَبْلِغْ شِيعَتَنَا اَنَّهُ لَنْ يُنَالَ مَا عِنْدَ اللهِ اِلَّا بِعَمَلٍ وَاَبْلِغْ شِيعَتَنَا اَنَّ اَعْظَمَ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
مَنْ وَصَفَ عَدْلاً ثُمَّ خَالَفَهُ اِلٰى غَيْرِهِ شرح گفت مرا امام محمد باقر علیه السلم برسان شیعه را که هرگز
در یافته نمیشود ثوابی که نزد الله تعالی است مگر بوسیله عمل و باقی ظاهرست از سابق باب صد و بیستم اول باب المراء
والخصومة ومعاداة الرجال شرح المراء بکسر میم و را بی نقطه و الف ممدوده مصدر باب مفاعله شک کردن و ستیزیدن
در دوستی چنانچه باعث مجادله در گفتگو شود و الخصومة بضم خا با نقطه و ضم صاد بی نقطه اسم مخاصمه یعنی مجادله و ستیزیدن
در گفتگو و المعاداة بضم میم و عین بی نقطه و الف و دال بی نقطه و الف مصدر باب مفاعله دشمنی ورزیدن و اضافه
آن مفعولست یعنی این باب مذمت شک ورزیدن و مجادله ورزیدن و دشمنی ورزیدن با مردانست و این
باب وارده حدیث است اول حدیث قَالَ اَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اِيَّاكُمْ وَالْمِرَاءَ وَالْخُصُومَةَ فَاِنَّهُمَا
يُمْرِضَانِ الْقُلُوبَ عَلَى الْاِخْوَانِ وَيَنْبُتُ عَلَيْهِمَا النِّفَاقُ شرح یمرضان برا بی نقطه و ضاد با نقطه
بصیغه مضارع معلوم تثنیه باب تفعیل التمریض سست کردن ینبت بنون و با یک نقطه و تا دو نقطه در بالا بصیغه مضارع
معلوم غایب باب نصر است یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلم دور دارید خود را از شک ورزیدن در دوستی و از ستیزیدن و مجادله
ورزیدن را از خود دور دارید چه هر دو چیز آن دو چیز را مهربان میکنند دلها را بر برادران و دوستان و میروید بسبب آن تخم
نفاق در دلهای دوستان دوم حدیث قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ثَلٰثٌ مَنْ لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ
بِهِنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ مِنْ اَيِّ بَابٍ شَاءَ مَنْ حَسُنَ خُلُقُهُ وَخَشِيَ اللهَ فِي الْمَغِيبِ وَالْمَحْضَرِ وَتَرَكَ
الْمِرَاءَ وَاِنْ كَانَ مُحِقّاً شرح من حسن بدل یا عطف بیان من لقی است یا بتقدیر مضاف و خبر مبتدای محذوفست
بتقدیر من خصال من حسن هر یک از مغیب بفتح میم و کسر غین با نقطه و را بی نقطه اسم مکانست یعنی گفت نبی صلی

سابق هم

از امام جعفر صادق علیه السلم

عن خیثمة قال هم

روایت است از خیثمه بفتح خا با نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین و فتح ثا سه نقطه گفت که هم

معتل اللام یائی هم

ازیکدیگر هم

و سکون یا دو نقطه در پایین و یا یک نقطه و محضر بفتح میم و سکون حا بی نقطه و فتح ضاد با نقطه

علیه وآله

علیه وآله سه خصلت است که هر که برخورد با الله عز وجل با یعنی که در عرصات قیامت حاضر شود با آن سه خصلت داخل میشود در بهشت
از هر دری که خواهد کسی که خوب شد خوی او و ترسید از الله تعالی در غایبانه مردمان و حاضرانه مردمان یعنی که معصیت نکرد یا یعنی که بر
مردم نگفت و ترک کرد شک ورزیدن در دوستی مردمان را بمجادله در گفتگو هر چند که باشد صاحب حق سیوم حدیث باسناده
قَالَ مَنْ نَصَبَ اللهَ غَرَضاً لِلْخُصُومَاتِ اَوْشَكَ اَنْ يُكْثِرَ الْاِنْتِقَالَ شرح الاسناد بکسر همزه و سکون سین
بی نقطه سند حدیث الغرض بفتح غین با نقطه و فتح را بی نقطه و ضاد با نقطه هدف یکثر بصیغه مضارع معلوم باب افعالست یعنی و سند
حدیث سابق گفت نبی صلی الله علیه وآله هر که وا دارد الله تعالی را هدف تیرهای مجادله و ستیزیدنها با مردمان نزدیک میشود که بسیار کند
انتقال را از جائی که قسم بر آنها میخورد بضد آنها مراد اینست که رسوا میشود و بعذاب گرفتار میشود بسبب بسیار ناحق بودن قسم
چهارم حدیث قَالَ اَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا تُمَارِيَنَّ حَلِيماً وَلَا سَفِيهاً فَاِنَّ الْحَلِيمَ يَقْلِيكَ وَ
السَّفِيهَ يُؤْذِيكَ شرح یقلیک بقاف و یا دو نقطه در پایین بصیغه مضارع معتل اللام باب ضربست یعنی گفت امام
جعفر صادق علیه السلم شک در دوستی بگفتگو مورز البته با عاقل و نه با بی عقل چه بدرستی که عاقل تغافل و نفرت میکند از تو و بی
عقل گفتگو و آزار تو میکند پنجم حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا كَادَ جَبْرَئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ
يَأْتِينِي اِلَّا قَالَ يَا مُحَمَّدُ اتَّقِ شَحْنَاءَ الرِّجَالِ وَعَدَاوَتَهُمْ شرح ما کاد مثال بی نقطه است و در بعض نسخ بنون است و
در اول عبارت شحنا الشحناء بفتح شین با نقطه و سکون حا بی نقطه و نون و الف ممدوده مصدر باب منع گفتگوی بسیار که
از روی عداوت باشد یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله نزدیک و ممکن نبود که جبرئیل علیه السلم آید نزد من مگر با این روش
که میگفت ای محمد خود را دور دار از گفتگوی از روی دشمنی مردان و از دشمنی ایشان ششم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
قَالَ قَالَ جَبْرَئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اِيَّاكَ وَمُلَاحَاةَ الرِّجَالِ شرح الملاحاة
بحا بی نقطه و الف مصدر باب مفاعله نزاع در گفتگو یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت که گفت جبرئیل علیه السلم
نبی را صلی الله علیه وآله نگاه دار خود را از نزاع با مردان از یکدیگر هفتم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اِيَّاكُمْ
وَالْمُشَارَّةَ فَاِنَّهَا تُورِثُ الْمَعَرَّةَ وَتُظْهِرُ الْمُعْوِرَ شرح المشاره بشین با نقطه و الف و تشدید
را بی نقطه مصدر باب مفاعله شر انگیزی در گفتگو و مانند آن المعرة بفتح میم و فتح عین بی نقطه و تشدید را بی نقطه مفتوحه مصدر میمی
مضاعف باب نصر گناهکار شدن و آزار رسانیدن و تاوان کشیدن و همه اینجا مناسبست المعور بضم میم و سکون عین بی نقطه
و کسر واو و را بی نقطه مخففه بصیغه اسم فاعل باب افعال خصلتی که صاحب عوار باشد بفتح و ضم و کسر عین و فتح واو و الف یعنی
عیب یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت دور دارید خود را از نزاع با یکدیگر چه آن باعث میشود گناهکار
شدن را و ظاهر میسازد خصلت صاحب عیب را که نهانست در شما هشتم حدیث عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اِيَّاكُمْ
وَالْخُصُومَةَ فَاِنَّهَا تَشْغَلُ الْقَلْبَ وَتُورِثُ النِّفَاقَ وَتَكْسِبُ الضَّغَائِنَ شرح تشغل بشین
با نقطه و غین با نقطه بصیغه مضارع معلوم غایبه باب منع یا باب افعالست یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت
دور دارید خود را از مجادله و ستیزیدن در گفتگو با یکدیگر چه آن مشغول میکند دل را از فکر در شبهتها و مانند آنها برای دفع خصم
ازیکدیگرم

ازیکدیگرم

میم هم

ازیکدیگرم

وباعث میشود نفاق را و بهم میرساند کینها را و در دلها **دوم حل** قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا كَانَ جَبْرَئِيلُ
عَلَيْهِ السَّلَامُ يَأْتِينِي إِلَّا قَالَ يَا مُحَمَّدُ اتَّقِ شَحْنَاءَ الرِّجَالِ وَعَدَاوَتَهُمْ **شرح** ما کان نوشته و در بعض نسخ بدل آن
و مضمون این موافق حدیث سیم این باب است **سیم حل** قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا أَتَانِي جَبْرَئِيلُ
قَطُّ إِلَّا وَعَظَنِي فَآخِرُ قَوْلِهِ لِي إِيَّاكَ وَمُشَارَّةَ النَّاسِ فَإِنَّهَا تَكْشِفُ الْعَوْرَةَ وَتَذْهَبُ بِالْعِزِّ
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله نیامد نزد من جبرئیل علیه السلام هرگز مگر آنکه پند داد مرا پس آخر سخن او برای من اینکه وقت
جدا شدن میگفت برای مبالغه در سفارشش آن این بود که دور دار خود را از شر انگیزی با مردمان زیرا که آن ظاهر میسازد عیب را
و میبرد عزت را **چهارم حل** قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا عَهِدَ إِلَيَّ جَبْرَئِيلُ فِي شَيْءٍ مَا عَهِدَ
إِلَيَّ فِي مُعَادَاةِ الرِّجَالِ **شرح** ما در اول نافیه است و در دوم مصدریه است و ~~...~~ مصدریه مفعول
مطلق برای نوع است **یعنی** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله سفارش نکرد سوی من جبرئیل در چیزی آن نوع سفارش که کرد
سوی من در دشمنی مردمان که زنهار مکن آن را و لهذا تغافل کردم از انتقام از منافقان اصحاب خود **پنجم حل** قَالَ أَبُو عَبْدِ اللّٰهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ زَرَعَ الْعَدَاوَةَ حَصَدَ مَا بَذَرَ **شرح** گفت امام جعفر صادق علیه السلام هر که کاشت دشمنی مردمان را
خود میدرود آنچه را که کاشت یعنی که ثمره آن دشمنی مردمان با او چنانچه میکوشید آنچه میکاری میدروی **باب صد و صیت**
یکم حل باب الغضب شرح این باب در مذمت خشم آلود شدن است یعنی که کاری از روی خشم آلودی کند و نزدیکی
عقل بین مناسبات ندارد با جنس جهاد با کفار و امر معروف و نهی از منکر و امثال آنها چه قبل از شروع در آنها شروع در نصیحت و زجر لازم میشود
تا شاید که از عذاب الهی و شمن و دوست نجات یابند در این باب یازده حدیث است **اول حل** قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ
صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الْغَضَبُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يُفْسِدُ الْخَلُّ الْعَسَلَ **شرح** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله
غضب ضایع میکند ایمان را چنانچه ضایع میکند سرکه انگبین را یعنی که چنانچه کسی که عسل خورده باشد تا دهان او شیرین میشود
و بعد از آن سرکه خورد شیرینی دهان او را برطرف میکند کسی که مومن شود و بعد از آن غضبناک شود حلاوت ایمان از او
میرود **دوم حل** ذُكِرَ الْغَضَبُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَغْضَبُ فَمَا يَرْضَى أَبَداً
حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ فَأَيُّمَا رَجُلٍ غَضِبَ عَلَى قَوْمٍ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ مِنْ فَوْرِهِ ذَلِكَ فَإِنَّهُ سَيَذْهَبُ
عَنْهُ رِجْزُ الشَّيْطَانِ وَأَيُّمَا رَجُلٍ غَضِبَ عَلَى ذِي رَحِمٍ فَلْيَدْنُ مِنْهُ فَلْيَمَسَّهُ فَإِنَّ الرَّحِمَ إِذَا مُسَّتْ سَكَنَتْ
شرح من در من فوره بمعنی فی است الفور بفتح فا و سکون واو و را میقط جوشش و ضمیر راجع برجل است که
صفت فوره است یعنی اینکه در همان جوشش غضب او که آن را دارد سیذهب بصیغه معلوم مضارع غایب باب منع است
و رجز مرفوع و فاعل آنست یا از باب افعال است و ضمیر مستتر در آن راجع بمصدر فلیجلس است و رجز منصوب و مفعول آنست الرجز
بکسر را میقط و سکون جیم و زای نقطه دار و سوسه فلیمسه بسین مشدد بصیغه معلوم غایب مضارع باب علم است مست بشین
بالنقطه بصیغه ماضی مجهول مضاعف باب نصر است المس بلغ میم و تشدید شین محکوک کردن سکنت بصیغه معلوم باب تفعیل لغت قد دا
یعنی مذکور شد حکایت خشم آلود شدن نزد امام محمد باقر علیه السلام پس گفت بدرستی که گاهی مرد هر آینه خشم آلود میشود بر کسی پس

ازکرم

ترک م

موافق آنچه می آید در کتاب الجهاد در باب الدعاء الی الاسلام قبل القتال که باب چهاردهم است م

ضمیر مستتر در فلیدن راجع بذی رحم است و ضمیر منه راجع بایا رجل است مست بتشدید سین منفیط بصیغه ماضی غایب مجهول باب علم بتقدیر تشدید مثلها است و سکنت بصیغه ماضی غایب معلوم باب نصر است و اینچنین خوانده بوده که م

راضی نمیشود هرگز تا داخل جهنم میشود یعنی که آن یک خشم آلود شدن باعث عصیان او میشود که طبیعی او میشود و هرگاه در سبیل آنکه
خشم آلود میشود تا آنکه داخل آتش جهنم شود پس هر مردی که خشم آلود شود بر جمعی و او ایستاده باشد پس باید که نشیند در جوشش خشم
آلودگی خود همانکه باعث میشود درستی که دور میرود از او وسوسه شیطان و هر مردی که خشم آلود شود بر صاحب خویشی
خود پس باید که نزدیک شود بسبب او پس باید که دست مالد او را چه بدرستی که خویشی چون دست مالیده شود ~~...~~
~~...~~ **سیوم حل** قَالَ أَبُو عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْغَضَبُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ
شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام غضب کلید هر آزاریست که بکسی از ما میرسد **چهارم حل** عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
قَالَ سَمِعْتُ أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ أَتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ رَجُلٌ بَدَوِيٌّ فَقَالَ إِنِّي أَسْكُنُ
الْبَادِيَةَ فَعَلِّمْنِي جَوَامِعَ الْكَلَامِ فَقَالَ آمُرُكَ أَنْ لَا تَغْضَبَ فَأَعَادَ عَلَيْهِ الْأَعْرَابِيُّ الْمَسْأَلَةَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ
حَتَّى رَجَعَ الرَّجُلُ إِلَى نَفْسِهِ فَقَالَ لَا أَسْأَلُ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَ هَذَا مَا أَمَرَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِلَّا بِالْخَيْرِ
قَالَ وَكَانَ أَبِي يَقُولُ أَيُّ شَيْءٍ أَشَدُّ مِنَ الْغَضَبِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَغْضَبُ فَيَقْتُلُ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ وَيَقْذِفُ الْمُحْصَنَةَ
شرح الجوامع جمع جامعه نصیحتهائی که هر یکی کار چندین نصیحت کند یعنی کلماتی که لفظ بسیار معنی باشد اضافه آن به الکلام بتقدیر
من است و در بعض نسخ الکلم است و معنی مروی یکیست **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که شنیدم از پدرم علیه السلام
که میگفت آمد نزد رسول الله صلی الله علیه و آله مردی صحرانشین پس گفت بدرستی که من توطن میکنم در صحرا پس تعلیم کن مرا نصیحتهائی
جامع کننده از جمیع سخن پس رسول علیه السلام گفت امر میکنم ترا که غضبناک نشوی پس برگردانید بر رسول علیه السلام صحرانشین آن طلب را
سه بار و همان جواب شنید تا آنکه رجوع کرد آن مرد بدل خود یعنی که فکر کرد که آیا چیزی از آزارهای دنیا باشد که غضب باعث آن نشود
و دریافت که غضب کلید همه آزارهاست چنانچه گذشت در حدیث سابق پس گفت نمیپرسم رسول الله را از چیزی بعد از این سخن بیان آن
آنکه امر نکرده مرا رسول الله صلی الله علیه و آله مگر به بهتر امام گفت و پدرم میگفت کدام چیز سخت تر است از ه یا از غضب بدرستی
که مرد کاری غضب میکند پس شاید میکشد جانی را که صاحب حرمت کرده آن را الله تعالی مراد از نفس که آزار کشته شدن آن قصاص
میکند و نسبت زنا میدهد بزن عفیفه را مراد از نفس که آزار حد قذف میکشد **پنجم حل** قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلِّمْنِي
عِظَةً أَتَّعِظُ بِهَا فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ عَلِّمْنِي عِظَةً
أَتَّعِظُ بِهَا فَقَالَ لَهُ انْطَلِقْ فَلَا تَغْضَبْ ثُمَّ عَادَ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ انْطَلِقْ فَلَا تَغْضَبْ ثُمَّ عَادَ
إِلَيْهِ فَقَالَ انْطَلِقْ فَلَا تَغْضَبْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ **شرح** گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را تعلیم کن مرا پندی که پند گیرم بآن پس گفت بدرستی
که رسول الله صلی الله علیه و آله آمد نزد او مردی پس گفت ای رسول الله تعلیم کن مرا پندی که پند گیرم بآن پس گفت او را برو پس
غضبناک مشو بعد از آن برگشت سوی رسول و طلب پند کرد پس گفت او را برو پس غضبناک مشو سه بار یعنی که بار دیگر و دیگر گفت
همان جواب شنید **ششم حل** عَمَّنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مَنْ كَفَّ غَضَبَهُ سَتَرَ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ
شرح روایت از کسی که شنید از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت هر که باز داشت غضب خود را پوشانید الله تعالی عیب
او را یعنی که کسی سخن بد در حق او نگوید عیب او ظاهر شود **هفتم حل** عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرٰیةِ

آن صاحب خویشی م

اباز در شد ملکش (؟) م

فی الکلم

فيما ناجى الله عز وجل به موسى يا موسى امسك غضبك عمن ملكتك عليه أكف عنك غضبي

شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت که نوشته است در تورات در میان چیزهایی که راز گفت الله عز وجل با آن موسی را که ای موسی نگاه
دار غضب خود را از هر که قادر کردم ترا بر آزار او مثل غلام و کنیز و سایر زیردستان تا باز دارم از تو غضب خود را در روز قیامت

هشتم حل قال أبو عبد الله عليه السلام أوحى الله عز وجل إلى بعض أنبيائه يا ابن آدم اذكرني في غضبك أذكرك في غضبي لا أمحقك فيمن أمحق وارض بي منتصرا فإن انتصاري لك خير من انتصارك لنفسك

شرح لا امحقك بفتح حاء مهمله معلوم است و مراد ذکر کالست یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام وحی کرد الله عز وجل سوی بعض پیغمبران خود که ای فرزند آدم یاد کن مرا در وقت غضب خود تا یاد کنم ترا در وقت غضب خود در روز قیامت تا نابود نکنم ترا در جمعی که نابود و جهنمی میکنم و راضی باش بمن باعتبار اینکه انتقام کشنده باشم از دشمن تو چه بدرستی که انتقام من برای تو بهتر است از انتقام تو برای خود

نهم حل عن أبي عبد الله عليه السلام مثله وزاد فيه وإذا ظلمت بمظلمة فارض بانتصاري لك فإن انتصاري لك خير من انتصارك لنفسك

شرح مراد اینست که حدیث هشتم بطریقی دیگر منقولست از امام جعفر صادق علیه السلام و بجای وارض بي منتصرا چنین است واذا ظلمت بمظلمة فارض بانتصاري لك یعنی که و چون مظلوم شوی بظلمی پس راضی شو بانتقام من برای تو و زیادتی این حدیث بر حدیث هشتم باعتبار لفظ است چه مراد از هر دو حدیث یکی است و ضم فان انتصاری تا آخر با آنکه در آن حدیث نیز بود برای محل زیادتی است

دهم حل سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول إن في التورية مكتوبا يا ابن آدم اذكرني حين تغضب أذكرك عند غضبي فلا أمحقك فيمن أمحق وإذا ظلمت بمظلمة فارض بانتصاري لك فإن انتصاري لك خير من انتصارك لنفسك

شرح این مؤکد حدیث نهم است

یازدهم حل عن أبي عبد الله قال قال رجل للنبي صلى الله عليه وآله يا رسول الله علمني قال اذهب ولا تغضب فقال الرجل قد اكتفيت بذلك فمضى إلى أهله فإذا بين قومه حرب قد قاموا صفوفا ولبسوا السلاح فلما رأى ذلك لبس سلاحه ثم قام معهم

شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفت مردی بنبی صلی الله علیه و آله را ای رسول الله تعلیم کن مرا چیزی گفت برو و غضبناک مشو پس گفت آن مرد که بتحقیق اکتفا کردم بآن تعلیم که کردی پس رفت سوی مردم خود پس ناگاه میان قبیله او جنگی بود با قبیله دیگر که برابر قبیله او آمده بودند برای انتقام بتحقیق قبیله او ایستاده بودند صفها زده بر حالی که پوشیده بودند برای جنگ سلاح پس چون دید آن ایستادن برای جنگ پوشید یراق را بعد از آن ایستاد با قبیله خود برای جنگ

حل ثم ذكر قول رسول الله صلى الله عليه وآله لا تغضب فرمى السلاح ثم جاء يمشي إلى القوم الذين هم عدو قومه فقال يا هؤلاء ما كانت لكم من جراحة أو قتل أو ضرب ليس فيه أثر فعلي في مالي أنا أوفيكموه فقال القوم فما كان فهو لكم نحن أولى بذلك منكم قال فاصطلح القوم وذهب الغضب

شرح أنا تأکید است و تأکید ضمیر مجرور متصل بضمیر مرفوع منفصل جایز است و میتواند بود که مبتدا باشد اوفيكموه بصیغه متکلم وحده از باب افعالست و ضمیر منصوب راجع بعهد است که مذکور شد در ما کانت تا آخر الایفا بجا آوردن آنچه پیمان شده و باز

تفصیل

تفصیل ایاب افعالست و ضمیر منصوب راجع بما در ما کانت است التوفیه والایفاء تمام دادن حق کسی یعنی بعد از آن بجای آورد قول رسول الله صلی الله علیه و آله را که غضبناک مشو پس رفت بکناری و انداخت آن یراق جنگ را بعد از آن آمد بر حالی که میرفت سوی قبیله که ایشان دشمن قبیله او بودند پس گفت ای جماعت آنچه باشد حق شما از جراحت یا کشته شدن یا زدنی که نیست بسبب آن اثری در بدنهای شما پس دیت آنها همه برمنست در مال من خودم یعنی که حواله بر قبیله خود نمیکنم تا احتمال مضایقه باشد وفا میکنم باشما عهدی که کردم پس گفتند آن قبیله پس چون از این در در آمدی آنچه بود پس آن از شما باشد ما سزاوارتریم بآن کرم از شما امام گفت پس صلح کردند قبیله که دشمن قبیله او بودند و رفت غضب از میانه آن دو قبیله

دوازدهم حل عن أبي جعفر عليه السلام قال إن هذا الغضب جمرة من الشيطان توقد في جوف ابن آدم وإن أحدكم إذا غضب احمرت عيناه وانتفخت أوداجه ودخل الشيطان فيه فإذا خاف أحدكم ذلك من نفسه فليلزم الأرض فإن رجز الشيطان ليذهب عنه عند ذلك

شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که این غضب آتشی افروخته است از جانب شیطان که او روشن میشود در درون فرزند آدم و بدرستی که یکی از شما چون غضبناک شود سرخ میشود دو چشم او از اثر آن آتش و باد میکند رگهای گردن او و دخل میکند شیطان در او بوسوسه تا مقتضای غضب را بفعل آورد پس چون بترسد یکی از شما آن دخل شیطان را یعنی عمل بمقتضای آن دخل را از خود پس باید که ملاصق زمین شود یعنی که اگر ایستاده باشد بنشیند و اگر نشسته باشد بخوابد بدرستی که وسوسه شیطان میرود نزد آن ملاصقت زمین از او

سیزدهم حل قال أبو عبد الله الغضب ممحقة لقلب الحكيم وقال من لم يملك غضبه لم يملك عقله

شرح ممحقة بفتح میم اول و سکون میم دوم و فتح حاء بی نقطه و فتح قاف اسم مکان برای کثرت است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام غضب جای کثرت نابود کردنست برای دل مصلحت اندیش و امام گفت هر که نگاه داری نتواند کرد غضب خود را نگاه داری نمیتواند کرد خردمندی خود را یعنی که نا خردمند میشود و معصیتهای کبیره میکند

چهاردهم حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله من كف نفسه عن أعراض الناس أقال الله نفسه يوم القيمة ومن كف غضبه عن الناس كف الله تبارك وتعالى عنه عذاب يوم القيمة

شرح نفس بهر دو جا بسکون فاست النفس جین جزئی و عیب و اول مراد است در اول و دوم مراد است در دوم یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که نگاه دارد خود را از ناموسهای مردمان یعنی که غیبت مردمان نکند نابود میکند الله تعالی عیب او را در روز قیامت و هر که نگاه دارد غضب خود را از مردمان یعنی که درشتی در حضور ایشان نکند نگاه میدارد الله تبارک و تعالی از او عذاب روز قیامت را

پانزدهم حل عن أبي جعفر عليه السلام قال من كف غضبه عن الناس كف الله عنه عذاب يوم القيمة

شرح این مؤکد حدیث سابق است باب حسد و آن دوم حل

باب الحسد

شرح الحسد بفتح حاء بی نقطه و فتح سین بی نقطه و دال بی نقطه مصدر باب نصر و ضرب رشک خوردن یعنی آنکه نعمتی یا فضیلتی که در دیگریست میخواهد که آن یا مثل آن بمن داده شود یعنی این باب مذمت رشک خوردنست در بیان مذمت

اول حل قال أبو جعفر عليه السلام إن الرجل ليأتي بأي بادرة فيكفر وإن الحسد ليأكل الإيمان كما تأكل النار الحطب

شرح البادرة بباء یک نقطه و الف و کسر دال بی نقطه و راء بی نقطه یعنی

کا از جوع آدمی سر زند منکرانه یا بمعنی که با احرار که گذشت در باب صد و چهار دهم باشد فتنکر بصیغه مضارع مجهول غایب باب تفعیل
یعنی گفت امام محمد باقر علیه السلام بدرستی که گاهی مرد هر آینه میکند گناهی که منکر است هر گناهی که باشد خواه صغیره و خواه کبیره
پس بخشیده میشود و بدرستی که حسد چنان گناهیست که ناشی از ذلت است و منکر است هر آینه [illegible]
هیزم را دوم حل عن أبي عبد الله عليه السلام إن الحسد يأكل الإيمان كما تأكل النار الحطب شرح
این ظاهرست از شرح سابق سوم حل سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول اتقوا الله ولا يحسد بعضكم بعضا
إن عيسى بن مريم عليهما السلام كان من شرائعه السيح في البلاد فخرج في بعض سيحه ومعه
رجل من أصحابه قصير وكان كثير اللزوم لعيسى عليه السلام شرح السيح بفتح سين بی نقطه و سکون
یاء دو نقطه در پایین و حاء بی نقطه مصدر [illegible] حرکت از جایی بجایی [illegible] یعنی شنیدم از امام جعفر صادق
علیه السلام میگفت [illegible] بدرستی که عیسی بن مریم
علیهما السلام بود از جمله [illegible] بیرون [illegible]
یاران او بود که کوتاه قد بود و بود بسیار ملازمت برای عیسی علیه السلام حل فلما انتهى عيسى عليه السلام إلى البحر قال
بسم الله بصحة يقين منه فمشى على ظهر الماء فقال الرجل القصير حين نظر إلى عيسى جازه
بسم الله بصحة يقين منه فمشى على الماء ولحق بعيسى فدخله العجب بنفسه فقال هذا عيسى
روح الله يمشي على الماء وأنا أمشي على الماء فما فضله علي قال فرمس في الماء فاستغاث
بعيسى فتناوله من الماء فأخرجه شرح [illegible]
گفت بسم الله با کمال [illegible] از جانب عیسی بود پس رفت بر روی آب پس گفت آن مرد کوتاه [illegible]
[illegible] آب را بسم الله با کمال خاطر که از جانب او بود پس او نیز رفت بر روی آب و رسید بعیسی [illegible]
آب پس داخل شد آن مرد را خودپسندی [illegible] گفت این عیسی [illegible] از جمله ارواح [illegible]
پس چه زیادتی [illegible] پس [illegible]
[illegible] آن مرد در آب بحکم الله تعالی پس [illegible] بعیسی علیه السلام پس [illegible] عیسی او را از آب پس بیرون آورد او را [illegible]
آب حل ثم قال له ما قلت يا قصير قال قلت هذا روح الله يمشي على الماء وأنا أمشي على الماء
فدخلني من ذلك العجب فقال له عيسى لقد وضعت نفسك في غير الموضع الذي وضعك الله فيه
فمقتك الله على ما قلت فتب إلى الله عز وجل مما قلت شرح بعد از آن عیسی گفت او را [illegible]
[illegible] این [illegible] من نیز میروم در آب [illegible]
مراد [illegible] که مذکور شد پس گفت او را عیسی که هر آینه بتحقیق [illegible]
[illegible] الله تعالی [illegible] عز و جل [illegible] حل قال فتاب الرجل وعاد
إلى مرتبته التي وضعه الله فيها فاتقوا الله ولا يحسدن بعضكم بعضا شرح امام گفت پس بازگشت کرد

آن مرد

قال م

قوله

ومن نیز میروم برآب م

آن مرد و برگشت در دل خود بسوی جایی که گذاشته بود او را الله تعالی در آن پس خود را نگاه دارید از عذاب الهی و باید که رشک
نخورد البته بعض شما بعضی دیگر را چهارم حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله كاد الفقر أن يكون كفرا
وكاد الحسد أن يغلب القدر شرح فقر بفتح فاء و سکون قاف و راء بی نقطه اگر مصدر باب نصر است بمعنی کندن
زمین است و مراد اینجا تعمق بسیار و از حد در علم است برای استنباط معانی دقیقه و نهی از این تعمق گذشت در حدیث سوم باب
هفتم کتاب التوحید که باب النسبة است و گذشت [illegible]
[illegible]
[illegible] و تقدیم قاف بر فاء مصدر باب [illegible]
معنی راجع میشود و آن حالت قدریه است چنانچه در مذمت ایشان واقع شده که [illegible] تقدیم فاء بر قاف
در بعض روایات بتقدیم قاف بر فاء است و اگر مصدر باب [illegible] است بمعنی تنگدستی از مال است که در بعض مردم باعث کفر میشود
یا بمعنی تنگدستی از دینست که در بعض مردم [illegible] بغین با نقطه و باء یک نقطه بصیغه مضارع معلوم غایب [illegible]
یا باب تفعیل [illegible] قدر در مقابل جبر و امر بین الامرین است که بیان شده در باب سی ام کتاب التوحید که باب الجبر و القدر
و الامر بین الامرین است [illegible] و مراد بقدر [illegible] الله تعالی است التغلیب [illegible]
یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله نزدیک شده کاوش بسیار از حد که شود کفر یا بمعنی که بعض افراد آن کفر است
و نزدیک شد رشک خوردن [illegible] قدریه [illegible]
[illegible]
شده برای آن محسود پنجم حل قال أبو عبد الله عليه السلام آفة الدين الحسد والعجب والفخر شرح
گفت امام جعفر صادق علیه السلام آفت دین رشک خوردن است و خودپسندی است و سخن گزاف در مدح خود [illegible]
که اول و دوم معصیت دل است و سوم معصیت زبانست ششم حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله قال
الله عز وجل لموسى بن عمران عليه السلام يا ابن عمران لا تحسدن الناس على ما آتيتهم من فضلي
ولا تمدن عينيك إلى ذلك ولا تتبعه نفسك فإن الحاسد ساخط لنعمي صاد لقسمي الذي
قسمت بين عبادي ومن يك كذلك فلست منه وليس مني شرح [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
رسول الله صلی الله علیه و آله که گفت الله عز و جل موسی بن عمران علیه السلام را ای پسر عمران رشک مخور البته مردم را
بر آنچه داده ام ایشان را از عطای خود و دراز مکن دو چشم خود را بسوی آن عطا و روانه از پی آن عطا مکن دل خود را یعنی

در کتاب التوحید م

ترک شده عایت شروط ایمان م

در کتاب التوحید م

در سوره نساء چنین است ام یحسدون الناس علی ما آتیهم
الله من فضله و در سوره حجر و سوره طه چنین است لا تمدن
عینیک الی ما متعنا به ازواجا منهم [illegible] الحاسد
اینست که [illegible] اتباع نفس راجع بحسد میشود م

کو از ذکر و غم آن مباش چه بدرستی که رشک خورنده ناراضی است برای نعمتهای من یا منع حصه کرده است که حصه کردم آن را میان بندگان خود و هر که باشد چنین پس نیستم من از او و نیست او از من **بیست و نهم حل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان المؤمن یغبط و لا یحسد و المنافق یحسد و لا یغبط **شرح** یغبط [illegible] بصیغه مضارع معلوم از باب ضرب و علم است الغبطه بکسر غین و سکون با طلب مثل نعمتی یا فضیلتی که دیگری راست فرق میان آن و حسد اینست که آن متعلق بمستقبلست بی طلب زوال از دیگری و حسد متعلق بماضی است خواه با آرزوی زوال و خواه بی آن آرزو **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که مؤمن طلب مثل نعمتی یا فضیلتی در مستقبل میکند و رشک نمیخورد و منافق رشک میخورد و طلب مثل در مستقبل نمیکند

باب صد و سی و سیوم حل باب العصبیة شرح این باب در مذمت طرف گیری کسی از کسی است تا باعث بزرگی آن کس شود و درین باب هفت حدیث است **اول حل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال من تعصب عصبه الله بعصابة من النار **شرح** [illegible] در آن بسته میشود و آن کمند از ریسمان [illegible] و در اینجا استعاره شده برای طوق فرمان برداری له نایب فاعل است **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که طرف گیری کرد یا طرف گیری کرده شد برضای او پس بیرون کرد طوق ایمان از گردن خود **دوم حل** قال رسول الله صلی الله علیه و آله من تعصب او تعصب له فقد خلع ربق الایمان من عنقه **شرح** این ظاهر میشود از شرح حدیث سابق **سیوم حل** قال رسول الله صلی الله علیه و آله من کان فی قلبه حبة من خردل من عصبیة بعثه الله یوم القیامة مع اعراب الجاهلیة **شرح** الاعراب بفتح همزه بادیه نشینان عرب و اینجا استعاره شده برای جاهلان خواه شهری و خواه صحرایی بقرینه اضافه به الجاهلیه و مراد منافقان اصحاب اند که اعتراض کردند بر رسول در حدیبیه که چرا صلح میکنی و اشارت بایشان شده در سوره فتح اذ جعل الذین کفروا فی قلوبهم الحمیة حمیة الجاهلیة اگر گویی تعصب منافق از جانب کفار است نه از جانب مؤمنان گوییم منافقی که خشم بر حکومت مسلمانان دارد و مصلحت دنیای خود در آن [illegible] **یعنی** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که باشد در دل او بموزن دانه از خردل از طرف گیری [illegible] بحشر میکند او را الله تعالی در روز قیامت با بادیه نشینان عرب که بادیه نشینی ایشان عبارتست از خودرایی و میل بحکم بی علمت نه در سبیل حقیقت **چهارم حل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال من تعصب عصبه الله بعصابة من نار **شرح** عصبه بصیغه ماضی معلوم باب تفعیل است التعصب کسی را صاحب عصابه کردن العصابه بکسر عین عمامه که در میان عرب علامت بزرگیست **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که طرف گیری کند کسی را تا باعث بزرگی او باشد مانند اینکه عمامه باعث بزرگیست صاحب عمامه میکند الله تعالی او را بعمامه از آتش جهنم **پنجم حل** عن علی بن الحسین علیهما السلام قال لم یدخل الجنة حمیة غیر حمیة حمزة بن عبد المطلب و ذلک حین اسلم غضبا للنبی صلی الله علیه و آله فی حدیث السلی الذی القی علی النبی صلی الله علیه و آله **شرح** لم یدخل بصیغه معلوم باب افعال یا باب نصر است الحمیه [illegible]

یعنی

یعنی طرف گیری است و در بعض نسخ بفتح غین با نقطه و فتح ضاد با نقطه است و حاصل هر دو یکیست السلی بفتح سین مهمله و سکون لام و الف مقصوره پوستی که بر بچه و مانند آن در آن از شکم مادر بیرون می‌آید و آن را در فارسی [illegible] مینامند و حکایت آن گذشت در کتاب الحجه در حدیث سی و یکم مولد النبی صلی الله علیه و آله و وفاته **یعنی** روایت است از امام زین العابدین علیه السلام گفت داخل جنت نگردد صاحبش با تعصبی مگر تعصب حمزه بن عبد المطلب و آن وقتی بود که مسلمان شد بسبب تعصب برای نبی صلی الله علیه و آله در حکایت [illegible] که انداخته شد بر نبی صلی الله علیه و آله در مسجد حرام مراد اینست که حدوث اسلام او برای تعصب بود و آن باعث خلاص او شد بعد از آن **ششم حل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الملائکة کانوا یحسبون ان ابلیس منهم و کان فی علم الله انه لیس منهم فاستخرج ما فی نفسه بالحمیة و الغضب فقال خلقتنی من نار و خلقته من طین **شرح** من در منهم برای تبعیض است و این اعتقاد منافات ندارد با علم ملائکه بآنکه او از جن است چه مفهوم ملک عرفی [illegible] مثل مفهوم مؤمن پس میتواند بود که در تحت آن انواع مختلفة الحقایق باشد و موافق این می‌آید در باب صد و هشتاد و هشتم **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که ملائکه خیال میکردند که ابلیس از جمله ایشانست باین معنی که بکمال قدرت بر ضبط خود از مخالفت حکم الهی دارد پس بیرون آورد ابلیس آنچه را که در خاطر او بود از ترک موافقت ملائکه بسبب نگاهداری و تعصب اصل و نسب خود با برتریش گفت آفریدی مرا از آتش و آفریدی آدم را از گل **هفتم حل** سئل علی بن الحسین صلوات الله علیهما عن العصبیة فقال العصبیة التی یأثم علیها صاحبها ان یری الرجل شرار قومه خیرا من خیار قوم آخرین و لیس من العصبیة ان یحب الرجل قومه و لکن من العصبیة ان یعین قومه علی الظلم **شرح** الف لام العصبیه در دو جای اول برای جنس است و در دو جای آخر برای عهد [illegible] یأثم بهمزه و ثا [illegible] بصیغه مضارع معلوم از باب علم است یری بصیغه مضارع معلوم [illegible] که از باب منع باشد و حاصل هر دو یکیست **یعنی** پرسیده شد امام زین العابدین صلوات الله علیه از طرف گیری قبیله خود که آیا جایز است یا نه پس گفت طرف گیری که گناهکار میشود بسبب آن صاحبش اینست که [illegible] مردی بدان قبیله خود را بهتر از نیکان قبیله دیگر و نیست از جمله آن طرف گیری که صاحبش گناهکار میشود آنکه دوست دارد مردی قبیله خود را باین معنی که سعی در حاجتهای ایشان بیشتر از سعی در حاجتهای قبیله دیگر کند و لیک از جمله آن طرف گیری که مذکور شد اینست که مدد کند قبیله خود را در کار بیجا

باب صد و سی و چهارم حل باب الکبر شرح الکبر بکسر کاف و سکون با [illegible] اسم تکبر که مصدر باب تفعل است [illegible] **یعنی** این باب در مذمت تکبر است [illegible] و درین باب [illegible] حدیث است **اول حل** سألت ابا عبد الله علیه السلام عن ادنی الالحاد فقال ان الکبر ادناه **شرح** الالحاد مصدر باب افعال میل از حق بسوی باطل **یعنی** پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از کمترین مراتب الحاد پس گفت بدرستی که

عن الحسين بن ابي العلاء

دوم حديث بگیرند که بجای آنست **دوم حدیث** عن ابي عبد الله عليه السلام قال سمعته يقول الكبر قد يكون في شرار الناس من كل جنس والكبر رداء الله فمن نازع الله عز وجل رداءه لم يزده الله الا سفالا ان رسول الله صلى الله عليه وآله مر في بعض طرق المدينة وسوداء تلقط السرقين فقيل لها تنحي عن طريق رسول الله فقالت ان الطريق لمعرض فهم بها بعض القوم ان يتناولها فقال رسول الله صلى الله عليه وآله دعوها فانها جبارة

شرح ادخال قد که برای تقلیل است باعتبار قید من کل جنس است الرداء بکسر را مهمله و دال مهمله و الف ممدوده لباسی که بر دوش می اندازند برای برازائی و اینجا استعاره شده برای صفتی که مخصوص کسی و مشهور باشد السفال بفتح سین مهمله و فارسیت مرتبه تلقط بقاف و طاء مهمله بصیغه مضارع معلوم غایبه باب تفعلت یا از باب تفعلت بحذف یک تاء السرقین بکسر سین مهمله و سکون راء مهمله و کسر قاف معرب سرگین تنحی بفتح نون و فتح حاء مهمله مشدده و یاء دو نقطه در پایین ساکنه بصیغه امر حاضر مؤنث از باب تفعلت لمعرض بفتح لام و ضم میم و سکون عین مهمله و کسر راء مهمله و ضاد با نقطه بصیغه اسم فاعل از باب افعال یا بفتح راء بصیغه اسم مفعول از باب افعال یا بفتح عین و تشدید راء مفتوحه بصیغه اسم مفعول باب تفعیل **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت تکبر گاهی میباشد در بدان مردمان از هر جنس که باشند و تکبر صفت مخصوص مشهور الله تعالی است و پس هر که طرف نزاع خود کند الله تعالی را و دعوی کند صفت مخصوص مشهور او را زیاد نمیکند برای او الله تعالی مگر پستی مرتبه را بدرستی که رسول الله صلی الله علیه وآله گذر کرد در بعض راههای مدینه و زنی سیاه مسجد سرگین را بر میچید گفته شد او را که دور شو از راه رسول الله پس آن زن گفت بدرستی که راه فراخ است پس قصد کرد که جانب آن زن بعض جماعتی که با رسول بودند که فرا گیرد آن زن را و بزند و از راه دور کند پس گفت رسول الله صلی الله علیه وآله واگذارید او را چه بدرستی که او متکبر است یعنی که دور کردن او باعث بیحیائی و زبان درازی و میشود **سیوم حدیث** قال ابو جعفر عليه السلام العز رداء الله والكبر ازاره فمن تناول شيئا منه اكبه الله في جهنم

شرح الازار بکسر همزه و با نقطه و الف و راء مهمله لنگ و اینجا استعاره شده برای صفت مخصوصی که شهرت آن کمتر باشد از صفتی دیگر که مشهور باشد ضمیر منه راجع بهر یک از عزه و کبر است اکب بصیغه ماضی معلوم باب افعال اینجا بمعنی کب است که بصیغه ماضی معلوم باب نصرت است **یعنی** گفت امام محمد باقر علیه السلام ارجمندی صفت مخصوص ظاهر مشهور الله تعالی است و تکبر صفت مخصوص مشهور الله تعالی است پس هر که فرا گیرد چیزی از عزت و کبر را نشیب می اندازد او را الله تعالی در جهنم **چهارم حدیث** عن ابي جعفر عليه السلام قال الكبر رداء الله والمتكبر ينازع الله رداءه **شرح** مضمون این ظاهر است از شرح حدیث دوم این باب **پنجم حدیث** عن ابي عبد الله عليه السلام قال الكبر رداء الله فمن نازع الله شيئا من ذلك اكبه الله في النار **شرح** مضمون این ظاهر است از شرح حدیث دوم و سیوم این باب **ششم حدیث** عن احدهما ای ابی جعفر و ابی عبد الله صلوات الله عليهما قال لا يدخل الجنة من في قلبه مثقال ذرة من كبر **شرح** روایت است از امام محمد باقر علیه السلام و امام جعفر صادق

صلوات الله علیهما گفت داخل بهشت نمیشود کسی که باشد در دل او هموزن مورچه که صد دانه آن هموزن یک دانه جو است از تکبر و بیان ان میشود در حدیث آینده **هفتم حدیث** عن محمد بن مسلم عن احدهما عليهما السلام قال لا يدخل الجنة من في قلبه مثقال حبة من خردل من الكبر **شرح** الخردل بفتح خاء با نقطه و سکون راء مهمله و فتح دال مهمله بتخفیف اسم تخمی است مضمون آن ظاهر است از شرح سابق **هشتم حدیث** قال فاسترجعت فقال ما لك تسترجع قلت لما سمعت منك فقال ليس حيث تذهب انما اعني الجحود انما هو الجحود **شرح** الاسترجاع گفتن انا لله وانا اليه راجعون برای حدوث مصیبت مراد از جحود انکار امامت امام حق و اصرار بر آنست موافق آنچه بیان میشود در شرح حدیث ششم این باب ضمیر هو راجع بکبر است و ذکر آن مضمون جمله براه است که حدیث **یعنی** راوی گفت پس استرجاع کردم پس امام گفت چیست ترا که استرجاع میکنی گفتم برای آنکه شنیدم از تو پس امام گفت نیست مراد من آنجا که خیال میکنی جز این نیست که اراده میکنم انکار کردن حق را جز این نیست که آن انکار است **نهم حدیث** عن عبد الاعلى عن ابي عبد الله عليه السلام قال الكبر ان تغمص الناس وتسفه الحق **شرح** مضمون این جزو حدیثی است که مذکور میشود در کتاب حج در حدیث دوم باب بیست و ششم که باب فضل حج و عمره و ثواب هما است و در آن مراد از کبر مانع قبول حج و عمره است الغمص بفتح غین با نقطه و سکون میم و صاد مهمله مصدر باب ضرب و علم که حقیر شمردن آنکه عظیم القدر باشد الف لام الناس برای عهد خارجیست و مراد ائمه اهل البیت است که مفترض الطاعه اند و قدر ایشان در غایت عظمت مثل آیت سوره نساء ام يحسدون الناس على ما آتاهم الله من فضله و بیان شده در کتاب الحجه در بعض احادیث باب شانزدهم که باب ان الائمة عليهم السلام ولاة الامر وهم الناس المحسودون الذين ذكرهم الله عز وجل است السفه بفتح سین مهمله و سکون فاء و هاء مصدر باب علم ~~سبک شمردن الحق کلمه اسمی و مراد اینجا حکم شرعی معلوم است و سبک شمردن عبارت است~~ ~~از اصرار بر کبیره که گذشت جایگه آمد در حدیث دوم باب صد و شصت و پنجم که باب الکفر است~~ **یعنی** روایت است از عبد الاعلی از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که تکبری که مانع قبول حج و عمره و سایر عبادات است این است که حقیر شمرده شوند این ائمه و سبک شمرده شود حکم الله تعالی که معلوم است **دهم حدیث** عن عبد الاعلى بن اعين قال قال ابو عبد الله عليه السلام قال رسول الله صلى الله عليه وآله ان اعظم الكبر غمص الخلق وسفه الحق قال قلت وما غمص الخلق وسفه الحق قال يجهل الحق ويطعن على اهله فمن فعل ذلك فقد نازع الله عز وجل رداءه

شرح مضمون این نیز جزو حدیثی است که می آید در کتاب حج اعظم الکبر عبارت است از کبری که گناه آن بزرگتر است نزد الله تعالی نظر به تحسبونه هینا وهو عند الله عظيم و آن کبریست که مانع قبول حج و عمره است زیرا که سؤال سائل در آن مقامست و مقصود آنست که تعریف جامع و مانع برای اعظم الکبر مفهومیست که قدر مشترک است میان دو مفهوم اول غمص الخلق و دوم سفه الحق پس بیک از غمص الخلق و سفه الحق ظاهر است از شرح حدیث سابق و مراد از الخلق اینجا معنی الناس است در آنجا قال يجهل الحق ويطعن على اهله اشاره است بعکس ترتیب برای اشارت بآنکه این دو صفت با یکدیگر میباشند مثل تلابس که با آنکه هر دو کبر است و لهذا که بی تغییر از قدر مشترک میان آن میشود بجحود چنانچه گذشت در حدیث هشتم این باب ~~و ظاهر کسی که کبر کسی کاهر میشود چنانکه می آید در کتاب حج در حدیث نهم باب~~ ~~نود و ششم که باب النفر من منى الاول والآخر گفته کمن اتقى الكبائر~~ يجهل بصیغه مضارع غایب مجهول از باب علم است و بتقدیر ان یجهل است

سورة آل عمران آیت ساخته شد
ثابت بعض معلوم نیست ... ان الظن لا يغني من الحق شيئا ... آیات بینات محکمات ... از سوره آل عمران ... آن آیات ... سوره آل عمران

بلغ

پس مرو را با حوال آن و مضروب با عمال آن میتواند بود و در باب تکبر اسـت بعض که در باب منع است متصل و تا آخر اشارت است بانچه گذشت از بعض — ومراد بجمل اینجا انکارست هو

احادیث این باب که اکبر رداء الله و حاصل آنست که خود پسندی که لایق اوست و بس و کبر اعظم گناهانست [illegible] و از ان روایت است از

عبد الاعلی بن اعین که گفت امام جعفر صادق علیه السلم که گفت رسول الله صلی الله علیه و آله که بزرگترین خود پسندی که

مانع قبول حق و غمص و سایر عباد است حقیر شمردن این خلقست و سبک شمردن حقست راوی گفت گفتم و چیست حقیر شمردن

خلق و سبک شمردن حق گفت اینکه [illegible] حق ... و طعن کرده شود در اهل حق یا کسی که انکار کرده شود — انکار کرده هو

امامت امام حق که معصوم و عالم بجمیع احکام الله تعالی است پس هر که کرد آنرا که مذکور شد پس بتحقیق طرف نزاع خود کرده الله عز و جل را و دور

کرده برای خود صفت مخصوص مشهور الله تعالی را عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ فِي جَهَنَّمَ لَوَادِياً لِلْمُتَكَبِّرِينَ

يُقَالُ لَهُ سَقَرُ شَكَا إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ شِدَّةَ حَرِّهِ وَسَأَلَهُ أَنْ يَأْذَنَ لَهُ أَنْ يَتَنَفَّسَ فَتَنَفَّسَ فَأَحْرَقَ جَهَنَّمَ

شرح در این حدیث اشارت بتفسیر قول الله تعالی است در سوره زمر ویوم القیمة تری الذین کذبوا علی الله وجوههم مسودة الیس فی جهنم مثوی

للمتکبرین و در سوره نحل فلبئس مثوی المتکبرین و قول الله تعالی در سوره مدثر و ما ادریک ما سقر لا تبقی و لا تذر سقر بفتح — فلبئس مثوی المتکبرین و در سوره هو

سین و فتح قاف نام دوزخست و سقر بفتح سین و سکون قاف بمعنی گرمی یا از صاقور بمعنی گرمی است و معنی آنست که از آتش

گرم کننده و آن جزو از اوادی گشته [illegible] روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که در جهنم هر آینه وادیست برای خود بزرگ منشان

نامیده میشود سقر شکایت برداشت بسوی الله تعالی از بسیاری حال یا قال زیادتی گرمی خود و طلب کرد از الله تعالی که رخصت دهد

او را که نفس کشد پس بعد از رخصت نفس کشید پس سوخت جهنم را مراد اینست که باقی اجزای جهنم گرمی آن گرم شد یا بر طرف شد [illegible]

یازدهم [illegible] سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ الْمُتَكَبِّرِينَ يُجْعَلُونَ فِي صُوَرِ الذَّرِّ يَتَوَطَّأُهُمُ النَّاسُ

حَتَّى يَفْرُغَ اللّٰهُ مِنَ الْحِسَابِ شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت بدرستی که خود بزرگ بینان گردانیده میشوند در روز قیامت

در صورتهای مورچهای کوچک که صد آن از یک دانه جو است پامال میکنند ایشان را مردمان تا وقتی که فارغ شود الله تعالی از حساب خلایق

دوازدهم [illegible] عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ مَا الْكِبْرُ فَقَالَ أَعْظَمُ الْكِبْرِ

أَنْ تُسَفِّهَ الْحَقَّ وَتَغْمِصَ النَّاسَ قُلْتُ وَمَا تَسْفِيهُ الْحَقِّ قَالَ يَجْهَلُ الْحَقَّ وَيَطْعُنُ عَلَى أَهْلِهِ شرح این ظاهرست از شرح حدیث [illegible] — الحق هو

سیزدهم [illegible] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّنِي آكُلُ الطَّعَامَ الطَّيِّبَ

وَأَشَمُّ الرِّيحَ الطَّيِّبَةَ وَأَرْكَبُ الدَّابَّةَ الْفَارِهَةَ وَيَتْبَعُنِي الْغُلَامُ فَتَرَى فِي هٰذَا شَيْئاً مِنَ التَّجَبُّرِ فَلَا

أَفْعَلَهُ فَأَطْرَقَ أَبُو عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ إِنَّمَا الْجَبَّارُ الْمَلْعُونُ مَنْ غَمَصَ النَّاسَ وَجَهِلَ

الْحَقَّ قَالَ عُمَرُ فَقُلْتُ أَمَّا الْحَقُّ فَلَا أَجْهَلُهُ وَالْغَمْصُ لَا أَدْرِي مَا هُوَ قَالَ مَنْ حَقَّرَ النَّاسَ

وَتَجَبَّرَ عَلَيْهِمْ فَذٰلِكَ الْجَبَّارُ شرح فتری بتقدیر استفهامست فلا افعله منصوبست بتقدیر ان مصدریه است و [illegible]

والغلام رای حدمت [illegible] روایت است از محمد بن عمر بن یزید از پدرش که گفت گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را

که من میخورم طعام نفیس را و می بویم بوی خوش را و سوار میشوم اسب نفیس چابک را و از پی من می آید غلام آیا کسی می بینی در این چیزی از — بزرگ منشی هو

تکبر تا ترک کنم آنرا پس سر پیش افکند امام جعفر صادق علیه السلم برای اشارت باینکه این یا که جبار نیست با تحمل جبار نیست بعد از آن گفت

جوانی

خود بینیم بزرگ منشی هو

جواب نیست که آن تکبر که عقوبت کسی است که غمص کند آن مردمان را و منکر شود حق را گفت عمر پس گفتم اما حق پس منکر

نمیشوم آنرا و غمص نمیدانم که چیست آن امام گفت هر که حقیر شمرد آن مردمان را و تکبر کرد بر ایشان پس اوست آن جبار ملعون

چنان بین شد در شرح حدیث یم این باب چهاردهم [illegible] قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ وَلَا

يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ شَيْخٌ زَانٍ وَمَلِكٌ جَبَّارٌ وَمُقِلٌّ مُخْتَالٌ

شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله سه کسند که سخن التفات نمیگوید با ایشان الله تعالی و نظر التفات نمیکند بسوی ایشان

در روز قیامت و صالح نمیشمرد ایشان را و برای ایشانست عذابی بزرگ اول پیری که زنا کننده باشد دوم پادشاهی که انکار حق — خود بزرگ منشی باشد هو

صاحب حق کرده باشد سیوم مفلسی که در رفتار خرام کند پانزدهم [illegible] عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

لَمَّا قَدِمَ عَلَيْهِ الشَّيْخُ يَعْقُوبُ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَخَلَهُ عِزُّ الْمُلْكِ فَلَمْ يَنْزِلْ إِلَيْهِ فَهَبَطَ عَلَيْهِ جَبْرَئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

فَقَالَ يَا يُوسُفُ ابْسُطْ رَاحَتَكَ فَخَرَجَ مِنْهَا نُورٌ سَاطِعٌ فَصَارَ فِي جَوِّ السَّمَاءِ فَقَالَ يُوسُفُ يَا جَبْرَئِيلُ

مَا هٰذَا النُّورُ الَّذِي خَرَجَ مِنْ رَاحَتِي فَقَالَ نُزِعَتِ النُّبُوَّةُ مِنْ عَقِبِكَ عُقُوبَةً

لِمَا لَمْ تَنْزِلْ إِلَى الشَّيْخِ يَعْقُوبَ فَلَا يَكُونُ مِنْ عَقِبِكَ نَبِيٌّ شرح روایت است از امام جعفر صادق — مراد بخود [illegible]

علیه السلم گفت بدرستی که یوسف علیه السلم چون که آمد نزد او پیر یعنی یعقوب علیه السلم بمجلس داخل شد یوسف را رعایت عزت پادشاهی

پس از تخت پادشاهی که بر آن نشسته بود فرود نیامد بسوی یعقوب پس فرود آمد بر یوسف جبرئیل علیه السلم پس گفت ای یوسف واکن — از تکبر که بر آن [illegible] بود در [illegible] سخن قبال یا نام

کف دست خود را پس بیرون آمد از کف دستش نوری بالا رونده پس گردید در میان آسمان یعنی که دور گرفت در میان آسمان

و زمین پس گفت یوسف که ای جبرئیل چه بود این نوری که بیرون آمد از کف دستم پس جبرئیل گفت که بر طرف کرده شد پیغمبری از اولاد تو — مردم [illegible]

برای عقوبتی که بسبب اینست که فرود نیامدی بسوی پیر که یعقوب است پس نخواهد بود در اولاد تو پیغمبری مخفی نماند که در دل

یوسف کبر نبود و لکن شبیه بتکبر بود زیرا که بخیال رعایت مصلحتی ترک تنزل نزد پدر کرده بود و چون خلافت انبیا و غلط ایشان در رعایت

مصالح مانند غفلت و غلط دیگران نیست پس عتاب آمد شانزدهم [illegible] عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَا مِنْ عَبْدٍ

إِلَّا وَفِي رَأْسِهِ حَكَمَةٌ وَمَلَكٌ يُمْسِكُهَا فَإِذَا تَكَبَّرَ قَالَ لَهُ اتَّضِعْ وَضَعَكَ اللّٰهُ فَلَا يَزَالُ أَعْظَمَ

النَّاسِ فِي نَفْسِهِ وَأَصْغَرَ النَّاسِ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ وَإِذَا تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ قَالَ لَهُ

انْتَعِشْ نَعَشَكَ اللّٰهُ فَلَا يَزَالُ أَصْغَرَ النَّاسِ فِي نَفْسِهِ وَأَرْفَعَ النَّاسِ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ — آن هو

شرح الحکمة بفتح حاء بی نقطه و فتح کاف دهنه لجام و اینجا استعاره است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت نیست هیچ

بنده مگر بر حالی که در سر او دهنه ایست و فرشته نگاه میدارد آن دهنه را پس چون آن بنده تکبر کند میگوید فرشته او را که پست شو

پست کناد ترا الله تعالی پس همیشه بزرگترین مردمانست در دل خود و کوچکترین مردمانست در نظرهای مردمان و چون بنده تواضع کرد بر میدارد آن

دهنه را الله عز و جل از سر او مراد اینست که رفعت میدهد او را تا او سرافراز شود و بعد از آن میگوید که یا الله تعالی که بلند شو بلند کناد ترا

الله تعالی پس همیشه کوچکترین مردمانست در دل خود و بلندترین مردمانست در نظرهای مردمان هفدهم [illegible] عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُكَيْرٍ قَالَ

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا مِنْ أَحَدٍ يَتِيهُ إِلَّا مِنْ ذِلَّةٍ يَجِدُهَا فِي نَفْسِهِ شرح یتیه بتاء دو نقطه

حالِهِ تِلْكَ خَيْرٌ لَهُ مِمّا دَخَلَ فيهِ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که بنده هر آینه گاهی گناهی میکند نوعی
از گناه پس پشیمان میشود و خود را سرزنش میکند بر سر آن و عمل صالح میکند نوعی از عمل صالح پس خوشحال میکند او را آن عمل
یعنی که خود پسند میشود پس می افتد از حالت خود که ندامت و سرزنش باشد پس هر آینه بودن او در حالت او که ندامت
و سرزنش خود است بهترست برای او در آخرت از آن خود پسندی که داخل او شده او و در آن بود داخل شده آن در او حدیث دوم عَنْ
أَبي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ قالَ أَتى عالِمٌ عابِداً فَقالَ لَهُ كَيْفَ صَلاتُكَ فَقالَ مِثْلي يُسْأَلُ عَنْ صَلاتِهِ وَأَنا
أَعْبُدُ اللهَ مُنْذُ كَذا وَكَذا قالَ فَكَيْفَ بُكاؤُكَ قالَ أَبْكي حَتّى تَجْري دُمُوعي فَقالَ لَهُ العالِمُ فَإِنَّ
ضِحْكَكَ وَأَنْتَ خائِفٌ أَفْضَلُ مِنْ بُكائِكَ وَأَنْتَ مُدِلٌّ إِنَّ المُدِلَّ لا يَصْعَدُ مِنْ عَمَلِهِ شَيْءٌ
شرح المدل بضم میم و کسر دال مهمله و تشدید لام صیغه اسم فاعل از باب افعال کسی که ناز و تکبر بر اهل آنکه خاطر جمع باشد از دوستی
کسی یا و ناز و تکبر بی ادبی با او کند یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت آمد دانائی نزد عابدی پس گفت او را چگونه
نماز تو پس از روی خود پسندی گفت آیا مثل من کسی پرسیده میشود از نماز او و حال آنکه من عبادت میکنم الله تعالی را از اندازه
چنین و چنین سال پس گفت پس چگونست گریه تو گفت گریه میکنم تا آنکه روان میشود اشکهای من پس گفت او را آن دانا
بدرستی که خنده تو در جائی که تو ترسناک باشی افضل است از گریه تو در حالی که تو نازان باشی بیان این آنکه بدرستی که
نازان بالا نمیرود از عبادت او چیزی یعنی که مقبول درگاه الهی نمیشود حدیث سوم عَنْ أَحَدِهِما عَلَيْهِمَا السَّلامُ قالَ دَخَلَ
رَجُلانِ المَسْجِدَ أَحَدُهُما عابِدٌ وَالآخَرُ فاسِقٌ فَخَرَجا مِنَ المَسْجِدِ وَالفاسِقُ صِدّيقٌ وَالعابِدُ
فاسِقٌ وَذلِكَ أَنَّهُ يَدْخُلُ العابِدُ المَسْجِدَ مُدِلّاً بِعِبادَتِهِ يُدِلُّ بِها فَتَكُونُ فِكْرَتُهُ في ذلِكَ وَتَكُونُ
فِكْرَةُ الفاسِقِ فِي التَّنَدُّمِ عَلى فِسْقِهِ وَيَسْتَغْفِرُ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ مِمّا صَنَعَ مِنَ الذُّنُوبِ
شرح روایت است از امام جعفر محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلم گفت داخل شدند یعنی که گاهی داخل میشوند دو مرد در
مسجد یکی از ایشان عابد و دیگری سرکش از فرمان الهی پس بیرون می آیند از مسجد در حالی که سرکش صاحب تصدیق میشود در
ایمان و عابد سرکش میشود از فرمان الهی و آنچه مذکور شد برای آنست که داخل میشود عابد در مسجد در حالی که خاطر جمعست
عبادت خود و نازان بآن عبادت پس میباشد اندیشه او در آن نازیدن و میباشد اندیشه سرکش در پشیمانی بر سرکشی خود
و طلب آمرزش میکند از الله عز و جل بسبب آنچه کرده از گناهان حدیث چهارم قُلْتُ لِأَبي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ الرَّجُلُ يَعْمَلُ
العَمَلَ وَهُوَ خائِفٌ مُشْفِقٌ ثُمَّ يَعْمَلُ شَيْئاً مِنَ البِرِّ فَيَدْخُلُهُ شِبْهُ العُجْبِ بِهِ فَقالَ هُوَ في حالِهِ
الأُولى وَهُوَ خائِفٌ أَحْسَنُ حالاً مِنْهُ في حالِ عُجْبِهِ شرح گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را مرد میکند کار را
و او ترسانست از آن عمل که کرده و در فکر آنست که آیا چه شود بعد از آن میکند چیزی از عبادت پس داخل او میشود چیزی
که شبیه عجب باشد یعنی که داخل او میشود عجب غیر صریح و از آن خوف و فکر بیرون میرود بسبب آن خیر که کرده پس امام گفت او در
حال خود که اول داشت و او ترسان بود بهتر بود باعتبار حال از خود در حال عجب خود مراد اینست که گناهکار ترسان
بهترست در درگاه الهی از عابد خود پسند بنا بر اینکه خود پسندی گناه دلست و آن بدتر از گناه جوارحست و خوف عبادت دلست

در یا او یا دو نقطه در پایین در دو صیغه مضارع غایب معلوم از باب ضرب است الیه بکسر تا و سکون یا بکسر و فتح تا یعنی روایت است
از عبد الله بن بکیر که گفت امام جعفر صادق علیه السلم هست هیچ کسی که تکبر و تجبر کند مگر آنکه آن از سبب خواری و پستی
که می یابد آن پستی را در دل خود مراد اینست که میخواهد که تلافی آن را کند با بزرگ نمودن خود حدیث دوم و فی حَديثٍ
آخَرَ عَنْ أَبي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ قالَ ما مِنْ رَجُلٍ تَكَبَّرَ أَوْ تَجَبَّرَ إِلّا لِذِلَّةٍ وَجَدَها في نَفْسِهِ
شرح تکبر و تجبر بمعنی برابرست که تکبر او قوی تر از تجبر است چنانچه گفته در سوره حشر الجبار المتکبر و شاید که از شک راوی باشد یعنی
و در حدیثی دیگر که عبد الله بن بکیر روایت کرده از امام جعفر صادق علیه السلم اینست که گفت نیست هیچ مردی که تکبر کند یا تجبر کند مگر
برای خواری و پستی مرتبه که یافته آن را در دل خود باب صد و سی و چهارم باب العجب شرح العجب بضم عین مهمله و سکون جیم
یعنی خود پسندی یعنی این بابست در مذمت خود پسندی است در این باب هشت حدیث است حدیث اول عَنْ أَبي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ
قالَ إِنَّ اللهَ عَلِمَ أَنَّ الذَّنْبَ خَيْرٌ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ العُجْبِ وَلَوْلا ذلِكَ ما ابْتَلى مُؤْمِناً بِذَنْبٍ أَبَداً
شرح مراد بالذنب گناهی که متعلق بجوارح است و چون عجب گناهی متعلق بدلست بدتر از ذنب است للمؤمن احتراز است از مصر بر گناه
چه مصر بر آن نقد بر گناه و قبل برائت میکند یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که الله تعالی دانسته که گناه
جوارح بهترست برای مؤمن از خود پسندی و اگر نمیبود آن مبتلا نمیشد بقضا و قدر الهی مؤمنی بگناه جوارح هرگز حدیث دوم عَنْ أَبي
عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ قالَ مَنْ دَخَلَهُ العُجْبُ هَلَكَ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت هر که داخل
او شد خود پسندی هلاک شد حدیث سوم عَنْ أَبي الحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلامُ قالَ سَأَلْتُهُ عَنِ العُجْبِ الَّذي يُفْسِدُ العَمَلَ
فَقالَ العُجْبُ دَرَجاتٌ مِنْها أَنْ يُزَيَّنَ لِلْعَبْدِ سُوءُ عَمَلِهِ فَيَراهُ حَسَناً فَيُعْجِبُهُ وَيَحْسَبُ
أَنَّهُ يُحْسِنُ صُنْعاً وَمِنْها أَنْ يُؤْمِنَ العَبْدُ بِرَبِّهِ فَيَمُنَّ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلِلّهِ
عَلَيْهِ فيهِ المَنُّ شرح الاحسان نیکو دانستن و نیکو بجا آوردن و نیکوکار بودن و بنا بر دو معنی اول متعدی است و بنا
بر سوم لازمست الصنع بضم صاد و سکون نون مصدر از باب منع کردن کاری و عطا دادن و معنی اول مناسبت با دو معنی
اول احسان و مفعول بدست و معنی دوم مناسبست با معنی سوم احسان و مفعول له است یعنی روایت است از امام موسی
کاظم علیه السلم راوی گفت پرسیدم او را از خود پسندی که باطل میکند عبادت را پس گفت آن خود پسندی چند مرتبه است از جمله
آنها اینست که آرایش داده شود بنده را یعنی که اغوای شیطان برای بنده عمل بد او پس خیال کند آن را خوب پس شگفت آورد او را
و پندارد که او خوب میسازد روش کردن کار را او خوب بجا می آورد آن را اشارتست بقول الله تعالی در سوره فاطر افمن زین له سوء
عمله و در سوره الکهف یحسبون انهم یحسنون صنعا و از جمله آنها اینست که تصدیق کند بنده بربوبیت صاحب کل اختیار خود پس منت نهد
بر الله عز و جل بمعنی استقلال بقدرت بر افعال خود چنانچه معتزله خیال کرده و اندر حال آنکه برای الله تعالی است بر او در آن ایمان منت
که توفیق داده و خذلان نکرده با وجود قدرت او بر خذلان اشارتست بآیت سوره حجرات یمنون علیک ان اسلموا قل لا تمنوا علی اسلامکم
بل الله یمن علیکم ان هداکم للایمان ان کنتم صادقین حدیث چهارم عَنْ أَبي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ قالَ إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْنِبُ
الذَّنْبَ فَيَنْدَمُ عَلَيْهِ وَيَعْمَلُ العَمَلَ فَيَسُرُّهُ ذلِكَ فَيَتَراخى عَنْ حالِهِ تِلْكَ فَلَأَنْ يَكُونَ عَلى

بزرگ منشی خود پسندی میکنم
بزرگ منشی خود پسند

عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُوَيْدٍ

علی بن سوید بضم سین بی نقطه و فتح واو

حاله

وآن بتر از عبادت جوارحست ششم حل قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بَيْنَمَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ جَالِسٌ

إِذْ أَقْبَلَ إِبْلِيسُ وَعَلَيْهِ بُرْنُسٌ ذُو أَلْوَانٍ فَلَمَّا دَنَا مِنْ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ خَلَعَ الْبُرْنُسَ وَقَامَ إِلَى

مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ مُوسَى مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا إِبْلِيسُ قَالَ أَنْتَ فَلَا قَرَّبَ اللَّهُ

دَارَكَ قَالَ إِنِّي إِنَّمَا جِئْتُ لِأُسَلِّمَ عَلَيْكَ لِمَكَانِكَ مِنَ اللَّهِ شرح البرنس بضم با و کشیده و سکون را و ضمه نون و سین [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible]

انت خبر مبتدای محذوفست مقدر المسلم انت و استفهام تعجبی مقدرست فلا قرب بتشدید را جمله انشائیه است بجای آنکه

خانه ات خراب شود چرا آمدی بین گفت رسول الله صلی الله علیه و آله میان آنکه موسی علیه السلم نشسته بود ناگاه آمد ابلیس [illegible]

[illegible] بود صاحب رنگهای مختلف [illegible] نزدیک شد نسبت بموسی علیه السلم کند [illegible] خود را و ایستاد [illegible] موسی علیه السلم [illegible]

سلام کرد بر موسی پس گفت او را موسی چه کسی تو گفت من ابلیسم گفت تو لیس نزدیک [illegible] خانه ترا [illegible]

گفت [illegible] که من [illegible] که آمدم تا سلام کنم بر تو [illegible] که نزد الله تعالی [illegible]

[illegible] حل قَالَ فَقَالَ لَهُ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمَا هَذَا الْبُرْنُسُ قَالَ بِهِ أَخْتَطِفُ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ فَقَالَ

مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخْبِرْنِي بِالذَّنْبِ الَّذِي إِذَا أَذْنَبَهُ ابْنُ آدَمَ اسْتَحْوَذْتَ عَلَيْهِ قَالَ إِذَا أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ

وَاسْتَكْثَرَ عَمَلَهُ وَصَغُرَ فِي عَيْنِهِ ذَنْبُهُ شرح رسول علیه السلم گفت پس گفت او را موسی علیه السلم پس [illegible]

این [illegible] فرزندان آدم را [illegible] میشوند [illegible] در دین میکنند پس گفت موسی علیه السلم

پس خبر ده مرا [illegible] گناهی که چون [illegible] آن قسم گناهی فرزند آدم غالب میشوی بر او گفت چون [illegible] می آورد او را نفس او

و بسیار میشمرد عبادت خود را [illegible] در نظر او گناه او [illegible] وقت عجب [illegible]

رکن است [illegible] حل قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِدَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ وَأَنْذِرِ الصِّدِّيقِينَ

قَالَ كَيْفَ أُبَشِّرُ الْمُذْنِبِينَ وَأُنْذِرُ الصِّدِّيقِينَ قَالَ يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ أَنِّي أَقْبَلُ التَّوْبَةَ

وَأَعْفُو عَنِ الذَّنْبِ وَأَنْذِرِ الصِّدِّيقِينَ أَنْ لَا يُعْجَبُوا بِأَعْمَالِهِمْ فَإِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ أَنْصِبُهُ لِلْحِسَابِ إِلَّا هَلَكَ

شرح ضمیر مستتر در قال راجع برسول علیه السلم است ان ناصبه و لا نافیه است [illegible] مضارع مجهول

جمع مذکر غایب باب افعالست [illegible] العبد [illegible]

[illegible] و نصب آزار کردن [illegible] گفت آن کسی [illegible] و رسول علیه السلم گفت که گفت الله عز و جل داود

علیه السلم را ای داود [illegible] گناهکاران را و بترسان [illegible] کنند [illegible]

کار ان را و بترسانم [illegible] عبادت کنند [illegible] گفت ای داود [illegible] گناهکاران که من قبول میکنم توبه [illegible]

آن گناه [illegible] برای هر که خواهم و بترسان [illegible] عبادت کنند [illegible] بسبب عملهای خود

چه هر کسی [illegible] حساب [illegible] میشود باب حب الدنيا والحرص عليها

باب حب الدنيا والحرص عليها شرح این باب [illegible] دوستی دنیا و مذمت حریص بودن بر دنیاست [illegible]

بعضه

لباس فروشی در پیان شده در کتاب العقل [illegible] حدیث [illegible] باب [illegible] که [illegible] کرسان [illegible]

بعضه حديث اول حل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ حُبُّ الدُّنْيَا شرح روایت از

امام جعفر صادق علیه السلم گفت سر همه گناهان دوستی دنیاست دوم حل سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مَا ذِئْبَانِ

ضَارِيَانِ فِي غَنَمٍ قَدْ فَارَقَهَا رِعَاؤُهَا أَحَدُهُمَا فِي أَوَّلِهَا وَالْآخَرُ فِي آخِرِهَا بِأَفْسَدَ فِيهَا مِنْ

حُبِّ الْمَالِ وَالشَّرَفِ فِي دِينِ الْمُسْلِمِ شرح شبیه بالتعجب گذشت در حدیث اول باب [illegible] افسد افعل التفضیل

و اشتقاق آن از فساد [illegible] [illegible] اشتقاق آن اگر از فساد باشد [illegible] اگر [illegible]

شدن [illegible] بین شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم [illegible] دو گرگ [illegible] گوسفندی [illegible]

شده باشند از گله شبانان آن گله [illegible] دو گرگ در اول گله باشد و دیگری در آخر آن گله باشد [illegible]

مال دنیا و ریاست در دین مسلمان سوم حل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَا ذِئْبَانِ ضَارِيَانِ فِي غَنَمٍ لَيْسَ لَهَا

رَاعٍ هَذَا فِي أَوَّلِهَا وَهَذَا فِي آخِرِهَا بِأَسْرَعَ فِيهَا مِنْ حُبِّ الْمَالِ وَالشَّرَفِ فِي دِينِ الْمُؤْمِنِ شرح

مضمون این موافق سابقست چهارم حل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يُدِيرُ ابْنَ آدَمَ

فِي كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا أَعْيَاهُ جَثَمَ لَهُ عِنْدَ الْمَالِ فَأَخَذَ بِرَقَبَتِهِ شرح [illegible]

بصیغه مضارع معلوم باب افعالست [illegible] ضمیر مستتر راجع بابن آدم است و ضمیر

بارز راجع بشیطانست [illegible] سکون شخصی [illegible]

نکند [illegible] بین روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که شیطان [illegible] فرزند آدم را [illegible]

تا [illegible] فرزند آدم شیطان را [illegible] شیطان [illegible]

در کمین می نشیند شیطان برای فرزند آدم نزد کمین [illegible] فرزند آدم را [illegible]

[illegible] پنجم حل قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ لَمْ يَتَعَزَّ بِعَزَاءِ اللَّهِ تَقَطَّعَتْ نَفْسُهُ حَسَرَاتٍ عَلَى الدُّنْيَا وَمَنْ أَتْبَعَ بَصَرَهُ مَا فِي أَيْدِي

النَّاسِ كَثُرَ هَمُّهُ وَلَمْ يَشْفِ غَيْظَهُ وَمَنْ لَمْ يَرَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ نِعْمَةً إِلَّا فِي مَطْعَمٍ أَوْ مَشْرَبٍ

أَوْ مَلْبَسٍ فَقَدْ قَصُرَ عَمَلُهُ وَدَنَا عَذَابُهُ شرح التعزی [illegible] باب تفعل [illegible]

[illegible]

[illegible]

در قرآن [illegible] و در سوره بقره و بشر الصابرين الذين اذا اصابتهم مصيبة قالوا انا لله وانا اليه راجعون [illegible]

الحيوة الدنيا [illegible] حسرات [illegible] جمع حسره [illegible] باب علم است [illegible]

اشارت [illegible] بین گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که صبر [illegible]

[illegible]

[illegible]

من

آیت سوره آل عمران [illegible]

مصدر باب علم [illegible]

لما فیا مبنی بر قیاس ایشان برامت است و آن باطل است چنانکه اشارت آن شده در قول رسول علیه السلم که می آید در باب بیست و
هشتم رفع عن امتی اربع خصال خطاها و نسیانها و ما اکرهوا علیه و ما لم یطیقوا چه دلالت میکند که از خواص امت مرحومه است
و دنیا را دور کرده شده از رحمت خود بیان این انکه دور کرده شده است آنچه در دنیاست مگر آنچه باشد در ان موافق رضای من ای مو
بدرستی که بندگان من که صالحند نفرت کردند در دنیا بقدر دانش خود شان بحقیقت دنیا و باقی خلق رغبت کردند در دنیا بقدر
نادانی ایشان و نیست هیچ یک که تعظیم کرد دنیا را پس خوشنود شد چشم او در ان و حقیر نشمرد دنیا را هیچ یک مگر انکه منتفع شد بان
یا بمعنی که رزق خود را دریافت و دنیا را وسیله ثواب آخرت کرد بیستم صل عن أبي عبد الله عليه السلم قال ما ذئبان
ضاريان في غنم قد فارقها رعاؤها واحد في أولها وهذا في آخرها بأفسد فيها من حب المال
والشرف في دين المسلم شرح مضمون این موافق حدیث دوم این باب است بیست و یکم صل عن أبي عبد الله عليه السلم
قال مر عيسى بن مريم عليها السلم على قرية قد مات أهلها وطيرها ودوابها فقال أما إنهم لم
يموتوا إلا بسخطة ولو ماتوا متفرقين لتدافنوا فقال الحواريون يا روح الله وكلمته ادع الله أن يحييهم أنام
فيخبرونا ما كانت أعمالهم فنجتنبها فدعا عيسى عليه السلم ربه فنودي من الجو أن نادهم
شرح تدافنوا صیغه ماضی باب تفاعلست و باب تفاعل هرگاه منسوب بدو کس شود دلالت بر وقوع مصدر از هر کدام نسبت
بدیگری میکند و هرگاه منسوب بجمعی شود دلالت بر وقوع مصدر از هر کدام از آن جمع میکند نسبت بدیگری خواه از ان دیگر
بان کس واقع شده باشد مثل تقاربوا خواه نه مثل تدافنوا روح بضم را و سکون واو بمعنی [illegible] زندگی است
و اطلاق آن بر عیسی باعتبار انست که باعث زندگی جاودان مومنان است و اضافه آن بالله تعالی باعتبار بودن آن از الله تعالی
کلمه بمعنی مصداق کلمه است و مراد کلمه قرآنیست که الله تعالی با خود داده که زمین را در هیچ وقت خالی از امامی که خلیفه الهی باشد نگذارد
و بملائکه گفته که إني جاعل في الأرض خليفة منه روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت گذر کرد عیسی بن مریم علیها السلم بجمعی که
همه مرده بودند اهل آن و مرغان آن و چارپایان آن پس گفت آگاه باشید بدرستی که ایشان نمردند مگر بعذابی که یکبار نازل
شده و اگر میمردند جدا جدا هر آینه یکدیگر را دفن میکردند پس گفتند خاصان عیسی علیه السلم که ای روح الله و کلمه او [illegible]
دعا کن الله تعالی را که زنده کند ایشان را تا خبر دهند ما را که چه بوده عملهای ایشان تا اجتناب کنیم از آنها پس دعا کرد عیسی
علیه السلم صاحب خود را پس ندا کرده شد عیسی از میان آسمان و زمین که ندا کن اهل قریه را تا جواب دهند صل فقام
عيسى ع بالليل على شرف من الأرض فقال يا أهل هذه القرية فأجابه منهم مجيب لبيك
يا روح الله وكلمته فقال ويحكم ما كانت أعمالكم قال عبادة الطاغوت وحب الدنيا مع خوف
قليل وأمل بعيد وغفلة في لهو ولعب شرح الشرف بفتح شین و فتح را [illegible] مکان بلند
و بیان شده در شرح حدیث پنجم باب صد و شانزدهم ما استفهامیه منصوبست محلا خبر کانت اعمالکم مرفوع اسم کانت
عبادة منصوب است خبر کانت محذوفه بتقدیر کانت اعمالنا عبادة و حب منصوب و معطوف بر عبادة است مراد
خوف عذاب الهی است و قلیل بودن آن عبارت از اصرار بر معاصی است و مراد از امل بهشت و ثواب است و بعید بودن آن بمعنی

ختم دو جهان کند الله عز و جل [illegible] بامر [illegible] توفیق ایمان و عمل صالح را در حساب
دنیا و رو بپس گردانیده میشود عبادت او و نزدیک میشود عذاب او بیست و دوم صل قال رسول الله صلى الله عليه وآله إن الدينار
والدرهم أهلكا من كان قبلكم وهما مهلكاكم شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله اصحاب خود را بدرستی که
سکه طلا و سکه نقره چنین کردند اکثر انکه را که بود پیش از شما از امم انبیای سابقه و آن دو نیز چنین خواهند کرد اکثر شما را بیست و سوم صل
عن أبي عبد الله عليه السلم قال قال أبو جعفر عليه السلم مثل الحريص على الدنيا مثل دودة القز كلما
ازدادت من القز على نفسها لفا كان أبعد لها من الخروج حتى تموت غما شرح روایتست از امام جعفر
صادق علیه السلم گفت که گفت امام محمد باقر علیه السلم که حال حریص بر دنیا حال کرم ابریشم است چنانکه بیشتر میشود باعتبار
پیچیدن بر خود ابریشم دور تر میکند او را از بیرون آمدن تا آنکه میمیرد از غم بیست و چهارم صل وقال أبو عبد الله عليه السلم
عليه السلم أغنى الغنى من لم يكن للحرص أسيرا وقال لا تشعروا قلوبكم الاشتغال بما قد فات فتشغلوا
أذهانكم عن الاستعداد لما شرح و گفت امام جعفر صادق علیه السلم بیشتر بی نیازی کسی است که نباشد اسیر حرص دنیا و امام لم يأت م
گفت لباس مپوشانید دلهای خود را مشغول بودن را بانچه بتحقیق گذشت مثل دنیا که از دست رفت گویا که گذشت تا مبادا که
مشغول و غافل گردانید ذهنهای خود را از استعداد گیری برای آنچه نیامده مثل کار آخرت بیست و پنجم صل سئل علي بن الحسين عليهما
السلم أي الأعمال أفضل عند الله قال ما من عمل بعد معرفة الله عز وجل ومعرفة رسوله صلى الله عليه وآله أفضل
من بغض الدنيا فإن لذلك لشعبا كثيرة وللمعاصي شعب فأول ما عصي الله به الكبر معصية إبليس حين أبى
واستكبر وكان من الكافرين ثم الحرص وهي معصية آدم وحواء حين قال الله عز وجل لهما فكلا من حيث
شئتما ولا تقربا هذه الشجرة فتكونا من الظالمين فأخذا ما لا حاجة بهما إليه فدخل ذلك على ذريتهما إلى
يوم القيامة وذلك أن أكثر ما يطلب ابن آدم ما لا حاجة به إليه ثم الحسد وهي معصية ابن آدم حيث حسد
أخاه فقتله فتشعب من ذلك حب النساء وحب الدنيا وحب الرئاسة وحب الراحة وحب الكلام الدينار ظ
وحب العلو والثروة فصرن سبع خصال فاجتمعن كلهن في حب الدنيا فقال الأنبياء والعلماء بعد معرفة
ذلك حب الدنيا رأس كل خطيئة والدنيا دنياءان شرح [illegible] از شرح حدیث دوازدهم باب [illegible] بیست و ششم صل بلوغ ودنيا ملعونة م دنيان ظ
عن أبي عبد الله عليه السلم قال في مناجاة موسى عليه السلم يا موسى إن الدنيا دار عقوبة عاقبت فيها آدم
عند خطيئته وجعلتها ملعونة ملعون ما فيها إلا ما كان فيها لي يا موسى إن عبادي الصالحين زهدوا
في الدنيا بقدر علمهم وسائر الخلق رغبوا فيها بقدر جهلهم وما من أحد عظمها فقرت عينه
فيها ولم يحقرها أحد إلا انتفع بها شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت در راز گفتن
الله تعالی با موسی علیه السلم گفته است که ای موسی بدرستی که دنیا سرای عقوبتست [illegible]
عقوبت کردم در دنیا آدم را نزد خطای او [illegible]
عقوبت نخواهد داشت [illegible] خطا بود [illegible]

هذه خطیئته اشارتست بانچه گذشت در کتاب التوحید در شرح حدیث سیوم باب بیست و ششم که باب المشیة والارادة است که آنچه از آدم سرزد حقیقه عصیان نبوده و منافات با عصمت ندارد و این منافات با استحقاق عقوبت دنیا ندارد و نفی استحقاق عقوبت دنیا در انبیا باز بسیاق خطا [illegible] بر قیاس ایشان برامت است و آن باطل است چنانکه اشارت بان شده در قول رسول علیه السلم که می آید در باب بیست و هشتم رفع عن امتی اربع خصال خطاها و نسیانها و ما اکرهوا علیه و ما لم یطیقوا چه دلالت میکند که از خواص امت مرحومه است منه

وجب و نیا این قریه که نازل شد عذاب و روکرفت مرا با ایشان که چرا از میان ایشان بیرون نرفتی بیان این اکه من او بچشیدم
بودی در کنار جهنم نمیدانم که از شیب انداخته میشوم در جهنم یا نجات می یابم از آن اصل فالتفت عیسی علیه السلم الی الحواریین
فقال یا اولیاء الله اکل الخبز الیابس بالملح الجریش والنوم علی المزابل خیر کثیر
مع عافیة الدنیا والآخرة شرح [illegible] نان [illegible] نمک [illegible] خورش [illegible]
الجریش بفتح جیم و کسر راء [illegible] عیسی علیه السلم سوی خاصان خود [illegible]
دوستان [illegible] خوردن نان خشک [illegible] نمک [illegible] خوابیدن [illegible] راحت دنیا و آخرت [illegible]
اگر با این راحت دنیا باشد نجات از تشویش خاطر و راحت آخرت باشد نجات از جهنم [illegible] اصل عن ابی عبدالله
علیه السلم قال ما فتح الله علی عبد بابا من امر الدنیا الا فتح الله علیه من الحرص مثله شرح
روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم که گفت نکشود الله تعالی بر بنده دری از وسعت مال دنیا مگر آنکه کشود الله تعالی بر او از جمله
درهای حرص [illegible] مثل آن [illegible] اصل عن ابی عبدالله علیه السلم قال قال عیسی بن مریم صلوات الله
علیه تعملون للدنیا وانتم ترزقون فیها بغیر عمل ولا تعملون للآخرة وانتم لا ترزقون فیها الا
بالعمل ویلکم علماء سوء الاجر تأخذون والعمل تضیعون یوشک رب العمل ان یقبل عمله ویوشک
ان تخرجوا من ضیق الدنیا الی ظلمة القبر کیف یکون من اهل العلم من هو فی مسیره الی آخرته وهو
مقبل علی دنیاه وما یضره احب الیه مما ینفعه شرح [illegible]
[illegible] خطاب [illegible] علوم [illegible] اهل آن علم [illegible]
[illegible] کلام [illegible] رزق دنیا [illegible] حاصل میشود مثل آنچه [illegible]
[illegible] میراث پدر [illegible] رزق [illegible] آخرت [illegible] اگر گوئی [illegible] رزق آخرت [illegible]
حاصل میشود مثل عوض [illegible] کویم مراد [illegible] رزق آخرت [illegible] ثواب است که
در مقابل فعل اختیاری [illegible] است [illegible]
[illegible] همزه استفهام
انکاری و الف منقلب از همزه [illegible] منصوب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] آخرت [illegible] عذاب [illegible]
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

[illegible] (margin)

[illegible] (margin)

از مقتضای عقل بودنست مثل طلب [illegible] وحدت [illegible] عظمت [illegible]
[illegible] و تفاخر میان یکدیگر [illegible] اموال و فرزندان فی بمعنی مع است اللهو [illegible]
قول الله تعالی است در سوره حدید اعلموا انما الحیوة الدنیا لعب ولهو وزینة وتفاخر بینکم وتکاثر فی الاموال والاولاد [illegible]
[illegible] فی بمعنی مع است [illegible] تقدیم لهو بر لعب [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] خبر مبتدا باشد یعنی [illegible] عیسی علیه السلم [illegible] جواب داد
[illegible] جواب [illegible]
[illegible]
اصل قال کیف کان حبکم للدنیا قال کحب الصبی لامه اذا اقبلت علینا فرحنا وسررنا واذا ادبرت
بکینا وحزنا قال کیف کانت عبادتکم للطاغوت قال الطاعة لاهل المعاصی
شرح پس عیسی گفت [illegible] دوستی [illegible]
[illegible]
[illegible]
الی اصل قال کیف کانت عاقبة امرکم قال بتنا لیلة فی عافیة واصبحنا فی الهاویة فقال وما الهاویة
فقال سجین قال وما سجین قال جبال من جمر توقد علینا الی یوم القیامة قال فما قلتم
وما قیل لکم قال قلنا ردنا الی الدنیا فنزهد فیها قیل لنا کذبتم شرح عیسی گفت [illegible]
[illegible] عیسی گفت [illegible]
[illegible]
[illegible] روز قیامت عیسی گفت [illegible] جواب [illegible]
[illegible] نفرت کنیم [illegible] دروغ [illegible]
[illegible]
اصل قال ویحک کیف لم یکلمنی غیرک قال یا روح الله انهم ملجمون بلجم من نار بایدی ملائکة غلاظ
شداد وانی کنت فیهم ولم اکن منهم فلما نزل العذاب عمنی معهم فانا معلق بشعرة علی
شفیر جهنم لا ادری اکبکب فیها ام انجو منها شرح عیسی گفت [illegible]
[illegible] ای روح الله [illegible] ایشان [illegible] جهنم [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] عبادت طاغوت

و حب دنیا

تعجب (margin)

[illegible] (margin)

[illegible] (margin)

تعجب (margin)

متعلق بتیسیر است و او در هو حالیه است جلوه و هو تا آخر عطف بر جمله هو مقبل علی دنیا است یعنی روایت است از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت که گفت عیسی بن مریم صلوات الله علیه در سرزنش محبان دنیا سعی میکنید برای دنیا و حال آنکه شما کاهی روزی داده میشوید
در دنیا بی عملی که از شما صادر شود و سعی نمیکنید برای آخرت و حال آنکه شما روزی داده نمیشوید در آخرت مگر بعملی [illegible]
آرزو کردن آیا مرد [illegible] حالی که عمل را ضایع کرده باشید بیان این آنکه نزدیکست آنکه عمل را برای او میکنید [illegible]
که برای او میکنید نزدیکست که بیرون رود [illegible] دنیا بسوی تاریکی قبر [illegible] خسر الدنیا والآخرة باشید [illegible] میباشد از اهل علم
~~کسی که [illegible]~~
میکند حال آنکه او را [illegible] دنیای خود [illegible] محبوبترست سوی او [illegible]
مهربان او را چهارم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال ابعد ما یکون العبد من الله عز وجل اذا
لم یهمه الا بطنه وفرجه شرح ابعد افعل التفضیل و مبتدا است و ما مصدریه است یکون از افعال تامه است
و اضافه ابعد با یکون مجازیست مثل اخطب ما یکون الامیر قائما [illegible] من الله متعلق بابعد است [illegible] در ضمن ابعد [illegible]
تفضیلیست از ابتدای محض [illegible] خبر مبتدا است [illegible] حدیث اول باب [illegible] و چهل و ششم همه
[illegible] معلوم باب [illegible] یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت [illegible]
[illegible] پنجم حدیث عن
ابی عبد الله علیه السلام قال من اصبح وامسی والدنیا اکبر همه جعل الله الفقر بین عینیه وشتت
امره ولم ینل من الدنیا الا ما قسم له ومن اصبح وامسی والآخرة اکبر همه جعل الله
الغنی فی قلبه وجمع له امره شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که بصبح رسد و بشام رسد بر حالی که دنیا
بزرگترین همّ خاطر او باشد میگرداند الله تعالی نیازمندی را میان دو چشم او [illegible] بسبب حرص و طلب [illegible] دنیا [illegible]
او را پراکنده [illegible] سامان میکند کار او را [illegible] از خورش و پوشش دنیا مگر آنچه را که نصیب کرده شده [illegible]
[illegible] بسیار [illegible] بسیار [illegible]
[illegible] بصبح رسد و بشام رسد بر حالی که آخرت بزرگترین همّ خاطر او
باشد میگرداند الله تعالی بی نیازی را در دل او و بسبب [illegible] سامان میکند برای او کار او را ششم حدیث
عن ابی عبد الله علیه السلام قال من کثر اشتباکه بالدنیا کان اشد لحسرته عند فراقها شرح روایت است از امام
جعفر صادق علیه السلام گفت هر که بسیار شد آمیزش [illegible] دنیا میباشد آن کثرت آمیزش سخت کننده تر حسرت او
نزد جدا شدن دنیا هفتم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول من تعلق قلبه بالدنیا تعلق قلبه
بثلاث خصال هم لا یفنی وامل لا یدرک ورجاء لا ینال شرح فرق میان امل و رجا آنست که امل آرزوی خام متعلق بمحال
و مانند آنست و رجا امید متعلق بقریب الوقوع است [illegible] یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
میگفت که [illegible] دل او بدنیا [illegible] خصلت اول همی که آخر شدن ندارد دوم آرزوی که [illegible] چه حاصل [illegible]

دسیوم

دسیوم امیدی که [illegible] باب صد و هفتم باب الطمع شرح این باب مذمت طمع از مخلوق [illegible]
در این باب چهار حدیث است اول حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال ما اقبح بالمؤمن ان تکون له رغبة تذله شرح
[illegible] التکون [illegible] بضم [illegible] و سکون [illegible]
[illegible] عرض حاجت خود نزد کسی [illegible] طمع یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت [illegible]
آنکه باشد او را اظهار طمعی که خوار کند او را دوم حدیث لمع به ابا جعفر علیه السلام قال بئس العبد عبد له طمع یقوده
وبئس العبد عبد له رغبة تذله شرح [illegible] رساند سند حدیث را بامام محمد باقر علیه السلام گفت [illegible]
بنده که او راست طمعی که میکشد او را [illegible] برای عرض حاجت [illegible] بنده ایست بنده که او راست اظهار طمعی که خوار کند او را
سیوم حدیث قال علی بن الحسین علیهما السلام رأیت الخیر کله قد اجتمع فی قطع الطمع عما
فی ایدی الناس شرح گفت امام زین العابدین علیه السلام [illegible] را همگی که [illegible] جمع شده بود در بریدن طمع
از آنچه در دستهای مردم است چهارم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال قلت الذی یثبت الایمان فی
العبد قال الورع والذی یخرجه منه قال الطمع شرح الذی مبتدا است و خبرش محذوف [illegible] بتقدیر [illegible]
والذی [illegible] یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام [illegible]
میکند [illegible] گفت [illegible] از معاصی [illegible]
با آنکه طمع کلید معاصی است مثل رشوت در حکم [illegible] ضلالت که برای [illegible] در زمان خلفای ضلالت [illegible]
صد و هشتم باب الخرق شرح الخرق بضم خا با نقطه و سکون را [illegible] و قاف و فتح را [illegible] باب [illegible]
و حسن [illegible] ناهمواری در افعال و اقوال یعنی این باب مذمت ناهمواریست در این باب دو حدیث است اول حدیث عن ابی جعفر
علیه السلام قال من قسم له الخرق حجب عنه الایمان شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت هر که قسمت کرده
شد برای او ناهمواری محجوب شد از او ایمان دوم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله لو کان الخرق
خلقا یری ما کان شیء مما خلق الله اقبح منه شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله اگر ناهمواری مخلوقی که دیده میشود
مثل آدمی میبود چیزی از آنچه آفریده الله تعالی بصورت [illegible] باب صد و نهم [illegible] باب سوء الخلق شرح
این باب مذمت بدخوئی است در این باب پنج حدیث است اول حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان سوء
الخلق لیفسد العمل کما یفسد الخل العسل شرح مضمون این ظاهر میشود از آنچه گذشت در شرح حدیث اول باب صد و [illegible]
دوم حدیث قال النبی صلی الله علیه وآله ابی الله عز وجل لصاحب الخلق السیء بالتوبة قیل وکیف ذاک یا رسول الله
قال اذا تاب من ذنب وقع فی ذنب اعظم منه شرح التوبة قبول بازگشت و بازگشت و اول مراد است [illegible]
یعنی گفت نبی صلی الله علیه وآله امتناع کرده الله عز وجل برای صاحب خوی بد از قبول بازگشت او [illegible]
ای رسول الله [illegible] گفت چون بازگشت کند از گناهی داخل میشود در گناهی که بزرگترست از آن مراد اینست که
سبب تغییر خوی خود نکند توبه قبول نشود سیوم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان سوء الخلق لیفسد

الایمان کما یفسد الخل العسل این موافق اولست چهارم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من ساء
خلقه عذّب نفسه شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که بد شد خوی او آزار کرد خودش را پنجم حل قال
ابو عبد الله علیه السلام اوحی الله عز و جل الی بعض انبیائه الخلق السیئ یفسد العمل کما یفسد الخل العسل
شرح مضمون این موافق اولست باب صد و سی ام اصل باب السفه شرح السفه بفتح سین بی نقطه و فتح فاء و هاء
مصدر باب علم و حسن سبکی یعنی زود از جا در آمدن به دشنام و تندی در گفتگو و مانند آنها یعنی این باب بیست
سبکی است در این باب چهار حدیث اول حل عن ابی عبد الله علیه السلام اوحی الله عز و جل قال ان السفه
خلق لئیم یستطیل علی من دونه و یخضع لمن فوقه شرح اللئیم بفتح لام و کسر همزه و سکون یاء دو نقطه در پایین
ارباب حسن به سرشت خلق لئیم مضاف و مضاف الیه است جمله یستطیل صفت لئیم است یعنی روایت از امام جعفر
صادق علیه السلام گفت که بدرستی که سبکی خوی بد سرشتی است که گردن فرازی و اظهار بالاتر از مرتبه خود میکند زیر دست
خود و زاری و اظهار پایین تر از مرتبه خود میکند برای بالادست خود دوم حل عن ابی عبد الله علیه السلام
قال لا تسفهوا فان ائمتکم لیسوا بسفهاء و قال ابو عبد الله علیه السلام من کافی السفیه بالسفه فقد
رضی بما اتی الیه حیث احتذی مثاله شرح کافی به الف و همزه میتواند بود و به وصل الف همزه بود دادن همزه و الف بصیغه ماضی
معلوم باب افعال یا باب مفاعله است یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت سبکی مکنید چه بدرستی که امامان شما
نیستند سبکان و گفت امام جعفر صادق علیه السلام هر که مکافات کند سبک را به سبکی پس بتحقیق راضی شده است بسوی او چون
پیروی او کرده سیوم حل عن ابی الحسن موسی علیه السلام فی رجلین یتسابان فقال البادی منهما اظلم
و وزره و وزر صاحبه علیه ما لم یتعد المظلوم شرح روایت از امام جعفر موسی کاظم علیه السلام که در دو مرد که دشنام
هم میدهند پس گفت ابتدا کننده از جمله آن دو کس ظالم تر است یا بمعنی که از آن دیگر صورت ظلم صادر شد و اگرچه ظلم حقیقی
نیست اقرب به آنکه گناه و گناه یار او بر اوست چندانکه تجاوز از حد نکند مظلوم مخفی نماند که تشبیه این حدیث می آید در حد
چهارم باب صد و پنجاه و یکم چهارم حل عن ابی عبد الله ع قال ان ابغض خلق الله عبد اتقی الناس لسانه
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که دشمن داشته شده تر خلق الله تعالی بسوی او بنده ایست
که بترسند مردم از شر زبان او باب صد و سی و یکم اصل باب البذاء شرح البذاء بفتح باء و کسر ذال با نقطه و الف
ممدوده مصدر باب حسن و علم و منع از مهموز اللام یا مصدر باب حسن و نصر از معتل اللام واوی یعنی زبان درازی یعنی این باب
مذمت بغایت بی شرم بودن در گفتگو است در این باب چهار حدیث اول حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال
ان من علامات شرک الشیطان الذی لا یشک فیه ان یکون فحاشا لا یبالی ما قال و لا ما قیل له
شرح الشرک بکسر شین بالنقطه و سکون راء بی نقطه مصدر باب علم است بودن و اضافه آن لفاعلست لا یشک بصیغه مضارع
مجهول غایب باب نصر است فیه نائب فاعلست و نفی شک از اینجا معنی اینست که این اقل مراتب است چه اگر شرک
شیطان نباشد زنا خواهد بود چنانچه می آید در حدیث آینده الفحش بفتح فاء و تشدید حاء بی نقطه و الف و شین

بالنقطه

بالنقطه بغایت کند از حد خود در گفتگو یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت از نشانهای شریک بودن
شیطان با پدر کسی در وقت جماع که شک کرده نمیشود در آن اینست که باشد کسی بغایت بی شرم در گفتگو پروا نکند
آنچه را که گفت و نه آنچه را که گفته شد او را دوم حل قال رسول الله صلی الله علیه و آله اذا رأیتم الرجل
لا یبالی ما قال و لا ما قیل له فانه لغیة او شرک شیطان شرح لام در لغیة مکسوره و جاره است
و برای ملکیت مجازیست الغیة بفتح غین با نقطه و تشدید یاء دو نقطه در پایین و تاء وحدة مصدر معتل العین واوی
و معتل اللام یایی باب ضرب یک زنا و بکسر غین نوعی از زنا مثل زنایی که با زن شوهردار باشد و هر دو اینجا مناسب است
شرک مجرور و معطوف بر غیة است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله چون دیدید مردی را که پروا نمیکند آنچه را که گفت و نه
آنچه را که گفته شد برای او پس بدرستی که او فرزند زناست یا فرزند شرکت شیطان با پدر او در وقت جماع است سیوم حل
قال رسول الله صلی الله علیه و آله ان الله حرم الجنة علی کل فحاش بذی قلیل الحیاء لا یبالی
ما قال و لا ما قیل له فانک ان فتشته لم تجده الا لغیة او شرک شیطان قیل یا رسول الله
و فی الناس شرک شیطان فقال رسول الله صلی الله علیه و آله اما تقرأ قول الله عز و جل
و شارکهم فی الاموال و الاولاد شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله بدرستی که الله تعالی حرام ساخته بهشت را بر هر بغایت
متجاوز از حد خود در گفتگو که دراز زبانست کم شرمست پروا نمیکند آنچه را که گفت و نمیکند فحاش یعنی است و نه آنچه را که گفته شد
برای او چه بدرستی که تو اگر تفحص کنی احوال او را نمی یابی او را مگر فرزند زنا یا فرزند شرکت شیطان با پدر او در وقت جماع
گفته شد که ای رسول الله و آیا در مردم شرکت شیطان میباشد پس گفت رسول الله صلی الله علیه و آله آیا نمیخوانی قول الله
عز و جل را در خطاب ابلیس در سوره بنی اسرائیل و شریک شو فرزندان آدم را که اطاعت تو کنند در مالها و فرزندان
چهارم حل و سأل رجل فقیها هل فی الناس من لا یبالی ما قیل له قال من تعرض للناس یشتمهم
و هو یعلم انهم لا یترکونه فذلک الذی لا یبالی ما قال و لا ما قیل له شرح و سأل آخر کلام مصنف است و میتواند
بود که کلام رسول الله باشد و در بعض نسخ قال و سأل است و بنابراین ضمیر قال راجع بکلینی رحمه الله است و میتواند بود که
راجع برسول علیه السلام باشد یعنی و پرسید مردی سخن فهمی را که آیا در مردم میباشد کسی که پروا نکند آنچه را که گفته شود
برای او آن سخن فهم گفت هر که متوجه مردم شد بر حالی که دشنام دهد ایشان را و میداند که ترک جواب دشنام او نمیکنند
پس او پروا نمیکند آنچه را که گفت و نه آنچه را که گفته شد برای او و حاصل اینست که نفی چیزی از کسی که ادا او باشد اما مقتضای
آن عمل نکند متعارفست چنانچه نفی علم از عالم بی عمل میکنند و میگویند فلان کس قباحت منفعه و هر که سخن فهمست میداند که
اینجا نفی مبالاة از آن قبیلست پنجم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الله یبغض
الفاحش المتفحش شرح المتفحش بصیغه اسم فاعل باب تفعل کسی که قبول فحش دیگری او را میکند یا بمعنی که پروا
ندارد از آن و بعضی گفته اند مراد کسی است که بتکلف خود را فحش گوی وا دارد یعنی روایت از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت بدرستی که الله تعالی دشمن میدارد متجاوز از حد خود در گفتگو را که پروا نمیکند فحش را اگر گفته شود برای او

عن عمرو بن النعمان الجعفی قال

چنانچه بیان شد در حدیث سابق ششم اصل کان لابی عبد الله صدیق لا یکاد یفارقه اذا ذهب مکانا فبینما
هو یمشی معه فی الحذائین ومعه غلام له سندی یمشی خلفهما اذا التفت الرجل یرید
غلامه ثلث مرات فلم یره فلما نظر فی الرابعة قال یا ابن الفاعلة این کنت قال
فرفع ابو عبد الله علیه السلام یده فصک بها جبهة نفسه فقال سبحان الله تقذف امه
قد کنت اری ان لک ورعا فاذا لیس لک ورع شرح تنوین ورعا برای تعظیمست و تنوین ورع برای تعمیمست
و در بعض نسخ بجای ورع الورع است و بنابراین الف لام برای عهد خارجیست یعنی بود امام جعفر صادق علیه السلام را دوستی
که ممکن نبود که جدا شود از او چون امام میرود بجائی پس میان آنکه آن دوست میرفت با امام علیه السلام در بازار کفش دوزان
و با او غلامی بود از او که سندی بود میرفت در پی ایشان ناگاه رو واپس کرد آن مرد میخواست غلامش را سه بار
پس ندید غلام را پس چون نگاه واپس کرد در بار چهارم و غلام را دید گفت ای پسر زانیه کجا بودی راوی گفت پس برداشت
امام جعفر صادق علیه السلام دست خود را پس کوفت بآن پیشانی خود را پس گفت برای تعجب سبحان الله دشنام
زنا میدهی مادرش را بتحقیق گمان میکردم که ترا پرهیزکاری عظیم باشد پس ناگاه ظاهر شد که نیست ترا پرهیزکاری اصلا اصل
فقال جعلت فداک ان امه سندیة مشرکة فقال اما علمت ان لکل امة نکاحا تنح عنی قال
فما رایته یمشی معه حتی فرق الموت بینهما وفی روایة اخری ان لکل امة نکاحا یحتجزون
به من الزنا شرح پس آن مرد گفت قربانت شوم بدرستی که مادر او از اهل سند است مشرکه است پس امام
گفت آیا ندانستی این را که برای هر طایفه عقد نکاحی هست دور شو از من راوی گفت پس دیگر ندیدم آن مرد را که میرفته باشد
با امام علیه السلام تا آنکه جدائی انداخت مرگ در میان ایشان و در روایتی دیگر بجای ان لکل امة نکاحا چنین است این را که برای
هر طایفه عقد نکاحی هست که خود را نگاه میدارند بآن از زنا اشاره است باینکه معلوم و مشهور است که ولد الزنا بهشت نمیرود
و این نیز معلومست که اگر ولد مشرکه ولد الزنا باشد لازم می آید که غلامان و کنیزان اصلا بهشتی نشوند ششم اصل قال رسول
الله صلی الله علیه وآله ان الفحش لو کان مثالا لکان مثال سوء شرح المثال بکسر میم و ثا ء سه نقطه و الف صاحب
شکل سوء بفتح سین بی نقطه مضاف الیه است و بیان شد در شرح حدیث سیزدهم باب بعد و بیست و ششم یعنی گفت رسول الله
صلی الله علیه وآله بدرستی که کم شرم از حد در گفتگو اگر صورت و صاحب شکل هر آینه صورت و صاحب شکل آزرده کردن باشد
که هر که نگاه در آن میکرد آزرده میشد از بسکه زشت میبود هفتم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال کان فی بنی
اسرائیل رجل فدعا الله ان یرزقه غلاما ثلث سنین فلما رای ان الله تعالی لا یجیبه
قال یا رب ابعید انا منک فلا تسمعنی ام قریب انت منی فلم تجیبنی شرح عدم سماع در فلا تسمعنی
عبارت از عدم التفات بدعا برای عدم رضا از داعی چنانچه عدم اجابت در فلم تجبنی عبارت از تاخیر قبول
دعاست برای مصلحتی با وجود رضا از داعی بجای ام قریب انا منک گفت ام قریب انت منی برای اشارت بآنکه
اگر بعد متصور است از جانب بنده است و قرب بنده لازم دارد قرب الله تعالی را پس این از قبیل وضع لازم در مقام

روایت از عمرو بن نعمان بضم نون و سکون
عین بی نقطه جعفی بضم جیم و سکون
عین بی نقطه و فا گفت کرم

بودم کرم
مقالی

بلغ

مراست

مراست فرق میان اجابه و استجابه اینست که اجابه دادن اثر دعاست و استجابه قبول دعاست اعم از اینکه اثر آن در دنیا
زود داده شود یا دیر داده شود یا بآخرت افتد نهم روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بود در فرزندان یعقوب که
پیش از رسول علیه السلام مبعوث در میان ایشان بود مردی پس دعا کرد الله تعالی را که روزی کند او را پسری در سه سال پس چون دید
که الله تعالی اجابت دعای او نمیکند گفت ای صاحب کل اختیار من آیا دورم من نسبت بتو بسبب ترک طاعات و فعل معاصی پس
نمیشنوی دعای مرا بسمع رضا یا نزدیکی تو نسبت بمن بسبب فعل طاعات و ترک معاصی پس اجابت دعا نمیکنی مرا با وجود آنکه میشنوی
بسمع رضا اشارتست باینکه گاهی الله تعالی دعای کسی را که از او راضی است اجابت نمیکند بسبب اینکه خیر آن کس را در تاخیر اجابت
میداند یا بعوض را برای او ذخیره آخرت میکند اصل قال فاتاه آت فی منامه فقال انک تدعو الله عز وجل
منذ ثلث سنین بلسان بذی وقلب عات غیر تقی ونیة غیر صادقة فاقلع عن
بذائک ولیتق الله قلبک ولتحسن نیتک قال ففعل الرجل ذلک ثم دعا الله
فولد له غلام شرح امام گفت پس آمد او را آینده در خوابش پس گفت او را بدرستی که تو دعا میکنی الله عز وجل را از
سه سال تا حال بزبانی که صاحب فحش است و دلی که سرکش است غیر صاحب ترس عذاب الهی است و قصدی از عبادات که درست
نیست پس جدا کن خود را از فحش خود و باید که ترس عذاب الهی داشته باشد دل تو و باید که خوب شود قصد تو امام گفت که آورد آن مرد را
که مذکور شد بعد از آن دعا کرد پس زائیده شد برای او پسری حاصل اینست که اول آنکه دشمن و فحش اگر کوئی جواب چنین مخصوص
انبیاست و صاحب او و مانند آن معصوم نیست نمی تواند بود گوئیم این خواب مخصوص انبیا نیست چه خواب بر سه قسمست اول
آنکه در آن تعلیم چیزی باشد که مجهول انبیا باشد انبیا نیست دوم آنکه در آن تحذیر و تذکیر و تنبیه بر چیزی باشد که معلوم باشد و کسی
از آن غافل باشد یا تغافل کند بعوا و هوس سیوم آنکه در آن تصور خبر است خواه اتفاق افتد بوقوع آن خبر کند و خواه نه و علم تعبیر انقسم قسم
بر علم بوحی الهی است و قسم دوم و سیوم مخصوص انبیا نیست و این خواب از قبیل دوم است دهم بد ادبی بسبب زبان و دل یا در حساب
معاصی شمرده خانچه متعارفست چنانچه در جمعی که خود را از عدول المؤمنین میشمرند و بمحض ترک شرب خمر و قمار و زنا و مانند اینها از افعال
جوارح غیر زبان و دل اکتفا میکنند یازدهم اصل قال رسول الله صلی الله علیه وآله ان من شر عباد الله
من تکره مجالسته لفحشه شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله بدرستی که از جمله بدترین بندگان الله تعالی کسی است که نفرت کرده شود
همنشینی او برای زبان درازی او دوازدهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال البذاء من الجفاء والجفاء فی النار
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت زبان درازی بسبب دوری از نعمت الله تعالی ... است و دوری در آتش جهنمست
یا صاحبش سیزدهم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام ان الفحش والبذاء والسلاطة من النفاق شرح
گفت امام جعفر صادق علیه السلام بدرستی که تجاوز از حد خود در گفتگو و زبان درازی و تندی زبان بسبب نفاق اینها صاحب اینها است
چهاردهم اصل قال رسول الله صلی الله علیه وآله ان الله یبغض الفاحش البذی والسائل الملحف
شرح الملحف بضم میم و سکون لام و کسر حاء بی نقطه و فا و سعت دهنده معاش خود است از لحاف بکسر لام بمعنی جامه که جمیع بدن را
میپوشاند چه آن وسیعتر از سایر جامهاست و بعضی میگویند الحاف بمعنی ابرام است در گدائی است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه

بس

دانو غضوم

سنهان بعض از ای سبب الجفا بفتح جیم
و فا و الف ممدوده و مقصوره مصدر جفا الاعم
و اوی باب نصر و دوری کردن از مردمان بدخوئی نیز

به رستی که الله تعالی دشمن میدارد [illegible] و زار خود در گفتگوی زبان [illegible] و گدائی را که [illegible] وسعت معاش گدائی کند یا بهنی که [illegible] معاش
دارد و گدائی برای تنعم میکند اشارتست بقول الله تعالی در سوره بقره لا یسألون الناس الحافا دوازدهم حل قال رسول الله
صلی الله علیه و آله لعائشة یا عائشة ان الفحش لو کان ممثلا لکان مثال سوء شرح مضمون این موافق حدیث ششم
باب بت و باعث این می آید کتاب العشره در حدیث اول باب [illegible] سیزدهم حل قال من فحش علی اخیه
المسلم نزع الله منه برکة رزقه و وکله الی نفسه و افسد علیه معیشته شرح [illegible]
فحش بصیغه ماضی معلوم باب تفعیل [illegible] یعنی
امام علیه السلم گفت هر که تجاوز از حد خود کند در گفتگو برادر مسلمانش بر طرف میکند الله تعالی از او برکت رزق او را [illegible]
کارسازی [illegible] معاش او را [illegible]
چهاردهم حل عن سماعة قال دخلت علی ابی عبد الله علیه السلم فقال لی مبتدئا یا سماعة ما هذا
الذی کان بینک و بین جمالک ایاک ان تکون فحاشا او صخابا او لعانا فقلت و الله لقد کان
ذلک انه ظلمنی فقال ان کان ظلمک لقد اربیت علیه ان هذا لیس من فعالی و لا آمر به شیعتی
استغفر ربک و لا تعد قلت استغفر الله و لا اعود شرح السخاب [illegible]
و [illegible] افعال [illegible] ان [illegible] لام در لقد جواب قسم
~~[illegible]~~
[illegible] باب [illegible] الفعال [illegible]
و الف جمع فعل [illegible] و سکون عین [illegible] کاری که مخصوص کسی باشد یعنی روایتست از سماعه گفت داخل شدم بر
امام جعفر صادق علیه السلم پس گفت مرا بر حالی که ابتدا کننده بود یعنی که در جواب سؤال نبود ای سماعه چیست اینکه بود میان
تو و میان شتردار تو دور دار خود را از اینکه تجاوز از حد خود در گفتگو یا بغایت بلند آواز یا بغایت لعنت کننده
مردم پس گفتم بخدا قسم که هر آینه بود آنچه گفتی بسبب اینکه او ظلم کرد مرا پس گفت بدرستی که اگر بود اینکه ظلم کرد ترا هر آینه بتحقیق
زیادتی کردی بر او در ظلم بدرستی که این کار که کردی نیست از جمله کارهای من و امر نمیکنم بآن شیعه خود را یعنی که نهی میکنم استغفار
کن صاحب کل اختیار خود را و بر مگرد دیگر بار باین عمل گفتم استغفار میکنم الله تعالی را و بر نمیگردم باب صد و سی و دوم
باب من یتقی شره این باب در مذمت کسی است که ترسیده شود از شر او و در این باب چهار
حدیث است اول حل ان النبی صلی الله علیه و آله بینا هو ذات یوم عند عائشة اذ استأذن
علیه رجل فقال رسول الله صلی الله علیه و آله بئس اخو العشیرة فقامت عائشة
فدخلت البیت و اذن رسول الله صلی الله علیه و آله للرجل شرح العشیره [illegible]
سکون [illegible] تصغیر عشره [illegible] یعنی بدرستی که نبی صلی الله علیه و آله
میان اینکه او نشسته بود در یکی از روزها نزد عایشه ناگاه رخصت دخول طلبید از او مردی پس گفت رسول الله صلی الله علیه و آله

عن احمد بن محمد عن بعض رجاله علیه السلم

روایتست از احمد بن محمد بن عیسی که راوی امام رضا و امام تقی و امام علی نقی علیهم السلم است [illegible] بعض راویان [illegible] از دوازده امام

و مقام [illegible] رابطه است [illegible] چون آنچه در مقام جزاست حاضر باشد [illegible]

مربار

بد یار که صحبت یک جماعت پس برخاست عایشه پس داخل خانه اندرون شد پس رخصت دخول داد رسول الله صلی الله علیه و آله
آن مرد را حل فلما دخل اقبل علیه رسول الله صلی الله علیه و آله بوجهه و بشره الیه یحدثه
حتی اذا فرغ و خرج من عنده قالت عائشة یا رسول الله بینا انت تذکر هذا الرجل
بما ذکرته به اذ اقبلت علیه بوجهک و بشرک فقال رسول الله صلی الله علیه و آله عند ذلک
ان من شر عباد الله من تکره مجالسته لفحشه شرح [illegible] بوجه برای تعدیه است و البشره مبتدا است
البشر بکسر با [illegible] و سکون شین با نقطه [illegible] خبر مبتدا است و جمله حالیه است [illegible]
عطف بر [illegible] است یعنی پس چون داخل شد آن مرد متوجه او گردید رسول الله صلی الله علیه و آله روی خود را بر حالی که گشاده روی
رسول متوجه آن مرد بود و سخن میگفت با او تا اینکه چون فارغ شد [illegible] رسول بیرون رفت آن مرد از نزد رسول گفت
عایشه ای رسول الله میان اینکه تو یاد میکردی این مرد را بآنچه یاد کردی او را [illegible] متوجه گردی روی خود را و گشاده روی
خود را پس گفت رسول الله صلی الله علیه و آله [illegible] آن اعتراض عایشه بدرستی که [illegible] نزد الله تعالی کسی است که نفرت
کرده میشود همنشینی او برای تجاوز او از حد خود در گفتگو مراد این است که چون [illegible] برای مصلحتی با او توجه کردم اگرچه
مکروه طبع من بود دوم حل قال رسول الله صلی الله علیه و آله شر الناس عند الله یوم القیمة الذین
یکرمون اتقاء شرهم شرح یکرمون بصیغه مجهول باب افعال یا تفعیل اتقاء مصدر باب افتعال مفعول له است
و اصل [illegible] بوده یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله بدترین مردم نزد الله تعالی در روز قیامت جمعی اند که تعظیم کرده میشوند
از ترس شر ایشان سیوم حل قال ابو عبد الله علیه السلم من خاف الناس لسانه فهو فی النار شرح
گفت امام جعفر صادق علیه السلم هر که بترسند مردم از زبان او پس او در آتش جهنم است چهارم حل قال رسول الله صلی الله
علیه و آله شر الناس یوم القیمة الذین یکرمون اتقاء شرهم شرح مضمون این موافق حدیث
دوم است باب صد و سی و سوم حل باب البغی شرح این باب [illegible] در این باب چهار حدیث است اول حل
قال رسول الله صلی الله علیه و آله ان اعجل الشر عقوبة البغی شرح گفت بدرستی که رسول الله صلی
الله علیه و آله [illegible] بدرستی که [illegible] زیاده روی است یعنی که اثر عقوبت آن در دنیا ظاهر میشود دوم حل
عن ابی عبد الله علیه السلم یقول ابلیس لجنوده القوا بینهم الحسد و البغی فانهما
یعدلان عند الله الشرک شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم گفت که میگوید ابلیس شیاطین را که لشکرهای او
بیندازید میان بنی آدم رشک خوردن را و زیاده روی را [illegible] بدرستی که این دو خصلت برابری میکنند نزد الله تعالی شرک را در گناه یعنی
که نزدیک شرکند سیوم حل عن مسمع ابی سیار ان ابا عبد الله علیه السلم کتب الیه فی کتاب انظر ان لا
تکلمن بکلمة بغی ابدا و ان اعجبتک نفسک و عشیرتک شرح روایتست از مسمع که کنیت
او ابو سیار است که امام جعفر صادق علیه السلم نوشت سوی او در مکتوبی که با خبر باش که سخن نگوئی البته بسخنی که در آن زیاده
روی باشد هرگز هرچند که بشگفت آورده باشد ترا نفس تو و قبیله تو چهارم حل قال امیر المؤمنین علیه السلم ایها

ادم

بیست و دوم

هفتم

ثمالکم

الناس ان البغي يقود اصحابه الى النار وان اول من بغى على الله عناق بنت آدم فاول قتيل قتله الله عناق وكان مجلسها جريبا في جريب وكان لها عشرون اصبعا في كل اصبع ظفران مثل المنجلين فسلط الله عليها اسدا كالفيل وذئبا كالبعير ونسرا مثل البغل فقتلوها وقد قتل الله الجبابرة على افضل احوالهم وآمن ما كانوا **شرح** الجريب بفتح جيم وكسر را بی‌نقطه و یا و با یک نقطه [illegible] از مربعات است که [illegible] ... و المنجل بکسر میم و سکون نون و فتح جیم مرد نیزه که بهن باشد و جراحت آن وسیع باشد آمن بهمزه و الف افعل التفضیل و ما مصدریه است و کانوا تامه است و مصدر بجای ظرف زمان است مثل راتیه مجیء الحاج ... بود که بجای خود باشد و هر بتقدیر نسبت آمن بما کانوا نسبت مجازی است **یعنی** گفت امیر المومنین علیه السلم ای مردمان بدرستی که زیادتی روی میکشاند یاران خود را بسوی آتش جهنم و بدرستی که اول کسی که زیاده روی کرد بر الله تعالی عناق بفتح عین بی‌نقطه و نون و الف وقاف دختر آدم بود و بود جای نشستن او [illegible] و بود او را در هر دستی بیست انگشت در هر انگشتی دو ناخن بود که مثل دو سر نیزه پهن بود یعنی که هر ناخنی مثل سر نیزه بود پس مسلط کرد الله تعالی بر او شیری را مثل فیل و گرگی را مثل شتر و کرکسی را مثل استر پس کشتند او را و بتحقیق کشت الله تعالی متکبران را در بهتر احوال ایشان و ایمن تر وقت بودن ایشان **باب عجب و حال ...**

اصل باب العجب و الکبر شرح این باب در مذمت خودستائی و دعوی کمالیست که دیگری آنرا اعتقاد ندارد در این باب شش حدیث است **اول حدیث** قال علي بن الحسين صلوات الله عليهما عجبا للمتكبر الفخور الذي كان بالامس نطفة ثم هو غدا جيفة **شرح** عجبا بفتح عین بی‌نقطه و فتح جیم و با یک نقطه مصدر باب علم مفعول مطلق فعل محذوف است بتقدیر عجبت عجبا یعنی اینکه تعجب کردم و للمتكبر خبر مبتدای محذوف است بتقدیر هو للمتکبر و ضمیر محذوف راجع بعجبا است و بعضی گفته اند که ممکن است بوده که صفت عجبا باشد برای اینکه خواهد فعل موصوف میشود نه بوجوبی آن نیز میشود و حذف فعل در امثال این مفعول مطلق و اقامت آن در مقام فعل واجب است **یعنی** گفت امام زین العابدین صلوات الله علیه که تعجبی برای متکبر خودستایی است که بود دیروز آب منی بعد از آن او فردا مرداریست **دوم حدیث** قال رسول الله صلى الله عليه وآله آفة الحسب الافتخار والعجب **شرح** گفت رسول الله صلی الله علیه و آله آفت کمال آدمی خودستایی و خودپسندی است **سیوم حدیث** عن عقبة بن بشير الاسدي قال قلت لابي جعفر عليه السلام انا عقبة بن بشير الاسدي وانا في الحسب الضخم من قومي قال فقال ما تمن علينا بحسبك ان الله رفع بالايمان من كان الناس يسمونه وضيعا اذا كان مؤمنا ووضع بالكفر من كان الناس يسمونه شريفا اذا كان كافرا فليس لاحد فضل على احد الا بالتقوى **شرح** المن بفتح میم و تشدید نون ... الحسب ... [illegible] بالفتح و سکون و فتح خا با نقطه بزرگ ما برای استفهام انکاریست و ما نافیه است اذا کان مومنا برای اخراج مومن ظاهر ... منافقان چه ایمان در [illegible] یا ایها الذین آمنوا در شده اگرچه بحقیقت ایمان نرسیده باشند چنانچه می‌آید در باب صد و هفتاد و هشتم و اذا کان کافرا برای اخراج جمعیت از اهل حق که مخالفان ایشان را کافر مینامند **یعنی** روایت از عقبة بن بشیر اسدی گفت گفتم

امام محمد باقر علیه السلم را که من عقبة بن بشیر اسدیم و من در نژادی عظیم از جمله قبیله خود در راه‌ی [illegible] پس امام گفت در [illegible] کذاری بما نژاد خود بدرستی که الله تعالی بلند کرد بسبب ایمان کسی را که مردمان مینامیدند او را خوار چون مومن بود مثل سلمان فارسی و خوار کرد بسبب کفر کسی را که مردمان مینامیدند او را عظیم القدر چون کافر بود مثل ابوجهل پس نیست هیچ کس را بر هیچ کس مزیتی مگر به تقوی یعنی قوت ایمان اشارتست بقول الله تعالی در سوره حجرات یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبائل لتعارفوا ان اکرمکم عند الله اتقاکم **چهارم حدیث** قال ابو جعفر عليه السلام عجبا للمختال الفخور وانما خلق من نطفة ثم يعود جيفة وهو فيما بين ذلك لا يدري ما يصنع به **شرح** عجبا بیان شد در شرح حدیث اول این باب **یعنی** گفت امام محمد باقر علیه السلم تعجبی است برای متکبر خودستا و حال آنکه مخلوق شده و از آب منی بعد از آن میشود مرداری و او در میان آنچه مذکور شد نمیداند که چه کرده میشود با او مثل اینکه آیا از اهل بهشت است یا از اهل جهنم و که ام سبب جلیش ... **پنجم حدیث** اتى رسول الله صلى الله عليه وآله رجل فقال يا رسول الله انا فلان بن فلان حتى عد تسعة فقال له رسول الله صلى الله عليه وآله اما انك عاشرهم في النار **شرح** آمد نزد رسول الله صلی الله علیه و آله مردی پس گفت ای رسول الله من فلان پسر فلانم تا آنکه شمرد نه کس از پدران خود که مشرک بودند یا اهل فخر و کبر بودند پس گفت او را رسول الله صلی الله علیه و آله آگاه باش من تو دهم ایشانی در آتش جهنم بسبب افتخار به پدران ایشان **ششم حدیث** قال رسول الله صلى الله عليه وآله آفة الحسب الافتخار **شرح** این باب بیان شد در شرح حدیث دوم **باب صد و سی و نهم باب القسوة شرح** القسوة بفتح قاف و سکون سین بی‌نقطه سخت دلی **یعنی** این باب در مذمت سخت دلیست و در این باب سه حدیث است **اول حدیث** عن علي بن عيسى رفعه قال فيما ناجى الله عز وجل به موسى عليه السلام يا موسى لا تطول في الدنيا املك فيقسو قلبك والقاسي القلب مني بعيد **شرح** روایت است از علی بن عیسی با لا برد حدیث را تا امامی که روایت این حدیث از او است گفت در جمله آنچه راز گفت الله عز و جل با آن با موسی علیه السلم این است که ای موسی دراز مکن در دنیا آرزوی خود را که سخت دل میشود دل تو و حال آنکه سخت دل از من دور است یعنی که از رحمت من دور است **دوم حدیث** عن ابي عبد الله عليه السلام قال اذا خلق العبد في اصل الخلقة كافرا لم يمت حتى يحبب الله اليه الشر فيقرب منه فابتلاه بالكبر والجبرية فقسا قلبه وساء خلقه وغلظ وجهه وظهر فحشه وقل حياؤه وكشف الله ستره وركب المحارم فلم ينزع عنها ثم ركب معاصي الله وابغض طاعته ووثب على الناس لا يشبع من الخصومات فاسالوا الله العافية واطلبوها منه **شرح** بیان اصل الخلقه شد در شرح حدیث اول این باب اول یحبب بصیغه مضارع غایب معلوم باب تفعیل است فیقرب بصیغه مضارع غایب معلوم باب حسن منصوب و معطوف ... رکب بصیغه ماضی معلوم باب تفعیل و معطوف بر لم یمت است الجبریه بکسر جیم و سکون و کسر با یک نقطه و یای تشدید بمعنی ... و فتح و سکون یا دو نقطه در پایین ... و عین بی‌نقطه بصیغه مضارع غایب باب ضرب است ... ثم برای تعجب است یا برای تراخی است **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق

حرام کننده نا رسیده ...
موفق خواهد بود یا مخذول غنی خواهد بود یا فقیر
مضمون این حدیث در کتاب الروضه در ربع [illegible] در حدیث موسی علیه السلم **یعنی**
و کسر را بی‌نقطه / کمال زرگی ...

شعبت ذراع و ذراع از سر آرنج تا سر انگشت ... و ذراع در شعبت ... ستره ... الحزر الاشل اذا ضرب في ... والاشل طول ... و القبضة اربع اصابع
نا دیدن / بتقدیر حرف ... / یا را اول ... / نا رسیده ... / نا دیدن

امام محمد

علیه السلم گفت چون آوزیده باشد الله تعالی بنده را در وقت خلق طینت بندگان که و قبضه‌ای از آن بنده تا اینکه محبوب کند الله تعالی قضا
و قدر خود را بسوی آن بنده می‌رساند پس نزدیک میشود آن بنده دست بسی یعنی اینکه فرکشته شود پس مبتلا میکند الله تعالی او را بجوی
بزرگی از پیش چند و بیجا منزله قصد خو پس بی رحم میشود دل او و زبون میشود خوی او و ترش میشود روی او و آشکار میشود زنان
او اذیت او و کم میشود شرم او و بر میدارد الله تعالی پرده او را یعنی که عیبهای پنهان او و قضا و قدر آلهی ظاهر میشود و بجای آورد
کناهان صغیره را با بزرگتر کرد اکبیر میشود و آنها نامرادیست که اصرار کند بر آن و فساد در میشود با وجود آن بجای آورد کبایر کناهان
الله تعالی را و دشمن میدارد فرمان برداری الله تعالی را و میجهد بر روی مردم با بخیلی که سر میشود از مباحثات با مردم دعای کند
الله تعالی را که عافیت از آن بلا دهد و طلب بسند آن عافیت را از الله تعالی سیوم حل قال امیر المؤمنین علیه السلم ان للقلب لمتین
لمة من الشیطان ولمة من الملك فلمة الملك الرقة والفهم ولمة الشیطان السهو والقسوة
شرح اللمة بفتح لام و تشدید میم یک بار یافتن کسی کسی را بهرف و ... محمد دست بتقدیر الم
لسان یا بلغط علی فعول محمد دست بتقدیر کجون لسان الفهم علی مقتضای علم السهو ترک عمل بمقتضای علم حل گفت امیر المؤمنین علیه السلم مردم را دو
دو دریافتن است دریافتنی از شیطان و دریافتنی از فرشته پس دریافتن فرشته کسی را باعث نازکی دل و فهم یکیست
و دریافتن شیطان باعث نافهمی و سختی دلست باب عدو ... و ... باب الظلم شرح این باب در ستمکاریست
و این باب بیست و سه حدیث است اول حل عن ابی جعفر علیه السلم قال الظلم ثلثة ظلم یغفره الله وظلم لا یغفره
الله وظلم لا یدعه الله فاما الظلم الذی لا یغفره فالشرك واما الظلم الذی یغفره فظلم الرجل
نفسه فیما بینه وبین الله واما الظلم الذی لا یدعه فالمداینة بین العباد
شرح المداینه بدال بی نقطه و الف و یاء دو نقطه در پایین و نون محاکمه یعنی دیوان کردن میان دو خصم و مراد اینجا کنایه است
که حق الناس است و باعث محاکمه است حل روایتست از امام محمد باقر علیه السلم گفت که ستمکاری سه قسمست اول ستمکاری که رفع اثر آن
موقوفست بر آمرزش الله تعالی و آنرا می‌آمرزد الله تعالی برای هر که میخواهد دوم ستمکاری که رفع اثر آن موقوفست بر آمرزش الله تعالی
و آنرا نمی‌آمرزد الله تعالی سوم ستمکاری که رفع اثر آن موقوف بر آمرزش الله تعالی نیست بلکه موقوفست بدیوان الله تعالی و قطع
نقل معاملت و آنرا وانمیگذارد الله تعالی یعنی که البته دیوان آنرا در قیامت یا در دنیا میکند چنانچه مثال آن می‌آید در حدیث
سیوم این باب پس اما آن ستمکاری که نمی‌آمرزد آنرا پس شرکست چنانچه گفته در سوره نساء ان الله لا یغفر ان یشرك به و اما
ستمکاری که می‌آمرزد آنرا برای هر که خواهد پس ستم مردست خودش را در آنچه میان او و الله تعالی است یعنی که حق الناس نیست چنانچه
گفته در سوره نساء و یغفر ما دون ذلك لمن یشاء و اما آن ستمکاری که وانمیگذارد آنرا پس حق الناس است که باعث دیوان
الله تعالی است میان بندگان و گرفتن حق از ظالم و دادن بمظلوم چنانچه در آیت حدیث آینده است دوم حل عن ابی
عبد الله علیه السلم فی قول الله عز وجل ان ربك لبالمرصاد قال قنطرة علی الصراط لا یجوزها عبد بمظلمة
شرح المظلمه بفتح میم و سکون ظاء با نقطه و کسر لام آنچه از مردم نزد کسی است از ستم حل روایتست از امام جعفر صادق
علیه السلم در قول الله عز وجل در سوره فجر که بدرستی که صاحب کل اختیار تو هر آینه در کمین گاه است گفت پلیست بر راه دشت

کذر

کذر میکند از آن پل بنده که با او حق الناس باشد چندانکه کرفته از و نشده و با صاحبش وا داده نشده سیوم حل عن شیخ من
النخع قال قلت لابی جعفر علیه السلم انی لم ازل والیا منذ زمن الحجاج الی یومی هذا فهل لی
من توبة قال فسکت ثم اعدت علیه فقال لا حتی تؤدی الی کل ذی حق حقه شرح روایتست از مردی از جمله
نخع بفتح نون و فتح خاء با نقطه و عین بی نقطه که قبیله‌ایست مشهور گفت گفتم امام محمد باقر علیه السلم را بدرستی که من همیشه حاکم
بوده‌ام از زمان حجاج تا امروز که در آنم پس آیا برای من بازگشتی از جانب الله تعالی از گناهان من هست راوی گفت پس امام ساکت
شد بعد از آن بر گردانیدم بر او همان سوال را تا اینکه تسلیم کنی بسوی هر صاحب حقی حق او را چهارم حل عن ابی عبد الله
علیه السلم قال ما من مظلمة لا یجد صاحبها علیها عونا الا الله شرح روایتست از امام جعفر صادق
علیه السلم گفت هیچ حق الناس سخت تر نیست باعتبار دیوان آلهی از حق الناسی که نمی‌یابد صاحب آن مددی مگر الله تعالی را
بمعنی که صاحبش در دنیا انتقام نکشد و کسی را مدد کار خود نکند تا وقتی که قاضی خدا باشد پنجم حل عن ابی جعفر علیه السلم
قال لما حضر علی بن الحسین صلوات الله علیهما الوفاة ضمنی الی صدره ثم قال یا بنی اوصیك بما اوصانی به
ابی حین حضرته الوفاة و بما ذکر ان اباه اوصاه به قال یا بنی ایاك شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلم
گفت چون که حاضر شد امام زین العابدین صلوات الله علیه را وفات چسبانید مرا بسینه خود بعد از آن گفت ای پسرك من سفارش
میکنم ترا بآنچه سفارش کرد مرا بآن پدرم امام حسین علیه السلم وقتی که در کربلا حاضر شد او را وفات و بآنچه پدرم گفت
که آنرا که پدرش امیر المؤمنین علیه السلم سفارش کرده او را بآن امام زین العابدین گفت ای پسرك من دور دار از خود
ستم کسی را که نمی‌یابد بر تو مددکاری را مگر الله تعالی یعنی که انتقام را بالله تعالی وامیگذارد و بکسی درد دل نمیکند ششم حل قال
امیر المؤمنین صلوات الله علیه من خاف القصاص کف عن ظلم الناس شرح گفت امیر المؤمنین
صلوات الله علیه هر که ترسید از دیوان و بازخواست مرصاد چنانچه گذشت در حدیث سیوم این باب خود داری کرد از ستم مردمان
هفتم حل قال ابو عبد الله علیه السلم من اصبح لا ینوی ظلم احد غفر الله له ما اذنب ذلك الیوم
ما لم یسفك دما او یاکل مال یتیم حراما شرح مراد بغفران ذنب اینجا توفیق اینست که سر نزند از او ذنبی که بی توبه مغفور
نشود مثل اصرار بر کبیره ما در ما اذنب مصدریه غیر زمانیه است الا و تا باب صاحب ذنب شدن ذلك الیوم ظرف اذنب است ما
در ما لم یسفك مصدریه زمانیه است و ظرف لا ینوی است یا ظرف اصبح است و مقصود بیان اینست که عدم قصد ظلم وقتی باعث
این توفیق میشود که مسبوق بقتل حرام یا اکل مال یتیم حرام نباشد حراما حال از کل یا احد از سفك دم و اکل مال یتیم است و اول احتراز
از قصاص و دوم احتراز است از اکل بمعروف حل گفت امام جعفر صادق علیه السلم هر که صبح کند بر حالی که قصد نکند ظلم هیچ کس را
غافل نیست که می‌آمرزد الله تعالی برای او گناه بکاری او را در آن روز بشرط آنکه صادر نشده باشد از او پیش از آن صبح ریختن
خونی که حرام باشد یا خوردن مال یتیمی که حرام باشد هشتم حل قال رسول الله صلی الله علیه وآله من اصبح لا
یهم بظلم احد غفر الله له ما اجترم شرح ما اینجا مصدریه و موصوله میتواند بود الاجترام بجیم و راء بی نقطه الاکتساب کناه
یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله هر که صبح کند بر حالی که قصد ندارد ظلم هیچ کس را می‌آمرزد الله تعالی برای او اکتساب کناه

پرستید
بر کفت هم
استعدی من ظلمه
وظلم من لا یجد علیك ناصرا الا الله

او را بیان این شد در شرح حدیث سابق **دوم** عن ابی عبد الله علیه السلام قال من ظلم مظلمة اخذ بها فی نفسه او فی ماله او فی ولده
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که ستم کند ستمی از حق الناس با بدکردار میشود بطلب آن مظلمه در خود یا در مالش یا در فرزندش توضیح این میشود در حدیث سیزدهم این باب **سوم** قال رسول الله صلی الله علیه وآله اتقوا
الظلم فانه ظلمات یوم القیمة **شرح** گفت رسول الله صلی الله علیه وآله پرهیز کنید ظلم بر مردمان را چه بدرستی که آن
باعث تاریکیهای روز قیامت **چهارم** قال رسول الله صلی الله علیه وآله اتقوا الظلم فانه ظلمات یوم القیمة **شرح**
این موافق سابقست **پنجم** عن ابی جعفر علیه السلام قال ما من احد یظلم بمظلمة الا اخذه الله بها
فی نفسه وماله واما الظلم الذی بینه وبین الله فاذا تاب غفر له **شرح** روایت از امام محمد باقر
علیه السلام گفت نیست هیچ یک که ستم کند بحق الناس مگر اینکه گرفتار میکند او را الله تعالی بآن خواه توبه کرده باشد خواه نه در خودش یا مالش ذکر اینها
بر سبیل مثالست بقرینه حدیث آینده و اما ستمی که میان او و میان الله تعالی است پس چون توبه کند آمرزیده میشود برای او خواه ترک
و خواه غیر شرک **ششم** عن عبد الاعلی مولی آل سام قال قال ابو عبد الله علیه السلام مبتدئا من ظلم
سلط الله علیه من یظلمه او علی عقبه او علی عقب عقبه قال قلت هو یظلم فیسلط الله علی عقبه
او علی عقب عقبه فقال ان الله عز وجل یقول ولیخش الذین لو ترکوا من خلفهم ذریة ضعافا خافوا
علیهم فلیتقوا الله ولیقولوا قولا سدیدا **شرح** روایت از عبد الاعلی که منسوب است بآل سام است
گفت که گفت امام جعفر صادق علیه السلام بر جا که ابتدا کننده بود در مقابل سخن کسی بود که هر که ستم کند بر کسی مسلط میکند الله تعالی
بر او کسی را که ستم کند او را یا مسلط میکند بر فرزند او یا مسلط میکند بر فرزند فرزند او راوی گفت گفتم بر سبیل استفهام تعجبی که او ستم
میکند پس مسلط میکند الله تعالی بر فرزند او یا بر فرزند فرزند او پس گفت برای رفع تعجب بدرستی که الله عز وجل میگوید در سوره نساء و باید
که بترسند جمعی که اگر واگذارند بعد از خودشان فرزندانی را که ضعیف باشند و دفع ستم از خود نتوانند کرد میترسند بر ایشان
که مبادا اگر کسی ستمی بر ایشان کند پس باید که پرهیز کنند از عذاب الهی و باید که گویند سخنی را که درست محکم باشد که رفع تعجب بدلیل الی
کرد و ظلم آن را بیان نکرد و میتواند بود که ستم بر فرزندان انتقام داشته باشد برای ایشان بروشی که ایشان راضی شوند و انتقام
باشد نسبت بپدر ایشان **چهاردهم اصل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الله عز وجل اوحی الی نبی من انبیائه فی
مملکة جبار من الجبابرة ان ائت هذا الجبار فقل له انی لم استعملک علی سفک الدماء واتخاذ
الاموال وانما استعملتک لتکف عنی اصوات المظلومین فانی لن ادع ظلامتهم وان کانوا کفارا
شرح الظلامه بضم ظاء با نقطه و تخفیف لام آنچه از مردم و از زن و بهایم گرفته است بستم **یعنی** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت
بدرستی که الله عز وجل وحی کرد بسوی پیغمبری از پیغمبران خود که در مکان پادشاهی ستمگری از ستمگران بود که برو نزد این ستمگر
پس بگو او را از جانب من که بدرستی که من حاکم نکردم ترا بر ریختن خونها و گرفتن مالها برای خود و مراد این
نیست که حاکم کردم ترا برای اینکه باز داری از من آوازهای مظلومان را چه بدرستی که من هرگز باز نمی‌ایستم از انتقام و انتقام مظلمه
ایشان را هر چند که کافران باشند مراد اینست که پادشاهی با کفر و شرک ستم میماند و با ظلم بر مردم ستم نمیماند پس اگر ترک ظلم

بکنی

بکنی یا پادشاهی تو برهم خواهد خورد **پانزدهم اصل** سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول من اکل مال اخیه ظلما
ولم یرده الیه اکل جذوة من النار یوم القیمة **شرح** الجذوة بفتح و ضم و کسر جیم و سکون ذال با نقطه پاره آتش **یعنی**
شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت هر که بخورد مال برادر نسبی خود را از روی ستم و واپس ندهد بمظلمه بسوی او بخورد پاره
از آتش را در روز قیامت چه جای مال دیگران **شانزدهم اصل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال العامل بالظلم والمعین
له والراضی به شرکاء ثلثتهم **شرح** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت حاکمی که با ظلم حکومت کند و کسی که مددکار
او باشد و کسی که راضی باشد بکردار او شریکند در عذاب هر سه ایشان **هفدهم اصل** سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول
ان العبد لیکون مظلوما فما یزال یدعو حتی یکون ظالما **شرح** شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
میگفت بدرستی که بنده هر آینه گاهی میباشد مظلوم پس همیشه نفرین بر ظالم خود میکند تا میشود ظالم بسبب تجاوز از حد قدر
مثل اینکه راضی بقضای الهی و تمام جزا جاست نفرین نشود و یا مثل اینکه جلیلی املاک ظالم طلب فنای فرزندان ظالم و قبیله ظالم
مانند آن کند **هجدهم اصل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال من عذر ظالما بظلمه سلط الله
علیه من یظلمه وان دعا لم یستجب له ولم یاجره الله علی ظلامته **شرح** روایت از امام جعفر صادق
علیه السلام راوی گفت که امام گفت هر که معذور دارد ظالمی را از ظلم او چنانچه میگویند با این ظلم معامله بیش مینمود مسلط میکند
الله تعالی بر او کسی را که ظلم کند او را و اگر دعا کند برای دفع ظلم از خود مستجاب نشود برای او و مزد نمیدهد او را الله تعالی بسبب مظلمه
او یعنی که عوض نماند در آخرت و این منافات ندارد با اینکه انتقام از ظالم او کشیده شود چنانچه ظاهر شد از حدیث اول
این باب **نوزدهم اصل** عن ابی جعفر علیه السلام قال ما انتصر الله من ظالم الا بظالم وذلک قوله
عز وجل وکذلک نولی بعض الظالمین بعضا **شرح** روایت از امام محمد باقر علیه السلام راوی گفت که گفت انتقام
نکشید الله تعالی از ستمکاری در دنیا مگر بستمکاری دیگر و این مضمون قول الله تعالی است در سوره انعام قال النار مثویکم خالدین
فیها الا ما شاء الله ان ربک حکیم علیم وکذلک میگوید الله تعالی اولیای شیاطین را که آتش جهنم جای شماست در حالی که خالدان
باشید در آن آتش مگر آنچه خواست الله تعالی در حق شما از انواع عذاب که مختلف میشود در شدت و ضعف باختلاف استحقاق
شما بیان ما شاء الله اینکه بدرستی که صاحب کل اختیار رعایت کننده مصلحت است بعایت اماتت بقدر استحقاق
هر کسی و همچو آن انواع عذاب جهنم که زاید بر خلود جهنم است انتقام میکشیم در دنیا بعضی از بعض ظالمان ببعضی دیگر که
در این حدیث اشارتست باینکه الا ما شاء الله یعنی عذرست چنانچه موافق مذهب بعض نحویانست که شرط نکرده اند در الا که
بعض غیر باشد اینکه موصوف آن جمع باشد و نه اینکه موصوف آن مذکور باشد هر کجا که الا اینجا صفت مفعول مطلق محذوف
لیک چون آن مفعول مطلق برای تاکیدست در حکم مذکورست و مشار الیه کذلک ما شاء الله است یا مینمی که چنانچه برای خالدین
سوای خلود انواع تعذیب در جهنم هست همچنان برای ایشان انتقام در دنیا بسبب تسلیط ظالمان بعضی بر بعضی هست **بیستم اصل**
قال رسول الله صلی الله علیه وآله من ظلم احدا ففاته فلیستغفر الله له فانه کفارة له **شرح** گفت
رسول الله صلی الله علیه وآله هر که ظلم کند کسی را پس نتواند یافت آن مظلوم را تا رد مظلمه کند پس باید که طلب آمرزش کند از الله تعالی

عن عبد الله بن سنان
از عبد الله بن سنان

عن ابی بصیر
از ابو بصیر

بوسنه

برای آن مظلوم چه بدرستی که آن استغفار کفاره ظلمست برای ظالم مخفی نماند که از جمله استغفار هست که تصدق کنند از جانب مظلوم برای
که ظلم کرده حدیث دوم ص قال رسول الله صلی الله علیه و آله من اصبح و هو لا یهم بظلم احد
غفر الله له ما اجترم ش اجترم بجیم و راء بی‌نقطه مصدر باب افتعال گناه مضمون این ظاهر شد از شرح حدیث سوم این
باب حدیث دوم ص دخل رجلان علی ابی عبد الله علیه السلام فی مداراة بینهما و معاملة فلما ان سمع
کلامهما قال اما انه ما ظفر احد بخیر من ظفر بالظلم اما ان المظلوم یاخذ من دین الظالم اکثر مما یاخذ
الظالم من مال المظلوم ثم قال من یفعل الشر بالناس فلا ینکر الشر اذا فعل به اما انه انما یحصد ابن آدم
ما یزرع و لیس یحصد احد من المر حلوا و لا من الحلو مرا فاصطلح الرجلان قبل ان یقوما
ش المداراة بدال بی‌نقطه و راء بی‌نقطه و فتح همزه مدافعه و خصومت ان بفتح همزه و تخفیف نون زائده برای تاکید القاءست ظفر
بالظاء با نقطه و فاء و راء بی‌نقطه بصیغه ماضی معلوم باب علم است الظفر بفتح ظاء و فتح فاء مطلب رسیدن از قبیل باء در بالظلم
کلمه اول برای آلت مجازیست مثل قام زید بقیام حسن و دوم صله ظفر است و من بکسر میم صله افعل التفضیل یا اول صله ظفر
و دوم برای آلت حقیقی است و من برای تعلیل است و متعلق بظفر است ظلم مصدر مبنی برای فاعلست و بنا بر احتمال میتواند بود
که مصدر مبنی برای مفعول باشد و حاصل هر دو یکیست اما ان المظلوم تا آخر استیناف بیانی ما ابتغی فعل بصیغه مجهول باب منع است یعنی
داخل شدند دو مرد بر امام جعفر صادق علیه السلام در مشاجره که میان ایشان بود و معامله پس چون تمام شنید سخن ایشان را گفت آگاه
باشید بدرستی که ظفر نیافته هیچ ظفری که بهتر باشد از ظفر بظلم دیگری بر نفس ... آگاه باشید بدرستی که مظلوم میگیرد
از عمل صالح ظالم بیشتر از آنچه میگیرد ظالم از مال مظلوم بعد از آن امام گفت هر که کند بدی با مردم پس باید که نکوهش نکند بدی را
چون کرده شود با او مراد اینست که با وجود آنکه این ظالم میرود انتقام نیز در دنیا از او کشیده میشود آگاه باشید بدرستی که
شان اینست که درو این نیست که میدرود فرزند آدم آنچه را که میکارد و نیست اینکه درود یکی از تخم تلخ بر شیرین را و نه از تخم شیرین
بر تلخ را پس با هم صلح کردند آن دو مرد پیش از آنکه برخیزند حدیث سیوم ص قال رسول الله صلی الله علیه و آله
من خاف القصاص کف عن ظلم الناس ش این ظاهر شد از شرح حدیث ششم این باب باب صد و سی و هشتم ص باب
اتباع الهوی ش الهوی بفتح ها و تخفیف واو و الف مقصوره خواهش نفس و اکثر در خواهش بد مستعمل میشود
چنانچه اینجاست یعنی این باب مذمت پیروی خواهش نفس است مراد این باب چهار حدیث است اول ص سمعت ابا
عبد الله علیه السلام یقول احذروا اهواءکم کما تحذرون اعداءکم فلیس شیء اعدی للرجال من
اتباع اهوائهم و حصائد السنتهم ش شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت حذر کنید از خواهشهای نفس خود
چنانچه حذر میکنید از دشمنان خود چه نیست چیزی دشمن تر برای مردان از پیروی خواهشهای نفس خودشان و درودهای
زبانهای خودشان یعنی که ضرر پیروی خواهش نفس و سخن ناموجه بیشتر از ضرر هر دشمنست حدیث دوم ص قال رسول
الله صلی الله علیه و آله یقول الله عز و جل و عزتی و جلالی و عظمتی و نوری و علوی و ارتفاع
مکانی لا یؤثر عبد هواه علی هوای الا شتت علیه امره و لبست علیه دنیاه و شغلت قلبه

الظالم م

بجرم

نا شنیده م

تلخ

بها

بها و لم اوته منها الا ما قدرت له و عزتی و جلالی و عظمتی و نوری و علوی و ارتفاع
مکانی لا یؤثر عبد هوای علی هواه الا استحفظته ملائکتی و کفلت السماوات و الارضین رزقه
و کنت له من وراء تجارة کل تاجر و اتته الدنیا و هی راغمة ش بعض این حدیث گذشت
در باب شصت و دوم ص گفت رسول الله صلی الله علیه و آله که میگوید الله عز و جل که قسم بی‌تنگی خودم و بی‌عیبی خودم و بزرگی
خودم و روشنائی خودم و بهم رسانیدن رسل و تعیین ائمه و بالائی خودم از ضرر معاصی بندگان و بلندی مرتبه خودم از انتفاع
از طاعات بندگان که ترجیح نمیدهد بنده خواهش نفس خود را بر آنچه من تکلیف کرده‌ام او را مگر آنکه پراکنده و چاره
میکنم برو کار دیدا او را و سر در گم میکنم برو کار دنیای او را و مشغول میکنم دل او را بکار دنیا که از یاد من غافل شود و نمیدهم او را
از دنیا چیزی که از آن منتفع شود مثل خورش و پوشش مگر آنچه تقدیر کرده‌ام برای او خواه کم و خواه زیاد و قسم بی‌تنگی خودم
و بی‌عیبی خودم و بزرگی خودم و روشنائی خودم و بالائی خودم و بلندی مرتبه خودم که ترجیح نمیدهد بنده آنچه را که من تکلیف کرده‌ام
او را بر خواهش نفس خود مگر آنکه نگاهبانان او میکنم فرشتگان خود را و ضامن میکنم آسمانها و زمینها را از جهت آنکه
رزق او را با او رسانند بی‌تعب و میباشم من برای او در پس سودای هر سوداگری مراد اینست که من برای او سودا میکنم
و نفعی که برای او حاصل میکنم مثل نفع جمیع سوداگرانست بر فرضی که برای او سودا میکرده باشند حدیث سیوم ص قال امیر المؤمنین
صلوات الله علیه انما اخاف علیکم اثنتین اتباع الهوی فانه یصد عن الحق
و اما طول الامل فینسی الآخرة ش گفت امیر المؤمنین صلوات الله
علیه جز این نیست که میترسم بر شما دو خصلت را اول پیروی خواهش نفس و دوم درازی آرزو اما پیروی نفس پس بدرستی که آن
منع میکند از پیروی حق که علم باشد و اما درازی آرزو پس فراموش میسازد آخرت را حدیث چهارم ص قال لی ابو الحسن
علیه السلام اتق المرتقی السهل اذا کان منحدره وعرا قال و کان ابو عبد الله ع یقول لا تدع النفس
و هواها فان هواها فی رداها و ترک النفس و ما تهوی اذاها و کف النفس عما تهوی دواؤها
ش اتق بصیغه افعل التفضیل مشتق [illegible] از بای معقولست و مبتدا است المرتقی بفتح قاف بصیغه اسم مکان باب
افتعال [illegible] السهل مرفوع و خبر مبتدا است و میتواند بود که اتقی بتشدید تاء مفتوحه بصیغه مضارع متکلم وحده از باب افتعال باشد
والسهل منصوب و صفت المرتقی است المنحدر بفتح دال بی‌نقطه بصیغه اسم مکان باب انفعال شیب الوعر بفتح واو و سکون
عین بی‌نقطه و راء بی‌نقطه ناهموار یعنی گفت مرا امام موسی کاظم علیه السلام حذر کن از آنکه هموار باشد چون سرازیر
آن ناهموار است اشارتست باینکه اگر چه پیروی هوای نفس هموار است اما عاقبت آن ناهموار و امام گفت که امام جعفر صادق علیه السلام
که میگفت که مگذار نفس را با خواهش آن چه بدرستی که خواهش آن در هلاک آنست یعنی که باعث هلاک آخرت میخواهد چنانچه
گفته در سوره یوسف ان النفس لامارة بالسوء و واگذاشتن نفس را با آنچه میخواهد باعث زیادتی مرض نفس است و باز
داشتن نفس از آنچه میخواهد دوای نفس است باب صد و سی و نهم ص باب المکر و الغدر و الخدیعة ش المکر بفتح میم و سکون کاف
و راء بی‌نقطه مصدر باب نصر باطل [illegible] و در اصل [illegible] که آن خبر [illegible] میکند الغدر بفتح غین با نقطه

اتباع الهوی و طول الامل التام

عن عبد الرحمن بن الحجاج قال لی

روایت از عبد الرحمن بن حجاج گفت کرم

باب جم

وسکون دال مشدده وراء مشدده مصدر باب نصر و ضرب و علم بی وفائی الخدیعه بفتح خاء معجمه وکسر دال مهمله و سکون یاء و دال
در یاء یمین و دعین مهمله اسم مصدر منع آثار کسی را برای آنکه او نداند خواه بعنوان مکر و خواه بغیر آن یعنی این باب در مذمت رنگ دیو
و فریب است و در این باب پنج حدیث است اول اصل قال امیر المؤمنین صلوات الله علیه لولا ان المکر والخدیعة
فی النار لکنت امکر الناس شرح گفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه اگر نه این بود که رنگ کردن باطل برنگ حق از
مردم در آتش جهنم است با صاحبش هر آینه بودم رنگ کننده ترین مردم این کلام از رد کلام جمعیت که معویه را صاحب سیرت شمرده اند
بسبب مکر او دوم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله لیس منا من ماکر مسلما شرح گفت رسول الله صلی الله
علیه و آله نیست از ما اهل اسلام کسی که مکر کند با مسلمانی سیوم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال سألته عن قریتین
من اهل الحرب لکل واحدة منهما ملک علی حدة اقتتلوا ثم اصطلحوا ثم ان احد الملکین غدر
بصاحبه فجاء الی المسلمین فصالحهم علی ان یغزو معهم تلک المدینة فقال ابو عبد الله علیه السلام
لا ینبغی للمسلمین ان یغدروا ولا یأمروا بالغدر ولا یقاتلوا مع الذین غدروا
ولکنهم یقاتلون المشرکین حیث وجدوهم ولا یجوز علیهم ما عاهد علیه الکفار
شرح تلک المدینه مضاف و مضاف الیه است و ملک بفتح میم و کسر لام است والمدینه بفتح میم و کسر دال مهمله و سکون یاء و نقطه
در یاء بین بصیغه اسم مفعول معتل العین باب ضرب است الدین بکسر دال و سکون یاء استغلال و قهر و غلبه و بفتح دال خوار کردن
و میتواند بود که المدینه بضم میم و فتح دال و تشدید یاء مشدده بصیغه اسم مفعول باب تفعیل باشد ما خوذ از دین بکسر دال و سکون
یاء بمعنی جواری و حاصل هر دو یکیست و مراد غدر کرده شده است و موصوف المدینه محذوف است تقدیر تلک القریة المدینه یعنی
روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت پرسیدم او را از دو جمع مردم از اهل جنگ که هر یکی از آن دو جمع را
پادشاهیست جدا که ایشان با هم جنگ کردند بعد از آن صلح کردند بعد از آن مدتی که یکی از آن دو پادشاه بی وفائی کرد با پادشاه
با برکت که آمد سوی مسلمانان پس صلح کرد با مسلمانان بر این نهج که جنگ کنند باتفاق مسلمانان با پادشاه آن جمع که غدر
کرده شده اند پس گفت امام جعفر صادق علیه السلام سزاوار نیست مسلمانان را که بی وفائی کنند و نه اینکه امر کنند دیگران را به بی وفائی
و نه اینکه جنگ کنند باتفاق آن جماعت که بی وفائی کردند و لیکن مسلمانان جنگ میکنند با آن مشرکان که صلح نکرده اند
با مسلمانان هر جا که یابند آن مشرکان را و جایز نیست بر مسلمانان آنچه پیمان کردند با آن کافران با هم مراد اینست که صلح
با این طائفه که بی وفائی کردند باعث این نمیشود که مسلمانان را لازم باشد جنگ با آن طائفه دیگر که غدر کرده اند با ایشان
صلح کرده اند بلکه هر وقت و هر جا که میسر شود جنگ میکنند با آن طائفه دیگر حاصل اینست که صلح مسلمانان با جمعی که صلح کرده
با طائفه لازم ندارد صلح مسلمانان را با آن طائفه چهارم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله یجیء کل غادر
بامام یوم القیمة مائلا شدقه حتی یدخل النار شرح با در بامام صله غادر است و با امام ظرف لغو
و متعلق بغادر است و مراد امام حق است یا با بمعنی مع است و با امام ظرف مستقر است و مراد با امام امام ضلالت که سردار
عهد شکنانست و حاصل هر دو یکیست و مراد آمدن کسی است که عهدی که در محکمات کتاب الهی شده و موکد بوصایای

انبیا

انبیا برای هر او صیای خود شده که اختلاف از روی ظن خود در آن جایز کرده و پیرو امام ما عالم بمحکم الکلام الهی ما بود و خالف کرده پس پیروی امام ضلالت کرده
الشدق بکسر شین معجمه و سکون دال مهمله جانب دهن یعنی کج جانب دهن علامت اینست که در دنیا استهزا بآیات الله تعالی کرده و مائلا
محل مرفوع و منصوب میتواند بود یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله می آید هر بی وفا با امامی در روز قیامت بر حالی که کج باشد جانب دهن او
تا آنکه داخل میشود در آتش جهنم پنجم اصل قال امیر المؤمنین صلوات الله علیه ذات یوم و هو یخطب علی المنبر بالکوفة یا ایها
الناس لولا کراهیة الغدر کنت من ادهی الناس الا ان لکل غدرة فجرة ولکل فجرة کفرة الا وان الغدر والفجور
والخیانة فی النار شرح ادهی بدال مهمله اسم التفضیل معتل اللام باب ضرب است الدهی بفتح دال و سکون هاء زیرکی ابلاء امافتن و کمال
زیرکی و در اینجا مناسبتر است غدره بفتح غین معجمه و سکون دال مهمله و راء مهمله و تاء وحدت است فجره بفتح فاء و سکون جیم و راء مهمله و تاء
است الکفره بفتح و ضم کاف و سکون فاء و راء مهمله و تاء وحدت یک پوشانیدن حق از صاحب حق یعنی خیانت و غدر دو نوع است یعنی
گفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه در ساعتی که میان روزی بود بر حالی که او خطبه میگفت بر منبر کوفه که ای مردمان اگر نمیبود ناخوش داشتن بی وفائی
بعهد خدا و رسول میبودم از جمله بلا بر سر دشمن آورنده ترین مردمان آگاه باشید بدرستی که لازم است برای هر یک بی وفائی یک بی پروائی
معاصی و لازم است برای هر بی پروائی در معاصی یک خیانت با خدا و رسول آگاه باشید بدرستی که بی وفائی و بی پروائی در معاصی و خیانت
در آتش جهنم است با صاحبش باب صد و سی و نهم اصل باب الکذب شرح این باب در مذمت دروغ است و در این باب بیست و دو حدیث است اول اصل
عن ابی النعمان قال قال ابو جعفر علیه السلام یا ابا النعمان لا تکذب علینا کذبة فتسلب الحنیفیة ولا تطلبن ان تکون
رأسا فتکون ذنبا ولا تستأکل الناس بنا فتفتقر فانک موقوف لا محالة ومسؤول فان صدقت صدقناک وان
کذبت کذبناک شرح شبه این گذشت در حدیث ششم باب صد و هفدهم فتسلب بصیغه مجهول مخاطب باب ضرب منصوب است بفاء جواب و ضمیر مستتر
که مفعول اول است الحنیفیه منصوب و مفعول دوم است فی ثنا بکسر ذال معجمه و سکون همزه و باء مکسوره است یعنی روایت است از ابو النعمان گفت که
گفت امام محمد باقر علیه السلام ای ابو نعمان دروغ مبند بر ما یک دروغ پس برطرف کرده شود از تو ملت اسلام و طلب مکن سر کردگی را پس باشی
گرگ مردم خوار و مخور مال مردمان را بوسیله ما بعنوان دروغ و گفتن آنچه ما در خود میگوییم مثل دعوی علم الغیب پس تهی دست شوی چه بدرستی که تو را
داشته میشوی در قیامت ناچار و پرسیده میشوی از دعوی علم الغیب ما پس اگر راست گفته باشی تصدیق میکنیم ترا و اگر دروغ گفته باشی تکذیب
میکنیم ترا دوم اصل کان علی بن الحسین صلوات الله علیهما یقول لولده اتقوا الکذب الصغیر منه والکبیر فی کل جد وهزل
فان الرجل اذا کذب فی الصغیر اجترأ علی الکبیر اما علمتم ان رسول الله صلی الله علیه و آله قال ما یزال العبد یصدق حتی
یکتبه الله صدیقا وما یزال العبد یکذب حتی یکتبه الله کذابا شرح بود امام زین العابدین علی بن الحسین صلوات الله علیهما که میگفت
اولاد خود را که پرهیز کنید دروغ را کوچک باشد از دروغ و بزرگ را در هر جد و خوش طبعی چه بدرستی که مرد چون دروغ گوید در کوچک جرات
بهم میرساند بر دروغ در بزرگ آیا ندانستید که رسول الله صلی الله علیه و آله گفت که کاهی میشود اینکه پیوسته بنده راست میگوید تا آنکه مینویسد
او را الله تعالی بعنایت راستگو و کاهی میشود اینکه پیوسته بنده دروغ میگوید تا آنکه مینویسد او را الله تعالی بعنایت دروغگو سوم اصل
عن ابی جعفر علیه السلام قال ان الله عز وجل جعل للشر اقفالا وجعل مفاتیح تلک الاقفال الشراب والکذب شر من
الشراب شرح شر در اول اسم صفت مشبهه است و در دوم اسم التفضیل است و من تفضیلیه است یا متعلق بشبهه است و من تعلیلیه است

و بنا بر اول مراد با تکذیب کذب بر الله تعالی و رسولش و ائمه علیهم السلام است و باین اشارت کرده مصنف رحمه الله تعالی که حدیث چهارم و پنجم را
متصل باین ذکر کرده و دفع منافات میان این احادیث و آنچه بیاید که اکبر الکبائر شرب خمرست می آید در کتاب الاشربه در شرح حدیث سیوم باب
نوادر که باب سی و پنجم است و بنا بر دوم مراد بالکذب میتواند بود که مطلق دروغ باشد الشراب بفتح شین با نقطه و تخفیف راء بی نقطه
والف و با یک نقطه آنچه آشامیده شود و مراد اینجا آنست که بیدینی مسکرست یعنی روایتست از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل گردانیده
برای بدی قفلها و گردانیده کلیدهای آن قفلها را در شراب و دروغ بر خدا و رسول او نه در فتواهای از روی ظن بتر از شراب
مسکرست یا مراد آنست که دروغ چیزیست که باعث آن میشود شراب چهارم اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال ان الکذب هو خراب الایمان
شرح الخراب بفتح خاء با نقطه و تشدید راء بی نقطه والف و با یک نقطه بصیغه مبالغه باب نصر خرابیت و ویران کننده یعنی روایتست از امام محمد باقر علیه السلام
گفت بدرستی که آن دروغ که مذمومست یعنی که بدترست از شراب چنانچه گذشت در حدیث سابق و قصاص ... چنانکه می آید در حدیث دوم
است که خرابیت و ویران کننده ایمانست یعنی که آن کذب بر خدا و رسول است چنانکه اشارت بان میشود در حدیث آینده پنجم اصل عن ابی عبد الله
علیه السلام قال الکذب علی الله و علی رسوله من الکبائر شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت دروغ بر الله تعالی و بر رسول
او از جمله گناهان کبیره است اشارتست بانکه دروغهای دیگر صغیره است معنی آنکه مراد بکذب اینجا مخالف حق است خواه
مخالف اعتقاد نیز باشد و خواه نه پس شامل حکم از روی ظن است و بیان میشود در شرح حدیث هفدهم این باب و در شرح حدیث
دوازدهم باب صد و شصت و سیوم ششم اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال ان اول من یکذب الکذاب الله
عز و جل ثم الملکان اللذان معه ثم هو یعلم انه کاذب شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلام گفت اول
کسی که تکذیب میکند نهایت دروغگو در دعوی ایمان را که محکمات قرآن بزبان اوست و مخالفت آنها میکند چنانچه مذکور میشود
در حدیث آینده الله عز و جل است بعد از آن دو فرشته که با اویند بعد از آن خود او شک و اشتباه ندارد در اینکه دروغ میگوید در دعوی
ایمان بخلاف تابعان او که ایشان را شبهات پیش آمده هفتم اصل عن محمد بن یزید قال سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول
ان الکذاب یهلک بالبینات و یهلک اتباعه بالشبهات شرح الکذاب بفتح کاف و تشدید ذال با نقطه نهایت دروغگو و مراد
اینجا مفتی و قاضی از روی ظن است یهلک در اول بصیغه مضارع غایب معلوم باب ضرب و منع و علم است با در بالبینات داخل واسطه
اثبات شده و مراد بینات آیات محکمات ناهیه از پیروی ظن آمره بسوال اهل الذکر از هر مشتبه است موافق آیت سوره
حدید هو الذی ینزل علی عبده آیات بینات لیخرجکم من الظلمات الی النور یهلک در دوم بصیغه مضارع غایب معلوم
باب افعال است پس اتباع منصوبست موافق آنچه گذشت در کتاب العقل در حدیث نهم باب النهی عن القول بغیر علم که باب
دوازدهم است که من عمل بالمقاییس فقد هلک و اهلک و من افتی الناس و هو لا یعلم الناسخ من المنسوخ و المحکم من المتشابه فقد هلک و اهلک
با در بالشبهات داخل واسطه در ثبوت شده و مراد بشبهات شبهه نسبت و هم با امثال آنست که در زمان غیبت عالم بجمیع احکام مردم
محتاجند سوی مفتی و قاضی و چاره غیر پیروی ظن نیست و جواب آنست که اگر پیروان ظن ترک فتوی و قضا کنند یا دنیا خراب میشود
یا صاحب الامر ظاهر میشود یک دنیا خراب نمیشود پیش از ظهور صاحب الامر باتفاق مسلمانان پس بر هر کدام واجبست که ترک کنند
فتوی و قضا از روی ظن را و در اینصورت اگر دیگران ترک نکنند گناه بگردن ایشانست هشتم اصل یعنی روایتست از معویه بن وهب گفت که شنیدم از امام

ب سبب شبهات هم هیچی میشود و هلاک آنها باینات و هیچی میکنند بحال خود را

جعفر صادق علیه السلام میگفت بدرستی که نهایت دروغگو در دعوی ایمان خرابیت یعنی میشود بسبب بیانها بجای الفین که
ظاهر البطلانست چه مخالفت صریحه با محکماتیکه بزبان او هست و هلاکت دینی از روی ظن و هلاکت یعنی میشود تابعان
او بسبب روایات دروغ و مانند آنها که مخالفت با محکماتیکه بزبان ایشان نیست اشارتست بقول الله تعالی در سوره شعرا
هل انبئکم علی من تنزل الشیاطین ... هشتم اصل سمعت ابا عبد الله یقول — عَنْ مُعَوِیَةَ بْنِ وَهْبٍ قَالَ
ان آیة الکذاب بان یخبرک خبر السماء و الارض و المشرق و المغرب فاذا سألته عن
حلال الله و حرامه لم یکن عنده شیء شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت بدرستی که — روایتست از معاویه بن وهب گفت
علامت نهایت دروغگو که دعوی علم غیب میکند بسبب مکاشفه این حاصل میشود که خبر دهد تو را بسبب مکاشفه از آسمان
و زمین و مشرق و مغرب پس چون سوال کنی او را از مسئله حلال الله تعالی و حرامش نباشد نزد او چیزی از علم اشارتست باینکه
جهلت اول میتواند کرد و در دوم عاجز میشود و اقرار بجهل خود میکند حکایت یکی از صوفیه دعوی علم غیب بسبب مکاشفه کرد گفتم
اگر راست میگویی در حقه کاغذی نوشته میگذارم و سر آنرا مهر میکنم بر تو خبر ده که چه نوشته ام و بیان کن ... میکنیم یا در جای
نماز خود و اشتباهی ... بگو ... حقیقت آن نوشته چیست گفت این ... — یا کلام یام
که نتوان دانست بمکاشفه گفتم دلیلی بر بطلان دعوی شما ظاهر تر ازین نیست که خبر از کوه قاف میدهید و خبر از جای نماز — بس م
خود نمیتوانید داد حکایت شخصی پرسید یکی از صوفیان مکاشفه که اگر کسی در نماز شک کند میان دو و سه حکم آن چیست گفت
دل را صاف کنند و هرگز شک نکنیم نهم اصل سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول ان الکذبة لتفطر — عَنْ اَبِی بَصِیرٍ قَالَ
الصائم قلت و اینا لا یکون ذلک منه قال لیس حیث ذهبت انما ذلک الکذب علی الله و علی
رسوله و علی الائمة صلوات الله علیه و علیهم شرح تفطر بصیغه معلوم غایبه باب تفعیل است التفطیر باطل روزه کردن روزه دار — مضارع
و بهمین معنی از باب نصر و ضرب و افعال نیز آمده یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت بدرستی که یک دروغ هر آینه — روایتست از ابو بصیر گفت
باطل میکند روزه را گفتم و کدام ما صادر نمیشود آن یک دروغ از او گفت نیست مراد من آنجا که خیال میکنی جز این نیست که
آن یک دروغ دروغ بر الله تعالی و بر رسول و بر ائمه صلوات الله علیه و علیهم است مقصود آنست که تا در الکذبه برای وحدت
نوعیست نه شخصی دهم اصل ذکر الحائک لابی عبد الله علیه السلام انه ملعون فقال انما ذاک الذی یحوک
الکذب علی الله و علی رسوله صلی الله علیه و آله شرح این همزه بدل اشتمال الحائک است یعنی مذکور شد بافنده
برای امام جعفر صادق علیه السلام اینکه او ملعونست پس امام گفت جز این نیست که این بافنده که ملعونست کسیست که میبافد
دروغ را بر الله تعالی و بر رسول صلی الله علیه و آله بسبب فتواهائی که از روی ظن است یازدهم اصل قال امیر المؤمنین
علیه السلام لا یجد عبد طعم الایمان حتی یترک الکذب هزله و جده شرح گفت امیر المؤمنین علیه السلام — عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ
نمی یابد بنده مزه ایمان را تا وقتی که ترک کند دروغ را خواه دروغ شوخی و خواه جد دروغ دوازدهم اصل قلت لابی عبد الله
الکذاب هو الذی یکذب فی الشیء قال لا ما من احد الا یکون ذلک منه و لکن المطبوع علی الکذب — روایتست از عبد الرحمن بن حجاج گفت
شرح گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را نهایت دروغگو که عمل بر روایت او میتوان کرد و اجتناب از مواخاة او میباید کرد

بی اسرار هم

می آید در حدیث چهاردهم آیا او کسی است که گاهی دروغ میگوید در چیزی مراد نیست که آیا دروغ گفتنش ضرورت چون مکرر شود
مبالغه در آن میرود گفت نه نیست هیچ یک از راویان و مصاحبان متعارف مگر آنکه صادر میشود از او گاهی انا و مراد نیست که اگر
مراد بکذاب آن باشد پس ترک روایت راویان و مصاحبت مصاحبان متعارف بالکلیه میباید کرد و لیکن مراد بکذاب کسی است
که مطبوع بر دروغ است یعنی که بجبلت و طبیعت در دروغ است و مطبوع او دروغ است حدیث سیزدهم مجهول عن ابی عبد الله
علیه السلم قال قال عیسی بن مریم من کثر کذبه ذهب بهاؤه شرح روایت است از امام جعفر
صادق علیه السلم گفت که گفت عیسی بن مریم علیه السلم هر که بسیار شد دروغ او رفت خوشحالی او حدیث چهاردهم مجهول قال امیر المؤمنین
علیه السلم ینبغی للرجل المسلم ان یجتنب مؤاخاة الکذاب انه یکذب حتی یجیء بالصدق فلا یصدق
شرح همین مضمون ضمیمه می آید در حدیث ششم باب صد و شصت و سوم و در کتاب العشرة در حدیث اول باب چهاردهم که باب
من یکره مجالسته و مرافقته است و ظاهر نیست که فلا یصدق بصیغه معلوم باب نصر باشد و میتواند بود که بصیغه مجهول باب تفعیل باشد
یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلم سزاوار است برای مرد مسلمان که اجتناب کند از دوستی و مصاحبت بسیار دروغگو
بیان این آنکه بدرستی که او دروغ محض میگوید تا حدی که می آورد راست را پس دروغ داخل آن میکند یا مراد نیست که باور
کرده نمیشود تا اندیشه دروغ هرز آن شود حدیث پانزدهم مجهول عن عبید بن زرارة قال سمعت ابا عبد الله علیه السلم یقول ان مما اعان الله
به علی الکذابین النسیان شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت بدرستی که از جمله آنچه مدد کرده الله تعالی
بآن مردم را که غالب شوند بر جمعی که دروغگویانند فراموشی است اشارت است بآنچه مشهور است که دروغگو حافظه
ندارد و امید چیزی که اهل رای و خلاف نقض در فتواهای ایشان بسیار است حدیث شانزدهم مجهول عن بعض اصحابنا عن ابی عبد الله علیه السلم
قال الکلام ثلثة صدق و کذب و اصلاح بین الناس قال قیل له جعلت فداک ما الاصلاح
بین الناس قال تسمع من الرجل کلاما یبلغه فتخبث نفسه فتلقاه فتقول سمعت من فلان قال فیک
من الخیر کذا و کذا خلاف ما سمعت منه شرح مراد بصدق اینجا موافق واقع و مخالف حق است
و مراد بکذب اینجا مخالف واقع و مخالف حق است و مقصود در شق ثالث حصر نیست بلکه ذکر آن از قبیل اکتفا بذکر خبری که
مخاطب را در آن اشتباه شده چه افساد بین الناس و حکم بغیر معلوم در مسائل شرعیه نزد اهل شق ثالث است اگر موافق
واقع افتد چنانچه بیان میشود در شرح حدیث هفدهم این باب یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت سخن
سه قسمت راست و دروغ و اصلاح میان مردم راوی گفت گفته شد امام را که قربانت شوم چیست اصلاح میان مردم گفت
میشنوی کسی از مردی سخنی که میرسد باو پس آزرده میشود نفس آنکس پس ملاقات میکنی آنکس را پس میگویی شنیدم از
فلان مرد در حق تو چنین و چنین مخالف آنچه شنیدی که نقل کرد و مراد و محقق نماند که اینقسم سخن مخالف واقع باعث صلاح
میشود گاهی هر چند که آنکس کاذب کند باید که مخالف وجهت حدیث هفدهم مجهول عن الحسن الصیقل قال قلت لابی
عبد الله علیه السلم انا قد روینا عن ابی جعفر علیه السلم فی قول یوسف علیه السلم ایتها
العیر انکم لسارقون فقال والله ما سرقوا و ما کذب و قال ابراهیم علیه السلم بل فعله

قال

تخبث بجاء با نقطه و با یک نقطه و تا سه نقطه بصیغه مضارع غایب معلوم از باب حسن است

صاحب کدورت میشود دل او از سخن خوب

بلغ

کبیرهم هذا فاسئلوهم ان کانوا ینطقون قال والله ما فعلوا و ما کذب قال فقال ابو عبد الله علیه السلم ما عندکم فیها
یا صیقل قال قلت ما عندنا فیها الا التسلیم شرح نظیر این گذشت در حدیث سوم باب نود و هفتم روینا بصیغه ماضی
مجهول باب تفعیل است فاء در فقال دو جا برای بیان است و ضمیر مستتر راجع بامام محمد باقر علیه السلم است و قال ابرهیم بکسر لام
و فتح میم عطف بر قول یوسف است و در بعض نسخ و قیل ابرهیم است و هر یک از قال و قیل مصدر است مثل قول فرق
دیست که آنها مخصوص وقت اضطراب خاطر است مثل آیت سوره زخرف و قیله یا رب ان هؤلاء قوم لا یؤمنون بخلاف
قول ابرهیم علیه السلم درین وقت مضطرب خاطر بوده بخلاف یوسف علیه السلم وضع ما فعلوا بغیر جمع در موضع ما فعل بغیر مفرد
مبنی بر دو چیز است اول قصد مناسبت با ما سرقوا دوم اینکه اسناد فعل صادر از یکی از جمله جماعتی سوی آن جماعت جایز است مثل
فنادته الملائکة بنا بر اینکه منادی جبرئیل باشد و شاید که ازین قبیل باشد فاسئلوهم ان کانوا ینطقون زیرا که اگر مقصود نطق هر کدام
در زمان مستقبل باشد زیاد کردن کانوا بر فعل مضارع لغو است و اگر مقصود نطق هر کدام در زمان ماضی باشد صحت سؤال ترتب بر آن
نمیشود چه اگر پیش از پاره پاره شدن سخن گفته باشند لازم نیست که بعد از آن نیز توانند گفت یعنی روایت است از حسن
صیقل گفت گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را بدرستی که ما حال روایت کرده شده ایم از امام محمد باقر علیه السلم در قول
یوسف علیه السلم یعنی قول شخصی که بفرموده یوسف گفت ای قافله بدرستی که شما هر آینه دزدانید چنانچه در سوره یوسف مذکور
است بیان آن روایت اینکه امام محمد باقر علیه السلم گفت که بخدا قسم که نه دزدیده بودند و دروغ نگفت یوسف و در گفتگوی ابرهیم
علیه السلم چنانچه در سوره انبیا است که بلکه کرده آن پاره پاره کرده را بزرگ بتان که اینست پس سؤال کنید آن بتان را
اگر بوده اند آن بتان که سخن بگفتند در وقت ... بیان آن روایت اینکه امام محمد باقر گفت که بخدا قسم که آن
بتان نکرده بودند و ابرهیم دروغ نگفت حسن گفت پس گفت امام جعفر صادق علیه السلم که چیست نزد شما در آن روایت از امام محمد باقر
علیه السلم ای صیقل یعنی که چه توجیه میکنید حسن گفت که گفتم که نیست نزد ما مگر تسلیم اینکه آن حق است یعنی که توجیه را نمیدانیم ح م ل
فقال ان الله احب اثنین و ابغض اثنین احب الخطر فیما بین الصفین و احب الکذب فی الاصلاح و ابغض الخطر
فی الطرقات و ابغض الکذب فی غیر الاصلاح ان ابرهیم صلوات الله علیه انما قال بل فعله کبیرهم هذا ارادة
الاصلاح و دلالة علی انهم لا یفعلون و قال یوسف ارادة الاصلاح شرح حاصل جواب اینست که هر یک از صدق و کذب
دو معنی دارد یکی لغوی و آن موافق واقع و مخالف واقع است دیگری عرفی و آن موافق حق و مخالف حق است و مراد بحق
رضای الهی است و چنانچه میتواند بود که صادق لغوی صادق عرفی نباشد چنانچه گفته در سوره نور فاذ لم یأتوا بالشهداء فاولئک
عند الله هم الکاذبون و چنانچه حکم بغیر معلوم در مسائل شرعیه و تفسیر قرآن برای خود داخل کذب است هر چند که موافق واقع افتد
میتواند بود که کاذب لغوی کاذب عرفی نباشد مثل اینجا چه مراد نفی کذب عرفی است الخطر بفتح خاء با نقطه و سکون طاء بی نقطه و راء بی نقطه
مصدر باب ضرب رفتار متکبرانه یعنی حسن گفت پس امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که الله تعالی دوست داشته دو چیز را
و دشمن داشته دو چیز را که از جنس آن دو چیز اول است بیان این آنکه دوست داشته رفتار متکبرانه را در میان دو لشکر صف
زده برای جنگ و دوست داشته دروغ لغوی را در اصلاح حال اهل ... و دشمن داشته رفتار متکبرانه را در کوچهای شهرها و دشمن

داشته دروغ لغوی را در غیر اصلاح جز رستی که ابراهیم صلی الله علیه جز این نیست که گفت بل فعله کبیرهم هذا آنچه مذکور
شد برای اراده اصلاح حال مشرکان و برای راهنمایی براینکه بتان کاری نمیکنند و گفت یوسف
آنچه را که گفت برای اراده اصلاح مثل دفع ضرری که میرسیده باشد بوی آگاهی که برادر پدر و مادری او بود
اگر با برادران دیگر بود و کشف آن کند **بیست و سیم اصل** سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ كُلُّ
كَذِبٍ مَسْئُولٌ عَنْهُ صَاحِبُهُ يَوْماً إِلَّا كَذِباً فِي ثَلَاثَةٍ رَجُلٍ كَائِدٍ فِي حَرْبِهِ فَهُوَ مَوْضُوعٌ
عَنْهُ أَوْ رَجُلٍ أَصْلَحَ بَيْنَ اثْنَيْنِ يَلْقَى هَذَا بِغَيْرِ مَا يَلْقَى بِهِ هَذَا يُرِيدُ بِذَلِكَ
الْإِصْلَاحَ مَا بَيْنَهُمَا أَوْ رَجُلٍ وَعَدَ أَهْلَهُ شَيْئاً وَ هُوَ لَا يُرِيدُ أَنْ يُتِمَّ لَهُمْ **شرح**
مراد بکذب اینجا معنی لغوی است و بیان شد در شرح حدیث سابق کاید بیاء دو نقطه در پایین و دال بی نقطه
با فعل معلوم باب مفاعلات و در ما بینهما موصوله و مفعول الاصلاح است یتم بتاء دو نقطه در بالا
و تشدید میم بصیغه مضارع غائب معلوم باب افعال است **یعنی** شنیدم از امام جعفر صادق علیه
السلام میگفت هر دروغ لغوی پرسیده خواهد شد از آن صاحب صاحبش روزی مگر دروغی که در یکی
از سه کس باشد مردی که حیلت کند در جنگ خود با دشمن دین بیان این آنکه بار آن دروغ
ز وگرفته شده از آن مرد یا مردی که اصلاح کند میان دو کس که میان ایشان فسادی
بهم رسیده ملاقات میکند این یعنی که غیر آن است که ملاقات میکند آن این را اراده دارد بآن
اصلاح آنچه را که میان ایشان است یا مردی که وعده کرد عیال خود را چیزی که زاید بر قدر
حاجت ایشان است و مطلب سد بزور و او نمیخواهد که درست کند آن چیز را برای ایشان
مخفی نماند که هر سه قسم مشتمل است بر نوعی از اصلاح پس منافات نیست میان این حدیث و آنچه
گذشت در حدیث سابق که وا نفض الکذب فی غیر الاصلاح و ایضا بنا بر این تقریر منافات نیست
میان قسم ثالث و آنچه می آید در کتاب العقیقه در شرح حدیث هشتم باب بر الاولاد که باب
سی و پنجم است **بیست و چهارم اصل** عن أبي عبد الله عليه السلام قال المصلح ليس بكذاب **شرح**
مضمون این ظاهر است از شرح حدیث مقدم این باب و نفی کذاب بصیغه مبالغه اشارت بآن
است که کذب لغوی بر خدا و رسول و ائمه نیز جایز است در مقام وجوب تقیه و دفع ضرر و ایضا
کذب لغوی نیز جایز است در مقام اصلاح **بیست و پنجم اصل** حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
بِحَدِيثٍ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَ لَيْسَ زَعَمْتَ لِيَ السَّاعَةَ كَذَا وَ كَذَا فَقَالَ لَا فَعَظُمَ
ذَلِكَ عَلَيَّ فَقُلْتُ بَلَى وَ اللَّهِ زَعَمْتَ فَقَالَ لَا وَ اللَّهِ مَا زَعَمْتُهُ قَالَ فَعَظُمَ عَلَيَّ
فَقُلْتُ بَلَى وَ اللَّهِ قَدْ قُلْتَهُ قَالَ نَعَمْ قَدْ قُلْتُهُ أَ مَا عَلِمْتَ أَنَّ كُلَّ زَعْمٍ فِي الْقُرْآنِ كَذِبٌ
شرح الزعم بفتح و ضم و کسر زای با نقطه و عین بی نقطه دعوی باطل و دعوی مطلقا مقصود امام علیه السلام تعلیم آداب گفتگو

تا در مقامی که کلام احتمال مذمت بنا بر بعض استعمالات خصوصا استعمال موافق قرآن داشته باشد نگوید اگرچه معلوم باشد که قصد او خلاف
آن است که داند که اعبارت از حدیث مذکور است و مقصود سائل از الیس تا آخر تحقیق حقیقت آن حدیث است نه اعتراض **یعنی** سخن گفت
با من امام جعفر صادق علیه السلام بسخنی پس گفتم او را قربانت شوم آیا نیست اینکه زعم کردی برای من در این ساعت چنین و چنین پس گفت
نه پس مشکل آمد آن انکار بر من پس گفتم بلی بخدا قسم که زعم کردی پس گفت نه بخدا قسم که زعم کردم آن را راوی گفت پس مشکل آمد بر من پس گفتم
بلی بخدا قسم که بتحقیق گفتی آن را گفت آری بتحقیق گفتم آن را آیا ندانستی که هر زعم در قرآن یعنی دعوی دروغ است **بیست و یکم اصل** كَانَ أَمِيرُ
الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِيَّاكُمْ وَ الْكَذِبَ فَإِنَّ كُلَّ رَاجٍ طَالِبٌ وَ كُلَّ خَائِفٍ هَارِبٌ **شرح** بود امیر المؤمنین علیه السلام که میگفت
دور دارید از یکدیگر خود را و دروغ را در دعوی ایمان و امید ثواب آلهی و ترس عذاب آلهی چه درستی که ظاهر میشود کذب شما باینکه هر که امید
وار چیزی است در طلب آنست اجمالی که باعث آن میباشد و هر که ترسان از چیزی است گریزان از آنست بترک افعالی که باعث آن میباشد و شما عبادات
نمیکنید و معاصی میکنید **بیست و دوم اصل** عن أبي عبد الله عليه السلام قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا كذب على مصلح ثم تلا
أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ مَا سَرَقُوا وَ مَا كَذَبَ ثُمَّ تَلَا بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَسْئَلُوهُمْ إِنْ كانُوا يَنْطِقُونَ
ثُمَّ قَالَ وَ اللَّهِ مَا فَعَلُوهُ وَ مَا كَذَبَ **شرح** ثم تلا کلام راوی است و ضمیر راجع بامام جعفر صادق علیه السلام است و میتواند بود که کلام امام
باشد و ضمیر راجع برسول علیه السلام باشد و مضمون این ظاهر است از شرح حدیث مقدم این باب **باب صد و چهلم اصل در بیان ذی اللسانین مرح**
این باب مذمت صاحب دو زبان است که در حاضرانه خوب گوید و در غایبانه بد گوید و در این باب سه حدیث است **اول اصل** عن أبي عبد الله
عليه السلام قال من لقي المسلمين بوجهين و لسانين جاء يوم القيامة و له لسانان من نار **شرح** روایت است از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت هر که ملاقات کند مسلمانان را که ایشان تقیه باید کرد به دو رو و دو زبان می آید روز قیامت بر حالی که او راست دو زبان
از آتش **دوم اصل** عن أبي جعفر عليه السلام قال بئس العبد عبد يكون ذا وجهين و ذا لسانين يطري أخاه شاهدا
و يأكله غائبا إن أعطي حسده و إن ابتلي خذله **شرح** یطری بطاء بی نقطه و راء بی نقطه و همزه بصیغه مضارع غائب معلوم باب افعال
یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بد بنده ایست بنده که باشد صاحب دو رو و صاحب دو زبان ثنا میگوید برادر
مؤمن خود در حاضرانه و میخورد او را بغیبت غایبانه اگر داده شود آن برادر عطایی رشک میخورد آن بنده بر او و اگر مبتلا ببلایی شود آن
برادر بی مدد میگذارد آن بنده او را **سیوم اصل** قال الله تبارك و تعالى لعيسى صلى الله عليه يا عيسى ليكن لسانك
في السر و العلانية لسانا واحدا و كذلك قلبك إني أحذرك نفسك و كفى بي خبيرا لا يصلح لسانان
في فم واحد و لا سيفان في غمد واحد و لا قلبان في صدر واحد و كذلك الأذهان **شرح** و کذلک قلبک اشارت
باینکه گاهی در دل آدمی دو حالت متناقض بهم میباشد که جمع شده در دل او بوجهی یکی در باطن دل است و دیگری در علانیه دل است
مثل اینکه کسی خود را بازی زند و پنهان کند از خود محبت عیار که در ته دل اوست و بنده پنداشته باشد که محبت دنیا ندارد و اشارت بآن
شده در سوره انعام بل بدا لهم ما كانوا يخفون من قبل اني احذرك نفسك استیناف بیانی و کذلک قلبک است النفس بفتح نون و سکون
فاء و سین بی نقطه همت یعنی قصدی که در ته دل است و صاحبش چون خود را بازی داده از آن غافل است خبیر از خبرت لا یصلح بصیغه
مضارع غائب معلوم باب منع و حسن است الغمد بکسر غین با نقطه و سکون میم و دال بی نقطه غلاف شمشیر الاذهان بکسر همزه و سکون دال بی نقطه

مصدر باب افعال ساختگی بجا آوردن حال منافی است و آن عبارت از اظهار تصدیق آیات بینات محکمات کتاب الله که نفی از برای طمع دنیا
صریح است و مخالفت آنها در فتوی و قضا و عمل که تکذیب آنهاست برای تحصیل رزق موافق آیت سوره واقعه افبهذا الحدیث انتم
مدهنون و تجعلون رزقکم انکم تکذبون و آیت سوره قلم ودوا لو تدهن فیدهنون و موافق آنچه مذکور است در کتاب الروضه در حدیث سوم و
چهارم در حدیث عیسی بن مریم علیه السلام که یا عیسی قل لمن تمرد بالعصیان وعمل بالادهان لیتوقع عقوبتی و ینتظر اهلاکی ایاه سیصطلم مع الهالکین
و در اکثر نسخ الاذهان بفتح همزه و سکون ذال با نقطه است و آن جمع ذهن بکسر ذال و سکون هاست و بنابر آن مراد این است که در
نوع خاطر اکثر مردمان تصدیق و تکذیب آیات بینات ساخته اند دو زبان و دو دل حاصل هر دو یکی است یعنی گفت الله تبارک و تعالی یا عیسی
صلی الله علیه یعنی باید که باشد زبان تو در پنهان و آشکار یک زبان و همچنان است دل تو یعنی که باید که باشد دل تو در پنهان و آشکار
یک دل بدان این آنکه میترسانم ترا از نفس خود ... که با اطراف دنیا و ناحق باشد و خود غافل شوی و ... جزا
باشم از نفس تو یعنی که جزای آنرا بدهم البته خواه تو تغافل کنی و خواه نکنی بدان این آنکه بی عیب نمیشود دو زبان در یک دهان و نه دو
شمشیر در یک غلاف ذکر این برای تنظیر است و نه دو دل در یک سینه و همچنین است ساختگی با آیات بینات باب صد و چهل و یکم اصل باب
الهجرة شرح الهجرة بکسر ها و سکون جیم و را بی نقطه اسم هجر بفتح ها و سکون جیم مصدر باب نصر بریدن سخن با کسی بعنوان خشم
گرفتن یعنی این باب مذمت خشم گرفتن است در این باب هفت حدیث است اول اصل سمعت اباعبدالله علیه السلام یقول
لا یفترق رجلان علی الهجران الا استوجب احدهما البراءة واللعنة وربما استحق ذلک کلاهما فقال له
معتب جعلنی الله فداک هذا الظالم فما بال المظلوم شرح الافتراق جدا شدن و مراد اینجا قطع دوستی و کلام است
الهجران بکسر ها و سکون جیم مصدر باب نصر خشم گرفتن معتب بضم میم و فتح عین بی نقطه و تشدید تا دو نقطه در بالا مکسوره و با یک نقطه
غلام اعتقادی امام علیه السلام بوده و کلام او مبنی بر غفلت از رعایت اینست که میدانسته که امام ربما را برای احتراز از ظالم
و مظلوم مطلق گفته بلکه برای احتراز از ظالم و مظلوم عذر خواه گفته یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت قطع دوستی نمیکنند
دو مرد بسبب خشم گرفتن مگر آنکه مستوجب میشود یکی از ایشان بری بودن الله تعالی و رسولش را از او و لعنت الله تعالی و رسولش را بر او و بسا
که مستحق شود آنرا که مذکور شد هر دو ایشان پس گفت امام را معتب گردانید مرا الله تعالی فدای تو این ظالم است پس چیست حال مظلوم یعنی که او
چه گناه دارد اصل قال لانه لا یدعو اخاه الی صلته ولا یتعامس له عن کلامه سمعت ابی یقول اذا تنازع
اثنان فعاز احدهما الاخر فلیرجع المظلوم الی صاحبه حتی یقول لصاحبه ای اخی انا الظالم حتی یقطع
الهجران بینه وبین صاحبه فان الله تعالی حکم عدل یاخذ للمظلوم من الظالم شرح ضمیر صلته راجع برجع
لابد عواست یا راجع باخاه است و حاصل هر دو یکی است التعامس بعین بی نقطه و سین بی نقطه مصدر باب تفاعل تغافل عاز
بعین بی نقطه و الف و تشدید زای با نقطه بصیغه ماضی معلوم مضاعف باب مفاعله است یقطع بصیغه معلوم است و الهجران منصوب است
یا بصیغه مجهول است و الهجران مرفوع است یعنی گفت برای اینکه او نمیخواند برادر خود را که بشتر برادر مؤمن او بود
سوی پیوند خود و تغافل نمیکند برای آن برادر از سخن او که درشت باشد بدان این آنکه شنیدم از پدرم
امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت امام محمد باقر علیه السلام که میگفت چون نزاع با یکدیگر کنند دو کس پس ظلم

و غلبه کند یکی از ایشان دیگری را پس باید که برگردد مظلوم بسوی یار خود تا آنکه گوید بیار خود ای برادر من منم ظالم تا برد خشم گرفتن را
میان خود و چه در سستی که الله تعالی داور عدل است میگیرد از ظالم از قیامت حق را مراد این است که بسبب او ظلم با کبود نه ظالم میشود
و نه حق او پامال میشود دوم اصل قال رسول الله صلی الله علیه وآله فوق ثلث شرح گفت رسول الله صلی الله
علیه وآله خشم گرفتن نمیباشد زیاده از سه روز یعنی که چون زیاده از سه شد دشمنی است نه خشم گرفتن سوم اصل سألت اباعبدالله
علیه السلام عن الرجل یصرم ذوی قرابته ممن لا یعرف الحق قال لا ینبغی له ان یصرمه
شرح یصرم بصاد بی نقطه و را بی نقطه بصیغه معلوم باب ضرب است الصرم بفتح و ضم صاد و سکون را بریدن کسی را از خود ترک
سخن با او ضمیر منصوب در یصرمه مفعول مطلق است برای نوع و راجع بمصدر یصرم اول است و اگر مفعول به میشود راجع من لا یعرف
کلام راوی چنین میشود که الصرم من ذوی قرابته من لا یعرف تا جواب امام موافق آنچه گذشت در حدیث اول باب نصب و شتم
شود و الا افاده نهی الصرم مخالف مطلقا خواهد کرد یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از مردی که خشم میگیرد با صاحبان
خویشی نسبی خود از جمله کسانی که اعتراف نمیکنی بامامت اهل البیت میکند گفت سزاوار نیست او را که آن خشم کشی کند چهارم اصل
عن علی بن حدید عن عمه مرازم بن حکیم قال کان عند ابی عبدالله علیه السلام رجل من
اصحابنا یلقب شلقان وکان قد صیره فی نفقته وکان سیئ الخلق فهجره فقال لی یوما
یا مرازم وتکلم عیسی فقلت نعم فقال اصبت لا خیر فی المهاجرة شرح عند یعنی اینست که از منسوبان امام
بوده اینکه در مجلس حاضر بود و اسم رجل عیسی بن ابی منصور است الشلقان بفتح شین با نقطه و سکون لام و قاف کسی که شلاق
~~زند بر مردم از تند خویی بسبب ... ...~~
~~...~~ عطف بر جمله و فیه استفهام تقریر و فیه تقدیر تا آنکه یعنی روایت است از علی بن حدید از عموی او مرازم
بن حکیم گفت بود از منسوبان امام جعفر صادق علیه السلام مردی از یاران ما که ملقب گردیده شلقان برای دلالت بر کمال تندی
او و امام علیه السلام تحقیق کرده بود و آن مرد در بخششش و خرج خود یعنی که خرج او را امام علیه السلام میکشید و بود او مرد بدخو
پس خود خشم ... با او یعنی ترک سخن گفتن کرده ... پس امام علیه السلام گفت مرا روزی ای مرازم
آیا با عیسی ترک خشم کرده سخن میکنی گفتم آری پس گفت خوب کردی نیست خیر در خشم گرفتن پنجم اصل قال
رسول الله صلی الله علیه وآله ایما مسلمین تهاجرا فمکثا ثلاثا لا یصطلحان الا کانا خارجین
من الاسلام ولم یکن بینهما ولایة فایهما سبق الی کلام اخیه کان السابق الی الجنة یوم الحساب
شرح ایما مرفوع و مبتدا است لا یصطلحان حال از فاعل مکثا است الا مرکب است از ان شرطیه و لا نافیه است مثل الا تنصروه
فقد نصره الله و لم یکن مشدد بنون بصیغه مضارع مجهول مضاعف باب افعال تکرار نفی و لا کانا است چه هر گاه و لا نافیه بر ماضی
داخل شود تکرار نفی واجب است الا کانا خبر بیا بر رفع فانه که شش باشد است از کثرة ضم کاف و تشدید نون یعنی ... الولا
بیشتر و او یاری و دوستی فایهما فوای شرطست و جمله شرط و جزا خبر مبتدا است و میتواند بود که الا برای استثنا باشد از مفهوم کلام
سابق بتقدیر تهاجرا الا کانا و میتواند بود که لا یصطلحان خبر مبتدا باشد و الا برای استثنای مفرغ باشد بتقدیر لا یصطلحان

و میان یار خود ... برای مظلوم

لا حجرة

مضارع
میبود

هجر بفتح ها و سکون جیم و را بی نقطه بصیغه ماضی شکلم معلوم باب نصر است
الهجر بفتح ها و سکون جیم و الهجران بکسر ها بریدن
کسی را از آشنایی خود ... در وتکلم که بصیغه مضارع
مخاطب معلوم باب تفعل است برای ...

بریدم او را از آشنایی خود ...

على حال الا وقد كانا ... و احتمال لم يكن بتخفيف نون بصيغه معلوم از افعال ناقصه است و [illegible] براى تفريع است و مراد
سبقت پيش از سه روز است و آنچه گذشت در حديث ... [illegible] و احتمالست اسم كان ضمير مستتر راجع با بهاجرت
السابق منصوب و خبر كان است **يعنى** گفت رسول الله صلى الله عليه و آله هر دو مسلم كه با هم خشم كنند پس از هم گسسته بمانند
سه روز در حالى كه صلح نكنند اگر بيرون از اسلام شوند و هيچ علاقه ميان ايشان نگذاشته شود ميان ايشان ... دوستى
باطنى پس هر كدام ايشان كه سبقت گيرد بسوى آشتى و سخن با يار خود ميان ايشان سبقت گيرنده بسوى بهشت در روز حساب

ششم حديث عن ابي جعفر عليه السلام قال ان الشيطان يغري بين المؤمنين ما لم يرجع احدهم عن دينه فاذا فعلوا ذلك استلقى على قفاه و تمدد ثم قال فزت فرحم الله امرأ الف بين وليين لنا يا معشر المؤمنين تألفوا و تعاطفوا **شرح** يغرى بغين با نقطه و راء بى‌نقطه بصيغه مضارع معلوم باب افعالست بمعنى ... [illegible] ... فاذا فعلوا ... [illegible]
كلمه تألفوا بهمزه و الف ... [illegible] **يعنى** روايتست از امام محمد باقر عليه السلام گفت ...
كه شيطان عداوت مى‌اندازد ميان مؤمنان ... [illegible]
... [illegible]
الله تعالى مرد را كه الفت دهد ميان دو دوستان ما ... **هفتم حديث** عن ابي عبد الله
عليه السلام قال لا يزال ابليس فرحا ما اهتجر المسلمان فاذا التقيا اصطكت ركبتاه و تخلعت
اوصاله و نادى يا ويله ما لقي من الثبور **شرح** ضمير غايب ... راجع بابليس است ...
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] **يعنى** روايتست از امام جعفر صادق
عليه السلام گفت هميشه ابليس خوشحال است ... [illegible]
ابليس ... [illegible] **باب**
صد و پنجاهم ... باب قطيعة الرحم شرح القطيعه بفتح قاف و كسر طاء ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] **يعنى** اين بابست در بيان ... [illegible]
اول حديث قال رسول الله صلى الله عليه و آله في حديث الا ان في التباغض الحالقة لا اعني
حالقة الشعر و لكن حالقة الدين **شرح** الحالقه ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

يعنى گفت رسول الله صلى الله عليه و آله در اثناى سخنى در مذمت دشمنى مردمان با هم كه اينجا تمام آن منقول نشده آگاه
باشيد بدرستى كه در دشمنى با هم تراشنده است ... [illegible] دين اسلام را مراد
قطع رحم است چنانچه مى‌آيد در حديث آينده **دوم حديث** قال ابو عبد الله عليه السلام اتقوا الحالقة فانها تميت الرجال
قلت و ما الحالقة قال قطيعة الرحم **شرح** گفت امام جعفر صادق عليه السلام ... [illegible]
چه بدرستى كه آن ... [illegible] در حديث آينده ...
سوم حديث عن ابي عبد الله عليه السلام قال قلت له ان اخوتي و بني عمي قد ضيقوا علي الدار و الجأوني
منها الى بيت و لو تكلمت اخذت ما في ايديهم قال فقال لي اصبر فان الله تعالى
سيجعل لك فرجا **شرح** روايتست از امام جعفر صادق عليه السلام راوى گفت گفتم او را بدرستى كه برادران من
و پسران عموى من ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] **چهارم حديث** قال فانصرفت و وقع الوباء في سنة احدى و ثلثين فماتوا و الله كلهم
فما بقي منهم احد قال فخرجت فلما دخلت عليه قال ما حال اهل بيتك قال قلت قد ماتوا
و الله كلهم فما بقي منهم احد فقال هو بما صنعوا بك و بعقوقهم اياك و قطع رحمهم بتروا
اتحب انهم بقوا و انهم ضيقوا عليك فقال قلت اي و الله **شرح** الوباء ... [illegible]
... [illegible] امام جعفر صادق
عليه السلام در سال صد و چهارده بوده و وفات او در سال صد و چهل و هشت بوده ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
همزه است **يعنى** راوى گفت پس برگشتم از سفر حج ... [illegible] در سال سى و يك بعد از
صد پس مردند بخدا قسم همه ايشان ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
راوى گفت گفتم آرى بخدا قسم **چهارم حديث** عن ابي جعفر عليه السلام قال في كتاب علي عليه السلام ثلث خصال
لا يموت صاحبهن ابدا حتى يرى وبالهن البغي و قطيعة الرحم و اليمين الكاذبة يبارز الله بها

عن بعض اصحابنا

از بعض ياران ما

وإن أعجل الطاعة ثواباً لصلة الرحم وإن القوم ليكونون فجاراً فيتواصلون فتنمى أموالهم ويثرون وإن اليمين الكاذبة وقطيعة الرحم لتذران الديار بلاقع من أهلها وتثقل الرحم وإن تثقل الرحم انقطاع النسل **شرح** ثمّ مبتدا است حملهٔ اموت خبر مبتدا است النبی خبر مبتدای محذوف است بتقدیر من النبی جمله بیان زاده بها صفت الیمین است چه الف لام آن برای عهد خارجیست ذهنی است پس در حکم نکره است بیان از بصیغه معلوم است وضمیر مستتر راجع بصاحبین است والله مفعولیست وبا در بها برای آلت است وضمیر راجع بالیمین است وممکن بود که بیان از بصیغه مجهول باشد والله مرفوع باشد وبر هر تقدیر احتراز است از قسم دروغی که صاحبش جاهل باشد یا بتکیه در توجیه آن احتیاج آخر میبوده بود که از تتمه کتاب علی علیه السلام باشد ومیتواند بود که کلام امام محمد باقر علیه السلام باشد تذر بصیغه مضارع غایبه مجهول باب افعال یا معلوم باب ضرب است بر وزن بسکون میم را سه نقطه وضم را مشدد بصیغه مضارع جمع مذکر غایب یا باب افعال البلاقع جمع بلقع بفتح با یک نقطه وسکون لام وفتح قاف وعین بی نقطه زمینهای خالی واو در وتثقل حالیه است تثقل بضم یک نقطه وضم اول القاف بصیغه مضارع غایبه یا غایبه باب علم است الرحم مرفوع وفاعلست النقل بفتح نون وقاف وآن نصیحت **یعنی** روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت که در کتاب علی علیه السلام که اسم آن جامعه است هست که سه خصلت میمیرد صاحب آنها هرگز تا آنکه ببیند از آن آثار آنها یا ده روی وبریدن خویشی وقسم دروغ که بمیان حکم الله تعالی میرود وصاحب آن آنان قسم وبدرستیکه زود شتابنده ترین عبادت باعتبار ثواب هر آینه پیوند خویشی است یعنی که در دنیا اثر آن زود ظاهر میشود وبدرستیکه قبیله هر آینه گاهی میباشند فساق پس با هم پیوند میکنند پس زیاده کرده میشود مالهای ایشان وصاحب ثروت میشوند وبدرستیکه قسم دروغ وبریدن خویشی هر آینه وامیگذارند شهرها را خالی از اهل آنها بر حالی که خشک میشود زهدان وبدرستیکه خشک شدن زهدان برطرف شدن نسل است **نهم حدیث**

جاء رجل إلى أبي عبد الله عليه السلام فشكا إليه أقاربه فقال له اكظم غيظك وافعل فقال إنهم يفعلون ويفعلون فقال أتريد أن تكون مثلهم فلا ينظر الله إليكم **شرح** آمد مردی پس شکایت برد بسوی امام جعفر صادق علیه السلام از خویشان خود پس امام گفت او را خشم فرو خور وهم کن با ایشان آنچه توانی از نیکی پس آن مرد گفت بدرستیکه ایشان میکنند ومیکنند یعنی آنچه ایشان سزاوار ایشانست که با ایشان نیکی کنم امام گفت آیا اراده که باشی مثل ایشان در قطع رحم تا نظر التفات نکند الله تعالی بسوی هیچکدام شما **دهم حدیث** قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا تقطع رحمك وإن قطعتك **شرح** گفت رسول الله صلی الله علیه وآله از خود مبر خویشی خود را هر چند که از خود ببرد او ترا **یازدهم حدیث** قال أمير المؤمنين عليه السلام في خطبته أعوذ بالله من الذنوب التي تعجل الفناء فقام إليه عبد الله بن الكواء اليشكري فقال يا أمير المؤمنين أو تكون ذنوب تعجل الفناء فقال نعم ويلك قطيعة الرحم إن أهل البيت ليجتمعون ويتواسون وهم فجرة فيرزقهم الله وإن أهل البيت ليتفرقون ويقطع بعضهم بعضاً فيحرمهم الله وهم أتقياء **شرح** ويلك بواو وعاليه

اشاره به

اشاره است روایت باویل معاف بعیر مخاطب است **یعنی** گفت امیر المؤمنین علیه السلام در خطبه که پناه میگیرم بالله تعالی از گناهانی که شتابان میکنند برطرف شدن اهل آنها را یعنی پریشانی احوال ایشان پس برخاست بسوی او عبد الله بن کوا بفتح کاف وتشدید واو والف ممدوده یشکری که رئیس خوارج نهروان شد پس گفت ای امیر المؤمنین آیا میباشند گناهانی که شتابان کنند پریشانی را پس گفت آری آنها بریدن خویشی است بدرستیکه خانواده هر آینه گاهی جمع میشوند ومدد هم مال میکنند بر حالیکه ایشان فساقند پس روزی فراخ میدهد ایشان را الله تعالی وبدرستیکه خانواده هر آینه از هم جدایی میکنند ومیبرد از خود بعض ایشان بعضی یعنی که مددهم در مال نمیکنند پس محروم از وسعت رزق وامیدارد آن میکند ایشان را الله تعالی بر حالیکه ایشان پرهیزکارانند یعنی که رفتن فیض بریدن خویشی میکنند **هشتم حدیث** قال أمير المؤمنين عليه السلام إذا قطعوا الأرحام جعلت الأموال في أيدي الأشرار **شرح** گفت امیر المؤمنین علیه السلام چون برمیدارند خویشیها را گردانیده میشود مالها در دستهای بدانی که بسوی خویشیها کنند **باب**

وچهل وسوم اصل باب العقوق شرح این باب هشت نه حدیث درست بر پدر ومادر است ودرین باب نه حدیث است **اول حدیث** عن أبي عبد الله عليه السلام قال أدنى العقوق أف ولو علم الله عز وجل شيئاً أهون منه لنهى عنه **شرح** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت کمترین نافرمانی بر پدر ومادر گفتن اف است واگر میدانست الله عز وجل چیزی را که سهلتر باشد از اف هر آینه نهی میکرد از آن مراد هیست که در قول الله تعالی در سوره بنی اسرائیل ولا تقل لهما أف اکتفا بو دخفی شده ومقصود نهی از عقوقست مطلقا **دوم حدیث** قال رسول الله صلى الله عليه وآله كن باراً واقتصر على الجنة وإن كنت عاقاً فاقتصر على النار **شرح** گفت رسول الله صلی الله علیه وآله باش فرمان بردار پدر ومادر واکتفا کن بهشت یعنی که فرمان برداری سبب بهشت است واگر باشی نافرمان بردار پدر ومادر پس اکتفا کن بهشت باتش جهنم یعنی که نافرمان بردار نصیبی از بهشت ندارد اصلا **سوم حدیث** عن أبي عبد الله عليه السلام قال إذا كان يوم القيامة كشف غطاء من أغطية الجنة فوجد ريحها من كانت له روح من مسيرة خمسمائة عام إلا صنف واحد قلت من هم قال العاق لوالديه **شرح** روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون شود کار جهان در روز قیامت برداشته میشود پرده از پردهای بهشت پس ادراک میکند بوی بهشت را هر که او را جانی هست از مسافت پانصد ساله مگر یک طایفه گفتم کیستند ایشان گفت نافرمان بحسب برای پدر ومادر خود **چهارم حدیث** قال رسول الله صلى الله عليه وآله فوق كل ذي بر بر حتى يقتل الرجل في سبيل الله فإذا قتل في سبيل الله فليس فوقه بر وإن فوق كل عقوق عقوقاً حتى يقتل الرجل أحد والديه فإذا فعل ذلك فليس فوقه عقوق **شرح** صدر این حدیث می آید در کتاب الجهاد در حدیث دوم باب فضل الشهادة که باب بیست وچهارم است بر بر در اول بکسر با یک نقطه وتشدید را بی نقطه مصدر باب علم است یعنی فرمان برداری مخلوق مخلوقی را مثل فرمان برداری کسی امام زمان را یا پدر ومادر نسبی را ودر دوم وسوم بفتح با وصف مشبهه است یعنی فرمان بردار مخلوق العقوق بضم عین بی نقطه وقاف نافرمان بردار مخلوق شاید که مراد بوالدین اینجا اعم از والدین نسبی باشد پس احد والدین شامل امام زمان نیز باشد موافق آیت سوره لقمان که مذکور شد در شرح حدیث ششم باب البر بالوالدین که باب شصت ونهم است **یعنی** گفت رسول الله صلی الله علیه وآله بالای هر صاحب فرمان برداری فرمان برداریست تا آنکه کشته شود مرد در راه خدا از کمال فرمان برداری

پس چون کشته شد در راه خدا پس نیست بالای او کسی که فرمان بردار باشد و هر ستی که بالای هر نافرمان برداری است تا آنکه
کشد مردی از پدر و مادر خود را پس چون کرد آن را پس نیست بالای او نافرمان برداری یعنی که نافرمانی کسی که کشته باشد بالای فرمانی او
پس منافات ندارد با آنکه نافرمانی کسی که پدر و مادر را کشد بالاتر از نافرمانی کسی باشد که یکی را کشد پنجم حل عن ابی عبد الله علیه السلام
قال من نظر الی ابویه نظر ماقت وهما ظالمان له لم یقبل الله له صلاة شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت
هر که نگاه کند سوی پدر و مادر خود نگاه غضبناک در حالی که ایشان ظلم بر او کرده باشند قبول نمیکند الله تعالی برای آنکس نماز را یعنی کسی چنان نگاه
کند در حالی که ایشان ظلم بر او کرده باشند ششم حل قال رسول الله صلی الله علیه وآله فی کلام له ایاکم وعقوق الوالدین
فان ریح الجنة توجد من مسیرة الف عام ولا یجدها عاق ولا قاطع رحم ولا شیخ زان ولا جار ازاره خیلاء
انما الکبریاء لله رب العالمین شرح الف عام منافات ندارد با خمسمائة عام که در حدیث سوم این باب است چه ممکن است که الف عام در
باشد که دو پرده برداشته شود و بنا بر این آنچه آمده در کتاب الوصایا در حدیث یازدهم باب صدقات النبی صلی الله علیه وآله که بابِ سی و چهارم است
که وان ریحها لتوجد من مسیرة الفی عام در صورتی باشد که چهار پرده برداشته شود و ایضا منافات نیست با آنچه مذکور در حدیث سوم بالا که آنجا است
چه میتواند بود که مراد به ریح در حدیث سوم اعم از ریح و غیر صریح باشد و مراد اینجا صریح باشد پس دلالت کند بر اینکه عاق الدین بدتر از اصناف دیگر باشد
الازار بکسر همزه و زای نقطه و الف و راء بی نقطه آنچه در پایین ردا بر کمر بسته میشود مثل لنگ و کشیدن آن کنایه از بسیار بلند بودن یعنی
گفت رسول الله صلی الله علیه وآله در اثنای سخنی که او را بود که دور دارید از خود که یکدیگر خود را نافرمانی پدر و مادر در راه درستی که بوی بهشت او را ادراک
کرده میشود در روز قیامت از مسافت هزار ساله و ادراک نمیکند آن بو را نافرمان بردار پدر و مادر و نه برنده خویش نسبی و نه پیر زناکننده
و نه کسی که بر زمین کشد لنگ خود را از تکبر یا آویزان کند دو طرف کمربند خود را از تکبر و در حکم لنگ است و امثال جامه‌ها که در میان بعض اهل عجم
شهرت است بیان این که تکبر مخصوص الله تعالی است که صاحب کل اشیا و مهربان است هفتم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال لو علم
الله شیئا ادنی من اف لنهی عنه شرح این موافق مضمون حدیث اول این باب است هشتم حل قال ومن العقوق ان ینظر
الرجل الی والدیه فیحد النظر الیهما شرح الف و لام در من العقوق برای عهد خارجیست و مراد من ادنی العقوق است که در حدیث هفتم برای بیان آن است که
نگاه بغضب کند پس مراد با حد بعینه بعینه مضارع معلوم باب تفعیل و باب افعال است یعنی و گفتن اف از جمله سهلترین عقوق است و از جمله آن
سهلتر عقوق است اینکه نگاه کند مرد سوی پدر و مادر خود با تیزی و خشم که تند کند نگاه را و مراد این است که مراد با ادنی العقوق آنست که سهلتر از آن عقوقی
نباشد پس منافات ندارد با آنکه مثل آن باشد و تخصیص ذکر اف برای متعارف بودن آن است پس داخل مثل آن است از قبیل این نیست نهم حل عن
ابی جعفر علیه السلام قال ان ابی علیه السلام نظر الی رجل ومعه ابنه یمشی والابن متکئ علی ذراع الاب قال فما
کلمه ابی مقتا له حتی فارق الدنیا شرح الذراع بکسر ذال با نقطه ساعد آن میان مرفق و بند دست است که تکیه بر ذراع با پیری
است که کسی دست خود بگیرد و ذراع دیگری را که دست کند و تکیه شود از روی تکبر در راه رفتن پس مرفق آنکس مجاذی سینه آن
دیگری است ضمیر کلمه راجع به ابن است و میتواند بود که راجع به رجل باشد باعتبار اینکه ممکن بود پسر مراد این کار قبیح یعنی روایت است از امام محمد باقر علیه السلام
گفت بدرستی که پدرم علیه السلام نظر کرد سوی مردی و با او پسرش بود و میرفت و آن مرد جالی که پسر تکیه کرده بود بر ساعد پدر امام گفت پس سخن نگفت با آن پسر پدرم برای آزردگی
از او تا آنکه مفارقت کرد پدرم از دنیا دهم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال ادنی العقوق اف ولو علم الله شیئا اهون منه لنهی عنه چهارم حل باب الانتفاء
شرح این موافق مضمون حدیث اول این باب است باب صد و چهارم

بنون وقاف

الانتفاء مقصود ازین باب انتفال شخص و تخلف و دعوی زادگی و پاک کردن نسب بسبب مفاخره بدان و نسبت دادن خود
از نسبی که دیگری دارد و برای دفع عار از خود و حاصل شدن مرتبت این باب مذمت دعوی زادگی است یعنی اینکه محض
نسب را علامت خوبی خود کند پس منافات ندارد با افتخار که ایمه علیهم السلام بکلمات اهل بیت نمودند که انه تعالی حسن انتساب ایشان
او ثابت کرده چنانچه فخر نسبت بکند مدلالت قرآن بر صحت انتساب و نسب مخصوص کاشف از آنست و در این باب دو حدیث است
اول حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال کفر بالله من تبرأ من نسب وان دق شرح ضمیر دق راجع بمصدر تبرا است
یا راجع بنسب است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت کافر شد بالله تعالی کسی که دور داشت خود را از نسبی که دیگری
دارد هر چند که آن دور داشتن باریک باشد یعنی که با ایما و اشارت باشد یا هر چند که نسب ضعیف و بی اعتبار باشد در میان خلق
و پوشیده نماند که کفر مبنی بر جهت که این عمل متضمن انکار قول الله تعالی در محکم قرآن است در سوره حجرات یا ایها الناس انا
خلقناکم من ذکر وانثی و مذکور شد در حدیث دوم باب صد و سی و چهارم دوم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال
کفر بالله من تبرأ من نسب وان دق شرح این موافق حدیث اول است سیوم حل عن ابی جعفر وابی
عبد الله علیهما السلام انهما قالا کفر بالله العظیم الانتفاء من حسب وان دق شرح الانتفاء اینجا انتفاء است از برای
تعلیلات الحسب آنچه شمرده میشود از مفاخر پدران ضمیر دق راجع بالانتفاء است یعنی روایت است از امام محمد باقر و امام جعفر
صادق علیهما السلام اینکه ایشان گفتند کفر است بالله که بزرگ است دعوی زادگی بسبب شرف پدران هر چند که آن دعوی زادگی باریک
باشد یعنی که با ایما و اشارت باشد بیان این شد در شرح حدیث اول این باب باب صد و پنجم حل باب من آذی
المسلمین واحتقرهم شرح آذی بهمزه و الف بصیغه ماضی معلوم باب افعالست یعنی این باب مذمت کسی است که آزار کرد
مسلمانان را یا حقیر و بی اعتبار شمرد ایشان را در این باب یازده حدیث است اول حل سمعت اباعبد الله علیه السلام یقول
قال الله عز وجل لیأذن بحرب منی من اذی عبدی المؤمن ولیأمن غضبی من اکرم عبدی
المؤمن ولو لم یکن من خلقی فی الارض فیما بین المشرق والمغرب الا مؤمن واحد مع امام عادل لا
ستغنیت بعبادتهما عن جمیع ما خلقت فی ارضی ولقامت سبع سموات وارضین بهما ولجعلت
لهما من ایمانهما انسا لا یحتاجان الی انس سواهما شرح لیأذن بهمزه و ذال با نقطه بصیغه مضارع مجزوم بلام امر غایب
از باب علم است الاذن بکسر همزه و سکون ذال و بفتح همزه و فتح ذال دانستن امر کسی را دانستن خبری در حقیقت مبنا باشد بلکه بخبر است
از وقوع آن خبر بر سبیل تاکید و همچنین امر با من از جزای خبر است از عدم وقوع آن خبر بر سبیل تاکید الحرب بفتح حاء بی نقطه و سکون
راء بی نقطه و باء یک نقطه مصدر باب علم شده غضب لم یکن تامه است فی الارض احتراز از ملائکه است مؤمن مستثنای مفرغ و فاعل
یکن است مع امام اگر متعلق به یکن است پس عبارت آن مؤمن امام را شرط نیست و اگر حال از مؤمن است دلالت بر ملازمت کند
اگر کوی مفهوم این منافات دارد با آنچه گذشت در حدیث پنجم باب صدم که ابراهیم مدتی تنها بود و کسی غیر او مؤمن نبود
گویم مقصود اینجا بیان حال این امت است نه امم سابقه و ارضین بتقدیر سبع ارضین است و اشارت است بقول الله تعالی در سوره
الطلاق ومن الارض مثلهن و بیان شد در شرح حدیث هفتم باب اول اشن بی تنوین است و مضافست بسوا هما و اگر اینجا

آن هر

فی الحقیقة

بلا انکم

یعنی موانس باشد با مؤمن است و سواهی رای بی‌ستانست یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت که گفت الله عز و جل
در حدیث قدسی باید که دانند شدت غضبی را از جانب من کسی که آزار کرده بنده مرا که مؤمنست و باید که ایمن باشد از غضب من کسی
که عزیز داشته بنده مرا که مؤمنست و اگر نبود از جمله مخلوقان من در زمین در میان مشرق و مغرب مگر یک مؤمن با امامی که عادل باشد
هرآینه اکتفا میکردم بعبادت آن دو کس از عبادات جمیع آنچه خلق کردم در زمین از جن و انس و هرآینه بحال خود میماند هفت آسمان
و هفت زمین با آن دو کس و هرآینه میکردم برای ایشان بسبب ایمان ایشان آرامی عظیم یعنی این که محتاج نمیشدند بسوی
آرامی که حاصل شود بسبب غیر آن دو کس دوم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام اذا کان یوم القیمة نادی منادٍ
این الصدود لاولیائی فیقوم قوم لیس علی وجوههم لحم فیقال هؤلاء الذین آذوا
المؤمنین و نصبوا لهم و عاندوهم و عنفوهم فی دینهم ثم یؤمر بهم الی جهنم شرح
الصدود بضم صاد بی نقطه و ضم دال بی نقطه و سکون واو و دال بی نقطه جمع صد بکسر صاد و تشدید دال مخالفان و اگر صاد بی نقطه
مفتوح جمع صاد بمعنی برگرداننده کان مردم از پیروی اولیا میشود متعدی بعن میشود و در بعض نسخ بجای الصدود المؤذون [illegible]
الاولیا دوستان و امامان و بهر دو اینجا مناسبست مفعول نصبوا محذوفست تقدیر نصبوا العداوة و عنفوا بالعین بی نقطه و نون
و فا بصیغه ماضی معلوم باب تفعیل [illegible] یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام چون شود کار جهان بروز قیامت
ندا کند ندا کننده که کجا اند جمعی که مخالفان بودند برای دوستان من پس برخیزند جمعی که نیست بر روهای ایشان گوشتی
از بسکه بی روئی کرده اند با اولیا [illegible] پس گفته میشود [illegible] اهل عرصات [illegible] میگویند که اینانند آنها که
آزار کردند مؤمنان را و عداوت داشتند برای مؤمنان و دشمنی را و عناد کردند با مؤمنان و سرزنش کردند مؤمنان را بسبب دین
مؤمنان بعد از آن امر کرده میشوند ملائکه ببردن ایشان بسوی جهنم سیوم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله
قال الله تبارک و تعالی من اهان لی ولیا فقد ارصد لمحاربتی شرح الارصاد مهیا کردن چیزی برای کاری محاربی
اضافه مصدر بمفعولست چنانچه ظاهر میشود از حدیث ششم این باب یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله که گفت الله تبارک
و تعالی در حدیث قدسی هر که خوار کرد دوستی از دوستان مرا پس تحقیق مهیا کرده آلت محاربه را برای محاربه با من چهارم اصل
عن ابی عبد الله علیه السلام قال من حقر مؤمنا مسکینا او غیر مسکین لم یزل الله عز و جل حاقرا
ماقتا حتی یرجع عن محقرته ایاه شرح حقر بحاء بی نقطه و تخفیف قاف و راء بی نقطه بصیغه ماضی معلوم باب ضرب است حقر
بفتح حاء و سکون قاف خوار کردن محقرة بفتح میم و سکون حاء بی نقطه و کسر قاف مصدر میمی باب ضرب است یعنی روایت
از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت هر که خوار کند مؤمنی را که مسکین باشد یا غیر مسکین باشد همیشه الله عز و جل خوار کننده آن
کس را غضبناکست تا آنکه توبه کند از خوار کردن آن مؤمن را پنجم اصل سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول ان الله تبارک
و تعالی یقول من اهان لی ولیا فقد ارصد لمحاربتی شرح مضمون این موافق سیوم این باب است اصل
و انا اسرع شیء الی نصرة اولیائی شرح و من شتابنده ترم از هر چیزم بسوی مدد دوستان خود
اشارتست باینکه باز نمیدارد [illegible] در حال آن ظالم هم میرسد بسبب فضل [illegible] و مهیا کردن اسباب عذاب و مانند آنها ششم اصل

والمحقر خوار شمردن ا

قال

قال رسول الله صلی الله علیه و آله قال الله عز و جل قد نابذنی من اذل عبدی المؤمن شرح
المنابذه [illegible] و با بکسر نقطه و ذال بانقطه طرح جنگ با کسی کردن یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله گفت الله عز و جل در حدیث
قدسی تحقیق طرح جنگ کرده با من کسی که خوار کرده بنده مرا که مؤمنست هفتم اصل قال رسول الله صلی الله علیه و آله
قال الله عز و جل من اهان لی ولیا فقد ارصد لمحاربتی شرح این موافق حدیث سیوم این باب است اصل
و ما تقرب الی عبدی بشیء احب الی مما افترضت علیه و انه لیتقرب الی بالنافلة حتی احبه
فاذا احببته کنت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و لسانه الذی ینطق به
و یده التی یبطش بها شرح و طلب نزدیکی نکرد بسوی من بنده من بوسیله که محبوبتر باشد بسوی من از آنچه واجب
لازم کردم برا او و بدرستی که بنده من هرآینه طلب نزدیکی میکند بسوی من بوسیله زیاده بر واجب لازمست تا آنکه دوست
دارم او را پس چون دوست داشتم او را شده‌ام حس گوش او که میشنود بآن و حس چشم او که میبیند بآن و زبان او که میگوید بآن
و دست او که میگیرد چیزها را بآن مراد اینست که این چهار چیز او همه بامر من میشود و [illegible] و نظر میکند و میگوید و میگیرد
مرکار را امری از اصل ان دعانی اجبته و ان سألنی اعطیته و ما ترددت عن شیء انا فاعله کترددی
عن شیء موت المؤمن یکره الموت و اکره مساءته شرح اگر با الله گوید لبیک عبدی
میگویم برای او و اگر طلب حاجتی از من کند میدهم او را و [illegible] از چیزی که من آن را کار کننده‌ام مانند [illegible] من از مرگ
مؤمن بیان این آنکه او نمیخواهد مرگ را و دعای بقای خود میکند و من نمیخواهم آزرده کردن او را مثل این فقرات گذشت
در حدیث ششم باب [illegible] ششم اصل عن ابی جعفر علیه السلام قال لما اسری بالنبی صلی الله علیه و آله
قال یا رب ما حال المؤمن عندک قال یا محمد من اهان لی ولیا فقد بارزنی بالمحاربة
و انا اسرع شیء الی نصرة اولیائی و ما ترددت عن شیء انا فاعله کترددی عن وفاة المؤمن
یکره الموت و اکره مساءته شرح اسری بصیغه ماضی مجهول باب افعالست الاسراء سیر در شب [illegible] برای تعدیه است و ظرف [illegible]
فاعلست و مراد حکایت شب معراجست و باقی ظاهر است از شرح حدیث سیوم اول این باب اصل و ان من عبادی المؤمنین
من لا یصلحه الا الغنی و لو صرفته الی غیر ذلک لهلک و ان من عبادی المؤمنین من لا یصلحه
الا الفقر و لو صرفته الی غیر ذلک لهلک شرح و بدرستی که از جمله بندگان من که مؤمنانند کسی است که اصلاح نمیکند
او را مگر بی نیازی و اگر برگردانیدم او را بسوی ضد آن بی نیازی هرآینه هلاک میشد و بدرستی که از جمله بندگان من که مؤمنانند
کسی است که اصلاح نمیکند او را مگر نیازمندی و اگر برگردانیدم او را بسوی ضد آن نیازمندی هرآینه هلاک میشد اصل و ما
یتقرب الی عبد من عبادی بشیء احب الی مما افترضت علیه و انه لیتقرب الی بالنافلة حتی
احبه فاذا احببته کنت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و لسانه الذی ینطق
به و یده التی یبطش بها ان دعانی اجبته و ان سألنی اعطیته شرح موافق این گذشت در حدیث سابق هم
هشتم این باب نهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من استذل مؤمنا و احتقره لقلة ذات یده و لفقره

نصره الله يوم القيمة على رؤس الخلائق شرح روايت از امام جعفر صادق عليه السلم كفت هر كه طلب خوارى
مؤمنى كند و خوار كند او را براى كمى مال او و براى بى چيزى او مشهور ميكند او را الله تعالى در روز قيامت بر سر خلايق با هيئتى كه علامتى
براى بى مالى او تعيين ميكند و بروشى كه خلايق نظر در ان كنند دهم حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله لما اسرى
ربي بي فاوحى الي من وراء الحجاب ما اوحى وشافهني ان قال لي يا محمد من اذل لي
وليا فقد ارصدني بالمحاربة ومن حاربني حاربته قلت يا رب ومن وليك هذا فقد علمت
ان من حاربك حاربته قال ذلك من اخذت ميثاقه لك ولوصيك شرح مراد حجاب و شنيدن
كه حال وحى باشد مشافهه عبارت است از تكلم بى واسطه فرشته است بخلق آواز چنانچه موسى در طور شنيده و بآن اشارت شده در قول الله تعالى
در سوره البقره منهم من كلم الله و بيان شده در شرح حديث يازدهم باب صد و دوازدهم ان ارصاد قال مصدر باب است و بتقدير
بان قال است فا در فقد علمت بيانيه است يعنى كفت رسول الله صلى الله عليه وآله هر آينه بتحقيق سير فرمود در شب معراج
صاحب كل اختيار من مرا پس وحى كرد بسوى من بى واسطه فرشته آنچه را كه وحى كرد و سخن كفت با من بخلق آواز بى واسطه فرشته
بآنكه كفت مرا اى محمد هر كه خوار كند دوستى از دوستان مرا پس بتحقيق مهيا شده براى من كه با من جنگ كند و هر كه با من جنگ
كند جنگ ميكنم با او كفتم اى صاحب كل اختيار من و كيست اين دوست تو كه كفتى پس بتحقيق دانستم كه هر كه جنگ كند جنگ ميكنى با او و مراد
اينست كه اين جزو كلام را فهميدم و جزو ديگر را نفهميدم كفت آن دوست من كسى است كه فرا كرفتم از روز الست پيمان
او را بولايت براى تو و براى وصى تو و براى ائمه اولاد شما بدوستى بيان اين پيمان كه عهد است الست بربكم شد در
شرح حديث هشتم باب سيم كتاب التوحيد كه باب العرش والكرسى است و كذشت در حديث دوم باب صد و هشتم كتاب الحجة كه
باب فيه نتف وجوامع من الرواية في الولاية است اينكه بعضى در روز ميثاق انكار ولايت كردند يازدهم حل قال رسول الله
صلى الله عليه وآله قال الله عز وجل من استذل عبدي المؤمن فقد بارزني بالمحاربة
وما ترددت في شيء انا فاعله كترددي في عبدي المؤمن اني احب لقاءه فيكره الموت فاصرفه عنه
شرح اين كذشت در شرح حديث سوم دهم اين باب حل وانه ليدعوني في الامر فاستجيب له بما هو خير له شرح
و بدرستى كه بنده مومن من هر آينه كاهى دعا ميكند مرا پس قبول ميكنم براى او كارى كه بهتر است براى او و مراد اينست كه هر كاه
اكر چه قبول نميشود اما در واقع بهترين قبول است باب صد و چهل و ششم باب من طلب عثرات المؤمنين وعوراتهم شرح
عثرات بفتح عين بى نقطه و فتح ثاء سه نقطه و را بى نقطه است عورات بفتح عين بى نقطه و سكون واو و را بى نقطه است يعنى اين باب بيان
كسى است كه جست و جو كرد لغزشها و عيبهاى پوشيده مومنان را و درين باب هفت حديث است اول حل عن ابى جعفر
وابى عبد الله عليهما السلم قالا اقرب ما يكون العبد الى الكفر ان يواخي الرجل على الدين فيحصي
عليه عثراته وزلاته ليعنفه بها يوما ما شرح اقرب مبتدا است ما مصدريه است يكون از افعال ناقصه است الى متعلق باقرب است
يواخى مصدر موضوع در موضع ظرف زمان است مثل آتيك مقدم الحاج و ظرف خبر مبتدا است يعنى روايت از امام محمد باقر و امام جعفر
صادق عليهما السلم كفتند نزديكترين بودن بنده بسوى كفر وقتى است كه دوستى كند مرد با مردى بنا بر دين آن مرد كه موافق دين او است پس

شمرد

برادر هر هم

شمرد و دل خود نبرد در آمدنهاى و لغزشهاى او را تا سرزنش كند او را بآنها در روزى از روزها دوم حل عن ابى جعفر
عليه السلم قال ان اقرب ما يكون العبد الى الكفر ان يواخي الرجل على الدين فيحصي قال
رسول الله يا معشر من اسلم بلسانه ولم يخلص الايمان الى قلبه لا تذموا المسلمين ولا تتبعوا عوراتهم فانه
شرح المعشر بفتح ميم و سكون عين بى نقطه و فتح و كسر شين سه نقطه و را بى نقطه جماعت اضافه معشر من از قبيل اضافه مقيد بجنس است
الخلوص مصدر باب نصر رسيدن لا تتبعوا تشديد با مفتوحه نهى است يعنى كفت رسول الله صلى الله
عليه وآله اى كروه مسلمانى كه مسلمان شده بزبان و نرسيده ايمان بسوى دل و مذمت مكنيد مسلمانان را و تفحص مكنيد كردهاى ايشان را
بدرستى كه شان اينست كه هر كه تفحص كند پنهان كردهاى مسلمانان را تفحص كند الله تعالى پنهان كرده او را يعنى كه برده بردارد از پنهان
كرده او و هر كه تفحص كند الله تعالى پنهان كرده او را رسوا ميكند او را هر چند كه در خانه
خود باشد و بيرون نيايد مراد اينست كه هر چند كه رسوايى او در ميان خانه او ظاهر شود سوم حل عن ابى جعفر عليه السلم
قال ان اقرب ما يكون العبد الى الكفران يواخي الرجل على الدين فيحصي عليه عثراته وزلاته
ليعنفه بها يوما ما شرح الرجل اول از قبيل وضع ظاهر در موضع ضمير است و مضمون اين موافق حديث اول اين باب است چهارم
حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله يا معشر من اسلم بلسانه ولم يسلم بقلبه لا تتبعوا عثرات المسلمين
فانه من تتبع عثرات المسلمين تتبع الله عثرته ومن تتبع الله عثرته يفضحه
شرح مضمون اين ظاهر است از شرح حديث دوم اين باب پنجم حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا تطلبوا
عثرات المؤمنين فانه من تتبع عثرات اخيه تتبع الله عثرته ومن تتبع الله عثرته يفضحه ولو في جوف بيته
شرح مضمون اين ظاهر است از شرح حديث دوم اين باب ششم حل عن ابى جعفر عليه السلم قال اقرب ما يكون العبد
الى الكفر ان يواخي الرجل على الدين فيحصي عليه زلاته ليعيره بها يوما ما شرح
مضمون اين موافق حديث اول اين باب است هفتم حل عن ابى عبد الله عليه السلم قال ابعد ما يكون العبد
من الله ان يكون الرجل يواخي الرجل وهو يحفظ زلاته ليعيره بها يوما ما شرح
مضمون اين موافق سابق است باب صد و چهل و هشتم حل باب التعيير شرح التعيير بعين بى نقطه و يا دو نقطه در پايين و را بى نقطه
مصدر باب تفعيل سرزنش كردن يعنى اين باب مذمت سرزنش مومنست و درين باب چهار حديث است اول حل عن ابى عبد الله
عليه السلم قال من انب مؤمنا انبه الله في الدنيا والآخرة شرح التانيب بهمزه و نون و با
يك نقطه مصدر باب تفعيل سرزنش كردن يعنى روايت از امام جعفر صادق عليه السلم كفت هر كه سرزنش كند مومنى را سرزنش كند او را
الله تعالى در دنيا و آخرت دوم حل قال رسول الله صلى الله عليه وآله من اذاع فاحشة كان كمبتديها
ومن عير مؤمنا بشيء لم يمت حتى يركبه شرح كفت رسول الله صلى الله عليه وآله هر كه شهرت دهد
عملى را كه رسوا است مثل بر هر ظلمى كه مخالف محكمات قرآنست ميشود در كناه مانند كسى كه بدعت كرده آنرا و هر كه سرزنش كرد مومنى را
بچيزى نميرد تا آنكه مرتكب آن چيز شود سيم حل عن ابى عبد الله عليه السلم قال من عير مؤمنا بذنب لم يمت حتى يركبه

من تتبع عورات المؤمن تتبع الله عورته

ليعنفه بها

مضمون این ظاهر است از شرح سابق یازدهم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من لقی اخاه بما یؤنّبه أنّبه الله فی الدنیا والآخرة شرح ما مصدریه است و موصوله میتواند بود و ضمیر اول ضمیر مستتر در یؤنبه راجع بمن است و ضمیر دوم راجع بما است و نسبت تأنیب بکلام مجاز است و مضمون این موافق مضمون حدیث اول این باب است باب صد و چهل و هشتم حل

باب الغیبة والبهت

شرح الغیبة بکسر غین با نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین و باء یک نقطه مصدر باب ضرب [illegible] کردن کسی را در پشت سر البهت بفتح باء یک نقطه و سکون و فتح هاء و تاء دو نقطه در بالا مصدر باب منع نسبت کاری بکسی که نکرده آن را و بضم باء و سکون هاء [illegible] یعنی این باب در مذمت بدگویی کسی و مذمت بهتان بر کسی است و در این باب هفت حدیث است اول

حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال قال رسول الله صلی الله علیه وآله الغیبة اسرع فی دین الرجل المسلم من الاکلة فی جوفه قال و قال رسول الله صلی الله علیه وآله الجلوس فی المسجد انتظار الصلاة عبادة ما لم یحدث قیل یا رسول الله وما یحدث قال الاغتیاب شرح الاکلة بفتح همزه و کسر کاف [illegible] میتواند بود که میان همزه و کاف الف باشد و جمع آکل بر وزن اسم فاعل باشد و الف و لام برای عهد خارجی باشد بمعنی اکلة اللحم که [illegible] اکار [illegible] و مانند آنها است که زود گوشت را بر طرف میکنند انتظار منصوب و مفعول له است بمعنی ادام است لم یحدث بصیغه [illegible] مجهول باب افعال [illegible] ضمیر مستتر راجع مصدر است بنابر آنکه مفعول مطلق نایب فاعل تواند شد یا بصیغه معلوم است و ضمیر مستتر راجع بجالس است که جلوس دلالت بر آن میکند و بنابر اول ما یحدث بصیغه مجهول است والاغتیاب مرفوع است و بنابر دوم ما یحدث بصیغه معلوم است والاغتیاب منصوب است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفت رسول الله صلی الله علیه وآله غیبت مردم [illegible] است بتأثیر در افنای دین مرد مسلمان از خوره در درون او و امام گفت که و گفت رسول الله صلی الله علیه وآله نشستن در مسجد برای انتظار نماز عبادت است چندانکه نشود احداث حالی گفته شد ای رسول الله و چه چیز احداث کرده میشود در مسجد گفت غیبت مردم دوم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من قال فی مؤمن ما رأته عیناه وسمعته اذناه فهو من الذین قال الله عز وجل ان الذین یحبون ان تشیع الفاحشة فی الذین آمنوا لهم عذاب الیم شرح ما رأته عبارت از کاری است که منافات با ایمان ندارد و مثل ایم که مذکور شد در حدیث [illegible] باب [illegible] و مانند آن یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر کس که و اگفت در حق مؤمنی گناهی را که دیده آن را دو چشم او و شنیده آن را دو گوش او پس آن کس از جمله جماعتی است که گفته الله عز وجل در مذمت ایشان در سوره نور هر آینه جمعی که دوست میدارند که مشهور شود در میان جمعی که مؤمن شده اند ایشان راست عذابی دردناک سیوم حل عن داود بن سرحان قال سألت ابا عبد الله علیه السلام عن الغیبة قال هو ان تقول لاخیک فی دینه ما لم یفعل و تبث علیه امراً قد ستره الله علیه لم یقم علیه فیه حدّ شرح فی برای تعلیل است ضمیر دینه راجع باخیک است تبث بباء یک نقطه و ثاء سه نقطه بصیغه مضارع مخاطب باب نصر و ضرب یا افعال لم یقم بصیغه مضارع معتل العین مجهول باب افعال یا معلوم باب نصر است و بنابر اول فاعل محذوف [illegible] شریعت یا الله تعالی است بامعنی که در آن برای وحدی [illegible] ضمیر علیه راجع باخیک است و ضمیر فیه راجع بامر است یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام از غیبی که حرام است آن که است گفت آن است که گویی برای برادر مؤمن خود [illegible] عقده [illegible]

عن داود بن سرحان قال م

روایت از داود بن سرحان [illegible] بی نقطه و حاء بی نقطه گفت م

[illegible] ضبط دال بی نقطه سکون یاء دو نقطه در پایین [illegible] ضمیر راجع با خیک است [illegible] مانند آنکه [illegible]

بلغ

[illegible] جز آنکه گذکر او و آنکه مشهور نکرده گمی بر او گناهی را که بخشش پوشیده آن گناه را الله تعالی بر او بعقاب قدر خود بیان این آنکه راست کرده شده و بیان برادر در آن گناه و حد مراد گناهی است که منافات با ایمان نداشته باشد مثل ایم که بیان شد در حدیث هفتم باب صد و دوازدهم و ایضا مشهور نشده باشد یا قامت حد چهارم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال سئل النبی صلی الله علیه وآله ما کفارة الاغتیاب قال تستغفر الله لمن اغتبته کلما ذکرته شرح پرسیده شد نبی صلی الله علیه وآله که چیست کفاره غیبت مؤمن بعد از توبه از غیبت گفت آنکه طلب آمرزش کنی از الله تعالی برای آن کس که غیبت او کردی هر گاه که بیاد خود آوری آن غیبت را پنجم حل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من بهت مؤمناً او مؤمنة بما لیس فیه بعثه الله فی طینة خبال حتی یخرج مما قال قلت وما طینة خبال قال صدید یخرج من فروج المومسات شرح الطینة بکسر طاء بی نقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و نون سرشت آدمی که او از آن مخلوق شده الخبال بفتح خاء با نقطه و باء یک نقطه والف فساد و مراد اینجا زنا است و اضافه طینه بخبال باعتبار آنست که علم الله تعالی بخبال کسی باعث آن طینت برای او شده والصدید بفتح صاد بی نقطه و کسر دال بی نقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و دال بی نقطه چرکی که روان میشود از دمل و مانند آن و اطلاق طینه بر صدید باعتبار آنست که جزء بدن آدمی بوده که آدمی از آن [illegible] شده المومسات بضم میم و سکون واو و کسر میم و سین بی نقطه زنان زنا کننده و تخصیص ذکر زنان باعتبار آنست که ایشان اهل‌اند در زنا یا گناه ایشان بیشتر است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که بهتان کند مؤمنی را یا مؤمنه را بچیزی که در او نیست بر می‌انگیزد او را الله تعالی روز قیامت در سرشت زنا تا آنکه بیرون آید از عهده آنچه گفته گفتم چیست سرشت زنا گفت چرکیست که بیرون می‌آید از جاهای زنان زناکار و مخفی نماند که سؤال سایل مبنی بر ندانستن معنی لغوی طینت خبال نیست بلکه مبنی بر تعجب از آنست که کسی در سرشت دیگری چون محشور میشود ششم حل قال ابو الحسن علیه السلام من ذکر رجلاً من خلفه بما هو فیه مما عرفه الناس لم یغتبه ومن ذکره من خلفه بما هو فیه مما لا یعرفه الناس اغتابه ومن ذکره بما لیس فیه فقد بهته شرح گفت امام موسی کاظم علیه السلام هر که یاد کرد مردی را از مؤمنان غایبانه او به بدی که آن بدی هست از جمله چیزهایی که مشهور شده میان مردم غیبت حرام نکرده او را و هر که یاد کرد او را به بدی که آن بدی در او هست از جمله چیزهایی که مشهور نشده میان مردم غیبت حرام کرده او را و هر که یاد کند او را به بدی که نیست در او پس تحقیق افترا کرده و در حق او و مراد آنست که غیبت حرام کرده [illegible] هفتم حل سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول الغیبة ان تقول فی اخیک ما ستره الله علیه واما الامر الظاهر فیه مثل الحدة والعجلة فلا والبهتان ان تقول فیه ما لیس فیه شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت غیبت حرام آنست که گویی در حق برادر مؤمن خود بدی که پوشانیده آن را الله تعالی بر او و اما کار بدی که ظاهر باشد در او مانند تندخویی و شتاب زدگی پس غیبت حرام نیست و بهتان آنست که گویی در او بدی که نیست در او و در این صورت غیبت حرام هست بنابر آنچه بیان شد در شرح حدیث سابق باب صد و چهل و نهم حل باب الروایة علی المؤمن شرح این باب در مذمت نقل سخن مؤمن است در جایی دیگر بقصد اضرار بر آن مؤمن و در این باب سه حدیث است اول حل قال لی

عن المفضل بن عمر قال م

عن عبد الرحمن بن سیابة قال م

روایت از عبد الرحمن بن سیابه [illegible] و تخفیف یاء دو نقطه در پایین و باء یک نقطه گفت م

غایبانه او و م

تخفیف م

أبو عبد الله عليه السلام من روى على مؤمن رواية يريد بها شينه وهدم مروته ليسقط من أعين الناس أخرجه الله من ولايته إلى ولاية الشيطان فلا يقبله الشيطان

شرح گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلام هر که قصد نقل کند بقصد ضرر بر مؤمنی نقلی که میخواهد با آن نقل زشتی آن مؤمن را و بر هم زدن مروت او را تا افتد از نظر مردم بیرون میبرد او را الله تعالی از دوستی خود بسوی دوستی شیطان پس قبول نمیکند او را شیطان مراد این است که کار او بی اعتبار است در نظر خلایق بکار شیطان نمی آید و شیطان نیز خوشحال نمیشود و به دوستی او زیرا که شیطان کسی را میخواهد که فسق او در صورت عبادت باشد و مردم او را بازی خورند مثل اهل بدعت تا او را وسیله ضلالت مردم کند

دوم حدیث عن عبد الله بن سنان قال قلت له عورة المؤمن على المؤمن حرام قال نعم قلت تعني سفليه قال ليس حيث تذهب إنما هو إذاعة سره

شرح این حدیث مضمر است و ضمیر له راجع بامام جعفر صادق علیه السلام العورة بفتح عین بی نقطه و سکون واو و راء بی نقطه آنچه باید که پوشیده باشد و واحد عورتین آدمی سفلیه بضم و کسر سین بی نقطه و سکون فاء و فتح لام و یاء دو نقطه در پایین بصیغه تثنیه است بمعنی دو پایین که عورتین است یا بکسر سین و تاء دو نقطه در پایین بمعنی پایین و حاصل هر دو یکیست یعنی روایت است از عبد الله بن سنان که گفتم امام علیه السلام را آیا پوشیدنی مؤمن بر مؤمن حرام است گفت آری گفتم میخواهی دو پایین او را گفت مراد من نیست آنجا که خیال میکنی جز این نیست که آنچه مراد است فاش کردن راز مؤمن است

سیوم حدیث عن أبي عبد الله عليه السلام فيما جاء في الحديث عورة المؤمن على المؤمن حرام قال ما هو أن ينكشف فترى منه شيئا إنما هو أن تروي عليه أو تعيبه

شرح ما نافیه است ضمیر هو راجع بکلام است ینکشف بصیغه مضارع غایب است و ضمیر مستتر راجع بمؤمن است شیئا عبارت از پایین است ضمیر انما هو راجع بحرام است تعیبه بعین بی نقطه یا بغین نقطه دار بصیغه مضارع مخاطب معتل العین یا غیبت یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام در آنچه آمده در حدیث اهل البیت علیهم السلام که عورت مؤمن بر مؤمن حرام است امام گفت نیست آن حرام اینکه برهنه شود مؤمن پس ببینی از او چیزی را که نباید دید جز این نیست که آن حرام که در این حدیث مذکور است اینست که نقل کنی چیزی را بقصد ضرر او یا غیبت کنی او را یا عیب کنی در حق او

باب صد و پنجاهم در باب الشماتة

شرح الشماتة بفتح شین با نقطه مصدر باب علم خوشحالی بمصیبتی که بر سر کسی دشمن آمده باشد یعنی این باب در مذمت شماتت است در این باب یک حدیث است

حدیث عن أبي عبد الله عليه السلام أنه قال لا تبدي الشماتة لأخيك فيرحمه الله ويصيرها بك وقال من شمت بمصيبة نزلت بأخيه لم يخرج من الدنيا حتى يفتتن

شرح لا تبدی بباء یک نقطه و دال بی نقطه بصیغه نهی معتل اللام باب افعال است و در بعض نسخ بعد از دال صورت یاء است که بالتقاء ساکنین می افتد و بنابر آن بصیغه نفی است و خبر بمعنی نهی است ضمیر منصوب در یصیرها راجع بشماتت است بمعنی متعلق بمصیبت یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت اظهار مکن خوشحالی بمصیبت را برای برادر مؤمن خود که باعث آن میشود که رحم کند الله تعالی او را و گرداند آن متعلق شماتت را بتو یا بمعنی که دیگران بسبب آن بتو شماتت خواهند کرد و امام گفت هر که خوشحال شد بمصیبتی که فرود آمد برادر مؤمن او بیرون نرفت از دنیا تا آنکه گرفتار مصیبت

شود

شود باب صد و پنجاه و یکم در باب السباب

شرح سباب بکسر سین بی نقطه و تخفیف باء یک نقطه مصدر باب مفاعله است یعنی این باب در مذمت دشنام دادن است در این باب نه حدیث است

اول حدیث قال رسول الله صلى الله عليه وآله سباب المؤمن كالمشرف على الهلكة

شرح سباب بکسر سین و تخفیف باء است و مشرف بضم میم و کسر راء بی نقطه مصدر میمی باب افعال است یا سباب بفتح سین و تشدید باء است و مشرف بکسر راء بصیغه اسم فاعل باب افعال است الهلكة بفتح هاء و فتح لام و خاء اسم یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله دشنام دادن مؤمن مثل مشرف شدن بر جای هلاکت است

دوم حدیث قال رسول الله صلى الله عليه وآله سباب المؤمن فسوق وقتاله كفر وأكل لحمه معصية وحرمة ماله كحرمة دمه

شرح الفسوق بضم فاء و ضم سین بی نقطه و سکون واو سرکشی از فرمان الهی اکل لحمه عبارت از غیبت اوست چنانچه در سوره حجرات است که ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتا یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله دشنام مؤمن سرکشی است یعنی که معصیت بزرگ است و محاربه با او کفر است یعنی که بالاتر از فسق است و خوردن گوشت او فرمانی الله تعالی است یعنی که کبیره است اگرچه در مرتبه فسق نیست و غصب مال او بر مردم حرام است مانند خون او

سیوم حدیث إن رجلا من بني تميم أتى النبي صلى الله عليه وآله فقال أوصني فكان فيما أوصاه أن قال لا تسبوا الناس فتكتسبوا العداوة منهم

شرح بدرستی که مردی از قبیله بنی تمیم آمد نزد نبی صلی الله علیه و آله پس گفت سفارش کن مرا پس بود از جمله آنچه سفارش کرد او را اینکه گفت دشنام مدهید مردم را که باعث این میشود که برای خود حاصل کنید دشمنی را از جانب ایشان

چهارم حدیث عن أبي الحسن موسى عليه السلام في رجلين يتسابان قال البادي منهما أظلم ووزره ووزر صاحبه عليه ما لم يعتذر إلى المظلوم

شرح مانند این حدیث گذشت در حدیث سیوم باب صد و چهلم و در آنجا چنین بود ما لم یتعد المظلوم یعنی روایت است از امام موسی کاظم علیه السلام در دو مرد که دشنام یکدیگر میدهند امام گفت ابتدا کننده از جمله آن دو کس ظالم تر است یعنی که از دیگری صورت ظلم صادر شده و اگرچه ظلم حقیقی نیست بقرینه اینکه گناه او و گناه یار او بر گردن اوست مادامی که عذرخواهی نکند بسوی آنکه مظلوم است

پنجم حدیث عن أبي جعفر عليه السلام قال ما شهد رجل على رجل بكفر قط إلا باء به أحدهما إن كان شهد على كافر صدق وإن كان مؤمنا رجع الكفر عليه فإياكم والطعن على المؤمنين

شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام که گفت گواهی نداد مردی بر مردی بکفر هرگز مگر آنکه بازگشت کرد با آن کفر یکی از آن دو کس یعنی که البته یکی کافر میشود بیان این آنکه اگر گواهی بر کافری راست گفته و اگر آن مرد مؤمن بوده او دروغ گفته بر دیگری و کفر بخودش پس دور دارید از خود زنهار و طعنه کفر زدن بر مؤمنان

ششم حدیث عن أحدهما عليهما السلام قال سمعته يقول إن اللعنة إذا خرجت من في صاحبها ترددت فإن وجدت مساغا وإلا رجعت على صاحبها

شرح روایت است از امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت بدرستی که لعنت بر کسی چون بیرون آمد از دهن صاحبش مضطرب و حیران [illegible] میان آن دو کس پس اگر یافت راهی که با آن راه روان شود و اگر نیافت برمیگردد بر آنکه لعنت کرده مراد این است که اگر آن مرد

میدهد

عن ابی حمزة الثمالی قال

که لعنت بر او شده هستی آنست هر دو و سوی والا بر میگردد و آنکه گفته ملعون میشود هفتم حدیث سمعت ابا جعفر علیه السلام یقول
ان اللعنة اذا خرجت من صاحبها ترددت بینهما فان وجدت مساغا والا رجعت علی صاحبها
شرح مضمون این موافق باقیست هشتم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول اذا قال الرجل لاخیه المؤمن اف
خرج من ولایته واذا قال انت عدوی کفر احدهما ولا یقبل الله من مؤمن عملا وهو
مضمر علی اخیه المؤمن سوءا شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت چون گوید مرد برای برادر
مؤمن خود اف بیرون رود از محل دوستی او و چون گوید تو دشمن منی کافر میشود یکی از آن دو کس یعنی که اگر در واقع گفته خود دشمن
کافر است والا گوینده و قبول نمیکند الله تعالی از مؤمنی عملی را در حالی که او در خاطر داشته باشد قصد ضرر برادر مؤمن خود بدی را
نهم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام قال ما من انسان یطعن فی عین مؤمن الا مات بشر میتة وکان
قمنا ان لا یرجع الی خیر شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت نیست هیچ انسانی که طعنه زند در
چشم مؤمنی یعنی که دشنام دهد او را حاضرا مگر آنکه مرد بدترین نوع مردن و شد سزاوار آنکه توفیق نیابد که برگردد بسوی نیکی
عملا باب صد و پنجاه و دوم حدیث باب التهمة وسوء الظن شرح التهمة بضم تاء منقلب از واو و فتح ها مصدر مجهول اتهام واوی باب
ضرب خیال بد در حق کسی بخیالی که مظنون نباشد بلکه مرجوح یا مساوی باشد الظن اعتقاد راجح از روی قرینه و خیال راجح خواه
و هوس باشد که آنرا اعتقاد مینامند و خواه نه و مراد اینجا معنی دوم است یعنی این باب در مذمت خیال بد غیر راجح و خیال
بد راجح در حق مؤمن در این باب دو حدیث است اول حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال اذا اتهم المؤمن اخاه
انماث الایمان من قلبه کما ینماث الملح فی الماء شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلام گفت چون تهمت دارد مؤمن
برادر مؤمن خود را گداخته و برطرف میشود ایمان از دل او چنانچه گداخته میشود نمک در آب دوم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام
یقول من اتهم اخاه فی دینه فلا حرمة بینهما ومن عامل اخاه بمثل ما یعامل به الناس
فهو بریء مما ینتحل شرح الحرمة بضم حاء بی نقطه و سکون و ضم و فتح راء بی نقطه پیمان دوستی میان دو کس
یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت هر که تهمت دارد در برادر خود را که برادری او بسبب این دوست پس پیمان
دوستی نماند میان آن دو کس و هر که معامله کند با برادر مؤمن خود مثل آنچه معامله میکند با مردمانی که نمیشناسد آنرا یعنی
که اگر چیزی با او فروشد به دیگر و مسامحه نکرد در فروختن بدیگران میکرد پس او بری است از دینی که آن دین را نسبت
میدهد سیوم حدیث قال امیر المؤمنین علیه السلام فی کلام له ضع امر اخیک علی احسنه حتی یاتیک
ما یغلبک منه ولا تظنن بکلمة خرجت من اخیک سوءا وانت تجد لها فی الخیر محملا شرح
یغلبک بغین با نقطه بصیغه مضارع معلوم غایب از باب نصر است ومنه متعلق است بیغلبک و حاصل بر او گذشت یعنی گفت
امیر المؤمنین علیه السلام در اثنای سخنی که او را بود که قرار ده کار برادر مؤمن خود را بر بهترین آن یعنی که بهترین محملهای
آن قرار بده تا وقتی که آید نزد تو از جانب صاحب او چیزی که غالب گرداند ترا یعنی که احتمال خوب در آن برود و
گمان مکن البته بسخنی که بیرون آمد از برادر مؤمن تو بدی را در حالی که یابی برای آن سخن در خوبی محملی را باب صد و پنجاه و

فی
عن ابی حمزة قال
روایت از ابو حمزه گفت
... بصیغه مضارع غایب معلوم باب ... بکسر میم است و قمنا بفتح قاف و کسر میم ... ان بفتح همزه و سکون نون بتقدیر ... ان لا ... یعنی
عن حسین بن عمر بن یزید عن ابیه قال
روایت از حسین بن عمر بن یزید از پدرش گفت
یقلبک سوءا
در بعض نسخ یقلبک از باب ضرب ... یقلبک ... متعلق است

سیما

سیوم حدیث باب من لم یناصح اخاه المؤمن شرح این باب در مذمت کسی است که اخلاص نورزد با برادر که مؤمن است در این باب
شش حدیث است اول حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله من سعی فی حاجة لاخیه فلم
ینصحه فقد خان الله ورسوله شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله هر که سعی کرد در حاجتی برای برادر مؤمن خود
پس خالص نشد برای او پس بتحقیق خیانت کرده الله تعالی و رسول او را دوم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول
ایما مؤمن مشی فی حاجة اخیه فلم یناصحه فقد خان الله ورسوله شرح
مضمون این موافق حدیث سابق است سیوم حدیث اخبرنا ابو بصیر قال سمعت ابا عبد الله یقول
ایما رجل من اصحابنا استعان به رجل من اخوانه فی حاجة فلم یبالغ فیها بکل جهد فقد
خان الله ورسوله والمؤمنین قال ابو بصیر قلت لابی عبد الله علیه السلام ما تعنی بقولک والمؤمنین قال
من لدن امیر المؤمنین الی آخرهم شرح الجهد بفتح جیم و سکون ها مصدر باب منع جهد در کاری و بضم و فتح جیم طاقت
گذشت در کتاب الحجة در حدیث دهم مولد ابی محمد الحسن بن علی علیهما السلام در تفسیر مؤمنین که هم الائمة الذین یؤمنون علی الله
فیجیز امانهم و مراد اینست که امین میکند مردم را از غضب و حکم خود الله تعالی آن دعوی را امضا میکند و این مخصوص ائمه اهل البیت
یعنی خبر داد ما را ابو بصیر گفت شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام که میگفت هر مردی از شیعه ما که مدد جست با و مردی از
برادران مؤمن او در حاجتی پس مبالغه نکرد در آن حاجت بجمیع طاقت خود پس بتحقیق خیانت کرده الله تعالی را و رسول را و مؤمنان را
گفت ابو بصیر گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را چه میخواهی بقول تو که مؤمنان را گفت میخواهم ائمه اهل البیت را از امیر المؤمنین تا
آخر ایشان چهارم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول من مشی فی حاجة اخیه ثم لم یناصحه فیها
کان کمن خان الله ورسوله وکان الله خصمه شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت هر که روانه شد
در حاجت برادر مؤمن خود و بعد از آن اخلاص نورزید با او در آن حاجت شد مانند کسی که خیانت کرده الله تعالی و رسول او را
و شد الله تعالی دشمن او پنجم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلام قال من استشار اخاه فلم یمحضه محض
الرای سلبه الله عز وجل رایه شرح استشار بشین با نقطه و الف و راء بی نقطه بصیغه ماضی معلوم باب استفعال الاستشارة
با یکدیگر اندیشیدن کسی در باب کاری با ظاهر اینکه صلاح او در آنست و در ... لم یمحضه بصیغه
مضارع باب افعال ... الامحاض و اون خالص کسی یا لیس ... محض ... بتجدید است یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام
گفت هر که مشورت کرد برادر مؤمن خود را پس ... او را خالص ... یعنی که غش کرد با او در آن قضیه برطرف
میکند ... الله عز وجل رای او را یعنی که خلل در فکر او بهم میرسد چنانچه فرق نمیکند میان موافق مصلحت و مخالف مصلحت
ششم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول ایما مؤمن مشی مع اخیه المؤمن فی حاجة فلم یناصحه
فقد خان الله ورسوله شرح مضمون این موافق حدیث چهارم این باب است باب صد و پنجاه و
چهارم حدیث باب خلف الوعد شرح خلف بضم خاء با نقطه و سکون لام اسم اخلاف است که مصدر باب افعال است یعنی ترک وفا
بوعده ... یعنی این باب در مذمت ... بوعده است در این باب دو حدیث است اول حدیث

عن سماعة قال
عن ابی جمیلة قال
روایت از ابو جمیله گفت
طلب اهتمام ... ضمیر راجع با خاه است ... راجع ... باعتبار آنکه ... مشتمل است ... مستعمل میشود در ... خالص
عن سماعة قال
چهارم

که لوث برادشده مستحق آنست میرود و سوی والا برمیگردد و انکه گفته ملعون میشود هفتم حدیث سَمِعْتُ اَبَا جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ
اِنَّ اللَّعْنَةَ اِذَا خَرَجَتْ مِنْ صَاحِبِهَا تَرَدَّدَتْ بَیْنَهُمَا فَاِنْ وَجَدَتْ مَسَاغاً وَاِلَّا رَجَعَتْ عَلَی صَاحِبِهَا
شرح مضمون این موافق سابقست هشتم حدیث سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ اِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِاَخِیهِ الْمُؤْمِنِ اُفٍّ
خَرَجَ مِنْ وَلَایَتِهِ وَ اِذَا قَالَ اَنْتَ عَدُوِّی کَفَرَ اَحَدُهُمَا وَ لَا یَقْبَلُ اللّٰهُ مِنْ مُؤْمِنٍ عَمَلاً وَ هُوَ
مُضْمِرٌ عَلَی اَخِیهِ الْمُؤْمِنِ سُوءاً شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت چون گوید مرد برای برادر
مومن خود اف بیرون رود از محو دوستی او و چون گوید تو دشمن منی کافر میشود یکی از آن دو کس یا بمعنی که اگر دروغ گفته خود کس
کافرست والا آن کس و قبول نمیکند الله تعالی از مؤمنی عملی را بر حالی که او در خاطر داشته باشد بقصد ضرر برادر مؤمن خود بدی را
نهم حدیث عَنْ اَبِی جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ مَا مِنْ اِنْسَانٍ یَطْعَنُ فِی عَیْنِ مُؤْمِنٍ اِلَّا مَاتَ بِشَرِّ مِیتَةٍ وَ کَانَ
قَمِناً اَنْ لَا یَرْجِعَ اِلَی خَیْرٍ شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلم گفت نیست هیچ انسانی که طعنه زند در
چشم مومنی یا بمعنی که دشنام دهد او را حاضرانه مگر آنکه مرد ببدترین نوع مردنی و شد سزاوار آنکه توفیق نیابد که برگردد سوی نیکی
[illegible] باب التهمة وسوء الظن شرح التهمة بضم تا [illegible]
ضرب خیال در حق کسی بخیالی که مظنون نباشد بلکه مرجوح یا مساوی باشد الظن [illegible]
و هوس باشد که آنرا اعتقاد مبدا نیز مینامند و خواه نه و مراد اینجا معنی دوست [illegible]
در محبت در حق مومن در این باب حدیث اول حدیث عَنْ اَبِی عَبْدِ اللّٰهِ
اِنْمَاثَ الْاِیمَانُ مِنْ قَلْبِهِ کَمَا یَنْمَاثُ الْمِلْحُ فِی الْمَاءِ شرح روایتست از امام [illegible]
برادر مومن خود را که ابخته و برطرف میشود ایمان از دل او چنانچه گداخته میشود نمک
یَقُولُ مَنِ اتَّهَمَ اَخَاهُ فِی دِینِهِ فَلَا حُرْمَةَ [illegible]
فَهُوَ [illegible]
[illegible]
یعلبک بغیر [illegible] سوم حدیث باب سیر [illegible] و منه متعلقست
امیر المومنین علیه السلم در اثنای سخنی که او را بود که قرار ده کار برادر مومن خود را
آن قرار دهد تا وقتی که آید نزد تو از جانب صاحب او چیزی که غالب گرداند ترا یا بمعنی گرداند
گمان بکن البته یعنی که بیرون آید از برادر مومن تو بدی را بر حالی که یابی برای آن

نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَی اَعْیُنِهِمْ
فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنَّی
یُبْصِرُونَ وَلَوْ نَشَاءُ

سوم حدیث باب من لم یناصح اخاه المؤمن شرح این باب مذمت کسی است که اخلاص نورزید با برادر او که مومنست و در این باب
شش حدیثست اول حدیث قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ مَنْ سَعَی فِی حَاجَةٍ لِاَخِیهِ فَلَمْ
یَنْصَحْهُ فَقَدْ خَانَ اللّٰهَ وَ رَسُولَهُ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که سعی کرد در حاجتی برای برادر مومن خود
پس خالص نشد برای وی پس بتحقیق خیانت کرده الله تعالی و رسول ورا دوم حدیث سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ
اَیُّمَا مُؤْمِنٍ مَشَی فِی حَاجَةِ اَخِیهِ فَلَمْ یُنَاصِحْهُ فَقَدْ خَانَ اللّٰهَ وَ رَسُولَهُ شرح
مضمون این موافق حدیث سابقست سوم حدیث اَخْبَرَنَا اَبُو بَصِیرٍ قَالَ سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ یَقُولُ
اَیُّمَا رَجُلٍ مِنْ اَصْحَابِنَا اسْتَعَانَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ اِخْوَانِهِ فِی حَاجَةٍ فَلَمْ یُبَالِغْ فِیهَا بِکُلِّ جُهْدِهِ فَقَدْ
خَانَ اللّٰهَ وَ رَسُولَهُ وَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ اَبُو بَصِیرٍ قُلْتُ لِاَبِی عَبْدِ اللّٰهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ مَا تَعْنِی بِقَوْلِکَ وَ الْمُؤْمِنِینَ قَالَ
مِنْ لَدُنْ اَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ اِلَی آخِرِهِمْ شرح الجهد بفتح جیم و سکون ها مصدر باب منع جد در کاری و بضم و فتح جیم طاقت
که گذشت در کتاب الحجه در حدیث دوم مولد ابی محمد الحسن بن علی علیهما السلم در تفسیر مؤمنین که هم الائمه الذین یؤمنون علی الله
فیجیز امانهم و مراد اینست که این میکند مردم را از غلط در حکم خود الله تعالی آن دعوی را مهمل میکند و این مخصوص ائمه اهل البیت
یعنی خبر داد ما را ابو بصیر گفت شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم که میگفت هر مردی از شیعه ما که مدد جست با و مردی از
برادران مومن او در حاجتی پس مبالغه نکرد در آن حاجت بجمیع طاقت خود پس بتحقیق خیانت کرده الله تعالی را و رسول ورا و مومنان را
گفت ابو بصیر گفتم امام جعفر صادق علیه السلم را چه میخواهی بقول تو که مومنان را گفت میخواهم ائمه اهل البیت را از امیر المومنین تا
آخر ایشان چهارم حدیث سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ مَنْ مَشَی فِی حَاجَةِ اَخِیهِ ثُمَّ لَمْ یُنَاصِحْهُ فِیهَا
کَانَ کَمَنْ خَانَ اللّٰهَ وَ رَسُولَهُ وَ کَانَ اللّٰهُ خَصْمَهُ شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت هر که روانه شد
در حاجت برادر مومن خود بعد از آن خالص نورزید با او در آن حاجت شد مانند کسی که خیانت کرده الله تعالی و رسول او را
و شد الله تعالی دشمن او پنجم حدیث عَنْ اَبِی عَبْدِ اللّٰهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنِ اسْتَشَارَ اَخَاهُ فَلَمْ یَمْحَضْهُ مَحْضَ
الرَّاْیِ سَلَبَهُ اللّٰهُ عَزَّ وَ جَلَّ رَاْیَهُ شرح استشار بسین بی نقط و الف و را بی نقط بصیغه ماضی معلوم باب استفعال الاستشاره
مضارع باب فعل المحض لا محاض و آن خالص کسی را آلیش گرد محض یعنی برگزیدست یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلم
گفت هر که مشورت کرد برادر مومن خود را بعد از آن خالص نگردانید یعنی که غش کرد با او در آن قضیه برطرف
میکند الله عز و جل رای او را یعنی که خلل در فکر او بهم میرسد چنانچه فرق نمیکند میان موافق مصلحت و مخالف مصلحت
ششم حدیث سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ یَقُولُ اَیُّمَا مُؤْمِنٍ مَشَی مَعَ اَخِیهِ الْمُؤْمِنِ فِی حَاجَةٍ فَلَمْ یُنَاصِحْهُ
فَقَدْ خَانَ اللّٰهَ وَ رَسُولَهُ شرح مضمون این موافق حدیث چهارم این بابست باب صد و پنجاه و
[illegible] باب خلف الوعد شرح خلف بضم خا بی نقط و سکون لام اسم اخلافست که مصدر باب افعالست بمعنی ترک وفا
بوعده پس ذکر وعده مبنی بر تجریدست یعنی این باب مذمت عدم وفا بوعده است در این باب دو حدیث اول حدیث

عن هشام بن سالم قال

سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول عدة المؤمن اخاه نذر لا کفارة له فمن اخلف فبخلف الله
بدأ ولمقته تعرض وذلك قوله تعالى یا ایها الذین آمنوا لم تقولون ما لا تفعلون کبر مقتا عند الله
ان تقولوا ما لا تفعلون شرح النذر بفتح نون و سکون ذال با نقطه و را بی نقطه مصدر باب نصر و ضرب و جبا خبر جری
بر خود نفی کفاره اشارت بسیاری گناه و مخالفت است مثل قسم بر ماضی از روی دروغ که آن را یمین غموس مینامند معنی و
بر بنده و رکنا و نهی از قول که عمل آن نشود راجع میشود در حرف نهی از تقدیم عمل بر قول چه جای عقب برای آن قول اثبات میشود

روایت از هشام بن سالم گفت

که وقت عمل و اگر مراد نهی از قول الی قصد عمل میشود میگفت لم تقولون ما لا تقصدون ان تفعلوا یعنی شنیدم از امام جعفر صادق
علیه السلام میگفت وعده مؤمن برادر مؤمن خود را نذریست که کفاره نیست آن را پس هر که وفا نکند پس بخلاف با الله تعالی ابتدا
کرده و برای غضب الله تعالی مهیا شده و آنچه مذکور شد مضمون قول الله تعالی است در سوره صف ای جمعی که مؤمن شدند چرا
میگویید آنچه را که نمیکنید بزرگست باعتبار غضب نزد الله تعالی اینکه گویید آنچه را که نمیکنید دوم اصل قال رسول الله صلی الله
علیه و آله من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلیف اذا وعد شرح اذا خالی از فعل مضارع برای
افاده استمرار در ما نفی است و اشارتست بانکه خلف وعده ایمان چندین ساله را باطل میکند خصوصا خلف وعده قول
و صایت وصی علیه السلام یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که ایمان میداشته باشد بالله تعالی و بروز قیامت پس باید که
وفا کند چون وعده کند باب صد و پنجاه و پنجم اصل باب من حجب اخاه المؤمن شرح این باب مذمت کسی است که رو ننموده
برادر مؤمن خود را بعد از آمدن آن مؤمن بدر خانه آن کس بقصد زیارت و مانند آن و در این باب چهار حدیث است اول اصل
قال ابو عبد الله علیه السلام ایما مؤمن کان بینه و بین مؤمن حجاب ضرب الله عز و جل بینه
و بین الجنة سبعین الف سور ما بین السور الی السور مسیرة الف عام شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام
هر مؤمنی که باشد میان او و میان مؤمنی دیگر مانعی از اذن دخول آن مؤمن در منزل او قرار میدهد الله عز و جل میان او
و میان بهشت هفتاد هزار حصار که میان هر حصار تا حصاری مسافت هزار ساله است دوم اصل عن محمد بن سنان قال
کنت عند الرضا صلوات الله علیه فقال لی یا محمد انه کان فی زمن بنی اسرائیل اربعة نفر من
المؤمنین فاتی واحد منهم الثلاثة و هم مجتمعون فی منزل احدهم فی مناظرة بینهم فقرع الباب
فخرج الیه الغلام فقال این مولاك فقال لیس هو فی البیت فرجع الرجل و دخل الغلام
الی مولاه فقال له من کان الذی قرع الباب قال کان فلان فقلت له لست فی المنزل فسکت
و لم یکترث و لم یلم غلامه و لا اغتم احد منهم لرجوعه عن الباب و اقبلوا فی حدیثهم
شرح فلان بفتح فا و نون خبر کان است و عبارتست از اسم غیر منصرف مثل احمد و مثل آن بوده که فلان مرفوع باشد و کان تامه باشد
یعنی روایت از محمد بن سنان گفت بودم نزد امام رضا صلوات الله علیه پس گفت مرا ای محمد بدرستی که شان این است که
بود در زمان فرزندان یعقوب که بر دین مینای سابق بودند چهار کس از مؤمنان پس آمد یکی از ایشان نزد آن سه کس دیگر
بر جائی که آن سه کس مجتمع بودند در خانه یکی از ایشان برای صحبت مینی که میان ایشان بود پس کوفت در خانه را پس برون

آمد

آمد سوی او غلام پس گفت کجاست صاحب تو پس گفت نیست او در خانه پس برگشت آمده و داخل شد غلام سوی صاحب خود
پس گفت که بود که زد در را گفت بود فلان کس پس گفتم او را که تو نیستی در خانه پس ساکت شد و پروا نکرد از برگشتن او و ملامت
نکرد غلام را که چرا دروغ گفتی و او را برگردانیدی و غمناک نشد هیچکدام از ایشان برای برگشتن او از در خانه و شروع کردند
در گفتگوی که داشتند اصل فلما کان من الغد بکر الیهم الرجل فاصابهم و قد خرجوا یریدون ضیعة
لبعضهم فسلم علیهم و قال انا معکم فقالوا نعم و لم یعتذروا الیه و کان الرجل محتاجا ضعیف الحال
فلما کانوا فی بعض الطریق اذا غمامة قد اظلتهم فظنوا انه مطر فبادروا فلما استوت الغمامة علی رؤوسهم
اذا مناد ینادی من جوف الغمامة ایتها النار خذیهم و انا جبرئیل رسول الله فاذا نار من
جوف الغمامة قد اختطفت الثلاثة نفر و بقی الرجل مرعوبا یعجب مما نزل بالقوم و لا یدری ما السبب
شرح کان تامه است و ضمیر مستتر راجع بقلم است من معنی فی است الضیعة بفتح ضاد با نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین و عین
بی نقطه زمین مستغل که برای حاصلست مثل مزرعه انا معکم بتقدیر استفهامست ضمیر انه راجع بغمامه است رسیدن ندای
جبرئیل بگوش آن مرد دلالت بر نبوت او میکند پس بگوش آن سه کس رسیده چون عاصی بوده اند المرعوب بصیغه اسم مفعول
باب منع ترسان کرده شده یعنی پس چون شد صباح آن روز فردای آن روز زود رفت سوی ایشان آن مرد پس دریافت ایشان را
بر حالی که بیرون آمده بودند از خانه مذکور بر حالی که اراده داشتند مزرعه را که از بعض ایشان بود پس سلام کرد بر ایشان و گفت
آیا من با شما باشم در این راه مراد طلب رخصت رفاقت گفتند آری و عذر خواهی نکردند سوی او با وجود اینکه معلوم او شده بود
که ایشان دیروز و امشب در خانه مذکور بوده اند و بود آن مرد حاجتمند کم مال پس چون بودند در بعض راه مزرعه ناگاه ابری
بتحقیق سایه کرد ایشان را اشارتست بانکه آفتاب هنوز از طرف مشرق بوده و ابر از جانب مشرق ظاهر شد پس گمان کردند
که اثر آن ابر بارانست پس تند شدند تا زود بمزرعه رسند پس چون راست ایستاد آن ابر بر سر ایشان ناگاه آوازکننده آواز
میکرد از میان آن ابر که ای آتش فراگیر آن سه کس را و منم جبرئیل فرستاده الله تعالی پس ناگاه آتشی از میان آن ابر بتحقیق ربود
آن سه کس را و ماند آن مرد ترسناک تعجب میکرد از بلائی که فرود آمده با جماعت و نمیدانست که چیست باعث آن اصل
فرجع الی المدینة فلقی یوشع بن نون فاخبره الخبر و ما رأی و ما سمع فقال یوشع بن نون علیه السلام
اما علمت ان الله سخط علیهم بعد ان کان عنهم راضیا و ذلك بفعلهم بك فقال و ما فعلهم
بی فحدثه یوشع فقال الرجل فانا اجعلهم فی حل و اعفو عنهم قال لو کان هذا قبل لنفعهم
فاما الساعة فلا و عسی ان ینفعهم من بعد شرح پس برگشت سوی
آن شهر پس برخورد بیوشع بن نون وصی موسی را پس خبر داد او را آن خبر که داشت و آنچه را که دید و آنچه را که شنید پس گفت
یوشع بن نون علیه السلام آیا ندانستی که الله تعالی غضب کرد بر ایشان بعد از آنکه بود از ایشان راضی و آن غضب سبب
کار ایشان با تست پس گفت و چیست کار ایشان با من پس خبر داد او را یوشع پس گفت آن مرد پس من میگردانم ایشان را در
حلیت از آنچه کرده اند با من میگذرم از گناه ایشان یوشع گفت اگر میبود این حلال کردن پیش از این هر آینه نفع میکرد ایشان را

پس اما حلال کردن الحال پس نفعی ندارد و در بهشت ایشان مهیا و شاید که نفع کند ایشان را در زمان بعد از این مراد برزخ یا روز
قیامت سیم حل عن ابی عبد الله ع قال ایما مؤمن کان بینه و بین مؤمن حجاب ضرب الله بینه
و بین الجنة سبعین الف سور غلظ کل سور مسیرة الف عام ما بین السور الی السور مسیرة الف عام
شرح مضمون این نزدیک بمضمون حدیث اول این باب است تفاوت است که در اینجا بیان شده که کندگی هر حصاری
هزار ساله است و در حدیث اول بیان نشده بود چهارم حل عن ابی حمزة عن ابی جعفر علیه السلم قال قلت له جعلت
فداك ما تقول فی مسلم اتی مسلما زائرا و هو فی منزله فاستاذن علیه فلم یاذن له و لم یخرج الیه قال
یا ابا حمزة ایما مسلم اتی مسلما زائرا او طالب حاجة و هو فی منزله فاستاذن علیه فلم یاذن له و لم
یخرج الیه لم یزل فی لعنة الله حتی یلتقیا فقلت جعلت فداك فی لعنة الله حتی یلتقیا
قال نعم یا ابا حمزة شرح روایت است از ابو حمزه از امام محمد باقر علیه السلم گفت گفتم او را قربانت شوم چه میگویی در
مسلمانی که آمد نزد مسلمانی بقصد زیارت و او در خانه خود است پس طلب اذن دخول بر او کرد پس اذن نداد برای او و بیرون
نیامد بسوی او امام علیه السلم گفت ای ابو حمزه هر مسلمانی که آمد نزد مسلمانی بقصد زیارت یا بقصد طلب حاجتی و او در منزل خود است
پس طلب اذن دخول بر او کرد پس اذن نداد برای او و بیرون نیامد بسوی او همیشه در لعنت الله تعالی است تا آنکه بهم رسند
پس گفتم بعنوان تعجب قربانت شوم در لعنت الله تعالی است تا آنکه بهم رسند امام گفت آری ای ابو حمزه میتواند بود که مراد بر خوردن
و عذر خواستن باشد باب صد و پنجاه و ششم حل باب من استعان به اخوه فلم یعنه شرح این باب مذمت کسی است که مدد طلبید
او برادر مؤمن او پس مدد نکرد او را و در این باب چهار حدیث است اول حل عن ابی جعفر علیه السلم قال من بخل بمعونة
اخیه المسلم و القیام له فی حاجته الا ابتلی بمعونة من یاثم علیه و لا یوجر شرح من برای استفهام
انکاری است و میتواند بود که موصوله باشد و مستثنی منه الا ابتلی محذوف باشد بتقدیر ما فعل ذلك الا ابتلی بخل بار یکنقطه و خاء
با نقطه بصیغه ماضی معلوم باب علم و حسن است یاثم بهمزه و ثاء سه نقطه بصیغه مضارع باب علم است ضمیر علیه راجع بمن است و مضاف
محذوف است بتقدیر یاثم علی معونته و ذکر و لا یوجر برای دفع توهم است که گناهکار باشد از جهتی و ماجور باشد از جهتی دیگر یعنی روایت است
از امام محمد باقر علیه السلم گفت کیست که مضایقه بکار برد در مدد کردن برادر خود که مسلمانست و ایستادگی کردن برای او در حاجت او مگر
اینکه مبتلا شد بمدد کسی که گناهکار میشود بسبب آن و مزد داده نمیشود اصلا دوم حل عن ابی عبد الله علیه السلم قال
ایما رجل من شیعتنا اتی رجلا من اخوانه فاستعان به فی حاجته فلم یعنه و هو یقدر الا ابتلاه
الله بان یقضی حوائج عدة من اعدائنا یعذبه الله علیها یوم القیمة شرح ایما برای استفهام انکار
و میتواند بود که برای عموم باشد چنانچه می آید در حدیث اول باب آینده و مستثنی منه الا ابتلاه مقدر باشد چنانچه گذشت در شرح
حدیث سابق جمله بعد بصفت حوائج است و ضمیر علیها راجع بحوائج است و مضاف محذوف است بتقدیر علی قضائها یعنی روایت است
از امام جعفر صادق علیه السلم گفت که هر مرد از شیعه ما که آمد نزد مردی از برادران مؤمن خود پس طلب مدد کرد با و در حاجت خود
پس مدد نکرد او را بر حالی که توانا بود بر آن مگر آنکه مبتلا کرد او را الله تعالی بانکه روا کند حاجتهای چند کس از دشمنان ما را که عذاب

ای را با مرفوع و مبتدا است و ما زائده و بیان مضاف و مضاف الیه است ای مسلم صفت مسلم است لکن خبر مبتدا است و این جمله شرطیه است و جمله لم یزل جزا است و ضمیر ش راجع بمسلمان است بعوض آنکه اگر لم یزل خبر مبتدا باشد مبتدا عاید میشود یعنی م

امداد کند او را الله تعالی بسبب آن حاجتها در روز قیامت سیوم حل عن ابی عبد الله علیه السلم قال لم یدع رجل
معونة اخیه المسلم حتی یسعی فیها و یواسیه الا ابتلی بمعونة من یاثم و لا یوجر شرح حتی متعلق
بمعونه پس اتیه مفعول صریح است و افاده وجوب مدد بر سبیل مبالغه میکند ضمیر مستتر در یاثم راجع بمن است و عاید من
محذوف است بتقدیر یاثم و لا یوجر علی معونته یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت واگذاشت هیچ مردی
برادر خود را که مسلمانست تا حدی که سعی کند در آن مدد و مال صرف او کند مگر آنکه مبتلا شده بمدد کسی که گناهکار میشود و ماجور نمیشود
اصلا بمدد او چهارم حل عن ابی الحسن علیه السلم قال سمعته یقول من قصد الیه رجل من اخوانه مستجیرا
به فی بعض احواله فلم یجره بعد ان یقدر علیه فقد قطع ولایة الله عز و جل شرح
روایت است از امام موسی کاظم علیه السلم راوی گفت شنیدم از او که میگفت هر که قصد کرد بسوی او مردی از برادران مؤمن او
پناه آورنده باو در بعض احوال خود پس پناه نداد او را بعد از آنکه توانا باشد بر آن پناه دادن پس تحقیق بریده مدد الله عز و جل را
از خود باب صد و پنجاه و هفتم حل باب من منع مؤمنا شیئا من عنده او من عند غیره شرح این باب مذمت کسی است
که منع او مؤمنی را چیزی که محتاجست بآن از نزد خود یا از نزد غیر خود و در این باب چهار حدیث است اول حل عن ابی عبد الله
علیه السلم قال ایما مؤمن منع مؤمنا شیئا مما یحتاج الیه و هو یقدر علیه من عنده او من عند
غیره اقامه الله یوم القیمة مسودا وجهه مزرقة عیناه مغلولة یداه الی عنقه فیقال هذا الخائن
الذی خان الله و رسوله ثم یؤمر به الی النار شرح مزرقه بسکون زای نقطه دار و فتح رای بی نقطه و تشدید قاف بصیغه اسم
فاعل مضاعف باب افعلال است الی در الی عنقه بمعنی مع است جمله یؤمر به نایب فاعلست یعنی روایت است از امام جعفر صادق
علیه السلم گفت هر مؤمنی که منع کند مؤمنی را چیزی از آنچه محتاج میشود بآن و او توانایی دارد بر آن از نزد خود یا از نزد غیر خود با
که بوسیله تحصیل آن حاجت از غیر خود میتواند بود شد و امید ارد او را الله تعالی در روز قیامت بر حالی که سیاه باشد روی او
کبود باشد دو چشم او غل کرده شده باشد دو دست او بگردن او پس گفته میشود در روز قیامت که این آن خیانت کننده است
که خیانت کرده الله تعالی را و رسول و را بعد از آن امر کرده میشود که بسوی آتش جهنم برده شود دوم حل عن یونس بن ظبیان
قال قال ابو عبد الله علیه السلم یا یونس من حبس حق المؤمن اقامه الله عز و جل یوم القیمة
خمسمائة عام علی رجلیه حتی یسیل عرقه او دمه و ینادی مناد من عند الله هذا الظالم الذی
حبس عن الله حقه قال فیوبخ اربعین یوما ثم یؤمر به الی النار شرح او دمه بمیم است پس او برای تقسیم است و در
بعض نسخ بیاء و دو نقطه در پایین است بمعنی یدعو دعا بها دادن محال نیست نظر بانکه از حجر موسی دوازده چشمه روان میشود میشد
یعنی روایت است از یونس بن ظبیان گفت که گفت امام جعفر صادق علیه السلم ای یونس هر که نگاه دارد حق مؤمن را یا نمیدهد
که نمیدهد آنچه را که مؤمن با آن حقست و او قادر بر آن است و امید ارد او را الله تعالی در روز قیامت پانصد سال بر دو پای او تا روان شود
عرق او یا خون او یا یعنی که اگر اندک ستم کرده عرق روان میشود و اگر بسیار ستم کرده خون روان میشود و آواز میکند آواز
کننده از جانب الله تعالی که این آن ظالمیست که نگاه داشته از الله تعالی حق او را امام گفت پس سرزنش کرده میشود چهل روز بعد از آن

عن علی بن جعفر م

از علی بن جعفر م

الذی م

و اشارت است بآیت سوره طه و نحشر المجرمین یومئذ زرقا بنا بر آنکه زرق جمع ازرق باشد بعنی کبود چشمان از نزول است که کور نمیند در حقیقت اگرچه بینا باشند بینا بند شاید که اینجا استعاره باشد برای جمع کرده کمال وحشت چشمان بکبری [illegible] اند پس [illegible] اند کور از نزول آن بند م

او دمه

محتاج م

اماکرده میشود که سوی آتش جهنم برده شود سیوم اصل قَالَ ابُو عَبْدِ اللهِ عَلَیهِ السَّلَامُ مَنْ کَانَتْ لَهُ دَارٌ فَاحْتَاجَ مُؤْمِنٌ
اِلَی سُکْنَاهَا فَمَنَعَهُ اِیَّاهَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مَلَائِکَتِی اَبَخِلَ عَبْدِی عَلَی عَبْدِی بِسُکْنَی الدُّنْیَا
وَعِزَّتِی وَجَلَالِی لَا یَسْکُنُ جِنَانِی اَبَداً شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام هر که باشد او را خانه [illegible]
حاجت او است پس محتاج شود مؤمنی بسوی ساکن شدن آن [illegible] ساکن شدن میگوید الله عز وجل که ای ملائکه من آیا
مضایقه بجا کرد بنده من بر بنده من با ساکن شدن [illegible] دنیا قسم به [illegible] که ساکن نخواهد شد بهشتهای مرا هرگز
عن علی بن جعفر قال — چهارم اصل سَمِعْتُ اَبَا الْحَسَنِ ع یَقُولُ مَنْ اَتَاهُ اَخُوهُ الْمُؤْمِنُ فِی حَاجَةٍ فَاِنَّمَا هِیَ رَحْمَةٌ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ
سَاقَهَا اِلَیهِ فَاِنْ قَبِلَ ذَلِکَ فَقَدْ وَصَلَهُ بِوَلَایَتِنَا وَهُوَ مَوْصُولٌ بِوَلَایَةِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَاِنْ رَدَّهُ
عَنْ حَاجَتِهِ وَهُوَ یَقْدِرُ عَلَی قَضَائِهَا سَلَّطَ اللهُ عَلَیهِ شُجَاعاً مِنْ نَارٍ یَنْهَشُهُ فِی قَبْرِهِ
اِلَی یَوْمِ الْقِیَامَةِ مَغْفُوراً لَهُ اَوْ مُعَذَّباً فَاِنْ عَذَرَهُ الطَّالِبُ کَانَ اَسْوَأَ حَالاً شرح — و آنجا مغفور له او معذبا بوده [illegible]
این گذشت در حدیث سیزدهم باب [illegible] سوم اصل قَالَ وَسَمِعْتُهُ یَقُولُ مَنْ قَصَدَ اِلَیهِ رَجُلٌ مِنْ اِخْوَانِهِ مُسْتَجِیراً
بِهِ فِی بَعْضِ اَحْوَالِهِ فَلَمْ یُجِرْهُ بَعْدَ اَنْ یَقْدِرَ عَلَیهِ فَقَدْ قَطَعَ وَلَایَةَ اللهِ تَبَارَکَ وَتَعَالَی
شرح این گذشت در حدیث چهارم باب سابق باب صد و پنجاه و هشتم اصل باب من اخاف مؤمنا شرح این باب [illegible] کسی است که
ترساند مؤمنی را در این باب سه حدیث است اول اصل قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیهِ وَآلِهِ مَنْ نَظَرَ اِلَی مُؤْمِنٍ
نَظْرَةً لِیُخِیفَهُ بِهَا اَخَافَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ یَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلُّهُ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله هر که نگاه کند سوی مؤمنی
نگاهی که ترساند او را آن نگاه میترساند او را الله عز وجل در روزی که نباشد [illegible] مراد [illegible] و اشارت است
الله تعالی در سوره کهف [illegible] دوم اصل عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ رَوَّعَ مُؤْمِناً بِسُلْطَانٍ لِیُصِیبَهُ
مِنْهُ مَکْرُوهٌ فَلَمْ یُصِبْهُ فَهُوَ فِی النَّارِ وَمَنْ رَوَّعَ مُؤْمِناً بِسُلْطَانٍ لِیُصِیبَهُ مِنْهُ مَکْرُوهٌ فَاَصَابَهُ فَهُوَ
مَعَ فِرْعَوْنَ وَآلِ فِرْعَوْنَ فِی النَّارِ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که ترساند مؤمنی را بحاکمی تا برخورد او را
از آن حاکم آزاری پس برنخورد از آن آزاری آن مؤمن پس او پس آتش جهنم است و هر که ترساند مؤمنی را بحاکمی تا برخورد او را از آن
حاکم آزاری پس برخورد آن آزار آن مؤمن را پس او پس با فرعون و قوم فرعون است در آتش جهنم یعنی که نار در قیامت صبح و شام
در آتش است چنانکه مذکور است در سوره مؤمن النار یعرضون علیها غدوا وعشیا ویوم تقوم الساعة ادخلوا آل فرعون اشد العذاب سیوم اصل — النار یعرضون [illegible]
عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ اَعَانَ عَلَی مُؤْمِنٍ بِشَطْرِ کَلِمَةٍ لَقِیَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ
مَکْتُوبٌ بَیْنَ عَیْنَیهِ آیِسٌ مِنْ رَحْمَتِی شرح الشطر بفتح شین [illegible]
یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که ضرر رساند بر مؤمنی بجزء کلمه مثل اینکه حاکم ظالمی [illegible]
[illegible] الله عز وجل [illegible] در روز قیامت [illegible] در میان دو چشم او [illegible]
[illegible] باب صد و پنجاه و نهم اصل باب النمیمة شرح این باب مذمت سخن چینی است در این باب [illegible] حدیث
اول اصل قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیهِ وَآلِهِ اَلَا اُنَبِّئُکُمْ بِشِرَارِکُمْ قَالُوا بَلَی یَا رَسُولَ اللهِ قَالَ

المشاؤن

الْمَشَّاؤُونَ بِالنَّمِیمَةِ الْمُفَرِّقُونَ بَیْنَ الْاَحِبَّةِ الْبَاغُونَ لِلْبُرَآءِ الْمَعَایِبَ شرح مضمون این گذشت در حدیث دوازدهم باب [illegible]
[illegible] دوم اصل عَنْ اَبِی جَعْفَرٍ عَلَیهِ السَّلَامُ قَالَ مُحَرَّمَةٌ الْجَنَّةُ عَلَی الْقَتَّاتِینَ الْمَشَّائِینَ بِالنَّمِیمَةِ شرح القتات [illegible]
[illegible] سخن چینان [illegible] در میان [illegible]
[illegible] روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت [illegible]
[illegible] سیوم اصل قَالَ اَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَیهِ شِرَارُکُمُ الْمَشَّاؤُونَ بِالنَّمِیمَةِ الْمُفَرِّقُونَ
بَیْنَ الْاَحِبَّةِ الْمُبْتَغُونَ لِلْبُرَآءِ الْمَعَایِبَ شرح مضمون این [illegible] باب صد و شصتم اصل باب الاذاعة شرح این باب
مذمت فاش کردن راز است خواه راز [illegible] در حدیث اول [illegible] این باب است و خواه راز [illegible]
در این باب دوازده حدیث است اول اصل عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ قَالَ سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَیهِ السَّلَامُ یَقُولُ اِنَّ اللهَ عَیَّرَ
اَقْوَاماً بِالْاِذَاعَةِ فِی قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَاِذَا جَاءَهُمْ اَمْرٌ مِنَ الْاَمْنِ اَوِ الْخَوْفِ اَذَاعُوا بِهِ فَاِیَّاکُمْ وَالْاِذَاعَةَ شرح
[illegible] این آیت [illegible] در طایفه از اصحاب رسول الله صلی الله علیه وآله [illegible]
صلی الله علیه وآله [illegible] موافقت [illegible]
آیت چند احتمال است [illegible] آیتی از متشابهات قرآن باشد [illegible] آیت سوره قدر من کل امر [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
است در آیات [illegible] چنانکه گذشت در کتاب العقل در حدیث [illegible] باب النهی عن القول بغیر علم که باب دوازدهم است [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] در کتاب [illegible] در شرح حدیث [illegible] باب [illegible] علیهم السلام [illegible]
روایت است از محمد بن عجلان [illegible] گفت شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت [illegible]
[illegible] از منافقان [illegible] فاش کردن راز پنهان [illegible] قول رسول است در قول او عز وجل
در سوره نساء [illegible]
[illegible] فاش کردن [illegible] دوم اصل عَنْ مُحَمَّدٍ الْخَزَّازِ عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ اَذَاعَ
عَلَیْنَا حَدِیثَنَا فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ جَحَدَنَا حَقَّنَا قَالَ وَقَالَ لِلْمُعَلَّی بْنِ خُنَیْسٍ الْمُذِیعُ حَدِیثَنَا کَالْجَاحِدِ لَهُ
شرح روایت است از محمد خزاز [illegible] از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که فاش کند بر ما راز ما را [illegible]
[illegible] امام گفت معلی بن خنیس [illegible] فاش کننده [illegible]
[illegible] سیوم اصل [illegible]

عليه السّلام مَنْ اَذاعَ عَلَيْنا حَديثَنا سَلَبَهُ اللهُ الايمانَ شرح گفت امام جعفر صادق عليه السلام هر که فاش کند بر ما راز ما را در گفتگوی ما بر طرف بکند ازاو الله تعالی ایمان را چهارم
اصل عَنْ اَبي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ قالَ ما قَتَلَنا مَنْ اَذاعَ حَديثَنا قَتْلَ
خَطَأٍ وَلكِنْ قَتَلَنا قَتْلَ عَمْدٍ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت
نکشته است ما ائمه هدی را کسی که فاش کرد راز ما را کشتن از روی خطا ولیکن کشت ما را کشتن
دانسته مراد این است که چون نهی از فاش کردن راز با و رسیده و مخالفت کرده تا باعث
قتل امام حسین علیه السلام شده و باعث قتل امام موسی کاظم علیه السلام میشود بس قتل عمد است
چنانچه ظاهر میشود از حدیث ششم این باب پنجم اصل سَمِعْتُ اَبا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلامُ يَقولُ
يُحْشَرُ العَبْدُ يَوْمَ القِيمَةِ وَما نَدَّا دَمًا فَيُدْفَعُ اِلَيْهِ شِبْهُ المِحْجَمَةِ اَوْ فَوْقَ ذلِكَ
فَيُقالُ لَهُ هذا سَهْمُكَ مِنْ دَمِ فُلانٍ فَيَقولُ يا رَبِّ اِنَّكَ لَتَعْلَمُ اَنَّكَ قَبَضْتَني وَما
سَفَكْتُ دَمًا فَيَقولُ بَلى سَمِعْتَ مِنْ فُلانٍ رِوايَةَ كَذا وَكَذا فَرَوَيْتَها عَلَيْهِ فَنُقِلَتْ
حَتّى صارَتْ اِلى فُلانٍ الجَبّارِ فَقَتَلَهُ عَلَيْها فَهذا سَهْمُكَ مِنْ دَمِهِ
شرح ندا بیا یکنقطه و دال بی نقطه و همزه بصیغه ماضی غائب معلوم باب تفعیل است التندیة
تحجیج و تحریح دم عبارتست از ریختن خون ناحق المحجمه بکسر میم و سکون حاء بی نقطه و فتح جیم شاخی
که آلت حجامت است او در او فوق برای تقسیم است یعنی شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام
میگفت محشور میشود بنده از بندگان در روز قیامت و از جای خود بیرون نکرده خونی را پس
داده میشود با و مانند شاخ حجامت یا بزرگتر از آن پس گفته میشود او را که این حصه تست
از خون فلان مظلوم پس میگوید ای صاحب کل اختیار من هر آینه میدانی که تو
قبض روح من کردی و من نریخته بودم خونی را پس الله تعالی میگوید بلی ریختی بیان این که
شنیدی از فلان مظلوم نقل چنین و چنین را پس حکایت کردی در جای هنر او پس مشهور شد تا آنکه
رسید سوی فلان که ظالم است پس کشت آن مظلوم را بنابر آن حکایت پس این حصه
تست از خون او ششم اصل عَنْ اِسْحقَ بْنِ عَمّارٍ عَنْ اَبي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ وَتَلا
هذِهِ الآيَةَ ذلِكَ بِاَنَّهُمْ كانوا يَكْفُرونَ بِآياتِ اللهِ وَيَقْتُلونَ النَّبِيّينَ بِغَيْرِ
الحَقِّ ذلِكَ بِما عَصَوْا وَكانوا يَعْتَدونَ قالَ وَاللهِ ما قَتَلوهُمْ بِاَيْديهِمْ وَلا
ضَرَبوهُمْ بِاَسْيافِهِمْ وَلكِنَّهُمْ سَمِعوا اَحاديثَهُمْ فَاَذاعوها فَاُخِذوا عَلَيْها فَقُتِلوا
فَصارَ قَتْلًا وَاعْتِداءً وَمَعْصِيَةً شرح واو در وتلا عطف بر کلامی است که صدر این حدیث است اینجا منقول نشده که عبارت است از
نزد مخالفان چنانچه می آید در حدیث هم این باب در بقره برای آنست که بگار آمدی مراد اینجا سخن بکار آمدنی است که در ترک تقیه میباشد

وغیر یعنی صد است یعنی مراد سخن نا بکار آمدنی است

بسی

از اسحق بن عمار

یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام چون که خواند این آیت را از سوره بقره آن ذلت و مسکنت و غضب بود بسبب
که ایشان منکر میشدند علامات ربوبیت الله تعالی را و میکشتند پیغمبران را بغیر ناحق آن انکار و کشتن بسبب این بود که مخالفت کرده
علامات ربوبیت میکردند امام را تقیه و کار ایشان این بود که ظلم میکردند بر پیغمبران خود امام گفت بخدا قسم که نکشتند پیغمبران را
بدستهای خود و نزدند پیغمبران را بشمشیرهای خود ولیکن شنیدند سخنهای پیغمبران را پس فاش کردند آنها را پس پیغمبران گرفتار شدند
بنابر آن سخنها پس کشته شدند پس گردید فاش کردن سخن کشتن و ظلم و مخالفت حکم پیغمبران مراد این است که آن جماعت سود و سبب
این اعمال با ایشان شده اظهار ایمان بآن انبیا میکرده اند و این نسبتها بسبب سرزنش گویی و ترک تقیه ایشان شده هفتم اصل
عَنْ اَبي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ في قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَيَقْتُلونَ الاَنْبِياءَ بِغَيْرِ حَقٍّ فَقالَ اَما وَاللهِ ما قَتَلوهُمْ
بِاَسْيافِهِمْ وَلكِنْ اَذاعوا سِرَّهُمْ وَاَفْشَوْا عَلَيْهِمْ فَقُتِلوا شرح این آیت در سوره آل عمران است و مضمون این موافق سابق است هشتم اصل
عَنْ اَبي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ قالَ اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ عَيَّرَ قَوْمًا بِالاِذاعَةِ فَقالَ وَاِذا جاءَهُمْ اَمْرٌ
مِنَ الاَمْنِ اَوِ الخَوْفِ اَذاعوا بِهِ فَاِيّاكُمْ وَالاِذاعَةَ شرح مضمون این موافق حدیث اول این باب است نهم اصل
عَنْ اَبي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ قالَ مَنْ اَذاعَ عَلَيْنا شَيْئًا مِنْ اَمْرِنا فَهُوَ كَمَنْ قَتَلَنا عَمْدًا وَلَمْ يَقْتُلْنا خَطَأً
شرح مضمون این موافق حدیث چهارم این باب است و تشبیه در کمن مبنی بر اراده قتل بواسطه است در مشبه و ذکر ولم یقتلنا
خطأ برای رفع توهم اراده قتلی است که عمد باشد از جهتی و خطا باشد از جهتی دیگر دهم اصل سَمِعْتُ اَبا عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ يَقولُ
مُذيعُ السِّرِّ شاكٌّ وَقائِلُهُ عِنْدَ غَيْرِ اَهْلِهِ كافِرٌ وَمَنْ تَمَسَّكَ بِالعُرْوَةِ الوُثْقى فَهُوَ ناجٍ قُلْتُ ما هُوَ قالَ التَّسْليمُ
شرح گذشت در حدیث چهاردهم باب اول کتاب العقل که و التسلیم و ضده الشک یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
میگفت فاش کننده سر ائمه و موافق که اعتماد بر نگاه داشتن او سر را نباشد مضطرب است یعنی که قرار نداده خاطر خود را بر امامت
و تسلیم قول او نکرده و گوینده آن سر نزد مخالفان کافر است و هر که چسپیده بدستگیره محکم ایمان پس و صاحب نجات است از جهنم
گفتم چیست آن چسپیدن بدستگیره محکم ایمان گفت قبول سخن ما را بی تقلید و مانند آن یازدهم اصل عَنْ اَبي عَبْدِاللهِ عَلَيْهِ السَّلامُ
اَنَّهُ قالَ اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ الدّينَ دَوْلَتَيْنِ دَوْلَةَ آدَمَ وَهِيَ دَوْلَةُ اللهِ وَدَوْلَةَ اِبْليسَ فَاِذا اَرادَ
اللهُ اَنْ يُعْبَدَ عَلانِيَةً كانَتْ دَوْلَةَ آدَمَ وَاِذا اَرادَ اللهُ اَنْ يُعْبَدَ فِي السِّرِّ كانَتْ دَوْلَةَ اِبْليسَ وَالمُذيعُ
لِما اَرادَ اللهُ سَتْرَهُ مارِقٌ مِنَ الدّينِ شرح الدین بکسر دال عبادت الله تعالی و دولتین منصوب است بظرف زمان و ظرف مفعول دوم

بیانه

جعل است الدوله بفتح دال بی نقطه و سکون واو نوبت یعنی بسلطنت ظهور حکومت حاکمی خواه حاکم عادل خواه و غیر عادل و الله عبادت
از زمان ظهور حکومت او است در هر وقت که باشند تا انقراض دنیا یا عبارت از زمان ظهور حکومتی است که الله تعالی ختم میکند
تکلیف را بآن و آن دولت صاحب الزمان است و حاصل هر دو یکیست کانت بهر دو جا تامه است و دوله مرفوع است نه علیه
کانت یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که او گفت بدرستی که الله عز و جل گردانید عبادت خود را در دو نوبت اول
نوبت آدم که ابتدای تکلیف در آن بود و آن نوبت الله تعالی است دوم نوبت ابلیس پس چون خواهد الله تعالی که معبود شود آشکار
بهم میرسد نوبت آدم یعنی که نوبت ظهور حکومت الله تعالی میشود و حاکم عادل ظاهر میشود مانند نوبت آدم و چون خواهد

الله تعالی که معبود شود در نهانی بهم میرسد نوبت ابلیس و آشکار کند و آنچه را که خواسته الله تعالی پنهان کردن آنرا پس وقت از عبادت
الله تعالی دوازدهم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنِ اسْتَفْتَحَ نَهَارَهُ بِإِذَاعَةِ سِرِّنَا سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِ
حَرَّ الْحَدِيدِ وَضِيقَ الْمَحَابِسِ شرح استفتح بفاء و تاء دو نقطه بالا و حاء بی نقطه است الاستفتاح ... دشمنان بحر الفرض
و دولت ایشان در زمان آینده و النهار بفتح نون و آخر حاء بی نقطه مصدر باب منع ... دشمنان از دشمنی ... مفعول است
و ضمیر راجع بمن است باذاعه متعلق است باستفتح یا بنهار الحدید بفتح حاء بی نقطه و دال بی نقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و دال بی نقطه
نیز یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که بنده بکند در ابتدای روز ... دشمن را از دشمنی بوسیله فاش کردن سر ما
مثل انقراض دولت بنی امیه یا بنی العباس در فلان وقت مسلط کرد الله تعالی بر او گرمی شمشیر و تنگی زندانها را باب بیست و ششم
یکم حدیث باب من اطاع المخلوق فی معصیة الخالق شرح این باب مذمت کسی است که فرمان برداری کرده آفریده شده را در نافرمان برداری
آفریننده و درین باب پنج حدیث است اول حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ طَلَبَ رِضَا النَّاسِ بِسَخَطِ
اللهِ جَعَلَ اللهُ حَامِدَهُ مِنَ النَّاسِ ذَامّاً شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله هر که طلب خشنودی مردم را بفعلی
که باعث غضب الله تعالی است میکرد الله تعالی ... کسی که ستایش کننده او را از جمله مردمان مذمت کننده حتی آنکس که برای رضای او کرده ...
مذمت او میکند دوم حدیث قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ طَلَبَ مَرْضَاةَ النَّاسِ بِمَا يُسْخِطُ اللهَ كَانَ
حَامِدُهُ مِنَ النَّاسِ ذَامّاً شرح مرضاة بفتح میم مصدر میمی است یسخط ... معلوم باب افعال است و مضمون این موافق سیاق ... سوم حدیث
وَمَنْ آثَرَ طَاعَةَ اللهِ بِغَضَبِ النَّاسِ كَفَاهُ اللهُ عَدَاوَةَ كُلِّ عَدُوٍّ وَحَسَدَ كُلِّ حَاسِدٍ وَبَغْيَ كُلِّ بَاغٍ وَكَانَ
اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ نَاصِراً وَظَهِيراً شرح و هر که اختیار کند فرمان برداری الله تعالی را با آنچه باعث غضب مردم است بر او
با معنی که در جایی باشد که موضع وجوب تقیه نیست و دفع میکند از او الله تعالی ضرر دشمنی هر دشمن را و ضرر حسد هر حاسد را و ضرر زیاده روی
هر زیاده رو را و میباشد الله عز و جل برای او مددکار و پشت و پناه سوم حدیث كَتَبَ رَجُلٌ إِلَى الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عِظْنِي
بِحَرْفَيْنِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ مَنْ حَاوَلَ أَمْراً بِمَعْصِيَةِ اللهِ كَانَ أَفْوَتَ لِمَا يَرْجُو وَأَسْرَعَ لِمَجِيءِ مَا يَحْذَرُ شرح
لام در لما و در لمجی برای تعدیه است یعنی نوشت مردی بسوی امام حسین علیه السلام که نصیحت کن مرا به دو سخن مختصر پس نوشت بسوی او که هر
قصد کند کاری را مثل تعظیم و دفع التفاتی بزرگان دنیا با نافرمانی الله تعالی میشود آنکس آن قصد فوت کننده تر آنچه را که امید دارد
و شتابان کننده تر آن آنچه را که حذر میکند چهارم حدیث قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِطَاعَةِ مَنْ عَصَى اللهَ
وَلَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِفِرْيَةِ بَاطِلٍ عَلَى اللهِ وَلَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِجُحُودِ شَيْءٍ مِنْ آيَاتِ اللهِ شرح الدین بکسر دال
بی نقطه فرمان برداری و مراد اینجا فرمان برداری الله تعالی است مراد بمن عصی الله کسی است که امر و نهی او در همین جا که اطاعت او
معصیت باشد مثل امام ضلالت که فتوای او چون بی علم و از روی ظن است معصیت است و افترا است و انکار محکمات کتاب
الهی است هر چند که موافق واقع افتد چنانچه بیان میشود در حدیث دوازدهم باب صد و شصت و سوم پس عطف و لا دین ...
برای توضیح سابق است از قبیل عطف تفسیری ... یعنی گفت امام محمد باقر علیه السلام فرمان برداری مقبول درگاه الله تعالی نیست برای کسی
که فرمان برداری الله تعالی کرده بوسیله فرمان برداری کسی که عصیان الله تعالی کرده در آن فرمان فرمایی و فرمان برداری مقبول

کنندم

یا معنی که آنچه در غیابش ستایش خیانه در باطن مذمت است یا با معنی که اگر در حضور ستایش میکند در غیابش مذمت میکند یا با معنی که اگر در اول ستایش میکند و ...

چهارم

بوسیله افترای بعض بر الله تعالی و فرمان برداری مخلوق در گناه الله تعالی خیانت بیان کسی که فرمان برداری الله تعالی کرده ...

صاحب حکومت

و در کتاب الجهاد در حدیث دوم باب ... الخالق ... از رضاء المخلوق که با ... اسلام ...

برداری ام

درگاه الله تعالی نیست برای امام ضلالتی که فرمان الله تعالی کرده یا بکار چیزی از محکمات کتاب الهی که در آنها نهی از پیروی ظن است مگر
مخفی نماند که میتواند بود که مراد بمن عصی الله کسی باشد که معصوم نباشد و راجع شود یعنی از امام شمردن غیر معصوم مطلقا چنانچه گفته
در سوره هود و لا ترکنوا الی الذین ظلموا الیک بنا بر این تقدیر این حدیث مناسب عنوان این باب میشود پنجم حدیث قَالَ رَسُولُ
اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ أَرْضَى سُلْطَاناً بِسَخَطِ اللهِ خَرَجَ مِنْ دِينِ اللهِ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله
هر که راضی کند پادشاهی را بآنچه باعث غضب الله تعالی است بیرون میرود از دین الله تعالی و مراد دین اسلام است چنانچه گفته در سوره
آل عمران ان الدین عند الله الاسلام باب بیست و هفتم دو حدیث باب فی عقوبات المعاصی العاجلة شرح العاجلة صفت
عقوبات است یعنی این بابیست در بیان عقوبتهائی که بسبب معاصی حاصل میشود در دنیا و درین باب دو حدیث است اول حدیث
قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ خَمْسٌ إِنْ أَدْرَكْتُمُوهُنَّ فَتَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْهُنَّ لَمْ تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي
قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يُعْلِنُوهَا إِلَّا ظَهَرَ فِيهِمُ الطَّاعُونُ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضَوْا وَلَمْ يَنْقُصُوا
الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَئُونَةِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ وَلَمْ يَمْنَعُوا الزَّكَاةَ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ
مِنَ السَّمَاءِ وَلَوْلَا الْبَهَائِمُ لَمْ يُمْطَرُوا وَلَمْ يَنْقُضُوا عَهْدَ اللهِ وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ
وَأَخَذُوا بَعْضَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ وَلَمْ يَحْكُمُوا بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللهُ إِلَّا جَعَلَ اللهُ بَأْسَهُمْ بَيْنَهُمْ
شرح خمس مبتدای نکره است مثل کوکب انقض الساعة و جمله شرطیه خبر مبتداست یا خمس فاعل فعل محذوف است بتقدیر یکون خمس یعنی
گفت رسول الله صلی الله علیه و آله پنج خصلت اگر دریابید آنها را پس پناه گیرید به الله تعالی از شر آنها بیان این آنکه نمودار
زنا و جمعی هرگز با جمعی که آشکار کنند آنرا مگر آنکه نمودار شد در ایشان طاعون و دردهائی که نمود در میان ایشان که مردم
دکم و شی کردند در پیمانه و ترازو مگر آنکه گرفتار شدند بقحط و اشکال بهم رسانیدن آنچه بآن معاش کنند و ظلم پادشاه و با
نگرفتند زکوة را از مستحق مگر آنکه باز گرفته شد از ایشان باران از آسمان و اگر نبودند چهارپایان داده نمیشدند باران و عهد و
پیمان الله تعالی و رسول او را که مقرر شده بود میان ایشان و دشمنان ایشان مگر آنکه مسلط کرد الله تعالی بر ایشان دشمنان ایشان را
و گرفتند آن دشمنان بعض مواضعی را که در تصرف ایشان بود و حکم نکردند بخلاف آنچه الله تعالی در محکمات قرآن فرو فرستاده که
نهی صریح از پیروی ظن و اختلاف و خود رائی است شد مگر آنکه گردانید الله تعالی عذاب ایشان را میان خودشان یعنی که خود
بعذاب گرفتار کردند خود را بی آنکه دیگران با ایشان دشمنی کرده باشند و ایشان را بعذاب گرفتار کرده باشند مراد عذاب
تسلط اهل ضلالت است چنانچه می آید در حدیث آینده دوم حدیث عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ وَجَدْنَا فِي كِتَابِ رَسُولِ اللهِ
إِذَا ظَهَرَ الزِّنَا مِنْ بَعْدِي كَثُرَ مَوْتُ الْفَجْأَةِ وَإِذَا طُفِّفَ الْمِكْيَالُ وَالْمِيزَانُ أَخَذَهُمُ اللهُ بِالسِّنِينَ وَ
النَّقْصِ وَإِذَا مَنَعُوا الزَّكَاةَ مَنَعَتِ الْأَرْضُ بَرَكَتَهَا مِنَ الزَّرْعِ وَالثِّمَارِ وَالْمَعَادِنِ كُلِّهَا وَإِذَا جَارُوا فِي الْأَ
حْكَامِ تَعَاوَنُوا عَلَى الظُّلْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِذَا نَقَضُوا الْعَهْدَ سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ وَإِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ
جُعِلَتِ الْأَمْوَالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ وَإِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَلَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ
وَلَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِمْ شِرَارَهُمْ فَيَدْعُو خِيَارُهُمْ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ شرح

مثبت الصيغة مجهول و معلوم هر دو مشهور بود و بنابر اول فاعل الله تعالى است و بنابر دوم ~~فاعل ضمير مستتر است~~ مفعول اول محذوف است تقدير منعت الارض الناس بركتها الجور نقيض عدالت و مراد پيروى ظن است التعاون مدد يكديگر كردن و اشارت است بانكه اگر جمعى كه خود را از شيعه شمرند حكم از روى ظن كنند مدد و مخالفان كرده خواهند بود بر ظلم بر ايشان در عدم محكمات قرآن و موافق هست آنچه از خطبه كتاب گذشت كه و توازرهم و سعيهم في عمارة طرقهما و اشارت است بقول الله تعالى در سوره مائده و تعاونوا على البر و التقوى و لا تعاونوا على الاثم و العدوان و اشارت است بانكه مراد از بر اينجا بر الدين است كه امام و محكمات قرآن باشد چنانچه گذشت در حديث ششم باب شصت و نهم لم يتبعوا الصيغة مضارع معلوم باب افتعال است و مفعول اول محذوف تقدير لم يتبعوا الناس عطف آن از قبيل عطف تفسير است و ميتواند بود كه از باب افعال باشد و اشارت باشد بانكه كسى كه اتباع نكند تابع نيست پس شيعه ساكت در غير زمان وجوب تقيه شيعه نيست حقيقة لا استجاب اينجا بمعنى الاجابت است و فرق ميان استجابت دعا و اجابت دعا اينست كه استجابت قبول دعا است خواه بدادن مطلوب بر آن وجه كه مطلوب شده و خواه بذخيره بهتر از آن و اجابت دعا دادن مطلوب است بر آن وجه كه مطلوب شده يعنى روايت است از امام محمد باقر عليه السلام گفت يافتيم در كتابى كه املاى رسول الله صلى الله عليه و آله و خط على عليه السلام است اينكه چون ظاهر شود زنا بعد از من بسيار ميشود مرگ مفاجات و چون كم كرده شود پيمانه و ترازو گرفتار ميكند ايشان را الله تعالى بقحط و كمى حاصل و چون باز دارند مردم زكوة را از مستحق باز داشته ميشود از زمين بركت آن از زراعت و ميوه ها و معدنها همگى آنها و چون خلاف عدالت كنند در حكمها مدد يكديگر ميكنند بر ظلم بر امام حق و محكمات قرآن و بر دشمنى با آن دو و چون شكسته شد پيمان ها دشمنان را مسلط ميكند الله تعالى بر ايشان دشمنان ايشان را و چون قطع صله رحمها كنند گردانيده ميشود مالها در دست بدان و چون امر نكنند پيروى علم كه مشهور و مأمور به است در هر شريعتى از شرايع انبيا از آدم تا خاتم و نهى نكنند از پيروى ظن كه منهى عنه است در هر شريعتى از شرايع انبيا از آدم تا خاتم و تابع نشان نشوند مردم را از براى بهتران از جمله اهل بيت من كه ائمه هدى اند مسلط ميكند الله تعالى بر ايشان بدتران ايشان را پس دعا ميكنند بهتران ايشان پس مستجاب نميشود در ظاهر اگرچه بموجب وعده الهى كه ادعونى استجب لكم مستجاب ميشود در باطن و باعث ذخيره ثواب آخرت ميشود و اشارت است بانچه واقع شده در زمان غيبت صاحب الزمان مثلا كه دعاى مؤمنان براى ظهور دولت او مستجاب نميشود تا وقتى كه الله تعالى خواهد باب صد و شصت و سيوم هل باب مجالسة اهل المعاصى شرح اين باب در مذمت همنشينى اهل معاصى است و در اين باب شانزده حديث است اول هل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَجْلِسَ مَجْلِساً يُعْصَى اللَّهُ فِيهِ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى تَغْيِيرِهِ شرح روايت است از امام جعفر صادق عليه السلام گفت سزاوار نيست براى مؤمن اينكه نشيند در مجلسى كه عصيان كرده ميشود الله تعالى در آن مجلس و او قدرت ندارد بر برطرف كردن آن عصيان از اهل مجلس دوم هل عَنِ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مَا لِي رَأَيْتُكَ عِنْدَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْقُوبَ فَقَالَ إِنَّهُ خَالِي فَقَالَ إِنَّهُ يَقُولُ فِي اللَّهِ قَوْلًا عَظِيماً يَصِفُ اللَّهَ وَ لَا يُوصَفُ فَإِمَّا جَلَسْتَ مَعَهُ وَ تَرَكْتَنَا وَ إِمَّا جَلَسْتَ مَعَنَا وَ تَرَكْتَهُ فَقُلْتُ هُوَ يَقُولُ مَا شَاءَ أَيُّ شَيْءٍ عَلَيَّ مِنْهُ إِذَا لَمْ أَقُلْ مَا يَقُولُ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَ مَا تَخَافُ أَنْ تَنْزِلَ بِهِ نَقِمَةٌ فَتُصِيبَكُمْ جَمِيعاً شرح جعفرى عبارتست از ابو هاشم كه از اولاد جعفر طيار است القول اول تعبد

سند اين حديث مى آيد در كتاب النكاح در حديث چهارم باب الزانى كه باب صد و شصت و چهارم است و در آن فى كتاب على صلوات الله عليه است م آلنعاث م

عبارت از نهى ابى است م

از متعدى لازم يا از باب علم يا از باب تفعيلات و بنابر اول م

در حقيقت موافق آنچه گذشت در كتاب الجود در حديث هفتاد و نهم باب صد و هفتم كه باب شبه كفت و نعتف من اشتراك الولايات كه و صاحبها في الدنيا سوء فاتقول و قت الناس فضلها و ادع الى سبيلها م

بلغ

يقول

يقول الرجل است ضمير فقال راجع برجل محذوف است خالى بخاء با نقطه و الف و تشديد لام است الخال بخاى با نقطه و الف و تخفيف لام برادر مادر و تشديد لام دوستى را گويند و ميتواند بود كه بتخفيف لام باشد الوصف بيان چيزى و مراد اينجا بيان چيزى باسم جامد محض است مثل نور و جسم و مانند آنها اين تعلق بذات آن چيز خواهد بود چنانچه مذهب مشبهه است يا مراد حكم بود و صفت است عليه چنانچه مذهب اشاعره است و او در و لا يوصف حاليه است ~~شيئى شين با نقطه و تشديد يا~~ ... و بشين با نقطه و تخفيف يا ساكنه بمعنى چيز شود على گفت بجاى عليه بنابر ظن مصاحبت خود و مكمن كه جعفرى بر او و مصاحبتى داشته باشد يعنى روايت است از جعفرى گفت شنيدم از امام على نقى عليه السلام ميگفت مردى را كه چرا ديدم ترا نزد عبد الرحمن بن يعقوب آن مرد گفت برادر است كه او مصاحب من است پس امام گفت برادرستى كه او ميگويد در الله تعالى سخنى بزرگ در گناه و بيان ميكند باسم جامد محض الله تعالى او را و حال آنكه بيان كرده نميشود الله تعالى باسم جامد محض پس يا با او و ترك كردى ما را و نشستى با ما و ترك كردى او را يعنى كه يكى از اين دو كار بكن پس گفتم عبد الرحمن ميگويد آنچه را كه خواسته چه گناه بر من است از جانب عبد الرحمن چون نگويم آنچه را كه او گويد پس گفت امام على نقى عليه السلام آيا نمى ترسى كه نازل شود به او عذابى در دنيا مثل در دنيا ...ى پس برخورد شما را همگى سوم هل أَ مَا عَلِمْتَ بِالَّذِي كَانَ مِنْ أَصْحَابِ مُوسَى وَ كَانَ أَبُوهُ مِنْ أَصْحَابِ فِرْعَوْنَ فَلَمَّا لَحِقَتْ خَيْلُ فِرْعَوْنَ مُوسَى تَخَلَّفَ عَنْهُ لِيَعِظَ أَبَاهُ فَيُلْحِقَهُ بِمُوسَى فَمَضَى أَبُوهُ وَ هُوَ يُرَاغِمُهُ حَتَّى بَلَغَا طَرَفاً مِنَ الْبَحْرِ فَغَرِقَا جَمِيعاً فَأَتَى مُوسَى الْخَبَرُ فَقَالَ هُوَ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ وَ لَكِنَّ النَّقِمَةَ إِذَا نَزَلَتْ لَمْ يَكُنْ لَهَا عَمَّنْ قَارَبَ الْمُذْنِبَ دِفَاعٌ ع مراد بالحاق موسى ادخال او در دين و است يا مراد رسانيدن بلشكرگاه او است و حاصل هر دو يكيست مراد بمضى رفتن براه باطل كه پيشتر داشت واو در و هو حاليه است و ضمير راجع بالذى است يراغمه بيا با نقطه و بنين با نقطه بصيغه ماضى معلوم باب مفاعلت المراغمة مبالغة رغم بفتح و ضم و كسر را و سكون غين كه مصدر باب منع و علم است بمعنى كراهت از چيزى و مراد اينجا مبالغه در اظهار بطلان چيزيست ضمير منصوب در يراغمه راجع بابو است يا راجع بمصدر مضى است مراد بحر رود نيل است و مراد بطرف بحر محل خروج لشكر موسى است يعنى آيا ندانستى آنكس را كه بود از ياران موسى عليه السلام و بود پدر آنكس از ياران فرعون پس چون رسيدند سواران فرعون بموسى يعنى كه نزديك بموسى كه در عقب لشكر خود بود شدند پس باز ايستاد آنكس از موسى تا نصيحت كند پدرش را پس داخل كند او را در دين موسى پس رفت پدرش بهمان راه باطل كه داشت يا بمعنى كه اباكرد از دخول در دين موسى و پدر مبالغه ميكرد در اظهار بطلان دين پسر و طريقت او تا رسيدند بكنارى از دريا پس غرق شدند هر دو پس رسيد بموسى آن خبر غرق شدن او با پدرش پس گفت او در رحمت الله تعالى است و ليكن عذاب چون نازل شود آن را از كسى كه نزديكى كرده با گناهكار مدافعه نيست سوم هل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدَعِ وَ لَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ وَ قَرِينِهِ شرح در بعض نسخ بجاى عند الله عند الناس است و بنابر اول على دين كثير على دين است و بنابر دوم تقدير محل على دين است يعنى روايت است از امام جعفر صادق عليه السلام كه او گفت مصاحبت مكنيد

باسين بى نقطه و شد يد يا مكسوره و مفتوحه نيز است م

الناس

اهل بدعتها را همنشینی نکنید با ایشان تا شوید نزد الله تعالی یا نزد مردمان مانند یکی از ایشان بیان این آنکه گفت رسول الله صلی
الله علیه وآله که مرد محشور میشود در روز قیامت بر دین مصاحب و دوست و همنشین او یا مراد این است که مرد حکم کرده میشود در دنیا
بر دین مصاحب و دوست و همنشین او حدیث چهارم قالَ رسولُ اللهِ صلّى اللهُ عليه وآله إذا رأيتم أهلَ
الرَّيبِ والبِدَعِ من بعدي فأظهِروا البراءةَ منهم وأكثِروا من سبِّهم والقولَ فيهم والوقيعةَ
وباهِتوهم كيلا يطمَعوا في الفسادِ في الإسلامِ ويحذَرَهم النّاسُ ولا يتعلَّموا من بِدَعِهم يكتبِ اللهُ
لكم بذلك الحسناتِ ويرفعْ لكم به الدَّرجاتِ في الآخرةِ شرح الریب بفتح راء بی نقطه و سکون یاء دو نقطه
در پایین و با یک نقطه شک معنی کردن یا آنچه معلوم و مقتضای برهان و حجت است یعنی تجویز خطا در چیزی که حکم بر آن کنند خواه احتمال
خطا و عدم خطا مساوی باشد در برابر ضعیف و خواه نه و بر هر تقدیر مراد با اهل الریب جمعی اند که حکم میکنند در مسائل دین با وجود
اینکه احتمال خطا در فتوای ایشان باشد مثل مجتهدان صحابه و اتباع ایشان اهل جمع بدعتها بعضی بواسطه و بعضی بی واسطه بنا بر رای
اهل ریب در موضعیت که نا امیدی از اتمام حجت و قبول برهان شده باشد و موضع وجوب تقیه نباشد پس منافات ندارد با
احادیث تقیه المباهته ناگاه گرفتن مخالف دین بذکر برهان قاطع و ترک سخن لغو که از روی تعصب است و ترک منکر بر روی ...
که مخالفان منکر آنها اند و راه حق را رد میکنند مراد از حجت آیات محکمات قرآن است که در آنها نهی صریح از پیروی ظن ... و رای
و خود رایی است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله چون دیدید اهل شک و بدعتها را بعد از من پس ظاهر کنید بیزاری از ایشان را
و بسیار کنید دشنام ایشان را و سخن در ابطال طریقه ایشان را و مذمت ایشان را و ناگاه گیرید ایشان را به محکمات قرآن تا طمع نکنند
در فساد در یکانه شمردن الله تعالی در ربوبیت بشرکه حکم در مختلف فیه از پیش خود و تا حذر کنند از ایشان مردمان و یاد نگیرند چیزی
از بدعتهای ایشان را تا نویسد الله تعالی برای شما بسبب آنچه امر بآن کردم حسنات را و بلند کند برای شما بسبب آنچه امر بآن
کردم درجات را در آخرت مخفی نماند که اکثر اصحاب عمل بآن فرموده نکرده اند با اهل ریب و بدع هرچه خواستند کردند حدیث پنجم عن
قالَ لا ينبغي للمسلمِ أن يُواخيَ الفاجرَ ولا الأحمقَ ولا الكذّابَ شرح الفاجر
بفاء و الف و کسر جیم و راء بی نقطه عدول کننده از آنچه بکار می آید و ظاهر میشود در شرح حدیث اول حدیث آینده که این و ماجن یک
کس است تفسیر کذاب گذشت در حدیث دوازدهم باب الکذب که باب صد و سی و نهم است یعنی روایت از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت سزاوار نیست برای مسلمان اینکه مصاحب جو کند عدول کننده از حق را و نه کودن را و نه بغایت دروغگو را حدیث ششم اصل
كانَ أميرُ المؤمنينَ عليه السَّلام صلواتُ اللهِ عليه وآله إذا صَعِدَ المنبرَ قالَ ينبغي للمسلمِ أن يجتنبَ
مؤاخاةَ ثلاثةٍ الماجنِ والأحمقِ والكذّابِ فأمّا الماجنُ فيُزيّنُ لك فعلَه ويُحبُّ أن تكونَ مثلَه ولا يُعينُك
على أمرِ دينِك ومعادِك ومقاربتُه جفاءٌ وقسوةٌ ومدخلُه ومخرجُه عارٌ عليك شرح مجموع این حدیث می آید در کتاب العشره در حدیث
اول باب چهارم که باب من یکره مجالسته و مرافقته است با اندک تغییری از آنجمله اینکه بعد از الماجر بود و جای الفاجر است الماجن
بالف و کسر جیم و راء بی نقطه کسی که شکم او پر از آب باشد و مع هذا تشنه است مثل کسی که آب در بیابان بسیار آشامیده و اکتفا
شده برای دانای علوم هرزه خواه غیر علوم دین باشد مثل علوم فلاسفه و خواه علوم دین باشد و عمل بآنها نشود و از بعض

او عبدالله علیه السلام

وقسوة ومدخله ومخرجه

بجای را نون است یعنی بی شرم تحت بجاء بی نقطه و تشدید یاء یک نقطه بصیغه مضارع معلوم مخاطب است و بصیغه غایب میتواند
بود مقاربته بقاف و راء بی نقطه و با یک نقطه مصدر باب مفاعلت یعنی نزدیکی و ادراک معانی دقیقه میتواند بود که معنی مصاحب باشد
و مصدر مضاف بمفعول باشد مدخله و مخرجه دو مصدر میمی مضاف بمفعول است و میتواند بود که مضاف بمفعول باشد علیک متعلق
بعار است یعنی امیر المؤمنین صلوات الله علیه و آله چون بالا میرفت منبر را میگفت سزاوار است برای مسلمان اینکه اجتناب کند
از مصاحبت سه کس دانای علوم هرزه و کودن یعنی کسی که پیش و پس سخن خود را نداند و بغایت دروغگو اما دانای علوم هرزه
پس آرایش میدهد برای تو عمل خود را در کسب آن علوم و دوست میدارد که باشی مثل او و چنانچه عادت اکثر علوم در این
زمانست و حال آنکه مدد نمیکند ترا در کار طاعت تو بدلالت بخیر و نه در روز بازگشت تو بعد از مردن بشفاعت و نزدیکی او
بعلومی که دارد دوری از عبادت و سختی دلست و دخول تو در خانه او و خروج تو از خانه او ننگ است بر تو در روز قیامت اصل
وأمّا الأحمقُ فإنّه لا يُشيرُ عليك بخيرٍ ولا يُرجى لصرفِ السّوءِ عنك ولو أجهدَ نفسَه
وربّما أرادَ منفعتَك فضرَّك فموتُه خيرٌ من حياتِه وسكوتُه خيرٌ من نطقِه وبُعدُه خيرٌ من قربِه
شرح و اما کودن پس راستی که او در وقت مشورت با او راهنمایی نمیکند ترا بکوی بهتر و وقت بلا امید داشته نمیشود در برای
گردانیدن بلا از تو هرچند که تعب اندازد خویش را و بسا که اراده کند نفع ترا پس ضرر رساند بتو پس مردن او بهتر است
برای تو از زندگی او و بر هم تقدیر زندگی او خاموشی او در مجالس مشورت و مانند آن بهتر است برای تو از سخن گفتن او و دوری
سخن گفتن او بهتر است برای تو از نزدیکی تو بسخن او یعنی گوش انداختن تو بسخن او اصل وأمّا الكذّابُ فإنّه لا
يُهنِّئُك معه عيشٌ ينقلُ حديثَك وينقلُ إليك الحديثَ كلّما أفنى أُحدوثةً مطَّها بأُخرى
حتّى إنّه يُحدِّثُ بالصِّدقِ فما يُصدَّقُ ويُغري بين النّاسِ بالعداوةِ فيُنبِتُ السَّخائمَ في الصُّدورِ
فاتّقوا اللهَ وانظروا لأنفسِكم شرح یهنئک بکسر نون و ضم همزه بصیغه مضارع غایب معلوم مهموز اللام باب تفعیل
افنی بفاء و نون است الاحدوثه بضم همزه و سکون حاء بی نقطه و ضم دال بی نقطه و سکون واو و ثاء سه نقطه خبری که تازه
و غریب باشد المطو بفتح میم و تشدید طاء بی نقطه مصدر باب نصر دراز کردن و مراد دراز کردن سخنی است بوصل سخنی دیگر
بآن یا در با معنی برای آلت است و در باب چهارم کتاب العشره بجای مطها مطرها بطاء بی نقطه و راء بی نقطه بصیغه ماضی باب تفعیل
یعنی امطرها و بر این تقدیر یا در با معنی برای تعدیه مفعول دوم است و این بهتر است انه بکسر همزه و بفتح همزه میتواند بود و شبیه
باین گذشت در حدیث چهاردهم باب صد و سی و نهم که باب الکذب است فما یصدق بصیغه مضارع معلوم باب تفعیل
و میتواند بود که بصیغه مجهول باب تفعیل باشد و یغری بغین با نقطه و راء بی نقطه بصیغه مضارع غایب معلوم باب افعال
و در باب چهارم کتاب العشره بجای این و یفرق است و آن بهتر است و بر هر تقدیر عطف بر ینقل است یعنی و اما
بغایت دروغگو پس راستی که گوارا نمیشود ترا با او زندگانی بیان این آنکه نقل میکند گفتگوی ترا و نقل میکند بسوی تو
گفتگوی مردمان را یا معنی که خالی از این و نقل نمیباشد و در هر دو دروغ میگوید بیان این آنکه هر وقت که آخر رساند
نقل حادثه عجیبی را متصل کرد بآن نقل حادثه عجیبی دیگر را بدروغ تا آنکه بدرستی که حکایت میکند گاهی راست را

طلاوم

دوری تو از سخن او هم

در نفع و دخل آن میکند و ایضا او رحم می اندازد مرا یا دشمنی پس از آن میرود باید کینها را در سینها بنقل دروغهای دیگر پس
بر حذر کنید از عذاب الله تعالی که کشاورزان جاءکم فاسق بنبإ فتبینوا و فکری کنید برای خود تا آن با دشمنی که عداوت و کینه مودی
بسخن ظاهر الفساد آن مرا [هشتم] عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّهِ عليه السّلام عَنْ أَبِيهِ عليه السّلام قالَ قالَ لي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ
عليهما السّلام يا بُنَيَّ انْظُرْ خَمْسَةً فَلا تُصاحِبْهُمْ وَلا تُحادِثْهُمْ وَلا تُرافِقْهُمْ في طَريقٍ فَقُلْتُ يا أَبَه
مَنْ هُمْ قالَ إِيّاكَ وَمُصاحَبَةَ الْكَذّابِ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ السَّرابِ يُقَرِّبُ لَكَ الْبَعيدَ وَيُبَعِّدُ لَكَ الْقَريبَ
وَإِيّاكَ وَمُصاحَبَةَ الْفاسِقِ فَإِنَّهُ بائِعُكَ بِأُكْلَةٍ أَوْ أَقَلَّ مِنْ ذلِكَ وَإِيّاكَ وَمُصاحَبَةَ الْبَخيلِ فَإِنَّهُ يَخْذُلُكَ
في مالِهِ أَحْوَجَ ما تَكُونُ إِلَيْهِ وَإِيّاكَ وَمُصاحَبَةَ الْأَحْمَقِ [شرح] الکذاب بسیار دروغگو و مراد اینجا کسی است که کذب و دعوای او از
روی ظن کند چنانچه بیان میشود و در حدیث دوازدهم این باب بمنزله خبر ان است السراب بفتح سین مهمله و تخفیف رای مهمله
و الف و با یکنقطه هوائی که در بیابانهای و از دور آب وامینماید در صحرا و چون آب باعث حیات است و این تشکیک در
صحرا میباشد تشبیه اینجا بسیار لطیف است و اصل وجه شبه این است که هوشمند التفات بآن و اعتنا نمیکند و مناسب
تشبیهی است که در سوره نور است که والذین کفروا اعمالهم کسراب بقیعة یحسبه الظمآن ماء و بیان شده در کتاب الحجة در
شرح حدیث پنجم باب سیزدهم که باب ان الائمة علیهم السلام نور الله عزوجل است و یقرب استینافیست برای بیان تحقق وجه شبه
در شبه ضمیر مستتر راجع بکذاب است و یبعد عطف بر یقرب است و هر دو بصیغه مضارع معلوم باب تفعیل است مراد ببعید حقایقی
موضوعه در روح بر روی ظن و مانند آنهاست و مراد بقریب محکمات قرآن که مستثنی نیز بر روی ظن است و مانند آنها
از شواهد ربوبیت در آسمان و زمین است الفاسق بفا و سین مهمله و قاف کسی که از حکم الهی و مراد اینجا فاسق است
که بیان شد در شرح حدیث پنجم این باب اکله بضم همزه و سکون کاف و کسر لام و ضمیر راجع بفاسق است الاکل نصیب از
دنیا مثل رایه ذلک ما کثرت البخیل خا با نقطه کسی که از کمال حرص دنیا رعایت حقوق نکند احوج افعل التفضیل است
و منصوب بنیابت ظرف زمان باعتبار اینکه مضاف است بمصدریه مادام که ما کون مصدر به است و چنانچه مصدر است
ظرف زمان میشود مثل رأیته قدوم الحاج مضاف بمصدر نیز نایب میشود تکون بصیغه مخاطب است و از افعال ناقصه
و نسبت صاحب مصدر مجازیست و مقصود نسبت بفاعل است الیه متعلق باحوج است و ضمیر راجع به بخیل و راجع به مال
میتواند بود [حدیث] روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام از پدرش علیه السلام گفت که گفت مرا امام زین العابدین علیه السلام
ای پسرک من ملاحظه کن پنج کس را پس مصاحبت مکن با ایشان و سخن مکن با ایشان و رفاقت مکن با ایشان در
راهی پس گفتم ای پدر کیانند ایشان گفت دور دار خود را از مصاحبت دروغگو بخدا و رسول افترا کننده از روی ظن
چه او مانند سراب است بیان این آنکه مفتی از روی ظن نزدیک بعقل وامینماید برای تو دور از عقل را و دور از عقل
وامینماید برای تو نزدیک بعقل را و دور دار خود را از مصاحبت فاجر که عدول از علم دین کرده و علامی شده
شده چه او میفروشد دین تو را بسوال دنیای خود یا کمتر از آن مثل محض آوازه و دور دار خود را از مصاحبت بخیل چه او
بی مدد میکند از تو در مال خود وقتی که احتیاج تو باو بیشتر باشد و دور دار خود را از مصاحبت کودن چه او گاهی

فانه یرید ان ینفعک فیضرک

میخواهد

میخواهد که نفع رساند ترا پس ضرر میرساند ترا [حدیث] وَإِيّاكَ وَمُصاحَبَةَ الْقاطِعِ لِرَحِمِهِ فَإِنّي وَجَدْتُهُ مَلْعُوناً في كِتابِ
اللّهِ عَزَّ وَجَلَّ في ثَلاثِ مَواضِعَ قالَ اللّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحامَكُمْ
أُولئِكَ الَّذينَ لَعَنَهُمُ اللّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمى أَبْصارَهُمْ وَقالَ الَّذينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّهِ مِنْ بَعْدِ ميثاقِهِ وَيَقْطَعُونَ
ما أَمَرَ اللّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ أُولئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدّارِ وَقالَ فِي الْبَقَرَةِ الَّذينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّهِ مِنْ بَعْدِ
ميثاقِهِ وَيَقْطَعُونَ ما أَمَرَ اللّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولئِكَ هُمُ الْخاسِرُونَ [شرح] فا در فهل برای
تفریع است بر سابق که فاذا عزم الامر فلو صدقوا الله لکان خیرا لهم باعتبار اینکه اشاره دلالت بر عدم صدق میکند یعنی که چون
از وقت نزول آیه بعد وفات رسول امارت اولی الامر که امر باطاعت ایشان شده آن منافقان براستی با الله تعالی نخواهند کرد و اگر
راستی میکردند هر آینه بسود و بهتر برای ایشان از قطع رحم بود در عوض برین در آوردن و مبالغه در بریدن و هر دو جهت اینجا در
قرائت یعقوب و سهل تقطعوا بفتح تا و سکون قاف و فتح و تخفیف طا است ان یوصل و جامل بتمام ضمیر به است آیت دوم در
غیر سوره رعد نیست و در آنجا والذین است و بعد از آن یوصل و پیش از اولئک و یفسدون فی الارض است موافق بعض نسخ کتاب
العشرة [یعنی] و دور دار از یکدیگر خود را و مصاحبت کسی که قطع رحم خود کند چه براستی که من یافتم او را ملعون در قرآن در سه جا
بیان این آنکه گفته الله عزوجل در سوره محمد صلی الله علیه و آله پس آیا از شما امید است ای منافقان اگر متولی امر شوید و غصب امارت اولی الامر
کنید اینکه فساد کنید در زمین بسبب اختلاف از روی ظن که باعث محاربات میان اهل اسلام میشود و در عوضه برین در آورید
رحمهای خود را چنانکه بنی امیه با بنی هاشم در کربلا کردند و بنی العباس بودند یا قطع رحم کنید بجدا کردن اولی الامر از رسول چنانکه در نهج
البلاغه منقول است از امیرالمؤمنین علیه السلام که گفت اللهم انی استعدیک علی قریش فانهم قطعوا رحمی که آنجماعت که افساد و تقطیع رحم میکنند
آن جمعند که لعنت کرده است ایشان را الله تعالی پس کر کرده است ایشان را از شنیدن آیات قرآن و کور کرده دیدهای دلهای ایشان را و گفته در سوره
رعد آن جماعت که میشکنند پیمان الله تعالی را در نهی از اختلاف از روی ظن و قول علی الله بغیر علم بعد از استحکام آن در محکمات بسیار قرآن
و میبرند رحمی که امر کرده الله تعالی بوصل آن و فساد میکنند در زمین ایشان جمعند که برای ایشان است لعنت و برای ایشان است
بدی سرای آخرت و گفته در سوره بقره آن جماعت که میشکنند پیمان الله تعالی را بعد از استحکام آن در محکمات قرآن و میبرند رحمی را
که امر کرده الله تعالی بوصل آن و فساد میکنند در زمین بسبب اختلاف ایشان جمعند که ایشانند زیانکاران ملعونان [نهم]
ابا عبد اللّه عليه السّلام عَنْ قَوْلِ اللّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتابِ أَنْ إِذا سَمِعْتُمْ آياتِ اللّهِ يُكْفَرُ
بِها وَيُسْتَهْزَأُ بِها إِلى آخِرِ الْآيَةِ فَقالَ إِنَّما عَنى بِهذا الرَّجُلَ الَّذي يَجْحَدُ الْحَقَّ وَيُكَذِّبُ بِهِ وَيَقَعُ فِي الْأَئِمَّةِ فَقُمْ مِنْ
عِنْدِهِ وَلا تُقاعِدْهُ كائِناً مَنْ كانَ [شرح] صدر این آیت بیان شد در حدیث اول باب سی و هفتم که باب ان الایمان مبثوث
بجوارح البدن کلها است و تتمه آیت این است فلا تقعدوا معهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره انکم اذا مثلهم ان الله جامع المنافقین والکافرین
فی جهنم جمیعا و در اینجا بر نکویم وقد نزل علیکم فی الکتاب اشارت است بآیت سوره انعام که در حدیث دوازدهم این باب در سوره
انعام محکمات و سوره نساء مدنیه است ان مفسره است و بعضی میگویند مخففه از مثقله است آیات الله عبارتست از ائمه هدی که
آیات ایشان و قول محکماتی است که در آنها نهی صریح از اختلاف از روی ظن و خود رایی و دلالت بر وجوب امام مفترض الطاعه

ویفسدون فی الارض ط

عالم بجمیع الکلام آگهی در هر زمانی هست و مضاف محذوف است بتقدیر حدیث آیات شاید بقرینه ارجاع ضمیر غیره به آن جمله یکفر بها مال آیات الله است
الله و نشستن خواه با گوش انداختن بسخن کسی باشد و خواه نه و جلوس مخصوص قسم اول است ضمیر مستتر راجع با اهل کفر و استهزاء است
که مفهوم میشود از کلام سابق الخوض فرو رفتن و مراد اینجا کفر بجزئی و استهزاء بآن است غیره یعنی ضد آن است ضمیر غیره راجع بحدیث آیات
الله است انکم اذا مثلهم آخر استیناف بیانی است و اذا ذوابین میکند که اهل کفر و استهزاء نه اهل البیت کافر نه و جمعی که خود را از شیعه آن ائمه
شمرند و با اهل کفر و استهزاء با ایشان همنشینی کنند منافقند حق عبارت است از حدیث آیات الله است که مذکور شد وقوع در ائمه عبارت است از
طعن در حدیث آیات است ضمیر منه راجع بحق واقع در ائمه است یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از قول الله عز و جل در سوره نساء
و تحقیق فرو فرستاده الله تعالی بر شما در کتاب آنکه چون شنیده آیات الله را بر حالی که انکار کرده میشود آنها و بازیچه کرده میشود بآنها
پس منشینید با آن اهل کفر و استهزاء تا وقتی که کفر و استهزاء کنند بحدیثی که ضد حدیث آیات الله است بدرستی که شما در این هنگام که با
ایشان نشینید مثل ایشانید در جهنمی بودن بیان این آنکه بدرستی که الله تعالی جمع میکند منافقان را و کافران همه را
در جهنم همگی پس امام گفت مراد این خبر که خدا فرستاده تعالی با اهل کفر و استهزاء بآیات الله مرد را که منکر شده در حدیث
آیات الله را و دروغ میشمرد آنرا و گفتگوی زشت میکند در ائمه که امامت ایشان مدلول محکمات است پس برخیز از
نزد او و همنشینی مکن با او اصلا هر که باشد معنی این که مراد امر بقیام است بقدر امکان چنانکه گذشت در حدیث ششم باب
هشتاد و یکم نهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلا یجلس مجلسا ینتقص
فیه امام او یعاب فیه مؤمن شرح لا یجلس نهی و مجزوم شده است در این حدیث و در حدیث بعد از این اشارت است بقول الله تعالی در سوره
مجادله لا تجد قوما یؤمنون بالله و الیوم الآخر یوادون من حاد الله و رسوله یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که اعتقاد ایمان
میداشته باشد بربوبیت الله تعالی و بوقوع روز قیامت برای جزای اعمال پس نمینشیند بضرورت در مجلسی که شکسته میشود در آن
امامی از اهل البیت یا عیب کرده میشود در آن مؤمنی دهم اصل قال امیر المؤمنین صلوات الله علیه من کان یؤمن بالله و الیوم
الآخر فلا یقوم مکان ریبة شرح گفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه هر که ایمان میداشته باشد بربوبیت الله تعالی و بوقوع
روز قیامت پس نمی ایستد در جای شک در ربوبیت الله تعالی و در روز قیامت مراد نهی از مجالسه اهل شک است مثل جمعی که مدار ایشان
بر قیل و قال و ایراد شبهات است در عقاید دینیه که از اوضح واضحات است دو دانی این آیه در حدیث دوم باب صد و هفتادم یازدهم
اصل سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلا یقعدن فی مجلس یعاب
فیه امام او ینتقص فیه مؤمن شرح این ظاهر است از شرح حدیث نهم این باب دوازدهم اصل عن اسحق بن عمار
قال حدثنی ابی و عمی عن ابی عبد الله علیه السلام قال ثلاثة مجالس یمقتها الله و یرسل نقمته علی اهلها فلا تقاعدوهم
و لا تجالسوهم مجلسا فیه من یصف لسانه کذبا فی فتیاه و مجلسا ذکر اعدائنا فیه جدید و
ذکرنا فیه رث و مجلسا فیه من یصد عنا و انت تعلم شرح ثلاثة منسوب بمفاد مال بشرط تغیر القاعده همنشینی با کسی
المجالسة همنشینی با کسی بعنوان مصاحبت تقدیم نهی از مقاعده بر نهی از مجالسه موافق عادت عرب است در کلام ایشان که تقدیم ضعیف
قوی میکنند مثل آیت سوره یونس و لا اصغر من ذلک و لا اکبر مانند آن در سوره سبا است با وصف تحسین و دوم جزی کردن و [illegible]

جزی

جزی الکذب بفتح کاف و کسر ذال دروغ دانسته و اینجا عبارت است از بوجهایی که اهل اجتهاد مخالفان بزبان
میگویند در تاویل آیات بینات محکمات ناهیه از پیروی ظن و از اختلاف از روی ظن و دول ایشان میدانند که آنها
دروغ است موافق آنچه گذشت در کتاب العقل در حدیث پنجم باب بعد هم که باب النوادر است
که ابتدا ذکر العلم و صفة الحلم و بیان شد که حلم بضم حا و سکون و ضم لام عبارت است از خیالهای مخالفان در
تاویل آیات بینات محکمات که مانند اضغاث احلام است فی در الفتیاه برای تعلیل است مثل قوله فذلکن
الذی لمتننی فیه و مراد این است که آن دروغ را در تاویل آیات بینات محکمات برای این میگویند که راه افتا
برای ایشان بسته نشود و مرجع مردمان شوند در مسائل شرعیه که ظن بآنها دارند الرث بفتح راء و ضم مثلثه و
تشدید یاء [illegible] کهنه مراد این است که طعن در حدیث ما میکنند من یصد عنا عبارت است از کسی است
که دعوی این میکند که از شیعه ماست و دشنام میدهد در حضور مخالفان معبودان ایشان را که ائمه ضلالتند
و باعث این میشود که آن مخالفان دشنام دهند ائمه حق را یا شیعه ایشان را و تعصب ایشان در ضلالت بیشتر
تر شود و پس راه تصدیق امامت ائمه هدی بر ایشان بسته شود بالکلیه و شاید که شامل کسی که درشتی کند در وقت
اتمام حجت نیز باشد و او در وانت حالیه است تعلم بصیغه مخاطب معلوم مجرد است و اشارت است بآنکه همنشینی
با صاد منهی عنه است هر چند که در آن مجلس صد نکند چون دانی که کارش صد است در مجالس دیگر یعنی روایت است
از اسحق بن موسی بن جعفر گفت که خبر داد مرا برادر رضا من و عم نسبی من علی بن جعفر از امام جعفر صادق علیه السلام
گفت سه مجلس را دشمن میدارد آنها را الله تعالی و میفرستد غضب خود را بر اهل آنها پس همنشینی مکنید با اهل آنها و همصحبتی
مکنید با ایشان اول مجلسی را که در آن است کسی که وصف میکند زبان او دروغ را برای فتوای خود و دوم مجلسی را
که یاد ائمه ضلالت در آن تازه است و یاد ائمه هدی در آن کهنه است و سوم مجلسی را که در آن است کسی
که منع میکند و میرماند مردمان را از ما بر حالی که تو میدانی سیزدهم اصل قال ثم تلا ابو عبد الله علیه السلام ثلث
آیات من کتاب الله کانما کن فی فیه اوله لکفه و لا تسبوا الذین یدعون من دون
الله فیسبوا الله عدوا بغیر علم و اذا رایت الذین یخوضون فی آیاتنا فاعرض عنهم حتی یخوضوا
فی حدیث غیره و لا تقولوا لما تصف السنتکم الکذب هذا حلال و هذا حرام لتفتروا
علی الله الکذب شرح ضمیر قال راجع بابی و عمی است و آن علی بن جعفر است کانما کن فی فیه
تعجب راوی است از سرعت ذکر این سه آیت و اشارت بتفسیر آنها بروشی که مخالف جمیع تفسیرات
مشهوره است پس ثم برای تعجب است مخفی نماند که نشر بعکس ترتیب لف است پس آیت اولی برای
بیان مجلس سوم است و آیت ثانیه برای بیان مجلس دوم است و آیت ثالثه برای بیان مجلس اول است
در حدیث اول کتاب الروضه چنین است و ایاکم و سب اعداء الله حیث یسمعونکم فیسبوا الله عدوا بغیر علم
و قد ینبغی لکم ان تعلموا حد سبهم لله کیف هو انه من سب اولیاء الله فقد انتهک سب الله و من اظلم عند الله

حمن استدب بغی و لاولیائه فمهلا مهلا فاتقوا امر الله و لا قوة الا بالله العدو بفتح عین و سکون دال و بضم عین و ضم دال و تشدید واو مصدر
باب نصر و عادین مصدر اینجا بمعنی اسم فاعل است و حال است و افراد و تثنیه و جمع در آن مساویست و مراد اینست که بشتاب در سب میکنند
چون میدانند که سب ناسزاست یا بدبغیر برای سببیت یا برای مصاحبت است و بنا بر اول ظرف متعلق بعدوا است و بنا بر دوم
حال دیگر است و بر هر تقدیر بغیر علم بمعنی ضد علم است و آن جهل است آیاتنا عبارت است از ائمه
هدی موافق آنچه گذشت در کتاب الحجه در احادیث باب بعد هم که باب ان الآیات التی ذکرها
الله عزوجل فی کتابه هم الائمة علیهم السلم است و مضاف محذوف است بتقدیر حدیث آیاتنا
حتی برای انتهاست غیر بمعنی ضد است و ضمیر مفرد راجع بحدیث آیاتنا است و چون خوض در چیزی
عبارت از طعن در آن است موافق آیت سوره مدثر و کنا نخوض مع الخائضین پس مراد اینست که
محض ترک خوض در حدیث ایشان باعث جواز مقاعده نمیشود بلکه می باید که خوض در ضد حدیث ایشان شود تا
توبه از آن فعل ظاهر شود و چون در تتمه این آیت این است که و اما ینسینک الشیطان فلا تقعد بعد الذکری مع القوم
الظالمین افاده این میکند که قعود با اهل مجلس اول و اهل مجلس سوم نیز منهی عنه است زیرا که ایشان نیز ظالمند
لام در لما تصف برای تعلیل است و متعلق بمنهی عنه در لا تقولوا است و ما مصدریه است و وصف بمعنی
وح است الکذب بفتح کاف و کسر ذال مفعول به تصف است جمله هذا حلال و هذا حرام مفعول به لا تقولوا
است و این دو حکم شامل جمیع مسائل فقه است چه حکم در ایقاعات و معاملات و مانند آنها راجع بحکم حلیت
و حرمت میشود و لام در لتفتروا لام عاقبت است و متعلق است بمنهی عنه در لا تقولوا باعتبار تعلیل آن
بوصف زبان کذب را و اشارت است باینکه فتوای در حلال و حرام از روی ظن اگر مبنی بر وصف کذب
باشد بلکه مبنی بر اشتباه و ظن قوی بعلم باشد افترای کذب بر الله نیست هرچند مخالف واقع افتد بخلاف
آنچه مبنی بر وصف کذب باشد چه آن افترای کذب است هرچند موافق واقع افتد یعنی راوی
گفت عجب اینکه خواند امام جعفر صادق علیه السلم برای بیان این سه آیت مطلب سه آیت را از قرآن
گویا که بود نه آن سه آیت در دهنش از سبکی که تأمل نه و خواند یا راوی بجای دهنش گفت دستش اول
از سوره انعام و دشنام مدهید آنها را که عبادت میکنند مشرکان ایشان را بجای الله تعالی تا
بدا که مشرکان دشنام دهند الله تعالی را بر حالی که دوندگان باشند بسبب جهل یا آنکه آن دشنام
افتراست دوم از سوره انعام که و چون دیدی جمعی را که طعن میکنند در حدیث آیات ما پس رو گردان
شو از ایشان تا وقتی که طعن کنند در حدیثی که ضد آن حدیث است سوم از سوره نحل و مگوئید بسبب
وح زبانهای شما بی موافقت دلهای شما دروغ را که این حلال است و این حرام است تا افترا
کرده باشید بر الله تعالی دروغ را سیزدهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال اذا ابتلیت باهل النصب
و مجالستهم فکن کانک علی الرضف حتی تقوم فان الله یمقتهم و یلعنهم فاذا رأیتهم یخوضون فی

ذکر

ذکر امام من الائمة فقم فان سخط الله ینزل هناک علیهم شرح النصب و ادشتن امام از پس خود و عداوت
با اهل حق و حاصل هر دو یکی است الرضف بفتح را و سکون ضاد با نقطه و فا سنگ بتابت گرم کرده شده برای پختن
چیزی بر آن یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت چون مبتلا شوی باهل نصب امام از پس خود
و همنشینی با ایشان پس میباش در آن مجلس مانند اینکه تو بر بالای سنگ تافته باشی تا وقتی که برخیزی چه هر کسی که الله تعالی
دشمن میدارد ایشان را و لعنت میکند ایشان را پس چون دیدی که فرو رفتند در یاد امامی از ائمه هدی یعنی که طعن کردند
در حدیث او پس برخیز چه هر کسی که غضب الله تعالی بزیادتی نقد لان و مانند آن فرود می آید در این مجلس بر ایشان
مراد اینست که نزدیکان ایشان را نیز فرو میگیرد و توضیح این شد در شرح حدیث ششم و دوازدهم این باب
چهاردهم اصل عن ابی عبد الله علیه السلم قال من قعد عند ساب لاولیاء الله فقد عصی الله شرح
روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت هر که نشست نزد دشنام دهنده دوستان الله تعالی پس تحقیق
سرکشی کرده از حکم الله تعالی مراد غیر صورت تقیه است و توضیح این نیز شد در شرح حدیث ششم و دوازدهم
پانزدهم اصل عن ابی جعفر علیه السلم قال من قعد فی مجلس یسب فیه امام من الائمة یقدر
علی الانتصاف فلم یفعل البسه الله الذل فی الدنیا و عذبه فی الآخرة و سلبه صالح ما
منّ به علیه من معرفتنا شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلم گفت هر که نشست در مجلسی که
دشنام داده میشود در آن امامی از ائمه هدی بر حالی که قدرت دارد بر انتقام بزبان و مانند آن پس نکند
انتقام را بپوشاند او را الله تعالی لباس خواری در دنیا و عذاب میکند او را در آخرت و بر طرف میکند از او
نفیس را از جمله نعمتهایی که انعام کرده بآنها بر او آن نفیس شناخت قدر ما و اعتراف بامامت ائمه هدی است
شانزدهم اصل عن الیمانی بن عبید الله قال رأیت یحیی بن ام الطویل وقف بالکناسة ثم نادی باعلی
صوته معشر اولیاء الله انا براء مما تسمعون من سب علیا علیه السلم فعلیه لعنة الله و نحن براء من آل
مروان و ما یعبدون من دون الله ثم یخفض صوته فیقول من سب اولیاء الله فلا تقاعدوه
و من شک فیما نحن علیه فلا تفاتحوه و من احتاج الی مسألتکم من اخوانکم فقد خنتموه ثم
یقرأ انا اعتدنا للظالمین نارا احاط بهم سرادقها و ان یستغیثوا یغاثوا بماء کالمهل یشوی
الوجوه بئس الشراب و ساءت مرتفقا شرح یحیی از خواص امام زین العابدین علیه السلم بوده و این ندا
از جانب امام علیه السلم بوده وقتی که آل مروان شهرت داده بوده اند که علی بن الحسین راضی است بآنچه که
میگوییم و میکنیم و باین سبب خلقی بسیار مرتد شده بوده اند و باین ندا برگشته اند سوی ایمان مخفی نماند که تقیه بجای
که باعث ضلالت خلایق شود واجب نیست هرچند که آن ترک تقیه باعث کشته شدن شود و لهذا امام حسین علیه السلم
تقیه نکرد و کشته شد پس کشته شدن یحیی بامر حجاج ببریدن دو دست و دو پای او از آن قبیل است یا اکبر جزء
و تشدید نون و الف است البراء بفتح با بی نقطه و فتح را بی نقطه و الف و همزه مصدر معمول اللام باب علم است

پس منتهیه بجمع مؤنث نمیشود و حمل برای مبالغه است و بکسر و بضم با ء جمع مرجئی بفتح با و کسر را و یا و همزه است و همچنین
بضم با و فتح را و همزه و الف ممدوده با تشدید عبارت از رضای علی بن الحسین است و یعیدون عبارت
از طاعون است بخفض بجای با نقطه و خاء و ضاد با نقطه بصیغه مضارع معلوم باب ضرب است و ذکر مضارع بجای
ماضی برای اشعار باین است که این مدار اکر رسیکرده و یکبار آنرا راوی خود بی واسطه شنیده و المقاحه سرسخن وا
کردن با کسی از روی التفات قراءت اذا اعتدنا از قبیل اقتصار است و مجموع آن آیت و آیت سابقه که در الکهف
تا آخر است نیز مقصود است **یعنی** روایت از هانی بن عبید است که گفت دیدم یحیی بن ام الطویل را که ایستاد
در کناسه که موضعی است در کوفه بعد از آن آواز داد به بالاترین آواز خود که ای گروه دوستان الله تعالی ما بری که
ما بغایت بیزاریم از آنچه میشنوید بیان این آنکه هر که دشنام دهد علی علیه السلم را پس بری او باد لعنت الله تعالی و ما
بغایت بیزاریم از آل مروان و از آنچه عبادت میکنند آنرا بجای الله تعالی بعد از آن یحیی پست میکرد آواز خود را
پس میگفت هر که دشنام داد دوستان الله تعالی را پس مصاحبت در همنشینی مکنید با او و هر که شک کرد در غضب ما پس
که ما متوکل بر آنیم پس سرسخن وا مکنید با او و هر که محتاج شد سوی ملی طلب مالی از شما از جمله برادران مؤمن شما پس
حقیقت خیانت کرده اید با او مراد اینست که آنقدر را و هیچ بیش از طلب او که محتاج بطلب نشود بعد از آن یحیی میخواند
این آیت را از سوره کهف بدرستی که ما مهیا کردیم برای ستمکاران آتشی را که احاطه کرده در دنیا بایشان
سراپرده آن آتش یعنی که آثار و علامات آن آتش برایشان ظاهر است در دنیا نیز باعتبار مخالفت ایشان
کوه حیرت در امامت ائمه هدی و اگر در جهنم باران خواهند برای تشنگی باران داده میشوند بآبی که مانند مس
آب شده است بریان میکند رویها را وقتی که نزدیک آن میشوند بد آشامیدنی است آن آب و بد است آن
آتش باعتبار تکیه گاه بودن **باب صد و نعت و چهارم اصل باب اصناف الناس شرح** مثل این عنوان گذشت
در ابواب کتاب العقل فرق اینست که مقصود اینجا تقسیم مردمان زمان رسول است خواه باعتبار آن زمان
و خواه باعتبار زمان بعد از وفات رسول مقصود و در کتاب العقل تقسیم مردمان زمان رسول است باعتبار زمان
بعد از رسول **یعنی** این باب بیان اقسام مردمان است درین باب سه حدیث است **اول اصل** عن حمزة
بْنِ الطَّيَّارِ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ النَّاسُ عَلَى سِتَّةِ أَصْنَافٍ قَالَ قُلْتُ أَتَأْذَنُ
لِي أَنْ أَكْتُبَهَا قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا أَكْتُبُ قَالَ اكْتُبْ أَهْلَ الْوَعِيدِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِ النَّارِ وَاكْتُبْ
وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا قَالَ قُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ وَحْشِيٌّ
مِنْهُمْ قَالَ وَاكْتُبْ وَآخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللّٰهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ قَالَ وَاكْتُبْ إِلَّا
الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا لَا يَسْتَطِيعُونَ
حِيلَةً إِلَى الْكُفْرِ وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا إِلَى الْإِيمَانِ فَأُولَئِكَ عَسَى اللّٰهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ قَالَ وَاكْتُبْ وَأَصْحَابُ
وَأَصْحَابُ الْأَعْرَافِ قَالَ قُلْتُ وَمَا أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ قَالَ قَوْمٌ اسْتَوَتْ حَسَنَاتُهُمْ وَسَيِّئَاتُهُمْ

الغل

قال

فَإِنْ أَدْخَلَهُمُ النَّارَ فَبِذُنُوبِهِمْ وَإِنْ أَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ فَبِرَحْمَتِهِ **شرح** اصناف مردمان نه است
لیک سه صنف که اول المؤلفة قلوبهم است و دوم من یجبه الله علی حرف است و سوم معارین است
درین حدیث و حدیث دوم مذکور نشده اند با وجود آنکه هر یکی از ایشان در بابی علیحده مذکور خواهد شد بواسطه
اینکه ایشان تنزل در حال خود نه و اکثر اینست که مؤمن خالص میشوند یا کافر صریح در نسخ الوعید بفتح واو و کسر
عین بی نقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و دال بی نقطه است و این مناسب انتقام نیست زیرا که وعید مطلق
تهدید است و ظاهر اینست که از کاتبان کافی تصحیف شده باشد و الوغل بغین با نقطه و لام ما نند و آن مانند
اسم مصدر باب افعال است الایغال مبالغه در علی و مراد اینجا قدر مشترک میان محض ایمان و محض کفر است
که مذکور میشود در کتاب الجنائز در حدیث اول باب المسئلة فی القبر و من یسأل و من لا یسأل که باب شصت دوم
است و ما موافق ظاهر شرح میکنیم و اسم او وحشی بفتح واو و سکون حاء بی نقطه و شین با نقطه و تشدید یاء
نام قاتل حمزه است و منهم بحرف جر و ضمیر جمع است و این منافات ندارد با آنچه می آید در باب صد و هفتاد
و سوم که قاتل حمزه و امثال او داخل قسم چهارم است که مرجون لامر الله است زیرا که قسم سوم اعم از قسم
چهارم است فی الحقیقه و هرچه داخل در اخص باشد داخل در اعم است و در تقسیم ذکر اعم در مقابل اخص صحیح است
اگر مقصود ذکر اعم اشارت بخصوص فردی دیگر غیر آن اخص باشد یا هر کدام مذکور در آیتی دیگر باشد و این مبنی بر اینست
که آیت و آخرون اعترفوا بذنوبهم در سوره توبه نازل باشد در جمعی که دو صنف اند صنف اول جمعی که تخلف کرده اند
خود مراد از صدقه و تطهیر و تزکیه و صلوة رسول برایشان میشود و عسی الله ان یتوب علیهم در سوره توبه باعتبار ایشانست
پس جمله خذ من اموالهم صدقة تا آخر در سوره توبه استیناف بیانی برای عسی الله ان یتوب علیهم است صنف دوم
جمعی که این تخلف درایشان نشده و درایشان نازل شده در سوره توبه آیت و آخرون مرجون لامر الله باعتبار
اینکه آخرون مبتدا باشد و مرجون خبر مبتدا باشد و مراد اعدای منتصد قان باشد که مذکور شده سابقا ابدا محمد
دو صنف اهل خلط و ایشان و اصحاب اعراف در حقیقت یک صنف اند و جدا کردن ایشان از یکدیگر باعتبار اینست که در
ایشان دو آیت در دو سوره نازل شده موافق آنچه می آید در شرح حدیث آخر باب صد و هشتاد و یکم در شرح ارجئهم
کارجاهم اند و موافق ظاهر آیت سوره قارعه فاما من ثقلت موازینه فهو فی عیشة راضیة و اما من خفت موازینه
فامه هاویه المیله انتقال از جای بجای دیگر بخودی خود و بوسیله قوت فهم و کمال قدرت بر تصرف در کارها الی الکفر متعلق
بحیله است و بجای الی الکفر الی الایمان نیز میتوان گفت چنانچه می آید در حدیث دوم باب صد و هفتاد و دوم
نسبت قدرت و استطاعت که مناط تکلیف است بایمان و کفر یکسان است **یعنی** روایت از حمزة بن محمد طیار
گفت که گفت مرا امام جعفر صادق علیه السلم مردمان زمان رسول علیه السلم بر شش قسم اند حمزه گفت گفتم آیا رخصت
میدهی مرا که بنویسم آن شش قسم را گفت آری گفتم بعد از مهیا کردن کاغذ و دوات و قلم که چه نویسم گفت بنویس
قسم اول و دوم اهل مبالغه در ایمان و مبالغه در کفر از جمله اهل بهشت و اهل آتش جهنم و بنویس **قسم سوم** و دل

قول الله تعالی است در سوره توبه که و از جمله اعراب که در مدینه و از جمله اهل مدینه جمعی دیگرند غیر مؤمنان خالص و کافران خالص
که اعتراف کردند گناهان خود و مخلوط کرده اند عملی صالح را که آن معرفت امام زمان است خواه رسول و خواه وصی رسول چنانکه
بیان شد در حدیث سوم باب بیست و سوم و عملی دیگر را که بد است حمزه گفت گفتم کیانند ایشان گفت که وحشی قاتل حمزه
بن عبد المطلب از جمله ایشان است امام گفت و بنویس **قسم چهارم** مر اول قول الله تعالی است در سوره توبه که و دیگران
تاخیر کرده شده اند برای حکم الله تعالی در روز قیامت در حق ایشان یا عذاب میکند ایشان را یا بازگشت بر حق میکند
برایشان و تتمه بیان مرجون می آید در باب صد و هفتاد و سوم امام گفت و بنویس **قسم پنجم** مر اول قول الله تعالی است
در سوره نساء که ظالمان نفسهای خود با نفاق و باطل و مانند آن بر جماعت ملائکه آن وقت ... در جهنم و بازگشت بد ... مستضعف
شمرده شدگان از جمله مردان و زنان و پسران بی سوی رو بر جائی که تاب نیاوردند حیله ... دیده ور نشوند راهی را
امام گفت که مراد جمعیت که تاب نمی آورند مغلطه داعیه سوی کفر را و کفر را ... عاجز میشوند و دیده ور نمیشوند راهی را سوی ایمان که
شبهه در آن راه نباشد چون کمال بلاهت دارند پس این جماعت مستضعفان شاید که الله تعالی بگذرد از مخالفتهای ایشان
احکام شریعت را برو بیان مستضعف می آید در باب صد و هفتاد و یکم و باب صد و هفتاد و دوم و باب صد و هفتاد و چهارم
و در کتاب النکاح در باب مناکحة النصاب والشکاک امام گفت و بنویس **و قسم ششم** اصحاب اعراف اند حمزه گفت
گفتم و چیست اصحاب اعراف گفت جمعیتند که مساوی یکدیگر شده حسنات ایشان و سیئات ایشان پس اگر داخل کند ایشان را
در جهنم پس بسبب گناهان ایشان خواهد بود و اگر داخل کند ایشان را در بهشت پس بسبب رحمت خود خواهد بود و حقیقت
معنی اصحاب اعراف بیان شد در کتاب الحجة در حدیث نهم باب هشتم که باب معرفة الامام والرد الیه است و می آید در باب
صد و هفتاد و چهارم **دوم اصل** قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ النَّاسُ عَلَىٰ سِتِّ فِرَقٍ يَؤُولُونَ كُلُّهُمْ إِلَىٰ ثَلَاثِ
فِرَقٍ الْإِيمَانِ وَالْكُفْرِ وَالضَّلَالِ وَهُمْ أَهْلُ الْوَعْدَيْنِ الَّذِينَ وَعَدَهُمُ اللهُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ الْمُؤْمِنُونَ وَ
الْكَافِرُونَ وَالْمُسْتَضْعَفُونَ وَالْمُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَالْمُعْتَرِفُونَ بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا
عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا وَأَهْلُ الْأَعْرَافِ **شرح** مضمون این موافق سابق است فرق این است که چهار قسم آخر را یک قسم ساخت
تا اشارت شود بقول الله تعالی صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین یؤولون بضم همزه و سکون واو و ضم
لام است کلهم تاکید ضمیر متصل است الایمان مجرور و بتقدیر اهل الایمان است و بر این قیاس است دو نظیرش
و مراد با ایمان و کفر محض ایمان و محض کفر است ضمیر هم راجع بفرقه سوم است وعد چون مطلق باشد بمعنی نوید
خیر است و چون مقید شود بمفعول بر طبق آن مفعول است خواه خیر و خواه شر پس الذین وعدهم الله
الجنة والنار برای احتراز از اهل محض ایمان است زیرا که ایشان نیز اهل وعد مطلق اند و وعد نار تعلق بایشان
نگرفته پس واو در والنار برای جمعیت است و مقصود این است که وعد جنت بفرقه سوم تعلق
گرفته باعتباری دیگر بخلاف فرقه اول و فرقه دوم المؤمنون تا آخر خبر مبتدای محذوف است
بتقدیر الست فرق المؤمنون و باقی ظاهر است از شرح حدیث دوم باب آینده سابق

ووعد نار نیز بفرقه سوم تعلق گرفته باعتباری دوم

و سکون عین مهمله و دال مهمله اسم از نهبت که در خیر باشد یا در شر باشد مراد مؤمنان خالصان و اعلیٰست **سیوم اصل** عَنْ
هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ زُرَارَةَ قَالَ دَخَلْتُ أَنَا وَحُمْرَانُ أَوْ أَنَا وَبُكَيْرٌ عَلَىٰ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ
إِنَّا نَمُدُّ الْمِطْمَارَ قَالَ وَمَا الْمِطْمَارُ قُلْتُ التُّرُّ فَمَنْ وَافَقَنَا مِنْ عَلَوِيٍّ وَغَيْرِهِ تَوَلَّيْنَاهُ وَمَنْ خَالَفَنَا مِنْ عَلَوِيٍّ
وَغَيْرِهِ بَرِئْنَا مِنْهُ فَقَالَ لِي يَا زُرَارَةُ قَوْلُ اللهِ أَصْدَقُ مِنْ قَوْلِكَ فَأَيْنَ الَّذِينَ قَالَ اللهُ
عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا
يَهْتَدُونَ سَبِيلًا أَيْنَ الْمُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ أَيْنَ الَّذِينَ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا
وَآخَرَ سَيِّئًا أَيْنَ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ أَيْنَ الْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبُهُمْ وَزَادَ حَمَّادٌ فِي الْحَدِيثِ
قَالَ فَارْتَفَعَ صَوْتُ أَبِي جَعْفَرٍ وَصَوْتِي حَتَّىٰ كَانَ يَسْمَعُهُ مَنْ عَلَىٰ بَابِ الدَّارِ وَزَادَ
فِيهِ جَمِيلٌ عَنْ زُرَارَةَ فَلَمَّا كَثُرَ الْكَلَامُ بَيْنِي وَبَيْنَهُ قَالَ لِي يَا زُرَارَةُ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يُدْخِلَ الضُّلَّالَ الْجَنَّةَ
شرح هر یک از حمران و بکیر برادر زراره است و شک از زراره یا از هشام است یا از زراره است المطمار بکسر میم و سکون طاء
مهمله و میم و الف و راء مهمله ریسمانی که بنا ریسمانی که بنا میکشد آن را تا چیزی کشیده شود و آن را مطمر با الف نیز میگویند و اینجا استعاره
شده برای قاعده کلیه التر بضم تاء و تشدید راء مهمله ریسمان اول چیزی در ریسمان بنا و مراد اینجا معنی اول است پس مراد قاعده
کلیه است مخفی نماند که ذکر المؤلفة قلوبهم در این حدیث بعنوان ثالث است و مقصود ذکر اهل شک است که منقسم به سه قسم میشود **اول**
من یعبد الله علی حرف **دوم** المؤلفة قلوبهم **سیوم** مُرجَون و بیان این سه قسم اهل شک میشود در باب صد و هشتاد و ششم
و باب صد و هشتاد و هشتم و باب صد و هشتاد و دوم هر یک از حماد و جمیل مضمون این حدیث را روایت کرده از زراره چنانکه
هشام روایت کرده لیکن روایت حماد مشتمل است بر زیادتی بر روایت هشام و روایت جمیل مشتمل است بر زیادتی و زیادتی
دیگر **یعنی** روایت است از هشام بن سالم از زراره که گفت داخل شدم من و حمران یا من و بکیر بر امام محمد باقر علیه السلام زراره گفت که گفتم
بدرستی که ما میکشیم مطمار را امام گفت و کدام است مطمار شما گفتم قاعده کلیه است با نیروش که هر که موافقت کند با ما در عقاید
و اعمال از جمله علوی و غیر آن دوست میداریم او را و هر که مخالفت کند با ما از علوی و غیر آن بیزاری میجوییم از او پس امام گفت ای زراره قول
الله تعالی درست تر است از قول تو پس کجا اند جمعی که گفت الله عز و جل در حق ایشان الا المستضعفین که بیان شد در شرح حدیث
اول این باب کجا اند مرجون که بیان شد ایضا کجا اند جمعی که خلط کرده اند که بیان شد ایضا کجا اند اصحاب اعراف که بیان شد ایضا
کجا اند مؤلفة قلوبهم که بیان میشود در باب صد و هشتاد و ششم و زیاد کرد حماد در روایت از زراره این را که زراره گفت پس بلند شد
آواز امام محمد باقر و آواز من از مباحثه تا حدی که میشنید آن کسی که بر در سرای امام بود و زیاد کرد در روایت جمیل از زراره این را که
پس چون بسیار شد سخن میان من و میان امام علیه السلام امام گفت مرا که ای زراره حق شده نوعی از حق شدن بر الله تعالی اینکه داخل
کند این پنج قسم اهل ضلالت را در بهشت خواه بعض و خواه کل **باب صد و شصت و پنجم باب الکفر شرح** این باب بیان کفر است
مراد بیان حقیقت کفر است که باعث خلود جهنم است و بیان اسباب آن مخفی نماند که مراد اینجا کفر ترک امر الله است که بیان میشود
در باب آینده و در این باب بیست و یک حدیث است **اول اصل** قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ سُنَنُ رَسُولِ اللهِ صلی الله علیه و آله کَفَرَائِضِ اللهِ

بیان میشود در شرح حدیث هفتم باب آینده که این سخن زراره از جانب زیدیه و معتزله ... پس باعث طعن بر زراره نمیشود

ای از زراره

بکفره
عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِّيِّ قَالَ

فقال ان الله عزّ وجلّ

عزّ وجلّ فرض فرائض موجبات على العباد فمن ترك فريضة من الموجبات فلم يعمل بها
وجحدها كان كافراً وامر الله بامور كلّها حسنة فليس من ترك بعض
ما امر الله عزّ وجلّ به عباده من الطاعة بكافر ولكنّه تارك للفضل منقوص من الخير
شرح السنن بضم سین مهمله و تخفیف نون مفتوحه حکمهایی که رسول علیه السلام کرده باستنباط از قرآن الفرائض حکمهایی که
الله تعالی کرده در صریح قرآن الموجبات بفتح جیم جزایی که لازم کرده شده و ایمانست یا معنی که ترک آنها لازم دارد ترک ایمان را مثل
نماز چنانچه می آید در حدیث ششم این باب الجحد بفتح جیم و سکون حاء مصدر باب منع انکار و مراد اینجا اصرار بر ترک خرست و انکارت
باینکه مصر بر ترک نماز مثلاً منکر آنست اگرچه منکر وجوب نباشد و از این تقریر ظاهر شد که کفر در اینجا کفر جحود که بیان میشود در باب
آینده نیست یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را که آیا طریقهای رسول الله صلی الله علیه و آله مانند حکمهای الله عزّ وجلّ است
در صریح قرآن که یعنی ترک کننده آن نیز کافر باشد پس امام علیه السلام برای بیان اینکه تارک سنن مثل تارک فرائض است و تارک فرائض
مطلقا کافر نیست بلکه کفر او مشروط باصرار بر نافرمانی بردار است و آن مشترک است میان تارک سنن و تارک فرائض برای که ترک
کننده رکعتی از نماز مثل ترک کننده اصل نمازست گفت بدرستی که الله عزّ وجلّ قرار داده و قرار داده هایی را که لازم کرده شده است
بر بندگان پس هر که ترک کند قرار داده را از لازم کرده شده ها با بیروش که عمل کند بآن و منکر آن شود میشود کافر و امر کرده
الله تعالی بکارهایی که جمیع آنها خوبست پس نیست اینکه ترک کننده بعض آنچه را که امر کرده الله عزّ وجلّ در صریح قرآن بآن بندگان خود را
از جمله فرمان برداری کافر و لیکن او ترک کننده فضیلت ثوابست کم کرده شده است از مرتبه عالی اهل بهشت دوم عن زرارة
عن ابی جعفر علیه السلام قال والله انّ الكفر لاقدم من الشرك واخبث واعظم قال ثمّ
ذكر كفر ابليس حين قال الله عزّ وجلّ له اسجد لآدم فابى ان يسجد فالكفر اعظم من
الشرك فمن اختار على الله عزّ وجلّ وابى الطاعة واقام على الكبائر فهو كافر ومن نصب
دينا غير دين المؤمنين فهو مشرك شرح قسم برای مبالغه در ابطال استدلال مخالفانست بقول الله تعالی در سوره
نساء ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء براینکه هیچ معصیتی غیر شرک باعث خلود در جهنم نمیشود و الا مذکور
میبود در این آیت و حاصل جواب اینست که معصیت غیر شرک بر دو قسم است اول کفر یعنی دلیری بر الله تعالی و استخفاف حکم او دوم
غیر کفر و کفر بر دو قسمست اول کفر اباء و استکبار خواه بسبب کبیره باشد و خواه بسبب صغیره مثل کفر ابلیس بسبب اباء از سجده برای آدم
چه با تکلیف سجده برای آدم وعید بر جهنم مذکور نیست دوم کفر اصرار بر کبیره خواه با اباء و استکبار باشد و خواه نه و کفر مطلقا باعث
خلود جهنمست باجماع و آن غیر شرکست بدلیل اینکه اقدم از شرکست در حدوث پس برای این مذکور نیست در آیت سوره نساء که
اخبث و اعظم از شرکست و عدم مغفرت آن بطریق اولی است و داخل در ما دون ذلک نیست اگر گویی مغایرت کفر و شرک و عدم
مغفرت کفر باجماع دلالت بر این نمیکند که کفر اخبث و اعظم از شرک باشد و داخل ما دون ذلک نباشد چه شاید که تقیید من
یشاء بیرون رفته باشد بابیروش که صد و ر ما دون نباشد چه شاید ذلک به دو روش باشد یکی بعنوان کفر و فاعل آن من لا یشاء
باشد و دیگری بعنوان غیر کفر و فاعل آن من یشاء باشد گوییم این تکلف و تعسف فایده برای مستدل ندارد چه در این صورت

نیز

نیز غیر شرک باعث خلود جهنم میشود پس بهتر اینست که این تکلف و تعسف نکنیم و گوییم اختلاف میان من یشاء و من لا یشاء
باعتبار اختلاف ما دون ذلک از شدت و ضعف نقل نیست بلکه باعتبار اختلاف فاعلان ما دون ذلک است با بیروش که ما دون
ذلک مغفور باشد برای کسی که شرک و کفر نکرده باشد و مغفور نباشد برای آنکه کرده باشد با معنی که خدا ابی علیه برای کبیره بی
اصرار و صغیره بی اباء و استکبار نیز داشته باشد کفر ابلیس اشارتست بآیت سوره بقره و اذ قلنا للملائكة اسجدوا لآدم
فسجدوا الا ابليس ابى واستكبر وكان من الكافرين فالكفر بتقدیر بر و قال فالکفرست و فا برای تفریعست فاء من برای بیانست
اختار در نسخ بخاء با نقطه و الف و را بی نقطه است و ظاهر اینست که بجیم و همزه باشد ماخوذ از جار بفتح جیم و سکون همزه یعنی مرد ضخیم شد
یا قلب اجرا باشد چنانچه می آید در حدیث آینده و بر هر تقدیر یعنی دلیری بر الله تعالی است و ابی الطاعة عطف تفسیرست
واو در واقام بمعنی او است و مراد باقامت بر کبایر اقامت بر جنس کبایرست پس شامل اقامت بر یک کبیره هم هست
یعنی روایتست از زراره از امام محمد باقر علیه السلام گفت بخدا قسم که کفر هر آینه پیشترست در حدوث از شرک و ناپاکترست و
بزرگترست در گناه زراره گفت بعد از آن امام علیه السلام برای استدلال بر این سه مطلب یاد کرد کفر ابلیس را وقتی که گفت
الله عزّ وجلّ او را که سجده کن برای آدم پس اباء کرد از اینکه سجده کند و امام برای تصریح مناط جواب شبهه مخالفان که مذکور
شد گفت پس کفر بزرگترست در گناه از شرک و داخل ما دون ذلک نیست توضیح اینکه هر که دلیری کرد بر الله عزّ وجلّ
بابیروش که اباء و استکبار کرد از فرمان برداری یا مصر شد بر گناهی از گناهان کبیره پس او کافرست و هر که وا داشت عبادتی را
که غیر عبادتیست که مؤمنان میکنند پس او مشرکست اگر گویی شرک بی کفر منتفیا شد و الا لازم می آید تحقق ایمان بی تحقق اسلام و آن
منافی قول الله تعالی است در سوره آل عمران و من يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه و موافق مذهب الخ می آید در حدیث ششم
فلت فیه خلیها الا کافرا و قال لا نا آخر و از این لازم می آید که شرک اخبث و اعظم از کفر باشد گوییم این ملازمه ممنوعست چه
میتواند بود که لازم خبری اعم از آن خبر و بدتر از آن خبر باشد سیوم سهل عن عبد الله بن بكير عن زرارة عن
ابي جعفر عليه السلام قال ذكر عنده سالم بن ابي حفصة واصحابه فقال انّهم ينكرون ان يكون من
حارب عليّا عليه السلام مشركين فقال ابو جعفر عليه السلام فانّهم يزعمون انّهم كفّار ثمّ قال
لي انّ الكفر اقدم من الشرك ثمّ ذكر كفر ابليس حين قال له اسجد فابى ان يسجد وقال الكفر اقدم
من الشرك فمن اجترأ على الله فابى الطاعة واقام على الكبائر فهو شرح سالم از رؤسای زیدیه است و مذهب زیدیه اینست
که مجتهد امام میتواند بود پس پیروی ظن را فتنی از شرک نشمرند و مخالف امام حق را مشرک نشمرند اگرچه مصر بر کبیره هم نشمرند ذکر
بصیغه ماضی معلوم و ضمیر راجع بزراره است ضمیر مستتر در فقال راجع بزراره است و فا برای تعقیبست یا برای بیانست
ثم قال لی کلام عبد الله است فا در فمن و در فابی برای بیانست واو در و اقام بمعنی او است چنانچه در حدیث سابق بود
یعنی مستخف کافر کلام عبد الله است برای تفسیر اجتراء باستخفاف حکم الهی یعنی روایتست از عبد الله بن بکیر بفتح با و سکون
کاف و را بی نقطه از زراره از امام محمد باقر علیه السلام عبد الله گفت که مذکور کرد زراره نزد امام علیه السلام سالم بن ابی حفصه
و یاران ویرا پس زراره گفت که بدرستی که ایشان انکار میکنند اینرا که کسی را که جنگ کرد با علی علیه السلام پس گفت امام محمد باقر علیه السلام

کافر یعنی مستخف کافر م

پس مرسستی که ایشان دعوی میکنند که محاربان علی علیه السلم کافرانند بنا بر اینکه اصرار بر کبیره کرده اند بعد از آن امام برای بیان
اینکه اصرار بر کبیره کفر نیست گفت مراد بر سستی که کفر مقدمست در حدوث از شرک بعد از آن ذکر کرد برای زراره کفر ابلیس و ...
که الله تعالی گفت او را که سجده کن برای آدم پس اباکرد که سجده کند امام گفت برای زراره که کفر مقدمست در حدوث از
شرک بیان این آنکه هر که دلیری کرد بر الله تعالی با بزرگ منشی که اباکرد از فرمان برداری مثل ابلیس یا مصر شد بر گناهی آنکه آن
کبیره است یا صغیره است میخواست امام این را که سبک شمرده حکم الله تعالی را و کفر او سبب آنست چهارم حل سألت اباعبدالله
علیه السلم عن قول الله عز و جل انا هدیناه السبیل اما شاکرا و اما کفورا قال اما
آخذ فهو شاکر و اما تارک فهو کافر شرح این مضمون گذشت در حدیث سوم باب سی و دوم کتاب التوحید یعنی پرسیدم
امام جعفر صادق علیه السلم را از قول الله عز و جل در سورة الانسان مرسستی که ما نمودیم [illegible] ربوبیت و محکمات قرآن را و نمودیم مردم
آدمی را راه راست که سوال اهل الذکر در مشکلات و ترک پیروی ظن است [illegible] بر حالی که مقدر است که شکرگزار این نعمت
باشد یا بر حالی که مقدر است که کفر [illegible] باشد امام گفت که یا این راه میرود پس او شکرگزار است و یا ترک میکند پس او کافر است
پنجم حل سألت اباعبدالله علیه السلم عن قول الله عز و جل و من یکفر بالایمان فقد
حبط عمله فقال ترک العمل الذی اقربه من ذلک ان یترک الصلوة من غیر سقم و لا شغل
شرح [illegible] ایمان [illegible] کفرست و ایمان در اصل [illegible] ربوبیت و توابع آن [illegible] عبادت [illegible] آن اقرار
مطلقا [illegible] نماز و زکوة و حج و امثال آن [illegible] برای آنست مجازی [illegible]
چه لازم [illegible] پرسیدم از امام جعفر صادق علیه السلم را از قول الله عز و جل در سوره مائده و هر که منکر [illegible]
[illegible] پس حبط و باطل میشود جمیع عمل صالح او که پیش از انکار کرده این منافات ندارد با اینکه اگر توبه کند و دو کند عمل صالح او [illegible]
چنانچه می آید در باب دویست و ششم امام گفت کفر بایمان ترک عملی است که [illegible] از جمله آن ترک است اینکه ترک
کند نماز را بی بیماری و بی مشغول بودن بکاری مثل سفری که در آن گمان دریافتن نماز در منزل نباشد و ناگاه وقت فوت
شود مراد اینست که با بیماری و شغل کفر لازم نمی آید هر چند که نامشروع باشد ششم حل سألت ابا الحسن علیه السلم
عن الکفر و الشرک ایهما اقدم فقال لی ما عهدی بک تخاصم الناس قلت امرنی
هشام بن سالم ان اسألک عن ذلک فقال لی الکفر اقدم و هو الجحود قال الله عز و جل الا ابلیس ابی و استکبر
شرح و هو الجحود اشارت باینست که کفر دو قسم است اول اباء و استکبار از طاعت دوم اصرار بر کبیره چنانچه بیان شد در حدیث
دوم این باب و آنچه مقدمست بر شرک قسم اول کفرست چه از تکلیف سجده آدم و عید مذکور شده هفتم پرسیدم از امام موسی کاظم
علیه السلم را از کفر و شرک که کدام آن دو پیشتر حادث شده پس گفت مرا ندیدم ترا که مجادله و مخاصمه میکرده باشی با مردم [illegible] این مسئله
در حل مسائل عبادات نیست سوال از این مسئله مناسب کسی است که علم کلام را ورزد و با مخالفان گفتگو کند گفتم امر کرده مرا
هشام بن سالم که سوال کنم ترا از آن پس گفت مرا که کفر مقدمست در حدوث و آن انکار است یعنی اباء و استکبار از طاعت
بیان این آنکه گفت الله عز و جل در سوره بقره سجده کردند ملائکه برای آدم مگر ابلیس اباکرد و تکبر کرد و بود در علم الله تعالی در ازل

عن حمران بن اعین قال
روایت است از حمران بن اعین گفت
عن زرارة قال
ظاهر این جواب بیان اینست که باور بالا ایمان برای [illegible] مثل اشتروا الضلالة بالهدی و [illegible] برای مصاحبت باشد مثل اهبط بسلام و بنا بر اول مراد اینست که انکار ربوبیت کند بعد از اقرار و بنا بر دوم مراد اینست که انکار ربوبیت کند باعتبار ملابس او [illegible] ظاهر اول ترک [illegible] دیگری را [illegible] و برای تغییر مقصد [illegible]
عن موسی بن بکر قال
وکان من الکافرین
روایت است از موسی بن بکر گفت
بلغ

از جمله کافران هفتم حل عن عبد الرحمن بن الحجاج عن زرارة قال قلت لابی جعفر علیه السلم یدخل النار مؤمن
قال لا و الله قلت فما یدخلها الا کافر قال لا الا من شاء الله فلما رددت علیه مرارا قال لی ای
زرارة انی اقول لا و اقول الا من شاء الله و انت تقول لا و لا تقول الا من شاء الله قال فحدثنی
هشام بن الحکم و حماد عن زرارة قال قلت فی نفسی شیخ لا علم له بالخصومة قال فقال لی یا زرارة ما
تقول فیمن اقر لک بالحکم اتقتله ما تقول فی خدمکم و اهلیکم اتقتلهم قال فقلت انا و الله الذی
لا علم لی بالخصومة شرح مراد بمؤمن مسلمان مجتنب از کبیره است و مراد بکافر مخلد در آتش جهنم است و بعبارتی دیگر مرتکب
کبیره با اصرار است شیخ لا علم له بالخصومة یعنی اینست که چون پیر و بد دماغ شده استنباط کرده از قرآن اینرا که مرتکب
کبیره بی اصرار مخلد در جهنم است یا واقع شده در این مسئله میان من و مخالفان که معتزله و زیدیه اند و میگویند که مرتکب کبیره بی اصرار مخلد
در جهنم است پس کافرست و ایشان طلب دلیل از من کرده اند و لهذا دلیل عقلی یا نقلی نمیگوید و این مبنی است بر آنچه
گذشت در کتاب الحجه در احادیث باب ان الائمة علیهم السلم اذا شاؤا ان یعلموا علموا که باب چهل و ششم است پس الکلام
باعث طعن در زراره نمیشود و التقبله و التقبلهم بیاید و حفظ است از باب ... یا تا ... و حفظ است از باب ... لا علم لی
بالخصومة یعنی اینست که امام عالم ترست از من بوقوع خصومت باعتبار آنکه ماضی و مستقبل را میداند چنانچه گذ
در کتاب الحجه در احادیث باب ان الائمة علیهم السلم یعلمون علم ما کان و ما یکون و انه لا یخفی علیهم شیء صلوات الله علیهم که باب
چهل و هشتم است و من نمیدانم مگر قلیلی از ماضی را یعنی روایت است از عبد الرحمن بن حجاج از زراره گفت گفتم امام محمد باقر علیه السلم را
آیا داخل میشود در جهنم مؤمنی گفت نه بخدا قسم گفتم پس داخل میشود در جهنم مگر کافری گفت نه مگر کافری کسی که خواسته باشد الله
تعالی زراره گفت پس وقتی که برای فهمیدن دلیلی عقلی یا نقلی از قرآن بر این مسئله با خصومت مخالفان را جواب تو ام
و او برگردانیدم سخن را با او چند بار گفت مرا ای زراره بدرستی که من میگویم نه و میگویم مگر کسی که خواسته باشد الله تعالی و تو
میگویی نه و نمیگویی مگر کسی که خواسته باشد الله تعالی این اشارتست باین آیت سورة النساء که و یغفر ما دون ذلک لمن
یشاء و چون زراره اینرا نفهمیده بود خیال کرده که مراد اینست که دیگر گفتگو مکن که طرفین نزاع مشخص شده و عبد الرحمن
گفت پس حکایت کرد با من هشام بن حکم و حماد از زراره که گفته بود آن دو کس که گفتم در دل خود که این پیر و بد دماغ شده
نمیداند وقوع خصومت مخالفان را با من در این مسئله و لهذا اکتفا بحکایت قول خود میکند زراره گفت پس چون این خیال کردم
امام گفت مرا ای زراره چه میگویی در کسی که اقرار کرده برای تو بحاکم بودن مثل غلام و کنیز آیا قبول میکنی او را که تو حاکم او باشی
چه میگویی در نوکران شما و قومان شما آیا قبول میکنی که تو مولی و مصاحب ایشان باشی زراره گفت پس با خود گفتم که از این
دلیل تو مطلع و دانستم که دلیلی که بیشتر میگفته من نفهمیده بودم و حاصل این دلیل دافع اینست که اگر هر فاسقی کافر باشد پس اکثر
غلامان و کنیزان و نوکران و قومان کافر خواهند بود پس اگر مولی بودن خود را برای ایشان قبول کنی خلاف فرمان آوری خلاف
اجماع اهل اسلام و عمل رسول علیه السلم کرده خواهی بود و اگر قبول کنی و نقل نیاوری خلاف کرده خواهی بود قول الله تعالی را
در سوره محمد صلی الله علیه و آله و ان الکافرین لا مولی لهم هشتم حل عن مسعدة بن صدقة قال سمعت اباعبدالله

ابتدا
[illegible] زراره [illegible] حکایت [illegible]

عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسُئِلَ عَنِ الْكُفْرِ وَالشِّرْكِ أَيُّهُمَا أَقْدَمُ فَقَالَ الْكُفْرُ أَقْدَمُ وَذَلِكَ أَنَّ إِبْلِيسَ أَوَّلُ مَنْ كَفَرَ وَكَانَ
كُفْرُهُ غَيْرَ شِرْكٍ لِأَنَّهُ لَمْ يَدْعُ إِلَى عِبَادَةِ غَيْرِ اللَّهِ وَإِنَّمَا دَعَا إِلَى ذَلِكَ بَعْدُ فَأَشْرَكَ شرح مفعول سمعت محذوف
و دلالت بر آن میکند فقال الکفر اقدم و نظیر این در حدیث آینده نیز هست یعنی روایت از مسعدة بن صدقه که گفت شنیدم از
امام جعفر صادق علیه السلام بر حالیکه پرسیده شد از کفر و شرک که کدام آن دو پیشتر است در حدوث پس گفت کفر پیشتر است و آن
اینست که ابلیس اول کفار و مشرکین است و بود کفر او در قصه سجود آدم کفر غیر شرک یعنی که با آن کفر شرک نبود چه نبود که او خواند در آن
وقت کسی را بعبادت غیر الله تعالی و جز این نیست که خواند سوی آن بعد از آن پس مشرک شد سیزدهم اصل عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ
قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَسُئِلَ مَا بَالُ الزَّانِي لَا تُسَمِّيهِ كَافِراً وَتَارِكُ الصَّلَاةِ قَدْ سَمَّيْتَهُ كَافِراً وَمَا الْحُجَّةُ فِي ذَلِكَ
فَقَالَ لِأَنَّ الزَّانِيَ وَمَا أَشْبَهَهُ إِنَّمَا يَفْعَلُ ذَلِكَ لِمَكَانِ الشَّهْوَةِ لِأَنَّهَا تَغْلِبُهُ وَتَارِكُ الصَّلَاةِ لَا يَتْرُكُهَا إِلَّا اسْتِخْفَافاً
بِهَا وَذَلِكَ لِأَنَّكَ لَا تَجِدُ الزَّانِيَ يَأْتِي الْمَرْأَةَ إِلَّا وَهُوَ مُسْتَلِذٌّ لِإِتْيَانِهِ إِيَّاهَا قَاصِداً إِلَيْهَا وَكُلُّ مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ قَاصِداً
إِلَيْهَا فَلَيْسَ يَكُونُ قَصْدُهُ لِتَرْكِهَا اللَّذَّةَ فَإِذَا نُفِيَتِ اللَّذَّةُ وَقَعَ الِاسْتِخْفَافُ وَإِذَا وَقَعَ الِاسْتِخْفَافُ وَقَعَ الْكُفْرُ شرح الجملة
و دلیل و مراد اینجا معنی اول است القصد التفات بسوی چیزی بعدم سهو و غفلت از آن و اراده چیزی و اول متعدی با الی میشود و دوم متعدی بنفس
میشود پس اسم فاعل دوم متعدی بالی میشود قاصدا و جا اول شق از معنی اول است و احتراز است از سهو و نسیان و غفلت و قاصدا از
حال است از ضمیر بارز در اتیانه و در دوم حال است از ضمیر مستتر در ترک یعنی روایت از مسعده بن صدقه که گفت شنیدم
از امام جعفر صادق علیه السلام بر حالیکه پرسیده شد که چیست حال زنا کننده که نام نمیبری او را کافر و تارک الصلوة را بتحقیق نام
میبری او را کافر و چیست حجت در آن فرق پس امام گفت برای اینکه زنا کننده و مانند آن جز این نیست که میکند آن را برای اینکه میل جبلی آدمی
میل زور می آورد بر او و تارک الصلوة ترک نمیکند صلوة را مگر برای سبک شمردن حکم الهی در صلوة و آنچه گفتیم برای اینست که تو نمی یابی زنا کننده را
که آید نزد زن مگر بر حالیکه او لذت میبرد برای آمدن او نزد آن زن بر حالیکه التفات کننده است سوی آن زن بی غفلت یا شبهه و هر که ترک کرد
نماز را بر حالیکه التفات کننده است سوی آن نماز بی سهو و نسیان پس نیست اراده او برای ترک نماز برای لذتی و چون بر طرف کرده شد لذت
واقع شد استخفاف حکم الهی و چون واقع شد استخفاف واقع شد کفر اصل قَالَ وَسُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقِيلَ لَهُ مَا فَرْقٌ بَيْنَ
مَنْ نَظَرَ إِلَى امْرَأَةٍ فَزَنَى بِهَا أَوْ خَمْرٍ فَشَرِبَهَا وَبَيْنَ مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ حَتَّى لَا يَكُونَ الزَّانِي وَشَارِبُ الْخَمْرِ مُسْتَخِفّاً
كَمَا يَسْتَخِفُّ تَارِكُ الصَّلَاةِ وَمَا الْحُجَّةُ فِي ذَلِكَ وَمَا الْعِلَّةُ الَّتِي تَفْرُقُ بَيْنَهُمَا قَالَ الْحُجَّةُ أَنَّ كُلَّ مَا أَدْخَلْتَ أَنْتَ
نَفْسَكَ فِيهِ لَمْ يَدْعُكَ إِلَيْهِ دَاعٍ وَلَمْ يَغْلِبْكَ عَلَيْهِ غَالِبُ شَهْوَةٍ مِثْلُ الزِّنَا وَشُرْبِ الْخَمْرِ وَأَنْتَ دَعَوْتَ نَفْسَكَ إِلَى
تَرْكِ الصَّلَاةِ وَلَيْسَ ثَمَّ شَهْوَةٌ فَهُوَ الِاسْتِخْفَافُ بِعَيْنِهِ وَهَذَا فَرْقُ مَا بَيْنَهُمَا شرح استفهام و مبتدا است و فرق بصیغه ماضی غائب معلوم است
قراءت با تنوین و سکون آن و مرفوع و مضاف است بر هر تقدیر خبر مبتدا است و بنا بر اول بین منصوب بمفعولیت است و بنا بر دوم مجرور و مضاف
الیه است مثل ان الفقه شقاق بینهما و تکرار بین برای طول کلام و اراده تصریح بمنع احتمال عطف بی میان و خبر است لا یکون نوع است کما یستخف
بصیغه معلوم است و ظرف نائب مفعول مطلق نوعی است و لا یکون است و مدعا بسکون لام ضمیر حیران است مثل منصوب بنا بر مفعول مطلق فعل منفی
و در هر یکی از این دو مدعا علم مختلف است یعنی مسعده گفت که پرسیده شد امام جعفر صادق علیه السلام و گفته شد او را که چه فرق چه اکرد ارتباط در امیان کسی که نظر کرد سوی زنی

پس زنا کرد با او یا نظر کرد سوی

٥

[illegible]

داخل نشد در آن و بیرون نشد از آن شد و جایی که الله تعالی داشت را بسا خواهش یعنی که اگر خواهد عذاب بکند و اگر خواهد عفو بکند فرزندهم اصل
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَوْ أَنَّ الْعِبَادَ إِذَا جَهِلُوا وَقَفُوا وَلَمْ يَجْحَدُوا لَمْ يَكْفُرُوا شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت اگر اینکه بندگان چون نادان
توقف کنند و سکوت آنچه نمیدانند نشود هر کافر و تفسیر مراد اینست که کفر افراد کفر از انکار و خبر معلوم ایشان برسد چهاردهم اصل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ
نَصَبَ عَلِيّاً عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَماً بَيْنَهُ وَبَيْنَ خَلْقِهِ فَمَنْ عَرَفَهُ كَانَ مُؤْمِناً وَمَنْ أَنْكَرَهُ كَانَ كَافِراً وَمَنْ جَهِلَهُ كَانَ ضَالّاً وَمَنْ نَصَبَ مَعَهُ
شَيْئاً كَانَ مُشْرِكاً وَمَنْ جَاءَ بِوَلَايَتِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ جَاءَ بِعَدَاوَتِهِ دَخَلَ النَّارَ شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام که گفت بتحقیق که الله عز و جل بر پا کرد
علی علیه السلام را بعد از رسول علیه السلام نشانه میان خود و میان خلقش پس هر که اعتراف کرد بامامت علی و شناخت حق او را پس مؤمن بود برب العالمین و هر که انکار کرد او را
شد کافر بربوبیت رب العالمین و هر که مستضعف شد در شناخت او چنانکه می آید در باب مستضعف و در حکم شد گمراه یعنی که الله تعالی را در او مشیتی است چنانکه گذشت
در حدیث سیزدهم این باب و هر که داد دست برای او شریکی در امامت او و علی دیگری برابر شد مشرک بربوبیت رب العالمین و هر که آمد با دوستی او در قیامت داخل بهشت شد و هر که آمد با دشمنی
و عدم اعتراف بحق او داخل جهنم شد پانزدهم اصل عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ عَلِيّاً صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَمَنْ دَخَلَ بَابَهُ كَانَ
مُؤْمِناً وَمَنْ خَرَجَ مِنْ بَابِهِ كَانَ كَافِراً وَمَنْ لَمْ يَدْخُلْ فِيهِ وَلَمْ يَخْرُجْ مِنْهُ كَانَ فِي الطَّبَقَةِ الَّتِي لِلَّهِ فِيهِمُ الْمَشِيئَةُ شرح مضمون این در حدیث چهاردهم
این باب است باب صد و شصت و ششم اصل ابواب وجوه الکفر شرح یعنی این باب بیان راههای کفر است یعنی اقسامی که کفر معنی شامل آن است و شرک معنوی است چنانکه گذشت و لفظ
کفر در بعضی آنها بمعنی مستعمل شود در شرعیات کهنه است اصل عَنْ أَبِي عَمْرٍو الزُّبَيْرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَخْبِرْنِي عَنْ وُجُوهِ الْكُفْرِ فِي كِتَابِ اللَّهِ
عَزَّ وَجَلَّ قَالَ الْكُفْرُ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى خَمْسَةِ أَوْجُهٍ فَمِنْهَا كُفْرُ الْجُحُودِ وَالْجُحُودُ عَلَى وَجْهَيْنِ وَالْكُفْرُ بِتَرْكِ مَا أَمَرَ اللَّهُ وَكُفْرُ الْبَرَاءَةِ
وَكُفْرُ النِّعَمِ شرح روایت است از ابو عمرو زبیری که امام زایی بنقطه و... یکنقطه از امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده که گفتم او را خبر ده مرا از راههای کفر که لفظ کفر در کتاب الله
عز و جل در آنها مستعمل شده و گفت کفر در کتاب الله عز و جل بر پنج راه است بیان این که از جمله آنها کفر منکر شدن ربوبیت رب العالمین است معلوم و فعل است که بدان رسیده باشد
و انکار ربوبیت بر دو راه است اول اگر منکر شود از روی ادعای علم خود را از جهت آنکه دعوی اعتقاد خلاف معلوم خود دارد و یا بی بشارت و در سوره انعام اول ماده
ما کانوا یکفرون بی قبل دوم اگر منکر شود از روی ادعای صحیح انکار بکند سیوم از راههای کفر کفر بسبب ترک چیزی که امر کرده است الله آن چهارم کفر بیزار شدن یا انکار
خواه آن چیز واجب باشد و خواه اعم پنجم کفر نعمتها است یعنی ترک شکر نعمتها اصل فَأَمَّا كُفْرُ الْجُحُودِ فَهُوَ الْجُحُودُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَهُوَ قَوْلُ مَنْ يَقُولُ لَا رَبَّ وَلَا
جَنَّةَ وَلَا نَارَ وَهُوَ قَوْلُ صِنْفَيْنِ مِنَ الزَّنَادِقَةِ يُقَالُ لَهُمُ الدَّهْرِيَّةُ وَهُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَهُوَ دِينٌ وَضَعُوهُ لِأَنْفُسِهِمْ
بِالِاسْتِحْسَانِ مِنْهُمْ عَلَى غَيْرِ تَثَبُّتٍ مِنْهُمْ وَلَا تَحْقِيقٍ لِشَيْءٍ مِمَّا يَقُولُونَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ أَنَّ ذَلِكَ كَمَا يَقُولُونَ وَقَالَ إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ يَعْنِي بِتَوْحِيدِ اللَّهِ فَهَذَا أَحَدُ وُجُوهِ الْكُفْرِ شرح زنادقه جمع زندیق است یعنی منکران صانع
عالم از روی تقلید بعبادت و دیگر فاعلان بزبانی و ابدی در عالم چنانکه مذهب فلاسفه است صنف اول است و صنف دوم کسانی اند که از روی ادعای علم و داخل کنند که راضی نشده در
و دهر سبب برگرداندن از آن و این از ایشان گویند در نفی علم صنف دوم مذکور میشود در فقره آینده پس هم الذین یقولون تا آخر این فقره برای صنف اول است و بعض
منهم الذین اند یقولون یعنی معتقد اند مراد عقیده است چنانکه گذشت و این و ضعوه لانفسهم بالاستحسان منهم علی غیر تثبت زیرا که مراد است که ایشان
و این مسئله ظنی که از روی اماره باشد نیز ندارند بلکه محض هوا و هوس و پسندیدن طبع ایشان است که خواهش تکلیف ندارند و در و کمتر است تحقیق لشی مما یقولون
برای نفی جنس است این اشارت است بتفسیر آیت سوره جاثیه که و ما لهم بذلک من علم ان هم الا یظنون نیز در بیان ما در ذلک ای بسبب آیت و اشاره
ذلک انکار ربوبیت از روی اعتقاد و مبتدا است و ظرف متعلق بنفی مفهوم از ما است یظنون و انه بمعنه رنگ یظنون در مسائل الآیات بجز این سبب

[illegible]

شرابی پس آشامید آن او میان کسی که ترک کرد نماز را نامجدی که نباشد زنا کننده و آشامنده شراب صاحب استخفاف
حکم الهی چنانچه استخفاف میکند ترک کننده نماز حیثیت معیار در ان فرق و حیثیت باعثی که فرق میکند میان آن دو امام گفت
معیار اینکه هرچه داخل کردی تو خود را در آن بخواهد ترا بسوی آن خواننده و زور نکرده ترا بران زور کننده و شوق خواندن و
زور کردی که در مثل زنا و شرب خمر است و تو خواندی خود را بسوی ترک نماز و نیست در اینجا شوقی پس آن ترک نماز استخفاف
حکم الهی است بعینه یا چنین که کمال استخفاف است و اینکه گفتم فرق عظیمست میان ایشان مو حدیث ۵ عن ابی عبد الله علیه السلام
قال من شك فی الله و فی رسوله فهو کافر شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت
هر که شک کرد در ربوبیت رب العالمین و در رسالت رسول او صلی الله علیه و آله پس او کافرست و مراد شک در اینجا
در حدیث آینده انکار با وجود وضوح برهانست چنانچه ظاهر میشود از حدیث سیوم باب الشک و از احادیث باب المؤلفة
قلوبهم حدیث ۶ قلت لابی عبد الله علیه السلام من شك فی رسول الله صلی الله علیه و آله قال کافر
قلت فمن شك فی کفر الشاك فهو کافر فامسك عنی فرددت علیه ثلث مرات فاستبنت شرح
گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را کسی که شک کند در رسالت رسول الله صلی الله علیه و آله چگونه است گفت کافرست گفتم پس کسی که
شک کند در کفر کسی که شک کند در رسالت رسول الله صلی الله علیه و آله پس او کافرست پس امام علیه السلام جواب سخن نگفت
پس برگردانیدم بر او آن سخن را سه بار پس یافتم در روی او اثر غضب را شاید که ترک جواب برای این باشد که تفصیل وارد
و قاعده کلی نیست نه در کفر و نه در عدم کفر حدیث ۷ سألت ابا عبد الله علیه السلام عن قول الله عز و جل
بالایمان فقد حبط عمله فقال ترك العمل الذی اقر به شرح این گذشت در حدیث نهم این باب
۸ قلت فما موضع ترك العمل حتی یدعه اجمع قال منه الذی یدع الصلوة متعمدا
لا من سکر و لا من علة شرح ~~ید عه بصیغه متکلم مع الغیر و مضارعست و ضمیر او منصوب راجع موضعست ببصیغه~~
غائبست و مرفوعست و ضمیر مستتر راجع موضعست و ضمیر بارز راجع بعملست یعنی گفتم پس چیست جایی ترک آن عمل یعنی که
~~کیست آنکس که ترک آن عملست واگذاریم آنکس را بالکلیه~~ یا موضع آنست که واگذارد آنکس عمل را بالکلیه گفت یعنی عمل او
~~قبول نیست~~ گفت از جمله آن مواضع کسی است که وا میگذارد نماز را دانسته نه از مستی و نه از باعثی مثل بیماری و مشغلی که عذر
در حدیث نهم این باب حدیث ۹ سألنی ابو عبد الله علیه السلام عن اهل البصرة فقال لی ما هم قلت مرجئة
و قدریة و حروریة فقال لعن الله تلك الملل الکافرة المشرکة التی لا تعبد الله علی شیء شرح
فرق میان کافر و مشرک گذشت در حدیث دوم این باب و تاخیر مشرک با وجود اینکه کفر اعظم از شرکست برای آنست که شرک
کفر را لازم دارد و کفر شرک را لازم ندارد پس مشرک بدترست از کافر با وجود آنکه کفر بدترست از شرک یعنی پرسید مرا امام
جعفر صادق علیه السلام از حال اهل بصره یا بر کیش کیست یعنی چه مذهب دارند ایشان گفتم بعضی ایشان مرجئه اند بضم میم و سکون
راء مهمله و کسر جیم و همزه بمعنی جمعی که ایمان را محض علم و تصدیق جمع میدانند و رسول را تشریع میدانند شد در حدیث سیوم باب
و بعضی قدریه اند یعنی جمعی که بنده را مستقل در قدرت بر افعال خود میشمرند و افعال او را از تحت قضا و قدر الهی بیرون
با امرا از جمله آنست که رمیاتی فرایض بعملی عمل آورده شود

عبدالوارد بیان آنکه بیان آن رسول الاعظم فی اللهم

فی وجه الغضب

این امام غرر جهل غن ظیبتونی [illegible]

[illegible]

پس گفته در آنچه لفظ [illegible] عبارت تفتازانی در شرح مقاصد در مبحث دوم از فصل سوم از مقصد [illegible]
البقین [illegible] من الفلاسفة فی الالهیات و الطبیعیات [illegible] ارسطو [illegible] البقین [illegible]
و الافلاطون و این [illegible]
الالهیات [illegible]
[illegible]

[illegible]

کجی قوله سليمن هذا من فضل ربي ليبلوني أأشكر أم أكفر ومن شكر فإنما يشكر لنفسه ومن
كفر فإن ربي غني كريم وقال لئن شكرتم لأزيدنكم ولئن كفرتم إن عذابي لشديد
وقال فاذكروني أذكركم واشكروا لي ولا تكفرون شرح وراه سیوم از راههایی که لفظ کفر در آنها مستعمل شده کفران
حق نعمتهای الهی است و آن مثل قول الله تعالی است که حکایت میکند قول سلیمان را در سوره نمل این از فضل تفضل صاحب کل اختیارات — برعالی م
تا آزمود کند مرا که آیا شکر میکنم یا حق ناشناسی نعمت میکنم و هر که شکر نعمت کرد پس جز این نیست که شکر میکند برای فایده خود
که زیادتی نعمت و حصول ثواب آخرت است و هر که کفران نعمت کند پس درستی که صاحب کل اختیار من بی نیاز و مبراست از
حاجت بشکر کسی و صاحب کرم است پشیمان نمیشود از نعمتی که داده باشد و شکر آن نکند و گفت در سوره ابراهیم هر آینه اگر شکر
نعمت کنید هر آینه زیاد میکنم البته نعمت شما را و هر آینه اگر کفران نعمت کنید پس درستی که عذاب من هر آینه سخت برای جمعی است
کفران نعمت و گفته در سوره بقره پس یاد کنید مرا تا یاد کنم شما را در روز سختی و درماندگی و شکر کنید نعمت مرا و کفران نعمت مرا
مکنید ٣ح والوجه الرابع من الكفر ترك ما أمر الله عز وجل به وهو قول الله عز وجل وإذ
أخذنا ميثاقكم لا تسفكون دماءكم ولا تخرجون أنفسكم من دياركم ثم أقررتم وأنتم تشهدون
ثم أنتم هؤلاء تقتلون أنفسكم وتخرجون فريقا منكم من ديارهم تظاهرون عليهم بالإثم والعدوان
وإن يأتوكم أسارى تفادوهم وهو محرم عليكم إخراجهم أفتؤمنون ببعض الكتاب وتكفرون
ببعض فكفرهم بترك ما أمر الله عز وجل به ونسبهم إلى الإيمان ولم يقبله منهم ولم ينفعهم عنده فقال
فما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحيوة الدنيا ويوم القيمة يردون إلى أشد — العذاب وما الله بغافل عما تعملون — شرح ترک ما امر الله عز وجل
برای تفسیر اقرار و اقررتم است چه آن عبارت است از منع کردن کسی منافقان را از کاری که معنی ترک امر بمعروف و نهی از منکر در نهی
که منافقان اخراج اهل البیت کردند از دیار ایشان یعنی مراتبی که الله تعالی برای ایشان قرار داده چنانچه در زیارت عاشورا
واقع شده که لعن الله امة دفعتكم عن مقامكم وأزالتكم عن مراتبكم التي رتبكم الله فيها ولعن الله امة قتلتكم ولعن الله الممهدين
لهم بالتمكين من قتالكم مخفی نماند که اگر ترک ما امر الله عز وجل برای تفسیر سفک و اخراج شود بجای آن میگفت فعل ما نهی الله
عز وجل عنه و بنا بر این بر سبیل احتمال میگوییم اذ در واذ اخذنا برای تعلیل است و میثاق عبارت از نهی از اشراک و ... — اختلافا ... م
اختلاف است لا تسفکون جمله خبریه است و خطاب با جمعی از اصحاب است که خود را تسلی کردند با آنکه مباشر اخراج اولاد
از مراتب ایشان نشدیم و لا تخرجون از قبیل عطف اصل بر فرع و علت بر معلول است چه اخراج باعث اینهمه خونریزی از میان
امت رسول علیه السلام شده ثم هر دو جا برای تعجب است اقررتم ماضی بمعنی مضارعست برای اشعار بتحقق و توقع اقرار هم دو
یکی آنکه آن منافقان در حضور کسی کنند و تغافل کنند چنانچه بعض اصحاب رسول در مدینه حاضر بودند و تغافل کردند در روز
سقیفه دیگری آنکه خطاب به آن کس کنند پس انتم تشهدون احتراز از قسم دوست ثم انتم ... والعدوان برای بیان حیثیت که ترک مباشر ...
مکروه برای شما چون اقرار کردید پس مشار الیه هولاء منافقانست که مدلول اقررتم است و حمل مجازست یعنی که شما بمنزله آن منافقانید
که مباشر آنند ... عبارت از ایذاء اهل البیت است ... یکدیگر کردن الاثم گناه و مراد اینجا ترک امر بمعروف و نهی از منکر است العدوان

اندامی

و بعضی حروریه اند بفتح حاء حطی و ضم راء بی نقطه و سکون واو و شد یا و نقطه در پایین یعنی خوارج که اجتماع ایشان در حروراء
بالف ممدوده و مقصوره بوده که دهیست از کوفه و مذهب ایشان هست که جایزست که جهان خالی از امام باشد و اگر جمعی خواهند
که تعیین امامی کنند برای خود میتوانند بجهت که از غیر قریش کسی را تعیین کنند خواه بنده و خواه آزاد پس امام گفت لعنت کناد
الله تعالی اهل این شهرها را که کافر و مشرک اند جمعیکه عبادت نمیکنند الله تعالی را بر چیزی از عبادات یعنی که جمیع عبادات ایشان
باطلست ٥ح عن الفضيل قال دخلت على أبي جعفر ع وعنده رجل فلما قعدت
قام الرجل فخرج فقال لي يا فضيل ما هذا عندك قلت وما هو قال حروري قلت كافر قال إي والله مشرك
شرح روایت است از فضیل گفت داخل شدم بر امام محمد باقر علیه السلام و نزد او مردی بود پس چون نشستم برخاست آن مرد پس بیرون
رفت پس امام علیه السلام گفت مرا ای فضیل صحبت این مرد با اعتقاد تو آیا کافرست یا مسلمان گفتم و صحبت او یعنی که میدانم که
چه مذهب دارد گفت مذهب حروریه دارد که بیان شد در شرح حدیث سابق گفتم کافرست باعتقاد من امام گفت آری بخدا قسم
مشرکست یعنی که کفر او مجامع شرکست ٦ح سمعت أبا جعفر عليه السلام يقول كل شيء يجره الإقرار
والتسليم فهو الإيمان وكل شيء يجره الإنكار والجحود فهو الكفر شرح
١ شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام میگفت هر عملی که میکشد آنرا اقرار بدین بخدا و رسول و قبول گفته ایشان پس آن ایمانست یعنی اینکه
معیار ایمانست چنانچه ظاهر شد از حدیث پنجم این باب و هر عملی که میکشد آنرا انکار دین و قبول نکردن مثل ترک نماز بی بیماری و بی
شغل چنانچه گذشت در حدیث پنجم پس آن کفرست یعنی اینکه معیار کفرست اشارتست به اینکه بعض اعمال جوارح غیر طلب اگرچه داخل
در حقیقت ایمان و کفر نیست اما بمجانبت که داخل باشد ٧ح سمعت أبا جعفر عليه السلام يقول إن عليا صلوات — عن أبي حمزة قال
الله عليه باب فتحه الله من دخله كان مؤمنا ومن خرج منه كان كافرا شرح مضمون این می آید در حدیث
هجدهم این باب ٨ح قال رسول الله صلى الله عليه وآله طاعة علي ذل ومعصيته كفر
بالله قيل يا رسول الله وكيف يكون طاعة علي ذلا ومعصيته كفرا بالله فقال إن عليا يحملكم
على الحق فإن أطعتموه ذللتم وإن عصيتموه كفرتم بالله عز وجل شرح الذل بکسر ذال و بضم و کسر ذال با نقطه و ذلتی نزد الله تعالی و بضم
ذال خواری نزد خلایق و هر دو اینجا مناسبست یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه و آله فرمانبرداری علی فروتنی است نزد الله تعالی
و نافرمانی او کفرست بالله تعالی گفته شد ای رسول الله و چگونه میباشد فرمانبرداری علی فروتنی و نافرمانی او کفرست بالله تعالی گفت
بدرستی که علی وا میدارد شما را بعد از من بر قرآن پس اگر فرمان بردید او را فروتنی کرده باشید نزد الله تعالی و اگر نافرمانی کردید او را کافر
شده باشید بالله عز وجل ١٠ح سمعت أبا الحسن عليه السلام يقول إن عليا عليه السلام باب من أبواب الهدى — موسى ع
فمن دخل من باب علي كان مؤمنا ومن خرج منه كان كافرا ومن لم يدخل فيه ولم يخرج
منه كان في الطبقة الذين لله فيهم المشية شرح بیان مضمون این می آید در حدیث اول باب بعد و هشتاد و کم
شنیدم از امام موسی کاظم علیه السلام میگفت بدرستی که علی علیه السلام دریست از درهای راه یافتن یعنی که تصدیق او و تصدیق — بعضی
جمیع ائمه تا امام زمان خود میباید کرد پس هر که داخل شد در دین از در علی شد مومن و هر که بیرون رفت از آن در شد کافر و هر که

داخل

تجاوز و مراد اینجا تجاوز از مرتبه ترک منافی است با تبیان بفعل مودیه مثل خوشامد گفتن برای آن منافقان و ان یاتوکم اساری تفادوهم
بواقعه کربلا و اسیر کردن علی بن الحسین و سایر اولاد رسول علیهم السلام است المفاداة فدا دادن و مراد اینجا تفدیه است یعنی
گفتن بکسی که قربانت شوم چنانچه بعضی اصحاب بغیرهم چون اهل البیت را با آن حالت دیدند در کوفه از غایت اندوهگی و ترحم و بیان
شما شوم میگفتند و گریه میکردند و میتواند بود که مراد فدیه دادن باشد بمعنی که راضی میشوید که فدا دهید تا ایشان خلاص شوند و
حاصل هر دو کمیت واو در و هو حالیه است و ضمیر مبتداست و راجع با تبیان در و ان یاتوکم است و میتواند بود که راجع باسیر کردن باشد که مفهوم است
اساری باشد و حاصل هر دو کمیت محرم خبر مبتداست علیکم متعلق بمحرم است اخراجهم بدل محرم است و حمل مجازیست بمعنی که اسیر
کردن اهل البیت بعد از قتل بعضی ایشان لازم اخراج ایشانست اگر اخراج جایز نیست قتل و اسیر کردن نیز جایز نیست بلکه وجوب
چه خروج بر امامی که امامت او جایز باشد باعث هدر بودن خون و جواز اسیر کردنست پس چون اخراج میکنید راضی بقتل و باسیر کردن
میشوید خونی عبارت از تسلط امام ظالم جابر است یعنی و راه چهارم از راههایی که لفظ کفر در آنها مستعمل شده ترک چیزیست که امر کرده
الله عزوجل بآن و آن مدلول قول الله عزوجل است در سوره بقره و چون گرفتیم پیمان شما را که مریزید خونهای خود تان [illegible]
و مباشر بیرون کردن خود تان از منازل خود تان نمیشوید عجب آنکه البته تغافل خواهید کرد در حالی که شما حاضر باشید در وقت [illegible]
و اخراج عجب آنکه شما همان سابقان و مخرجان خواهید بود بیان این آنکه میکشید خود تان را و بیرون میکنید جمعی را از شما از
مراتب ایشان بیان این آنکه مددگاری میکنید بر ستم بر ایشان در ترک امر معروف و نهی از منکر و تجاوز میکنید از ترک بفعل خوشامد
ضلالت و اگر آیند آن فریق نزد شما اسیران [illegible] شوید میگوید ایشان را و حال آنکه آن آمدن لازم خروج است که حرام است بر شما
که اخراج ایشان باشد یا اینکه مؤمن میشوید ببعضی قرآن که نهی از اسیر کردن اولی الامر باشد و کافر میشوید ببعضی که وجوب اطاعت
اولی الامر در امر بمعروف و نهی از منکر باشد امام علیه السلام گفت پس الله تعالی کافر شمرده ایشان را بسبب ترک آنچه امر کرده الله عزوجل
بآن که امر معروف و نهی از منکر باشد و نسبت داده ایشان را سوی ایمان ببعضی کتاب و قبول نکرده آن ایمان را از ایشان [illegible]
کرده آن ایمان ایشان را نزد الله تعالی بیان این آنکه گفته پس چیست جزای کسی که میکند آن را از جمله شما مگر خواری [illegible] در دنیا و در روز قیامت
بر گردانیده میشوند ایشان سوی سخت تر عذاب و نیست الله تعالی غافل از آنچه میکنید شما اصل والوجه الخامس من الکفر کفر
البراءة وذلک قوله عزوجل یحکی قول ابراهیم علیه السلام کفرنا بکم وبدا بیننا وبینکم العداوة
والبغضاء ابدا حتی تؤمنوا بالله وحده یعنی تبرأنا منکم وقال یذکر ابلیس وتبریه من اولیائه
من الانس یوم القیمة انی کفرت بما اشرکتمون من قبل وقال انما اتخذتم من دون الله اوثانا
مودة بینکم فی الحیوة الدنیا ثم یوم القیمة یکفر بعضکم ببعض ویلعن بعضکم بعضا یعنی یتبرأ بعضکم من بعض
شرح و راه پنجم از راههایی که لفظ کفر در آنها مستعمل شده کفر بمعنی [illegible] بیزاری است و آن مدلول قول الله عزوجل است
در حالی که حکایت میکند قول ابراهیم علیه السلام و جمعی را که با او بودند برای قوم ایشان که مشرک بودند در سوره ممتحنه که [illegible]
شما و ظاهر شد میان ما و میان شما دشمنی و کینه همیشه مگر آنکه گروید بالله تعالی تنهایی میخواهد بلفظ کفرنا این را که [illegible]
جستیم از شما و الله تعالی گفت در حالی که یاد میکند شیطان [illegible] را از دوستان او از آدمیان در روز قیامت
عزازیل او بیزار شدن [illegible]

بر حالی که [illegible]

در قرآن [illegible]

در سوره

در سوره ابراهیم در بستی که من کافر شدم [illegible] از شریک ساختن شما مرا با الله تعالی در عبادات پیش از این و در اوثانا واحده و گفت
در حکایت سخن ابراهیم برای قوم خود در سوره عنکبوت که جز این نیست که فرا گرفتید بجز الله تعالی بتی چند را که معبودان و دوستان
شما بوده اند [illegible] برای دوستی میان شما [illegible] در زندگی دنیا بعد از آن در روز قیامت کافر میشود بعضی شما ببعضی و لعنت میکند بعضی
شما بعضی را میخواهد بلفظ یکفر بعضکم ببعض این را که [illegible] بعضی شما از بعضی باب دعائم الکفر و شعبه
شرح الدعائم بفتح دال بی نقطه و عین بی نقطه و الف و همزه جمع دعامه بکسر دال ستون [illegible] و مراد اینجا ارکانست یعنی اجزای اولیه و مراد بکفر
اینجا اهم از چهار قسم اول کفرست که در باب سابق بیان شد الشعب بضم شین با نقطه و فتح عین بی نقطه و با یک نقطه جمع شعبه بضم شین و
سکون عین اجزای ارکان [illegible] یعنی این باب بیان ارکان کفر و بیان اجزای ارکان کفرست در این باب بعض حدیثی است که [illegible]
در اول باب آینده است اصل عن سلیم بن قیس الهلالی عن امیر المؤمنین صلوات الله علیه وآله قال بنی الکفر
علی اربع دعائم الفسق والغلو والشک والشبهة شرح الفسق بکسر فاء و سکون سین بی نقطه مصدر باب نصر و ضرب و حسن
بیرون رفتن از اندازه و راه صحیح [illegible] الغلو بضم غین با نقطه و ضم لام و تشدید واو مصدر باب نصر تجاوز از حد [illegible] الشک بفتح شین با نقطه
و تشدید کاف مصدر باب نصر مضطرب کردن دل خود و آن ضد یقین [illegible] الشبهة بضم شین و
سکون با یک نقطه اسم تشبیه [illegible] یعنی روایت است از سلیم بن قیس هلالی از امیر المؤمنین صلوات الله علیه گفت
بنا نهاده شد کفر بر چهار رکن [illegible] اصل والفسق علی اربع شعب علی الجفاء
والعمی والغفلة والعتو فمن جفا احتقر الحق ومقت الفقهاء واصر علی الحنث العظیم ومن عمی
نسی الذکر واتبع الظن وبارز خالقه والح علیه الشیطان وطلب المغفرة بلا توبة ولا استکانة
ولا غفلة ومن غفل جنی علی نفسه وانقلب علی ظهره وحسب غیه رشدا وغرته الامانی
واخذته الحسرة والندامة اذا قضی الامر وانکشف عنه الغطاء وبدا له ما لم یکن یحتسب ومن عتا
عن امر الله شک ومن شک تعالی الله علیه فاذله بسلطانه وصغره بجلاله کما اغتر بربه الکریم وفرط فی امره
شرح الجفاء بفتح جیم و فاء و الف ممدوده مصدر [illegible] باب نصر دوری [illegible] از آنچه [illegible] محکمات قرآن
العمی بفتح عین [illegible] و میم و الف ممدوده مصدر [illegible] باب علم کوری دل بخیال آنکه چیزی [illegible] در قرآن
چنانچه گفته در سوره رعد افمن یعلم انما انزل الیک من ربک الحق کمن هو اعمی و بیان شد در شرح حدیث دوازدهم باب اول کتاب
العقل الغفلة [illegible] العتو بضم عین [illegible] و ضم تا [illegible]
[illegible] مصدر باب نصر سرکشی [illegible]
الحنث بکسر حاء بی نقطه و سکون نون و ثاء [illegible] گناه و شکستن پیمان الهی [illegible] وصف آن بالعظیم [illegible]
دلالت [illegible]
علی الحنث العظیم [illegible] آیت سوره مجادله استحوذ علیهم الشیطان فانساهم ذکر الله [illegible]
که [illegible] آیت سوره [illegible]

فی امره

مراد است

کاف بصیغه ماضی معلوم باب ... الشکاک ... شین و فتح کاف شک کردن تعالی ... لفظ بصیغه ماضی معلوم باب تفاعل
تغلیان و استعاره شده برای کمال غضب ... فاولئک ... اشارتست بقول الله تعالی در سوره بقره فاعوذ من افعل ذلک
منکم الا خزی و بیان شد در باب سابق کما افتراه اشارتست بآیت سوره و انفطار یا ایها الانسان ما غرک بربک الکریم
یعنی و بیرون رفتن از راه و فتح حق بنا نهاده شده بر چهار جزو بر دوری از محکمات قرآن و کوری دل و بازی دادن خود و ترشی
از امر الهی ... و نهی از منکر پس هر که دوری کرد از محکمات و آن حقیر شمرد محکمات قرآن را و دشمنی کرد با دانایان
مسائل دین که ائمه معصومین علیهم السلام باشند و مصر شد در گناه بزرگ که شرک برای طبع باشد و هر که کوری دل کرد فراموش کرد
عالم بجمیع قرآن را که تبیان کل شیء است و پیروی کرد ظن را و خنک کرد با آن و به کار خود و مبالغه نکرد در طلب آن خنک
شیطان و نفس طلب کرد بخشایش گناهان خود را چنانچه مشکور شد در دعا اللهم اغفر لی ذنوبی بی آنکه توبه کرده باشد و بی آنکه ترک کند
ارتکاب خود داشته باشد و بی آنکه غلط کرده باشد و نشنیده باشد محکمات قرآن را که صریحست در نهی از پیروی ظن یا شنیده باشد
و نفهمیده باشد اشارتست بآنکه چنین استغفار مانند استهزاست چنانچه می آید در حدیث پنجم باب ... و هر که خود را باز
داد با اعتقاد مبتدا چنانچه بیان شد در تحقیق و چنین نیکو در باب ... و ... زخم رد بر خود پس ... و پس کرد از راه
حق و گمان کرد که گمراهی خود را راه یافتن و بازی داد او را آرزوهای باطل و منصب ... که باعث اعتقاد مبتدا میشود و میکرد او را
حسرت و پشیمانی چون با آخر رسیده شود که راه ... برداشته شود از او ... ظاهر شود برای او آنچه گمان نمیداشت
از غضب جبار و هر که سرکشی کرد از حکم الهی در امر معروف و نهی از منکر ...
... کند و هر که ... غالب ... عضب ... الله تعالی بر او پس خوار کرد او را ... سلطنت خود و ...
کرد او را بزرگی خود را تا آخرت بعذاب سخت چنانچه بازی خورده تا آخر ... کار خود که کریم است یعنی که بازی خورده و
تغافل کرده از امر الهی بسبب دولت دنیای ... ضلالت که الله تعالی ... و همانست حکم الهی در حق
ایشان برای موافقت ظاهری ایشان با اهل ایمان چنانچه گفته در سوره هود نوف الیهم اعمالهم فیها و هم فیها لا یبخسون

اصل وَالشَّكُّ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ عَلَى التَّمَارِي وَالْهَوْلِ وَالتَّرَدُّدِ وَالِاسْتِسْلَامِ فَمَنْ جَعَلَ الْمِرَاءَ دَيْدَناً لَمْ يُصْبِحْ لَيْلُهُ وَمَنْ هَالَهُ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ ...

...

شرح ... سیوم باب ... کتاب التوحید که ... برای ... است الرای اعتقادی که ...
... سبب است و ضمیر راجع برای است ...
... النفاق بکسر شین ... مصدر باب مفاعله مخالفت و عداوت و مراد اینجا مخالفت رسول علیه السلام
و اشارتست بقول الله تعالی در سوره نساء و من یشاقق الرسول من بعد ما تبین له الهدی و یتبع غیر سبیل المؤمنین نوله ما تولی

... فاعلت آن ... التأول ... دو نقطه در بالا و همزه مصدر باب تفعیل ... کاری بودن العوج بکسر عین بی نقطه و فتح
واو و جیم کجی و مراد اینجا بیرون رفتن از خط مستقیم راه و ضمیر نهراز کردن راه آن چنانچه جمیع طریق اثبات صانع را که نظر
در ملکوت سموات و ارض است که اشتبه و در تسلسل افتاده اند اللبس بفتح لام و سکون با یک نقطه و سین بی نقطه مصدر
باب ضرب آمیخته کردن دو چیز بهم اند روی اضطراب و شک مثل لم تلبسون الحق بالباطل و آن بقیاس فقهی و مانند آن میشود الصدف
بفتح صاد بی نقطه و دال بی نقطه و فا مصدر باب ضرب ... البینة بفتح بای یک نقطه و تشدید یا دو نقطه در پایین مکسوره
و نون برهان مثل محکم کتاب الهی التعمیم ... و حاء بی نقطه مصدر باب تفعیل ... باز بر کاری و داشتن بر دست
برای بغدیه است یعنی و مانند کردن باطل بحق مبنی بر چهار جزء است ... معانی ... و ... نفس در امر باطل و
آنچه گفتیم بسبب آنست که رغبت تعبیس شعری ... مقتضای برهان و آنکه ... نفس می اندا
صاحبش برای ... آنچه نفس رغبت با آن کند و آنکه راه کج بیرون میبرد صاحبش را از حق بیرون ... عظیم و آنکه
آمیخته کردن حق بباطل چنانچه در شرح حالی ... که ... باعث بازی خوردن
و رغبت مردم در باطل میشود پس آنچه مذکور شد کفر است و ارکان آنست و اجزا ارکان آنست باب صفة ...

اصل باب صفة النفاق والمنافق شرح النفاق بکسر نون مصدر باب مفاعله پنهان کردن کفر و اظهار ایمان
و این بر دو قسمست اول آنکه از خود پنهان کنند و خود را بازی زنند و اعتقاد کنند بیان خود کنند مثل مخالفان شیعه امامیه
دوم آنکه نزد خود شان صریح باشد و نزد مؤمنان اظهار خلاف آن کنند یعنی این باب بیان نشان نفاق و نشان منافقست
و این باب شش حدیث است اول اصل قال صلوات الله علیه والنفاق علی اربع دعائم علی الهوی والهوینا
والحفیظة والطمع شرح الهوی ... و الف ... خواهش نفس ... الهوینا بضم ها و فتح
و سکون یاء دو نقطه در پایین و نون و الف ... تصغیر هونی ... و سهل انگاری ... الحفیظة بفتح حا
بی نقطه و کسر فا و سکون یاء ... غضبناک بودن ... امیر
المؤمنین صلوات الله علیه ... نفاق بنا نهاده شده ... بر پیروی خواهش نفس و سهل انگاری ...
و غضب ... اصل فالهوی علی اربع شعب علی البغی والعدوان والشهوة والطغیان
فمن بغی کثرت غوائله وتخلی منه ونصر علیه ومن اعتدی لم یؤمن بوائقه ولم یسلم قلبه ولم
یملک نفسه عن الشهوات ومن لم یعدل نفسه فی الشهوات خاض فی الخبیثات ومن طغی ضل علی عمد
شرح البغی بفتح با یک نقطه و سکون غین بی نقطه ... از اطاعت امام حق العدوان ... دال بی نقطه تجاوز
از حد ... الشهوة ... الطغیان بضم و کسر طا بی نقطه و سکون غین با نقطه ...
... معصیت ... فاعلت ... ماضی مجهول ...
فاعلت عن الشهوات ... لم یعدل بصیغه مضارع معلوم باب تفعیل ... است و تعلق
... یعنی پس خود را ... بنا نهاده شده بر چهار جزو بر خروج از اطاعت

بامن ... [margin notes: بیان ... ; کار ... ; عهد ; مبتدا ; چنانچه در حکایت ... گفته ان النفس لاماره ...]

بضم نون و سکون با یکنقطه بصیغه مضارع معلوم غایب معتل العین واوی باب نصر است النوب بفتح نون و سکون واو در رد شدن بسوی چیزی عرفا بفتح عین با نقطه و فتح را بی نقطه تشتنی مفرع و تیز طم برز و است النفه غذا اب چرا مراد اینجا سیا است المرع بفتح میم و کسر را بی نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین و جیم مضطرب و درهم و بهم و اینجا مناسب است العمل تعین بفتح بی نقطه و فتح تا و سه نقطه مصدر باب علم حماقت و تباه و دو نقطه در بالا شتاب کردن بسوی شر و فتنه و بهم و اینجا مناسب است اعورت بعین بی نقطه و زای با نقطه بصیغه ماضی معلوم باب افعال است الاعواز افلاس و مراد اینجا نفع نرسانیدن کسی است الاعتراض پیش شدن و مراد اینجا احاطه رجع اطراف است یعنی و تجاوز از حد در کار بی بنا شده شده و بر چهار جزء بر دور و درتعمق سائل به پدخود بی راهنمای رسول و اهل الذکر علیهم السلام و نزاع در مسائل با مردم به پیخودی بی راهنمای رسول و اهل الذکر علیهم السلام و میل الی الضالی در گفتگو و مخالفت رسول در امر او و بسوال اهل الذکر در مشکلات اگر میسر باشد و الا سکوت از حکم در آنها پس هر که تعمق کرد نزد یک شد بحق و نیاورد کریا اعتبار غرق شدن در گرداب های که فرو میبرد مردم را و بر طرف نشد از او شبهتی مگر آنکه فرو گرفت او را شبهتی دیگر و پاره شد دین اسلام او پس او می افتد در کاری مضطرب یعنی کاری که استقامت ندارد و هر که نزاع کرد با مردم بسبب دید خود و مجادله کرد با ایشان مشهور شد بکافت یا شر انگیزی از درازی جدل در گفتگو و هر که میل الی الضالی در گفتگو و عدول از حق کرد زشت شد نزد او خصلت خوب و زیبا شد نزد او خصلت بد و هر که مخالفت رسول کرد بی نفع شد برا و راهها بی که پیش گرفته و احاطه کرد برا و کار او که در آن فکر میکند پس تنگ شد بر او راه بیرون آمدن ~~از آن و همین تنگ شد~~ و هرکه پیروی نکرد و راه نموده نشد اگر سوال اهل الذکر نکرد است ع و الشک

عَلَى اَرْبَعِ شُعَبٍ عَلَى الْمِرْيَةِ وَالْهَوَى وَالتَّرَدُّدِ وَالْاِسْتِسْلَامِ وَ هُوَ قَوْلُ اللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَبِاَيِّ

آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَى شرح المریه بکسر و ضم میم و سکون را بی نقطه و یا دو نقطه در پایین جدال و آنرا مماراة و مراء نیز گویند الهوی بفتح ها و فتح واو و الف مقصوره پیروی خواهش نفس ~~بی اعتقادی که از روی لغت~~ التردد برگشتن از حق الاستسلام بیرون خود بباطل یعنی استدلال بر حقیت طریقه پیروان ظن و تابعان امام منصوب از جانب رعیت بدولت و کثرت شوکت و لشکر ایشان ضمیر هو راجع بمبنای شک بر این چهار چیز است بادو یای برای آن است که این خطاب برسول است تتماری بصیغه مفرد غایب است که راجع بجمع مذکر است نظیر و انه اهلک عادا الاولی الی التماری شک و در این کلام اشاره است با اینکه چون الله تعالی در سوره نجم نسبت داده بجمعی از مدعیان اسلام که در دل ایشان مرضی هست در او با رسول و در تعیین وصی او بعد از رسول الله بقول او که افتمارونه علی ما یری و ایضا نسبت داده هوا را بقول او که ان یتبعون الا الظن و ما تهوی الانفس و ایضا نسبت تردد از حق را بقول او که فاعرض عمن تولی عن ذکرنا و ایضا نسبت داده استسلام بجهل اهل جهل را بقول او که و لم یرد الا الحیوة الدنیا ذلک مبلغهم من العلم بعد از آن از روی تهکم گفت پس بکدام نعمتها و توفیقهای صاحب کل اختیار تو شک میکنند ای جماعت اهل وصی تو با همینی که آنچه باعث شک ایشان است اضداد نعمتها است مثل قول شاعر ای تو مجموعه خوبی زکدامت گویم یعنی و شک در امام حق مبنی بر چهار چیز است بر جدال و پیروی خواهش نفس و برگشتن از امام حق و فرو رفتن بدولت و شوکت اهل دنیا و آن بنای شک بر چهار چیز مدلول قول الله عز و جل است در سوره نجم

رفت از دنیا و امام عادل و تجاوز از حد خود و گفتار بی ~~عمل و~~ اصرار بر معاصی پس هر که اطاعت امام عادل نکرد و بسیار شد از جانب شیطان هلاک کننده های او و واگذاشته شد با شیطان و یاری کرده شد برا و یا بمعنی که توفیق از او بریده شد تا شیطان بر او غالب شود و هر که تجاوز از حد خود کرد و مردم ایمن نشدند از بلاهایی که از جانب او باشد و مسلمان نشد و اشارت بحدیث المسلم من سلم المسلمون من لسانه و یده و گذشت در حدیث دو از دهم باب بود و نهم و بزرگ دانید خودش را از لذتهای حیاتی و هر که راست نکرد خودش را بسبب سخنهای ~~بی تامل~~ فرو رفت در گناهان ~~بی عمل~~ ناشایسته و هر که اصرار کرد در معصیت گمراه شد دانسته بی عذری ع و الهُوَيْنَا عَلَى اَرْبَعِ شُعَبٍ عَلَى الْغِرَّةِ وَ الْاَمَلِ وَ الْهَيْبَةِ وَ

الْمُمَاطَلَةِ وَ ذٰلِكَ لِاَنَّ الْهَيْبَةَ تَرُدُّ عَنِ الْحَقِّ وَ الْمُمَاطَلَةَ تُفَرِّطُ فِي الْعَمَلِ حَتَّى يَقْدَمَ عَلَيْهِ الْاَجَلُ

وَ لَوْ لَا الْاَمَلُ عَلِمَ الْاِنْسَانُ حَسَبَ مَا هُوَ فِيهِ وَ لَوْ عَلِمَ حَسَبَ مَا هُوَ فِيهِ مَاتَ خُفَاتًا مِنَ

الْهَوْلِ وَ الْوَجَلِ وَ الْغِرَّةُ تَقْصُرُ بِالْمَرْءِ عَنِ الْعَمَلِ شرح الغرة بکسر غین با نقطه و تشدید را بی نقطه غفلت الامل بفتح همزه و فتح میم آرزوی درازی عمر الهیبة بکسر ها و سکون یا دو نقطه در پایین و نون کاهلی المماطله بفتح طا بی نقطه کار امروز را بفردا انداختن تفرط بفا و را بی نقطه و طا بی نقطه بصیغه مضارع غایب معلوم باب افعالست الافراط کمی و صاحب فرط کردن العمل بفتح فا و سکون را مصدر باب نصر فاصله بسیار دادن در کاری یقدم بصیغه معلوم باب افعالست حسب بکسر حا بی نقطه و فتح سین بی نقطه و با یکنقطه جمع حسبه بکسر حا و سکون سین که اسم احتساب است یعنی انکار منکر بجزای عمل و ضمیر و لو علم راجع بانسان صاحب املست نه انسان مطلقا نظیر ضمیر قول الله تعالی در سوره انفال و لو اسمعهم لتولوا و بیان شد در کتاب الحجه در شرح حدیث سوم باب سی و دوم که باب انه لم یجمع القرآن کله الا الائمه الخفات بضم خا با نقطه و فا و الف و تا بی دو نقطه در بالا مصدر باب نصر مرگ ناگاه تقصر بصیغه معلوم باب حسن است بادو با برای تعدیه است یعنی و سهل انگاری اندک اندک مبنی بر چهار جزء است بر غفلت و آرزو و کاهلی و کار امروز بفردا انداختن و آن است که کاهلی میگرداند از حق و بفردا انداختن صاحب فاصله میکند کسی را در عمل تا آنکه آید بر او اجل و اگر نبود آرزوی زندگانی دنیا میدانست آدمی گرفت و گیرهای الهی را در اعمالی که او در آنست با معنی که ترک میکرد قبایح را بالکلیه و اگر میدانست آنکه آرزوی زندگانی دنیا دارد گرفت و گیرهای الهی را در آنچه میکند میمرد فجاة از وحشت زدگی و ترس و غفلت کوتاه میکند مرد را از عمل صالح ع وَ الْحَفِيظَةُ عَلَى اَرْبَعِ شُعَبٍ عَلَى الْكِبْرِ وَ الْفَخْرِ وَ الْحَمِيَّةِ وَ الْعَصَبِيَّةِ فَمَنِ اسْتَكْبَرَ

اَدْبَرَ عَنِ الْحَقِّ وَ مَنْ فَخَرَ فَجَرَ وَ مَنْ حَمِيَ اَصَرَّ عَلَى الذُّنُوبِ وَ مَنْ اَخَذَتْهُ الْعَصَبِيَّةُ جَارَ فَبِئْسَ الْاَمْرُ

اَمْرٌ بَيْنَ اِدْبَارٍ وَ فُجُورٍ وَ اِصْرَارٍ وَ جَوْرٍ عَلَى الصِّرَاطِ شرح و نگاهداری خود از فروتنی نزد دیگران مبنی بر چهار جزء است ~~بزرگ منشی و بزرگی فروشی و نگاه داشتن جانب خود و طرف خود~~ نگاه داشتن پس هر که بزرگ منشی کرد رو گردان شد از حق و هر که ~~بزرگی فروخت~~ فاسق شد و هر که طرفگیری خود کرد مصر شد بر گناهان که در پی الضالی میباشد و هر که دریافت او را طرفگیری منسوبان او گمید از راه راست حق و واضح پس بد کاریست حفیظه که کاریست در میان چهار گناه که رو گردان شدن از حق باشد و فسق

پس بکدام منشأ و توفیقهای صاحب کل اختیار تو انجامت شک در وصی تو میکند **ص** و فی روایة اخری علی الریبة

و الهول من الحق و التردد و الاستسلام للجهل و اهله فمن هاله ما بین یدیه نکص علی عقبیه

و من امتری فی الدین تردد فی الریب و سبقه الاولون من المؤمنین و ادرکه الآخرون

و وطئته سنابک الشیطان و من استسلم لهلکة الدنیا و الآخرة هلک فیما بینهما و من نجا من ذلک فمن

فضل الیقین و لم یخلق الله خلقا اقل من الیقین **شرح** بیان شد در کتاب بحر در ذیل حدیث

الاخبار و النص علی ابی الحسن الثالث علیه السلام که باب هشتاد و سیوم است انکه مصنف رحمه الله تعالی اشاره کرده

بوده مثل ابن قولویه که استاد شیخ مفید بوده و نسخه مشهوره کافی زیادت و مثل صفوانی ابو محمد بن جعفر الکوفی و اختلاف

روایت میان نسخه ابن قولویه و میان نسخه صفوانی که بی واقع بوده در این فقرات یا عبارت مختلفات برای اشارت

این امیر المؤمنین علیه السلام در روایت سلیم بن قیس و عبارت شیخ مفید نیست که در آن ادو برای اشارت بانکه روایت اولی

ابن قولویه کرده و این روایت را صفوانی که هیچ خالی از قصوری نیست چه در این روایت بیان تردد نشده و اگر

کریم در متن نکص علی عقبیه بیان شده و مناسب سیاق باقی فقرات نخواهد بود النکص بنون و صاد منقطه مصدر باب نصر رجوع

از حق و نکص بر عقبین عبارت از رجوع قهقری است السنابک جمع سنبک بضم سین منقطه و نون و الف و کسر با بی نقطه جمع سنبک

سین و سکون نون و ضم با سم ستوران از جمله لشکر شیطان و مانند آن **یعنی** و در روایتی دیگر کاهی علی الریبة تا آخر چنین

که بر جدال و وحشت از حق بنا یکی اهل آن و برگشتن از حق و وا دادن خود برای حکم اهل علم و اهل آن حکم که بسیار ند بیان

این اگه هر که وحشت انداخت او را انچه میش او است بانیمعنی که ظاهر و آیات بر برهان و اقع برنمیکرد در برد و باشند

خود و هر که مجادله کرد و در مسائل دین افتاد و در شکیک بانیمعنی که از کسب مسائل ضروریه و اماند پس که نشستند از او جمعی که پیشروان

در علم بودند از مؤمنان بانیمعنی که در مرتبه علم او بودند لیکن چون ترک جدال کردند و کسب مسائل ضروریات مسائل مشغول

شدند ترقی کردند و مرتبه او رسیدند ببالای که در مرتبه علم او نبودند و لگدکوب کردند او را پیشروان لشکر شیطان

بانیمعنی که حیران افتاده و خوار و زار شیطان شده که شیطان احتیاج بحضور خود و جمع لشکر بسیار ندارد در بلاک او دیگر

هر که واداد و بحکم اهل علم و اهل آن که باعث بلاک دنیاست بتشکیکات و اشکالات و تن در داد ان بجاکری امیه ضلالت و

جهالت که باعث بلاک آخرت است بعذاب آلهی بلاک شد در میان این و آن و هر که نجات یافت از ان بلاک پس نجات او

فضیلت و شرف کمال اطمینان خاطر بربوبیت رب العالمین و علامات ربوبیت او از انبیا و اوصیاست و نیافریده الله تعالی

آفریده را کمتر از یقین بانیمعنی که عدد اهل یقین بغایت کم است **ص** و الشبهة علی اربع شعب اعجاب بالزینة

و تسویل النفس و تأول العوج و لبس الحق بالباطل و ذلک بان الزینة تصدف عن البینة و ان

تسویل النفس تقحم علی الشهوة و ان العوج یمیل بصاحبه میلا عظیما و ان اللبس ظلمات

بعضها فوق بعض فذلک الکفر و دعائمه و شعبه **شرح** الاعجاب مصدر باب افعال خوشحال شدن از چیزی

بکسر زای بانقطه و سکون یاء دو نقطه در پایین و نون آراستگی باطل بقیاسات شعریه و مانند آنها التسویل بسین منقطه و واو

وافقه

مراد از فرقه ... مصنف ... بروایة ابن قولویه ... صفوانی ... انشاره ... علیه السلام ... است و بیان شده آن

بعلوم

باشد و اصرار بر گناهان باشد و کشیدن کسی از راه حق باشد با وجود اینکه آن راه حیات و صحت که هم بر ان است و هم کشیده

بود اعتبار **ص** و الطمع علی اربع شعب الفرح و المرح و اللجاجة و التکاثر فالفرح مکروه عند الله و

المرح خیلاء و اللجاجة بلاء لمن اضطرته الی حمل الآثام و التکاثر لهو و لعب و شغل و استبدال الذی

هو ادنی بالذی هو خیر فذلک النفاق و دعائمه و شعبه **شرح** و طمع در اسباب دنیا مبنی بر چهار

جزو است خوشحال شدن بانچه بدست آید و خرامیدن در رفتار و حرص در طلب مال دنیا و طلب انواع تنعم مثل انواع مأکول و مطعوم

و اشربه و مانند آنها پس خوشحال شدن بانچه بدست آید ناخوش است نزد الله تعالی چنانچه گفته در سوره حدید و لا تفرحوا بما

آتیکم و در سوره مؤمن ذلکم بما کنتم تفرحون فی الارض بغیر الحق و بما کنتم تمرحون و خرامیدن را خیلاء مینامند برای اینکه محض

خیالیست و اصلی ندارد پس حماقت است و اشارت است بقول الله تعالی در سوره بنی اسرائیل و لا تمش فی الارض مرحا و در سوره

لقمان و سوره حدید لا یحب کل مختال فخور و حرص طلب مال بلائی است برای کسی که مضطر میسازد او را ببر داشتن گناهان

در طلب مال از حرام و منع حقوق واجبه آن که لازم حرص مال است و طلب انواع تنعم غفلت و بازیچه است چنانچه گفته در

سوره حدید اعلموا انما الحیوة الدنیا لعب و لهو و زینة و تفاخر بینکم و تکاثر فی الاموال و الاولاد و باعث مشغول بودن

دل است بآنها که لازم دارد غفلت از آخرت را و عوض گرفتن چیز سهل است بدادن چیز بهتر بمعنی گرفتن دنیا و از دست

دادن آخرت چنانچه در سوره بقره است پس انچه مذکور شد نفاقست و ارکان نفاقست و اجزای نفاقست **ص**

و الله قاهر فوق عباده تعالی ذکره و جل وجهه و احسن کل شیء خلقه و انبسطت یداه و وسعت

کل شیء رحمته و ظهر امره و اشرق نوره و فاضت برکته و استضاءت حکمته و هیمن کتابه

و فلجت حجته و خلص دینه و استظهر سلطانه و حقت کلمته و اقسطت موازینه

شرح چون بیان کفر و نفاق کرد شروع در نصیحت کرد تا مردم اجتناب از آنها کنند خلقه در بعض نسخ آت است و حلم

صفت شیء است و در بعضی بسکون لام است و مبدل کل شیء است **یعنی** و الله تعالی قادر و غالب است در بالای بندگان او بانیمعنی که

عالم است بانچه میکنند از خیر و شر و از جزای آن عاجز نیست بغایت بلند مرتبه است یاد ربوبیت او که مانع از معاصی است

و بزرگ و بی عیب است راه او که انبیا و اوصیا باشند و نیکو کرده است هر چیز را که آفریده خواه فعل خودش و خواه فعل

بندگان از طاعت و معصیت و گشاده است دو دست او بانیمعنی که کریم است در انفاق بر مطیع و عاصی چنانچه گفته در

سوره مائده بل یداه مبسوطتان ینفق کیف یشاء و گنجایش بهم رسانیده هر چیز را رحمتش بانیمعنی که امام او عالم بجمیع

قرآن تبیان کل شیء است چنانچه مذکور شد در حدیث هشتاد و سیوم باب صدم و هشتم کتاب الحجه که باب فیه نکت و

نتف من التنزیل فی الولایة است و آشکار است و نمودن او مردم را بر دی رحمت او که امام عالم بکل شیء باشد و روشن

نور او که امام عالم باشد چنانچه گفته در سوره زمر و اشرقت الارض بنور ربها و مالامال شده و نفع او بخلایق

و نمایان شده رعایت مصلحت او در خلق آسمانها و زمین و مانند آنها که برای عرای خلق است و حفظ کرده هر چیز را دادن

او که تبیان کل شیء است و ظفر یافته بر منکران برهان ربوبیت او و خالص شده دین اسلام او و بغایت غالب شده

موافق استقبال آیه

در کتاب الحجه

پادشاهی او ثابت شده کلمه او که زمین را هرگز از خلیفه الهی که عالم بکل شی باشد خالی نگذارد و صاحب راستی و عدل شده
ترازوهای او چنانچه گفته در سوره انبیاء و نضع الموازین القسط لیوم القیمة و گذشت در کتاب الحجة در حدیث سی و ششم باب صد و
هشتم که مراد انبیاء و اوصیاء است اصل و بلغت رسله یجعل السیئة ذنبا و الذنب فتنة و الفتنة دنسا
و جعل الحسنى عقبى و العقبى توبة و التوبة طهورا فمن تاب اهتدى و من افتتن غوى
ما لم یتب الی الله و یعترف بذنبه و لا یهلك على الله الا هالك شرح
فا در فجعل برای بیان تبلیغ رسل است یعنی بیان آنچه تبلیغ کرده اند السیئة طریقی که راه معاصی است و آن عبارتست از فعلی
در وقت تکلیف که صحت و الله تعالى میداند از ازل که بنده با وجود اکتفا دادن وسعت در قدرت و مقربات طاعت که
مشترکست میان سعید و شقی اختیار آن میکند و در مقابل آن حسنی است که مؤنث احسن است یعنی طریق بهتر و تأنیث این دو
باعتبار اینست که طریق مستعمل میشود که هی الذنب اصرار بر معصیت چنانچه سبب رضای الله تعالى باشد و در مقابل آن
عقبی است بضم عین مهمله و سکون قاف و دو نقطه در بالا و با یک نقطه و الف مقصوره بمعنی رضا و مراد اینجا عملی است که موجب
رضای الهی باشد الفتنة بکسر فا و سکون تا و دو نقطه در بالا و نون ضلالت و مراد اینجا گرفتار بودن کسی بشیطانست
و در مقابل آن توبه است یعنی بازگشت بسوی الله تعالى الدنس بفتح دال و فتح نون و سین مهمله چرکنی و مراد اینجا کثرت معاصی
و در مقابل آن طهور بفتح طا است که مصدر باب نصر حسن است یعنی پاکیزگی از گناهان تقدیر هلاک بعلی برای تضمین معنی جزا
هالک اینجا بمعنی هلاک شدنی است بسبب اختیار سیئه و ترک حسنی یعنی و رسانیدند رسولان او پیغامهای او را بخلایق
بیان آنچه رسانیدند اینکه گردانید الله تعالى راه بد را باعث اصرار بر معصیتی که مقتضای آنست و اصرار را باعث گرفتاری
در زندان خانه شیطان و گرفتاری را باعث آلودگی بجمیع معاصی که نفس میل بآن نماید و گردانید الله تعالى راه بهتر که راه
اسلامست باعث رضامندی خود و رضامندی را باعث بازگشت از بدیها و بازگشت را باعث پاکیزگی از گناهان پس هر که
بازگشت کرد راه یافت بطاعات و اجتناب از معاصی و صاحب طهور شد و هر که در بند شیطان ماند گمراه شد بارتکاب اکثر
معاصی و صاحب دنس شد مادام که بازگشت نکند بسوی الله تعالى و اعتراف نکند بگناه خود و چنین هلاک نمیشود و جرات بر الله تعالى
مگر کسی که چنین شدنی باشد یعنی که ظلم در بی توفیقی صاحب سیئه نکرده چه نهایت راه حق واضحست اصل الله الله فما
اوسع ما لدیه من التوبة و الرحمة و البشرى و الحلم العظیم و ما انکل ما عنده من الانکال
و الجحیم و البطش الشدید فمن ظفر بطاعته اجتلب کرامته و من دخل فی معصیته ذاق وبال
نقمته و عما قلیل لیصبحن نادمین شرح الله منصوب بفعل محذوف بتقدیر اتقوا الله و تکرار برای تاکید
فا برای بیانست ما اوسع و ما انکل صیغه تعجب است وسعت توبه و امثال آن بیان میشود در حدیث اول باب صد و نود و
سیوم یعنی اندیشه کنید از الله تعالى اندیشه کنید از الله تعالى بیان این آنکه چه گشاده است آنچه نزد او است از بازگشت از
گناه بنده خود و رحمت بر بنده تایب و خوشخبری بهشت و گذرانیدن ایذای ایشان گذرانیدنی بزرگ چنانچه می آید در باب
صد و نود و دوم که گناه در نامه اعمال نوشته نمیشود تا هفت ساعت و بعد از چندین سال توبه آن مقبول میشود و چه سخت

آنچه نزد

آنچه نزد او است از شکنجها و جهنم و گرفتن سخت پس هر که فایز شد بطاعت الله تعالى سوی خود کشید عزیز بودن نزد او را و هر که داخل
در عصیان او شد چشید وبال آنرا که عذاب الله تعالى است و اهل معاصی بعد از اندک وقتی هر آینه میگردند البته پشیمان دوم
عن محمد بن الفضیل قال

اصل کتبت الی ابی الحسن علیه السلام اسئله عن مسئلة فکتب الی ان المنافقین یخادعون الله و هو
خادعهم و اذا قاموا الی الصلوة قاموا کسالی یراؤن الناس و لا یذکرون الله الا قلیلا مذبذبین بین
ذلك لا الی هؤلاء و لا الی هؤلاء و من یضلل الله فلن تجد له سبیلا لیسوا من الکافرین و لیسوا من
المؤمنین و لیسوا من المسلمین یظهرون الایمان و یصیرون الی
الکفر و التکذیب لعنهم الله شرح تصریح بمسئله نکرده برای تقیه و میتواند بود
که سوال از حال مأمون باشد که اظهار معرفت حق اهل البیت و امامت و افضلیت امیر المؤمنین و اولادش میکرده یخادعون
برای مغالبه در خدعه است پس خادعهم از باب نصر است یعنی غالب بر ایشان در مغالبه بر ایشان میتواند بود که مراد بصلوة اینجا تابع بودن
سابقان باشد چنانچه گذشت در کتاب الحجة در حدیث سی و ششم باب صد و هشتم که باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة
و میتواند بود که مراد نماز باشد و احتمال اول منافات ندارد با اینکه مراد بصلوة در آیت سوره نساء نماز باشد چنانچه
می آید در کتاب الصلوة در حدیث اول باب شانزدهم که باب الخشوع فی الصلوة و کراهیة العبث است بنا بر اینکه این فقرات
عبارت امام باشد و مقصود تمثیل حال این منافقان بحال آن منافقان باشد الذی به تحریک مشار الیه ذلک قلیلت
و اشارتست باینکه چنانچه قلیلت باعتبار وقت ضعیفست باعتبار کیفیت چنانچه گویا که عدم ذکر و ذکر قلیل در یک وقت ضمیر
لیسوا راجع بخلفای عباسیه و اتباع ایشانست اخراج ایشان از کفر و ایمان و اسلام باعتبار اینست که منافقند پس نه محض کفر
دارند و نه محض ایمان و نه نفی شریک بظاهر دل چه خلفای عباسیه زنادقه بوده اند چنانچه بیان شد در کتاب الحجة در
شرح حدیث دوم باب چهلم که باب فیه ذکر الصحیفة است [illegible] مثل سایر فلاسفه قائل بوجود صانع عالم نیستند اگر چه قائل بواجب الوجود
بالذات شده [illegible] و مانند آنرا و حکم بکفر نمیکنند در ظاهر و باطن یعنی نوشتم سوی امام رضا علیه السلام پرسیدم او را از مسئله
در باب مأمون پس نوشت علیه السلام سوی من که بدرستی که منافقان طلب غلبه میکنند بر الله تعالى در ربوبیت الله تعالى و غالبست
بر ایشان در فریب و چون بر خاستند سوی بریدن سابقان بر خاستند بر حالی که کاهلانند مینمایند عمل خود بمردم و یاد
نمیکنند ربوبیت الله تعالى را مگر اندک یعنی که در آشکار میکنند و در نهان نمیکنند چنانچه می آید در کتاب الدعا در حدیث دوم
باب بیست و پنجم که باب ذکر الله عز و جل فی السر است بر حالی که غلطانیده شده اند از یاد ربوبیت در میان آن یاد اندک
یعنی که اضطراب و نفاق از احوال ایشان [illegible] نه از مؤمنان ظاهر و باطن
و هر که گمراه کرد او را الله تعالى بمنع توفیق خود از او پس نمی یابی برای او راهی که درست باشد امام گفت نیستند آن خلفای
عباسیه و تابعان ایشان از کافران و نیستند از مؤمنان و نیستند از مسلمانان اظهار ایمان میکنند و بازگشت میکنند
سوی کفر و بدروغ داشتن رسل که مستلزم شرکت است لعنت کناد ایشان را الله تعالى سیوم اصل عن ابی حمزة
عن علی بن الحسین علیهما السلام قال ان المنافق ینهی و لا ینتهی و یأمر بما لا یأتی

و لا الی هؤلاء
و لیسوا من
دوم روایت از محمد بن فضیل بلفظ گفت

وَاِذَا قَامَ اِلَى الصَّلٰوةِ اعْتَرَضَ قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللّٰهِ وَمَا الاعْتِرَاضُ قَالَ الالْتِفَاتُ وَاِذَا رَكَعَ
رَبَضَ يُمْسِي وَهَمُّهُ العَشَاءُ وَهُوَ مُفْطِرٌ وَيُصْبِحُ وَهَمُّهُ النَّوْمُ وَلَمْ يَسْهَرْ اِنْ حَدَّثَكَ كَذَبَكَ
وَاِنِ ائْتَمَنْتَهُ خَانَكَ وَاِنْ غِبْتَ اغْتَابَكَ وَاِنْ وَعَدَكَ اَخْلَفَكَ شرح ربض را بقیه ... [illegible]

فا ... [illegible] ... اینجا استعاره شده برای رفتن کوسفند ... کوع ... [illegible]
... [illegible] ... یعنی روایت ... [illegible]
حمزه از امام زین العابدین علیه السلم گفت ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ بَحِيرٍ مِثْلَهُ وَزَادَ فِيهِ
اِذَا رَكَعَ رَبَضَ وَاِذَا سَجَدَ نَقَرَ وَاِذَا جَلَسَ شَغَرَ شرح اذا رکع ربض ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] یعنی روایت از عبد الملک بن بحیر ... امام زین العابدین علیه السلم ... [illegible]
... [illegible]
حدیث ... قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَثَلُ الْمُنَافِقِ مَثَلُ جِذْعٍ اَرَادَ
صَاحِبُهُ اَنْ يَنْتَفِعَ بِهِ فِي بَعْضِ بِنَائِهِ فَلَمْ يَسْتَقِمْ لَهُ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي اَرَادَ فَحَوَّلَهُ فِي مَوْضِعٍ
آخَرَ فَلَمْ يَسْتَقِمْ فَكَانَ آخِرُ ذٰلِكَ اَنْ اَحْرَقَهُ بِالنَّارِ شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله حال منافق ...
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... قَالَ
رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا زَادَ خُشُوعُ الْجَسَدِ عَلَى مَا فِي الْقَلْبِ فَهُوَ عِنْدَنَا نِفَاقٌ شرح ... [illegible]
... [illegible] یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله ... [illegible]
... [illegible]
... نفاق باب ... [illegible] باب الشرک شرح شرک ...
شین ... [illegible] یعنی ... [illegible]
... [illegible]

باب

باب ... [illegible] حدیث اول عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عليه السلم قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ اَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ مُشْرِكًا
قَالَ فَقَالَ مَنْ قَالَ لِلنَّوَاةِ اِنَّهَا حَصَاةٌ وَلِلْحَصَاةِ اِنَّهَا نَوَاةٌ ثُمَّ دَانَ بِهِ شرح ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] یعنی روایت ... امام محمد باقر
علیه السلم ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] عَنْ اَبِي الْعَبَّاسِ قَالَ سَأَلْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عليه السلم
عَنْ اَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الاِنْسَانُ مُشْرِكًا قَالَ فَقَالَ مَنِ ابْتَدَعَ رَأْيًا فَاَحَبَّ عَلَيْهِ اَوْ اَبْغَضَ عَلَيْهِ
شرح روایت از ابو العباس گفت پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلم ... [illegible]
... [illegible]
... عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عليه السلم فِي قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ
اِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ قَالَ يُطِيعُ الشَّيْطَانَ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُ فَيُشْرِكُ شرح روایت از
امام جعفر صادق علیه السلم در قول الله عز وجل در سوره یوسف ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عليه السلم فِي قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ
وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ قَالَ شِرْكُ طَاعَةٍ وَلَيْسَ شِرْكَ عِبَادَةٍ شرح مضمون این
... [illegible] وَعَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنَ
النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلَى حَرْفٍ قَالَ اِنَّ الاٰيَةَ تَنْزِلُ فِي الرَّجُلِ ثُمَّ تَكُونُ فِي اَتْبَاعِهِ ثُمَّ قُلْتُ كُلُّ مَنْ نَصَبَ
دُونَكُمْ شَيْئًا فَهُوَ مِمَّنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلَى حَرْفٍ فَقَالَ نَعَمْ وَقَدْ يَكُونُ مَحْضًا شرح پرسیدم
امام جعفر صادق علیه السلم را از قول الله عز وجل در سوره حج ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عليه السلم
قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ اُمِرَ النَّاسُ بِمَعْرِفَتِنَا وَالرَّدِّ اِلَيْنَا وَالتَّسْلِيمِ لَنَا ثُمَّ قَالَ وَاِنْ صَامُوا وَصَلَّوْا
وَشَهِدُوا اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَجَعَلُوا فِي اَنْفُسِهِمْ اَنْ لَا يَرُدُّوا اِلَيْنَا كَانُوا بِذٰلِكَ مُشْرِكِينَ شرح

عَنْ بُرَيْدٍ الْعِجْلِي

عَنْ ضُرَيْسٍ

روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت که مأمور شده‌اند مردم به اعتراف به امامت ما و سؤال از ما در مشکلات
و قبول جواب ما بعد از آن امام گفت و اگر مردم روزه دارند و نماز کنند و گواهی دهند در ظاهر که نیست معبود مستحق عبادتی مگر الله تعالی
و وا دارند در دلهای خود که سؤال کننده ما را در مشکلات نشوند به سبب آن قرار داده بودن مشرکان ششم اصل قال أبو عبد الله عليه السلام
لو أن قوماً عبدوا الله وحده لا شريك له وأقاموا الصلوة وآتوا الزكوة وحجوا البيت وصاموا
شهر رمضان ثم قالوا لشيء صنعه الله أو صنعه النبي صلى الله عليه وآله ألا صنع خلاف الذي
صنع أو وجدوا ذلك في قلوبهم لكانوا بذلك مشركين ثم تلا هذه الآية فلا وربك لا يؤمنون
حتى يحكموك فيما شجر بينهم ثم لا يجدوا في أنفسهم حرجاً مما قضيت ويسلموا تسليماً ثم قال
أبو عبد الله عليه السلام فعليكم بالتسليم شرح گذشت در کتاب الحجة در حدیث ششم باب التسليم وفضل المسلمين
که خطاب به این آیت با امیر المؤمنین علیه السلام است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام اگر اینکه جمعی عبادت کنند الله تعالی را تنها بی
که شریکی باشد او را و برپای دارند نماز را و دهند زکوة را و حج کنند کعبه را و روزه دارند ماه رمضان را بعد از آن زبان
گویند برای کاری که کرده باشد آن را الله تعالی یا کرده باشد آن را نبی صلی الله علیه و آله که چرا نکرد در روشی دیگر که مخالف کرده
او باشد یا یابند آن انکار را در دلهای خود با هم نمی که انکار کنند خوبی آن را چنانچه جمعی در آیات قرآن یا در احادیث نبی یا
احادیث ائمه تفرقی بخاطر خود راه میدهند و زبان میگویند و ذهن خود را ... التفهیم ... هر آیینه خواهند بود
به آن انکار در زبان یا در دل مشرکان شرک خود رایی بعد از آن امام علیه السلام خواند این آیت را از سوره نساء که پس قسم به صاحب تو که
مردم خیال کرده‌اند که خود رایی کنند و ما هیچ نگوییم قسم به صاحب کل اختیار تو که مؤمن نمیشوند یا میان معقول اسلام و الهی برای که
حاکم کنند ترا در آنچه مختلف فیه شده میان ایشان بعد از آن نیابند در دلهای خود شان تنگی از آنچه حکم کردی و قبول
کنند حکم ترا قبول کردنی عظیم بعد از آن گفت امام جعفر صادق علیه السلام پس بر شما باد که قبول کنید حکم ما را هفتم اصل سألت — عن أبي بصير قال
أبا عبد الله عليه السلام عن قول الله عز وجل اتخذوا أحبارهم ورهبانهم أرباباً من دون الله فقال
أما والله ما دعوهم إلى عبادة أنفسهم ولو دعوهم إلى عبادة أنفسهم لما أجابوهم ولكن أحلوا
لهم حراماً وحرموا عليهم حلالاً فعبدوهم من حيث لا يشعرون شرح مضمون این حدیث گذشت در
کتاب العقل در باب التقلید یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از قول الله عز وجل در سوره توبه فرا گرفته‌اند علمای — گو باب نوزدهم است م
خود را و رهبانان خود را صاحبان اختیار در احکام شرع غیر الله تعالی پس امام گفت آگاه باش به خدا قسم که ایشان — روایت است از ابو بصیر گفت م
نخواندند ایشان را سوی عبادت صریح خود شان و اگر میخواندند ایشان را سوی عبادت صریح خودشان هر آیینه قبول نمی
کردند و لیکن به سبب پیروی ظن ... فتوی به حلال کردند برای ایشان عوام چیزی را چنانچه شیوه علمای پیرو ظن است و حرام کردند بر
ایشان حلالی را چنانچه شیوه ... پس ایشان پیروی و قبول حکم عبادت کردند آن احبار و رهبان را از راهی که
نمیدانستند که عبادت ایشان است هشتم اصل عن أبي عبد الله عليه السلام قال من أطاع رجلاً في معصية فقد عبده
شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که فرمان برداری کند مردی را در معصیت ... حکم از روی ظن باشد پس

بتحقیق

بتحقیق عبادت او را کرده است باب صد و هشتاد و دوم اول باب الشك شرح شک به فتح شین با نقطه مصدر باب نصر سه معنی دارد
اول نکره بودن چیزی و آن از افعال اختیاریه دلست و در مقابل ایمان و در مقابل یقین و در مقابل تسلیم مستعمل میشود دوم عدم
علم به چیزی که در ذهن است سیوم تساوی طرفین نسبت در ذهن و این دو معنی از افعال اختیاریه نیست و مراد اینجا معنی اول
و معنی سیوم موافق اصطلاح متکلمین است یعنی این باب در شک در ربوبیت یا رسالت یا امامت است و در این باب چهار حدیث است
اول اصل عن الحسين بن الحكم قال كتبت إلى العبد الصالح عليه السلام أخبره أني شاك وقد قال إبراهيم
عليه السلام رب أرني كيف تحيي الموتى وإني أحب أن تريني شيئاً فكتب إليه إن إبراهيم كان مؤمناً
وأحب أن يزداد إيماناً وأنت شاك والشاك لا خير فيه وكتب إنما الشك ما لم يأت اليقين فإذا
جاء اليقين لم يجز الشك وكتب إن الله عز وجل يقول وما وجدنا لأكثرهم من عهد وإن وجدنا
أكثرهم لفاسقين قال نزلت في الشاك شرح اليقين کمال قرار خاطر بر چیزی است یعنی
محذوف است به تقدیر ما لم یأت مقتضی الیقین لم یجز به ضم یا و زای با نقطه معلوم است که مفعوله نیست و آن مخففه از مثقله است شاک — بعضهم
به ضم شین با نقطه و تشدید کاف جمع شاک است یعنی روایت است از حسین بن الحکم گفت نوشتم سوی امام موسی کاظم علیه السلام — بفتح حاء و فتح کاف
خبر میدادم او را که من شک کرده‌ام در امامت تو و تحقیق گفت ابراهیم علیه السلام ای صاحب کل اختیار من بنما به من که چگونه زنده
میکنی مردگان را چنانچه در سوره بقره است پس به درستی که من دوست میدارم که بنمایی به من چیزی را که دلیل امامت تو باشد
پس امام علیه السلام نوشت سوی حسین که به درستی که ابراهیم بود مؤمن به قدرت الله تعالی بر چنان چنانچه همه آیات دلالت
بر آن میکند و دوست داشت که زیاد شود باعتبار ایمان به سبب انضمام مشاهده به برهان و تو شک کرده‌ای در ربوبیت الله تعالی و ناکرده
ای خیرست و ایضاً امام علیه السلام نوشت که جز این نیست که شک کردن در امامت ما روا است چندانکه نیامده چیزی که مقتضی کمال اطمینان خاطر
به آن باشد مثل حال مستضعف پس چون آمد مقتضی یقین روا نیست شک و مراد این است که هر که دانست محکمات کتاب الهی را
که در آنها نهی صریح از پیروی ظن و اختلاف از روی ظن و خود رایی است شکی نمیکند در درگاه الهی و هر که ندانست آنها را شک میکند
فی الجمله اگر چه از غیر مستضعف و در خطر دارد یکی در دنیا و یکی در آخرت چنانچه مصنف رحمه الله تعالی بیان کرد در خطبه کتاب و تو دانستی
محکمات را و ایضاً امام علیه السلام نوشت برای بیان دو قسم اهل شک که مذکور شد به درستی که الله عز وجل میگوید در سوره
اعراف و نیافتیم برای اکثر ایشان هیچ وفایی به عهد الهی که با ایشان رسیده و دانسته و به درستی که شان نیست که یافتیم
اکثر ایشان را هر آیینه بیرون از حکم الهی دانسته امام گفت این آیت نازل شد در صاحبان شک برای تقسیم ایشان
به دو قسم مذکور دوم اصل كان أمير المؤمنين عليه السلام يقول في خطبته لا ترتابوا فتشكوا ولا تشكوا فتكفروا
شرح این گذشت در حدیث ششم باب چهاردهم کتاب العقل و موافق این گذشت در حدیث دهم باب صد و شصت و سوم
لا ترتابوا به تای دو نقطه در بالا و الف و تخفیف با نقطه از جعل العین یا باب افتعال است الارتیاب طلب
در چیزی که معلوم و یقین شده و میتواند بود که تشدید با ... از باب افتعال باشد الارتیاب برخود تنگ گرفتن
که دانایی با وجود دانا داری با خود ... معنی شدت یا از ارتیاب که

روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت که مأمور شده اند مردم باعتراف بامامت ما و سؤال از ما در مشکلات و قبول جواب ما بعد از آن امام گفت و اگر مردم روزه دارند و نماز کنند و گواهی دهند در ظاهر که هستی سزاوار عبادتی نیست مگر الله تعالی و وارد نهند در دلهای خود که سؤال کنند ما را در مشکلات میشوند بسبب آن ترک سؤال از مشرکان — از عمیرة بن قتیبه روایتست (حاشیه)

ششم اصل قال ابو عبد الله علیه السلام لو ان قوما عبدوا الله وحده لا شریک له و اقاموا الصلوة و آتوا الزکوة و حجوا البیت و صاموا شهر رمضان ثم قالوا لشیء صنعه الله او صنعه النبی صلی الله علیه و آله الا صنع خلاف الذی صنع او وجدوا ذلک فی قلوبهم لکانوا بذلک مشرکین ثم تلا هذه الآیة فلا و ربک لا یؤمنون حتی یحکموک فیما شجر بینهم ثم لا یجدوا فی انفسهم حرجا مما قضیت و یسلموا تسلیما ثم قال ابو عبد الله علیه السلام فعلیکم بالتسلیم شرح گذشت در کتاب الحجه در حدیث هشتم باب التسلیم و فضل المسلمین

که خطاب این آیت با امیر المؤمنین علیه السلام است یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام اگر اینکه جمعی عبادت کنند الله تعالی را تنهائی که شریکی نباشد با او و برپای دارند نماز را و دهند زکوة را و حج کنند کعبه را و روزه دارند ماه رمضان را بعد از آن بگویند برای کاری که کرده باشد آن را الله تعالی یا کرده باشد آن را نبی صلی الله علیه و آله که چرا نکرد بر روشی دیگر که مخالف کرده او باشد یا بیابند آن انکار را در دلهای خود باشند که انکار کنند خوبی آن را چنانچه جمعی در آیات قرآن یا در احادیث نبی یا احادیث ائمه تفرقی بخاطر خود راه میدهند و بزبان میگویند و ذهن خود را [illegible] ان و کج رفتن میدارند هر آینه میشوند

آن انکار بزبان یا دل مشرکان بشرک خود رائی بعد از آن امام علیه السلام خواند [illegible] ... نساء که پس سوگند میخورم به پروردگار تو که [illegible] مردم خیال کرده اند که خود رائی کنند و ما سوگند میخوریم بصاحب کل اختیار [illegible] ... معقول است که دانای بکار که حاکم کنند ترا در آنچه مختلف فیه شده و میان ایشان بعد از آن [illegible] ... علمی از آنچه حکم کردی و قبول کنند حکم ترا قبول کردنی عظیم بعد از آن گفت امام جعفر صادق [illegible] ... بپوشید حکم ما را

عن ابی بصیر قال (حاشیه)

هفتم اصل سألت ابا عبد الله علیه السلام عن قول الله عز و جل اتخذوا احبارهم و رهبانهم اربابا من دون الله فقال اما والله ما دعوهم الی عبادة انفسهم و لو دعوهم [illegible] ... ما اجابوهم و لکن احلوا لهم حراما و حرموا علیهم حلالا فعبدوهم من حیث لا یشعرون شرح مضمون این حدیث گذشت در کتاب العقل در باب التقلید یعنی پرسیدم امام جعفر [illegible] ... را از قول الله عز و جل در سوره توبه فرا گرفته اند علمای خود را و رهبانان خود را صاحبان اختیار در احکام [illegible] ... امام گفت آگاه باش بخدا قسم که ایشان نخوانده اند ایشان را بسوی عبادت صریح خود و اگر [illegible] ... بسوی عبادت صریح خودشان هر آینه قبول نمیکردند لیکن سبب بیروی ظن و فتوی برحلال [illegible] ... چنانچه شیوه علمای پیرو ظن است و حرام کرده اند بر ایشان حلالی را چنانچه شیوه رهبان ایشانست [illegible] ... بپرستیدند بحکم عبادت کردند آن احبار و رهبان را از راهی که نمیدانستند که عبادت ایشانست

کو باب نوزدهم است و روایتست از ابو بصیر گفت (حاشیه)

هشتم اصل عن ... قال من اطاع رجلا فی معصیته فقد عبده شرح روایتست از امام جعفر صادق [illegible] ... برداری کند مردی را در معصیت او که حکم از روی ظن باشد پس [illegible] مثل ...

لا اله الا انت ... الله الصمد لم یلد و لم یولد و لم یکن له کفوا احد (بر کاغذ الحاقی)

بتحقیق عبادت او را کرده او را باب صد و بیست و دوم اصل باب الشک شرح شک بفتح شین با نقطه مصدر باب نصر سه معنی دارد اول نکردن بیکی چیزی و آن از افعال اختیاریه است و در مقابل ایمان و در مقابل یقین و در مقابل تسلیم مستعمل میشود دوم عدم علم بچیزی که در ذهن است سیوم تساوی طرفین نسبت در ذهن و این دو معنی از افعال اختیاریه نیست و مراد اینجا معنی اول و معنی سیوم موافق اصطلاح متکلمین است یعنی این باب در بیان شک است در رسالت یا امامت و در این باب نه حدیث است

اول اصل عن الحسین بن الحکم قال کتبت الی العبد الصالح علیه السلام اخبره انی شاک و قد قال ابراهیم علیه السلام رب ارنی کیف تحیی الموتی و انی احب ان تریئنی شیئا فکتب الیه ان ابراهیم کان مؤمنا و احب ان یزداد ایمانا و انت شاک و الشاک لا خیر فیه و کتب انما الشک ما لم یأت الیقین فاذا جاء الیقین لم یجز الشک و کتب ان الله عز و جل یقول و ما وجدنا لاکثرهم من عهد و ان وجدنا اکثرهم لفاسقین قال نزلت فی الشاک شرح الیقین کمال قرار خاطر در چیزی است

معنیم (حاشیه)

بفتح حاء و نون (حاشیه)

مجرد و فتح تحتیه بر عالم بابت مقتضی الیقین لم یجز بضم جیم و زای با نقطه معلوم نیست که معلوم نیست و ان مخففه از مثقله است شاک بضم شین با نقطه و تشدید کاف جمع شاک کافی روایتست از حسین بن الحکم گفت نوشتم بسوی امام موسی کاظم علیه السلام خبر میدادم او را که من شک کرده ام با امامت تو و تحقیق گفت ابراهیم علیه السلام ای صاحب کل اختیار من بنما بمن که چگونه زنده میکنی مرده را زا چنانچه در سوره بقره است پس بدرستی که من دوست میدارم که بنمائی بمن چیزی را که دلیل امامت تو باشد پس امام علیه السلام نوشت بسوی حسین که بدرستی که ابراهیم بود مؤمن بقدرت الله تعالی بر احیای چنانچه آیت دلالت بر آن میکند و دوست داشت که زیاد شود باعتبار ایمان بسبب انضمام مشاهده و برهان و تو شک کرده در بودن الله تعالی و ناکرده ای خیرست و ایضا امام علیه السلام نوشت که جز این نیست که شک دیدن با امامت ما روایت چند که نیامده چیزی که مقتضی کمال اطمینان خاطر باشد مثل حال مستضعف پس چون آمد مقتضی یقین روا نیست شک و مراد آنست که هرکه دانست محکمات کتاب الهی که در آنها نهی صریح از پیروی ظن و اختلاف ازروی ظن و خود رائی هست شک میکند در در رکنها که الهی و هرکه ندانست آنها را شک نمیکند فی الجمله اگرچه در غیر مستضعف در خطر دارد یکی در دنیا و یکی در آخرت چنانچه مصنف رحمه الله تعالی بیان کرد در خطبه کتاب وجود تنسیخ محکمات را و ایضا امام علیه السلام نوشت برای بیان دو قسم اهل شک که مذکور شد بدرستی که الله عز و جل میگوید در سوره اعراف و نیافتیم برای اکثر ایشان هیچ وفائی بعهد الهی که با ایشان رسیده و دانسته و بدرستی که شان چنین است که یافتیم اکثر ایشان را هر آینه بیرون از حکم الهی دانسته امام گفت این آیت نازل شد در صاحبان شک برای تقسیم ایشان بدو قسم مذکور

دوم اصل کان امیر المؤمنین علیه السلام یقول فی خطبته لا ترتابوا فتشکوا و لا تشکوا فتکفروا شرح این گذشت در حدیث ششم باب چهاردهم کتاب العقل و موافق این گذشت در حدیث دهم باب صد و شصت و دوم لا ترتابوا بتاء دو نقطه در بالا و الف و تخفیف با یک نقطه از مجهول العین بای باب افتعالست الارتیاب طلب شک است در چیزی که معلوم و یقین شده و میتواند بود که تشدید با یک نقطه از باب افعلال باشد الارتیاب بر جواز شک کردن یعنی گدائی با وجود مال داری با خود دستار زینب اقرع تا حفظ و فتح تا دو نقطه در بالا و با یک نقطه معنی شدت یا از ثاب که صحد

باب المغالات معنی که ابی با وجود ما لداری وحاصل به کمیت و اینحدیث موافق آنست که گذشت در حدیث چهارم باب بصد وبیست و
دوم که کاد الفقر ان یکون کفرا یعنی نزدیک است کفر امیر المؤمنین علیه السلام میگفت طلب آنچه حاجت بآن نیست از شبهها میکند در عقاید دین
که اکثر باعث شک شما میشود در آنها و شک در آنها میکنید که اکثر باعث کفر شما میشود و مخفی نماند که نظر این آنست که گاهی کسی حفظ
کرده سوره از قرآن را با دعائی را و مادام که فکر شبهت در آن نیفتاده درست میخواند و چون فکر افتاد شک می افتد سیوم حدیث
کُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ جَالِساً عَنْ يَسَارِهِ وَزُرَارَةُ عَنْ يَمِينِهِ فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو بَصِيرٍ فَقَالَ
يَا أَبَا عَبْدِ اللّٰهِ مَا تَقُولُ فِيمَنْ شَكَّ فِي اللّٰهِ فَقَالَ كَافِرٌ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ قَالَ فَشَكَّ فِي رَسُولِ اللّٰهِ فَقَالَ كَافِرٌ
ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَىٰ زُرَارَةَ فَقَالَ إِنَّمَا يَكْفُرُ إِذَا جَحَدَ شرح فشک بتقدیر فما تقول فیمن شک است یعنی
بودم نزد امام جعفر صادق علیه السلام نشسته در جانب چپ او و زراره در جانب راست او نشسته بود پس داخل شد بر امام علیه السلام
ابو بصیر که کنیت و گردش ابو محمد است پس گفت ای ابو عبد الله چه میگوئی در کسی که شک کند در ربوبیت الله تعالی پس امام گفت کافر است
ای ابو محمد ابو بصیر گفت پس چه میگوئی در کسی که شک کند در رسالت رسول الله پس امام گفت کافر است بعد از آن امام علیه السلام رو
کرد بجانب زراره پس گفت جز این نیست که کافر میشود کسی که دانسته باشد بر او ربوبیت را یا رسالت را و منکر شود چنانچه حال
اکثر اهل شک است و بیان شد در حدیث اول این باب پس مستضعف اگر شک کند کافر نیست چنانچه می آید در حدیث دوم باب
آینده چهارم حدیث سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ
بِظُلْمٍ قَالَ بِشَكٍّ شرح پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از قول الله عز و جل در سوره انعام جمعی که مؤمن شده اند و نپوشانیده اند
ایمان خود را بظلم پس امام گفت مراد اینست که نپوشانیده اند شک را و آنچه مؤمن بآن شده بود و تفسیر این گذشت در کتاب
الحجه در حدیث سیوم باب صد و هشتم پنجم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ الشَّكَّ وَالْمَعْصِيَةَ فِي النَّارِ
لَيْسَا مِنَّا وَلَا إِلَيْنَا شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر کسی که شک غیر مستضعف در ربوبیت رب
العالمین بکند و رای در احکام الهی نماید و در محکمات قرآن در آتش جهنم است با معاصی که جنسی موصوف منتسب شده
نیستند آن دو چیز از ما یعنی که تجویز نماید کسی صادر میشود و نه سوی ما یعنی که هر گاه از او صادر شود در روی آتش سوی ماست
بلکه سوی مخالفان ماست ششم حدیث عَنْ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ شَكَّ فِي اللّٰهِ بَعْدَ مَوْلِدِهِ عَلَى الْفِطْرَةِ
لَمْ يَفِئْ إِلَىٰ خَيْرٍ أَبَداً شرح المولد بفتح میم و سکون واو و کسر لام و دال مهمله مصدر میمی است از باب ضرب و لادت بعد مولده اشارت بقول
الله تعالی فطرة الله التی فطر الناس علیها و آن اشارت است بقول الله تعالی الست بربکم قالوا بلی و بیان شد در شرح حدیث چهارم
باب ششم لم یفئ بسکون فاء و همزه بصیغه مضارع غایب معلوم مجزوم از لام و اوی باب نصر یا باب فعالت الفاء و بفتح فاء و سکون
همزه راه بدرفتن و الا فاء آمده مصدر باب فعال واقع شدن در درونی که منتهای آن فراخ باشد یعنی روایت است از امام جعفر
صادق علیه السلام گفت هر که شک کند در ربوبیت رب العالمین و خود رائی کند در احکام شرع بعد از آنکه ولادت او بر اقرار
ربوبیت باشد یعنی که مستضعف نباشد نمیرد و بجانب خوبی هرگز هفتم حدیث رَفَعَهُ إِلَىٰ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لَا يَنْفَعُ
مَعَ الشَّكِّ وَالْجُحُودِ عَمَلٌ شرح عطف و الجحود عطف التفسیر است یعنی نمیکند مراد عدم نفع با مجموع

من حیث المجموع

عن محمد بن مسلم قال م
روایت از محمد بن مسلم گفت م
قال ایام
عن ابی بصیر قال م
روایت از ابو بصیر گفت م
کتاب بیره کفت منقد منزل المرزاق الولایات
عن احمد بن ابی عبد الله عن عثمان بن عیسی عن رجل م
العین مفتوح
از احمد بن ابی عبد الله که احمد بن محمد بن خالد است از عثمان بن عیسی از مردی م
عنه عن ابیه م

من حیث المجموع شک و جحود است و احتراز است از شک بی جحود چنانچه ظاهر شد از حدیث اول این باب یعنی بلادی بالا و
سند به هیچ روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت فایده نمیدهد با مجموع شک و انکار حق معلوم هیچ عملی هشتم حدیث سَمِعْتُ
أَبَا عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ مَنْ شَكَّ أَوْ ظَنَّ فَأَقَامَ عَلَىٰ أَحَدِهِمَا أَحْبَطَ اللّٰهُ عَمَلَهُ إِنَّ حُجَّةَ اللّٰهِ هِيَ الْحُجَّةُ الْوَاضِحَةُ
شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت هر غیر مستضعف که شک کند از روی امامت ~~رب العالمین بخود و رای نقص در وجوب~~
~~نفی ربوبیت~~ رب العالمین که معبارات گمان یکسان خالی بودن جهانست یکیم ~~بیعنی~~ الهی که امام عالم بجمیع احکام باشد شرح
بر یکی از آن شک و ظن باطل میکند الله تعالی عمل صالح او را بدرستی که برهان موجب الله تعالی خواه عقلی محض مثل شواهد ربوبیت
در ملکوت سموات و ارض و خواه نقلی مثل محکمات قرآن آنست که برهان واضح است نهم حدیث عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا
عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّا لَنَرَى الرَّجُلَ لَهُ عِبَادَةٌ وَاجْتِهَادٌ وَخُشُوعٌ وَلَا يَقُولُ بِالْحَقِّ فَهَلْ يَنْفَعُهُ
ذٰلِكَ شَيْئاً فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِ الْبَيْتِ مَثَلُ أَهْلِ بَيْتٍ كَانُوا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ لَا يَجْتَهِدُ
أَحَدٌ مِنْهُمْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً إِلَّا دَعَا فَأُجِيبَ وَإِنَّ رَجُلاً مِنْهُمُ اجْتَهَدَ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ دَعَا فَلَمْ يُسْتَجَبْ
لَهُ فَأَتَىٰ عِيسَى بْنَ مَرْيَمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ يَشْكُو إِلَيْهِ مَا هُوَ فِيهِ وَيَسْأَلُهُ الدُّعَاءَ قَالَ فَتَطَهَّرَ عِيسَىٰ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَصَلَّىٰ ثُمَّ دَعَا اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ فَأَوْحَى اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَا عِيسَىٰ إِنَّ عَبْدِي أَتَانِي مِنْ غَيْرِ الْبَابِ
الَّذِي أُوتَىٰ مِنْهُ إِنَّهُ دَعَانِي وَفِي قَلْبِهِ شَكٌّ مِنْكَ فَلَوْ دَعَانِي حَتَّىٰ يَنْقَطِعَ عُنُقُهُ وَتَنْتَثِرَ أَنَامِلُهُ مَا اسْتَجَبْتُ لَهُ
شرح شیئا قائم مقام مفعول مطلق است یعنی نفعا قلیلا مثل بهم دو جا بکسر میم و سکون ثاء سه نقطه است و اول خبر مبتدای محذوف
بتقدیر انما هو مثل و دوم بدل اول است مثل الناصیة ناصیة کاذبة او تنتثر بضم همزه و سکون واو و فتح تاء دو نقطه بالا و الف صیغه
مضارع متکلم وحده از باب ضرب یعنی روایت از محمد بن مسلم از امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام راوی گفت گفتم او را
بدرستی که ما هر آینه می بینیم مردی را که او را عبادت است و جد است و فروتنی است و قائل نمیشود بحق امامت شما پس آیا نفع میرساند او را
آنچه مذکور شد نفعی که کم باشد پس گفت ای محمد جز این نیست که او مانند آن اهل بیت است اهل بیتی که بودند در بنی اسرائیل
جد در عبادت میکرد یکی از ایشان چهل شب مگر آنکه طلب حاجت خود میکرد پس بر آورده میشد حاجت او و بدرستی که مردی
از ایشان جد در عبادت کرد چهل شب بعد از آن دعا کرد پس مستجاب نشد برای او و آمد نزد عیسی بن مریم صلی الله علیه
شکایت میبرد سوی او از آن بلائی که او در آنست و طلب دعا از عیسی میکرد امام گفت پس خود را پاکیزه کرد عیسی صلی الله علیه
و نماز کرد و بعد از آن دعا کرد درگاه الله عز و جل پس وحی کرد الله عز و جل سوی او که ای عیسی بدرستی که بنده من آمد نزد من
از غیر دری که آمده میشود از آن در بیان این آنکه بدرستی که او دعا کرد درگاه من و در دل او شکی بود از تو پس اگر دعا میکرد درگاه
من تا آنکه بریده شود گردن او که در وقت دعا کشیده میشود و پراکنده شود بندهای انگشتان او که در وقت دعا بر داشته میشود
مستجاب نمیکردم برای او قَالَ فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ عِيسَىٰ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ تَدْعُو رَبَّكَ وَأَنْتَ فِي شَكٍّ
مِنْ نَبِيِّهِ فَقَالَ يَا رُوحَ اللّٰهِ وَكَلِمَتَهُ قَدْ كَانَ وَاللّٰهِ مَا قُلْتَ فَادْعُ اللّٰهَ أَنْ يَذْهَبَ بِهِ عَنِّي قَالَ فَدَعَا لَهُ
عِيسَىٰ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ فَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَقَبِلَ مِنْهُ وَصَارَ فِي حَدِّ أَهْلِ بَيْتِهِ شرح امام گفت پس رو آورد سوی

روایت از احمد بن ابی عبد الله از پدرش نسبت داد
حدیث را سوی امام محمد تقی علیه السلام م
فی وصیة المفضل قال م
در سفارش مفضل گفت م
در هر زمان باطل کردا امامت او را بی یقین آنچه م
بر امامت ائمه هدی تا الوائق تکلیف مردانست
آنکه از وضع و اضحانست پس عدم یقین بآن
مبنی بر مکابره و عناد است م

فقال إنك قد حضرت وغابا ولكن موعدكم الليلة الجمرة الوسطى بمنى فلما كانت الليلة اجتمعنا
عنده وأبو الخطاب ومحمد بن مسلم فتناول وسادة فوضعها في صدره ثم قال لنا ما تقولون
في خدمكم ونسائكم وأهليكم أليس يشهدون أن لا إله إلا الله قلت بلى قال أليس يشهدون
أن محمدا رسول الله قلت بلى قال أليس يصلون ويصومون ويحجون قلت بلى قال
فيعرفون ما أنتم عليه قلت لا قال فما هم عندكم قلت من لم يعرف هذا
الأمر فهو كافر شرح ابو الخطاب عطف بر ضمیر مستتر ... و احتیاج بتاکید منفصل نیست
ذکر شهادت لا اله الا الله برای بیان اطلاع بر شواهد ربوبیت است تا اشارت شود ببطلان مذهب ابو هاشم و ذکر شهادت محمد
رسول الله برای بیان اطلاع بر محکمات قرآنست که بزبان ایشانست تا اشارت شود ببطلان مذهب ابو الخطاب و ذکر صلوة
و صوم و حج برای دفع احتمال کفر از جهتی دیگرست که انکار ضروریات دین باشد یعنی ابو هاشم گفت ... حج کردم داخل
شدم در مکه بر امام جعفر صادق علیه السلام پس خبر دادم او را بآن ماجرا پس گفت بدرستی که تو حاضر بودی و ایشان غایب بودند و
وعده گاه شما امشب جمره میانین است در منی پس ... شد امشب جمع شدیم شبیان نزد او و ابو الخطاب و محمد بن مسلم
پس امام فرا گرفت بالشی را پس گذاشت آنرا بر سینه خود که تکیه بر آن کند بعد از آن گفت ما را چه میگوئید در خدمتکاران خود
و زنان خود و خانه زادهای خود مثل فرزندان آیا نیست اینکه گواهی میدهند که مستحق عبادتی نیست مگر الله تعالی گفتم بلی گفت
آیا نیست اینکه گواهی میدهند که محمد رسول الله تعالی است گفتم بلی گفت آیا نیست اینکه نماز میکنند و روزه میدارند و حج میکنند گفتم بلی
گفت پس میشناسند آنرا که شما بر آنید یعنی آیا میشناسند این را که مقتضای شواهد ربوبیت و محکمات قرآن که دلالت کند
... اختلاف ... که در هر زمانی امام معصوم مفترض الطاعه که عالم بجمیع احکام باشد ...
چنانچه شما میشناسید گفتم نه گفت پس چه چیزند ایشان باعتقاد شما آیا موحدند یا کافرند یا مومن ... گفتم برای بیان
کافرند هر کس که نشناخت این امامت را پس او کافرست ح قال سبحان الله اما رأيت أهل الطريق وأهل
المياه قلت بلى قال أليس يصلون ويصومون ويحجون أليس يشهدون أن لا إله إلا الله وأن
محمدا رسول الله قلت بلى قال فيعرفون ما أنتم عليه قلت لا قال فما هم عندكم قلت
من لم يعرف فهو كافر شرح امام گفت از روی تعجب سبحان الله آیا ندیدی اهل راهی که بحج آمدی اهل آن راه را
و اهل آبها را که در صحراها در چاهها میباشند گفتم بلی دیدم گفت آیا نیست اینکه نماز میکنند و روزه میدارند و حج میکنند با کثرت
اشتغال آیا نیست اینکه گواهی میدهند اینکه مستحق عبادتی نیست مگر الله تعالی و اینکه محمد رسول الله است گفتم بلی گفت پس میشناسند
آنچه را که شما بر آنید که لزوم امام مفترض الطاعه در هر زمانی باشد گفتم نه گفت پس چه چیزند ایشان باعتقاد شما آیا کافرند
گفتم هر که نشناسد پس او کافرست ح قال سبحان الله أما رأيت الكعبة والطواف وأهل اليمن و
تعلقهم بأستار الكعبة قلت بلى قال أليس يشهدون أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسوله
ويصلون ويصومون ويحجون قلت بلى قال فيعرفون ما أنتم عليه قلت لا قال فما تقولون

واهلیکم

عیسی صلی الله علیه پس گفت دعا میکنی مدد کار صاحب کل اختیار تو بر حالی که تو در شک انداختی او را که امام زمانست پس آمد گفت ای
... الله تعالی که بخلایق داده و مصداق کلمه او که گفت هرگز زمین را از خلیفه خود خالی نگذارد ... شده است ... آن
شک که گفتی پس دعا کن مدد کار الله تعالی که بر طرف کند از آن شک را از من تا بخشی که قبول توبه من کند امام گفت پس دعا کرد برای او عیسی صلی الله
علیه و آله پس بازگشت کرد الله تعالی بر او برحمت و قبول توبه او کرد و گردید در مرتبه سایر اهل بیت خود باب صدم و شصت و چهارم

باب الضلال شرح الضلال بضم ضاد با نقطه و تشدید لام جمع ضال گم شدگان و گذشت در بعض احادیث
باب صد و شصت و چهارم که ایشان چهار طایفه اند و بعضی اینکه پنج طایفه اند و بیان شد در شرح حدیث اول آن باب
که فی الحقیقه هفت طایفه اند و با انضمام مومن و کافر نه طایفه میشوند و حاصل ... یعنی این باب بیان حال گم شدگان است که
اشارت بایشان شده در قول الله تعالی و لا الضالین و در این باب دو حدیث است ح اول عن هاشم صاحب البريد
قال كنت أنا ومحمد بن مسلم وأبو الخطاب مجتمعين فقال لنا أبو الخطاب ما تقولون فيمن لم يعرف
هذا الأمر فقلت من لم يعرف هذا الأمر فهو كافر فقال أبو الخطاب ليس بكافر حتى تقوم عليه
الحجة فإذا قامت عليه الحجة فلم يعرف فهو كافر فقال له محمد بن مسلم سبحان الله ما له إذا لم
يعرف ولم يجحد يكفر ليس بكافر إذا لم يجحد شرح البريد بفتح با بی نقطه و کسر را بی نقطه و سکون یا دو
~~نقطه در پایین و دال بی نقطه استر حذف زده معرب دم بریده و بضم با و فتح را تصغیر ... سکون ...~~
~~کسی ...~~ یعنی روایت از هاشم صاحب برید که گفت بودم من و محمد بن مسلم و ابو الخطاب
با یکدیگر پس گفت ما را ابو الخطاب چه میگوئید در کسی که نشناخت امامت امام مفترض الطاعه را یعنی که اعتراف نکرد ...
مفترض الطاعه عالم بجمیع احکام الهی در هر زمانی از اول زمان تکلیف تا انقراض زمان تکلیف و پیروی امام در زمان خود نکرد ...
هر که نشناخت این امامت را پس او کافرست یعنی که اطلاع بر شواهد ربوبیت در آسمان و زمین و مانند آنها کافیست در
کفر غیر عارف پس گفت ابو الخطاب نیست کافر مگر وقتی که مطلع شود بر محکمات قرآن که صریح در لزوم امام مفترض الطاعت
در هر زمان یعنی که محض اطلاع بر شواهد ربوبیت که دلائل عقلیه محض است کافی در کفر غیر عارف نیست پس چون مطلع شود بر حجت پس
نشناسد این امامت را پس او کافرست پس گفت ابو الخطاب را محمد بن مسلم از روی تعجب و استفهام انکاری سبحان الله
چیست آنکس را که چون نشناسد امام مفترض الطاعه را و منکر نیز نشود کافر شود نیست کافر اگر منکر نشود هر چند که محکمات
قرآن را شنیده اشارتست به طایفه مستضعف که مذکور میشوند در این حدیث اول جمعی که از کمال بلاهت نمیفهمند که مقتضای محکمات
قرآن لزوم امام مفترض الطاعه است در هر زمان و اگر اقرار بآن کنند محض تقلیدست مثل خدمتکاران و زنان و فرزندان چنانچه
اشارت میشود در حدیث دوم این باب که فما تلک بالبلهاء من النساء دوم جمعی که بسبب دور افتادن از موضع اهل
علم نمیفهمند مقتضای محکمات را و اگر بشهر علم آیند بعنوان مکاری بودن می آیند که میسر ایشان نیست و ارسیدن برای کثرت
اشتغال بس مانند اینست که نیامده باشند مثل صحرا نشینان راه حج سوم جمعی که بشهر علم آیند و کسی با ایشان نگوید مقتضای
محکمات را مثل حاجیان اهل یمن ح قال فلما حججت دخلت على أبي عبد الله عليه السلام فأخبرته بذلك

الاهم

الاهر

فیهم قلت من لم یعرف فهو کافر ش یعنی امام علیه السلام گفت از روی تعجب سبحان الله آیا مذهبی که عبد را و محل طواف را و اهل منی را
و حسینیه ابن الشیار آنجا جماعتی که برای دعا و تضرع گشتم می دیدم گفت آیا نیست علیک اینکه گواهی میدهند اینکه مستحق عبادتی نیست مگر
الله و اینکه محمد رسول الله است و نماز میکنند و روزه میدارند و حج میکنند گفتم آری گفتم می دیدم گفت پس میشناسند آنچه را که
شما میدانید گفتم نه گفت پس چه میگوئید در شان ایشان کافرند یا گفتم هر که نشناسد پس او کافر است ص قال سبحان الله هذا
قول الخوارج ثم قال ان شئتم اخبرتكم فقلت انا لا فقال اما انه شر عليكم ان تقولوا الشيء
ما لم تسمعوه منا قال فظننت انه يديرنا على قول محمد بن مسلم ش فادر فظننت برای بیان تخفیف
اهل امامت ص امام علیه السلام گفت از روی تعجب سبحان الله این مذهب خوارج است مثل حروریه که جمیع اعدای اهل مذهب خود را کافر میشمرند
اگرچه مستضعف باشند و تنگ میگیرند بر خود چنانکه می آید در حدیث ششم باب آینده و بعد از آن گفت اگر خواهید خبر کنم شما را
که حق در این مسئله با کدام شما کس است پس گفتم من که نه میخواهیم مراد اینست که فهمیدم که مراد او خبر است چنانچه دلالت بر آن میکند
قول او که فظننت تا آخر پس گفت آگاه باشید بدرستی که شان این است که ضرر است بر شما اینکه گوئید چیزی را ما دام که نشنیده باشید
آن را از ما مراد اینست که آنچه پیش از این مجلس و در این مجلس گفتی که کفر جماعت مستضعف باشد از روی ظن بوده و جایز نیست
پس بعد از این آنچه سخن نگو تا شنوی گفت بیان این آنکه گمان کردم که او بر میگرداند ما را بر مذهب محمد بن مسلم که کسی که داخل
نباشد در اعتراف با امامت امام مفترض الطاعه و دانسته عناد نکرده باشد فهمیدن آن با استنباط از محکمات قرآن مع
مزوج مسلمان کافر نیست ۱۰ صل عن زرارة عن ابی جعفر علیه السلام قال قلت له ما تقول فی مناكحة
الناس فانی قد بلغت ما تری وما تزوجت قط فقال وما یمنعك من ذلك قلت
ما یمنعنی الا انی اخشی ان لا یحل لی مناكحتهم فما تأمرنی فقال فكیف تصنع وانت
شاب اتصبر قلت اتخذ الجواری قال فهات الآن فبما تستحل الجواری قلت ان
الامة لیست بمنزلة الحرة ان رابتنی بشیء بعتها واعتزلتها قال
فحدثنی بما استحللتها قال فلم یكن عندی جواب ش فهات بالف و کسر تا و النقطه در با الاسم فعلت
یعنی اعطنی و مراد درینجا آن است که ... فیما پاینده است و اثبات الف با وجود حرف
جر شاذ است ۱۱ ص روایت است از زراره از امام محمد باقر علیه السلام زراره گفت گفتم او را چه میگوئی در زن خواستن از مردم غیر شیعه
امامیه بیان این آنکه بدرستی که من رسیدم سنی که می بینی و کدخدا نشدم هرگز پس گفت و چه چیز منع کرده ترا از آن که کدخدا شدن
پس گفتم منع نکرده مرا هیچ چیز مگر اینکه من میترسم که حلال نباشد مرا زن خواستن از ایشان پس چه امر میکنی مرا امام گفت
پس چه کار میکنی و حال آنکه تو جوانی آیا صبر میکنی بر عزبی گفتم بهم میرسانم کنیزان را گفت پس بگو الحال که این کنیزان را
کنیزی بیان این آنکه بچه چیز حلال شمردی کنیز را گفتم بدرستی که کنیز نیست در مرتبه زن آزاد بیان این آنکه اگر در شک اندازد مرا
بچیزی که خلاف مذهب شیعه امامیه باشد میفروشم او را و من آب منی خود را از او نگاه میدارم تا فرزندی بهم نرسد که مانع و حجت
باشد امام گفت پس حکایت کن برای من که بچه چیز حلال شمردی کنیز را برای خودش زانکه ترا در شک اندازد زراره گفت پس

نزد من

نزد من جوابی که صرف داشته باشد ص قلت له فما تری اتزوج فقال ما ابالی ان تفعل قلت ارأیت قولك ما ابالی ان تفعل
فان ذلك علی جهتین تقول لست ابالی ان تأثم من غیر ان آمرك فما تأمرنی افعل ذلك بامرك فقال لی قد كان رسول
الله صلی الله علیه وآله تزوج وقد كان من امر امرأة نوح وامرأة لوط ما قد كان انهما قد كانتا تحت عبدین من
عبادنا صالحین ش پس گفتم او را که پس چه صلاح میدانی آیا زن خواهم پس گفت باکی ندارم که کنی گفتم خبر ده مرا از قول تو که باکی ندارم که کنی
چه بدرستی که آن قول بر دو راه و دو احتمال است یکی آنکه گوئی باکی ندارم که گناه کار شوی در کردن بی آنکه من امر کنم ترا بآن و دیگری ظاهر است
تجویز کردن بسبب حقیت آن است پس چه امر میکنی مرا بکنم آن کار را بامر تو پس گفت مرا که بتحقیق پس از این رسول الله صلی الله علیه و آله که کدخدا شد
یعنی که از منافقان دختر خواست و بتحقیق واقع شد از جمله کار زن نوح و زن لوط آنچه واقع شد آن اینست که آن دو زن بودند
در پایین دو بنده از بندگان ما که صالح بودند نقل بالمعنی است از سوره تحریم و اشارتست بخیانتی که زن نوح و زن لوط کرده بودند
و تشبیه عایشه و حفصه بایشان که مذکورست در آن سوره و اشارتست باینکه آن خیانت هر گاه زنی ایشان بر هم نخورده باشد پس
جایز خواهد بود ترا که کدخدائی و چون زراره تغافل کرد و یا غافل شد و از این باز گفتگو کرد چنانکه می آید ص قلت ان رسول الله
صلی الله علیه وآله لیس فی ذلك بمنزلتی انما هی تحت یده وهی مقرة بحكمه مقرة بدینه قال فقال لی ما تری من
الخیانة فی قول الله عز وجل فخانتاهما ما یعنی بذلك الا الفاحشة وقد زوج رسول الله صلی الله علیه وآله
فلانا ش مقرة بصیغه اسم فاعل است ... مشترک میان عایشه و حفصه است و در اول موصوله و مبتدا است تری بصیغه مضارع
مخاطب معلوم باب منع است من بیانیه است و دوم نافیه است و جمله خبر مبتدا است یعنی بعین منقطه و نون بصیغه مضارع
غائب معلوم باب ضرب است و ضمیر مستتر راجع با الله تعالی است بذلك با حرف جر و اسم اشاره است و مشار الیه آن ...
پس قائم مقام ... است الف لام الفاحشه برای ... عبارتست از کفر که مذکورست در مرتبه ... مثلا الذین كفروا
بود که الف لام برای جنس باشد و مراد بفاحشه قدر مشترک میان کفر و شرک باشد مثل آیت سوره اعراف و اذا فعلوا فاحشة قالوا وجدنا
علیها آباءنا والله امرنا بها و بیان شد در کتاب الحجة در حدیث نهم باب شصت و چهارم که باب من ادعی الامامة ولیس لها باهل از آیات
فرق میان کفر و شرک گذشت در حدیث دوم باب الکفر که باب صد و شصت و پنجم است فلان عبارتست از عثمان و ظهور
کفر او بعد از تزویج می آید در کتاب الجنائز در حدیث نهم آخر ابواب و مراد اینست که کفر او معلوم رسول صلی الله علیه و آله شده و دختر
را از او پس گرفت و هر گاه تزویج ناصب بر هم نخورد بظهور نصب او چه گنجایش دارد که تزویج ناصبه بر هم خورد بظهور نصب او پس مفتون
قول زراره که ان الامة لیست بمنزلة الحرة ان رابتنی بشیء بعتها واعتزلتها بغایت ظاهر البطلان است بدانکه بجای این فقره در
الکافی در حدیث دوازدهم باب مناکحة النصاب والشکاک که باب ... و هفتم است چنین است فقلت ان رسول الله صلی الله
علیه و آله لست فی ذلك بمنزلته انما هی تحت یده وهی مقرة بحكمه مقرة بدینه والله ما عنی بذلك الا فی قول الله عز وجل فخانتاهما
الا بی ذلك الا وقد زوج رسول الله صلی الله علیه و آله فلانا و در آنجا فقلت بصیغه مخاطب است و بیان میشود که حاصل ...
یعنی پس گفتم بدرستی که رسول الله صلی الله علیه و آله نیست در آن که کدخدا شدن در مرتبه من جز این نیست که زن در زیر دست او
بود و آن زن اقرار داشت بحکم او و اقرار داشت بدین او زراره گفت پس امام گفت مرا که چه چیز میبینی از خیانت در قول الله

تمثیل است در سوره تحریم که پس زن نوح و زن لوط خیانت کردند با آن دو بنده صالح ما و تشبیه دو زن رسول عایشه و حفصه
با آن دو زن شده و خیانت میخواهد الله تعالی با آن خیانت که آن بغایت رسوا است که گذشت و تحقیق خبر دو زن رسول الله صلی الله علیه و آله
شما را اصل قال قلت أصلحك الله ما تأمرني أنطلق فأتزوج بأمرك فقال لي إن كنت فاعلا فعليك بالبلهاء من
النساء قلت وما البلهاء قال ذوات الخدور العفائف قلت من هي على دين سالم بن أبي حفصة قال لا قلت
من هي على دين ربيعة الرأي قال لا ولكن العواتق اللواتي لا ينصبن كفرا ولا يعرفن ما تعرفون قلت وهل تعدو
أن تكون مؤمنة أو كافرة فقال تصوم وتصلي وتتقي الله ولا تدري ما أمركم شرح البلهاء بضم باء یک نقطه و فتح لام و الف
ممدوده جمع بلهاء بفتح باء و سکون لام و الف ممدوده زنانی که بی حیله و بی خبر اند سالم بن ابی حفصه از رؤسای زیدیه است ربیعة
الرأی از مجتهدان عامه است العواتق بعین بی نقطه و تاء دو نقطه در بالا جمع عاتق دختران رسیده که از نزد مادران خود بجای دیگر نرفته
یعنی زراره گفت گفتم نگاه دارد ترا الله تعالی چه میفرمائی مرا امر دهی و که جدا میشوم بفرمان تو پس گفت مرا اگر این کار خواهی کرد پس بر تو باد
که صاحبان بلاهت را خواهی از جمله زنان گفتم و چیست مراد بصاحبان بلاهت گفت پرده نشینان که خود را از زنا و مانند آن
نگاه میدارند گفتم چه می گوئی که ایشان بر دین سالم بن ابی حفصه اند و بلاهت ایشان بسبب اینست که چنین مذهب معقولی را قبول
کرده اند گفت نه پس گفتم چه می گوئی که ایشان بر مذهب ربیعة الرأی اند و بلاهت ایشان بسبب اینست که آن مذهب نامعقول را قبول
کرده اند پس گفت نه و لیکن مراد من دختران رسیده پرده نشین است که دانسته اختیار کفر نکرده اند یعنی که مقتضای
محکمات قرآن را نفهمیده اند تا مخالفت آنها دانسته کرده باشند و نمی شناسند آنچه را که شما می شناسید از حق امامت امام مفترض
الطاعه در هر زمانی گفتم که آیا در میگذرد آن قسم دختری از اینکه مؤمنه باشد یا کافره باشد پس گفت برای بیان اینکه شق ثالث
میباشد روزه میگیرد و نماز میکند و از عذاب الهی که لازم جهالت است که دانسته کرده شود احتراز میکند و نمیداند که جهت کار
شما یا یعنی که مقتضای محکمات را نمیداند اصل فقلت قد قال الله عز وجل هو الذي خلقكم فمنكم كافر ومنكم مؤمن
لا والله لا يكون أحد من الناس ليس بمؤمن ولا كافر قال فقال أبو جعفر عليه السلام قول الله أصدق من قولك
يا زرارة أرأيت قول الله عز وجل خلطوا عملا صالحا وآخر سيئا عسى الله أن يتوب عليهم فلما قال عسى فقلت
ما هم إلا مؤمنين أو كافرين شرح تفسیر آیت هو الذی خلقکم فمنکم کافر و منکم مؤمن گذشت در کتاب الحجه در حدیث چهارم
باب فیه نکت و نتف من التنزیل فی الولایة که باب صد و هفتم است و بیان شد که مراد ایمان و کفر در روز اول ولایت است
در روز اخذ میثاق و این منافات ندارد با اینکه واسطه بهم رسد در وقت تعلق ارواح با بدان مراد جماعت زیدیه و معتزله
و وعیدیه میگویند که مرتکب کبیره بی اصرار نیز مخلد در جهنم است پس کافر است و ایشان با زراره خصومت و احتجاج کرده بوده
اند و زراره از آن دلگیر بوده و این سخن را گفته تا آخر حدیث با جناب ایشان گفته برای اینکه بر ایشان مذهب حق را یا دلگیر
و ایشان را الزام کند پس باعث طعن بر زراره نیست و چنانکه گذشت در شرح حدیث هفتم باب الکفر که باب صد و شصت و هفتم است
قول الله در جا عبارت از آیت خلطوا عملا صالحا تا آخر که صریح است در واسطه یعنی پس گفتم برای اظهار اینکه وجود شق ثالث
منافی ظاهر آیت است که بیعضی گفته الله عز وجل در سوره تغابن الله تعالی آنکس است که آفریده شما را پس بعض شما کافر

صح الکلام

وبعض

و بعض شما مؤمن است نه بخدا قسم که بمقتضای این آیت نمی باشد هیچیک از مردم که نباشد مؤمن و نه کافر زراره گفت که پس گفت
امام محمد باقر علیه السلام که البته قول الله تعالی راست تر است از قول تو که خیال کردی که مقتضای آن قول است ای زراره خبر ده مرا
از قول الله عز وجل در سوره توبه که آمیخته کردند عمل صالح را که صالح است و عملی دیگر را که بد است شاید که الله تعالی بازگشت رحمت
کند بر ایشان پس چرا گفت شاید مراد اینست که لفظ عسی دلالت میکند بر اینکه ایشان نه مؤمنند و نه کافر چنانکه بیان شد در باب
اصناف الناس که باب صد و شصت و چهارم است پس گفتم نیستند ایشان مگر مؤمنان یا کافران یعنی که هر کدام ایشان
که بازگشت رحمت بر او خواهد کرد مؤمن خواهد بود در علم الله تعالی و ما نمیدانیم خصوص آن را و هر کدام که بازگشت نخواهد کرد کافر
خواهد بود در علم الله تعالی و ما نمیدانیم اصل قال فقال فما تقول في قوله عز وجل إلا المستضعفين من الرجال والنساء
والولدان لا يستطيعون حيلة ولا يهتدون سبيلا إلى الإيمان فقلت ما هم إلا مؤمنين أو كافرين فقال
والله ما هم بمؤمنين ولا كافرين شرح زراره گفت پس امام گفت پس چه میگوئی در قول الله عز وجل در سوره نساء که مگر مستضعفان
از مردان و زنان و پسران بی موی رو بر حالی که تاب نیاورند مغالطه مخالفان را و دیده و رفته نه راه بسوی ایمان که معلوم در آن
باشد پس گفتم نیستند ایشان مگر مؤمنان یا کافران پس گفت بخدا قسم که نیستند ایشان مؤمنان و نه کافران چنانکه بیان این آیت شد در باب
صد و شصت و چهارم که باب اصناف الناس است اصل ثم أقبل علي فقال ما تقول في أصحاب الأعراف فقلت ما
هم إلا مؤمنين أو كافرين إن دخلوا الجنة فهم مؤمنون وإن دخلوا النار فهم كافرون فقال والله
ما هم بمؤمنين ولا كافرين ولو كانوا مؤمنين لدخلوا الجنة كما دخلها المؤمنون ولو كانوا كافرين لدخلوا النار
كما دخلها الكافرون ولكنهم قوم استوت حسناتهم وسيئاتهم فقصرت بهم الأعمال وإنهم لكما قال الله عز وجل شرح
اصحاب الاعراف بیان میشود در شرح عنوان باب اصحاب الاعراف که باب صد و هشتاد و چهارم است نصب مؤمنین او کافرین با وجود
انتقاض نفی بالا موافق مذهب یونس و فرا از نحویان است و دیگران رفع را لازم میشمرند چنانکه می آید در حدیث دوم باب صد و هشتاد
و چهارم کما دخلها المؤمنون اشارت است بقول الله تعالی در سوره نساء فلا وربک لا یؤمنون حتی یحکموک فیما شجر بینهم ثم لا یجدوا فی انفسهم حرجا مما قضیت
و یسلموا تسلیما یعنی بعد از آن امام علیه السلام رو آورد بر من پس گفت چه میگوئی در یاران اعراف در بهشت الله تعالی پس گفتم نیستند
ایشان مگر مؤمنان یا کافران اگر داخل شدند بهشت را پس ایشان مؤمنانند در علم الله تعالی و اگر داخل شدند آتش جهنم را پس ایشان
کافرانند در علم الله تعالی پس گفت بخدا قسم که نیستند ایشان مؤمنان و نه کافران و اگر بودند مؤمنان هر آینه داخل میشدند بهشت
را چنانکه داخل شدند آن را مؤمنان خالص در حجاب نباشند و اگر بودند کافران هر آینه داخل میشدند آتش را چنانکه داخل
شدند کافران و لیکن ایشان جمعی اند برابر شده اعمال خوب ایشان و اعمال بد ایشان پس کوتاه از سبقت بهشت کرده ایشان را
آن اعمال بد و بدرستیکه ایشان هر آینه چنانند که گفته احوال ایشان را الله عز وجل در سوره اعراف که و نادی اصحاب الاعراف
تا آخر و بیان شد در کتاب الحجه در شرح حدیث نهم باب معرفة الامام والرد الیه که باب هفتم است اصل فقلت أمن أهل الجنة
هم أم من أهل النار فقال اتركهم حيث تركهم الله قلت أفترجئهم قال نعم أرجئهم كما أرجأهم
الله إن شاء أدخلهم الجنة برحمته وإن شاء ساقهم إلى النار بذنوبهم ولم يظلمهم شرح ارجئهم كما ارجاهم

اشارت باینکه مرجون لامر الله که در سوره توبه است و اصحاب الاعراف که در سوره اعراف است یک طائفه اند در حقیقت و جدا کردن
ایشان از یکدیگر باعتبار نزول دو آیت در دو سوره داشت است یعنی پس گفتم آیا از اهل بهشتند اصحاب اعراف یا از اهل آتش جهنم
پس گفت واگذار ایشان را همانجا که واگذاشته ایشان را الله تعالی و تصریح بحال ایشان نکرده در سوره اعراف گفتم آیا پس تاخیر
میکنی و تصریح بحال ایشان نمیکنی تا روز قیامت صریح شود گفت آری تاخیر میکنم تصریح بحال ایشان را چنانکه تاخیر کرده تصریح بحال
ایشان را الله تعالی در سوره توبه اگر خواهد داخل میکند ایشان را در بهشت برحمت خود و اگر خواهد میراند ایشان را سوی آتش جهنم بگناهان
ایشان خواه بعنوان انقطاع و خواه بعنوان خلود و ظلم نکرده خواهد بود ایشان را اصل فقلت هل يدخل الجنة كافر قال
لا قلت فهل يدخل النار الا كافر قال فقال لا الا ان يشاء الله يا زرارة انني اقول ما شاء الله وانت
لا تقول ما شاء الله اما انك ان كبرت رجعت وتحللت عنك عقدك شرح مضمون صدر این تفسیری گذشت در
حدیث هشتم باب الکفر و بیان شد که کبرت بصیغه معلوم مخاطب باب علم است تحللت بحاء مهمله بصیغه غایبه معلوم باب تفعل است عقد
بضم عین مهمله و فتح قاف و دال مهمله جمع عقده بضم عین و سکون قاف گرهها و مراد اینجا کدورتها است در دل بسبب جدالهای
مخالفان است در مجالس و این کلام برای ارشاد زراره است سوی ترک گفتگو با مخالفان که مقتضای جوانی است زیرا که
آن جدالها فایده ندارد و اثری نمیکند مگر کدورت خاطر یعنی پس گفتم آیا داخل میشود در بهشت کافر گفت نه گفتم پس آیا داخل میشود
در آتش جهنم مگر کافر زراره گفت پس امام گفت نه مگر آنکه خواهد الله تعالی ای زراره بدرستی که من میگویم چیزی را که خواسته است الله تعالی
[illegible]
سخن گشوده میشود از تو گرههایی که در دل داری باب صد و هفتاد و دوم باب المستضعف این باب [illegible] المستضعف بمعنی ضعیف شمرده شده در
انتقال فکری [illegible] دوازده حدیث است اول اصل سألت ابا جعفر عليه السلام عن المستضعف فقال هو الذي لا يستطيع
حيلة الى الكفر فيكفر ولا يهتدي سبيلا الى الايمان لا يستطيع ان يؤمن ولا يستطيع ان يكفر فهم الصبيان ومن كان من
الرجال والنساء على مثل عقول الصبيان مرفوع عنهم القلم شرح استطاعت [illegible] قدرت مذکورست در قول الله تعالى در سوره توبه [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
از [illegible] یعنی پرسیدم امام محمد باقر علیه السلام را از مستضعف قول الله تعالی در سوره نساء
الا المستضعفين من الرجال والنساء والولدان لا يستطيعون حيلة ولا يهتدون سبيلا [illegible]
[illegible]
[illegible]
مانند اطفال دوم اصل عن ابي جعفر عليه السلام قال المستضعفون الذين لا يستطيعون حيلة ولا يهتدون سبيلا قال لا يستطيعون

جبلة الى الايمان ولا يكفرون الصبيان واشباه عقول الصبيان من الرجال والنساء
شرح ولا يكفرون یعنی ولا یستطیعون حیلة الی الکفر است و باین لفظ آورد تا اشارت باشد باینکه کسی که استطاعت کفر ندارد
استطاعت ایمان نیز نخواهد داشت پس مجموع این کلام تفسیر لا یستطیعون حیلة است و معنی لا یهتدون سبیلا مذکور شد
و اشباه عقول الصبیان یعنی و اشباه الصبیان فی العقول است و مضمون این حدیث موافق سابق است سیوم اصل سألت ابا جعفر
عليه السلام عن المستضعف فقال هو الذي لا يستطيع حيلة يدفع بها عنه الكفر ولا يهتدي
بها الى سبيل الايمان لا يستطيع ان يؤمن ولا يكفر قال والصبيان ومن كان
من الرجال والنساء على مثل عقول الصبيان شرح يدفع بصيغه معلوم و ضمیر مستتر راجع
بالذی است [illegible]
[illegible]
[illegible]
و تقدیر [illegible] و مضمون این موافق سابق است چهارم اصل قلت لابي عبد الله عليه السلام ما تقول في
المستضعفين فقال لي شبيها بالفزع فتركتم احدا يكون مستضعفا واين المستضعفون
فوالله لقد مشى بامركم هذا العواتق الى العواتق في خدورهن وتحدثت به السقايات بطريق المدينة
[illegible]
[illegible]
[illegible] یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] پنجم اصل سألت ابا
عبد الله عليه السلام عن المستضعفين فقال لهم اهل الولاية فقلت اي ولاية فقال اما انها ليست
بالولاية في الدين ولكنها الولاية في المناكحة والموارثة والمخالطة وهم ليسوا بالمؤمنين
ولا بالكفار وهم المرجون لامر الله عز وجل شرح ضمیر هم راجع مستضعفین و امثال ایشانست
یعنی پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام را از مستضعفان که چون با ایشان سلوک باید کرد گفت ایشان اهل دوستی اند پس
گفتم کدام دوستی پس گفت آگاه باش مراد نیست که آن دوستی دوستی [illegible] بسبب شرکت در ایمان ولیکن آن دوستی در
دختر دادن و خواستن است و در میراث دادن و گرفتن است و در مصاحبت است و ایشان نیستند مومنان [illegible]
و امثال ایشانند که تاخیر کرده شده اند برای امر الله عز وجل در روز قیامت که اگر خواهد بر ایشان رحمت کند و اگر خواهد [illegible]

عن سفيان بن السمط البجلي قال [illegible]

عن اسمعيل الجعفي قال ع

كند هشتم حل سألت أبا جعفر عليه السلام عن الدين الذي لا يسع العباد جهله فقال الدين واسع ولكن الخوارج
ضيّقوا على أنفسهم من جهلهم قلت جعلت فداك فأحدّثك بديني الذي أنا عليه فقال بلى
قلت أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً عبده ورسوله والإقرار بما جاء به من عند الله
وأتولّاكم وأبرأ من عدوّكم ومن ركب رقابكم وتأمّر عليكم وظلمكم حقّكم فقال ما جهلت شيئاً هو
والله الذي نحن عليه شرح چون فاء نكست تقدير سؤال است و استفهام مشتمل بر نفی است فيكون مشتمل بر اثبات است بلی
در جواب واقع شده و واو در والإقرار بمعنی مع است يعنی پرسيدم امام محمد باقر عليه السلام از دين يعنی مسائل اصول دين که [illegible]
نبايد بود از انكار آن پس گفت مسائل اصول دين آسان است وليكن خوارج تنگ گرفتند بر خود شان و مسائل فقهيه را اكثر
عوام [illegible] از فهميدن آنها و تصديق آنها اند داخل مسائل اصول دين كردند بسبب نادانی ايشان بحقيقت اصول دين گفتم [illegible]
آيا پس خبر دهم ترا باصول دين خود که من بر آن اعتقادم پس گفت بلی گفتم گواهی ميدهم باينكه مستحق عبادتی نيست مگر الله تعالی
و اينكه محمد بنده او و رسول اوست با اقرار بهر چه آورد آنرا از نزد الله تعالی مثل قيامت و مانند آن از ضروريات دين و امام خود ميدانم
شما را و بيزارم از دشمن شما و آنكه سوار شد بر گردنهای شما و بزور حكومت كرد بر شما و ستم كرد از شما حق شما را پس امام عليه السلام
گفت جاهل نشدی چيزی را از مسائل اصول دين [illegible] همين است که گفتی و آن بخدا قسم که آنست که ما [illegible] حل قلت
فهل يسلم أحد لا يعرف هذا الأمر فقال لا إلا المستضعفين قلت من هم قال نساؤكم وأولادكم
ثم قال أرأيت أم أيمن فإني أشهد أنها من أهل الجنة وما كانت تعرف ما أنتم عليه شرح
گفتم پس آيا سالم از آتش جهنم ميشود كسيكه نداند و نشناسد اين امارت و امامت شما را پس گفت نه مگر مستضعفان گفتم كيانند ايشان
گفت زنان شما و پسران [illegible] که از كمال [illegible] نه خود استدلال بر امامت امام حق از محكمات قرآن و مانند آنها توانند كرد
[illegible] اگر كسی که [illegible] بعد از آن گفت خبر ده مرا احوال ام ايمن که كنيز رسول عليه السلام بود [illegible] که من گواهی
ميدهم که او از اهل بهشت است و بسبب كمال [illegible] که شما بر آنيد مراد لزوم وجود امام مفترض الطاعه خواه نبی و
خواه وصی در هر زمانی است بدلالت شواهد ربوبيت و محكمات قرآن نهم حل قال أبو عبد الله عليه السلام من عرف
اختلاف الناس فليس بمستضعف شرح گفت امام جعفر صادق عليه السلام هر که شناخت و فهميد که اختلاف مردم در باب
امامت برای چيست يعنی که طريق استدلال بشواهد ربوبيت و محكمات قرآن [illegible] خود يا بهدايت ديگری فهميد و دانست که مخالفان
در مقابل اين استدلال چه ميگويند پس نيست مستضعف چنانچه مذكور شد در حديث چهارم اين باب دهم حل قلت لأبي عبد الله ع
إني ربما ذكرت هؤلاء المستضعفين فأقول نحن وهم في منازل الجنة فقال أبو عبد الله
عليه السلام لا يفعل الله ذلك بكم أبداً شرح گفتم امام جعفر صادق عليه السلام را [illegible] که من بسا که ياد
می آورم اين جماعت مستضعفان را که اعتراف بامامت شما ندارند و بهشت ميروند پس ميگويم ما و ايشان در مراتب بهشت يكسانيم
پس گفت امام جعفر صادق عليه السلام نميكند الله تعالی آنرا با شما هرگز مراد آنست که اهل معرفت امامت ما افضلند در مراتب بهشت از
مستضعفان که بهشت روند يازدهم حل عن أيوب بن الحر قال قال رجل لأبي عبد الله عليه السلام ونحن

روايت است از اسمعيل جعفی بضم جيم و سكون عين مهمله و فا گفت [illegible]

[illegible]

عن جميل بن دراج قال [illegible]

روايت است از جميل بن دراج گفت گفتم

عنده

عنده جعلت فداك إنا نخاف أن تنزل بنا منازل المستضعفين فقال لا والله لا يفعل الله ذلك بكم أبداً
شرح روايت است از ايوب بن حر گفت که گفت مردی امام جعفر صادق عليه السلام را بر حالی که ما نزد او بوديم قربانت شوم ما ميترسيم
که ما برسيم [illegible] بسبب گناهان ما منازل مستضعفان را ايوب گفت پس امام گفت نه بخدا قسم که نميكند الله تعالی آنرا
با شما هرگز اشارتست باينكه اصحاب اعراف افضلند از مستضعفان با وجود آنكه هر دو از جمله طوائف محجوبند که مذكورست در قول
الله تعالی در سوره اعراف وبينهما حجاب [illegible] حل عن أبي عبد الله عليه السلام قال من عرف اختلاف الناس فليس
بمستضعف شرح اين موافق حديث نهم اين باب است سيزدهم حل عن أبي الحسن موسى عليه السلام قال سألته عن الضعفاء
فكتب إلي الضعيف من لم يرفع إليه حجة ولم يعرف الاختلاف فإذا عرف الاختلاف فليس
بضعيف شرح لم يرفع [illegible] بصيغه مجهول [illegible] است الرفع وانمود كردن چيزی برای كسی مضمون اين
موافق حديث [illegible] اين باب است [illegible] حل عن أبي عبد الله ع قال ليس اليوم مستضعف أبلغ الرجال الرجال والنساء النساء
شرح مضمون اين موافق حديث چهارم اين باب است [illegible] المرجون لأمر الله شرح اين باب بيان
مراد الله تعالی است در سوره توبه وآخرون مرجون لأمر الله يعنی جمعی که تأخير كرده شده اند برای روز قيامت و تصريح بنجات
و عذاب ايشان نشده در قرآن و در اين باب دو حديث است اول حل عن أبي جعفر عليه السلام في قول الله عز وجل
وآخرون مرجون لأمر الله قال قوم كانوا مشركين فقتلوا مثل حمزة وجعفر وأشباههما من المؤمنين
ثم إنهم دخلوا في الإسلام فوحّدوا الله وتركوا الشرك ولم يعرفوا الإيمان بقلوبهم فيكونوا
من المؤمنين فتجب لهم الجنة ولم يكونوا على جحودهم فيكفروا فتجب لهم النار فهم على تلك الحال إما
يعذبهم وإما يتوب عليهم شرح [illegible]
مرتبه ايشان موافق مرتبه آن دو كس [illegible] يعنی روايت است از
امام محمد باقر عليه السلام در قول الله عز وجل در سوره توبه [illegible] تأخير كرده شده اند برای
[illegible] در روز قيامت امام گفت مراد جمعيت که بودند مشركان پس كشتند [illegible] كسی را که مرتبه او موافق مرتبه حمزه
بن عبد المطلب و جعفر بن ابو طالب است و كسی را که مرتبه او موافق مرتبه مانندهای آن دو است از جمله مومنان خالص بعد از آن
در [illegible] که ايشان داخل شدند در اسلام پس لا اله الا الله گفتند و ترک كردند بت پرستی را و نشناختند [illegible]
خود تا باشند از جمله مومنان خالص پس واجب شود برای ايشان بهشت [illegible] از جمله طوائف محجوب و از جمله مستوجبان
جهنم باشند [illegible]
که از جمله طوائف محجوب باشند پس ايشان [illegible] يا عذاب ميكند الله تعالی ايشان را و يا بازگشت ميكند برحمت
خود بر ايشان دوم حل قال أبو جعفر عليه السلام المرجون قوم كانوا مشركين فقتلوا مثل حمزة وجعفر
وأشباههما من المؤمنين ثم إنهم بعد دخلوا في الإسلام فوحّدوا الله وتركوا الشرك شرح
مضمون اين ظاهرست از شرح سابق حل ولم يكونوا يؤمنون فيكونوا من المؤمنين ولم يؤمنوا فتجب لهم الجنة

عن علي بن سويد [illegible]

[illegible]

ولم يكفروا فتجب لهم النار فهم على تلك الحال مرجون لأمر الله شرح توسط نقل ... بیان ...
برای افاده استبعاد ایمانست در زمان شرک یعنی که در زمان شرک آنقدر مصر بر شرک بودند که در خود احتمال ایمان نمیدادند
و بعد از ابتدای اسلام خود مؤمن خالص شدند و ذکر ولم یؤمنوا برای افاده اینست که در اواسط و اواخر زمان اسلام خونریز
مؤمن خالص شدند و باقی ظاهر است از شرح حدیث سابق باب صد و هشتاد و چهارم اصل باب اصحاب الاعراف شرح
گذشت در کتاب الحجه در حدیث نهم باب نهم که باب معرفة الامام والرد الیه است بیان قول امیر المؤمنین علیه السلام ولکن الاعراف ...
اصحاب اعراف جمعی از شیعه امامیه اند که بسبب گناه در روز قیامت از جنة بطرف حجاب خواهند بود و ایشان ...
جمعی گناه ایشان بسیار است تا حدی که مساوی حسنات ایشانست و حدیث اول این باب بیان این قسمت دوم آنکه گناه ایشان
کمتر است و حدیث دوم این باب بیان این قسمت یعنی این باب بیان ...
مشتمل بر این باب دو حدیث است اول اصل عن زرارة قال قال لي أبو جعفر عليه السلام ما تقول في أصحاب الأعراف
فقلت ما هم إلا مؤمنون أو كافرون إن دخلوا الجنة فهم مؤمنون وإن دخلوا النار فهم كافرون
فقال والله ما هم بمؤمنين ولا كافرين ولو كانوا مؤمنين لدخلوا الجنة كما دخلها المؤمنون ولو كانوا
كافرين لدخلوا النار كما دخلها الكافرون ولكنهم قوم استوت حسناتهم وسيئاتهم فقصرت بهم
الأعمال وإنهم لكما قال الله عز وجل فقلت أمن أهل الجنة هم أو من أهل النار فقال اتركهم حيث
تركهم الله قلت أفترجئهم قال نعم أرجئهم كما أرجأهم الله إن شاء أدخلهم الجنة برحمته وإن
شاء ساقهم إلى النار بذنوبهم ولم يظلمهم فقلت هل يدخل الجنة كافر قال لا قلت هل يدخل النار
إلا كافر قال فقال لا إلا أن يشاء الله يا زرارة إني أقول ما شاء الله وأنت لا تقول ما شاء الله أما إنك إن
كبرت رجعت وتحللت عنك عقدك شرح این گذشت با اندک تغییری در حدیث دوم باب صد و هفتاد و دوم دوم اصل
قال أبو جعفر عليه السلام الذين خلطوا عملا صالحا وآخر سيئا فأولئك قوم مؤمنون يحدثون في إيمانهم
من الذنوب التي يعيبها المؤمنون ويكرهونها فأولئك عسى الله أن يتوب عليهم
شرح في در في ايمانهم بمعنى مع است يا براى ظرفيت است من اسم است بمعنى بعض مفعول يحدثون است ...
ایشان یعیبها بعین مهمله و یاء دو نقطه در پایین و باء یک نقطه است یعنی گفت امام محمد باقر علیه السلام جمعی که مذکورند در سوره توبه که
جمعیند که آمیخته کردند عمل صالح را که تصدیق بوجوب امامت مفترض الطاعة است در هر زمان خواه رسول خواه وصی رسول و عملی
دیگر را که بدست مثل گناه کبیره و مثل صغیره پس ایشان جمعیند که مؤمنند یعنی که اصرار بر کبیره نکرده اند تا کافر شوند احداث میکنند
با وجود ایمان خود بعضی گناهان را که عیب میکنند آنها را مؤمنان فاحش میشمرند آنها را پس شاید که الله تعالی لطف کند که
باز گشت کند برحمت خود بر ایشان باب صد و هشتاد و پنجم اصل باب اصناف اهل الخلاف شرح این باب در
بیان اقسام مخالفان شیعه امامیه در نسخ دیگر چنین است باب ذكر القدرية والخوارج والمرجئة وأهل البلدان در این باب
شش حدیث است اول اصل عن رجل عن أبي عبد الله عليه السلام قال لعن الله القدرية لعن الله الخوارج لعن الله

ذکر این حدیث با رحمت عنوان این باب برای بشارت باشد که اهل خلط که مذکورند در سوره توبه دو قسم اند قسم اول اهل تصدیق اند و قسم دوم مرجون لامر الله و اصحاب اعراف چنانچه بیان شد در شرح حدیث اول باب اصناف الناس م

المرجئة لعن الله المرجئة قال قلت لعنت هؤلاء مرة مرة ولعنت هؤلاء مرتين قال إن هؤلاء يقولون
إن قتلتنا مؤمنون فدماؤنا متلطخة بثيابهم إلى يوم القيامة إن الله حكى عن قوم في كتابه لن نؤمن
لرسول حتى يأتينا بقربان تأكله النار قل قد جاءكم رسل من قبلي بالبينات وبالذي قلتم فلم قتلتموهم
إن كنتم صادقين قال كان بين القاتلين والقائلين خمسمائة عام فألزمهم الله القتل برضاهم
القتل برضاهم ما فعلوا شرح لن نؤمن نقل بالمعنى است چه در سوره آل عمران چنین است الذین قالوا إن الله
عهد إلينا ألا نؤمن يعنى روايتست از مردى از امام جعفر صادق عليه السلام گفت لعنت كناد الله تعالى قدريه را كه ميگويند كه فعل بنده
خود مشل است یا بمعنی که تمام مدبر آن بنده است بنده مستقل در قدرت بر فعل خودست و فعل او در تحت مشیت و ارادت و قدر
و قضا و اذن الله تعالی نیست لعنت کناد الله تعالی خوارج را که میگویند وجود امام در هر عصری در کار نیست و میگویند هر بار که
یک کبیره و هر چند که بی اصرار بعنوان لمم باشد کافرست لعنت کناد الله تعالی مرجئه را که میگویند ایمان
محض علم بصدق جمیع ما جاء به الرسولست و اعمال قلب و اعضای دیگر اصلا داخل ایمان نیست پس ایمان جبرئیل و میکائیل و ایمان
افسق فساق در یک مرتبه قوت و ضعف است چنانچه گذشت در کتاب الحجة در باب صد و دوم که باب ما امر النبی صلی الله علیه و آله
بالنصیحة لائمة المسلمین واللزوم لجماعتهم و من هم است راوی گفت که تو لعنت کردی قدریه و خوارج را یکبار و لعنت کردی مرجئه را
دو بار گفت بدرستی که مرجئه میگویند که بدرستی که قاتلان ما اهل بیت مؤمنند پس خونهای ما نسبت بجامهای ایشان آلوده است
بیان این که الله تعالی حکایت کرده از جمعی در کتاب خود در سوره آل عمران که گفتند هرگز ایمان نمی آوریم برای رسولی تا آنکه آورد نزد ما
قربانی که بخورد آن را آتشی از آسمان آید و آن را فرا گیرد بگو بتحقیق آوردند رسولانی پیش از من معجزات را و آنچه را که گفتید پس چرا کشتید ایشان را
اگر راستگو بید در دعوی وفا به پیمان الله تعالی امام گفت بود میان جمعی که کشتند و جمعی که این سخن را گفتند پانصد سال
پس لازم گردانید ایشان را الله تعالی کشتن رسولان را بسبب رضا بودن ایشان آنچه را که آن کشتندگان رسولان کردند بجهت تجاهل
و تغافل از نهی از منکر و پسندیدن ایشان ... قتل ایشان شد دوم اصل سألني أبو عبد الله عليه السلام عن أهل البصرة ما هم
فقلت مرجئة وقدرية وحرورية فقال لعن الله تلك الملل الكافرة المشركة التي لا تعبد
الله على شيء شرح این گذشت در حدیث سیزدهم باب صد و هشتم سوم اصل عن أبي عبد الله عليه السلام قال
أهل الشام شر من أهل الروم وأهل المدينة شر من أهل مكة وأهل مكة يكفرون بالله جهرة
شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت اکثر اهل شام که خود را نسبت باسلام میدهند و عداوت اهل البیت علیهم السلام
میورزند بدترند از اکثر اهل روم که بر دین ترسا باشند و عداوت اهل البیت ندارند و اکثر اهل مدینه که خود را نسبت بتشیع میدهند و
مخالفت ائمه خود میکنند بسبب ترک تقیه و مانند آن بدترند از اکثر اهل مکه که ناصبیان ائمه ضلالت اند و اکثر اهل مکه کافر میشوند بالله تعالی
آشکارا یعنی که مستضعف نیستند و مخالفت میکنند محکمات قرآن را که در آنها نهی از اختلاف است و میگروند بظن و امر ... [illegible]
بجمیع احکام الهی ست دانسته و فهمیده و از جمله کفر آشکار ایشان اینکه روز عاشورا که دهم محرم است و روز قتل حسین بن علی بن
ابی طالب علیهم السلام است نزد ایشان عیدی بزرگست و در آن روز در کعبه را میگشایند و بآن بهانه آن را عید الفتح مینامند

گروهم
عن ابی مسروق قال

واشعار تلافی فتح مکه و عید میکنند و واعظان ایشان بر منبرها در روز جمعه و عید مبارک بودن آن روز میگویند و سفارش توسعه عیال
در آن روز میکنند چهارم ح عن احدهما علیهما السلام قال ان اهل مکة لیکفرون بالله جهرة وان اهل المدینة
اخبث من اهل مکة اخبث منهم سبعین ضعفا شرح مضمون این ظاهرست از شرح
سابق تفاوت اینست که اینجا بیان شده که مرتد بودن اکثر اهل مدینه از اکثر اهل مکه هفتاد برابرست پنجم ح قلت لابی عبدالله
علیه السلام اهل الشام شر ام اهل الروم فقال ان الروم کفروا ولم یعادونا وان اهل الشام
کفروا وعادونا شرح این ظاهرست از شرح حدیث سیوم این باب ششم ح عن ابی عبدالله علیه السلام قال لا تجالسوهم
یعنی المرجئة لعنهم الله ولعن مللهم المشرکة الذین لا یعبدون الله علی شیء
من الاشیاء شرح المجالسة همنشینی بعنوان همصحبتی یعنی المرجئة کلام راوی است که در میان کلام امام درآمده و برای تفسیر ضمیر
منصوب در لا تجالسوهم مرجئه دو معنی دارد یکی جمعی که امامت محض علم اهل السبق جمیع ماجاء به الرسول میشمرند چنانچه گذشت در حدیث
اول و دوم این باب دیگری جمعی که تاخیر کردند امامت امیرالمؤمنین را و اینجا هر دو مناسبست لعنهم الله تا آخر جمله خبریه است
برای استیناف بیانی و میتواند بود که جمله دعائیه باشد ملتهم تقدیر اهل ملتهم است یعنی روایتست از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت همصحبتی مکنید با ایشان یعنی مرجئه را لعنت کرده است ایشان را الله تعالی یعنی خذلان خود و همصحبتی ایشان باعث
خذلان شما نیز میشود و سهل انگار در دین حق میشوید و لعنت کرد جمیع اهل مذاهب ایشان را که مشرکند جمعی که عبادت نمیکنند
الله تعالی را بر چیزی از چیزها یعنی که جمیع عبادات ایشان باطلست باب صد و هشتاد و ششم چهل باب المؤلفة
قلوبهم شرح این باب بیان جمعی است که باید که رام کرده شود دلهای ایشان با اهل حق برای دادن مال با ایشان که مذکور
در قول الله تعالی در سوره توبه انما الصدقات للفقراء والمساکین والعاملین علیها والمؤلفة قلوبهم الخ مؤلفة قلوبهم قسمی از
اهل شکند و شک بمعنی اضطراب خاطرست نه بمعنی عدم علم و ظن بیان این که اهل شک سه قسمند اول جمعی که مدار ایشان
بر طمع گرفتن مالست از اهل حق اگر الفضل آید خوب والا بر میگردند و ایشان را مؤلفة قلوبهم میخوانند دوم جمعی که مدار ایشان
بر فال نیک و فال بدست و چشم بر وسعت حال دارند از الله تعالی اگر وسعت بهم رسید خوب و اگر عکس شد بر میگردند و ایشان را
من یعبد الله علی حرف میخوانند و می آید در باب آینده سیم معارون و بیان ایشان می آید در باب صد و هشتاد و دوم و مؤلفة
قلوبهم بر سه قسمند اول جمعی که اضطراب خاطر دارند در رسالت و این قسم مذکورست در حدیث اول و پنجم این باب دوم جمعی
که اضطراب خاطر در ولایت و مانند آن دارند و این قسم مذکورست در حدیث دوم این باب سیوم جمعی که اضطراب خاطر در رسالت
یا در ولایت یا مانند آن نداشته اند و این قسم مذکورست در حدیث چهارم این باب و درین باب پنج حدیث است اول ح عن ابی جعفر ع
قال المؤلفة قلوبهم قوم وحدوا الله وخلعوا عبادة من دون الله ولم تدخل المعرفة قلوبهم
ان محمدا رسول الله وکان رسول الله صلی الله علیه وآله یتألفهم ویعرفهم
لکیما یعرفوا ویعلّمهم شرح روایتست از امام محمد باقر علیه السلام گفت جمعی که الفت داده شده اند دلهای ایشان
و مذکورند در آیت صدقات در سوره توبه جمعیند که لا اله الا الله گفتند و بیرون کردند از گردن خود حلقه عبادت کسی را

و اشارتست بآیت سوره بقره ان الذین یکتمون ما انزلنا من البینات والهدی من بعد ما بیناه للناس فی الکتاب اولئک یلعنهم الله ویلعنهم اللاعنون ۱۲

بیاکرده

در بعض اشتغال اهل حق دارند بی اضطراب خاطر هم

کو غیره

که غیر الله تعالی است و داخل نشده در دلهای ایشان شناخت اینکه محمد رسول الله است یعنی که اضطراب خاطر داشتند از آن
در رسالت رسول الله صلی الله علیه وآله الفت با خود میداد ایشان را بمال و میشناسانید بر مستضعفان ایشان را رسالت خود تا اعتراف
کنند به او و آن تعلیم میکرد مستضعفان ایشان را دوم ح عن زرارة عن ابی جعفر علیه السلام قال سألته عن قول
الله عز وجل والمؤلفة قلوبهم قال هم قوم وحدوا الله عز وجل وخلعوا عبادة من یعبد من
دون الله وشهدوا ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله صلی الله علیه وآله وهم فی ذلک
شکاک فی بعض ما جاء به محمد صلی الله علیه وآله فامر الله عز وجل نبیه صلی الله علیه وآله ان یتألفهم
بالمال والعطاء لکی یحسن اسلامهم ویثبتوا علی دینهم الذی دخلوا فیه واقروا به
شرح فی ذلک بمعنی مع است یعنی روایتست از زراره از امام محمد باقر علیه السلام زراره گفت پرسیدم او را از قول
الله عز وجل در سوره توبه والمؤلفة قلوبهم امام گفت ایشان جمعیند که وحدانیت الله عز وجل قائل شدند و بیرون کردند از
گردن خود عبادت کسی را که معبود میشد غیر الله تعالی و گواهی دادند اینکه مستحق عبادتی نیست مگر الله تعالی و اینکه محمد رسول الله است صلی
الله علیه وآله بر جائی که ایشان با وجود آن شک کننده گان بودند در بعض آنچه می آورد محمد صلی الله علیه وآله بخیال اینکه رسول مانند حکمت
که برای رعایت مصلحت جبرئیل را گوید که الله تعالی امر کرده بآن و در واقع امر نکرده باشد پس امر کرد الله عز وجل نبی خود را
صلی الله علیه وآله که الفت با خود دهد ایشان را بمالی که غنیمت شده و بخشش بیاید از قدر حصه ایشان تا خوب شود اسلام ایشان
و ثابت قدم شوند در دین اسلامی که داخل شدند در آن و اقرار بآن کردند یعنی که از اهل تسلیم شوند سیم ح قال ان رسول
الله صلی الله علیه وآله یوم حنین تألف رؤساء العرب من قریش وسائر مضر منهم ابو سفیان
بن حرب وعیینة بن حصن الفزاری واشباههم من الناس فغضبت الانصار واجتمعت
الی سعد بن عبادة فانطلق بهم الی رسول الله صلی الله علیه وآله بالجعرانة فقال یا رسول
الله أتأذن لی فی الکلام فقال نعم فقال ان کان هذا الامر من هذه الاموال التی قسمت بین قومک
شیئا انزله الله رضینا به وان کان غیر ذلک لم نرض شرح مضر بضم میم و فتح ضاد با نقطه و را بی نقطه نام قبیله عظیم از
عرب است چنانچه ربیعه نام قبیله عظیم دیگر از عرب است و قریش از جمله قبائل مضرست فزاری بفتح فا و زای با نقطه و الف و در آخر را بی نقطه
نام قبیله ایست از غطفان بفتح غین با نقطه و فتح طا بی نقطه و فا و غطفان نام قبیله ایست از قیس بفتح قاف و سکون یا دو نقطه
در پایین و سین بی نقطه و قیس پسر مضرست و اشباههم منصوب و معطوف بر رؤسا است و ضمیر راجع بر رؤسا است یا مجرور
معطوف بر قریش است و ضمیر راجع بقریش و سائر مضرست عباده بضم عین بی نقطه و تخفیف با یکنقطه است جعرانه بکسر جیم و
عین بی نقطه و تشدید را بی نقطه جائیست در میان مکه و طائف یعنی و بدرستی که رسول الله صلی الله علیه وآله در روز جنگ حنین
الفت با خود داد سرداران عرب را از جمله قریش و باقی قبیله مضر از جمله آن سرداران بود ابوسفیان بن حرب که از قریش است
و عیینة بن حصن فزاری که از نسل مضرست و مانند ایشان را از مردم پس غضبناک شدند اهل مدینه و جمع شدند نزد سعد بن عباده که
رئیس قبیله خزرج بود پس برد ایشان را بسوی رسول الله صلی الله علیه وآله در جعرانه پس گفت ای رسول الله آیا رخصت میدهی مرا در سخن پس گفت

والده

تخفیف

جلوم

آری پس سعد گفت اگر باشد این کار از جمله کارهای متعلق بامر بالهام که فرستاده گردانی میان جماعت خود از حضرت عزتی که نازل ساخته ما را
الله تعالی راضی میشویم بآن و اگر باشد غیر آن راضی نمیشویم حـ قال زرارة وسمعت ابا جعفر علیه السلم یقول فقال رسول
الله صلی الله علیه وآله یا معشر الانصار اکلکم علی قول سیدکم سعد فقالوا سیدنا الله و
رسوله ثم قالوا فی الثالثة نحن علی مثل قوله ورایه قال زرارة فسمعت ابا جعفر علیه السلم
یقول فحط الله نورهم وفرض الله للمؤلفة قلوبهم سهما فی القرآن شرح حط کار مقطوع و
شده بطاء بی‌نقطه بصیغه ماضی معلوم باب نصر است النور بفتح نون و سکون واو و راء بی‌نقطه مصدر باب نصر از جابر بمعنی
وحشی ورنگ شدن و بر جانش اثر بلیع و مانند آن برای بریدن و همه اینجا مناسب است یعنی گفت زراره و
شنیدم از امام محمد باقر علیه السلم میگفت که پس گفت رسول الله صلی الله علیه وآله ای گروه انصار آیا جمیع شما بسخن بزرگ
شمایید که سعد است پیش بزرگ ما الله تعالی و رسول اوست بعد از آن چون تکرار این سوال شد گفتند در بار سیوم که
ما بر مثل سخن سعد و صلاح دید او ییم گفت زراره پس شنیدم از امام محمد باقر علیه السلم میگفت ساکت گرداند الله تعالی نور
انصار را و قرار داد برای مؤلفة قلوبهم حصه در قرآن در سوره توبه از صدقات و اینکه اموال مسلمانان بوده و نزد امام
جمع شده چه جای غنایم که اموال مشرکان بوده و بیان این آیت می‌آید در کتاب الزکوة در حدیث اول باب اول سوم حـ
عن ابی جعفر علیه السلم قال المؤلفة قلوبهم لم یکونوا قط اکثر منهم الیوم شرح روایت است از
امام محمد باقر علیه السلم گفت جمعی که باید که الفت داده شود دلهای ایشان بمال نبودند هرگز بیشتر از ایشان امروز چهارم حـ
عن اسحق بن غالب قال قال ابو عبدالله ع یا اسحق کم تری اهل هذه الآیة ان اعطوا منها رضوا
وان لم یعطوا منها اذا هم یسخطون قال ثم قال هم اکثر من ثلثی الناس شرح روایت
از اسحق بن غالب گفت که گفت امام جعفر صادق علیه السلم ای اسحق چه مقدار میبینی اهل این آیت در سوره توبه را که اگر داده شوند
از صدقات راضی میشوند از رسول علیه السلم و اگر داده نشوند از صدقات در این هنگام ناگاه ایشان آزرده میشوند از
رسول اسحق گفت بعد از آن امام گفت اهل این آیت از جمله مردم این زمانه بیشترند از چهار دانگ مردم اشارتست باینکه این آیت نازل شده
در مؤلفة قلوبهم که ریاست با مانند ریاست داشتند و امام حاضر است تا آخر الزمان و امثال ایشان اگرچه ریاست اصلا نداشته باشند
پنجم حـ قال ابو جعفر علیه السلم ما کانت المؤلفة قلوبهم قط اکثر منهم الیوم شرح مضمون این ظاهرست
از شرح حدیث سیوم این باب حـ وهم قوم وحدوا الله وخرجوا من الشرک ولم تدخل معرفة
محمد صلی الله علیه وآله قلوبهم وما جاء به شرح مضمون این ظاهرست از شرح حدیث دوم این باب حـ
فتالفهم المؤمنون بعد رسول الله صلی الله علیه وآله لکیما یعرفوا شرح الفت با خود دادند امثال ایشان را
مؤمنان بعد از رسول الله صلی الله علیه وآله تا اعتراف کنند بدین حق که ولایت اهل البیت علیهم السلم باشد باب صد و هفتاد و هفتم
حـ باب فی ذکر المنافقین والضلال وابلیس فی الدعوة شرح فی در فی الدعوة برای سببیت است الدعوة بفتح
و کسر دال بی‌نقطه و سکون عین بی‌نقطه اسم او یا بتشدید دال که مصدر باب افتعال است بمعنی دعوی چیزی برای خود یعنی

فتالفهم رسول الله صلی الله علیه وآله

این بابست

این بابست در بیان مذکور ساختن الله تعالی در یا ایها الذین آمنوا منافقان را و اهل ضلالت را که بیان شده در حدیث دوم
باب اصناف الناس و مذکور ساختن الله تعالی ابلیس را در باب ملائکه بسبب دعوی منافقان اهل ضلالت مؤمن بودن را برای
خود و بسبب دعوی ابلیس ملک بودن را برای خود و در این باب یک حدیث است حـ عن جمیل قال کان الطیار یقول
لی ابلیس لیس من الملائکة وانما امرت الملائکة بالسجود لآدم فقال ابلیس لا اسجد فما لابلیس یعصی
حین لم یسجد ولیس هو من الملائکة قال فدخلت انا وهو علی ابی عبدالله علیه السلم قال فاحسن والله
فی المسئلة فقال جعلت فداک ارایت ما ندب الله عز وجل الیه المؤمنین من قوله یا ایها الذین
آمنوا ادخل فی ذلک المنافقون معهم قال نعم والضلال وکل من اقر بالدعوة الظاهرة
وکان ابلیس ممن اقر بالدعوة الظاهرة معهم شرح الملائکة جمع ملک که جمعی که مالک اختیار خود نیست
الهی اند بمعنی که کمال اقرار بملکوت الله تعالی دارند و مهیای امر و نهی الهی اند و از اقتضای طبع بشری خالی‌اند و جمعی میگویند که اصل
ملک ملاک بفتح میم و سکون لام و فتح همزه بوده بمعنی پیغام رساننده و ظاهر حدیث خلاف آنست و بر هر تقدیر بمعنی عرضی
او از خود است مثل مؤمن که عرضی او از خود است پس میتواند بود که شخصی باعتقاد جمعی که حقیقت او را دانند از جمله ملائکه باشد و در علم
الهی چنان نباشد چنانکه ابلیس بود و بیان شد در حدیث ششم باب صد و بیست و سیوم و ایضا میتواند بود که شخصی در وقتی ملک باشد
و در وقتی دیگر نباشد الی در الیه برای انتهاست و من در من قوله برای سببیت است و میتواند بود که الی بمعنی عند باشد و من
تبیینیه باشد یا در بالدعوة برای سببیت است صلة قرینت یعنی روایت است از جمیل گفت که طیار میگفت مرا ابلیس که ابلیس
نیست از ملائکه و جز این نیست که مامور شدند ملائکه بسجده برای آدم پس گفت ابلیس که سجده نمیکنم چنانچه مذکورست در سوره بقره
و بنی اسرائیل و طه پس چرا ابلیس عاصی شد وقتی که سجده نکرد و حال آنکه او از ملائکه نیست جمیل گفت پس داخل شدم من و او
بر امام جعفر صادق علیه السلم جمیل گفت پس خوب رعایت آداب کرد طیار بخدا قسم در سوال یعنی که چون این سخن که با من میگفت
بصورت اعتراض بر قرآن بود از آن عدول کرد و چیزی دیگر پرسید که آنچه در آنجا جواب باشد اینجا نیز جواب شود و با من روش پرسید
که گفت قربانت شوم خبر ده مرا که آنچه خوانده و تکلیف کرده الله عز وجل بسوی آن مؤمنان از القبول و که یا ایها الذین آمنوا یا داخل
شده اند در آن مکلف بودن و تکلیف آن منافقان با جمعی دیگر که مؤمن‌اند در واقع امام گفت آری ایشان داخلند و اهل ضلالت نیز
داخلند و هر کس که اقرار کرده بربوبیت رب العالمین و رسالت رسول بوسیله دعوی ظاهر که بزبانست پس داخلست و بود
ابلیس از جمله کسی که اقرار کرد بکمال ملکوت الله تعالی با ملائکه در آسمان مخفی نماند که این سخن مبنی بر علم امامت با آنکه سوال طیار را
جوابست و میتواند بود که برای ذکر نظیری باشد تا محل سوال واضح شود باب صد و هفتاد و هشتم حـ باب فی قوله تعالی ومن
الناس من یعبد الله علی حرف شرح این بابست در بیان قول الله تعالی در سوره حج و از جمله مردم کسی است که عبادت میکند الله تعالی را
بر کناره یعنی که انتظار فال نیک و فال بد میکشد و فرق میان کسی و میان مؤلفة قلوبهم و معارون با وجود آنکه همه اهل
شکند مذکور شد در شرح عنوان باب صد و هفتاد و ششم در این باب دو حدیث است اول حـ عن الفضیل وزرارة
عن ابی جعفر علیه السلم فی قول الله عز وجل ومن الناس من یعبد الله علی حرف قال

که اشارت است و

انقسم

فان اصابه خیر اطمأن به وان اصابته فتنة انقلب علی وجهه خسر الدنیا والآخرة قال
زرارة سألت ابا جعفر علیه السلام شرح روایت از فضیل و زراره از امام محمد باقر علیه السلام در قول الله عز وجل — عنهما
در سوره حج و از جمله مردم کسی است که عبادت میکند الله تعالی را بر کناره پس اگر برخورد او را خوبی قرار می یابد دل او بسبب آن خوبی
و اگر برخورد او را آزمودی برگشت بر راهی که در دل وارد سوی شک اشارت است بانکه شک اهل بت برست کرد چنانچه رهبت ایمان
خالص بر آن داد و بیار اسبب آن علاء آخرت را بسبب برگشتن گفت زراره پرسیدم از این آیت امام محمد باقر علیه السلام
ذکر این در اینجا برای اشعار بانست که لفظ این حدیث موافق روایت زراره است و فضیل لفظی دیگر روایت کرده و مضمون برو کیست
مل قال هؤلاء قوم عبدوا الله وخلعوا عبادة من یعبد من دون الله وشکّوا فی محمد صلی الله علیه وآله وما
جاء به فتکلموا بالاسلام وشهدوا ان لا اله الا الله وان محمدا رسول الله و
اقرّوا بالقرآن وهم فی ذلک شاکّون فی محمد وما جاء به ولیسوا شکّاکا فی الله عز وجل
شرح پس امام علیه السلام گفت ایشان جمعیند که عبادت کردند الله تعالی را و بیرون کردند از گردن خود حلقه عبادت معبود غیر الله تعالی را
و شک کردند در رسالت محمد صلی الله علیه وآله و در آنچه آورد آنرا از جانب الله تعالی یعنی که خوب آن نفهمیدند و اضطرابی
در دل ایشان بود در عمل بآن و این منافات ندارد با علم ایشان برسالت و صدق آنچه آورده و پس بزبان آوردند کلمه اسلام را
و گواهی دادند بانکه مستحق عبادتی نیست مگر الله تعالی و بانکه محمد رسول الله تعالی است و اقرار کردند بقرآن برحالی که ایشان
در این وارد دل صاحبان اضطرابند در رسالت محمد و صدق آنچه آورد آنرا و نیستند صاحبان اضطراب در الله عز وجل مل
قال الله تعالی ومن الناس من یعبد الله علی حرف یعنی علی شک فی محمد صلی الله علیه وآله
وما جاء به فان اصابه خیر یعنی عافیة فی نفسه وماله وولده اطمأن به ورضی به وان اصابته
فتنة بلاء فی جسده او ماله تطیّر وکره المقام علی الاقرار بالنبی فرجع الی الوقوف والشک — علی
فنصب العداوة لله ولرسوله والجحود بالنبی صلی الله علیه وآله وما جاء به
شرح ~~ظاهر این است که ...~~ یعنی گفت الله تعالی که و از جمله مردم کسی است که
عبادت میکند الله تعالی را بر کناره میخواهد این را که عبادت میکند بر شک در محمد صلی الله علیه وآله و آنچه آورده آنرا پس اگر برخورد
او را خوبی میخواهد این را که برخورد او را عافیتی در خود و مالش و فرزندش قرار میگیرد بآن و راضی میشود و ایمان دارد برسالت
رسول و صدق آنچه آورده بسبب آن و اگر برخورد او را آزمودی که بلایی است در بدن او و مال و فرزند او فال بد میگیرد
اقرار بنبوت نبی را و ناخوش میشمرد مستمر بودن با اقرار بنبی صلی الله علیه وآله پس برمیگردد و براه ایستادگی و اضطرابی
که داشت پس وا میدارد دشمنی را برای الله تعالی و برای رسول و انکار نبی صلی الله علیه وآله و آنچه آورده آنرا از جانب الله تعالی
مل عن ابی جعفر علیه السلام قال سألته عن قول الله عز وجل ومن الناس من یعبد الله علی — الناس م
حرف قال هم قوم وحّدوا الله وخلعوا عبادة من یعبد من دون الله فخرجوا من الشرک ولم یعرفوا
ان محمدا صلی الله علیه وآله رسول الله فهم یعبدون الله علی شک فی محمد وما جاء به شرح این ظاهر است

سائل

سائل مل فأتوا رسول الله صلی الله علیه وآله وقالوا ننظر فان کثرت اموالنا وعوفینا فی انفسنا
واولادنا علمنا انه صادق وانه رسول الله وان کان غیر ذلک نظرنا شرح پس آمدند اهل
شک مذکور نزد رسول الله صلی الله علیه وآله و با خود گفتند که انتظار میکشیم پس اگر بسیار شد مالهای ما و عافیت بخشیده
شدیم در بدنهای ما و فرزندان ما میدانیم که او راستگوست و بانکه او رسول الله است و اگر شد غیر آن تامل میکنیم و
~~...~~ مل قال الله عز وجل فان اصابه
خیر اطمأن به یعنی عافیة فی الدنیا وان اصابته فتنة یعنی بلاء فی نفسه وماله انقلب علی وجهه
انقلب علی شکّه الی الشرک خسر الدنیا والآخرة شرح این ظاهر است از شرح سابق مل ذلک هو
الخسران المبین یدعوا من دون الله ما لا یضرّه وما لا ینفعه قال ینقلب مشرکا یدعو غیر الله
ویعبد غیره فمنهم من یعرف فیدخل الایمان قلبه فیؤمن ویصدّق ویزول عن منزلته
من الشک الی الایمان ومنهم من یثبت علی شکّه ومنهم من ینقلب الی الشرک شرح آن زیان دادن
دنیا و آخرت آنست زیانکاری ظاهر بیان این آنکه بعد خود میخواند غیر الله تعالی چیزی را که ضرر نمیکند باختیار خود او را و چیزی را که نفع نمی رساند
باختیار خود او را امام گفت مراد اینست که برمیگردد مشرک بعد خود میخواند غیر الله تعالی را و عبادت میکند غیر الله تعالی را ...
این آیت ظاهر شد که اهل شک مذکور سه قسمند بعضی ایشان کسی است که میشناسد بدل رسالت را بسبب برخوردن خیر پس
داخل میشود ایمان در دل او پس مؤمن خالص میشود و تصدیق رسول میکند و برمیگردد از مرتبه که داشت که شک است سوی
ایمان خالص و بعض ایشان کسی است که میماند بر شک خود و در انتظار است چون هنوز برنخورده او را نه خیری و نه فتنه و
بعض ایشان کسی است که برمیگردد سوی شرک بسبب برخوردن فتنه باب صد و هشتاد و نهم اصل باب نادر شرح
باب مضاف جمله یعنی این باب حدیثی نادر غریب است در این باب که گذشت مل سمعت علیا صلوات الله
علیه یقول وأتاه رجل فقال له ما ادنی ما یکون به العبد مؤمنا وادنی ما یکون به العبد
کافرا وادنی ما یکون به العبد ضالا فقال له قد سألت فافهم الجواب شرح مفعول یقول محذوف و دلالت
بیان میکند فقال له قد سألت تا آخر گذشت در شرح حدیث اول باب اصناف الناس که مردم ... قسمند و ظاهر است که
مراد به مؤمن اینجا قدر مشترک میان مؤمن خالص و اصحاب الاعراف و اهل خلط عمل صالح و عمل سیئ و مرجون لامر الله است و مراد
قدر مشترک میان مستضعف و معارین و من یعبد الله علی حرف و مؤلفة قلوبهم است یعنی شنیدم از علی صلوات الله علیه که
میگفت و آمد نزد او مردی پس آن مرد گفت او را که چیست اقل آنچه میباشد بسبب آن بنده کافر و اقل آنچه میباشد بسبب آن بنده
گمراه و مراد واسطه میان آن دو پس علی صلوات الله علیه گفت او را که بتحقیق پرسیدی یعنی که سوالی مهم کردی پس بفهم جواب را
مل اما ادنی ما یکون به العبد مؤمنا ان یعرّفه الله تبارک وتعالی نفسه فیقرّ له بالطاعة
ویعرّفه نبیّه فیقرّ له بالطاعة ویعرّفه امامه وحجّته فی ارضه وشاهده علی خلقه
فیقرّ له بالطاعة قلت یا امیر المؤمنین وان جهل جمیع الاشیاء الا ما وصفت قال نعم اذا امر — اطاع واذا نهی انتهی شرح

مؤمن و اقل آنچه میباشد بسبب آن بنده ...

اما فتح همزه و تخفیف میم حرف تنبیه است ... یعنی آگاه باش کمتر آنچه میباشد بسبب آن بنده مومن آنست که بتوفیق خود شناسا کند او را الله تبارک و تعالی بربوبیت خویش پس اقرار کند برای او بفرمان برداری و شناسا کند او را بمعنی خود صلی الله علیه و آله پس اقرار کند برای او بفرمان برداری و شناسا کند او را بامام الله تعالی و بربان او بربوبیت او در زمین او و گواه الله تعالی بر خلایق پس اقرار کند برای امام بفرمان برداری مراد بشاهد بودن امام آنست که چون الله تعالی در روز قیامت یا در دنیا بر پیروان ظن دعوی کند که شما مخالفت محکمات کتاب من کرده و اختلاف ... کرده اید با وجود آنکه میسر بود شما را که ...

نکنید و جود امام عالم بجمیع احکام و بهر رسانی گواه و عدالت بران دعوی گفتم ای امیر المومنین هر چند که ... باشند جز آنچه بیان کردی گفت آری بیان این آنکه چون مامور شود بچیزی که واجب باشد از جانب الله تعالی یا رسول یا امام ... میکند بمقتضای اقرار بفرمان برداری و چون نهی کرده شود از چیزی که حرام باشد باز میدارد خود را از آن بمقتضای اقرار

بفرمان برداری مراد اینست ...

ﺍﺻﻞ وَأَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ كَافِراً مَنْ زَعَمَ أَنَّ شَيْئاً نَهَى اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ اللَّهَ أَمَرَ بِهِ وَنَصَبَهُ دِيناً يَتَوَلَّى عَلَيْهِ وَيَزْعُمُ أَنَّهُ يَعْبُدُ الَّذِي أَمَرَهُ بِهِ وَإِنَّمَا يَعْبُدُ الشَّيْطَانَ شرح من زعم تقدیر حال من یزعم است ...

... اصل واقل آنچه میباشد بآن بنده کافر حال کسی است که ... کرده الله تعالی از آن ... الله تعالی امر کرده بآن و ... بر آن کسی با که موافقت ... عبادت میکند کسی را که امر کرده او را بآن و حال آنکه جز این نیست که عبادت میکند شیطان را ... امر کرده او بپای خود را العمل بمقتضای ظن در احکام الهی مخفی نماند که ... منهی عنه مامور است از قبیل کتاب است چه پیروی ظن در احکام مبنی ... حکم از روی اجتهاد ... با وجود علم بانکه منهی عنه است و تحقیق این شد در شرح حدیث دوازدهم باب صد و شصت و سوم اصل وَأَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ ضَالًّا

أَنْ لَا يَعْرِفَ حُجَّةَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَشَاهِدَهُ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِي أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِطَاعَتِهِ وَفَرَضَ وَلَايَتَهُ قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صِفْهُمْ لِي فَقَالَ الَّذِينَ قَرَنَهُمُ اللَّهُ بِنَفْسِهِ وَنَبِيِّهِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ شرح واقل آنچه میباشد بآن بنده گمراه ... حجت الله تبارک و تعالی و گواه او را بر بندگانش آنکه امر کرده الله عز و جل بفرمان برداری او و لازم کرده دوستی و مددکاری او را گفتم ای امیر المومنین بیان کن ایشان را برای من پس گفت جمعی که مقارن کرده ایشان را الله تعالی با خودش و با پیغمبرش بیان این آنکه گفت در سوره نساء ای جمعی که مومن شدند اطاعت کنید الله تعالی را و اطاعت کنید رسول را و صاحبان اختیار هر کاری را که صادر شود از شما بیان این آیت شد در کتاب الحجة در حدیث دهم باب شصت و چهارم که باب ما نص الله عز و جل و رسوله علی الائمة علیهم السلم واحدا و واحدا است اصل قُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ جَعَلَنِيَ اللَّهُ فِدَاكَ أَوْضِحْ لِي فَقَالَ الَّذِينَ

فاذ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي آخِرِ خُطْبَتِهِ يَوْمَ قَبَضَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَعِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي فَإِنَّ اللَّطِيفَ الْخَبِيرَ قَدْ عَهِدَ إِلَيَّ أَنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ كَهَاتَيْنِ وَجَمَعَ بَيْنَ مُسَبِّحَتَيْهِ وَلَا أَقُولُ كَهَاتَيْنِ وَجَمَعَ بَيْنَ الْمُسَبِّحَةِ وَالْوُسْطَى فَتَسْبِقَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى فَتَمَسَّكُوا بِهِمَا لَا تَزِلُّوا وَلَا تَضِلُّوا وَلَا تَقَدَّمُوهُمْ فَتَضِلُّوا

شرح ما بمعنی ما دام است و ان بکسر همزه و تخفیف نون ساکنه زائده است برای تاکید شرط مفهوم از ما یعنی گفتم ای امیر المومنین گردانیده مرا الله تعالی فدای تو ظاهر ساز برای من حقیقت این سخن را پس گفت همینکه گفت رسول الله صلی الله علیه و آله در آخر خطبه خود روزی که گرفت او را الله عز و جل بسوی خود که بدرستی که من بجا گذاشتم در میان شما دو چیز را که البته گمراه نمیشوید بعد از من چندانکه بسته شوید بآن دو چیز یکی قرآن و دیگری عترت من اهل بیت من چه بدرستی که نازک کار با خبر از تحقیق اعلام کرده بسوی من که آن دو چیز البته جدا از یکدیگر نمیشوند تا آنکه وارد شوند بر من در حوض کوثر و جمع کرد میان دو انگشت شهادت خود که در دو دست برای بیان جدا نشدن و گفت و نمیگویم مانند این دو انگشت و جمع کرد میان انگشت شهادت و انگشت میان که در یک دست تا سابق شود یکی از قرآن و اهل بیت بر دیگری پس تابع آن دو چیز شوید تا نلغزید و گمراه نشوید و مقدم بر ایشان مشوید بدعوی امامت خود که باعث گمراه کردن خلایق شما است

باب صد و هشتادم اصل باب شرح این بابیست بی عنوان برای کمال مناسبت بباب سابق چه در اینجا نیز حدیث تازه غریب است در این باب یک حدیث است اصل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّ بَنِي أُمَيَّةَ أَطْلَقُوا لِلنَّاسِ تَعْلِيمَ الْإِيمَانِ وَلَمْ يُطْلِقُوا تَعْلِيمَ الشِّرْكِ لِكَيْ إِذَا حَمَلُوهُمْ عَلَيْهِ لَمْ يَعْرِفُوهُ شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که خلفای بنی امیه رخصت دادند برای مردم که تعلیم کنند دیگران افعالی را که مقتضای ایمانست مثل نماز و روزه و رخصت ندادند تعلیم افعالی که مقتضای شرکت مثل ... تا چون وادارند مردم را بر مقتضای شرک نشناسند که مقتضای شرک ... باشند که مقتضای ایمانست

باب صد و هشتاد و یکم اصل باب فی ثبوت الایمان و هل یجوز ان ینقله الله تعالی شرح ثبوت ایمان شخصی نزد الله تعالی عبارت از آنست که الله تعالی از ازل دانسته که با داشتن وسعت در قدرت و مقویات ایمان که قدر مشترک میان سعید و شقی است و فطرت جمیع مکلفین بر آنست آن شخص اختیار ایمان میکند در عاقبت کار خود مگر آنکه الله تعالی بخذلان کار وی او کند که باعث این شود که اختیار کفر کند و ثبوت کفر شخصی نزد الله تعالی عبارت از آنست که الله تعالی دانسته که با قدر مشترک آن شخص اختیار کفر میکند در عاقبت کار خود مگر آنکه الله تعالی توفیق کار وی او کند که باعث اختیار ایمان شود یعنی این بابیست در بیان اینکه ایمان ثابت نزد الله تعالی میباشد و در بیان اینکه آیا جایز است که بر طرف کند ایمان ثابت را الله تعالی بخذلان یا نه و در این باب یک حدیث است

اصل عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ الصَّحَّافِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِمَ يَكُونُ الرَّجُلُ عِنْدَ اللَّهِ مُؤْمِناً قَدْ ثَبَتَ لَهُ الْإِيمَانُ عِنْدَهُ ثُمَّ يَنْقُلُهُ اللَّهُ بَعْدُ مِنَ الْإِيمَانِ إِلَى الْكُفْرِ قَالَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ هُوَ الْعَدْلُ إِنَّمَا دَعَا الْعِبَادَ إِلَى الْإِيمَانِ بِهِ لَا إِلَى الْكُفْرِ وَلَا يَدْعُو أَحَداً إِلَى الْكُفْرِ بِهِ فَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ ثُمَّ

الی الکفر م

که الایمان عند الله ثم ینقله الله عز و جل من الایمان الی الکفر ثم برای تعجب است یعنی روایت از حسین بن نعیم صحاف گفت گفتم
امام جعفر صادق علیه السلام را چرا گاهی میباشد مرد نزد الله تعالی مؤمنی که تحقیق ثابت شده برای او ایمان نزد الله تعالی با معنی که در
شرح عنوان باب گذشت با وجود آن نقل میکند او را الله تعالی بعد از ثبوت ایمانش نزد الله تعالی از ایمان بسوی کفر حسین
گفت پس امام برای بیان اینکه این نقل خلاف واقعست گفت درستی که الله عز و جل اوست بغایت عادل و این است
که خوانده بندگان را بسوی ایمان با و نه بسوی کفر با و نمیخواند هیچیک را بسوی کفر با و پس هر که مؤمن شد بالله تعالی و با وجود آن
ثابت شد برای او ایمان نزد الله تعالی نقل میکند او را الله عز و جل از ایمان بسوی کفر اصل قلت له فیکون الرجل کافرا

قال م

قد ثبت له الکفر عند الله ثم ینقله الله بعد ذلک من الکفر الی الایمان فقال ان الله عز و جل خلق
الناس کلهم علی الفطرة التی فطرهم علیها لا یعرفون ایمانا بشریعة و لا کفرا بجحود ثم بعث الله
الرسل یدعوا العباد الی الایمان به فمنهم من هدی الله و منهم
من لم یهده الله شرح فیکون بتقدیر استفهامست معنی ثبوت کفر بیان شد در شرح عنوان این باب
ثم برای تعجب است معنی فطره بیان شد در باب سیم باب ششم باء در بشریعة و بجحود برای آلت است مراد با ایمان بشریعت ایمان بالله تعالی
بوسیله تصدیق بجمیع ما جاء به الرسول و مراد بکفر بجحود کفر بالله تعالی است بوسیله انکار ربوبیت او و بیان اقسام کفر گذشت
در باب صد و شصت و ششم یعنی گفتم امام را که پس آیا میباشد مرد کافری که بتحقیق ثابت شده باشد برای او کفر نزد الله تعالی با وجود
آن نقل کند او را الله تعالی بعد از آن از کفر بسوی ایمان حسین گفت پس امام گفت درستی که الله عز و جل آفرید مردمان را همگی با اول
خلقتی که ابتدا کرد خلقت ایشان را بآن نمیشناختند ایمان بوسیله شریعت را و نه کفر بوسیله انکار ربوبیت را بعد از آن
برانگیخت الله تعالی رسولان را میخواندند بندگان را بسوی ایمان با و بوسیله شریعت پس بعض ایشان کسی است که توفیق داد او را الله تعالی
و بعض ایشان کسی است که توفیق نداد او را الله تعالی ظاهر این جواب اینست که این نقل در بعضی نمیباشد و منافات با عدل
الله تعالی ندارد پس اگر کسی گوید که چرا فلان را نقل کردی و مرا نقل کردی الله تعالی قادر است بر جواب آن ببیان اینکه این
تفاوت مقتضای حکمت است باب صد و هشتاد و دوم اصل باب المعارین شرح این باب بیان جمعیت که ایمان ایشان عاریت

عن محمد بن مسلم م

داده شده با ایشان بمعنی که مستحکم و ماننده مملوک ایشان نیست و در این باب پنج حدیث است اول اصل عن احدهما علیهما السلام
قال سمعته یقول ان الله خلق خلقا للایمان لا زوال له و خلق خلقا للکفر لا زوال
له و خلق خلقا بین ذلک و استودع بعضهم الایمان فان شاء ان یتمه لهم اتمه و ان شاء ان یسلبهم

فلان منهم معارا اه

ایاه سلبهم و کان شرح فلان کنایت از ابو الخطاب است چنانچه در حدیث سیوم تصریح میشود پس قرینه اینست که احد هما امام
جعفر صادق است چه ابو الخطاب ادراک زمان امام محمد باقر نکرده و منهم خبر کان است و ضمیر راجع بخلقا بین ذلک است و معارا
خبر بعد از خبر است و بعضی میگویند ضمیر منهم راجع بخلقای ثلثه است و فلان عبارت از عثمانست پس منهم حال فلانست و خبر کان
معارا است یسلبهم بصیغه مضارع باب نصر است و ضمیر بارز مفعول اولست و ایاه مفعول دوم است اکرکونی سلب یک
مفعول میدارد پس ایاه بدل اشتمالست چنانچه ظاهر کلام صاحب قاموس است که گفته سلبه سلبا و سلبا اختلسه و جای

جای

جامی در شرح کافیه در مثال بدل اشتمال گفته سلب زید ثوبه گویم این منافات دارد با آنچه در حدیث دوم این باب است
که ثم یسلبونه زیرا که اجتماع دو ضمیر بارز مرفوع و متصل جایز نیست در کلام عرب و ایضا منافات دارد با ظاهر آنچه در این حدیث
و حدیث سیوم این باب است که سلبهم زیرا که بدل مقصود بالنسبه میباشد و ذکر مبدل منه از قبیل تمهید است پس حذف آن و اکتفا
بقرینه نا خوش است و ظاهر کلام صاحب قاموس بی اعتبار است و مثالی که جامی گفته مصنوع است و عرب آنرا بنصب ثوبه
میگویند و آنرا صحیح پنداشته برای غلطی که کرده در وجه تسمیه بدل اشتمال زیرا که خیال کرده که اشتمال بعنوان ظرفیت است
و گاهی بدل مشتمل بر مبدل منه میباشد و گاهی بر عکس مثل یسألونک عن الشهر الحرام قتال فیه و شیخ رضی رحمه الله تعالی نقل کرده از
ابن حاجب و مبرد که وجه تسمیه اشتمال ذکر مبدل منه است بر ذکر بدل مجملا نه باعتبار ظرفیت بلکه باعتبار اینکه تعلیق حکم بمبدل منه

الحسن بن مسلم

بی ذکر بدل صحیح نیست و ظاهر و این جاریست در جمیع مواضع بدل اشتمال یعنی روایت از امام محمد باقر یا امام جعفر صادق
علیهما السلام راوی گفت شنیدم از امام که میگفت بدرستی که الله تعالی آفرید جمعی از مخلوقین را برای ایمان با معنی که سرشته بر ایمان و
ایمان ایشان مستحکم است زوال ندارد و آفرید جمعی از مخلوقین را برای کفر که کفر ایشان مستحکم است زوال ندارد و آفرید جمعی را
میان آنچه مذکور شد با معنی که نه ایمان ایشان مستحکم است و نه کفر ایشان و بامانت سپرد ببعض آن جماعت میانه را ایمان با معنی که این بعض
ایمان بعاریت دارند چنانچه بعضی دیگر کفر بعاریت دارند میان اینکه اگر خواهد که باقی دارد تا آخر عمر ایمان را برای این بعض باقی
میدارد ایمان او و اگر خواهد که واپس گیرد از این بعض ایمان را و اپس میگیرد از ایشان و بود فلان از جمله ایشان بعاریت داده شده ایمان

دوم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان العبد یصبح مؤمنا و یمسی کافرا و یصبح کافرا و یمسی مؤمنا
و قوم یعارون الایمان ثم یسلبونه و یسمون المعارین ثم قال فلان منهم شرح یسلبونه بصیغه مضارع مجهول باب نصر است و ضمیر
اول نایب فاعلست و دوم مفعول دوم است چنانچه گذشت در شرح حدیث اول این باب التسمیه نام بردن و نام نهادن و نشان چیزی
بر کسی گذاشتن و اینجا معنی سیوم مراد است و اشارت است باینکه بعلامت معلوم میشوند چنانچه می آید در باب آینده یعنی روایت از
امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که بنده گاهی بصبح میرسد مؤمن و بشام میرسد کافر و گاهی بصبح میرسد کافر و بشام میرسد
مؤمن و جمعی بعاریت داده میشوند ایمان بعد از آن گرفته میشود از ایشان ایمان و این جماعت پیش از گرفته شدن ایمان از ایشان

محمد بن مقلاص

نشان کرده شده اند که معار اند بعد از آن گفت ابو الخطاب مثلا از جمله معار انست سیوم اصل عن عیسی شلقان قال کنت

موسی م

قاعدا فمر ابو الحسن علیه السلام و معه بهمة قال قلت یا غلام ما تری ما یصنع ابوک یامرنا بالشیء ثم
ینهانا عنه امرنا ان نتولی ابا الخطاب ثم امرنا ان نلعنه و نتبرأ منه فقال ابو الحسن علیه السلام و هو
غلام ان الله خلق خلقا للایمان لا زوال له و خلق خلقا للکفر لا زوال له و خلق خلقا بین ذلک اعارهم
الایمان یسمون المعارین اذا شاء سلبهم و کان ابو الخطاب ممن اعیر الایمان قال فدخلت علی

بهمة بهیمه م

ابی عبد الله ع فاخبرته ما قلت لابی الحسن ع و ما قال لی فقال ابو عبد الله ع انه شرح روایت از عیسی که لقب او

چهل م

شلقان بفتح شین با نقطه و سکون لام و قاف است و گذشت حال او در حدیث چهارم باب صد و شصت و هفتم گفت بودم نشسته در
سرای امام جعفر صادق علیه السلام پس گذشت امام موسی کاظم علیه السلام و با او بزغاله بود عیسی گفت که گفتم بعنوان خوشطبعی که یا غلام

میکند ای پسر آیا نمی بینی آنچه را که میکند پدرت امر میکند ما را بچیزی بعد از آن نهی میکند ما را از آن امر کرد ما را که دوست داریم ابو
الخطاب را بعد از آن امر کرد ما را که لعنت کنیم او را و دوری کنیم از او پس گفت امام موسی کاظم علیه السلم برجالی که او پسر بود بدرستی
که الله تعالی آفرید جمعی را برای ایمان بمعنی که ایمان ایشان مستحکم است زوال نیست ایمان ایشان را و آفرید جمعی را برای کفر زوال نیست
کفر ایشان را و آفرید جمعی را میان آنچه مذکور شد بعاریت داد بعض ایشان را ایمان علامت نهاده میشوند که معارند چون خواهم
برطرف میکند از ایشان و ابو الخطاب از جمله کسی که بعاریت داده شد ایمان عیسی گفت پس داخل شدم بر امام جعفر صادق علیه السلم
پس خبر دادم او را آنچه گفتم برای امام موسی کاظم علیه السلم و جوابی که گفت برای من پس گفت امام جعفر صادق علیه السلم بدرستی
که او یک درخت نبوتست بمعنی که امامیست از ائمه اهل بیت رسول علیه السلم چهارم حدیث عن ابی الحسن علیه السلم قال ان
الله خلق النبيين على النبوة فلا يكونون الا انبياء وخلق المؤمنين على الايمان فلا يكونون الا
مؤمنين واعار قوما ايمانا فان شاء تممه لهم وان شاء سلبهم اياه قال وفيهم جرت فمستقر و
مستودع وقال ان فلانا كان مستودعا ايمانه فلما كذب علينا سلب ايمانه شرح این حدیث با تغییری گذشت در خطبه
خلق المؤمنین بتقدیر خلق بعض المؤمنین است یا مفعول دوم است چنانچه بیان شده در شرح حدیث اول این باب و بنا بر این
ایمانه در سلبا ایاه منصوبست ضمیر فیهم راجع بقدر مشترک میان دو قسم مؤمنین است یعنی روایت از امام موسی کاظم
گفت بدرستی که الله تعالی آفرید پیغمبران را بر پیغمبری پس نباشند مگر پیغمبران و آفرید بعض مؤمنان را بر رشته ایمان
پس نباشند مگر مؤمنان و بعاریت داد جمعی از مؤمنان را ایمان پس اگر خواهد باقی میدارد تا آخر عمر برای ایشان و اگر خواهد
برطرف میکند از ایشان الا آنرا امام گفت و در جماعت مؤمنان مذکور و طایفه اند جاری شده قول الله تعالی در سوره انعام
وهو الذي انشأكم من نفس واحدة فمستقر ومستودع و الله تعالی آنکس است که ابتدا کرد شما را از یک نفس که آدم باشد
پس بعض شما جای استحکام ایمانست و بعض [illegible] و امام
گفت بدرستی که ایمان ابو الخطاب بود [illegible] پس برطرف کرده شد از او آن ایمان
پنجم حدیث عن ابی عبد الله علیه السلم قال ان الله جبل النبيين على نبوتهم فلا يرتدون ابدا وجبل
الاوصياء على وصاياهم فلا يرتدون ابدا وجبل بعض المؤمنين على الايمان فلا يرتدون ابدا
ومنهم من اعير الايمان عارية فاذا هو دعا والح في الدعاء مات على الايمان شرح
روایت از امام جعفر صادق علیه السلم گفت بدرستی که الله تعالی سرشت پیغمبران را بر پیغمبری ایشان پس مرتد نمیشوند هرگز و سرشت
بعض مؤمنان را بر ایمان پس مرتد نمیشوند هرگز و بعض مؤمنان کسی است که ایمان او بعاریت داده شده واست نوعی از عاریت
پس چون او دعا کند و الحاح کند در دعا میمیرد بر ایمان باب صد و هشتاد و سیوم باب في علامة المعار شرح
این بابیست در بیان علامتی که بآن ممتاز میشود کسی که ایمان او بعاریت داده شده از کسی که ایمان او مستحکم است در این
باب یک حدیث است حدیث اول قال ابو عبد الله علیه السلم ان الحسرة والندامة والويل كله لمن لم ينتفع بما
ابصره ولم يدر ما الامر الذي هو عليه مقيم انفع له ام ضر قلت فبم يعرف الناجي من هؤلاء

جعلت

فاثبت

جعلت فداك قال من كان فعله لقوله موافقا فاثبت له الشهادة بالنجاة ومن لم
يكن فعله لقوله موافقا فانما ذلك مستودع شرح بعض این حدیث با اندک تغییری گذشت
در کتاب العقل در باب استعمال العلم که باب چهاردهم است فاثبت بفاء و همزه و دو تاء و نقطه از بالاست و در بعض نسخ
فانت بفاء و الف و نون است [illegible] یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم بدرستی که
حسرت روز قیامت و پشیمانی و رسوائی و هلاکی رسوائی برای کسی است که نفع نبرد بآنچه [illegible]
[illegible] و نداند که حقیقت آن کاری که او بر آن ایستاده است آیا نفعست برای او یا ضرر است [illegible]
بعض شیعه امامیه [illegible] پس چه شناخته میشود
نجات از این جماعت [illegible] گفت هر که باشد [illegible]
[illegible]
[illegible]
بلیغ سخن او موافق بمعنی که [illegible] پس چرا این نسبت که او محل عاریت ایمانست و عاقبت او
معلوم نیست باب صد و هشتاد و چهارم باب سهو القلب شرح السهو بفتح سین مهمله و سکون هاء غفلت از زبان
حق دمانده آن و مراد اینجا ساکن بودن میان حق و باطل است که بهیچ جانب نرود و مکاتب آن یعنی این باب بیان بودن دل
در میان ایمان و کفر است و در این باب سه حدیث است حدیث اول قال ابو عبد الله علیه السلم ان القلب ليكون
الساعة من الليل والنهار ما فيه كفر ولا ايمان كالثوب الخلق قال ثم قال لي اما تجد
ذلك من نفسك قال ثم تكون النكتة من الله في القلب بما شاء من كفر وايمان
شرح الخلق بفتح خاء با نقطه و فتح لام کهنه تشبیه آن باعتبار است که ضعیف و آب و رنگی ندارد پس اندک باعثی پاره و تاه
میشود اما بهمزه استفهام انکاریست و ما نافیه است یا اما حرف تنبیه است و بر هر تقدیر مطلب اثبات است که هر کسی گاهی
نفس تفکر می‌کند که مبادا آنچه زنادقه میگویند در نفی صانع یا منکران رسالت میگویند یا مخالفان شیعه امامیه میگویند راست
باشد و این محض تصور است و بحد شک نمیرسد و الا کفر خواهد بود و چون مطلب اثبات است راوی جواب نگفت
بفتح نون و تاء و حدت [illegible] نقطه [illegible] یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم بدرستی که
دل هر آینه گاهی میباشد در ساعتی از شب و روز بی آنکه در آن کفر باشد و نه آنکه ایمان باشد در آن مانند جامه کهنه راوی گفت
بعد از آن گفت مرا آیا نمی یابی آنرا از دل خود امام گفت بعد از آن میشود گذاشتن نقطه از جانب الله تعالی در دل بآنچه خواسته
از کفر و ایمان دوم حدیث سمعت ابا جعفر عليه السلم يقول يكون القلب ما فيه ايمان ولا كفر
شبه المضغة اما يجد احدكم ذلك شرح المضغة بضم میم و سکون ضاد با نقطه و غین با نقطه پاره
گوشت که خاییده شده باشد مضمون این از سابق ظاهر است سیوم حدیث عن ابی الحسن موسی عليه السلم قال ان الله
خلق قلوب المؤمنين مطوية مبهمة على الايمان فاذا اراد استنارة ما فيها
نضحها بالحكمة وزرعها بالعلم وزارعها والقيم عليها رب العالمين شرح

استنارة

بودم

ابتدا كرد

ايمانه ذلك

برای گفت که ایدهم برای فرزندان تو توبه برا وکشادکردم برای ایشان زمان توبه را تا وقتی که رسد جان باینجا حلقش مراد قبول توبه
جاهلست در آن وقت نیز چنانکه می آید در حدیث سوم این باب بمراد قبول توبه عالم و جاهلست تا آن وقت چنانکه می آید در حدیث سوم آینده
ابن بجا آدم گفت ای صاحب کل اختیار من بس است مرا دوم قال رسول الله صلی الله علیه وآله من تاب
قبل موته بسنة قبل الله توبته ثم قال ان السنة لكثير من تاب قبل موته بشهر قبل الله توبته
ثم قال ان الشهر لكثير من تاب قبل موته بجمعة قبل الله توبته ثم قال ان الجمعة لكثير من تاب
قبل موته بيوم قبل الله توبته ثم قال ان يوما لكثير من تاب قبل ان يعاين قبل الله توبته
شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله هر که توبه کند پیش از مردن او بیک سال قبول میکند الله تعالی توبه او را بعد از آن گفت بدرستی
که یک سال هر آینه زمان بسیارست هر که توبه کند پیش از مردن او بیک ماه قبول میکند الله تعالی توبه او را بعد از آن گفت بدرستی
که یک ماه هر آینه بسیارست هر که توبه کند پیش از مردن او بیک هفته قبول میکند الله تعالی توبه او را بعد از آن گفت بدرستی که یک هفته هر آینه
بسیارست هر که توبه کند پیش از مردن او بیک روز قبول میکند الله تعالی توبه او را بعد از آن گفت بدرستی که یک روز هر آینه
بسیارست هر که توبه کند پیش از آنکه ببیند صورت ملک الموت را قبول میکند الله تعالی توبه او را مخفی نماند که افضل مذکور برای
اشارت بتفاوت مراتب توبه است در فضیلت باینمعنی که توبه یک سال افضل از یک ماهست و یک ماه افضل از یک هفته است
و یک هفته افضل از یک روز است و یک روز افضل از مقابل معاینه است و بر این قیاس سایر اوقات سوم عن ابی جعفر ع
قال اذا بلغت النفس هذه واهوى بيده الى حلقه لم يكن للعالم توبة وكانت
للجاهل توبة شرح این حدیث گذشت با ضمیمه در کتاب العقل در حدیث سوم باب شانزدهم که باب لزوم الحجة على العالم و
تشديد الامر عليه است بعد روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت چون رسید جان باینجا و اشارت کرد بدست خود
سوی گلوی خود نمیباشد برای عالم توبه ... بازگشت الله تعالی برحمت برا و بقبول توبه او و میباشد برای جاهل
بازگشت الله تعالی برحمت برا و بقبول توبه او چهارم عن معوية بن وهب قال خرجنا الى مكة ومعنا شيخ متأله متعبد لا يعرف هذا الامر يتم الصلوة
في الطريق ومعه ابن اخ له مسلم فمرض الشيخ فقلت لابن اخيه لو عرضت هذا الامر على عمك
لعل الله ان يخلصه فقال كلهم دعوا الشيخ يموت على حاله فانه حسن الهيئة
شرح المتأله بصیغه اسم فاعل باب تفعل بغایت عبادت کننده و مراد اینجا بسیار کار از معاصی است مسلم بصیغه اسم مفعول
باب تفعیل و برای تمنی است حسن بکسر حاء و تشدید سین بصیغه ماضی معلوم مصدر باب افعال است
بیرون آمدیم از شهر خود سوی مکه و با ما پیرمردی بود که بسیار کار بغایت عبادت کننده و تمام میکرد نماز را در راه موافق مذهب
بعض مخالفان و با او برادرزاده او بود تسلیم کننده فضل اهل البیت علیهم السلام را بر عموی خود تا شاید که الله تعالی خلاص
کند او را از آتش جهنم بس گفتند جمع حاضران که واگذارید پیرمرد را تا بمیرد بر حال خود بدرستی که او مشاهده کرده صورت
ملک الموت را و نمیفهمد آنچه را که با او گویند قلت نصير ابن اخيه حتى قال له يا عم ان الناس ارتدوا
بعد رسول الله صلى الله عليه وآله الا نفرا يسيرا وكان لعلي بن ابي طالب من الطاعة

عن معوية بن وهب قال

روایتست از معاویة بن وهب

الطوی بصیغه اسم مفعول معتل العین و اللام باب ضرب پیچیده شده و المبهم با یک نقطه در جی که بسته شده باشد تا آنچه در خانه است
ظاهر نشود و الاستشاره بشین با نقطه و الف و راء بی نقطه بیرون آوردن عسل از کندو و باسه نقطه چنانکه در بعض نسخ است
برانگیزانیدن و هر دو اینجا مناسبست النضج بنون و ضاد با نقطه و حاء بی نقطه مصدر باب ضرب پاشان کردن مثل آنکه بر
زراعت را تخم مثمر شود و الصیاد بی نقطه مصدر باب منع خالص از مضرات کردن و هر دو اینجا مناسبست از آنکه باز داشتن خود
از سیر روی هوا و هوس الزرع بزای با نقطه و راء بی نقطه و عین مصدر باب منع بخم کاشتن المزارعه بحاصل رسانیدن زمین
زراعت را پنجم روایتست از امام موسی کاظم علیه السلام گفت بدرستی که الله تعالی در اول خلق مؤمنان آورده دلهای مؤمنان را بسته
بسته بر ایمان باینمعنی که ایمان در ظاهر آنها نبود و اصلا و در باطن آنها مضمر بود پس چون خواست که ایمان را از درون آنها
ظاهر سازد با شان وحش کرد آنها را بنزرگ پیری خواهش نفس و تخم داد آنها را العلم با آنچه داخل غیبست و بحاصل رسانید
انبیا و اوصیا در آنچه داخل غیبست رسانید آنها را آنکه بیان میکردند آنها صاحب کل اختیار بسی بهرهٔ مست ششم
عن ابي عبد الله عليه السلام قال ان القلب ليترجج فيما بين الصدر والحنجرة حتى يعقد على
الايمان فاذا عقد على الايمان قر وذلك قول الله عز وجل ومن يؤمن بالله يهد قلبه
شرح یرجج براء بی نقطه و دو جیم بصیغه مضارع مجهول باب تفعیل التردد و اضطراب انداختن و در بعض قراآت یهدأ قلبه بیاء
نقطه دار پایین و همزه است بصیغه مضارع غایب معلوم مهموز اللام باب منع و دفع قلقاست و در بعض قراآت بحذف همزه است
بقلب آن بالف و اسقاط آن بجزم و این حدیث موافق این قراءت است الهدء بفتح هاء و سکون دال و همزه استقرار هفتم روایتست
از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که دل هر آینه گاهی باضطراب انداخته میشود در میان سینه و حلق تا وقتی که بسته شود
بر ایمان پس چون بسته شود بر ایمان قرار میگیرد و این مضمون قول الله عز وجل است در سوره تغابن ما اصاب من مصيبة الا
باذن الله ومن يؤمن ... آیات ربوبیت ... هشتم عن
ابي عبد الله عليه السلام قال ان القلب ليتجلجل في الجوف يطلب الحق فاذا اصابه اطمأن وقر
ثم تلا ابو عبد الله عليه السلام هذه الاية فمن يرد الله ان يهديه يشرح صدره للاسلام
الى قوله كانما يصعد في السماء شرح واسطه است ... روایتست
از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بدرستی که دل هر آینه گاهی اضطراب میکند در درون آدمی طلب میکند علم را
... پس چون برخورد علم را
... بعد از آن امام علیه السلام خواند این آیت را
الانعام پس هر که اراده کند الله تعالی که توفیق خود را همراه کند او را ... سینه او را برای گنجایش اسلام که نفی
شریک در ربوبیت است و هر که خواهد که بخذلان خود گمراه کند او را میکرداند سینه او را تنگ بغایت تنگ باینمعنی که
مشکل میشود بر او قبول اسلام مثل آنکه گویا که بالا میرود بمشقت بآسمان نهم عن ابي عبد الله عليه السلام قال

عن ابی بصیر

ما كان لرسول الله صلى الله عليه وآله وكان بعد رسول الله الحق والطاعة له فتنفس الشيخ وشهق وقال أنا على هذا وخرجت نفسه

شرح پس صبر کرد برادرزاده او تا آنکه گفت او را ای عموی من پرستی که مردم فرزند شدند از دین حق بعد از رسول الله صلی الله علیه و آله

که چیزی اندک و بود برای علی بن ابی طالب از فرمان برداری واجب بر خلایق آنچه بود برای رسول الله صلی الله علیه و آله

حق و فرمان برداری برای علی علیه السلام راوی گفت پس نفسی کشید پیر مرد و فریادی زد و گفت من بر این اعتقادم میمیرم و بیرون

رفت جان او متن قد خلنا على أبي عبد الله عليه السلام فعرض علي بن السري هذا الكلام على أبي عبد الله عليه السلام

فقال هو رجل من أهل الجنة فقال له علي بن السري إنه لم يعرف شيئا من هذا الأمر غير

ساعته تلك قال فتريدون منه ماذا قد دخل والله الجنة شرح فتریدون بتقدیر استفهامست و ماذا اسم جنس

بمعنی شیء چنانچه فارسی ... [illegible] در قول شاعر ... [illegible]

گناه من ... [illegible] امتحان کن مرا یعنی پس داخل شدیم بر امام جعفر صادق علیه السلام

پس عرض کرد علی بن سری این سخن را بر امام جعفر صادق علیه السلام پس امام علیه السلام گفت آن پیرمرد مردیست از اهل بهشت

پس گفت او را علی بن سری که او نشناخت چیزی را از این امارت ... [illegible] که جان داد امام گفت ... [illegible]

انکار ... [illegible] داخل شد بخدا قسم در بهشت باب صد و نود و چهارم متن باب اللمم

شرح اللمم بفتح لام و فتح میم و الالمام مصدر باب افعال آلودگی بگناه کبیره بی اصرار و بی استغفار بعد از آن چنانچه در حدیث سوم

این باب است یعنی این باب بیان حکم آلودگی بگناهان کبایرست که مذکورست در قول الله تعالی در سوره والنجم الا اللمم در این باب شش

حدیث است متن اول عن أبي عبد الله عليه السلام قال قلت له أرأيت قول الله عز وجل الذين يجتنبون

كبائر الإثم والفواحش إلا اللمم قال هو الذنب يلم به الرجل فيمكث ما شاء الله ثم يلم به بعد

شرح الا اللمم استثنای متصلست مراد بالذنب کبیره و فاحشه است یلم بصیغه مضارع معلوم باب افعالست یعنی روایتست از امام

جعفر صادق علیه السلام راوی گفت گفتم او را خبر ده مرا از قول الله عز و جل در بیان محسنین در سوره والنجم که اجتناب میکنند از کبائر

گناه ... [illegible] امام گفت لمم گناهیست که آلوده میشود بآن مرد پس ترک کند آنقدر که الله تعالی خواسته باشد باز آلوده

شود بآن گناه بعد از ترک متن دوم عن أحدهما عليهما السلام قال قلت الذين يجتنبون كبائر الإثم والفواحش

إلا اللمم قال الهنة بعد الهنة أي الذنب بعد الذنب يلم به العبد شرح

الهنة بفتح ها و فتح نون و تشدید یا و ... [illegible]

نون ... [illegible] چیزی که کم باشد یعنی که بعنوان اصرار نباشد ای الذنب ... [illegible]

بود که کلام امام جعفر صادق علیه السلام باشد یعنی روایتست از امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام راوی گفت گفتم ... [illegible]

دارد این آیه از سوره والنجم گفت مراد باللمم ... [illegible] یعنی که گناهیست بعد از گناهی که آلوده میشود

بآن بنده ... [illegible] متن سوم قال أبو عبد الله عليه السلام ما من مؤمن إلا وله ذنب يهجره زمانا ثم يلم

به وذلك قول الله عز وجل إلا اللمم شرح عموم ... [illegible]

و عدد اعداد از رسول الله صلی الله علیه و آله

شیخ حسین ... [illegible]

عن محمد بن مسلم

محمد بن مسلم

عن محمد بن مسلم

بجزم بصیغه مضارع غائب معلوم باب افعالست یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام هیچ مؤمنی نیست مگر بر حالی که

او را گناهی هست کبیره که ترک کند آن را زمانی بعد از آن آلوده میشود بآن و آنچه مذکور شد مدلول قول الله عز و جل است در سوره والنجم

الا اللمم متن وسألته عن قول الله عز وجل الذين يجتنبون كبائر الإثم والفواحش إلا اللمم قال

الفواحش الزنا والسرقة واللمم الرجل يلم بالذنب فيستغفر الله منه شرح این حدیث بتمامه گذشت

در حدیث ... [illegible] باب صد و دوازدهم که باب الکبائر است متن چهارم قال أبو عبد الله عليه السلام من جاءنا يلتمس

الفقه والقرآن وتفسيره فدعوه ومن جاءنا يبدي عورة قد سترها الله فنحّوه فقال رجل

من القوم جعلت فداك والله إني لمقيم على ذنب منذ دهر أريد أن أتحول عنه إلى غيره فما أقدر

عليه فقال له إن كنت صادقا فإن الله يحبك وما يمنعه أن ينقلك منه إلى غيره إلا لكي تخافه

شرح ما اقدر یعنی نمی‌توانم و استطیع است و معنی استطاعت بیان شد در کتاب التوحید در باب الاستطاعة که باب سی و یکم است الا

لکی تخافه استثناء از مدلول کلام سابقست ... [illegible] یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلام

هر که آمد نزد ما بر حالی که طلب میکند علم مسائل دین را و ضبط الفاظ قرآن را چنانچه نازل ساخته جبرئیل و تفسیر قرآن را پس واگذارید

او را ... [illegible] مجلس ما شود و هر که آمد نزد ما بر حالی که اظهار میکند عیبی را ... [illegible]

پس ... [illegible] گفت مردی از اهل مجلس قربانت شوم بخدا قسم ... [illegible] بر گناهی از زمانی

دور ... [illegible] پس امام گفت او را اگر راست گوئی

که ... [illegible]

گناه ... [illegible]

... [illegible] متن پنجم عن أبي عبد الله عليه السلام قال ما من ذنب إلا وقد طبع عليه

عبد مؤمن يهجره الزمان ثم يلم به وهو قول الله عز وجل الذين يجتنبون كبائر الإثم والفواحش

إلا اللمم قال اللمام العبد الذي يلم بالذنب بعد الذنب ليس من سليقته أي من طبعه شرح طبع ... [illegible]

... [illegible] یعنی روایتست

از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هیچ گناهی کبیره نیست مگر بر حالی که ... [illegible]

در زمانی بعد از آن آلوده میشود بآن و آنچه مذکور شد مدلول قول الله عز و جل است در سوره والنجم که بیان شد در حدیث اول

این باب امام گفت ... [illegible]

مقتضای طبیعت او متن ششم سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول إن المؤمن لا يكون سجيته الكذب والبخل و

الفجور وربما ألم من ذلك شيئا لا يدوم عليه قيل فيزني قال نعم ولكن لا يولد له من تلك النطفة

شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت درستی که مؤمن نمیباشد مقتضای طبیعت او دروغ و منع حقوق ... [illegible]

... [illegible]

بحیم و او ای بعصم

فهم

قال اللمم

معنوان لم گفت آری ولیکن رها نمیشود برای و از آن نطفه را باب صد و نوزدهم باب في ان الذنوب ثلثة شرح
این بابیست در بیان اینکه گناهان غیر شرک و کفر سه قسمت و در این باب دو حدیث است و دوم برای بیان بعض اقسام است اول حل
صعد امیر المؤمنین صلوات الله علیه بالکوفة المنبر فحمد الله واثنی علیه ثم قال ایها الناس ان
الذنوب ثلثة ثم امسک فقال له حبة العرني یا امیر المؤمنین قلت الذنوب ثلثة ثم امسکت فقال
ما ذکرتها الا وانا ارید ان افسرها ولکن عرض لي بهر حال بیني وبین الکلام نعم الذنوب ثلثة فذنب
مغفور وذنب غیر مغفور وذنب نرجو لصاحبه ونخاف علیه
شرح حبه بفتح حاء بی نقطه و تشدید باء یک نقطه است عرنی بضم عین بی نقطه و فتح راء بی نقطه و نون منسوب بعرنیه است که ...
البهر بضم باء یک نقطه و سکون ها و راء بی نقطه بریده شدن نفس بسبب ماندگی و مانند آن یعنی بالا رفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه
در کوفه منبر را پس حمد گفت الله تعالی را و ثنا کرد برای او و بعد از آن گفت ای مردم بدرستی که گناهان سه قسمت بعد از آن ساکت
شد پس گفت او را حبه عرنی ای امیر المؤمنین گفتی گناهان سه قسمت بعد از آن ساکت شدی پس گفت نگفتم آن سه قسم را مگر حالی که من اراده
داشتم که بیان کنم آنها را ولیکن عارض شد مرا تنگی نفسی که حایل شد میان من و میان سخن آری گناهان سه قسمت بیان این آنکه
یک قسم بخشیده میشود و یک قسم نابخشیده میشود و یک قسم امید داریم برای صاحبش که بخشیده شود و میترسیم بر او که مبادا
بخشیده نشود حل قال یا امیر المؤمنین فبینها لنا قال نعم اما الذنب المغفور فعبد عاقبه الله علی
ذنبه في الدنیا فالله احلم واکرم من ان یعاقب عبده مرتین واما الذنب الذي لا یغفر
فمظالم العباد بعضهم لبعض ان الله تبارک وتعالی اذا برز لخلقه اقسم قسما علی نفسه فقال وعزتي
وجلالي لا یجوزني ظلم ظالم ولو کف بکف ولو مسحة بکف ولو نطحة ما بین القرناء الی الجماء
فیقتص للعباد بعضهم من بعض حتی لا یبقی لاحد علی احد مظلمة ثم یبعثهم للحساب
شرح فعبد بتقدیر فذنب عبد است فاء در فالله در مقام برای بیان است بعضهم مجرور و جار و مجرور متعلق بالعباد است و بدل ...
اگر چه بحسب ظاهر بدل البعض از کل مینماید و بعضهم اول عبارت از ظالمست و بعضهم دوم عبارت از مظلومست برز بباء یک نقطه
و راء بی نقطه و زای با نقطه بصیغه ماضی معلوم باب نصر و علم است البروز ظاهر شدن بعد از خفا و مراد اینجا است که هر کسی از
سعدا و اشقیا مخاطب بی واسطه بشر میشوند مانند انبیا در دنیا و لو سه جا وصلیه است کف در اول بضم کاف و سکون فاء
و همزه مصدر باب حسن است یعنی افتادن بر زمین و در دوم و سیوم بفتح کاف مصدر باب منع است یعنی انداختن دیگری
بار و کف بجر و جار برای سببیت است مسحه بفتح میم و سکون سین بی نقطه و حاء بی نقطه و تاء وحدت مصدر باب منع است
یعنی بکف دست رسانیدن بزمین نطحه بفتح نون و سکون طاء بی نقطه و حاء بی نقطه و تاء وحدت مصدر باب ضرب و منع است
یعنی شاخ زدن گوسفند و آن منزلت دما برای ابهام و تکثیر است ~~ظاهر انست که جایی یا ... ~~
کا ... قلطی ... شده مباشد القرناء بفتح قاف و سکون راء بی نقطه و نون و الف ممدوده گوسفند شاخ دار الجماء بفتح جیم و تشدید
میم و الف ممدوده گوسفند بی شاخ المظلمة بفتح میم و سکون ظاء با نقطه و کسر لام آنچه بر گردن ظالم باشد از حق مظلوم یعنی

کذم

... سکون ها ... وزن کو

یکف و ...

و ... است ... در ... و ... ازقرناء صادر شده و ... جامع

چه گفت ای امیر المؤمنین پس بیان کن آن سه قسم را برای ما گفت آری بیان میکنیم اما گناهی که بخشیده میشود پس گناه بنده ایست
که عذاب کرد او را الله تعالی به بیماری و حد شرعی و مانند اینها بسبب گناه او در دنیا بیان این آنکه الله تعالی حلیم تر و کریم تر است
از اینکه عذاب کند بنده خود را دو بار و اما گناهی که بخشیده نمیشود پس ظلمهاییست که بر گردن بندگانست بعض ایشان که
ظالمند برای بعضی که مظلومند بدرستی که الله تبارک و تعالی چون ظاهر شود در قیامت برای مخلوقین خود قسم میخورد قسمی که لازم
بر خود کند بر این روش که میگوید قسم به بلندی خودم و بزرگی خودم که نمیگذرد از من ظلم ظالمی که تغافل کنم هر چند که افتادن بسبب
انداختن باشد هر چند که دست بر زمین ساییدن بسبب انداختن باشد هر چند که شاخ زدن اصلی باشد که از گوسفند شاخ دار
صادر شده باشد بسوی گوسفند بی شاخ پس انتقام میکشد برای بندگان بعضی که مظلومند از بعضی که ظالمند تا آنکه نماند
برای هیچ یک بر کسی دیگر حقی که ظلم در آن کرده باشد بعد از آن بر میانگیزد بندگان را برای حساب حل واما الذنب الثالث
فذنب ستره الله علی خلقه ورزقه التوبة منه فاصبح خائفا من ذنبه راجیا لربه
فنحن له کما هو لنفسه نرجو له الرحمة ونخاف علیه العذاب شرح و اما گناه سیوم پس گناهیست
که پوشانیده آن را الله تعالی از مخلوق خود که آن گناه از او صادر شده و اینچنین که عوضی برای آن در دنیا قرار نداده و یا قرار داده
و تعجیل ننموده و روزی کرد او را توبه از آن گناه پس گردید ترسان از گناه خود که مبادا توبه او جامع شروط صحت نباشد امیدوار
برای صاحب کل اختیار خود که شاید که بخشایش کرده شود پس ما برای او چنانیم که او برای خود است ~~یعنی ...~~
~~امیدواریم ... رحمت او و ...~~ حل سألت ابا جعفر علیه السلام عن رجل اقیم علیه الحد في الرجم
ایعاقب في الآخرة فقال ان الله اکرم من ذلک شرح پرسیدم امام محمد باقر علیه السلام از مردی که وارد ساخته شد
بر او حد شرعی در ضمن سنگسار کردن که بسبب زنا در وقت احصان میباشد که آیا او عذاب کرده میشود در آخرت گفت
که الله تعالی کریم تر است از اینکه او را عذاب کند در آخرت باب صد و نوزدهم و ششم باب تعجیل عقوبة الذنب شرح
این باب بیان اینست که الله تعالی در دنیا عقوبت میکند مؤمن را برای گناه تا پاک باشد در آخرت مخفی نماند که مراد
گناهیست که عفو از آن نشود و القرینه و یعفو عن کثیر که می آید در حدیث ششم این باب و در این باب دوازده حدیث است اول
حل عن ابي جعفر علیه السلام قال ان الله عز وجل اذا کان من امره ان یکرم عبدا وله ذنب
ابتلاه بالسقم فان لم یفعل ذلک به ابتلاه بالحاجة فان لم یفعل ذلک به شدد علیه الموت
لیکافیه بذلک الذنب قال واذا کان من امره ان یهین عبدا وله عنده حسنة صحح بدنه فان
لم یفعل به ذلک وسع علیه في رزقه فان هو لم یفعل ذلک به هون علیه الموت لیکافیه بتلک الحسنة
شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که الله عز وجل چون باشد از جمله کار و تدبیر او اینکه عزیز کند بنده را در آخرت
برای ایمان او و آن بنده را گناهی باشد که عفو از آن نشده باشد مبتلا میکند او را مثلا به بیماری بعوض آن پس اگر
نکند آن ابتلا او را مبتلا میکند او را به افلاس پس اگر نکند آن ابتلا او را سخت میکند جان کندن را برای مکافات او به این گناه امام گفت
و چون باشد از جمله کار و تدبیر الله تعالی اینکه خوار کند بنده را در آخرت برای نفاق او و برای آن بنده باشد نزد الله

بیان که گوسفند شاخ دار ... گوسفند بی شاخ ...

لم

العقاب

بیان اینکه امید داریم برای او رحمت و میترسیم برای او عذاب را

دشنام ... مثل ... شود در آخرت

حسن صحیح میکند مثل آن حیلی بنده را بعوض آن پس اگر کند با او آنرا وسعت میدهد برا او در رزقش پس اگر تقاضا کند آنرا با او آسان میکند
برا او مرگ را تا مکافات کند او را آن حسنه دوم حدیث قال ابو عبد الله علیه السلم ان العبد اذا کثرت ذنوبه ولم یکن
عنده من العمل ما یکفرها ابتلاه بالحزن لیکفرها شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم در رستی که بنده مومن چون
بسیار شود گناهان او که عفو آنها نشده و نباشد نزد آن بنده از عمل صالح حسنه که کفاره آن شود مبتلی میکند
او را الله تعالی باندوه و بیماری یا مفلسی یا ترس یا مانند آن تا شدت مرگ تا کفاره آنها شود سیوم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله
قال الله عز وجل وعزتی وجلالی لا اخرج عبدا من الدنیا وانا ارید ان ارحمه حتی استوفی
منه کل خطیئة عملها اما بسقم فی جسده واما بضیق فی رزقه واما بخوف فی دنیاه فان بقیت
علیه بقیة شددت علیه عند الموت شرح گفت رسول الله صلی الله علیه وآله که گفت الله عز وجل در حدیث
قدسی قسم بعزت من و بزرگی من که بیرون نمیبرم بنده را از دنیا در حالی که من اراده رحمت او در آخرت دارم تا آنکه تمام ستانم
ازو عوض هر گناهی را که کرده و عفو از آن نشده و حسنه که کفاره آن باشد نکرده یا بیماری و یا تنگی در رزق او و یا ترس
در دنیا یا از ظالمان و در بیداری یا در خواب چنانچه می آید در حدیث چهارم پس اگر باقی مانده باشد بر او باقی مانده گناه سخت میکنم بر او
نزد مرگ چهارم حدیث وعزتی وجلالی لا اخرج عبدا من الدنیا وانا ارید ان اعذبه حتی اوفیه کل
حسنة عملها اما بالسعة فی رزقه واما بالصحة فی جسمه واما بالامن فی دنیاه
فان بقیت بقیة هونت بها علیه الموت شرح و قسم بزرگی من و
بزرگی من که بیرون نمیبرم بنده را از دنیا در حالی که من اراده دارم که عذاب کنم او را برای نفاق او تا آنکه تمام میدهم او را
عوض هر حسنه که کرده آنرا یا بوسعت در رزق او و یا بصحت در بدن او و یا بایمن بودن او در دنیای او پس اگر باقی مانده باشد
باقی مانده از حسنه او آسان میکنم بسبب آن باقیمانده بر او مرگ را پنجم حدیث قال ابو عبد الله علیه السلم ان
المؤمن لیهول علیه فی نومه فیغفر له ذنوبه وانه لیمتهن فی بدنه فیغفر له ذنوبه شرح گفت امام جعفر
صادق علیه السلم در رستی که مومن هر آینه گاهی که ترسانیده میشود ترس بسیار در خوابش پس آمرزیده میشود برای او گناهان
او و در رستی که مومن هر آینه گاهی پست زده و آزرده کرده میشود در بدن او پس آمرزیده میشود برای او گناهان او ششم حدیث
عن ابی عبد الله ع قال اذا اراد الله عز وجل بعبد خیرا عجل عقوبته فی الدنیا واذا
اراد بعبد سوءا امسک علیه ذنوبه حتی یوافی بها یوم القیمة شرح روایت از امام جعفر صادق
علیه السلم گفت چون اراده کند الله عز وجل به بنده خیر را در آخرت و گناهی کرده باشد که عفو از آن نشده باشد و تلافی از آن نکرده
کرده باشد تعجیل میکند عقوبت او را در دنیا و چون اراده کند به بنده بدی را در آخرت نگاه میدارد بر او گناهان او را تا
که تعجیل عقوبت آنها در دنیا نکند تا آید آن بنده با آن گناهان در روز قیامت هفتم حدیث قال امیر المؤمنین صلوات الله
علیه فی قول الله عز وجل وما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم ویعفو عن کثیر لیس
من التواء عرق ولا نکبة حجر ولا عثرة قدم ولا خدش عود الا بذنب ولما یعفو الله اکثر فمن عجل الله

معصیتش شد

علیه بقیة

عقوبة ذنبه فی الدنیا فان الله اجل واکرم واعظم من ان یعود فی عقوبته فی الآخرة شرح می آید در حدیث سیوم باب سی و دو
تتمه کلیت هذه الآیه فیما تحقیق معنی آن میشود یعنی گفت امیر المؤمنین صلوات الله علیه در قول الله عز وجل در سوره شوری
و آنچه میرسد شما را از مصیبتی بسبب آنست که کسب کرده دستهای شما و میگذرد از بسیاری از گناهان نیست از پیچیده شدن رگی و
نه مصیبتی که بوسیله سنگی باشد و نه بسر درآمدنی که بسبب سست شدن پای باشد و نه خراشی که بسبب چوبی باشد مگر
بوسیله گناهی و هر آینه آنچه میگذرد الله تعالی بیشتر است پس هر که تعجیل کند الله تعالی عقوبت گناه او را در دنیا پس به تحقیق که الله
بزرگتر و کریم تر و بزرگتر است از اینکه برگردد و عذاب کند او را در آخرت هشتم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه
وآله ما یزال الهم والغم بالمؤمن حتی ما یدع له ذنبا شرح فرق میان هم و غم اینست که اول اندوه برای نبودن
محبوبست و دوم اندوه برای بودن مکروه است یعنی گفت رسول الله صلی الله علیه وآله همیشه هم و غم با مومن است تا آنکه
نمیگذارد برای او گناهی را نهم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلم یقول ان العبد المؤمن لیهتم فی الدنیا
حتی یخرج منها ولا ذنب علیه شرح شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت در رستی که بنده مومن هر آینه گاهی اندوهگین
برای نبودن چیزهایی که میخواهد میشود در دنیا تا آنکه بیرون میرود از دنیا در حالی که نیست گناهی بر او دهم حدیث عن ابی جعفر ع
قال لا یزال الهم والغم بالمؤمن حتی ما یدع له من ذنب شرح مضمون این موافق حدیث هشتم
است یازدهم حدیث قال رسول الله صلی الله علیه وآله قال الله عز وجل ما من عبد ارید ان ادخله
الجنة الا ابتلیته فی جسده فان کان ذلک کفارة لذنوبه والا شددت علیه الا عند موته
حتی یاتی ولا ذنب له ثم ادخله الجنة وما من عبد ارید ان ادخله النار الا صححت له جسمه
فان کان ذلک تماما لطلبته عندی والا امنت خوفه من سلطانه فان کان ذلک تماما
لطلبته عندی والا وسعت علیه فی رزقه فان کان ذلک تماما لطلبته عندی والا هونت علیه موته
حتی یاتینی ولا حسنة له عندی ثم ادخله النار شرح التمام بفتح و ضم و کسر تاء و نقطه در با لا مصدر باب فرح
بی نقصان بودن و مراد اینجا آلت تمامست الطلبه بفتح طاء بی نقطه و کسر لام و با یک نقطه حقی که کسی از دیگری خواهد یعنی
گفت رسول الله صلی الله علیه وآله که گفت الله عز وجل در حدیث قدسی نیست هیچ بنده که اراده دارم که داخل کنم او را در
بهشت برای ایمانش و معاصی کرده و حسنه که تلافی آنها کند نکرده و عفو از آنها نشده مگر آنکه مبتلا میکنم او را در بدن
او پیش از مردن بهم و بیماری و تنگی رزق و ترس پس اگر باشد آن بلا کفاره جمیع گناهان او خوب والا سختی میکنم
بر او نزد مردن او تا آنکه آید بمحشر و هیچ گناه او نباشد او را بعد از آن داخل میکنم او را در بهشت و نیست هیچ بنده که اراده
دارم که داخل کنم او را در آتش جهنم برای نفاقش و حسنه کرده مگر آنکه تندرست میکنم او را پس اگر باشد آن باعث تمام
حق او نزد من خوب والا ایمن میکنم از ترس او را یعنی که امن عطا میدهم او را از حاکم او پس اگر باشد آن باعث تمام حق
او نزد من خوب والا وسعت میدهم بر او در رزق او پس اگر باشد آن باعث تمام حق او نزد من خوب والا آسان
میکنم بر او مرگ او را تا آید بمحشر و نباشد حسنه او نزد من بعد از آن داخل میکنم او را در آتش دوازدهم حدیث عن ابی جعفر ع

او را ابتلا گردد باید

پس

بپوستد م
که معفو عنه نشده باشد

که معفو عنه نشده باشد

بمعصیتش

قال مرّ نبيّ من انبياء بني اسرائيل برجل بعضه تحت حائط و بعضه خارج منه قد شعثته الطير و مزّقته الكلاب ثمّ مضى فرفعت له مدينة فدخلها فاذا هو بعظيم من عظمائها ميّت على سرير مسجّى بالديباج حوله المجمر فقال يا ربّ اشهد انّك حكم عدل لا تجور هذا عبدك لم يشرك بك طرفة عين امتّه بتلك الميتة و هذا عبدك لم يؤمن بك طرفة عين امتّه بهذه الميتة

شرح التشعث بشين با نقطه و عين بی نقطه و ثاء سه نقطه مصدر باب تفعیل رخنه در چیزی کردن و جدا کردن چیزی از آن و المزق بميم و زای با نقطه و قاف مصدر باب تفعيل پاره پاره كردن رخت را و نقطه و فا و سين بی نقطه بصيغه مجهول غايب باب فتح المجمر بكسر ميم و فتح ميم مشده و را بی نقطه مصدر ميمی باب تفعيل اجتماع خلايق و بكسر ميم مشده و خلايقی كه جمع شده باشند و در اينجا مناسبت يعنی روايت است از امام محمد باقر عليه السلام گفت گذشت پيغمبری از پيغمبران بنی اسرائيل بر مردی مؤمن كه ديوار بر سر او افتاده و بعض او در زير ديوار است و بعض او بيرون است از آن بجهتی كه پراكنده كرده اند گوشت آن بعض بيرون را مرغان و پاره پاره كرده اند اعضای آن بعض بيرون را سگان بعد از آن رفت آن پيغمبر پس نموده شد او را شهری پس داخل شهر شد پس ناگاه او رسيد بيزرگی از بزرگان آن شهر كه مرده بود بر تابوتی بود پوشيده به ديبا و او را اجتماع خلايق بود پس آن پيغمبر گفت ای صاحب كل اختيار من گواهی ميدهم كه تو حاكم عادلی ستم نميكنی در قضا و قدر خود اين بنده تو كه در زير ديوار مانده مشرك نشده بتو زمان بهم زدن چشم ميرانيدی او را بآن قسم مردن و اين بنده تو مؤمن نشده زمان بهم زدن چشم ميرانيدی او را باين قسم مردن مراد اينست كه سر اين تفاوت را بالخصوص نميدانم اگرچه ميدانم كه سری است اصل

فقال عبدي انا كما قلت حكم عدل لا اجور ذلك كانت له عندي سيّئة او ذنب امتّه بتلك الميتة لكي يلقاني و لم يبق عليه شيء و هذا عبدي كانت له حسنة فامتّه بهذه الميتة لكي يلقاني و ليس له عندي حسنة

شرح سيّئة او ذنب بار شك راوی است سيّئه بی نقطه و نشديد يا بشين با نقطه و سكون يا و همزه است و حاصل هر دو گناه است يعنی پس الله تعالی گفت ای بنده من من چنانچه گفتی حاكم عادلم ستم نميكنم آن بنده من كه در زير ديوار مانده بود او را نزد من بدی يا گناهی بود ميرانيدم او را بآن مردن تا ملاقات كند مرا بر حالی كه باقی نمانده باشد بر او بدی و اين بنده من بود برای او خوبی پس ميرانيدم او را باين مردن تا ملاقات كند مرا بر حالی كه نباشد برای او نزد من خوبی كه ثواب آن را گرفته باشد دوازدهم اصل كنت عند ابي عبد الله عليه السلام فدخل عليه شيخ فقال يا ابا عبد الله اشكو اليك ولدي و عقوقهم و اخواني و جفاهم عند كبر سنّي فقال ابو عبد الله عليه السلام يا هذا انّ للحقّ دولة و للباطل دولة و كلّ واحد منهما في دولة صاحبه ذليل و انّ ادنى ما يصيب المؤمن في دولة الباطل العقوق من ولده و الجفاء من اخوانه

شرح بودم نزد امام جعفر صادق عليه السلام پس داخل شد بر او مردی پير پس گفت ای ابو عبد الله شكايت ميآورم بسوی تو از فرزندان من و نافرمانی ايشان و از برادران من و دوری ايشان از من نزد بالا رفتن سن من پس گفت امام جعفر صادق عليه السلام ای اين مرد بدرستی كه برای حق نوبتيست و برای باطل نوبتيست و هر يكی از آن دو در نوبت ديگری خوار است و بدرستی

لكن

كه كمتر آنچه ميرسد مؤمن را از مصيبتها در نوبت باطل نافرمانیست از جانب فرزندان او و دوريست از جانب برادران او

اصل و ما من مؤمن يصيبه شيئا من الرفاهية في دولة الباطل الّا ابتلي قبل موته امّا في بدنه و امّا في ولده و امّا في ماله حتّى يخلّصه الله تعالى ممّا اكتسب في دولة الباطل و يوفّر له حظّه في دولة الحقّ فاصبر و ابشر شرح و نيست هيچ مؤمنی كه برخورد چيزی را از فراغت در نوبت باطل يا برسد چيزی كه خوش از آن نشده و ملاقی آن نكند مگر آنكه مبتلا ميشود پيش از مردن او يا در بدنش يا در فرزندانش يا در مالش تا خالص كند او را از گناهی كه كسب كرده در نوبت باطل و بی نقصان در هلاكت برای او نصيب او را در نوبت حق كه آن نوبت است يا زمان ظهور قائم عليه السلام است پس صبر كن و خوشحال باش باب صد و نود و هشتم اصل باب في تفسير الذنوب شرح اين باب است در بيان اثرهای گناهان در دنيا و در اين باب سه حديث است اول اصل عن ابي عبد الله عليه السلام قال الذنوب التي تغيّر النعم البغي و الذنوب التي تورث الندم القتل و التي تنزل النقم الظلم و التي تهتك الستور شرب الخمر و التي تحبس الرزق الزنا و التي تعجّل الفناء قطيعة الرحم و التي تردّ الدعاء و تظلم الهواء عقوق الوالدين

شرح حمل بغی بر ذنوب باعتبار تعدد افراد بغی است و بر اين قياس است نظائر آن يعنی روايت است از امام جعفر صادق عليه السلام گفت گناهانی كه برطرف ميكنند نعمتهای الهی را از صاحب آنها زياده روی بر مردم است كه باعث بی عزتی و سبكی ميشود و گناهانی كه باعث پشيمانی ميشوند خون ناحقست و گناهانی كه فرود می آورند عقوبتها را ظلم است و گناهانی كه ميدرند پرده های آشنايان شرابست و گناهانی كه ميگيرند روزی را زنا است بر نقطه و با يكنقطه است چنانچه گفته در سوره بقره و يمحق الله الربا و گناهانی كه شتابان ميكنند فنا را بريدن رحم است و گناهانی كه بر ميگردانند دعا را و تاريك ميكنند فضا را يعنی كه صاحب آنها را سرگردان ميكنند نافرمانی پدر و مادر است دوم اصل عن اسحاق بن عمّار قال سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول كان ابي يقول نعوذ بالله من الذنوب التي تعجّل الفناء و تقرّب الآجال و تخلي الديار و هي قطيعة الرحم و العقوق

شرح و هی آخر كلام امام جعفر صادق عليه السلام است اگر در اين حديث لف و نشر مرتب است پس تعجيل فنا اثر قطع رحم است و تقريب آجال اثر عقوق است و اخلاء ديار اثر هر دو است و بنا بر اين ميگوييم كه در اينجا دو احتمالست اول آنكه فنا بفتح فا و الف ممدود و بمعنی برای رخنه گذشته است يا آجال بفتح همزه و الف و جيم و الف جمع اجل بكسر همزه و سكون جيم است و مراد اينجا اسباب نكبت است كه باعث سرگردانی شود و اين مطابقت با آنچه در حديث سابق گذشت كه و تظلم الهواء دوم آنكه فنا بمعنی معدوم شدن و آجال جمع اجل بفتح همزه و فتح جيم باشد و تقريب آجال نزديك بتعجيل فناست با اين است و اگر لف و نشر مرتب منظور نيست ميتواند بود كه هر كدام اثر هر كدام باشد سيوم اصل شنيدم از امام جعفر صادق عليه السلام ميگفت كه ايمن نميگفت پناه ميگيريم بالله تعالى از گناهانی كه شتابان ميكنند فنای صاحبان را و آنها بريدن رحم است و گناهانی كه نزديك ميكنند اجلها را و آنها نافرمانی پدر و مادر است و گناهانی كه خالی ميكنند خانه ها را يعنی كه باعث ويرانی خانه ها و خانهای صاحبان ميشوند و آنها ترك نيكی است با پدر و مادر يا با فقرا و مستحقان منع زكوة و مانند آن سيوم اصل قال ابو عبد الله عليه السلام اذا فشا اربعة ظهرت اربعة اذا فشا الزنا ظهرت الزلزلة و اذا

فَالْجَوْرُ فِي الْحُكْمِ احْتَبَسَ الْقَطْرُ وَإِذَا خُفِرَتِ الذِّمَّةُ أُدِيلَ لِأَهْلِ الشِّرْكِ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ وَإِذَا
مُنِعُوا الزَّكَاةَ ظَهَرَتِ الْحَاجَةُ شرح خفرت بخا با نقطه و فا و را منقطه بصیغه ماضی مجهول غایب باب نصرت ادیل بدال
منقطه و یا دو نقطه در پایین بصیغه ماضی مجهول غایب باب افعالست یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم چون فاش شود
جبارکناه ظاهر میشود جهار بلا سایان این انکه چون فاش شود زنا زیادی نقطه و نون ظاهر میشود زلزله در زمین و چون فاش شود داوری ها حق
در حکم منسلب میان خلایق واکرفته میشود باران و چون شکسته شود پیمان اهل با اهل شرک انتقام کشیده میشود در برای اهل شرک
از اهل اسلام متسلط اهل شرک بر اهل اسلام و چون نمیدهند کوه را ظاهر میشود حاجت بقرض مانند آن بسبب بی برکتی ازرعا
باب صد و نود و ششم اصل باب نادر شرح باب مضاف نحد یعنی این باب حدیث غیر مشهور رست در این
باب یک حدیث اصل سمعت ابا عبد الله علیه السلم یقول قال الله عز و جل ان العبد من عبیدی المؤمنین
لیذنب الذنب العظیم مما یستوجب به عقوبتی في الدنیا والآخرة فانظر له فیما فیه صلاحه
في آخرته فاعجل له العقوبة علیه في الدنیا لأجازیه بذلك الذنب واقدر عقوبة ذلك
الذنب واقضیه واترکه علیه موقوفا غیر ممضی ولي في امضائه المشیئة وما یعلم عبدي به
فاتردد في ذلك مرارا على امضائه شرح یستوجب بصیغه معلوم است و عقوبتی مفعول آنست باصیغه مجهول است و عقو
بت به علت العقوبة فعلی که برای آزار کسی شروع در ان کنند خواه فعل بنده و خواه فعل الله تعالی و شتی دارد دو قسمت اول آنکه باو
رسیده و آزار باکس رسیده دوم آنکه باو نرسیده و آزار باکس نرسیده پس عقوبت به قسمت و اینجا قسم اول مراد است و او در و آخره
معنی او است لام تعلیل لام جازیه مبنی بر است که تعجیل عقوبت نوعی کنا دهیده خواه با آن امضا باشد و خواه نه اقدر بر فوع
و معطوف بر اعجل است و از قبیل عطف التفسیر است التقدیر مدبری از الله تعالی بفعلی یا ترکی که مفضی بشروع بنده در فعلی یا ترکی
شود و پیش از شروع بنده در آن فعل یا ترک باشد و مقارن اراده بنده آن فعل را یا ترک را باشد مثل اینکه بنده غیر مؤمن اراده عقوبت
مؤمن کند پیش از شروع در آن القضاء تدبیری از الله تعالی که مفضی بشروع بنده در مراد خود باشد و مقارن شروع باشد
الامضاء تدبیری از الله تعالی که مفضی باتمام بنده مراد خود را باشد و مقارن اتمام باشد ارجاع ضمیر مذکر بعقوبت باعتبار آن
که مصدر رست مثال تحقق قضای عقوبت بلا امضای آن اینست که کسی بقصد جان یا مال دیگری کمر بندد و اسباب قتل یا نهب را
مهیا کرده از خانه خود بقصد خانه آن دیگر بیرون آید و وقتی که بدر خانه او رسد پشیمان شود یا مانعی پیش آید پس شروع
در عقوبت شده و قضای عقوبت شده و چون باتمام نرسیده امضای آن نشده الترک واگذاشتن کاری که صادر از دیگری
نشود یا تتمه یا بدو بر طرف نشود الموقوف ایستاده شده برای انتظار و فرمان فا در فاتردد برای بیان آنست که علت موقوفات
الترداد رفتن پی در پی و مراد اینجا ستمر داشتن عقوبت مشار الیه ذلك عقوبت است مرارا بکسر میم و دو را منقطه مصدر باب
مفاعله است و مفعول مطلق برای نوعست علی در علی امضائه تنجیه است و بمعنی کاف تشبیه است و ظرف صفت مرارا است
المراد همراه کسی رفتن و مراد اینجا مستمر داشتن عقوبت است یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت که میگوید الله
عز و جل در حدیث قدسی هر آینه بستی که بنده کان مؤمن من هر آینه گاهی گناه میکنند گناه بزرگ از جمله گناهانی که مستحق میشود بسبب

اسلام مر

عزیمه

عن ابن ابی یعفور قال

روایتست از عبد الله بن ابی یعفور گفت مر

بنده انجر

آن

آن عقوبت مرا در دنیا یا آخرت پس نظر میکنم برای آن بنده در آنچه در آن است صلاح حال او در آخرت او یا بنیروش که تعجیل کنم
میکنم برای او عقوبت را بسبب آن گناه در دنیا تا آن عقوبت را فرا ای وکنم بسبب آن گناه و تقدیر میکنم عقوبت آن گناه را
پیش از شروع در آن عقوبت و قضا میکنم آن عقوبت را وقت شروع در آن عقوبت و وا میگذارم آن عقوبت را بر آن بنده
برحالی که آن عقوبت منتظر فرمان من است در امضا و عدم امضا و مراست در امضای آن اختیار که اگر خواهم کنم و اگر نخواهم
نکنم و نمیداند بنده من آن عقوبت را که مقتضی شده و منتظر فرمان است بجان و اگذاشتن عقوبت بر حال انتظار فرمان است که مستمر
میدارم قضای خود را در آن عقوبت مستمر داشتنی که منع امضای آن کند یعنی که آن عقوبت را نهایت نزدیک آن بنده میکنم و بدر
خانه او میرسانم چنانچه هر که مطلع شود کوید که امضای آن میشود اصل ثم أتلهف علیه فلا أمضیه كراهة لمسائته وحيدا عن
إدخال المكروه عليه فأتطول عليه بالعفو عنه والصفح محبة لمكافاته لكثير نوافله التي يتقرب بها إلي
في ليله ونهاره فأصرف ذلك البلاء عنه وقد قدرته وقضيته وتركته موقوفا ولي في إمضائه
المشيئة شرح ثم برای تعجب است کراهة منصوب و مفعول له است حیدا بفتح حا بی نقطه و سکون یا دو نقطه در پایین و دال
بی نقطه مصدر باب ضرب معطوف بر کراهة است الحید کردیدن کسی از رایی که در پیش وارد الصفح مجرور و معطوف بر العفو است
محبة بفتح میم و فتح حا بی نقطه و با یک نقطه منصوب و مفعول له اتطول است المکافاة مجرور است بکسر میم المکافاة
است النوافل آنچه زیاد بر قدر واجب باشد از تصدقات واذکار و کلمات خیر و مانند آنها یعنی با وجود این باز میدارم
عقوبت را از او با بنیروش که امضا میکنم آن عقوبت را برای نخواستن من آزردگی او را و برای کردیدن من از راه اهل
ساختن آزردگی بر او پس منت مینهم بر او بکذشتن از گناه او و عدم التفات بگناه او بسبب دوستی که با او دارم بسبب
تلافی او آن گناه را بسبب بسیار از جمله نوافل او که طلب نزدیکی میکند با آنها سوی من در شب خود و روز خود پس میکردانم آن بلا را
از او برحالی که تقدیر کرده بودم آن را و قضا کرده بودم و واگذاشته بودم آن را انتظار فرمان و برای من بود در امضای آن اختیار
اصل ثم أكتب له عظيم أجر نزول ذلك البلاء وأدخره وأوفر له أجره ولم يشعر به ولم يصل إليه أذاه
وأنا الله الكريم الرؤوف الرحيم شرح ثم برای تعجب است اجر در مقابل فعل اختیاری بنده میباشد و آنچه در مقابل بلای
است که بی اختیار رست عوض است لیکن چون آنچه از نوافل که قائم مقام نزول بلا شده اختیاری است گویا که بلا باختیار رسیده پس
او آمده مانند طاعات اختیاریه لهذا استعمال اجر اینجا شده پس ثم ثانیه برای تعجب است در اجر بر فعلی که مقارن غفلت محل
آن باشد و ثم ثالثه برای تعجب از نفع بر فعل نرسیده است هر چند که عوض باشد یعنی با وجود آن می نویسم برای آن بنده
بزرگ ثواب نزول آن بلا را و ذخیره میکنم آن را برای آخرت او و وافر میکنم برای او ثواب او را و حال آنکه شعور بهم نرسانیده بآن
بلا و نرسیده سوی او آزار آن بلا و من آن مستحق عبادت مشهورم کریم صاحب لطفم نسبت بجمیع خلایق مهربانم و از آن
کتب و تعیین بجمیع رحیم مؤمنانم باب صد و نود و نهم اصل باب نادر ایضا شرح این باب حدیث غریب غیر مشهور رست بر در این باب
سه حدیث است اول اصل عن ابن بکیر قال سألت ابا عبد الله علیه السلم في قول الله عز و جل وما أصابكم من
مصيبة فبما كسبت أيديكم ويعفو عن كثير قال قلت ليس هذا أراءيت ما أصاب عليا عليه السلم

ازرخت

وَأَتُوبُ إِلَیْهِ مِنْ أَهْلِ بَیْتِهِ مِنْ ذَلِکَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ کَانَ یَتُوبُ إِلَی اللَّهِ فِی کُلِّ یَوْمٍ سَبْعِینَ مَرَّةً
مِنْ غَیْرِ ذَنْبٍ **شرح** مبادرت بقدم کاتبان و ارواح شیبان فی قول کرف جواب است ولیس جار دو نقطه در پایین از افعال تقدم است
و بنا بر آن نفی یعنی این است موافق حدیث آینده یا نفی قول بعد یر عن شی فی قول است و اسم لیس ضمیر شان مستتر است و مشار الیه
بذا و یعفو عن کثیر است و احتمالی دیگر که مناسب مقام است اینست که فی بفا و یاء دو نقطه در پایین و همزه مفتوحه بصیغه ماضی غایب
مجهول باب ضرب است الفی بفتح فاء و سکون یاء و همزه مثل الرجع بر گردانیدن و الفیء مثل الرجوع برگردیدن و اینجا ماخوذ
از اول است مثل فیء الغنیمة و قول برجوع و نایب فاعل است و مقصود اینست که چیزی را در بن آیت بیدا نشتم و آنرا فراموش کرده ام
اینجمله بیان کیفیت سوال است و چون مبادر از این کیفیت سوال اینست که آخر آیت را فراموش کرده بود امام علیه السلام بیان آخر
آیت کرد پس ضمیر هو راجع بفراموش کرده شده است و لیس بضم لام و سکون باء بحفظ و سین بی نقطه مضاف و منصوب و مفعول
اروت است و بعضی اشتباه است و مشار الیه هذا و ما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم است و مقصود اینست که آنچه فراموش شده
ما بعد آن نیست بلکه معنی خود ش است و ما موافق مبادر در شرح میکنیم برای دفع طعن شیبان ارایت بهمزه استفهام و فتح
معنی اخبرنی است یا بمعنی خود ش است و بنا بر اول مبتدا است و بتقدیر استفهام است و من ذلک خبر مبتدا است و بنا بر دوم
ما مفعول اول است و من ذلک مفعول دوم است التوبة مصدر باب تفعل بازگشت خواه متضمن پشیمانی باشد چنانکه در توبه از معاصی است
و خواه نباشد مثل آیت سوره احزاب و یتوب الله علی المؤمنین و المؤمنات و توبه رسول الله تعلیم دوام است ذکر توبه رسول الله بلی
گناه در جواب سوال از مصائب علی علیه السلام و اشباه او از اهل بیت او اشارتست به آنکه الیق در مقام سوال از مصائب
رسول الله است زیرا که آنها ارشد از مصائب علی و اشباه اوست موافق آنچه گذشت در حدیث اول باب شد و ابتلاء
المؤمن که باب صد و شستم است و عصمت رسول الله اظهر و اشهر از عصمت علی و اشباه اوست پس این جواب نظیر آیت سوره بقره است
یسئلونک ماذا ینفقون قل ما انفقتم من خیر فللوالدین تا آخر و حاصل جواب اینست که مصائب رسول الله و او صیاء او از قبیل مذکور در این
آیت نیست زیرا که ما کسبت ایدیکم عبارتست از گناهی که توبه از آن واقع نشده باشد و عفو نشده باشد بسبب حسنه موافق آیت سوره
هود ان الحسنات یذهبن السیئات و معفو نشده باشد موافق و یعفو عن کثیر و در ایشان گناهی نبوده اصلا و توبه میکرده اند از چیزی
که گناه نباشد و مانند گناه باشد مثل مهو و نسیان و مکروه و مباح و آن توبه تا کیدی بوده که هر روز هفتاد بار واقع میشده ابن اثیر
در نهایه در غین بی نقطه و یاء دو نقطه در پایین گفته فیه انه لیغان علی قلبی حتی استغفر الله فی الیوم سبعین مرة الغین الغیم و غینت السماء
تغان اذا اطبق علیها الغیم و قیل الغین شجر ملتف اراد ما یغشاه من السهو الذی لا یخلو منه البشر لان قلبه ابدا کان مشغولا بالله تعالی
فان عرض له وقتا ما عارض بشری یشغله من امور الامة و الملة و مصالحها عد ذلک ذنبا و تقصیرا فیفزع الی الاستغفار و ایشان
داخل ما اصابکم نیستند و وجه اول مناسب این حدیث و حدیث آینده است و وجه دوم مناسب حدیث سوم این باب است
و بیان میشود در شرح آن **یعنی** روایت است از عبدالله بن بکیر گفت پرسیدم از امام جعفر صادق علیه السلام را از قول الله عز و جل در
سوره شوری که و آنچه برخورد شما را از مصیبتی پس بسبب گناهی است که کسب کرده آنرا دستهای شما پس امام گفت که آیا قرآن
و یعفو عن کثیر است راوی گفت گفتم که نیست آن اینکه این قصد کردم خبر ده مرا که آیا آنچه برخورد علی را علیه السلام و مانند او را

ازنجا

یَمُرُّ بِهِ حَتَّی اِنَّ الْقَلْبَ لَیَکُونُ فِی السَّاعَةِ مِنَ اللَّیْلِ وَالنَّهَارِ مَا فِیهِ اِیمَانٌ وَلَا کُفْرٌ اَمَا تَجِدُ ذَلِکَ ثُمَّ تَکُونُ بَعْدَ ذَلِکَ نُکْتَةٌ
مِنَ اللّٰهِ فِی قَلْبِ عَبْدِهِ بِمَا شَاءَ اِنْ شَاءَ بِاِیمَانٍ وَاِنْ شَاءَ بِکُفْرٍ **شرح** مضمون این موافق حدیث اول این باب است **پنجم اصل** عن
اَبِی عَبْدِ اللّٰهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِینَ مُبْهَمَةً عَلَی الْاِیمَانِ فَاِذَا اَرَادَ اسْتِنَارَةَ مَا فِیهَا فَتَحَهَا بِالْحِکْمَةِ
وَزَرَعَهَا بِالْعِلْمِ وَزَارِعُهَا وَالْقَیِّمُ عَلَیْهَا رَبُّ الْعَالَمِینَ **شرح** مضمون این موافق حدیث سوم این باب است **باب صد و هشتاد و پنجم**
فی ظلمة قلب المنافق و ان اعطی اللسان و نور قلب المؤمن و ان قصر به لسانه شرح این بابی است در بیان تاریکی دل منافق هر چند که داده شده باشد
گویایی زبان چنانکه در دعا واقع شده که نعوذ بالله من علیم اللسان جاهل القلب و بیان روشنی دل مؤمن هر چند که کوتاه داشته باشد
او را زبان او یا بمعنی که فصاحت زبان خواسته شد در این باب سه حدیث است **اول اصل** عن عمر عن ابی عبد الله علیه السلام قال قال
ذَاتَ یَوْمٍ تَجِدُ الرَّجُلَ لَا یُخْطِئُ بِلَامٍ وَلَا وَاوٍ خَطِیباً مِصْقَعاً وَلَقَلْبُهُ اَشَدُّ ظُلْمَةً مِنَ اللَّیْلِ الْمُظْلِمِ وَتَجِدُ الرَّجُلَ لَا یَسْتَطِیعُ
یُعَبِّرُ عَمَّا فِی قَلْبِهِ بِلِسَانِهِ وَقَلْبُهُ یَزْهَرُ کَمَا یَزْهَرُ الْمِصْبَاحُ **شرح** جمله لا یخطی منصوبست محلا و مفعول دوم تجد است خطیبا منصوب
و مفعول دوم دیگر تجد است المصقع بکسر میم و سکون صاد بی نقطه و فتح قاف و عین بی نقطه سخنور بلاغت بلیغ **یعنی** روایت است از عمر از
امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت که امام گفت مرا روز روزی که می یابی مرد را غلط نمیکند در گفتگو جایی و نه واوی سخنور بلاغت بلیغ
آینه دل او سخت تر است در تاریکی از شب تاریک و می یابی مرد را استطاعت ندارد که بیان کند چیزی را که در دل او است بزبان خود و دل او میدرخشد چنانچه
میدرخشد چراغ **دوم اصل** عن ابی جعفر علیه السلام قال اِنَّ الْقُلُوبَ اَرْبَعَةٌ قَلْبٌ فِیهِ نِفَاقٌ وَاِیمَانٌ وَقَلْبٌ مَنْکُوسٌ وَقَلْبٌ
مَطْبُوعٌ وَقَلْبٌ اَزْهَرُ اَجْرَدُ فَقُلْتُ مَا الْاَزْهَرُ قَالَ فِیهِ کَهَیْئَةِ السِّرَاجِ فَاَمَّا الْمَطْبُوعُ فَقَلْبُ الْمُنَافِقِ وَاَمَّا الْاَزْهَرُ فَقَلْبُ
الْمُؤْمِنِ اِنْ اَعْطَاهُ شَکَرَ وَاِنِ ابْتَلَاهُ صَبَرَ وَاَمَّا الْمَنْکُوسُ فَقَلْبُ الْمُشْرِکِ ثُمَّ قَرَاَ هٰذِهِ الْآیَةَ اَفَمَنْ یَمْشِی مُکِبّاً عَلٰی
وَجْهِهِ اَهْدٰی اَمَّنْ یَمْشِی سَوِیّاً عَلٰی صِرَاطٍ مُسْتَقِیمٍ فَاَمَّا الْقَلْبُ الَّذِی فِیهِ اِیمَانٌ وَنِفَاقٌ فَهُمْ قَوْمٌ کَانُوا بِالطَّائِفِ
فَاِنْ اَدْرَکَ اَحَدَهُمْ اَجَلُهُ عَلٰی نِفَاقِهِ هَلَکَ وَاِنْ اَدْرَکَهُ عَلٰی اِیمَانِهِ نَجَا **شرح** الاجرد بفتح همزه و سکون جیم و فتح راء بی نقطه
و دال بی نقطه جایی که سبزه در آن نباشد الطائف بفتح طاء و سکون الف و همزه مکسوره و فاء و دو نقطه در پایین و همزه کیفیت و حال خیری و مراد اینجا روشنی است نظیر
هم راه است اول قلبی که در آن ایمان و نفاقت است و مشهور سابق طائف اسم موضعی است که بسیار تنعم که در شرقی مکه است و در آنجا و مها
بیا رست و قبیله ثقیف و قبیله هوازن که غزوه حنین و طائف با ایشان بوده در آنجا می نشستند قوم کانوا بالطائف عبارتست از جمعی از اهل
که در جنگ حنین گریختند و در وقت قسمت غنائم گفتند که عدالت نکردی و در وقت سرکوبی رسول الله صلی الله علیه و آله با امیر المؤمنین علیه السلام در طائف
گفتند که چه دور و دراز کرده سرگوشی کرد با ابن عمش و رسول الله گفت که ما انجیته و لکن الله انجاه و بعد از آنها هر بار توبه میکردند و این قبیل
بیان مثال است **یعنی** روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که دلها چهار قسم است **اول** دلی که در آن گاهی نفاق است بترک عمل
بفرائض و گاهی ایمان است بتوبه و استغفار از غلط گذشته **دوم** دلی که سرنگون است یا بمعنی که عالی او زیر است شده مانند ظرفی که
سرنگون شده عالی شود از آنچه باید که در آن باشد **سوم** دلی که مهر کرده شده است **چهارم** دلی که درخشان است بی سبزه مانند
صافی است پس گفتم چه معنی دارد درخشان گفت هست در آن مانند روشنی چراغ است پس اما مهر کرده شده پس آن دل منافق است بمعنی
کسی که بر این هست و آیات بینات را که دال است بر توحید میشنود و میفهمد و اقرار به آنها میکند و عمل به آنها نمیکند و اما درخشان پس دل

مؤمن است اگر نعمتی داد الله تعالی او را شکر کرد و اگر بلائی مبتلا کرد او را صبر کرد و اما سرنگون پس دل مشرکست یعنی کسی که اقرار بمقتضای برهان
و آیات بینات نمیکند و آنها را نمی‌فهمد بلکه بخواهش خود میرود بعد از آن امام علیه السلام خواند این آیت را از سوره ملک آیا پس کسی که رود
افتاده بر روی خود راه یافته‌تر است یا کسی که رود سر بالا بر راه راست مراد از مشی تعطیل دل از بصیرت در سیر برای طلب حق است تعطیل ورد
از هر دو چشم در مشی کنایه از مضطرب شدن پس آن دلی که در آن نفاق و ایمان است پس اهل آن دل جمعی از اصحاب که بودند با رسول
الله در طائف در غزوه و جوار نقیف پس اگر دریافت کسی ازیشان را اجل در نفاق او جهنمی شد و اگر دریافت او را بر ایمان او یعنی
توبه او از ترک عمل و نواقص بهشتی شد سوم حل عن ابی جعفر علیه السلام قال القلوب ثلثة قلب منکوس لا یعی شیئا من
الخیر و هو قلب الکافر و قلب فیه نکتة سوداء فالخیر و الشر فیه یعتلجان فایهما کانت منه غلب علیه و قلب مفتوح
فیه مصابیح تزهر لا یطفأ نورها الی یوم القیمة و هو قلب المؤمن شرح مراد بکافر اینجا اعم از مشرک و منافق است که مذکور شد در حدیث
سابق و چون وجود بصیرتی که عمل بمقتضای آن نشود مثل عدم آن بلکه بدتر از عدم ایمان آنست و قسم دوم در حدیث سابق را اینجا یک قسم شمرده و الخیر و
اینجا ایمان و کفر است الاعتلاج معارضه دو کس با هم در کشتی گرفتن و مانند آن ضمیر کانت راجع بمعانیه است و ملک الموت است که مرکور است
در هر دو معنی من در منه بمعنی خلف است مثل آیت سوره بقره و اتخذوا من مقام ابرهیم مصلی و ضمیر راجع با بهام است ضمیر مستتر در غلب راجع
با بهام است و ضمیر علیه راجع بقلب است یطفأ بصیغه مضارع معلوم یا مجهول هر دو احتمال است یعنی روایت است از امام
محمد باقر علیه السلام گفت دلها سه قسم است اول دلی که سرنگون است مانند آن که حفظ نمیکند چیزی را از خوبی مانند ظرف سرنگون که حفظ نمیکند چیزی را
و آن دل کافرست خواه منافق و خواه مشرک دوم دلی که در آن نقطه ایست سیاه و هم ایمان و کفر در آن دل کشتی میگیرند گاهی این غالب است
و گاهی آن پس هر کدام آن دو که شد معاینه ملک الموت بعد از آن بی‌فاصله غالب شد بر آن دل سوم دلی که گشوده است در آن چراغهائی
که میدرخشد خاموش نمیشود روشنی آن تا روز قیامت و آن دل مؤمن است باب صد و شصت و ششم و هو باب فی تنقل احوال القلب شرح این باب است
در بیان بیک باره نماندن احوال دل در یک حال و در این باب یک حدیث است حل عن سلام بن المستنیر قال کنت عند ابی جعفر علیه السلام فدخل علیه
حمران بن اعین و سأله عن اشیاء فلما همّ حمران بالقیام قال لابی جعفر علیه السلام اخبرک اطال الله بقاءک لنا و امتعنا بک
انا ناتیک فما نخرج من عندک حتی ترق قلوبنا و تسلو انفسنا عن الدنیا و یهون علینا ما فی ایدی الناس من هذه
الاموال ثم نخرج من عندک فاذا صرنا مع الناس و التجار احببنا الدنیا قال فقال ابو جعفر علیه السلام انما هی القلوب مرة
تصعب و مرة تسهل شرح انما هی القلوب اشارتست بآنکه دل را برای این قلب میگویند که زود دگرگون میشود و قلب در اصل بمعنی دگرگون
کردن است یعنی روایت است از سلام بن مستنیر گفت بودم نزد امام محمد باقر علیه السلام پس داخل شد بر او حمران بن اعین و سؤال کرد از او از
مسائل پس وقتی که قصد برخاستن کرد حمران گفت امام محمد باقر علیه السلام را که خبر میکنم ترا دراز کناد الله تعالی عمر ترا برای ما و بهره مند کناد ما را بتو بتحقیق که
ما می‌آییم نزد تو پس بیرون نمیرویم از نزد تو تا آنکه نازک میشود دلهای ما و بریده میشود نفسهای ما از رغبت دنیا و سهل میشود بر ما آنچه در دستهای
مردمانست از این مالهای دنیا بعد از آن بیرون میرویم از نزد تو پس چون اختلاط کردیم با مردمان و سوداگران دوست داشتیم دنیا را
سلام گفت که پس گفت او را امام محمد باقر علیه السلام جز این نیست که آن دلها را قلوب می‌نامند بجهت این آنکه گاهی سرکشی میکنند و گاهی
رام میشوند حل ثم قال ابو جعفر علیه السلام اما ان اصحاب محمد صلی الله علیه و آله قالوا یا رسول الله نخاف علینا النفاق

قال

قال فقال و لم تخافون ذلک قالوا اذا کنا عندک فذکرتنا و رغبتنا وجلنا و نسینا الدنیا و زهدنا حتی
کانا نعاین الآخرة و الجنة و النار و نحن عندک فاذا خرجنا من عندک و دخلنا هذه البیوت و شممنا
الاولاد و راینا العیال و الاهل یکاد ان نحول عن الحالة التی کنا علیها عندک و حتی کانا لم نکن علی شیء افتخاف
علینا ان یکون ذلک نفاقا شرح شم بشین بانقطه و میم صیغه ماضی معلوم از باب علم یا باب نصر است الشم بفتح شین و ضم میم
نزدیکی کردن مراد بوئیدن و این از قبیل ذکر خاص بعد از عام است نکاد با الف منقلبه از یا یا از واو و دال بی‌نقطه بصیغه مضارع متکلم مع الغیر
معلوم از باب علم فرای یا از او مجاز است و از افعال مقاربه است و اسمش ضمیر مستتر در آنست ان بفتح همزه و سکون نون مصدریه است و مصدر
محلا و خبر نکاد است نحول بحاء بی‌نقطه بصیغه مضارع متکلم مع الغیر از باب نصر است الحول بفتح حاء و سکون واو گردیدن از حالتی بحالتی حتی کانا باب
در خبر نکاد و مشتقات از آن نیست که جمله فعلیه شد و فعلش مضارع غیر مقرون بان مصدریه باشد مثل تکاد السماوات یتفطرن و گاهی خبر معطوف
بمقارنت ان مصدریه میشود و این در صورتیست که مقصود مبالغه شد پس افاده این کند که فعل واقع شده و مبالغه در آن بحدی رسیده که اتحاد
فعل و فاعل قریب بوقوع شده و ما نحن فیه از این قبیل است و اگر مقصود مبالغه نباشد مضاف تقدیر باید کرد بتقدیر نکاد ذو ان نحول و در این صورت
دلالت میکند بر اینکه اصل فعل واقع شده و تو بیش وقوع شده و این مناسب انجام نیست مگر آنکه نحول از باب تفعیل باشد از شیخ رضی در تصریح
شرح توضیح در باب افعال المقاربة گفته که و استشکل الاقتران بان لانه یؤدی الی جعل الحدث خبرا عن الذات و هو غیر جائز و اجاب
بانه من باب زید عدل او علی تقدیر مضاف واو در حتی برای عطف بر نکاد است و بتقدیر و نحول حتی است و دلالت میکند
بر اینکه نکاد بتقدیر نحول حتی نکاد است یعنی بعد از آن گفت امام محمد باقر علیه السلام آگاه باش بدرستی که اصحاب محمد صلی الله علیه و آله
گفتند ای رسول الله میترسیم که نفاق داشته باشیم امام علیه السلام گفت که پس رسول علیه السلام گفت چرا میترسید که نفاق داشته باشید گفتند
چون باشیم نزد تو پس یاد دهی عذاب آخرت را بما و ترغیب کنی ما را در ثواب آخرت میترسیم از عذاب و فراموش میکنیم
دنیا را و نفرت میکنیم از دنیا تا بحدی که گویا که ما بچشم خود می‌بینیم آخرت را و بهشت را و آتش جهنم را بر جای که ما نزد توییم
پس چون بیرون رفتیم از نزد تو و داخل شدیم این خانه‌های خود را و بوئیدیم فرزندان را و دیدیم عیال و زن را میگردیم از حالتی
که بودیم بر آن نزد تو تا بحدی که نزدیک میشویم که نقص کرده باشیم از حالتی که بودیم بر آن نزد تو و میگردیم تا بحدی که گویا که نبوده‌ایم
بر چیزی از آن حالت آیا پس تو میترسی بر ما که باشد آن گردیدن ما نفاق حل فقال لهم رسول الله صلی الله علیه
و آله کلا ان هذه خطوات الشیطان فیرغبکم فی الدنیا و الله لو تدومون علی الحالة التی وصفتم انفسکم
بها لصافحتکم الملائکة و مشیتم علی الماء شرح اشاره بانه جهه حیات است باطلاست که در احتمال نفاق خود کرده‌اند الخطوات بضم
خاء با نقطه و ضم طاء بی‌نقطه جمع خطوه بضم و فتح خاء و سکون طاء گامها که در وقت رفتار برداشته شود و مراد گامهای شیطان موضع قضیه
معلوم در موضع قضیه معلوم است در حرکت فکریه پس گویا که در وقت گام قدم گذاشته شده در جائی که معلوم نیست که راه راست یا چاه است بر
شیطان یا مراد خطوه در حرکت فکریه است با تیز رفتن که بعض مقدمات واگذاشته نتیجه گرفته شود پس گویا کلام فرا گذاشته شده با شیطان
این اشارتست بقول الله تعالی در سوره نور یا ایها الذین آمنوا لا تتبعوا خطوات الشیطان و من یتبع خطوات الشیطان فانه یأمر بالفحشاء
و المنکر فاء در فیرغبکم برای بیان است و مراد اینست که شیطان بوسیله تخیل نفاق که مستلزم ناامیدی از ثواب آخرت است ترغیب میکند شما را در دنیا

یعنی پس گفت ایشان را رسول الله صلی الله علیه وآله حاشا که اینها نفاق باشد بدرستی که این خیالات کارهای شیطانست
بیان این آنکه ترغیب میکند شیطان شما را در دنیا بخدا قسم که اگر همیشه می بودید بر حالتی که صفت کردید خود را
بآن هرآینه مصافحه میکردند با شما ملائکه و میرفتید بر روی آب **اصل** وَلَوْلَا أَنَّكُمْ تُذْنِبُونَ فَتَسْتَغْفِرُونَ اللهَ
لَخَلَقَ اللهُ خَلْقاً حَتَّى يُذْنِبُوا ثُمَّ يَسْتَغْفِرُوا اللهَ فَيَغْفِرَ لَهُمْ إِنَّ الْمُؤْمِنَ مُفَتَّنٌ تَوَّابٌ أَمَا سَمِعْتَ
قَوْلَ اللهِ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ وَقَالَ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ **شرح** ان المؤمن
تا آخر کلام امام محمد باقر علیه السلام است مفتن بصیغه اسم مفعول یا اسم فاعل از باب تفعیل یا باب افعال است
التفتین والافتان در گمراهی انداختن و در گمراهی افتادن **یعنی** واگر نه این میبود که شما گناه
و قدر او کنید و بکنید پس استغفار الله تعالی میکنید می آفرید جمعی را تا گناه کنند و قدر او کنند بعد از آن استغفار
الله تعالی کنند پس آمرزد برای ایشان گناهان ایشان را و صفت غفاریت او ظاهر شود امام گفت بدرستی
که مؤمن گاهی بفتنه انداخته شده بغایت رجوع کننده است آیا نشنیدی قول الله تعالی را در سوره بقره
بدرستی که الله تعالی دوست میدارد بسیار بازگشت کنندگان از حرام را و دوست میدارد بغایت پاکیزگان را
بیان این آیت میشود در شرح حدیث پنجم باب صد و نود و یکم و در کتاب الحیض در شرح حدیث سوم
باب هفتم ~~و دوست میدارد [illegible]~~ و گفته در سوره هود
استغفار کنید صاحب کل اختیار خود تان را بعد از آن بازگشت کنید سوی او **باب صد و هشتاد و هفتم اصل باب**
الوسوسة وحديث النفس شرح این باب وسواس خاطر و سخن باطل است که در دل میگذرد بی آنکه
بزبان آید و بی آنکه موافق اعتقاد باشد درین باب پنج حدیث است **اول اصل** سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
عَنِ الْوَسْوَسَةِ وَإِنْ كَثُرَتْ فَقَالَ لَا شَيْءَ فِيهَا تَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ **شرح** پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلام
را از وسواس خاطر بتصورات باطله هرچند که بسیار باشد پس گفت گناهی نیست در آن میگوئی برای برطرف
شدن آن لا اله الا الله **دوم اصل** عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّهُ
يَقَعُ فِي قَلْبِي أَمْرٌ عَظِيمٌ فَقَالَ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ قَالَ جَمِيلٌ فَكُلَّمَا وَقَعَ فِي قَلْبِي شَيْءٌ قُلْتُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ
فَيَذْهَبُ عَنِّي **شرح** روایت است از جمیل بن دراج از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که گفتم امام را بدرستی که می افتد
در دل من چیزی بزرگ در گناه اگر بزبان آید یا اعتقادی باشد پس گفت بگو لا اله الا الله گفت جمیل پس هر وقت که می
افتاد در دل من چیزی از باطل میگفتم لا اله الا الله پس برطرف میشد از من **سوم اصل** ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ هَلَكْتُ فَقَالَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَاكَ الْخَبِيثُ فَقَالَ لَكَ
مَنْ خَلَقَكَ فَقُلْتَ اللهُ فَقَالَ لَكَ اللهُ مَنْ خَلَقَهُ فَقَالَ إِي وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَكَانَ كَذَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
ذَاكَ وَاللهِ مَحْضُ الْإِيمَانِ **شرح** محمد بن ابی عمیر روایت کرد از محمد بن مسلم از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت
آمد مردی سوی نبی صلی الله علیه وآله پس گفت ای رسول الله هلاک شدم پس گفت او را که آمد

نزد تو ابلیس لعین پس گفت تو را که کی آفرید ترا پس گفتی الله پس گفت ترا که الله را که آفرید پس گفت آری قسم بآنکه بحق بعثت ترا [illegible]
که هرآینه شد چنانکه گفتی پس گفت او را رسول الله صلی الله علیه وآله این بخدا قسم که محض ایمانست **۴ل** قَالَ ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ حَدَّثَنِي
بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَجَّاجِ فَقَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّمَا عَنَى بِقَوْلِهِ هَذَا وَاللهِ مَحْضُ الْإِيمَانِ خَوْفَهُ أَنْ يَكُونَ قَدْ هَلَكَ حَيْثُ عَرَضَ
لَهُ ذَلِكَ فِي قَلْبِهِ **شرح** گفت ابن ابی عمیر پس حکایت کرد مرا آن سخن عبد الرحمن بن حجاج را پس گفت حکایت کرد مرا پدر من از امام جعفر
صادق علیه السلام که رسول الله صلی الله علیه وآله از این خبر که خواسته باشارت از قول او که هذا والله محض الایمان ترس او را
از اینکه باشد هلاک سبب اینکه عارض شده او را آن تصور [illegible] مراد این نیست که تصور باطل را خواسته ملکه ترس هلاک
شدن بسبب تصور را خواسته **پنجم اصل** كَتَبَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَشْكُو إِلَيْهِ لَمَماً يَخْطُرُ عَلَى بَالِهِ فَأَجَابَهُ
فِي بَعْضِ كَلَامِهِ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ شَاءَ ثَبَّتَكَ فَلَا يَجْعَلُ لِإِبْلِيسَ عَلَيْكَ طَرِيقاً قَدْ شَكَا قَوْمٌ إِلَى
النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَمَماً يَعْرِضُ لَهُمْ لَأَنْ تَهْوِيَ بِهِمُ الرِّيحُ أَوْ يُقَطَّعُوا أَحَبُّ إِلَيْهِمْ مِنْ أَنْ
يَتَكَلَّمُوا بِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَتَجِدُونَ ذَلِكَ قَالُوا نَعَمْ فَقَالَ
وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ ذَلِكَ لَصَرِيحُ الْإِيمَانِ فَإِذَا وَجَدْتُمُوهُ فَقُولُوا آمَنَّا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَلَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ **شرح** اللمم بفتح لام و فتح میم جنون و آلودگی بگناه و اینجا استعاره شده برای فکر باطل جمله
لان تهوی بفتح لام و ان ناصبه و فعل مضارع معلوم از باب ضرب است باء در بهم برای تعدیه است و این جمله صفت ثانیه لمما است
مشار الیه ذلک مضمون لان تهوی تا آخر است **یعنی** نوشت مردی سوی امام محمد تقی علیه السلام شکایت میبرد سوی او از فکر باطلی
که میگذرد بر دل او پس جواب داد او را سخنی که از جمله آن این بود که بدرستی که الله عز وجل اگر خواهد ثابت قدم میکند ترا پس
نگردان برای ابلیس بر تو راهی مراد اینست که رفع این بلیه از تو باین میشود که یاد الله تعالی بری و یا در [illegible] کنی و
دعا کنی و اگر این را نکنی شیطان بر تو دست می یابد بیان این آنکه بتحقیق شکایت بردند جمعی سوی نبی صلی الله علیه وآله از فکر باطلی
که عارض میشد ایشان را هر آینه اینکه اندازد ایشان را باد از کوهی و مانند آن یا پاره پاره کرده شوند محبوبتر است سوی ایشان
از اینکه نقل کنند آن فکر باطل را که عارض ایشان میشود پس گفت رسول الله صلی الله علیه وآله آیا می یابید در خود آنرا که گفتید
که افتادن و پاره پاره شدن بهتر است نزد شما از تکلم بمعنی که عارض شما میشود گفتند آری پس گفت قسم بآنکه جان من در قبضه
قدرت اوست که بدرستی که آنچه می یابید در خود هر آینه صریح ایمانست پس چون یابید آن آزار را در خود پس گوئید
مومن شدیم بالله و رسولش و نیست بجای گشتن از کاری و نه قوت عزم در کاری مگر بوسیله یاری الله تعالی **پنجم اصل**
إِنَّ رَجُلاً أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي نَافَقْتُ فَقَالَ وَاللهِ مَا نَافَقْتَ
وَلَوْ نَافَقْتَ مَا أَتَيْتَنِي تُعَلِّمُنِي مَا الَّذِي رَابَكَ أَظُنُّ الْعَدُوَّ الْحَاضِرَ أَتَاكَ فَقَالَ لَكَ مَنْ خَلَقَكَ فَقُلْتَ اللهُ خَلَقَنِي فَقَالَ
لَكَ مَنْ خَلَقَ اللهَ قَالَ إِي وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَكَانَ كَذَا فَقَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ أَتَاكُمْ مِنْ قِبَلِ الْأَعْمَالِ
فَلَمْ يَقْوَ عَلَيْكُمْ فَأَتَاكُمْ مِنْ هَذَا الْوَجْهِ لِكَيْ يَسْتَزِلَّكُمْ فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَلْيَذْكُرْ أَحَدُكُمُ اللهَ وَحْدَهُ **شرح**

حبیث
باء در بهم برای تعدیه است [illegible] فاعل است
بزبان آورده
ولو نافقت

اعمال اینجا و مقابل جلوت است یعنی هر آینه که مردی آمد نزد رسول الله صلی الله علیه و آله پس گفت ای رسول الله هر آینه که من منافق
شده‌ام پس رسول علیه السلام گفت بخدا قسم که منافق نشدی و اگر منافق میشدی نمی‌آمدی که اعلام کنی مرا چیست آنکه بابی شک انداخته ترا
گمان میکنم که دشمن همیشه حاضر که شیطان باشد آمده باشد نزد تو پس گفته باشد ترا که … الله آفریده …
باشد ترا که کی آفریده الله را آمد آری قسم بآنکه بحق فرستاد ترا که هر آینه شد چنانچه گفتی پس رسول علیه السلام گفت هر آینه که — گفت
شیطان آمد نزد شما از جانب اعمال اختیاریه شما خواه اعمال دل و خواه اعمال جوارح تا شاید که تزیین محرمات کند در نظر شما پس
مسلط نشد بر شما پس آمد نزد شما از این راه و علوم شما تا شاید که بلغزاند شما را از علم شما بتزیین اینکه این علم نیست بلکه ظن است
و اعمالی که مترتب بر آن میشود باطل است پس چون شود چنانچه گفتی پس باید که یاد کند یکی از شما که آن حال بهم رساند الله تعالی را
بتنهائی یعنی که بگوید لا اله الا الله بقصد استعانت بر دفع وسوسه شیطان باب صد و هشتم اصل باب الاعتراف بالذنوب — و هشتادم
والندم علیها شرح این باب بیان اقرار بگناهان خود و پشیمان بودن بر آن گناهان که صادر شده و در این باب شش حدیث است
اول اصل عن علی الاحمسی عن ابی جعفر علیه السلام قال والله ما ینجو من الذنب الا من اقر به
قال و قال ابو جعفر علیه السلام کفی بالندم توبة شرح روایت است از علی احمسی بفتح همزه و سکون حاء مهمله
و فتح میم و سین مهمله منسوب بجد خود از امام محمد باقر علیه السلام گفت بخدا قسم که نجات نمی‌یابد از گناه مگر کسی که اقرار کند بآن گناه
چنانچه می‌آید در حدیث پنجم این باب راوی گفت و گفت امام محمد باقر علیه السلام کافیست پشیمانی بر گناه و باعتبار اینکه توبه از گناه
باشد یعنی که باعث قبولیت بر توبه چنانچه بیان میشود در حدیث ششم این باب یا بمعنی که پشیمانی کار توبه میکند دوم اصل
عن ابی جعفر علیه السلام قال لا والله ما اراد الله من الناس الا خصلتین ان یقروا له بالنعم فیزیدهم
و بالذنوب فیغفرها لهم شرح روایت است از امام محمد باقر علیه السلام گفت خیال مردمی که معاصی خود را سهل میگیرند
و خود را … بسبب صلاح و خوبی میدهند … باطل است بخدا قسم که اراده نکرده الله تعالی از مردم مکلف مگر دو خصلت
اول اینکه اقرار کنند برای او بنعمتها تا زیاد کند نعمتها را دوم اینکه اقرار کنند برای او بگناهان که از ایشان صادر شده تا
بیامرزد آنها را برای ایشان سیوم اصل عن ابی عبدالله علیه السلام قال سمعته یقول ان الرجل لیذنب — عن عمرو بن عثمان عن بعض اصحابه
الذنب فیدخله الله به الجنة قلت یدخله الله بالذنب الجنة قال نعم انه لیذنب فلا یزال منه
خائفا ماقتا لنفسه فیرحمه الله فیدخله الجنة شرح روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی — از عمرو بن عثمان از بعض اصحاب
گفت شنیدم از او که میگفت که هر آینه که مرد هر آینه گاهی گناهی میکند نوعی از گناه پس داخل میکند او را الله تعالی بوسیله آن گناه
در بهشت گفتم از روی تعجب که هرگز داخل میکند الله تعالی کسی را بوسیله گناه در بهشت گفت آری هر آینه که او گناه و جوارح
میکند پس همیشه از آن ترسان … کننده است خود را پس رحم میکند او را الله تعالی پس داخل میکند او را در بهشت
مراد … در حق کسی است که الله تعالی داند که اگر او آن گناه … بعجب و خودپسندی می‌افتاد که
گناه دل و باعث هلاک است چهارم اصل سمعت ابا عبدالله علیه السلام یقول انه والله ما خرج عبد
من ذنب باصرار … عبد من ذنب الا باقرار شرح … بکسر همزه و سکون … و نقطه در پایین و سکون …

وقف

وقف و کسره بی تنوین و با تنوین در وصل اسم فعلست بمعنی امر بکناره گرفتن از گناهکاری و میتواند بود که مشدد نون و
ضمیر شان باشد … باصرار برای مطلب است و ظرف صفت ذنب است … باقرار برای مطلب است و برای سببیت میتواند
بود و بنابر اول بتقدیر الا ذنبا باقرار است و بنابر دوم بتقدیر شیئا الا باقرار است یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
میگفت خوددار کن بخدا قسم که بیرون نیامد بنده از گناهی که با سهل انگاری باشد و بیرون نیامد بنده از گناهی مگر گناهی که
با اعتراف بگناه خود باشد یعنی که سهل انگاری نکند بلکه در دل قرار دهد که الله تعالی قادر است بر عذاب و بخشایش چنانچه
می‌آید در حدیث آینده پنجم اصل عن ابی عبدالله علیه السلام قال سمعته یقول من اذنب ذنبا فعلم ان الله — عن یونس بن یعقوب
مطلع علیه ان شاء عذبه وان شاء غفر له غفر له وان لم یستغفر شرح علم در اینجا بمعنی
قرار دادن خاطر بمعلوم است مثل فاعلم انه لا اله الا الله زیرا که علم حقیقی از مقوله فعل نیست بلکه از مقوله انفعال است و تکلیف — در ما نحن فیه حاصل است پس از تفصیل آن امر بتفصیل حاصل است
متعلق بآن نمیشود یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت که هر که گناه کند … پس اقرار
کند باینکه الله تعالی مطلع است بر آن اگر خواهد عذاب میکند او را و اگر خواهد بخشایش میکند برای او بخشیده میشود آن گناه برای او — از یونس بن یعقوب
هر چند که طلب آمرزش نکرده باشد … زیرا که با وجود اقرار …
دوم باب صد و چهاردهم ششم اصل عن ابی عبدالله علیه السلام قال ان الله یحب العبد ان یطلب الیه
فی الجرم العظیم و یبغض العبد ان یستخف بالجرم الیسیر شرح ان تقدیر بان است یا بدل اشتمال
العبد است تعدیه یطلب بالی برای تضمین معنی توجه است زیرا که آن در استجابت دعا شرط است یعنی روایت است از امام جعفر صادق
علیه السلام گفت هر آینه که الله تعالی دوست میدارد بنده را باینکه توجه کند سوی درگاه او و طلب آمرزش کند در گناه بزرگ
و دشمن میدارد بنده را باینکه سهل انگاری کند بگناه کوچک هفتم اصل قال امیر المؤمنین صلوات الله علیه ان
الندم علی الشر یدعو الی ترکه شرح الندم بفتح نون و فتح دال پشیمانی خواه با قرار خاطر بترک بالکلیه باشد و آن توبه است
و خواه برای محض انقضای زمان راندن شهوت و ترس عذاب باشد و مراد اینجا … است یعنی گفت امیر المؤمنین علیه السلام
هر آینه که پشیمانی بر گناه میخواند آدمی را سوی ترک آن گناه بالکلیه یعنی اینکه باعث قبولیت بر توبه هشتم اصل سمعت
ابا عبدالله علیه السلام یقول ما من عبد اذنب ذنبا فندم علیه الا غفر الله له قبل ان — یقول
یستغفر شرح مضمون این موافق حدیث پنجم این باب است نهم اصل و ما من عبد انعم الله علیه — نعمة
نعمة فعرف انها من عند الله الا غفر الله له قبل ان یحمده شرح … — زاد
را و معنی پس اعتراف کرد باینکه آن نعمت از جانب الله تعالی است مگر اینکه بخشایش کرد الله تعالی برای او گناهان او را …
پیش از آنکه حمد کند الله تعالی را بزبان مخفی نماند که ظاهر سیاق …
مضمون حدیث دوم این باب … باب صد و هشتاد و نهم اصل
باب ستر الذنوب شرح پوشانیدن گناه دو قسم است اول پوشانیدن برای شرم دوم پوشانیدن برای نفاق و ریا
اینجا اول است یعنی این باب بیان حال پوشانیدن گناهان است بسبب انفعال و در این باب دو حدیث است اول اصل عن

العباس بن موسى الرضا عليه السلام قال سمعته يقول المستتر بالحسنة يعدل سبعين حسنة والمذيع
بالسيئة مخذول والمستتر بالسيئة مغفور له شرح المولى لو كرد عجمی که معنی عرب شود و هر دو اینجا مناسبست
الحدیث باضمیمه می آید در کتاب ذکر در حدیث دوم باب شصت و ششم که باب من اعطی بعد المسئلة است و در اینجا بجای حسنة حسنة
و آنچه مناسب آن ضمیمه است که مستتر هر دو جا بصیغه اسم فاعل باب افتعال باشد و باء هر سه جا برای مصاحبت باشد مثل
اهبط بسلام و مثل وقد دخلوا بالکفر و مثل فسبح بحمد ربک و یعدل بعین بی نقطه و دال بی نقطه بصیغه مضارع غایب معلوم باب
ضرب شد التعدیل والعدل راست کردن چیزی و مذیع بذال با نقطه و یاء دو نقطه در پایین و عین بی نقطه بصیغه اسم فاعل باب
افعال ضد مستتر باشد یعنی ظاهر کننده حال خود یعنی روایت است از عباس پسر امام رضا علیه السلام گفت شنیدم از او که میگفت
پنهان کننده خود با نیکی راست میکند هفتاد نیکی را و فاش کننده خود با بدی بی توفیقست و پنهان کننده خود با بدی برای او
بخشیده شده برای اوست دوم حدیث قال رسول الله صلى الله عليه وآله المستتر بالحسنة يعدل سبعين
حسنة والمذيع بالسيئة مخذول والمستتر بها مغفور له شرح مضمون این موافق سابقست باب
نود و هفتم باب من يهم بالحسنة او السيئة شرح این باب بیان حال کسی است که قصد میکند نیکی یا بدی را و در این باب چهار
حدیث است اول حدیث عن احدهما عليهما السلام قال ان الله تبارك وتعالى جعل لآدم في ذريته من هم بحسنة
ولم يعملها كتبت له حسنة ومن هم بحسنة وعملها كتبت له عشرا ومن هم بسيئة ولم يعملها لم تكتب
عليه ومن هم بها وعملها كتبت عليه سيئة شرح جعل لآدم اشارتست باینچه می آید در حدیث اول باب صد
نود و سوم ... جعل مضمون این ... هر یک از حسنه و سیئه تا روحست منصوبست ... حال از ضمیر مستتر در کتبت ...
یعنی روایت است از امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام گفت بدرستی که الله تبارک و تعالی کرد این برای آدم در فرزندان او این را
که هر که قصد کند یک نیکی را و نکند آن را نوشته شود آن یک نیکی برای او یک نیکی و هر که قصد کند یک نیکی را و کند آن را نوشته شود
آن یک نیکی برای او ده حسنه و هر که قصد کند یک بدی را و نکند آن را نوشته نشود آن یک بدی برا و اصلا ...
و اینجا چهار احتمالست اول اینکه قصد سیئه نوعی ضعیفا از جمله سیئه باشد و مغفور باشد چنانکه ظاهر حدیث چهارم این باب
کر جنس ... دوم اینکه قصد بی وقوع مقصود متصف بحسن و قبح نباشد اصلا سیوم اینکه قصد سیئه بی وقوع مقصود بهتر باشد
از قصد حسنه بی وقوع مقصود چهارم اینکه قصد سیئه نوعی ضعیفا از جمله سیئه باشد و مغفور نشود و نوشته شود و بدلی
دیگر که از جنس آن بدی که مقصود شده نباشد ... و هر که قصد کند یک بدی را و کند آن را نوشته شود آن
یک بدی برا و یک بدی دوم حدیث عن ابي عبد الله عليه السلام قال ان المؤمن ليهم بالحسنة ولا يعمل بها
فتكتب له حسنة وان هو عملها كتبت له عشر حسنات وان المؤمن ليهم بالسيئة ان يعملها فلا يعملها
شرح مضمون این موافق سابقست سیوم حدیث عن عبد الله بن موسى بن جعفر عليهما السلام عن ابيه قال
سألته عن الملكين هل يعلمان بالذنب اذا اراد العبد ان يفعله او الحسنة فقال ريح الكنيف والطيب
سواء قلت لا قال ان العبد اذا هم بالحسنة خرج نفسه طيب الريح فقال صاحب اليمين لصاحب

الشمال

الشمال قم فانه قد هم بالحسنة فاذا فعلها كان لسانه قلمه وريقه مداده فاثبتها
له واذا هم بالسيئة خرج نفسه منتن الريح فيقول صاحب الشمال لصاحب اليمين قف
فانه قد هم بالسيئة فاذا هو فعلها كان لسانه قلمه وريقه مداده واثبتها عليه شرح
الطيب بکسر طاء و سکون یاء است بمعنی مشک و مانند آن نفسه بفتح نون و فتح فاء است طیب بفتح طاء و تشدید یاء مکسوره است
و سکون یاء نیز جایز است بمعنی پاکیزه و تغییر اسلوب با ترقّم و قف برای اشارت بترجیح جانب حسنه بر سیئه و غالب بودن حسنه
بر سیئه است یعنی روایت است از عبد الله پسر موسی بن جعفر علیهما السلام از پدرش امام موسی کاظم علیه السلام عبد الله گفت پرسیدم
او را از دو فرشته دست راست و دست چپ آدمی که آیا میدانند گناه را چون قصد کنند بنده که کند آن را یا نیکی را گفت
آیا بوی جای مبال الخلا و بوی مشک و مانند آن برابرست گفتم نه گفت بدرستی که بنده چون قصد نیکی کند بیرون می آید نفس او
خوشبو پس میگوید فرشته دست راست فرشته دست چپ را که برخیز چه بدرستی که او بتحقیق قصد کرد نیکی را پس کند آن
حسنه را میشود زبان فرشته دست راست قلم او و آب دهن او مرکب او و پس ثابت میکند آن حسنه را برای او تا بدو حسنه
حساب شود و چون قصد کند بدی را بیرون می آید نفس او گنده بو پس میگوید فرشته دست چپ فرشته دست راست را
که توقف کن باین معنی که حسنه برای این مرد منویس چه بدرستی که او بتحقیق قصد کرده بدی را اشارتست باینکه هر آدمی هر گاه مشغول
گناه یا نیک نباشد و مشغول قصد گناه و یا نیک نیز نباشد برای او حسنه نوشته میشود در هر نفس او پس اگر او کند آن سیئه را
میشود زبان فرشته دست چپ قلم او و آب دهن او مرکب او و ثابت میکند آن سیئه را برا و تا یک سیئه حساب شود
چهارم حدیث قال رسول الله صلى الله عليه وآله اربع من كن فيه لم يهلك على الله بعد
هن الا هالك يهم العبد بالحسنة فيعملها فان هو لم يعملها كتب الله له حسنة بحسن نيته وان هو
عملها كتب الله له عشرا ويهم بالسيئة ان يعملها فان لم يعملها لم يكتب عليه شيء وان هو عملها اجل سبع ساعات
وقال صاحب الحسنات لصاحب السيئات وهو صاحب الشمال لا تعجل عسى ان يتبعها بحسنة تمحوها
فان الله عز وجل يقول ان الحسنات يذهبن السيئات والاستغفار شرح اربع مبتداست و جمله من کن فیه اخر خبر
مبتداست و مبتدا نکره میباشد در صورتی که عام و رسا نه مثل کوکب انقض الساعة و میتواند بود که خبر مبتدای محذوف باشد بتقدیر
من الاشیاء اربع و صاحب مختصر گفته در قول شاعر ثلثة تشرق الدنيا ببهجتها شمس الضحى وابو اسحق والقمر که ثلثة خبر
مبتداست و این توجیه در اینجا روانیست و بعضی گفته اند که ثلثة مبتداست و خبرش محذوفست بتقدیر لنا ثلثة و پس
مثل ما نحن فیه است تانیث اربع باعتبار اینست که موصوف آن کلماتست که در آنها بیان حکم چهار صورت شده اول قصد حسنه
بی فعل آن دوم قصد حسنه با فعل آن سیوم قصد سیئه بی فعل آن چهارم قصد سیئه با فعل آن من موصوله و مبتداست
پس دو جا میخواهد اول ضمیر فیه است دوم ضمیر مستترست در لم یهلک و این ضمیر مستتر مستثنی منه الا هالک است چون
مرجع آن از الفاظ عموم است پس هالک استثنای مفرغ نیست و لکن مختار در رفع جایز النصب است مثل لا اله الا الله کون در کن فیه
بمعنی معلوم بودن آن کلماتست در ذهن کسی تعدیه یهلک بعلی برای تضمین معنی جرأتست فایده ذکر بعد بیان استعجاب

بودن آنهاست برای عدم هلاک تا کسی مستحق هلاک شده باشد چنانکه الشقی المحروم عبارت از اوست جمله بیم تا آخر استیناف
بیانی است فبعلها منصوب است بنابر آنکه ماقبل فاعل ... یعنی ترجیحات ان عملها بدل اشتمال است
با تقدیر ان عملها است و تغییر اسلوب برای اشعار بترجیح وقوع عمل حسنه و ترک عمل سیئه است فان الله ناسی سیئات کلام رسول
علیه السلم است و میتواند بود که کلام فرشته باشد الا استغفار مجرور و معطوف بر حسنه است یعنی گفت رسول الله صلی الله
علیه و آله چهار کلمه هر که باشد آنها در ذهن او هلاک نمیشود و آنکس هرات با الله تعالی سبب آنها مگر بدبخت بی نصیب
این که گاهی قصد میکند بنده بعمل حسنه تا کند آنرا پس اگر او نکند آنرا می نویسد الله تعالی برای او یک حسنه بسبب خوبی قصد او و اگر
او کند آنرا می نویسد الله تعالی برای او ده حسنه چنانکه گفته در سوره انعام من جاء بالحسنة فله عشر امثالها و گاهی قصد میکند بنده
بعمل بد که کند آنرا پس اگر نکند آنرا او نوشته نمیشود بر او چیزی و اگر او کند آنرا مهلت داده میشود هفت ساعت و میگوید فرشته
که کاتب حسنات است فرشته را که کاتب سیئات است و او بر چپ بنده است که شتاب مکن در نوشتن شاید که بعد از آن ۱۵۱
کند حسنه علیحده را که محو کند آنرا چه بدرستی که الله عز و جل میگوید در سوره هود بدرستی که حسنات میبرند سیئات را
یا اگر حسنه علیحده نکند استغفار کند از این سیئه حل فان قال استغفر الله الذی لا اله الا هو عالم الغیب
والشهادة العزیز الحکیم الغفور الرحیم ذا الجلال والاکرام واتوب الیه لم یکتب علیه شیء وان
تمت سبع ساعات ولم یتبعها بحسنة واستغفار قال صاحب الحسنات لصاحب السیئات اکتب
علی الشقی المحروم شرح این فقرات کلام رسول صلی الله علیه و سلم است و ان استغفر الله الذی تا آخر برای بیان فرد صلی الله علیه و آله
اکمل است و مراد توقف بر خصوص آن نیست بقرینه تنکیر استغفار عام و نظائر آن مطلوب است ...
و استغفار یعنی والا استغفار است یعنی پس اگر گفت که طلب آمرزش گناه میکنم از الله که نیست مستحق عبادتی مگر او دانای
نهان و آشکار است بی شریک رعایت کننده مصالحت بغایت بخشاینده است صاحب رحمت بر مؤمنان است صاحب
بزرگی و عزت گرداننده متقیان است چنانچه گفته ان اکرمکم عند الله اتقاکم و بازگشت میکنم بسوی او نوشته نمیشود
بر او چیزی از گناه و اگر گذشت هفت ساعت و بعد از آن گناه نکرد حسنه علیحده را و نه استغفار گفت فرشته که
حسنات نویسد فرشته را که کاتب سیئات است که بنویس بر این بی سعادت برید از خیر باب صد و نود و دوم حل باب التوبة
شرح این باب بیان بازگشت از گناه و بازگشت از پیروی ائمه ضلالت است در این باب سیزده حدیث است اول حل سمعت
ابا عبد الله علیه السلم یقول اذا تاب العبد توبة نصوحا احبه الله فستر علیه فی الدنیا والآخرة
قلت وکیف یستر علیه قال ینسی ملکیه ما کتبا علیه من الذنوب و یوحی الی جوارحه اکتمی
علیه ذنوبه و یوحی الی بقاع الارض اکتمی ما کان یعمل علیک من الذنوب فیلقی الله حین یلقاه
ولیس شیء یشهد علیه بشیء من الذنوب شرح نصوح فعول بمعنی فاعل است و تذکیر و تأنیث در آن مساویست تا کتبا
اشارت بآنچه گذشت در حدیث آخر باب سابق که صاحب حسنات حضرت میدهد صاحب سیئات را که نویسد پس گویا
که او نیز کاتب سیئات است وحی بسوی جوارح و بقاع الارض مجاز است و مراد برطرف کردن علامات سیئات است از آنها یعنی

شنیدم

شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلم میگفت چون توبه کند بنده توبه خالص چنانچه در سوره تحریم مذکور است دوست میدارد او را
الله تعالی پس میپوشاند بر او گناهان او را در دنیا و آخرت پس گفتم و چگونه میپوشاند او را گفت فراموش میکند دو فرشته
او را آنچه را که نوشته شده بر او از گناهان و وحی میکند بسوی هر کدام از اعضای او که پنهان کن بر او گناهان او را و وحی میکند
بسوی هر یک از بقعهای زمین که در آنها گناه کرده که پنهان کن آنچه را که میکرده در تو از گناهان پس ملاقات میکند الله تعالی
را آنوقت بر حالی که نیست چیزی که گواهی دهد بر او بچیزی از گناهان دوم حل عن احدهما علیهما السلم فی قول الله عز و جل
فمن جاءه موعظة من ربه فانتهی فله ما سلف قال الموعظة التوبة شرح روایت از امام محمد باقر یا امام
جعفر صادق علیهما السلم در قول الله عز و جل در سوره بقره پس هر که آمد نزد او وعظی از صاحب کل اختیار او پس نگاه داشت خود را
از خوردن ربا پس بخشایش کرده میشود ربای خورده که پیشتر از او صادر شده امام گفت مراد بموعظه بازگشت
از گناهست یعنی که مراد بموعظه موعظه مؤثره است و آن آنست که توبه مترتب بر آن شود و میتواند بود که مراد بموعظه
باشد باعتبار آنکه هر که توبه میکند خود را ملامت میکند و آن از جانب توفیق الله تعالی است سیوم حل عن محمد بن الفضیل
عن ابی الصباح الکنانی قال سألت ابا عبد الله علیه السلم عن قول الله عز و جل یا ایها الذین
آمنوا توبوا الی الله توبة نصوحا قال یتوب العبد من الذنب ثم لا یعود فیه قال محمد بن الفضیل سألت
عنها ابا الحسن علیه السلم فقال یتوب من الذنب ثم لا یعود فیه واحب العباد الی الله المفتنون التوابون
شرح الف لام العباد برای عهد خارجیست یعنی بندگان گناهکار [illegible] یعنی روایت است از
محمد بن فضیل از ابو الصباح کنانی گفت پرسیدم امام جعفر صادق علیه السلم را از قول الله عز و جل در سوره تحریم ای جمعی که مؤمن
شدید بازگشت کنید از گناه بسوی الله تعالی بازگشتی که بغایت خالص باشد امام گفت مراد اینست که توبه کند بنده از گناه بعد
از آن بر نگردد در آن گناه و محبوبترین بندگان گناهکار بسوی الله تعالی گناهکارانند که بسیار بازگشت کنندهاند بیان این می آید در
حدیث هشتم این باب چهارم حل عن ابی بصیر قال قلت لابی عبد الله علیه السلم یا ایها الذین آمنوا توبوا الی الله
توبة نصوحا قال هو الذنب الذی لا یعود فیه ابدا قلت واینا لم یعد فقال یا ابا محمد ان الله یحب من عباده
شرح ضمیر هو راجع بگناهست که مدلول این آیتست یعنی روایت از ابو بصیر که کنیت دیگر او ابو محمد است گفت که گفتم امام جعفر
صادق علیه السلم را آیت سوره تحریم که ای جمعی که مؤمن شدید بازگشت از گناه کنید بسوی الله تعالی بازگشتی بغایت خالص امام
گفت گناهی که توبه نصوح از آن میشود گناهیست که تائب از آن بر نگردد در آن هرگز گفتم و کدام ما بر نگشت پس امام گفت
ای ابو محمد بدرستی که الله تعالی دوست میدارد از جمله بندگان خود کسی را که ... بازگشت کننده ... بیان این
می آید در حدیث آینده پنجم حل رفعه قال ان الله عز و جل اعطی التائبین ثلث خصال لو اعطی خصلة منها
جمیع اهل السموات والارض لنجوا بها قوله عز و جل ان الله یحب التوابین ویحب المتطهرین فمن احبه
الله لم یعذبه شرح در سوره بقره چنین است ویسألونک عن المحیض قل هو اذی فاعتزلوا النساء فی المحیض ولا تقربوهن
حتی یطهرن فاذا تطهرن فأتوهن من حیث امرکم الله ان الله یحب التوابین ویحب المتطهرین ذکر التائبین و استشها

آیتی که دران ذکر توابین شده اشعار باینست که صیغه مبالغه اینجا باعتبار شدت نیست بلکه باعتبار کثرت است مثل حال کسی که بسیار جماع
در محیض کند و هر بار توبه کند پس مرتبه توابین اینجا ادنای مراتب تائبین است و محبوب بودن توابین لازم دارد محبوب بودن سایر
تائبین را بطریق اولی شاید که داود و دیگر جمالیه باشد یقینکه اینکه مرتبه متطهرین اعلی از مرتبه توابین است یعنی دعای
ملائکه روایت شده امام می گفت به درستی که الله عز وجل بخشید بازگشت کنندگان از حرام را به فضلت در سه آیت که اگر
میبخشید یکی از آنها را بجمیع اهل آسمانها و زمین هر آینه نجات می یافتند بوسیله آن یک فضیلت مراد اینست که اگر جمیع اهل آسمانها
و جمیع اهل زمین گناهکاران نامیان می شدند بهمین فضیلت نجات از عذاب می یافتند بی تخصیص و اخراج یکی از ایشان اول قول
او را عز وجل در سوره بقره به درستی که الله تعالی دوست میدارد بسیار توبه کنندگان از حرام را جمله که دوست میدارد
پاکیزگان را یعنی اجتناب کنندگان از مکروه چه جای حرام مثل جمعی که بعد از پاکی زنان از حیض و پیش از غسل یا جاری مجرای
غسل که شستن فرج و تیمم باشد چنانچه می آید در کتاب الحیض در حدیث سوم باب هفتم جماع با ایشان کنند و مثل جمعی که استنجا
از غایط به آب کنند یا جمع میان احجار و آب کنند چنانچه می آید در کتاب الطهاره در حدیث سیزدهم باب دوازدهم که باب القول
عند دخول الخلاء وعند الخروج والاستنجاء است بیان این آنکه هر که دوست داشت الله تعالی عذاب نمیکند او را پس اگر جمیع اهل
آسمانها و زمین مذنب تائب باشند محبوب خواهند بود و معذب نخواهند بود دوم قوله الذین یحملون العرش و من
حوله یسبحون بحمد ربهم و یستغفرون للذین آمنوا ربنا وسعت کل شیء رحمة وعلما فاغفر للذین
تابوا واتبعوا سبیلک وقهم عذاب الجحیم ربنا وادخلهم جنات عدن التی وعدتهم ومن
صلح من آبائهم وأزواجهم وذریاتهم إنک أنت العزیز الحکیم وقهم السیئات ومن تق السیئات
یومئذ فقد رحمته وذلک هو الفوز العظیم شرح بیان معنی عرش و بیان حاملان عرش و بیان من حوله و بیان الذین آمنوا
و بیان من صلح گذشت در کتاب التوحید در شرح حدیث دوم و ششم باب بیستم که باب العرش والکرسی است و در مصاحف چنین
یسبحون بحمد ربهم و یؤمنون به و یستغفرون پس فقره و یؤمنون به از قلم کاتبان افتاده و یا این قرآنی غیر مشهور است یعنی دوم
قول الله تعالی را در سوره مؤمن که جمعی که بر میدارند عرش را و جمعی که در دور عرش اند تسبیح میکنند با حمد صاحب کل اختیار ایشان
و استغفار گناهان میکنند برای جمعی که مؤمن شده اند به این روش استغفار میکنند میگویند ای صاحب کل اختیار ما گنجایش
داری هر چیز را باعتبار رحمت و علم پس بخشایش کن گناهان را برای جمعی که برگشتند از گناهان و تابع شدند راه ترا مراد به راه ادامام
هست و مراد باتباع آن یاد گرفتن احکام از اوست و نگاه دار ایشان را از عذاب دوزخ ای صاحب کل اختیار ما و ما
نگاه داشتن داخل کن ایشان را در بهشتهای اقامت که وعده دادی ایشان را و داخل کن با ایشان هر که را که عمل صالح کرد یا یعنی
که ولایت امام حق گرد چنانچه بیان شد در کتاب الحجه در حدیث هشتاد و پنجم باب صد و هشتم که باب فیه نکت ونتف من التنزیل فی
الولایه است هر چند که در اتباع سبیل تقصیر کرده باشد از جمله پدران ایشان و برادران ایشان و اولاد ایشان به درستی که
تویی با تمکن رعایت کننده مصالح و نگاه دار جمیع کسانی را که مذکور شدند از بدیها و هر که که نگاه داری او را از
بدیها در روز قیامت پس به تحقیق رحمت کردی او را و آنست و بس مطلب بسیار بلند که عظیمست سوم قوله عز وجل والذین

روایت از محمود بن ابی عمیر از بعض یاران / نسبت داده حدیث را سورث

ادراه

ویؤمنون به بعدها

لا یدعون مع الله الها آخر ولا یقتلون النفس التی حرم الله الا بالحق ولا یزنون ومن یفعل ذلک یلق
أثاما یضاعف له العذاب یوم القیمة ویخلد فیه مهانا الا من تاب وآمن وعمل عملا صالحا
فاولئک یبدل الله سیئاتهم حسنات وکان الله غفورا رحیما شرح و سوم قول
الله عز وجل را در سوره فرقان که جمعی که نمیخوانند با الله تعالی معبودی دیگر را و نمیکشند جانداری را که صاحب حرمت کرده است
الله تعالی مثل آدمی مگر بحق مثل قصاص و زنا نمیکنند و هر که کند آنها که مذکور شد ملاقات میکند روز قیامت گناه را مضاعف
میشود برای او عذاب در روز قیامت و جاوید میماند در آن عذاب خوار و زار مگر کسی که برگشت از گناهان و مؤمن شد بربوبیت
رب العالمین و بجا آورد عملی را که صالحست و آن معرفت امام عالم بجمیع احکامست بیان این آنکه الجماعت تبدیل میکند الله تعالی
بدیهای ایشان را بحسنات منقولست که بهشت مشتمل است بر جمیع مواضعی که در برابر تکلیف طاعات اهل تکلیف است پس اگر طاعت
مطیع مقبول است مواضع طاعات خود را در بهشت می یابد والا او بجهنم میرود و مواضع طاعات او را باهل ایمان میدهند سیوم حدیث
عن محمد بن مسلم عن ابی جعفر علیه السلام قال یا محمد بن مسلم ذنوب المؤمن اذا تاب منها مغفورة له
فلیعمل المؤمن لما یستأنف بعد التوبة والاستغفار فی الذنوب والمغفرة اما والله انها لیست الا لاهل
الایمان قلت فان عاد بعد التوبة والاستغفار فی الذنوب وعاد فی التوبة قال یا محمد بن مسلم
أتری العبد المؤمن یندم علی ذنبه ویستغفر منه ویتوب ثم لا یقبل الله توبته
شرح روایت از محمد بن مسلم از امام محمد باقر علیه السلام گفت ای محمد بن مسلم گناهان مؤمن چون توبه کند از آنها بخشایش کرده
شده است برای او پس باید که عمل کند مؤمن برای آنچه از سر میگیرد بعد از توبه و بخشایش بامعنی که باید که احتیاط کند برای آن
آگاه باش بخدا قسم که به درستی که مغفرت بسبب توبه نیست مگر برای اهل ایمان بربوبیت رب العالمین که معیار آن اعتراف
بوجود امام مفترض الطاعه در هر زمانست گفتم پس اگر بعد از توبه و طلب بخشایش برگردد در گناهان و باز توبه کند چگونه است پس
گفت بعنوان استفهام انکاری ای محمد بن مسلم ایا گمان میبری بنده مؤمن را که پشیمان میشود بر سر گناه خود و طلب بخشایش
میکند از آن گناه و توبه میکند با وجود این قبول نمیکند الله تعالی توبه او را اصل قلت فانه فعل ذلک مرارا یذنب ثم یتوب
ویستغفر فقال کلما عاد المؤمن بالاستغفار والتوبة عاد الله علیه بالمغفرة وان الله غفور رحیم
یقبل التوبة ویعفو عن السیئات فایاک ان تقنط المؤمنین من رحمة الله
شرح گفتم پس به درستی که او کرد آن را چند بار هر بار گناه میکند بعد از آن توبه میکند و طلب بخشایش میکند پس امام گفت هر بار
که بر میگردد مؤمن بطلب بخشایش و توبه بر میگردد الله تعالی باو بخشایش و به درستی که الله تعالی بخشایندهٔ کار صاحب رحم است
بر مؤمنان قبول میکند توبه را و در میگذرد از گناهان پس خود را دور دار از اینکه ناامید کنی مؤمنان را از رحمت الله تعالی
چهارم اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال سألته عن قول الله عز وجل اذا مسهم طائف من الشیطان
تذکروا فاذا هم مبصرون قال هو العبد یهم بالذنب ثم یتذکر فیمسک فذلک
قوله تذکروا فاذا هم مبصرون شرح یهم بصیغه مضارع غایب مجهول از باب افعال و ما برای آنست

الایام / متی

ابی بصیر عن

الا هام ماز جاده آوردن ومضطرب کردن ذهن با بصیغه معلوم باب ضرب است و با برای ملابست است الهیم بفتح ها و کسر میم رفتن
آدمی و مانند آن در راهی با بصیغه معلوم باب نصر است و باصله بهم است الهم اراده چیزی فذلک مبتدا است قوله خبر است مذکر را
مفعول قول است فاذا هم مبصرون خارج از مقول قول است ومعنی آن مذکور نشده در اینجا و مراد بخواندن آن آیت که این جماعت
متذکر اند که ناگاه تایب میشوند وجمعی که اصرار میکنند تایب نمیشوند یا بمعنی که توبه در طایفه اولی اکثر است و کم توبه در طایفه
ثانیه اکثر است یعنی روایت از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت پرسیدم او را از قول الله عز و جل در سوره اعراف ان
الذین اتقوا اذا مسهم طائف من الشیطان تذکروا فاذا هم مبصرون گفت که جمعی که بر چیزی از گناهان کرده چون در باید آنرا کسی که بر دو رکسی میکرد در برای یافتن مقصود رخنه
که از انجا وسوسه کند از جنس شیطان بیاد ربوبیت رب العالمین و عذاب آخرت می افتد پس ناگاه ایشان حق را می بینند
یا بمعنی که توبه میکنند و مصنف رحمه الله یا بمعنی اشارت کرده که این حدیث را در این باب ذکر کرده امام گفت آن حال بنده را
که ارتکاب آورده میشود بسبب وسیله گناه بعد از آن بیاد می آورد ربوبیت الهی و عذاب آخرت را پس خود را نمیدارد از گناه
پس اینست مضمون قول الله تعالی که مذکور او و آنچه در تتمه آیت است که فاذا هم مبصرون در حق این طایفه است هشتم حدیث سمعت
ابا جعفر علیه السلام یقول ان الله تعالی اشد فرحا بتوبة عبده من رجل اضل راحلته وزاده
فی لیلة ظلماء فوجدها فالله اشد فرحا بتوبة عبده من ذلک الرجل براحلته
حین وجدها شرح نسبت فرح و امثال آن بالله تعالی بر سبیل استعاره برای اراده ثواب است و در فایده
برای بیان است و فایده ذکر این فقره تا آخر آیت که خیال نکند که خوشحالی الله تعالی کم شود بمرور ایام چنانچه خوشحالی آدمی کم
و برطرف میشود یعنی شنیدم از امام محمد باقر علیه السلام که میگفت که بدرستی که الله تعالی خوشحالتر است بتوبه بنده خود از مردی مسافر
که گم کرده باشد چارپای سواری خود را و توشه خود را که بار آن چارپا بوده است در شب تاریک پس یافته باشد آن چارپا را
بیان این که الله تعالی از او خوشحالتر است بتوبه بنده خود از آن مرد بچارپای سواری خود وقتی که یافته باشد آنرا یا بمعنی که
خوشحالی آمده مخصوص وقت یافتن است و خوشحالی الله تعالی دایم است نهم حدیث قال ابو عبد الله علیه السلام ان الله یحب العبد
المفتن التواب ومن لا یکون ذلک منه کان افضل شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلام بدرستی که الله تعالی
دوست میدارد بنده را که بسبب گناه عقاب سیار کرده که گناه بسیار کرده باشد و هرگاه واقع میشود آن از او فضلیت یا بمعنی که کسی که
در حل گناه که بر دو احتیاج بتوبه نداشته باشد مثل معصومان و متقیان افضل از او است دهم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام
قال سمعته یقول التائب من الذنب کمن لا ذنب له والمقیم علی الذنب وهو مستغفر منه
کالمستهزئ شرح روایت از امام محمد باقر علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت توبه کننده از گناه مانند کسی است
که گناه نکرده یا بمعنی که نزدیک او است اگر چه در مرتبه او نیست چنانچه گذشت در حدیث سابق و کسی که مصر باشد بر گناه
بر حالی که او استغفار از آن کند مانند استهزا کننده است بخود یا با حکام الهی چه آن استغفار بمعنی بیان خواهد بود
یازدهم حدیث عن ابی جعفر علیه السلام قال ان الله عز وجل اوحی الی داود ان ائت عبدی دانیال
فقل له انک عصیتنی فغفرت لک وعصیتنی فغفرت لک وعصیتنی فغفرت لک فان انت

عصیتنی

عصیتنی الرابعة لم اغفر لک فاتاه داود فقال یا دانیال انی رسول الله الیک وهو یقول
لک انک عصیتنی فغفرت لک وعصیتنی فغفرت لک وعصیتنی فغفرت لک فان انت عصیتنی
الرابعة لم اغفر لک فقال له دانیال قد بلغت یا نبی الله شرح دانیال بکسر نون نام پیغمبری است
و بنده خود آن در حکومت حکم داود بود و چون داود نبی و امام زمان خود بود و او از اوصیای موسی بوده و انبیا و اوصیا معصوم اند
از گناهان کبیره و صغیره یا بمعنی که دانسته گناه از ایشان سر نمیزند اصلا لیکن سهو و نسیان در غیر نفس حکم شرعی از ایشان
صادر میشود و این گاهی باعث مواخذه دنیوی ایشان بعتاب و مانند آن میشود اگر چه در غیر ایشان باعث مواخذه نیست
اصلا و عصیان دانیال از آن قبیل است و مانند قول رفیق موسی علیه السلام است در سوره کهف توبه عفا الله عنک لم اذنت
لهم مخفی نماند که اختتام پیغام از قبیل لطف است تا گاهی مغرور نشود بعبادت خود و لهذا دانیال در مقابل این افتادگی و عرض عجز
استقلال خود در قدرت و طلب توفیق کرده یعنی روایت از امام محمد باقر علیه السلام گفت بدرستی که الله عز و جل وحی کرد
سوی داود که برو نزد بنده من دانیال پس بگو او را بدرستی که تو عصیان من کردی پس بخشایش کردم برای تو و عصیان
من کردی پس بخشایش کردم برای تو و عصیان من کردی پس بخشایش کردم برای تو پس اگر تو عصیان من کنی در چهارم
بخشایش نکنم برای تو پس آمد نزد دانیال داود و گفت ای دانیال بدرستی که من فرستاده الله تعالی ام سوی تو و او
میگوید ترا بدرستی که تو عصیان من کردی پس بخشایش کردم برای تو و عصیان من کردی پس بخشایش کردم برای تو و عصیان
من کردی پس بخشایش کردم برای تو پس اگر تو عصیان من کنی در چهارم بخشایش نکنم برای تو پس گفت داود را دانیال
بتحقیق تبلیغ رسالت کردی ای پیغمبر الله تعالی حدیث فلما کان فی السحر قام دانیال فناجی ربه فقال یا رب
ان داود نبیک اخبرنی عنک اننی قد عصیتک فغفرت لی وعصیتک فغفرت لی وعصیتک
فغفرت لی واخبرنی عنک انی ان عصیتک الرابعة لم تغفر لی فوعزتک لئن
لم تعصمنی لاعصینک ثم لاعصینک ثم لاعصینک شرح ضمیر کان راجع بکار است
که مرکوز خاطر است و اگر راجع به دانیال میبود اولی این میبود که فاعل قام ضمیر باشد و فاعل کان ظاهر باشد یعنی پس وقتی که
چهل شد عالم در آخر شب که وقت نماز و تربیت بر خاست دانیال برای عبادت مقرری خود پس مناجات کرد با صاحب
کل اختیار خود را با پروردگار پس گفت ای صاحب کل اختیار من بدرستی که داود پیغمبر تو خبر داد مرا از جانب تو که من بتحقیق
عصیان تو کردم پس بخشایش کردی برای من و عصیان تو کردم پس بخشایش کردی برای من و عصیان تو کردم پس بخشایش
کردی برای من و خبر داد مرا از جانب تو که من اگر عصیان تو کنم در چهارم بخشایش نمیکنی برای من پس قسم بعزت تو و بزرگی تو
که اگر اقتضای قدر خود نگاه نداری مرا از عصیان هر آینه عصیان تو خواهم کرد البته بعد از آن هر آینه عصیان تو خواهم کرد
البته بعد از آن هر آینه عصیان تو خواهم کرد البته دوازدهم حدیث سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول اذا تاب العبد
توبة نصوحا احبه الله فستر علیه فقلت وکیف یستر علیه قال ینسی ملکیه ما کانا یکتبان علیه
ویوحی الی جوارحه والی بقاع الارض ان اکتمی علیه ذنوبه فیلقی الله عز و جل حین یلقاه

وَلَیْسَ شَیْءٌ اَشَدَّ عَلَیْهِ یَعْنِي مِنَ الذُّنُوبِ شرح این ظاهرست از شرح سابق حدیث اول این باب سیزدهم حل عن ابی عبدالله
علیه السلام یقول ان العبد اذا اذنب ذنبا اُجّل من غدوة الی اللیل فان استغفر الله لم یکتب
علیه شرح این ظاهرست از شرح حدیث ششم این باب باب صد و نود و دوم حل باب الاستغفار من الذنب
شرح این باب بیان طلب آمرزش الله تعالی از گناه است در این باب ده حدیث اول حل سمعت ابا جعفر علیه السلام
یقول ان العبد اذا اذنب ذنبا اجل من غدوة الی اللیل فان استغفر الله لم یکتب علیه
شرح الغدوة بضم غین با نقطه و سکون دال بی نقطه اول روز منافات نیست میان این و احادیث هفت ساعت چه این در
کسی است که باقی هفت ساعت را بخواب گذرانیده و زمان خواب محسوب نیست یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام
میگفت بدرستی که بنده چون مرتکب گناهی شود مهلت داده میشود گاهی از اول روز تا شب پس اگر طلب مغفرت از الله تعالی
کرد نوشته نمیشود برای او دوم حل عن ابی عبدالله علیه السلام قال من عمل سیئة اجل فیها سبع ساعات
من النهار فان قال استغفر الله الذی لا اله الا هو الحی القیوم ثلث مرات لم تکتب علیه شرح
النهار بفتح نون روشنی که شعاع چشم برای دیدن چیزی و مراد اینجا زمان بیداریست خواه روز و خواه شب الحی منصوب
وصفت الله است یا مرفوع و خبر مبتدای محذوف است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت هر که گناهی را
مهلت داده میشود در ان گناه هفت ساعت از زمان بیداری پس اگر گفت طلب مغفرت میکنم از الله که نیست مستحق
عبادتی که او زنده و نگاهبان اشیا و کار ساز مخلوقات است سه بار نوشته نمیشود آن گناه بر او سیوم حل عن ابی عبدالله
علیه السلام قال العبد المؤمن اذا اذنب ذنبا اجله الله سبع ساعات فان استغفر الله لم یکتب
علیه شیء وان مضت الساعات ولم یستغفر کتبت علیه سیئة شرح این ظاهرست از سابق حل
وان المؤمن لیذکر ذنبه بعد عشرین سنة حتی یستغفر ربه فیغفر له وان الکافر لینساه
من ساعته شرح لیذکر بصیغه مضارع مجهول باب تفعیل یا معلوم باب نصر است فیغفر بصیغه مضارع مجهول
یا معلوم باب ضرب است لینساه بصیغه مجهول باب افعال یا معلوم باب علم است یعنی و بدرستی که مؤمن هر آینه گاهی یاد
آورده میشود گناه او بعد از بیست سال تا طلب مغفرت کند از صاحب کل اختیار خود پس بخشایش کرده شود برای او
و بدرستی که کافر هر آینه گاهی فراموش کرده میشود گناه او از همان وقت که کرده تا آخر عمر چهارم حل عن ابی
عبدالله علیه السلام قال کان رسول الله صلی الله علیه وآله یتوب الی الله عز وجل فی کل یوم سبعین مرة
قلت اکان یقول استغفر الله واتوب الیه قال لا ولکن کان یقول اتوب الی الله قلت ان رسول الله
کان یتوب ولا یعود ونحن نتوب ونعود فقال الله المستعان شرح کان یقول اتوب الی الله یعنی
بعینه که هفتاد بار میگفت استغفر الله و هفتاد بار دیگر علیحده میگفت اتوب الی الله چنانچه می آید در حدیث پنجم
باب بیست و هشتم کتاب العشرة که باب الاستغفار است الله المستعان در موضعی گفته میشود که مخاطب ادراک حقیقت
سخن نکند و براه غلط رود و در اینجا غلط مخاطب اینست که خیال کرده که رسول صلی الله علیه وسلم برای گناه خود توبه میکرد

قال ان الله عزوجل لیفرح بتوبة عبده المؤمن اذا تاب کما یفرح احدکم بضالته اذا وجدها

بلغ

وحال آنکه آن برای شیعه امامیه خوبست یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت که بود رسول الله صلی الله علیه وآله که توبه
میکرد بسوی الله عز وجل در هر روزی هفتاد بار گفتم آیا میگفت استغفر الله واتوب الیه گفت نه ولیکن علیحده هفتاد
بار میگفت اتوب الی الله گفتم بدرستی که رسول الله صلی الله علیه وآله توبه میکرد و باز نمیگشت بر سر گناه و ما توبه میکنیم و
بر میگردیم اشارت باینست که تکرار توبه رسول هر روز تا هفتاد بار عبث مینماید پس امام گفت الله تعالی است طلب یاری
کرده شده و باینمعنی که غلط فهمیدی توبه برای عذر خواهی از جانب جمعیت از شیعه که معاصی میکنند و توبه میکنند باز توبه
میشکنند چنانچه تحقیق مبین میشود در باب صد و نود و نهم پنجم حل عن ابی عبدالله علیه السلام قال من عمل سیئة
اجل فیها سبع ساعات من النهار فان قال استغفر الله الذی لا اله الا هو الحی القیوم واتوب
الیه ثلث مرات لم تکتب علیه شرح این نزدیکست بحدیث دوم این باب ششم حل عن ابی عبدالله
قال ان المؤمن لیذنب الذنب فیذکر بعد عشرین سنة فیستغفر الله منه فیغفر له وانما
یذکره لیغفر له وان الکافر لیذنب الذنب فینساه من ساعته شرح وانما یذکره بصیغه
مضارع معلوم باب تفعیل و ضمیر مستتر راجع بالله تعالی است باینمعنی که وجز این نیست که الله تعالی یاد او می آورد گناه را
تا بخشایش کند برای او و باقی ظاهرست از شرح حدیث سوم این باب هفتم حل عن ابی عبدالله علیه السلام قال
ما من مؤمن یقارف فی یومه ولیلته اربعین کبیرة فیقول وهو نادم استغفر الله الذی
لا اله الا هو الحی القیوم بدیع السموات والارض ذا الجلال والاکرام واسأله ان یصلی علی محمد
وآل محمد وان یتوب علی الا غفرها الله عز وجل له ولا خیر فیمن یقارف فی یومه اکثر من اربعین کبیرة
شرح المقارفة بقاف و را بی نقطه و فا مصدر باب مفاعله آلوده بچیزی شدن یا اصرار بران باینمعنی که بعنوان لم
باشد که می آید در باب صد و نود و چهارم [illegible] البدیع بفتح با و سکون دال احداث
چیزی بی ماده یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت نیست هیچ مؤمنی که آلوده شود در روزی و شب خود چهل گناه
کبیره را پس گوید بر حالی که پشیمان باشد که طلب بخشایش میکنم از الله که نیست مستحق عبادتی مگر او صفت او اینست که ایستاده کی
کننده کار خلایق است اختراع کننده آسمانها و زمین است صاحب بزرگی و عزیز کردن اهل تقوی است چنانچه گفته ان
اکرمکم عند الله اتقاکم و سؤال میکنم از او اینکه درود فرستد بر محمد و آل محمد و اینکه بازگشت کند بر من برحمت مگر اینکه بخشایش
آن چهل کبیره را الله عز وجل برای او و خوبی نیست در کسی که آلوده شود در روز خود یعنی روز و شب خود بقرینه سابق بیشتر
از چهل کبیره را مراد اینست که این شق واقع نیست و بیشتر از چهل بی اصرار نمیباشد یا مراد اینست که اگر باشد بخشایش کرده
نمیشود باین استغفار هشتم حل عدة من اصحابنا رفعوه قال لکل شیء دواء ودواء الذنوب الاستغفار
شرح یعنی از اصحاب ما بلاواسطه [illegible] که روایت کرده امام گفت که برای هر دردی دوا
و دوای گناهان طلب آمرزش از الله تعالی است نهم حل سمعت ابا عبدالله علیه السلام یقول ما من مؤمن
یذنب ذنبا الا اجله الله عز وجل سبع ساعات من النهار فان هو تاب لم یکتب علیه شیء

وان لم يعمل كتب عليه سيئة شرح يعني عبارت از شرح حديث دوم اين باب است فاتاه عباد البصري فقال له
بلغنا انك قلت ما من عبد يذنب ذنبا الا اجله الله سبع ساعات من النهار فقال ليس هكذا
قلت ولكني قلت ما من مؤمن وكذلك كان قولي شرح پس آمد نزد امام عليه السلام عباد البصري كه از صوفيان است
چنانچه مذكور شد در كتاب الروضه در ذيل حديث ابي البصير مع المرأة پس گفت او را رسيده بما كه تو گفتي كه هيچ بنده نيست كه گناه كند
نوعي از گناه مگر آنكه مهلت ميدهد او را الله عز و جل هفت ساعت از روز [illegible] پس امام عليه السلام گفت چنين نگفتم و ليكن من گفتم
هيچ مؤمني و چنان بود سخن من [illegible] داخل نشد سوم اصل قال ابو عبد الله عليه السلام
من قال استغفر الله مائة مرة في يوم غفر الله له سبعمائة ذنب ولا خير في عبد يذنب
في يوم سبعمائة ذنب شرح گفت امام جعفر صادق عليه السلام هر كه گفت استغفر الله صد بار در روز [illegible] كرد
الله تعالى براي او هفتصد گناه را و خوبي نيست در بنده كه گناه كند در يك روز هفتصد گناه را اشارت است باينكه هفتصد گناه
در ايام گذشته [illegible] است [illegible] صاحب هفتصد گناه در يك روز مصر است و استهزا ميكند در استغفار پس استغفار
او مقبول نيست باب صد و نود و سيوم [illegible] فيما اعطى الله عز و جل آدم وقت التوبة شرح ما مصدريه است آدم عبارت از ابو
البشر عليه السلام است اگرچه ذكر او در غير حديث اول صريح نشده و متبادر آنست كه عبارت از فرزندان آدم باشد چنانكه قريش عبارت از
فرزندان قريش ميباشد وقت منصوب است و مفعول دوم اعطى [illegible] الوقت تعيين زمان كار [illegible] و مراد اينجا [illegible]
كاريست يعني اين باب است در بيان دادن الله عز و جل آدم را در حق فرزندانش وقت توبه آن فرزندان و در اين باب چهار حديث است
اول اصل عن ابي عبد الله عليه السلام او عن ابي جعفر عليه السلام قال ان آدم عليه السلام قال يا رب سلطت
علي الشيطان واجريته مني مجرى الدم فاجعل لي شيئا فقال يا آدم جعلت لك ان من هم
من ذريتك بسيئة لم تكتب عليه فان عملها كتبت عليه سيئة ومن هم منهم بحسنة فان
لم يعملها كتبت له حسنة وان هو عملها كتبت له عشرا قال يا رب زدني قال جعلت لك ان من عمل
منهم سيئة ثم استغفر غفرت له قال يا رب زدني قال جعلت لهم التوبة وبسطت لهم التوبة حتى تبلغ
شرح مراد به آدم اينجا خود اوست و در ضمير [illegible] و امثال آن ملحوظ فرزندانست [illegible] و طايفه [illegible]
از امام جعفر صادق عليه السلام يا از امام محمد باقر عليه السلام گفت بدرستيكه آدم عليه السلام گفت اي صاحب كل اختيار من مسلط كردي
بر فرزندان من شيطان را و روانه كردي شيطان را [illegible] در بدن [illegible] روانه [illegible]
كرداي پس گردان براي من چيزي كه تلافي اين [illegible] و تسلط شيطان را برطرف كند و اگر كسي تابع او شود و خود را مسلط بر كرده
باشد چنانچه [illegible] پس الله تعالى گفت اي آدم گردانيدم براي
تو اين را كه هر كه قصد كند از فرزندان تو گناهي را نوشته نميشود و اگر بكند آن را نوشته ميشود آن را يك
و اگر او نكند آن را نوشته ميشود آن براي او ده خوب آدم گفت اي صاحب كل اختيار من زياده كن عطا را براي من گفت گردانيدم
براي تو اينكه هر كه بكند از فرزندان تو گناهي را بعد از آن استغفار كند مي آمرزم براي او آدم گفت اي كل اختيار من زياده كن عطا
صاحب

مكرر سهو

يا مراد اينكه از گناه او دو گناه ديگر است كه او شفاعت كند

او

النفس هذه قال يا رب حسبي

سيئه منفردست

خورده

گناه و هر كه قصد كند از فرزندان تو
نيكي پس اگر نكند آن را نوشته
ميشود آن براي او يك

از جمله ائمه اهل بيت او و از جمله آنانكه مذكور شد پس امام عليه السلام براي بيان اينكه از جمله آن مصيبت گفت بدرستيكه رسول الله صلى الله عليه و آله
بازگشت ميكرد سوي الله تعالى در هر روز هفتاد بار بي آنكه گناهي از او سرزده باشد دوم اصل سألت ابا عبد الله عليه السلام عن
قول الله عز و جل وما اصابكم من مصيبة فبما كسبت ايديكم ارأيت ما اصاب عليا عليه السلام واهل بيته
عليهم السلام من بعده هو بما كسبت ايديهم وهم اهل بيت طهارة معصومون فقال ان رسول الله صلى الله
عليه واله كان يتوب الى الله ويستغفره في كل يوم وليلة مائة مرة من غير ذنب شرح جمع ميان ذكر مائه
اينجا و سبعين در حديث سابق بيكي از دو وجه است اول اينكه سبعين مستعمل شده باشد بمعني مبالغه در كثرت مثل آيت سوره توبه
ان تستغفر لهم سبعين مرة فلن يغفر الله لهم دوم اينكه سبعين بر در شب واقع شده باشد و مضمون باقي ظاهر است از شرح سابق اصل
ان الله يخص اولياءه بالمصائب ليأجرهم عليها من غير ذنب شرح اوليا اينجا عبارت است از جمعي كه راضي باشند بقضا الله تعالى
در سرا و ضرا بي تفاوت خواه از ائمه باشند و خواه از رعيت ائمه و اوليا جمع [illegible] و اين جمع شود ميان اين و آنچه
گذشت در حديث سوم باب صد و يازدهم و حديث ششم باب صد و نود و ششم و ميان آنچه گذشت در بعض احاديث باب شدة ابتلاء المؤمن
كه باب صد و ششم است كه چند آنكه ايمان قوي تر است بلا بيشتر است زيرا كه اول در غير اولياست و دوم در اولياست يعني
بدرستي كه الله تعالى مخصوص ميكند مقربان خود را به مصيبتها براي اينكه مزد دهد ايشان را بر آنها بسبب صبر و رضا بقضا در آنها چنانچه گويي
كفاره ميشد كه از ايشان گناه [illegible] شده باشد سوم اصل لما حمل علي بن الحسين صلوات الله عليهما الى يزيد بن معوية واوقف
بين يديه قال يزيد لعنه الله وما اصابكم من مصيبة فبما كسبت ايديكم فقال علي بن الحسين عليهما السلام
ليست هذه الاية فينا ان فينا قول الله عز و جل ما اصاب من مصيبة في الارض ولا في انفسكم الا
في كتاب من قبل ان نبرأها ان ذلك على الله يسير شرح ليست هذه الاية فينا براي بيان اينست كه رسول الله و عترت
طاهره او داخل در ظاهر خطاب در اصابكم نيستند بنابر اينكه مخاطبان در اين آيت همان مخاطبانند در آيت قبل از اين در سوره شوري
كه قل لا اسئلكم عليه اجرا الا المودة في القربى و ظاهر است كه رسول الله و قربي داخل مخاطبان در لا اسئلكم نيستند پس در اصابكم نيز داخل
نيستند و مراد بقربي ائمه و عترت طاهره است چنانكه گذشت در كتاب الحجة در حديث هفتم باب صد و هفتم كه باب فيه نكت و نتف من
التنزيل في الولاية و نظير اين است كه در حديث اني تارك فيكم الثقلين كتاب الله و عترتي اهل بيتي رسول الله و عترت او داخل
مخاطبين نيستند و چون يزيد عليه اللعنة از اين دقيقه غافل بود خيال كرده كه اين خطاب شامل ايشان نيز هست پس مصيبت ايشان بسبب گناه
ايشانست ان فينا آيت ما اصاب من مصيبة في الارض ولا في انفسكم گذشت در كتاب الحجة در حديث اول باب چهل و نهم كه باب في شأن
انا انزلناه في ليلة القدر و تفسيرها است و اينجا ميگوييم كه مراد بكتاب علم الهي نيست چه علم از صفات ذات است و ليس و هو در آن محدود
مراد بكتاب قرآنست كه تبيان كل شيء است با وجود و جهات لفظ و ظاهرست كه اگر در اين آن مجموع معاني كتاب باشند اثبات حوادث
در كتاب لغو ميشود پس اين آيت براي بيان فضل ائمه هدي عليهم السلام است يعني چون كه برداشته و برده شد امام زين العابدين صلوات الله عليه بعد از
واقعه كربلا سوي يزيد بن معويه و واداشته شد پيش يزيد گفت يزيد لعنه الله از سوره شوري كه و هرچه بر خورد شما را از مصيبتي پس بسبب گناهي
است كه كرده اند دستهاي شما پس گفت امام زين العابدين عليه السلام نيست اين آيت در ما خانواده نبوت بيان اينكه بدرستيكه در ما است

قول الله عز وجل در سوره حدید ... [illegible] ... آن بکه ثابت کرده شده است در کتابی عظیم ... [illegible]

... [illegible] ... آسمان ... [illegible]

سوره حدید ... [illegible] ... **باب دویست و بیستم اصل باب شرح** این باب چهار ... [illegible]

... [illegible] ... **اصل** عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان الله لیدفع بمن یصلی من شیعتنا عمن لا یصلی من

شیعتنا ولو اجمعوا علی ترک الصلوة لهلکوا وان الله لیدفع بمن یزکی من شیعتنا عمن لا یزکی ولو اجمعوا علی ترک الزکوة لهلکوا وان

الله لیدفع بمن یحج من شیعتنا عمن لا یحج ولو اجمعوا علی ترک الحج لهلکوا فهو قول الله عز وجل ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لفسدت الارض

ولکن الله ذو فضل علی العالمین فوالله ما نزلت الا فیکم ولا عنی بها غیرکم **شرح** ... [illegible] ... ترک آن ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] ... الیوم ... [illegible]

... [illegible] ... **یعنی** ... [illegible] ... امام جعفر صادق علیه السلام گفت ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] ... طالوت ... داود ... جالوت در سوره بقره ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] **باب دویست و بیست و یکم اصل باب شرح** این باب ... [illegible] ... **اصل** قال امیر المؤمنین علیه السلام ... [illegible]

... کم من شهوة ساعة اورثت حزنا طویلا والموت فضح الدنیا فلم یترک لذی لب فرحا **شرح** گفت امیر المؤمنین علیه السلام ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] **باب دویست و بیست و دوم اصل باب الاستدراج شرح** ... [illegible] ... **یعنی** ... [illegible]

... [illegible] ... **اول اصل** قال ابو عبد الله علیه السلام ان الله اذا اراد بعبد خیرا فاذنب ذنبا اتبعه بنقمة ویذکره الاستغفار

واذا اراد بعبد شرا فاذنب ذنبا اتبعه بنعمة لینسیه الاستغفار ویتمادی بها وهو قول الله عز وجل سنستدرجهم من حیث لا یعلمون بالنعم

عند المعاصی **شرح** ... [illegible] ... **یعنی** گفت امام جعفر صادق علیه السلام ... [illegible]

... [illegible]

چون خدا ... اراده داشته باشد ... آن بنده گناه کند نوعی از گناه ... [illegible]

میکند الله ... [illegible] ... استغفار

و چون خدا ... اراده داشته باشد ... [illegible]

... [illegible]

... آن گناه ...

میکند رجعی را

میکند رجعی را ... [illegible] ... آن راحت ... استغفار را ... [illegible]

قول الله تعالی ... [illegible]

امام گفت ... [illegible]

... [illegible] ... **دوم اصل** سئل ابو عبد الله علیه السلام

عن الاستدراج فقال هو العبد یذنب الذنب فیملی له ویجدد له عنده النعم فتلهیه عن الاستغفار

من الذنوب فهو مستدرج من حیث لا یعلم **شرح** ... [illegible]

... [illegible] ... **یعنی** پرسیده شد امام جعفر صادق علیه السلام ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] **سوم اصل** سألت ابا عبد الله علیه السلام عن قول الله

عز وجل سنستدرجهم من حیث لا یعلمون قال هو العبد یذنب الذنب فتجدد له النعمة

معه تلهیه تلک النعمة عن الاستغفار من ذلک الذنب **شرح** مضمون این موافق ... [illegible] **چهارم**

اصل عن ابی عبد الله علیه السلام قال کم من مغرور بما قد انعم الله علیه وکم من مستدرج

بستر الله علیه وکم من مفتون بثناء الناس علیه **شرح** کم خبریه است ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] **یعنی** روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام ... [illegible]

... [illegible]

باب دویست و بیست و سوم اصل باب شرح این باب ... [illegible] ... **اول اصل** کان

امیر المؤمنین علیه السلام یقول انما الدهر ثلاثة ایام انت فیما بینهن مضی امس بما فیه فلا

یرجع ابدا فان کنت عملت فیه خیرا لم تحزن لذهابه وفرحت بما استقبلته منه وان کنت قد فرطت

فیه فحسرتک شدیدة لذهابه **شرح** امیر المؤمنین علیه السلام میگفت ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible] **اصل** وانت فی یومک

الذی اصبحت فیه من غد فی غرة ولا تدری لعلک لا تبلغه وان بلغته لعل حظک فیه

لکم

عن علی بن الحسین علیهما السلام قال

و تفریطک فیه

... [illegible]

کسب نکردی آنها را و اعمال قبیحه است که فکر کنی در اینکه چرا کسب نکردی از آنچه آنها و تو با وجود این عدم اکتساب و عدم اقتصار
بر آوردن فردای با همینی که انتظار فردا میکشی بیان اینکه اعتماد و خاطر جمعی داری از اینکه رسی بفردا او اعتماد و خاطر جمعی داری
از کسب عمل صالحی یا خودداری از عمل قبیحی که باطل گشت حسنات گذشته را پس تو نسبت بفردای تو که رو بآن میکنی بر عجوبی مانند مگری
که تو نسبت به هر روز که پشت بآن کردی [illegible] کار کن امروز مانند کار کردن مردی که امید نمیکند برای خود از شبها مگر
شب خود را که در آنست و مانند کار کردن مردی که امید نمیکند برای خود از شبها مگر شب خود را که در آنست پس بکار رو او
اندیشه را که همواره رنج و آزار رسانیش میکنند شب اندیشه [illegible] شده و چون آدمی مرتکب آن میشود و الله تعالی [illegible] عمل
او رع بتوفیق خود دوم حدیث عَنْ اَبِی الْحَسَنِ الْمَاضِی عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ لَیْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ یُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِی کُلِّ
یَوْمٍ فَاِنْ عَمِلَ حَسَناً اسْتَزَادَ اللهَ وَاِنْ عَمِلَ سَیِّئاً اسْتَغْفَرَ اللهَ مِنْهُ وَتَابَ اِلَیْهِ شرح روایت از امام موسی کاظم علیه السلام
گفت نیست از ما یعنی که محبوب ما نیست کسی که بحساب خود نرسد در هر روز با من باشد که اگر عمل خوب کرده باشد طلب
توفیق زیاد کردن آن کند از الله تعالی و اگر عمل بد کرده باشد طلب تجاوز از الله تعالی از آن کند و بازگشت کند سوی الله تعالی اشارت
بآیت سوره حشر ولتنظر نفس ما قدمت لغد سوم حدیث عَنْ اَبِی النُّعْمَانِ الْعِجْلِیِّ عَنْ اَبِی جَعْفَرٍ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ یَا اَبَا النُّعْمَانِ لَا
یَغُرَّنَّکَ النَّاسُ مِنْ نَفْسِکَ فَاِنَّ الْاَمْرَ یَصِلُ اِلَیْکَ دُونَهُمْ وَلَا تَقْطَعْ نَهَارَکَ بِکَذَا وَکَذَا فَاِنَّ مَعَکَ
مَنْ یَحْفَظُ عَلَیْکَ عَمَلَکَ وَاَحْسِنْ فَاِنِّی لَمْ اَرَ شَیْئاً اَحْسَنَ دَرَکاً وَلَا اَسْرَعَ طَلَباً مِنْ حَسَنَةٍ
مُحْدَثَةٍ لِذَنْبٍ قَدِیمٍ شرح الناس عبارت از خویشان و کوپانیست که مصاحبه [illegible] مصاحب ایشان را شروع کند
صاحب [illegible] مصاحب خود [illegible] و مراد اینجا رسیدن جزای
[illegible] خودست برای برطرف کردن آن و مراد حسن درک برطرف کردن [illegible] طلب [illegible]
است [illegible] سرعت طلب [illegible] با آنکه مقدمست در عدد [illegible] تا خیر مقدم
[illegible] و اثبات تا خیر مؤخر در عدد [illegible] روایتست از ابو النعمان عجلی از امام محمد باقر علیه السلام گفت ای
ابو النعمان [illegible] مصاحبان که [illegible] که کار تو بتو میرسد نه بایشان
[illegible] حساب آن و جزای آن مخصوص تست در آخرت و بیابان مرسان روز خود را [illegible] چنین و چنین [illegible]
[illegible] هر آینه [illegible] عمل صالح کن [illegible] چیزی را که نیکوتر باشد
رسیدن [illegible] خود و دفع آن [illegible] و جزای آن از عمل صالحی که تازه
شود برای برطرف کردن گناه کهنه چهارم حدیث عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ قَالَ اِصْبِرُوا عَلَی الدُّنْیَا فَاِنَّمَا هِیَ سَاعَةٌ
فَمَا مَضٰی مِنْهُ فَلَا تَجِدُ لَهُ اَلَماً وَلَا سُرُوراً وَمَا لَمْ یَجِئْ فَلَا تَدْرِی مَا هُوَ وَاِنَّمَا هِیَ سَاعَتُکَ الَّتِی اَنْتَ
فِیهَا عَلٰی طَاعَةِ اللهِ وَاصْبِرْ فِیهَا عَنْ مَعْصِیَةِ اللهِ شرح روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام راوی گفت که گفت صبر
کنید [illegible] بیان اینکه آنچه گذشت از دنیا [illegible] برای آن [illegible]
[illegible] این ساعت را [illegible] ساعت آن و باعث عدم صبر [illegible] و آنچه نیامده

Margin notes (left page): روز نام — باعتبار انکه — اسم مصدر باب افعال — وجود — عن بعض افعالنا — فاصبر وفیها اه از بعض [illegible]

فِی التَّفْرِیطِ مِثْلُ حَظِّکَ فِی الْاَمْسِ الْمَاضِی عَنْکَ شرح و تو در امروز نسبت بفردا و بازی خود را با همینی که بجا دل
سستی که تمامی تقصیر خود کنی و [illegible] حقیقت حال را شاید که تو بهره رسی بفردا او اگر رسی شاید که نصیب تو از تو دادر تقصیر
نصیب تو باشد در دیروزی که گذشت است از تو سوم حدیث یَوْمٌ مِنَ الثَّلَاثَةِ قَدْ مَضٰی اَنْتَ فِیهِ مُفَرِّطٌ وَیَوْمٌ تَنْتَظِرُهُ لَسْتَ
اَنْتَ مِنْهُ عَلٰی یَقِینٍ مِنْ تَرْکِ التَّفْرِیطِ وَاِنَّمَا هُوَ یَوْمُکَ الَّذِی اَصْبَحْتَ فِیهِ وَقَدْ یَنْبَغِی لَکَ اِنْ عَقَلْتَ
وَفَکَّرْتَ فِیمَا فَرَّطْتَ فِی الْاَمْسِ الْمَاضِی مِمَّا فَاتَکَ فِیهِ مِنْ حَسَنَاتٍ اَلَّا تَکُونَ اکْتَسَبْتَهَا وَمِنْ سَیِّئَاتٍ اَلَّا
تَکُونَ اَقْصَرْتَ عَنْهَا وَاَنْتَ مَعَ هٰذَا مَعَ اسْتِقْبَالِ غَدٍ عَلٰی غَیْرِ ثِقَةٍ مِنْ اَنْ تَبْلُغَهُ وَعَلٰی غَیْرِ یَقِینٍ
مِنِ اکْتِسَابِ حَسَنَةٍ اَوْ مُرْتَدِعٍ عَنْ سَیِّئَةٍ مُحْبِطَةٍ فَاَنْتَ مِنْ یَوْمِکَ الَّذِی تَسْتَدْبِرُ فَاعْمَلْ عَمَلَ
رَجُلٍ لَیْسَ یَأْمُلُ مِنَ الْاَیَّامِ اِلَّا یَوْمَهُ الَّذِی اَصْبَحَ فِیهِ وَلَیْلَتَهُ فَاعْمَلْ اَوْ دَعْ وَاللهُ الْمُعِینُ عَلٰی ذٰلِکَ
شرح ضمیر هو راجع بباقی آن سه روزست [illegible] و [illegible] بصیغه مضارع معلوم از باب افتعال
و ضمیر مستتر در آن راجع بیومک است الا اینکه کسب سعادت و نسبت آن بیوم از قبیل اسناد مجازی است مثل انبت الربیع
البقل و جمله که مدخول قد تقلیلیه است قائم مقام جزای شرط در ان عقلت است من در مما تبعیضیه است و ما عبارت از زمانست فیه
متعلق بفرطت است و ضمیر راجع بما موصوله در فیما فرطت است من در من حسنات برای تبیین ما در فیما فرطت است الا
بفتح همزه و تشدید لام مرکب است از ان ناصبه و لای نافیه و نون در لام مدغم شده و بدل اشتمال ما موصوله در فیما فرطت است
تکون بصیغه مضارع مخاطب [illegible] است و زیاد کردن آن برای عدم صحت ادخال لای نافیه بر فعل ماضی است بی اعاده
الا [illegible] است کوتاه کردن از چیزی [illegible] حالیه است و عامل [illegible]
بر سبیل تنازع [illegible] تا استدبرت [illegible] و بر این تقریب اینجا مذکور شده با وجود آنکه مضمون آن سابقا مذکور
است مبتداست مع جملة [illegible] ظرف [illegible] استقبال که خبر مبتداست مرتدع بفتح دال مهمله مصدر میمی باب افتعال است
الاحباط [illegible] باطل کردن اعمال صالحه گذشته علی مثل [illegible] الذی استدبرت بتقدیر [illegible]
من یومک الذی استدبرت [illegible] و اشارتست باینکه [illegible] آدمی [illegible] مستقبل [illegible]
شد در کتاب التوحید در شرح حدیث [illegible] باب الاستطاعة و او در ولیلته برای تقسیم است [illegible] روز [illegible]
[illegible] معطوف بر یومه است بر سبیل مسامحه زیرا که در اینجا [illegible] شده [illegible] بتقدیر [illegible]
من اللیالی الا اللیلة التی امسی فیها فاعمل در دوم بصیغه امر [illegible] الاعمال کار [illegible] و مانند آن [illegible]
التفضیل و مفعول به فاعمل است و موصوف آن محذوفست بتقدیر [illegible] بصیغه اسم فاعل [illegible]
[illegible] یعنی پس [illegible] که تحقیق
[illegible] صاحب تقصیری در روزی [illegible] آن روز [illegible] تقصیر [illegible]
که [illegible] آن سه روز [illegible] که تو در آن [illegible] سعادت میکند [illegible] برای تو اگر خردمندی کنی و فکر کنی در چیزی
که تقصیر کردی در آن [illegible] گذشت از جمله [illegible] که فوت شد [illegible] آن چیز اعمال صالحه است که فکر کنی در اینکه

Margin notes (right page): مستقبل مثل یومک الذی [illegible] — مصدر باب افعال — مصدر باب [illegible]

پس میدانی که صحبت آن با جنسی که میدانی که با آن خواهی رسید یا نه و اگر رسی به چه حال خواهی بود و جواب نیست که دنیایی که بر تو
لازمست صبر در آن همین ساعتست که تو در آنی پس صبر کن در آن بر طاعت الله تعالی و صبر کن در آن از معصیت الله تعالی چهارم فصل
قال ابو عبد الله علیه السلم اجمل نفسک لنفسک فان لم تفعل لم یحملک غیرک شرح گفت امام
جعفر صادق علیه السلم بردار جوهرت را از خاک ذلت و خواری معاصی برای جوهرت در روزی که بکار است آید چه اگر کرامی [illegible]
ترا عزیز بعد از تو باهمتی که عمل دیگران برای ایشان بعد از ایشان بغایت سهل و بی اعتبار است و اکثر آنست که با وجود وصیت
بعمل نمی آید مخفی نماند که آنچه بوسیله وصیت باشد و بعمل آید داخل بر سانیدن ایشان خود است ششم فصل قال ابو عبد الله علیه السلم
لرجل انک قد جعلت طبیب نفسک و بین لک الداء و عرفت آیة الصحة و دللت علی
الدواء فانظر کیف قیامک علی نفسک شرح گفت امام جعفر صادق علیه السلم مرد را بدرستی که تو طبیب نفس
گردانیده شدی طبیب جوهرت و ظاهر کرده شد برای تو درد که معصیت است چنانچه گفته و ما اصابکم من مصیبة فبما کسبت ایدیکم و
شناسانیده شدی علامت بقای صحت که فعل طاعات و اجتناب از معاصی است و آنچه باعث حفظ صحت میشود و راه نموده شدی
بر دوای درد که توبه و استغفار و فعل حسناتی که بر طرف میکند سیئات را [illegible] پس ملاحظه کن که چگونه است پرستاری تو
جوهرت را هفتم فصل قال ابو عبد الله علیه السلم لرجل اجعل قلبک قرینا برا و ولدا واصلا و اجعل
علمک والدا تتبعه و اجعل نفسک عدوا تجاهدها و اجعل مالک عاریة تردها شرح گفت امام جعفر صادق
علیه السلم مردی را که گردان دل خود را در مهربان و فرزند فرمانبردار اشارتست بانکه دل محل معقلت [illegible]
مقتضای آن کند و گردان دانش خود را [illegible] محکمات قرآن و مانند آنها مانند پدری که تابع او باشی در متشابهات و گردان
خواهشهای نفست را مانند دشمنان که جهاد میکنی با ایشان و گردان مالت را مانند عاریتی که برمیگردانی آنرا هشتم فصل
قال ابو عبد الله علیه السلم اقصر نفسک عما یضرها من قبل ان تفارقک واسع فی فکاکها کما تسعی
فی طلب معیشتک فان نفسک رهینة بعملک شرح اقصر بقاف و صاد مهمله [illegible]
از باب افعال [illegible] یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم کوتاه کن خود را از آنچه ضرر میکند [illegible]
[illegible]
[illegible] نهم فصل قال ابو عبد الله علیه السلم
کم من طالب للدنیا لم یدرکها و مدرک لها قد فارقها فلا یشغلنک طلبها عن عملک والتمسها
من معطیها و مالکها فکم من حریص علی الدنیا قد صرعته واشتغل بما ادرک منها عن طلب آخرته
حتی فنی عمره و ادرکه اجله و قال ابو عبد الله ع المسجون من سجنته دنیاه عن آخرته شرح
کم خبریه برای تکثیرست [illegible] یعنی گفت امام جعفر صادق علیه السلم بسا طلب
کننده مال دنیا در نیافت مال دنیا را [illegible]
[illegible]

آن

آن باهمتی که توکل کن و حرص در طلب مکن بیان این که بسا حریص بر مال دنیا بتحقیق انداخت او را آن مال دنیا در خاک [illegible]
و غافل شد و سبد [illegible] در یافت از مال دنیا از طلب آخرت خود تا آنکه با خود رسید عمر او و در یافت او را اجل او و گفت امام جعفر
صادق علیه السلم [illegible] دهم فصل عن ابی جعفر
علیه السلم قال اذا اتت علی الرجل اربعون سنة قیل له خذ حذرک فانک غیر معذور
و لیس ابن الاربعین باحق بالحذر من ابن العشرین فان الذی یطلبهما واحد و لیس براقد
فاعمل لما امامک من الهول و دع عنک [illegible] شرح الحذر بکسر حاء [illegible]
[illegible]
[illegible] یعنی روایت از امام محمد باقر علیه السلم [illegible]
گفت که گفت چون آمد بر مرد چهل سال گفته شد او را [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] یازدهم فصل قال ابو عبد الله علیه السلم
خذ لنفسک من نفسک خذ منها فی الصحة قبل السقم و فی القوة قبل الضعف و فی الحیوة قبل الممات شرح
گفت امام جعفر صادق علیه السلم [illegible]
[illegible] دوازدهم فصل عن ابی عبد الله ع
قال ان النهار اذا جاء قال یا ابن آدم اعمل فی یومک هذا خیرا اشهد لک به عندک
یوم القیمة فانی لم آتک فیما مضی و لا آتیک فیما بقی و اذا جاء اللیل قال مثل ذلک
شرح روایت از امام جعفر صادق علیه السلم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] سیزدهم فصل جاء رجل الی امیر المؤمنین علیه السلم فقال یا امیر المؤمنین
اوصنی بوجه من وجوه البر انجو به فقال امیر المؤمنین علیه السلم ایها السائل استمع ثم
استفهم ثم استیقن ثم استعمل شرح [illegible] امیر المؤمنین علیه السلم [illegible]
[illegible]
[illegible]

فضول القول

[illegible]

مدلول آنها بعد از آن انکار در آورد آنها را الفرمان برداری امام در تفسیر متشابهات قرآن و سنت رسول علیه السلام و مراد نیست که از
که میگویم بعد از این از تقسیم مردم به سه قسم گوش دار و بفهم و قرار خاطر ده بر آن و عمل کن به آن ح وَاعْلَمْ أَنَّ النَّاسَ ثَلَاثَةٌ زَاهِدٌ
وَصَابِرٌ وَرَاغِبٌ فَأَمَّا الزَّاهِدُ فَقَدْ خَرَجَتِ الْأَحْزَانُ وَالْأَفْرَاحُ مِنْ قَلْبِهِ فَلَا يَفْرَحُ بِشَيْءٍ مِنَ
الدُّنْيَا وَلَا يَأْسَى عَلَى شَيْءٍ مِنْهَا فَاتَهُ فَهُوَ مُسْتَرِيحٌ وَأَمَّا الصَّابِرُ فَإِنَّهُ يَتَمَنَّاهَا بِقَلْبِهِ فَإِذَا نَالَ مِنْهَا
أَلْجَمَ نَفْسَهُ عَنْهَا لِسُوءِ عَاقِبَتِهَا وَشَنَآنِهَا وَلَوِ اطَّلَعْتَ عَلَى قَلْبِهِ عَجِبْتَ مِنْ عِفَّتِهِ وَتَوَاضُعِهِ
وَحَزْمِهِ وَأَمَّا الرَّاغِبُ فَلَا يُبَالِي مِنْ أَيْنَ جَاءَتْهُ الدُّنْيَا مِنْ حِلِّهَا أَوْ مِنْ حَرَامِهَا وَلَا يُبَالِي مَا دَنَّسَ
فِيهَا عِرْضَهُ وَأَهْلَكَ نَفْسَهُ وَأَذْهَبَ مُرُوَّتَهُ فَهُمْ فِي غَمْرَةٍ يَضْطَرِبُونَ ش و اینکه عطف [illegible]
یعنی و بدانکه مردم سه قسمند اول صاحب نفرت از فضول دنیا دوم شکیبا از ترک فضول دنیا با نفرت طبع او از آن سیوم صاحب رغبت
در فضول دنیا بیان این آنکه اما صاحب نفرت پس تحقیق بیرون رفته اند و همای شدن اسباب دنیا و خوشحالیهای بودن آن
دنیا از دل وی پس خوشحال نمیشود بچیزی از دنیا که باشد و آزرده نمیشود در بیرون چیزی از دنیا که تلف شود از او پس او صاحب آسایش است
و اما صبر کننده پس هر آینه آرزوی فضول دنیا میکند بدل خود پس چون دریافت چیزی از فضول دنیا را باز میگیرد
[illegible] نفس خود را از آن برای بدی عاقبت آن و زشتی آن در نظر عقلش و اگر آگاه شوی بر دل او تعجب میکنی
از خودداری او و فروتنی او و احتیاط او و اما صاحب رغبت در فضول دنیا پس باک ندارد که از کجا آمد نزد او دنیا آیا از حلال
دنیا یا از حرام دنیا و باک ندارد که چه چیز چرکن کرد در دنیا ناموس او را و آن مرد هلاک کرد نفس خود را باستحقاق جهنم و ترک
کرد مردانگی خود را پس آن جماعت راغبان دنیا در گرداب ضلالت اضطراب میکنند چهاردهم حل قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع
لَا تَصْغُرْ مَا يَنْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَصْغُرْ مَا يَضُرُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَكُونُوا فِيمَا أَخْبَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كَمَنْ عَايَنَ
ش لا یصغر بصاد مهمله و غین با نقطه و راء بی نقطه است و جای صیغه مضارع معلوم از باب حسن یا باب ضرب یا مجهول از تفعیل است یعنی
گفت امیر المؤمنین علیه السلام کوچک نیست یا کوچک شمرده نمیشود در نظر عقل آنچه نفع میکند در روز قیامت زیرا که نفع آن
دائم است و مثل نفع دنیا نیست و کوچک نیست یا کوچک شمرده نمیشود در نظر عقل آنچه ضرر میکند در روز قیامت زیرا که ضرر
آن دائم است خواه عذاب جهنم باشد و خواه پستی مرتبه در بهشت باشد و اگر ضررش منقطع شد بغایت الغایت طولانیست پس باشید
در آنچه خبر داده است شما را الله عز و جل از نافع و ضار در روز قیامت مانند کسی که دیده باشد پانزدهم حل سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
يَقُولُ إِنْ قَدَرْتَ أَنْ لَا تُعْرَفَ فَافْعَلْ وَمَا عَلَيْكَ أَنْ لَا يُثْنِيَ عَلَيْكَ النَّاسُ وَمَا عَلَيْكَ أَنْ
تَكُونَ مَذْمُومًا عِنْدَ النَّاسِ إِذَا كُنْتَ مَحْمُودًا عِنْدَ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ قَالَ أَبِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ
لَا خَيْرَ فِي الْعَيْشِ إِلَّا لِرَجُلَيْنِ رَجُلٍ يَزْدَادُ كُلَّ يَوْمٍ خَيْرًا وَرَجُلٍ يَتَدَارَكُ ش شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت
اگر توانی که شناخته نشوی و مجهول الشخص و مجهول القدر باشی پس چنان کن و چه باک است بر تو از اینکه ثنا نگویند بر تو مردمان و چه باک است مر
بر تو از اینکه باشی مذمت کرده شده نزد مردمان چون باشی ستوده نزد الله تعالی بعد از آن امام برای بیان لی اعتباری ستوده
[illegible] مردمان و بیان آنکه ستوده است نزد الله تعالی گفت که گفت پدرم علی بن ابی طالب علیه السلام خوبی نیست در زندگانی

یعمهون خ

شکیبا

عن حفص بن غیاث قال

منیته بالتوبة م

مکربای

مگر برای دو مرد مردی که زیاد شود هر روز باعتبار عمل خیر و مردی که تلافی کند به خود را بتوبه ش این منافات دارد با آنچه
گذشت در کتاب العقل در حدیث هشتم باب سوم که باب صفة العلم و فضله و فضل العلماء است که لا خیر فی العیش الا لرجلین عالم
مطاع او مستمع واع ج منافات ندارد چه استثنا افاده عموم مستثنی نمیکند پس میتواند بود که هر یک از عالم و متعلم خیر از دیگری
ایشان نباشد مطلقا بلکه شرط باشد اینکه از و یا او خیر باید که توبه برداشته باشند حل وَأَنَّى لَهُ التَّوْبَةُ وَاللَّهِ لَوْ سَجَدَ
حَتَّى يَنْقَطِعَ عُنُقُهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنْهُ إِلَّا بِوَلَايَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَلَا وَمَنْ عَرَفَ حَقَّنَا وَ
رَجَا الثَّوَابَ فِينَا وَرَضِيَ بِقُوتِهِ نِصْفَ مُدٍّ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَمَا سَتَرَ عَوْرَتَهُ وَمَا أَكَنَّ رَأْسَهُ وَهُمْ
وَاللَّهِ فِي ذَلِكَ خَائِفُونَ وَجِلُونَ وَدُّوا أَنَّهُ حَظُّهُمْ مِنَ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ وَالَّذِينَ
يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ ش میتواند بود که این فقرات کلام امام جعفر صادق علیه السلام باشد و میتواند
بود که کلام امیر المؤمنین علیه السلام باشد انی بفتح همزه و نون مفتوحه مشدده و الف کلمه استفهام است بمعنی من این و در این استفهام
آنچه می آید که و الله نمی تواند انکار و حفظ ... اصلا و میتواند بود که انی بکسر همزه و تشدید نون مکسوره و یاء متکلم باشد و جای
کیفیت اهل البیت منصوب باختصاص است الا بفتح همزه و تخفیف لام حرف تنبیه است من حرف [illegible]
[illegible] حرف کاف بیان باشد و بجای آن فا باشد [illegible] و خبر [illegible] باشد [illegible] یا منصوب [illegible]
[illegible] برای کلام صفت نصف مد است و ما عطف بر قوته است و او در وهم برای افتتاح کلام علیحده است مثل او
در و من عرف حقنا و ضمیر هم راجع باصحاب سول است که بعد از رسول بر طریقت حق ثابت قدم ماندند مثل سلمان و ابوذر و مقداد
و عمار و جابر و جمعی دیگر که اسمای ایشان معروف است و اگر چه مذکور در لفظ نیست در اینجا مذکور در خاطر است و تقدیم ظرف
در فی ذلک خائفون برای حصر است و مشار الیه ذلک عرفان [illegible] خیانت معنی خوف
و وجل کیفیت ذکر آن اینجا برای آنست که خائفون ناظر است به آیت سوره آل عمران ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا و گذشت در کتاب
العقل در حدیث دوازدهم باب اول در تفسیر این آیت که انه لم یخف الله من لم یعقل عن الله و جلون ناظر است بآیت سوره مؤمنون که
مذکور میشود احمال و میتواند بود که وجل مبالغه خوف باشد بمعنی طپیدن دل و گذشت در کتاب العقل در حدیث پنجم باب چهارم که باب
النوادر است که کخشی و جلا مجلو و دو استیناف بیانی است برای حصر مفهوم از تقدیم ظرف و ناظر است به تتمه آیت سوره آل عمران
که و هب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب زیرا که مراد رحمت امام حق است چنانچه بیان شد در کتاب الحجه در حدیث شانزدهم
سوم باب نهصد و هفتم ضمیر انه راجع بمشار الیه ذلک است و من برای بیانیت مشار الیه و کذلک خوف و وجل در فی ذلک
خائفون وجلون است الا ایتا دادن خیری و مراد اینجا دادن حق امام است یعنی شریک کردن دیگری که مذکور
در سابق بر این آیت که و الذین هم بآیات ربهم یؤمنون و الذین هم بربهم لا یشرکون و اقرار بامامت ائمه هدی است شده برای
اینکه دادن امامت اشارت است بسوره احزاب انا عرضنا الامانة علی السموات و الارض و الجبال فابین
ان یحملنها و بیان شد در کتاب الحجة در حدیث دوم باب نهصد [illegible]
میان فعل مضارع و فعل ماضی در یؤتون ما آتوا دلالت میکند بر اینکه این مرتبه جمعیت که در زمان رسول حق صاحب حق را دادم

راجعون م

بفتح میم و سکون نون برای استفهام است

ایشان م
حق نظار آیست نه

نبه لکمت ونقف من التنزیل فی الولایة م

بآیته م

و بعد از رسول خبر خواهند داد و مرتد نخواهند شد انهم تقدیر لا انهم است یعنی و در کجا شنو برای آن مرد قبول الله تعالی بازگشت او را کجا
تو را اگر سجده میکرد و تا اگر سر بلند میکرد از طول سجود و قبول میکرد الله تبارک و تعالی از او توبه او را گر با آنچه داده و از دوستی و معرفت
اهل بیت رسول علیه السلام آگاه باش که انکار کسی حق را و امید ارشد ثواب طاعات خود را وسیله و افتی شد مذکور از کسان
که صنف چهار یکی چهار باشد در هر روز لباسی که پوشید عورت ایشان را او مسکنی که بر سر سایه او باشد و اصحاب خاص رسول الله
و امیر المؤمنین علیه السلام بچهار قسم که در آن معرفت حق او بس خائف اند و جانشین دوست داشتند که معرفت حق از نصب ایشان باشد
عوض و بنا که اول بر نع بعد از رسول علیه السلام سوی رفتند چنانچه در آیت آل عمران اشارت با آن شده که و اما الذین فی قلوبهم زیغ
و ایمان مرج کرده اشاره الله عز و جل با نزول که گفته در سوره مؤمنون و جمیعی که میدهند بعد از رسول آنچه را که داده اند در زمان
رسول را ایمان بعلامات ربوبیت صاحب کل اختیار خود شان بی اشتراک بر حالی که دلهای ایشان از عاقبت ترسناک است سبب آنکه
ایشان سوی رب خود را جعند پس بنا بعاقبت بی اعتبارست نزد ایشان م ل ثُمَّ قَالَ مَا الَّذِي أَتَوْا أَتَوْا وَاللَّهِ الطَّاعَةَ
مَعَ الْمَحَبَّةِ وَالْوَلَايَةِ وَهُمْ مَعَ ذَلِكَ خَائِفُونَ لَيْسَ خَوْفُهُمْ خَوْفَ شَكٍّ وَلَكِنَّهُمْ خَافُوا أَنْ يَكُونُوا
مُقَصِّرِينَ فِي مَحَبَّتِنَا وَطَاعَتِنَا شرح لیس خوفهم تا آخر اشارتست بدفع تناقض میان این دو آیت و قول الله تعالی در سوره
انفال إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ و میان قول الله تعالی در سوره رعد أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ و در سوره
زمر ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ و می آید در اول کتاب فضل القرآن که لحن ذکر الله در بعض نسخ بجای مع ذلک فی ذلک
است یعنی بعد از آن امام جعفر صادق علیه السلام گفت هیچ میدانید ای آیت که چه چیزست آنچه داده اند داده اند قسم
اطاعت ما را با دوستی و نزدیکی با او ایشان با وجود آن ترسناکان بودند نیست ترس ایشان ترس شک در وجوب دادن
آنچه داده اند ولیکن ایشان ترسیدند که مبادا که باشند صاحبان تقصیر در دوستی ما و اطاعت ما ششم حل عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ
مِهْزَمٍ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ دَخَلَ قَوْمٌ فَوَعَظَهُمْ ثُمَّ قَالَ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ عَايَنَ
الْجَنَّةَ وَمَا فِيهَا وَعَايَنَ النَّارَ وَمَا فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تُصَدِّقُونَ بِالْكِتَابِ شرح ابو ابراهیم از رجال صادق و کاظم علیهما السلام است
و حکم مجهولست میتواند بود که مروی عنه امام محمد باقر یا امام جعفر صادق علیهما السلام باشد یعنی روایت است از ابراهیم بن مهزم از حکم
ابن سالم گفت داخل شدند جمعی پس امام علیه السلام وعظ گفت ایشان را بعد از آن گفت نیست از شما هیچ یک مگر بر حالی که دیده است
و آنچه را که در آنست اگر تصدیق میکرده باشید قرآن را و کاذب نباشید هفتم حل سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ
لَا تَسْتَكْثِرُوا كَثِيرَ الْخَيْرِ وَلَا تَسْتَقِلُّوا قَلِيلَ الذُّنُوبِ فَإِنَّ قَلِيلَ الذُّنُوبِ يَجْتَمِعُ حَتَّى يَصِيرَ كَثِيراً
وَخَافُوا اللَّهَ فِي السِّرِّ حَتَّى تُعْطُوا مِنْ أَنْفُسِكُمُ النَّصَفَ وَسَارِعُوا إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَاصْدُقُوا
الْحَدِيثَ وَأَدُّوا الْأَمَانَةَ فَإِنَّمَا ذَلِكَ لَكُمْ وَلَا تَدْخُلُوا فِيمَا لَا يَحِلُّ لَكُمْ شرح شنیدم از امام موسی کاظم علیه السلام میگفت
بسیار مشمرید بسیار از جمله عمل صالح را چو پسندی که از جمله مهلکات است یا سستی در عمل صالح و کم مشمرید کم از جمله گناهان را
بجهت و ران چه بدرستی که کم از جمله گناهان اندک اندک جمع میشود تا آنکه بسیار میشود و ترسناک باشید از الله تعالی در دل
خود تا دهید از خود تان انصاف را یعنی که احتیاج نباشد بحاکمی که شما را بانصاف در معاملات با مردم وا دارد و شتاب

کیند

کسانی که ایشان را در ایمان یکی از اقسام باوجود آنچه مذکور شد خائف اند و جلا کنند از آن هم

بکسر میم و سکون ها و فتح زا با نقطه و تخفیف میم از حکم بفتح حا بی نقطه و فتح کاف هم

جعفری م

و دیده که آتش جهنم را و آنچه را سر و آتش هم

مضمون حدیث ... سوره آمد ... فانما ذلک علیکم ...

کیند سوی طاعت الله تعالی و بدرستی که بگوئید سخن راست را و ادا کنید امانت را العیاذ پس چه بدرستی که جز این نیست که آنچه مذکور شد نفع
شماست و داخل مشوید در چیزی که حلال نیست برای شما چه بدرستی که آنچه مذکور شد ضرر شماست هشتم حل عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَا أَحْسَنَ الْحَسَنَاتِ بَعْدَ السَّيِّئَاتِ وَمَا أَقْبَحَ السَّيِّئَاتِ بَعْدَ الْحَسَنَاتِ
شرح روایت است از محمد بن مسلم از امام محمد باقر علیه السلام راوی گفت شنیدم از او که میگفت بغایت خوب است اعمال صالحه بعد از گناهان و
بغایت بد است گناهان بعد از اعمال صالحه نهم حل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ إِنَّكُمْ فِي آجَالٍ مَقْبُوضَةٍ
وَأَيَّامٍ مَعْدُودَةٍ وَالْمَوْتُ يَأْتِي بَغْتَةً مَنْ يَزْرَعْ خَيْراً يَحْصُدْ غِبْطَةً وَمَنْ يَزْرَعْ شَرّاً يَحْصُدْ نَدَامَةً
وَلِكُلِّ زَارِعٍ مَا زَرَعَ لَا يَسْبِقُ الْبَطِيءَ مِنْكُمْ حَظُّهُ وَلَا يُدْرِكُ الْحَرِيصُ مَا لَمْ يُقَدَّرْ لَهُ مَنْ أُعْطِيَ خَيْراً فَاللَّهُ أَعْطَاهُ
شرح الآجال جمع اجل بفتح همزه و فتح جیم عمر او وصف عمر بمقبوض بودن برای اینست که مهلت در کم شدنست مانند چیزی
که میدهم از آن بعضی گرفته شود بی مهلت یکدم که یا باعتبار نیست که گشت مانند چیزی که درشت کمی باشد یعنی روایت است از امام جعفر
صادق علیه السلام گفت بدرستی که شما در عمرهایی که گرفته شده است و میدهم و در روزهایی که شمرده شده است کم و زیاد نمیشود
و مرگ می آید ناگهان یا بعضی که آمدن اسباب آن در وقت غفلت شماست و گاهی بعنوان فجاءه نیز میشود هر که میکارد
عمل خیر را میدرود خوشحالی را و هر که میکارد عمل شر را میدرود پشیمانی را و برای هر کارنده همانست که کاشته سبقت نمیگیرد بر است
در طلب مال دنیا از جمله شما نصیب او از رزق یا بعضی که در می یابد رزق خود را و در نمی یابد حریص در طلب مال دنیا چیزی را که تقدیر
کرده نشده برای او یا بعضی که حریص مستقل در حقیقت بر تحصیل مال دنیا نیست بلکه آن در تحت قضاء و قدر الهیست و همه بعضی
چیزی که حرص بیشتر میکند کمتر بمال دنیا میرسند هر که داده شد مال و مانند آن پس الله تعالی داده او را بقضا و قدر خود و
هر که نگاه داشته شد از بدی پس الله تعالی نگاه داشته او را بقضا و قدر خود دهم حل عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ جَاءَ
رَجُلٌ إِلَى أَبِي ذَرٍّ فَقَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ مَا لَنَا نَكْرَهُ الْمَوْتَ فَقَالَ لِأَنَّكُمْ عَمَرْتُمُ الدُّنْيَا وَأَخْرَبْتُمُ الْآخِرَةَ فَتَكْرَهُونَ
أَنْ تُنْقَلُوا مِنْ عُمْرَانٍ إِلَى خَرَابٍ فَقَالَ لَهُ فَكَيْفَ تَرَى قُدُومَنَا عَلَى اللَّهِ فَقَالَ أَمَّا الْمُحْسِنُ مِنْكُمْ فَكَالْغَائِبِ
يَقْدَمُ عَلَى أَهْلِهِ وَأَمَّا الْمُسِيءُ مِنْكُمْ فَكَالْآبِقِ يَرِدُ عَلَى مَوْلَاهُ قَالَ فَكَيْفَ تَرَى حَالَنَا عِنْدَ اللَّهِ قَالَ اعْرِضُوا
أَعْمَالَكُمْ عَلَى الْكِتَابِ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ قَالَ فَقَالَ الرَّجُلُ
فَأَيْنَ رَحْمَةُ اللَّهِ قَالَ رَحْمَةُ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ شرح عمرتم از باب تفعیل التعمیر آباد کردن الاخراب
ویران کردن تنقلوا بنون و قاف بصیغه مضارع مخاطب مجهول باب نصر است عمران بضم عین بی نقطه و سکون میم در اصل
مصدر باب حسن و علم و نصر است بمعنی آبادی و مراد اینجا آبادست خراب بفتح خا با نقطه در اصل مصدر باب علم است بمعنی
ویرانی و مراد اینجا ویرانست القدوم بصیغه معلوم باب علم است یعنی روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام گفت آمد مردی
بسوی ابوذر غفاری رحمه الله تعالی پس گفت ای ابوذر چیست ما را که ناخوش میداریم مرگ را پس گفت برای اینکه شما آباد کردید
دنیا را و ویران کردید آخرت را پس ناخوش میدارید این را که برده شوید از آبادی بسوی ویران پس آن مرد گفت ابوذر را پس
چگونه می بینی ورود ما را بر الله تعالی وقت مرگ ما پس ابوذر گفت اما نیکوکار پس مانند مسافری که وارد میشود بر اهل خود در وطن خود بحالی

و اما بکار پس باشند غلام کریمه که بر کردانیده شود در بجاهای خود پس آمرزد کفت پس حکم بکناهای پس حال باز نزد الله تعالی در قیامت پس اوز

کفت عرض کنیم اعمال خود را بر قرآن پس درستی که الله تعالی میکوید در سوره انفطار بدرستی که متقیان در آینه در نعمتند و بدرستی که فاجران

در آینه در جحیمند امام کفت پس کفت آمرزد کین کجاست رحمت الله تعالی ابوذر کفت رحمت الله تعالی نزدیکست نسبت نیکوکاران

چنانچه کفته در سوره اعراف اشارتست باینکه الله تعالی رحمت بر فجار نخواهد کرد مکر بر نیکوکاران میکنند که آلوده باشند و نشان نیکو

کاران را خود کفته در سوره نجم که الذین یجتنبون کبائر الاثم و الفواحش الا اللمم و بیان شد در باب صد و نوده چهارم قال

أبو عبد الله عليه السلام و كتب رجل إلى أبي ذر رضي الله عنه أطرفني بشيء من العلم فكتب إليه

إن العلم كثير و لكن إن قدرت أن لا تسيء إلى من تحبه فافعل فقال له الرجل و هل رأيت

أحدا يسيء إلى من يحبه فقال له نعم نفسك أحب الأنفس إليك فإذا أنت عصيت الله فقد أسأت إليها

شرح الاطراف بطا بی نقطه و را بی نقطه و فا مصدر باب افعال دادن کسی را طرفه بضم طا و سکون را بمعنی چیزی که غریب باشد

و پیش از آن نداده باشد باو کس یعنی کفت امام جعفر صادق علیه السلام که نوشت مردی بسوی ابوذر رضی الله عنه که اعطای طرفه کن

مرا بچیزی از علم پس نوشت بسوی او که بدرستی که علم طرفه بسیارست و لیکن اکر توانی که بدی نکنی باکسی که او را دوست میداری پس چنان

کن پس جواب نوشت آن مرد به ابوذر کفت ابوذر آیا دیدی احدی را که بدی کند باکسی که دوست دارد او را پس کفت او را آری نفس

تو دوست محبوبترست نزد تو از همه پس چون تو عصیان کنی الله تعالی را پس بتحقیق بدی کرده خواهی بود با خود حدیث دویم عن أبي عبد الله

عليه السلام قال سمعته يقول اصبروا على طاعة الله و تصبروا عن معصية الله فإنما الدنيا ساعة

فما مضى فلا تجد له سرورا و لا حزنا و ما لم يأت فليس تعرفه فاصبر على تلك الساعة

التي أنت فيها فكأنك قد اغتبطت شرح استعمال الصبر در طاعت و التصبر در معصیت اشارتست باینکه

ترک معصیت بیشترست از مشقت فعل طاعت الاغتباط بغین بی نقطه و با یک نقطه و طا بی نقطه مصدر باب افتعال خوشحال شدن و مراد اینجا

در قیامت بوسیله صبر بر طاعت و تصبر از معصیت است که از بسکه واقع شدنیست کویا که شده و مضمون این موافق حدیث چهارم

این بابست حدیث سیوم عن أبي عبد الله عليه السلام قال قال الخضر لموسى عليه السلام يا موسى إن أصلح

يوميك الذي هو أمامك فانظر أي يوم هو و أعد له الجواب فإنك موقوف و مسئول و خذ

موعظتك من الدهر فإن الدهر طويل قصير فاعمل كأنك ترى ثواب عملك ليكون أطمع لك في الآخرة

فإن ما هو آت من الدنيا كما قد ولى منها شرح اصلح افعل التفضیل است الدهر بفتح دال بی نقطه و سکون

ها و را بی نقطه زمان بقای دنیا از اول تا آخر و وصف آن بطول و قصر باعتبار نسبت که بهر کس از اندک زمانی که زمان عمر اوست

احوال دنیا و دولتهای دنیا را مشاهده میکنند و میداند حال زمانهای کذشته و آینده را بقیاس زمان خود پس کویا که از اول تا آخر

دنیا را مشاهده کرده است در اطمع کله برای تعدیه است یعنی روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام کفت که کفت خضر موسی علیه السلام را

کای موسی بدرستی که روزی که نفع آن روز بکار تو بیشتر می آید از جمله دو روز تو که یکی روز دنیاست و دیکری روز آخرت کمتر

بیش است و نزد تو آن میروی که روز آخرت باشد پس تامل کن که کدام روزست آن روز آیا روز راحت برای تو یا روز عذاب برای تو

و دنیا کن برای آن روز جواب را وقتی که سوال از اعمال دنیایی تو شود او چه بدرستی که تو را او شتر خواهی شد و پرسیده خواهی شد

در آن روز و پند بزرک و فرا کیر پند را از زمانه چه بدرستی که زمانه دراز کوتاه است پس عمل کن چنانچه کویا که تو می بینی ثواب عمل

خود را تا باشد آن یقین بثواب طمع کننده تر در ثواب عمل چه بدرستی که آنچه می آید از دنیا چنانست که بتحقیق پشت کرده است

از دنیا یعنی که زندکانی آینده از جمله عمر خود مانند آنچه بعد از معاش چه آنچه می آید قبل از کذشت دنیا و ثوابست که در فکر آن

نیستی اصلا حدیث سیوم قيل لأمير المؤمنين صلوات الله عليه عظنا و أوجز فقال الدنيا حلالها

حساب و حرامها عقاب و أنى لكم بالروح و لما تأسوا بسنة نبيكم تطلبون ما يطغيكم و لا ترضون

بما يكفيكم شرح کفته شد امیر المؤمنین صلوات الله علیه را که نصیحت کن ما را و مختصر کن پس کفت مال

دنیا حلالش باعث حساب روز قیامت است اشارتست باینکه ~~فقرای مؤمنان از دخول بهشت~~ اغنیای مؤمنان در

میکنند برای حساب و حرامش باعث عقابست و کجاست برای شما راحت در دنیا و آخرت و حال آنکه اقتدا نکرده اید بطریقه پیغمبر خود

که میکفت اللهم ارزق محمدا و آل محمد العفاف و الکفاف بیان این که طلب میکنید زیادتی مال دنیا را که باعث طغیان شماست چنانچه کفته در

سوره علق کلا إن الإنسان ليطغى أن رآه استغنى و راضی نمیشوید بآنچه کافی باشد شما را از مال دنیا باب و دویست و نود و سیوم

باب شرح این بابست بی عنوان در مذمت بیعیب و جهت کویی مردم و در این باب چهار حدیث است حدیث اول عن أبي جعفر عليه السلام

قال إن أسرع الخير ثوابا البر و إن أسرع الشر عقوبة البغي و كفى بالمرء عيبا أن يبصر

من الناس ما يعمى عنه من نفسه أو يعير الناس بما لا يستطيع تركه أو يؤذي جليسه بما لا يعنيه

شرح الاستطاعه وسعت و قدرتست بر چیزی و آن بر دو قسمست اول آنچه مناط تکلیفست چنانچه کفته لا يكلف الله نفسا إلا وسعها

و این قسم تعلق بواقع و غیر واقع میکیرد دوم وسعت و قدرتست بر چیزی که آن وسعت از عدم تعلق مشیت کسی که واقع نشود

مکر آنچه او مشیت کرده باشد بخلاف آن چیز و سبب میشود و این قسم نزد اهل حق تعلق میکیرد مکر بواقع و نزد معتزله قدریه تعلق میکیرد

بواقع و غیر واقع و معلوم میشود از حدیث و بیان شد در کتاب التوحید در باب الاستطاعة یعنیه بعین بی نقطه و نون و یا دو

نقطه در پایین بصیغه مضارع غایب متصل الام یعنی باب ضرب است و ضمیر مستتر راجع بماست و ضمیر بارز منصوب راجع بالمرء است

یا راجع بجلیسه است یعنی روایتست از امام محمد باقر علیه السلام کفت بدرستی که شتاب ثوابش عمل صالح باعتبار نیکی با مردمست که اثر آن

در دنیا نیز ظاهر میشود و بدرستی که شتاب اثر عمل بد باعتبار عقوبت زیاده روی بر مردمست که اثر آن در دنیا نیز ظاهر میشود و بس است

مرد را باعتبار عیب اینکه ببیند از مردم عیبی را که کوری میکند از دیدن آن عیب از خودش یا سرزنش کند مردم را بکاری که استطاعت

ترک آن ندارد یا بهمینی که ترک آن میکند یا آزار کند همنشین خود را بسخنی که کفتن آن بکار بیش نمی آید حدیث دوم قال رسول الله صلى الله

عليه و آله كفى بالمرء عيبا أن يبصر من الناس ما يعمى عليه من نفسه و أن يؤذي جليسه بما لا يعنيه

شرح تعدیه یعمی بعلی برای تضمین معنی خفی است مضمون این ظاهرست از سابق حدیث سیوم عن أبي جعفر عليه السلام قال

كفى بالمرء عيبا أن يعرف من عيوب الناس ما يعمى عليه من أمر نفسه أو يعيب على الناس أمرا هو فيه لا يستطيع التحول

عنه الی غيره او يؤذي جليسه بما لا يعنيه شرح مضمون اين ظاهر است از شرح اول [illegible]

اين باب [illegible] عن ابي جعفر عليه السلام وعلي بن الحسين صلوات الله عليهم قالا ان اسرع الخير ثوابا
البر واسرع الشر عقوبة البغي وكفى بالمرء عيبا ان ينظر في عيوب غيره ما يعمى عليه من
عيب نفسه او يؤذي [illegible] لا يستطيع تركه شرح مضمون اين ظاهر است از شرح اول اين باب [illegible] باب شرح
اين باب مبتنی بر عنوان و در بيان [illegible] اسلام [illegible] حديث اول عن ابي جعفر عليه السلام
قال ان ناسا اتوا رسول الله صلى الله عليه وآله بعد ما اسلموا فقالوا يا رسول الله ايؤخذ الرجل
منا بما كان عمل في الجاهلية بعد اسلامه فقال لهم رسول الله صلى الله عليه وآله من صح يقين
ايمانه لم يأخذه الله تبارك وتعالى بما عمل في الجاهلية ومن سخف اسلامه ولم يصح يقين ايمانه
اخذه الله تبارك وتعالى بالاول والآخر شرح حسن اسلام عبارت از اسلام بی نفاق و [illegible]
[illegible]

مصنف رحمه الله [illegible] حديث دوم سألت ابا عبد الله عليه السلام عن الرجل يحسن في الاسلام أيؤخذ بما عمل في
الجاهلية فقال قال النبي صلى الله عليه وآله من احسن في الاسلام لم يؤخذ بما عمل
في الجاهلية ومن اساء في الاسلام اخذ بالاول والآخر شرح [illegible]
[illegible]
[illegible] باب دويست و [illegible] حديث [illegible] شرح
اين باب مبتنی بر عنوان و در بيان [illegible]
حديث عن ابي جعفر عليه السلام قال من كان مؤمنا فعمل خيرا في ايمانه ثم اصابته فتنة فكفر ثم تاب

بعد

جليسه بما لا يعنيه او [illegible]

من حسن اسلامه

عن فضيل بن عياض قال

روايت از فضيل بن عياض [illegible]

بعد كفره كتب له وحسب كل شيء كان عمله في ايمانه ولا يبطله الكفر اذا تاب شرح روايت از امام محمد باقر عليه السلام
[illegible]
باب دويست و [illegible] باب شرح اين باب مبتنی بر عنوان و در بيان [illegible]
[illegible]
حديث اول عن ابي جعفر عليه السلام قال ان لله عز وجل ضنائن يضن بهم عن البلاء فيحييهم في
عافية ويرزقهم في عافية ويميتهم في عافية ويبعثهم في عافية ويسكنهم الجنة في عافية
شرح الضنائن بفتح ضاد [illegible]
[illegible]
حديث دوم عن ابي عبد الله عليه السلام قال سمعته يقول ان الله
عز وجل خلق خلقا ضن بهم عن البلاء خلقهم في عافية واحياهم في عافية واماتهم في
عافية وادخلهم الجنة في عافية شرح مضمون اين ظاهر است از سابق حديث سوم عن ابي عبد الله عليه السلام قال ان
لله عز وجل ضنائن من خلقه يغذوهم بنعمته ويحبوهم بعافيته ويدخلهم الجنة برحمته
تمر بهم البلايا والفتن لا تضرهم شيئا شرح روايت از امام جعفر صادق عليه السلام كفت [illegible]
[illegible]
باب دويست و [illegible] باب شرح اين باب مبتنی بر عنوان و در بيان [illegible]
در اين باب دو حديث اول حديث قال رسول الله صلى الله عليه وآله رفع عن امتي اربع خصال خطاؤها
ونسيانها وما اكرهوا عليه وما لم يطيقوا وذلك قول الله عز وجل ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا
او اخطأنا ربنا ولا تحمل علينا اصرا كما حملته على الذين من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به
وقوله الا من اكره وقلبه مطمئن بالايمان شرح [illegible]
[illegible]
یعنی كفت رسول الله صلى الله عليه وآله برداشته شد از امت من چهار صفت اول خطای امت دوم [illegible]

بعد كفره

عن اسحق بن عمار

[illegible]

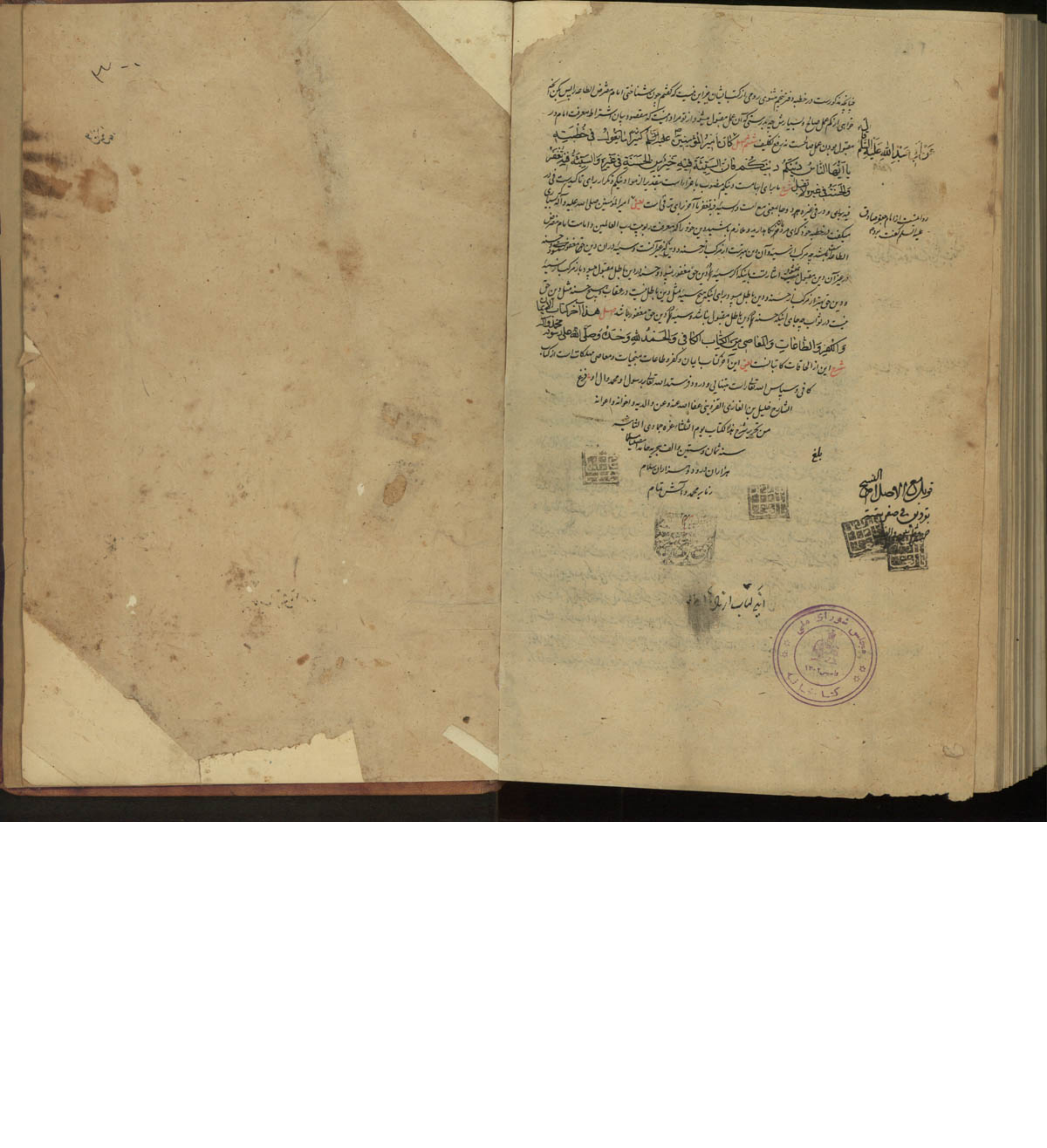
سوم آنچه مجبور شده باشند بر آن چهارم آنچه وسعت و قدرت بر آن نداشته باشند مثل دلگیر شدن اهل از ظلم ظالمان
و بیچیزی که بوسیله یکی از اینها مواخذه نمیشوند اصلا نه در دنیا و نه در آخرت خواه بوسیله صدور یکی از اینها از بنده و مثل صفت
اول و خواه بوسیله ترک یکی از اینها مثل صفت چهارم مخفی نماند که از این تقریر ظاهر میشود وجه تقدیم خصلت سوم بر خصلت چهارم
با آنکه آیتی که برای استشهاد در خصلت سوم است مؤخر است در ذکر و اما تقدیم خطا بر نسیان با وجود آنکه در آیت عکس است
میتواند بود که برای اشارت باین باشد که تقدیم نسیان بر خطا در آیت باعتبار اینست که نسیان شبیه‌تر بخطات و جز [illegible]
آن نیست و آنچه مذکور شد در اول قول الله عز و جل است در دو سوره اول قول او در تتمه نقل سخن مؤمنان بر سبیل تحسین آن
سخن در سوره بقره ای صاحب کل اختیار ما مواخذه مکن ما را اگر فراموش کنیم یا خطا کنیم ای صاحب کل اختیار ما و بار مکن بر ما
بار گران چنانچه بار کردی بر آنانکه پیش از ما بودند ای صاحب کل اختیار ما و تکلیف مکن ما را آنچه وسعت و قدرت
نیست ما را بآن و دوم قول او در سوره نحل مگر کسی که مجبور شود و دل او قرار گرفته باشد با ایمان بیان این شد در حدیث اول
باب بعد ازین دوم اول قال رسول الله صلی الله علیه و آله وضع عن امتی تسع خصال الخطاء والنسیان
وما لا یعلمون وما لا یطیقون وما اضطروا الیه وما استکرهوا علیه والطیرة والوسوسة
فی التفکر فی الخلق والحسد ما لم یظهر بلسان او ید شرح گفت رسول الله صلی الله علیه و آله که برداشته شد از
امت من نه خصلت که بوسیله آنها مواخذه نمیشوند اصلا اول خطا دوم فراموشی سیوم آنچه نمیدانند حکم آن را مثل عمل کردن [illegible]
که جایز نیست [illegible] وجوب عمل باشد [illegible] چهارم آنچه وسعت و قدرت بر آن نمیدارند پنجم آنچه خود بخود
مضطر شده باشند بسوی آن مثل اکل میته در مخمصه ششم آنچه دیگری ایشان را جبر کرده باشد بر آن مثل [illegible]
هفتم فال بد [illegible] هشتم [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
الا نستعمل حسده [illegible] این باب بیان عنوان در بیان فضیلت و شرف ایمان حقیقی در این باب
شش حدیث است اول قلت لابی عبد الله علیه السلام هل لاحد علی ما عمل ثواب علی الله موجب الا
المؤمنین قال لا شرح موجب بضم میم و سکون واو و فتح جیم [illegible] اسم مفعول باب افعال است [illegible]
مؤمنان حقیقی و ضالین [illegible] اهل خلط عمل صالح و عمل سیئی و مرجون لامر الله و اصحاب الاعراف و مستضعفون و معادون
و المؤلفة قلوبهم و من یعبد الله علی حرف یعنی گفتم امام جعفر صادق علیه السلام را آیا برای کسی بسبب آنچه عمل کرده ثوابی بر الله تعالی
لازم است [illegible]

هست

هست که واجب کرده شده باشد بر او بموجب وعده صریح او در قرآن مگر مؤمنان حقیقی گفت دوم اول عن ابی عبد الله
علیه السلام قال قال موسی للخضر علیهما السلام قد تحرمت بصحبتک فاوصنی قال له الزم ما لا یضرک
معه شیء کما لا ینفعک مع غیره شیء شرح تحرمت بحای مهمله و رای مهمله ماضی متکلم وحده از باب
تفعل است [illegible] الا [illegible] تحرم اصیاط کردن در کار [illegible]
غیره [illegible] روایت است از امام جعفر صادق علیه السلام که گفت موسی خضر را علیهما السلام که بتحقیق خود را رشد دادم از
سخن بی ادبی بوسیله رفاقت تو اشارت است باینکه سوالهای بیجا کرده و جوابهای شافی در صحبتهای او [illegible] پس [illegible]
مرا خضر گفت جدا شو از چیزی که ضرر نمیکند ترا با آن هیچ چیز چنانچه نفع نمیکند ترا با غیر آن هیچ چیز مراد از آن چیز ایمان حقیقی
و مراد بغیر آن کفر است چنانچه بیان میشود در حدیث آینده سیوم اول سمعت ابا عبد الله علیه السلام یقول لا یضر مع
الایمان عمل ولا ینفع مع الکفر عمل الا تری انه قال وما منعهم ان تقبل منهم نفقاتهم الا
انهم کفروا بالله وبرسوله وماتوا وهم کافرون شرح در سوره توبه چنین است الا انهم کفروا بالله و برسوله ولا
یأتون الصلوة الا وهم کسالی ولا ینفقون الا وهم کارهون فلا تعجبک اموالهم ولا اولادهم انما یرید الله لیعذبهم بها فی الحیوة الدنیا
وتزهق انفسهم وهم کافرون و بعد ازین بفاصله بسیار چنین است و اما الذین فی قلوبهم مرض فزادتهم رجسا الی رجسهم وماتوا وهم
کافرون پس این نقل بالمعنی است یعنی شنیدم از امام جعفر صادق علیه السلام میگفت ضرر نمیکند با ایمان حقیقی عمل یعنی
که مغفور است چون از صغایر است و نفع نمیکند با کفر عمل خوب آیا نمی بینی که الله تعالی گفته و مانع نشده قبول نفقات و صدقات ایشان
مگر اینکه ایشان کافر شدند بالله تعالی و رسولش بترک اطاعت ایشان در آنچه در محکمات قرآن و سنت است و بیان امام معصوم
الطاهر در هر زمان معلوم میشود و مردند در حالی که ایشان کافران بودند چهارم اول عن ابی عبد الله علیه السلام قال
الایمان لا یضر معه عمل وکذلک الکفر لا ینفع معه عمل شرح مضمون این موافق سابق است پنجم اول عن محمد بن
مارد قال قلت لابی عبد الله علیه السلام حدیث روی لنا انک قلت اذا عرفت فاعمل ما شئت
فقال قد قلت ذلک قال قلت وان زنوا او سرقوا او شربوا الخمر فقال لی انا لله وانا الیه راجعون
والله ما انصفونا ان نکون اخذنا بالعمل ووضع عنهم انما قلت اذا عرفت فاعمل ما شئت من قلیل
الخیر وکثیره فانه یقبل شرح حدیث مبتدا [illegible] روی لنا خبر مبتدا است انک بفتح همزه خبر مبتدای محذوف بتقدیر هو انک
وان بتقدیر استفهام است و وصلیه است ان نکون بتقدیر فی ان نکون است یعنی روایت از محمد بن مارد که گفت گفتم امام
جعفر صادق علیه السلام را که حدیثی روایت کرده شد برای ما آن اینست که تو گفتی که چون شناختی امام مفترض الطاعه را یا الله تعالی را
بر وجوب پس بکن آنچه خواستی پس امام گفت بتحقیق گفتم آن را محمد گفت که گفتم آیا هر چند که جماعتی امام را زنا کنند یا دزدی کنند
یا آشامند شراب را جایز است برای ایشان پس امام گفت مرا چنانچه اهل مصیبت میگویند انا لله وانا الیه راجعون اشارت
باینکه این مصیبتی عظیمست که شیعه ما از این سخن آن معنی را خیال کنند بخدا قسم که انصاف ندادند شیعیان ما را در اینکه
ما گرفتار شده باشیم بتکلیف باعمال و برداشته شده باشد تکلیف از ایشان مخفی نماند که این خیال محال باشد اعتقاد [illegible]

بالنقط
عن ابی اسامة یوسف بن ثابت قال
روایت از ابو اسامه یوسف بن ثابت گفت
نقل [illegible]
آن جماعت از جمله شیعه امامیه

تکلیف مکن ما را آنچه وسعت نیست ما را بآن [illegible] بار گران
مراد
مذکور است
عن یعقوب بن شعیب قال
کفار منافقین

عن ابي عبد الله عليه السلام قال

فبانچه مذکورست در خطبه دفتر پنجم مثنوی رومی از کتب ایشان مراد این نیست که گفتم چون شناختی امام مفترض الطاعه را پس بکن هرچه
خواهی از کم عمل صالح و بسیارش چه بدرستی که آن عمل مقبول میشود از تو مراد آنست که مقصود بیان اشتراط معرفت امام در
مقبول بودن عمل صالحست نه رفع تکلیف متن كان امير المؤمنين عليه السلام كثيرا ما يقول في خطبته
يا ايها الناس دينكم دينكم فان السيئة فيه خير من الحسنة في غيره والسيئة فيه تغفر
والحسنة في غيره لا تقبل شرح ما برای اهتمامست دینکم منصوب باغراست تقدیر الزموا دینکم و تکرار برای تاکیدست فی در
فیه برای ... و در فی غیره ... و جامعینی مع است و السیئة فیه تغفر تا آخر برای ... است یعنی امیر المؤمنین صلی الله علیه و آله بسیاری
میگفت در خطبه خود کای مردم نگاه دارید و ملازم باشید دین خود را که معرفت ربوبیت رب العالمین و امامت امام مفترض
الطاعه است چه مرکب از سیئه و آن دین حقست از مرکب از حسنه و دین که غیر آنست و سیئه در آن دین حق مغفور میشود و حسنه
در غیر آن دین مقبول نیست اشارتست باینکه اگر سیئه در دین حق مغفور نشود و حسنه در دین باطل مقبول میشود باز مرکب از سیئه
و دین حق بهتر از مرکب از حسنه و دین باطل میبود و برای اینکه هیچ سیئه مثل دین باطل نیست در عقاب و هیچ حسنه مثل دین حق
نیست در ثواب چه جای اینکه حسنه در دین باطل مقبول نباشد و سیئه در دین حق مغفور باشد متن هذا آخر كتاب الايمان
والكفر والطاعات والمعاصي من الكتاب الكافي والحمد لله وحده وصلى الله على سيدنا محمد وآله
شرح این از الحاقات کاتبانست یعنی این آخر کتاب ایمان و کفر و طاعات منجیات و معاصی مهلکات است از کتاب
کافی و سپاس الله تعالی راست تنهایی و درود فرستد الله تعالی بر رسول و محمد و آل او فرغ
الشارح خلیل بن الغازی القزوینی عفا الله عنه وعن والدیه واخوانه واعوانه
من تحریر شرح هذا الکتاب یوم الثلثاء غره جمادی الثانیه
سنه ثمان وستین والف هجریه حامدا مصلیا

روایتست از امام جعفر صادق علیه السلام گفت بودم

بلغ

هزاران درود و هزاران سلام
زنار محمد و آلش تمام

قوبل مع الاصل النسخ
بقدر الوسع في صفر

